שו״ת · אחרונים

אבני האפוד על אהע

רבי דוד פיפאנו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבני האפוד על אהע

רבי דוד פיפאנו

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבני-האפוד-על-אהע/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

אה"ע 6
סימן א 6
סימן ב 29
סימן ג 31
סימן ד 31
סימן ה 47
סימן ו 49
סימן ז 54
סימן ח 58
סימן ט 58
סימן י 58
סימן יא 60
סימן יב 65
סימן יג 65
סימן טו 74
סימן טז 77
סימן יז 78
סימן יט 193
סימן כ 193
סימן כא 193
סימן כב 193
סימן כג 194
סימן כו 195
סימן כז 196
סימן כח 212
סימן כט 221
סימן ל 221
סימן לב 223
סימן לג 225
סימן לד 225
סימן לה 227
סימן לו 234
סימן לז 236
סימן לח 241
סימן לט 243
סימן מ 243
סימן מא 244
סימן מב 244
סימן מג 254
סימן מד 257
סימן מה 261
סימן מו 271
סימן מז 274
סימן מח 275
סימן נ 276
סימן נב 289
סימן נג 290
סימן נה 293
סימן נז 293
סימן נח 294
סימן נט 294
סימן סב 299
סימן סג 301
סימן סד 302
סימן סה 302
סימן סו 302
סימן סז 321
סימן סח 322
סימן סט 327
סימן עא 335
סימן עו 346
סימן עז 347

סימן עח 351
סימן עט 352
סימן פ 354
סימן פב 354
סימן פד 358
סימן פה 358
סימן פו 361
סימן פח 361
סימן צא 373
סימן צב 374
סימן צג 377
סימן צד 381
סימן צה 381
סימן צו 382
סימן צז 388
סימן צח 389
סימן צט 389
סימן ק 389
סימן קא 394
סימן קב 394
סימן קה 395
סימן קז 397
סימן קיא 397
סימן קיב 398
סימן קיג 399
סימן קיד 402
סימן קטו 403
סימן קיז 412
סימן קיח 416
סימן קיט 428
סימן קכא 432
סימן קכב 434
סימן קכג 434
סימן קכד 435
סימן קכה 437
סימן קכו 443
סימן קכח 444
סימן קכט 445
סימן קל 449
סימן קלב 449
סימן קלג 450
סימן קלד 450
סימן קלו 451
סימן קלז 452
סימן קלט 452
סימן קמ 452
סימן קמא 453
סימן קמב 462
סימן קמג 465
סימן קמד 466
סימן קמה 467
סימן קמח 468
סימן קמט 469
סימן קנ 470
סימן קנא 471
סימן קנב 471
סימן קנד 471
סימן קנה 484
סימן קנו 488
סימן קנז 493
סימן קנח 496
סימן קנט 498
סימן קס 500
סימן קסב 507

סימן קסג 508
סימן קסד 508
סימן קסה 510
סימן קסו 515
סימן קסח 516
סימן קסט 517
סימן קע 521
סימן קעב 526
סימן קעד 527
סימן קעה 528
סימן קעו 530
סימן קעז 530

אה"ע

סימן א

ספר אבני אפוד על אה"ע - הקדמה:

אר"ש קד"ם:

חק ונימוס מכל מחבר ספר להקדים בפתח השער, משפט החיבור ומעשהו, תולדות ימי המחבר:

זקורתיו. ועל כן יאמרו המושלים ספר בלי הקדמה, כגוף בלי נשמה. (ע' אוצר ישראל הנד"מ ערך הקדמה(ובכן אבא נא אליך קורא נעים דוד בשתיים: אני טרם אחלה לדבר, אודה ה' בכל ללב כי מיום שהכרתי את עצמי, גדלתי בין החכמים בעיר גדולה המהוללה:

ארץ מולדתי שלוניקי יע"א, עהייתי עומד ומשמש לפהנים, נתאבקתי בעפר רגליהם ובחסד עליון

קריתי הרבה:

ושניתי הרבה וקס'תי בידי תחלף לכתב חידושי תורה ממני מואחרים. ובהיותי קרוב לח"י שנים התחלתי להתעסק ולתווך דברי ריב בין אנשים, בחפצי לזון ולפרנס את עצמי ממעשה ידי ויגיע כפי. וחנני אלהים ומצאתי חן וחסד בעיני אנשים סוחרים לישר הדורים שביניהם ופעמים הרבה הוצרכתי להעלות על ספר שאלתם ותביעתם ולחפש בספרים למען דעת להיכן הדברים מגיעים ועם מי הצדק:

מאת ה' היתה נסיבה לישב באהלה של תורה ולהדר הדר המערכה חידושי תורה אשר לי מקודם אלה תורתי ארבעה חיבורים על ארבעה שולחנות ע"פ סדר הש"ע כמלאכת המאספים ונאספו שמה חידושי תורתי:

הראשונים ואחרונים אשר עלו בדפוס וגם הרבה כתבי יד אשר עמדי ומעט השגות על דבריהם. ובפרט על ש"ע:

אה"ע אנכי עשיתי אר" רחב"ה וכמו כן על חה"מ כולו, כי המאספים אשר אחר הכנה"ג באו עד סימן חר"ן:

וישבו שם ואני עני שמתי רעיוני ביותר מסימן רנ"ח ואילך דד סופו. השבתי לשואלי דבר על השאלות אשר:

ערכו לפני שייכות לארבעה טורים. וכל שהוא מין כלל"א כלל"א נמרצ"ת דברים העצ'וריין לבא בקהל במקהלות:

הש"ע. וכו':

במקהלות ש"ע, ולנע"מי מודע כי מימי נעורי עלה על דעתי לח'בר ח'בר על ספר החינוך להראות מוצאיו ומוכאיו ולעמד על איזה עניינים שפלפלו האחרונים על דבריו ובכל שנותי בימי האביב מפסחא ועד עצרתא הייתי מטפל בהם והייתי כותב ומטלה על ספר לאט לאט, ובבואי לארץ הזאת קבעתי עתים ללמד בו ובמשך שתי שנים קבצתים מירכתי אר"ש (7) סדרתיו, ערכתיו ועשיתיו, ויהי לחיבור גדול. מצורף לזה מילתא דאתייא מדרשה (8) דרושים אשר דרשתי בהיותי בא"מ בתוך קהל ועדה, זקני גבל וחכמיה, שריה וכהניה, בהפקד ממנו איש וביתר מקריים שונים, מאמרים תמוהים בנויים באופן אשר ינעם ל שומעים (מלבד הדרושים שדרשתי בכל מסיפת השנה מאנשי החברה צדקה וחסד אשר יסדתי בארץ מולדתי וקצת מהם באו בדפוס בקונט' מיוחד בשם יקרא אהבת חסד) קונט' הקדמות (9) לדרוש מלוקטות ליישב בהן מאמרי חז"ל לעת הצורך. מזכרת הגטין (10) שנתנו על ידי פה סופיאה משנת התרנ"ט ואילך ומה שיש לפלפל בהן ובשמותיהן ובכל המסתעף, כל אלה חוברו ועלו למנין עשרה הקטנים עם הגדולים. האמנם אזעק אהה כי לריק יגעתי, להבל ותהו כחי כלתי, והכל היה למאכולת אש בשריפה אשר שרף ה' בליל ט"ו לחדש כסלו משנת הר"סת (לפ"ק) ולא חמלת (9 נואימברי 1905) אותו היום ישבתי משתומם ומחשבותי תמהים אמרתי אל לבי מה כחי כי איחל, ומה בצע בכל אשר יגעתי, אבדה שאינה חוזרת. ואם אשובה אשנה מלבד מ"ש רז"ל למגמר עתיקא קשה מחדתא, עוד בה דלא כימים הראשונים אני אשר הייתי מוקף חומה ספרי ראשונים ואחרונים, חדשים גם ישנים, חברים ורבנים, אשר היו לי רוב אונים. והן עתה נשארתי לבדי כאלה נובלת, בדד ישבתי מבלי תועלת, ואפן כה וכה וארא כי אין איש, אבדו חכמי ובית מדרשי, כותלי בית המדרש ריקנים, ובהיותי חושב מחשבות אמר לי לבי מה לך נרדם קום קרא והחזר עטרה לישנה כי השג משיג והצל תציל, ופניתי אני לבקש את הנשאר מהשריפה ומהעלים השרופים אשר באו לידי לקטתי מהם ואספתי באמ'רים מה שיכולתי ואיזה דברים המחודשים. ובתחלה שמתי פני אל חלק א"הע כי הוא הנצרך לנו כעת יותר ועד כה עזרני ה' לבא עד סופו ומה שהנחתי לפניך אתה נוטל. תקותי תאמצני כי חיבורי זה יהיה תועלת גדול לבעלי מעשה וליושבים כסאות למשפט, כי לדאבון נפש אחס'ור דרי מרוב הטרדות ובבא לפני המורה איזה ענין תהיינה תמיד עיניו משוטטות אנה ואנה לדעת מה דברו הפוסקים בזה ועד עת בא דברו הנה לפניו ענין אחר, והן בעון קצר כח הסבל ובחיבורי זה חסיה נפשי כי ימצא הקורח מבוקשו המעט הוא אם רב. ולמוד'עי אני צריך כי מה שיכולתי להעתיק הוא רק מהספרים המצויים איתי כעת ולכן אל יאשימני הקורא אם השמטתי איזה חיבורים

אשר לא ראו עיני כי אינם תחת אהליק והפרט מפורש ס' ערך השולחן חלק א"הע כי יש בו מחידושי הראשונים ולא זכיתי להשיגו קראתי שם הספר הזה אבני האפד יען הוא מיושד על אבן העזר והוקבעו בו שתי אבנים האבן האחת חידושי דינים וביאורים על סדר הש"מ והאבן השנית ש"ות השייכות לאה"ע אשר נשאלתי עליהם משנת התר"סה ואילך (כי הש"ות אשר היו מקודם השריפה לא נשאר מהן אפילו דמות צורות לבנות) והאפד הוא ר"ת שמי וכינויי ושם אבותי - ואשפך את נפשי לפניך קורא נעים, כי אם מצאת בדברי חסרון ההבנה או טעות בהלכה אל נא תבזני שא נא לפשע אחיך וחנני, ואם שגיתי ואני חי הבינני, ומתורתך תלמדני, ככל מין האנושי אשר לא ימלט השגיאה הנני, גדולים וטובים ממני שגו כמוני, ולא טוב אנכי מאבותי. מול פו"ף נפשי תע"רג אליך אלהים, עד מתי ה' עמך ישראל דוים וסחופים ילכו מחיל אל חייל, נא גבור את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח ותרום קרנו. ובני ישראל ישבו בארץ איש תחת גפנו:

נאם הצעיר דוד ב' אברהם פיפאנו ס"ט לילא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי לפ"ק:

סימן א:

האבן האחת:

חידושים על שולחן ערוך אבן העזר:

א ס"א ש"ע חייב כל אדם לישא אשה. בקידושין צ"ט ע"ב איתא האב חייב בבנו למולו ולפדותו ללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ותלתא קמייתי פסקום הפוס' כל חד בדוכתיה אבל תרתי בתרייתי לא ראינו להפוס' שפסקום ובקידושין שם ל' ע"ב יליף מקרא דתנו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים. וחייוב האב להשיא את בתו הנה זה בא לקמן בסי' קי"ג ומינה דכ"ש בנו דמיניה קיליף. אולם החייובים אינם שוים דת"ת ופדיון הבן ומילה הוו ד"ת והנך הוו דרבנן וכמ"ש הרמ"בם בפ"ך מה' אישות לשון צוו חכמים וכמו שכ"כ הרב החסיד בארעא דרבנן אות תק"טו. ברם אי חייוב זה הוא מממונו של אב או של בן עמד בזה ה' חסד לאברהם בא"הע סי' א' ד"ג ע"ג ואילך והעלה דאף שיש לו ממון לבן עכ"ז החייוב הוא משל אב והכריע כן מדברי הפוס' י"ש ונהירנא שבס' לב מבין ה' ת"ת עמד בזה וכעת אינו מצוי אצלי לראות מה עלתה לו? וה' הון יוסף בסי"ד האריך להוכיח והעלה כן להלכה דהחייוב הוי מממון האב וכופין ע"ז י"ש. שוב אחז"ר ראיתי לה' לב חיים ח"ב סי' קס"ו שעמד בזה והביא מדברי ראובן שהחייוב הוא מממון האב ועמד ג"ך ע"ד ה' לב מבין עי"ש. ולא זכר שר דברי החס"ל הנז':

ב מי שיש לו ב' בנים גדול וקטן אינו רשאי להשיא לקטן קודם הגדול אך אם נישאו מנכסי עצמן אין רא שהקטן ימתין לגדול. יד יוסף הנד"מ לא' מרבני גליצייה נ"רו בא"הט סי' י"ב:

ג ש"ע שם כדי לפרות ולרבות. צ"ע למה לא כתבו הפוס' שלא ישא אשה שלא נשאת עד מ' לפי דברי ר"ח בב"ב דקי"ט דאשה שנשאת בת מ' אינה יולדת ואף למי שקיים מצות פ"ור נמי אסור וכבר קצת מרבוואתא הזכירוה. הרב החת"ם המאסף מוה"רח מדיני בס' שדי חמד חלק א"ד ע' אישות סי' א' אות מ"א:

ד ס"ג ש"ע ב"ד כופין אותו לישא. ע' חק"ל א"הע סי' א':

ה ס"ו ש"ע נולדו לו זכר ונקבה ומתו וכ"ו אע"פ שהזכר בן בתו וכ"ו. ע' יד"א הג"בי סק"ה וע' ידי דוד א"הע סי' ג' דקצ"ה:

ו שם בהגה היה הבן ממזר. הב"ש בסק"יא כתב דה"ד כשידוע שהוא ממזר אז חי וע' למוה"רא הכהן זצ"ל בכ' טהרת המים מע' המ' אות מ"א וע"ע להגאון מנחת חינוך הנד"מ ביאור על ס' החינוך כ' בראשית ד"א שהקשה דאיך יוצא י"ח בבן ממזר שמרבה פיסולים בישראל ואם ישא הממזר שפחה יהא הולד עבד ובתר דידה אזלינן ולא יתייחס אחריו כלל. גם שם האריך אם הוליד טומטום או אנדרוגינוס או הוליד בן ונעשה פצוע דכא אם קיים המצוה יש"ב ותמצא חקירות הרבה השייכות לסי' זה וע' בס' דברי חכמים סי' ט"ן דמ"ה שעמד בזה אי ממזר מצווה אפ"ור דאחד מרבני הדור כתב דאינו מצווה ומ"כיר חלק עליו והוכיח מדברי מו"רם אלה דמצווה יש ובס' מטה לחם הנד"מ למוהר"חמ ז"ל סו"סי כ"ג דס"ד ע"ג שכתב משם הגאון שערי דעה דקרוב לומר דמצות פ"ור ל"ש בממזר י"ש. וע' למוהרי"קש בהגהו' מ"ש ע"ש תשו' הרד"בז והיא לו' נדפ"סה בס' דברי דוד סי' ב' וע' לה' המגיה שם מ"ש בזה:

ז ס"ז ש"ע היו לו בנים כשהיה גוי ונתגייר ה"ז קיים מצוה.

דוקא אם היו לו בנים בגייותו מן הנכרית כיון דזרעו מייוחס אחריו קיים בגרותו ג"ך אבל אם היו לו בנים מישראלית כיון דאין הבנים הולכין אחריו דקי"ל נכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד ישראל וא"כ לא היה הזרע מתייחס אחריו אף שנתגייר לא קיים המצוה. מנחת חינוך שם:

ח ס"ח ש"ע אע"פ שקיים פ"ור אסור לו לעמר בלא אשה. ע' ב"ש סק"יג. כנ"הג הג"הט סק"יב דאיכא מ"ד דהוי דאורייתא והפוס' האחרונים האריכו למעניתם בפרט זה קבצם כעמיר בס' שדי חמד חלק הכללים מע' האלף אות ר"טו. ועוד לו בחלק אסיפת דינים מער' אישות סי' ב' אות כ"ד או"ק ב'.

ועיניך תראנה דהנשיאים הביאו משם הר"יף דסבר דהוי דאורייתא ואנן קא חזינן להגאון מוה"רי אבן מיגאש בתשו' סו"סי קכ"ט שכתב משם רבו דהאי מילתא היא מדרבנן עי"ש וידוע דרבו הוא הר"יף ז"ל:

ט קיים פ"ור ונשבע שלא לישא אשה. ע' כנ"הג שם. יאודה יעלה למ"ור דיינא מוה"רי קוצו ז"ל בח"יוד סי' ז"ך ובס' שדי חמד חלק אסיפת דינים מע' אישות סי' ב' ד"ע ע"ג עמד בזה בקוצר:

י נשא אשה ושהתה עמה יוד' שנים ולא ילדה וגרשה ונשא אחרת ושהתה עמה יוד' שנים ולא ילדה וגרשה אע"פכ חייב לישא אחרת ול"א איתחזק מילתא דלאו בר אולודי הוא. הרד"בז בס' דברי דוד הי' א':

י"א שם וצריך שישא אשה בת בנים. היינו משום ולערב אל תנח ידך וחייוב זה הוא מדרבנן כמ"ש הרי"ף והרמ"בם והר"אש והובאו בית יוסף. וע' לה' שדי חמד שם שהצ"ע על הרכ"ח שכתב בי"וד סי' רכ"ח דהוי מדאורייתא יעו"ש:

י"ב ס"וד ש"ע ר"ג החרים על הנושא אשה על אשתו. אי חרם ר"ג הוי ספקא דאורייתא ככל ספק חרם או"ל נחלקו האחרונים ע' ב"ש סקי"כא. פתחי תשו' סוס"קיד יד"א ס"ק כ"ב וכבר נקבצו באו בס' שדי חמד במע' חישית סי' ב' אות י"ט וחות כ"ד סק"ד י"ש. וע"ע עבודת השם חא"הע סי' א' דמ"א: י"ג עד אחד מעיד שמתה אשתו אי אמרינן דל"מ כיון דאיתחזק איסורא או נימא דמהני כיון דהוי מדרבנן והוא מילתא דעבידא לגלויי. ע' ב"ש לקמן סי' קנ"ח ס"א:

או"ת סק"יד. ערך השלחן סק"ו. שדי חמד מע' אישות סי' סק"יד דבמחלוקת הוא שני ורבים מרבני האחרונים נקטי להקל. ומה גם אם הוא ע"פ כתב מהערכאות י"ש:

י"ד אם העד ת"ח יש להעדיף כחא דהיתרא אף לסברת האוסרים בע"א. שדי חמד שם וע' למוהר"ש גאטינייו ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"א סי' ה' דכ"ט ע"ד שכ"כ י"ש ובדברי הרב המחבר שם וארמזם לקמן על סעי' י"ב בס"ד. וע"ע בחידו' לי"וד סי' קכ"ז:

ט"ו אפילו להמתירין בע"א היינו ע"א דמיתה אבל ע"א דגירושין לא דרוב אנשים אינן מגרשין נשותיהם ורוב נשים אינן מתרצות להתגרש הו"ל תרי רובי וחזקה דאיסורא ואין ע"א נאמן. ה' שד"ח שם משם הגאון שם אריה וכ"ן דעתו ואין הספר הזה מצוי אצלי כי לכאורה דברי ה' נו"בי סו"סי קל"ו שהביא הפ"ת בסקי"ד הויין תייובתיה דלא חילק בין מיתה לגירושין והוא פלא גדול שדברי הפ"ת בס"ק זה הזכירם באות זה כמה פעמים. ומוכרח דכונת הרב לחלק בין מעשה כ"ד שאינו מקויים לכתב ע"א ומקויים ומכותלי

דברי הנ"בי אין נראה כן ודוק וגם ס' נוב"י אמ"א לראות הדברים בשרשן. ועמ"ש עוד לקמן בזה בס"ד לענין שבועה בסעי' י"ב:

ט"ז אפילו היה אנוס שחשב שגירש את אשתו ונמצא פיסול בגט מפרישין אותו. רש"ל בתשו' הביאו הכנ"הג ס"ק כ"ח וע' שדי חמד שם דמ"ג ס"ק כ"ח דלא פלט מהמחלוקת:

י"ז ש"ע שם אבל ביבמה לא החרים, ע' יד"א סק"לג ל"ד צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ב:

י"ח שם בהגה אמנם י"ח וס"ל דחרג"מה חל אפי' במקום מצוה. אף אם לא קיים פ"ור כגון דיש לו ב' זכרים או ב' נקבות אפ"ה חל עליו חרג"מה. כנ"הג סק"מה בשם מוהר"שך ח"א סי' ך' ונרמז ג"ך בכנ"הג סי' קי"ט הג"הט אות כ"ו וביד"א שם ס"ק ב"ך וע' בס' עבודת השם א"הע סי' כ"ט דק"סד שכתב דמדברי מוה"רם מפדוואה בתשו' נראה שחולק ע"ז ותמה על סיד"א שלא הביאו. ומיהו כ"ז לענין תרג"מה אבל לענין שבועה עמ"ש לקמן סי"ב בס"ד:

י"ט שם בהגה כגון שנשטתית וכו' ע' כנ"הג סק"לה יד"א ס"ק כ"ה וכ"ו.

וע' להרב המאסף לכל המחנות חת"ס עדיף בס' שדי חמד סי' ב' מאות א' עד אות י"א שאסף וקבץ הפוס' המדברים בזה רבני אשכנז וספרד וע"וש. וע' מה שארשם לקמן סי"ב ע"ע שבועה:

אם אחר שהתירו לו ב"ד לישא בעבור שנשתטית נתעצל הבעל מלישא ונתרפאית חוזר הדבר לאיסורו פ"ת סס"ק ט"ז משם הגאון מטקטין. וע' שדי חמד שם דנ"ו ע"א שכתב דאין הדין כן בשבועה דאם הותרה הותרה לגמרי יע"וש מילתא בטעמא:

כ"א מו"רם שם יש להקל להתיר לישא אחרת. המציין ציין דכן משמע מתשו' הרש"בא. והרואה דברי הרש"בא בשרשן כי הובאו בית יוסף יראה דכן דעתו להדייא וע' כנ"הג סק"ן. ובהגהות מוה"רלח אות י"ב כתב דהוא ר' שמעון בר אברהם ולא ר' שלמה בן אדרת ובס' שד"ח שם האריך להוכיח שהוא להרש"בא המפורסם:

כ"ב מי שעלה לא"י ולא עלתה אשתו עמו ושלח לה גט ע"י שליח משער הזמן שהגיע גט לידה ונושא אחרת המב"יט בח"א סי' ר"י. והובא בכנ"הג הגהב' ס"ק כ"ג וע"מש ע"ד וביד"א מ"ק ס"ק כ"א ובמ"ב סק"י וע' להגאון תפארת ישראל על המשנייות בקונט' אבי עזר שבס"ס נשים ד"ב שכ"כ מדנפשיה וקיהיב טעמא דבדרבנן סמכי' אחזקה שליח עושה שליחותו. וע' זל"א ח"ג

דק"טו:

כ"ג בעל שאומר לאשתו התרת לי חרג"מה והיא מכחשת ע' כנ"הג ס"ק ע"א. יד"א סק"ן צל הכסף ח"א סי' ו' דכ"ט. וע' לקמן לענין שבועה: כ"ד אם תקן רג"מה במורדת על בעלה

במחלוקת הוא שנוי וכן היכא דאיכא שבו' שלא לישא אחרת עליה ע' כנ"הג ס"ק ל"א. יד"א ס"ק נ"ד וע"א ומ"ב סק"ז. עבודת השם א"הע סי' ח'. שדי חמד שם במע' אישות דכ"ה. דברי שמואל חא"הע סי' ח'. וע"ע לקמן סי' ע"ז ס"ב:

כ"ה מי שרוצה לצאת מעירו בשביל חוסר מזונות ואשתו אינה רוצה יכול לישא אחרת עליה אפי' במקום חרג"מה או שבועה. יד"א ס"ק כ"ג משם הפוס' וע' בתשו' מוהר"שג כי באה בס' צל הכסף ח"א סי' ו' דל"ב דהעלה כן וכתב דס' מוהרא"דב הנראית חולקת ע"ז לענין שבועה היא יחידאה עי"ד: כ"ו אשה שחלתה ברגליה ואין לה רפואה אם אינה יכולה לבא עליה כדרך כל הארץ ישא אשה על אשתו ואין תרג"מה מונעו יד"א מ"ק ס"ק ט"ל משם ה' עוללות הכרם סי' ו'. מיהו כל זה אינו אלא כשלא שהה עמה אחר שנשאה כשנולד לה המום מש"אכ היכא דשהה עמה אחר הנישואין כמה שנים ולא ערער עליה חיפשר לומר דאריא דשבועתא רביע עליה דכיון דראה ושהה עמה ומחיל חזרה להיות כמו שאר נשים. ה' עבודת השם א"הע סי' כ"ו דק"מא ע"ג וע"מש לקמן בסי' קי"ז על ס"ט:

כ"ז ש"ע שם ולא פשטה תקנתו בכל הארצות. ע' כנ"הג ס"ק ס"ג וד"א הגה"בי ס"ק מ"ב שכתב משם הפוס' דהיכא דנוהגין להשביע לחתן משמע שלא קבלו עליהם חרג"מה וכ"כ הפ"מא בח"ב סי' ס"ו על עירינו שלוניקו יע"א כי ממה שנהגו להשביע לחתן ע"ז משמע שאין לנו מרג"מה ושכ"ן מפשט דברי מוהרש"דם חי"וד סי' ק"ס שלא נתפשט חומרת חרם זה כ"א בין האשכנזים ואף בזה נחלקו אם הוא עד אלף החמישי וסיים וכתב ומי לנו גדול ממוהרש"דם מארי דאתרין יע"וש וכ"ד ה' ראש משביר בחא"הע סי' א' ועוד לו בסו"סי ל"ב. וגם ה' מוה"רש מאטלון ז"ל בע"ס עבודת השם בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' יו"ד דל"ו ע"א עמד בזה והעלה כן. אך זו בלבד אגלה אזנך דבמ"ש שם משם מר"ן בתשו' דיני נישואין סי' י"ד דכתב דבעיר עז לנו שלוניקי לא נתפשטה תקנה זו אהמ"ר לא כן אבי דהתם קאי להכריע דחרג"מה אינו אלא עד אלף החמישי וע"ז כתב וז"ל והנה בשלוניקי וקושטנדינא ואנדרינופולי ויתר קהלות תוגרמה אשר שם קהלות גדולות מאשכנזים וגם במלכות הזה מעולם לא נשמע שנדו לשום אשכנזי מפני שנשא אשה על אשתו ואיך יקים הוא לעשות דבר שלא נשמע וכו' כי הוא ספרדי שמעולם לא קבלו עליהם תקנת רג"מה ע"כ ויען דקאי מר קודם לכן דלא היתה גזרת רג"מה כ"א עד אלף החמישי הכריח מעובדי הנ"ל דאף שהיו אשכנזים לא עשי דבר וזה אות ומופת שלא היתה רק עד הזמן הנ"ל והיינו גם לאשכנזים אך לא דבר אם אעיקרא בשעת הגזרה נתפשטה בין העיירות הללו והעד הנחמן ע"ז הוא הקדוש ה' פמ"ח שם דאחר שעינו ראה

ת' מוהר"יקא הנז' לא נסתייע ממנה לעיר שאלוניק. רק הבין בדברי מוהרי"קא כפשטן דכונתו לומר דאף האשכנזים לא קבלו רק עד אלף הה' אבל בין הספרדים לא נתפשט כלל. וא"עג דבתו"ד קאמר שלא חל עליהם החרם אחר האלף הה' ומשמע דמעיקרא חל ריהטא דלישנא הוא. וע' בס' שארית הפלטה סי' כ"ו שכתב משם הח"קל ח"ג יו"ד סי' פ"ז שהבין בדעת מוה"ריק כה' עבודת השם ואין הספר מצוי אצלי ומ"ש נ"ל חמת וצדק: ואת זה חזיתי ואספרה בתשו' מר"ן א"הע באותו מקום שכתב והנה בשלוניקי. כתוב בצדו מכ"י לאחד מהקדושים אשר בזמן מוהר"חש וז"ל זה כעשר שנים שהיה מעשה פה עירינו שלוניקי י"עא שמזמר הק"ק לקח אשה על אשתו ששהתה יו"ד שנים ולא הי"ל ממנו בן וכפו אותו הרבנים ועל ראשם רבינו הגדול ר' חיים שבתי ז"ל להוציאה ממנו ולה ידעתי למה ומה טעם היה באותו מעשה וכן אנו נוהגים עד היום והיום בכלל שלא לישא ב' נשים, יעקב עזריה אשכנזי ז"ל ע"כ וכונת הרב הכותב פשוטה דבא בהשג יד על מוהר"חש דלפי מ"ש מרן דלא היה חריגמה כ"א עד אלף החמישי למה כפוהו.

אולם מוהר"חש לשיטתיה קאזיל במ"ש בתשו' א"הע סי' ג"ל שלא רצה לסמך ע"ד מוהרי"קא באשר היה נ"ד באיש אשכנזי, וכ"מש מוה"רש מאטלון ז"ל דבעבור זה הוא דהחמיר מוהר"חש אך לענין הספרדים של שאלוניקי ואגפיה לא דבר כי מחמת השבועה מורה דאעיקרא לא קבלו חרג"מה. וע"ע שדי חמד מע' אישות ד"ס ע"א שהביא משמה פוסקים שכתבו דממה שמשביעין לחתן הוי הוכחה שלא קבלו עליהם תרג'מה ושיש חולקים ע"ז עי"ד: כ"ה במקומות שקבלו עליהם חרג"מה אי מהני רשותה ע' כנ"הג ס"ק טו"ב. יד"א סק"לב ומ"ב סק"מא ראש משביר ח"א חא"הע סי' א' ול"ב. ולענין שבועה ע' מה שארשם לקמן בשייך לס"יב:

כ"ט אפי' לספקו של הר"ן שנסתפק אי מהני רשותה ה"ד אם נתן לה רשות בעודו נשוי אבל אם בשעת נישואין התנה עמה שכל עת וזמן שירצה הבעל ליקח אחרת שלא תוכל למאן ולסרב הכל לפי תנאו ועכ"ז לא מלאו לבו להתיר. נטפל לקדש שבס' מאמר מרדכי (ביאור על המרדכי) סי' ו': ל שם בהגה וכופין בחרמות ונידויים מי שעובר ונושא ב' נשים לגרש אחת מהן. פירוש השנייה ע' כנה"ג סק"ט וט"ו. יד"א מ"ב סק"ח. בני אברהם סי' ג"ל. עבודת השם א"הע סי' א' דמ"ב. ומ"ש א"ה לקמן אותי:

ל"א שם י"א מי שהמירה אשתו מזכה לה גט ע"י אחר ע' פ"ת ס"ק ע"ז ופ"ב. שדי חמד שם. הגאון תפארת ישראל בקונט' אבי עזר. והרב שמעון פסח (אחד מחכמי ורבני דורינו) ז"ל בתשו' כת"י עמד לדידן בני ספרד דהאיסור הוא מחמת השבועה מהו הדין

והעלה לענין דינא דלכ"ע מותר דאדעתא דהכי לא נשבע וכתב שעשו מעשה בכמה נשים שנשתמדו גוייות ונשאו בעליהן נשים עליהן בלי שום זכות ע"כ:
ל"ב סי"א ש"ע טוב לעשות תקנה בחרמות וכו'. המנהג בשלוניקי לכתב בכתובות בנוסח זה. ע"הת ונתחייב החתן הנ"ל שלח לישא אשה אחרת עליה בחייה בעודה באישות עמו לא בתורת אשה או אמה ופלגש וחשוקה ולא בשום אישות כלל וכו' ובסוף הכתובה כותבין ונשבע החתן הנז' לקיים כל התנאים הנ"ל ש"ח ע"ד המב"ה וע"ד הנ"בא וע"ד הכלה וכו' ובתוך הכתובה אינו מפורש כיצד היא סדר השבו' אולם המנהג הוא שבעת הקידושין חזן הכנסת דהיינו ש"ץ נוטל בידו סודר ונוטל מהחתן קנומ"ך ואומר קנין ושומט הסודר מידו ותוקע כפו אל כף החתן ואומר ושבועה (פה סופיאה אומרים שבועה חמורה דאורייתא ולא מצאתי טעם בתוספת זה) ע"ד המב"ה ועוד הנ"בא וע"ד הכלה לקיים כל התנאים הכתובים בכתובה. ובכן לנו לברר אי שבועה זו הוייא מדאורייתא או אינה אלא מדרבנן כי האחרונים נבוכו בזה:
ראש המדברים הוא ה' עדות ביעקב סי' ל' שכתב דשבועה זו אינה אלא מדרבנן דשבו' דאוריתא הוי היכא דנשבע בשם או באחד מהכינויים דאית בהו מידי דחייוב לאו וקרבן למר כדא"ל אך שבועת תקיעת כף אשר לכ"ע הויית שבועה דרבנן הרי חזר הדין למיזל בספקו לקולא והגם דבענין התרתה מצינו לר"ת דמחמיר עליה בה טסי משבו' התורה היינו כי טעמיה שכתב מוה"רי וייל בסי' קל"ז דהוי כמו כריתת ברית וכו' ועינינו הרואות כמה פעמים אנו נמנין להתיר בפתח וחרטה. לא זאת אשר כתב הרב הנ"ז דלא החמירו בשבו' דת"כ אלא כשנותן ת"כ לאדם לעשות דבר לאותו אדם כגון צדקיהו לנבוכדנצר אבל בנ"ד כיון שלא נתנה ת"כ אלא המשודך בעצמו אין להחמיר כולי האי וכו' א"כ בנ"ד נמי אשר המנהג פשוט שאין הנשבע נותן ת"כ לכלה בעצמה אלא חזן הכנסת הוא המשביע לחתן בעד ובשם הכלה נראה דאין להחמיר כולי האי וסיים וכתב דכיון דהוא מיראי ההוראה אינו סומך עצמו בזה בפרט היות ענין שבועה דחמירא ע"כ:
וכאשר ירדוף הקור"א כל אשר בתוכו ית'מה דמלבד דתחי' דבריו תמוהים במ"ש דת"כ לכ"ע הוייא דרבנן דהרוחה יראה בב"י יו"ד סי' רל"ט ובה' הלבוש ובהכנ"הג שם דלרוב הפוס' דינה כשבועה רק דעת הרש"בא והביאו הרש"בץ בח"ב סי' קמ"א דאינו אלא משום שארית ישראל אל לא יעשו עולה וכמו שיע"ומ ומרן בש"הט שם פסק דדינה כשבועה גם בח"מ סי' ר"ז סי"ט כתב דנדר ושבועה ות"כ מהנו לסלק האסמכתא. וע' לה' זכ"ל בח"מ דש"כד ולה' גנזי חיים במע' התיו אות ה"ן שכתב דאילו הוה שמיע ליה להרש"בא דהגאונים ור"ת ורבים מהגדולים שכתבו לאסר הוה הדר ביה, וע"ע שם שכתב

משם הד"מ ביו"ד סי' רל"ט דהצ"ע דברי מוהר"יו שכתב לחלק בין תוקע המחייב בעצמו עם מקבל ההנאה לכשהוא ע"י אחר מדברי המרדכי ושגם איהו גופיה לא כתבו בהחלט רק אמר לולא דמסתפינא יעו"שב. בר מן דין חפי' אם נרצה לילך אחר עקבות הרש"בץ דמקל בזה כהרש"בא הלא דל מהכא הת"כ הרי איכא הכא ג"ך שבועה וכשהוא מזכיר לשון שבועה הגם דליכא שם וכינוי מ"מ לכ"ע איסו' דאורייתא איכא וכמבו' בטוש"ע יו"ד סי' רל"ז.

וכן ראיתי לגדול אדונינו ה' מוה"רא גאטינייו זצו"קל בס' צל הכסף ח"א ח"הע סי' י"ד דק"י ע"ד שכ"כ וז"ל למנהגינו שאנו משביעין לחתן ואחי החתן ובשבו' שאומר לו שבועה על תנאי הפתו' נמצא דיש כאן שבו' ות"כ וא"כ לכ"ע איסורא איכא מתרי טעמי חדא דהפ"מ בח"ב סי' ג"ן דצ"ה כתב דמושבע מפי אחרים בת"כ דעשה מעשה לתקוע כפו לחברו חשיב מנשבע מפי עצמו וכו' ועוד דדל מהכא השבועה בת"כ לחוד רבו המחמירים וכו' נמצא דכל הראשונים ומרן מכללם כולם שוים שאין להקל אפי' בת"כ לחוד כשהיא בדרך שבועה יותר משבועה ולא נמצא מי שמקל בה כ"א הרש"בא וכו' ואף לדידיה אם הת"כ היא בשבו' דל מנכא ת"כ הרי הוא מכת הסוברים דשבו' בלי שם וכינוי הוי שבועה אף למלקות ואף במושבע מפי אחרים כבר הוכחנו דל"ב שו"כ וכו' וכבר כתבנו דשבו' בת"כ הוי כמושבע מפי עצמו באופן דלמנהגינו שמשביעים לאחי החתן (ע"ע החליצה) ולהחתן שבו' עם ת"כ איפשר לומר דלכ"ע הוי שבועה חמורה דאין לה התרה וכו' ולפחות נאמר דהוי שבו' גמו' כשבועה בהזכרת ש"וכ ואף אם נאמר דגם בזה ס"ל לכת הסוברים דבעינן שם או כנוי ואין כאן אלא איסור תורה לחוד עכ"פ איסור חמור הוא וכו' א"ד ז"ל, הנה עם שהרב לא זכר סברת ה' עדו"בי הנ"ל מ"מ דבריו הם מסכימים לכל מ"ש אנן יד עניי. ולכל מראה עיני נראים דברים נכוחים וישרים ודברי ה' עדו'בי ז"ל לכאורה אהמ"ר אין להם מובן והטיב אשר דבר מוה"רי גירון בש' אביר יעקב סי' ל"ג וה"וד בס' עבודת השם א"הע סי' ל"ב דק"עו ע"ב וז"ל מה שהיה מתכוין ה' עדו"בי דהנך שבו' חתנים בתנאי כתובה שאינו עם הכלה דהוי שבועה דרבנן לכ"ע ושאין להחמיר בזה ראה זה חדש אשר לא היה לעולמים ואם היה הדבר כן כל הפוס' שהחמירו בכלל ספק שבועה היינו בכל כי הני שבו' דת"כ שהם כשבו' חתנים וכיוצא וע"כ לא העלתי הסברה הזאת בנ"ד אפי להיותה סניף כי לדעתי דברים אלו מרפסן אגרי בדברי כל הפוס' עכ"ל. גם ה' עבודת השם שם עם שרצה להפך בזכותו של ה' עדו"בי עכ"ז כתב דדבריו צריכין תלמוד וירד להצילו דגם הוא לא כתב סברא זו רק לסניף

בעלמא וכמ"ש הרב בפירוש ופלפל בחכמה ע"ד הפ"מ בח"ב סי' ג"ן והח"קל ביו"ד ח"ג סי' פ"ו יעו"שב:

ומ"מ אע"ג דמוה"רש מאטלון ז"ל במקום הזה ריחק סברא זו דה' עדו'בי מצינו לו במקום אחר דקרב את המרוחקין בזרוע וכמו שעיניך תראנה בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' יו"ד דל"ד ע"ד דהביא סב' ה' ע"ביע דשבועה דהוייא על ידי ת"כ בלי ש"וכ דהוייא דרבנן ותאמץ זרועותיה מדברי הגאון ה' מחנ"א בה' שבועה סו"סי ב' שכ"כ ובנה אצלו ציו"ן לה' דב"מ ח"א חיו"ד סו"סי ח"ל דס"ט ע"א דצרף ס' מוה"ריו הנ"ז לנ"ד י"ש והגם שמו"הר מוהר"אג שם בסי' י"א דל"ט ע"ב ומ' ע"א חלק עליו וכתב דאעיקרא סברת ה' עדו"בי היא תמוהה ושמדברי המחנ"א אין ראיה דאיכא למימר דאיהו מיירי בת"כ לחודיה בלי הזכרת שבועה ומ"ש בשאלה שנשבע בעת הנישו' הת"כ קרי ליה שבועה יעו"ש. לא נכנסו דבריו באזניו ובספרו עבודת השם סי' כ"ט חזר לחזק דבריו הראשונים י"ש בדק"סג ע"ג ועוד לו בסי' ח"י דקכ"ז ובסו"סי כ"ז דקנ"ב ע"ד ובסי' ל"ג דקע"ו ע"א עי"ד. וע"ע בס' שארית הפליטה למוה"רא הכהן זצ"ל בסי' כ"ו שרמזו הרב שם: ואהיה שעשועים בדברי ה' עבודת השם שם בדק"כו דאחר הקשותו ע"ד ה' מח"נא וה' עדו"בי שכתבו דת"כ אע"פ שיש עמו שבועה הוייא מדרבנן וקמותיב להו דעל מה זה הלא דל מהכא הת"כ האיכא הכא שבועה וכמו שכן הקשינו לעיל ומצינו גדול שנתקשה בזה הגאון מו"הר וכנ"זלו מר קמפרק לה דטפי עדיף כשנשבע סתם מבלי ת"כ מהיכא דנשבע בת"כ דהתם על ת"כ הוא נשבע וכו' יעו"ש ואהמ"ר אין חילוקו עולה יפה והמעיין בתשו' ר"י הזקן המובאת במרדכי דשבועות סי' תש"מ ובתשו' דשייכי לס' הפלאה סי' ג' בעיניו יראה דת"כ שיש עמו שבועה יש להחמיר טפי מת"כ לחודיה עש"ה. תו חזינא להרב ז"ל שם דמביא וקורא תשו' ה' אהל יצחק סי' ט"ל מח"מ שכתב דשבועות דידן שאני ה' דאיכא הזכרת ה' וההיא דמוה"ריו דקאמר דת"כ ל"מ איירי בת"כ בלתי הזכרת ה' וקמקשי עלה דמה הזכרת ה' איכא בשבועה דידן אי משום דאומר החזן ע"ד המ"בה אין זה לא שם ולא כינוי וכו' ושכן מצא לה' טל אורות בד"ה שכתב בפשיטות דמילת ברוך המקום לא חשיב לא שם ולא כנוי ואחר החיפוש מצא לה' צל"ח בחידו' לברכות שכתב דתיבת ברוך המקום חשיב כהזכרת ה' ותמה ע"ד והנני מוסיף להביא מן החדש לה' ז"לא בחא"הע דרצ"ב ע"א דגם איהו מפשט פשי"טל דע"ד המקום ל"ח לא שם ולא כנוי יעו"ש:

האמנם רבני האחרונים בדורנו ובדור שלפנינו לא אחד בהם שרצו לסמך סמיכה מעלייא ע"ד הר עדו"ב יען דבכל הצדדים הן בעיקר ת"כ אם הוא כשבועה והן בחילוק מוה'ריו

דחילק ידע בין כשהוא עצמו תוקע כף לכשהיא ע"י אחרים רבו הפוס' המחמירין וכמו שעיניך תראנה בספרי הפוס' שציינתי לעיל. וה' מוה"רי אשכנזי נר"ו בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' י"ב דמ"ג ע"א חלק על מוה"רש מאטלון בכח והביא משם ה' חוקי חיים בסי' ך' ד"מ ומשם ה' מר ואהלות בא"הע סי י"ב ומשם הפני יצחק נר"ו בח"א סי' ט"ו דלא סמכו על הוראה זאת והרב הגדול ר"לץ אי"ש ירושלם נר"ו בתשו' כי באה שם בסי' י"ג דמ"ה ע"ג פשפ"ש ול"ו מצא לה' מח"נא ולה' חק"ל דכתבו להדייא דשבועה זו הוייא שבועה גמורה ועשה עיקר מהדברים האלה וע' בס' דברי שמואל חא"הע סי' ח' דק"מא ולמר ידידנו מוהר"א ברכה נר"ו בהגהותיו לס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דק"נב ע"ב וק"נג ע"ב וקנית ע"ב דרמז כל זה. ובזכרונותי כתוב לעיין בס' עדות ביהוסף ח"ב סי' ח"י דל"א. ושגם בס' נוסח השלחן חא"הע סי' ט"ו ומוהר"א חאיון בס' טוב לישראל האריכו בזה. וכעת אין הספרים הללו מצויין אצלי לראות הדברים בשרשן ולהתחקות בהן. יהיה איך שיהיה מידי פלוגתא לא נפקא רק שהרוב הם האומרים דיש עליו חייוב שבועה. וכן העלה בס' שערי רחמים א"הע סו"סי א':

בתר דנא חזה הוית לרב רחומאי סב"ק נר"ו בס' פני יצחק ח"ב דס"ב ע"א דאחר שהביא סברות הפוס' הנ"ז ורמז עוד לה' שבט בנימן סי' ש"ו ולה' שמן המשחה סויסי ע"א ומה שנטה דעתו בס' פנ"י ח"א להחמיר סיים וכתב מ"מ מודינא להו דאינה אלא מדרבנן כיון דאינה בשם ובכנוי ולא מחמרינן בה אלא בודאה ולא בספקא וא"כ בפלוגתא דרבוואתא אזלינן לקולא יעו"ש:

ל"ג בנוסח הזה הכתוב בכתובות שלנו שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה וכו' באנו להה"א דכתב הכש"בא בראשונות סי' תתי"ב וה"ד הכס"א בסק"ד. על מי שנשבע לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה דאפי' אם גרשה אינו יכול לישא אחרת כל זמן שהיא בחיים עי"ד ומוהרש"דם בחי"וד סי' צ"א העתיק ת' הרש"בא ההיא בארוכה. ונראה דבשלוניקי בראשונה היו כותבין כן ושוב חששו לס' הרש"בא ולא רצו למחק הנסחא הישנה וכתבו בצדה בעודה באישות עמו דבזה תברתה בצדה דהא דלא ישא עליה בחייה היינו בעודה באישות עמו הא אם אינה באישות עמו אין כאן שבועה. אך הרואה יראה למוה"ראש בתשו' סי' רכ"ח וה"ד ה' יד"א במ"ק הגה"בי ס"ק מ"ב דנוסח השבועה היה שלא ישא אחרת עליה בחייה ומכותלי דבריו ניכר שלא העלה על שפתיו פקפוק זה (ותשו' מוהר"אש אמ"א לראות הדברים בגופן שלהן) שוב מצאתי למוהרי"מט בראשונות סי' קי"ח דאחר שהכביר פנים צהובות לסכ' הרש"בא מההיא דאמרי' פ"ק דיבמות ע"פ ואשה אל אחותה לא תקח לצרר לגלות ערותה עליה בחייה דאפי' גרשה

אסורה מכח לשון בחייה, תמה עליו דמ"נל למדרש הכי בלשון הדיוט ולהוציא דבר חדש אשר לא שערוה הראשונים ומעשים בכ"י שכותבין בכתובה שנשבע שלא ישא אחרת עליה בחייה ופעמים שמגרשה ונושא אחרת ולא חשו חכמים לזה וכו'. ולכן מר הוא דקאמר דלא כ"כ הרש"בא רק בנ"ד דאיפשר לקיים ב' הלשונות דהיה הענין בשידוכין ועדיין לא נשאה דאי הוה כתיב שלא ישא אחרת בחייה הוה משמע אע"פ שלא נשאה ואיצטריך עליה להתיר כל שלא נשאה והיה די בשכתב עליה לחודיה דמשמע כל זמן דאגידא ביה ולמה כתב בחייה אם לא לאסר אף לאחר שגרשה נמצא דיש קיום לב' הלשונות אבל בכתובות שלנו שהורגלו לכתב כן לא דייקינן מדכתיב בחייה יתירה דמשמע אף לאחר גירושין דאדרבא מדכתיב עליה כל זמן דאגידא ביה משמע ולא הו"ל למכתב אלא שלא ישא אחרת בחייה וכו'. יעוש"ב דמבואר דלדעתו בכתובות שלנו אף אם היה כתוב בהן סתמא שלא ישא אחרת עליה בחייה כל שגרשה מותר לו לישא. ונעלם דבר מה' כס"א דנקיט ת' הרש"בא בסתמא. וע"ע למוהרא"נח ז"ל בתשו ח"ב סי' ס"ז דהרב השואל נקיט לה בפשיטות ס' הרש"בא והרב המחבר שם בד"ה אבל נראה יד ע"ש בדבריו היטב:

ותבט עיני להר"דבז ז"ל בחדשות ח"א סי' רג"ל והובא ביד"א ס"ק כ"ו ובס' קהלת יעקב בקונט מ"ל ח"ג אות עז"ר שנשאל על אשה שנתנה לבעלה רשות לישא אחרת כחולק על סברת הרש"בא כלאחר עליה וכתב לה תנאי וז"ן ונשבע ראובן שלא ישא אחרת עליה כל זמן שאשתו אסתר קיימת אם משמעות אשתו אסתר קיימת הוא כל זמן שהיא בחיים חייותה ואסור לישא אחרת או"ד משמעותו כל זמן שאשתו קיימת עמו ואם גרשה מותר לישא אחרת בלא רשות אשתו הא' והשיב דלשון זה לא משמע אלא כל זמן שהיא עמו ואם גרשה שוב אין זו אסתר אשתו אע"פ שהיא בחיים ומה שכתב קיימת פירושו כל זמן שהיא עומדת אצלו שהוא רוצה לקיימה לו לאשה וכו' וגדולה מזאת אמרו גבי המקבל עליו לזון את בת אשתו גרשה והחזירה בטל התנאי דאשתו מן הנישואים הראשונים משמע וכ"ש בנ"ד דאשתו כל זמן שהיא אשתו משמע. ותו דאומדן דעתא הוא שלא רצה ר' להיות קשור עם אשתו כל ימיו בין תהיה אשתו בין לא תהיה אשתו שהרי ר' לא נשא אותה אלא מפני שאשתו הא' לא ילדה ואם גם אסתר לא תלד מה תועיל בתקנתו וכו' יע"וש. ובמושכל ראשון עיני המעיין ישר יחזו דאין דומה כלל נדון הרד"בז לנדון הרש"בא וגם לחילוקו של מוהרי"מט דנדון הרד"בז שנייא דכיון דקאמר אשתו וסמיך ליה קיימת מאחר דאין תיבת אשתו שייכא כי אם רק כל זמן הייותה תחתיו ויכולים אנו לפרש דתיבת קיימת היינו בעודה באישות עמו מפרשינן לתרי לישני הכי משא"כ

בנוסח עליה בחייה דהגם דתיבת עליה משמעותו כל זמן שהיא תחתיו אך תיבת בחייה א"א לפרשה בשום צד בעודה באישות עמו וגם לפי טעם הב' דאזיל מר בתר אומדנא דלא נשאה אעיקרא אלא להיותה פרה ורבה זהו אות ומופת על הפירוש מש"אכ בשאר כתובות וק"ל:

אולם לא אכחד דדברי הרד"בז ז"ל צ"ע במאי דפשי'טל דלשון אשתו היינו אשתו היושבת תחתיו עמו דזה נראה ברור היפך מאי דאיתא בש"ס דנדרים ד"ך ע"א ופסקוהו הט'ושע בי"וד סי' ר"ח קונם אשתי נהנית לי ואמר לא אמרתי אלא על אשתי שגרשתי דאם הוא ת"ח נאמן ואף אם הוא ע"ה דמחמירינן עליו ופותחין לו פתח ממקו"א היינו כדי שלא ינהגו ק"ר בנדרים אך לכ"ע לשון אשתי סובל אשתו המגורשת ובאמרו אשתי היינו אשתי שהיתה כבר והכי אמרינן בגיטין דמ"ב דהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין דאמרינן הכונה עבדו שהיה כבר וע' למוה"ריא בס' קה"י בקונט' מענה לשון ח"ג אות תקי"ז שהביא סוגייא זו דגיטין וכתב דלמדו הפוס' מזה ללשונות השטרות ורמז למוהר"אנח ח"ב סי' פ"ד ולמוהרי"מט בא' סי' קכ"ב דס"לה. ומה שהביא הרד"בז ראיה מההיא דהמקבל עליו לזון את בת אשתו לפ"קד המעט אהמ"ר מלבד דאין משם ראיה אדרבה הוא להיפך דזהו לשון הר"אש בר"פ הנושא גבי ההיא דאמרו בש"ס הפקחין היו כותבין כל זמן שאת עמי וכמבו' בט"ושע א"ה סי' קי"ד וכן הוא דעת הרש"בא וה"רן ובכגון זה הוא דכתב הר"אש דאפי' גרשה והחוירה נתבטל תנאו ונ"ט דכ"ז שאת עמי היינו מנישואין הראשונים ואילו היה דלשון אשתו משמעותו שעומדת תחתיו לא היו צריכין הפקחים לכתב כ"ז שאת עמי רק אם נכתב בכתובה בזה הלשון ונתחייב לזון את בת אשתו די דהיינו דוקא בעודה תחתיו. אלא ודאי דבלשון זה לא סגי דנוכל לומר אשתו שהיתה כבר ודוק. ונהירנא שבענין זה היה כתוב אצלי באורך ופל'פלת כל שהוא ע"ד הרב משנת ר"א חח"המ והרב ישמח לב גאגין ח"מ סי' טו"ב והכל היה למאכולת אש ח"עד וכעת אין הספרים הנז' אצלי לשקד על דלתותיהם וה' ימלא חסרוני וע' בקונט' הכללים אשר לי ע' לשון בנ"א מ"ש עוד בזה: ל"ד בלשון התנאי דכתבינן עליה בחייה בעודה באישות עמו יש להכין דלא נתחייב בתנאי זה רק כשמתנהגת עמו בדרך אישות אבל אם אינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ בעבור שנשתטית או נכפית בזה לא נשבע וה"ול כפירש בשעת נישואין. מוהר חש בק"ע סי' ל"ג בארות המים א"הע סי' א' וע"מש לקמן על סי"ב בס"ד:

ל"ה פה סופיאה יע"א כותבין בזה הנוסח ונתחייב החתן הנ"ז שלא יארס ולא ישדך ולא יקדש ולא ישא שום בת ישראל עליה בחייה לצרר לא בתורת אשה או אמה ופלגש

וחשוקה ולא בשום דרך מדרכי אישות כלל כ"א לזאת יקרא אשה כל ימי חייה ולא לזולתה. ואם ח"ו יעבר וישא אחרת תחילה יפרע לה כל סכי כתובתה ותוספת משלם עס"פא ויפטרנה בגט כשר כדת מו"י. ובסוף כתוב ונשבע ש"ח ע"ד המ"בה וע"ד הנ"בא וע"ד הכלה וכו' ע"כ הנז', והנה על ידי כתיבת תיבת לצרר בצד תיבות עליה בחייה ניצולנו מפקפוק הרש"בא הנזכר באות הקודמת דתיבת בחייה הוא אף לאחר שגרשה דכיון דכותבין תיבת לצרר ה"ז כדרך שאנו כותבים בעודה באישות עמו. אך זאת חל עלינו חובת ביא"ור אם איש אחד נשא אשא אחרת על אשתו כי לא מצאה חן בעיניו והרי הוא מוכן ומזומן לפרוע לה כתובתה אם נפטר בזה משבועתו או נאמר כיון דע'כפ נשא אשה אחרת הרי כבר עבר על שבועתו ועל אותה שבועה אין לו תקנה ועבריינא יתקרי הך יש לו שבועה אחרת שהוא חייב לתת לה כתובה ותוספת משלם וכל זמן שאינו פורע לה כתובתה ה"ז עובר על שבועתו השנית:

וראיתי אני כתשו' מוהרי"בל ח"ב סי' פ"ח דנ"ד היה בכתובה שכתוב בז"הל ועוד קבל עליו ר' שבועה וחרם וכו' שלא יוכל לישא אשה אחרת בחיי אשתו בין שיהיו לו בנים ממנה ובין שלא יהיו ואם ח"ו לא יהיו לו בנים מאשתו וירצה ר' הנז' לישא אשה אחרת שתכף ומיד יתן לה כתובתה הנז' וכו' וקנינא אכל מאי דכתיב לעיל וגם נשבע לקיים כל הכתוב לעיל וכתב ע"ז הרב וז"ל ואין לומר שזה האיש ר' אע"פ שנשבע שלא יקח אשה בחיי אשתו כבר זאת השבועה נעתקה לפרעון כתובתה שכ"כ ואם ח"ו לא יהיה לה בנים וירצה ר' הנז' לישא אשה שתכף ומיד יתן לה כתובה וזה האיש ר' אין לאל ידו לפרוע לה כתובה והרי הוא אנוס הא ודאי לאו מילתא היא מתרי טעמי דודאי כונתו היה לומר דמלבד שיעבר על שבועתו נתחייב לפרוע לה כתובתה וכמו שנוהגים זה בפירוש בכמה כתובות דאל"כ למה נשבע בתחי' שלא ישה אשה על אשתו אפי' שלא יהיו לה בנים ואח"ך נשבע לפרוע לה כתובתה אם יקח אשה על אשתו הוה סגי בשבועה זאת השנייה א"ו דהכונה היא כדכתבינן וכו' עכ"ל. מבואר מדבריו דדוקא בנוסח שלפניו שהיה כתוב שבועה בתחי' ובסוף אמרינן דהשבו' הראשונה היא לשלא ישא אשה אחרת עליה והשבו' השנית שבסוף הכתובה היא לשאם עבר ונשא שחייב לפרוע לראשונה הכתובה ולפוטרה בגט ואח"ך ישא השנייה הא כל שיהיה כנדון שלנו שאין כאן ב' שבועות כ"א שבו' בסוף הכתובה אמרינן דלא יקרא עברין רק כשלא ירצה לקיים את שתיהן אבל אם הוא מוכן ומזומן לפרוע לה כתובתה ולפוטרה בגט נעתקה ממנו השבועה שלא לישא אשה אחרת עליה והרי הוא פטיר ועתיר. והכנ"הג בא"הע סי' קנ"ד הג"הט סק"ג רמז

תשו' מוהרי"בל הלזו והלשון מגומגם. וגם רמז תשו' הרד"בז בישנות סי' רכ"א בענין זה ואינו תחת ידי לראות מה כתיב בגווה:

שוב מצאתי למוהר"אנח בח"ב סי' ס"ו דנשאל על כתובה שכתוב בה כנוסח זה ממש וכתב דבכגון זה לכ"ע הכל שבועה אחת נחשבת וחייוב אחד דע"כ לא כתבו הרש"בא והרי"בש דקנס השבועה הם ב' עניינים דלא סגי בקייום האחד רק היכא דהוי קנס הנעשה לאיזו דבר שידוע שאין המבוקש הקנס ולא נעשה אלא לזרז הדבר אבל נד"ז פרעון הכתובה אינו ודאי לקנס אלא נמשך מנישואי אשה אחרת וכו' ונראה מלשון התנאים דהשבועה ודאי לא היתה לא על פרעון הכתובה שהרי לא הוזכרה שום שבועה קודם פירעון הכתובה רק אחר קבלת התנאים עכ"ל וכזאת וכזאת מצאתי לה' מוה"ריא בס' קהלת יעקב בקונט' מ"ל ח"ג אות תש"ע שכתב וז"ל שטר שכתוב שלא ישא אשה אחרת עליה וכו' ואם ישא או יגרשנה נתחייב לפרוע לה כתובתה אע"פ שהשבועה אינה מבוררת רק על שלא ישא ואח"ך כתיב ואם ישא אשה עליה נתחייב דמשמע דהחייוב הוא בלי שבועה מ"מ מסתברא לי שהשבועה חוזרת גם על הפרעון כיון דהפרעון הזה אינו בתו' קנס אלא פרעון מה שהוא שלה והכל דבר אחד ולכ"ע כל כה"ג הפרעון הוא תיקון השבועה וכל שפרע לה הכתובה אינו עובר על השבועה ע"כ וע"ע שם באות תשס"ט ולה' שכנ"הג ביאוד סי' רל"ו הגה"ט או"ד כתב משם מוהר"אש סי' ס"ד והרא"נח בח"ב סי' ס"ז דבשטר שכתוב שלא יגרש את אשתו ושלא ישא אחרת עליה ואם ח"ו יעבר מחוייב לשלם לה כתובתה כל שפרע לה כתובתה אינו עובר על השבועה יעו"ש:

ואתה תחזה דאין שייך כאן מ"ש הפוס' בנשבע שלא לישא אחרת ועבר ונשא א' כופין אותו לגרש השנייה או"ל וכמו שארמז לקמן בס"ד. דהתם שאני דבכתובות שלוניקי אין כותבין רק השבועה שלא לישא אבל בכתובות כאלו שמסיימין התנאי בלשון זה שאם יעבר וישא שאזי חייובא רמיא עליו לפרוע לה כתובתה ולגרשה בגט פיטורין אזי כל שהוא מוכן ומזומן לפרוע לה כתובתה מחוייבת הראשונה לקבל גטה שכך התנו בתחי' הנישואין כנ"ל כעת: ל"ו עוד יש שינוי אחר בכתובות של עיר הזאת סופיאה יע"א שאחר שכותבין התנאי שלא לישא אחרת עליה כנז' כותבין תנאי מחצית ההשבון ושוב כותבין בז"הל ונתחייב החתן הנז' שלא לגרש את הכלה הנז' בשום מין גירושין שבעולם כ"א מדעתה ורצונה ודעת ורצון א' מקרוביה היותר קרוב לה וברשות ב"ד ע"כ ונראה ברור דאין תנאי זה דרשותה ורשות ב"ד קאי רק אגירושין אבל לא אדלעיל אתנאי דשלא לישא אחרת עליה כיון דכבר הפסיק בנתיים בתנאים אחרים ואינו דומה לכתובות של שלוניקי דאמרינן דתנאי זה דמדעתה ורצונה קאי גם אשלא לישא אחרת וכדבעינן מימר

קמן בס"ד באות. דהתם התנאי דשלא לגרש בשום גירושין שבעולם קאי וסמוך אתנאי דשלא לישא אחרת מבלי הפסק בנתיים מש"אכ הכא. והוצרכתי לזה לפי שראיתי לה' חסד לאברהם בחא"הע סי' ד' די"ח עג"ד וי"ט ע"א שנכנס לבית הספק בדבר הזה וכפי הנראה מדבריו שם שנוסח שלו היה כנוסח עיר סופיאה והגם שדבריו נוטים יותר שדעתו להכריע דלא קאי אתנאי הראשון מ"מ לפק"עד אה"מר אין כאן מקום ספק וק"ל: ל"ז אם הבעל אומר שאשתו נתנה לו רשות ואשתו מכחישתו אי נאמן ובפרט היכא דכתוב נאמנות ע' כנ"הג הגה"בי סק"ע. יד"א ס"ק ס"ג וס"ד ובמ"ב ס"ק מ"ה מ"ו. וכתב ה' ראש משביר בח"א סי' ל"ב ד"ע ע"ג דבכתובות שלנו שכתוב והאמין החתן להכלה ע"כ הנז' נאמנג' וכו' פשט הלשון מוכח דע"כ התנאים האמינה ולכן אינו נאמן במכחישתו. וה' מוה"רר שמואל גאטינייו ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"א סי' ו' דכ"ז כתב דמדברי שאר פוס' אין נראה כן.

והרב המחבר שם בדכ"ק האריך להוכיח דבכתובות שלנו אליבא דכ"ע אינו מועיל לו ואינו נאמן. וע' צל הכסף ח"ב סי' יוד' דל"ג ע"ב: ל"ח עד אחד מעיד שהאשה נתנה לו רשות לישא אחרת עליה אע"פ שאין האשה לפנינו שתכחיש אותו אינו נאמן מו"הר מוהר"אג בס' צל הכסף ח"א סי' ה' די"ט ע"ג משם ה' בעי חיי בתשו' א"הע סי' טו"ב והרב מוהר"שג בסי' ו' דכ"ט ע"ג חלק עליו וכתב דיש סעד וסמך להתיר ע"פ ע"א והגאון מו"הר שם חזר על לימודו והחזיק דבריו הראשונים. ולפי מ"ש הרב שדי חמד במע' אישות דס"ה ע"ד משם ה' שם אריה סי' ק"ב והבאתי דבריו לעיל בשייך לסעי' יו"ד דאף למי שמתיר ע"פ ע"א במיתת אשתו מ"מ לגבי גירושין י"ל דע"א ל"מ במי שמוחזק לנו שהוא נשוי לפי מ"ש התו' בגיטין דל"ה ד"ה אפקעיניהו דרוב אנשים אין מגרשין נשותיהן וא"כ הו"ל רובא וחזקה והמיעוט הוי מיעוטא דמיעוטא ואין ע"א נאמן נגד רובא וחזקה ובפרט בז"הז דאין מגרשין אלא ברצונה חוב הוא לה ואין רוב נשים מתרצות להתגרש יעו"ש הרי זה תנא דמסייע למו"הר דע"א המעיד שנתן רשות לא מהני דנתינת רשות לבעל שישא אשה אחרת עליה הוי מילתא דלא שכיחא ולא הוי אפי מיעוטא דמיעוטא ואף אם באלף צרות תתרצה האשה להתגרש לא תתרצה לקבל צרתה בצדה והוי דבר שהשכל מחייב והאיש נשוי לפנינו הרי כאן חזקת איסור ורובא דרובא המסייע לחזקת איסור בודאי שיש לנו לומר שלא יהיה העד נאמן וק"ל. וע' לעיל בשייך לסעיף יו"ד מ"ש אם העד הזא ת"ח ט"ל אם נתפייסה ונתנה לו רשות עכ"ז צריך שיתירו לו ב"ד חשוב שבעיר בפניה אבל אם הלך ונשא בלי התרה ולא ערערה היא קודם הנישואין שפיר עבד ופטור ומותר משבועתו. ראש משביר ח"א חא"הע סי' ל"ב וסו"סי א' וע' כנה"ג ס"ק ס"ה

וי"א מ"ב ס"ק מ"ג. חיים ושלום ח"א סי' ה': מ' אם לא נתנה רשות בפירוש רק שאמר הלואי יעשה בעלי כאחיו שנשא אשה אחרת אי מהני נסתפק בזה בס' כס"א וע' לה' חי"דא בס' שייורי ברכה מ"ש ע"ד וע' חיים ושלום שם שהעלה דלא מהני י"ש:

מ"א בכתובות שכותבין שלא ישא אשה אחרת עליה כ"א ברשות ב"ד ודאי דסגי שלא ברשותה ואין לומר דתרתי בעינן רשותה ורשות ב"ד דמהיכא תיתי לומר דתרתי בעינן כיון דלא נתפרש. הרב מוהרי"בל בח"ב סי' ב"ך ה"ד הכנ"הג בהג"הבי ס"ק ס"ו.

ומבואר מדבריו דה"ד היכא דלא פירש אך אם כתב בהדייא בלתי רשותה ורשות בי"ד (וככתובות של העיר הזאת סופיאה יע"א) ודאי דתרתי בעינן אולם הי"דא מ"ק הג"הבי ס"ק מ"ז כתב וז"ל הנשבע שלא לישא אחרת על אשתו בלתי רשותה ורשות ב"ד. רשות ב"ד בלי רשותה סגי מוהרי"בל ח"ב סי' ביך וע' וכו' עי"ד ובאמת דבריו הן הנה היפך הנראה בבירור מתוך דברי מוהרי"בל עצמו וכמו שדקדקנו ואין עמדי שאר הספרים שציין הרב יד"א לראות על מה הם עומדים. ובל"אה קשה דמאין באנו לומר דסגי ברשות א' מהן כיון דכתיב רשותה ורשות ב"ד וקי"ל בזה ויו' להוסיף וכדנקיט להלכתא פסיקתא הי"א גופיה לקמן בס"קע משם מוהר"שך ח"א סי' ך' וה' מש"אמ ח"א הע סי' כ"ג ואכתב בזה לקמן בה"י באות על כתובות דכתיבי בהו מדעתה ורצונה ודעת ורצון א' מקרוביה דס"ל דתרתי בעינן ע"ע. והשבתי דרכי לומר דט"ס נזרק בס' יד"א ונוסח הלשין הוי הנשבע שלא לישא אחרת ע"א בלתי רשות ב"ד והם דברי מוהרי"בל עצמו ותיבות בלתי רשותה נזרקו מן הקולמוס שלא מדעת בעלים. אך נשאתי עיני להי"דא במ"ב הגה"בי ס"ק ל"ג וראיתי שם שכתב וז"ל הנשבע שלא לישא אחרת כ"א ברצונה וברשות ב"ד אז רשות ב"ד או רשותה די מוה"רם חאנייז ז"ל בס' שתי הלחם וע' מה שהקשה על מוהרי"בל שכתב בח"ב סי' ב"ך דמהיכא תיתי דתרתי בעינן וכו' עי"ד. ומלבד דעיקר דינו של ה' שתי הלחם מפוקפק דהרי בכג"וד תרתי בעינן לפ"ד מוהר"שך והמ"שאמ וכמ"ש. עוד בה דבזה לא כתב מוהרי"בל לשון מהיכא תיתי רק היכא דכתב ברשות ב"ד לחוד וע' חסד לאברהם חא"הע ס' ד' ד"חי ע"ג:

מ"ב כתוב בכתובה שלא ישא כ"א ברשות ב"ד ונעשית מורדת. ע' יד"א הגה"בי ס"ק ג"ן שהביא שנסתפק בזה מוהרי"בל בח"ב סי' ב"ך ושמוהרש"דם פשי"טל דא"ק רשות ב"ד. וכתב הח"סל שם ד"י ע"ד דאין ספקו של מוהרי"בל מוציא מידי ודאו של מוהרש"דם ומוהרי"בל הוא יחיד בדבר הזה. והא פשיטא דרשות האשה לא בעייא אפי' היכא דכתוב רשותה ורשות ב"ד אלא דע"ק היותר טוב רשות ב"ד מיהא בעיא עי"ד:

מ"ג בכתובות של עיר שלוניקי יע"א אחר שכותבין תנאי שלח ישא אחרת עליה וכו' ולא בשום אישות כלל וכמ"ש לעיל אות ל"ב מסיימין בז"הל ושלא יגרשנה שום גירושין שבעולם אם לא מדעתה ורצונה ודעת ורצון אחד מקרוביה היותר קרוב לה ושלח יסיתנה ושלא יפתנה כדי שתתן ותמכר או תמחל או תפחת לא לו ולא לשום אחר בעדו ובשמו שום סך מסכי כתובתה ולא שום תנאי מתנאי הכתובה הנ"ל ואם היא מעצמה תעשה א' מכל אלה על האופן הנ"ל מעתה רצה החתן שיהא בטל כחרס הנשבר וכו'. ולפי לשון זה אף אם האשה נתנה רשות לא מהני אם לא ברשות א' מקרוביה ג"ך וכמ"ש בס' יד"א מ"ק סק"ע וכן הסכים בס' ראש משביר ח"א חא"הע סי' ל"ב וסו"סי א'. והר"הג מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ה' סמך ראשו ורובו עליו וכתב דאין להתעקש ולומר דתיבות מדעתה ורצונה ודעת ורצון א' מקרוביה קאי דוקא אלפניו דהיינו אשלא יגרשנה אבל לא קאי אלפני פניו דהיינו אשלא ישא אשא אחרת עליה ומקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו שהרי מדברי מוהר"שך ז"ל נראה דבנדון שלו היה כתוב כן וע"כז דן אן הדין דצריך שיהא גם ברשות א' מקרוביה וגם ה' ראש משביר מסתמא מיירי בכתובות שלנו דמ"ניר היה רב מעירנו ומסתמא לא נשתנו הנוסחאות מזמנו לזמננו גם ה' מוהר"שג ז"ל בר פלוגתיה הסכים בזה עם מו"הר ז"ל שם בד"לא ע"א והאמיץ כח לומר דלא נשתנו הנוסחאות מזמן לזמן מדחזינן לה' לב שמח בחי"וד די"ב דאזר חייל לומר דבארץ מצרים מסתמא לא נשתנו הנוסחאות מזמן הרמ"בם לזמנו והאומר שנשתנו עליו הראיה יש"ב וע' לעיל אות ל"ו על נוסח כתובות עיר סופיאה:

ודע דבמה ששואל הרב המסדר לאשה בשעת נתינת הגט אם מתגרשת מרצונה מחמת התנאי הכתוב בכתובה ומדוע אינו שואל ג"ך לאחד מקרוביה כבר נתקשו בזה רבני שלוניקי ע' בסדר הגט למ"הר דב"מ ז"ל ובס' לח"ש בס"דה אות טו"ב:

מ"ד אפי' תימא דתיבות ודעת ורצון א' מקרוביה הוי ויו' לחלק ורשותה לבד סגי ה"ד אם הוה כתיב תנאי זה לחודיה אבל בכתובות שלנו כותבין שלא יסיתנה וכו' שתתחל שום תנאי מתנאי הכתובה ושאם היא מעצמה תעשה א' מכל אלה רצה החתן שיהא בטל כחרס הנשבר וכו' א"כ מאחר שהחתן מקבל ע"ע שאף אם תמחל שלא יועיל וכבר קדמה הידיעה שא' מהתנאים הוא שלא ישא אחרת א"כ אף דהאמת אתו מהבעל וגם עדים מעידים שהיא מעצמה נתנה לו רשות מה בכך הרי קבל ע"ע שננחילתה יהיה כאין ומצד זה לחוד לא יוכל לישא אחרת ודברים כהוייתם הם במוהרש"דם חא"הע סי' קצ"ח ובס' אורים גדולים לימוד פ"א. הרב מוהר"שג בתשו' צל הכסף שם בד"לא. וכדי דלח יהיו התנאים סותרים זא"ז דהא מתחי' התנה דע"פ דעתה ורצונה מהני מוכרחים אנו

לומר דתרתי בעינן וכשהיא מעצמה לא מהני אשר לפ"ז אף אם ברור הדבר דהענין בא מצד עצמה ל"מ וק"ל:

מ"ה נשבע שלא לישא אשה אחרת עליה ועבר על שבועתו ונשא אחרת ונשבע לה ג"ך שלא יגרשנה אלא מדעתה נבוכו האחרונים בזה מה לעשות. ע' כנ"הג ס"ק נ"ב נ"ג נ"ח ובמ"ב ס"ק ל"ב. בני אברהם סי' ל"ג. ראש משביר ח"א א"הע סי' ל"ח והג' מוה"ר בס' צל הכסף שם בסי' ה' האריך בזה ואחר שעמד על כל דברי הפוס' ופלפל בחכמה עליהם העלה דא"עג דלרובא דרבוותא כופין אותו לגרש את השנייה עכ"ז לא מלאו לבו לעשות מעשה לכוף לגרש כ"א לעשות לו הרחקה דר"ת המובאת בב"י סי' קל"ד ובמו"רם סי' קנ"ד סכ"א. ואחריו בא ה' מוהר"שג שם בסי' ו' ועמד ע"ד וחלק עליו דאף הרחקה דר"ת לא עבדינן יעו"ש. ומני"ר שם שם לו חק ומשפט וויכוח של אהבה וחיזק דבריו הראשונים יכי"ש. גם מוה"רש מאטלוקבס' עבודת השם חא"הע סי' ח' עמד עע"ז באורך וברוחב כדרכו דרך הקדש והעלה כן דא"עג דאין כופין אותו לגרש מ"מ עושין לו הרחקה דר"ת יעו"ש ובתשו' מוהר"אק (בע"ס חיי אברהם) כי באה בס' באמ"ח ח"א סו"סי י"ב וע' שערי רחמים א"הע סי' ג' שהובא שם פסק מג' רבני ירוש' שהסכימו דהיכא דאינו יכול לישא מכח שבו' ועבר עבדינן ליה הרחקה דר"ת אך היכא דאינו יכול לישא מכח תקנה גם הרחקה לא עבדינן ליה אולם אם מתחילת התקנה התקינו ב"ד שאם יעבר על התקנה שיפרישוהו ויעשו לו כל מיני הרחקות נכון הדבר והסכים עמהם רל"ץ מוהר"אא ז"ל ותשובה זו באה ג"ך בס' ישמח לב א"הע סי' י"ט:

מ"ו אי בכג"וד יכולין ב"ד להפרישו מאשתו השנית כדי שלא יעבר על שבועתו בכל ביאה וביאה נחלקו הפוס' ואיכא מאן דאמר דהוי יותר מהרחקת ר"ת ואף דרבים ההוברים דלא הוי כפייה מ"מ מידי פלוגתא ל"ן ויש לנו להחמיר אך בנד"ז דאיכא ש"ס יכולין אנו להפרישו בלי שום פקפוק. ה' צל הכסף שם דכ"ב וכ"ג ע"ג:

מ"ז אם יש לחוש שאם לא יתירו לו לישא אשה אחרת על אשתו ימיר דתו איכא מ"ד דמתירין לו וכ"ד רב א' הו"בד בס' באר מ"ח ח"א קא"הע סי' א' והרב המחבר חלק עליו וכתב דאין לעשות מעשה בקום עשה בעבור חשש המרת דת וכזאת וכזאת כתב הר"הג מוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"א סי' י"ב וחלק בכח על ס' פוס' ח' שהו"בד שם דסבר להתיר בעבור זה. וה' מוה"רש מאטלון בתשו' כי הו'"בד בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' יו"ד דל"ד ע"ג צירף עם סברת ב' פוס' הנז' סברת רב א' שהו"ד בפסקים וכתבים סי' קל"ח וכתב דע"פ סברת שלשת הרועים הללו נראה להתיר שבועתו שנשבע שלא לישא אחרת עליה כדי שלא יצא לת"ר יעו"ש. והיטב חרה לו למו"הר אג"ן בתשו' שם סי' י"א

דל"א ע"ב דאיך הפה יכולה לדבר לסמך אדברי הנך ג' פוסקים מאחר שכבר בטלום הגדולים מהם בשעתם כל אחד במקומו עי"ד. וכן הסכימו מוה"רי אשכנזי נ"רו בתשו' שם סי' י"ב דמ"ג ע"א והמאור הגדול כמוה"רי אלישר נ"רו בתשו' שם סי' י"ג דמ"ה ע"ג והסכים עמהם הר"הג הגאון כמוה"רא אשכנזי ז"ל וכמובא שם בסוף הספר דקי"ג ע"ג. ועכ"ז ה' מוה"רש מאטאלון ז"ל בספרו עבודת השם א"הע סי' כ"ט דקכ"ב ע"ד ד"ה ואלא חזר והשיב ע"ד והחזיק במעוז דבריו הראשונים ופשיפש ול"ו מצא עוד בס' פחד יצחק ח"א דק"ג וק"ד רבנים המסייעים לסברה זו עי"ד. וע' בס' ידי דוד סי ג' ד"ו ע"ד שכתב להדייא דלא מפני דאיכא למיחש להמרת דת נמנע מלדון ולעשות כהלכה ע"ע:

מ"ח אם מחמת המניעה שלא לישא אשה אחרת עליה נפל למשכב בחולי הבא לו מחמת מיעוט הרקת הזרע והעידו כן הרופאים יש להתיר שבועתו. יד"א מ"ק ס"קב וכן הסכים מוה"רשג בתשו' צל הכסף ח"א סי' ו' דל"א ע"ג: מ"ט נשבה הבעל יכול לישא אחרת. כנ"הג ס"ק ע"ק משם מוהר"שך. ובנשבית האשה ע' יד"א מ"ק ס"ק ע"ד שדי חמד מע' אישות סי' ב' אות כ"ד סק"ג: נ נתנה רשות לישא אחרת וחזרה בה מהני החזרה. מוהרש"דם א"הע סי' קל"ח אך אם נתנה לו רשות לגרשה וא"חך חזרה בה אינו כלום יד"א ס"ק ס"ו ס"ז ס"ח ובמ"ב ס"ק ל"ו ל"ח והוא מתשו' הפ"מ ח"ג סי' י"ט. וכתב ה' ראש משביר בראשון סי' ל"ב דאנו שנוהגין להתיר השבועה לבעל בשעת הגרושין היינו דאיפשר דמוהרש"דם איירי גם בגירושין ומה גם למה שכותבין פש"י שלא יגרשנה שום גירושין שלא מדעתה ורצונה וכו' יש במשמע דברים אלו שעיקר מעשה תקפו של גט יהיה דוקא מדעתה ורצונה וכל שנתרצית תחילה והדר צווחא כצווחת מעיקרא דמייא עי"ד ולפ"ז ת"ם אני לא אדע שכ'ול דברי ה' עבודת השם בחא"הע סי' ח"י דק"כד ע"ד שכתב בפשיטות דאינה יכולה לחזר על הגירושין וסמך עצמו אדברי הפ"מ ואיך לא ראה חילוק ה' ראש משביר הנז' דכפי דעתו דברי הפ"מ אינם משלנו ומה גם דשם רמז לתשו' ה' ראש משביר. שו"ר לו שם בדק"כה ע"ג שעמד עוד בזה וכתב להדייא דאחר שנתנה לו רשות על הגירושין אינו יכול לחזר בה היפך דעת ה' ר"מ. וא"חז ראיתי להגאון מו"הר מוה"ראג בס' צל הכסף ח"א סי' י"ב דס"ה סע"ב דמסכים הולך דאינה יכולה לחזור וכדברי ה' עבודת השם שם מבלי עלות על שפתיו תשו' ה' ר"מ הנז' יעו"ש:

נ"א האומרת לבעלה מאיס עלי הרי הוא כמרשה אותו לגרשה ושוב א"צ רשות מקרוביה ככתוב בכתובה כנסחאות שלנו דע"כ ל"א הכי אלא כשנתינת רשות אינה לטובתה משא"כ כשנתינת רשות היא לטובתה. עבודת השם א"הע סי' ח"י דק"כד ע"ג. וע' דברי שמואל חא"הע סו"סי ח' שואל ומשיב ח"ב סי' קמ"ח: נ"ב בכתובות שכתוב שלא ישא

אחרת עליה ושלא יגרשנה כ"א מדעתה ורצונה וכו' ונתנה בסתם רשות לבעלה לישא אחרת וא"חך טוענת שיגרשנה תחילה והבעל ממאן בזה הדין עמו. יד"א ס"ק ע"א משם ה' משא"מ בראשון וכתב שם הרב דאין שייך לומר בזה שבועה שהותרה מקצתה הותרה כולה יעו"ש וכן העלה ה' עבודת השם בס' י"ח דקכ"ד וקכ"ב וע"ש טבא פלפ'לא ע"ז: נ"ג אם התנו איש ואשה בשעת קדושין שלא לישא אשה אחרת עליה ושלא יגרשנה וקנו ממנו ע"ז בלי שבו' אי מהני במחלוקת הוא שנוי ע' יד"א מ"ב הגה"בי ס"קי שהביא משם מוה"רש ויטל דהוי קנין דברים ע"ש. וכ"כהרש"בץ בח"א סי' צ"ד והביאו ה' עבודת השם בא"הע סי' צ"ח דקנ"ה ע"גו תמקה' תמ"ה יקרא עליו דמאחר דתנאים אלו נעשים בשעת קידושין א"כ נראה דאפילו קנין אינו מצריך דהן הן הדברים הנקנים באמירה וכתב שגם מוהר"אנח בח"ב סי' ס"ז ס"ל דהתנאי מהני יש"ב וע' בתשו' כי באה בס' בני בנימן ח"א סי' ל"ד להר"הג כמוה"ריא שכתב דהיכא דיש מנהג שלא לישא ב' נשים אפי' בסתמא אינו יכול לישא:

נ"ד עברו קטטות ומריבות ביניהם ונתארכו הימים ימים של צער וא"א לתווך השלום ביניהם נכון הדבר שיתירו לו ב"ד שבועתו. יד"א מ"ק הגה"בי סק"ן משם הגו"ר חיו"ד כ"א סי' ד' ומ"ב ס"ק מ"ד. והרב מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' יו"ד דל"ו ע"ד מסתמיך ואזיל אכתפיה דהג"ור לנ"ד. והרב המחבר מ"מ שם בסי' י"א ד"מ ע"ד ירד לחלק דנדון הג"ור שאני דהיה הדין נותן לגרשה בע"כ וגם בשום אופן לא היה איפשר לתווך השלום ביניהם ועכ"ז לא סמך על עצמו וכתב אם יסכימו עמו בעלי הוראה משא"כ בנדון דידהו. גם ה' כמוהרי"ץ אשכנזי נר"ו בתשו' סי' י"ב שם לא רצה לסמך אתשובת גו"ר הלזו אולם הרב מוהר"שמ בספרו עבודת השם א"הע סי' כ"ט דקס"ה וקס"ו ע"ב חזר וחיזק דבריו הראשונים עי"ד:

נ"ה ס"ב ש"ע נשבע שלא ישא אחרת ע"א ושהתה יוד' שנים וכו'. בנשטתית אי מותר לישא עליה אחרת ע' כנ"הג ס"ק ע"ז וס"ק ג"ן. יד"א ס"ק ע"ג שכתב משם הפוס' דמתירין לו שבועתו וישא אחרת עליה וכבר האריך בזה ה' שדי חמד מע' אישות סי' ב' מאות ב' ואילך וכולם נקבצו באו ונרמזו בקיצור בד"ש ע"ג ושם בדס"א ע"ג ואילך עמד אי בעינן כל סימני שוטה הנזכרים בפוס ובס"קב הרחיב הדבר דההיתר הוא כל שבאמת נראה שא"א לבעל לדור עמה מחמת העדר נקיות גופה ומלבושיה ושאינה יכולה להתעסק בשום דבר מצרכי הבית יעו"ש וכן דעת מז"ה מוה"רח פיפאנו ז"ל בתשו' שהדפסתי בס' עין משפט הנד"מ חא"הע סי' י"ד והסכימו עמו שלשת הרועים רבני שלוניקי וכפי הנשמע מדבריו שם דאינה שוטה בהחלט שהרי כתב אם תתרצה לקבל גטה מדעת

ורצון א' מקרוביה אזי מחויב בעלה לפרוע לה כתובתה משלם ובפרט כי באה בשאלה דאינה עושה לבעלה כמשפט הבנות לאפות ולכבס וכו' וגם שמורדת מתשמיש וכו' וכתב דפתיר ועתיר לישא א"א עליה יעו"ש. גם הר"הג מו"הר מוהר"אג בס' צ' הכסף ח"ב חא"הע סי' ח' ט' כתב להתיר בזה וז"ל אחר שעמדתי על הדבר בספרן של צדיקים אנכי הרואה דדינא יתיב שיכול הבעל לישא א"א עליה בנשתטית וכבר עשו מעשה רבני ירוש' ורבני שלוניקי ורבני אזמיר וכו' ודאי הכי עבדינן עובדא ואבתרייהו דרבנן קדישי קא גרירנן. וגם היתר לשבועתו א"ץ הבעל מדינא אלא דמהיות טוב הוא דצריך התרה מב"ד על שבועתו שיתירו לבעל השבועה את"ד וע"ע דברי שמואל חא"הע סי' י"ב:

נ"ו אם אחר שהתירו לבעל שבועתו ונשא אשה נתרפאית הראשונה ותובעת מבעלה שיפטרנה בגט והוא אינו חפץ לפוטרה ואומר שתשאר איתו הדין עמו. הרב החר"יף בתשו' כי באה בס' עולת איש סי' ג' והסכים עמו הרב המחבר שם:

נ"ז נשבע שלא לישא אחרת וע"י שנאה שלחה מביתו ועדיין לא קיים מצות פ"ור דאין לו בן זכר כ"א בנות איכא למימר דמתי' לו ב"ד שבועתו. מוהר"ש מאטלון בתשו' כי באה בכ' צל הכסף ח"ב סי' יו"ד דל"ג ע"ד והגאון מו"הר מוה"ראג שם בתשו' סי' י"א דמ"א ע"א כתב דאישתמיט מיניה תשו' מוהר"שך ח"א כי' ך' הובאה בכנ"הג סי' קי"ט ה"גהט ס"ק כ"ו. והרב הפוס' הראשון בספרו עבודת השם סי' כ"ט דקס"ד כתב דעינו ראה תשו' מוהר"שך ז"ל אך דעתו לחלק בין חרג"מה דהתם קאי מוהר"שך לנ"ד דהוי משום ליתא דשבועה, דאיכא למימר דאדעתא שלא יקיים מצות פ"ור כראוי לא קבל השבועה יש"ב ובסוף הפסק דק"הז ובס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דק"נע:

נ"ח נשבע שלא לישא אחרת ונפלה יבמתו לפניו אי יכול ליבם. ע' כנה"ג ס"ק פ"ג. יד"א ס"ק פ"ב ומ"ב ס"ק כ"ט. וכבר עמד בזה הגאון מוה"ר מוה"ראג בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג מד"ע ואילך והאריך הרחיב ברוחב מבינתו ופלפל בחכמה על כל דברי הפוס' קמאי ובתראי ע"ש נפלאות מתורתו. וע"ע בס' בני בנימן וקרב איש ח"א סי' כ"א ובתשו' להרב אי"ש טוב וישר ר"לץ צ"רו כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' י"ג דמ"ה. ע"א וע"ע מה שרמזתי לקמן סי' ק"סה:

נ"ט אם בשעת השבועה היה בדעתו שום אשה ואפי' יבמה הוי כאילו פירש יבנותו בהדייא. יד"א ס"ק פ"ג משם הרד"בז. ולכן בכתובות של עיר שלוניקי שכתוב שלא ישא אחרת עליה וכו' ולא בשום אישות כלל כונת מתקני לשון זה הוא דבאו להוסיף אף יבמה בכלל כדי לצאת ידי כל ספק ושכ"כ הר"בד בא"הע סו"סי ק"ד. וכ"כ היכא דנהגו

להשביע לאחי החתן לפטר אשת אחיו בחליצה דאסור ליבם אף אם גם היבמה חפצה ביבום. צל הכסף שם דפ"ח ע"ג:

סימן אשה שאין לה ארח כנשים ומחמת זה רוצה בעלה לגרשה אי מתירין לו שבועתו במחלוקת הוא שנוי ע' כנ"הג ס"ק ע"ג. יד"א מ"ק ס"ק ע"ב ומ"ב ס"ק טו"ב נ"ג. אהל יצחק בהשמטות סי' ט"ל. באר מים חיים ח"אה סי' ב' שער אשר א"הע סי' א'. ומיהו ע"כ לא נחלקו אלא היכא דאין לה ארח כלל אבל אם אין לה וסת קבוע באופן שרוב ימיה בטומאה אליבא דכ"ע מתירין לו שבועתו מו"הר בס' שער אשר שם סי' ב' ובס' דברי שמואל א"הע סי' ט'. הון יוסף סי' א' והסכימו עמו כל רבני ירוש' תו':

סימן ב

א ס"ב ש"ע כל המשפחות בחזקת כשרות ע' יד"א הג"הטו סק"ג ירך אברהם סי' טו"ב. וע' ב"ש כק"ב ולהבא"הט מ"ש משם הב"ה על מי שבא מארץ אחרת בין איש בין אשה דצריך ראיה שהוא ישראל וייחסו סברא זו לדעת מרן והטור. וה' פתחי תשובה סק"ב הביא משם השע"המ שחלק עליהם וכתב דלדעת רוב הפוס' לפיסולי קהל לא חיישינן וע' בס' חינא וחסדא ח"א דק"ח שעמד בזה יעו"ש:

ב ס"ג ש"ע ואם משפחת כהנים לא ישא עד שיבדק. ע' כ"ח ולה' ירך אברהם א"הע סי' ק"י:

ג ס"ה ש"ע משפחה שנתערב בה ס' חלל וכו' ונתאלמנה אסורה לכהן. כתב הב"ש בסק"יג דאוקמינן לה בסוגייא דכתובות די"ד אליבא דר"ג דדוקא בשאינה אומרת בריא דבעלה כשר היה אבל אם אומרת בריא דבעלה כשר היה גם ר"ג מודה דכשרה לכהונה עי"ד. ומשכחת לה באומרת ודאי לכשר נבעלתי ולשיטתייהו אזלי הרמ"בם והטור דאלמנת עיסה ר"ל משפחה שנתערב בה ספק חלל וזאת אומרת שבדקה והלכה ונשאת לאיש שאינו חלל רק כשר בודאי וכמ"ש הריט"בא בחידושיו. ולס' המפרשים האחרים משכחת לה טוענת בריא וכגון דהיא טוענת הוגד הוגד לי מפי עדים שקרוב להמגרש היה הגט ואמו של בעל לא היתה מגורשת וכדפר"שי להדייא בש"ס גבי מה שאמרו אשה נשאת בודקת ונשאת. ומן התימא על הרב אפי זוטרי שתמה על הב"ש דהוא לא ידע אמיקרא היכן מצא דין זה בש"ס דבאלמנת עיסה שייך לומר בריא דבעלה כשר היה דהא בש"ס אמרו דר"ג אד"רג ל"ק התם בריא הכא שמא ופר"שי ז"ל הכא גבי אלמנת עיסה כי היכי דלדידן מספקא לדידה נמי מספקא וא"כ יפה כתב מרן סתם דאסורה דא"א לה לעולם לומר בריא לה שבעלה לא היה חלל את"ד. ואה"מר הא ליתא ובפרט לפ"ד מרן והרמ"בם דבנתערב במשפחה מיירי דהרי שפיר יכלה מימר בריא לי שלאותו

שאינו חלל נבעלתי וכבר נידון בהשג יד מפי גדול ה' עבודת השם בא"הע סי' ה' דג"ן ע"א ומר ניהו נפק דק ואשכח להרמ"בם ולהתו"ליוט פ"ח דעדוייות שכתבו בהדייא דהיכא דטוענת בריא גם ר"ג מכשיר לינשא לכתחי' יעו"ש וע"ש מה שהק' ע"ד הב"ש דאיך יצוייר בספק חלל שיהיה רוב אחר חוץ ממנו עי"ד:

ד מדין זה יש להוכיח דס"ס אסור לכהן לכתחילה. כנ"הג לקמן סי' ז' הגה"בי ס"ק ל"ג והיא סוגייא מפורשת בכתובות די"ד ע"א והר"עב בעדויות פ"ח מ"ח כתב כן להדייא וע' להגאון שואל ומשיב במהדו' ב' ח"ג סי' ק"ן שכתב דס"ס הוי רובא דאיתיה קמן וע"כ לא בעינן תרי רובי רק ברובא דליתיה קמן ואנכי העירותיהו בהגהותו לס' עבודת השם חא"הע סי' ה' דגין ע"ד. ובה' מאמר מרדכי (ביאור על המרדכי) בד"פא כתב שלכאורה נראה שלא נאמר הך דינא אלא ביוחסין דאית בהו מעלת כהונה וכו' אבל ביוחסין דליכא מעלת כהונה בס"ס בדאורייתא משרא שרי וכו' ורמז לה' פ"מ בח"א סי' ך' דל"ד משום מעלת כהינה אלא ישראל נמי אסירי בס"ס וכו' והביא ראיה לדבריו וכו' יעי"ש. עמ"ש בזה באריכות לקמן סי' ד' אות ד' דדין זה במחלו' הוא שנוי בין גדולי עולם:

ה ס"ו בהגה ומצוה לאדם שישא בת רחותו. ע' פתחי תשו' סק"ז מ"ש בענין צווחת ר"י החסיד שלא ישא אשה ששמה כשם חמו. וע' לרב רחו'מאי התייר הגדול חח"ם עדיף נ"רו בס' שדי חמד ח' אסיפת דינים מע' חתן וכלה מאות ה' ואילך מה שהאריך בענין הזיווגים אשר קראו בשמותם שם החתן כשם חמיו וכלה כחמותה והביא כל דברי הפוס' בזה אינהו ואביזרייהו: ו ס"ז ש"ע לא ישא אדם אשה ממשפחת מצורעין. היד לכתחילה לא ישא אבל אם נשאה ולאחר נישואין ידע שהיא ממשפחת מצורעין לח פורש בש"ס דאם נשאת תצא והיכי נימא ליה לבעל לגרשה. ה' בני בנימן סי' ב"ך:

ז ש"ע שם והוא שהוחזק ג"פ ע' יד"א ס"קו. ברכ"י אות ז"ח. וה' בני בנימן שם נשאל באשה שאחר שנשאת חלו ב' אחיה בחולי הדקה ומתי ואמרו הרופאים שזה חולי המשפחה וגם אבי אביה ואשתו מתו מחולי זה ופסק דע"מ אינו חייב לגרשה בע"כ אפי' במקום דליכא שבו' כיון דעתה היא בריאה ואיכא ס"ס ס' אם נקראת הוחזקה במשפחתה מאחר דשני אחיה דוקא הוא שמתו מחולי זה אחר שנשאה ודמייא לנסתחפה שדהו וכיון שאביה ואמה לא מתו מחולי זה הרי פסק החולי וליכא חזקה דתלת זמני וא"תל דמקרי הוחזקה עתה כבר נשאת וחלק על פוסק אחד שרצה להתיר לגרשה בע"כ יעו"ש ולע"ד יש לגמגם על דבריו:

ח ס"ח ש"ע ע"ה לא ישא כהנת. ע' פ"ת סק"ט. שדי חמד שם מע' אישות סי' א' סק"לו:

ט סי"א ש"ע לא ישא אדם אשה במדינה זו וכו' ע' מה שפלפל בזה בתשו' יד יוסף הנד"מ א"הע סי' ו':

סימן ג

א ס"ב ש"ע הרי שהיה כתוב בשטר וכו'. ע' הרד"בז ישנות סי' רס"ה. חינא וחסדא ח"ב מד"ק ואילך:

ב ס"ט מורם בהגה כהן הבא על הפנויה. ע' ח"מ ר"של בישש פ' נושאין על האנוסה. עבודת השם השם א"הע סי' ב' דמ"ג ע"ד:

סימן ד

ס"א ש"ע ממזרים ונתינים אסורים ואיסורן איסור עולם ע' להרב הלבוש שנראה מדבריו שתפס שיטת הרמ"בם בפי"ב מה' א"ב ורש"י בכתובות דכ"ט שכתבו שאין איסורן אלא מדרבנן אבל יש חולקין ע"ז וע' רש"י ביבמות דמ"ט ע"א ד"ה לר' סימאי דכתב דנתינה לישראל קי"ל מלא תתחתן בם היפך מ"ש בדוכתי אחריני וע' חיים ושלום ח"ב ס' קי"א:

ב ס"ב ש"ע עמוני ומואבי וכו' אבל נקבותיהן מותרות. ע' להרב הלבוש הטעם שנתן ודבריו תמוהים ה' עבודת השם איהע סי' ג':

ג ס"ו ש"ע לפיכך גר עמוני ומצרי שני וכו' ע' ב"ח וע' ירך אברהם סי' י"ט:

ד סי"וד ש"ע לפיכך עמוני וכ' שנתגיירו מותרין לבא בקהל מיד דכל דפריש מרובא פריש ואנו תולים שהוא מרוב האומות שהן מותרין מיד. ה"ז לשון הרמ"בם פי"ב מב' א"ב דין כ"ה מסוגייא ברכות דכ"ח. ומבואר מכאן דאזלינן בתר רובא להתיר אשה כשרה לפסולין וכן אשה פסולה לכשרים ובפ"יט מה' א"ב כתב הרמ"בם ברין כ"ט משפחה שנתערב בה ס' חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסו' לינשא לכתחי' ואם נשאת לא תצא מפני שהן ב' הפקות שמא זו אלמנת אותו חלל שמא אינה אלמנתו וא"תל שהיתה אלמנתו שמא חלל הוא שמא אינו חלל וכו' וה"ה אם נתערב בה ס' ממזר וכתבו הפוכ' דמאי דלא עבדינן ס"ס להתיר ס' אלמנת חלל לכהונה לכתחי' משום דמעלה עשו ביוחסין יעו' בתוס' כתובות די"ד ע"א (עמ"של סי' ב' אות ד') והא הכא דאזלינן בתר רובא אע"ג דהוי ליוחסין דרובא גרע מכ"ס לכמה מרבוואתא ואפי' למאן דס"ל דס"ס חשיב ברוב ולא אלים מיניה מ"מ נשרי בס"ס אם לא שנאמר בהכרח דמאי דלא שרינן אלמנת עיסה בס"ס משום מעלת יוחסין ה"ד יחוסי כהונה אבל יחוסי קהל דהיינו הפסולין בישראל ל"א מעלה עשו ביוחסין ושרינן בס"ס ואם כנים אנחנו בזה מוכרחין אנו לומר דמ"ש הרמ"בם שם וה"ה אם נתערב בו ספק ממזר היינו לכהונה וכדמפרשי ה' מוהר"של והפ"וד והט"וז והב"ש לעיל סי' ב' ס"ק ע"ז והגיהו לשון הטור דסו"סי ז' והכי

דייק ה' אפי זוטרי שם וע' עדות ביהוסף ח"ב סי' ך'. ודא עקא דמרן ב"י לקמן סו"סי ז' כתב דקאי גם לישראל ואם כדבריו ק' מדוע לא שרינן בס"ס דלפחות כרוב מיהא יחשב וכמו שרינן האומות האסורות מטעם רובא:

ואחזה אנכי לה' פ"מ בראשון סי' ך' שנשאל הרב בדין היתר שפחה לישראל ועלה על דעתו להתיר מכח ס"ס שחל בחשבונו ושוב הדר ביה וכתב וז"ל רואה אנכי דאין להקל בפשיטות מכח ס"ס ואף אם נניח שהוא איסור דרבנן וכו' וב"נד דאיכא ס' בבניה שהם עבדים ואשכחן דמשום מעלת יוחסין חששו שלא להקל לכתחי' אף דאיכא ס"ס וכמ"ש מוהרש"דם בחייוד סי' ך' (צ"ל א"הע סי' ן') כשהביא ההיא דהרמ"בם משפחה שנתערב בה ס' חלל כתב דהא דלא מקילינן בס"ס הוא משום מעלת כהנים וכמ"ש הר"ן עכ"תד מוהרש"דם ולאו דוקא משום מעלת כהונה אלא בישראל נמי אסירי מס"ס כגון בספק ממזר דכתב הרמ"בם שם והשוה אותו לספק חלל וכ' ע"ז מרן שאסור ישראל ליקח אותה והיינו משום מע' יחוסין וכדאשכחן בפ' עשרה יוחסין דע"ג אמרו שם אמר רבא ד"ת שתוקי מותר מ"ט רוב כשרין אצלה ומיעוט פסולין ואי אזל איהו לגבה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דאזלת איהי לגבייהו הו"ל קבוע וכל קבוע כמ"עמ דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ס' ממזר יבא וכו' מ"ט מעלה עשו ביוחסין והא הכא איכא תרי ספקי ס' בא הבועל לגבה. דאז כל דפריש מרובא פריש וא"תל דאיהי אזלת לגביה דילמא לגבי כשר אזלת ואפ"ה לא שרינן והיינו מטעם מעלת יחוסין ואף ששם איסורו מדר' דהרי שתוקי ספק ממזר הוא אלא ודאי דאפי' דאיכא ס"ס כדאמרן על הכל משום מעלת יחוסין החמירו וע"פז סתר תשו' מוה"רי הלוי על מאי דתלי לה משים מע' כהונה הא הרמ"בם חשש והחמיר בס' ממזר לישראל וכתב דזו אינה תמיהה דכל כך מעלת יוחסין כמו מעלת כהונה והרש"דם כתב מעלת כהנים משום דאיירי בחלוקה א' ס' חלל וכו' בין הכי ובין הכי רואה אנכי דגבי מעלת יוחסין החמירו ואפי' בס"ס ואפי' באיסור דרבנן וכדכתיבנא עכ"ל הרי בהדייא דאיהו אזיל בשיטת מרן ב"י ויחזקהו במסמרים מס גיית הש"ס דקידושין דל"ע ס"ס אפי' ביחוסי קהל ולא חשב לתקן מה נעשה ביום שידובר בנו דברי הש"ס דברכות והרמ"בם בפי"ב הניצבין בריש אמי"ר מכריזות ואומרות דאזלינן בתר רובא להכשיר אשה פסולה וכלפי לייא לס' רש"ל והדרישה והט"וז וה"בש דס"ל דבפיסולי קהל שרינן בס"ס קשה דמה יענו להך סוגייא דקידושין שממנה הוציא דינו הכ"מ ז"ל:

אולם כשאני לעצמי אדון לפניו בקרקע ואומר דאחר גלגול מחילות אינה ראיה מה"שס דאם כדברי הרב דכונת הש"ס הוא דאיכא ס"ס ק"ט דהס"ס בש"ס אינו מדובר כמו

שעשאו הרב דאיהו עביד הס"ס בכה"ג דילמא אזל הבועל גבה ואת"ל דאיהי אזלת לגבי׳ה דלמא אזלת גבי כשר וכמו שכן ראוי לעשותו ואינו [כן בש"ס דכשאמרו מאי אמרת דלמא אזלא איהי לגבייהו אסיקו בש"ס דהו"ל קבוע וככמע"מד דלמה דברו בנוסח זה דלפי שיטה זו אכתי קיימינן באיסו' דרבנן הלא שפיר איכא למימר דלמא לכשר נבעלה וכנוע׳ם שיח שפתי קדש הפ"מ אלא ודאי כונת הש"ס היא באופן אחר וכמו שכן מצאתילהריט"בא

בחידו' על הש"ס שכתב וז"ל תימא ל"ל קרא האיכא תרי ספקי ס' אזלא איהי לגבייהו דהוי מע"מ והוי ישראל ואידך דאזלי אינהו לגביהן ואיכא רוב כשרין וכל ס"ס לקולא ואפי' באיסורא דאיתתא ואיפשר לומר דא"הן ותלמודא ריבותא קתני דאפי' כשהוא ודאי דאזלא איהי לגבייהו דליכא אלא חד ספקא אפ"ה הולד כשר משום קרא דלא יבא וקרא נמי לא איצטריך אלא להכי אבל בשתוקי דאיכא ס"ס לא צריך קרא ומדינא שרי ע"כ וכ"כ הרש"בא בחידושיו הרי דכונת הש"ס הוא בדרך ממ"ן דאי אזל איהו לגבה כל דפריש מרובא קפריש ואין כאן איסור כלל ואי אזלת איהי לגבייהו מ"מ אין כאן איסור דממזר ספק לא יבא רק משום מעלה אסור. נמצא דהא דאמרי בש"ס מעלה עשו ביוחסין היינו לספק ממזר וכגון היכא דאיכא חדא ספקא דאע"ג דק"יל בעלמא ספקא דאורייתא לחומ' מ"מ ספק זה התורה התירתו ולא הו"ל למיזל לחומרא מדרבנן מ"מ משום מעלה עשו ביוחסין החמירו אבל אי הו"ל ס"ס או רובא וכגון היכא דחזינן דאזל הבועל אצלה פשיטא דמתירינן לגמרי ולא עשו בזה מעלת יוחסין וע"פ שיטה זו הריט"בא הוי תנא דמסייע לרבני אשכנז דמתירין בס"ס שאר פיסולי קהל:

והנני יוסיף להפליא במה שהפריז על המדה הפ"מ לומר דאף דהוי איסו' דרבנן ואיכא ס"ס עכ"ז החמירו ומבואר בדבריו דהגם דהס"ס הוא בנוי ומיוסד בפ"ע מבלי היות שם ער'וב הספק שפחה והראיה משתוקי דהוי דרבנן ולא שרינן בש"ס ובעבור זה בנ"ד הגם דהיה להן ס"ס בפ"ע עכ"ז לא רצה להקל עש"ה ולא יכולתי להולמו דל"ד אהדדי כעוכלא לדנא דהתם בשתוקי טעמא דהוי אסור מדר' משום דמ"הת איכא איסור ממזר ובס"ס היה היתר גמור והם לא רצו לסמך אס"ס (לפי שיטתו) ושבקוהו אעיקרא דדינא ונמצא דעיקר ההיתר והאיסור הוי ס"ס לא כן בנדון הפ"מ דלמ"ד דאיסור שפחה הוי דרבנן הו"ל איסו' דרבנן לגמרי ואיכא ס"ס חוץ ממנו ספק אי איכא קנין הגוף וצריך גט שחרור וא"תל דאיכא ס' אי הלכה כהאומ' דקידושין מהני להפקיע גט שחרור הו"ל ס"ס באיסור דרבנן ובכ"הג מי זה אמר דלא עבדינן ומה דמות יערך להההיא דשתוקי ודוק היטב:

שוב האיר ה' את עיני וראיתי שדברי הפ"מ בהבנת הש"ס ממקום קדוש יהלכו שכ"כ הר"ר ברוך וה"ד המרדכי בפ' החולץ סי' כ"א למאי דבעי מימר דבכמה דוכתי החמירו בהם א"עג דאיכא ס"ס הביא הך דקידושין דאמרינן שתוקי כשר וקתני בה נמי ס"ס שמא אזלי אינהו לגבה וא"תל דאזלא איהי לגבייהו אימור לגבי כשרים אזלא עכ"ל וע' למוהרי"מט חי"וד סי' ב' ובחידו' על הש"ס בקי ודו' שם. מאמר מרדכי ביאור על המרדכי דמ"א. עדות ביהוסף ח"ב סי' ן' דמ"ט ואילך שהביא דברי הפ"מ הנ"ל ודתאן והעלה דדוקא בפיסולי כהונה הוא דאמרינן מעלה עשו ביוחסין ולא מתירינן בס"ס אבל לא בשאר פיסולין ע"כ ומאחר דהוכחנו דאיכא מהראשונים דפירשו כונת הש"ס דאף דאיכא ס"ס עכ"ז מחמירינן וה"ט משום מעלת יוחסין אף דלא הוי דבר שבכהונה וכס' הפ"מ ז"ל חל עלינו חובת ביאו"ר מה יענו הפ"מ ודישרן סמיכין עלוהי להההיא דהרמ"בם דמתיר האסורין לבא בקהל מטעם כל דפריש מר"ופ ואמרינן משאר האומות הוא הלא ביוחסין לא אזלינן בתר ס"ס וכ"ש בתר רובא. והנל"עד ליישב לשיטת הפ"מ ודעי' דאינהו סברי דהך דינא דהרמ"בם ה"ול כתרי רובי דאעיקרא אף אם לא פירש שלא בא להתגייר רק האשה שהלכה אצלו בעודו גוי מן התורה לא אמרינן דלעמוני נבעלה כיון דרובא דעלמא לאו עמוני ננהו ואז יהבינן להו דין קבוע דכמ"עמ דמי (וכמבו' כ"ז בס"הפוס יעו' בס' יאודה יעלה חי"וד סי יוד' ושמה תראה ואכ"מל) מתה דאית לן קולא אחרת דפירש ובא להתגייר וה"ול רוב אחר דכל דפריש מרובא פריש וה"ול כתרי רובי ל"א מעלה עשו ביוחסין היכא דאיכא תרי רובי ועדיפא מינה כ' הב"ש לעיל סי' ב' סק"יג דספק חלל א' ורוב הו"ל כודאי פסול ותרי רובי יעו"ש וכ"ש הכא ובעבור זה הוא דאזלי' להקל אך בעלמא כל היכא דאיכא רובא ואפי' ס"ס לא שרינן לכתחי"ב יוחסין ואפי' פיסולי קהל ודוק:

בתר דנא חזה הוית להחק"ל ביו"ד סי' פ"ד דק"לו שהקשה תרי סוגיי אהדדי ההיא דברכות דכ"ח דממנה חצב דינו הרמ"בם עם ההיא דכתו' די"ד דליוחסין בעינן תרי רובי וכתב לחלק בין יחוסי כהונה ליחוסי קהל ושוב הדר ביה מכח ההיא דקידושין ד"עה וחתר ליישב ולבסוף זו הלכה העלה דלהתיר פיסולי קהל בס"ס מידי פלוגתא לא נפקא ושר"יו קאי בסב' המתי' יש"ב ולא בא בפיו תשו' הפ"מ הלז דקדמו בראיה זו דקידושין והוא פלאי: ואביט וה"ן עוזר לה' פ"מ ה"ה מוה"רי אלפאנדארי וה"ד ה' בני חיי בא"ח סי' תק"פט שהביא ראיה מיבמות דכ"ג מי שקדש אשה אחת משתי אחייות ואינו יודע איזו קדש ומת ולו אח אחר חולץ וכו' ופיר"שי ויבומי ברישא לא דלמא לא זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו וכו' ואם איתה נימא שייבם את אחת מהם כיון דאין כאן אלא ספק

אחות זקוקה דמדבריהם הוא וספקא דרבנן לקולא ואף לכתחי' דחד'ס' בדרבנן הו"ל כתרי ספקי בדאורייתא א"ו דביוחסין ל"א הכי יעו"ש. וטרם אענה ת"ם אנכי על הר"ר ברוך ז"ל שם במרדכי דיבמות סי' כ"א דנסתפק בס' אחות חלוצה אי שרינן א"ול וכו"של והעלה דלא שרינן הגם דאחות וחלוצה דרבנן למה לא נסתייע מהכא דהוא ממש הדין שלו וכמו שכן ראיתי לס' מא"מר בביאו' על המרי בד"מא שכתב שדין זה הוי ראיה עצומה לדינו של הר"ר ברוך וכ"ר להכנ"הג בא"הע סי' קס"ב הגה"ט סק"ד שהביא ספקו של הר"ר ברוך והביא ראיה לדבריו מדברי הרמ"בם פ"ו מה' יבום שהוא כיוצא לדין זה והצ"ע מסוגייא דפ' כיצד דכ"ד דאמרו בס' חלוצה לא גזרו בהו רבנן וע' למוסר"לח בהגהותיו שיישב דהתם קאי בחלוצה לכהן י"ש. שו"ר להב"ח בסי' קמ"ג שכתב דאי מהתם היה מקום לדחות אי לאו דמצא סמך ממק"א ע"יד. איך שיהיה מוכח מהכא דבס' אחות חלוצה מחמרינן ול"א ס"דר לקולא וזה מנגד לס' מוהרש"דם ור"של וה"בש ודעי' דס"ל דדוקא בסוג כהונה אזלינן להחמיר וחפשתי ומצאתי לה"בש גופיה בסי' קע"ג ס"ה דרפא שבר זה דעמ"ש מרן שם והם דברי הרמ"בם דמי שקדש אשה בס' קידושין וא"חך מת אחיו שהוא נשוי אחותה דחולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו כתב משם הנמ"קי וז"ל א"עג דאחות חלוצתו מד"ס והוא ס"דר אפ"ה קנסו רבנן וגזרו באחות חלוצה אטו אחות ערוה דאורייתא ואלמוה לגזרתם להוציא אפי' על הספק אפי' בדיעבד עי"ד והן הנה דברי הרשב"א והריט"בא בחידו' על הש"ס. ועוד טעם אחר למדתי מדברי המא"מר שם בד"מא ע"ג ואשים דברי בפיך וז"ל נדון זה שנייא מכל ס"דר דאיכא בעולם דבכל שהוא אחות חלוצתו ליכא ספק כלל דכיון דחלץ לאחותו לעיני כל העם נר' ברור דאחותו הוייא אחות חלוצה אלא דהספק הוא בחליצה גופה אם היתה צריכה חליצה או"ל וחלץ לה מספק א"כ השתא בחלוצה לא בא הספק לפנינו כלל דבודאי היא אחות חלוצה והספק בא לה ממקום אחר וכו' וצריכין אנו להכריז דהטעם שמותרת הוא מפני הספק שהיתה באחותה ואיכא דשמע בהא ולא שמע בהא עכ"ל הרי לפניך ב' ישובים כי היכי דלא תקשי מסוגייא הנז' לכת הסוברים דל"א מעלה עשו ביוחסין בשאר פסולי קהל שאינן מיחוסי כהונה:

והבט עיני בס' יד דוד די בוטון בחידו' לי"וד סי' ק"י בכללי ס"ס אות י"א וז"ל שכתב על ס"ס באיסור שפחה כתב הפ"מ בח"א סי' ך' דבאיסור שפחה אין היתר אפי' בס"ס משום מעלת יוחסין וכן הוכיח ה' עדו"בי סי' ח' וכן הוא הנראה מדבריו של הפ"מא ח"א סי' ל"ב וע' בס' דרכי נועם יו"ד סי' י"ד. דב"מ ח"א ח"יוד סי' ד"ן. באי"מח יו"ד סי' י"ד ע"כ.

וראיתי אני כי הן הנה דברי ה' בא"מח שם ואהמ"ר כדחזי לע"ד לא כן אנכי עמדי ומלבד כי הפ"מ הגם דבתחי' דבריו כתב כן מ"מ אסוף דינא העלה להתיר בס"ס יעו"ש ומוה"רא קופינו בחתימתו שם הסכים להתיר בס"ס ולא פירש הטעם משמע דס"ל דלעו' שרינן בס"ס עוד בה דמה שצרף עמו לה' עדו"בי ולה"פמא המעיין בדברי התשו' בשרשן יראה דלא היה מטעם מעלת יוחסין ולכל אחד ואחד הי"ל טעם נכון דה' סידר הספק בא לפנינו עכשיו אבל בנ"דז דבמה עדו"בי כתב דגבי עבד הוו תרי קולי דסתרי אהדדי ולא עבדינן ס"ס דמפני ספקו אתה מתירו לישא שפחה. והס"מא טעמו היה משום דלא ישר בעיניו הס"ס אי משום דלא היה שקול ואי משום דלא היה מתהפך יעו"ש ולא בא בפיו טעמא דמעלת יוחסין. והד"במ אחר שערך השלחן והביא דברי הפ"מא והעדו"בי כי מאנו להתיר בס"ס בקש ס"ס אחר יעו"ש בדפ"ח וה' באמ"ח גופיה לא אמרו לכל היחוסין אלא למאי דקאי איהו לענין היתר שפחה י"ש וס' ד"ן שציין כעת אינו עמדי ומכל מקום נקוט מיהא דאי מתירינן בס"ס פיסולי קהל אשר אינם פיסולי כהונה במחלו' הוא שנוי בין הפוס' ראשונים. אך רבני האחרו' נקטי להקל וכמו דאסיק החק"ל שם דכיון דס' ממזר שרי מ"הת א"כ אין הספק נופל אלא בשל דבריהם אי מקילינן בס"ס או"ל והא קי"ל ספק בשל דבריהם להקל יעו"ש וע' לה"ה מוה"ר מוהר"אג בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ב' ולהרבנים שהעלו כן בס' עיני כל חי דק"לו ואילך. הגאון רע"קא בתשו' הובאה בפ"ת ס"ק ל"ז. חתם סופר סי' י"ג, נדיב לב א"הע סי' ג' ובתשו' כי באה בס' אחי וראש סי' ט' ד"קל ע"ב וע' למוהר"שמ בס' עבודת השם סי ה' דנ"ז ע"א דלא אזיל בשיטה זו. ואין להקשות עליו דבסו"סי ג' התיר פסולי קהל בס"ס דהתם שאני דהענין הוי ספק אם נכנס זה בפיסולי קהל אעיקרא ודוק. וע"ע בס' חיים ושלום ח"ב סי' י"ב דע"ד ע"ד סרכין תלתא דהתירו בס"ס בפיסו' קהל ולשני המאורות רבני ירוש' מוהר"יא ומוהר"אא זל בס' בני בנימן סי' ל"א ול"ב וה' מטה לחם בסי כ"ג דס"ב פשפש ול"ו מצא אחד מן קמחייא מני"ר ר"יחז דמבואר מדבריו דעבדינן עובדא להכשיר בס"ס י"ש ובד"סג ע"ב ואילך:

ה אפילו לפי סב' האומ' שאף בפיסולי קהל שאינם מייחוסי כהונה אמרינן מעלה עשו ביוחסין ולא שרינן בס"ס מ"מ בתלת ספקי לכ"ע מקילינן וכ"ש בד' ספקי. ה' כסי אהרן חי"וד ה' עבדים סי' י"ב:

ו סי"א ש"ע אינו מותר בבת ישראל עד שיכתב ג"ש. ע' בחידו' ליו"ד על סי' רס"ז סש"ט מה שרמזתי שם:

ז שי"ג ש"ע איזהו ממזר וכו'. ברייתא יבמות דמ"ט הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומ' יבם שהולד כשר. ומרן השמיט פה שו"י מאחר דכייל לן דדוקא ערייות שיש

בהן כריתות ומ"כד ולא נקט רק נדה משום כרת שבה ואי הוה נקיט לשומ' יבם היה שפת יתר ומ"מ הרמ"בם בפ"ג מה' יבום דין י"ט ומרן לקמן סי' קנ"ט ס"ג כתבוהו להדייא בעבור דאיכא למטעי דכיון דכתיב לא תהיה למימר דל"ת בה קידושין סד"א דהולד מממזר קמ"ל והוצרך לכותבו לגלות לנו דהוי ממזר מדרבנן. וה' לח"מ פ"ד דה' אישות דין י"ד כתב דמ"מש הרמ"בם פט"ו מה' א"ב דאין ממזר אלא מערוה משמע דיבמה הנשאת לזר לא הוי ממזר י"ש והוא פלאי למה הוצרך להוציא דין זה ממשמעות דבפ"ג מה' יבום כתבו להדייא וע' להר"אש בפסקיו ס"פ החולץ דהביא הברייתא כצורתה ובנו הטור בקיצור פסקיו לא כתב אלא דהבא על הנדה וסוטה אינו ממזר אפי' מדרבנן והשמיט שומרת יבם משמע דהר"אש ס"ל דשו"י הוי ממזר מדרבנן וכמ"ש בפ' האשה סי' ג' וק"ל:

ח שם זה הבא מאחת מכל העריות וכו'. ע' מה שרמזתי לקמן בסי' ל"ה על סי"א:

ט ס"יד ש"ע האשה שהלך בעלה למד"הי וכו' וכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר. ע' בס' דברי שמואל א"הע סי' א' מה שפלפל בזה ואסף איש טהור כל חילוקי דינים הנאמרים בזה וכתב דהוי ס' ממזר אפי' היכא דאומרת מאיש פ' נתעברתי דאנן בדידן חיישינן דמגוי ועבד נתעברה יעו"שב וע' מ"ש לקמן בס"ד על סכ"ט:

י היכא דהבעל היה במאסר מצד שר הצבא ובעיר אחרת וממלכה אחרת העלתי בתשו' שהשבתי בש' התר"סב דגם הב"הג לא אמרה יעו"ש. (נשרף וח"עד) י"א פט"ו ש"ע א"א שיצא עליה קול וכו' שרוב בעילות תולים בבעל. אף דבעלה הי"ל קצת סימני סריס מ"מ אם לא נתברר דהוי ודאי סריס יש לנו לומר דהיא ידעה בעצמה שבעלה היה לה גבורת אנשים ויורה כחץ ובר אולודי הוה. ואפי' אם אומר בעלה שהעובר אינו ממנו דבריו בטלים אבל אם טען שאין לו ג"א אף שהאשה מכחישתו הבעל נאמן. מו"הר מוהר"אג בס' צל הכסף ח"ב א"הע סי' ב' ד"יב:

י"ב הא דתולין רוב בעילות בבעל היינו ביושבת תחתיו אבל אם היא נפרדת ממנו וכ"ע ידעי דבר זה והבעל אומר שלא בא עליה אין לתלות בבעל. ע' בא"הט ס"ק טו"ב משם הב"ש ולהרב רפאל בן שמעון נר"ו בתשו' כי באה בס' תעלומות לב ח"ג סי' ו' דעו"ב:

י"ג שם ש"ע ואם היא פרוצה ביותר חוששין אף לבניה. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ד שכתב בשם איזה פוסקים דהיינו לכהונם אך לא משום איסור ממזרות וע' י"א סקי"ז שכתב שזוהיא ס' ב"הג וע' ב"ש ס"ק צ"ו דלרוב הפוס' איכא חשש ממזרות אף אם פרוצה ביותר וע' פ"ת ס"ק כ"א ואנכי מצאתי להרב המאירי בחידושיו לסוטה דקאי בסברא זאת שכתב וז"ל ולממזרות אין שום חשש ואפי' אם היתה פרוצה ביותר ואינה חוששת

לזינות אף בשעת העיבור כגון סמוך לטבילתה או לוסתה מ"מ רוב בעילות אחר הבעל ע"כ וכ"כ הרש"בץ ח"ג סי' רי"ז:
י"ד סי"ט ש"ע עכו"ם שבא על בת ישראל הולד כשר. ה' שער המלך פ"טו מה' א"ב האריך להוכיח מהתוס' בכמה דוכתי דסברי דהא דכשר היינו דלא הוי ממזר אבל נכרי הוי עד שיתגייר וכל זה בודאי בא עליה אבל אם יש ספק אם בא עליה א"ץ טבילה דאיכא כ"ס ס' אם מגוי נתעברה או מישראל ואת"ל מגוי דלמא הלכתא כהאומ' דא"ץ שיתגייר. ה' משה ידבר ה' אישות די"ד ע"א וע' בס' הלכות י"וט דקע"ג ע"גד דרוח אחרת אתו דהיכא דהביאה היתה דרך זינות ונתעברה ממנו ושוב לא ידע הגוי מהולד כלל ואמו גדלו בתורה וכו' איגלאי מילתא למפרע דמתחילתו ישראל גמור וכשר אפילו קודם גרות דישראל גמור הוא אך אם היה הענין שהגוי לקח את בת ישראל ובא עליה ולקח את בנו ונתגדל בגייות הוי גוי גמור ואינו מותר לבא בקהל עד שיתגייר כדין יעוש"ב וע' פ"ת סי' זה ס"קא:
ט"ו שם ופגום לכהונה. ע' אחרונים ולה' בר"כי ובס' עבודת השם א"הע סי' ו' דג"ן וד"ן ונ"ה מ"ש בענין זה ושם נאמר דלסב' האומרים דפגום לכהונה הוי מדאורייתא יעו"ש ובהגהותי לשם בס"ד:
מ"ז ס"ך ש"ע ממזר נושא לכתחי' שפחה. ספק ממזר אי יכול לישא שפחה במחלו' הוא שנוי. ע' בא"הט ס"ק פ"ד וע' בר"כי אות י"ב ולהרב כפי אהרן ח"א חיו"ד סי' ד' דל"ד:
מ"ז ס"כד ש"ע אבל אם האחד ודאי והב' ספק וכו' דספק ממזר מ"הת מותר רק רבנן עשו מעלה ביוחסין ב"ש ס"קל. וע' פ"ת ס"ק ז"ך משם מוהרי"מט חיו"ד סי' ח' דמה שהתורה התירה ספק ממזר לגמרי התירתו מתורת ודאי לח מתורת ספק וע' ח"קל חי"וד ח"א סי' קי"ז ומ"ב חא"הע סי' ד' שעמד אי מה שהתירה התורה ס' ממזר הוא אפי' דאיכא ס"ס להחמיר וכתב דאין בידינו להכריע וע' למו"הר בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ב' די"ד. וע' מנחת חינוך ס' קדושים סי' רמ"ו ד"נט ע"ג שכ"כ משם ה' שב שמעתתא דההיתר הוא אפי' נגד רוב ואפי' בס"ס להחמיר אזלינן להקל וכ"כ בס' ישמח לב חא"הע ס"י י"ד:
ט"וב סכ"ו ש"ע פנויה שנתעברה אם אינה לפנינו לבדקה או שהיא שוטה או אילמת וכו'. נראה דבאילמת אין לבדקה ברמיזות ואיפשר דאפי' אם רמז למאן דמכשר את הולד אינה נאמנת מדלא לישתמיט לשום פוסק לאשמועי' דין זה רק כלהו נקטי בסתמא דהוי ס' ממזר ולא ראיתי להחונים על הש"ע דעמדו בזה לבד זאת מצאתי בחפי'שה להגאון נו"בי מ"ק סי' ז' שנ"ט לשבח וז"ל ונלע"ד דהרמ"בם סובר דהא דסומכין על דבריה באומרת לכשר נבעלתי הוא מפני שיש סייוע לדבריה דאשה מזנה בודקת ומזכה וכ"ו ולסייועי

סברה זאת מהני בריא דידה דלכשר נבעלתי אבל באומרת איני יודעת הרי חזינן דלא בדקה וחרשת שאינה בת דעת לא שייך בה בודקת וגם לא שייך בה לא אמירה ולא רמיזה ובאילמת אינה רגילה כ"כ עם ב'נא ואינה בקיאה כל כך באנשים לידע מי כשר ומי פסול הילכך אף שיכולה לרמז לכשר נבעלתי אין סומכין עליה כיון דליכא סייוע דבודקת ומזנה יש"ב שו"ר שה"ד ה' פתחי תשו' לקמן סי' ו' ס"כא:

הגם הלום ראיתי אחרי רואי להגאון ח"ד בדרא בס' נדיב לב ח"ב סי' ג' והובאה תשו' זאת בס' אחי וראש א"הע סי' ט' ובד"לח ע"ב עמד גם הוא בחקירה זאת דלמה לא תועיל רמיזת החרשת למי שנבעלה לו מאחר דק"יל שמועיל רמיותיה לאפוקה כשנשאת לעלמא בגט ע"י רמיזה ואי הוה מהני בה רמיזה לא הוה שתיק הרמ"בם וגם הט"ושע וש"פ מלפרש ומר הוא דקאמר דאחר הישוב מילתא דפשיטא הוא דלא מהני רמיזה דכל נאמנות האשה לר"ג לא הוי כ"א מדין עדות דהתורה האמינה לחם לומר מח'ש פ' וכשר הוא והשתא בחרשת ושוטה דלאו בנות עדות נינהו דהן פסולות להעיד מה תועיל רמיזתה להכשירו ושוטה האומרת בפה מלח מאיש פ' נתעברה דלא מהמנינן לה משום פיסול גופה מש"אכ בקידושין וגיטין דתקינו רבנן להן נישואין ואין כאן שום עדות ח"ד ואזלא הא כההיא דכתב המ"של בפ"טו מה' ח"ב דנאמנות האם להכשיר הוי מדינא ולא מכח התקנה עשיה גם ה' משה ידבר בה' אישות סי' א' נקיט בפשיטות דאינה נאמנת ברמיזה יעו"ש. ועתה בעת ההדפסה בא לידי ס' שב שמעתתא ושם ראיתי לו בשמעתתא ד' פ"ך שהביא משם ה' בית מאיר שחלק על הנו"ב והעלה דבאילמת המרמזת היא כפקחת לכל דבריה וכשר הולד. ושם בפכ"ב איהו גופיה קאי בס' הנו"ב וקיהיב טעמא דכיון דמדין עדות אתינן עלה וכמ"ש בכתובות די"ד אין מקבלין עדות מן האילם וחפי' עדות דרבנן וכו' יעו"ש:

י"ח שם בש"ע אין זה הולד אלא ספק. בסי' ו' מבואר חפי' איכא רוב כשרים אם א"א לבדק אותה ממי נתעברה הולד ס' ממזר. ב"ש ס"ק ל"ט ורבני האחרונים נחלקו בזה דה' מוהר"דח בס' נדיב לב ח"ב שם ובס' אחי וראש שם מד"מא האריך להוכיח דברוב כשרים אע"ג דא"א לבדק אותה כלל עכ"ז מכשירינן להולד דכדיעבד דמי ובולד לא חילקו ונסתייע עצמו מדברי הפוס' והצ"ע דברי הב"ש. אך הרב כמו"הר חיי"א שם עמד לכנגדו וחלק עליו בכח וגבורה ומר הוא דקאמר דצדק הב"ש במשפטו ומצא להדייא להרש"בא ור"ש שפסקו כן יעו"שב ובדברות שניות שם ומיהר"שמ בס' עבודת השם סי' ה' דנ"ז התמרמר הרבה על מוהר"דח ז"ל דאישתמיט מיניה תשו' מ"א הח"קל בח"א יו"ד סי' פ"ט י"ש ומוהר"דח בעצמו הבית תשו' זו בדמ"א ע"א ועליה בנה דייק אך כפי דברי

ה' חיי"א שם בדמ"ו ע"ג הוא להיפך ודוק וכבר עמדתי ע"ע זה דעמד הח"קל לעיל בסי' זה על סעי' יוד' אות ד'. וע' שב שמעתתא שם:

י"ט ע"כ ל"א דהולד ס' ממזר אלא דוקא דאיכא בעיר ממזר אפי' ממזר אחד אבל אי ליכא שום ממזר ליכא חשש כלל. בית שמואל שם. ולי הפעוט הדבר צ"ע דהתינח דליכא בעיר ממזר חבל קרובים איכא דאית בהו חרבי כריתות דעושים ממזרים. שו"ר למוהר"דח שם דסמך ראשו ורובו אדברי הב"ש הנז' וכמ"ש ה' משה ידבר בה' אישות סי' א' דע"א והרב המחבר ר' חיי"א שם הקשה עליו כקושיין אמאי סמך אדברי הב"ש והמש"י מאחר דדבריה הן הנה היפך ר"שי וה"רן בקידושין דמ"ג ושכ"ן בהדייא מדברי מוה"ריו סי' ע"ד ונדחק בדברי הב"ש דכונתו דאין להאשה באותו מקום שום קרוב וזהו דעתו במ"ש דאין ממזר באותו מקום עי"ש בד"מט ע"ד ומוהר"דח שם בדברות שנייות הודה לדברי הרב י"ש וכתב דזה היה דעתו מתחי' וע"ע עבודת השם שם דנ"ה ע"ג שכתב דה"בח בסי' ו' קאי בשיטת הב"ש ובד"נו ע"ד הביא דברי הרבנים הנז' באופן אחר וע"ש פלפ"לא וארי"ך בדברי הרבנים הנז' יש"ב. וע' להגאון שב שמעתתא שם בפכ"ב שהק' מדברי הנמק"י ס"פ אלמנה לכ"ג דהיכא דאיכא קרובים בעיר דהו"ל לדידה ה"כ והולד ממזר וחיישינן למיעוטא ושוב יישב דמסתמיית דברי הב"י והר"מא נראה דלא ס"ל הך דה'ני וגם הוא הכריע מסוגייא דכתובות די"ד היפך זה יעו"ש ומה נענה להההיא דר"שי וה"רן ומוהר"יו שהביא כ' ר' חיי"א שם:

ך שם בש"ע ואפי' אי מודה אותו פ' שנבעלה לו וכו'. ראיתי להביא פה דוכרן סהדותא שנתקבל בבית דיני אות באות ומ"ש ע"ז וזה תוארו: מעשה רע אירע בימינו כי האשה מזל אלמנת אברהם צבי כ"ע הרתה לזנונים וילדה בן זה קרוב לשני חדשים והקול נשמע כי היא הרה מחרגה בן בעלה שמואל אברהם צבי יען היו דרים יחד ואוכלים על שולחן אחד עם יתר בניה הקטנים שיש לה מבעלה הנז' וישנים בבית אחד. ובדעתם להנשא זה עם זה. ובכן אנחנו ב"ד קרינו לפנינו דת האשה וחרגה שניהם יחד זה בפני זה. ובמיתב תלתא כחדא הוינא נחנא ב"ד דחת"ל כד אתו קדמנא האשה מזל אלמנת אברהם צבי וחרגה שמואל צבי ואחר האיום והגיזום כדחזי לפו"ד שאלנו ממנה למי הרה ולמי הילד? והיא העזה פניה ותאמר כי מבן בעלה שמואל הלזה נתעברה כי היו חיים ויושבים כדרך איש ואשה מבני שום הפרש ובכל עת אשר נכספה נפשם להזדווג לא היו נמנעין כלל באופן שממנו נתעברה ולת מאחר כי לא הכירה אדם מעולם. וגם הנואף הנז' הודה ואמר כי אמת יהגה חיכה וממנו היא הרה ומובטח הוא שלא בא עליה אחר ואדרבא הוא חפץ לקחתה מאחר שאינה אמו רק היא אשת אביו ועליו לגדל את הילד כי הוא

בנו ודאי. וכשמעינו את הדבר הרע הזה הודענו להם את כל תועבותיהם כי הם מחייבי מיתות ב"ד ומלבד שאינם יכולים להנשא זל"ז אף גם זאת כי גזרנו עליהם לבל ידורו עוד במקום אחד ושיהיו מופרשים ומובדלים זה מזה לעולם ונראה מה יהיה משפט הנער ומעשהו. והיה זה ביום ששה לחדש אלול משנת חה"רס קמיך לפ"ק פה עיר הבירה כופיאה י"עא וע"ד אמ"וץ כוח"ש פה ברוב עו"ש פב"פ פב"פ פב"פ דיין דיין דיין:

והנה טרם אענה אני אומר כי זה ימים במספר ירחים שהאשה הזאת וחרגה עמדו לפני לדין עם נערה אחרת אשר היתה משודכת להנואף הנז' ובין דברי ריבות וחירופין אשר נאמרו זה לזה קול חרדה שמענו מפי איזה נשים שאמרו להאשה ולחרגה הנ"ז שהם מזנים זה עם זה ושוכבים כדרך איש ואשה ולא פעם אחת ולא שתיים נאמרו כדברים האלה אך יען היתה שעת מריבה לא נתננו אוזן קשבת לדבריהם אולם עתה שילדה האשה הזאת נתאמתו הדברים מאז. באופן שע"פ הדברים האלה האשה הזאת חשודה מיניה דנואף דוקא: ובכן אדברה נא כי הנה חמת דמדברי מרן בא"הע הנצבים לפנינו שכתב דפנויה שנתעברה ואומרת שמאיש פ' ממזר נתעברה אפי' אם מודה אותו ס' שנבעלה לו הולד ספק ממזר נראה לכאו' שהולד הזה ס' ממזר ולא ממזר ודאי דמ"ל כשאומר שמפ' ממזר נתעברה ומ"ל כשאומר שמפ' נתעברה שאם האמת כדבריה הולד ממזר. והטעם דאמרי' כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר אולם כתב הח"מ בס"ק כ"ח דה"ד היכא דדיימא נמי מעלמא אבל אי לא דיימא מעלמא רק מיניה שדינן הולד בתר דידיה היכא דהוא מודה והוי ודאי ממזר. גם הרש"בש בתשו' סי' שצ"ט על פנויה שנמצאת מעוברת ואמרה שמחתנה הוא אף הוא כופר כתב דאפי' היה הבועל מודה שבא עליה אינו נאמן לעשותו ממזר ודאי אא"כ לא נחשדו לעולם עם זולתו יעו"ש והוא תנא דמסייע לה' ח"מ. והגם דהב"ש בסק"מ חלק על ה' ח"מ מ"מ מלבד דלא ראה ת' הרש"בא אף גם זאת דבכ"ק מ"ב העלה דהיכא דמיוחדת לו ל"א כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר ע"ש וכ"כ ה' בעי חיי חא"הע סו"סי ו' בפשיטות ונ"ד לא גרע ממיוחדת לו ואיפשר דעדיפא דמיוחדת נקראת אפי' שיושבת בביתה רק שהיא מיוחדת לו מש"אכ בנ"ד דאוכלת עמו. וע' לה' שיבת ציון סי' ס"ז ה"ד הפ"ת בס"ק ל"א בנדון דומה בדומה לנ"ד שהעלה דהוי ממזר ודאי דא"עג דה"ני והמרדכי כתבו דאף בפלגשו איכא למימר כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר מלבד שאין דבריהם עומדים נגד כל הפוס' ראשונים ואחרונים ואף הרמ"בם דחייש לכשם שזותה עם זה מודה במיוחדת לו וכדברי הב"ש עוד בה דביושבת בביתו כדרך איש ואשה גם הנ"י והמרד יודו יעו"שב. גם מו"הר בס' צל הכסף ח"ב א"הע סי' ב' די"ב ע"א כתב וז"ל אם אחי בעלה ג"ך הודה שבא עליה אמו

ממנו זמן גדול היתה אמו בחזקת גרושה מבעלה ל"מ אם אמרה היא שהולד הוא מאחי בעלה אלא אפי' דלא נבדקה לידע מה בפיה אם לא הוה דיימא אלא מאחי בעלה לכ"ע בתר דידיה דאחי בעלה שדינן ליה ואין לספק באחר כלל כדי לדון דשמא מגוי ועבד נתעברה וכו' וש"כ הפ"מ בח"ג סי' מ"ג וכו' וע"ע לו שם בדי"ג ע"א ובס' תעלומות לב ח"ג סי' ד' ד"ו ע"א:

ותבט עיני למו"הר מוהר"שא ז"ל בס' דברי שמואל חא"הע סי' ז' על מעשה שהיה באשה שנעלם בעלה ונמצאת הרה לזנונים ובשעת לידה אמרה כי מפלוני הוא וע"ז נו"ן הרב ז"ל בענין ואחר שהביא דברי מו"הר אג"ן הנז' דהיכא דהיא אומרת דמפי' ישראל נתעברה שאין לתלות בגוי. כתב משם ה' ישמח לב בסי' ג' שחלק על מו"הר מוהר"אג וכתב דהמדקדק בתשו' התשב"ץ ח"ג סי' פ"ח יבין לאשורו דלא כוותיה וגם מתשו' ה' שיבת ציון סי' ז' (נראה דהוא ט"ס וצ"ל סי' ס"ז) נראה כן דמדכתב טעמי הדין לפסל את הולד על כי הודו שניהם שהוא יוצא מחלציהם וגם כי היתה דיימא מיניה ולא מעלמא. ועל הכל הביא מתשו' ה' בני יעקב סי' יוד' בנדון א"א דלא דיימא רק מהנואף ושניהם מודים על הולד שהוא ממנו עכ"ז חשב הרב לספק א' שמא מגוי נתעברה וע"פד ה' ישמח לב הנ"ל העלה גם הוא בנ"ד דהוי ס' ממזר י"ש וכל זה היפך מסקנתינו. אך הרואה יראה דהמנגד לנו אינו אלא ה' בני יעקב דאילו ה' שיבת ציון הוא משלנו גם לדברי הרב. וכשאני לעצמי לא ידענא מאי אידון ביה דאין הכפר תחת ידי לראות הדברים בשרשן דכפי מה שהביא ה' ישמח לב הוא דהרב קאי היכא ששניהם מודים דממנו נתעברה ולא דיימא מעלמא אלא מיניה והיינו כנ"ד. ואילו ה' אג"ן שם בד"ב ע"ד וה' תע"ל בסי' ד' ד"ו ע"א הביאו משם הח"קל במ"ב א"הע סי' ד' דכ"ח ע"ג שכתב דה' בני יעקב קאי בשלא נבדקה האם אבל אם אמרה שנתעברה מפ' הרי יש הודאה שנתעברה מישראל ולא מגוי י"ש וזה יוכל להתברר אחרי ראות דברי ה' בנ"י בגופן שלהן. ברם לדידי חזי לי דאף אם יהיה דה' בנ"י קאי היכא דשניהם מודים דממנו נתעברה וגם לא דיימא אלא מיניה עכ"ז בנ"ד גם ה' בנ"י יודה ע"פ מ"ש בתחי' דברינו דביושבת בביתו ובחומותיו ומיוחדת לו דוקא ל"א כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר דאימת תשוקה עליה וע"כ ל"ק ה' בנ"י הכי אלא בנ"ד שהיה בעלה נעלם ודוק:

ואחר זמן רב ראתה עיני בכפר מטה לחם הנד"מ בסי' כ"ג דס"ב ע"ג שהביא מס' אור זרוע הנד"מ בסי' תר"א דל"ב דמעשה היה ביאודי א' שהביא בכתבו דאמו היתה מנקת בבית יאודי א' ונתעברה הימנו וילדה והיתה אומרת לכשר נבעלתי והוא הביא עדים שקודם שנתעברה בחזקת גרושה מבעלה וגם בחזקה שמת וכו' וגם מכח אותה חזקה

ניסת לבעל ב' וכו' וע'כז ר"י הלבן חשש להחמיר שמא לא דקדקו או שמא אח"ך בא הגט לידה והשיב עליו ה' מוה"רח הכהן ז"ל ובת"ד כתב ומ"ש שהוא מ"ם ס' מגורשת ס' אינה מגורשת וא"תל אינה מגורשת ס' מגוי נבעלה אינו נראה דרוב המצויין אצלה ישראל הן ומגו אין כאן דאי בעייא אמרה מגוי היה שהרי היא טוענת מעולם שהיא גרושה ומישראל ואין כאן מגו כיוצא בזה וכו' וע"פ הדברים האלה כתב ה' מטה לחם שם דיש ללמד מדבריהם דאמרינן ס' מגוי אע"פ שהיא טוענת דמישראל נתעברה לולא דאיכא ריעותא דרוב מצויין אצלה ישראל נינהו יעו"שב במה שהשיג בזה למו"הר צל הכסף ז"ל ולדידי אם כונתו היא להוכיח דבין להקל בין להחמיר ל"א היפך דבריה לע"ד אה"מר אין מכאן ראיה כלל דהרבנים הנז' קיימי בנדון דלפי טענת האשה הולד הוא כשר דהיא טוענת דמישראל נתעברה אחר הגירושין רק דאנן לא מהמנינן לה כלל בכל דבריה ואנן חשדינן לה דקודם הגירושין הוא והולד פסול. אלא דהיה חופן להחמיר ולהקל בס"ס ואחד מהספקות הוא ס' מגוי ודחה מוה"רח הכהן ז"ל ספק זה דרוב מצויין אצלה ישראלים הם הא לא"ה הוה מקילינן בספק מגוי יען דלא באנו להקל היפך דבריה דגם לפי דבריה אם נאמיניה הולד כשר אבל במקום דלפי טענתה הולד פסול שנאמר דלא נאמינה ושמא מגוי הוא ונקל להכשיר את הולד זו מנין לנו ובזה לא דברו הרבנים הנז' ודוק. ודא תהא למיקם כי חילוק זה כתבתי לפי מה שהעתיק הרב דברי רי"אז כי אין הספר אצלי לראות הדברים בשרשן:

כ"א סכ"ח ש"ע היו העם מרננין אחריה וכו'. זהו פירוש דיימא האמור בש"ס דיבמות דס"ט. וע' עבודת השם תא"הע סי' ב' מה שפלפל בפירוש הש"ס דיימא ולא דיימא עמ"ש הראשונים ז"ל:

כ"ב סכ"ט ש"ע אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו וכו'. מלשון זה נראה דא"ק שיאמר בודאי כי הוא ממזר רק כל שאומר שאינו ממנו הרי הוא כאומר שהוא ממזר והוא ממזר ודאי וע' ב"ש ס"ק נ"ב ויד"א הגה"בי ס"ק כ"א שעמדו בזה דמדברי הרמ"בם נראה שהוא ס' ממזר.

וע' פ"ת ס"ק ל"ו שהביא משם הגאון נו"בי בסי' ד' שכתב שהאמת הוא כן דכל שאינו אומר שהוא ממזר כי אם שאומר שאינו בנו שהוא ס' ממזר ולא ממזר ודאי ושלא נחלקו בזה הרמ"בם והטור ורמז ג"ך לה' שע"המ גם בס"ק פ"ל הביא שכ"ד הג' הרע"קא יעו"ש וע' דברי שמואל חא"הע סי' ז' דקל"ד והרב הא"ח נפשינו נ"רו בס' תעלומות לב ח"ג סי' א' הביא משם הח"קל בי"וד ח"א סי' קט"וב דקאי בשיטת הנ"וב אך איהו גופיה דעתו אינו כך דלא בעינן שיאמר שהוא ממזר ודאי וכל שאומר שלא בא עליה ולא נתעברה

ממנו די לעשותו ממזר ודאי ומעיד בגדלו שהחק"ל גופיה במ"ב א"הע סי' פ"ז הסכים בפשיטות שדעת הרמ"בם כה'שע דכשאומר האב שאינו בנו הולד ממזר ודאי ומוכרח דמ"ש בח"א חיו"ד היינו לפלפולא בעלמא יעו"ש. גם הרב רפאל אהרון בן שמעון נ"רו רב ומו"ץ בעיר קאירא בתשו' כי באה שם סי' ו' די"ד וט"ו האריך בזה והעלה דכל שאומר שאינו ממנו כגון שאומר שלא בא עליה ה"ז נאמן לעשותו ממזר ודאי וא"ץ שיאמר שהוא ממזר וס' הב"ש בזה יחידאה הוא ואפי' אי נימא דהוי פלוגתא בדברי הרמ"בם הרי מרן פסק כוותיה וקבלנו הוראותיו יעו"ש:

כ"ג שם נאמן לפוסלו ע' כנ"הג הג"הט ש"ק נ"ט וס' יד"א ס"ק ז"ך שהביאו ס' רי"אז דאין האב נאמן רק כשאומר על בנו שהוא ממזר דבא מאיסור ערוה אבל לא שנתעברה מאחר. וגם ס' תוס' רי"ד דדוקא כשאין האם מכחיש ורמזו ת' מוהרא"נח בא' סי' מ"ה דהביא ס' בה"ג ור"ת דס"ל דאין האב נאמן רק כשהפיסול בא ע"י הכרת בכורה וחש הרב לס' הללו יעו"ש ובס' דברי שמואל סי' ו' דק"לה ובס' פ"ת ס"ק ל"ו הביא משם הג' רע"קא בתשו' סי' קכ"ח והח'תס בסי' י"ג דצרף הנך סברות לס"ס. ורב א' מח"ור דורינו נ"רו סמך עליהם לצרפן להתיר. ומ"ש הר"ר ב"ש נ"רו בתשו' כי באה בס' תע"ל הנז' (באות הקודמת) אריה שאג עליו וכגבור מתרונן כתב דאין לצרף סברות אלו לס"ס כי ס' בה"ג בטלוה הראשונים וס' רי"אז היא ס' יחידאה ומה גם דמרן דחאם מהלכה ופסק להיפך והביא מדברי הגאון חק"ל במ"ב חא"הע סי' ב' דמאן ימאן לצרפם לס"ס ובפרש במקומות שקבלו עליהם ס' מרן בין להקל בין להחמיר ושגם הגאונים ורע"ק והחת"ס לא סמכו ע"ז עי"ד:

כ"ד שם ש"ע והוא ממזר ודאי. אי הך דינא הוי דוקא כשהיא מכחישתו ואומרת שממנו נתעברה אבל אם האשה אינה לפנינו אם יש בידינו להכשיר את הולד ולעשותו ספק ממזר בשאנן טענינן דשמא מכותי נתעברה ע' ב"ש ס"ק נ"ב שהוליד בזה מחלוקת בין הרמ"בם והטור וע' פ"ת ס"ק ל"ו ול"ט שהביא משם השע"המ והרע"קא דהסכימו אליבא דכ"ע מספקינן בערבי כל שהיא אינה אומרת ממי נתעברה ע"ש וע' להח"תס בא"הע סי' יו"ד שכתב דלשמא נבעלה לגוי נ"ח דאשה מזנה בודקת ומזנה מישראל ולא מגוי דחרפה היא לנו והביא ראיה מדברי ר"שי דכתו' די"ג ואנכי העירותיהו בהגהותי לכ' עבודת השם בסי' ה' דנ"ג ע"א מדברי הרמ"בם פי"ח מה' א"ב דין י"ד ופסקו מרן לקמן סו"סי ו' ודמיתי ראייתו מדברי ר"שי ע"ש. וע"ע להגאון מו"הר בס' צל הכסף ז"ב סי' ב' דהאריך מזה וכתב דחבל נביאים ראשונים ואחרונים ה"ה ר"שי והרמ"בם והר"מה וה"רן וה"המ והטור התש"בץ ומרן ומוה"ריו והפרישה והבני יעקב ומוהרי"מטוהשע"המ

וחק"ל והנדיב לב וה' אחי וראש כולהו ס"ל דתלינן בגוי להקל לא נשאר כ"א מוה"רם מינץ וה' אורים גדולים דס"ל דלא תלינן בגוי מלבד שאין דבריהם עומדים נגד רבים וגדולים הנז'. אף גם זאת שכל הראיות שהביאו לסברתם אינם מכריעות יש"ב. והנה עמנו עוד ס' הנ"וב ורע"קא נמי דקיימי בהך שיטתא והראיה שהביא מו"הר שם מסוגייא דכתובות די"ג הביא ג"ך הרע"קא וב' נביאים נבאו בסיגנון אחד וע"ע פ"ת בסי' י"ג סק"יח במאמר מוסגר:

אך זוהי שקשה דמאי דהרב שם הביא משם מוה"רם מינץ בסי' כ"ו שכתב דאפי' ברוב גויים לא תלינן בגוי אלא בישראל ושה' אורים גדולים בלמוד קי"ח תלה כיפי בס' מוה"רם ונ"ט דבישראל דהוי מין במינו תלינן אבל בגוי דהוי מין בשא"מ לא תלינן יעו"ש. וכ"כ הפ"ת בסי' ד' סק"כג משם ת' חמדת שלמה. עינינו הרואות להכנ"הג בא"הע סי' ס"ו הגה"בי אות מ"ד וה"ד ה' עבודת השם כתב משם מוה"רם מינץ בסי' ק"ט להיפך שכתב דפנויה הרה לזנונים כותבין בכתובה כתולתא דא כדי לפרסם שנבעלה ואסו' לכהן מספק הגם דאמרה לכשר נבעלה לא מפיה אנו חיין שמא נבעלה לגוי וכו' ע"כ הרי דמוה"רם מינץ גופיה חייש לשמא נבעלה לגוי וצ"ע. ושמא בלהחמיר גם הם יודו דתלינן. ואם כנים אנחנו בזה עמדה ונס'עת הראיה שהביאו הנשיאים מוהר"אג והרע"קא מההיא דכתובות די"ג לסתר דעת מוה"רי מינץ ודוק. וע"ע בס' ישמח לב גאגין א"הע סי' י"ג:

ודע דכתב ה' פ"ת שם דמבו' בתשו' רע"ק דאפי בהיא לפנינו ואינה אומרת דמערבי הוא אע"פכ אנן מספקינן בערבי ודלא כהפרישה. וכן הביא מו"הר מוהר"חג שם בדי"ב ע"ד משם הח"קל במ"ב. אך מוהר"אח נ"רו בס' תע"ל שם ד"ו ע"א כתב דבשותקת לפני הבעל לא תלינן. גם הר"ר ב"ש נ"רו שם בדי"ד וט"ו האריך להוכיח והעלה לענין דינא דכל שהיא לפנינו ואינה טוענת כלום אין אנחנו יכולין לטעון בעדה דשמא מג"וע נתעברה י"ש ויש לתמוה עליו דהוא נסתייע מתשו' רע"קא סי' ק"ו לנ"ד וכפי עדותו של הפ"ת ההיא דרע"קא סבר למתלי בגוי גם בשותקת וצריך לראות בתשו' הר"עק בשרשה לראות דברי מי יקום:

ולכל הדברות היכא דהיא טוענת דמבעלה או מאיש פ' נתעברה אליבא דכ"ע דלא תלינן דשמא מגוי נתעברה היפך דבריה. כ"כ בפשיטות הר"ר ביש נירו בתשו' שבס' תע"ל שם וכ"פ ה' תע"ל גופיה שם ד"ב ע"א וכבר חילוק זה צופים אמרוהו ראשון שבכולם הפרישה ואחריו כל ישרי לב ע' צל הכסף שם די"ב ע"ד ובד"יג ע"א ועפ"ז מפרק כלאחר יד תשו' הח"קל מח"א מי"וד סי' קי"ז לא"הע מ"ב סי' ב' וע"ע בס' תע"ל שם ד"ו ע"א. וע' בס' דברי שמואל א"הע סי' ז' שהביא משם ה' ישמח לב גאגין סי' י"ג דאף בטוענת

שמאיש פ' נתעברה אנן תלינן דמג"וע נתעברה וחיליה מתשובת ה' בני יעקב סי' יו"ד עי"ש וכבר כתבתי בזה אני הדל לעיל בסי' זה בשייך לס"כו אות ך' לך כא ראה:

כ"ה קטן שנולד וכשהיה קרוב לד' שנים ראתה אותו אשה א' שהיה הגיד שלו קטן כשיעור פיניון ופרסמה הדבר שהיה סריס חמה ונשא אשה ואחר עבר ב' שנים זנתה אשתו עם אחי בעלה והודית וגרשה וכיון שהיה ג"ך עיבור וילדה בן הוחזק לממזר ונתגדל זה הבן ונשא אשה והוליד ב' בנים ומיום שנשא אשה רחקו אותו מבני ישראל והוא צווח דכיון דלא בדקו את בעל אמו ע"פ בקיאים איך יחזיקו אותו לממזר ודאי זה היה מעשה בעיר גדולה אזמיר יע"א ופסק הר"הג מוה"רא פאלאגי ז"ל שמותר לישא ישראלית כיון שאביו לא נבדק ואיכא ס"ס ושלח פסקו למו"הר אג"ן הז'הר ז"ל וגם הוא העלה להתיר וכמובא בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' א' וב' ושם נאמר דגם רבני קושטא וירוש' העלו להתיר ובא בארוכה בס' עיני כל חי מד"קלו ואילך. וע"ע בס' ישמח לב א"הע סי' י"ג. מטה לחם סי כ"ג:

כ"ו ראה זה חדש אשר ראיתי להרב שמ"ח גאגין ז"ל בתשו' כי באה בס' שערי רחמים א"הע סי' ב"ך דהביא משם ה' פנים מאירות בח"א סי' מ"ג דאם איש אחד גירש לאשתו ע"י שלוחו אך זיכה לה הגט על ידו דאף דראוי להחמיר מכח ההיא דמוהרי"קו שו' קמ"א והביאו מו"רם בהגה סי' ק"ם ס"ו דסובר בדעת הר"וף שלא להתירה עד שיגיע גט לידה מ"מ מתגרשת למפרע מעת זכוי הגט ליד השליח ונחשב יום הנתינה מאותו יום ואין לה למנות ימי ההבחנה אלא מיום זיכוי הגט ע"י שליח ושהסכים עמו הגאון מפראג. ומינה הוליד הרב על מעשה שהיה במי ששלח גט לאשתו ע"י שליח הולכה ובהרשאה כתוב ומשעה שיגיע הגט ליד אשתי וכו' הרי הוא כאילו הגיע מידי לידה ותהא בו מגורשת מעכשיו ומותרת לכל אדם והוו רבנן כי איך תהיה מגורשת כל שלא הגיע הגט לידה והמסדר מפרש לה כי בחכמה עשה שמא תזנה האשה למאי דביני ביני ותתעבר ואז יהיה הבן הנולד ממזר ספק ולא ודאי דהדבור של בעל מעכשיו הוי כמזכה לה הגט מאותו העת ע"י שליח. והרב המחבר שם בסי' ך' דחה דברי המסדר בשתי ידים ומר ניהו הרב שמ"ח ז"ל הליץ טוב בעדו דהגם שלא מצינו שום פוסק עשה כן לכתחי' מ"מ את אשר כבר עשוהו ואירע שזנתה בין נתינת הגט ליד השליח להגעתה ליד האשה ונתעברה ואח"ך קבלה הגט וילדה בן דשפיר נוכל לעשות סניף להוציאו להולד מחזקת ממזר ודאי מחמת אותו זיכוי שעשה לה הבעל בגט ע"י שלוחו יש"ב. ואני הצעיר נאלמתי דומיה כי אין לי ראיה ומופת חותך לחלוק על הדב ז"ל דלבי נקפי מאד בדבר הזה דאף הגאון פנים מאירות לא אמרה כי אם לענין הבחנה (הגם כי אין

הספר בידי לראות הדברים בשרשן מ"מ כפי מה שהביא דבריו הרב מבואר כן) מש"אכ בענין ממזר. ועוד בה דדיינו לומר כן כשזיכה לה הגט בפירוש אך שנעמיס לומר כן אף היכא דכתב לה תיבת מעכשיו ושנחשבהו כזיכוי מנין לנו אולם מי יבא אחרי המלך לחלוק עליו מסברא:

ז"ך עוד תשוב ותראה בענייני ממזר לקמן בחידושינו על סי' י"ג סי"א אות. ולקמן בש"ע סי' טו"ב סנ"ז ונ"ח ובאחרונים שם ולקמן סי' ק"ן ובמה שאכתב אני הדל שם:

סימן ה

א ס"א ש"ע פצוע דכא וכרות שפכה אסו' לישא ישראלית בספק פצוע דכא אי אמרינן כמו ספק ממזר דמותר לבא בקהל מטעם דממזר ודאי אמר רחמנא. ע' פ"ת סק"ג שנחלקו בזה רבני אשכנז ועוד לו בס"קז חק"ל מ"ב חא"הע סי' כ"ח וכ"ט. פני יצחק ח"ה א"הע סי' ה' דס"ח:

ב שם ואפי' כהן שהוא פ"ך וכו'. ע' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' א': ג אם נשא אשה ואח"ך נעשה פ"ד אם עובר בעשה, נסתפק בזה הח"קל בחא"הע סי' ס' וה' כפי אהרן שם השיבו דממקומו הוא מוכרע מסוגיית הש"ס דיבמות ד"מ שאפי' היתה נשואה לו ונעשה פ"ד עובר בלאו י"ש וע"ע משחא דרבוואתא בסי' זה חיים ושלום ח"ב סי' קי"א. שערי רחמים א"הע סי' ד':

ד ס"ד ש"ע נקבה עטרה עצמה אם כשרואה קרי תצא ש"ז מהנקב פסול. בטור הביא ס' הר"אם דפסול וכשר דאיתא בש"ס לאו אגברא קאי אלא על הבנים והכריע כן ממ"ש בספרי דכר"וש אינו חוזר והטור חלק עליו והרב"י הסכים עמו דברייתא דספרי פליג את"ד וע' ב"ש ססק"ט. והרב מוה"רי אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' ל"א אחר שפלפל ע"ד הרא"ם הללו ועל תשו' הנו"ב סי' ו' כתב דכל הפוס' ראשונים ואחרונים חלקו על הר"אם וכמעט דסברתו היא יחידאה. והגאון מוה"רא אשכנזי בתשו' שם סי' ל"ב עמד ע"ד וכתב דסברת הר"אם לאו יחידאה היא מאחר דהס"מג ורק"ביה והאגודה והמרדכי ה"ד ולא חלקו עליו הרי הוי מערכה לקראת מערכה ורמז להק"ן והב"נא בא"הע סי' י"ב שכתבו שאם נשא אין לכופו להוציא ע"ע: ה שם ש"ע ואם נסתם הנקב וכו' לדעת כמה פוסקים אין רפואה לכר"וש ואפי' לדידן דק"יל דאם נסתם כשר מ"מ אם הוליד לא תלינן שנתרפא ב"ש סק"ג. וע' פ"ת סק"ג. מיהו אם האב לפנינו וצווח שנתרפא ומעיד שזה בנו ודאי דמכשרינן ע"פ האב. מוה"ריא בתשו' בני בנימן שם וע' להר"הג מוה"רא"א בתשו' שם:

שם ש"ע חוזר להכשרו. משמע מכל הפוס' אפי' למעלה מהעטרה ולא כר"יו שכתב בשם הר"מה דדוקא בעטרה מהני סתימה ב"ש סק"ח. וה' מוה"ריא שם אחר שפלפל בדברי הר"מה כתב דהגם דס' הר"מה היא יחידאה ממי יקל ראשו כנגדו באיסור תורה ומיהו גם לדעת הר"מה היינו בניקב בידי אדם אבל לא ביד"ש ולכן העלה להתיר בנ"ד מכח ס"ס וכ"כ מוה"ראא שם:

ז ס"ז ש"ע נכרתו הבצים או אחת מהם. ס' ר"ת המתיר בנשארה לו ביצה אחת שלימה ושל ימין דחאוה מהלכה כל הפוס'. אמנם הב"ח כתב דכן דעת ר"י ור' שמשון והרא"בד וע' יד"א מ"ק הגה"בי סק"ב שתמה על הרא"בד גם אני אביא דכ"ד הר"ר המאירי בחידושיו ליבמות דנ"ט ע"ד מן הספר. ובס' פ"ת סק"ז הביא משם גאון מרבני אשכנז שהביא שכ"כ בס' התרומה ושאין לחלק בין ימין לשל שמאל. ומ"מ אנן בדידן דקבלנו הוראותיו של מר נראה ברור דאין להקל כיון דמדן פסק להדייא לאיסורא:

והזה הוית למר קשישא ה' מוה"ריץ אבועלפייא נר"ו בס' פני יצחק ח"ה סי' ה' דאחר שכתב בתחי' דבריו דלגבי דידן שקבלנו הוראותיו אין להתיר כתב בד"ס ע"א דכיון דהגאון ר"ב בש"הת העיד בגדלו דסומכין העולם על חידך דכרם דיבנה דכל שאין לו אלא ביצה אחת הרי הוא כסריס חמה וכשר וע"ז אנו סומכין וכו' ומרן ב"י לא הביאו אין לומר בזה קבלנו הוראותיו ואדרבא אמרינן אילו היה רואה דבריו הוה הדר ביה ובכ"הג דר"ב העיד שכן נהגו הגם שמנהג מרן לפסק כג' עמודי ההוראה מ"מ מבואר בהקדמתו דהיכא דנהגו מקודם יחזיקו במנהגם י"ש דזה היה אחד מיסודותיו להתיר בניטל ביצה אחת ע' בסמוך:

ח סי"וד ש"ע לר"שי והר"אש לא מקרי בידי שמים וכו' דעת מרן בזה נראה דס"ל להלכה כהר"אש ור"שי מדהביאם באחרונה. אולם ה' פני יצחק שם הביא משם שני צנתרות הזהב רבני זמננו ה' מוה"רא חזן נר"ו והרב מוה"רח מודעי ז"ל בס' מימר חיים שכתבו דמרן לא הכריע בדין זה ובסוף הפסק בדס"ט ע"ב רמז מ"ש מוהר"אה נ"רו בס' תעלומות לב ח"ב י"ש:

ט אפי' תימח דמרן נקיט לחומרא כס' הר"אש ודעי' דע"י חולי לא מקרי בידי שמים מ"מ דייק שפיר. בלשונו הטהור וכלכל דבריו במשפט דבס"ז וס"ח כתב בפירוש פעמים שלש או אחת מהן להורות לנו דס"ל דלא כר"ת המכשיר בנטלה אחת ואילו בס' יו"ד כתב או שנולד בהן שחין וכו' או כרתן ולא כתב אפי' אחת מהן כדנקט באידך מוכח להדייא דלא אזיל לחומרא מרן אלא כשנטלו ונכרתו ב' ביציו ע"י חולי אבל אם נשארה לו חדא מנייהו קיימת ושלמה ובפרט אם הנשארת שלמה היא הימנית בזה לא גילה לנו

מרן דעתו לאסר ואדרבא מדסתם וכתב בלשון רבים למדנו דבנכרת אחת מהן על ידי חולי דיש להקל להכשירו ועפ"ז אם ניטל ביצה א' ע"י חולי איכא ה' ספקי להתיר ה' פני יצחק שם. וז"ל ה' פחד יצחק אות ס' הנד"מ בד"קפ ע"ב ואני המחבר בהיותי בפדוואה וכו' ראיתי את פ' שה"ל חולי בביצה אחת ולא היה ראוי לביאה ולא להוליד והרופאים חתכו ממנו הביצה ההיא ונשארה לו ביצה אחת לבד והוליד בנים אח"ך א"ד:

י היכא דעבר ונשא כשנסתרס ע"י חולי אי כופין אותו להוציא במחלוקת הוא שנוי. עי' כנ"הג הגה"ט ס"קו והסכמת האחרונים דכיון דרבו המכשירין יש להכשיר לכתחילה וכ"ש שאין לכוף להוציא וע' פ"ת סק"ז בי אברהם א"הע סי' י"ב. ה' מוה"רי"א בתשו' בני בנימן סי' ל"א מוה"ראא בתשו' שם סי' ל"ב:

י"א ס"יא ש"ע המסרס את הנקבה פטור וכו'. אע"ג דפטור לענין איסור לבא בקהל פשיטא דשניהם שוים והבא עליה לשם אישות לוקה וכן היא שהביאה עליה וכו' ה' ברכ"י אות ט"ו משם הרד"ע בכ"י. וע' לה' עבודת השם בחא"הע סי' ב' שעמד בזה וכתב שכ"כ הריטב"א בחידו' ליבמות בפ' יש מותרות אך פשיפש ול"ו מצא בס' החינוך סדר תצא במצוה דלא יבא פ"ד סי' תקע"ה שכתב להדייא וז"ל ונוהג איסור זה בכ"מ ובכ"ז בזכרים ועובר ע"ז והוא פ"ד וכו' ואחר שפלפל בחכמה ע"ד העלה דאין בנו כח לדחות דברי ה' החינוך מהלכה יעו"ש:

י"ב סי"ב ש"ע המשקה כוס ש"ע וכו'. אדם ששתה כ"ע ונכתרם אי מותר לבא בקהל נחלקו הפוס' ע' יד"א מ"ק הג"הט סס"קא בר"כי אות ז' פתחי תשובה ס"קט מעט מים למוה"רא הכהן סי' צ"א. עבודת השם א"הע סי' בי: י"ג שם ואשה מותרת לשתת כ"ע. אפי' יושבת תחת בעלה ומותר לקיימה היכא דכבר קיים מצות פ"ור וכמ"ש בפ"וכ שפסקו הרבנים כן הלכה למעשה ובפרט שיש ס"ס. ה' עבודת השם שם וע' פ"ת ס"קיו:

י"ד ס"יד ש"ע ואפי' לבנו הגדול מותר למכרה אי בעינן גדול וקטן ממש או כל שסמוך על שלחנו והוא קטן וכדאמרינן בשאר דוכתי ע' חיים ושלום ח"ב ס"י צ"ג דבמחלוקת הוא שנוי בין הראשונים:

ט"ו סי"ד מו"רם בהגה כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור צער ב"ח וה"ה דלית ביה משום בל תשחית ח"קל מ"ש חייוד ס"י י"א:

סימן ו

א ס"א ש"ע כהן מ"הת אסור בגרושה. ע' תשו' הרד"בז ח"ב סי' תש"א שכתב דאשה גרושה אסורה להנשא לכהן דהיא ג"ך עוברת באיסור זה ונסתייע מההיא דהרמ"בם פי"ז מה' א"ב דכ"מ שהוא לוקה היא לוקה והשיגו בס' עבודת השם סי' ג' דמ"ה ע"ד דלא זכר

שר סוגייא דפ' יש מותרות דכ"א דיליף לה מלא יקחו דכתיב תרי זמני ושל כת הקודמין היא זו וכבר קדמו הבר"כי בסי' זה והובא בפ"ת סק"א ומן התימא על רב שכמותו חופש כל חדרי שלא ראהו:

ב אפילו איכא ס"ס בגרושה אסו' לכהונה וכדמשמע מלשון המרדכי דפ' החולץ. מוהר"ד איסטרוסא בתשו' הבאות בס' ירך אברהם א"הע סי' א' דנ"ח וע"מש אני הדל לעיל סי' ד' סיו"ד אות ד' וע' הרד"בז בס' דברי יוד סי' ל"א שהתיר לכהונה בס"ס. ורמזתיהו לקמן בסי' ז':

ג שם אם עבר ונשא ספק חלוצה א"ץ להוציא ראיתי לאחד מחכמי דורינו הח"השו כה"ר חיים שמואל גאטינייו המ' בכור ז"ל בקונט כת"י שכתב וז"ל רעיוני על משכבי סליקו ביבם שבעודו מנעל החליצה ברגלו אחזתו בולמוס להיבם ונפל ומת באופן שלא נעשית החליצה כפי דינה ש"ת ועתה בא כהן ורוצה לקחתה אי מותרת לו או אסורה והשיב דהדבר ידוע שהחלוצה דאסורה לכהן הוא מדרבנן וכהן שנשא ס' חלוצה אין מוציאין אותה מתחתיו וכו' את"ד. ודבריו תמוהים דאפי' תימא דהוא ס' חלוצה הא אנן קיימינן לקחתה לכתחי' וכשהוא לכתחי' אסורה לכהן רק אם נשאת לא תצא משום שהוא ספק ומה דמות יערך אלא דאעיקרא בכ"הג נראה דמותרת אף לכתחי' דמהו מקים הספק לשנאסר אותה לכתחי' דהא כל כמה דלא חלץ לא מקרייא חלוצה. ואפי' בגט דק"יל ריח גט פוסל ע"כז בעינן דיהיה נתינת הגט כהוגן מידו לידה רק שנוסח הגט לא היה כדין וכגון שכתוב בו מגורשת ממני ואינך מותרת לכל אדם אבל אם אעיקרא לא הספיק ליתנו לידו גט אין כאן גרושה אין כאן וע' ב"ש סי' קל"ז משם הירוש' דאם כתב לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפ' דאינו גט להתירה לעלמא אינו פוסלה לכהונה וכ"ש היכא דלא נגמרה החליצה דבודאי דאין ריח חליצה פוסל. ומה גם דריח גט אמרו ולא ריח חליצה ולכ"נל ברור דאין כאן איסור ונשארה האלמנה הנז' מותרת לכהן וק"ל:

ד שם ואפי' ריח גט פוסל. הרמב"ם פיו"ד מה"ג כתב דפסול מדבריהם וה"הם שם תמה ע"ד דמה"שק משמע דהוי דאורייתא. וע' להגאון מנחת חינוך סי' רס"ח ד"ס ע"ד מה שיישב לזה:

ה ס"י ש"ע כהן שנשא א' מהפסולות וכו'. ע' באר המים סי' ז"ן מ"ש בזה וסדר הכפייה כפי דברי הרב שם הוא דבתחי' כופין אותו בשוטים ובמקלות בין ע"י ישראל ובין ע"י נכרים ואם לא יוכלו לבא בדרך זה אז כופין אותו בנדוי וכו' ע"ש.ו נוכיח ש"ע איזוהי זונה כל שאינה בת ישראל. ע' ח"מ שתמה דהיינו גיירות דסיפא וה"כש בסק"טו פירש דכונת הרב לומר שהיא גויה ובזה ישב כל הלשון דנקט אח"ך וכן הגייורת ומדברי ה"ה

בדעת הרמ"בם אין נראה כן שכתב דר"ל שנתגיירה וכמתבאר לפנינו יע"וש. אך יש לי סעד לתמכו מדברי הרב ספר החינוך ס' אמר סי' רס"ו שכתב (כבר ידוע שדרכו להעתיק דברי הרמ"בם) וז"ל כל שלא היתה בת ישראל דכולן בכלל זונות הן ועוד כיון שאין קידושין תופסין בה זונה היא ע"כ. מבואר דהבין בדברי הרמ"בם כדעת כ"ש וע' להגאון מנחת חינוך שם:

ז שם או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו סי' פ"ת סק"ז שהביא משם הגאון חתם סופר סימן צ"ה אודות אלמנה א' מהפורשים מדרכי ישראל לחלל שב"ק בפרהסייא שמותרת אלמנתו לכהונה ודלא כהרב השואל וע"וש וגדולה מזאת התיר מו"הר ב"ד בא"הע ס"י ג' דאפי' נשאת לו והוא מתנהג כגוי ומחלל שבת בפרהסייא אינה נאסרת לכהן דא"עפ שחטא ישראל הוא יעו"ש וה"ד היד"א לעיל סי' ד' במ"ק הגהב"י סק"ג ועמ"ש לקמן בס"י י"ג על ס"יא אות כ"ד:

ח שם אפי' היתה קדשה שהפקירה עצמה ע' בית שמואל סקי"ט וע' להגאון בע"ש פרי מגדים בס' גינת ורדים אשר לו כלל ד' ד"ח ע"ד מה שפלפל בזה:

ט סי"א ש"ע אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה וכו'. אשת ישראל שהעידה עליה ע"א שמצאה שוכבת על מטתה עם אדם אחד ותכף לראייתו קם מעל המטה וברח ויהי כששאלה בעלה מה המעשה הזה ענתה ואמרה שבפעם הזאת היא קמה אצלו ונצחתו ונקתה אך פעם אחרת נטמאת עמו באונס על ידי שמצאה שוכבת לבדה בלילה ואין האיש בביתו ובא אותו רשע ותקף עליו בסכין שבידו ותפשה ושכב עמה ובעלה מאמינה בכל מה שאומרת אשה הזאת מותרת לבעלה כיון דאין עדים עליה שנבעלה ואין כאן אלא ע"א של כיעור דמה שאומרת שנבעלה לשעבר הפה שאסר הוא הפה שהתיר דאנוסה היתה אך אם אשה הזאת יצתה שמה בעיר למזנה והיא אומרת שנבעלה ואנוסה היתה אינה נאמנת דאין כאן הפה שאסר מו"הר בס' באר המים חא"הע סי' נ"ה:

י אם היה בעלה חוץ לעיר זמן מרובה ונמצאת אשתו הרה לזנונים והיא אומרת דאנוסה היתה אינה נאמנת דכיון דנמצאת מעוברת הרי עדים מעידים עליה שנבעלה ולאו כל הימנה שתאמר אנוסה היתה אלא מחזקינן לה בחזקת מפותה בעיר ושדינן לה בתר רובא. ה' בא"המ שם ותמיה לי מלתא טובא דנקיט לה הרב להלכתא פסיקתא ולא זכר דמלתא כדנא הנה באה בכנ"הג לקמן סי' קע"ז הג"הט סק"ב ורמז עצמו בסי' זה הג"הט ס"ק כ"ד דלס' מוה"רם אלשקר כל שאומרת שהמעשה היה בעיר אסו' לכ"ע אך מוה"רמ אלבילדה סובר דאפי' בעיר שייך טענת אנוסה וע"ש בדברי הכנ"הג וע"ע פ"ת בסי' זה סקי"א מ"ש בזה ובס' מטה לחם סי' י"ח:

י"א ס"יב ש"ע אשת כהן שאומרת לבעלה נאנסתי וכו' או שבא ע"א והעיד וכו' דוקא נקט או שבא וכו' אבל אם היה שם הודאתה וע"א אומר כן ודאי מפקינן לה מבעלה וכו' ה' אפי זוטרי וע' לרב רחומאי נר"ו בס' מטה לחם הנד"מ בסי' ך' דמ"ט ענ"ד שהביא משם רבני אשכנז שפסקו דבאשת כהן לא נאסרה האשה באונס ומנ"ר הוכיח דהיכא דאיכא רגליים לדבר חוץ מהודאתה או ע"א חוץ מהודאתה דהוי כב' עד"כ דגם באשת כהן מפקינן לה מבעלה ואע"ג דה' החינוך ס' אמר סי' רס"ו כתב להדייא דאשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי ואפי' ע"א מעיד לה עליה שכן הוא כדבריה שזנתה דאינה אסורה לו בכך אין הדין כן יעוש"ב:

י"ב שם בהגה וע' לקמן סי' ק"טו וקע"ז, ע' בחידושינו לשם חידושי דינים דשייכי הכא:

י"ג סי"ד ש"ע כהן שקדש גדולה או קטנה ואחר זמן בא עליה וכו'. דקדק מרן הרב"י דמדנקטי הרמב"ם והטור לשון כזה ולאח"ז בא עליה מוכח דאם קדש ובעל מיד אפי' אשת כהן מותרת דהא ודאי דלא נבעלה תחתיו עי"ד ודין זה הוא מבואר בש"ס דכתובות די"ב ע"א על מאי דתנן במתני' בתולה אלמנה וגרושה מן הנישואין כתובתן ק' ואין להם טענת בתולים ופרש"י כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקה שלא נבעלה פריך בש"ס וליחוש שמא תחתיו זנתה אמר רב שרבייא כגון שקדש ובעל לאלתר ופרש"י שלא פירש ממנה בין קידושין לבעילה דודאי לא תחתיו זנתה ע"כ ויש לתמוה למה הרב"י הוצרך להוציא את דינו מדקדוק דברי הרמב"ם והטור ולפחות לא נסתייע מסוגייא זו ואין לחלק דבש"ס קאמר שקדש ובעל מיד ואילו אינהו מיירו אפי' לאחר זמן או נחלק מאשת כהן לאשת ישראל דבגמרא סתמא משמע: ואחר החיפוש מצאתי דכבר קדמני בזה המאור הגדול ה' החכ"יב בתשו' בעי חיי חא"הע סי' י"ח דבתחי' דבריו רצה להתיר למאי דנוהגין לקדש ביום אחד ולמחרתו בלילה מזדונין דאין כאן טענת בתולים וש"ככ הר"ן בפ"ק דכתו' והביא דברי הר"בי הנז' ותמה עליו כקושיין ובקש ליישב דבגמרא לא הוי אלא כשמקדש ובועל לאלתר אך לא כשעובר זמן מה ושוב משוי אנפשיה הדרנא וכתב דגם אינהו מיירו בנדון הגמרא אבל היכא שעובר בנתיים לילה ויום אה"ן דחיישינן שמא תחתיו זנתה והוצרך להתיר בנ"ד מטעם אחר יש"ב. ותנא דאמרי דהנה אמת דהרב ריוחא אשכח לנ"ד אמנם לענין הלכה נראה דבזמן קט כזה אין לחוש ויש להתיר גם באשת כהן והכי נקטי להלכה לקמן בסי' ס"ח הח"מ סק"ח והב"ש סק"יג והי"דא שם הג"הט תק"ג. וע' פ"ת שם סק"ג מה שהביא משם הגאון בית מאיר המנגד לזה ומ"ש אני הדל בחידו' שם דכמה פוסקים לא חששו לזה כשלא ניכרה פגמה רק ע"פ בעלה עי"ש:

י"ד שם ש"ע וטען שמצאה דרוסת איש נאסרת עליו וכו' הראשונים נחלקו בטוענת בריא שקודם שנתארסה נאנסתי אי נאמנת והובא מחלוקותם ביתה יוסף וע' ח"מ וב"ש וכנ"הג הגה"בי סק"ד ודבריו באו יותר מבוארים בתשו' בעי חיי שם וע' יד"א הגה"בי ס"ק ט"ז. פתחי תשו' לקמן סי' ס"ח סק"חי וה"רד סתהון נר"ו רב אחד מחכמי המערב בתשו' כי באה בש' מעשה איש חא"הע ס"י י"ד עמד בשרשן של דברי הפוס' וברוחב מבינתו עלה בק'בץ דג' דעות בדבר יש אוסרים בכל גוונא ובכל מה שתטעון האשה אין חוששין לדבריה ויש מכשי' בטוענת בריא נאנסתי קודם הקידושין ולדעתם בטוענת נבעלתי קודם הקידו' דאבדה חזקת כשרותה חינה נאמנת וס' הג' דמותרת ונאמנת אף בטוענת שזנתה קודם האירוסין א"עג דאיתרע חזקתה ומר הוא דקאמר דמנקט מלתא מציעתא עדיף להכשיר בטוענת דוקא נאנסתי קודם הקידושין ומה גם דהן רבים ה"ה מוה"רי בן מיגאש והר"ר יונה והר"אש ור"שי והרא"בד והרמ"בן והרש"בא והתוס' ור' שמשון והריט"בא והר"אה ורי"ו ושה"ג ושיטה ישנה ורא"בן וגם האחרו' הלבוש וה"בש וה"חמ כולם כתבו להדייא להתיר באשת כהן ופלפל שם ע"ד הכנ"הג ונו"ב ויתר הפוס' פלפ'לח ואר"יך יע"וש וע' לקמן סי' ס"ח:

ט"ו סטו"ב ש"ע ותהיה היא ובתה מותרת לכהן. היכא דשניהם מודים שממנו נתעברה ע' פ"ת ס"ק ט"ו וט"ז שהביא משם הגאונים ק"הי ורע"קח שכתבו שמותרת לכהן ע"ש וע' עבודת השם א"הע סי' ה' מה שכתב והעלה לאסר יש"ב:

ט"ז סי"ח ש"ע. ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר אפי' לא היה שוכן שם אלא גוי אחד. ע' להג' חת"ס חא"הע סי' יוד שכתב דאשה מזנה בודקת ומזנה מישראל אבל לא מגוי ערל י"ש ובסי' ח"י ובהגהותי לס' עבודת השם שם אנכי העירותיהו מתוך דברי מרן הללו ודחיתי ראייותיו וכבר כתבתי בזה לעיל סי' ד' על סכ"ט:

י"ז כשיש לישראלים שכונה בפ"ע ואין דרך עכ"ום מפסקת אי הוי כעיר בפ"ע ע' ב"ש ס"ק ל"א שכתב דהוי כעיר בפ"ע וע' פ"ת ס"ק ט"ז שכתב משם הנ"וב דאפי' בית מיוחד ליאודים הוי כעיר בפ"ע ואם יש קרובים בבית הו"ל קבוע ותלייא בפלוגתא דהרמ"בם והטור. וע' משה ידבר די"ג. וה' עבודת השם שם פלפל על כל זה והעלה דאפי' בשכונת ישראל יש לנו לילך לחומרא כ"ש היכא דאינו ידוע בבירור נבעלה בשכונה עצמה או"ל עי"ד ובהגהותי שם י"ח כשהולד כשר לבא בקהל כשר ג"ך לכהונה וא"א לחלק ביניהם כגון אפי' ברוב ממזרים והיא אומרת לכשר נבעלתי כשר הולד אפי' לכהונה. ב"ש סס"ק ל"א ואין כן דעת הטו"ז. והרב עבודת השם בדנ"ה עמד בזה והעלה דדבר זה במחלוקת הוא שנוי דלס' הב"ש והב"ח והת"ויוט הדין כן אבל לפי דעת הט"ז ומורם והלבוש

והר"עב וה' קול הרמז הגם דכשרה לבא בקהל לכתחי' אסורה להנשא לכהן דלגבי קהל שאני דא"א כלל להתירה לינשא אבל לכהן איפשר שתנשא לישראל. וכתב עוד דאפי' לדעת הב"ש ודעי ה"ד הינא דאיכא בעיר ממזר אבל היכא דליכא בעיר ממזר כלל אין חילוק בין אמה לבתה יעו"ש וע"ש עוז שנ"ו ע"ד מד"ה חזרתי על המקרא:

סימן ז

א ס"א ש"ע שבויה שנשבית וכו' אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה. אפי' בדקוה הנשים בדיקה מעלייא ונמצאת בתולה אסורה לכהן דחיישינן להטיה או להעראה או לבעילה שלא כדרכה. כנ"הג הגה"ט סק"ה משם מוהר"ם אלשקר ס"י צ"ה וכ"כ הרד"בז בס' דברי דוד סי' ג' וע' ב"ש פ"ת סק"א: ב ס"ב בהגה ומסל"ת ל"מ רק להקל אבל לא להחמיר ע' פ"ת סק"ז מ"ש משם הנו"ב במ"ב סי' י"ח ועי' מ"ש אני עני בתשו' שהשבתי לפילפופולי באלול התרס"ז:

ג ס"ו ש"ע ואם באו לה ב' עדים א"חך שנטמאת אפי נשאת וכו' ה"ז תצא וכן אם אומרת נשבתי וטהורה אני ונתארסה ונשאת ב"ב ושוב נמצאת בעולה ה"ז תצא אע"ג דליכא למימר זנתה תחתיו דהא כיון שנמצאת בעולה בודאי שנבעלה בעודה שבויה. הרד"בז בס' דברי דוד סי' ג':

ד סי"א בהגה אם נתיחדה לשם זינות יש להחמיר ע' ח"מ שכתב דקאי אפנויה ולאסרה לכהן אבל בא"ת אפי' אשת כהן אינה נאסרת מבלי קינוי והב"ש בס"ק ל"ד חלק עליו וכתב דיכול להיות גם בא"א וקאי על אשת כהן יעו"ש וכ"ז אינו אלא ב תיחדה אבל השכירה עצמה בשוק של זונות ולבשה בגדי זונות חסו' לבעלה אפי' ישראל לכ"ע ואין רצון גדול מזה. מו"הר מוהר"ש ארדיטי בס' דברי שמואל סי' ז':

וראה זה חדש אשר ראיתי בתשו' הריב"ש החדשות הנד"מ ממש בספר הנקרא זרע אנשים ושם בסי' כ"ה על מעשה שהיה שהרגישו בשתי נשים שיצאו מביתן בלילה וכאור הבקר הלכו ב' אנשים לבקש לדעת את מהלכן ומצאו אותן בבית ישמעל אחד מקום המיוחד לקדשות משחקות ונוהגות ק"ר וזו אומרת לזו התעלל ביך הישמעאל הנז' כתב לזה הרב ז"ל אם ראוי לקהל לחוש משום מגדר מלתא נראה בעיני שדבר זה דינו כדין מכוער אחר שנמצאו בבית הקדשות ואין להם מענה על מה נכנסו שם דלא גרעי ממצאו מנעלים הפוכים תחת המיטה (יבמות כ"ד)דרגליים לדבר שאחד נכנס שם ולא עוד שאומרות זו לזו שנתעללו בהן ודין דבר מכוער חכם אתה וכבר ידעת דלדעת הרב אלפסי אין מוציאין אותה מבעלה אא"כ יש עדיה שראו אותם כמנאפים וכו' י"ש ועכ"ז אין כאן דבר סת"ר למ"ש מו"הר ז"ל דהשכירו עצמן שאני וק"ל:

ה שי"ד ש"ע כהן שבא על א' מהעריות וכו' אין הולד חלל כתבו האחרונים דאין נפקותא לדידן דמאחר דהולד ממזר גרע מחלל יעו' בדרישה וב"ח ח"מ וב"ש. והגאון מנחת חינוך בס' אמר סי' רס"ב דע"ב ע"ב חדד ותי'מא ע"ד מנין יצא להם דין זה דכיון דממזר כישראל לכל דבר מהיכא תיתי דלא יהיה עליו דין כהן דנהי דלענין עבידה איפשר דאסור אבל לענין נשים הפסולות וליטמא למתים מנ"ל להקל והאריך בזה והצ"ע ורמז להב"מ שעמד בזה עי"ד:

ו לדעת האחרונים דתפסו במושלם דממזר גרע מחלל יש להסתפק היאך הדין אם כהן בא על ס' ערוה והולד ס' ממזר אי נימא כיון דמיהת כשר לבא בקהל א"כ הו"ל כהן ודאי וכשר א"ד סברי דממזר הינו כהן ח"כ ס' ממזר אף דלענין קהל כשר לענין ממזרות הוי ספק ככל ספקא דאורייתא וכו' וצ"ע. הגאון מנחת חינוך שם:

ז סטו"ב ש"ע גוי ועבד הבא על בת ישראל. דוקא על בת ישראל אבל אם בא על חללה הולד חלל גמור. הגאון מנחת חיכוך סי' רס"ו ד"ב ע"א: ח שם וי לדה בת אותה הבת. מלשון מרן מבואר להדייא דדוקא הבת פגומה לכהונה אבל על הבן ליכא לספוקי כלל וז"ל מוהרח"ש בס' רוח חיים בסי' זה דעת רש"י בסוגייא יבמות דמ"ה ע"א דברתא פגומה ולא הבן וכן הוא בירושלמי וכן כ' הרי"ף שם והרא"ש הביא מחלוקת זה והכריח דגם הבן פגום לכהונה וכ"כ בפסקי הר"אש שם וכ"כ הרמ"בן בחידו' לשם דאם הוא פגום לכהונה שהוא חלל פוסל בביאתו שבעל ודוקא אמרו שבנה פגום י"ש ואין בידי חידושי הרמ"בן ליבמות לראות מה יקרא לו האמנם הא ודאי מילתח חדתא היא דא דלא מצינו שנסתפקו רק שבת אבל לא בבן ולו יהיה שכ"כ הרמב"ן מ"מ עירוב פרשייות קחזינא הכא דעלה דרש"י הביא שכ"כ הרי"ף ואילו הרי"ף ספוקי מספ"קל ואדרבה כל קבל דלא חזינח להנמ"קי שכתב שדעת הרי"ף להכשיר והוו בה רבנן שה"ריף לא החליט דינו. גם מה שהביא בשם הרא"ש שהכריח דגם הבן פגום לכהונה ועלה קאמר וכ"כ הרמבן. לא כן אבי דהרא"ש לישנא דגמרא נקט הולד פגום וכבר כתב בראשית דבריו לשון הרי"ף דאי ברתא איהי וכו' ובקיצור פסקיו כתב להדייא דהיינו בבת וזה דלא כהרמב"ן ז"ל. ואל תשיבני מדברי ה' שיורי ברכה לעיל סי' ד' דצירף ס' הרמב"ן עם הרא"ש דהמעיין שם יראה דקאי אמ"ש הר"אש דהולד פגום ולאפוקי מ"ס הר"יף לזה שפיר קאמר דגם הרמ"בן קאי בשיטה זאת אך ה' מוהרי'חפ דבא להשמיענו חידושו של הרמ"בן דדעתו לומר דגם הבן פגום ה"יל להפסיק בין הדבקים:

שו"ר בתשו' כת"י לאחד מח"ור דורינו כמוה"ר שמעון פסח ז"ל רב ומו"ץ בערי יון שעמד עע"ז באורך ואחר שהאריך להוכיח מדברי כל הפוס' דלא אמרו אלא בבת אבל לא בבן

והשג ישיג על ה' רו"ח דמדברי הרא"ש מבואר להיפך כתב דס' הרמ"בן לאו יחידיאה היא דהתוס' קיימי בסברתו ורמז לה' גזע ישי באות ר"ם דעמד ע"ז להוכיח מדברי התוס' דקיימי בשיטת הרמ"בן.

וגם תמה על הרב"ד בא"הע סי' מ' שכתב דל"כע הבן מותר לישא כהנת דאין הדבר כן יעוש"ב:

ט שם ש"ע פגומה לכהונה. למ"ד הולד פגום דבר תורה הוא ומק"ו מאלמנה לכ"ג מייתינן לה ביבמות דמ"ה ורמ"בם פט"ו מה' א"ב פסק כמ"ד הולד כשר וכתב ה"ה בשם הרמ"בן שאם ילדה בת הדבר ס' אם כשרה לכהונה ואם נשאת אין מוציאין מידו והולד ס' חלל. והדבר תמוה בעיני דאי מספ"קל להרמ"בן הלכה כמאן הו"ל למיזל לחומרא כדין ס' גרושה שכתב הרמ"בם דמוציא בגט משום דס' דאורייתא הוא וה"ן דהולד פגום הוי מדאורייתא כמו שביארנו ואי ס"ל דהוי מדרבנן והך ק"ו ל"ד א"כ למה הולד ס' חלל מ"ש מספק חלוצה דהולד כשר וכבר ראיתי שנתעורר בכל זה מוה"רי רוזאניס וע' תוס' יבמות די"ו ד"ה קסבר. ה' מוה"ריאל ז"ל בס' ארעא דרבנן מערכתה ג' אות קל"א. וככלה הדברים האלה כתב ה' מוה"רשמ בס' עבודת השם א"הע ס' ה' דנ"ד ע"ד דפגם זה הוי מדאורייתא ואני הדל בהגהותי שם שויתי עזר על גבור מדברי ה' מוה"ריחל הנ"ז ומאז תמהתי על שני המאורות ה' ארעא דרבנן וה' מ"של פטו"ב מה' איסורי ביאה שנעלם מהם דכבר קדמם מוהר"של בס' יש"ש פ' החולץ בהקשותם על הרמ"בן יעו"ש: ועתה אנכי הרואה דענין זה לא הוי מילתא פסיקתא ובמחלוקת הוא שנוי דמלבד דהר"מע בסי' קכ"ד ה"ד הרב מר בריה דהר"בד בא"הע סי' ג' כתב וז"ל מיהו אע"ג דזרעה כשר מדאורייתא מדרבנן מיהא הולד פגום וא"עג דמסיימי בה ק"ו מאלמנה לאו ק"ו דאורייתא היא וכו' אלא לאסמוכי ביה חומרא בעלמא וכו' י"ש ונגרר אחריו שם הרב. עוד בה דאנן קחזינן דכפי דברי ה' שיורי ברכה לעיל סי' ד' הוא דהכי מתאמרא מפומייהו דרבנן קדמאי דאחר שהביא ס' הר"מע כתב דכן עסיק ה' המאירי ז"ל בפסקיו יבמות ד"מ ע"א מהספר דמספקא אין משיאין בתו לכהונה ואם כנס אין מוציאין ושכ"כ הרמבן ז"ל יע"וש וכ"ן מדברי התוס' ביבמות דמ"ו ע"ב ד"ה כיון ויותר מבואר בתוס' פ' החולץ די"ו ע"ב ד"ה קסבר שרמז הרב מוהרי"חאל עד שאני מסתפק אי מצינן למימר בזה דאילו היו רואים רבני האחרונים דכתבו דהוי מדאורייתא את דברי הראשונים הנז' לא היו כותבים כן יהיה מה שיהיה מידי פלוגתא לא נפקא אי איסור זה הוי מדאורייתא או מדרבנן: י נראה להתיר אפי' הבת להנשא לכהן חדא דהוייא ס"דר וכמ"ש הר"בד בא"הע סי' ג' וכו' וכיון דהוי דרבנן סד"ר לקולא. ועוד דאיכא ס"ס דהרי כתב הר"בי דלהרמ'בם כשר גמור

וכ"כ הריט"בא וה"ט ואפי' שהר"אש והטור כתבו דהוי פגום מ"מ מידי ספקא ל"ן וא"כ אפי' נימא דהוי איסו' דאורייתא מה שאינו א"פה איכא ס"ס ס' שמא הלכה כרבוואתא דס"ל דהוי כשר לגמרי ולא הוי פגום וא"תל דהלכה כרבוואתא דס"ל דהוי פגום לכהונה שמא אין זה כהן בודאי וכמ"ש הרי"בש סי' צ"ד דכהנים שבדורינו שאין להם כתב היחס אלא מפני חזקתם נהגו לקרא בתורה ראשון וע"ז הסכים מוהרש"דם א"ה סי' רל"ה וכיון דאיכא ס"ס אפי' באיסור תורה ובאיסור ערוה מקילינן ובודאי בת הנולדת מישראלית שבא עליה כותי כשרה לכהונה לכתחי' וכ"כ ה' שבו"י ח"א סי' צ"ג והחוט השני דהעלו עיקר כס' מוהרש"דם דכהני זמנינו הם כהני ספק וא"עג דה' חק"ל א"הע סי ב' העלה דלא כמוהרש"דם מ"מ בדאיכא ספק כגון ס' שבויה אזלינן להקל וכו' את"ד הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כת"י הני"זל:

ול"עד לא כן אנכי עמדי ולבבי לא כן יחשב להתיר הבת להנשא לכהן וכמש' הרב ז"ל מכמה טעמי דמלבר דבמ"ש בתחי' דבריו בהחלט דהוי ס"דר זה אינו מוסכם וכאשר כתבתי באות הקודמת ועוד בה דבס"ס גופיה אין דעתי מסכמת עמו דהספק שכהנים שבזמנינו אינם כהני ודאי לא כהני ספק אינו נכנס לכלל ספק דהנה אמת דמוהרש"דם נשתמש בספק זה מ"מ חלקו עליו רבני הפוס' יעו' כנ"הג הגה"בי סק"וב יד"א סק"ב ובהגהותי לס' יאודה יעלה חיו"ד סי' א' דל"א ע"ד. וגם מוהרש"דם לא אמרו רק באיסו' דרבנן וע' גם להגאון תפארת ישראל בהקדמתו לס' קדשים. ובנו של הר"בד צרף זה לספק ג' דכבר הי"ל ס"ס מצד אחר. וכבר היה מקום להחזיק ס"ס זה באופן אחר כי הוא זה ספק הלכתא כמ"ד דהולד כשר את"ל דהל' כמ"ד דהולד פגום דילמא אינו אלא מדרבנן והדרינן לספק הא' דשמא הלכה כמ"ד דהולד כשר וכס"ס של ההרימגאס שכתבו הפוסקים והארכתי במקום אחר. האמנם בכ"הג אין להתיר בס"ס דביחוסי כהונה לית לן למשרי בס"ס דמעלה עשו ביוחסין וכמ"ש הכנ"הג בסי' זה הגה"בי ס"ק ל"ג וכתבתי בזה לעיל סי' ד' באורך. וע' לה' עבודת השם בסי' ה' דנ"ג דכתב להדייא בנ"ד דאין להתיר הבת מכח ס"ס כ' אם מגוי נתעברה האם או מישראל וא"תל מגוי דילמא הכהן מעיקרא אינו כהן דהא ליתא דאעיקרא ס' מוהרש"דם בזה נדחה קארו לה ועוד דגם מוהרש"דם לא התיר אלא דוקא באיסור שבויה דהוי מדרבנן. ושוב בקש להתיר מכח ס"ס אחר ס' מגוי נתעברה דילמא מישראל ואת"ל מגוי דילמא הלכתא כהאומ' דהולד כשר וחזר בו מכח הך דכתבו הפוס' דאין להתיר יחוסי כהונה בס"ס עי"ד. שוב אח"ז ראיתי להרד"בז בס' דברי דוד סי' ל"א שהתיר לכהונה בס"ס:

ולו היה שהס"ס בכגון זה היה שלם מכל הצדדין מ"מ מאחר שמרן פסק בדין זה עצמו דהבת אסורה לכהן מה לנו עוד בספקות וס"ס הלא קבלנו הוראותיו של מרן דהנה אמת דאנן נהגינן לעשות ס"ס אף נגד מרן אפי' כשבשתי המקומות פסק מרן להיפך ה"ד לכשיהיה איזה דין שלא גילה דעתו מרן אז אמרינן דאילו היו מצטרפין ב' הספקות במקום א' היה גם מרן מהמתי' אבל כל היכא דהנדון בעצמו היה לפני מרן ופסק להחמיר וכגון הך דנ"ד דמרן ראה המחלוקת שיש בבת נו"ע הבא על בת ישראל וגם איהו קאי על כהנים שבזמנינו ועכ"ז פסק איסורא איך אנחנו יכולין לעשות היפך דעתו והוא פשוט.
ושוב אח"ז מצאתי כיוצא בזה לה' ז"לא בח"ג חיו"ד ע' נסך דצ"ע ע"א עי"ש:
י"א ס"ך ש"ט ונותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל ע' הרד"בז בס' דברי דוד סי' ל"ח:

סימן ח

א ס"ה ש"ע ולד שפחה ועכ"ום כמוהן. ע' הרד"בז ח"ר הנקרא בשם דברי דוד סי' ס"ו מה שפלפל בלשון הרמ"בם ז"ל:

סימן ט

א ס"א ש"ע אשה שנשאת לב' ומתו לא תנשא לשלישי. יבמה מתיבמת לכתחי'. ע' כנ"הג וי"דא מ"ק ומ"ב הגה"ט סק"א. בר"כי. שיו"ב. ובס' טהרת המים הנ"דמ מע' האלף ד"ד ע"ב:
ב אשה שנשאת לאיש ואחר שעשתה עמו ב' שנים וילדה הימנו בת נל"בע ונשאת לאלמון אחר וילדה ממנו בן ובת ואחר יוד שנים נלב"ע אין להאשה כזאת דין קטלנית מאחר ששהתה עם בעלה כמה שנים ויש לה בנים מהם. שערי רחמים ח"ב הנ"דמ סי' ג' ודקדק כן מדברי ס"הח סי' תמ"ח. ואחריו ב"א חכם הרב רל"ץ כמוה"ריא ז"ל ופלפל על דבריו ולא סמך להתיר לכתחילה עם שהחילוק אמת רק הניח הענין ביד השואל וכאשר יחפץ יעשה:
ג מו"רם בהגה י"א דה"ה אשה שנתגרשה כ"פ וכו' ע' בא"הט סק"ח. פ"ת סק"ו. ישא איש א"הע סי' שערי רחמים ח"ב הנ"דמ סי' ו' שפלפלו בזה והסכמתם דאין לחוש:

סימן י

א ס"א ש"ע המגרש את אשתו וזנתה מותרת לחזר לבעלה הרב ברכ"י באות א' עלה ונסתפק באשה שנתגרשה בגט פסול מדרבנן והלכה וזנתה אי מותרת לחזר לבעלה אי קרינן בה ונטמאה מדרבנן והעלה להכשיר יעו"ש. וה' מקור ישראל א"הע סי' יו"ד כתב דעיקר ספקו יתכן אם ידעה האשה שהגט שניתן לה הוא פסול דרבנן דאם לא ידעה אין לך אונס גדול מזה יעו"ש ולדידי חזי לי דספקו של הרב הוא בין ידעה בין לא ידעה

דהא כל שלא ידעה וזנתה מי גרע מא"א דסברה דמותר לזנות דע"כז אסורה לבעלה וכ"מש מוהרי"קו שורש קס"ח ופסקו מו"רם בסי' קע"ח ואין לומר דא"א שאני דהו"ל למידע מש"אכ הכא דהיא נתגרשה והיא פנויה ומנה ידעה דהגט פסול מדרבנן דאין זה אלא חילוק הנדונות דהא עיקר הוכחת מוהרי"קו דאומרת מותר אסורה היא משיטת הרמ"בם דפתוי קטנה לאו אונס הוא והא קטנה אינה יודעת ואומרת מותר וכו' יעו"ש (תשובות מוהרי"קו אינם עמדי והעתקתי כן מדברי הפ"ת בסי' קע"ח סק"ט) והכא אשה גדולה דנתגרשה היה לה לידע אם מותרת להנשא דפשיטא דה"בד לא אמרו לה הרי את מותרת דא"כ הו"ל זנתה ע"פ ב"ד והיא אנוסה גמורה וכמ"ש הרש"בא ופסקה מו"רם סו"סי טו"ב וא"כ מוכרח דאין לחלק בין ידעה ללא ידעה:

אלא דאעיקרא אחר גלגול מחילות מהדרת גאון ה' חי"דא ז"ל לא כן אנכי עמדי בשרייותא דהך איתתא לחזר אצל בעלה הראשון ומידי ראותי הספק אמרתי אני אל לבי דנפשט ספק זה מההיא דכתב הרמ"בם פ"א מה' נערה בתולה דין ה' גבי אונם ומפתה וז"ל היתה אנוסה זו אסורה עליו אפי' מחייבי עשה ואפי' שנייה ה"ז לא ישאנה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו והק' מרן הכ"מ דכיון דמדאורייתא היא ראויה לו איך דחינן עשה דלו תהיה לאשה וכתב דכיון דכל מילי דרבנן אסמכיניהו אלאו תסור שפיר איכא למימר דשבויה אמעיטא ליה מולו תהיה לאשה וכו' עי"ד. הרי דבעבור איסורא דרבנן דחינן ליה לעשה אע"ג דמדאורייתא מותרת לו ה"ן כיון דמדרבנן היא עדיין א"א וקרינן בה ונטמאה דינא הוי דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה מדרבנן:

ואפן אל הראיות שהביא הרב ז"ל להתיר וארא דיד הדוחה נטויה, דמ"ש ממאי דק"ל אשה שנתגרשה בגט פסול מדרבנן דאם נשאת לא תצא אפשר לומר דחכמים לא העמידו דבריהם כל כך עד שתצא מבעלה הראשון אבל לכתחילה אסרוה. וההיא דשומרת יבם שזנתה שלא נאסרה על יבמה ואם נשאת תצא ויליף לה במ"כש יש לדחות דהתם שאני דקרא קפיד אהויה דהיינו נישואין אבל אזינות לא קפיד. ומההיא דתקנו זמן בניטין דכתב הר"בי שאם תברר שקודם הזינות נתגרשה אף דהיה בגט פסול שאין זמן אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליו וכו' אהמ"ר לא הבינותי דא"הן דכדי לפטר עצמה ממיתה ובניה כשרים מהני לה הבירור אבל לשתהיה מותרת לחזר לבעלה מי זה אמר וכונת הרב באמרו דלא נאסרה עליו היינו בעודו תחתיו וסיום הלשון הוא ובניה כשרים ולא נאסרה עליו אבל אין כונתו שלא נאסרה עליו אחר הזנות. וההיא דהמרדכי ג"ך יש לדחות דעדיין לא תקנו רבנן דגט בכתב ידו פסול. ואנא דאמרי דאם הראיה שהבאתי מדברי הרמ"בם היא אמתני ותקיפא מוכרחין אנחנו לדחות ראייות

הרב כמ"ש וידענו מתוך ספרי הרב חיד"א כי קדוש הוא לאלקיו ולדבר הזה יסלח האדון כי תורה היא: וקושטא קאי כי עיקר הענין במידי דחזייא מדאורייתא אך מדרבנן לא חזייא אי משגחינן בדרבנן הוא מקצוע גדול ע' משנה למלך פ"ז מה' תרומות ארעא דרבנן מע' התיו אות תר"לא ובהגהות עפרא דארעא שם הרב המ"ליץ בתשו' כי באה בס' הון יוסף סי' טו"ב ובדברי הרב המחבר שם סי' ח"י ושם בסי' י"ט וך' פלפול עצום פל'פלא וא'ריך. יאודה יעלה חי"וד סי' ה':

שם ש"ע אבל אם נתקדשה לאחר וגרשה או מת אסורה לחזר לא'. מחזיר גרושתו אפי' מן האירוסין מבואר מדברי רש"י ביבמות די"א ע"ב דהוי מן התורה וקאי עלה באיסור לאו שכתב בד"ה אחת זו ואחת זו אתורה וז"ל דכתיב והיתה לאיש אחר והויה היינו קידושין וכתיב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה וכ"כ הרמ"בם להדייא בפי"א מה"ג הלכה י"ב וז"ל המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר אע"פ שלא בעלה אסורה לראשון ואם החזירה הראשון ובעלה לוקה שנאמר ויצאה והיתה הוייתה לאיש אחר שהם הקידושין היא שאוסרת אותה על בעלה וכו' וכ"כ ה' המאירי בחידו' די"ג ע"א מהספר. וה' ראש יוסף בח"המ סי' נ"ד סז"ך כתב דמחזיר גרושתו מן האירוסין אין איסורו אלא מדרבנן ותהי בה הר"הג רל"ץ בס' מעשה איש א"הע סי' ד' דנ"א ע"ד מדברי ה"המ פ"ט מה' אישות הז"ך שכתב שמחזיר גרושתו מן האירוסין איכא לאו יעו"ש. ולמה ממרחק הביא לחמו ולא יע'יר מדברי הרמ"בם ור"שי הנ"ל שכ"כ להדייא ובאמת דברי ה' ראש יוסף צע"ר ואין הספר מצוי תחת ידי לראות הדברים בשרשן:

ג ס"ז ש"ע המוציא את אשתו וכו' א"ל הוי יודע שאי את מחזירה לעולם. ע' במז"הג שלי סי' ס"ג אות א' שכתבתי בזה בס"ד:

סימן יא

א ס"א ש"ע כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. ע' בר"כי אות ו' שהביא משם המ"ומ במי שבא על א"א בחשבו שהיה בעלה חי ולמפרע נודע שמת אי אסורה לבועל ופשיט לה להיתרא וע' שייורי ברכה. פ"ת סק"ג. יאודה יעלה א"הע סי' ט'. ומ"ש א"ה לקמן ר"סי טו"ב:

ב שם בהגה וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו כל האחרונים אחזו צערי בדברי הגה זו ויש מהם שהגיהו אם לא נאסרה לו וע' יד"א מ"ק הגה"בי ס"ק ל"ז דרצה לפרש בגירסא זו דהכונה דאם הבועל מודה שבא עליה אך הבעל לא ידע דאז אסורה לו וגם ה' שי"וב פירש כן דברי מו"רם ולא זכר שכבר קדמו היד"א ועוד לו במ"ב ס"ק כ"ו. ולשונם תהלך באירש עפ"ד ה' ב"ש בס"קג מדברי התוס' והר"אש דכל שהבועל יודע

שבא עליה אסורה היא לו כאילו היו כאן ק' עדים. וע' כנ"הג הג"הטו סק"ד שכתב משם ה' תומת ישרים דנחשד שאמר שבא על אשתו בעודה א"א אינו נאמן דאין אדם מע"ר. וזה היפך כל האמור. ובתשו' שכתבתי בניסן התר"סט על מעשה שאירע בוידין הארכתי בזה וכתבתי דדברי ה' תו"י בשם מוה"רי טאיטאצק ז"ל אהמ"ר אינם עומדים בפני כמה גדולים שאמרו דלא שייך בכ"הג טעמא דאין אדם מע"ר ושם העלתי דכל שניכר מהענין שכבר הוא רשע גם מוה"ריט יודה דנאמן יעו"שב:

ג ראובן יש לו אח משומד ובעבור זה כשבא לישא אשה התנה עם אשתו תנאי גמור שאם יפטר בלתי ז"שק יהיו הקידושין בטלין למפרע, האשה הנז' הפרה ברית בעלה ושכב איש אותה שכבת זרע ושוב מת הבעל בלי זש"ק נמצא שלא חלו הקידושין מעיקרא אי אמרינן אסורה לבועל עמד בזה אלופי ומיודעי בס' יאודה יעלה א"הע סי' א' ונטה דעתו יותר להיתרא ע"ע ומ"ש אני הדל בהגהותי שם:

ד שם או שהיו יוצאים ממקום אפל. ע' בתשו' מוה"רא ישראל כי באה בס' נשמת חיים חא"הע סי' ב' וע' פ"ת סק"ו שהביא משם הגאון רע"קא ומפוס' אחרים דמה שהעידו שראוה באישון לילה ואפלה אצל הנחשד לא מקרי עדי כיעור שהשומרים סובבים דרך שם ועוברים ושבים מצויים וכו' יעו"ש וכ"כ בס' עבודת השם סי' כ"ח דק"לד ע"ב דמה שנכנס עמה הנחשד בחדר באישון לילה אינו נקרא כיעור כיון שהבית היתה פתוחה לרוחה ובאכסדרה היו אנשים יעו"ש ובס' בני בנימן סי' יוד' די"ד ע"א:

ה שם ש"ע אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תנשא לנטען. ל"ד דבר מכוער כזה דאיכא עדי כיעור אלא אפי' קול בעלמא שנשמע עליה חשש זינות ואפי' שלא הוציאה בעלה מחמת זה ואפי' נתאלמנה עכ"ז לא תנשא לכתחילה. כ"כ אני עני בתשובה שם יועו"שב:

ו שם ואם עבר ונשאה והיו לו בנים ממנו לא תצא. מבואר מדברי מרן דפסק כהר"יף והרמ"בם דתלתא בעינן להוציאה מהבועל עדי כיעור וקלא דל"פ ואין לו בנים ובבציר מהכי לא מפקינן לה והכי קי"ל לענין הלכה ע' כנ"הג הגה"בי סקי"ב. יד"א סק"ח, וע' לה' שפת הים סי' ב' מ"ש ע"ד הכנ"הג ובס' סמיכה לחיים סי' ח' דמ"ב ובס' ידי דוד סי' ק"ו דנקיט להלכה דבבציר מהני תלת לא מפקינן מהנטען ולכן התיר בנ"ד כיון שכבר היתה מעוברת מהנטען יע"ש ובס' שערי רחמים ח"ב הנד"מ סי' י"ב דנ"א:

ז אפי' לס' האומרים דבעדי כיעור מפקינן לה מבעלה ה"ד בכיעור שיש לחוש שבאתו פרק נעשית העברה אבל בכיעור דבריא לן דבאותו פרק לא היה עברה שניחוש שעשו בא' עברה לא חיישינן ולכן בנ"דז שראו העדים שגילו ערוותיהם זה לזה בעד החלון

דודאי באותו פרק לא עשו טברה לכ"ע ל"ח. רב פוסק א' הו"בד בס' שערי רחמים ח"ב הנ"דמ א"הע סי' י"ב דנ"ב: ח אם הוציאה הבעל מחמת הנטען וגרשה ע"מ שלא תנשא לו ועבר ונשאה בערכאות אי מלמדין את הבעל שיחזר ויקחנה ויפטרנה בגט בלתי שים תנאי כי היכי שלא יהיו בניה ממזרין. כ' הרד'בז ז"ל בס' דברי דוד סי' י"א דל"ע הכי אלא הלעיטהו לרשע וימות ואף אם הבעל נתפייס בזה ועשאו עשה מעשה הרב שם בסי' י"ב וגזר שלא יהיה שום עד בשבעה ברכות ובכתובה י"ש:

ט שם ש"ע והוא שלא היו לה או לו שום אויבים שמעבירים את הקול. ל"ד אויבהם דאפי' אויב האבי של הנטען או הנטענת. כנ"הג הג"הט סק"ט. וה"ה אם היה אש קטטה בינה ובין הבעל והוציא הבעל את הקול וכ"כ המאירי בחידו' ליבמות להדייא. ה' ידי דוד בסי' ק"ו:

י שם בהגה ב' עדי כיעור מצטרפין. ה"ה ב' עדי טומאה א"עפ שלא ראו המעשה כאחד. ח"מ וב"ש וע' פ"ת ס"ק ט"ו ולקמן סי' קט"ו סק"לה. אהל יצחק בהשמטות סי' ל"ח ונדפסה שנית תשובה זאת בס' צל הכסף ח"ב סי' ג':

י"א שם ע"א בדבר מכוער לאו כלום הוא. עמ"ש בזה בס' עבודת השם שם בסי' כ"ח דק"נד ובס' צל הכסף ח"ב סי' י"א דח"ל עג"ד ובתשו' שהשבתי לעיר פיליפופולי באלול התר"סז:

י"ב היכא דיש חשדת זנות אך אין בירור בדבר אין להשביע להאשה ולהנחשד אבל יש להטיל חרם בכל תוקף חיים ושלום ח"ב סי' ע"ג ושמה תראה סדר הדברים:

י"ג אשת איש שנשמע עליה קלא דלא פסיק שזנתה ואביה ובעלה ראו בה דברים מכוערים עם ערל א' מותר לגרשה בע"כ אפי' יש לו בנים ואין חשש לחרג"מה כיון דאיכא קלא דל"פ ועדי כיעור וא"עג דאין כאן אלא ע"א והוא אביה כיון דאיכא בהדיה קד"לפ לדעת הח"מ סק"ה אסורה לו כיון דמאמינו רבי תרי ואף לדעת הבש' סק"יב דבעינן עדים כשרים היינו לכ"ף לבעל להוציאה אבל אם רוצה לגרשה גם הב"ש מודה ומה גם דכבר התרה בהבעלה שהיא לא תסתתר ולא שמעה. דב א' מדכני גאליצייא נר"ו בס' יד יוסף הנד"מ א"הע סי' ד' וכתב שהסכים עמו הגאון שואל ומשיב. ולפי מה שכתבתי בתשו' הנ"ל יש לפקפק הרבה באיזה טעמים שנתן הרב רק נוטל אחת מבנתיים ואינו מפקפק דהיינו מה שצוה לה על היחוד ועברה על ציווייו וע' מה שרמזתי לקמן סי' קט"ו ס"ז:

י"ד אם טענה היא שהיתה ישנה בעודו מגפף ומנשק ואפי' שבא עליה היתה ישנה אינה נאמנת שרחוק שנאמר דהיתה משוקעת כ"כ בשינה עד שלא הרגישה בגפוף ונשוק. כנ"הג הג"הט סק"יג ובהגה"בי ס"ק כ"ח ומוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"א סי' יו"ד עמד

ע"ד ותמ"ה יקרא עליו מכמה דוכתי בתלמוד דאונס שינה חשיב אונס וירד להציל ואש"וד זו הלכה העלה דאשה הטוענת שהיתה ישנה ומחמת השינה נאנסה אפי' בביאה הרי היא נאמנת שכן הסכימו רוב הפוס' יע'וש ובה' שדי חמד מע' אישות סי' ב' אות י"ט וך'. גם גדול הדור האחרון האי"ש הישר בס' מעשה איש חא"הע כי' ט"ו האריך הרחיב בזה והעלה דאונס שינה הוי אונס גדול דמהני אפי' להתירה לכהן היכא דלא הוי תחתיו יע"וש:

ט"ו גרסי' ביבמות דצ"ז הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה מדרבנן. ופסקוה הרי"ף והר"אש שם והרמ"בם בפ"ב מה' א"ב אך הטור וה"שע לא הביאוהו וכבר תמה עליהם הכנ"הג בהג"הטו ס"ק כ"א וכתב על הטור דאיפשר דסמך אמ"ש בסי' ט"ו דבת ארוסתו מותרת לו לאחר מיתה דמשמע דבחיים לא יעו"ש וכן נאמר בדעת מרן. וכתב מוה"רש בן עזרא בתשו' הובאה בס' בעי חיי חא"הע סי' ג' דע"כ לא אסרו רבנן אלא בפנויה אבל הנטען על א"א ולא הוציאוה מתחת בעלה מחמת שלא מצאו דבר הראוי להוציא מותר הנחשד ליקח את בתו שאם נאסר אותו לקחת את בתה אנו מחזיקין הקול הראשון ואיכא לעז ואם היה האופן שכבר עברו דברים מקודם לישא ר' חת בת הנחשדת ואחר יצא קול רננה צריך למעבד כל טצדקי דמצינן למעבד שיקחנה כדי לבטל הקול הראשון יעו"שב והסכים עמו הכנ"הג שם בסי' ד' וע' מים החיים חלק מי גבאים סי' ה':

ט"ז ס"ד ש"ע י"א שאם באו עדים שא"א זכתה צריכים דו"ח. וגם ע"ד מור"ם בהגה כתבתי בזה מה שחנני ה' בתשו' שהשבתי בחשון התר"סו ושם העלתי דאם לא עשו ד"וח בדיעבד מהני אך אם קבלו העדות שלא בפניה גם בדיעבד ל"מ רק שיחזרו ויעידו בב"ד כדין יש"ב וע' לה' פ"ת בסקי"ח שהביא משם הנו"ב שכתב משם ה' המאירי בחידו' לפ' הגוזל שהסכימו חכמי ברצלונה שבענין איסור מקבלין שלא בפני בע"ד ומר יליף לנ"ד שהוא לאסר אשה לבעלה עי"ד. מיהו דאיתי להרד"בז בח"ד סי' נ"ד דכ"א ע"ג שכתב משם ה' המאירי להיפך דדוקא לקבל עדות שנתקדשה מקבלין שלא בפניה אבל לא לאסרה על בעלה י"ש ואין תחת ידי ס' נו"ב ולא דברי ה' המאירי בשרשן והן עתה באדר ב' התרס"ח בויכוח שהיה לי עם הרב חיים ש' שור נ"רו אבד"ק באקערעשט אודות אשת כהן שערער עליה בעלה על ערות דבר הארכתי בענין זה באורך והעלתי דבשום אופן כל שהוא לאסרה לבעלה אין לקבל עדות שלא בפניה י"ש:

י"ז ס"ה ש"ע הנטען משפחה ועכ"ום ונתגיירה ה"ז לא יכנס. בטעם הדבר נחלקו רש"י והרשב"א והובאו ב"י דלדעת ר"שי טעמא הוי דאת לאחזוקי לקלא קמא ולדעת הרש"בא טעמא הוי דאתו למימר דלא נתגיירה אלא בעבור אהבתו של זה ונ"מ בין ב' הטעמים

דלדעת ר"שי כשנודע שבא עליה בודאי מותר לנשאה אפי' לכתחי' וזוהי דעת מוה"רא אבן נאחמיאס אולם מוהרח"ש חלוק עליו דגם לדעת ר"שי אסור לכתחי' לישא אותה אף בודאי בא עליה וכמו שרמז כל זה הי"א מ"ק הגה"בי ס"ק מ"א ומי"ניר תמה ע"ד מוהרד"בן מדברי הרשב"א וגדול בדורו מוהר"ש מאטלון ז"ל בס' עבודת השם אה"ע סי' ד' רמ"ט ע"א כתב עליו דדבריו גופייהו תמה"ים מד"רש ופלפל בחכמה על מחלוקותם דרבנן והביא מתורתן של ראשונים דהבינו בדעת ר"שי כדעת מוהרח"ש והיה דעתו להתיר מכח דהוי ספקא דרבנן אך פקפק דאיכא ס"ס להחמיר ואף דהוי ס"דר עכ"ז אזלינן להחמיר יש"ב ובס' תעלומות לב ח"ג הנד"מ סי' כ"ט ובמה שאכתב בסמוך:

י"ח ע"כ לא נחלקו הפוס' אלא היכא דבא עליה באקראי אך אם לאחר זמן רב שיושבת תחתיו ומשמשתו כדרך איש ואשתו בפומבי ולית מאן דימחי בידייהו וע"כז באו להתגייר לכ"ע מותרת להיות עמו ואין לגרשה ואין כאן שום לעז ושום לזות שפתיים עבודת השם שם וכ"כ מו"הרי ספיר בס' אבן ספיר ח"ב דק"ע והוסיף תת כח ה' ע"הש שם דהיכא דכבר הם נשואים דמי לכנס דקי"ל אל יוציא יש"ב ושם בהגהותי הכה הבאתי דברי הגאון שואל ומשיב מ"ב ח"ג סי' ט"ל וע' בס' תעלומות לב ח"ג סי' כ"ט ל' ול"א דדעת הרב המח' נר"ו ודעת הרב כמוהר"א בן שמעון נר"ו להתיר בכה"ג עי"ד גם בספדו נוה שלום דמ"ט הביא מעשה רב שעשה הר"הג כמהר"ם פארדו על גיורת שהיתה באיסור שנים רבות עם איש ישראל וילדה לו בנים ובנות בגיותה ונתגיירה בזמנו וב"ב שנתגיירה נתקדשה לו ונשאת וגם איהו גופיה עבד הכי עובדא רק שהצריך אותה ז"ן י"ש ובדל"ח ע"ב:

ואח"זר ראתה עיני בס' חיים ושלום ח"ב סי' ק"ח פסק ארוך להר"הג כמוהר"א פאלאגי, ז"ל בענין ישראל שהמיר דתו ונשא גויה ואח"ך נתגיירו הוא והיא אם מותרים להנשא ופלפל בחכמה ע"ד רש"י והרש"בא ועיין דבריו כי באו אל קרבנה ככל דברי ה' עבודת השם ז"ל ועמד ע"ד ה' שרשי הים ח"ב ד"מד ורצה להתיר בתחילת דבר אך רפו ידיו מכח שראה לה' חינא וחסדא שלא רצה להתיר ולבסוף אסיק להלכה דיש להתיר דוקא היכא שכבר נתקדשה לו והסכים עמו הרב המפורסם מ"א ז"ל באופן זה דהיינו מחמת שכבר קדש אותה בקידו' גמורין י"ש ורמזה הרב שמעון פסח ז"ל בכ"י ורמז עוד לעיין בס' פני מבין ח"א דקס"ו דעמד על פת"ד ואנא דאמרי אעשה לו עזר למוה"רא פאלא"גי ז"ל מתשו' הגאון שו"מ שהבאתי בהגהותי שפ: י"ט ס"ו ש"ע גוי ועבד הבא ע"בי אע"פ שחזר ונתגייר וכו'. אפי זוטרי ס"ק כ"ט. חיים שאל ח"א סי' מ"ט עבודת השם שם. חיים ושלום שם: ך ס"ז ש"ע אותם שאמרו חכמים לא יכנס אפי' באותו מבוי לא ידור. ע'

יד"א הגה"טו ס"ק ל"ו. מים החיים בחלק מי גבאים סי' ה' ד"מ ובתשו' שהשבתי בניסן התרס"ט ד"ה הגם:

כ"א ע"כ לא אסרו לדור שניהם במבוי אחד רק כשהנטענת נאסרה על בעלה והוציאה בגט או כשהיא פנויה אבל כשהנטענת היא בעולת בעל ליכא איסור דירה דעי"ז מתחזק הקול ואיכא לעז ה' מים החיים שם. וחלק על ה' מעשה חייא סי' כ"ג:

כ"ב ס"ח בהגה המגרש אשה כדי שישאנה חברו אסור לישא אותה. הם דברי הגה"מר דקידושין וכ"מש המציין בדברי מו"רם לקמן סי' קמ"ג. והרב המאירי ביבמות לד"כו דכ"ד ע"א מן הספר כתב וז"ל גאוני ספרד כתבו בעניינים אלו שכל שנודע לב"ד או לצבור שבאותה העיר באחד שסבב או גרם להפריד אשה מבעלה לא ישאנה שסופו הוכיח על תחלתו שלכך נתכון ואפי' לא נטען עליה מ"מ עבר על לאו דלא תחמד אלא שאם כנס לא יוציא ועוד כתבו שאם נתברר שלכך נתכון אפי' כנס יוציא ע"כ. ואם יהיה האופן שהאיש שגרשה עשה קטטה עם אשתו והכעיסה עד שהודית לגרש בעבור שנתן עיניו באשה פנויה אם קונסין אותו שלא להניחה לקחתה ע' מה שרמזתי לקמן בזה בסי' קמ"ג:

סימן יב

א ס"ד ש"ע וכולם שהיו להם נשים באותה שעה וא"חך מתו וכו' מותרות לינשא להם לכתחילה. כתב הפרישה והובא בבא"הט סק"ו דלא חשדינן שהיה רצונו לישא את זו ג"ך. וע' להרד"בז בס' דברי דוד סי' ל' הובאה שם תשובת הרב שמעון אשכנזי תלמידו על הנטען על הפנויה ואשתו יראה ממנו שמא ימיתנה כדי לקחת אותה ולכן תובעת ממנו בפני ב"ד שיאסור אותה הפנויה עליו לזמן ארוך דהדין עמה יעו"ש:

סימן יג

א ס"א ש"ע כל אשה שנתגרשה וכו' עד שתמתין ק' יום וכו' הב"ש בסק"א כתב דהבחנה אינה אלא מדרבנן וע' יד"א הג"הט סק"א והבר"כי באות האריך בזה וע"ע אהל יעקב למוה"רימ במע' ההא ולה' גנזי חיים מערכה זו או"ב כי שם נאספו רובא דרבוואתא קמאי ובתראי דסברי דהוי מדרבנן יעו"ש ובס' שדי חמד הנ"דמ בחלק הכללים מע' הא' אות ס"ב:

ב עגונה שהותרה לינשא ע"פ ב"ד וכבר עבר יותר מג"ח אי צריכה להמתין ימי ההבחנה ע' יד"א מ"ק הגה"ט סקי"ב וה' חקקי לב סי' ז"ן רמזו אחינו ושרינו בס' שדי חמד מע' אישות סי' א' דל"ט כתב דא"ק להמתין עוד וצירף איתו להג' יד שאול בי"וד סי' שצ"ב דפשי"טל הכי שנשאל ממנו לשון פסקי תוכ' מ"ק אות קכ"ג דאשה אבלה מבעלה א"ק להמתין ג"ח ומותרת לינשא אחר ל"י ואף תוך ל' למי שאין לו בנים והדבר תמוה דהא

צריכה ימי הבחנה ואיך תוכל להנשא תוך ל"י ואפי' אחר ל"י והשיב דמשכחת לה שנטבע במים שא"לס וכבר עברו ג"ח ומ"מ צריכת להתאבל משעה שנתברר דמותרת אך תוך ל' ע"כ ובאמת דאם זו כונת פסקי תוספות הרי לך ארי נוהם נגד הב"ח בתשו' דס"ל להמתין ג"ח מיום ההיתר:

ואני הדל שפתי לא אכלא מלהגיד מה שהבנתי בפסקי תוס' הנ"ל ובמ"ומ בדבר הלכה שה"יל עם אחד ממבחר החכמים שבקושטא נ"רו על לשון ירושלמי אחד. כתבתי בת"יוד ע"ע זה וז"ל וכשאני לעצמי לא ידעתי מה נצעק על דברי פסקי תוס' ולא נשים פנינו אל מאור עינינו הרמ"בם ז"ל שכתב כדברים האלה בה' אבל פ"ו וז"ל וכן האשה שהיתה אבלה לא תבעל עד ל"י והוו בה רבנן דא"א לומר בשאר אבלות דלא נאסר הבעל בת"ה כ"א תוך ז' ובהכרח לומר דהיינו מבעלה וא"כ ק' דהא צריכה ג"ח להבחנה וכמ"ש מרן כ"מ ובב"י סי' שצ"ב ומר הוא דקאמר דכונת הרמ"בם לומר דמתורת אבלות על בעלה אינה אסו' רק ל"י ואילו לא היה אסורה אלא מטעם אבלות לבד היתה מותרת לאחר ל"י אבל משום הבחנה תמתין עד ג"ח וסמך אמ"ש בה' גירושין א"ד וזה נראה כונת דברי הטור ואם מרן מוה"ריק פירש כן דברי הרמ"בם כי לשונו לשון הזהב וההדרת שפיר מצינן מימר כן בדברי הפסקי תוס' הנז'. ואף כי הב"ח ומוהר"עי ה"ד השכנ"הג שם פירשו דברי הרמ"בם באופן אחר מ"מ אנא נקיטנא בשפולי גלימיה דמוהרי"קא ואפרש דבריהם כן כדי שלא יהיו דבריו מוק"שין ועומדין ובהכי אתנח לן דלא הוו פסקי תוס' היפך ס' הב"ח בתשו' וכדפריש לנו הגאון יד שאול. ואף כי הב"ח עצמו מאן ימאן פירוש זה בדברי הרמ"בם בפסקי תוס' יקרב את הרחוקים כי היכי דלא לפלגון מלוהי למ"ש בתשו' ודוק:

ג יבם אי יכול לקדש תוך ימי ההבחנה ע' מה שרמזתי לקמן סי' קס"ד: ד שם בהגה אבל מותר לעשות שידוכין בלא אירוסין. ע' בא"הט סק"יד. כס"א. חיים ושלום ח"ב סי' ע"ב: ה שם ומיום כתיבת הגט מונין וכו'. הגאון רע"קא בתוס' על המשנייות למס' יבמות סי' נ"א נסתפק אי מונין משעת כתיבה או משעת חתימה והכריע דהיינו משעת חתימה וע"ש מה שפלפל. וע"ע להרד"בז בתשו' ח"ד ויהיו נקראין דברי דוד סי' יו"ד ובדברי ה' המגיה שם:

ו ושם בהגה וי"א דמונים מיום נתינת הגט וכן ראוי להחמיר. ע' במז"הג שלי סי' ס"ז אות י"ג דכתבתי דכן מנהגנו:

ז אם נתגרשה ממומר יש לסמך לעת הצורך אפוס' דסברי משעת נתינה כיון דאיכא כמה גדולים דסברי להתיר בגט מומר על ידי הזכייה ולדעתם כבר נגמרה הנתינה מעת זכייה

וא"כ הרי איכא הכא ס"ס להתיר אפי' עיקר ההבחנה מדאורייתא. אם הדרך הנ"דמ סי' טו"ב וי"ח:

ח ס"ה ש"ע שפחה וגיורת צריכות להמתין וכו'. מדברי הרב"י נראה שאין כאן מי שסובר להיפך. אולם ה' מוהר"א הלוי בס' עין משפט הנד"מ על ידי חא"הע סי' ד' נפק דק ואשכח דאיכא מאן דס"ל דא"צ להמתין וכבר הזכיר זה הפמ"א ח"א סי' כ"ו וכתב שזהו דעת ר"שי י"ש:

ט גיורת שהיתה באיסור שנים רבות עם איש ישראל וילדה לו בנים או בנות בגיותן והיא רצתה להתגייר עשה מעשה ה' המ"פה ז"ל בע"ס שמו משה שבו ביום שנתגיירה נתקדשה לו והפך בזכותו מר ידידנו ה' מוהר"א חזן נר"ו בספרו נוה שלום דמ"ט דנתברר להם בעת ההיא שלא היתה מעוברת ואיהו גופיה נר"ו עבד עובדא כיו"ב דשהתה שנים רבות ולא נתעברה ולא ילדה דהא חזינן שנתהפכה יפה יפה וכמ"ש מעין לזה הפ"מ בח"ג סי' מ"א ולכן השיאה אחר ז"ן א"ד נר"ו וס' פ"מ אין עמדי ובעיני הדבר תמוה מאחר דהחמירו אפי' בעקרה והן עתה יצא לאור ס' תעלומות לב ח"ג להרב הנז' נר"ו ושם בסי' כ"ט חזר וכתב בזה ובסי' ל' הביא תשובת מודעתנו הרב מוה"רא בן שמעון נר"ו שהתיר במנקת בצירוף שיש זמן מועט שילדה ובסי' ל"א הרב המחבר יצ"ו רמז תשו' הר"הג אי"ש ירושלם נר"ו יאיר בס' ישא איש שהעלה שאם ילדה בנים לאיש הזה בגייותה שצריכה להמתין ג"ח ומנ"יר כתב דהיכא דאיפשר נכון הדבר י"ש:

י שם ש"ע ואפי' גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותם וכו' איש ואשה שהמירו ונשאו זל"ז בחזקת העכו"ם ואח"ך חזרו לדת האמת. ה' עדו"בי סי' י"ב כתב דא"צ הבחנה. והתו"ח סי' ס"א ופ"מא ח"א סי' פ"ז כתבו דצריכים הבחנה רמזם הי"א בהג"הט סק"חי וע' בס' עין משפט לה' מוהר"ר אברהם הלוי בא"הע סי' ד' שכתב שמעשה זה בא לידו בשלוניקי בט"ו אייר השע"ב ואחר שעמד בזה העלה דל"מ כשנשאה בגייותו אלא אפי' נשאה בהיתר ואח"ך נשתמדו צריכין הבחנה ומ"מ אם נשאה לא עבדינן להו כשאר הנשים לכפות למקדש שיברח וכו' רק מודיעין להם שצריכות להמתין י"ש:

יא אם היתה מעוברת כשנתגיירו. עמ"ש בזה הי"א הג"הטו סק"ז משם המש"ל פי"א מה' גירושין. וע' ישא איש א"הע סי' ז' שערי רחמים ח"ב סי' ז': י"ב ס"ו ש"ע וכן המזנה א"צ להמתין וכו'. פסק כס' רוב הפוס' דפסקו הלכה כר' יוסי לקולא ומה גם דקבלנו הוראותיו ה' בעי חיי חא"הע סי' ז' וע"ע נשמת חיים הא"הע סי' א':

י"ג שם מפני שמתהפכת עצמה בשעת תשמיש וכו'. אשה מזנה שנתעברה פעם אחת ואח"ך זנתה פעם אחרת יצאת מכלל מזנה וצריכה להמתין ול"א דאיפשר דבפ"א לא

חששה להתהפך או לא נתהפכה יכה יפה לאו הכי אלא כיון שראינו שנתעברה פ"א ודאי לא ידעה להתהפך וכו' וכן יראה מדברי הריב"ש (סי' רי"ז) למדקדק בדבריו. יד"א מ"ק הגה"בי סקי"א. וחזה הוית להרב שמעון פסח ז"ל אחד מח"ור דורינו בתשו' כ"י דאחר שהביא דה' בעי חיי האי"הע סי' ו' כתב להדייא היפך מזה ונסתייע עצמו מדברי הריב"ש וכפי הנראה מבואר מדבריו שם הוא דשם פניו כלפי הפ"מ והתלונן עליו הרבה והעלה להתיר דא"ץ המתנה ומני"ר הוסיף לתמוה על ה' יד"א דהביא דינו של הפ"מ בסתם כאילו הוא מוסכם ולמה לא כתב דמתשו' הר"ן סי' ס"ח מבואר להדייא דלא כהרב פ"מ והצ"ע והביא ג"ך מתשו' ה' אהל יעקב ששפורטש סי' ט"ל ומ' ומ"א דכ"כ דאפי' נתעברה וילדה כמה פעמים לס' ר' יוסי דק"ל כוותיה ל"א דאינה מתהפכת אא"כ מיוחדת אצלו דוקא ואף גם הוא העלה להתיר את"ד בקיצור נמרץ. ולי איש צעיר אחר דה"פמ עינו ראה תשו' הרי"בש וע"כז לא נרגש ממנה ואדרבא נסתייע עצמו מדבריו מה תוסיף תת כח תשו' הר"ן דהיינו כתשו' הרי"בש וכמו שיראה המעיין וק"ל: י"ד שם ש"ע וכן אנוסה ומפותה א"ץ להמתין לס' האומרים דצריכה להמתין משמע מדברי הנ"י דאפי' באנוסת עצמו צריכה להמתין דפירש בס"פ ד' אחין צריכות להמתין קודם שינשאו להבחין בין זרע כשר לזרע פסול ומשמע מדבריו דאפי' באנוסת ומפותת עצמו דצריך להמתין ולא כדמשמע לכאורה דדוקא באנוסת אחרים מיירי דסוף סוף זרע פסול מקרי וכו' האמת כי לא מצאתי כן לאחד משאר המפרשים ואדרבא מריהטון לישנייהו משמע דבאנוסת אחרים (להמתין ולא מצא חולק) מיירי מ"מ לפ"ד הנ"י נראה דצריך ע"ז בפירוש. ה' עין משפט שם:

ט"ו שם בהגה אשה שנאנסה תחת בעלה אם לא נבעלה תחילה צריכה להמתין. ע' ח"מ וב"ש שכתבו דהיינו להפוס' דס"ל בזנות דצריכה להמתין לכן אשה זאת צריכה הבחנה אם לא נבעלה תחילה לבעלה אבל להססורים דזנות א"ץ הבחנה ה"ה זו ע"ע וע' בר"כי או"ג. נשמת חיים א"הע סי' א' ומוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"א סי' י"א חלק עליהם וכתב דבא"א נראה דלכ"ע צריכה להמתין אם לא נבעלה דשאני לן א"א דאיכא איסור ממזר משאר זנות ועשה מעשה בא"א שנאנסה ולא נבעלה לבעלה כמשלש חדשים מקודם להצריכה המתנת ג"ח יעו"ש ומוהר"ש פסח בתשו' כ"י הנ"ל אחר שהאריך להוכיח כדברי הח"מ והב"ש מדברי הר"יף ותלמודא דידן והירוש' ומדברי הדב"מ ח"א אה"ע סי' כ"ג ועמד ע"ד הברכ"י בפירוש דברי הירוש' הביא דברי מוהרח"פ הנ"ל והיטב חרה לו על מה שהצריך הבחנה ג"ח גם לא"א שנאנסה לפי כל דברי האחרו' הנ"ל ושכן יש לדקדק מדברי כל הראשונים שפסקו דא"ץ הבחנה במזנה דגם זו א"ץ הבחנה וכ"ש

דאיהו קאי בביאת גוי דהתם לכ"ע אינו עושה ממזר ומה לו להצריך הבחנה בעבור היותה א"א ולכן העלה לענין מעשה דבא"א שנאנסה אפי' ע"י ישראל א"ץ להמתין וכ"ש אם נאנסה ע"י גוי וכנדון דקיימי איהו יש"ב:

מ"ז מסתמיות דברי כל הפוס' מבואר דלא שיילינן לה אם נתהפכה או"ל רק מסתמא אמרינן אשה מזנה מתהפכת ואינה מתעברת ואפי' דסמי בידן לברורי ולא ראינו לשום א' מהפוס' במעשייות כאלו שאירעו בזמנם שאמרו לשאל את פיה אם נתהפכה. ומה שנראה מדברי התוס' ביבמות דל"ה ד"ה חוץ מגיורת לחד תירוצא היפך זה לא נאמרו דבריהם לענין הלכה. מוה"רש פסח בתשו' כ"י שם:

י"ז ס"ז ש"ע פלגש מיוחדת לאיש וכו' צריכה להמתין הרדב"ז ז"ל בתשו' דברי דוד סי' טו"ב כתב דפלגש המיוחדת לו א"ץ להמתין לכ"ע ל"מ למ"ד דאנוסה ומפותה א"ץ להמתין אלא אפי' למ"ד דצריכה להמתין הכא מודה דאיכא למימר ס' נבעלה ואת"ל נבעלה דלמא נתהפכה יפה עי"ד וזה הוי היפך דברי הריב"ש סי' רטו"ב וה"רן בסי' ס"ח להדייא והגם דנ"ד הוא היכא דילדה בן מ"מ דברי התשובה המה באו לענין פלגש דעלמא וכמבו' בדבריו שם וגם מרן תני לה סתמא ופליאה נשגבה על הרדב"ז דלא זכר שר דהראשונים הנ"ז לעומתו:

ו"ה ס"ט ש"ע אשה שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט וכו'. טעה בגט וכתב לוי במקום שאינו וחזרו וכתבו גט אחר התיר מוה"רם מלובלין דדי בהבחנה מן הראשון והשיגוהו הח"מ והב"ש בסק"ו דאפי' לר"ת היינו בשלא נפסל מדינא. וע' ס"ת ס"קי מ"ש משם החת"ס סי' פ"ו וע' בס' זרע אנשים הנד"מ בחא"הע סי' מ"ו שהעתיק מכ"י ה' מוהר"א טריביס צרפתי בע"ס ברכת אברהם ע"ע גט שכתבו עקיבה בהא ונתנוה ולה ואח"ך חזרו לכתב בא' שהרב משה ירוק כתב שאין להמתין מגט ב' מכמה טעמים חדא דמה שחזרו לכתב בא' היינו מטעם חומרא בעלמא ואת"ל דהוא ספק אינו כמו נדון ר"ת דהתם הקול היה שבודאי פסול ועוד דמעשה דר"ת לא הספיק להמתין בין גט א' לב' ג"ח אבל הכא שהמתינו ג"ח בין גט ראשון לב' שוב א"ץ להמתין ושהרב מוהר"א ירושלמי חולק ע"ז וכתב דצריכה להמתין מהב' ואין לסמך אהא דכתב ר"ת ומוה"רר יוסף טאייטאצק ז"ל כ"כ וז"ל והנה אפי' בגט שהצריכו בשביל לעז בעלמא כתב הרשב"א מ"ש כ"ש בגט שנכתב משום ספק שינה שמו ולפי שאלו דברים ברורים איני מאריך עכ"ל א"ד ז"ל:

י"ט שם בהגה אם נתגרשה מחמת קול קידושין בעלמא צריכה להמתין. ציין המציין ב"י בשם הרא"ש והיינו תשו' הר"אש שמביא מ' ב"י ר"סי יו"ד וב"בי ר"סי זה הביא בשם כ"ו שכתב דכל אשה המתגרשת מחמת קול שיצא עניה שנתקדשה מותרת לינשא

מיד וא"ץ להמתין ג"ח וזו מן התימא שרי"ו יסבר היפך דעת הרא"ש רבו וע' בר"כי או"ז שכתב שדברי רי"ו צריכין ישוב מצד אחר. גם בב"י הובאו תשו' הרשב"א הסותרות זא"ז וכבר עמד עליהן היד"א בהגה"בי סק"ט ולא העלה דבר ברור ולבסוף הצ"ע. וז"ל הרב המאירי בפסקיו ליבמות דל"א ע"ג מהספר דנתי הוראה למעשה באשה שיצא עליה קול של קידושין ונשתדכה לאחר וכשהגיע זמן נישואין רננו קצת בנ"א עד שהוזקקנו לחקר הדבר ולא מצאנו בו שורש אלא שמחמת חששא שמא יתגלה הענין ויבא לידי מכשל הוזקקנוה לגט לרווחא דמלתא שלא לשום צורך ודנתי בה שא"ץ להמתין ג"ח והרבה מגדולי הדור נסמכו בה עמי והעידו שכך ראו מעשה לרבותיהם ז"ל אלא שקצתם חלקו עלי בזה משום חשש שמא יאמרו קמו רבנן במלתא וקידושי ודאי הוו דהא אצרכוה גטא ואין הדברים נראין ע"כ:

אי ליכא קול ולא היתה צריכה גט רק הוא גירש מעצמו א"ץ להמתין. ב"ש סקי"ד משם תשו' הרשב"א והובאה ביכי וזכני ה' ובאו לידי תשו' הרשב"א כ"י והעליתים על מזבח הדפוס ויהיו נקראים תשובות הרשב"א ח"ו ובאה תשובה זו שם בסי' א' בשינוי לשון ובהגהותי שם רמזתי ת' הרשב"א ח"ד סי' ש"ד שדבר על כיוצא בזה:

כ"א סי"וד ש"ע קדש וברח אין מנדין אותו ולומדין אותו לברח. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ג על מעשה שבא לידו באחד שקדש תוך ג"ח וחכמי הדור אמרו לואו תברח או תוציאנה בגט או אנו מנדין אותך ואותו האיש גרש וצעק מרה הרב משום גט מעושה עי"ש וע' בס' ישמח לב ח"הע סי' ד' ד"ו ע"ב שהצ"ע דבריו. ושני המאורות רבני ירוש' תו' שם יישבו דברי הכנ"הג ע"ע:

כ"ב סי"א ש"ע גזרו חכמים וכו' ולא מינקת חברו. מינקת בן חיש אחר שאינה אמו הסכימו הפוס' להתיר רק אם מכירה יש לכופה שתניקהו בשכר עודה תחת בעלה. ע' כנ"הג הג"בי ס"ק ל"א. יד"א מ"ק הגה"בי סק"ך. מ"ב סקי"ד ברכ"י אות י"א. חפי זוטרי סק"כא עבודת השם סוסי' ו' דס"א: כ"ג ראובן נשתמד ונשאר נשוי עם אשתו היהודית וילדה בן ומת ר' ונשאר התינוק ישמעאל מפורסם ורוצה אשת המשומד להנשא לישראל כיון שאמו ישראלית ולדה כמוה. יד"א מ"ק הגה"טו סק"טו משם הזק"א סי' קפ"ה. והרב שמעון פסח ז"ל בכ"י כתב דמדברי הנו"בי א"הע ח"ב סי' ח"ל דט"ו ע"ב דכתב שם דמי שזנתה ערבי או עם עבד כנעני ונתעברה ממנו דזו חינה בכלל מינקת חברו וכו' נראה דבנדון הז"קא מותרת להנשא לדעת ה' נו"ב והאריך בזה. ול"עד יש לפקפק דמלבד דעל הוראה זו דהנו"ב רבני אשכנז האחרו' חלקו עליו וכמו שרמז בס' פתחי תשו' ס"ק י"ח עוד בה דבכה"ג אפשר דגם ה' נו"ב יודה דע"כ לא קאמר אלא בערבי וכותי ממש אבל

ישראל משומד אע"ג שכתב מרן בא"הע בסי' קכ"ג דישראל שהמיר הרי הוא ככותי לכל דבריו איפשר דגם הוא נכנס בכלל חברו ואע"פ שחטא ישראל הוא ואע"ג דלא יבצר דעל ידי השתמדותו חילל שבת בפרהסיא וכתב ה' טל אורות בדט"וב ע"ג משם הר"אם בתשו' סי' פ"ג כ"ג שכתב שכל העברות שעבר אדם עליהן עדיין שם ישראל עליו אלא שנקרא בשם ישראל רשע ואילו בחילל שבת מי שעבר לא בשם ישראל יכונה אלא בשם גוי ממש לכל דבריו יע"וש. וכן מתבאר מדברי מוהרש"דם בא"הע סי' יוד' מ"מ אם באים אנו לזה אוי לנו תסמר שערת בשרנו כי הן רבים עתה מחללי שבתות בפרהסייא ובפרט במחנה הזה רבו מהרבה ה' הטוב יכפר בעדם ואהי כמחריש. וע' כנה"ג לעיל סי' ד' הג"הטו ס"ק כ"ט מ"ש לצדד על האנוסים שנשתמדו דאם בא אחד מהם על אשת חברו דהולד ממזר מאחר שבא מזרע ישראל וישראל שנשתמד לעולם נקרא ישראל עי"ד. וכזאת הביא ה' יד"א לעיל סי' ו' משם הב"ד בא"הע סי' ג' דבישראל מומר לחלל שבת בפרהסייא אמרינן אע"פ שחטא ישראל הוא וז"ל ר' סעדיה גאון בתשו' הגאונים שבס' שערי צדק ש"א הי' נ"ה ישראל משומד שבא על א"א הולד ממזר גמור ואינו כגוי ועבד הבא על בת ישראל שהולד כשר כי לענין גטין וקידושין חליצה ומיאונין וממזרות וכדומה להן מכל המצות הרי הן כישראל לכל דבריהם א"ד ז"ל:

כ"ד שם ש'ע בין שהיא גרושה. ע' פ"ת סקטו"ב שהביא משם תשו' גלייא מסכת דאם בשעת הקידושין עשו גמר שנקבע החייוב על האשה נידונית כאלמנה לכ"ע ואם הבעל קבל עליו בפירוש עסק טפול הולד והוא אמיד דמותרת להנשא י"ש. ובסוג הא' ע' לה' שדי חמד מע' אישות סי' ג' או"ד מ"ש בזה ולענין הסוג הב' ע' בש' עבודת השם שם ד"ס ש"ככ משם הב"ח בתשו' ח"ב סי' ח"ן וכנסת יחזקאל סי' מ"ג אך אין נראה כן מדברי התו"ח ס"י ז"ן ולכן הן ולאו ורפייא בידיה וכ"ש במכירה י"ש ובס' ידי דוד ח"הע סי' ה' דק"צו:

כ"ה היכא דמתחלה היתה בעיר אחרת ובעלה והילד בעיר אחרת לכ"ע מותרת לינשא. ע"הש שם:

כ"ו שם ש"ע בין שהיא מזנה. היכא ששניהם מודים שממנו נתעברה יש להתיר ובכי הא ל"ח דכשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר. ב"ש סק"כג וע' יד"ח הגה"ט סק"יק. והרב עבודת השם שם בסי' ו' האריך בזה ומסיק להתיר ואני הדל בהגהותי שם הנה הבאתי עוד רבני האחרונים שהסכימו להתיר י"ש וכן הסכימו סרכין תלתא מרבני ירוש' להתיר ואפי' אם הוא כהן וכמו שבאו דבריהם בס' ישא איש לגאון ירושלם נר"ו בחא"הע סי' ג' יע"וש ובס' פני יצחק ח"ה א"הע סי' ד'. והנה אמת שראיתי בתשו' כת"י להרב שמעון

פסח ז"ל אחד מח"ור זמנינו שהעלה להתיר בששניהם מודים ומיהו דוקא לישראל אבל לא לכהן נעלם ממנו כמה מרבני האחרונים שהתירו אף לכהן וכנז"ל: כ"ז שם ש"ע או שאינה חולבת לעולם שיש לה צמוק דדים. זהו דעת הרא"ש ובב"י כתב שכ"כ הריב"ש בסי' תס"ב. והנך רואה בעיניך דמלבד דבסי' תס"ב לא כתב מזה אלא אדרבא בסי' ש"ס כתב להיפך דצמוק דדים אין זה מצטמק ויפה לו. וכבר הוו ביה רבנן דהכנה"ג בהג"בי ס"ק מ"ה הבליעו בנעימה והיד"א סק"ל הרגישו בחוזק ע"ע. והן עתה נד"מ ממש תשובות הריב"ש החדשות אשר היו עד עתה בכ"י והמה באו בס' זרע אנשים ושם בסי' ה' נשאל ע"ז וז"ל מ"מ במעשה זה שאמרת שצמקו דדיה לגמרי וכבר הולד עם המנקת זה יוד' חדשים ואינו מכיר את האם ואין כאן סכנת הולד מסכים אני להתיר לינשא לכתחילה בשבועת המנקת עד"ר ובהקמת הבעל ובקנס עכ"ל מבואר דדעתו לאסר אם לא ע"פ התנאים הללו:

כ"ח שם ש"ע וכן אם גמלתו בחיי בעלה. אם הוא דוקא באלמנה או אפי' בגרושה. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק מ"ב דבמחלו' הוא שנוי וע' פ"ת ס"ק כ"ה. ואדרבא בגרושה אם צריך ג"ח קודם או די בפחות מזה נסתפק הרב מוה"רי ן' אדון ז"ל בתשו' כ"י והעלה דגם בזה צריך ג"ח קודם מיתת בעלה וה"ד ה' עבודת השם שם וחלק עליו בכח והעלה דהיכא דגמלתו לא בעי ג"ק בין באלמנה בין בגרושה יש"ב ובס' שדי חמד מע' אישות סי' ג' או"ח: כ"ט סי"ב ש"ע עבר ונשא מעוברת חברו וכו' מנדין אותו אא"כ ברח ויוציא בגט. היד"א בהגה"ט ס"ק כ"א הביא מחלוקת הפרישה והב"ח אי סגי בבריחה או צריך ג"ך גט וכתב הרב דדעת מרן הוא דלא סגי בבריחה אלא צריך ג"ך לגרשה עי"ד ולא עלה על שפתיו דה"בש בס"ק כ"ט כתב בדעת מרן להיפך וע' ישמח לב א"הע סי' ד' ד"ו מ"ש בזה ובדברי הרבנים המסכימים שם: מ' אם נשאה בשוגג שלא ידע שהיא מנקת חברו או שמנקת אסורה עשו מעשה בב"ד של מוה"ריע להתיר בהפרשה זה מזה ע"ס הזמן וכמבו' בתשו' בית יאודה א"הע סי' י"ח ונרמזה בס' ערך השלחן אות ח' וכן הסכימו רבני המערב הו"ד בס' תע"ל ח"א א"הע סי' ל"ב והרב המח' נר"ו שם בנדון שחל להיות בחשבונו שנשאת בחזקת בתולה ונמצאת הרה לזנונים עי"ד וע' בס' שדי חמד שם אות י"ד וט"ו שעמד בענין זה והביא דעת פוסקים המתירים והעלה שיפרישו אותם עד שתלד ואז לא תניק האשה את הולד רק ישכרו לה מנקת ותשבע ע"דר אותה המנקת יעו"ש:

ל"א שם סי"ב ש"ע נשא וברח וכו' אין בכך כלום. ע' כנ"הג הג"הט סק"ו. וע' מכתב שלמה סי' ע"א שכתב דה"ה אם מת הילד למאי דביני ביני דא"ץ להוציא עי"ש:

ל"ב שם ש"ע ואם קדש מעוברת או מנקת אין כופין אותן להוציא. ע' ישמח לב בא"הע סי' ד' מה שפלפל בזה ובהסכמת הרבנים שם שהעלו דדי בהפרשה ואפי' נדוי אין לנדותו עי"ש וע' למוהר"דא ז"ל בע"ס מגן גבורים בתשו' הנדפסות בה' ירך אברהם א"הע סי' א' ד"כו ע"א אודות האיש אשר קדש מנ"ח וגזר רב א' עליו שיגרשנה ולא ישוב עוד לקחתה ומ"ביר ירד להציל את האיש כי מורה א' הטעהו ואיפשר ששמע אותו מורה שהמקדש את המנקת בהפרשה סגי ליה ולא סיימוה קמיה אם היא סב' יחיד או מוסכמת וכו' יש"ב ויש לתמוה עליו ועל רבו שמתוך דבריהם משמע שכדין עשה המורה שכפהו לגרש כי סברת ר"י מאורלינש היא ס' יחידאה וז"א דרבים קיימי בהך שיטתא ולעילא מן כל מרן ועל הכל מוהר"חש שהיה רב מובהק בדורם הורה שלא לכוף לגרש וצ"ע:

וראה מה שמ"כ בכ"י להר"ש פסח ז"ל וז"ל אם קדש מעוברת חברו ומ"וח אם צריכה גט או"ל ע' בס' נחמד למראה ח"ג ד"א ע"א וב' ואם יש לה כתובה ותוס' ונדונייא עמ"ש בשם ה' מ"א בס' מראה הנוגה ד"ל ע"א ואילך ע"כ ואין ס' נחמד למראה עמדי לראות הדברים בשרשן דאם הדברים כפשטן דהספק הוא אם צריכה גט או אינה צריכה דאין הקידו' חלין הם דברים תמוהים דמדוע לא יחולו הקידושין מאחר דאינה אלא גזרה דרבנן ובדברי מרן מבואר דאין כופין אותו להוציא אבל גט מיהא בעייא ואם כונתו במ"ש אם צריכה גט כלומר דכופין אותו שיגרש או א"ץ וימתין עד שישלימו ימי ההנקה גם זו מבואר בדברי מרן ומי שהספר בידו ישים עיניו בו: ל"ג סי"ג ש"ע אלמנה שהיתה מניקה את בנה וכו' דין זה פסקו גם לקמן בסי' צ"ה ס"ב וע' מה שרמזתי שם:

ל"ד סי"ד ש"ע ומשמע מדבריו דה"ה לגרושה. כאשר ירדף הקו'רא בדברי מרן יראה דדעתו לפסק הלכה דגרו' אסורה אף באינו מכירה כיון דהביא י"א וי"א וכללא הוא דהלכה כי"א בתרא וע' בא"הט סק"לד שכתב שהרב ב"ח מקל והט"וז מחמיר בכל ענין. אך היד"א מ"ק הגה"בי סק"לב הביא בשם ה' תו"ח סי' ז"ן שהתיר בגרושה כל שאינו מכירה כיון דמידי דרבנן הוא ואחריו נמשך גדול בדורו ה' ראש משביר חי"וד סי' ל' והוא תימא איך פסקו היפך דעת מרן דפסק בש"הט להחמיר וע' שב"וי ח"א סי' צ"ה שכתב שדעת מרן נוטה לדעת הרש"בא ודבריו אינם מובנים וכבר ראיתי לתנא בתרא ה' עבודת השם סי' ו' דנ"ט שכתב דאין להתיר לעשות מעשה כיון דלא מצינו לשום א' מהרבנים שעשו מעשה זולת הת"וח י"ש. ואני הצעיר בהגהותי שם הנה הבאתי משם ה' ידי דוד קאראסו בסי' ה' דצ"ה שכתב להתיר וטרח וכתב דכ"ד מרן בש"ע יעו"ש וכעת אינו תחת ידי לראות דבריו וע' נודע ביאודה סי' טו"ב ה"ד הפ"ת ס"ק כ"ט שכתב דלפי דעתו כל שלא הניחה דד בפי התינוק יש להתיר לדעת מרן. וע' גנזי חיים במזה"ג שלו

אות ס"ז שכן עשו מעשה רבני אזמיר י"ש וע' בס' שדי חמד שם או"ב מ"ש בדעת מרן. גם ה' עבודת השם שם העלה להתיר בנתנה בכה למנקת קודם הגירושין מטעם ס"ס יעו"ש ואח"זר ראיתי להרד"בז בס' דברי דוד סי' ט"ז שכתב וז"ל כבר ראיתי בזמני זה חכמים עשו מעשה בגרושה שהשליכה אותו על הבעל מיד אחר שילדתו וכו' ויש לדון כאשר העלה הרי"בש דאין חילוק בין גרושה לאלמנה אבל מודה אני שאם אמרה לא אנשא עד כ"ד חדש אבל איני רוצה להניק כיון דאכתי אינו מכירה הדין עמה וכו' י"ש:

ל"ה בכל פלוגתא דרבוואתא דאיכא כנדונות האלו מבואר מדברי הר"בי דאזלי' בהו לקולא ככל ס"דר ואף דהוי מידי דסכנתא כ"ש היכא דאיכא ס"ס דיש להתיר, ה' עבודת השם סי' ה'. ואני הדל בהגהותי שם הארכתי קצת בזה וכתבתי דא"עג דבעלמא הלכתא אזלא דס"ס במדי דסכנתא ל"א הכא שאני יעו"ש:

סימן טו

א ס"א ש"ע אותם שהם מדרבנן קידושין תופסין בהם. אם קדש אשם שהיא אסו' עליו מדרבנן ובא אחר וקדשם והיא אסורה לו ג"ך מדרבנן כתב הח"מ סק"א דאין קידושי הב' כלום והב"ש סק"א חלק עליו וע' להיחץ בהגהותיו על הט"ז מה שיצא לחלק ולה' בא"הט בס"קא שהחזיק דברי הח"מ וע"ע ב"ש לקמן סי' ל"א סק"ח והי' מ"ד סק"א וסק"טז וע' עבודת השם סי' י"ד דק"ג מה שהאריך בזה וזו הלכה העלה דכל היכא דקידושי הא' לא נגמר מדרבנן ובא אחר וקדשה באותו הענין עצמו דהקידושין חלין ול"א ממ"ן ודלא כהכנ"הג בסי' קמ"ט הגה"בי סק"ו רק כהוראת מרן ב"י בסו"סי מ"ב יעו"ש ובמ"ש א"ה לקמן סי' מ"ב ס"ה:

ב ס"ה אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן היא בלבד. ע' לה' פ"ת סק"ג שהביא משם רש"ל בישו"ש שכתב דהוא תאב אמתי יבא לידו אם אבי אמו או אביו ויפסיד לסעודתו י"ש וס' יש"ש שרמז אינו אתי אך זו אומר שסברה זו היא מול"את לאחד מן הראשונים והביאו ה' החינוך ס' אחרי סי' תל"ז דיש שפירשו דגם אם אבי אמו או אם אבי אביו אסרו לעולם עי"ד: ג סי"ג ש"ע בת אשתו ובת בתה וכו' אסורות לו מן התורה. ע' פתחי תשובה סק"ה שהביא משם ה' שע"המ פיו"ד מה' אישות שכתב דמדברי התוס' מבואר דדוקא כשנכנסה לחופה הוא דאסור מ"הת בבתה אבל בקידושין גרידא לא והרבה להפליא עליו מכמה סוגייות הש"ס דמבואר דבקידושין לבד סגי ולכן פירש בדברי התוס' כונה אחרת ע"ע וכבר קדמו הח"קל בא"הע סי' יו"ד וכמ"ש הר"הג מוה"רי חיים נר"ו בתשו' כי באה בס' מעשה איש חא"הע סי' ד' משם הח"קל והביא ג"ך מדברי ה' החינוך בסי' ר"ו שכתב להדייא באיסור ב' אחיות דחייל אפי' בקידושין בלי כניסה לחופה וסבר

ליישב דהתוס' לא כ"כ אלא באיסור אשה ובתם דכיון דנקט רחמנא לשון אשה איכא למימר עד שתהיה עמו בסוג אשה שלפחות תכנס לחופה אבל בשאר עריות כגון איסור ב' אחיות גם התוספות יודו ושוב מצא לשאלתות רא"ג שכתב דכל עריות דקורבה דידהו ע"י קידושין ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנישואין אסורין ודהכי איתא בריש מס' ד"א י"ש וב"מש הרב המחבר שם על דבריו:

ד סכ"ב ש"ע אשת אחיו אסו' לו מ"הת וכו' עמ"ש בזה ה' חק"ל א"הע סי' י"א:

ה סכ"ד ש"ע מותר אדם באשת חמיו וכו'. דעת מרן להתיר וקבלנו הוראותיו ע' ברכ"י או"א ואם מתה אשתו ע' יד"א הנה"טו סק"ך. ויש להקל מטעם ס"ס. מיהו אין להקל בעבור שבא עליה חתנה והיא מעוברת וצריך חן וע' לה' שדי חמד מע' לקחת סמים לנפילה. שערי רחמים ח"ב א"הע הנ"דנ סי' ח' וע' לה' שדי חמד מע' אישות סי' א' אות ט"ל דלא התיר בעבור תועלת היתומים י"ש:

ו סכ"ו ש"ע אחות אשתו אסורה לו מן התורה. אבל בת אחות אשתו מותרת לו אפי' בחיי אשתו. חיים ושלום ח"ב סי' ק:

ו סכ"ז ש"ע קדש אשה והלכה למדינה אחרת ובאו עדי והעידו שמתה ונשא אחותה. ל"ד נשא אלא ה"ה קדש בקידושין לבד. ה' מוה"רי חיים נר"ו בתשו' מעשה איש א"הע סי' ד' משם ה' ד"דח לאוין ק"ח דק"כח והמש"ל פיוד' מה' קידושין (צ"ל גירושין) הלכה ט' ופלפל על דבריהם והעלה כוותייהו. ובמה שהביא שם משם ה' ד"דה שהקשה על ה' החינוך דמ"נל דלקי אקידוש אחות אשתו בלי בעילה ויישב הרב נ"רו עם ההיא דקידו' דס"ז ע' להגאון מנחת חינוך בסי' ר"ו או"ב שה"צע כן על ה' החינוך ובהשמטות בקונט' קומץ מנחה יישב כדברי הרב כ"רו ע"ע:

ח ראובן אירש את לאה וא"תך גרשה ושוב קדש את אחותה רחל וכפי הדין רחל אסורה עליו אי צריך לגרשה בגט או"ל נחלקו בזה שני שרי צבאות ישראל הרב יוסף חיים נ"רו רב מבבל והגאון אי"ש ירושלים זל"הה דמוה"ריח נ"רו מדמי ליה להך דהכא הגם שהנדון הוא דנתגרשה בב"ד הראשונה, וה' מוהרי"א זל' ס"ל דבכ"הג דאיכא גט בראשונה ליכא למיחש לקידושי טעות ואין הב' צריכה גט הו"ד בס' מעשה איש א"הע סי' ד' לך נא ראה האותות והמופתים אשר הביא כל אחד לדבריו:

ט שם ש"ע וכן שחר העריות שנשאו בחזקת היתר ונמצאו ערוה א"ק גט שאין קידושין תופסין בעריות וכו' כלשון רבינו כולו כתב גם ה' החינוך בסי' ר"ו וכתב הגאון מנחת חינוך שם בא"וג וז"ל ולכאורה נראה דה"ה אם קדש אם וח"חך קדש בתו או חמותו ג"ך איפשר הדין כך דהב' צריכה גט דשמא יאמרו תנאי היה בקידושין הראשונים וממילא

כיון שהיא צריכה גט אשתו הראשונה נאסרה עליו וכן כל העריות שנאסרו ע"י קידושין כגון אשת אביו או אשת אחי אביו צריכה גט אך מהרמ"בם ומהרב המח' לא משמע כן וע' תוס' יבמות נ"ה ובה"ראש שכתבו דכל אלו צריכות גט וכו' אח"ז ראיתי בישש כתב ג"ך דדעת הכ"מ דדוקא אלו הב' כיון שיכול להיות ע"י טעות כגון שמתה אבל אלו שאינו יכול להיות טעות דתמיד אסורים א"ץ גט עכ"ד העתקתי כל לשונו בעבור כי הספר אינו בנמצא:

ות"ם אנכי דדבר זה נפתח בראשונים ממנו ולא העלה על שפתיו דהנה הח"מ לקמן סי' מ"ד סק"ו עמ"ש מרן דהמקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום כתב וז"ל לעיל סי' ט"ו נתבאר דאחות ארוסתו תופסין קידושין מדרבנן שמא יאמרו תנאי היה וכו' וה"ה ארוסת אחיו וכו' ע"כ ומדבריו מתבאר ד"סל דל"ד במקדש את השנית ע"י טעות וכגון ששמע שמתה אחותה וכדברי הש"ע פה אלא דה"ה כשמקדש בזדון מדכתם וכשנאמר כן מוכרחים אנו לומר דלדעתו ל"ד באחות ארוסתו וארוסת אחיו דה"ה בכל עריות. דהא בשלמא אם נאמר דדוקא היכא דהקידושין היו ע"י טעות דמיתה וכיוצא הוא דחייל אבל בקדש בזדון לא שפיר איכא לחלק בין אחות ארוסתו וארוסת אחיו דשייך בהו טעות דלאחר מיתה שרייא אבל חם נאמר דאפי' דהקידושין היו בזדון חיילי מ"ש הני מהנך וכמו שכן ראיתי לה' מוהרי"ח כ"רו בתשו' שם בד"ן ע"א שהביא משמיה דה' עצי ארזים בסי' מ"ד סקי"ב שהבין כן בדעת הש"ע וחלק עליו דלפי סברתו אין הדין כן ומני"ר נר"ו כתב דאין לדחות דברי הח"מ ובפרט לקולא מה גם דרבים וגדולים הם נושאי כליו של הש"ע הבאים אחר הח"מ וראו דבריו ולא השיגוהו. והרב המחבר גאון ירושלם שם הוסיף להביא לה' ד"דח דקכ"א ע"ג דס"ל להדייא כהח"מ וכן הסכים הוא ז"ל ושדברי ה' עצי ארזים אין להם מקום יעו"ש ועתה עינינו הרואות דיש לו אילן גדול לסמך עליו גדול האחרונים רש"ל ביש"ש שהביא הג' מנ"ח ז"ל והוא פלאי איך נעלם מעיניהו דרבנן. ואין אתי ס' יש"ש לראות הדברים בשרשן:

ט סכ"ח בהגה אם בא בזנות על אחות אשתו ומתה אשתו וגיסו י"א דאסור לישא אח"ך אחות אשתו וכו'. מבואר דאם זנה עם אחות אשתו פנויה דמותרת לו דאין כאן איסור סוטה ודין זה צ"ע דמ"ש מסי י"ח סע"ז דנטען על השפחה וכותית וכו' דה"ז לא יכנס מטעם קנס דעביד איסו' ולזה י"ל דהא דפסק מו"רם דמותרת לו היינו מה"ת אבל מדרבנן אסור אף בפנויה ולכתחי' לא יכנס. ושוב עיינתי בפסקי מוהר"אי ס"י כ"ט ומשמע שם דאף מדרבנן מותרת לו וצ"ע. הגאון בע"ס פ"מג בספרו שושנת העמקים כלל כ"ב דל"ז:

סימן טז

א ס"א ש"ע אבל הבא על העכ"ום דרך זנות חייב מדרבנן וכו' יש לדקדק דלענין אישות כתב ב' החלוקות הן ישראל הבא על העכו"ם והן הבא על ב"י ובשלילה דרך זנות לא כתב אלא ישראל הבא על העכ"ום אבל ישראלית הנבעלת לעכו"ם לא קתני משמע לכאורה דבכה"ג איכא איסו' אפי' מדרבנן וראיתי לה' חוקי חיים בסי' י"ד דעמד ע"ז והכריע דאדרבא מדברי הש"ס דע"ז דל"ו ע"ב משמע דיותר חמור בת ישראל הנבעלת לעכ"ום מעכו"ם הבא על ב"י והו"ד העלה הרב דגם בזה איסו' דרבנן איכא יעו"ש:

ב שם ואם יחדה בזנות חייב משום נדה. צריך טעם למה היה הפרש בענין נדה בין יחדה לו לבא עליה דרך זנות דבין כך וב"כ נדה היא. ואחר החיפוש מצאתי להר"אם ז"ל בביאו' ע"הת ס"ס בלק שכתב דכל שהוא במקרה דרך זנות סובר שאינה נדה ולכן ליכא למגזר שמא יבא על ישראלית נדה דהיא דאורייתא משא"כ כשיחדה לו דא"א בלא"ה יעו"ש:

ג שם ש"ע ואם היה כהן לוקה מן התורה משום זונה זהו דעת הרמ"בם פי"ב מה' א"ב מכח סוגיית הש"ס דתמורה דכ"ט וע' בית שמואל סק"ג דלס' התוס' והר"אש לא לקי אלא בודאי נבעלה אבל בס' לא י"ש אבל מדברי רש"י בע"ז דל"ו ע"ב מתבאר דאפי' ודאי נבעלה אין כאן אפי' איסור תורה שכתב בד"ה משום נש"גז וז"ל ואם כהן הוא יש כאן לאו דזונה ולא לאו ממש אלא גזרה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה ויעו' בתוס' שם וע' להגאון מנחת חינוך ס' אמר דע"ו ע"ג שכתב דר"שי ג"ך קאי בס' התוס' עי"ד: ד ס"ב הבא על העכ"ום אם לא פגעו בו קנאים וכו'. סוגייא דסנהדרין ד"פב הבועל כותית קנאין פוגעין בו ואם לא פגעו וכו' וע' תה"ד סי' רי"ט שהביא משם המרי פ' החולץ דה"ה ישראלית הנבעלת לא"י קנאין פוגעין בה והוסיף איהו מדעתי דה"ה משומד או משומדת ול"ד כותית י"ש. ותמה הגאון בע"ש פמ"ג בספרו שושנת העמקים סוף כלל פ"ב שלא נזכר כלל בפוס' דהבא על מומרת קנאים פוגעין בו דהלמ"מ לא נאמרה בכותית וכן בנבעלת לגוי לא מצאו בשום מקום ואיפשר איהי לא עבדא מעשה וע' סנהדרין דע"ד ע"ב וע"ז ל"ו ב' דמשמע דבגוי הבא על בת ישראל אין קנאין פוגעין בה א"ד י"ש ונעלם ממנו דזו של כת הקודמין היא וכבר עמדו ע"ז האתנים מוסדי אר"ש ע' כנ"הג הג"הט סק"ב. יד"א סק"ג: וראיתי בכ"י להרב שמעון פסח ז"ל שכתב ע"ע זה וז"ל וע' בס' שרשי הים ח"ב דס"ח ע"גד דהביא דהרמ"בם וה"רן וה"בי וגם ר"ת לא ס"ל כהגה"מר וה"ט דבישראל הבא על הגויה מוליד בן לע"א דהולד כמוה והו"ל כח"כ דחייבים מיתה אבל גוי הבא על בת ישראל דהולד כמוה וכשר אפי' בא"א ולא הוי בכלל ג"ע ודאי דאין קנאים פוגעים בה וע' בס' ראש דוד ס' וארא דמ"ד ע"ב וע' בס' פני מבין ח"א דק"סא ע"ד

דהביא מהשאלתות דרב אחאי גאון ס' פנחס דמתבאר מדבריו דבישראלית הנבעלת לגוי ל"א קנאים פוגעים בה. באופן דהרמ"בן וה"רן וה"בי וגם ר"ת ומרן בתשו' והשאלתות ומוה"ריצ פארדו כולם ס"ל דהנבעלת לגוי ל"א קנאים פוגעים בה. וע"ע בס' פני מבין שם בדק"ס והלאה מ"ש ע"ד עכ"ל:

ה שם מורם בהגה הבא על הגויה בפרהסייא וכו' בטור כתוב לעיל בפני יו"ד מישראל וע' ב"י דיליף לה מפרהסייא דקידוש ה' וע' יד"א הג"הט סק"ב ובמ"בסק"א אם הבועל מהמנין. וע' לרב רחומאי מוה"רא ברכה נר"ו בס' ויקרא יהושע חי"וד כי' ב' בהגהותיו שם דהאריך הרחיב בכל הנז' ואסף איש טהור ספרי הפוס' דעמדו ע"ז יש"ב ובס' טהרת המים מע' הפ' ס"ק ב"ך:

ו ס"ו שפחה שהוטבלה לשם עבדות אסור לב"ח. איסור שפחה לב"ח וישראלית לעבד לדעת הרמ"בם הוא איסור דרבנן ולדעת ר"ת הוא איסור דאורייתא. הרש"דם חי"וד סי' קצ"ה וק"צז וכו'. כנ"הג לעיל סי' ד' הג"הט סק"ח והריאה דברי מוהרש"דם בשרשן סי' קצ"ז יראה דבישראלית לעבד לכ"ע הוי דאורייתא והכריע הדבר שמוכרח לחלק ביניהם ומן התימא על ה' יד"ח שם סק"ד שכתב גם הוא כלשון הזה ובסי' זה סק"ד בנה אצלו צייון תשו' ה' ת"ח ח"ג סי' מ"ד ומ"ה ומ"ו ושם מבואר דבר זה בדעת מוהרש"דם. ומוהר"שק ומוה"רד בן נאחמיאס שם גם המה הסכימו לזה בדעת הרמ"בם עי"ש. שו"ר לה' שע"המ פט"ו מה' א"ב שהק' כן על הכנ"הג וכתב שמדברי הרד"בז נראה ששניהם מד"ס ובס' מעשה רוקח הנ"דמ בפי"ב מה' איסורי ביאה כתב דגם הק"ש תפס בדעת הרמ"בם דאיסור עבד ושפחה הוי דאורייתא וע"ע בס' פחד יצחק שיטה לקידושין ד' מה שפלפל בדין זה על תשו' מוהרש"דם ועל דברי המש"ל פ"ג מה' עבדים חק"ל ח"אע סי' ז' וע' בס' שושנת העמקים להגאון פרי מגדים בכלל ה' מ"ש בזה:

ז ס"ה ש"ע נתערב ולד ישראל בולד שפחה הרי שניהם ספק. אם נתערב ולד שפחה בשני ולדות אי אמרינן בזה חד בתרי בטיל חו"ד בע"ח חשיבי ולח בטלי עמד בזה ה' חק"ל בחי"וד ח"א סי' פ"ט יש"ב:

סימן יז

א ס"ח ש"ע ה"א בכלל עריות היא ואין קידושין תופסין בה. מי שטבע במשח"לפ או נעלם ויצא עליו קול שמת אך לא נתודע הדבר בבירור ונשארה אשתו עגונה והלך אחר וקדשה ושוב אחר ימים נתאמת שהקול המת והותרה האשה ושוב הלכה ונתקדשה נשמעו עמד בזה ה' שערי רחמים בא"הע סי' כ"ד למען דעת איזה קידושין תפסי דאף דבשעת קידושי הראשון לח נתברר הדבר דפנויה היתה מ"מ כיון דלבסוף הוברר דמת

היה באותו זמן אגלאי מלתא למפרע דשפיר מצאו הקידושין מקום לחול או"ד כיון דבשעת קידושין לח נודע בבירור שמת א"כ הקידושין הוו מעשה קוף בעלמא וקידושי ב' הוו קידושין ופשיט לה דקידושי קמא הוו קידושין גמורין ואמרינן אגלאי מלתא למפרע וחיליה מההיא דנחלקו ר' ור"ל ביבמות דל"ה בחולץ למעוברת והפילה דר"יו סבר א"ץ חליצה מן האחין דאמרינן אגלאי מלתא למפרע ור"ל סבר דצריכה חליצה דתגלי מלתא למפרע ל"א ופסק הלכה כר"ל וכתבו התוס' שם בד"ה תגלי דאפי' לר"ל דל"א אגלאי מלתא למפרע ה"ד בדבר שלא היה ראוי להתברר באותה שעה וכגון במעוברת דמי יודע עתידות אם תפיל אבל היכא דסענין כבר היה באותה שעה רק דהיה נעלם מאיתנו כגון קדש אחת מב' אחיות ומת דאזי שתיהן חולצות ולא מתייבמות ול"א כיון שאינן עולות ליבום אינן עולות לחליצה דאם היה גלוי לכו איזו מהן נתקדשה וכגון אם יבא אליהו ויאמר מי המקודשת היתה עולה לחליצה וניבום יעו"ש והנמק"י סבר לחנק דבמפלת איפשר דבר אחר גרם לה דבההיא שעתא בר קימא הוא אבל בעלמא אמרינן אמ"ל אף לר"ל ומינה דן הרב לנד"ז דלח הוי מלתא דנולדה אח"ך דאז בשעת הקידושין הבעל איננו והיא היתה פנויה רק דאין אתנו יודע בכ"הג אמרינן אגלאי מ"ל לכ"ע והקידושין הנם ק"ג ובסוף הסימן כתב דכן מצא להדייא להרד"בז בישנות סי' רע"א ולמוהרש"דם א"הע סי' ס"ב את"ד יעו"ש ובסי' כ"ה שנתוכח עם רב שבימיו לפלפולח בעלמא אך לענין דינא הסכים כוותיה ע"ע:

ואני אמרתי תגלה אזנך לחמר דלכאורה נראה דיש חולקין וכ"ל דבגו"וד לא הוו קידושין. הלא מראש שא נא עיניך וראה לה ח"מ לקמן ר"שי כ"ח דעמ"ש מרן בס"א והם דברי הרמ"בם בפ"ה מה"ח וז"ל המקדש את האשה בגזל וכו' אם נתיאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש ה"ז מקודשת כתב הרב דדוקא נודע קודם הקידושין חבל אם בשעת הקידושין לא נודע אם נתיאשו אף שח"תך נודע שכבר היה יחוש קודם הקידושין הוי כיאוש שלא מדעת והרי התם האמת שכבר נתיאש והידיעה חסרה אצלינו עם כל זה כיון דאנן לא ידעינן הדבר ל"א חמ"ל ולא הוו קידושין וה"ה ה"ן הגם דכבר מת הבעל קודם קידושין והיא פנויה עכ"ז כיון דלא נודע לעם כי הוא מת ודחי אע"פ שנודע אח"ך מ"מ בשפת הקידושין אנחנו מחוסרי ידיעה. אך במעט קט יש לדחות דאם כונת ה' ח"מ היא כמו שפירשנו דטעמא הוי דוקא בעבור חוסר ידיעה ק' דהוא סותר דידיה אדידיה דלהלן באותו סי' עצמו כ"ק נ"א עמ"ש מרן דאם היתה סחורה בינו ובין חברו וחלקו שלא מדעת חברו וקדש בחלקו הואיל וצריכה שומת ב"ד אינה מקודשת שאין זה נועל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה כתב הח"מ שאם אח"ך בא השותף ונתרצה

למעשיו ועדיין לא נתאכלו הקידושין או אפי' נתאכלו יש לדון בזה למעשה אם נאמר אמ"ל שבשלו קדש והב"ש שם ס"ק מ"ו פשיט לה דל"א למפרע שבשלו קדש יעו"ש והשתא ק' לה"חמ דהדברים ק"ו השתא הכא בגזל דעל האמת נתיאשו הבעלים קודם הקידושין וקושטא קאי דאיכא קנייה רק דאיכא חוסר ידיעה עכ"ז קאמר דבעבור החוסר ידיעה לבד שלא היה לנו בעת הקידושין הם בטליסבנד"ז דשותפין דעל האמת בשעת הקידושין איכא גם חוסר ידיעה וקנין דכל שלא חלק בידיעתו מה שנטל אינו שלו איך נוכל לומר דלהוו קידושין למפרע ומה מקום להסתפק לכנ"ל דאין כונת הח"מ בס"קא כמו שהבננו בדבריו רק רוח אחרת איתו וכונתו לומר דכל היכא דלא נודע לנו בעט הקידושין דהבעלים נתיאשו אף דעל האמת נתיאשו עכ"ז יש כאן חוסר קנין דכפי דעת הרב זה הוי כיאוש שלא מדעת דא"עג דשמעניהו למאריה דמייאש אח"ך עכ"ז כיון שבשעת מציאת האבדה לא נתיאש לא קנה. יעו' בח"המ סי' רס"ב ה"ן כיון דלא ידענו שנתייאש אין כאן קנייה ועדיין שם גזל על החפץ ונמצא דקדש בדבר שאינו שלו אכן בהיא דשותפין דעל האמת אין כאן גזל דגם להמקדש יש לו חלק רק דלא נתברר מהו חלקו בכי הא נסתפק כשנתרצה אח"ך אי אמרינן הוברר הדבר למפרע חלא דהב"ש מדמי לה לגמרי ליאוש ובזה אין כאן דבר סת"ר להח"מ ממקום למקום ומאליו דאיכא למימר דב"נד יודה הח"מ דהוי מקודשת למפרע כיון דעל האמת היא פנויה רק דיש לנו חוסר ידיעה לבד ובזה איפשר לומר אמ"ל. אלא שראיתי להפ"ת בס"קג שהביא משם ה' נו"ב במ"ב סי' ע"ז שתמהו חכמים על עיקר דמיון הח"מ ליאוש שלא מדעת ואיהו מפרש לה כונת הח"מ וכתב עוד שאלמלא דברי הח"מ הוא חשב כונה אחרת בדעת הרמ"בם דכוותו דבעינן שעדי הקידושין ידעו מזה שנתיאש וכל שלא ידעו הו"ל כמקדש בלא עדים דאפי' המקדש בדבר שהוא שלו ממש אם עדי הקידושין סוברים שהוא גזול הוי כמקדש בלא עדים ואין הקידושין חלין וא"הן דאם העדים לא ידעו שחפץ זה הוא גזול ולא מסקי אדעתייהו שום ספק בקידושין הללו אם כבר נתיאש הנגזל קודם הקידושין אף שלא נודע לנו עד אחר הקידושין מהני כיון שלמפרע היה יאוש עי"ד ואין ה' נו"ב בידי לראות הדברים בשרשן מה דבר בפי' דברי הח"מ מ"מ לפי דבריו בנ"ד הקידושין ל"מ דהא כ"ע ידעי שבעלה נעלם ולא ידעו אם חי אם מת והעדים בכלל וכיון דלהעדים גופייהו מספ"קל ה"ז כמקדש בלא עדים דל"מ מה שהודה אח"ך ול"א אמ"ל. לולא שנאמר שלא אמרו לדינא רק דרך חריפות:

העוד לנו מקום אחר שמשם היה נראה דהר"מה חלוק אהך דינא והוא מההיא דכתב הטור משמו לקמן בסי' ל"ז גבי קטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה דיש בזה ג' שיטות

להר"יף ודעי' אפי' נתרצה האב אח"ך ל"מ ולס' הר"אש ודעי' כל שנתרצה האב אח"ך הוו קידושין למפרע משעת נתינה ואילו לדעת הר"מה לא הוו קידושין רק משעת שמיעה ואילך וכמבו' בטור. והשתא בשלמא להר"יף דל"מ נתרצה האב ניחא אך לדעת הר"מה דנתרצה האב מהני למה לא תהני דלהוו קידושין משעת נתינה כיון דאגלאי מלתא למפרע דהיה בריצוי האב מוכח דס"ל דאגלאי מילתא למפרע ל"א. אבל במעט עיון יש לדחות דאי מהא לא אריא ל"מ לה' מוהר"שך בח"א סי' ו' והביאו הכנ"הג שם דס"ל דתיבות משעת שמיעה הם ט"ס דל"ק כלל והרב אמרות טהורות שם עם שקיים הגרסא עכ"ז פירש בדעת הר"מה דס"ל דהוו קידושין למפרע וכ"מש א"ה בחידושי שם. אלא אפילו שנאמר שדעת הרמ"ה דל"א היו קידושין אלא משעת שמיעה דוקא עכ"ז לא דמי לנ"ד דבשלמא התם דהתורה זכתה לאב כסף קידושיה וכל שאינו רצוי בשעת קידושין הגם שנתרצה א"חך מאי מהני הלא בשעת הקידושין לא היה מרוצה והו"ל כמו גזל ונתיאשו הבעלים אח"ך דל"מ כלום וכמ"של אבל בנ"ד בשעת הקידו' אינו אשר כלום רק חוסר ידיעה ובהא גם הרמ"ה יודה והוא פשוט. ותשתכח השתא דלדעת הר"אש ודעי' דאמרינן גם בכ"הג אמ"ל כ"ש בנ"ד דיודו דהוו קידושין:

תו חזינא להביא ראיה דהקידושין חלין מההיא דאיתמר בכתו' דנ"ב ע"ב והיא לא נתפסה הא נתפסה מותרת ויש לך אחרת שא"עפ שלא נתפסה מותרת ואיזו זו שקידושיה קידושי טעות ופר"שי קידושי טעות על תנאי ולא נתקים התנאי חם זנתה תחתיו מותרת לו לפי שאינה אשתו אלא פנויה בעלמא היא ע"כ הרי לך בא"א שקידושיה תלייון שאם זנתה תחתיו מותרת לבועל דכל שלא נתקים התנאי אמרינן דלמפרע לא חלו הקידושין ואשתכח דפנויה היתה ואתייא במ"כש לנ"ד דהא הכא הוא דבר דבעת היאה לא היה נודע אם יתקים או לא יתקים והו"ל כמו עתידות עכ"ז אמרי' אמ"ל כ"ש בנ"ד דעל האמת היא פנויה בעת הקידושין ולא חסר לנו רק הידיעה. ואין לומר דהתם שאני דעדיין לא נחחזקה בא"א דהקידושין שקבלה יש בהן תלייה מש"אכ בנ"ד דהיא יושבת בחזקת א"א דהא ליתא דגם בנ"ד חזקת א"א ברחה ממנה דרוב הנטבעים למיתה והקול יצא שמת וחזקתה תלויה ועומדת כמו קידושי על תנאי. וגדולה מזאת מצינו להברכ"י בר"כי י"א או"ג דמסוגייא זו ראה ויתיר למי שבא על אשה בחשבו שהיא אשת איש ואח"ך נודע דבשעת ביאה בעלה מת דמותרת לבועל מטעם אמ"ל י"ש שהביא איזה פוסקים שדברו בהאי עניינא דאמ"ל ע"ע שם ובקונ"א ובס' יאודה יעלה א"הע סי' ט'. וע"ע בס' חיים ושלום ח"ב סי' פ"ב שהביא משם תשו' ה' בית חדש ח"ב בסוף קונט' עגונות סי' ס"א שכתב וז"לל אבל במקום היתרא דאפי' לכתחילה תנשא כמו בנ"ד דל"עד מותרת

לכתחילה אע"פ שעברו ע"ד החכם שמיחה בידם ולאו שפיר עבדי אין בכלל זה לומר תצא דסוף סוף היתרא הוא אע"ג דאיהו לא ידע וצריכה סליחה כההיא דדרבנינן וה' יסלח לה ומ"מ אין לאסרה כלל וכו' א"ד ז"ל ב שם ש"ע ספק מקודשת קידושין תופסין בה מספק היכא דאיכא ס"ס להעמיד קידושי א' לא תפשי קידושי ב' כנ"הג הג"הט סק"ד משם מוהרא"דב ז"ל. וע' להגאון מו"הר בס' שער אשר חא"הע סי' ל' דצ"א ע"א דהרבה להביא להקת הפוס' דה"לה וכ"ש היכא דאיכא תלתא ספקי יעו"ש וע' למוה"רם ב"ח בס' עז"ן סק"ג ויש לחלק וק"ל:

ג ס"ב ש"ע א"א שפשתה ידה וקבלה קידושין וכו' שהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת וכו'. בז"הז דמנהג פשיט שהרב המסדר גונז הגט אחר נתינתו אינה נאמנת לומר גרשתני דהא איפשר להתברר. ב"ש סק"ד בשם ב"ה והובא גם בבא"הט סק"ד. וע' כנ"הג הגה"בי סקי"ג שכתב כיוצא בזה. וע' בס' עבודת השם סי' י"ד דק"ז שהתנפל עליו וכתב שאין דבריהם מחוורין ואי איתא להך חידושא לא הוו שתקי מיניה ומה גם דאף בז"הז איפשר שנמסר לה הגט בלי ב"ד ונתנו לה בעדי מסירה ואפי' בלי ע"מ למר כד"אל וכו' יעו"שב ובהגהותי שם אנכי העירותיהו דמדברי מוהר"מא בתשו' כר"ש סי' כ"ה נראם דדעתו כדעת ה' ב"ה. ועתה אנכי הרואה לה' שמש צדקה בא"הע סי' ו' ובתשו' כי באה בס' פחד יצחק אות ס' הנ"דמ בדפ"ג ע"א שכתב ע"ד הב"ה דסברה ישרה היא ומינה אין לזוז וכ"כ מוה"רש דיל ויקייו בתשו' שם בס' פחד"י דקי"ב ע"ב:

ד לא בעינן שתאמר כן בפני ב"ד אלא כל שאמרה לבעלה מהני. ה' נו"בי מ"ב סי' צ"א רמזו ה' פ"ת בס"קג וע' למוה"רי פארדו בס' אפי זוטרי שחלן על מוה"רם ב"ת דס"ל דבעינן בפני ב"ד גיך ומר ניהו כתב דלא בעינן בפני ב"ד יעו"ש וכדבריו כתב בס' שערי רחמים הנ"מ בחא"הע ד"ג ע"ח:

ה היכא דנתקדשה בחשאי מעיזה אפי' בעלה בעיר. מוה"רש מורפורגו ומוה"רש דיל ויחייו בתשו' שם:

ו ואם בשעה שקבלה הקידושין מהב' אמרה בפירוש שלא גרשה בעלה הראשון פשיטא ודאי דלא תפסי בה קידושין של ב'. מו"הר בש"עא בא"הע סי' ר"ח דל"ד ע"א. וע' עבודת השם סי' י"ד דק"ח ע"ג מ"ש בז"ה. וע' כנ"הג הג"הט סק"ח כיוצא בזה:

ז אם הוא עיר קטנה שאין שם ב"ד מומחין ואי גירש אותה מידע הוה ידיע לא חיישינן לה. ה' שע"א שם וע' בהגהותי לס' עבודת השם שם:

ח יבמה שאמרה לפני היבם חלצתני אינה נאמנת דבשלמא באשה ובעלה אמרינן אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה משום דמיכף כייף ליה ומכספא מיניה אבל יבמה לא

מכספא מיניה ואדרבא שכיח דסנייא ליה. הרי"בש בתשו' החדשות הנ"מ ממש בס' זרע אנשים סי' ח':

ט שם בהגה י"א דוקא לענין שקידו' תופסין נאמנת אבל אינה נאמנת להנשא לאחר. ע' פ"ת סק"ד שכתב די"א הללו לא קיימי אלא אם אמרה גרשתני אבל אם נתקדשה בפני בעלה מותרת להמקדש. והרב מוה"רש דיל ויקייו בתשו' כי באה בס' פחד יצחק אות ס' הנ"דמ בדק"יא ע"ב התמרמר מאד על הרב וכתב דכד נאים ושכיב אמרה ואין חילוק בזה בין אומרת נתגרשתי ובין כשנתקדשה עש"ב:

י ס"ב בהגה וי"א דבז"הז דנפיש חוצפא ופריצותא אינה נאמנת וכו' ה"ד להאמינה ע"פ דבורה לחוד אבל אם ב"ד אומרים לה שתקבל חרם או שבועה ודאי דלא אמרה אדם מעולם דלא תהא נאמנת בשבועה.

יד"א מ"ב הגה"בי סק"ח משם ה' עדות ביעקב בסי' ל"ו. ולכאורה נראה דאין זה מוסכם דהא אי אמרי' דאינה נאמנת היינו משום דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר וזאת מצאנו לה' פני אריה בסי' נ"ל ה"ד מוהר"חפ בס' גנזי חיים מע' הש' אות ז' ובס' רו"ח סי' קט"ו דכל היכא דאמרי' בגמרא שמא עיניה נתנה באחר או עיניו נתן באחרת חשד זה גדול כ"כ שאין להאמינו אפי' בשבועה ומר קמסייעו מתשו' ה' עבודת הגרשוני סי' מ"ט דשבועה במקום שיצרו תוקפו לא מהני י"ש ובל"ה על סברא זאת דה' עדו"בי אק"הו בה אקהי"תח דהוי היפך משנה ערוכה בנדרים ד"ץ דבראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך וכו' אבל אח"ך חזרו וחששו דשמא עיניה נתנה באחר ואמרו דהאומרת טמאה אני לך אינה נאמנת עד שתביא ראיה לדבריה וראיה זו היינו בעדים ואי חיתא דשבועה לבד סגי הי"לל או עד שתשבע שהיא כדבריה לאשמועינן דהיכא דליכא עדים סגי בשבועה כי ממשנה זו הוציא ה' פני אריה את דינו ובאמת שהיא קו' עצומה: ועל מדוכה זאת עמדו האחרונים רבני זמנינו קדושים אשר בארץ והחיים אשר הם חיים עדנה ויחיו לעד הראשון אדם מר ניהו ה' מוהר"ש מאטלון ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' יו"ד בקש לסייע עצמו לנ"ד דקאי בטוען על אשתו שמבקשת להכשילו והוא מוכן לישבע ע"ז וקפסיק מר דנאמן בשבועה מכח הך דהי' עדו"בי ודלא כה' פני אריה ובד"לו ע"ב בקש לרפאת שבר זה מאי דק"ל ממתני' דנדרים באמרו דהמשנה מיירי להאמינה ע"פ דבורה דוקא וע"ז הוא דחזרו לומר דאינה נאמנת מחששת נתינת עין אבל אם היא תשבע לאמת את דבריה נאמנת י"ש וע"ז אריה שאג על דבריו הגאון מו"הר מוה"ראג בתשו' שם סי' י"א דל"ז ע"א ומנ"יר כתב דמוכרחין אנו לומר דהא דדן מדעתו ה' עדו"בי דע"י שבועה נאמנת ה"ד בנ"ד דמדינא דש"ס היא

נאמנת וכ"פ כל הפוס' זולת מוה"רם שיצא לחלק מזמן הש"ס לדורות דא"חך דשכיחי פרוצין ולכן לצאת י"ח סברות אלו דבשבועה גם הם יודו דנאמנת מהני השבועה וכן כל כיוצא בזה אבל היכא דמן דינא שלים רבנן חשו להך חששה אינו מהימן בשבעה וכזאת וכזאת חילק ידע הר"הג רל"ץ אי"ש ירושלים נר"ו בתשו' כי באה שם בסי' י"ג דמ"ה ע"א דה' עדו"בי וה' פני אריה מא"ח ומא"ח ונ"פ י"ש והיינו בשיטת מו"הר ז"ל וע"ע בתשו' כמוהר"ץ אשכנזי נ"רו שם בסי' י"ב דמ"ב ע"א:

ועיניך תראינה למוה"רש מאטלון ז"ל בספרו עבודת השם סי' כ"ט דקנ"ט דלא נחה דעתו בתירוץ מו"הר מוהר"אג וחזר לקיים דבריו הראשונים ומר הוא דקאמר עוד הפעם דאין קושייא מההיא מתני' לה' עדו"בי דמ"ש. במשנה עד שתביא ראיה לדבריה דמשמע דבלתי ראיה אינה נאמנת אפי' בשבועה היינו משום דהתם מיירי כדי למשקל כתובה דבאשת כהן שנאנסה איירי דאית לה כתובה וכו' יעו"ש. ואנכי לא ידעתי הבינהו דמשמע דבעבור דאיכא כתובה והני הוצאת ממון מבעלה אינה נאמנת בשבועה ולהכי לא נקט עד שתשבע ואה"מר אין תירוץ זה מספיק דמאי איכפת לן דאיכא כתובה הלא בשבועה יכולה להוציא מבעלה וכמו שכיוצא בזה מצינו דפסקו הפוס' גבי האיש הטוען על אשתו שהיא עוברת עד"מ ויהודית והיא מכחישתו ואין עדים דגובה כתובתה בשבו' וכמ"ש הטו"שע בסי' קט"ו ס"ב ומה שנא זו מההיא? אבל לפ"קד נ"ל דהאמת כמ"ש הרבנים הנז' דלא קאמר ה' עדו"בי כי אם בנ"ד דהענין אינו אלא לצאת י"ח ס' מוה"רם. וכן בההיא דהריט"בא שהביא עוד ה' עדו"בי שם אבל היכא דרבותינו הס בעצמם חששי לזה נעשה כחשוד לאותו דכר שאינו נאמן עליו אפי' בשבועה וכ"ן דעת המ"ץ בח"ג סי' ד' די"ג ע"ד:

ומכל מקום הך דה' עדו"בי דחידש לן דבאשה האומרת גרשתני והיא נשבעת שהי"ח כן דנאמנת אפילו בדורות הללו אף לס' מוה"רם לא שבקוה להלכתא פסיקתא ואתה תחזה למו"הר שם דנפק דק ואשכח דמתשו' מוהרי"קו סי' ע"ב מוכח שאינו כן דכתב דהיכא דאיכא אמתלא גם מוה"רם יודה דמוקימינן לה אדינא דש"ס ואם איתא דע"י שבועה פלטינן מסברת מוה"רם מה לו למוהרי"קו לבא מחמת הוכחה ואמתלא דבזה חלקו עליו הו"ל לבא מטעם שבועה י"ש. האמנם בזה נראה דיפה השיבו ה' עבודת השם שם דאה"ן דגם ע"י שבו' מהני אך מוהרי"קו מילתא פסיקתא נקט אף היכא דאינה רוצה לישבע דהע"בי אם תרצה לישבע קאמר עי"ד וע' פתחי תשובה סק"ט מ"ש משם תשו' גלייא מסכת ואיהו גופיא חלק עליו וע"פה יש תקנה בדבר ע"י שבועה לפי שיטת ה' עד עדו"בי ז"ל וע"ע בת עו' מוהר"ץ אשכנזי נ"רו שם דמ"ג ע"ד שהביא משם ה' אהל

יצחק א"הע סי' ו' וה' חק"קל תא"הע סי' ס' דפקקו על הוראת ה' עדו"ביו. ועמ"ש לקמן סי' קט"ו על ס"ז וע' בכ' שערי רחמים חא"הע ד"ג מה שהאריך על דברי מו"רם וע"ד ה' עדות ביעקב ז"ל: י"א שם ש"ע אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופשין בה עד שתביא ראיה לדבריה וכו' חלקו זוגא דרבנן בסי' דברי רבינו בש"ע. חכם אחד הוב"ד בס' שערי רחמים א"הע סי' כ"ה דמ"ו ע"ג הבר דהקידושין תלויים ועומדים עד שיתברר ולאחר שתביא ראיה דמגורשת שפיר הוו קידושין גמו'. והרב המחבר שם חלק עליו וס"ל דלא חלו הקידושין כלל כמקדש א"א גמו' דבחזקת א"א היתה עומדת ולאחר שיתברר הדבר אז יכולה לקבל קידושין יעו"ש וע' כיוצא בזה בס' יד יוסף א"הע סי' ה' ורמזתיו לקמן בסי' קמ"ד:

י"ב שה ש"ע וכתב הר"אש דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר וכו': ע' כנ"הג הגה"בי סק"יד. עבודת השם א"הע סי' י"ד דק"ו ע"ד. וע' אפי זוטרי סק"טו מ"ש ע"ד מרן בבד"ה ולא ירדתי לסוף דעתו:

י"ג שם בהגה וי"ח דבעי' בפני בעלה. היכא דהתילה לדבר שלא בפני בעלה אי מהני שתאמר אח"ך בפניו כן היכא דנשמעו הדברים לבעל במחלו' הוא שנוי ע' ת' הרש"בא שהביא הרב"י פה ולקמן בב"י פי' קנ"ד. כנ"הג שם הגה"בי סק"יח וכ"א. יד"א. סי' זה הגה"בי סק"יב פ"ת סק"א ולקמן סי' קנ"ד סק"טו. שערי רחמים שם:

י"ד שם בהגה וי"א דאינה נאמנת לענין ממון כלל וכאשר ירדף הקורא בעיניו יראה דדברי מו"רם ז"ל באו בכפל וכאשר נרגש בזה הרב המציין וכתב נתבאר לעיל וכבר ראיתי להח"מ והב"ש והדברי מאיר וחפי זוטרי סקי"ח כולם כאחד ענו ואמרו דמו"רם בא לחדש כברה אחרת שלח הזכירה עד עתה דאף דנאמנת לינשא אינה נאמנת ליטול כתיבה י"ש. ולפי ק"ד המעט עדיין אין כל חדש דה"ז בא מפורש באר היטב בהגה"מ כיו"ד דקידושין בשם ר"י ומו"רם ז"ל זכר עשה לדברי ההגה"מי לעיל והרב המציין הטמינו ברמז דכשכתב דאינה נאמנת לינשא לאחר בנה ציו"ן להר' ז"ל ושוב כשכתב או ליטול כתובתה רמז על הארש' דברי ההגה"מי להעירנו דפלגן בהדייהו וק"ל:

ט"ו כ"ג ש"ע אשה שהלך בעלה למד"הי וכו' אפי' ע"א נאמנת. נאמנות ע"א באשה אי הוי דאורייתא או דרבנן הוא מחלוקת כמבו' בבית הכנסת הג"הט ס"ק ב"ך וביי"דא סקי"א ופלפל בזה הרב המופלא מוה"רש מאטלון נ"דו בכת"י ואני כתבתי בהגהותי שם (שעדין לא נדפס) וע"ע: למוה"רי מברונא בסי' רכ"ג ובס' ויקרא יאושע דנ"א. שב שמעתתא הלכה ז' פ"א וב':

ט"ז שם אפי' עבד וכו'. אשה וגוי עשה עדיף בין להקל בין להחמיר בשמים ראש סי' רע"ג. ונראה דה"ה עבד כשר דעדיף מגוי מסילת וכו'. ה' ערך השלחן בסק"יא ודבריו הן הנה היפך דברי הרד"בז ז"ל בתשו' ויהיו נקראים דברי דוד הנד"מ בסי' כ"ה שכתב וז"ל ולענין אם עדיף גוי מל"ת טפי מעבד ושפחה הדבר ברור דעדיף ועדיף וכ"ן מדברי רש"י בסוף יבמות בעובדא דההיא פונדקית וכ"כ ר"י ישראל וכ"כ מוהרי"קח יעו"ש כי איני בא לשנות הדברים ולין דין צריך בשש עכ"ל:

והנה בחלוקה הראשונה דאשה וגוי מצאתי להתוס' ביבמות דק"טו ע"ב ד"ה וקאמרי דמוכח מדבריהם דאשה עדיף וכדברי ההגה"מר יעו"ש. אולם האיר ה' את עיני וראיתי לה' המכת"ס בק"ע כי' ב' סכ"ב שכתב וז"ל עדות אשת המת עצמה עדיף מגוי מל"ת אבל עדות אשה דעלמא גרע מגוי מל"ת ה' בנימן זאב סי' א' ע' מו"רם בתשובה סי' ק"א ובקונט'. מוהר"הש די"ו ע"ב. ובהביטי דברי הרבנים הנז' בגופן שלהן עיני ראתה לה' בנימן זאב שם ולה' ת"הד סי' רל"ט רמזו מוהר"חש שם שפירשו כונת התוס' הנז' דמיירו באשת המת ומשיוה הוא דעדיפא מגוי מל"ת. עוד דרך אחר דרך מוהר חש דהתוס' מיירו בטביעות עינא ובזה אה"ין דאשה עדיף משום דהגוי אומר בדדמי והן הנה דברי הבנימן זאב שם. ועיניך תרחנה למוהר'אש שם שכתב דגם מיהרי"קו בשו' קכ"ח והר"ן בתשו' סל"ה דגוי עדיף מאשה דעלמא ועליהם נשא עיניו הרד"בז ז"ל כאז"ל ופליאה נשגבה על ה' ע"הש דכל רז לא אניס ליה איך נעלם ממנו כל זה וס' בשיר איננו בנמצא לראות הדברים בשרשן דאיפשר דמיירי באשת המת ולכן כ' דמהימנא יותר מגוי וכדבר האמור מפי כבוד הרבנים הנז' י"ז כל שבח אד לענינו ואומר מת פ' אי נהרג אין להסתפק דמזה כמה שנים הוא שמת ואיפשר שהוא איש אחר ואינו הנעלם אלא מסתמא מת סתם משמע מקרוב והיינו על האיש הנעלם וכ"ש כשהוא עד מפי עד. הרב מוה"רר שמוחל גאטינייו זיל בתשו' הנד"מ בכ' צל הכסף ח"ב סי' ב' דס"ו ע"ד:

י"ח שם ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן וכו'. מעשה באיש א' ששלחו אותו לעיר אחרת לחפש אם ימצא איזה עדות להתיר אשה עגונה ועשו תנאי עמו שאם יביא עדות להתיר אשה יתנו לו ב' חלפים לבנים ואם לא יביא עדות שיספיק להתיר לא יתנו לו רלא אלף לבנים והלך אותו השליח והביא עדוייות מפי אחרים שלא היו מספיקין להתיר האשה אבל אמר ששמע מפי גוי מ"לת שנהרג. אותו היאודי ואותו העדות היה מספיק להתיר את האשה ונסתפקנו אי סמכי' על עדות אותו השליח כיון שהוא נוגע בעדות ועדיין במקום הספק אני עומד וכו'. מוהרי"בל ח"א סי' ח"י ומוהר"חש בק"ע ד"ד ע"ג הקשה אליו דהרי כתב הרש"בא בתשו' הבירה הר"בי ח"מ סי כ"ח מ"א דהא דנוטל שכר

להעיד עדותיו בטלין ה"ד בעדות שכבר ידע אבל לילך ולהעיד עדות אינו בדין זה ותירץ דבנוטל שכר יותר מדאי אין חילוק דאפי' נוטל לילך ולחפש דילמא אחר החיפוש משקר להרויח י"ש. ולכאו' ק' ע"ד מוהר"חש דמאי קא מקשה למוהרי"בל מההיא דהרש"בא דמיירי בנוטל שכר להעיד דבסוג זה הוא דחילק הרש"בא בין יודע העדות להולך לידע. ברם בנוגע בעדות חין לחנק בהכי דאפי' הולך לידע הענין פסול דנוגע בדבר ונוטל שכר להעיד ב' סוגין ננהו ומוהרי"בל לא קאמר אלא משום נוגע בעדות אם לא שנאמר דנוגע בעדות דנקיט מוהרי"בל בלישניה אינו אלא לשון מושאל ור"ל נוטל שכר להעיד. והכי אשכחנא לה' קול בן לוי ז"ל בתשו' סי' ו' דמ"ב ע"ח שכתכב וז"ל ותשתכח דדוכתי דהזכירו הפוס' נוגע בעדות ל"ד ושם מוושאל הוא דאיכא גווני מנייהו דמקרי נו"ב ממש ואיכא גווני דאע"ג דחינו ממש אלא הנאה חיצונית יכונה בשם נו"ב וכו' י"ש. והכא ממקומו הוא מוכרע שהרי כתב מוהרי"בל ז"ל בס"וד ועדיין במקום הספק אני עומד וכל מ"ש הוא להלכה וכו'. יעו"ש. והרואה יראה דמקודם זה לא בא בפיו שום ספק בענין נו"ב אלא מיש קודם לזה בנוטל שכר להעיד אם פיסולו מדאורייתא או מדרבנן וכתב ב' דרכים דרך ח' דנעילם הוא מדרבנן הדרך הב' דהיכא דנוטל שכר להעיד יותר מדאי הוא מדאורייתא אך בבג"וב לא נסתפק בזה (וכבר כתבתי מזה בהגהותי על כתבי רב נהוראי כמוה"רש מאטלון נר"ו בה' קידושין סי' ט"ו. והן עתה עלו ובאו על מ"הד ה"ה בס' עבודת השם יעו"ש בד"קטז:

) אולם ראיתי לה' משאת משה בסי' צ"א שכתב דבכגוד מקרי נוגע בעדות שפיסולו הוא מדאורייתא אלא היכא דמתנה עמו בין יועיל ובין לא יועיל התם הוא נכנס בסוג נוטל שכר להעיד ופסול מדרבנן ע"ש ואין ספק שזה חולק אמוהרי"בל. וע' לה' ח"קל בסי' י"ד מה שפלפל בדין זה ולא בא בפיו תשובת ה' משא"מ הנז' אמנם חל עלינו חובת בי'אור מדוע לא חייש מוהרי"בל לפסל מטעם דהוי נו"ב והוא מילתא דמסתברא דכיון דהתנו עמו דאם יועיל יתנו לו כו"ך ואם לא יועיל לח יתנו לו אלא כך למה לא יקרא זה נוגע בעדות דלעצמו ג"ך יש חלק בעדות אם יועיל. היא שעמדה לי לומר דרך אחרת בדברי מוהרי"בל ונ"ל כי הוא הנכון דכונת מוהרי"בל במ"ש כי הוא נו"ב דהוי נו"ב ממש ואינו לשון מושאל וכונתו דחכמי הדור נסתפקו אי סמכינן על אותו עדות דהוי נו"ב כיון דהתנו עמו דאם יועיל יתנו לו כך ואם לא יועיל לו לא יתנו לו אלא כך. ויען דמשמע מדבריהם דאם היו מתנין עמו סך קצוב בין אם יועיל ובין אם לא יועיל דהיה מותר ולא חילקו בין רב למעט ע"ז כתב מוהרי"בל ועדיין במקום הספק אני עומד כלומר דגם אם היה הענין כן יש להסתפק כיון דאם נוטל שכר הרבה הוי פסול לפי הדרך הב' ודוק.

ואינו רחוק שכזה הבין מוהר"חש ומקשה על מוהרי"בל דנסתפק משום נוטל שכר דזה הוי היפך הרש"בא ולחלק יצא בין רב למעט וכנז' וע' כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ו יד"א הג"הט ס"ק טו"ב והנלע"ד כתבתי וע' להגאון נודע ביהודה סי' כ"ט רמז דבריו בפ"ת סק"ט שכתב דנוטל שכר להעיד כשר בעדות אשה וע' ערך השלחן ואפי זוטרי. בית מאיר דט"ו ע"א. ויקרא יהושע דכ"ט ע"א. ומוה"רח מדיני נר"ו בס' דברי חכמים סי' ע"ג דנ"ג ע"ד ד"ה אלא כתב בפירוש דברי מוהרי"בל קרוב למ"ש אני עני בס"ד. וע' להגאון שב שמעתתא הלכה ז' פ"ו ופ"ז מה שפלפל באורך על תשו' הרי"בל הלזו:

י"ט ראיתי לחתר חתירה ולומר דפסולי עדות מ"הת דחיישינן דמשקר ה"ד כשמדברים בפה ודבורא מקרי ואמר אבל לכתב מכתב (וכגון אני הח"מ פ' מעיד בתו"ע על פ' שנהרג וכו') ולהכשיל לאשה אולי לא חיישינן לזה וכעין מ"ש מוהר"יק בתשו' וכן קי"ל בח"מ סי' פ"א סי"ז לענין שלא להשביע דבכתב לא חיישינן ע' בס' ש"ך שם וה"ה כאן לא חיישי' למשקר אבל גם זה אינו דכבר כתבו התוס' בגיטין דס"ז דדבור דאתי לידי מעשה גם דבור לא מקרי ואמר וכאן עי"ז יתירו לאשה ודאי לא אמר ואפי"ה לא האמינו לפסול דאורייתא ה"ה במכתב ע"כ. הגאון שואל ומשיב מ"ג ח"א סי' רנ"ח:

ך ש"ע שם אבל פיסולי עדות דאורייתא פסולים היינו הפסולים מחמת קורבה. וכן הפסולים מחמת עבירה שנתבארו בט"חמ סי' ל"ד. ושם מבואר דאינו נפסל מדאורייתא אם לא כשעבר עבירה שחייבין עליה מלקות אבל אם עבר עברה שאין בה מלקות אין פיסולו אלא מדרבנן חוץ מגנב וגזלן דא"עפ שאין נלקין עכ"ז פסולים י"ש וע' פ"ת סקי"ח שהביא משם הגאון קהלת יעקב שכתב דהגם דמשמע לכאורה מלשון הש"ס דכל הפסו' הנמנין בסי' ל"ד פסו' מ"מ הנ"י בפ' זה בורר ובפ"י דיבמות כתב דכל שאינו רשע דחמס אינו פסול רק משום גז"הכ דאל תשת רשע עד לכן באיסו' דא"ץ עדות דאפי' אשה כשרה ה"ה רשע שאינו של חמס ובב"י סי' כ"ח נסתפק בהך סברא ומהתימא שלא הזכירו כאן דברי הנ"י אחר שלא נמצא חולק ויש להחמיר וכו' עכ"ל ובאמת כי סברא זו של הנ"י היא ג"ך ס' הרמ"בם בפ"יא מה' עדות וכבר כתבתי בזה בחידו' ליו"ד סי' קכ"ז. מ"מ במאי דקמן ראיתי לה' המאירי בסוף יבמות דק"א ע"א מן הספר שכתב להדייא חבל הגזול או הפסול בעברה שפיסולו גרם לו אינו נאמן עי"ד מוכח דאף בשאר פסו"ע איתיה להא ומה שציין לה' ב"י לא ידעתי איה מקום כבודו:

כא מי שעשה עבירה שנחלקו הפוס' עליה אי איסור עשייתה מדאורייתא ללקות עליה או מדרבנן מה דינו לעדות אי נפסל מדאורייתא או מדרבנן או למר מדרבנן ולמר מדאורייתא ונ"מ למילי טובא. חזה הוית לגדול אדוננו ה' שער אשר בחא"הע סי' ג'

שעמד על פתגם דנא הלא הוא על איש אחד שיצא ביום שב"ק ממקום שהיה והוציא דבר מר"הר לר"הי והלך חוץ לתחום יותר מי"ב מיל אם נפסל מדאורייתא או מדרבנן דהאיכא פוס' דס"ל דלוקה מ"הת ולעומתם איכא פוס' דס"ל דאין דין ר"הר בז"בז וגם איכא כמה פוס' דס"ל דאין תחומין כלל מ"הת ומר הוא דקאמר דכיון דמספ"קל אי עבר אדאורייתא או אדרבנן באנו למקנו' הפוס' אי חומר הספקות מ"הת או מדרבנן ולמ"ד מה"ת נפסל מ"הת ולמ"ד מדרבנן נפסל מדרבנן ושוב כתב דכד הוינן בה חזינן דבכ"הג דאנן קיימין שאנו באין לפוסלו ולהוציאו מחזקת כשרותו כ"ע מודו דמדאורייתא אוקמינן ליה אחזקתיה וכשר לעדות מ"הת ולא נאמרו דבריהם דרבנן ומחלוקותם אלא דוקא היכא דליכא חזקה לשום צד מהם לא להקל ולא להחמיר אבל היכא דאיכא חזקה לא' מהצדדין אפי' להקל פשיטא ודאי דאוקמינן אחזקתיה מדאורייתא ורק מדרבנן הוא שנפסל א"ד ז"ל: ובאמת דלא זכינו לאור באור פני גמר הפסק הנז' וכמ"ש מע' הרב המגיה נר"ו וזוהיא סיבה דאין איתנו יודע אם הביא איזה ראיה לדבריו. ואנכי הדל באלפי בתר דלחיכנא עפרא דתחות רגלוי אמינא דדבריו שגבו ממני ולא זכיתי להביאה דאיך הפה יכולה לדבר ולומר דאיכא חזקת כשרות מאחר דאיכא עד המעיד שעשה איסור אלא דאין אנו יודעין אם הוא מדאורייתא או מדרבנן ומה שייך עוד לומר חזקת כשר והאמת אגיד דמיראת כבודו כי רב הוא הייתי מטמין חילוק זה תחת שפתי עד צא כנוגה בספרן של צדיקים: ואבקשהו ולו' נמצא בדברי ה' תנא ה' מש"ל ז"ל פ"ו מה עדות דין ז' שארי עלה ונסתפק היכא דאיכא פלוגתא דרבוואתא בדבר אחד דמר אסר ומר שרי ובא אחד ועשה אותה פעולה אי מוציאין ממון ע"פ וכתב דזה תלוי במחלוקת ר"ח והרז"ה עם הרמ"בסדעימיה בההיא דג' שיש בו לקיים את השטר דלס' ר"ח והרז"ה היכא דהוו תרי ותרי אוקמינן אחזקתיה וחזקת הגוף עדיף ולס' הרי"ף והרמ"בם חזקת ממון עדיפא ושוב כתב דבנד"ז גם ר"ח מודה דבשלמא בספק מציאות כגון אכל או לא אכל בזה שייך למימר אוקי גברא אחזקתיה ולא עשה אותה פעולה אבל בנ"ד שהפעולה כבר נעשית כגון שאכל אלא דאיכא ספק אם אותה אכילה אסורה או מותרת לא מהנייא בזה חזקת הגוף דאין כח בחזקה לברר הדין ובנה אצלו צי'ון תשו' הפ"מ ח"ב סי' ק"ה שחלק על מוה"רא ששון (האחרון) על מי שעשה איסור דרבנן ויש מחלוקת אם באיסור דרבנן בעינן חימוד ממון ומר הוא דקאמר דדמי למחלוקת ר"ח עם הריף ותהי בה הפ"מ דלא דמי דבנ"דזן לכ"ע ליכא חזקת הגוף דהא רשע הוא דעבד איסורא דרבנן אלא דלפוסלו איכא מ"ד דל"ב רשע דחמס ותמה עליו המ"של ז"ל דלפי חילוקו לא היה צריך לזה כיון דאין הספק על הפעולה אם בעשית כי היכי דתהני החזקה וכו' יש"ב וע' פתחי תשובה

סי' ל"ד מח"מ סק"מה הרי לך דהפ"מ ז"ל כרוזא קרי בחיל דלח שייך לומר בזה חזקה וכאשר עלה בדעתינו ואת העודף דברי ה' תנא דבכל כה"ג ל"מ ול"מ החזקה ומגן שוויא: וכזאת וכזאת מצאתי לה"רב ארג"יל בתשו' סי' ל"ד שחלק על מוהר"שא בתשו' סי' כ"ד שעמד על מה שנחלקו הפוס' ז"ל בענין עני המהפך אחר החררה אי איתיה גבי מציאה והפקר אם אחד עשה זה בכה"ג אי שרי למקרייה רשע והכי אמר מר דלא שרי למקרייה רשע ול"מ לס' ר"ח ז"ל דאפי' נגד חזקת ממון אזיל בתר חזקת הגוף דהכא אסור לקרותו רשע אלא אפי' לשון הרי"ף ז"ל ל"ק חלא בנ"ד דאית ליה חזקת ממון אבל הכא דליכא חזקת ממון גם איהו יודה יעו"ש ובא דעהו הרב"א ז"ל וחקרו ע"פ הדבר האמור דכיון דהאיש הזה עושה הפעולה מה שייך למימר אוקי גברא אחזקתיה דלחד מ"ד נקרא רשע יש"ב. ומ"מ אף לפי דברי מוהר"שא דאזיל בתר חזקת הגוף אף במחלו' הפוס' אינו אלא היכא דמר שרי לגמרי דבזה מהני ומעלי החזקה לאלומי הך סברה ברה היכא דלכל הסברות עשה איסור למר מדרבנן ולמר מדאורייתא מי זה אמר דמדכרינן תו החזקה וא"כ חידוש זה שחידש בטובו מו"הר ז"ל אה"מר כרב גדלו אינו אלא לס' מוה"ראש ז"ל ונדחה קארי לה הפ"מ ז"ל ההוא חמה דחזקת כשרות עמדה ונס'עת והלכה והיתה לאיש אחר וגם הר"בא והמ"של ז"ל נצבים לקראתו:

ואחר החיפוש מצאתי להח"קל בי"וד ח"א סי' פ"ז דק"לג ע"ג שהביא דברי המ"של הנז' ותמ"ה יקרא עליו מתשו' מוהר"שח ואיהו גופיה הביאה בפ"ד מה' מל"ול דין ז' ומריהטא דלישניה שם משמע דכוותיה ס"ל דמחלוקת הפוס' הו"ל כתרי ותרי והצ"ע ושמה תראה דחלק על הפ"מ דסבר דבפלוגתא דרבוואתא גם הרי"ף יודה וע' לה' שפת הים ח"ג בדק"עג ע"ג. והנה אע"ג דמצינו דהמ"של ז"ל ה'ן נסתר מחמ'תו בעיקר החילוק דספק מציאות לספקא דדינא מ"מ אזיל ומודה בעיקר דינו של הפ"מ ז"ל שכתב דהיכא דכבר עבר איסורא לכ"ע רשע הוא אלא דנחלקו אם יש לפוסלו לעדות או"ל דהתם אף ר"ח יודה דליכא חזקת הגוף וכמו שאתה תראה שם בה' מל"ול דקאי הרב בעדים שחתמו על שטר הרבית דלס' התוס' הם כשרים כיון דלא ידעי דאיכא איסורא ולס' הרמ"בם פסולים ואחרי אמרו זה נכנס במחלוקת ר"ח עם הר"ף סבר מימר הרב ז"ל דבזה גם ר"ח מודה כיון דגם לדעת התוס' איסורא קעבדי אלא דמכשירים אותם כי לא ידעו האיסור ולא שייך לומר אוקי אחזקתיה ויליף לה מדברי הפ"מ הנז' ושוב הדר ביה מר מכח דברי הפ"מ דכתב בתר הכי בנדון כיוצא בזה דכיון שאינם יודעים הו"ל כשרים ממש יעו"ש מבואר דלדעתו כל היכא דידעי דאיכא איסורא יהיה מדרבנן או מדאורייתא כיון דלכל הצדדין איכא איסורא רשע מקרי ולא שייך תו למימר אוקמי אחזקתיה וכדברי הפ"מ

בתחי' דבריו. ופליאה כשגבה על הגאון מו"הר דכל רז לא אנס ליה איך לא זכר שר לכל הנ"זל:

ושוב ראתה עיני דדברי הגאון מו"הר ז"ל הנה הנם תורתו של ה' עדו"בי ז"ל סי' י"ח בגדולה מזאת דהתם קאי הרב להכשיר עד שהעידו עליו שעבר אשבועה דלהבא דכיון דנחלקו ר"שי ור"ת ולס' ר"שי אינו נפסל אוקמינן ליה אחזקתיה וסיים וכתב וז"ל וכ"ת הרי בנ"ד אפי' לר"שי וסיעתו פיסול דאורייתא לית ביה אך מיהא פסול דדבריהם הוי דהא איתרע חזקתיה לגבי דבריהם מיהא ול"ד לדהרי"בש ומוה"רם ז"ל דלא איתרע חזקתייהו לשום דבר הילכך א"זל אוקמיה גברא אחזקתיה אך בכ"הג מנ"ל הא ודאי בורכא היא דהאף אמנם שאיתרע חזקתיה לגבי איסור דבריהם היינו לדבר הקל לא מפני זה נאמר דאיתרע ג"ך לדבר החמור לומר שעובר הוא ג"ך על איסורי תורה וחייבין עליהן מלקות כדי דנפסל ליה בסבת שהוא פסול כפיסולי עדות דאורייתא ודכבר אמרינן בעלמא מותרה לדבר הקל אינו מותרה לדבר החמור וק"ל עכ"ל הנך רואה בעיניך דא"עג דלכ"ע עשה איסור תורה כיון דאיכא מ"ד דחינו נפסל לעדות לא העדיו מיניה החזקה. אבל האמת דדברי ה' עדו"בי הללו הנם היפך דברי כל הפוס' הנז'. ואחר אחרון אני בא הוא ה' שואל ומשיב במהדו' ג' ח"א סי' רנ"ח שכתב וז"ל לכאורה כיון דלא הוחזקו כאן בגניבה רק מעכ"ום וכו' אם גניבת הע"כום אינו מ"הת א"כ פסולים דרבנן כשרים להעיד אמנם מלבד שאין זה מוסכם ושיטת הרמ"בם דגזל עכו"ם מ"הת וכו' אף גם דאינו ידוע לנו שאינם גונבים רק מעכ"ום הם מוחזקים בחזקת גנבים ובעו"הר בודאי אינם מקפידים אם הנגנב עכו"ם או ישראל וא"כ הם פסו' מ"הת ואין כאן מקים להכשיר ע"כ. הרי דגם הוא משלנו דכל דהוחזק באיסור אף שהוא איסור דרבנן דהיינו גניבת עכ"ום דל"מד הוא מדרבנן מ"מ הוחזק לנו גם לגניבת ישראל שהוא איסור תורה וסרה ממנו החזקה וק"ל:

והנה אם באים אנו להוציא ממון ע"פ עדות זה אין ספק דהמוחזק מצי מימר קי"ל כ"מד דאיסור זה הוא מ"הת ורשע מקרי ופסול לעדות ולא בעי הכרזה ולא קיימינן השתא אלא היכא דליכא חזקת ממון וכגון בעדות אשה עגונה דפסק מרן דפסולים מדרבנן כשרים לעדות אשה ופסו' דאורייתא אינם כשרים אלא במכ"לת מה דין יהבינן לעד הזה כי לפי מה שהוכחנו דל"א בזה חזקת הגוף נמצא דחזרנו למאי דסבר מימר מו"הר בתח' דבריו דה"ז נכנס בגדר המחלוקות אי חומר הספקות הוו מ"הת או מדרבנן ולמ"ד דרבנן נפסל מדרבנן ולמ"ד דאורייתא לפסל מדאורייתא ואנכי תולעת גם בזה לא ירדתי לסוף דעתו דנראה דאישתמיט מיניה לפי שעה דברי ה' חק"ל חי"וד דקל"ג ע"ב וג' ובסי' קי"א דקנ"ט

ע"ג דהא דנחלקו הפוס' אי חומר הספקות דאורייתא או דרבנן ה"ד בספק מציאות אבל לא בספק מחלוקת הפוס' דאז לכ"ע הוי מדרבנן י"ש ואף דכתב שם דמתשו' הר"ן דסי' נ"ו מבואר דאף במחלוקת הפוס' נחלקו מ"מ לא הי"ל למו"הר להחליט הדבר על בלי הגיד דלרוב הראשונים ס"ל דבמחלו' הפוס' לא נחלקו וכמ"ש ה' חק"ל ואנן בדידן בתר רובא אזלינן וצ"ל. אבל מי זה אשר יוכל לפצות פה נגד מו"הר ז"ל די רוח אלהין קדישין ביה אשתכח ולא נעלם ממנו אפי' קוצו של יוד' ואין ספק דהאריך הרחיב בדבר הזה וחע"ד או היה בדעתו להאריך. (ועמ"ש בקונט' הכללים אשר לי בכללי ס"ס:

) ומעתה תא ואחוי לך דיש להכשיר את העד הזה מ"הת מכח ג' ספקות אשר עלו ובאו בענין זה הלא המה ס' אי הלכה כהפ"מ ודעי' דלא מדכרינן תו החזקה דלמא הלכה כה' עדוב"י ועמו מוהרא"ש ומוה"ר דסברי מרנן דעניין החזקה קיימת וכל לגבי איסור תורה החזקת כשרות יכולה היא שתגן ואת"ל דהלכתא כהפ"מ ודעימיה מ"מ כיון דמידי פלוגתא אם עשה איסור לא נפקא אין לנו לומר אלא ספקא דאורייתא לחומ' דהתורה אמרה אל תשת רשע עד ושמא הוי רשע ואז נכנסנו בסוג המחלוקת אי חומר הספקות מדאורייתא או מדרבנן דדלמא הלכתא אזלא כמ"ד דהוי מדרבנן ורחמנא שרייה. וא"תל דהלכתא כמ"ד דהוו מה"ת דלמא בנד"ז לכ"ע חומר הספקות הן מדרבנן כיון דהוי במחלו' הפוס' וכ"כ האי לכ"ע הוי מדרבנן לבד הר"ן ז"ל וכנז' וכבר אתה ידעת דמכשרינן עד ע"פ ס"ת וכמ"ש בתשו' ה' עב"יע שם וחק"ל שם בדקל"ג ע"ד. וכרגע נראה לי ס' פנים במשפט ושם ראיתי בסי' ל"ד סקי"ג שנסתפק על מי שאמר לגוי בשבת לעשות לו מלאכה אי מפסיל לעדות ד"ת או"ל וכתב דבמחלוקת הוא שנוי דלס' האומ' דהוי מדרבנן נפסל מדר' ולס' האומ' דהוי דאורייתא נפסל מדאורייתא י"ש ואנן כתבינן מאי דס"ל ואשרי תבחר ותקרב (וכעת אין הספר בידי דהא אפי' למ"ד דאיסור אמירה לגוי הוי מדאורייתא מ"מ נראה לפום ריהטא דאין כאן מלקות דלא קעביד מעשה ובעבירה שאין בה מלקות לא מפסל מדאורייתא וצריך לראות הדברים בשרשן):

והאמת דעלה על דעתי לאלומי הך היתרא וללמד עוד זכות על העד הזה דאין פיסולו כ"א מדרבנן והיה בהניח לך נגד עיניך מחלוקת אחר שיש בענין זה וממילא ריווחא דיצטרף עוד ספק אחר בצד הספקות שאמרנו והוא דכיון שהעד הזה עשה איסור שנחלקו הפוס' אי איסו' מדאורייתא או מדרבנן וכגון אמירה לעכו"ם אינו מוחלט הדבר דשייך לומר כאן ספקא דאוריי' לאומ' דהנה אמת דאיכא מערכת הפוס' דס"ל דיש לו דין ספקא דאורייתא והוא מתשו' הר"ן ואחריו נמשכו מוהר"אק בכלליו כי הובאו בס' ב"ד חיו"ד סי' מ"ח זיכ"ו ע"ד וה' ערך השלחן חיו"ד סי' ק"י וה' עין זוכר מע' הס' ס"ק כ"ו ושם הובא לצי"ון

פוסקים דקיימי בהך שיטתא ועד אחרן ה' פתחי הדביר בסי' קפ"ו ובקונט' כסא דחיי דרי"א שהאריך למעניתו וסו"ד הלכה זו העלה דכיון דרבים ונכבדים קיימי בהך סברא אין דברי החולקים עומדים נגד כל הנך רבוואתא קמאי ובתראי יש"ב ועוד לו בסי' ש"ם וכן הסכים בס' אור לי סי' צ"ג יעו"ש האמנם לעומתם מצוו"חין כמה מרבוואתא וס"ל להיפך הביטה וראה בספרי הפוס' הנז' ומתוכם אתה תחזה: ויציבא מילתא דכד הוינא טליא זה כמו ט"ו שנים שעמדת. על דבריהם דרבנן ואביזרייהו ובפרט מאי דילפי הך דינא מתשו' הר"ן וכד הוינן בה עיניך תראנה דליתא כי האי סימנא בדברי הר"ן ומעולם לא נחה דעתי בזה עד שמצאתי בס' כסא דברכתא לאחד מחכמי אזמיר ובס' ט' דל"ז והנמש' האריך הרחיב בשורש דין זה וחד"ד ותימ' ע"ד חכמים הנז"ל ככל אשר עלתה על לבי מרישא לסיפא שמח לבי ותעלוזנה כליותי ואסייומא דפסקא הכי אמר מר דאם באנו למנין רבים אשר איתנו מאשר איתם דס"ל דספק כי האי אינו נכנס בסוג ספקא דאורייתא יש"ב. הנה נא ערכתי לפניך המחלוקת שיש בדין זה וטובא איכא דס"ל דאין זה מקרי ספקא דאורייתא וזאת אומרת דהאיכא עוד ספק רביעי דאפי' תימא דגם מחלו' הפוס' נכנס בגדר הספקות. דלמא כל כה"ג אינו נכנס בסוג ספקא דאורייתא וממילא דאיינו נכנס בחומר הספקות בכרם בהיותי מה עם חכמי הישיבה הע"יא. חד מינן לחלק יצא דהכא לא שייך הך מחלוקת דכיון דהתורה אמרה אל תשת רשע עד והשתא מספק"ל אי זה מקרי רשע או"ל לכ"ע אמרי' בזה ספקא דאורייתא לחומ' וע"כ לא נחלקו הפוס' אלא דוקא היכא דמספ"קל אעיקרא אי צותה התורה ע"ז הו"ל וכההיא דחילק ה' כסא דברכתא שם בדילו ע"ד להההיא דהמש"ל בדין המומייא י"ש ודוק והנאני. ומ"מ כבר כתבנו לעיל מזה דמשלשה ספקות אחרות יש להתיר כנל"עד. ואח"זר מצאתי להג' בע"ס פמ"ג בספרו שושנת העמקים בפתיחת' ד"ג ע"א שכ' וז"ל ויש לי חקירה אם עבר עבירה ס' איסור תורה אם נפסל לעדות מ"הת או כשר לגמרי ומה שהביאני לזה הוא דקדוק דברי הרמ"בם פכ"ב מה' עדות עבר עבירה שחייבין עליה מלקות וכו' היה החייוב שבה מדברי סופ' פסו' מדברי' ולא כתב בקיצור עבר עבירה מדבריהם וכו' אלמא דאין פיסול כ"א ביש חייוב מלקות וכו' והיכא דליכא מ"מ מדבריהם כשר אף מדרבנן וכבר כ' הב"י יו"ד סי' רצ"ז דעל הספקות אין בהם מ"מ וא"כ אף למ"ד ס' תורה מ"הת אסור לית ביה מ"מ וכשר אף מדרבנן יע"וש ובכלל ט' שפקפק ע"ד הר"בי:

כ"ב יש לעיין באותם המוחזקים לגנבים וגזלנים לעכ"ום ולא לישראל וקי"ל החשוד לדבר הקל אינו חשוד לדבר החמור אם נקראים עוברים על ד"ת או"ל וכו' וצ"ע ה' בית

מאיר דט"ו ע"א ועיין שואל ומשיב מ"ג ח"א סי' רנ"ח שהעלה לאסור הבאתי דבריו לעיל בסמוך ועמ"ש שם:

כ"ג שם. ואם מסיחים לפי תומם כשרים. זוהיא ס' הרי"ף והרא"ש ויש שחלקו עליהם כמ"ש בב"י בשם הר"ן בתשו' סי' ג' גם ה' המאירי בפסקיו דק"א ע"א מן הספר גבי פסולי דעבירה דאורייתא כתב וז"ל וכתבו גדולי הפוסקי' שאם הסיח לפ"ת נאמן דלא גרע מגוי ומ"מ יש לפקפק בדבר שאחר שהוא יודע אף הוא מתכוין להערים יעו"ש ונעלם דבר מהיד"א מ"ק הגה"בי ס"ק כ"א שכתב דפסולי דאורייתא אליבא דכ"ע כשר במ"סלת יעו"ש: , כ"ד עמדתי לברר דינא היכי הוי אם באו לפני ביד ב' עדים להעיד על בעלה של פ' שמת וביד קבלו העדות ואח"ך נודע שאחד מהן הוא פסול דאורייתא שאין מקבלין עדותו אא"כ הוא מסל"ת אי בטל כל העדות דמדמינן זה להה"א דפסק מרן בש"ע ח"מ סי' ל"ו דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וה"ן כיון דהאחד הוא פסול ואין עדותו מועיל אא"כ מסל"ת וכל שנתכון להעיד העדות בטל א"כ גם עדות הכשר מתבטל כיון דנצטרף עם הפסול. או נימא דשניין דא מן דא דכיון דעדות זה סגי בחד דאפי' עד אחד כשר להעיד מה לי ולצירופו דל מהכא הפסול הרי כאן עד אחד כשר:

ולפום ריהטא צד זה הוא המכריע וליכא לדמותו לממון דאפי' דסגי בב' אם איכא שלש מתבטל גם עדות הב' אע"ג דסגי בב' דגבא טורא בין עדות עגונא לעדות ממון דבשלמא בעדות ממון דמן התורה צריכי ב' עדי' ובחד לא סגי אמרה תורה דאם נמצא אחד מהם קו"פ עדותן בטלה ומכח היקשא דקרא דע"פ ב' עדים או ג' עדים גמרינן דאפי' דאיכא תלתא דבחד מנייהו מתקיים העדו' עכ"ז כל שנצטרף עמהם הפסול עדות כלן בטלה. אבל הכא דלא בעינן אעיקרא ב' עדים רק באחד סגי נמצא דמעולם לא באו לכלל צרוף לא נאמר בזה נמצא אחד מהם קו"פ עדותן בטלה:

וכיוצא בזה שמענו דנחלקו הפוסקים היכא דנמצא אחד ק"ופ דעדותן בטלה אי מהני העד הכשר לחייבו שבועה והביא מקנוקת זה הכנ"הג בח"המ סי' ל"ו הגהט"ו סק"א דיש מהמורים שלמדו מדברי התוס' במכות ד"ו ד"ה אר"י דהעד הכשר מהני מיהא לעד א' לחייבו שבועה ושמוה"רא קאפסאלי חלק עליהם דהתוס' לא כ"כ הלכה למעשה וגם לא כתבו אלא לדעת ר"י דמחלק בין דיני נפשו' לדיני ממונות ואנן ק"ל כר' דאין חילוק יעו"ש (וכבר כתבתי בזה בתשו' לא"הע אדר א' התרס"ח) ואנת דאמרי דל"מ לדעת האומרים דנשאר הע"א בכשרותו לחייבו שבועה דמכ"ש נפקא לנ"ד דכשר העד האחר אלא אפי' לס' החולקים איפשר דהם לא אמרו אלא עדין ממון דכשבאו להעיד באו שניהם לחייבו ממון וכיון דהורע כחו של הכשר על הממון הורע כחו על השבועה דקשה הדבר לומר

דעד המעיד בדבר אחד יהא כשר למקצת ויהא פסול למקצת דכיון דנפסל נפסל לגמרי אבל בענין עדות מיתה דאעיקר באו להעיד על המיתה ובהא כל אחד לבדו כשר למה יגרע כחו בצירופו עם הפסו' ולא נימא דל מהכא הפסו' ובהא איפשר דאפי' החולקים יודו ודוק:

אולם אשובה אראה שם בכנ"הג שכ' וז"ל ובתשו' למוהר"י בי רב סי' ע"ו כתוב דדיני איסור לא דמו לד"מ ונפשות לענין זה וכ"ן מסתמיות דברי הפוס' דלא נאמרו דינים הללו אלא בד"מ וד"ן ולא באיסורין אבל מתוך דברי מוהר"י בי רב סי' ה' ע"ד וע"ה נראה דאפי' בדיני איסור הדין כן וכן מוכיחין בפי' דברי מוה"רם אלשקר בסי' י"ו וצ"ע ע"כ וכפ"ז נמצא דעיקר חקירתנו במחלוקת הוא שנוי דגם עדות להתיר אשה עגונה הוא איסור ובתשו' מוהר"י ב"ר שבידי ליתא לתשובה זאת וכעת חין תשובת מוהרמ"א עמדי אבל לבי אומר לי דאינהו קיימי בענין קדושין ובהא הוא דנחלקו אי שייך בזה דינא דנמצא אחד מהם ק"יופ דמר קאמר דאין ביניהן הפרש ומר אמר דשאני איסורין ואם אמת הדבר אין להביא ראיה למתי דאנן קיימין דשאני קידושי' דגם בהו בעינן ב' עדים המעידים וכל דליבא ב' עדים לא מהני מדאורייתא אבל בעיגונא דבעיקר העדות הקלו דסגי בעד אחד גם מוה"די ב"ר יודה דכשר העד הנשאר ואחזה אנכי דבדבר הזה קדמוני שרים. דמוהר"ם נאויירה בתשו' כי באה בספר מכתם לדוד אה"ע סי' ט"ז דהתם קאי בענין עדות מיתה להתיר את האשה כתב וז"ל איברא דכאן יש צדדים לחלק ולומר דאינו בכלל מאי דחמור רבנן נמצא א' מהם קודם עדותן בטילה וכו' דהכא שאני דכל א' העיד בפ"ע ונמצא דלאו מפיו אנו חיים ואפי' בחד סגי וכמאן דליתיה לפסול דמי דמתחילה העיד כל א' בפני עצמו ואח"ך שלשתם ביחד דל מהכא זה הפסול אכתי איכא עדות כשר ע"כ ומכותלי דבריו ניכר דאף הוא היה מכוין למאי דאמרן דבעדות אשה עגונה לא שייך דין זה. אך בהעמיק קצת על דבריו אתה תראה דעיקר היתרו אינו אלא משום דלא באו בבת אחת להעיד אלא בתחי' באו כל א' בפני עצמו ואחר באו שלשתם דמשמע דאם היה הנדון שבאו שניהם יחד להעיד הוא היה מורה לבטל עדות הנשארים מפני סיבה כי נמצא ביניהם פסול וכן הבין בדבריו הר"הג מוהר"דפ ז"ל בתשובתו על דבריו שם דבא בהשג יד דמה בכך דהעידו כל א' בפני עצמו מאחר ששלשתם נמצאו בשעת ראייה ובאנו להההיא דהר"מבם ז"ל דכל שמתחילה בשעת ראייה כיונו לראות כדי להעיד בטל כל העדות ואפי' לדעת הרא"ש דס"ל דתרתי בעינן מ"מ לדידיה א"צ שיעידו ביחד וסיים וכתב וז"ל ומעתה ל"מ לדעת הריב"ש וסיע' דסברי דע"א דנאמן בעיגונא דאתתא אינו אלא מדרבנן דהיקלו אבל מדאורייתא הוה בעי עדות גמור דנמצא א"כ בהנך סהדי שייכי

אהדדי מה"ת מיהא וכולהו עדות אחד מקרו וכו' אלא אפי' לדעת הרשב"ץ וסיע' דסברי דע"א באשה כשר מדאורייתא לדידהו נמי אע"ג דאילו היה חד כשר לחודיה הוה מהימן לגמרי מה"ת ועדות גמור היא דכל שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כב' מ"מ כל שנצטרף עמו הפסו' אע"ג דלא צרך ליה כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן וכמאן דליתא דמי אפ"ה כי היכי דמצטרף בעלמא השלישי הפסול לבטל עדות הב' הכשרים אע"ג דהב' לא צריכי ליה כלל ולא שייך בהדייהו מכל וכל אפ"ה אמרי' עדות שבטלה מקצתה בטל כלה ה"ל פשיטא דלא שנא עכ"ד. והנה אמת שגדול כבודו וגברא רבא אמר מילתא מ"מ תורה היא ולפי דעתי אהס"ר לא כן אבי ל"מ לדעת הרש"בץ דס"ל דמדאורייתא בע"א סגי דבנר"ז לא נתבטל עדות האשה ול"ד לג' דכשנמצא א' ק"ופ דנתבטל עדות הב' אע"ג דאנן לא צריכינן לעדות הג' דהתם שאני דמן הדין לא סגי בלתי שנים וכאשר אמרנו בראשית האו"מר אלא אפי' להריב"ש שהוא מדרבנן מ"מ הם העמידו דבריהם נגד הדת ואמרו דסגי בא' והחזיקוהו כאלו היה מן התורה דסגי בא' וכפ"ז לא שייך כאן דינא דנמצא א' ה"ד היכא דאמר המומר פ' מת או ק"ופ וכבר החזקנו דברינו מדברי הפוסקים שהביא הכנ"הג בשם התו' וככל הנז'. וכבר ראיתי לה' מכת"ל שם דשוב בתר הכי נסתייע עצמו מדברי התוס' ומוה"רי בי רב הנז' לרווחא דמלתא וגילה דעתו דאילו לא היה דנמצא כשרות להעד הפסול לא היה סומך ע"ז ולפי דעתי המעט כל מן דין סמוכו לנא. ומ"מ בסוד ה' מכת"ל שם נפק דק ואשכח ולימד אמרינן מדברי מהרח"ש בקו' תנינא ד"ו דבעדות עגונא לא נפסל עדות הכשר בעבור שנצטרף עם העד הפסול יעו"ש:

ושוב ראתה עיני דדין זה בא מפורש ברבני אשכנז קבצם כעמיר ה' פתחי תשו' בסק"ח דה' נו"ב בסי' מ"ה נשאל בזה (מרן ס' נ"וב תחת ידי כי לפי מה שהעתיק שם נראה דהיינו נדון ה' מכת"ל) והעלה דלית דין צריך בשש שעדות הכשרים קימת ושרע"קא נסתפק בזה והרצה דבריו לפני הגאון מליסא והסכימה דעתו כדעת הנו"ב ושוב הרעק"א כתב דנכונים ומסתברים דבריו י"ש:

כ"ה שם ישראל מומר רם הוא מסל"ת נאמן. מכלל הן אתה שומע לאו דאם אינו מסל"ת אינו נאמן לכ"ע וכתב מוהר"ש גאטינייו ז"ל בתשו הנ"מ בס' צל הכסף ח"ב סי' י"ב דמבואר בתשו' מוה"רם ופסקי מוה"ראי דאף להחמיר אינו נאמן יע"וש:

ודע דבמאי דתפס במושלם מרן דמומר מסל"ת נאמן מידי פלוגתת לא נפקא ויש מן הפוס' שכתבו דיש להחמיר יעו' בי"דא הגה"בי סק"ך י"ש וכתב ה' עיר וקדיש מוהד"יקו ז"ל בס' גבעות עולם סי' ז' דאפי' לס' החולקים פ' נהרג שמעיד על המת ממש בהא אמרינן דשמא מתכוין להעיד והוא עושה ערמה להיות מסל"ת אבל כשהוא מדבר על

דבר אחר ומתוך דבריו יוצא עדות על ההרוג כגון ששאלו אותו למה נתעכבת בדרך והוא השיב שנחבא מההורגים וחזרו ושאלו לו באיזה מקום היה והוא השיב במקום שהרגו את פ' בהא ודאי ליכא למיחש וכתב שהוא חילוק נכון ויציב י"ש ובס' פ"ת ס"ק כ"א: מ"ו משומד ששב בתשו' ומתפחד שלא יכירוהו והוא נושא סי' בראשו להורות שעדיין הוא מומר אי כשר להעיד בתורת עדות נחלקו בזה ה' מוהר"ם חיים עם הפמ"א ולפי דעת הפמ"א אינו כשר רק כשיעשה תשו' דפז"ב שילך למקום שאין מכירין וכו' ה"ד הי"א בהגהב"י סקי"ט וע' למוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סי' ב' שעמד ע"ז וכתב דאף לדברי הפמ"א היינו בכגו"ד דעדיין היו לו סימני טומאה אבל כל דחזינן דשב בתשו' לגמרי אין אנו צריכין לתשו' דפז"ב י"ש וכ"כ בס' ידי דוד סי' י"ג וע' במה שאכתוב לקמן על ס"ו בס"ד:

כ"ז עובדא הוה באשה אחת שהיתה בחזקת ממזרת ונשאת לגר ולימים הלך הגר למרחקים ושוב נודע לה עדות מסל"ת שנהרג הגר נסתפק בזה ה' משנת ר"א ח"ב סי' מ"ט דליכא הכא כל החומרות השנוייות במשנה דהא ליכא הכא חששא דבניה ממזרין דבלא"ה בניה ממזרין וליכא למימר אתתא דייקא ומנסבה או"ד ל"ב כל החומרות אלא אף אם נחסרה אחת מהנה אמרינן אתתא דייקא והעלה דבמחלוקת הוא שנוי ולא בא לגומרה של תורה. וה' פתחי תשובה בסי' קי"ג הביא משם רעק"א וחתנו ה' חת"ס והגאון מליסא והנו"ב דהעלו להתיר על כיוצא בזה וע' פחד יצחק הנ"דמ במע' הע' דט"ו ע"ב שהוכיח מהש"ס דאף בזנתה דאבדה כתובתה אמרינן דייקא ומנסבא יעו"ש. כ"ח שם בהגה לא בא עד בדרכים הנזכרים רק יצא קול הברה שמת אין משיאין את אשתו. זוהי ס' הת"הד דלא כסברת ר' משולם שהובאה בב"י וע' כנה"ג הגהב"י ס"ק ל"ט יד"א ס"ק נ"ו מים שאל א"הע סי' א' ובספרו ברכות מים דצ"ח מוהרש"ג בתשו' שבס' צל הכסף ח"ב סי' ה'. חיים ושלום ח"ב סי' ט' מוהר"ש מנשה בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' דב"ך ע"ד וע' מה שרמזתי לקמן ע"ד מור"ם בסי"א:

כ"ט כל שיש הוכחה מתוך הסיפור כגון שציין מקום המיתה וכיוצא ל"ח לקול הברה כנה"ג ס"ק מ"ו צל הכסף שם ובסי' כ"ה דצ"ה ע"ד שער אשר סי' ט"ו דס"ג:

ל' היכא דאמר ראיתיו מה אמרינן דנתאמת לו ודאי ש'ת ולא מקול הברה ששמע או ידע שנהרג או נטבע ובזה יודה גם הת"הד ודלא כדמשמע מדברי ה' לב שמח סי' ד' שדבריו תמוהים. ה' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ז ע"ד ומצא כן מפורש למו"הראא בק"ע שלו ורמז כמה פוס' ע"ז ואני הדל בהגהותי שם כתבתי דגם היד"א ס"ק ס"א הביא הרבה פוס' רסל"ה י"ש:

ל"א ע"כ לא חששו המורים לקול הברה אלא בע"א אבל בב' עדים ליכא למיחש. יד"א ס"ק פ"ד צל הכסף שם:

לל"ב באומר "דיזין" ע' יד"א ס"ק ע"ה ע"ו דבמחלוקת הוא שנוי וה"ד באומר דיזין או אומרים לחוד אבל באומר באו ואמרו הכל מודים דל"ח לקול הברה. צל הכסף שם:

ל"ג ס"ד ש"ע הכל נאמנים להעידה חוץ מה' נשים שאינן מעידות. אפי' לאסר ח"מ וב"ש בשם מוהר"אי ז"ל בפ"וכ סי' ר"ך ורכ"א ומיהו ה"ד היכא דאיכא מכחיש כנגדן אבל אי ליכא מכחיש כנגדן נאמנות להחמיר נודע ביאודה מ"ב סי' ס"ד ועפ"ז בין תבין דברי המש"ל בפ"יב מה' גירושין ד"ה נסתפקתי דלא ליתו היפך דברי ה' מוהרא"י ז"ל ודוק וע' פ"ת ס"ק כ"ד דדבריו בזה אינם מובנים ואין ספר מראות הצובא מצוי אצלי לראות הדברים בשרשן וע' אפי זוטרי ס"קלב מ"ש בזה. ובעיקר ספקו של המש"ל ע' מה שכתב ה' כפי אהרן בח"א חיו"ד ס"י ד' דל"ג ובמ"ש הדל אני לקמן בסי' זה על סמ"ה:

ל"ד שם חמותה. דוקא חמותה ולא אשת חמיו. פתחי תשובה ס"ק כ"ו משם מיהץ סק"יו וכ"כ הגאון המאירי ז"ל בחידו' ליבמות לדק"יז:

ל"ה שם אפי' אינה עתה חמותה רק אם יבמה. הן הנה דברי הטור מבעייא דש"ס ולכל מראה עיני הקושייא מבוארת דמ"ש בהך בעייא דחמותה הבאה לאחר מכאן דלא איפשיטא בש"ס דפסק לחומ' ואילו בבעיא דבת חמיה דעיילוה בבי מדרשא ולא איפשיטא לא הזכירוה לא ר' הטור ז"ל ולא הר"אש וראיתי למוה"רי פארדו ז"ל בס' אפי זוטרי סק"ל שכתב דטעמיה דהרא"ש דלא סמך אשינויי וסמך אסתמא דש"ס ולפיכך בעייא דבת חמיה דסתמא דש"ס מיירי בה להיתרא אע"פי דדחי בדרך דלמא אשינויי לא סמכינן ולפיכך לא הזכירו הרב וסתמו כפירושו דנאמן ככל שאר נשים אך בעייא דחמותה הבאה לאח"ז דסתמא דש"ס מתרץ הבעייא דש"ס לאיסורא מכח פשטא ומתני' אע"פ דדחייוה בדרך דלמא לא סמכינן אשינוייא ולפיכך פסק בה לאיסורא א"ד ז"ל ומן התימא דלא זכר שר דדבריו הנה הנם דברי מוהרח"ש בק"ע דנ"ב ע"ד שכ"כ בדעת הטור אולם בדעת הר"אש לא ניח"ל למימר הכי משום שכתב בפסקיו דהוי בעייא דלא איפשיטא משמע דספקא הוא ולכן מר הוא דקאמר דהדחיה הא' לאו דחייה היא ומשו"ה פסק לקולא והדחיה הב' היא מלתא דטעמא ובריר ש"ב ואתייא הא כההיא דכתב ה' יד מלאכי במע' הד' אות קל"ו משם כמה פוסקים דהיכא דדחי הש"ס בלשון דלמא הויה דחייה בעלמא י"ש וע' אהל ישרים מע' הד' או"ג:

ובחפש'ון יצאתי ומצאתי בס' זכרון יוסף סי' י"ד דמ"ח ע"ג וד' שכתב משמיה דרש"ל בס' יש"ש על יבמות דרמי ומקשי הכי על כל הפוס' ז"ל והצ"ע ומר ניהו נפק דקואשכח

(לפי שיטתו) בירושלמי על הך מתני' דמשמע מהתם דבת חמיה נאמנת ומשו"ה פסקו הפוס' כהירוש' י"ש גם מוהר"ם מרגלית בס' מראה הפנים אשר לו על הירושלמי אסיק ותני להלכה דבת חמיה נאמנת וחלק על ה' תוי"וט שרצה לדקדק מר"שי והנ"מקי ורע"ם דס"ל להחמיר. אמנם מוה"רחש ז"ל כתב שם דכיון דרי"ו כתב להדייא לפסל וכ"ד ה"ה ראוי להחמיר והו"ד בכנ"הג הג"הט ס"ק רפ"ב וכ"כ בס' מ"הק וה"וד בפ"ת ס"ק כ"ח ול"ד. ושו"ר להגאון ר' המאירי בחידושיו דעל הא דבת חמיה כתב וז"ל ונראין הדברים שאף היא בכלל ואינה מעידה ובודאי עיקר הטעם מחמת גירסנא היא דאי מטעם שהיא נגררת אחר אמה הי"ל למנות ג"ך בת צרתה ובת יבמתה וי"א שהדבר בספק ולא תצא ע"כ וגם אתה תדין דגם לדעת הי"א היינו דלא תצא אבל לכתחילה אינה ראויה להעיד וק"ל. וחזה הוית לה' עבודת הגרשוני סי' ס"ו רמזו היד"א בהג"הבי ס"ק תע"ג שכתב דנ"ל דגם הר"יף והרמ"בם ס"ל דחמותה הבאה לאחר מכאן לא תעיד לה וליכא ספקא כלל כי פשיטותא דפשיט בש"ס הוי פשיטות מעלייא ואע"ג דדחינן לה דלמא ש"ה דרגיש לה צערא אינו אלא דחייה בעלמא ובפרט להקל לא סמכינן אדחייה דמפשטא דמתני' אמרה מת בעלי וכו' משמע שגם חמותה הבאה לאחר מכאן לא תעיד לה ע"כ לא היו צריכין להזכיר חמותה הבאה לאחר מכאן כי הוא בכלל הדין של מתני' הנ"זל הגם שקצת רוחק הוא וכו' יעו"ש ומלבד דה"ז עיסה שלחתומה מעיד עליה עוד בה דאגב שטפיה כתב דהרמ"בם פסק להך מתני' דאמרה מת בעלי וא"חך מת חמי וכו' מה שאין כן האמת דהרמ"בם לא פסק הך דינא עד שמה"רחש בק"ע דל"ב ע"ג והב"ח לקמן סי' קנ"ח תמהו על הרמ"בם למה השמיטו וה"ד מוהר"חש הכנ"הג בהג"הט ס"ק רע"ט וממילא נפל היסוד נהרס הבנין:

ודע דכתב עוד הגאון ר' המאירי שוב בתר הכי על הך בעייא וז"ל ותי' שאני התם דרגיש בה צערא כלו' צערה קרוב עד שהוא מתרגש ובא והרי הוא אצלו כמי שבא שההולך סתמו חוזר ובא משא"כ בחמות הבאה לאחר מכאן שאין מתתו ראויה להעלות על לב ומתוך כך ראוי לומר שנאמנת וכן ראוי לפסוק וכן נראה לי שכיונו בשניהם גדולי הפוס' ז"ל (ידוע שכך כותב הרב על הר"יפ) בב' שאלות שלא הביאום מפני שבת חמיה היא כבת חמותה ואינה נאמנת וחמותה הבאה לאחר מכאן אינו בכלל חמות ונאמנת וכן נ"ל בלי פקפוק אלא שכל המפר' מעמידין אותה בספק ולא תצא עכ"ל הביטה וראה כמה הלכתא איכא למשמע מהני מלי מעלייתא ראשונה דאיהו ס"ל בדעת הר"יף ז"ל דס"ל דבת חמיה אינה מעידה, וגם ס"ל דחמותה הבאה לאחר מכאן מעידה היפך דברי ה' ע"הג בס' הרי"ף וכל קבל דברי הרבנים הניתנין למעלה דסברי דבחמותה הבאה לאחר מכאן

יש להחמיר טפי מבת חמיה. ורבו יתירא השתכחת ביה במ"ש דכל המפר' מעמידין אותה בספק וה"ז סמיכה בעז'רה להר"אש ודעי' דנקטי לה לחומרא נמצא דאיכא טובא דס"ל דחמותה הבאה לאחר מכאן אינה נאמנת וק"ל. ל"ו אם מת הבן וכלתה דהיינו האשה נשאת לאחר נאמנת החמות לומר שמת האחר ואינה נפסלת להעיד מדהיתה פעם אחת חמותה. תפארת ישראל בפירושו על המשנה. וע' ב"ש סקי"ג. כנה"ג ה"גהט ס"ק רס"ז. יד"א ה"גהט ס"ק ת"ה:

ל"ז ש"ע שס ובת חמותה. ה' מש"נל ז"ל עלה ונסת'פק על בת חמותה שאינה בת חמיה אי נאמנת וכתב שהדבר צריך תלמוד י"ש ובפ"ת ס"ק כ"ח לא העתיק יפה והנה מאי דמספק"ל להמש"ל פשיטא ליה למהר"חש בק"ע דג"ל ע"א שכתב דבת חמותה דקתני במתני' כוללת בין בת חמותה שאינה בת חמיה ובין שהיא בת חמיה יעו"ש. ברם קרבת על חד מן קמאייא איהו ניהו ר' המאירי בחידושיו וקא חזינא ליה שכתב להיפך וז"ל ובת חמותה שהיא בת אחות בעלה שאף היא אומרת זו באה ואוכלת עמלו של אבא ואמא ואני מכורה ויוצאת נראה מדבריו שאם אינה אחות בעלה אע"פ שהיא בת חמותה ליכא למיחש:

ל"ח אשת ראובן לא תעיד לדינה יד"א הגה"ט ס"ק ת"ט משם הנמק"י והאחרונים וכ"כ בס' פתחי תשובה סקל"ב משם מ"הץ וע' להגאון ר' המאירי בחידושיו שכתב דנאמנת דיראת בעלה עליה שלא תתקלקל אחותו י"ש: ל"ט שם וצרתה ויבמתה. בת יבמתה וצרתה מעידין לה מהר"ח"ש בק"ע ד"גל וכן הביא בפ"ת ס"ק כ"ח משם מ"הץ וכ"כ להדייא הרב המאירי הבאתי דבריו לעיל ונעלם דבר מה' אפי זוטרי ס"ק ל"ח דהשיב על ה' עז"ן בחינם י"ש: מ שם ובת בעלה. בת בעלה הבאה לאחר מכאן איכא לספוקי אי מעיד לה. כנה"ג הג"הט ס"ק רפ"ו משם מהר'יחש יעו' יד"א ס"ק ת"יא שכתב משם ה' עבודת הגרשוני סי' ס"ז דבן היבם לא תעיד על מיתת אביה וע"יז נתיר את זקוקתו כי ודאי שונאת אותה ומסקא אדעתא שאביה ייבם אותה שאינה חסרה כ"א יבמה יבא עליה וליכא ספיקא כלל ודבר ה' בפיהו אמת דמלתא כדנא אשתכח בחידושי המאירי שם וז"ל שומרת יבם שהיה יבמה במד"הי עם בת אחת ובאת הבת והעידה שמת אביה והורתי בה למעשה שאינה נאמנת להתיר היבמה לשוק מדין בת בעלה וכבר הארכתי בזה בתשובת שאלה ע"כ וכיוצא בזה כתב ה' צמח צדק בסי' פ"ח וה"ד הב"ש בסי' קנ"ח. אמנם במה שרצה לפסל ה' ע"הג שם לבן היבם אע"ג שעדיין אינה זקוקה האשה הזאת ליבום מטעמא דמסקא אדעתה דדלמא מיית בעלה י"ש אשר בזה נסתפק מהרח"ש ז"ל ע' בס' פ"ת ס"ק ז"ך שהביא משם ס' בית מאיר שמצדד להקל בזה וכ"ד האפי זוטרי בס"ק

ח"ל. ומתוך דברי המאירי ז"ל גבי חמותה הבאה לאחר מכאן שכתב דנאמנת משום דמיתה לא מסקא אדעתה וכמ'ישל מבואר דה"ד לגבי בת בעלה הבאה לאחר מכאן דנאמנת בכגי"וד וק"ל:

מ"א זכרים הדומים לאלו הנשים כגון חמיה ובת חמיה יבמה ובן בעלה נאמנים כ"כ האחרו' ועיקר שורשוהי בש"הג בשם ריאז פ' האשה שלום י"ש והיד"א בהגה"ט. ס"ק ת"ג הגיה דצ"ל בת חמותה במקום בן חמיה וכתבו עליו הברכ"י בסק"ה וה' אפי זוטרי בס"ק ל"ו דבחינם הגיה כן עי"ד אמנם בס' פ"ת ס"ק כ"ו הביא משם הגאו' ב"מ ומ"הץ דהגיהו כן ודהכי איתא בירושלמי ע"ע וע"ש דמדברי כולם נלמד דגם בן חמותה נאמנת להעיד. וראה זה חדש שראיתי בס' זכרון יוסף סי' י"ד דע"ח ע"ד שלפי שיטתו דפירש בירוש' הוליד דבן חמותה ובן בעלה אינם נאמנים יעו"ש והוא פלאי דבשלמא בן חמותה אינו כתוב בהדייא בל' ריא"ז אמנם בבן בעלה איך מלאו לבו לחלוק על ריא"ז שכתב בפירוש דנאמן. ולענין דינא נלקע"ד דאין דבריו עומרים בפני כל האחרונים שהסכימו בפי' דנאמנים ואין גם אחד שיסבור כסברתו לך נא ראה:

מ"ב הרב ש"הג בהזכירו הזכרים הכשרים להעיד שת בתו'כות יבמה וסיים וכתב דאין היבם נאמן אלא להתירה לעלמא כגון שיש לו בנים לאחיו ואין אשתו זקוקה לו אבל אם היתה אשתו זקוקה לו אינו נאמן להתירה לעצמו ועל לשון רי"אז הללו רבים קמים עליו ונתחבטו בזה האחרונים ליישב לשונו שא נא עיניך וראה להיד"א הג"הט ס"ק ת"ד. ברכ"י או"ה. אפי זוטרי ס"ק ל"ז. ראש משביר חא"הע סי' יו"ד ר"ך ע"ט:

ועיקר דין זה פסקו מו"רם לקמן סי' ק"נח ס"א דאין האיש נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו וכ' מוהר"שדם בסי' מ"ה דדוקא ליבמה אינו נאמן אבל אם אמר מת אחי ואני רוצה לחלוץ את אשתו נאמן. ורבני שאלוניקי ויתר הפוסקי' האחרו' ערכו אתו מלחמה יעו' ביד"א שם. אמנם ה' ראש משביר שם האריך הרחיב בזה ואסופא דמלתא אסיק וכתב דל"מ אם אמר מת אחי ואייבם את אשתו ושוב א"ל שאינו נאמן לייבם ואז ענה ואמר שיחלוץ לה להתירה לשוק ועשה מעשה וחלץ לה הואיל ועשה מעשה חזקה אין אדם חוטא ולא לו ונאמן. אמנם אם מת ביני ביני ולא הספיק לחלץ אינו נאמן וכתב שכן הסכימו הרבנים הלכה למעשה ועל ראשם הרב הגדול י"ש וע' אפי זוטרי שם שהתפלא על ה' תו"ח שה"ד ה' יד"א וכנראה שלא ראה התשובה במקומה שהביא ראיה עצומה לדבריו אמתני ותקיפא כאשר עיניך תחזנה משרים מ"ב מעשה היה בא"א שנתנה עיניה באחר שהיה נשוי אשה ואסרוה אל בעלה מכח שזנתה עמו והנואף והנואפת הלכו למדינה אחרת והמירו דתן ונישאו זה לזה ומשם נסעו לעיר אחרת לחזור לדת

יאודית ויהי בדרך חשקו אבה לסטים והרגו את בעלה והוליכוה למקום יאודים ומכרוה לשפחה ובבואה שמה ספרה את כל הקורות אותה ושהרגו את בעלה ושהיא יאודית שהוציאוה לחירות וכן כתבו לאביה ולאמה את כל המעשה ושילכו שם ויוציאוה מצד דינא דמלכותא. נראה דהאשה היושבת פה עמנו היא מותרת לכל גבר די תצביין ואף שזאת האשה הכותבת וצועקת היא צרתא דדא והיא מחמש נשים שאינן נאמנות להעיד אע"פכ כיון שהיא לא באה להעיד אלא להראות העמים והשרים צרת נפשה ומדבריה אנו למדין שבעלה נהרג נאמנת ולענין דינא איני כדאי וכו'. מו"הר יצחק אלמושנינו בליקוטיו שבס"ס עדות. ביהוסף ח"ב דק"טו ע"ב:

ולדידי חזי לי ראיה גמורה לדינו ממ"של דין ג' אות כ"ד משם מוהרי"קו ז"ל בס' גבעות עולם סי' ז' שכתב דא"עג דמומר אינו נאמן גם במ"סלת למ"ד, מ"מ היכא שתכלית דבריו אינם על המת רק על ענין אחר ומדבריו אנו למדים על המת דשפיר נאמן לכ"ע ה"ן אע"ג דהני חמש נשים אינן נאמנות אף במס"לת וכמ"ש רוב הפוס' מ"מ כל כי האי דתכלית מבוקשה הוא שיצילו אותה מידי אדונים קשה רק שמדבריה אנו למדים שבעלה נהרג וע"יז תצא צרתה לשוק לית לן בה. וע' למוה"רמבח בס' עזרת נשים סק"ס שפלפל בתשו' מוהר"מג ס' נ' ופירש ב' פנים ולפי הפי' הא' יוצא סייוע לנ"ד ולפי הפן הב' הזא להיפך י"ש. אלא דאנכי הרואה דבפן הב' שכתב הרב שם מוקים דמוה"רם גאלאנטי קאי בשיטת מוהרי"קא בתשו' דס"ל דל"ח לקול הברה וע"פ מונח זה כתב מ"ש אולם כשאני לעצמי גם מוהרי"קא ל"ק אלא דמסתמא ל"ח לקול הברה אבל אם כבר נתפשט הקול ושוב בא העד אה"ן דחיישינן וכמו שכ"ר למהר"מבח גופיה שם בס"ק ל"ו דנ"א ע"א שכ"כ בהדייא ונדון מוהר"מג הכי הוי נמצא דלכ"ע עדות הערבי מגן שוייא ונפל היסוד של הפן הב' ובאנו אל הפן הא' דהאמת הוא דעדות הגוי ל"מ ול"מ ומכח זה סמך הרב על ההשכבה הל"אה היה די לנו עדות אשתו אע"פ שהיא צרה לזו כיון דהיא לא באה גם להתיר את עצמה ונפקת דא גם מסוג מס"נת וכדבר האמור וע"ע כנ"הג בהגה"בי ס"קס דמדבריו ג"ך יש לדקדק לנ"ד דמהני עדותה י"ש ודוק וע"ע בית יעקב סי' קכ"ט ורמזו הי'דא בהג"הט ס"ק ת"ז:

מ"ד יש להסתפק בהני נשי דאינן נאמנות אי ה"ד היכא דהעדות הוא שמת סתם אבל היכא שהעדות הוא רק על הסימנין שהיו בנעלם והעדות היה קודם שראו ובדקו אם ימצאו הסימנין בו ומצאו כדבריו מנא ידעה שיהיו הסימנין הללו בו או"ד חיישינן גם כאן דלמא ידעה שהסימנין הנ"ל לא היו במת רק באחר ומתכוונת לקלקלה אמנם פשוט

דנאמנת אב"א קרא אב"א סברא. ה' תורת יקותיאל בתשו' שבסוף הספר ד"ד ע"ד יש"ב מלתא בטעמא.

ולכאורה מדברי הגאון נו"בי במ"ב א"הע סי' ס"ד יראה דלא סל"ה שנשאל על איש א' נעלם שכפי העדייות שנגבו בעדו היה כדאי להתיר ע"י סימנין אלא שבתוך העדוייות היה ג"ך עדות אחותו שהיה להנעלם שומא אחת אצל החזה ושומא אחת אצל הטבור ולא נמצא להמת שומא אצל הטבור וכדברי אחותו וע"ז הביא דברי מר חתנו שדמיונו כאריה להך דכתב מרן בס"מו גבי צרתה דכשם דאינה נאמנת להתיר כך אינה נאמנת לאסר ופלפל בחכמה ע"ד ואסיק ותני דאם הקברנים בשעה שנתעסקו עם המת חפשו ולא מצאו שומא אין להתיר העגונה הזאת כיון דהיא נאמנת לאסר היכא דליכא מכחיש ובפרט היכא דחזקת חי מסייעתה דון מינה דדוקא משום שהוא לאסר וליכא מכחיש הא אם היה להתיר לא היתה נאמנת וא"עג דהעדות אינו אלא בסימנין תורה אחת ומשפט אחד לכל דלא כדברי הרב ז"ל. אמנם כשנדקדק לא פליגי דדוקא משום שהוא לאסר הוא דהוצרך הרב לומר דנאמנת דהוה ס"ד לומר דכיון דלא יצאה כמו שהעידה איפשר דמשנאתה שרצתה לעגנה אומרת מה שאינו ולא נחוש לדבריה וע"ז השמיענו דמהמנינן לה בעבור דליכא מכחיש וחזקת חי מסייעתה אבל היכא דהיא באה להתיר וסימנין לפניה דמורה ובא שהאמת הגיד אז גם ה' נו"בי יודה דמהמנינן לה ודוק:

מ"ה אקומה נא עלי בא"ר על ספק שיפל לנו בהני נשי ואבזרייהו וכגון מחלוקת הפוס' וכיוצא היכי דייניגן להו אי אזלינן ביה להחמיר או אזלינן ביה להקל ולכאורה היה נראה דאין מקום לחקירה זאת דכיון דמן הדין כל הנשים כשרות אלא דרבנן חששו ופסלו להני נשי משום שנאה היכא דמספק"ל מלתא על איזו אשה אי נכנסת בכלל הני או"ל פשיטא דהוי ספקא במידי דרבנן ואזלינן ביה לקולא.

אכן מצינו להרב"י ז"ל גבי בעניא דחמותה הבאה לאחר מכאן שכתב בטעם ה"ה ורי"ו והרא"ש והטור דנקטו לחומרא דהיינו משום דהוי ספקא ומהדר למיהב טעמא על הרי"ף והרמב"ם דאמאי נקטו לקולא י"ש ולפי האמור טעמא בעי דאמאי לא ניזיל לקולא. ונראה דכיון דאעיקרא דדינא לא היה לנו להכשיר עדות הנשים אלא דמשום קולא דעגונא הוא דהכשירו כל מין עדות דהיינו עד מקום שהכשירו חכמים להדייא אך כל היכא דלא הכשירו ואדרבא חזינן דבכל איתם המעידים יש בהם פיסול חזרנו לתת לה דינא דמעיקרא דהיא א"א דבספק אזלינן להחמיר ומשו"ה מהדר למיהב טעמא הרב"י על הרי"ף ראש דנקטו לקולא. וע' מוהר"חש בק"ע דל"ב ע"ב דאסברה ניהלן טעמא דהרב"י ז"ל יעו"ש. ואחר החיפוש מצאתי בכיוצא בזה לה' עבודת הגרשוני ז"ל בסי' ס"ו גבי

ע"א ביבמה שרצה להתיר מוה"ר מינץ ז"ל לז"הז דאין מייבמין ומר ניהו חלק עליו וכתב דליתא וז"ל כיון דנאמנות ע"א באשה דעלמא הוא מדרבנן איפשר לומר שמעולם לא התירו ע"פ ע"א אלא אשה דעלמא אבל גבי יבמה לשוק לא תקנו כלום וכו' וכיון שחכמים לא תקנו כלום בשום יבמה לשוק אנחנו מה להתיר בע"א אשר לא כדת של תורה וכו' יש"ב. ושוב זכני ה' ומצאתי הדבר מפורש לה' צמח צדק בתשו' פ"ח שאחר שכתב דברי הע"הג הנז' הוסיף נופך וכתב וז"ל דאני אומר כשחשו רבנן לתקנת עגונות ותקנו שאפי' אשה תהיה נאמנת ואפקעיניהו לקידושין האמינו לכל הנשים חוץ מהנך חמש ולא אפקיע להו לקידושין במקום שמעידה מהנך חמש נשים והניחוהו על דין תורה שאין אשה נאמנת להעיד וכו' ישיב. הנה לנו למשיב נפש ולכלכל מאי דהוה קא ק"ל מעיקרא:

כי מן הב'אר בין תבין דלתנהו להני מילי דכתב בס' אפי זוטרי ס"קל וז"ל הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו שתיהן טעמם ברור דכיון דהוי בעייא דלא איפשיטא בדרבנן נקטינן להקל ככל בעייא דלא איפשיטא בדרבנן כמ"ש הפוס' בכמה דוכתי וכללא הוא ספקא במידי דרבנן להקל י"ש ואהמ"ר מדברי הרב"י ז"ל אין נראה כן וכמ"ש. וכזאת וכזאת ק"ל על מוהר"ם מרגלית בס' מראה הפנים על המשנה שכתב גבי בעייא דבת חמיה דנקטינן לקולא בעבור דהוי ס"דר י"ש ולפי האמור אי משום הא לא היה לנו לילך להקל ורש"ל בישי"ש ה"ד ה' זכרן יוסף בדע"ח ע"ג תמה על הפוס' שהשמיטו הך בעייא דמ"הד יש לנו לילך בדאורייתא לחומרא. גם מוהר"חש שם גריר ואזיל בתר דעת הר"אש ודעימיה וכתב דיש להחמיר בבת חמיה וכנז"ל באות ל"ה ולא עלה על שפתיו לומר דהוי ספקא במידי דרבנן ודוק. ומ"מ לא נכחד דעיקר חקירתינו מידי ספקא ופלוגתא לא נפקא דהאיכא ס' הר"יף והרמ"בם דס"ל דאזלינן לקולא יהיה מאיזה טעם שיהיה וק"ל. ואין לתלות דין זה במה שנחלקו הפוס' כשיש ספק בדברי הגוי אם הוא מל"ת דהריב"ש בסי' ש"פ כתב דאוקי אתתא בחזקת א"א ואזלינן לחומ' וש"פ חלקו עליו וכמבו' מחלוקת זה לקמן סט"ו בדברי מו"רם וכנה"ג ויד"א ובמה שארמז אני הדל שם בס"ד. דאפי' האומ' שם דאזלינן להקל איפשר דהכא יודו דש"ה שהגוי מ"כלת שהוא גוף העד הכשירו חכמים אלא דחל עלינו ספק בדברי הגוי אי הוי מסילת בזה נחלקו דהריב"ש משוי ליה כסוף עדות דמחמרינן וכמ"ש מוהרח"ש בק"ע די"ו והחול' אומרים דכיון דרבנן הכשירו מל"ת הו"ל ס' בדרבנן אבל הכא הספק הוא אעיקרא אם גוף המעיד כשר ובזה אף החולקים י דו דנאמר דאוקי אתתא בחזקת א"א ודוק:

מ"ו ס"ה ש"ע אבל אם אמר מת פ' ואני ראיתיו שמת וכו' מוהרמ"בח בס' עז"ן סקנ"ד כתב דמשמע דבאומר מת פ' ולא אמר ואני ראיתיו שמת אין שואלין אותו יש"ב. וה' חיד"א על הברכי"ם פקפק ע"ז ואחריו בא ה' אפי זוטרי בס"ק ג"ם והחזיק במעוז דברי הברכ"י שכתב דלרבותא נקט ואני ראיתיו וכ"ש היכא דאמר מת פ' סתם כ"ע ונעלם דבר מעיני הרבנים הנז' דהאיכא תנא דמסייע לה' עז"ן מר ניהו מו"הר מוהר"יד ז"ל בא"הע סי' יו"ד די"ב ע"ד דקא מפרש הכי דברי הרמ"בם אלא דבנ"ד ריוחא אשכח יש"ב. מ"ז שם מו"רם בהגה ואפי לא אמר ממי שמע אלא אמר סתם ששמע כשר ול"ח שמא עד הא' פסול היה ופירוש ששמע מאחר ולא ביאר ממי שמע אבל באומר שמעתי סתם לא דבר מורם דאיפשר דחיישינן לקול הברה או לא חיישינן ודין זה הוא מתשו' ב"ז והובא בד"מ הפ"ת סק"לג משם ה' מ"הץ והכי פרשה רב אחר הוב"ד בס' זרע אברהם חא"עז סי' יוד' דל"ב ע"א והכי מוכחי להדייא דברי הב"ז בשרשן וגם מדברי מו"רם שסיים וכתב ולא חיישינן שמא עד הא' פסול היה משמע דאיכא אחר המגיד להעד שהוא לפנינו:

ברם חזה הוית למוה"רש גאטינייו ז"ל בתשו' הנד"מ בס' צל הכסף ק"ב א"הע סי' ו' דע"ז ע"ג שהבין דברי מו"רם ז"ל דאף באומר שמעתי סתם דמהני ול"ח לקול הברה וקאי ויתיב בשיטת מרן מוהרי"קא בתשו' דפליג על מוה"רי סאמוט וכנודע. ושוב בתר הכי שם בד"מח ע"א מביא וקורא דברי מוה"רא אלפיאנדארי בק"ע דפירש הכי דברי מור"ם ז"ל י"ש. והכין חזינא לג"ע בס' שער אשר סי' ט"ו ד"ס ע"ג דהוא היה מונה למורים ז"ל בשיטת מרן ואחרי התאבקי בעפר כפות רגליהם אין הכרח בדעת מור"ם לאיזה צד קאי במחלוקת זה וכדבר האמור:

איך שיהיה לעיקר מחלוקת מרן מוהריק"א עם מוה"ריס באומר שמעתי סתם אי חיישינן לקול הברה. ה' זרע אברהם שם פסק בסכינא חריפא דאזלינן לקולא דרוב הפוס' הכי ס"ל וכ"ד מוהרי"ף בס' אפי זוטרי סק"ע. אולם אנכי הרואה לרבני אתרין טובים השנים הנתנין למעיה דאחרי ראותם דברי הז"א הנז' עכ"ז הלכו להחמיר ע"ע, ואתה תחזה למוהרש"ג שם שאחר שהסכימה דעתו להקל משוי אנפשיה הדרנא והאריך הרחיב בזה י"ש גם ה' ברכות מים בדצ"ח העלה להחמיר עי"ד עוד תשוב ותראה למוה"ר שם דהלך לה חמיר אפי' בעד מפי עד עי"ד וע"ע שער אשר סי' יוד' דנ"א ע"א שכתב עוד בענין זה חילוקי דינים להקל:

מ"ח ש"ע שם שואלין אותו היאך ראית וכו'. ה"ז לשון הרמב"ם ז"ל וע' לה"ה מ"ש בזה. וה' אורים גדולים בלימוד קס"ה כתב וז"ל ואיפשר דמפיק לה ג"ך מההיא דר"פ האשה שלום דאיתא התם דסבר רבא למימר רעבון אינו כמלחמה ולא אמרה בדדמי הדר אמר

רבא רעבון הרי הוא כמלחמה דההיא דאתת קמי דרבא א"ל בעלי מת ברעב א"ל שפיר עבדת דשזבית נפשך ס"ד דבההוא פורתא דנפפיתא דשבקת ליה הוה חיי א"ל מר נמי ידע דבכ"הג לא קא חיי הדר אמר רבא רעבון גריעא ממלחמה וכו' ופרישי שפיר עבדת לנסותה ולתופשה מתוך דבריה נתכון י"ש ומאחר דרבא הוה סבר דרעבון אינו כמלחמה למה הוצרך לנסותה ולתופשה לכוין דבריה הא אין בודקין עדי נשים בד"וח אלא ודאי דהורה לנו דא"עג דאין בעדות אשה דו"ח אמנם בדיקה כל דהוא בעינן יעו"ש. וע"פ דרכנו למדנו מסוגיית הש"ס הלזו דאפי' אם אשת הנעלם באת לפנינו ואומרת מת בעלי בודקין אותה קצת דהא הכא נדון רבא באשתו היה עכ"ז בדקה אותה וכ"ד הח"מ לקמן סי צ"ג: ועל פי זה קל"ט על מה שראיתי בס' פתחי תשובה ס"ק ל"ד שהביא משמיה דהגאון בית מאיר שהק' על הח"מ בזה ומסיים וז"ל לולא דמסתפינא דל"עד מדקדוק לשון הרמ"בם גם מסידור דברי הש"ע דלא קאי אלא על המעיד אבל מעדות אשה עצמה לא קמיירי וי"ל דבאשה עצמה בשעת שלום א"ק לשאלה סיבת המיתה וכו' י"ש ולפי האמור מסוגיית הש"ס משמע להיפך דרבא אע"ג דהוה ס"ל דרעבון אינו כמלחמה אלא כשעת שלום וההיא איתתא דאתיית קמיה היא היתה אשת הבעל וע"כז לשא"ל הגיעה בערמה ובחכמה למען דעת אם אמת היה הדבר הזה מוכח דגם באשתו אמרו חכמים דבעייא בדיקה וקיל. אלא דאעיקרא יד הדוחה נטויה לדחות דאין ראיה מהכא דלעולם אימא לך דקושטא דמלתא הכי הוי דלא בדקינן לאשת הנעלם אלא דהכא רצה לנסות אם לא היה טועה במאי דהוה ס"ל דרעבון אינו כמלחמה והתחיל בבדיקות וראה וידע דרעבון הרי הוא כמלחמה אבל אם היה הדבר נדון דעלמא שבאה האשה ואומרת מת בעלי אה"ן דאין אתה צריך לשאל מה הוא ואם כנים אנחנו בזה נדחית גם ראיית ה' או"ג מסוגייא זאת ודוק וע' נחפה בכסף ח"ב חא"הע סי' ח"י ד"ק ע"א:

מ"ט שם ש"ע שאין מעידים על האדם שמת אלא כשראו שמת ודאי ואין בו ספק. איתא בתוספתא פי"ד דיבמות אלעזר בן מהבאי אומר מעידין על הסומא מת פ' אבד פ' נהרג פ' אין פ' בעולם אין ממנו כלום תנשא אשתו אין מעידין עליו ע"כ ולפום ריהטא ברייתא זו מוטעית וכאשר יראה הרואה. וה' חסדי דוד דקכ"ז כתב דכצ"ל מעידין על השומא (וכמ"ש ב"שש דידן דק"ך ע"א) מת פ' וכו' אין ממנו כלום מעידים עליה תנשא אשתו אין מעידין עליו ומיירי ששמעו מגוי שאמר מת איש פ' או חד מהנך לישני אע"ג דמוכח דמכוין להעיד כגון שבא לב"ד ואומר מת איש פ' לבד מעידים עליו כלומר מפיו ומשיאין את האשה מאחר דאינו מכוין להתיר אבל אם אמר ג"ך תנשא אשתו אז מוכח דמכוין להתיר ואין מעידים עליו וכו' אלא דמסיק שם דליתא להא דאפי' לא נתכון אלא להעיד

אין עדותו עדות וכו' ע"ע והרב מוהרח"פ בס' חקקי לב ח"א א"הע סי' ז"ן דק"ד לא הונח לו פירוש זה בדברי התוס' ופירשה כולה בישראל המעיד רק דתיבת אין מעידין דתני בסוף הענין הוא ט"ס וצ"ל מעידין ומשו"ה אסיק להלכה בנ"ד בעד המעיד פ' בעלה של זאת האשה אינו בעולם או אשתו של פ' מותרת להנשא או תנשא אשתו דמהני יעו"ש: ואתה תחזה דגם מדברי מוהרד"ף נראה דדעתו לענין דינא כה' חק"קל ולא נחלקו אלא בפירושה ואה"מר מנייהו מלכי גם לי לבב לפרש הברייתא באופן אחר מבלי היות שם ט"ס ותרי בבי קתני וה"פ מעידין על השומא או מת פ'. או נהרג פ' זוהי הבבא הראשונה. הבבא השנית אין פ' בעולם או אין ממנו כלום או תנשא אשתו אין מעידין עליו דבהני לישני אין להו מופת חותך שמת ודוק ואם כנים אנחנו בזה דינו של מוהרח"פ ז"ל חלף הלך ויעבר והנה איננו שם בהגה וכן אשתו אסורה להספידו וכו' ע' יד"א הגהב"י ס"ק ק"ד וק"ה ובמה שרשמתי לקמן סי' קמ"ה:

נ"א ס"ו ש"ע בשעת הגזרות מתירין נשים ע"פ בעלי תשובה. עיקר דין זה הוא מתשו' הרא"ש כלל כ"ד סי' א' וע' להגאון שב שמעתתא הלכה ז' פ"ה מה שפלפל בזה:

נ"ב הסכמת האחרונים דבעיגונא לא בעי תחילתו וסופו בכשרות וכמ"ש הכה"ג בהגה"בי ס"ק ב"א. יד"א ס"ק ב"ך פ"ת ס"ק ל"ח ה' חיד"א בברכ"י בסי' זה וכן הכריע ג"ע בס' שער אשר סי' ו' וע' למוהר"שג ז"ל בס' צל הכסף ח"ב א'הע סי' ב' שכתב דלא בא בביאור איך יהיה חזרת התשובה אי בעינן כההיא דפרק ז"ב אולם בנ"ד דהמעיד זה ימים שחזר לדת ישראל והחזיק עצמו כשאר בנ"י הכשרים וכו' ונשא אשה יהודית וכו' מכל זה נראה ודאי דעשה תשו' מעלייא וכשר הוא ונקי יהיה ממחלוקת הפ"מא בח"א סי' קכ"ו עם מוה"רם בנו של מוהרח"ש וכו' יש"ב. ועל דנא פתגם עמד הר"רג מוהר"י מנשה בס' בא"המ סי' ס"ו ומר הוא דקאמר דתשו' דפ' ז"ב לא נאמרה אלא בעבירה שיש בה חימוד ממון לא במי שעבר עבירה שאין בה חימוד ממון אף שנשתמד וכפר בכל תורת משה י"ש וכ"ד מוהרי"א גירון בתשו' כי באה בס' חק"ל מ"ב חא"הע סי' ה' דמ"ט ע"א. אכן הגאון מוהרי"ח ז"ל שם בסי' ה' דפ"ה והנמש' האריך להוכיח מספרן ש"ץ דבעינן קבלת ד"ח וטבילה ומלקות ובציר מהכי לא מהני ר"ש ויעו' לה' מכתם לדוד א"הע סי' ט"ז ומ"מ בד"פז ע"ד העלה דלבו מהסס לעשות מעשה כדבריו נגד כמה מרבוואתא דהכשירו עדות מומר כששב לדתינו ולא בא בפיהם חי בעינן כל הנז"ל יש"ב וע' לה"הג מוה"רא אשכנזי ז"ל ולמוה"רם פארדו נ"רו בתשו' כי באה בס' נדיב לב ח"ב חא"הע סי' ח' דכ"ט ע"ב ובס' אפי זוטרי ס"ק נ"א:

נ"ג ס"ח ש"ע אבל אם בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא מת לא מהימנא דבר זה במחלוקת הוא שנוי ע' אנ'הג הג"הט ס"ק תנ"ז והנמש'. יד"א מ"ק הג"הט ס"ק תק"סו והנמש'. ובמ"ב הג"הט ס"ק קס"ח ולה' נחפה בכסף ח"ב חא"הע סי' ח"י ד"ק ואילך דהעלה להלכה להחמיר כדעת מרן י"ש: נ"ד איפשר לומר דהא דכתב הרמ"בן דאין הב' נאמן ה"ד בעד מפי עד אבל באשה עצמה איפשר דנאמנת מתוך חומר אע"פ שאין נראה כן מדברי הר"אש ור"יו וצ"ע נ"הג שם ושמה תראה דלא בא בפיו דברי הר"ן שהביאם הרב"י פה והעתיקם בש"הט דמבואר להדייא דאפי' אם בא להכחיש האשה נאמן שכך כתב אם ע"א אומר לאשה וכו' אבל אם בא העד שאמרה בשמו וכו' לא מהימנא והוא פשוט דס"ל דאף לגבי אשה עצמה נאמן ושו"ר לה נחפה בכסף שם דק"א ע"ג שחלק על הכ"ר והכריע כן מדברי מרן ז"ל י"ש:

ודע שכתב ה' בני אברהם בחא"הע סי' מ"ד דדוקא שבא העד הא' ומכחישה ברם אם בא ואמר ששקר הגיד לה אינו נאמן מאחר שהגדתו היה להאשה בעצמה וחשיבא כב"ד וא"עפ שכתב הר"ן בתשו' סי' מ"ו דאף בעדות אשה אמרי' חוזר ומגיד (וע' חלקת מחוקק סח"יז) היד בעדות שמעיד לעד אחר אבל כל מה שאמר לה לאשה בהדייא אינו חוזר ומגיד ודקדק כן מדברי הריט"בא י"ש וע' לה' משנת ר"א בח"ב חא"הע סי' ן' דנעלם ממנו תשו' ה' בני אברהם ולזו וסבר איהו מימר מדנפשיה להאי חילוקא ולא הונח לו מכח הלשון יע"וש. וה' שבילי דוד הנ"דמ בחידו' לסי' זה סק"ג כתב בדעת הב"ש דלפי דעתו עד המעיד חוץ לב"ד יכול לחזר כל שלא בא בעצמי לב"ד לקבל עדותו ואפי' אם האשה אמרה לב"ד והתירוה לינשא ונשאת אפ"ה יכול לחזר כל שלא אמר בעצמו לפני ב"ד יע"וש ובמ"ש א"ה לקמן באות נ"ה מה שכתבו הפוסקים דהא' נאמן הוא אפילו דאינו מכחיש לב' בפניו כ"ש כשהוא מכחישו בפניו. ה' נחפה בכסף שם דק"ב ע"א:

נ"ו ראובן העיד על שם שמעון שא"ל ששמע מלוי על יאודה שנשרף בתוך היאודים שנשרפו בספינה והתירוה ב"ד להנשא ע"פ עדותו אלא שנתעכב ההיתר ונכתב למקום אחר שישלחו לב"ד העיר שיושב שם לוי שיודיעו העדות דברי אמת ובאה תשובה משם בשטר קב"ע מהעד הא אשר לפי דבריו האחרוני' לא נשרף ואיפשר שנצול. עמד בזה ה' נח"ב שם והעלה לאסר ובד"קב ע"א כתב וז"ל גם אין לצדד להקל בנ"ד מטעם שלא נתקיימו חתימות הב"ד של קב"ע וכיון דלא נכרו החתימות עדיין איפשר דכתב זה מזוייף ואין כאן הכחשה כלל לעד הב' שהעיד משמו וכו' דהא לאו מלתא היא מתרי טעמי חדא דכיון דקייום שטרות אינו אלא מדרבנן ומן התורה חשיב הכחשה בשטר קב"ע אף שאינו מקויים איך נסמך להתירה מטעם דלא חשיב הכחשה מצד הקייום כיון דלא

אשכחן בהדייא דתקון רבנן בהו קיום בכ"הג דחששא רחוקה היא שיבא שטר מזויף מהתם להכא ובפרט שבא על יד מ"ץ של נא אמון דודאי קי"ל שאינו מזוייף מדשלחו מהתם להכא שנדון ע"פ שטר זה וראיה לזה ממ"ש הח"מ בס"ק כ"א על פסק מרן בס"א דמעידין ע"פ הכתב אע"פ שאינו מקוים הביא שם תשובת רב"א שהצריך קיום והוא ז"ל חלק עליו וכו'.

והב' דכיון דכבר פ' מרן בש"ע ורוב הפוס' דלענין להקל מתי' ע"פ הכתב ה"ה לאסר אנו אוסרין אותו בלי קיום וראיה לזה דפיסו' עדות נאמנין בין לקולא בין לחומ' וכו' והשתא הדברים קיו אם בגוי מס"לת שאין טעם לנאמנות מיהת וכו' הסכימו ר"הפ דחשיב הכחשה ונאמן לאסר אותה כ"ש בענין נאמנות השטר בלי קיום דיש טעם לדבר ואוקמוה אדאורייתא דא"ץ קיום דפשיטא דגם לאסר ג"ך אוקמוה אראורייתא וחשיב הכחשה לדברי העד הנז' ואינו נאמן א"ד יעו"ש:

לעומת זה מצאנו ראינו להגאון מו"הר בס' שע"א סי' ט"ו שעמד על כיו"ב והוא על איש אחד שהעיד משם אחר שא"ל על פ' שהוא מת ושוב בא כתב מהעד הא' מגיד ומשמיע העדות שהוא יודע אשר לפ"ז אין בו כדאי להתיר וכתב וז"ל א ברא דכיון דלא נתקבל זה העדות בב"ד של ג' הראויין להיות ב"ד לאו כלום הוא להכחיש ולאסר וכמ"ש מוה"רא אבאיוב בתשו' מוהרש"דם סי' רל"ט דאם התירו ע"פ כתב אינו חלא להתיר אשה ולא להחמיר וכן ראיתי בתשו' מוהרא"א דכ"ה ע"ג דקיים דברי הרב מתשו' הרמ"בן מ"מ כיון דהכא בנ"ד מקום שנכתב הכתב היא העיר הקרובה אלינו ואיפשר לשלח מהכא להתם שיתקבל העדות ואז יהיה עדות זה שבכתב כדאי להכחיש ע"י שיקובל בב"ד וכמו שתפס במושלם מוהרי"בל בח"א סי' ט"ל להכחיש העד האומר מת מפי הכתב האומר לא מת וכו' וכיון דכן נחזי אנן י"ש הרי בהדייא דפלגן בהדייהו:

ולא אכחד דעיקר הנדונות דאיתשילו מקמייהו שניין דא מן דא ומכח זה נוכל לשים שלום ביניהם דנדון מו"הר הוא בכתב שבא ויצא מתחת ידי הכותב עצמו ולא הגיד דבריו בב"ד במקום מושבו כתב זה אין בו כח להכחיש העד הב' המעיד שמת דמפיהם ולא מפי כתבם בעינן וא"עג דלהקל כל כה"ג מקלינן להחמיר לא ומודה הנח"בכ ז"ל. אך בנדון ה' נח"ב דהעד הא' הגיד דבריו בב"ד במקום מושבו אלא דנפל לנו הספק אי הוי חתימת ב"ד אי לאו אז שבקיה אדיניה דקיום שטרות אינו אלא מדרבנן ויש בו כח להכחיש העד הא' ובזה מודה מו"הר ז"ל. אמנם כל זה איננו שוה להצילו להנח"ב דמריהטא דלישנא הנוטף מעצי הפ"תב בטעם הב' הוא דאפי' תימא דגם הכא צריך

קיום לשטר מ"מ כיון דמעידין מפי הכתב להקל ה"ה דמעידין להחמיר וזה הוי היפך דברי מוה"ר אבאיוב ומוהרא"א שהביאם מו"הר וכנז':

איברא דהמעיין בדברי מוה"ר אלפאנדארי בגופן שלהן בעיניו יראה דעם היות דבתחילת דבר אשר וקיים סבי' מוה"ר אבאיוב והכריח דל"ד לשאר פסולי עדות דנאמנין בין להקל בין להחמיר (וכקושית ה' נח"בכ) מ"מ אסייומא דפסקא לא סליק הכי אליבא דהלכתא וז"ל שם בדק"כו ע"א אמנם עם היות שהראינו פנים לדבר שלא יהא עדות שבכתב כדאי להכחיש לאסר מ"מ מאחר שלא מצינו דין זה בפירוש לא בראשונים ולא באחרונים זולת באותה תשו' של מוהרא"א ואפי' לדידיה לא פסיקא ליה מלתא אין לנו לתקוע עצמינו בהלכה זאת וצריך לברר דרך אחרת בתשו' הרמ"בן וכו' י"ש הרי דהרב ז"ל משוי אנפשיה הדרנא ממ"ש בתחי' וגם כתב דספוקי מספ"קל למוה"רא אבאיוב הך דינא ונראה משום דהבין דמ"ש בתר הכי ואיפשר דכיון דלהכיר היבם סגי בקרוב וכו' היינו לחזר בו ממ"ש בתחי' הגם דיש לפרש דעל נ"ד קאי ומעתה אין להק' לה' נח"בכ מדברי סנהו ב' צנתרות הזהב שהביא מו"הר ז"ל:

אשתכח השתא דהמחלוקת הוא שקול בין מו"הר ובין הנח"בכ הנ"חב ס"ל דבין להקל ובין להחמיר נאמן הכתב ומו"הר שע"א ס"ל דלהקל דוקא נאמן ולא להחמיר וש"ור למוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' ז' דקאי ויתיב בסברת הנ"חב והבין דברי מוהירא אלפאנדארי כמ"ש עי"ד:

וכשאני לעצמי נ"ל דמתרי טעמי לא הי"ל לה' נח"ב להכניס נ"ד בסלע המחלקות הזה אי כתב ב"ד בעי קיום או"ל חדא כיון דנ"ד היה שטר קב"ע שקבלו הדיינים מקאנדייא אע"ג שלא נכרו החתימות עכ"ז מהני ומעלי וכמ"ש על כיוצא בזה מוה"רא אלפ'אנדארי בתשו' סי' יו"ד דנו"ן ע"ד דע"כ לא נחלקו הפוס' אי בעי קיום או"ל אלא דוקא כשכתוב בשטר לשון עדות אבל כתב שהוא לשון ב"ד אליבא דכ"ע לא בעי קיום הו"בא לציו"ן בס' יד"א הגהב"י ס"ק נ"א וכ"כ בס' פ"ת ס"ק ב"ן משם הגאון נו"בי סי' ל"ג גם הגאון מארי דאתרין בשער אשר חא"הע סי' ז"ך הרחיב פה האריך לשון בענין זה ואסופא דמלתא אסיק ותני דמעב"ד של אשה עגונה א"ץ קיום לכ"ע יש"ב הסופגנין והדובשנין. זאת שנית דכבר כתב ה' עדו"בי בסי' י"ג ה"ד היד"א בס"ק מ"ז דע"כ לא נחלקו הפוס' הנז' אלא דוקא במצוי דאין אנו יודעין מי כתבו אמנם היכא דבא ע"י שאלה בזה ודאי איכא למימר דמסתמא הוא הכותב וכן הסכים מו"הר בסי' ט"ו ד"ס ע"א וכן הביא הפ"ת משם הגאון חת"ס בסי' מ"ג ומ"ה שכ"כוכאשר באו האותות האלה לקמן על סי"א בס"ד וא"ל בנדון הנח"ב דב"ד דהכא שלחו לב"ד דהתם אליבא דכ"ע דא"ץ קיום ונאמן להכחיש את

העד הב' שהעיד כן משמו ודוק: נ"ז הא דכתבו הפוס' דהא' נאמן ה"ד היכא דמכחיש לב' בפירוש דאומר לא אמרתי לך דבר אבל אם הא' אומר איני זוכר אם אמרתי לך כדברים האלה כ"ע יודו דמהמנינן לב' דאיני זוכר לא חשיב הכחשה. מו"הר בס' שע"א סי' ט"ו ד"ס ע"ד ואנכי הדל באלפי בהגהותי על כת"הק אשר לה' מוהר"ש מאטאלון נר"ו בה' קידושין אספתי ס' הפוס' המדברים בענין זה דאיני זוכר לא חשיב הכחשה לך ואספת ושן עתה עלו על מזבח הדפוס באה יקרא עבודת השם עי"ש בסי' ט"ו וע' מה שארמז לקמן בסי' מ"ב:

נ"ח ע"כ לא כתבו הפוסקים דהראשון נאמן אלא דוקא באחד מפי אחד אבל בב' עדים מפי אחד לכ"ע נאמנים דאין דבריו של אחד במקום שנים. יד"א בהגה"ט ס"ק תק"ע משמיה דמוהראנ"ח וש"פ והביא שם שה' מוהר"א אלפאנדארי חולק בזה יעו"ש וכתב מוהרש"ג בתשו' צל הכתף ח"ב סי' ך' דצ"ג ע"א דאין לסמך ע"ד שהוא יחיד בדבר הזה ובנה אצלו ציו"ן לה' משא"מ חא"הע סי' כ"ט שהאריך לסתר דברי הא"ר ושהאמת כס' מוהראנ"ח י"ש:

נ"ט הא דמהמנינן לעד הא' נגד הב' היינו היכא דלא יש שם עדות אחר על המיתה אבל כל היכא דאיכא עד אחר האומר מת מצטרף זה העד הב' עמו אע"פ דאותו שבא מכחו מכחישו ואמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' ה' נחפה בכסף ח"ב דק"ד ע"א:

סימן אע"פ דכתבו הפוס' דמהמנינן לעד הא' לא בעבור זה העד הב' הוחזק כשקרן כיון דמידי פלוגתא דרבוואתא לא נפיק ואין בידינו להכריע ונ"מ דאם העד הב' מעיד ששמע גם מפי אחר שמת לאמן דבמאי דאיתכחיש איתכחיש ובמאי דלא הוכחש לא הוכחש ודלא כדמשמע מדברי ה' ב"ד בא"הע סי' י"ב מו"הר בס' שע"א שם דכ"א ע"ג:

ס"א הגם דמהמנינן לא' למ"ד דוקא היכא דלא נשאת אבל אם נשאת ואח"ך בא העד ומכחישו לכ"ע אינו נאמן. הכנה"ג בהג"הט ס"ק תנ"ז והיד"א ס"ק תקס"ז דקדק דכן דעת הח"מ סקי"ז דנקיט בלישניה אחר שהתירוה לינשא י"ש אמנם מוהרמב"ח בס' עז"ן ס"ק ס"ו דל"ג ע"א כתב דאפי' אם נשאת תצא וכן כתב הנח"ב ח"ב סי' ח"י דק"ג ע"א ובאומר מבודה הייתי כתב בס' שבילי דוד סק"ג דלדעת הב"ש אפי' אם נשאת יכול העד לחזור בו כל זמן שלא העיד בעצמו לפני בי"ד מיהו בסו"ד הביא משם ה' שב שמעתתא והסכימה דעתו עמו דל"מ דהיכא דנשאת אינו יכול לומר כן אלא אפי' העיד בב"ד והתירוה על ידו שוב אינו יכול לומר מבודה הייתי וכ"כ בס' פ"ת ס"ק מ"ה משם ה' חתם סופר בסי' מ"ה י"ש וע' לה' חקקי לב ח"א סי' ז"ן דק"ו ע"ב שלא כתב כן:

ס"ב ס"ט ש"ע ע"א אומר וע"א אומר נהרג וכו' ה"ז תנשא, דין זה הוא מתשו' הרא"ש והרב"י תמה על הטור למה כתבו בשם הרא"ש והיא משנה שלימה וע' כנה"ג הגה"בי ס"ק כ"ג מכתם לדוד בסי' א' דקמ"ג מה שיישבו. והנה ריא"ז חולק ע"ז וס"ל דהואיל ואיכא הכחשה ה"ז לא תנשא ומוהרי"מט ח"ב חא"הע סי' ל"ח הביא מהירושלמי דיבמות המסייע לרי"אז וע' כנ"הג הנה"בי ס"ק פ"ג. ולמו"הר בס' שער אשר סי' ט' דמ"ט ע"ג מה שחתר ליישב דלא תקשי להר"אש ולמרן ב"י מהירושלמי:

ש"ג הגם דרי"אז חולק אין ספק דנקטינן ככל הני רבוואתא המקלין. כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ח משם הפוס' אך היד"א מ"ק ס"ק כ"ד כתב משם העז"ן דיש לחוש לס' רי"מז רק אם נשאת לא תצא.

והר"הג מוהר"ים בת' בא"המ סי' ס"ז דע"ב ע"ג הביא שדעת הרב המאירי כהר"אש ודהכי נקטי רוב מנין ורוב בנין והלכתא כוותייהו גם מו"הר בש"עא שם כתב דגדולי המורים ורבני האחרונים עבדי עובדא היפך רי"אז והכי נקיטינן וכ"כ עוד בסי' טו"ב דס"ה ע"ד אמנם מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב הגה דבסי' א' דס"ה ע"ד ובסי' חי' ד"ן ע"ד מגרר ואזיל בתר רוב הפוסקים להקל בסי' י"א דפ"ג ע"א השיג על הבא"המ דרצה להקל מכח תשו' הר"אש עי"ד:

ס"ד אף לדעת הר"אש המקל אינו אלא כשאין אנו צריכין לעדות שניהם כדי להתיר הוא דהכשירו לא כן היכא דאנו צרכין לב' העדוייות פשיטא ודאי דל"מ דלא שייך לומר ממ"ן הוא אמת. מוה"רש מנשה בתשו' כי באה בס' ירים משה סי' ה' משם הח'סל דנ"ה ע"א וב':

ס"ה ה"ה אם יש הכחשה ביניהם על המקומות שע"א אומר במקום פ' מח ועם אומר במקום פ' מת כיון ששניהם מעידים שאינו קיים ה"ז תנשא. מוה"ריק בתשו' דיני יבום סי' א' והעתיק דבריו הכנ"הג בהג"הט ס"ק מ"ב וכתב שדבריו היו להלכה ולא למעשה. וע' יד"א מ"ב הג"הט סקי"ז שהביא משם השב יעקב דלא איכפת לן כלום בהכחשת המקומות ומשה הפ"הא כתב דהשיג על ה' החבי"ב דאין תראה כן מדברי מרן וע"ע ביד"א ס"ק כ"ח שכתב משם מוהר"שך דהכחשת המקום לא הוי הכחשה וב"סק כ"ו וכ"ז הביא משם הפוס' דהכחשת זמן לא מקרי הכחשה וע' שער אשר סי' ט' דמ"ט ע"א שכ"כ ע"ד ה' החב"יב הנז' ועוד לו ס"סי טו"ב דס"ד ע"ג אשר העלה שפשטה הוראה בין האחרונים להקל בין בהכחשת מקומות ובין בהכחשת הזמן יע"וש גם מוהר"שג בתשו' צל הכסף סי'א' כתב דהכחשת זמן לא הוי הכחשה וע' ירים משה א"הע סי' ה'

די"ט ע"ג שכתב דהיכא דההכחשה במקומות היא במקום הקבורה אליבא דכ"ע ליכא למיחש למידי:
מ"ו ע"כ לא החמיר ריי"אז אלא באחד נגד אחד אבל אם אחד אומר מת וב' אומרים נהרג פשיטא דמותרת ע"פ ב'. יד"א מ"ק הג"הט ס"ק כ"ג משם הפ"מ ח"ג סי' ט"ו. וכעת אין ס' פ"מ עמדי לראות הדברים בשרשן כי דברים ככתבן אין להם הבנה דכל דאיכא בפני ב"ד ב' המכחישים לאחד בודאי דלא משגחינן בא' דאין דבריו של א' במקום ב' ומה בא ללמדנו. אולם ראיתי למוהר"שג בתשו' צ"הכ סי' א' דהעתיק דברי הפ"מ היכא דהבאים לפנינו הם א' נגד א' רק דהאחד בא מכח א' וא' בא מכח ב' זהו החידוש דאזלינן בתר עיקר השמועה ולא משגחינן במאי דקמן ומר ניהו רבא נפק דק ותשכח דין זה מדברי מוהרי"בל והעלה כן י"ש וכ"ד מו"הר בש"עא סי' ט' דמ"ט ע"ד וה' ירים משה בסי' ה' די"ט. וכפ"ז בנדון ה' מגן גבורים סי' ע"ב היה לו מקום להקל מצר זה עי"ש:
ס"ז אף לדעת ריי"אז דמחמיר בהכחשת העדים לא הוי אלא כשמכחישים זה בפני זה באמרם לא כי ה' נוב"י מ"ק חא"הע סי ע"א וכ"כ ה' נחפה בכסף ח"ב א"הע סי' ח"י דק"ג ע"ד ירים משה שם וראה זה חדש דבדברי הפוס' ראשונים ואחרונים שבאו בנדונם הכחשה לא אחד בהם שבאה הכחשתם בלא כי ועכ"ז חתרו היבשה להוציא לדונם מסברת ריי"אז וכמו שעיניך תראנה. והן עתה נדמי"מ ס' שם משמעון להרב מוהר"ש מנשה זיל וראיתי לו בסו סי' יוד שהביא דברי ה' ירים משה הנז' שהיו אצלו בכת"י וסמך עליהם וצרפן:
ס"ח ע"כ לא אמר ריא"ז אלא בעד כשר לגבי עד כשר או אשה לגבי אשה דשויינהו רבנן דשייכי לעדות לענין עיגונא וכיון דשייכי מדרבנן בתו' עדות משוינן להו כעד כשר לגבי עד כשר ואחר דאיכא הכחשה בגופה של עדות משוינן ליה הכחשה כבעלמא ברם בגמס"לת שאינו בתורת עדות כלל אף לענין עגונא ולא הימנוהו רבנן במסל"ת אלא משום דמסתמא קושטא קאמר וכו' כיון דלא שייך גוי בתורת עדות כלל לא משגחינן בהכחשה דהא מיהא קושטא קאמרי. הר"הג בס' בא"ה חא"הע סו"סי ס"ז וע' שער אשר סי' ט' וסי' ט"ז דנ"ד היה בב' גוים והכניסו למחלוקת הרא"ש עם ריי"אז. ולא ירד לחלק כחילוק הרב זיל. ונראה דתשו' ה' בא"המ הלזו נעלמה מעיני ה' ירים משה דנ"ד הכי היה דההכחשה היה במה ששמעו מפי גוים ולא הזכירה: ס"ט ע"א אומר שמת מחמת שבא אליו הטירו (כלי הפותח) וע"א אומר שנטבע בים אין כאן הכחשה ולקולא יד"א מ"ב הגה"טו ס"ק ט"ו משם ה' מגן גבורים ז"ל סי' ע"ב ואתה תראה בדברי הרב בשרשן שנתן ב' טעמים להקל ויצא הראשון דבין למי שהעיד שנטבע בספינה ובין למי שהעיד

שמת מחמת הטירו אם היה אמת שמת מחמת הטירו או"ל לעולם היה בתוך הספינה שנטבעה ואם לא מת מכח הטירו מ"מ נטבע במשיאלם והוי אסור דרבנן שאינו בחזקת חי כיון שרובם למיתה הו"ל ס' במידי דרבנן ולקולא ועל טעם זה שפיר קמותיב הגאון מו"הר בסי' שע"א והצ"ע מדברי המרדכי דיבמות פ"ב דמייתי עובדא בידיה בגמ"לת שאמר שהרגוהו ושוב השליכוהו למים ואחר אמר דחי השליכוהו דלא הותרה להנשא משום דכ"ול כזה אומר מת וזה אומר לא מת יעו"שב, אך טעם ב' כתב ה' מגן גבורים שם דאיפשר לקיים שניהם שהוכה בטירו ולא מת מיד ונשאר בספינה ושם מת קודם שנטבע בספינה יעו"ש וה"ז כההיא שהביא היד"ח במ"ק סק"מ ובמ"ב סק"יח:

ע' ע"א אומר שהכהו באבן על מצחו והפילו ארצה והרגו וע"א מעיד שהרגו אותו ע"י אבן אחת שהכהו על בטנו ל"מ הכחשה דאיפשר לכוין הדברים דגמר הריגתו היה כשהפילו ארצה ע"י אבן אחרת שהכהו על בטנו. באר המיים סו"סי ס"ז שע"א סו"סי ח':

ע"א ע"א מעיד מפי יחיד שמצאם אאוגאדוס אין איל ד"פ דיל ייול שפירושו שמצאם חנוקים בתחתית היאור וע"א מעיד מפי מרובים שראה אותם מתים אלאדן דיל י"ול שפירושו בצד היאור אמרינן שהראיות לא היו בזמן אחד ולא בז"אז שכיון שהאחד אמר שכשראה אותם קברם מוכרחים אנו לומר שראיית הרבים היתה מקודם וכיון שראה אותם סמוך ליאור מוכרחים אנו לומר שמיתתם היתה ביבשה ואחר ראייתם של אלו עברו אחרים והשליכום לתוך היאור. הגאון מו"הר אג"ן ז"ל בס' צל הכסף ח"א סי' ודמ"ד. ואנכי עפר ואפר לא זכיתי להבינו דאיך איפשר שיהיה לב' עדוייות הללו ישיבה אחת בעולם דהעדות אשר הוא השני לפי דברי הרב אמר לשון אאוגאדוס דמשמע חלוקים מקודם לכן דאינו שייך לומר בלשון בנ"א אאוגאדוס רק באופן זה ואיך איפשר לומר שמיתתם ביבשה וכן ראיתי להרב המופ' מוה"רש מאטלון נר"ו בתשו' כת"י אשר עמדי בסי' י"א מחא"הע שחלק עליו ביתר שאת והן עתה היא לו' נדפ"סה בספרו עבודת השם ע"ש דפ"ח ע"ב. ע"ב לא כתבו הפוסקים דטרחינן לכוין דברי העדים שלא יהיו מכחישים רק כב' עדים אבל בע"א שמכחיש את עצמו כפעם בפעם אף שאינו מכחיש את עצמו בענין המיתה מ"מ כיון דחזינן דהוא שקרן ראוי לתלות דכל דבריו מילי דכדי ננהו. יד"א מ"ק הג"הט משם הפ"מ ח"א סו"סי פ"ד ורמז להרב"ד וה' דב"מ. והיינו שתמהו על הפ"מ. וע' למוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' י"א דפ"ג ע"א שירד להציל להפ"מ ומצא לו עזר וכתב דעיקר חילוקו במחלוקת הוא שנוי בין מוהר"ימט ומרן מוהרי"קא עי"ד וע"ע למוה"רח מודעי ז"ל בתשו' כי באה בס' חיים ושלום ח"ב סי' ס דנ"ט וד"ס ע"ג:

ע"ג ע"א מעיד ששמע מפי גויים שמצאוהו מת מוטל בדרך והשליכוהו חוץ מן הדרך וע"א העיד ששמע מפי גוי שנטפל עמו משעת מיתה עד שעת קבורה וקברו ואנן צריכינן לב' העדויות להתיר אך הם מכחישין זה את לא מתרצינן דבריהם ואמרינן דשניהם אמת דמעיקרא קברוהו וקרוב הדבר שהשליכוהו באחת הפחתים ולא כסהו בעפר כראוי ואח"ך חיות רעות גררוהו לחוץ ומצאוהו השניים מושלך בדרך. מכת"ל סי' א' דק"מג:

ע"ד ס"יא ש"ע מצאו כתוב בשטר פב"פ מת וכו' אין להתיר אלא דוקא במצאו כתוב בשטר בפי' פב"פ מת אבל אה בשטר מזכיר אותו על ענין אחר כגון פב"פ ז"ל. הכ"מ. דמהדברים נראה שמת לא שרינן. ה' חות יאיר ס' מ"א וה"ד הפ"ת ס"ק נ"א וכיוצא בזה כתב מוה"רמ זיסקינד רונטונבורג בתשו ס"י כ"ג ונסתייע מתשו' מוהר"אש סי"ז וע' יד"א הגה"בי ס"ק ל"ז דעל גדולה מזאת נחלקו הרש"בש בסי' רס"ד עם רב שבדורו היכא שהזכירו בשטר דרך אגב רק שהזכירו בלשון זה תהא מיתתו כפרתו ע"ש וגדול שבדורו אסר מטעם דאינו כתוב בשטר בפירוש פ' מת והרש"בש התיר מיהו בנ"דז איפשר דגם הרש"בש יודה וק"ל. ומתוך דברי הרי"מט בא' סי' מ"ח מבואר דתיבת ע"ה אינה מועילה לכלום. ע"ה שם ש"ע תנשא אשתו. מחלוקת בירושלמי וכתב הטור דהר"אש לא הכריע והב"ש בס"ק ז"ך כתב דאין להקשות על הטור ממ"ש הר"אש בפ' מי שאחזו דהירוש' אייריי בכתב לזכרון יעו"ש וה' קרבן נתנאל ביבמות דצ"ה דחה תירוצו י"ש וע' רוח חיים אות ב' וע' בתשו' מוה"רם זיסקבד רונטובורג בסי"ו פלפול עצום על דין זה:

ע"ו אע"פ שעדות שבשטר כשר הוא מ"מ דין עד פסול יש לו ונ"מ למילי טובא. צל הכסף ח"ב בתשו' מוהר"שג ע"ז אי סמכינן על הכתב בין להקל בין להחמיר במחלוקת הוא שנוי עמדתי בזה לעיל על ס"ח אות נ"ה בס"ד ע"ד מי שהעיד שהיה בידו כתב חתום בג' שמעיד שפ' מת מהני עדותו. יד"א הגה"בי ס"ק ג"ן משם הב"ח בתשו' סי' קט"ו ודן מינה הגאון מו"הר בשע"א חא"הע סי' ט"ו ד"ס ע"א דה"ה אם האשה בעצמה אומרת שהיה בידה שטר הודעה שמת בעלה ונאבד ממנה דמהימנא עי"ד ע"ט פסולים דאורייתא דנאמנים במ"סלת אי נאמנים גם ע"י כתב באשר נקיש אותו לנכרי וכבר ידעת דנכרי אינו נאמן להעיד בכתב כמ"ש כל הפוס' (ע' מ"ש לקמן אות פ"ד) או נאמר דון מינה ואוקי באתרין בגו"ד צריך לפנים. ה' קרבן נתנא לבסוף יבמות על ההיא דכתב הר"אש דכסו' דאורייתא נאמנין במס"לת אות ז"ך פ' שם ש"ע אפי' אינו. מקוים. ומ"מ צריך שיהא חתום על הכתב ואפי' ע"א מהני. ב"י בשם רי"ו וע' ב"ש בס"ק כ"ח ומעשה באחד ששלח כתב לביתו על ענייניו וסיים וכתב וחתם עצמו ואח"ך למטה אחר החתימה כתב

תדעו איך מת פ' ואמר מוהד"חש ז"ל דמהני אף לדעת רי"ו שמות הגטין להר"דא שבס' ירך אברהם ח"א ד"ד ע"ג וע' עבודת השם סי' י"ב דצ"ה:
פ"א הסכמת האחרונים דלא בעינן קיום ואף למאן דמצריך קיום די בע"א.
יד"א הגה"בי ס"ק מ"ו ומ"ט ומוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סי' ו' י"ג. ולפי דעה זו אי יועיל אשה ועבד לקיום נסתפק בזה ה' בני דוד וה"ד ה' יד"א הגהב"י סק"ז ומאי דמספק"ל פשיטא ליה למוהדמב"ח בס' עז"ן ס"ק ע"ה להיתרא יעו"ש:
פ"ב היכא דהכתב בא ע"י שאלה כשר אפי' למ"ד דבעינן קיום. יד"א ס"ק מ"ז משם העדו"בי סי' י"ג וכ"ד הפ"ת ס"ק ב"ן משם החת"ס סי' מ"ג ומ"ה ושכן נעשה מעשה וכן הסכים מו"הר בשע"א סי' ט"ו וע' עבודת השם ס"י י"ב דצ"ה דהיכא דהכתב בא ממקום הנעלם ושם אנו שולחים הפסק ליכא למיחש למידי ע' לעיל על ס"ח:
פ"ג בקב"ע שבא מארץ אחרת אי בעי קיום ע' יד"א הגהב"י ס"ק נ"א משם מוהרא"א בתשו' סי' יוד פ"ת ס"ק ב"ן עבודת השם סי' י"ב דצ"ה שער אשר א"הע סי' ז"ך וע' ירים משה סי' ד' דכתב להתיר בנ"ד דאחד מהב"ד כתב בקב"ע בפרט שהוא דבר עם הגוי והגיד המיתה י"ש וע"ע פני יצחק לרב רחומא' מ"ק נר"ו ח"ה סי' טו"ב דקי"ד ע"א:
מ"ד שם ש"ע ולה רמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל משמע מלשונו, דלשאר פוס' א"ק לידע שהוא כתב ישראל ולא ידעתי מי המה. ח"מ ס"ק א"ך משם מוהר"מ הכהן ומר בנו יישב דכונת מרן לגלות אוזן דמספק"ל בדעת הרמב"ם אי בעי קיום וה' עז"ן בס"ק מ"ו כתב מחלוקת בדעת מרן וכתב דמספק משיאין את אשתו ולשיטתיה אזיל מ"ש בס"ק ע"ג משם מוהרמ"א בתשו' סי' קי"ח וע' בד"ה. כנה"ג הגהב"י ס"ק ל"ו יד"א הגהב"י סק"מ פתחי תשובה ס"ק נ"ב המחלוקת מערכה מול מערכה במכתב גוי מס"לת וה' ראש משביר בסי' ח' ד"ח ע"א לא מלאו לבו להקל בכתב גוי אפי' מסל"ת נגד הפוס' הסוברים דתרי קולי לא עבדינן. גם מוהר"ם זיסקנד רונטובירג בתשו' סי' כ"ג חלק על רב שבדורו שרצה להתיר במכתב גוי מסל"ת והכריע לאסור אמנם מוזהר בשע"א ס"י כ"ו דפ"ו עמד ע"ז באורך ונכנס למנין ומצא דרובא דרובא דרבוואתא קיימי להקל ובעבור זה מר קאסיק לענין הלכה דשפיר עבדינן עובדא ומקלינן בכתב גוי הנראה וליכא שהוא מסל"ת גמור בלי שום ערעור ופקפוק כלל יעו"ש. פ"ה היכא דבא בלשון הכתב דברים המורים שישראל כתבו וכגון תיבת נר"ו. ושכמ"ה עו"בי שלוניקי. מהני הגם שלא כתב מי הוא הכותב. עבודת השם ס' י"ב דצ"ה:

פ"ו כשהכתב בא על ענין אחר ומחמת הענין הוצרך להזכיר שמת פ' לכ"ע משיאין יד"א הגהב"י ס"ק מ"א משם מוהרא"א ז"ל וכ"ן ברור דעת הרשב"ש בתשו' סי' רס"ד וכ"כ בס' דרך המלך בסוף הספר דק"י עב"ג:

מ"ז אם הכתב הוא מהשופט הגדול לכ"ע מהני. יד"א ס"ק מ"ב וכ"כ בס' פ"ת ס"ק ג"ן יעו"ש וע"ע בס' פרשת מרדכי להג' מוהר"מ בנעט בסי' דאע"ג דכונתו להודיע עכ"ז מהני כיון דמחוקי המלכות הוא כן וכ"כ בס' דרך המלך שם:

פ"ח ראובן כתב לש' תדע שפ' מת וקברתיו כתוב לבניו שיגידו קדיש אחריו יש להסתפק אם יש לסמוך על הכתב הב' דאף המקלין ע"פ כתב היינו בעד הראשון אבל בעד מפי עד מנ"ל להקל תרי קולי. ה' דוד לידא בתשו' מוהר"ם זיסקנד רוטינרבורג (הנדפסות בשנת תק"ו) סי' ו' והר"המח שם כתב דפשיטא דכשר ושכ"ך הב"ח ואפי' ג' קולות לית לן בה יעו"ש וכ"נ ברור ממ"ש הרשב"ש סי' תקי"ב והביאו היד"א הגהט"ו סק"ס:

פ"ט עוד יש להסתפק היכא דהוא כתב מפי כתב אי די כל שידענו שהכתב הזה הבא לפנינו הוא מישראל ועל הראשון לא נחוש או צריך לידע אם גם כתב הראשון כתבו ישראל. הר"ד ליידא שם וה' המחבר שם כתב דגם בזה אין לחוש דהא איתא בש"ע ס"ד בהגה דבעמ"ע ואפי' לא אמר ממי שמע העדות כשר ולא חיישינן שמא עד הראשון פסול היה א"ד ז"ל:

ב' שם בהג"ה אם י"ל שכ"כ משום שיצא עליו קול שמת כגון שטבע במשייאלס וכו' ה' מוהרי"ס בתשו' מרן ב"י דיני גמז"לת סי' ב' כתב דה"ה היכא שיצא קול שנהרג והעידו עליו שמת דחיישינן שמא מתוך הקול אומר שנהרג ומרן חלק עליו וכתב דע"כ ל"ק אלא בטב"ע לא היכא דיצא קול שנהרג והועד שנהרג ונמשך המחלוקת בפוס' מערכה לקראת מערכה יעו' כנ"הג בהגבי ס"ק ל"ט יד"א ס"ק זי"ן ואנן בדידן אין לנו אלא הלכתא כבתראי שהם מרן ומוהרשד"ם וכו' ראש משביר בתשו' כי באה בס' הון רב סי' ד' ד"ך ע"א ובספרו ראש משביר סי' ט' שער אשר סו"סי כ"ד שערי רחמים ח"ב הנד"מ חאה"ע ס' י"ד דנ"ט:

צ"א לא כתב מוה"ריס כן אלא באומר המסל"ת מת או נהרג אבל אם אמר ראיתי לפ' הרוג ליכא למיחש ע' יד"א הגה"בי ס"ק ס"א הפוס' שציין וע' לה' לב שמח סי' ד' שכתב להפך ודבריו תמוהים עמדו עליהם מו"הר בס' שע"א סי' ס"ד דע"ד ע"ג ומוהר"שם בס' עבודת השם סי' יו"ד וכתב ה' ע"הש דהיכא דאומר דטלטלו גם הרב יודה יעו"ש ומה שרמזתי לעיל ס"ג ע"ד מורם בהגה צ"ב בטעם הדבר שחילקו מרן ומוהר"שדם בין טביעה למיתה חקרו הפוס' להבין הדבר על בורייו. ע' יד"א ס"ק פ"ו הפוס' שרמז בזה וע' להטו"ז דקאי

בס'. מוהר"שדם ואסברא ניהלן טעמא וז"ל אם יצא קול על א' שמת ועי"ד נמצא בכתב ישראל שמת אע"פ שאותו הקול לא היה בו בירור גמור שכן הוא לא פסלינן הכתב לומר שמחמת הקול כתב כן דאם הקול הוא אמת אין כאן ריעותא כמו שיש בההיא שזכרנו וכו' ע"כ הנך רואה בעיניך טעם הדבר מתוק לחיך דהיכא שהקול היה שנהרג כיון דאם הקול אמת יש להתיר בודאי לכך נאמר כשהעיד שמת הוא שנתברר לו הקול אכן בקלא דטביעה אף אם נתברר לו שנטבע מה בכך לו יהיה אמת שנטבע דלמא יצא במ"קוח רק שהוא אומר שמת מטעם דרוב הנטבעים מתים ולכן לא מהני עדותו:

וראיתי בתשו' מוה"רם מלובלין סי' קכ"ח דרוח אחרת אתו ומר הוא דקאמר דיש לחלק היכא דהעד שינה דהקול הוא שנטבע והוא העיר שמת בזה לא תלינן שמת כדרכו ולא כמו שיצא הקול שנטבע רק אמרינן דגם הוא ידע מהטביעה כמו שהוציא הקול רק שנדמה לו שמת בעבור כי רוב הנטבעים מתים מש"אב היכא דיצא הקול שמת או נהרג והעד לא בא לשנות ולהוסיף על אותו הקול דודאי בזה לא חיישינן שיאמר העד שמת אם לא שנתברר לו בהחלט יעו"ש. והגאון מו"הר בש"עא סי' כ"ד דע"ז ע"א ה"ד וכתב שכ"ד מוה"ראא בקונטרי' דק"ד וק"ה וע"פד הוליד מו"הר שם דלפום דעתייהו דרבנן מוהר"שדם ומוהרי"קא הה"ן במי שיצא קול שנטבע והעד לא הוסיף על השמועה כלל רק שאמר שנטבע פשיטא ודאי דל"א דמקול הברה שמע והגיד כן אם לא דנתברר אליו ידיעה ברורה שטבע ופשיטא ודאי דליכא מאן דפליג דלפום דעתייהו הדין כן יע'וש ומי יבא אחרי המלך להפיל משערת חילוקו ארצה ובפרט דגם מדברי מוהר"חש בתשו' סי' ל"ו והסכים עמו הכר"ש בסי' ו' מבואר דאין דעתם לחלק בין ים ליבשה (הגם דבעיקר החילוק גבהו דרכיו) ול"פז דינו של מו"הר יוצא בדימוס:

אך כשאני לעצמי מדברי הטו"ז מבואר דעיקר החילוק הוא מים ליבשה ולפי יסודו דינו של מו"הר הוא להפך וכדברי הגאון מו"הר מוה"רא גאטינייו שהביא שם בשע"א ואיך כתב בפשיטות מו"הר מוה"ראק דליכא מאן דפליג דלפום דעתייהו דרבנן מוהרש"דם ומוהרי"קא הדין כן איברא דה' פתחי תשו' בס"ק נ"ד שכתב וז"ל ע' ב"ש בשם ב"י ודבריו סתומים קצת והכונה בזה ע' בתשו' מוהר"ממ ס"י קכ"ח והוא מכוון לדברי הט"וז ע"כ והרי תנא דמסייע למו"הר דמוהר"ממ והט"וז אמרו דבר אחד:

אך תורה היא וללמד רני צריך דלע"ד גבא טורא בנייהו ודינא רבא נפקא מביניהם וכנז' ולא ירדתי לסוף דעתם:

צ"ג אמר העד הרגו את פ' ושחטו אותו אין לחוש לבדדמי. יד"א סק"סד וע' בתשו מוה"רם די בוטון דט"ו ודח"י. מוהריש בתשו' הוב"ד בס' הון רב ד"ך שער אשר סי' כ"ד:

שג"ז סי"ב ש"ע מי שנשתתק ובדקו אותו וכו' סומכין על כתיבתו ותנשא אשתו. ונ"ל שכ"ש שסומכין על הרכנתו בעדות אשה דהא לגבי גט הרכנת הראש עדיפא מכתיבה וכו' עזי"ן ס"ק ע"ח וע' להגאון מ"מ בס' שער אשר סו"סי כ"ו דהאריך בזה וכתב דבהרכנת האלם ורמיזותיו יש להתיר בשופי מכח ס"ס אך בזאת דצריכין שהב"ד יבינו הדברים על בורין שעל הנעלם המבוקש הוא מעיד וליכא למיחש בשום אופן דעל איש אחר הוא רומז ונרמז עש"ב:

צ"ה אם היה חולה מוטל על ערש דניי ומת מאותו חולי ובעודו חולה העיד עדותו כשר גמור הוי אפי' שלא בדקוהו אם היה בדעתו.

חקקי לב א"הע סי' ז"ן דק"ח וע' זכרינו לחיים ח"א במפתחות דקל"ב ע"ב:

צ"ו סי"ג ש"ע אבל אם שמע מפי שוטה וכו'. ע' ח"מ ס"ק כ"ד כנ"הג הגה"בי ס"ק ד"ן אפי זוטרי ס"ק ס"ז. חקקי לב שם:

צ"ז שם או קטן. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ג"ן יד"א הגה"טו ס"ק ס"ג והג"בי ס"ק צ"ד וצ"ו מים שאל חא"הע סי' א:

צ"ח שם מו"רם בהגה ודוקא לאלתר אבל אם אינו לאלתר ל"מ עדותם כלל אפי' הגדילו וכו' ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק נ"ב דבמחלוקת הוא שנוי דרא"ביה ור' אליה סוברים דאפי' לא"חז נאמן וע' יד"א ס"ק צ"ה מ"ש ע"ז דאפילו לדעת ראב"יה היינו במס"לת דוקא וע' פ"ת ס"ק נ"ט שכתב משם המ"הץ דרא"כה הוא יחיד בדבר נגד הרמ"בם ורא"בן ומוה"ריו ושמ"ורם הכריע דלא כוותיה בין להקל ובין להחמיר גם מוה"רי מברונא בתשו' סי' רכ"ג כתב דנדחו כל דברי ראב"יה לגמרי ולא קי"ל כוותיה וע' מים שאל חא"הע סי' א' והגאון מו"הר בש"עא סי' ז' הצ"ע דברי ראב"יה כי הם נגד ש"ס ירוש' בס"פב דכתובות וע"ש שהאריך. ור"דק האחרון בספ' ידי דוד חא"הע סי' ח' דר"ט ע"ד הביא משם הפוסקים דהתירו בס"ס וכגון היכא דהיה עד מפי עד י"ש:

צ"ט אין לחלק בין קטן לישראל לקמן דברי ידי דוד שם משם מוהר"שך ח"ב סי' קנג:

ק אם אמר איל טורקיטו או לה טורקיטה אין להוכיח מלשון זה דהוי קטן וקטנה דאיפשר דהיו גדולים ומצטרף לס"ס. ידי דוד שם:

קא סי"ד ש"ע כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תומו משיאין על פיו וכו'. אפי' היכא דהגיד בלי שאלה כס"פב דכתובות כל שבא לב"ד לאו מס"לת מקרי. יעו' כנ"הג הגה"בי ס"ק ס"ב. יד"א ס"ק ק"ז ומיהו ב"ד של ג' בעינן. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק נ"ה וי"דא ס"ק ס"ט. והן עתה נד"מ ס' אמר שלמה תשובות לרבנים שבדורו של ה' פ"מ ושם סי' ב' די"א ע"ב. ומוה"רם בנבנשתי דט"וב ע"א ומוה"רש בן חביב שם סי' ג' די"ח ע"ב. ומו"הרש סאגיש'

תלמיד מיהר"ימט שם דל"א יחד כולם עלו בהסכמה כן וע' פ"ת סק"ס. ירים משה סי' ד' די"ז ע"ד וסי' ה' די"ח ע"ד שם משמעון הנד"מ אה"ע סי' ג' חיים ושלום ח"ב סי' ד' דל"ה וסי' ז' דמ"ב:

ק"ב לא בא לב"ד אך יש הוכחה מדבריו שכונתו להודיע המיתה נחלקו בזה אבות העולם אי נפיק ממס"לת ע' יד"א הגה"בי ס"ק קנ"ג וע' יאודה יעלה הנ"דמ א"הע סי' ב':

ק"ג במקום שאין אנשים יאודים כי אם ג' ובא הגוי להעיד בזמן שהיו יושבין במותב תלתא אי חשיב כמו בא לב"ד. וכן אני מסתפק כשהגוי בא לב"ד במקום שיש מושב ב"ד ושואל על ענין זה אחד מהדיינים ואמר שם מה שיודע הגוי מי נפיק ממס"לת דמה לו לגוי לבא למושב ב"ד לשאל בעד אותו האיש ואיני מטפל בזה אי משום דאיפשר דאין להסתפק בכל זה ומס"לת מקרי ואי משום שאינו מן הצורך לנ"ד. מוה"רש בן חביב בס' אמר שלמה שם: קמ"ד חכם מפורסם והוא דיין הקהל ובא הנוי לביתו לאו מס"לת מקרי הגם כי הוא באחד. יד"א הג"הט סק"ע. וע' ח"וש ח"ב דמ"ב דה"ד כשבא לבית החכם אבל נמצא החכם בחנות ישראל ובא הגוי וכ"ש אם בא להסתחר ובתוך דבריו הגיד מיתת היאודי לית לן בה יע"וש:

ק"ה בעדות מסל"ת אי אמרינן הוכיח סופו על תחילתו. ע' מוהריב"ל ח"ג סי' מ"ו שנסתפק בזה וע' יד"א הגהב"י ס"ק קכ"ד וקכ"ה וע' שער אשר א"הע סי' ה' דמ"א לע"א מה שפלפל בזה ועוד לו בסי' כ"ה. וע"ע למוהר"ש בולה בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"א אה"ע סי' ה' דמ"ו עג"ד. מוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב א"הע ס' ב' חיים ושלום ח"ב ס' ט' דנ"ו:

ק"ו גוי שאמר לישראל מה תבקש ואמר לו בעד מתים אני אבקש וא"ל הגוי פ' מת לא הוי מסל"ת מוהרא"ש סי' י"ב ה"ד הכנה"ג הגה"ט ס"ק פ"ה וע' יד"א ס"ק ק"ח והנמש'. ומיהו היכא דהמקום הועד לקבר שם פנרים וידוע שהולכים שם לדעת על עסקי נפש מת אז כשהתחיל לומר להם מה אתם מבקשים כונתו לספר להם בעצמו ענין המאורע והרי הוא נידון כמסל"ת. ה' באר המים סי' ח"ן וע"ע לו בסי' ס"ג דס"ג ע"ד מ"ש ע"ד מוהרא"ש הללו ק"ז הא דאמרינן דכשבא לב"ד ל"מ היינו כשבא מעצמו אבל כשקראוהו לשאלו לברר מה שאומרים משמו ולא הוי מתכוין להעיד. יד"א הגה"בי ס"ק קכ"ו משם מוהר"ם וכתב מוהרש"ג בתשו' שם דכ"ד הפמ"א ושהביא סמוכות מהש"ס ונגרר גם הוא אחריהם להתיר ע"ע:

תק"ה אמר הגוי אמרו לאשת פ' שאני ראיתי בעלה מת לאו מסל"ת הוי. כנה"ג הגה"ט ס"ק ק"ט משם הפוס' יד"א הגה"ט ס"ק קס"ו. וע' ערך השלחן ס"ק פ"ח מכתב שלמה סי'

צ"ט. ומיהו ה"ד היכא שהזכיר אשה בתחילה אבל אם התחיל לדבר לפי תומו ובסו"ד הזכיר אשה לית לן בה מוהר"א קופ'ינו בתשו' מוהר"ם די בוטון סי' ב' וכ"כ מוהר"ש ב"ח בתשו' כי באה בס' אמר שלמה חא"הע סי' ג' ד"ל ע"א ולכן במעשה שהיה בגוי שבקש לישראל בחנותו וא"ל ישראל אחר מה תבקש והשיב לו הגוי מאומה. ושאלו שנית מה אתה רוצה אותו שמא איזה כתב הבאת והשיב הגוי מת ומלבושיו בספינה והוא יודע כי בלי ידיעה ממנו אין אשתו נשאת והיה חפץ לילך אצלו שיתן לו פישקיש (מתנה בעד הודעתו) התיר האשה הזאת מו"הר מוהרי"מ בס' בא"המ חא"הע סי' ס"ג דס"ד ע"א והסכים על ידו מוהר"דק שם סי' ס"ד דס"ו מטעם דאמרינן סלק דבריו הראשונים כמי שאינם וכיון שהתחיל להסיח לפי תומו לא משגחינן במה שהזכיר אשה אח"ך. ומוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' א' דס"ה פקפק על הדבר דשנייא דא דאמר בפירוש להשיא את אשתו ול"ד לשאלה דהתם מחלקינן בין תחי' לסוף ושכ"כ הפמ"א בח"ב סי' י"ו יעו"ש וע' עז"ן סק"ץ דהיכא דמתכוין להתיר גם מוהר"א קופינו יודה דלא מקרי מסל"ת י"ש וע' למו"הר בס' שער אשר סי' כ"ו רפ"ו וסי' ב"ך דע"א וע"ב ומוהר"ש מנשה ז"ל בס' שם משמעון הנד"מ סי' יו"ד דמ"ט הכריע דדעת הפמ"א באחרית ימיו כסברת מוהר"ח קופ'ינו ודעי' דסמכינן אתחי' דבריו עי"ש:

ק"ט ע"כ לא החמירו הפוס' אלא באומר אמרו לאשת פ' או במדבר עם האשה אבל היכא שלח הזכיר שם אשת המת לחוד כ"א שאר נשי קרובות המת ג"ך שכל זה מורה שלא היה מגמתו בהזכירו שמות הנשים הללו כי אם להכירו לאחרים שידעו על איזה מדבר בכי הא הדבר פשוט שאין לחוש בהזכרת שם האשה ה' בע"יס פני משה בהסכמתו שבס' אמר שלמה הנז' דטו"ב ע"ד, והרי הוא תנא דמסייע לה' מוהרמ"בח בס' עז"ן סק"צ ה"ד הי"א בהגה"ט ס"ק קע"ב. וכ"כ מוהר"א בן חיים בתשו' כי באה בנאספות שבס' יד"א סי' ו' וע' למוהר"א אלוש בס' אמר שלמה שם דגם הוא מסכים לדברי מוה"רש בנבנשת וכן הסכים שם מוהר"ש בן חביב בד"ל ע"ב וע' בדברי מוהר"ש סאג'יש שם בסי' ד' דג"ל:

ק"י אם הזכרת שם האשה באה בין גוי לגוי לית לן בה' שער אשר סי' כ"ו דפ"ה ע"א. ונעלם דבר מהרב מוה"רש מנשה ז"ל בס' שם משמעון הנד"מ בסי' יוד' דהוצרך לבקש טעם להתיר ולא העלה בידו יע"וש והזכרת אשה דהתם היה בין גוי לגוי:

קי"א אמר אשתו של פ' הנהרג היכן היא מקרי מזש"לת אף שהזכיר אשה דכיון שאמר הנהרג מורה שלא בא להגיד המיתה. יד"א הג"הט ס"ק קס"ח משם הכ"רש א"הע סי' ט'

וכ"כ מוה"ר פינטו בתשו' הנד"מ ויהיו נקראים בשם נבחר מכסף סי' מ"ט להציל נ"ד מפקפוק דבעינן קש"ד י"ש:

קי"ב אם הגוי הוא מושל העיר אשר מוטל עליו החייוב להודיע כל מה שיתחדש ואם לא יודיע הדברים ישיאו עליו עון אשמה דהודעתו נצרכת לכמה דברים הן לענין מ"ומ והן שילכו אחריו ויקברוהו לכ"ע לאו מתכוין להעיד הוא ואפי' שהזכיר בדבריו אשה מהני. ה' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ג' ודקדק כן מדברי הבע"ח סי' ז':

קי"ג שם ש"ע היה מס"לת ואמר אוי לפ' שמת. היכא דרצה הגוי להודיע מיתתו הגם שאינו מתכוין להתיר ע' תשו' מרן סי' ז'. כנ"הג הגה"בי ס"ק פ"ב. יד"א הגה"בי ס"ק קל"ה. משנת ר"א ח"ב סי' א'. עבודת השם סי' י"ב ובהגהותי שם. שם משמעון הנ"דמ סי' ו' דמ"ב:

קי"ד שם בהגה אם אמר פ מת במס"לת אע"פ שלא אמר דברים אחרים מקרי מס"לת. כן הסכימו ראשונים ואחרונים יעו' כנ"הג הגה"בי ס"ק ק"א. יד"א ס"ק קנ"ג ומ"ב סק"ב. נבחר מכסף סי' מ"ט וכ'ון. אשדת הפסגה א"הע סי' ב'. וע' נדיב לב א"הע סי' ו' דר"ג. כפי אהרן ה"א סי' ג'. באר מים חיים ח"ב סי' ו' חיים ושלום ח"ב סי' ד':

קט"ו שאל הגוי איזה סחראפ' נסע מכאן? שהרגוהו והוא קשור באילן גם לדעת הר"ן מהני. שער אשר סי' יו"ד קי"ז אפילו לדעת הר"ן אם מתוך דברי הגוי נראה שלא היה תכלית דבריו אלא לענין הקבורה הוי מס"לת. יד"א ס"ק ק"ע משם מוהרי"מט והס"ח. וה"ז סייוע שיש בו ממש לה' באר המים סי' ס' על גוי שאמר פורקי לון קירי דיטו גודייו קי לי מוסטרי אה איל קייראני קי מאטו אל גידייו ומר הוא דקאמר דכיון דכונת הגוי להראות לישראל אם הוא הרוצח לאו מתכוין להעיד מקרי ויליף לה מתשו' מרן י"ש והרי דברי הרבנים הנז' מסייעין אותו וע"ע סם חיי סי' י"ו ה"ד הי"א שם ס"ק קס"ה. ידי דוד א"הע סי' ח' דכ"ז ע"א:

קט"וב אפילו לדעת הר"ן היכא דהוי עד מפי עד תלינן להקל שהראשון אמר הדברים בקש"ד. יד"א הגה"בי ס"ק קע"ז משם ה' סם חיי סי' י"ו. ולכאורה נראה שהישראל הבא לפנינו מעיד לנו משם גוי ששמע מפי גוי אחר שנהרג פ' ולא ידעינן אם הגוי הראשון אמר לגוי הב' הענין בקש"ד ואשמועי' דתלינן שהראשון אמר הענין בקש"ד ואם אמת היה הדבר הזה מה חידוש היה בבית המדרש? הלא אפי' אי ידעינן בבירור שלא נאמרו הדברים בקשר עכ"ז מהני ומעלי העדות דבין גוי לגוי לא בעינן קש"ד וכמ"ש הכנ"הג בהג"הבי ס"ק ק"ב והי"דא גופיה לעיל בס"ק קנ"ד ובמ"ב ס"ק ס"ב, שוב בא לידי ס' סם חיי וראיתי הדברים בשרשן דהתם קאי בישראל המעיד מפי ישראל ששמע מפי גוי

ובכגו"ד אשמועינן דתלינן שהגוי הא' אמר הדברים בקשר אבל בישראל המעיד ששמע מפי גוי ששמע מגוי אחר על מיתת פ' והעיד כן בלי קש"ד לא דבר הרב וחזינא לה' כפי אהרן בח"א סי' ג' דס"ג שעמד בזה וכתב משם ב' חכמי דורו מוה"רא אדאדי ומוה"רדח דס"ל דבכגו"ד לא בעינן שיהיו דברי הב' בקש"ד וגם בזה תלינן דהעד הא' דבר אתו בקש"ד וחרד' ותי"מה ע"ד דכיון דלטעמו של הר"ן הוא דחיישינן דמשקר וכונתו להעיד מאי אהנייא לן מה שאמר שדברי הא' היו בקש"ר סוף כל סוף אימור דמעולם לא ראה ולא שמע והכל שקר וז"פ יעו"ש ובס' ידי דוד שם:

קי"ח אפילו לדעת הר"ן ה"ד כשטרח הגוי ובא אצל ישראל שמורה שכונתו להודיע מיתתו אבל כשהישראל בא אצל הגוי כדרכו והגוי הגיד לו מיתתו אפי' לדעת הר"ן ליב קש"ד. מו"ר דיינא בס' יאודה יעלה חא"הע סי' ב: קי"ט שם ש"ע וישראל ששמע מפי גמל"ת מעיד ששמע ממנו. ישראל השומע צריך שיאמר בפני ב"ד דברי הגוי כהוייתן וב"ד יבחינו הדברים אם דברי הגוי מסל"ת היו אם לא המבי"ט ח"ב סי' מ"ט וק"ד ונראה שסתר את אהלו בח"ג סי' ר"ך וכמו שכ"ר לה' בני דוד בתשו' דכ"ח שהציע דבריו ומהתימא על ה' עז"ן בס"ק צ"ז והכנ"הג בס"ק ק"ס שלא נרגשו בזה ודברי הכנ"הג בזה תמוהים במה שרצו להשנות דעתו עם מוהרי"בל ע' יד"א בהגה"טו ס"ק ס"ח וע' למוה"ר בס' שע"א א"הע סי' יו"ד ד"ן ע"ד שיישב תשו' המב"יט הנז' ואסיק לענין דינא דכל שאמר היאודי שהגוי היה מסל"ת דנאמן יש"ב וע' לב שמח סי' ד' שכתב כן עי"ש. ולמוהר' שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' כ"ה דצ"ה ע"ג:

ק"ך שם אם היה שם אמתלא בשיחת הגוי שמא נתכון לדבר אחר וכו', כל היכא דאיכא למיחש להנאה שהגוי אומר כן להנאת עצמו לא הוי מס"לת. כנ"הג ס"ק ס"ו. יד"ח ס"ק קי"ו בהג"הבי. ולכן אם נדר הישראל לגוי מושטיליק קודם שיעיד כתב מוה"רם אלשיך בסי' ק"ה דלא הוי מס"לת ויעו' כנ"הג ס"ק ס"ט והיידא ס"ק ק"ך הביא דמוה"רשק בתשו' ד"ן סי' כ"ט חולק בזה. ומו"הר בס' שער אשר חא"הע סי' ה' כתב דלא פליגי ועל מעשה שהיה בגוי שבא לבקש לישראל בחנותו ושאלוהו שמא איגרת הבאת ממנו? והוא השיב לא כי מת ואני יודע כי בלי ידיעה אינה נשאת האשה ואני רוצה ללכת אצל אשתו שיתן לי באקשיש (דורון) ופקפק בה מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב כי' א' דס"ה ע"ב ומו"הר בס' שער אשר שם ראה וית"ר הגם דזכירת הממון היה מפי הגוי כיון דלא התנה על שכרו ובלא"ה כבר הגיד המיתה י"שב:

קכ"א מי שאמר לישראל תוליך האיגרת הזה לפלוני והוא ענה כבר מת אין לחוש דשלא לטרח בחינם אמר לו כן ומשקר עבודת השם סי' ז' וכתב לחלק שאין זה דומה לתשו' ה'

בני יעקב סי' ז' הביאה היד"א בהגהב"י ס"ק רצ"ה דהתם עיקר הטעם דחיישינן לדדמי עי"ש:

קכ"ב היכא דהוי מילתא דעבידא לגלוי די אם הוא כדבריו אף דאיכא הנאת ממון ולהנאתו קמכוין לית לן בה וכמו שלמדנו מתורתו של מוהר"ם שהובאה בב"י וע' כנ"הג הגהב"י ס"ק קי"א והנמש' יד"א ס"ק קכ"ז והנמש'. פ"ש היכא דאומנותו בכך דחזקה לא מרע נפשיה באר המים סי' ח"ן דמ"ה וסי' ס"ג דס"ה וע"ע מטה יוסף יקואל סי' י"ג:

קכ"ג אם יש הוכחה שלהזיק לרוצח מכוין במחלוקת הוא שנוי אי נאמן ע' כנ"הג הג"הט ס"ק קכ"ג. יד"א הג"הט ס"ק קפ"ז והנמשכים וע"מש בזה מוהר"שב בתשו' כי באה בס' בא"מח ח"א חא"הע סי' ה' באורך וברוחב ובדברי הרב המחבר שם סי' ו' דע"ז ע"ג. באר המים סי' ס' דמ"ח ומ"ט: קכ"ד היכא דדברי הגוי בהראותו את הרוצח הוא לתועלת עצמו שהוא יטול חלק מהממון שיוציאו ממנו גם החולקים יודו דנאמן. ה' באר המים שם: קכ"ה גוי שאמר אם תתנו לי אלף לבנים אראה לכם הרוצח. המ"ש סי' ע"ד ס"ל דאינו נאמן דלא מקרי זה מלתא דעבידא לגלויי וחכם א' הוב"ד שם ס"ל דנאמן ורמז מחלוקת זה הכנ"הג ס"ק קי"ב וההכים עם המ"ש וע' יד"א ס"ק קפ"ו. באר המים שם דמ"ט ופלפל בחכמה ע"ד ונראו לו דברי הרב החולק דנאמן יע"וש וע' שער אשר סי' ך' דס"ט ע"א דאפי' להאומרים דנאמן היינו היכא דלא עברו ימים רבים הלא"ה לא הוי מלתא דעבידא לגלויי:

קכ"ו ברוצח שהודה שנחלקו מוה"ריקו ודעימיה עם מוהר"יבל ודעימיה ע' ידא' הגה"בי ס"ק קצ"ח והנמש'. וע' ברכות מים דצ"ט וע' שער אשר סו"סי יוד' מ"ש בע"ז. חיים ושלום ח"ב סי' ד' שערי רחמים ח"ב הנד"מ א"הע סי' י"ד ד"ס ע"ד:

קכ"ז לא חיישינן לאמתלא זו דשמא נתכון להרע אלא כשברור לנו הדבר וכגון דמוכחא מלתא טובא אבל על הספק ל"ח. פ"ת ס"ק ס"ד משם המ"הץ וכבר האריך בזה ה' ראש משביר בסי' יוד' דטוב והעלה דכן הוא דעת כל הפוסקים ע"ע:

קכ"ח שם ש"ע שאמר לאחד עשה לי כו"ך שלא אהרג אותך וכו' אין זה מס"לת. גוי מפי גוי שאמר שהגוי הראשון נשתבח שהרג את פ' מאחר שהגוי הא' אינו לפנינו יש לתלות שהא' לא שבח את עצמו אלא קושטא קאמר. כנ"הג הגה"בי ס"ק רמ"ט משם המ"ץ ח"ב סי' ס"ג וכ"כ הי"דא ס"ק שס"ד ובס"ק שס"ה ורמז תשו' הכ"רש סי' ט' וע' לה' באר מים חיים ח"א חא"הע סי' ד מ"ש על תשו' הכר"ש הלזו:

קכ"ט אם האריך הגוי בלשונו לספר הענין ל"א להטיל אימה קמכוין ונכרים דברי אמת. יד"א מ"ב הג"הט ס"ק מ"ו משם המ"ב סי' ס"ט וכ"כ ה' ראש משביר בח"א חא"הע סי'

י"א דכ"א עג"ד. אך ה' עבודת השם בסי' ט' דע"ו ע"א כתב דלא כתב ה' מ"ב כן כי אם היכא דלא מוכחא מלתא דלמרמא אימתא קמכוין וליכא למימר הכי והכי אבל בגוונא דמפורש בתלמוד ל"מ אריכות דברים יעו"ש:

ק"ל שבוהו שוללים והלכו לפדותו ואמרו שהרגוהו יש לחוש דלא מהמני דאולי ברח מידם וכדי להטיל אימה אמרו שהרגוהו כנ"הג הג"הט ס"ק קכ"א משם המ"ץ ח"א סי' סח'. וע' ראש משביר ח"א חא"הע סי' ג' מה שפלפל בתשו' זו ובמסתעף אליה:

קל"א גוי שאמר מעצמו אנכי הרגתי את פ' נאמן. מוה"רם ובו ב בב"י. ודין זה אמת ולא מצינו שום חולק עליו. כנ"הג הגה"בי ס"ק קמ"ט משם הת"וי. יר"א ס"ק רכ"ט. וע' ידי דוד חא"הע סי' ח' שהרבה להביא פוס' דס"לה ועמד ע"ד הת"וי י"ש:

קל"ב שם בהגה וכן במקום שיש לחוש לשקרא אין סומכין עליו. גוי שהגיד שיצאנו עם פלוני ממקום פ' ביום השבת אין לומר כיון דאנן קי"ל דכל ישראל בחזקת כשרים הם חזקה הוא דאין יאודי יוצא לדרך ביום השבת ונמצא דשקר ענה הגוי דאיפשר דמחמת איזו סיבה יצא לדרך ביום השבת. ועוד דזמנין דמקרי ועביד ולא חש על האיסור ועוד דפלגינן דבוריה. עבודת השם ס' ח' הל"ג גו' שאמר מסל"ת הישראל שהיה עמי נחלה בדרך ונתנוהו לי ומת וקברתיו ואני חפץ שתתנו לי סך פ' במתנה על טרחי אינו נאמן דאדעתא לקבול מיניה הנאה קאמר. מכתם לדוד אה"ע סי' א' דק"ס: קל"ד אמר דעו שהתוגר פ' הרג את פ' לשון זה מורה שראהו שהרגו וזה כמעט נמנע שהרגו בפניו או שלא בפניו בפני אחר שכל הורג פונה כה וכה לראות אם אין איש וכל זה מוכיח שמה שהוציא מפיו הוא שקר פשיטא שאין לנו לתרץ דבריו ולהאמינו וכו' הרד"ך בית כ"ח ח"ה ד"ה אחרי וראיתי להראב"ד ז"ל (בע"ס תפארת אדם) בתשו' כ"י שכתב ע"ד וז"ל והנה בהא דחייש הרב לשקרא מהטעם שהוא נמנע שראהו לע"ד עם שאיני כדאי הוא חומרא יתירא שהרי איפשר שזה ראהו מאיזה מקום רואה ואינו נראה אי שהרוצח עצמו הגיד לו או שבאמת עמד שם וראהו דא"עג דכל רוצח פונה כה וכה שלא יראוהו היינו כדי שלא יראוהו אנשים זרים וכו' ולע"ד אין הפוס' מודים לו בזה ואין ספר בנימן זאב איתנו לראות מה השיבו לו בעלי מחלוקת דאותו נדון ופוק חזי דאפי' מוה"רי סאמוט דהחמיר הרבה באותו עדות של שלמה כרוב ונסתייע מתשו' מוהר"דך הלזו עכ"ז כתב ע"ד אלה וז"ל שדברים הללו מתמיהים לכל רוחם ויעו בתשו' מרן סי' ג' בההיא דשלמה כרוב פ"מ ח"ב סי' ז'. מוה"רחש ח"ג סי' נ"ט. מעיל שמואל סי' את"ד:

קל"ה שם ש"ע וכן אם שמע מערכאות של עכ"ום וכו' הא דהערכאות אינם נאמנים היינו כשאומרים שנהרג כדין הערכאות אבל כשאומרים שנהרג בדרך ע"י רוצחים ודאי

דנאמנים. יד"א הגה"בי ס"ק שס"ז וכ"כ ה' מוהר'שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ב"ך דצ"ה ע"א. וע' שערי רחמים ח"ב סי' י"ד דס"ה:

קל"ו סט"ו ש"ע גוי שהסיח לפי תומו תחי' אע"פ ששאלו אותו וכו' ה"ז נאמן. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק קפ"ה שהביא משם מוה"רי קאנדייוטי ז"ל דאם הגוי אמר מל"ת שמת אי שואלים ע"ש עירו או על שם אחר נפיק ממס"לת על אותו פרט ששאלוהו והרב הסכים לדבריו וע' יד"א הג"הט ס"ק ע"ה וע' עבודת השם סי' יו"ד דפ"א ע"ג מ"ש אני עני בהגהותי שם ואספתי כל דברי הפוס' המדברים בענין זה ושם הבאתי דעשו מעשה רבני עירנו להקל יע"וש. וכן הורה ה' מוה"רמ ב' יצחק בתשו' כי באה בס' מכתב שלמה סי' צ"ו: קל"ז גוי שעבר בחנות יאודי ושאל איה פ' בעל החנות ואיל מה אתה רוצה והשיב מאומה ושאל לו עוד מה תבקש שמא איגרת הבאת ממנו והשיב לו כי מת וכו' מסילת הוא דכיון דשאל על היאודי מסתמא דעתו היה להגיד ענין המיתה וכיון שהגוי התחיל להסיח הגם שעיקר הגדת המיתה ע"י שאלה שפיר מקרי מס"לת בא"המ סי' ס"ג דס"ד ומוהרד"ק שם סי' ס"ד וכ"כ הגאון מו"הר בס' שע"א סי' ה' ד"מ ע"ג וע' למרן בתשו' דיני גמ"לת סי' א' יד"א הגה"בי ס"ק קל"ג וקל"ה. עבודת השם סי' י"ב:

קל"ח אם בא החמר עם הפרדה והמלבושים שהיה רוכב הנוסע ושאלו לו היכן פ' תהלך עמך וא"ל הרגוהו מס"לת הוי שהבאת הפרדה והמלבושים יש בו הוראת מיתה וה"ול כהתחיל הגוי יד"א הג"הט ס"ק רנ"ו משם הפ"מ ח"ג סי' י"ג וע' בא"המ סי' כ"ח דמ"ג ע"ג דהרבה עליו רעים ועמד ע"ד עי"ש ובס' עבודת השם סי' ח' דס"ט וע"ע לו בסי' יו"ד דפ"א ע"א שעמד ע"ד הי"דא בש"ק רנ"ה בהשגתו על מוהר"שבח דירד להצילו ואסו"ד מר הוא דקאמר דהיינו משום דקאי היפך דעת הפ"מ הנז' יע"וש:

קל"ט שם בהגה אבל שאלו אותו תחילה איה חברנו וא"ל שמת אין זה מקרי מס"לת. דין זה הוא מהנמ"קי בשם המפר' ומביאו ב"י ומבואר בח"מ סק"ל דאפי' שהשאלה היה ששאל ממנו יאודי אחד זה זמן רב ואח"ז העיד הכותי הזה לפני יאודים אחרים מס"לת שמת ס' אינו נאמן יעו"ש וע' יד"א ס"ק קו"ל. פאת נגב סי' ז' דט"ל ע"א. אשדת הפסגה א"הע סי' ג'. פ"ת ס"ק ס"ז. שב שמעתתא הלכה ז' פרק חט"י. וכתב מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ט"ז דה"ד היכא דבריר לן דבתחי' דבריו עם העד הא' היה ע"י שאלה אבל אי מספ"קל עם מי דבר תחילה אזי אזלינן לקולא ואמרינן מי זה אמר דבתחי' דבריו היה ע"י שאלה דלמא תחילת דבריו היה במס"לת ושוב דבר ע"י שאלה וכתב שכן ראה למוהרי"בל ח"א סו' סי' יוד. אמנם מוהר"דק שם ובספרו ידי דוד סי' י"א חלק עליו וכתב דלא אזלינן לקולא ל"מ היכא דסמי בידן לברורי דמגלינן למילתא אלא אפי' היכא

דלא סמי בידן לברורי לא סמכינן להקל דגם מוהרי"בל לא סמך על טע"ז לחוד ושכ"כ הפמ"א ח"ו סויסי נ"ל וע' בס' שם משמעון הנ"דמ סי' ח' דמד':

ק"מ הגם שבאמת תחי' דבריו עם העד הא' היו ע"י שאלה ואח"ך היו דבריו עם הב' אין לפקפק דע"כ ליכא לספוקי בזה אלא דוקא היכא דבדברות שניות בעינן נמי שיהיו דבריו במס"לת. ברם היכא דבדברות שניות לא בעינן שיהיו מל"ת וכגון היכא דהזכירם בחזקת מתים דבזה אף שהוא ע"י שאלה ודאית מהני הגדה של גוי אז אפי' דדבריו הא' באו ע"י שאלה לית לן בה. מוה"רש גאטינייו בס' צ"הכ שם:

קמ"א היכא דהשאלה מהגוי התה אם יודע את הרוצח שהרג את היאודי ואומר הגוי שראה את היאודי הרוג במקום פ' חשוב מס"לת לכ"ע ואין לנו לסבב את השאלה דכונתו למצא את הרוצח לברר הענין אם נהרג. פאת נגב סי' ז' דט"ל ע"ג וד' ועש"ה:

קמ"ב כל היכא דהגוי נש"ל על הדבר הגם שבתשובתו יאמר שישאלו את פי גוי אחר ושאלוהו ואמר כדבריו ל"מ דשמא נתייעצו. ה' מ"ץ ח"א סי' ד' דל"ת ע"ב ומיהו ה"ד כשאומר שישאלו לגוי אבל חם אמר שישאלו לישראל הא ודאי לא שייך החששא ההיא ומהנייא עדותו אף שהוא ע"י שאלה דמתיירא שלא יתפס לשקרן. צ"הכ ח"ב סי' א' דס"ד ע"ג:

קמ"ג הא דאם שאלוהו ומשיב לא מקרי מס"לת דוקא בשאלה ברורה כגון איה חברנו אבל אם היה מדבר עמו בעבור אחר והזכיר את פ' בחזקת חי והגוי הודיעו שמת וכו' או הזכירו בחזקת מת או נהרג רק דשואל ממנו אופן המיתה והגוי אינו מכוין להודיעו חידוש המיתה מס"לת מקרי. כנ"הג הג"הט ס"ק ח"ן משם מוה"רש סבע ודעי' ושמוהר"יט הכהן חולק בזה. וע' יד"א הג"הט ס"ק ע"ד שהביא מחם הכר"ש שכתב שדעת מוהרי"קו כדעת מוהר"יט הכהן ושגם איהו פסק כוותיה ואתה תחזה בדברי הכר"ש בגופן שלהן שסובר שכן דעת מוהר"חש. ומן התימא על מוהר"שג בתשו' צ"הכ ח"ב א"הע סי' ה' דס"ו ע"ד ובסי' ג' דס"ט ע"ד ושם בסי' ו' דפ"א ע"א שכתב שמוהר"יט הכהן הוא חיד בדבר הזה י"ש ובסי' ט"ו מאחר דמוהרי"קו ומוהר"חש והפ"רש קיימי כוותיה וכ"ן דעת מ"ז מוה"רא גאטינייו והו"ד בס' דב"מ חא"הע סי' י"א והדב"מ עצמו שם דנטו להחמיר כמ"ש היד"א שם. גם ה' פאת נגב סי' ז' כתב דהר"דבז בח"ב סי' אר"י קאי בהך שיטתא והוא פלאי וע' חס"ל חא"הע סי' ז' דכ"ו וז"ך מ"ש בס' מוהר"יט הלזו וע' עבודת השם סי' ז' ח'. מימר חיים א"הע סי' מ"א ד"ק ואילך ובד' ק"ד: , קמ"ד ע"כ לא כתבו הפוס' דעדות גוי ע"י שאלה לא מהני ה"ד היכא דתכף לפגיעתו של גוי שאל לו וכגון ההיא עובדא דפונדקית דהתם ודאי הגוי הוא מבין בפשיטות דאותו הוא מבקש

אבל היכא דשאלתו היתה אחרי זמן מופלג שהעד היה עוסק במלכתו בספינה זמן מה ולעת האוכל שאל שאל מהאיש הנעלם איפשר לומר דלא מקרי שאלה ותשו' אחר דידוע הוא שכן דרך בעלי מלאכה דיושבים לאכל נוחים ממלאכתם שבשעת עבודה ומספרין זל"ז דברי עראי וכו' לא נפיק ממס"ל דמימר אמר הגוי בלבבו אם הישראל היה מבקש לא הוה שתיק מלשאל קודם אכילתו. מוהר"שג בס' צ"הכ א"הע סי' א' דס"ה ע"ד. והנה הוא בא לחלוק על ב' רבני דורו ה' מוהר"ים ומוהר"דך הו"ד בס' בא"המ סי' ס"ג ס"ד שפסלו עדות זה יען היה ע"י שאלה עי"ד. וע"ע שער אשר איהע סי' ה':

קמ"ה אמר הישראל לגוי היאודי שהלך עמך לא הנך לשלום עד עיר פי' והשיבו מת במקום פ' מס"ל הוי דמשמעות זאת השאלה נראה דידוע לו בבירור שאינו בעולם אלא דשואל ממנו לדעת אם אחר שהלך לעיר פ' מת ועד אותו מקום הלך לשלום או קודם וע"ז ענהו הגוי דמת קודם השאלה כזאת אינה מזקת וכמ"ש מוהרא"ש וכו'. מוהרש"ג שם. ועיניך תראנה דסרכין תלתא מוה"ר מוהרי"מ בס' באה"מ סי' ס"ג ומוהרד"ק שם בסי' ס"ד ומוה"ר בש' שע"א סי' ה' פסלו גם עדות זה דמקרי ע"י שאלה עי"ש קמ"ו גם לס' החולקים על מוהר"ש סבע ואסרי היכא דמזכירו בחזקת מת אינו אלא בשאלה דיאודי לגוי אבל בשאלת גוי לגוי כל שמזכירו בחזקת מת לכ"ע מסל"ת הוי מוה"ר בשע"א סי' יוד' דנ"ד:

קמ"ז ישראל שנאנח וא"ל הגוי על מה אתה נאנח אתה קרוב לג' יאודים שנהרגו? א"ל היאודי אני נאנח על בתי שגנבוה לסטים והיאודים שנהרגו היו קרובים שלנו והשיב הגוי ענין הריגת היאודי איך היתה לא חשיב מסל"ת דהאנחה חשיבא כשאלה. מוהריק"ש בתשו' כ"י והר"ב עז"ן בס"ק קי"ג כתב שאין דבריו נראין יד"ח הגה"ט ס"ק פ"ב. ועתה נראו בעליל תשו' מוהריק"ש והיא בסי' קכ"ב והרואה יראה בשרשן של דברים דהרב לא סמך ע"ז רק דהיו לו טעמים אחרים וז"ל ואילו לא היה בעדות זה דחייה אחרת היה איפשר לעשות סמיכות עם מ"ש בפסק אחר בהיתר אשת גוייאד דאנחה ובכיה נהי דהוי התחלת דברים מ"מ לאו שאלה הוה דאדרבא מורי היות האמת ופשוט שכבר מתו ובכה או נאנח עליהם וגם וכו' ודבריו באו בארוכה בסי' ג"ן דכפי מ"ש שם הוא דאזיל בשיטת מוהר"ש סבע ודעי' הסוברים דכל שהזכירו בחזקת מת אין זו שאלה וכמש"ל באות קמ"ג ועפ"ז תנוח דעתך דאין נסת"ר מחמתו שמו שהק' הידי"א בס"ק פ"ד והאמת דסובר דבכית הישראל לא הוי כשאלה והוא פשוט אלא דמוהרמב"ח בס' עז"ן הקשה עליו מטעם אחר במאי דקאמר אעיקרא דהבכיה היא כמו שאלה רק שאנו יכולין לפרש דבריו דאדרבא בעבור שברור לו שמת הוא בוכה וע"ז מר קמתמה דאין אנו צריכין

לזה דכפי דעתו מ"ש מוהר"מ חאליוואה דהככיה חשיבא שאלה היא חומרא רבתי ודוק. וע' ערך השלחן ס"ק זך שהבין בדברי הריק"ש כהיד"א דאנחת ישראל הוייא כתחי' דבור והנלע"ד כתבתי:

קמ"ח צריך אתה לדעת שאין הגוי נאמן אלא כמס"לת לגמרי אבל במתכוין כלל לא בין שמתכוין להעיד כגון שבא לב"ד וכו' ולח עוד אלא אפי' שאלוהו היכן פ' או אתה יודע מה נעשה מפ' וכיוצא בזה והשיב מת אינו נאמן. הרש"בא במיוחסות סי' קכ"ח. ומוהר"חש בק"ע די"ג ע"ד פירש בכונת הרש"בא לחלק בין בא לב"ד לחוץ לב"ד אמנם ה' מוהר"ים בס' באר המים חא"הע סי' ס"ג דס"ב ע"ד פירש בכונת הרש"בא דבא ללמדינו דאפי' שאלה סתמית דיכולין אנו לפרש השאלה דעל ענין אחר שהיה עמו הוא שואל לדעת ממנו איפה עמד סתמו כפירושו. וע"פ שיטה וזו פירש כונת מוהר"אנח בא' סי' ז"ך ומר הוא דקאמר דדעת מוהר"אנח הוא דל"מ היכא דהשאלה היתה על גופו של מת הגם דיש להסב השאלות על אופן אחר דלא הוי מסל"ת אלא אפי' בהשאלה אינה ברורה על גופו של מת הגם דיש להסב השאלה ע"ע אחר כיון שיש ספק אזלינן לחומרא והצ"ע דברי מוהרמ"כח בס' עז"ן ס"ק צ"ב במ"ש בדעת מוהרא"נח ז"ל והרש"בא ע"כ והגם שאין ידיעתי מכרעת מ"מ לדידי חזי לי בכונת מוהר"אנח דדעתו דכל היכא דהשאלה אינה ברורה על גופו של מת ויכולין אנו להסב השאלה לקולא הכי עבדינן. וגדולה מזאת ראיתי לגדול בדורו מוה"רד קאראסו בס' ידי דוד סי' יוד' דט"ו ע"ג דסבר מימר הכי בדברי מוהרא"נח אף דהשאלה היתה על גופו של מת יע"וש. וזוהי שקשה עליו דמר ניהו גופיה עמד ע"ד מוהר"ים הנז' בסי' שאח"ז ולא בא בפיו שבדעת מוהרא"נח קאי מר להפך ונ"מ טובא לענין דינא וק"ל וע' בסמוך. וע' למוהר"מק ז"ל בתשו' כי באה בס' צ"הכ ח"ב סי' ה' ובספרו ירים משה סי' ב' דשאלת הישראל לגוי אם אתה מכיר לפ' והשיב איך איני מכירו? ביחד היינו בספינה שנשבעה ואני נצולתי דחשיב ליה הרב העדות להכל כי זה מקרי ע"י שאלה וסמך ראשו ורובו על ה' בא"המ הנז' ומו"הר מוהר"אג ז"ל בהסכמתו שם העיט כי מידי פלוגתא ל"ן דיש להסב השאלה ע"ט אחר עי"ש:

סמ"ט הא דאמרינן דעל ידי שאלה לא חשיב מס"לת ה"ד כששואלין אותו בפרטות על ההרוג אבל כששאלו ממנו על הכלל והגוי השיב על הפרט מס"לת מקרי. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ק' ויד"א הג"הט ס"ק קל"ה בשם הפוס': ועובדא הוה בישראל ששאל לגוי אחד שהלך עם ג' יאודים. ני בארי? ני ייוק? קי אובוד די לוס גידייוס והשיב הגוי שנהרגו ובא מעשה לפני סרכין תלתא יעו' בס' ידי דוד סי' ט'. דמוהר"שג לא רצה לסמך על עדות זה. יען דברי המגיד באו ע"י שאלה ולכן הלך למצא היתר עפי' דברי העד הב' י"ש.

ובא רעהו מוה"רד קאראסו שם בסי' יוד ההוא אמר דברג"וד לא חשיב שאלה לאפוקי מתורת מסל"ת ד שאלה לא מקר"מ כי אם כששואל על ר' בפירוש ומשיב עליו והביא דברי הפוס' הנז' וכתב דבשאלת קי אובו די לוס גידייוס? ר"ל אם כבר הלכו למקומם ולא הוי אלא לידע מענייני העולם רק דהגוי השיב שהרגוהו ועדיף נדון זה שלא הזכיר בפיו השואל שום דבר הריגה וסיים וכתב דאם יאמר האומר דכיון דשאלה לגוי קי אובו די לוס גידייוס? דלמא הגוי הבין שכונת השאלה אם נהרגו או מתו וחשיב שאלה הא לאו מלתא היא כיון דיש לפרש השאלה לקולא ולקומ' לקולא מפרשינן כמ"ש מוהר"אנה בסי' ז"ך יש"ב:

ואני בער לא אהיה חובש תחת לשוני את אשר עם לבבי דחדוש זה לא שערוהו הראשונים וצריך ראיה עצומה להיתר זה דשנייא נדון זה מההיא דכתבו הפוס' דכשהשאלה היא על הכלל והשיב על הפרט דחשיב שאלה משום דש"ה דכיון דהשאלה היתה על הכלל אין בו מובן דרוצה לידע על הפרט דוקא וכיון דהשיב על הפרט הו"ל תשובה בלי שאלה עי"ד לא כן בנדון הרב דשאל על הכלל והשיב על הכלל נעשה כשואל על איש יאודי אחד והגוי משיבו. ואם נאמר דעיקר יסודו הלא הוא ממ"ש דיכולין אנו לפרש דמה ששאל קי אובו די לוס גידייוס היינו שרוצה לידע ממניניהם אם הלכו למקומם שהי"ל אצלם פקדון והשמיענו הרב דכיון דיכולין אנו לפרש השאלה הכי והכי מפרשינן לקולא. מלבד דאם אמת היה הדבר הזה לא הי"ל להביא דברי כל הפוס' הנז' לבד דברי מוהראנ"ח אשר בהן יסודתו, עוד בה דאין אני רואה כדאי להתיר בדברי מוהראנ"ח דמלבד דשנייא נדון מוהראנ"ח דלא בא השאלה ברורה על גופו של מת רק ששאל אם באו פה האמונים לגבות המכס ובלשון זה יכולין אנו לפרש על נכון דהכונה אם גבו המכס ובזה הוא דכתב מוהרא"ש דאזלינן לקולא הגם דיש פנים לומר דכונת השאלה היא העודם חיים אבל בשאלה על גופו של מת ל"ק מוהראנ"ח דמפרשינן דבריו דמה בין זו לאיה חברנו ולההיא דהרשב"א דהיכן פ' בר מן דין דאפי' תימא דגם בזו התיר מוהראנ"ח מ"מ ס"ס מידי פלוגתא לא נפקא ואיך נתיר ע"פ ס' מוהראנ"ח לחודה סו"ד שכשנאמר שהשאלה קי אובו די לוס גידייוס ותשובת הגוי לזה שנהרגו דזה לא מקרי שואל על הכלל ומשיב על הפרט והו"ל שאלה על גופו של מת איני מוצא מקום להקל ודברי מוהרד"ק בזה צ"ע לי הפעוט שו"ר למוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב א"הע ס' א' שעמד ע"ד ב' צנתרות הזהב ה' מוהרי"מ ומוהרד"ק כי הובאו בס' באה"מ סי' ס"ב וש"ג וחלק ע"ד מוהר"ימ בכונת הרשב"א דגם איהו מודה דכשאלה שאינה מבוררת כ"כ דיש לנו להסב השאלה לדבר אחר דהוי. מסל"ת וגם הבין דברי מוהראנח הנז' כפשטן

ומר הוא דקאמר דלדידן דפשטה ההוראה דכל דאיפשר לנו לפרש לשון השאלה להיות סובלת הכונה דאינו שואל לידע אם חי אם מת רק לשם דבר אחר חשיב שפיר מסל"ת אף דהגוי המשיב גופיה הבין הכונה דאחי או מת הוא שואל ועליה הוא משיב לא נגררין אנן בתר כונת הגוי אלא אחר משמעות הלשון אם סובל משמעות אחר גרירינן בתריה ושכן נקטו כל גדולי האחרונים יעו"ש הניח לנו במקצת תלונותינו על הרב מוהרד"ק הנז'. אולם למעשה לבי נקפי לסמך על זה:

וגדולה מזאת נחלקו רבני דורינו האחרונים על מעשה שהיה שהלכו לבקש ב' יאודים ומצאו לערלים ושאלו מאת המבקשים מה אתם מבקשים והשיבו היאודים ב' יאודים שהיו יושבים בביצית זו אם יצאו לים והשיבו להם הערלים עתה אתם מבקשים? הב' יאודים נטבעו בים זה' מוהרש"מ בס' עבודת השם סי' יוד' רצה לפסל עדות זה כי בא ע"י שאלה. והגאון מוה"ר בס' שע"א סי' כ"ד דע"ה יצא לישע ולהתיר בעבור כי בנדון שלו יצאת האשה מאיסור תורה ובדרבנן מקילינן ומוהר"ש בן חביב בש' אמר שמואל סי' ה' דל"ה יצא לידון בדבר אחר י"ש. הרי התם הגם שהתחיל הגוי לדבר וגם היינו יכולין להסב השאלה באופן אחר עכ"ז ירדו להציל מתורת מתכוין להעיד כ"ש בנדון מוהרד"ק ודוק וע' למוהר"ץ ישראל בתשו' כי באה בס' חיים ושלום ח"ב סי' ח' ולמוהר"ח מודעי בתשובתו שם סי' ט' מדמ"ח ואילך מה שהאריכו בזה וכיוצא בזה ע"ט:

ק"ן שאל הגוי מה חידוש מהספינה והשיב שנשברה והיו שם ג' יאודים פ' ופ'. רוב הפוס' התירו ומוהרש"דם אסר. יעו' כנ"הג הג"הט ס"ק צ"ט ויד"א הג"הט ס"ק קל"ז באר המים דס"ג שער אשר סי' ט' דמ"ח ע"ב ומ"ש עליו בס' שם משמעון הנ"מ סי' ק' דמ"ג ע"ג. וכתב מוה"ר בס' שע"א אה"ע סי' כ"ה דע"ז ע"א דהיכא דהשאלה היתה בלשון תימה איך נטבעה הספינה ואיך אירע כזאת דמורה דבריא להו להיאודים מענין טביעת הקאאיק וע"ז באה התשו' להם אז אפי' מוהרש"דם יודה י"ש וכ"כ בס' עבודת השם סי' ח'. וע' בס' חיים ושלום סי' ח' וט' מה שהאריכו בשאלת ישראל לגוי איך נצלת מהקאאיק ע"ע: קנ"א גוי שהודה לשופט שהוא הרג את פ' במחלוקת הוא שנוי. יעו' כנ"הג הגה"בי ס"ק ככ"ב. יד"א ס"ק קצ"א וע"ש ס"ק כ"ט מ"ש משם מוהר"מבח וע' שער אשר סו"חי יוד' חק"ל מ"ב אה"ע סי':

ולמוהר"דח בתשו' כי באה בס' תעלומות לב ח"א סי' כ"ו. וכתב מוהר"דח שאם השופט עשה בערמה והבטיח לרוצח להטיב עמו מודה דמהני עדותו י"ש: קנ"ב מי שנתפס והוא אומר למה תפסתם אותי אני לא הרגתי כי אם חברי מס"לת מקרי מוהר"חש סי' ל"ה ה"ד הכנ"הג הגה"בי ס"ק קכ"ג וכתב שמוהר"אנק חולק וע' יד"א ס"ק ג"ר וע' למו"הר

בס' שע"א שם דד"ן שכתב דגם מוהר"חש לא אמרה כ"א בשאלה שאינה מפורשת וכגון דהזכירו בחזקת מת אבל בשאלה מפורשת גם מוהר"חש יודה דלא סגי בטעמא דלהציל את עצמו ותמה על הפוס' שהבינו היפך דבריו ובזה יישב דלא פליגי הפוס' בזה עי"ד. אמנם הרב מוהר"ש בולה ז"ל בתשו' כי באה בס' בא"מח ח"א חא"הע סי' ה' עמד בזה ואף שתמה על מוהר"אא בתשו' דסי' ד' שהבין בדברי מוהר"חש דהיו דבריו אף היכא דאיכא שאלה להדייא דאנה מצא כן בדברי מוהר"חש סיים וכתב דלענין דינא להרב שומעים ואין להרהר אחריו י"ש אולם הרב המח' שם בסי' ו' דמ"ח ע"ג חלק עליו בזה דאין להתיר כשהוא ע"י שאלה עי"ד:

קנ"ג בע"הב שלן היאודי בביתו ושאל ממנו השופט אודות היאודי והוא אמר שהרגוהו והיה הוא בהריגתו יש לסמך על עדותו דה"ול כההיא דהחמר ששאלו ממנו היכן היאודי ומודה שהרגו שכתבו הפוס' דנאמן מוהר"ד בתשו' תע"ל שם. קנ"ד כל שהגוי מאריך בלשונו לספר כל המאורע בדרך ארוכה איכא אומדנא דמוכח דקושטא קאמר ואף בשתם שנשאל הגוי שאלה ברורה מס"לת מקרי: מוהירש בולה בתשו' בא"מח ח"א א"הע סי' ה' וע' למו'הר בס' באר המים סי' ס"ג דס"ד ואילך שהביא כמה פוס' דס"לה ובא רעהו מוהר"דק וחלק עליו ולחלק יצא בין היכא דהגוי הזכיר המיתה בתחי' דבריו להיכא דהזכיר בסו"ד י"ש וע' מוהר"שג בס' צ"הכ סי' א' דס"ג שהביא דברי שניהם ומאן ימאן לא זה ולא אותו עש"ב ובס' עבודת השם סי' ח' ד"ע ע"ג ובתשו' להרב מוהרי"ח מודעי כי באה בס' חיים ושלום ח"ב סי' ט' דנ"א ע"ד. ובתשו' מוהר"יא כי באה בס' בני בנימן סי' י"ג דב"ך ע"ב: קנ"ה גויה שאמרה לישראל נון סאביס נאדה? והשיב היאודי לוקי] א"ל הגווייה אל ארקאדאש טוייו לו מאטארק וכו' מס"לת הוי ואין לפקפק על מה שהריגת היאודי הגיד ליאודי אחר שאלתו מהל עבודת השם סי' נ"ב ובהגהותי שם כתבתי דכן העלה לדינא מוה"רש חאלילייו בס' אמר שלמה סי' ב' ומוהר"יב שם דט"וב והמ"רא ח"ב סי' א' ע"ע:

קנ"ו כל שהעדות הוא כ"י שאלה המוציאה מגדר מס"לת אפי' שהם ב' גויים המעידים זה שלא בפני זה דליכא למיחש שנתועדו אינם נאמנים דיש לומר דאתרמי ששניהם אמרו שקר בסגנון אחד. מו"הר מוהרא גאטינייו ז"ל בס' צל הכסף ח"ב סי' ה' דכ"ט ע"ד ושכ"כ ה מוהר"ימ ומוהר"דק בס' באר המים סי' ס"ג וס"ד וע' שער אשר חא"הע סי' כ' דכ"ח ע"ג שרמז הרב שם ובפתחי תשובה ס"ק ס"ד:

קנ"ז היו מדברים עם הגוי בדברים אחרים ובסחורתו ובתוך כך הגיד משל"ת מיתת היאודי הוי מס"לת ולפי שענין א"א חמור לא אסמך על זה. כנ"הג הג"הט ס"ק ע' משם

המ"ש סי' ע"ח. ודברים הללו אין להם מובן דמדוע לא סמך על זה וכבר עמד עליהם מוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"ב סי"ד רח"ב רח"ב והעלה בצריך תלמוד קנ"ה גוי שבא למכר ליאודים טבעת אחד שהיה חקוק בו שם ישראל וא"ל היאודי מאין בא לך הטבעת והשיב שבעל החותם היה חולה ומת ואני הייתי רופא שלו ואחר שמת שאלתי שכרי מאיש אחד שהיה עמו והוא נתן לי הטבעת האריך בזה ה' חק"ל בסי' י"ג אי מקרי התחלה מענין המת מה שהתחיל הגוי ואי נפיק מכלל מס"לת והעלה להתיר מחמת ס"ס יעש"ב:

קנ"ט אפי' נימא דגוי נאמן לאסר כשם שנאמן להתיר. ה"ד במסל"ת אבל לא במכוין להעיד. כנ"הג הגה"בי ס"ק ע"ט משם מרן בתשו' סי' ד'. וכן העלה ה' מכתיל בס' ב' דקמדדה ע"ג:

ק"ס שם בהגה ודוקא ששאלו לאותו כותי עצמו וכו'. דין זה הוא מיסודו של מוהר"י בי רב כי הובאו בית יוסף על מעשה שבא לפניו דיאודי זימן ישמעלים בביתו ושאל היאודי לחברו שמעת מה נעשה מפ'? והשיבו הישמעלים אנו מכירין מי הרגם והתיר נשותיהם ע"פ עדות זה כיון שלא שאל לגוי והם השיבו מעצמם י"ש ובס' אשדת הפסגה א"הע סי' ג':

וחזה הוית למוהר"ם בר יצחק ז"ל (מ"ז של ה' חשק שלמה) בתשו' כי באה בס' מכתב שלמה סי' צ"ז דנשאל על מעשה שהיה בר' שהיה הולך לבקש את הנעלם ומצאהו ישמעאל ואמר לו אין אתה מתייירא לילך בדרכים האלה והשיב להם מה אעשה יש לי הכרח א"ל מה הכרח יש לך? אמר הישראל איש אחד שנעלם א"ל לא תבקשו שאנחנו יודעים שהרגוהו והרב ז"ל אגמרה בדדמי מהא דמוהר"י ב"ר ומר הוא דקאמר דנד"ז עדיף דהישראל לח שאל לו כלום אלא דרך סיפור בעלמא דהם שאלו והוא השיב הגוי שאל לו מה תבקש ולא היה כונת המעיד לשאל לו כלום דאם איתא דכונתו לשאל מתחילה היה לו לשאל להם הידעתם כלום מאיש אחד שנעלם וכיון שכן כל דברי הישראל היו דרך סיפור בעלמא ואין כאן ספק דשפיר הוי מס"לת וכו' יעו"ש. וכל לגבי דברי ההדיוט למעשה צריך ישוב ל"מ לס' האומ' דכל שאלה מפי הישראל לגוי צריך שהגוי המשיב לא ישמע השאלה יעו' ח"מ וב"ש אלא אפי' לס' האומ' דכל שאין השאלה מפי הישראל לגוי ומשיב לל"ב יעו' יד"א ס"ק ק"פ מ"מ בכי האי גוונא דנדון הרב איפשר דלא אמרוהו וע' עבודת הגרשוני סי' פ"ו ה"ד הי"ד ס"ק קפ"א ואין הספר עמדי לראות הדברים בשרשן דמכותלי דבריו נראה דחולק אהך דינא ע"ע וע"ע למוה"רם ב"י הנז' בתשו' כי באה בס' מכתב שלמה סי' ק':

קס"א שם בהגה אבל שאלו גוי אחר רו שחפשו בעיר אחר יאודי וכו' מקרי מסל"ת זהו דעת מוה"רם ומוהרי"קו כי הובאו בית יוסף ודלא כמוהר"דך וע' כנ"הג הגה"בי ס"ק קי"ח יד"א ס"ק קצ"ג דר"של קאי כוותיה והגאון מו"הר בשער אשר סי' ט"ו הכריע דגם הרדב"ז קאי בשיטה זו וכתב דאפי' לפי ס' החולקים ה"ד היכא דראה הגוי החיפוש מהנעים בפניו שהגוי מבין שרצונו לשאל ממנו אך כל היכא דהישראל בא לכפר לבקש את הנהרג דהוי אין לו להבין דברי הישראל שרצונו לידע ממנו הגם שהבין עיקר מגמתו שהיא לידע מהמבוקש ובאה תשובת הגוי להגיד לו על בקשתו בהא לא פליגי ושפיר חשיב מס"נת לכ"ע יעו"ש בדס"ב ע"ג ובסי' ט"ז ידי דוד סי' ה' מא"הע דר"ה. שערי רחמים ח"ב הנד"מ אה"ע סי' י"ד:

קס"ב שאל הגוי לישראל למה באת והשיבו לטייל אז ענה הגוי אנכי יודע למה באת על חברך פ' שהרגוהו ומפרש ואזיל באיזה מקום היה ההרוג מס"לת מקרי שער אשר שם וירד להציל נד"ז מכמה מחלוקיות ע"ע קס"ג אף שדברי הגוי באו ע"י שאלה ששאל לגויים מ"מ אם המגיד על המיתה לא דבר עם הישראלי רק דבר עם העכ"ום חברו בלחישה הדבר ברור דמלבד דלא היתה כונתו להשמיע דבריו להאיש הישראלי חלא אדרבא כונתו להסתיר פניו ממנו ואם היה מכוין לשקר היה מגיד דבריו אליו ה' שערי רחמים בח"ב הנד"מ א"הע סי' י"ד דנ"ט ע"א:

קס"ד שם. היו מדברים ביחד מן היאודי ובא גוי ואמר במה אתם מדברים וכו' ל"מ מס"לת. דברי הריב"ש אשר מהם חקק וחצב דין זה מור"ם יש בו פירושים וחילוקים מאי דעתו לענין דינא. יעו' כנ"הג הגהב"י ס"ק פ"ט. יד"ח ס"ק קים וקימא. וע' לה"הג מוהר"ים בס' באר המים סי' ח"ן שהעלה להלכה הוא ורבני דורו ושכן פשטה הוראה בפשיטות כדעת הריב"ש קודם חזרה דכל היכא דדברי הישראל באו בדרך תשובה לשאלת הגוי אף שנראה מתוך דבריהם שכונתם לשאל ממנו יוצא מכלל מס"לת אם לא בשאלה ברורה מפורשת אם חי אם מת וכ"ש היכא דיצאה האשה מאיסור תורה י"ש וכ"כ מוהר"שג בס' צ"הכ סי' א' דס"ג ע"ב. וע' שער אשר סי' כ"ד דע"ד ע"א. עבודת השם סי' יוד דע"ט ע"א וד"ג ע"ד:

קס"ה היכא דיצאה האשה מאיסור תורה ולא נשאר בה אלא איסור דרבנן גם החולקים מודו דאזלינן להקל. ה' בא"יהמ שם שער אשר שם:

קס"ו שם היה ספק אם הסיח לפ"ת או"ל וכו' ספקא דאורייתא לחומ'. ע' כנ"הג הגב"י ס"ק צ"ג. יד"א ס"ק קמ"ד באר המים סי' ס"ג דס"ג ע"ד וע' למוהרש"ג בס' צ"הכ שם דהעלה מפי סופרים להקל בספק מל"ת יעו"ש ובס' ידי דוד א"הע סי' ח' דר"ו. ובס' שע"א

סי' ך' דס"ט עג"ד ובמ"של בשייך לסעי' ד' וע' בס' שם משמעון הנדמ"מ בחא"הע סי' ח' דמ"ה ע"ב שכתב דרבני האחרונים הסכימו להתיר בספק נשאל עי"ש:

קס"ז שם וכן בכל מקום דאיכא פלוגתא בדינים אלו אזלינן לחומ' ע' ח"מ ס"ק ל"א ב"ש סק"מו יד"א מ"ב הגהב"י ס"ק כ"ו דרך המלך ה' גירושין דק"י ע"ד ודע שמצאתי בתשו' מוהר"י בי רב סי' י"ג שכתב משם תשו' הר"אש הנמצאת תחת ידו שכתב וז"ל כתב ר' יואל בתשו' דכל פלוגתא דהתרת נשים יש לילך אחר המקל אחרי שחכמי התלמוד והגאונים הקלו משום תק"ע אתה למד לחכמי הדור הלזה לצאת בעקבותיהם ע"כ וע' מה שהאריך בזה ה' חיים ושלום ח"ב סי' א' ואסף אמבוהא דרבנן דהיכא דהוי מחלו' פוס' והוא איסור דרבנן אזלי' להקל י"ש. קס"ח אי ע"י ס"ס מתירין אשה עגונה ע' כניהג הג"הט ס"ק קנ"ה והגהב"י ס"ק צ"ז. יד"א ס"ק רמ"ד והגהב"י ס"ק קמ"ט דבמחלו' שנוי ורבים מהפוס' ס"ל דאין להתיר אשה עגונה בס"ס אם לא כשהנושאים חלוקים. וע' למוהרש"ב בתשו' באמ"ח ח"א סי' ה' דמ"ד ע"ד כפי אהרן ח"א דס"א ע"ד סי' ג'. מוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ב וכבר האריך בזה ה' חיים ושלום שם והעלה להתיר:

קס"ט שם בהגה י"א דהא דאם שאלו לגוי תחי' ל"מ מסל"ת ה"ד אם שואלו ישראל אבל אם שואלים גויים אותו ומגיד מקרי מסל"ת ובלבד ששאלו שלא בפני ישראל. לאו מילתא פסיקתא היא דאיפשר דאפי בפני ישראל מהני ולפחות ספקא הוי יד"א הגהב"י ס"ק שמ"ח משם מוהרי"ל והוא דבר ק' לשמוע וגם הרב בדרך איפשר אמרו למילתיה ואפי' לפי דבריו כבר כתב דשאלת השופט לגוי גרע משאלת גוי לגוי דמסתמא כשהשופט מגיש לרוצח לפני המשפט הוא בפני התובעים של ההרוג ושליחותייהו קעביד וכו' מוהר"ש בולה בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"א חא"הע סי' ה' דמ"ג וס' המחבר שם סי' ו דמ"ח עמד עי"ז וכתב דכשהוא בפני ישראל ליכא מאן דפליג דלא מהני וכשהוא שלא בפני ישראל מידי ספקא לא נפקא ושרוב הפוס' הסכימו דלא מהני ועמדע"ד היד"א בהגהב"ין ס"ק שמ"ו במה שהביא משם הדין י"ש וע' שער אשר סי' יוד' דדין ע"ג ולרב נהור"אי הרב יש"א ברכה נר"ו בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' י"ג:

ק"ע ע"כ ל"פ אתה"ד וסברי דגם שאלה מגוי לגוי מפקא מתורת מל"ת אלא בשאלה מפורשת אם ידעת מפלו' אם חי אם מת אך היכא דהגוי מפרש דעיקר שאלתו אינו אלא לידע מי היה הרוצח כ"ע יודו דשאלה כי האי אינה מזקת שער אשר סי' יו"ד דנ"ד ע"ב:

קע"א במחלוקת זה דשאלת גוי לגוי בהצטרף ספק אחר יש להתיר מס"ס ע' יד"א הגב"י ס"ק שין וע' שער אשר שם ידי דוד א"הע סי' ח' דר"ו עג"ד קע"ב שם בהגה אם שאלו ישראל והגוי הגיד שמת והגיד אומדנות המוכיחות וכו' כנ"הג הג"הט ס"ק ט"ן.

יד"א ס"ק ע"ז. ובהגהיבי ס"ק שכ"א מכתיב סי' ב' דקמ"ה ע"ד ברכות מים דצ"ט וע' באר מים חיים ח"א חא"הע סי' ה' דמ"ה וסי' ו' דמ"ח. פ"ת ס"ק ע"ה וע"ו באר המים סי' ס"א דג"ן ע"ד וסי' ס"ב דס"א דהביא אמבוהא דרבנן בתראי דסמכו להקל כדברי מוהרא"י ועוד לו בסי' ס"ג דס"ה. מוהרמ"ק בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ה' ובספרו ירים משה סי' ב' שער אשר סי' ך' חיים ושלום ח"ב סי' ט' ד"ן עג"ד:

קע"ג אחת מהאומדנות שכתב מוהרא"י בפו"כ סי' לק"ט היא דנפק קלא דלא פסיק שמת פ' ומינה דן ה' מוהר"מק בתשו' שם דה"ה כשיצא קלא דל"פ שנטבע פ' בספינה סנז' ומת והשיגו הגאון מו"הר מוהר"אג בהסכמתו לשם דיש הפרש גדול בין קלא דל"פ שמת או נהרג לקלא דל"פ שנטבע דאיפשר שהנעלם יצא למקו"א דזהו חשש חז"ל שהחמירו במ"שאלס ושכ"כ ה' ח"וש ח"ב סי' א' ד"ט ע"ג על סברת ר' משולם עי"ד:

קע"ד סי"ו ש"ע גוי מסל"ת מפי גוי מל"ת וכו' ודברי מור"ם בזה ע' כפי אהרן ח"א סי' ג' מה שפלפל למען דעת דעתו של מרן בזה וע' תעלומות לב ח"א סי' ז"ך. באר מ"ח ח"ב סי' ו' מוהר"שג בס' צל הכסף מ"ב סי' ג' דס"ט ע"א וע"ע שם משמעון הנד"מ סי' ו' דמ"ב ע"ג דהתיר מס"ס הרב מוהר"י אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' י"ג וי"ד ובתשו' הר"הג מוה"רא אשכנזי שהובאה שם סי' ט"ו:

קע"ה מו"רם בהגה לא העיד בפי' שהגוי הא' הסיח לפ"ת אזלינן לקולא. אם זה דוקא היכא דהוי גוי מפי גוי אבל ישראל המעיד מפי גוי בעינן שיעיד בפירוש דהגוי היה מסל"ת או אפי' בסתמא ל"ש נחלקו האחרונים ע' יד"א הגה"בי ס"ק רכ"א ומאחר דפשטה ההוראה דגוי מפי גוי תלינן להקל פשיטא ודאי דגם בישראל דינא הכי וכהסכמת כל האחרונים רק היכא דאיכא למיקם עלה דמלתא ולברר הדבר ע"י כתבים חיישי' לס' מוהרי"בל ודעי' הסוברים דמבררינן הדבר. שער אשר סי' יוד' דג"ן ע"ד ופלפ"לה וא'ריך ע"ד דרבנן יעו"ש:

קע"ו היכא דיצאה האשה מאיסור דאורייתא אפי' דאיפשר לברר לא מבררינן ואמרינן גם בישראל מפי גוי דהגוי היה מסל"ת שער אשר שם: קע"ז סטו"ב ש"ע יצא גוי וישראל מעמנו ובא גוי ואמר וכו' דוקא כשדבר עם אותם שראוהו יוצא משם אבל אם אמר סתם למי שלא ראה אותו אע"פ שידענו שפ' יצא עמו חיישינן דלמא פעם אחרת יצא אחר עמו. כנ"הג הגה"ט ס"ק קל"ו משם מוהרש"דם סי' רמ"ג וע' יד"א ס"ק ר"ח חוקי חיים סי' ח"י ובס' עבודת השם סי' ח' דע"ב כתב דס' מוהרש"דם היא יחידאה:

קע"ח ב' ישראלים שהיו הולכים בקאיק א' עם גוי ויצא הישראל האחד והניח לחברו שם ובבקר מצאו הגוי וחמר טו טוביסטיס מזל קי טי סאליסטיס קי סינון טי אוגאבאס

קומו סי אאוגו טו חבר ודאי ליכא למיחש באחר דכיון שאמר טו חבר על מי שהניח בקאיק קאמר ואפי' אם היה אומר לו קומו סי אאוגו איל אוטרו ראש משביר ח"א סי' ח"י דט"ל ע"ד: קע"ט אפי' לס' מוהרש"דם ה"ד היכא דלא הזכירו בשמו אבל היכא דהזכירו בשמו לית לן בה יד"א ס"ק ר' משם הפמ"א יע' עבודת השם שם דחילק בזה ואגמרה בדדמי מדברי פוסקים אחרים ולא זכר שר כי כ"כ בהדייא הפ"מא וכמ"ש אני הדל בהנהותי שם:

ק"ף אפי' לס' מוהרש"דם היינו כשהישראל לא גילה דעתו לאיזה מקום היה רצונו לילך או אפי' גילה דעתו מ"מ אין אנו יכולין להבחין המקום שהיה הולך אם הלך לשם אם לא הלך דחיישי' שהלך למקום אחר אבל היכא שהוא באופן שיכולים אנו לידע אם הלכו לאותו מקום שאמרו אם לאו וכבר נעשה החיפוש באותו מקום ולא הלך ודאי שאלו שאומר הגוי שמתו הם. ה' סם חיי בסי' נ"ד וה' ראש משביר בסי' ט"ו דל"ג החזיק במעוז סברא זו. ודן מינה ה' חוקי חיים בסי' ח"י ד"ל דה"ה היכא דהוי דרך ים ובא רעהו הרב בע"ס שם חדש והשיגו שם בד"לא ע"ד דיש חילוק בין דרך ים ליבשה דנדון ה' סם חיי הוא יבשה שפיר איכא למימר כן לא כן דרך ים כי לא לאדם דרכו אלא הוא ית"ש הנותן בים דרך ורוח סערה השיאו על אחת הערים אפי' גילו דעתם ל"מ יעו"ש. ורד"ק האחרון בס' ידי דוד א'הע סי' ז' דר"ג ע"ד סבר כה' חוקי חיים ועיין בסמוך:

קפ"א שם ש"ע איש שיצא עמי מכאן מת משיאין א"א. ע' כנ"הג ס"ק קל"ו דנחלקו הפוס' בדעת הרמ"בם דאיכא מאן דס"ל דלדעתו צריך שיאמר דוקא תיבת מכאן דאם לא אמר איש שיצא מכאן רק אמר איש שיצא עמי מת חיישינן שמא אותו האיש שיצא עמו מכאן נפרד מעמו ונתלוה אחר עמו בדרך ואותו הוא שמת י"ש וע' יד"א ס"ק ר"ז דרבים מהפוס' כתבו דאין לחוש לדעת הרמ"בם ומהם שחשו לדעתו ראש משביר חא"הע סי' ט"ו דל"ב וע' שע"א סי' י"א דנ"ו ע"ג שעשה ס"ם בזה ועוד חילק חילוק אחר י"ש ובדברי מוהר"שג שם סי' י"ב דח"ן ע"א. חיים ושלום ח"ב סי' ט' דס"ב. ידי דוד א"הע סי' ז' דר"ג. שערי רחמים ח"ב א"הע סי' י"ד דס"ב:

ותבט עיני למוהר"שג בתשו' כי באה בס' ידי דוד סי' ט' די"ד ע"א שכתב דאפי' לפי סברא זו ה"ד ביוצא דרך יבשה דבידו לחזור ולבא ולחזור ולצאת לא כן ביוצא דרך ים בספינה של אחרים דאינו בידו להחזיר הספינה ולצאת אח"ך עם איש אחר דבעל הספינה לא יאבה לו ולא ישמע אליו וכי איתרמי דאיתיה בחזרה קלא אית ליה וגם אותו האיש שהלך בתחילה בתוך אותה ספינה לאותו דרך העיר ההיא אין בידו לילך לו לבדו אלא דוקא בספינה ובכי הא ליכא למיחש לכולי האי ולומר דהגוי חזר ובא ונפרד ממנו אותו האיש

הא' ויצא אח"ך עם איש אחר ועל הב' האחר הוא אומר שמת וכתב שמצא למוה"רש יולה בסי' נ"ו שכ"כ משם חכם א' ושמוה"רשי כתב ע"ז דהוא חילוק דמסתבר ושכ"כ ה' בית שלמה בא"הע סי' ח' י"ש. ואנא דאמרי דדבריו צ"ע דמלבד דה' יד"א בהגה"בי ס"ק רמ"ט הביא משם מוהר"שי בסי' נ"ו דאין חילוק בזה בין ים לבשה ואין הספר תח"י לראות הדברים מ"מ אף דיהיבנא ליה כל דיליה וכנראה מתשו' רד"ק האחרון בס' ידי דוד א"הע סי' ז' דר"ד ע"ד דנמשך אחר סברא זו לחשבה ע"י צירוף. עכ"ז נראה דחילוק זה אינו מוסכם דאילו היתה החששה דחזר הגוי פה והלך פ"ב עם אחר היה כדבריו אבל אם באים אנו לחשש איכא למיחש דבאמצע הדרך סערת ים ושאון גלים הטילו הספינה אל איזה מקום ומשם הלך היאודי המתלוה עם הגוי ובא אחר ונלוה עמו דמידי חששה זו לא יצאנו וכדחיישי לחששה זאת מוהר"חש בתשו' סי' ל' לדעת הרמ"בם אף בספינה וכבר רמז הרב תשו' מוהרח"ש הלזו בסו"ד ולא ידעתי מה זו שתיקה מאחר דהיא עומדת לעומתו.

הנה אמת דהיתר הרב לנ"ד מפורש יוצא גם לדעת הרמ"בם דכיון דעל שאלת היאודים אקיאוס צידייוס קי סי פואירון קון טי השיב הגוי שנהרגו היינו לשון הרמב"ם איש שיצא ממנו מכאן מת דדינא הוי דמשיאין את אשתו מ"מ עיקר החילוק דיכולין אנו ללמד ממנו למקום אחר נר' דאהמ"ר אינו מוסכם וכנז' וע' דב"מ ח"א חא"הע סי' י"ג דק"כז ע"א דגם הוא כותב חששא זאת. וע' יד"א מ"ב הג"הט סק"ך שכתב משם מוה"רא בן שאנגי חילוק זה באופן אחר דאפי' לדעת הרמ"בם דחיישי' לשמא. נתלוה אחר עמו בדרך או בספינה היינו היכא דהולכין לדרך רחוקה לא יום ולא יומים אבל בזמן מועט אין לחוש שבאותו זמן נחה הספינה במקום אחר ויצא משם ונכנס אחר יע"וח. גם הרב הוא משלנו רק דמחלק בין זמן מרובה למועט והוא ענין אחר. ועמ"ש לעיל בסמוך משם הרב בע"ס שם חדש. וע"ע בס' ירים משה חאיהע סי' ב' דלהציל מס' הרמ"בם הוצרך לכמה טעמים ע"ע:

קפ"ב אף למאי דמשמע מדברי הרמ"בם לא אמרו אלא באיסור א"א דאורייתא אבל לא היכא דכבר יצא מאיסור תורה. ה' באר המים סי' ח"ן דמ"ו ע"א: קפ"ג אסי לס' הרמ"בם דחייש לשמא נתלוה עמו אחר בדרך ואותו האיש פירש לדרכו. אם היו שני שותפים שהלכו בחברה וחייבים שניהם לכמה סוחרים ויש להם סחורה בחנות בשותפות והקפות ליכא למיחש כי בפתע פתאום יפרדו איש מעל אחיו ואזל לעלמא. ויוסף אברהם סי' כ"ד ה"ד ה' מוהר"יא בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' י"ד והסכים עמו וכתב שהוא טעם מוסבר וכ"כ בס' שערי רחמים ח"ב הנד"מ בא"הע סי' י"ד דס"ב:

קפ"ד העידו שספינה אחת נשברה והיו בה סך אנשים ונטבעו וידיע שבעלה של זאת היה בתוך הספינה במחלוקת הוא שנוי ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק קמ"ג יד"א ס"ק רפ"א וע' באר המים שם דנקיט להלכתא פסיקתא להתיר ולא עלה על שפתיו המחלוקת וע"ע כנ"הג הג"הט ס"ק שנ"ג. שער אשר סי' כ"ה דז"ע: קפ"ה שם ש"ע וי"א שצריך שיאמר קברתיו. כבר עלתה הסכמת הפוסקים דביבשה א"ץ לקברתיו ודלא כס' הרמב"ם ע' כנ"הג הג"הט ס"ק קנ"ב. יד"א ס"ק רל"ב. באמ"ח ח"א חא"הע סי' ג' וסי' ה' וסי' ו. צל הכסף ח"ב א"הע סי' ח' וי"א. גם הרב מוה"ר שלמה פיפאנו ז"ל אחי אבי אבא בתשו' כ"י כתב משם הרב הגדול מר זקנינו כמו"הרר חיים חנוך פיפאנו ז"ל בתשו' דהעד העיד בנו שכל גדולי הפוסקי' ראשונים ואחרונים הם אמרו שכל בתי דינין שבשלוניקו נהגו שלא לחוש ביבשה להצריך קברתיו את"ד וע' מכת"ל חא"הע סי' א' דלא רצה להקל אפי' ביבשה ועוד לו בסי' ב' דקמ"ה ע"א וע"ע כפי אהרן ח"א א'הע סי' ג'. באר המים סי' כ' דנ"א עג"ד, מוהר"א לבית הלוי ז"ל בתשו' הנד"מ בס' עין משפט סי' א' וב':

קפ"ו כשהאשה עצמה היא היא העד אי צ"ל קברתיו ע' למוהר"דח בתשו' כי באה בס' תעלומות לב ח"א סי' כ"ו:

קמ"ז שרפוהו עדיף מקברתיו יד"א הגהב"י ס"ק ש"ב מוהרד"ח בתשו' שם ובתשו' כי באה בס' חיים ושלום ח"ב סי' ה' ומוה"ריט דאנון שם סי' ה' והרב המחבר שם סי' ז' דע"ג. קפ"ח טלטול דהוי כקברתיו ה"ד בפני המגיד אבל שלח בי"ד ל"מ פ"מ ח"ב סי' ז"ך ואהמ"ר אינו כ' הוא הרחיב הדברים לפי דעתו אבל לפי הדין כל שנתברר מפי המגיד הרי גופו וטלטולו מ"ל בפניו מ"ל שלא בפניו מ"ל ראה זו ידע או שמע וכן דעת מר"ן ומוהר"ם מלמד וכ"כ בפירוש הפמ"א בח"ב סו"סי כ"א הרב באר המים סי' ס"ו דע"ג ע"ג וע' שע"א סי' ח' דמ"ו ע"ד:

קפ"ט היכא דההורג עצמו הפשיטו ליכא למימר דלא מהני הטלטול דחיישינן דעשה עצמו כמת כדי שיחשב מכהו שכבר הרגו ה' שע"א שם משם הפוס' ודלא כהרב בית שלמה בסי' י"א:

ק"ץ בנטבע במים שא"לס דבעינן קברתיו ע' לקמן ס"גל ושם רמזתי מעט מזער בזה:

תנ"א שם ש"ע וכן אם יצאו יוד בנ"א כאחד ממקום למקום וכו' רבני האחרונים נסתפקו בדעת הרמב"ם אי בעינן לכולהו מנין ומקום ההליכה והיציאה וסימן יעו' בכנ"הג הג"הט ס"ק קמ"ד והסכמת קצת האחרונים דדי בשתים שהן שלש ה"ה מנין ומקום שלם דהיינו היציאה וההליכה או מנין ומקום היציאה או הליכה וסימן אחר ע' יד"א הגה"ט ס"ק רכ"ב וע' למו"הר בס' שער אשר סי' יוד' דנ"א שפלפל בחכמה ע"ד דרבנן. והיכא דליכא

מנין והוא באחד אך איכא מקום שלם וסימן הסחורות ה'עבודת השם בסי' ח' דע"ב ע"ד יצא לדון להיתר מתשו' מרן סי' ו' ותשו' הב"ח סי' כ"ז דדי בזה יש"ב וע' יד"א הגה"בי ס"ק רמ"ד מה שרמז בזה ומה שהביא מדברי הפמ"א ח"ב סי' ב"ך דהסכים להתיר במנין לחוד ע"פ הס"ס שעשה. וה' מוהר"שב בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"א סי' ה' תמה על הס"ס שעשה וכתב דאין לסמך עליו אך יכולין אנו לצאת י"ח ס' הרמ"בם כל היכא דבהזכירו המנין ציין הפרטים וכמ"ש היד"א בס"ק רמ"ה או במנין ומקום היציאה וההליכה וסימן כל דהוא י"ש וכבר רמזתי דהיכא דאיכא מנין ומקום שלם תו לא צריכינן לכלום. וע"ע ידי דוד א"הע סי' ז' דר"ד ע"א:

קצ"ב שם אומנותו מעלה מקום המנין ולכן אם הזכיר שם היציאה וההליכה ושם אומנותו מהני לכ"ע. שער אשר שם והחזיק סברתו מדברי הפוס' גם מדברי ה' נו"בי ח"א סי' ל"ו דהתיר בהזכרת מקום יציאה והליכה בצירוף סימני כלים יעו"ש:

קצ"ג אפילו שלא הזכיר מקום ההליכה רק מקום היציאה אם ידוע דכשעוברים ממקום זה למקום אחר בהכרח שיעבר ד"ש הו"ל כהזכיר מקום ההליכה והיציאה שער אשר שם וע' למוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי כ"ה דצ"ה ע"ד:

קצ"ד ס"ח ש"ע בא אחד ואמר לנו אמרו ב"ד וכו' שמת יצחק בן מיכאל וכו' לשון הרמ"בם בפ"יג מה' גירו' הכ"ד. ובש"ס איתא יצחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטובא לאספמייא וכו' ומוכרח דהוו שם תלתא בחד קינא וע"כז לא התיר רק מטעם דכאן נתלא וכאן היה. דברי אמת בתשו' סי' ט' דל"ה. וע' למו"הר בס' צל הכסף חא"הע סי' ז' דל"ט מה שהרבה להקשות על זה ע"ע:

קצ"ה שם והוא שלא הוחזקו שם שנים וכו'. כל דלא ידעינן בודאי דהוחזקו הגם דהוא שם הרגיל דאיפשר להיות עוד אחר כיוצא בו מסתמא ל"א שהוחזקו אלא כשידענו בודאי. מוהר"שג בתשו' צ'הכ ח"ב סי ב' קצ"ו הרמ"בן והרש"בא והריט"בא וה"ני כתבו דה"ט דרבא דלא חייש ליצחק ר"ג אחר משום דיש עדים שראו ר"ג שמת שיצא מקרטובא ויש לנו כאן בקרטובא חד ר"ג שיצא ולא ידענו מה הי"ל אין לנו לתלות באדם אחר אלא אמרינן כאן נמצא ומכאן היה. וכפי ת' מוה"רש חסון בס' מ"י סי' מ"ט הוא דה"ד היכא דידעינן דהיה תושב מן העיר וכ"ן דעת מוהר"חש בח"ג סי' ס' אך אין כן האמת ואין סברא לחלק בין תושב לעובר אורח ואדרבא מוהר"חש הוא מסברא זו. והתימא מהר' פ"מ ח"א סי' פ"ד דלא הבין כן בדברי מוהר"חש ה' שע"א סי' יו"ד דנ"ב עג"ד. והרב מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' כ"ה דצ"ה השיגו ביתר שאת וכתב דדבר זה מידי פלוגתא לא נפקא יעו"ש וע"ע לה' שע"א בסי' א"ך בענין אם העיד המגיד שבערב

ראה את הנעלם מוטל ארצה והשכים בבקר ומצאו מת אין לחוש דלא עיין היטב והוא שפט בדעתו שהוא הוא אותו היאודי ואין כן האמת דאיפשר דאותו היאודי אזל לעלמא וזהו אחר ל"א כן אלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה. כ"ש דאיכא תו למימר דכיון דצמצם המקום יצאת מאיסור תורה ולא ישאר רק איסור דרבנן ואזלינן בספקו להקל עי"ד וע"ע בענין זה להרב מוהר"ח תודעי בתשו' כי באה בס' חיים ושלום ח"ב דכ"ה ע"ד וסי' ט' דנ"ה ע"א:

קצ"ז סי"ח מו"רם בהגה וי"א דכ"ז דוקא שהזכיר העד שם עירו וכו'. דעת מרן בזה בש"הט לא ידענו אך בתשו' חשש לס' המחמירים דבעינן גם שם עירו. ה' כפי אהרן ח"א א"הע סי' ג' דס"ד וכבר נבוכו האחרו' על התפשטות המנהג זה אומר בכה וזה אומר בכה. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ר"ה ורמ"ז. יד"א ס"ק רצ"א וש"סב מכת"ל סי' ב' ושא נא עיניך וראה למו"הר מוהר"מ בס' באר המים חא"הע סי' ס"ב דנ"ז ע"א שכתב וז"ל וכד הוינן בהך אנן בדידן חזינן לרבוואתא רבנן בתראי דבתראי ובפרט באתרא הדין ה"ה מוהר"חש וה' תו"ח והפ"מא ומוהר"שי ומוה"רי קובו ומוהר"שא ומוהר"מא ומוה"ריד והנמשכים אחריהם כולם כאחד הסכימו בתשו' כהסכמת מרן מוהר"חש דכולהו תלתא בעינן להלכה ולמעשה א"ד ז"ל הזכרת שמו:

קצ"ח נתן סי' בנוני שעינו אחת זולפת אי הוי כמזכיר שמו. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ר"ו. יד"א ס"ק רצ"ח ומו"הר בס' צ"הכ ח"א סי' ז' דמ"ב פירש דבריהם ובד"מג ע"ב העלה דאין שום חולק דחשיב כשמו ודן מינה אם העידו שהיה די קארה פיקאדה דחשיב כשמו וגדולה מזו כתב דסי' זה די קארה פיקאדה איפשר דחשיב ומעלי כ"כ להשלים שמו וש"א כאחד וע"ז חד"ד ותימה' מוהר"שה בס' עבודת השם סי' י"א דפ"ט וכתב דצריכה רבה ודיינו להתיר בעד שמו דוקא אבל לא בעד שמו וש"א מ"ע:

, קצ"ט נכפה לא גרע מסימן בינוני וממלא במקום שמו שער אשר סי' א"ך:

ר' משרת גוי פ' הוי כמזכיר שמו. כנ"הג הג"הט ס"נן רכ"ט משם רב"א סי' ל"ב וע' יד"א ס"ק ש"ך שכתב משם ה' מט"י ח"ב חא"הע סי' ד' וה"דן סי' מ"ט דכל שאנו יודעים שזה הגוי היה תושב מצרים וכאן היה משרת אותו ונהרג ואמר הגוי מל"ת אותו שהיה משרת לפ' הגוי נהרג הו"ל כמזכיר שם עירו עי"ד ולא בא בפיהם אי מהני לש"א ג"ך. ומסתמא משמע דמ"ש דה"ל כמזכיר שם עירו היינו דמהני ג"ך לשם עירו וצריך לראות הדברים בשרשן וכ"ר לה' בא"מח ח"א חא"הע סוסי' ג' שכתב דאם העידו שהרגו לפ' ואת משרתו דמהני על שלשתן וכ"כ מסברא דנפשיה ולא נסתייע מדברי הפוס' הנז':

ר"א חתן פ' הוי כמזכיר שמו. כנה"ג ס"ק ר"ל משם מוהר"חש. ומשם מוהריאנח כתב דהוי כמזכיר ש"א ושהכל אחד. וע' יד"א ס"ק של"ה וש"לח ובהגה"בי ס"ק קי"ח וע"ע לה' באר המים סי' ס' דנ"א ע"א שהביא משם הפוסקים דסגי כאילו הזכיר שלשתן וע"ע עבודת השם הי' יו"ד דפ"ו: ר"ב העידו שהיה מומר לדת הערלים מבלי הזכרת שמו וש"א לא מהני להשלים שמו וש"א הגם שהזכיר שם עירו. צל הכסף ח"א סי' ו דמ"א ומיהו לצירוף סימן מהני וכמו שנראה מתשו' מוהרי"קו סי' קכ"ו. אבל אם אמר העד מערבי. יאודי, מכשף. שהמיר דתו בירוש' ובא לראמלה וחזר לדתו. מת. הורה הרב יאודה בורלא ז"ל בס' מקור ישראל סי' ל"ז דסגי בהכי ולא בעינן שום אחד משלשתם והסכים עמו הר"הג מוהרי"טא ז"ל:

ר"ג אם לא הזכיר שמו אך הזכיר שם אומנותו. חזינן להכנ"הג בס"ק רמ"ד שכתב משם המ"ץ בח"ג סי' ס"ג וז"ל אמר היאודי המוציא ראקי נהרג הרי הוא כמזכיר שמו ואם לא נחסר מאותה העיר כ"א פ' המוציא ראקי אשתו מותרת ע"כ נראה ברור מדברים אלו דהזכרת שם אומנותו אפי' שלא הזכיר שמו ולא שם אביו מהני ואילו לעיל ס"ק רנ"ו כתב משם המ"ץ בח"א סי' ס"ח דפלוני הקאזאז לא הוי כמזכיר שמו וש"א יעו"ש ולפ"ז המ"ץ סותר דידיה אדידיה דאילו בח"ח לא הועיל שם האומנות להשלים שם אביו אע"פ שהזכיר שם המת ואילו בח"ב הועיל לו שם האומנות אע"פ שלא הזכיר שם המת ועלה בדעתי לומר דבח"ב לא התיר רק ע"י חיפוש שהרי כתב דאם לא נחסר מאותה העיר כ"א יאודי המוציא ראקי משמע דנעשה חיפוש ע"ז ובח"א מיירי בלי חיפוש ולא נתיישב לי היטב ואין ס' מ"ץ ח"ח איתי לראות הדברים בשרשן:

ופניתי אני לראות תשובתו דח"ב ושם ראיתי דהרב לא התיר רק מטעם אחר דהיינו שהיו מדברים על הידוע והוא שורש אחר מתשו' הר"ן הידועה וטע"ז דאומנות לא נקטיה רק לסניף בעלמא הביטה וראה שם בדק"ם ע"ב שתחילת דבריו היו שכיון שהערל נתפס על הריגת אותו יאודי דמהו לתשו' הר"ן ושוב כתב דכיון דהיון אמר היחודי המוציא ראקי על הידוע קאמר ונסתייע מתשו' מוהרש"ך בח"א סי' כ"ו על סופר הספינה ושוב נרגש וכתב וז"ל והנה לאחר שאמר הנער שהיה היאודי מוציא ראקי שנאבד רק זה הוי צלף ע' מוהריב"ל ח"ג סי' י"ח והגם שאח"ך דחה הדבר התם שאני וכו' משא"כ בנ"ד שהעידו שלא נאבד מוציא ראקי כ"א דוד הנז' וכו' ואפי' אם נאמר דבנ"ד לא סגי באמרו שהיה מוציא ראקי להתיר דוגמא מ"ש שם מוהריב"ל דאפי' למ"ד דשמו וש"א סגי מ"מ לא נימא הכי כשאמר פ' הצורף או הקונה שוורים וכו' וא"כ נימא הכי בנ"ד מאחר שהוא תפוס על דוד הנהרג א"כ מה שהודה על הידוע הודה ע"כ הרי בהדייא דהמ"ץ יסודתו

ועיקר היתרו אינו אלא בעבור שהיו מדברים רק על הידוע ולא נקט שם אומנות רק לסניף בעלמא.
מינה דהיכא דאין לנו ידיעה על שמו רק בשם אומנות לבד לא סמך להתיר המ"ץ וכמו שראינו לו בח"ח שלא רצה להתיר בשם אומנות אף שהזכירו שמו וכנז':
אכן ראיתי לה' כר"ש סי' ח' דמתבאר מדבריו דשם אומנותו ממלא כשמו וע' יד"א הגה"ט ס"ק ש"ח מה שהביא בזה שו"ר להבאר המים סי' ס"ב דנדון שלו היה דהזכיר שם אומנותו לבד מבלי הזכרת שמו והביא משם ה' מוהרש"פ בס' כהונת עולם סי' ט"ו שעמד בזה והעלה דמהני ומני"ר דחה ראיותיו ובד' נ"ו אחר שכתב דבס' מוהרש"ב קיימי ה' כהונת עולם שם והכר"ש כתב דליתא להא וכסברת מוהרח"ש והפ"מ בכמה מתשובותיו והפמ"א דשם אומנות ל"מ להשלים את שמו' יעו"ש ובסי' ס"ב דנ"ט רע"ג ולא ראיתי שבא בפיו תשו' המ"ץ הנז' לא לעזר ולא לחולק. גם מו"הר בס' שע"א סי' ד' תמה על הכר"ש ומדבריו נראה דנקיט להלכה כס' הפמ"א וכן דעת ה' עבודת השם בסי' ח' דע"ה ע"א [אולם בתר דנא חזה הוית למו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ז' דמ"ג דאחר שהביא תשו' המ"ץ דח"ג סי' ס"ג ודברי הפמ"א החולק האריך להוכיח דשם אומנות חשיב כשמו ושבסברא זו עומדים שלמים וכן רבים ותמה על ה' בא"המ שעשה יסוד מדברי הפ"מ שהנם תמוהים ושהדין הוא דשם אומנות חשיב כשמו אע"פ שלא הזכיר כלל יעו"ש והתימה שלא זכר שר מתשו' המ"ץ ח"א הנז':
והנך ראה בעיניך דאע"פ שמזכיר שמו רק שלא הזכיר שם האב לא הושוו הפוסקים אי מהני שם אומנותו להשלים שם האב וכמ"ש משם המ"ץ הנז' והכנה"ג בס"ק ר"ח והיד"א ס"ק ש' ועמ"של בשמות האב בס"ד:
ור"ד אפילו למ"ד דשם אומנות חשיב היינו באומנות קבוע אבל אקראי בעלמא לא חשיב אומנת יד"א הגה"ט כ"ק רצ"ח משם מוהרח"ש והפ"מ וובס"ק ש"ג לענין אי בעינן חנות קבועה וע' באר המים סי' ס"ב דנ"ז ע"ד דהביא ס' הפוסקים דאף ברוכל המחזיר בעיירות נקרא ע"ש אומנותו וכן העלה ה' שע"א בסי' כ"ג ובסי' ט"ז דס"ג ע"ב:
ר"ה היה שמו יאודה והגויים הסבו את שמו יאקו ועדות הגוי היה שהרגו ליאקו חשיב עדות ברור על שמו כיון דיאקו הוא שם העצם ולא שם מקריי ובהא יודה פ"מ שכתב בח"א סי' מ"ב בנדון שלו דל"מ. אפילו ה' עבודת השם סי' י"ב דצ"ד ע"א וכ"כ בס' מכתב שלמה סי'ץ'הזכרת שם האב: ר"ו שם האב שלא הזכיר העד אך הזכיר שם האומנות אי משלים בעד שם האב עמ"של באות ר"ג משם הכנ"הג בס"ק ר"ח והיד"א ב"סק ש"א דבמחלוקת הוא שנוי אי מהני להשלים ומיהו כתב היד"א בס"ק ש"א דע"כ לא נסתפק

מוהרי"בל דשם אומנות ל"מ להשלים רק בדליכא תרתי חוץ מהאומנות אבל בתרתי ואומנותו בהא ודאי ממלא מקום אבותיו יעו"ש. מוה"ר בכש"א סי' ד' וה' עבודת השם בסי' ח' דע"ה. ישבו ע"פ דבריו אלו מה שתמה על הפוס' בס"ק ש' עי"ד. וכן העלה ה' באר המים סי' ח"ן דמ"ו גם מו"הר בס' צ"הכ ח"א סי' ז' דמ"ב עמד בזה ואסופא דמילתא הביא משם ה' בע"ס ראש משביר וה' אביר יעקב שהביאו חבל נביאים שקיימו וקבלו החילוק הנז' ודנו הלכה למעשה להתיר בשמו ושם עירו ואומנותו ושגם מוהר"יבל מודה לזה ושס' הפ"מא היא יחידאה עי"ד ובס' שע"א סו"סי כ"ג וסי' ט"ו דס"ג וסי' א"ך. ידי דוד א"הע סי' ט' דרי"ב:

ר"ז בן פ' מהני במקום שמו וש"א. יד"א הג"הט ס"ק של"ו משם הבני"י סי' ז' וע"ע בס"ק ש"ל וכ"כ במ"ב ס"ק צ"ד ואין שום רמז מזה בס' בנ"י ויש כאן ט"ס וכ'פל בן פ' מעיר פ' נהרג או מת מהני במקום שתי שמות דהיינו ש"ח ושם עירו למ"ד דבב' סגי ובזה שפיר ציין במ"ב לה' בארות המים סי' כ"ט דחולק וס"ל דל"מ לכ"ע בכ"הג כיון שלא הזכיר שם העצם שלו ה' עבודת השם סי' ח' ד"ע ע"ג ושכן מצא לה' אביר יעקב בסי' י"ג יעו"ש ובדס"ח ע"ג ובסי' י"א דפ"ט עג"ד וע' שער אשר סי' ב"ך. ובתשו' מוה"רמ ב' יצחק כי באה בס' מכתב שלמה סי' צ"ו כתב דשם אמו הוי כשם אביו עי"ש:

ריח שם שאינו נמצא במורגל אנא בזרות הוי מסויים טפי משם האב. כנ"הג הג"הט ס"ק רל"ו וי"ד"א ס"ק ש"ן ומ"ב ס"ק צ"ט הביא מחלוקת בזה. ומוהר"שג בס' צ"הכ ח"ב סי"ח דפ"א ע"ב כתב בהחלט להתיר בשם אליצפן והכי נקיט בפשיטות מו"הר בס' שער אשר סי' י"א דנ"ה ע"ד וע' חדוש ח"ב סי' ט' דס"ח. ומוה"רמ צרפתי בס' מכתב שלמה סי' צ"ז ומו"הר מוהר"אג בס' צל הכסף ח"א סי' ז' דמ"ג ע"א כתב דלסרת האומרים דשם זרות מעלי לשמו וש"א ה"ה סימן ני קארה פיקאדה דמהני ומעלי לשמו וש"א וה' עבודת השם סי' י"א חלק עליו וכתב דלא דמו אהדדי י"ש:

ר"ט שמו ושם עירו בלא שם האב אין מתירין אלא לפחות בהצטרפות סימן אחר או סימנים. כנ"הג הג"הט ס"ק ר"מז משם מוהר"חב. וע' למו"הר בס' צ"הכ ח"א סי' ז' דמ"ג שהאריך להוכיח דבכגו"ד מהני אפי' סימנים גרועים ועמד ע"ד הפוס' שעמדו ע"ז וגדולה מזו כתב הרב שם דח"פג דלא הזכיר לא שמו ולא שם האב רק שם עירו ואמר שהיה מומר לדת היונים ושהיה די קארה פיקאדה ושהיה שחור הפנים מהנו ומעלו הסימנין הללו בעד ב' שמות החסרים דהיינו שמו וש"א י"ש והסכים ע"ד ה' מוהר"שמ בס' עבודת השם סי' י"א דפ"ט וע' שער אשר סי' א"ך:

ר"י אם הנעלם הוא ממשפחת קאלאבריזיס ושמו משה ושם אביו יאודה והעיד העד כי משה יאודה מת זה נקרא שמו וש"א וסתמו כפירושו. ה' באר המים סי' ס"ה. שער אשר סי' ו'. צל הכסף ח"ב סי' א' וסי' ב':

ריי"א שם הנעלם וכינוי משפחתו מהני ומעלי בעד שם אביו. כנ"הג הג"הט ס"ק רמ"ב. יד"א ס"ק שנ"ה ומ"ב ס"ק ק"ד וע' לה' ראש משביר בח"א חא"הע סי' ח"י דהאריך בזה והעלה כן י"ש. עבודת השם סי' יו"ד דפ"ו. מוה"רי אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' י"ג. הזכרת שם עירו: ריי"ב אם לא הזכיר שם עירו רק שמו ואומנותו כיון דידוע שאין שם מי שיעשה אומנות זה כ"א זה שהזכ"ר הגוי אנן סהדי כי הוא זה ואין אנו צריכין לש"א ושם עירו יד"א ס"ק ש"ד משם המשא"מ בח"א סי' מ"ז, ומבואר דאף המשא"מ לא התיר אלא בכי הא דליכא איש אחר בכפר ההוא שיעשה אומנות זה דאי ל"ה שם אומנותו ל"מ לשם עירו וכ"כ להדייא מו"הר בשע"א סי' ד' דל"ט ע"א אך דין זה אינו מוסכם והאיכא מוהרא"א בתשו' סי' ב' וה' בני יעקב סי' ז' ט' הביאם מוה"ר שם דס"ל דשם אומנות מגן ומושיע לשם עירו י"ש ובס' עבודת השם סי' יוד' דפ"ו:

ריי"ג הא דבעינן שם עירו היינו כשהמעיד מעיד בעיר אחרת אבל אם מעיד בעיר עצמה שממנה ההרוג יש סוברים שא"ץ להזכיר שם עירו ויש חולקים בזה ויש דס"ל דאף המתירים לא התירו אלא במזכיר שמו וש"א ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק ריי"ד. יד"א ס"ק ש"י וה' מוהריי"א בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' י"ג פלפל ע"ד דרבנן והעלה דכל שהזכיר שמו וש"א ומגיד בעיר הנהרג לכ"ע מהני והיכא דאיכא הזכרת שמו ודברי המסל"ת מורים ובאים על איש הידוע ביניהם וגם שהמסל"ת מדבר בעיר עצמה של הנהרג ה' ראש משביר בחא"הע סי' ט' אסף וקבץ דעובר בכל השמות ומ"מ אסייומא דפסקא פקפק בזה והוצרך לצאת י"ח כולם וגם ה' ביד ש"ש בסי' ג' אתא ואייתי בידיה כמה מן הפוס' גאוני בתראי המחמירים שער אשר סי' ב"ך וע' ירים משה סי' ב' וסי' ה':

ריי"ד מי שאמר ליאודי מעיר פ' היאודי פ' נהרג בהא הידיעה הוי כמזכיר ש"ע. כנה"ג הג"הט ס"ק רכ"ב משם מוהר"שדם. יד"א ס"ק תל"ד ות"לה ות"מט וע' מה שהאריך בזה ה' חסד לאברהם בא"הע סי' ו מדל"ח ואילך. עבודת השם סי' ח' דע"ג וסי' ט' וסי' י"ב. שער אשר סי' כ"ג. מכתב שלמה סי' ד' רט"ו אפי' לס' החולקים על מוהר"שדם כל שהגוי דבר עם תושבי העיר הנהרג ואמ"ל חשבנו שאתם היאודים הייתם באים לתבוע בעדו, לשון אתם מורה היותם מעיר אחת עם הנהרג בכי הא גם החולקים יודו. באמ"ח ח"א חא"הע סי' ד' עבודת השם סי' ט' מכתב שלמה שם:

רט"ז שאל הגוי לישראל אתה מעיר פ"ל והשיבו אין ואמר הגוי הרגו את פ' הרי הוא כמזכיר שם עירו יד"א הג"הט ס"ק שי"ח משם מוהראנ"ח וה' סם חיי וכ"כ ה' באר המים סי' ס"ה שער אשר סי' ה' דמ"ב בנדון ששאל לו אי מזה עיר אתה ע"ע ומן התימא על מוהרש"ג ז"ל שתשו' צ"הכ ח"ב סוסי' ג' דלא נחית לזה עי"ד:

רטו"ב הזכרת שם עירו מבלי שיזכיר שמו וש"א עדיפא מהזכרת שמו וש"א מבלי שיזכיר שם עירו כנ"הג הג"הט ס"ק רכ"ז וי"ד"א ס"ק שכ"ג משם ה' משפטי שמואל בסי פ"א וכתב שהא"ר בק"ע תמה עליו וכדברי המ"ש מתבאר מדברי מו"הר בס' צ"הכ ח"א סי' ז' דמ"ג דעמ"ש מוהרא"א דשם אומנות מהני להשלים חסרון שם עירו דן מינה במכ"ש דמהני להשלים שמו יעו"ש דנקט כן להלכה פסוקה והרב עבודת השם בסי' י"א דפ"ט ע"א כתב דזה אינו מוסכם דא"עג דמדברי המ"ש ומוהרח"ש בק"ע ד"ל ע"ד והרב פ"מ ח"ג סוס"י י"ג נראה כן מ"מ מדברי מוהריק"ו סי' קמ"ו ורב א' הוב"ד בסוף תשו' הרש"בא ח"ב וה' בארות המים סי' כ"ט מתבאר להיפך י"ש וע"ע לו בסי' ח' דע"ה ע"א:

רי"ח אפי' לסברת המ"ש הנז' דשם עירו עדיף ה"ד אחר עשיית החיפוש. עבודת השם סי' ח' דע"ו עא:

רי"ט שמו וכינוייו אי מהני להשלים שם עירו במחלו' הוא שנוי. כנ"הג ס"ק רמ"ב ודבריו תמוהים דאף מוהרש"דם ל"ק אלא היכא דבב' סגי אך לא למאן דמצריך שלשתן. עבודת השם סי' יו"ד דפ"ו ע"ג ובהגהותי שם רמזתי דברי ה' שע"א בסי' ח' דנקט בפשיטות דמהני ודברי ה' ירים משה סי' ב'. ידי דוד סי' ט' דרי"א י"ש:

ר"ד שמו וש"א בלתי שם עירו אין מתירין אלא בהצטפות סימנים אחרים ראויים לסמך עליהם. כנ"הג הג"הט ס"ק רמ"ז וע' ראש משביר ח"א חא"הע סי' ט"ז דל"ד ע"ב שפירש דברי מוהר"חש. ומו"הר בח' צל הכסף ח"א סי' ז' דמ"א ע"ג עמד וביאר עליה דבכי ה"ג דחסר שם עירו הוא דבעינן סימ' מובהקים להשלים ואף בזו יש מתירין בסימנין גרועים י"ש:

רכ"א אמר אקיל גידייו די איסטה בוטיקה אונדי איסטה? וא"חך הגיד שמת עדיפא מהזכרת שלשתן שער אשר סי' ה' דמ"א ע"ג. וע' מכת"ל סי' ב' דק"מד סוף ע"ד:

רכ"ב העיד שהרגו לבאלי איזנימטלי יש להסתפק כי שמא בעל השם הוא שקורין לו כך לא שעתה דר באצימט ול"מ לשם עירו. מוהרימ"ט ח"ב סי' כ"ג וה"ד הידי"א בהג"הט ס"ק שצ"ה ושכ"כ מוה"רי בן ריי וע"ע לו בס"ק של"ח ובמ"ב ס"ק קי"ד מה שרמז בזה. ומיהו אעיקרא סברת מוהרימ"ט יחידאה היא ואף הרב לא ברירא ליה וכמסתפק אמרה ומדברי הפוס' האחרונים נראה דלא חששו לזה. מוהר"ש בולה בתשו' הובאה

בס' באמ"ח ח"א חא"הע חי' ה' וע' מכתב שלמה סו"סי ט"ו דחלק עליו גם הוא וע' באר המים סי' ח"ן דמ"ו ע"א ועוד לו בסי' ס"ה, גם מו"הר אג"ן בס' צל הכסף ח"א סי' ז' ד"מ ע"ב הביא משם ה' בני אברהם סי' ו' וה' ראש משביר סי' ט"ז דל"ד ע"א וה' חס"ל א"הע סי' ו' דח"ל ע"א וה' אביר יעקב בסי' ד' דהוכיחו מכמה גדולי הפוסקים שלא חשו להא דמוהרימ"ט ע"ע וע' שטר אשר סי' י"ג דבקש המצאה ע"י ס"ס כדי לצאת י"ח גם מס' מוהרימ"ט: רכ"ג אפילו לדעת מוהרימ"ט היינו לחומרא לומר שכונת המגיד היה על איש שהיה דר מקודם ולא עתה אבל לא להקל שאם אירע שהיה מעיר אזנימיט ונתיישב בעיר אחרת והגיד העד בלשון איזנימיטלי ל"א דעל זה האיש מעיד רק אזלינן לחומרא הכא והכא. עבודת השם ס' ט' וגדולה מזאת כתב הרב שם משם ה' בנ"א סי' ה' וה' אביר יעקב סי' י"ג דאפי' העיד העד בפירוש שהיה דר מקדמת דנא בעיר פ' ל"מ כל שלא הזכיר העיר שהיה דר בה עתה יעו"ש:

רכ"ד כל היכא שמדבר הגוי עם יודעיו ומכיריו שהוא יודע בהם והם יודעים בו מודה מוהרימ"ט דיועיל לשם עירו וכמ"ש איהו גופיה בתשו' וכ"כ הפוס' ה' באר המים סי' ח"ן דמ"ו ובסי' ס"ב מדב"ה ע"ב ואילך האריך להוכיח גדולה מזאת דכל שמדברים ביניהם בנימוס דהיינו הגוי יודע על מי שדבר זידוע לו שגם השומע מבין על מי הם מדברים מהני ומעלי תחת שלש אפי' שלא הזכיר שום שם מהם אלא דאסופא דמלתא בדנ"ח ע"ג אסיק ותני דאין לסמך ע"ז למעשה כשלא הזכיר שום אחד מהשמות כיון דרבים מהפוס' לא רצו לסמך דאפי' לדעת המקלין שמו מיהא בעינן ומ"מ לשם עירו מהני ומעלי יעו"ש בד"ס ע"א וע' שער אשר סי' ח':

רכ"ה אם תשובת המעיד היתה ע"י שאלה ממנו אם פ' זה מכאן או מקרית חוצות ובאה תשו' המעיד ע"ז איזנמיטלי פשיטא ודאי שהכונה שהיה דר עתה באותו מקום דאל"ה לא השיבו על השאלה כלום ובכי ה"ג גם מוהרימ"ט יודה. שער אשר סי' י"ג והסכים לזה מוהרש"ג שם בסי' י"דרכ"ו ע"כ ל"ק מוהרימ"ט אלא בהזכיר שמו לבד ואמר איזנימיטלי או סילאניקלי דאיכא למיחש שמא בעל השם הוא אבל כל שהזכיר שמו וש"א מהני הזכרת שם איזנימיטלי אף לדעת מוהרי"מט. ה' באר המים סי' ס"ה:

זכ"ר ע"כ ל"ק מוהרימ"ט אלא כשהזכיר שמו תחילה דהתם איכא למימר דאיזנימיטלי שב אל שם הכינוי שכן דרך העולם דק"ל בחניכתו אף דאינו דר שם עתה לא כן היכא דאמר סילאניקלי לבד בלתי הזכרת שמו כלל בודאי מורה ובא שכונתו על עירו שהוא מסאלוניקי. ה' באר המים שם ושכן מצא לה' בני אברהם חא"הע סי' ו' דחילק כן וכ"כ ה' מכתב שלמה סו"סי ט"ו. וה' צל הכסף בח"א סי' ז' ד"מ ע"ג ובתשו' ירים משה סו"סי ה':

רכ"ח לא נסתפק מוהרי"מט אלא היכא דאמר הדברים בב"א דאז חיישי' דליחסו על שמו קאמר ברם היכא דהגיד לנו שמו לבדו ותו לא ושוב אח"כ הגיד לומר שהיה אתנימיטלי ודאי ל"א דקאי על בעל השם אלא הכונה על יחוס העיר שיר בה. ה' מוה"רש גאטינייו בתשו' כי באה בס' שע"א סי' י"ד:

רכ"ט סברת מוהר"ימט אינה אלא על איש א' אבל אם הזכיר ב' ויותר לא עלתה לו ספקו. יד"א ס"ק שניה. בא"מח ח"א א"הע סי' ה':

ר"ל אפי' לדעת מוהרימ"ט היכא דמתחילה היו קוראים אותו בשם זה אף שנאמר דאין כאן שם עירו מ"מ שם כינוייו מיהא מקרי. יד"א ס"ק שצ"ז. ומיהו ה"ד היכא דעתה ג"ך היה דר באותו מקום רק דהיה לנו לחשש שמא על איש אחר שהיה דר מקודם בעיר הזאת קאמר ולא על המבוקש על זה כיון דכ"ע היו קורין אותו בשם זה נסתלקה החששה אבל אם לא היה דר עתה באותה העיר לא מקלינן בזה כיון דמשמעות הלשון מורה יותר שהוא דר עתה בעיר הזו.

ה' עבודת השם סי' ט' ושכ"כ בתשו' אביר יעקב ז"ל:

רל"א לא נסתפק מוהרימ"ט אלא בנ"ד שאמר העד שמו לבד באלי איזנימיטלי דהא איכא למיחש לאחר שהוא בעל השם אבל אם היה אומר באלי עושה חומנות פ' אתנימיטלי לא דתלת איתרמי ל"א ה' ראש משביר ח"א חא"הע סי' ט"ז ומינה יליף מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ז' די"מ דה"ה אם העדות היה שהיה די קארה פיקאדה ושהיה משומד אישטיפלי יעו"ש:

רל"ב עד מפי עד אי תלינן שהראשון הזכיר השמות ע' כנ"הג הג"הט ס"ק רמ"ט והגהב"י ס"ק ר"ץ ורצ"ד יד"א ס"ק שס"ח דבמחלוקת הוא שנוי וע"ע עבודת השם סי' ז' דס"ד עג"ד וסו"סי ט' וסי' י"א ד"ץ. ואני הדל בהגהותי שם בסי' ו' הנה הבאתי עוד פוסקים אשר לא הביאם הרב המחבר שם דסברי להקל עי"ש. והן עתה ראיתי לה' כפי אהרן בח"א סי' ג' דס"ד שהביא דמדברי מרן בסי' א' דק"א נראה דלא סל"ה ותמה על הכנה"ג והיד"א דאישתמיט מנייהו ת' מרן הנז' ע"ע. והוא פלאי דאלו מציאות שלו קדמוהו שרים וכבר הפמ"א בסי' ל"ו נרגש מזה וה' בני אברהם בסי' ז"ך וגם היד"א בס"ק שס"ח הזכירה ע"ע ובתשו' מוהר"ש מנשה כי באה בס' ירים משה סי' ה' ועוד לו בספרו שם משמעון סי' יוד':

רל"ג אפילו לדעת האומרים דבעד מפי עד תלינן להקל כל שהעד הב' הציע לפנינו דברי העד הא' לכ"ע ל"מ פמ"א סו"סי ל"ו וה' בני אברהם סי' ז"ך דס"ו ע"ג הבאתי דבריהם

אני הצעיר בהגהותי לס' עבודת השם סי' י"א ד"ץ ע"א ועפ"ד אנכי העירותי על נדון הרב המח' ז"ל י"ש:

רל"ד צירוף העדוייות כל שאין בכל עדות בפ"ע דבר מספיק להתיר כ"א על ידי צירופן נחלקו הפוס אי מהני משום דבר ולא חצי דבר או אמרינן בעיגונא היקלו ושורש דבר נמצא בתשו' הרי"בש סי' תק"ח והובאה ב"י וע' כנ"הג הגי"הבי ס"ק רע"א. יד"א ס"ק שמ"ו מכתם לדוד סי' א' דקע"ב ע"ד וע' באר המים סי' ס"ג ומו"הר מוהר"אג בתשו' צל הכסף ח"א סי' ז' דל"ח ע"א אחר שרמז הפוס' שעמדו בזה כתב דהדת נתנה הלכה למעשה להתיר ע"י צירוף העדוייות י"ש ובס' עבודת השם סי' י"א. צל הכסף ח"ב סי' ג' ד"מ ע"א וסי' ח' וסי' טו"ב וי"ט פתחי תשובה לעיל סק"ך. שער אשר סי' ב"ך דע"ב ראש משביר ח"א סי' ח"י ד"מ ע"ב מוה"רש מנשה בתשו' כי באה בס' ירים משה סי' ה' ובספרו שם משמעון סי' ה':

רל"ה כל שמעיד בדבד ברור שא"ח לספק באחר משיאין את אשתו אע"פ שלא הזכיר שום א' משלשתן הר"ן בתשו' סי' ל"ג והביאה הר"בי ז"ל וע' כנ"הג הגהבי ס"ק ש'. יד"א ס"ק שי"ד ותשובה זו קיימו וקבלו עליהם כל רבותינו הפוסקים מכת"ל סי' ב' באר המים סי' נ"ח דמ"ו עג"ד וסי' ס' ד"ן וסי' ס"ד דס"ז ע"א באמ"ח ח"ב סי' ו' צל הכסף ח"ב סי' ג' ד"מ ע"א. שע"א סי' כ"ג עבודת השם סי' יו"ד דע"ט ע"ג:

רל"ו ראובן שנהרג והיו מבקשים אותו ובא גוי מסל"ת ואמר מצאתי ההרוג הזה שאתם מבקשים הוי כמזכיר שמו. כנה"ג הגה"ט ס"ק רכ"ח משם מוהר"ם אלשיך והיד"א בס"ק שכ"ט הביא משם הא"ר שכתב שכ"ן מה' תו"ח סי' ס' ושמוהרי"א חולק ע"ז י"ש ועוד לו במ"ב ס"ק צ"ב וקנ"ז וע' מכתב שלמה סי' ד' וע' לה' באמ"ח ח"א סי' ג' על נדון מה שהיו מדברים איש את רעהו על ההרוגים פ' ופ' ושמע הגוי ואמר אני יודע שלאלו היאודים הרגום קצבים שכתב שאע"פ שלא הזכירו שום א' משלשתם די שר"ל לאלו היאודים שאתם מדברים עליהם ומזכירים אותם בשמם יעו"ש ואישתמיט מיניה דמר שדבריו הנה הנם דברי ה' תו"ח בעצמם כפי מה שהביא משמו היד"א וגם שבמחלוקת הוא שנוי כין מוהרמ"א ומוהרי"א וכנז"ל שו"ר למוהרש"ב בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"א הע סי' ה' דמ"ז ע"א על נדון כיוצא בזה שנסתייע מדברי ה' תו"ח הנז"ל והעלה כן וה' המחבר שם בסי' ו' דמ"ח ע"ג הסכים עמו עי"ש ובס' באמי"ח ח"ב כי' ה' עבודת השם סי' יו"ד דמ"ט ע"ג ירים משה סי' ב' חיים ושלום ח"ב סי' ט' דס"א ע"ד ידי דוד חא"הע סי' ח' דר"ט:

רל"ז אם אנו יודעין שר"וש יצאו לדרך ונהרגו ונתברר בפירוש ששמעון נהרג אי מותרת אשתו של ר' במח' ה"א שנוי ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק רנ"ח יד"א ס"ק שע"ז. וע' שער אשר סי' י"א דנ"ז ובדברי מוהר"שג המובאים שם בסי' י"ב דח"ן ע"א ובס' צל הכסף ח"ב סי ח"י וע"ע שע"א סי' כיד: רל"ח אמר העד היאודי שהרגו הוא החרש אחיו של הגילאט [קוסטינר] ודאי שאין לספק באחר שהרי שם גילאט ידוע ומפורסם שהוא אחיו של העלוב הנהרג באמ"ח ח"א חא"הע סי' ד':

רל"ט אשה שדברה עם הגוי שיוליך איגרת לקרובה המשומד והוא השיב מת אע"פ שלא הזכיר שום א' מהשמות מהני דביודעו ומכירו קאמר ואין לך דבר ברור יותר מזה. עבודת השם סי' ז' דס"ד:

ר"ם אמר הגוי אל אייאקטאש טולי"ו לו מאטארון סגי בעד שלשתן. שער אשר סי' ח'. וסי' ט"ז דס"ג ע"ד עבודת השם סי' י"ב דצ"ד. צל הכסף ח"ב סי' ח"י:

רמ"א שם סי"ח בהגה ובמקום שיש הוכחות ואומדנות יש להקל ולסמך אמ"ד דל"ב שיזכיר שם עירו. אופן ההוכחות עמ"ש בזה היד"א הג"הט ס"ק ר"צט צל הכסף ח"א סי' ו' ד"מ. והיד"א בהגה"בי ס"ק שפ"ד כתב משם הפ"מ וש"פ דלא בעינן הוכחות טובא אלא אפי' ב' מהני יעוי"ש. ובתשו' מוהר"שב שבס' בא"מח ח"א סי' ה' דמ"ו ע"ג שכתב דבתלת אתרמי יש להקל וכ"כ ה' ראש משביר סי' י"א דכ"א ע"ב וע' בא"המ סי' ס"ב. ומו"הר בס' צל הכסף שם פלפל בחכמה על סברות הפוס' והעלה דתרי אתרמי במחלוקת הוא שנוי אי אמרינן או"ל אבל תלת אתרתי לכ"ע ל"א לבד הדב"א דס"ל להיפך ושדבריו צ"ע יעו"ש גם מוה"רם בכמוה"רם בתשו' כי באה בס' מכתב שלמה סי' י"ד הקשה כן לה' דב"א גם ה' עבודת השם בחא"הע סי' י"א דצ"א דעתו להתיר אפי' בתרי אתרמי. ואני הדל בהגהותי שם רמזתי דברי ה' מוה"רש מנשה בתשו' צל הכסף ח"ב א"הע סי' ד' דהעלה דבתלת אתרמי לכ"ע יש להתיר ומ"ש אח"ך בתשו' כי באה בס' ירים משה סי' ה' דלבו נקפו ועמדתי ע"ד שם לך נא ראה. ע"ע בס' שער אשר סי' ך' דס"ט ע"ב. חיים ושלום ח"ב סי' ב' דכ"ח ע"א ידי דוד א'הע סי ט':

רמ"ב סי"ט ש"ע אבל אם אמר יצא עמנו מעיר פ' אי תיבת עמנו הוי דוקא או"ל ע' כנה"ג ס"ק רנ"ב משם ה' משפטי שמואל דסותר עצמו מסי' פ"ב ופ"א למ"ש בסי' פ"ב דעמנו דוקא וע' מכתב שלמה סי' י"ג והרב מר אחיו בסי' י"ד יצא לישע ה' מ"ש והיה בהניח דלדעתו עמנו לח בעינן אך יצא מעיר פ' בעינן ולא נתפייס אותו הגמון ולכן בסי' ט"ו חזר לקיים דבריו הראשונים דדברי המ"ש סתיראי ננהו ולא בעינן לא תיבת עמנו ולא תיבת יצא והאריך בזה:

רמ"ג שם ש"ע מחפשין באותה העיר וכו'. יצא ממקום דירתו לעיר פ' להסתתר ובצאתו ממקום שהלך לשם הרגוהו והגיד הגוי פ' שיצא ממקום פ' דהיינו ממקום שהלך להסתחר הרגוהו. באיזה מקום עושין החיפוש נחלקו הפוס' דהמש"אמ ס"ל דהחיפוש מהני במקום דירתו והרב זרע אברהם ס"ל דהחיפוש צריך שיהא במקום שיצא משם וה"ד היד"א בהג"הט ס"ק שע"ו והרב עבודת השם בהאיהע סי' ח' דע"א ע"א עמד בזה וכתב דס' ה"זא בזה יחידאה היא והלכתא כה' מש"אמ דכוותיה ס"ל למרן בתשו' ולה' נאמן שמואל. ומיהו ה"ד היכא דהזכיר הגוי שם עיר הנעלם אבל אם הגוי אמר סתם פ' מת ביציאתו מן העיר פ' גם המש"אמ יודה דל"מ חיפוש בעיר הנעלם רק צריך החיפוש במקום שיצא ממנה. יעו"ש וע' שער אשר א"הע סי' יוד בנדון כזה בד"נג ע"א ומה שחילק מתשו' מוהרש"דם סי' ז"ן שהביא היד"ח ס"ק שע"ה לנ"ד י"ש וע"ע להרב מוהר"ש גאטינייו בתשו' כי באה בס' שער אשר סי' י"ד אחר שכתב דס' הז"א היא יחידאה וכמ"ש ה' עבודת השם כתב לחלק כל קבל חילוקו דאפי' לפי סברת הז"א היינו כלפי נ"ד רבא החסרון משם עירו דלא הוזכר שם בתוך העדות ברם היכא דהחסרון הוא בש"ח אבל שפיר ידעינן מתוך העדות מקום עירו בכ"הג יודה. הרב דשפיר עבדינן החיפוש בעירו ובזה לא פליג אמוהרי"קא והרב נאמן שמואל עי"ד. עיניך תראנה דשמואל שמואל פסיק טעמא בגווייהו דלדעת ה' מוהר"שג נדון הז"א הוי דלא הזכיר שם עירו ובזה נחלק עם המש"אמ ולדעת מוהר"שם בס' ע"הש הוא דנדון הז"א והמש"אמ הוי כהזכיר שם עירו. הצד השוה שבהם דבין למר ובין למר בהזכיר שם עירו בעינן החיפוש במקום דירתו אפילו שלא יצא משם עתה ובלא הזכיר שם עירו עבדינן החיפוש במקום יציאתו ודוק. רמ"ד אם לא הזכיר העד זמן היציאה. אף דהזכיר שמו אי מהני החיפוש במחלוקת הוא שנוי ה' יד"א הג"הט ס"ק שצ"ב וע' שע"א סי' יו"ד דנ"ג ע"ב וסי' י"ט. מכתב שלמה סי' י"ג והנמשו' ומה שאסף וקבץ הגו' מו"הר בס' צל הכסף ח"א דמ"ג ע"ד ומוה"רש מנשה בתשו' כי באה בס' ירים משה סי' ה' הביא משם ה' בני אברהם דהביא אמבוהא דרבנן דמהני החיפוש אף שלא הזכיר זמן היציאה יעו"ש וכבר כתב מו"הר בש"עא שם דה' שפת הים סי' ד' עשה כן הלכה למעשה ומדידיה כתב שכל שבאו דברי הגוי כמדבר על הידוע או בדרך התאוננות לא נחלקו יעו"ש:

רמ"ה אם המעיד סיים המקום כגון שאמר שהיה לו אומנות בשוק פ' או פ' מחצר לארסו בחיפוש קל באותו מקום סגי וא"ץ כל העיר מו"הר בס' שע"ח סי' א"ך משם כמה פוסקים:

רמ"ו היכא דאיכא תלתא או ד' איתרמי רצה להתיר בלי חיפוש הרב מוה"רם בכמוה"רם בתשו' כי באה בס' מכתב שלמה סי' י"ד ורב אחיו הרב המחבר בסי' ט"ו חלק עליו דאפילו איכא כמה אתרמי אין להתיר בלי חיפוש יעו"ש ובסי' ט"ז והסכים עמו בזה ה' מוה"רא מיוחס שם בסי' טו"ב רמ"ז ס"ק ש"ע מי שהיה מערער וכו' סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים נא היו בפני ב"ד ע' בני אברהם חא"הע סי' מ"ד. משנת ר' אליעזר ח"ב סי' ן' ורמזתים נעיל על ס"ח. צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ך' דצ"ב ע"ד:

רמ"ח איש אחד העיד בב"ד על ב' אחים שנהרגו שם הגדול יצחק ושם הקטן חיים וקודם עדותו בב"ד הגיד כן בפני ב' חוץ לב"ד אלא דאמר להם על שם הקטן שהוא שלמה ובאותו פרק שהעיד בפני ב"ד נמצא שם איש אחד מהב' אנשים הנז' ואמר להעד לא אמרת ני על שם הקטן שהוא חיים אלא שם אחר אמרת לי ונתיישב המעיד ואמר ששמו אניה וגם לזה השיבו הא' ואמר שלא אמרת לי שם זה ואמרו לו שיתיישב בדבר וחזר ובא לפני ב"ד ואמר נזכרתי והאמת הוא ששמו שלמה אלא מחמת אימתא דבי דינא דין גרמא לי ושוב בא האיש האחד מב' אנשים ואמר שהוא שמע מפיו ע"ש הקטן שהו שלמה. דבר זה נשאל מלפני כסא כבוד ה' משנת ר"א שם ומר הוא. דקאמר דדבר זה תלוי במחלוקת הר"ן בתשו' הלזו עם מרן מוהרי"קא בתשובה ס' ד' ולבסוף כתב וז"ל וכפ"ז בנ"ד דבהגדתו בפני ב"ד הגיד העד ששם אחיו הב' הוא חיים א"כ אשת ה"ר שלמה בחזקת איסורא קיימת וכפי דברי מרן יצאה אשת שלמה מכבלי העיגון אמנם מאן ספין להתיר נגד סברת הרבים האוס' וכו' את"ד יש"ב:

ומדעתי כי קשה דכפי הנראה ח"ו נעלם ממנו סעיף זה של הש"ע דפסק מרן לתשו' הר"ן היפך מ"ש איהו גופיה בתשו' (ויש הכרעה גדולה לזה דבתחי' דבריו כשבא להסתייע מתשו' הר"ן הלזו הביא אותה משם ה' כנ"הג דרמזה בח"המ סי' כ"ט ולא עלה על שפתיו דפסקה מרן בש"הט) וכבר רבני אחרו' הקשו על מרן דהן' נסתר מחמתו אשר לפ"ז תורה יוצאה דגם מרן יודה דלא יצאה אשת שלמה מכבלי העיגון. ובא מן דין לפי הנראה לכאורה מכותלי דבריו דב'נד לא היו אלא ב' אחים נעלמים אשר על האמת קראו בשמותם יצחק ושלמה ולא יצחק וחיים כמו שאמר העד בהגדתו הח' לפני ב"ד והראיה דקא נקיט בלישניה פעם ושתיים אשת הר' שלמה דאי לאו הכי כמו דתני ברישא דלדברי הר"ן אשת ה"ר שלמה באיסורה עומדת ליתני בסיפא דלדברי מרן בתשו' אשת חיים באיסורה עומדת שכן ראוי לבעלי תשו' להיות חוזר ע"כ הצדדין השייכין בשאלה ומדלא בא בזכרו' אשת חיים הנז' מזה מוכח דהאשה הנצבת לפנינו אינו אלא אשת שלמה דעליה אנו דנין אם אסו' או מותרת ואם האמת כן הוא גם אשת יצחק אסו' להנשא דכבר

הודיענו הר"ן בתשו' זו דסי' מ"ו דכשהעדים מכחישים זל"ז בשמות לא הוי הכחשה דבדיקות וכיון דהעד בהגדתו לפני ב"ד לא הגיד אלא שיצחק וחיים נהרגו אין נתיר את אשת יצחק אשר על האמת שם אחיו הוא שלמה ולא נחוש שהוא מעיד על יצחק אחר ששם אחיו הוא חיים:

ועל כרחין לומר דנדון הרב הוא בדאיכא ג' אחים נעלמים יצחק ושלמה וחיים דלכל העדויות יצחק אחיהם של אלו מת ואשתו מותרת לינשא ולא נשאר הספק אלא על נשי חיים ושלמה ואיפשר שחיים זה היה פנוי והספק נשאר רק על אשת שלמה ומשו"ה לא בא בפי הרב שם אשת חיים כלל מ"מ אכתי לא איפרק מחולשא דכיון דזה העד גופיה בפני ב"ד משנה לשונו כפעם בפעם הוי עדותו בטל וכמ"ש על כיוצא בזה הפ"מ בראתון סי' פ"ט ורמזתיו לעיל על ס"ט דהיכא דהעד עומד ומספר פעם כה ופעם כה הוחזק שקרן דגם דלדבריו הראשונים והאחרונים מת עכ"ז ל"מ ולא מידי ודכוותה ה"ן ואף לס' החולקים על הפ"מ היינו היכא דלכל הצדדין מת אבל אי סותר דבריו האחרונים לראשונים אליבא דכ"ע אינו נאמן וא"כ הכא ילפי עדותו הראשון לפני ב"ד דחיים מת הוא דשלמה לא מת ולדבריו האחרונים שלמה מת וככ"הג לכ"ע אינו נאמן וכיון דהוחזק שקרן בעדות אחיו הקטון היאך אנו מתירין להשיא אשתו של יצחק הגדול ע"פ עדותו דבהדי סהדי שקרי למה לי וכמ"ש הפ"מ שם סי' מ"א. ומה שחילק הפ"מ בנ"ד להצילו מזה לא שייך הכא וכמו שיראה הרואה. ואיפשר דס"ל כמ"ש מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' י"ב דהפ"מ לא כ"כ אלא בגוי דאיכא דינא דחוזר ומגיד למ"ד אבל בישראל מודה דדבריו הא' עיקר יעו"ש. הגם שאין נראה כן מסתמיות דברי הפוס' דנקטו דברי הפ"מ לנדונם ואפי' דקיימי בישראל מ"מ הרב סל"ה. ונראה בנ"ד דקאי בישראל המעיד דבריו הא' שהעיד הם עיקר ואשת יצחק הותרה לינשא דלא הוחזק שקרן ועל אשת שלמה הוא דנסתפק כנ"ל ליישב דבריו. ובדרך אחר שמעתי מי שיישב דברי הרב דגם איהו ס"ל דכל מה שדבר העד לפני ב"ד כלא חשיב לא הגדתו הא' ולא השנייה ולא נקיט בידיה אלא הדברים שדבר העד טרם בואו לב"ד דכפי דבריו אז אשת יצחק מותרת ובבואו אח"ך לב"ד והעיד היפך בהגדתו הא' לא הוחזק שקרן עדיין לפ"ד הר"ן ומשו"ה נקיט להיתרא לאשת יצחק הנז' ודוק:

רמ"ט היכא דאינו סותר דבריו הראשונים אלא שבא ומוסיף יותר אע"פ שהגדתו הא' היתה בב"ד ל"א כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא יבא ויפרש. יד"א הגה"בי ס"ק תצ"ה. מו"הר בס' שע"א סו"סי י"ג. משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' א' עיין עליהם גדולות מחולקים:

ר"ן סכ"א ש"ע אין בודקין וכו' ואפי' אם הוכחשו בבדיקות כשרים. הב"ח כתב דט"ס הוא וצ"ל אפי' אם הוכחשו בחקירות כשרים וערכו איתו מלחמה טובים השנים הח"מ והב"ש ז"ל ע"ע. והנה אמת דהב"ש סותר את עצמו ממ"ש בס"ק כ"ה אמנם כבר יישבו דבריו האחרונים ע' לה' חס"ל בסי' ו' דנ"ד ע"ג ובפ"ת ס"ק מ"ח. ולענין דינא ע' למו"הר בס' שע"א סי' ט' דמ"ט דהעלה דאפי' אם הוכחשו בחקירות תנשא אלא דלענין צירוף לעשות ב' שלא להאמין את המכחיש ולומר דאין דבריו ש"א במקום ב' וכיוצא כ"כ האי ל"א היכא דהוכחשו בחקירות יעו"ש וכן העלה הח"סל שם ע"ע וע' במש"ל על ס"ט:

רנ"א סכ"ב ש"ע רואין אותו אפי' בלילה לאור הנר או לאור הלבנה. אפי' להעיד אם עלה מן המים או לא עלה מהני אור הלבנה. כנה"ג ס"ק ר"ץ משם מוהר"אש ומוהראד"ב. וע' יד"א ס"ק תי"ט וכל היכא שהעדים אמרו שראו שלא עלה אין לנו לבדק אחריהם באיזה זמן היתה הראייה אם ביום או בלילה. בזמן מאור הלבנה או בזמן שאין מאור הלבנה דבתר קב"ע אזלינן וכיון שהעידו שראו אין לנו לבדות חששות מלבנו לסתר הקב"ע ולהחמיר ואף למה שנראה מדברי הרד"נ בתשו' גו"ר כ"ג סי' ד' שחלוק קצת בזה ה"ד היכא דהעדות ברור ודאי שהיה לילה ובסוף החדש ואף בזה חלוק עליו הגו"ר אכן כל שאין אנו יודעים מתי הוה תלינן לקולא. ה' באר המים סי' ס"א דג"ן ע"ג ונמשך אחריו מר נכדו כמוהר"ש מנשה בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' (והן עתה נדפסה בספרן שם משמעון א"הע סי' א') וחיזק עוד דבריו מתשו' מוהר"י המון שבס' בני אברהם סי' מ' ע"ע ובס' ירים משה חא"הע סי' ב' והובאה תשובתו בס' צ"הכ שם סי' ה' דז"ך ע"ד וע"ע בס' שם משמעון הנז' סי' ג':

רנ"ב סכ"ד ש"ע מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימת וכו' היינו מדרבנן דמן התורה בט"ע דפדחת לחוד סגי שע"א סי' ב"ך ד"ע ע"ג:

רנ"ג פרצוף זה היינו כל הפרצוף משני צדדין אבל מצד א' אינו עדות. מוהר"חש בתשו' סי' נ"ב וכתב שגם הטור ברמזיו כ"כ וז"ל אין מעידין אא"כ פרצוף פניו שלם עם חוטמו דייק ומני שלם. כנ"הג הג"הט ס"ק רצ"ג ולא אכחד תחת לשוני דהיה מקום לדחות דקדוק הרב בקל דלפי מ"ש בש"ס דצריך שתהיה גם הפדחת קיימת ע"ז כתב הטור לשון שלם לכלל דצריך גם הפדחת אולם מצאתי להרב המאירי שפירש עד שיעיד על פרצוף פנים ר"ל שתי הלחיים עם החוטם ופירשו בגמרא שאף הפדחת בכלל הר' בהדייא דכתב דבעינן שתי הלחיים וכסברת רבינו הגדול מוהר"חש ז"ל וע' אמר שמול סי' ד' מה שפלפל בדברי מוהר"חש:

רנ"ד אם העיד קי לה אונה קארה טיניאה קומידה שר"ל הפן האחד היה נאכל י"ל דגם מוהר"חש מודה שהדי אמר שהלחיים היו קיימות ובלשון בנ"א אין הלחיים נקראים פנים רק קישאדאס וכל שהפדחת והלחיים קיימות סגי. אמר שמואל שם דנ"א ע"ג וכ"כ הג' מו'הר בס' שע"א סי' ב"ך דע"ב ובסי' כ"א כ"כ להיכא דחבול בצדעיו יעו"ש וע' בס' ידי דוד חאה"ע סי' יו"ד גם ה' חתם סופר בסי' נ"א והביא דבריו הפ"ת לקמן בס"ק קכ"ה כתב דאפי' אם היה חבול בצדעיו אינו מזיק כי הצדעיים אינם בכלל פדחת יעו"ש. ובס' שערי רחמים ח"ב הנד"מ סי' י"ד ד"ס:

רנ"ה אין משגיחין לא על העינים ולא על הפה. ב"י בשם הר"מה וכ"כ הרב המאירי בחידושיו וע' לה' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ב ע"א וב' מ"ש בזה ובהגהותי שם רמזתי דברי הפ"ת בס"ק קכ"ה:

רנ"ו שם ש"ע והכירוהו בהם וכו'. גוי שהעיד הכרתי אותם והיו בהן סימנין שהאחד היה ארוך והב' גוץ וכו' אין אומרים שהכיר אותם על ידי סימנין ולא מהני דמשטחייות הלשון מבואר דהכירם בטביעון עינא ואמר ג"ך הסימנין. כנה"ג הנ"יט ס"ק של"ב משם מוהרי"קא בתשו' רק דמרן לא רצה לסמך ע"ז בערוה החמורה והכנ"הג מצא למוהרימ"ט ומוהרא"נח דס"ל כוותיה להלכה וסמך עליהם למעשה וע' יד"א הגה"ט ס"ק תנ"ט ומ"ב ס"ק קל"ח והנמש' וכן העלה להתיר ה' כפי אהרן בח"א סי' ג' ד"מב בעדות שאמר הגוי שהכיר את הנהרג שהוא הוא שהיה לבוש בגד שחור דאין ספק שההכרה היתה מעלייא ולתוספת אמר שהיה לבוש בגד שחור יעו"ש ובס' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ג.רנ"ז שם ש"ע ואם נטל א מאלו אע"כ שיש להם סימ' מובהקים ביותר בכליו אינו כלום. זהו היפך דברי הר"ן והנ"י שכתב מרן ב"י דדברים אלו לאו דסמכא אינון כיון שהר"יף והר"אש והרמ"בם ובעה"ע חולקין עליהם. וע' ב"ש ס"ק ס"ט. וכנ"הג הגה"בי ס"ק שס"ט. יד"א הג"בי ס"ק תקל"ב דרבני האחרו' תמהו עליו דאנא מצא בדברי הר"יף וש"פ כן מאחר דק"ל סימנין דרבנן לדדהו לא חיישי' לשאלה ומהני סי' מובהקין בכליו. ואנכי חזון הרבתי לה' המאירי שכתב כדברי הב"י וז"ל ולשיטת גדולי הפוס' הלכה שהסי' שאינו מובהק אינו אלא מדרבנן וכו' אמר מעתה שליח שהביא את הגט ואבד ממנו ואח"ך מצאו קשור בכיס וכו' כשר וכו' ושמא תאמר הרי יש לחוש שמא השליח השאיל כיסו לאחר ודאי בכלים אחרים כך הוא אבל כלים אלו אין אדם עשוי להשאיל וכו' והרי הן סימ' מובהקים וכו' עכ"ל הרי תנא דמסייע להר"בי במה שהבין בדעת הרי"ף וע' חק"ל א"הע סי' י"ב דכ"ה ע"ד ופתחי תשובה ס"ק צ"ה דהביא להקת הפוס' ראשונים ואחרונים שנחלקו בזה מערכה לקראת מערכה וכתבו דחלילה להקל אם לא ע"י צירוף יעו"ש וע'

פ"מ ח"א סי' י"א וח"ב סי' ט"ו דרצה להתיר בסימני כלים וחלק עליהם ה' או ג בלימוד ק"ע ע' יד"א במ"ב הגה"בי ס"ק קצ"א. ומוה"רשג בס' צל הכסף ח"ב סי' נ' נמשך אחר ס' הפ"מ ועוד לו בתשו' כי באה בס' שער אשר חא"הע סי' י"ב דח"ן ע"ד. ומוהר"שמ בס' עבודת השם סי' ח' דס"ז ע"ג כתב שאין לסמך על הס"ס שעשה הפ"מ ונעלם ממין דמארי דאתרין הר"דבמ בח"ג סי' ג' כתב דיש להתיר מס"ס וכמ"ש מוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"ב סי' ב' דכ"ו ע"ג וע' מימר חיים שבס' חיים לעולם סי' מ"ד דקי"ג וכ"מש כל זה אני הדל בהגהותי לס' ע"הש שם. וע"ע צל הכסף ח"א סי' ז' דל"ז ע"ג:

רנ"ח ש"ע שם דחיישינן לשאלה.

ה"ה למכירה ולאבדה חיישינן ח"מ סקמ"ב ותמהו מראות דחששא זאת לא שערוה הראשונים ומה"שס מוכח להפך וכבר כתבתי בזה בהגהותי לכ' עבודת השם חא"הע סי' ח' דס"ו ורמזתי דברי הפנ"י בתשו' א"הע סי' ח' וה' כנס"י סי' ב"ן. זכרינו לחיים ח"א דק'עא ע"א ע"ש:

רנ"ט אפילו למ"ד דחיישינן לשאלה היינו בכלי א' או ב' אבל מי שיצא מביתו במלבושים שעליו לא היה משאילן לאחרים וישאר ערטילאי. כנ"הג הגה"בי ס"ק ט"ן משם מוהרי"מט וש"פ והוא חלק עליו וע' יד"א הגה"בי ס"ק ת'. פ"ת ס"ק צ"ה ד"ה והנה. עבודת השם סי' ח' דס"ו. וכתב ה' באר המים בסי' ס"ג דס"ה דאפי' לפי שיטת הכנ"הג ודעי' היכא דנמצא אתו כלי גולה דהיינו האיביס (ילקוט) והכיס שלו עם ט"ות וספר תפלה בהני ודאי לא חיישינן לשאלה אליבא דכ"ע דהו"ל דומייא דכיס וארנקי דלא מושלי אינשי וכו' ולע"ד צ"ע דמה נשתנו אלו מאלו וע' ראש משביר סי' ט"ז דל"ד ע"ד דמוכח כדברי וע"ע לקמן. ומוהר"שג בתשו' צ"הכ ח"ב סי' ג' דע"ג ע"ג כתב דהיכא דבעת הטביעה שם נמצאו אנשי הספינה ובאותו פרק מלבושיו עליו וביום ראוהו עם המלבושים בכגו"ד ליכא למיחש לשחלה י"ש ובח"קל סי' י"ב דז"ך ע"א:

ר"ס ציצית שעליו עדיף מכיס וארנקי. כנ"הג ס"ק שנ"א משם רבו. יד"א הגה"בי ס"ק תס"ח פ"ת ס"ק צ"ה מכת"ל סי' ג' ומוהר"שג בתשו' צ"הכ ח"ב סי' ג' דע"ג ע"ד כתב דאין חולק בזה וע' עבודת השם שם דס"ו ע"ד דכתב דמדי מחלוקת לא יצאנו ואני הדל בהגהותי שם רמזתי דברי ה' חיים ושלום ח"ב דכ"ה ע"ב שכתב דא"עג דאיכא מחלוקת כיון דרובא דמנכר מתירין כוותייהו נקטינן יעו"ש וע"ע בס' ישמח לב גאגין חא"הע סי' ו' בני בנימן סי' י"ד:

רס"א אפי' לדעת מוהרי"מט דציצית הוי סימן היינו כשנמצא כשר אבל לא כשנמצא פסול. ה' ישמח לב שם ושכ"כ ה' חתם סופר:

רס"ב אף להחולקים דס"ל דציצית לא הוי סימן היכא דהציצית דהיה לבוש היה פסול ולקח זוג של ציצייות ונתנם תוך חיקו במלבוש כדי לתקנם בציצית בכ"הג נראה דאין חולק דודאי הוי סימן הציצית סימן מובהק. ה' חיים ושלום שם:

רס"ג לפי דעת מוהר"ימט דציצית הוי סימן כ"ש לטלת ותפי' וספר תפלה דהני ודאי לא מושלי אינשי ה' בא"המ דס"ה ע"ב. ואני עפר ואפר נל"עד דזהו ק"ו שיש בו פרכא דציצית שאני דהוא נושאו עליו וא"א שישאר מבלי מצוה אפי' רגע ולא עבידי דמושלי (ועכ"ז רבים לוחמים וכנז') משא"כ בט'ות וספר תפלה כשגומר מצותו והתפלל שוב באותו יום אינו צריך אליהם עוד ועבידי דמושלי לזכות לאחרים ובהא ודאי דחיחשינן לשאלה: רס"ד היה מוליך פקדון הוי סימן מובהק דפקדון לא חיישינן שנותנו לאחר. כנה"ג הגהב"י ס"ק שנ"ה וד"א הגהב"י ס"ק תקי"א משמיה דמרן בתשו' סי' ז' וע' עבודת השם שם דס"ז ע"א שכתב שאין דין זה מוסכם ובהגהותי שם הנה הבאתי דברי ה' פ"ת בס"ק צ"ה שכתב משם ה' חב"י דגם בפקדון איכא למיחש יעו"ש:

רס"ה אזור לקשר השבר לא חיישינן לשאלה יד"א מ"ב הגהב"י אות קע"ד שערי רחמים ח"ב סי' י"ד דס"א:

רס"ו פנקס החשבונות אי הוי סימן. ע' יד"א הגה"בי ס"ק תקט"ו ומ"ב הגהב"י ס"ק קע"ח וקפ"ה דבמחלוקת הוא שנוי. עבודת השם סי' ס' דס"ו ע"א וס"ז ע"ב ומוהרש"ג בס' צ"הכ ח"ב סי' ג' דמ"ג ע"ד כתב דלא יש מחלוקת בזה ואישתמיט מיניה הפוס' שהביא היד"א וע' ח"וש ח"ב סי' ג' דכ"ה שכתב דכיון דרוב הפוס' מתירין כוותייהו נקטינן וכן הסכים לדינא רב נהור"אי גאון ירושלים נר"ו בס' בני בנימן סי' י"ב:

רס"ז פאשה פורטו דהיינו מכתב תעודה לעבר הדרכים אי חיישינן לשאלה. ע' יד"א הגהב"י ס"ק תקי"ו שכתב משם ה' כנס"י סי' ל"ב דחיישינן לשאלה. וז"ל ה' זכרינו לחיים בדקע"א ע"א מה גם הטיסקיירי די קאמינו דליכא למיחש לשאלה כלל דאם בכרגא דמלכא מצינו לה' פ"ן סי' ד' שכתב דלא חיישינן לשאלה כ"ש בטיסקיירי שהוא מסוכן לילך ממקום למקום בלתו כנודע דודאי דל"ח לשאלה ויעו' לה' כנס"י סי' ג"ן שכ"כ ע"כ ואין ס' כנס"י עמדי לראות הדברים בשרשן ופוסק אחד הוב"ד בתשו' באמ"ח ח"ב סי' ו' כתב בפשיטות דכתב כראגי ל"מ לסימן אע"ג שכתוב שמו ולא הביא שום ראיה לדבריו:

רס"ח בטבעת וכיס וארנקי אי שייך בהו שאלה איכא פלוגתא דרבוואתא דמרן בתשובה סי' ו' מדיני גמל"ת כתב דגם בחלה חיישינן לשאלה ורבים לוחמים עליו ע' ח"מ וב"ש סק"סט. כנ"הג הגה"בי ס"ק שנ"ז וש"סט. יד"א ס"ק תקי"ח. פ"ת ס"ק צ"ה ומדברי הרב המאירי בסוגייא דצ"ט ע"ג והבאתי דבריו לעיל באות מוכח להדייא דלא כדבריו וכבר

כתבתי בהגהותי לס' עבודת השם חא"הע סי' ח' ד"סז ע"ב דאין לחוש לחמ' מרן ב"י וע' חיים ושלום ח"ב סי' ב' דכ"ו ע"ג ובטעמו של מרן יש ג"ך מחלוקת דה"בש בס"ק ס"ט כתב דא"עג דלא עביד להשאיל מ"מ לפעמים יארע הדבר דמושלי. אמנם מוהר"חש בתשו' סי' ב"ן אשברה ניהלן טעמיה דמרן דהוי משום דשמא החותם היא של איש אחר ודומה לחותם בעלה של זאת יעו"ש ונ"מ טובא דאי אמרינן דעשויין לשאלה אע"ג דליכא למיחש לאיתרמי חותם אחר כזה דהיינו שכתוב בו שמו וכינוייו וכנדון מהרח"ש מ"מ איכא למיחש לשאלה ואי משום איתרמי ליכא למיחש ודוק וע' שערי רחמים ח"ב סי' י"ג דס"א:

רס"ט אפי' למ"ד דכיס וארנקי הוי סימן היינו כשנמצא בבגדיו אבל סמוך לו לא מהני. ב"ש ס"ק ס"ט וע' יד"א הגה"כי ס"ק ת"ק. פ"ת ס"ק צ"ה. עבודת השם דס"ו ע"ג ובמה שרמזתי אני הדל שם:

ר"ע אפינו למ"ד דבכלים דלא מושלי אינשי עכ"ז חיישינן לשאלה כל זה בנמצא מת ואין לנו שום ידיעה רק על ידי כיס וטבעת וארנקי אבל אדם שהוא חי לפנינו ואומר מי הוא וגם יש לו כתבים מי הוא דניחוש למשקר ולגניבה זו לא שמענו מעולם ה' נו"ב מ"ק סי' מ"א ובעבור זה על מעשה שהיה בעד המעיד שבהיותו בעיר פ' בא שמה איש אחד והוחזק שמו על פיו שהוא פב"פ והביא עמו מכתב ריקומינדאסיון שישגיחו עליו בעין חמלה חנינה ושוב מת ורצה רב אחד לומר שאין ממש בעדות זה דחיישינן שמא לקח הכתבים מאחר או מצאם ומר ניהו רבא מחא אמוחא דהאי סברא ושיש לסמך עליו אע"ג שאין מכירין יעו"ש ורוח ה' דבר בו שמעשה כזה בא לפני כסת כבוד הר"אש ז"ל בתשו' כנ"א סי' ב' והעלה להתיר יעו"ש:

רע"א היכא דקיימא האשה באיסור דרבנן כגון מים שאל"ס ל"ח לשאלה. פתחי תשו' ס"ק צ"ה משם הפוס'. וע' בס' מימר חיים שבס' חיים לעולם סי' מ"ד:

רע"ב ש"ע שם ואפי' יש להם סימנין בגופו. ע' חק"ל א"הע סי' י"ב דא"ך ע"ג והנמש':

ער"ג סימנין שבגופו ובכליו אי מצטרפין במחלוקת הוא שנויי כנ"הג הג"הבי ס"ק שע"ה. וסיים וכתב דבתשו' כתב דסימנין אמצעיים בגופו ובכליו לכ"ע מצטרפין וע' יד"ח הגה"בי ס"ק תק'מא. פ"ת ס"ק צ"ה ראש משביר סי' י"ב דכ"ה. חק"ל סי' י"ב דכ"ח עבודת השם סי' ח' דס"ז ובהגהותי שם שעמדתי ע"ד הכנ"הג ורמזתי הפוס' דס"ל להקל לך נא ראה ובס' יד יוסף הנד"מ א"הע סי' א"ע רע"ד אם הנדון הוא איסור דרבנן דק"יל אם נשאת לא תצא סמכינן אסימנין אמצעיים אפי' להתיר לכתחילה ע' יד"א הגה"בי ס"ק תק"ה מ"ש משם מוהרא"א וע' פ"ק ס"ק צ"ט שהביא מחלוקת הפוסקים אי דרבנן סמכינן

אסימנין אמצעיים וע' עבודת השם סי' י"ג שפלפל בחכמה דלמ"ד סימ' דאורייתא אפי' סימנין גרועין מהני בדרבנן והביא דברי הפ"ת הנז' וגם דעת הפרישה והמ"גס דס"לה. וע' במ"ש אני הדל בהגהותי שם דהבאתי עוד פוס' דס"ל דסימנים אמצעיים מהני בדרבנן ובס' ע"הג סי' ע"ב והנו"ב בח"ב סי' מ"ט וע"ב שהביא הרב המחבר שם: רע"ה ש"ע שם אבל היה להם בגופו סימ' מובהקין ביותר מעידין עליו ע' חק"ל א"הע סי' י"ב מימר חיים סי' מ"ד ראש משביר סי' י"ב. שערי רחמים סי' י"ד דס"ג:

רע"ו שם בהגה שהיה לו חסר או יתר אבר. דין זה הוא מתשו' הר"אש כנ"א הביאו הטור לקמן סי' קי"ח וע' כנ"הג הג"הט ס"ק שי"ז והגה"בי ס"ק שס"ד יד"א ס"ק תמ"ב ולא הביאו חולק ע"ז מהראשונים. אולם אנכי מצאתי לה' המאירי בד"צט ע"ג מן הספר שכתב וז"ל אף לעדות אשה אין מעידין בסי' שאינו מובהק וכו' אפי' בסי' גמור אלא שאינו מובהק כגון שאמר הכרתיו בשומא שה"ל במקום מובהק וכו' וה"ה ניתר"ן או חסרן אבר שכולן סימנין שאינן מובהקין הן והרבה כי"וב וא"כ אין עדות אלא בהכרה ומ"מ גדולי המפרשים כתבו ע"י מעשה שבראהו לאחר ג"י ומכירו אלא שאין סומכין על הכרתו אם יש שם יתרון או חסר אבר סומכין עליו וכו' יעו"ש: שו"ר להח"קל בא"הע סי' י"ב מ"ש בזה וע' אמר שמואל ס' ב' דל"א ע"דרע"ז אבעבועות ביותר הוי סימן מובהק. כנ"הג הג"הט ס"ק שי"ז. יד"א ס"ק ת"ס משם הפוס'. ולשון הרבנים מוכח דאם אמר העד שה"יל וירגואילאס ביותר הוא דהוי סי' מובהק אבל אם אמר העד סתם לא הוי סי' מובהק אמנם דבריהם באו שלא בדקדוק דהגם שלא אמר העד אלא שה"יל גומות בפניו או שהי"ל קארה פיקאדה דעת הרבנים הנז' לומר דהוי סימנין אלא דאעיקרא איכא מחלוקת ויש לנו לתפס לחומרא בדבר ערוה. מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ו' דל"ז ע"ד וע' למו"הר בס' שע"א סו"סי ו' שכתב דאהנייא לן הך ספקא לסניף בעלמא יעו"ש ובס' עבודת השם חא"הע סי' י"א דפ"ט ע"א ודצ"ב ע"א:

רע"ה נטילת עצם מאצבעו ונשאר בו גומא וכן אצבעות ידיו ורגליו משונות. אצבע כפוף תמיד ע' כנ"הג הג"הט ס"ק שכ"ד. יד"א ס"ק תל"ט.

וע' שער אשר סי' ז' דמ"ה מה שפלפל בדבריהם והעלה לענין הלכה דכל חד מהני הוו סי' מובהקין י"ש ובס' ראש משביר סי' י"ב שערי רחמים ח"ב סי' י"ד דס"ב ע"ד:

רע"ט להבדיל בין ישראל לתוגר אי הוי סימן אות הברית נחלקו הפוס'. ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק שנ"ה. יד"א ס"ק תפ"ד. ואפי' לס' האומרים דהוי סימן ה"ד בשכבר מעיד שהוא יהודי אבל כשהעד עצמו חומר שאינו יודע כ"ע מודו דל"מ אות הברית לסימן. מו"הר בס' צ"הכ שם דל"ו ע"א:

ר"פ אפי' להאומרים דאות הברית לא הוי סימן היכא דאיכא תרתי מילה וציצית לכ"ע הוי סימן. מכתם לדוד סי' ג' דקמ"ז ע"ד:

רפ"א שם ואפי' ק' סימ' שאינן מובהקים אינם כלום וכו' אי סברא זו הוי דוקא היכא דהסימנין הוו גרועים אבל סימנים אמצעיים מצטרפים ויעלו כולן לסי' מובהק א' ואפי' סימן א' אמצעי עם סימנים גרועים או"ד סימנין אמצעיים אפי' הרבה אינן מצטרפין במחלוקת הוא שנוי. ע' כנ"הג הג"הכי ס"ק שע"א. מכת"ל סי' ג'. חק"ל סי' י"ב מד"זך והלאה פ"ת ס"ק ק"ו. וע' עבודת השם א"הע סי' י"א דצ"א עג"ד שערך בזה מערכה לקראת מערכה וכתב דאם יש ספק אחר מהני ומעלי הך פלוגתא לצרפו לס"ס יעו"ש וכ"כ ה' מכת"ל שם אלא דבנ"ד ריוחא אשכח וע"ע בס' שערי רחמים א"הע ח"ב הנד"נ בסי' י"ד דס"ג. רפ"ב שם ואפי' להצטרף לשאר אומדנות המוכיחות אינן כלום. ע' חיים ושלום ח"ב סי' א' דח"י ע"א:

רפ"ג שם בהגה וכל סימן המהני בישראל וכו' ה"ה בגוי המ"לת. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק שפ"ו שכתב דאין אנו נוהגים כן וע' יד"א הגה"בי ס"ק תק"נג. וע"ע צל הכסף ח"ב א"הע סי' ג' ד"ע שהאריך בזה עבודת השם סי' יו"ד דפ"ג ע"ג:

רפ"ד גוי המעיד בט"ע כתבו ר"ש ור"ן והו"ד בב"י דלבם נקפם להתיר ואפילו לפי דעתם לא אמרו אלא בגוי האומר שראה יאודי א' מת מוטל בארץ צף ע"פ המים והכירו בט"ע והניחו והלך לו אבל אם מחמת שהוא אהובו טרח וקברו אלמלא שעיין בו יפה לא היה מקבל כל אותו הטורח. כנ"הג הגהב"י ס"ק שפיו וע' יד"א ס"ק תקכ"ז והפ"מ ח"א סי' ט' נסתייע מתשו' הרא"ם דה"ה בענין קבורת אשה לבעלה דבודאי הכירו יפה כיון שטרחה כולי האי. ומוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סי' ג' ד"ע ע"ד השיגו דגבי אשה ובעלה לא חשיבא הוכחה הטרחא כיון דאפי' שלא יהיה בעלה עכ"ז טורחת כיון דמ"מ יאודי הוא ולמצוה יחשב משא"כ בגוי דאי לאו משום אהבתו לח היה טורח אם לא שהכירו יפה יפה יע"וש במה שפלפל בעיקר סברת ר"ש ור"ן הנ"ל וע' למוהר"א לבית הלוי ז"ל בתשו' הנד"מ על ידי ויהיו נקראים בשם עין משפט בא"הע סוב"י א' שכתב דהעיקרא אין לחוש לס' הרא"ש הנז' וכ"כ ה' ראש משביר בח"א סי' י"ג דז"ך ע"א משם כמה פוסקים אחרונים ע"ע וכ"כ הרדב"ז בס' דברי דוד סי' כ"ג:

רפ"ה סכ"ה ש"ע כתב ר"ת וכו'. וע' להגאון שב שמעתתא הלכה ז' מפרק י"ג ואילך מה שהאריך לפרש דברי ר"ת:

רפ"ו שם ש"ע אבל אם כל גופו שלם וכו' משמע כל גופו שלם שאינו חסר חבר אבל אם נפצע בא' מאבריו אפי' חסר קצת בשר נראה דמעידין עליו מוהר"יק בתשו' סי ה'

ומוהר"חש בק"ע מגמגם בזה. כנ"הג הג"הט ס"ק רצ"ה ולא שבקינן פשיטותו של מרן מפני גמגומו של מוהר"חש ואיפשר שאילו היה בא מעשה לידו היה מורה כמוהרי"ק כפי אהרן ח"א סי' ג'. גם ה' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ג ע"ג התיר היכא דאכלו הדגים הרגל והעין:

רפ"ז שם ש"ע יכולין להכירו בט"ע. מדברי מרן בש"ע מבואר דבט"ע לחוד בלי סימנים מהני וע' באחרונים ובי"דא הג"הטו ס"ק קכ"ד מחלו' הפוס' וכל היכא דהוי בדרבנן הו"ל ספקא במידי דרבנן ולקולא. ידי דוד א"הע סי' יו"ד דר"יג ע"ג וד' וע' אמר שמואל סי' ב' ד"ק ע"ג וד' דאסף להקת הפוס' דס"ל בדעת ר"ת כדעת מרן עוד הוכיח במישור כן מדברי ר"ת בס' הישר שלו והעלה להקל גם באיסור דאורייתא ע"ש:

רפ"ח אפי' לס' החולקים וס"ל דבעינן סימנין הוטביעת עינא לא אמרו כן אלא בעד הרואה אבל בעד השומע תלינן שהראשון הכירו בסימ' וט"ע ואי קיימינן באיסו' דרבנן אפי' דאיתיה בידן לברורי לא מבררינן. הרד"ק האחרון בס' ידי דוד שם דרי"ד ע"ד וע' שע"א ח"א סו"סי ב"ך:

רפ"ט שם בש"ע וחלקו עליו האחרונים מאחר דר"ת דן כן לפני רש"בה. והר"אש והטור ומוהר"ר עזריאל ומוהר'יקו כתבו דיש לסמך אר"ת אפי' שלא בשעת הדחק ודאי דאזלינן להקל כיון דהוי איסו' דרבנן. הר"דק בס' ידי דוד שם דר"יג ע"ג י"ש ובס' שערי רחמים ח"ב הנ"דמ א"הע סי' י"ד דס"ד: ר"צ סכ"ו ש"ע אין מעידין עליו אא"כ וכו' אבל אחר ג' אין מעידין עליו וכו'. הנך ג' ימים אינן צריכין להיות מעת לעת דא"עג שאינם מע"לע אין מעידין. ה' החב"יב בס' בעי חיי א"הע סי' י"א די"ח ע"א. וכ"כ הפ"ת ס"ק קי"ג משם מ"הץ והנ'וב עי"ש. אך ה' חק"ל בא"הע סי' י"ד הכריע דבעינן ג"י שלמים מע"לע עי"ש:

רצ"א ש"ע שם אבל אם טבע במים וכו'. אם נהרג ביבשה וא"חך הושלך למים כתב הב"ש בס"ק ע"ט בשם מוהרש"דם סי' נ"ד דאם אין בו מכה אינו משתנה וע' כנ"הג הגה"ט ס"ק שמ"ד דס' מוהרי"בן הובאה בתשו' מרן סי' י"א דמשתנה וע' יד"א ס"ק תמ"ב דסברת מוהרי"בן היא יחידאה וע"ע לו במ"ב ס"ק קמ"ה וע' שער אשר סי' ז' דמ"ד ע"א דכ"כ וסיים דאף מוהרי"בן בלשון ספק אמרה ואין ספקו מוציא מידי ודאן של שאר פוסקים והן הן דברי הד"כמ בחא"הע סי' ך' שהביא היד"א אך לא אכחד תחת לשוני מאי דפליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה דמדברי הרבנים מבואר דאף דהרגוהו ביבשה עי' אבחת חרב דלשון נהרג הכי משמע עכ"ז ל"א מייא מרזו מכה דלשון זה לא נאמר אלא כשיש לו מכה אחרת ולמה יהיה כן דאטו מי גרע חתך ההריגה משאר מכות שבעולם שלא נאמר בה מייא מרזו מכה. ומצאתי אילן לסמך עליו הוא הקדוש מוה"רם אלשיך ז"ל בתשו'

סי' קכ"ב ה"ד הכר"ש סי' יו"ד וה' חוקי חיים סי' ז"י דל"א ע"א אגמרה בדדמי לנ"ד וזיל וב"נד לא בעינן קברתיו יען בב' העדוייות הזכירו שהרגום תחי' והטילו אותם לים וכיון שכן ל"ב קברתיו וכמ"ש מוהר"מא בסי' קכ"ב דכיון שיש מכת מות מייא מרזו מכה ותו לא חיי ע"כ ואין ת' מוהר"מא תחת ידי לראות הדברים בשרשן דאם כנים אנחנו בזה מצאנו ריע טוב לס' מוהרי"בן וזה מן התימא שהדב"מ הזכיר שם ת' מוהר"מא הלזו ולא ידענא מאי אידון בה. אם לא שנאמר דמוהר"מא קאי לענין שאינו יכול לחיות עוד אך לא לענין שינוי הפנים דקיימי הרבנים הנז'. או שנאמר דלשון הריגה דנקטו הפוסקים היינו הריגה שלא ע"י סכין אלא בפצעים וחבורות בלי מקום חתך ודוק:

רצ"ב היכא דטבע במים ונמצא במים דמהני ה"ד אם נטבע בנחל שוטף תמיד ול"ח שהועלה מן המים דאמרינן כאן נמצא וכאן היה אבל אם במקום הנמצא ליכא נחל שוטף תמיד רק מחמת שהוא מקום עמוק בין שני הרים ובעת שהגשמים יורדין הולך שם מים יש לחוש שמא באיזה פעם פסקו הגשמים ולא הלכו אז המים על פניו כיון דדרכן בכך וא"כ אף בלא נתפח יש לחוש שמא נשתהה פ"א חוץ למים ואין מעידין עליו יד יוסף הנד"מ א"הע סי' א' וע' להּ חק"ל בא"הע סי' י"ב דכ"א ע"א דחילק כיוצא בזה בנתפח דוקא יעו"ש: רצ"ג כשם שהמים מעמידין צורתו כן השלג. כנ"הג הגהט"ו ס"ק שמ"ט משם מוהרא"ש ויתר פוסקים יד"א ס"ק תע"ו וע' חק"ל בא"הע סוס"י י"ד שכתב דלבו מהסם שלא לסמך ע"ז כי הוא היפך דברי מוהר"י מברונה בתשו' סי' רי"ח דכ"ב ע"ב ודפ"ה ע"ב ע"ע:

רצ"ד ש"ע שם שאינו משתנה במים אלא אח"ז אפ"י שהגוף נתפח מצד המים שמכניסין דרך פיו. כנה"ג הג"הט ס"ק שמ"ח משם הרשד"ם סי' נ"ד יד"א כ"ק תע"ה וע' שער אשר א"הע סי' ז':

רצ"ה שם ש"ע והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים וכו' בב"י מבואר מחלוקת הראשונים עמ"ש בש"ס דחזיניהו בשעתיה אם הכונה דיש לו זמן שעה שלימה או בעינן תכף לעלייתו. וע' כיה"ג הגהב"י ס"ק ת"י שהביא משם מוהרח"ש דבספק זה אזלינן לקולא וע' יד"א ס"ק תקע"ד וה' חק"ל בא"הע סי' י"ב תמה על הכנה"ג והעלה דאין להקל שהרי רוב הראשונים סברי להחמיר והכרעת מרן שכתב לשון מיד תכריע וכ"ד מורם שלא הגיהו ואף שקצת מרבני האחרונים נקטי להקל אין מקום להקל בזה עי"ד וע' פ"ת ס"ק קי"ז שהביא משם מ"הץ דעשה מחלוקת בזה בין מרן למור"ם וע"ש: רצ"ו אם נתפח אפי' ראוהו תכף לעלייתו הסברה נוטה דאין מעידין עליו כנה"ג הגהט"ו ס"ק שס"ו משם מוהרח"ש ז"ל וע' יד"א הגה"טו ס"ק תצ"א שהביא חולקים ע"ז וע"ע כנה"ג הגהב"י ק"ק

תמ"ט יד"א ס"ק תר"ו ותר"ז. וע' לה' חק"ל שם מדט"ז עד ד"ך שהאריך הרחיב בזה לחלק בין נתפח קצת לנתפח הרבה והעלה דכל שנתפח הרבה בפנים אין להקל וע' פ"ת שם ד"ה ומ"ש הבאה"ט:

רצ"ז שם ש"ע אבל אם שהה לאחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו. הטעם הוא דמתפח ומשתנה והמעיד חושב עליו שהוא ר' והוא ש' ומעיד בדדמי וכמבו' בב"י וע' יד"א הג"הט ס"ק תמ"ח שהביא משם הפוס' דבב' עדים לא שייך בדדמי. ומו"הר בשע"א שם סי' ז' כתב משם מוהר"אא בתשו' סי' י"ב שהביא מהרמ' בם והר"שבא והר"מה ורי"ו דקיימי בשיטה חדא דלענין אשתהי אף בתרי סהדי לא מהני והשיגו דחמשה מקראו"ת הללו אין להם הכרע דסל"ה ולכך העלה דהיכא דאיכא ב' עדים תו ליכא למיחש בדדמי הגם דנשתהה יעו"ש שחלק על ה' חק"ל בסי' י"ב:

רצ"ח שם אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו. ע' ב"ש לקמן ס"ק פ"ו דאם צורתו שלימה מהני ט"ע אפי' אשתהי. וע' עבודת השם סי יו"ד דפ"ב ע"א שהביא עוד פוס' דס"לה:

רצ"ט שם לפי שהמים מקלקלין המכה. אם המכה נעשית אחר מותו ל"א מייא מרזו מכה. ח"מ סק"ך וב"ש ס"ק פ"א וגדולה מזאת כתבו מוהר"יבן ומרן בתשו' סי' י"ח וי"ב והו"ד בקו"ע לה' ב"ש סי' ר"ך דאפי' אם המכה היתה מחיים רק שהושלך למים לאח"מ ל"א מייא מרזו מכה דאחר שמת אין לו כתב כלל ומוהר"חש בק"ע דב"ן ע"ג כתב די"ל דכל שאר פוסקים יודו בזה. והגאון מו"הר בס' שע"א שם תמה עליו דמדברי מוהרש"דם ומוהר"יא והמשח"ב נראה דלא סל"ה יעו"ש ובס' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ג ע"ג ופ"ה ע"ד שהביא דהלבוש וה' חוט השני פליגי אסברת מוהר"יבן ע"ע:

ש אם לא ידענו אם המכה היתה מחיים או לאח"מ במחלוקת הוא שנוי אי אזלי' להקל ועם שהיה נראה להקל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. אך כיון דאעיק' איכא מחלו' אי מייא מרזו מכה יש להקל מס"ס ה' עבודת השם שם:

עז"א מכה שע"י דגים אינו נקרא מכה. ע' יד"א הג"הט ס"ק תצ"ד וע' שער אשר שם דהצ"ע דברי היד"א ועוד לו בסו"סי ב"ך. וע' לר"דק האחרון בס' ידי דוד חא"הע סי' יו"ד דר"טו:

ש"ב היכא דהב' עדים נשלחו לברר ענין מיתתו פשיטא טובא שמשימים לב והכרתם הוי הכרה מעליא ואף הר"יף דפליג בעלמא ככגו"ד יודה. מו"הר שם:

ש"ג אם יש מכה ל"מ אפי' דאיכא ג' סהדי מוהר"שדם סי' ד"ן וכ"ן מתשו' מרן סי' י"ב ומוה"ריא סי' ט"ו. אך מוה"רש הלוי סי' י"א והג"ור כ"ג סו"כי כ"א כתבו להדייא דאף במכה ונתפח כיון דאיכא ב' סהדי מהני. שער אשר שם ועי"ד:

ש"ד היכא שאמר העד אי לו קונוסי ביין סי אין ביבו סי אין מוחירטו סמכינן אהמנותיה אפי' דליכא מכה כיון שמעיד שמכירו היטב. הר"דק בתשו' ידי דוד סי' יו"ד דר"טו ע"ג:

ש"ה שם בהגה ס' אם נשתהה או"ל אזלינן לחומרא. אם אמר שמצא את הנטבע אה לה אוריאה די לה מאר. ספקא הוי יד"א הג"הט ס"ק תפ"ט משם תוהר"ימט וע' שער אשר סי' ב"ך דע"ב ע"א וע"כ לא נסתפק אלא בלשון זה אבל אם אמר אלאדו דיל ריאו הגם דבל"הק מצינו לשון צד נאמר על גופו של דבר וקצהו מ"מ בלשון לעז אינו נאמר אלאדו אלא כשהוא בצדו והוי כאומר ביבשה סמוך לנהר והו"ל ס' אשתהי דים דיש להחמיר מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ו' דמ"ד וע"מש להתיר ספק זה בס' עבודת השם סי' י"א: ש"ו אם יש הוכחה שראהו מיד כשעלה מן הים תלינן להקל. כנ"הג הנה"בי ס"ק תכ"ה ויד"א ס"ק תק"פד ומינה דן הרב מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ב היכא דאמרו המגידים אה איל דיאה די דיספואיס סאלי. רון לוס לישיס אצואירה דמוכיחים הדברים דמקודם לא יצאו אלא ליום מחרתו לעיניהם ולעין הכל המה ראו ביציאתם מן הים דאל"כ מנא ידעו דביום שלאחריו יצאו דלמא בלילה יצאו יעו"ש:

שם בהגה וכל זה להעיד עליו בט"ע אבל ע"י סימנין מובהקין אפי' אשתהי מתירין את אשתו. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק של"ז שכ"כ משם הר"אם וכמה פוסקים. וע' יד"א הגה"בי ס"ק תס"ד. וה"ה אם אמר העד אני קברתי את פ' דאפי' היה ודאי אחר ג"י וחבול בפניו מהני להתיר דכיון שאמר קברתי לפו' מסתמא ידע בודאי שהוא הנעלם דהיינו שראה בו סימנים מובהקים דפסק הש"ע דמהני אפי' לאחר ג"י הגם דעל ההיתר גופיה דהש"ע דמתיר בסימ' מובהקים לאחר ג"י יש לפקפק וכו' תשו' מוהר"ם זיסקינדי רינטוברג סי' כ"ג:

ש"ח כשמתי' ע"י סימנין מובהקים ה"ד בסימנין שאינן עשויין להשתנות כגון חיתוך הרגל וכיוצא אבל בסימ' העשויין להשתנות אפי' בסימ' מובהקין אין מעידין. כנ"הג שם ותמה עליו ה' יד"א בס"ק תס"ו דלמה כ"כ משם מוהר"אנח ולא משם הרא"ם בעצמו ורמז עוד פוס' דס"לה ע"ע וע' חק"ל בא"הע סי' י"ב דכ"ג ע"ב:

ותבט עיני להגאון הרע"קא בכיאו' על המשנייות במס' יבמות פט"ו מ"ג שהביא משם ה' עבודת הגרשוני סי' ע"ב דדקדק מלשון המשנה דבתח' תני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ושוב תני אין מעידין אלא עד ג"י דמדלא סידר

ר"הק דינא דאע"פי שיש סימנין בגופו ובכליו אחר בבא זו דאין מעידין אלא עד ג"י דאז הוה קאי אתרי בבי לדייק מזה דדוקא ברישא דליכא הכרת פנים הוא דלא מהני סימנין בגופו ובכליו אבל בזה דאיכא הכרת פנים רק חשש בעלמא שמא תפח בזה סמכינן על סימן דגופו וכליו ע"כ ואין ס' ע"הג כעת בידי לעיין בגוף הדברים דלפום ריהטא נראה דעתו דבדין זה דלאחר ג"י סמכינן אסימני גופו וכליו אפי' בסימנין אמצעיים דהא בש"ס דיבמות דק"ך ש"ז איכא תרי אוקמתי לחד אוקמתא דאמרינן סימ' דרבנן מ"ש במתני' דאין מעידין אע"פ שיש סימ' בגופו ובכליו היינו בסימאנין שאינן מובהקין וכגון שומא שבגופו וכיוצא ולאידך אוקמתא דסימ' דאורייתא אפי' סי' שאינן מובהקין מהנו ומתני' בסימנין גרועין כגון חוורי וסומקי או ארוך וגוץ ולפ"ז כי אמרינן דבסיפא דמתני' מעידין לאחר. ג"י כשיש סימ' בגופו ובכליו הוי דסימ' אמצעיים אע"פ שאינן מובהקי' מהני לכ"ע וכ"ש דלמ"ד סי' דאורייתא דמהני אפי' סימ' גרועין וכו' וכמו שכ"ר לה' עבודת השם בסי' י"ג דצ"ח ע"ג שהביא דברי ה' ע"הג הנז' ושגם ה' נו"בי מ"ק סי' ל"ב כ"כ ודן מדבריהם כמ"ש אני עני ופלפל בחכמה ע"ד יעויש. וזהו היפך כל דברי הפוס' ראשונים ואחרו' כי נקבצו ובאו בכנ"הג וי"א הנז"ל שכתבו להדייא דאין להתיר רק בסימנים מובהקים וצ"י ש"ט עד מפי עד אי תלינן שהא' הכירו בסימנין במחלו' הוא שנוי. ע' כנה"ג הג"הט ס"ק שמ"ב והגה"בי ס"ק תל"א. י"א ס"ק תס"ט ומ"ב ס"ק קמ"ג בעי חיי בתשו' די"א ע"ד. וה' כפי אהרן בח"א סי' ג' דס"א ע"א העלה להקל וכ"ד מו"הר בס' שע"א סויסי ב"ך וכתב גדולה מזאת דאפי' שהגוי לפנינו ויכולין אנו לשאל את פיו לא שיילינן: ליה יעו"ש ובס' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ג ע"א וע"ע בס' שע"א סי' י"א דנ"ז ובדברי מוהר"שג שם סי' י"ב דח"ן ע"ג:

ש"י אף למאן דמחמיר בע"מע דלא תלי' שהא' הכירו בסי' היד כשלא הוזכר בדברי העד האחרון כלום אבל אם הזכיר בפי' שהא' הכירו בסי' תלינן שהכירו בסימ' מובהקים. כנ"הג הגה"בי ס"ק שין וע' מ"ש בזה הש"עא בסי' י"א שם שכתב שחילוק זה אינו מוסכם:

שי"א סכ"ו ש"ע מצאוהו הרוג ומכירין אותו בט"ע ואין יודעין מתי נהרג י"א שתולין תוך ג' ויש אוסרין ע' שב שמעתתא הלכה ז' פכ"א מה שפלפל בזה. והנה מרן לא גילה דעתו בזה ולענין הלכה ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק תמ"ה מערכה לקראת מערכה והוא היה מונה למרן מוהרי"קא בתשו' סי' י"ב שכתב שתלינן להחמיר והשיגו בזה ה' כפי אהרן בח"א סי' ג' והכריע דדעת מרן להקל ועינו ראה בח"קל א"הע די"ט ע"ג שהבין כן בדעת מרן ומיהו עכ"ז אין בידינו כח לחלוק על הכנ"הג שהבין להיפך בדעת מרן יעו"ש וע"ע

למוהר"א הלוי ז"ל בס' עין משפט הנד"מ סי' א' ולמו"הרא לבית חזן ז"ל שם סי' ב' ובס' ראש משביר סי' י"ג. מכתב שלמה סי' ד':

שי"ב בעד מפי עד רוב הפוס' ס"ל דתלינן להקל ואמרינן שהראשון לא היה מסופק אלא בתוך זמנו ראהו ומיהו מידי פלוגתא לא נפקא. כנ"הג הגה"בי ס"ק תנ"ה. וע' ערך השלחן אות מ"ב שכתב משם הרש"בש והרי"בש להקל ובמ"ש על מוהר"יקש ע' כפי אהרן שם מ"ש ע"ד. וע' ראש משביר סי' י"ג שי"ג שם שיע ומיהו אם יצא קול איש פ' מת וכו' ע' יד"א הגה"בי ס"ק תר"טו ותר"יז דבעינן שיאמר איש פ' וכו' אבל סתם איש יאודי מת לא מהנייא. וע' פ"ת ס"ק קכ"ד. ברכות מים דצ"ו:

שי"ד הכ"ח ש"ע י"א בשם ר"ת דהא דאין מעידין עליו וכו' ה"מ כשהוא חבול בפניו וכו'. ואינו מחוור בעיני האחרונים. ע' כנה"ג הגה"בי ס"ק תל"ז. פ"ת ס"ק קכ"ה יד"א ס"ק תק"צב. עבודת השם סי' ח' דס"ו עג"ד, מוהר"א הלוי בס' עין משפט סי' א' ומוה"רא לבית חזן שם סי' ב'. ראש משביר סי' י"ב. יד יוסף הנד"מ א"הע סי' ב'. ברכות המים בסי' זה מדצ"ב ע"ד צ"ה:

שט"ו ע"כ לא חלקו עליו האחרונים אלא לאידך דקאמר ר"ת דהיכא שאינו נחבל בפניו שיכול להעיד אפי' אחר כמה ימים אך במאי דמפשט פשיט"ל לר"ת דאפילו היכא שהוא נחבל בפניו מעידין תוך ג"י בהא ודאי שפיר איכא מודים דרבנן שיכולין להעיד וכמו שנראה להדייא. מדקדוק דבריהם דהרשב"א והנמקי יוסף וכ"ן מדברי המ"ץ ח"ג סי' ל"ו וכן הדבר מפורש בתשו' מט"י ח"ב א"הע סי' ד' ומן סתימא על ה' פרח שושן א"הע דכ"ו ע"ב דאין דעתו כן מ"מ הגם דנימא דמידי ספקא לא נפקא אי גם בזה נאמרו דברי הרש"בא להחמיר וכמו שנראה מדברי רש"ל דיבמות סי' ה' מ"מ שפיר יש להקל מטעם ס"ס ס' דלמא בחבול בפניו בתוך ג' מודו כ"ע ואת"ל דגם בזה היו דבריהם להחמיר דלמא הלכה כדעת ר"ת ורבים דעמיה דבגופו שלם יכול להעיד אפי' אחר כמה ימים. הגאון מו"הר בס' שע"א סי' ב"ך: שט"ז אפילו לדעת החולקים על ר"ת היינו בע"ח המעיד דשמא טעה ואמר שהוא הוא ובאמת איש אחר הוא והאיש ההוא הלך לדרכו אבל בב' עדים נראה דמודים לדברי ר"ת דמעידים לאחר ג"י ג"ך וראיה לזה מ"ש הר"אש והביאו רמ"א לפסק הלכה דבב' עדים ל"א בדדמי גבי מיתה והרי"בש כתב דבדדמי דמיתה גרע מבדדמי דצורה וכשם דבדדמי דמיתה כתב הר"אש דבב' עדים ליכא למימר בדדמי ה"ה בדדמי דצורה. הרב מרדכי הכהן בתשו' כ' באה בתשו' מוה"רם זיסקנד רוטונבורג (הנדפס בש' תק"ו) סי' ב"ך והרב המחבר שם בסי' כ"ג הסכים עמו וכתב: דיפה כתב ושכן הוא בהדייא בתשו' רש"דם סי' ס"ט ובתשו' הר"בא וא"עפ שיש להשיב עליהם

קצת וכו'. ומ"מ צריך שיהיו שניהם עדים כשרים י"ש. וע' כיוצא בזה לעיל אות לענין אשתהי: שי"ז אם העד אינו לפנינו או שהיה עד מפי עד תלינן שלא ראה חבול בפניו. כנה"ג הג"הט ס"ק שע"ז משם מוהר"ש הלוי ומ"ב יד"א ס"ק תצ"ט ומשמע מדבריהם שאם הוא עד רא' המעיד לפנינו צריך שיברר הדבר שלא ראהו חבול והיד"א במ"ב ס"ק קנ"ב כתב דמדברי מרן בתשו' סי' י"ב משמע שכל שלא אמר הגוי שלא היה גופו שלם או שהיה נחבל בפנים מסתמא אמרינן דהיה שלם.ומוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"א כתב דהגם דמדברי מוהרשד"ם סי' ס"ט והמ"ץ ח"א סי' ח' נראה דאנן בעינן שיבררו המעידים ויאמרו בפיהם שראו שלא נשחת צורתו מ"מ דעת הפ"מ ח"א סי' מ"ב ומוהר"ש ב"ח בה' מפ"י סי' ע"ז וה' בית שלמה סי' ס' וכ"ד הפמ"א בח"א סי' ל"ג וה' דב"מ בסי' ך' דכל שלא דבר המעיד כלום מסתמא אמרינן דהיה שלם עי"ש:

שי"ח שם בהגה ויש מחלקין דכל מי שהיה אצלו כשנטבע במים אע"פ שהיה שלם אינו מעיד אבל מי שלא ראה טביעתו וכו' ע' כנה"ג הג"הט ס"ק ת"ד יד"א ס"ק תקכ"ט שהביאו ת' הרא"ם ח"א סי' מ"ט מ"ש משם הראשונים דס"ל דמהני הכרה בט"ע לחודא בלתי סימנין וע' ידיו של משה א"הע סי' י"א עבודת השם סי' יוד' דפ"ב ואילך:

שי"ט ס"ל ש"ע נפל לתוך כבשן האש וכו' ע' כנה"ג הג"הט ס"ק שמ"ט שהביא הירושלמי וכתב דלא קי"ל כוותיה יד"א ס"ק ת"ק תק"א תק"ב והגהב"י ס"ק תרי"ט וע' צל הכסף ח"ב סי' ד' על מעשה שהעיד הגוי שנשרפה הספינה והיה שם קשור איש פ' בשלשלאות חזקות ואנשי הספינה ברחו ונשרפו אדון הספינה עם כמה אנשים ובתוכם פ' והעלה הרב מוהרש"ג להתיר הגם כי לא פורש מתוך העדות שראה שנשרף הגוף ממש אלא שהספינה נשרפה והוא שפט בדעתו שגם אותו האיש נשרף מ"מ כיון דהאיש ההוא היה אסור בכבלי ברזל עד שלא יוכל לברח מהספינה כמי שאינו יכול לעלות מן הכבשן דמייא והסכים עמו הרב כמוהר"י מנשה ז"ל י"ש:

ש"ד סל"א ש"ע. ראוהו צלוב וכו' אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אין מעידין עליו וכו' גוי מס"לת שאמר שנטבעה הספינה ונטבע הוא ואחרים וראה סוחר אחד שהוציא סכין והרג את היאודי אי יש ממש בעדות זה בעבור דאיכא למיחש לבדדמי. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק שפ"ה מחלוקת מוה"רא ירושלמי ודעי עם מוהר"מא ודעי' וע' יד"א הג"הט ס"ק תקי"ג שכתב דלדינא רבו דעות המתי' וע"ע באר המים סי' ס"ז ס"ח. מוהר"שג בצל הכסף ח"ב סו"סי ד' וסי' י"א. שער אשר סי' ח' עבודת השם סי' ט' דהעלו להתיר כהסכמת האחרונים:

, שכ"א העידו עליו שהכוהו מכות גדולות מכת מות מעידין עליו. מוה"רם אלשיך סי' צ"ה הביאו הכנ"הג ס"ק קס"ב וע' יד"א הגה"בי ס"ק תריכא וזה שלא כדברי מוהרי"מט בא' סי' ח' וע' שע"א ועבודת השם שם שם דהסכימו כוותיה דמוהר"מא ע"ע ובס' צל הכסף ח"ב סי' ט"ב. חיים ושלום חייב סי' ב' דכ"ב:

שכ"ב אם ראינו שעיקר כונת המכה היה להרגו גם מוהרי"מט יודה ולא כ"כ אלא בעבור דמי יימר שהכהו הכאה במקום שעושהו טרפה. מו"הר בשע"א שם דט"ז ע"א וכ"ן דעת ה' בא"המ שם:

שכ"ג אם אעקרא הגיד הגוי שנהרג עם שא"חך אמר הכוהו בצוארו בלבד ואיכא למיחש בדדמי מ"מ דבריו הראשונים עיקר גיור כ"ג סי' י"ט שער אשר דמ"ו ע"ג:

ש'כד היכא דהגוי מעיד שהכהו על ראשו וחתך חצי ראשו אין ספק שמת דהוי מקום שהנשמה יוצאה וגם מוהרימ"ט יודה עבודת השה שם:

שיכה אם העיד שלאחר שהיה מגויד השליכוהו למים לכ"ע מעידין דמייא מרזו מכה. ה' עבודת השם שם וע' חיים ושלום ח"ב סי' ב' דכ"ג ע"א שכתב דגם בזה נחלקו וע"ש:

שו"מו סל"ב ש"ע מי שנפל לים וכו' נסתפקו חכמי קושטא במים שאל"ס לגבי יבם אם תנשא לכתחילה כיון שאיסורה בלאו ובעו למפשטיה ממ"ש הרמב"ם פ"ז דה' נחלות הלכה ג' דבזה יש להקל הו"ד בס' משנת ר"א ח"ב בזכרונו' מע' המ' וע' יאודה יעלה חא"הע סי' ד' ומ"כ להחהש"ו עצו"ר כמוה"ר בכור גאטינייו ז"ל אחד מחכמי דורנו שהביא דבריהם וסיים וזל ואנכי הצעיר חפשתי ומצאתי למוהרש"ך בח"ג סי' קי"ו דמשם בא"רה דלא שנא יבמתו ל"ש אשתו בכולהו אסורין לגמרי ויעו' ג"ך בס' דברי אמת ס' ו' דט"ו סוף ע"ב צל הכסף ח"א סי' י"ט דקמ"ו ע"ד א"ד:

שכ"ז שם ש"ע שמא יצא ממקו'. ראובן שהלך בשיירא במדבר ומפחד הלסטים נתפזרו אנשי השיירא לכאן ולכאן ואחר שעה כשנתקבצו אנשי השיירא בקשו את ראובן שהיה עמהם ולא מצאוהו ובדדמי אומ' שמת וזה כמה שנים אבד זכרו ונשתקע שמו אבל אין שום עדות על מיתתו. בנד"ז נשאל הרש"בש בסי' רס"א והשיב שהמדבר הוא כמים שאין להם סוף וכו' ועוד שהמדבר גרוע ממים שאל"ס שמי שטבע במים שאל"ס אם נשאת אשתו לא תצא שאותה שעה נפל למקום סכנה ואי אשתהי שם א"א שלא ימות אלא שאנו חוששין אחר שיכול לברח באותה שעה שמא הלך לו ולא ראינו אותו ועדיין חי הוא ומ"מ לכתחילה לא תנשא ואם נשאת לא תצא אבל זה שתעה במדבר מי יאמר שמת אדרבא יש לנו לומר לעולם שהוא בחזקת חי ואם נשאת תצא עד שיהיה שם עד שיאמר קברתיו וכו' וע"ע לו בסי' תקי"ט. כל קבל דנא מצאנו להמ"ביט בראשון סי' קל"ה שכתב וז"ל מי

שיצא ממקום פ' ללכת למקום פ' לביתו ולא הגיע לשם ונאבד זכרו ולא נודע מקומו איו ובא גמס"לת ואמר שראה יאודי באותו הדרך נהרג באותו הזמן הוא דבר שרובו למיתה שאם היה חי היה שב לביתו ונראה דעדיף עדות זה מעדות משאל"ס דאם נשאת לא תצא וטעמא דסברה הוא דקרוב להתגלות מי שנאבד בישוב שיצא ממקום אחד ולא נודע אנא הלך ונשכח זכרו ממי שנאבד בישוב אחר שמחפשין בישוב ולא נמצא מי שראה אותו ומי שפגע בו דעתו של אדם סומכת יותר לומר שמת או נהרג והנאבד בים אין מקום לחפש אחריו וגם שנשכח זכרו אין הדעת סומכת עליו כ"כ לומר שנטבע או מת שאיפשר כי הוא באיים רחוקים והוי ספקא דאורייתא ונותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים וכו' יעו"ש. עיניך תראנה דמר קסבר לחלק היפך הרש"בש דמדבר עדיף מים. ועם שבנדונם רב המרחק ביניהם דנדון ה' המב"יט הוי בשהועד שנמצא הרוג בדרך ב' דזה הוי ידים מוכיחות ומקום לתלות דאיהו ניהו מש"אכ בנדון הרשב"ש דאין כאן שום עדות ובכנ"זל (ע' באות שא"חז) מ"מ בעיקר הדין אשר ממנו תצא תורה גבא טורא בינייהו דלהרש"בש ים עדיף ומדבר גרע דיש לנו לומר דאם נשאת תצא ולפי ה' המביט ים גרע. וה' נאמן שמואל בסי' נ"ה דס"ה אחר שהביא דהפ"מ בח"א סי' ג"ן חלק על ה' המ"ביט כתב דס' ה' המ"ביט היא אמתני ותקיפא ושכ"ד מוהר"אי בפ"וכ סי' לק"ט ומוה"רי בי רב בסי' י"ג ולא עלה על לב דהר"שבש בתשו' סבר לחלק להיפך. איברא דהפ"מא בח"ב סי' ס' שעמד ע"ד ה' לא"ש תמה על המ"ביט מתשו' הרש"בש. אולם אתה תראה כי הוא בסיגנון אחר לא על עיקר החילוק מים ליבשה.

והגם שאין לתמוה על הרבנים הנז' כי לא שלטה עיניהם בגוף תשו' הרש"בש יען לא נדפסו בימיהם והמה העתיקו ממה שהביאה הב"י בקצר אמיץ מ"מ בעיקר הדין אין ספק דהר"שבש חולק כדאמרן דלדידיה עדיף ים מיבשה ודעתו לומר דביבשה אם נשאת תצא:

ולא אכחד תחת לשוני מה שנרגשתי בדברי הפמ"א שם דהוציא מדברי ה' המב"יט דה"ה לדרך ים ומכח זה הוקשה לו מתשו' הריב"ש סי' שע"ו וש"פ וירד לחלק דנדון ה' המב"יט שאני דכיון דיצאו ממקום פ' ללכת למקום פ' נמצא דהיה ידוע מקום היציאה וההליכה וכל כי האי סגי להוציא מאיסור תורה יעו"ש ואחר גלגול מחילות אם כנים אנחנו דה' המב"יט לא אמרו רק בדרך יבשה אבל לא בדרך ים אעיקרא אין כאן קושייא. שו"ר להר"הג כמוהר"ים בס' באר המים סי' ס"ב דס"א ע"ד שהביא ת' המב"יט ותשו' הפמ"א ומר הוא דקאמר דמת' הרש"בש ל"ק דשנייא ההיא דמדבר גרוע ממש"אלה י"ש ודבריו לא זכיתי להבינם דזוהי שקשה דהמב"יט מיירי במדבר והרש"בש קאי לעומתו

וצ"י וע' לה' עבודת השם דצ"ז ע"ב שהביא משם הגמור שחילק בדעת המב"יט בין ים ליבשה ורמז פוסקים אחרים דלא ס"ל לחלק בהכי (וע"ע מ"ש לקמן בסעי' ל"ג ע"ד מוהר"מבח בזה בס"ד) שו"ר להר"הג מוהר"חפ בס' חו"ש ח"ב סי' א' ד"ח ע"א שקדמני בההיא דהרש"בש והפ"מא עי"ש:

על כל פנים במה שהמציא לנו ה' המבי"ט מצינו שלמים וכן רבים דהביאו סברתו מהם להלכה ומהם לסניף ע' מכתם לדוד אה"ע סי' א' דקמ"ב ע"ג הרב באר המים שם ובסי' ס"א דג"ן באר מים חיים חא"הע סי' ו' חס"ל סי' ו' דכ"ט כפי אהרן ח"א סי' ג' דס"ו שער אשר סי' יוד דנ"ב דהרבה עליו רעים אהובים. והן עתה נד"מ ממש ס' שם משמעון לאחד מח"ור זמננו הרב כמוהר"ש מנשה ז"ל וכם בחא"הע סי' ב' הרחיב פה האריך לשון בתשו' המבי"ט הלזו ובדל"ג ע"א כתב דרבים מהפוס' רבני האחרו' עיילוה לבי מדרשא הך דה' המביט ועשאוה יסוד מוסד ויתד התקועה להוציא האשה מאיסור תורה והא ודאי דאנן בדידן אבתרייהו דרבנן קדישי קא גרירנן ועבדינן בה עוב"א להוציא האשה מאיסור תורה וכו' יעו"ש ובס' ישמח לב חא"הע סי' ה' די"א צל הכסף ח"ב סי' ך' אח"ז בא לידי ס' שב שמעתתא וראיתי לו מה שפלפל על תשו' המבי"ט ה זו יעו' בשמעתתא ז' מפרק י"ז ואילך:

שכ"ה נחלקו הפוסקים בדעת ה' המב"יט אי בעינן תרתי שנמצא הרוג בדרך וגם אבד זכרו או די באחת דהיינו באבר זכרו דוקא ורוב הפוסקים שפטו בדעתן דתרתי בעינן ובחחת לא עלתה לו לבד ה' נאמן שמואל בחי' נ"ה והבא"מח סו"סי ה' דס"ל דדעתו להתיר גם באבד זכרו לבד וערך מחלוקת זה מערכה לקראת מערכה ה' מוהרש"מ בס' עבודת השם סי' י"ב מדצ"ה ואילך ואני הדל בהגהותי שם רמזתי דה' ישמח לב בחא"הע סי' ה' גם הוא העלה להלכה דתרתי בעינן וע' ח"וש ח"ב סי"א ד"ט ע"ח שהביא חבל נביאים דסל"ה וכ"ד הגאון מו"הר אג"ן בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' דכ"ד עג"ד וסי' ה' דכ"ט וע' להגאון מ"מ בס' שע"א סי' יוד' דב"ן ע"ב וג' י"ש והן עתה נד"מ ס' שם משמעון הנז' וראיתי לו שם בסי' ב' שגם הוא עמד בזה באורך וברוחב והנם נצבים שם כל דעות הפוס' בדעת ה' המבי"ט ז"ל ומני"ר מציאה מצא להתשב"ץ בח"א סי' ש' דס"ל להדייא דבאבד זכרו לבד יצאת מאיסור תורה ועפ"ז העלה להלכה דבנאבד זכרו לבד שלא נמצא הרוג כדדך כיון דבמחלוקת שנויה פשיטא ודאי דחזלינן לחו מ' כיון יהוי ספקא במידי דאורייתא יעו"ש. ועוד לו בסי' יוד דמ"ח:

שכ"ט אפי' לש' היומרים דלדעת ה' המבי"ט בעינן תרתי ה"ד היכא דלא הזכיר העד את הנעלם בשמו רק שהעיד שמצא הרוג בדרך אבל היכא דהגויה אמרה דערל ח' מכפר

פ' הרגו ליאקו תו לא צרכינן ש שיאמר שמצאו הרוג במקום פ' וגם שלא העידו בדבר הברור חסר מכאן הזכרת השמות כדבעי ה' עבודת השם שם והבא ראיה מדברי ה' שפת הים ס' ה' עי"ש וע' בס' כם משמעון סי' יוד דמ"ח ע"ג דלא נחת לחלק בהכי שוב לדעת האומרים בה' ה' המביט דתרתי בעינן היה ורלה לומר דה"ד כשלא עברו עליו יב"ח אבל אם עברו עליו יב"ח לא בעינן עדות שנמצא הרוג באותו הדרך וסמוכים לזה דהמב"יט בסי' שכ"ו דלא היה ולא נמצא עדות הצריך שיעברו עליו יב"ח ובסי' קל"ה לא הזכיר כלל אך הרואה בתשו' מוהרמ"ג הובאה בג"ור כ"ג סי' י"א יראה דלא ס"ל לחלק בהכי וכ"ד ה' ראש משביר בחא"הע סי' י"ו וה' באר המים בסי' ס"ו וכו'. ה' עבודת השם שם דצ"ז ע"א וכ"כ מו"הר בס' שע"א שם דנ"ב ע"א בקצר אמיץ דמהכרעת ב' תשו' המבי"ט מוכח דתוך יב"ח הוא דבעינן עדות שנמצא הרוג ולאחר יב"ח לא בעינן אך מדברי הפוס' אין נראה כן יעו"ש ובס' ח"וש ח"ב סי"א ד"ט ע"א ואת זה תמיהני על ה' שם משמעון שם בדל"א דאחר שירד לחלק בין ב' תשו' המבי"ט ע"פ החילוק הנז' מתוך יב"ח לאחר יב"ח הצ"ע דברי הפ"מ דס"ל בדעת המבי"ט דתרתי בעינן מההיא דהי' שכ"ו י"ש ואנכי לא הבינותיהו דאם נאמר דההיא דהמבי"ט בסי' שכ"ו מיירי לאחר יב"ח ליכא לאקשויי על הפ"מ כלום וכמו שכ"ן מדברי מו"הר בשע"א שם ודוק וע"ע בס' כל הכסף ח"ב סי' ך': של"א אם היה לו חולי הנופל ר"ל ושוהה יותר משעה בעילופו בלי הרגשה ובא לו חולי ונפל לים עכ"ז אין משיאין את אשתו דאיפשר מחמת הנפילה במים נתעורר הטבע ופסק החולי פ"ת ס"ק קל"ב משם הרדב"ז ח"ה כ"א ר"מ חולם לא אמרו הרב אלא בחולי הנופל שהוא מתרפא מעילופו מעצמו מש"אך בנתעלף ואינו מתרפא כ"א בתחבולות וסמתרי ודחי ל"ח כלל ואשתו מותרת, מוהר"ש בן חביב ז"ל בספר אמר שמואל הנד"מ א"הע סי' א' דל"ה וה' חיים ושלום ח"ב סי' א' ד"ה עג"ד ה"ד וחלק עליו דלדעת הרדב"ז אין לחלק כלל אלא דעיקר ס' הרדב"ז עשאה הרב מחלוקת:

של"ב אחד הלך ע"פ המים שנגלדו המים ונעשה קרח והיה שם מקום א' פתוח ונפל לשם ע' טו"ז הביאו הב"הט ס"ק ק'. יד"א הג"הט ס"ק תק"כב. פ"ת ס"ק קל"ג. אמר שמואל שם דל"ד ע"ד:

של"ג נקשר בשלשלאות של ברזל בתוך הספינה ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק שצ"ט דבמחלוקת הוא שנוי וע' יד"א ס"ק תק"כד. צל הכסף ח"ב סי' ד'. אמר שמואל שם דל"ד ע"ד. וה' חיים ושלום ח"ב סי' א' כתב דאם היה חולה יודו כ"ע י"ש:

של"ד אפי' לדעת החולקים ה"ד בטביעה דמים דאיכא למימר שמא הדף נעקרה מש"אכ היכא דהספינה היתה למאכולת אש דכשיבא האש לקורה אשר השלשלת קשור בה אז

בודאי גם להאיש ההוא יגיע לו המיתה ואף גם זאת מחמימות השלשלת וכו' ובזה כולם יודו. צל הכסף שם:

של"ה היו מכשולים סלעים תוך המים שמכסין את הנטבע וא"א לצאת עכ"ז אשתו אסורה. יד"א הג"הט ס"ק תק"כו משם מוה"רמ ב"ב בתשו' סי' תת"קעד פתחי תשו' סס"ק קל"ג. ומכח תשובה זו בק"בע שהעידו שאמרו הגויים לה פריאלדאד אי לה פורטונה פואירטי לייה סי ליילארון אין לה מאר שפירוש הדברים שהזמן היה קר הרבה ורוח סערה חזק מאד ונקרשו בים לא התיר ה' מוהר"שמ בס' עבודת השם א"הע סי' יוד והיה טעמו דבמים שאל"ס אין לחלק ממקום למקום ומזמן לזמן עי"ש בדע"ט ע"ד. אמנם מוהרש"בח בס' אמר שמואל שם התיר מטעם דע"כ ל"ק מוה"רם אלא במים עצמם אך ורק בגוף הנטבעים נראה דיש לחלק יעו"ש. וה' חיים ושלום בח"ב סי' א' ר"ג ה"ד מוהרש"בח הנז' ולא נהירין ל"ה:

של"ו נראה מדברי הרדיבז בח"ה סי' ב"א ר"ם שאפילו יהיה הים רחב שיעור כמה ימים חששו חכמים שמא יצא חי למקום אחר. ואהמ"ר לא ניתן ליאמר שיגזרו חכמים גזרה כזאת שיטבע במים שאל"ס כשיעור כמה ימים שא"א לחיות תחת המים שתהיה אשתו אסורה שמא יצא דבר שאין הדעת סובלתו ואם שהה יותר מב' שעות תחת המים הכריעו הפוס' שא"א לחיות כ"ש כשיהיה יותר מב' ימים מיהרח"פ בס' חיים ושלום שם ד"ו ע"א וע' פתחי תשו' ס"ק קמ"ה מ"ש משם ה' קה"י והגאון הרע"קא דאם נפל באמצע הים ושפת הים רחוק מאד דמותרת ד"ת ואם נשאת לא תצא עי"ש:

של"ז ע"כ לא גזרו חז"ל במים שאל"ם דאשתו אסורה דחיישינן שמא יצא תחת המים למקום רחוק אלא דוקא כשיהיה הענין שנטבעה הספינה ולא ראו האנשים היושבים בתוכה מקום לנוס כי לא היה לפניהם ספינה קטנה או גדולה אבל היכא דמקודם שנטבעה הספינה נזדמנה להם מנגד ספינה אחרת גדולה והתחיל להשתדל בהצלתם ד' וה' פעמים ע"י ספינות קטנות והבאות וכל זה ראו בעיניהם בהיותם חיים עדיין בספינה בודאי הגמור אילו היה אחד מהם חי אחר טביעת הספינה תכף היה יוצא אל מקום קרוב ואומדנא כי האי מעלייא להתירה לכתחלה והגם שמדברי מוהרימ"ט ח"א סי' לק"ט והפ"מ ח"ג סי' כ"ג והפמ"א ח"א סי' ל"ו נראה דעכ"ז לא התירו להנשא לכתחי' נדונה שאני דלא היה בהם ספינה מנגד בקבע המשתדלת בהצלתם קודם טביעה ואחר טביעה ה' חיים ושלום שם ד"ז ע"א ומו"הר בס' צל הכסף ח"ב סוס"י ד' חלק עליו ודחה ראיתו מדברי הפוס' הנז' וסבר מר דלא ס"ל לחלק בהכי אלא כל שיש ספינה לפניהם אשר יכולה להציל אפי' שבאה באקראי היא אומדנא גדולה וחזקה דאילו היו חיים וקיימים

אחר שנטבעו היו הולכי' אל הספינה האחרת ולא לילך לאיים רחוקים ובכגו"ד לא אסרו חז"ל אלא דעכ"ז לא סמך לבו להתיר אם לא בהצטרף אליו עוד דבר אחר י"ש וכיוצא בזה כתב ה' מוהר"ש מנשה ז"ל בס' שם משמעון הנד"מ סי' ג' דל"ז ע"ד. וע' בני אברהם סי' ב' דלא לחיק לחילות זה דוק:

שר"ה אם בתוך הספינה הנטבעת היו אנשים רבים ולא נראה אפי' אחד מהם והמבוקש היה איש חולה וקרוב לגוסס איך יתכן שיכול לצאת והוא דבר שאין הדעת סובלתו ותנשא לכתחי' חיים ושלום שם ד"ז ע"ב ושם בד"ו ע"ד כתב כיוצא בזה ויליף לה בדדמי למ"ש הרבנים בס' בני משה שלטון סי' י"ט. ומוה"רש מנשה ז"ל בס' שם משמעון הנד"מ סי' ג' הצ"ע דבריו וכתב דהמעיין בדברי הרבנים בשרשן בעיניו יראה דלח התירו בנדון ההוא כי אם מטעמים אחרים המורים להדייא שנחנק והעלה דאין לסמך על טעם זה דא"א להמלט לחוד כדי להוציאה מגזרת ח"זל י"ש:

של"ט רבני האחרונים בדור שלפנינו נחלקו אי יש לדון עכשיו דין משאל"ס מאחר דכל חששת רבותינו לאסר את האשה אינו אלא שמא יצא למקום אחר ועדיין הוא חי ע"פ האדמה. עתה שנתחדשו הבאפורים, טיליג ראפוס מכתבי עתים סיגוריטאס, מסילות הברזל, וכל כי"וב המגידין ומשמיעין כל חדש אשר תחת השמש וגם מנימוס המלכות כי כל איש גר ותושב צריך להכתב בפנקס השר מאותה העיר ועניינים כאלו אף אם היו בקצוי ארץ ובאיים רחוקים אין דבר נעלם והדעת נותן והשכל מחייב דאילו היה אמת דהנעלם היה חי היה נודע:

ראש המדברים בזה הוא הרב מוה"רם אשכנזי אחד מרבני אשכנז כי הוא רצה לחדש דבר זה ומר הוא דקאמר דע"י החדשות האלו אין הדעת סובל לומר שהוא חי ואין מקום להחמיר כלל וכל דאיכא עדי טביעה נתבטל גם חומרת חז"ל דשדו עלה ומחזקינן את הנטבעים בחזקת מתים ושריין אנתתייהו להתנסבן לכתחילה והאריך בזה. ועליו ישאגו כפירים רבני קושטא ה' מוהר"י אביגדור וה' מוהר"י אלפאנדארי דאין לנו לחדש דברים מלבנו לעקר תקנת חז"ל לגמרי ודבר זה לא ניתן ליאמר ודיינו להקל בזה היכא דיצאה האשה מאיסור תורה לגמרי כגון דאיכא עד שהייה עד שת"ן או טעמים אחרים ונשאר רק איסור דרבנן לגמרי אז יש לסמך על התחדשות הזמן בהצטרפות טעמים אחרים אמנם בלא"ה אין לסמך ע"ז כלל והובאו דבריהם בארוכה בס' ח"וש ח"ב סי' א' מדי"וד ואילך. וה' המחבר שם עם שהראה פנים צהובות לס' מוה"רם אשכנזי הנז' לא עלה על לבו להתיר א"א בהך טעמא לחולה אפי' כשהיא אסורה דרבנן להתירה להנשא לכתחילה אם לא כשימצא איזה אומדנות אחרות שנראה בודאי שהם אומדנות חזקות שאין אופן

לצאת למקום אחר חי אזי מצטרפי לטובה גם אלו האומדנות להתירה להנשא לכתחי' עי"ש בריש די"ב ובתשו' מוהר"ח מודעי כי הובאה שם בסי' ט' דג"ן ע"ג וה' ישמח לב בחא"הע סי' ה' ראה דברי מוהר"חפ הנ"ל כי הועתקו לפניו מכ"י ואחר שהרס וסתר בנין זה דמן הדין אין לסמך עליו תמ"ה יקרא על חסין קדוש מוהר"חפ דסמך על אומדנא זאת והביא סמוכות מדברי הפוס' דלדעתו אין ראיה כלל ואין לסמך ע"ז כלל יעו"ש: ואתה תחזה להרב כמו"הרש מנשה בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' (והיא לי' נדפ'סה עתה בספרו שם משמעון חא"הע סי' א) דרצה לסמך אדבריהם דרבנן אולם יען בא בתוך דבריו דדעת הרבנים סרכין תלתא מוה"רי אביגדור ומוהר"יא ומוהר"חכ דכל שיצאה האשה מאיסור תורה סומכי' על טעם מוהר"ם אשכנזי ז"ל. לזה הושג מהגאון מו"הר מוהר"אג זצו"קל בהסכמתו שם שאף שאר הרבנים הנז' לא התירו רק מטעמים אחרים שעלו ובאו בנדונם ובצירוף טעם זה דהתחדשות הזמן יעו"ש ובס' ירים משה חא"הע סי' ב':

ש"מ יאודים שהיו בתוך חדר הספינה ונהפכה הספינה דרך צדה והתחילו המים להכנס עד שנטבעה הספינה לתהום דרך פניה ולא נראה שום אדם מהעומדים בחדר לא חי ולא מת נחלקו המב"יט ודעי' עם מרן ודעי'. ע' כנה"ג הגה"בי ס"ק ת"א. יד"א ס"ק תקיכו. חיים ושלום שם ד"ט ע"ג. ומיהו היכא דיצאה האשה מאיסור תורה אזלינן להקל. ה' ירים משה חא"ע סי' ב':

שמ"א סל"ב ש"ע ואם נפל למים מכונסים ושהה כדי שת"ן ולא עלה מעיד עליו שמת. בשיעור השהייה ע' כנה"ג הג"הט ס"ק תכ"ג דלס' הריב"ש הוא ג' שעות ולס' מוהרימ"ט די בשעה קלה. והיד"א בס"ק תק"ן כתב משם מוהר"י קצבי דנקיטינן כדברי מוהרימ"ט והרבנים הנז' בהביאה דברי מוהרימ"ט] לא חילקו בין מים שאל"ס למים שיש להם סוף אך ה' ראש משביר בח"א סי' ט"ז דל"ח ע"א הביא דברי מוהרי"קץ הנז' באופן אחר דהיינו במים שאל"ס דוקא סגי בשעה קלה וטעמא טעים משם מוהרא"א בתשו' דכיון דאעיקרא דדינא רובא דרבוואתא קמאי ס"ל דלא בעינן שהייה עם שאנו מחמירין כדעת הרשב"א (וכמו שיבא לקמן בסעי' ג"ל) דיינו שנחמיר בדליכא שהייה כלל אבל בדאיכא שהייה הגם שהוא שעה קלה כדאין אינון הרבנים הנז' לסמך עליהם יעו"ש וכ"כ הפ"ת בס"ק קל"ד משם ה' מ"הץ דבים וכיוצא יש לסמך אמוהרימ"ט דסגי בשעה קלה אולם במים שיש להם סוף צ"ע להקל בזה נגד הריב"ש י"ש וע' להר"הג מוהרח"פ בס' ח"וש ח"ב סי' א' ד"ג ועד אחרן הרב כמוהר"ש מנשה נר"ו בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' דנאספו שמה אמבוהא דרבנן שהסכימו כדעת מוהרימ"ט בשיעור השהייה ומוהרש"ם

נר"ו הביא עוד מרבני אחרו' שנחלקו בדעת מוהרימ"ט דאיכא מ"ד דבעינן שעה ממש ואיכא מ"ד דברביע שעה סגי ואסופא דמלתא אסיק להיתרא ע"פ ס"ס והסכים עמו הגאון מו"הר מוה"ראג בדכ"ה יעו"ש (ועתה נדפסה תשובה זו בתוך תשובותיו אשר עלוי על מ"הד ויהיו נקראים שה משמעון בחא"הע סי' א') ובס' ישמח לב א"הע סי' ה' מוהרמ"ק בתשו' כי באה בס' צל הכסף שם סי' ה' דז"ך ע"ג ובספרו ירים משה חא"הע סי' ב':

שמ"ב סל"ג ש"ע ע"א אומר ראיתי וכו' או שטבע בים הגדול ומת וכו' אם אמר קברתיו נאמן ותנשא ע"פ. במים שאל"ס דעת הרי"פ והרמב"ם דצריך שיאמר קברתיו וכמ"ש הרב"י לעיל בסטו"ב וע' כנה"ג לעיל הגהב"י ס"ק רכ"ג יד"א ס"ק של"ח וע"ע להכנה"ג בס"ק קע"ו שכתב דמה שחילקו ה"ה והר"ן והו"ד בב"י שם דבמזכירו בשמו או מכירו א"צ קברתיו חילוק זה אינו אלא ביבשה אבל בים אפילו מזכירו בשמו או מכירו עכ"ז בעינן קברתיו אך חילוק זה מידי פלוגתא לא נפקא וכ"כ הידא"א שם הגהב"י ס"ק גר"ן וע' מכתם לדוד א"הע סי' א' וסי' ב' דקמ"ה וע' ראש משביר סי' ח"י דמ"א רע"ג וה' עבודת השם סי' יו"ד דפ"ו האריך בזה והעלה להתיר ע"י ס"ס יעו"ש ובס' שם משמעון סי' ח' דמ"ו:

שמ"ג הא דבעינן קברתיו במים דהיינו כשמעיד שטבע ולא יצא אבל העיד דראה דהועלה מן המים וראהו מת לא בעינן קברתיו כנה"ג הגהב"י ס"ק רכ"ד משה הרח"ם וסיים וכתב דמכללות דברי הפוס' נראה שחולקי' ע"ז וע' עבודת השם שם שכתב דאם הוא בעצמו הוציאו מן הים אל היבשה א"צ לקברתיו כיון דיש כאן טלטול ואע"ג דאיכא פוס' דס"ל דבים לא סגי בטלטולא דגברא מ"מ כבר הסכימו רבני האחרונים דמהני יעו"ש:

שמ"ד ע"כ ל"א דבעי קברתיו להתירה לכתחילה אלא דוקא באומר פ' טבע בים ואחר הטביעה ראיתיו מת ע"פ המים או מושלך ביבשה דאיכא למיחש לדדמי אבל באומר ראיתיו מת בעודו ע"פ המים ואח"ך נטבע ונשקע במים אין לחוש דאמר בדדמי ויש בזה טעם נכון לחלק בין אומר טבע ומת לאומר שמת וא"חך טבע ובכגו"ד אף שהייה בנדי שת"ן לא בעינן ה' ראש משביר סי' ח"י דמ"ב ע"א משם מוהרי"ק בסי' ט' ונגרר אחריו הרב להתיר בנ"ד בשופי דיצאת האשה מאיסור תורה וע' להיד"א בהגהב"י ס"ק תרס"ב שרמז דברי מוהר"יק הללו ושכ"כ הד"ן סי' ט' לענין שהייה ע"ע:

שמ"ה היכא דהעד מעיד שלא אזה עינו ממנו עד שראהו מת ונפל על הים מת וראהו צף ע"פ המים לכ"ע ל"ב קברתיו. מוהר"ם חיים בתשו' כ"י הביאה ה' ראש משביר סי' ח"י דמ"ב ע"ב ונמשך מר אבתריה. והר"הג בס' שע"א סי' כ"ד דע"ה תהי עלייהו מדברי כמה פוסקי' והעלה דמידי פלוגתא לא נפקא ע"ע שמ"ו בעד מפי עד אי תלינן להקל ע'

כנה"ג הגה"ט ס"ק קע"ה מכת"ל א"הע סי' א' וסי' ב' דקמ"ה ומיה"ר בשע"א שם הביא להקת הפוסקי' דתלינן לה קל וע"ש עוד:

שמ"ז סל"ד ש"ע וכן האשה שהעיד לה ע"א שטבע בעלה במים שאל"ס ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו ה"ז לא תנשא ידוע דעת הרר אליעזר מוארדון שהובא במרדכי והביאו ב"י דס"ל להתיר לכתחילה לאשה שנתעגנה זה ד' שנים כי נטבע בעלה ויש חזקות מוכיחות שנטבע וכל הראשו' חלקו על סברה זו כמבואר בב"י וע' כנה"ג הגהב"י ס"ק תקי"ח יד"א ס"ק תע"ר ועם שמוהר"י ב"ר בתשו' סי' י"ג והובאה ג"ך במבי"ט ח"א סי' פק"ח הביא דדעת ה' מוהר"א ממיץ כוותיה עכ"ז רבני האחרונים לא עיילוה לבי מדרשא ע' לה' חיים ושלום ח"ב סי' א' מד"ג ע"ג ואילך שאסף וקבץ דעות כל הפוס' החולקים עליו וע"ע למוהר"ח מודעי בתשו' כי באה בס' ח"וש ח"ב סי' ט' דנ"ג ע"א מה שפלפל בתשו הר"א מורדון הלזו:

וברור הוא דאף מוהר"א מוארדון לא התיר אלא היכא שנשמע הקול שנטבע אבל אם לא נשמע קול שנטבע רק שנסע בספינה ואבד זכרו ולא נודע מה היה לו בזה גם הוא לא התיר והיינו ת' הרשב"ש שהביא ב"י והיא מוצ'את בסי' רס"א ותקי"ט שכתב בסתם מי שאב זכרו אין אשתו נשאת ע"כ ומשמע דאף אם נשאת תצא ולא כתבה לעיל מזה כשהביא דברי מוהר"ר אליעזר הנז' וגם לא צרפה עם דברי החולקים דשאני נדון הרשב"ש דאין כאן שום עד מטביעה אבל אם היה כאן עדות טביעם איפשר דהיה מודה למוהר"א מוואדרון כיון שאבד זכרו. וכן ראיתי לה' ח"וש שם דט"ו ע"ד שכתב גדולה מזאת דברור דדברי הרר"א הנז' הן הנה היכא דהיתה טביעה ודאית דיצאת מאיסור תורה ובדט"ז ע"ג חרה אפו על ג' רבני טבריה שכתבו דדבריו היו בשלא יש עדים על הטביעה ושם כתב עוד דיש הרבה מהא' והאחרונים דנקטי להקל היכא דהאומדנות הם בריאות וטובות ויש לדון ולהקל כל שיצאה מאיסור תורה ובפרט אם האומדנות להקל הם תלוייות במחלוקת הפוס' ולא באומדנות הלב עיש"ב וע' להרב שמ"ח גאגין ז"ל בספרו ישמח לב חא"הע סי' ה' די"ב ע"ד דלא נחה דעתו בדברי מוהרח"פ ז"ל הללו ותמה עליהן ובהא דאבד זכרו עמש"ל בסעי' ל"ב אות שכ"ז ולקמן בסעי' זה אות:

שמ"ח שיע ואם נשאת לא תצא מאחר דבמשאל"ס בדיעבד מותר א"כ יש להתיר לכתחילה בשעת הדחק כל שהעגונה רכה בשנים ורדופה להנשא ה' שבות יעקב ח"ג סי' ק"י ופסק אחד רצה לסמך ע"ז וצעק עליו ה' מוהר"ח גאגין ז"ל בס' ישמח לב הא"הע סי' ה' די"ב ע"ג שאין בו כדאי, להתיר כי מלבד דהרב שב"וילא החליט הדבר כי גם הוא נרתע לאחוריו בראותו כי לא נזכר דבר זה לא בש"ס ולא בפוס' עוד בה כי אולי לא

נאמר זה רק בפרוצה ביותר דחיישינן שתצא לת"ר אבל אם היא צנועה ובנות ישראל לא חשידי על ככה לא מקרי שעת הדחק דמעיקרא כל עגונא הוייא שע"הד וכו' ע"ש דברים נכונים וע' לה' ח"וש ח"ב סי' א' די ט ע"א ד"ה והנה שהביא חבל נביאים דס"ל דעיגונא חשיבא שעת הדחק ובפרט בחורה בשנים שאינה בת מ' ורדופה להנשא ועכ"ז לא מעלי הך טעמא רק לסמך על ס' המקלין לא להתיר לכתחי' בלי שום טעם ולחשבה כדיעבד ע"ש:

שמ"ט סל"ד מור"ם בהגה אבל מי שהעידו עליו שהיה בספינה שנשברה וכו' אא"כ העידו בפירוש שנטבע ממש ושהה כדי שת"ן. והיא ס' הרשב"א במיוחסות כי הובאה ב"י אך איכא מהפוס' דס"ל דדעת הרמב"ם ור"ח דבמים שאל"ס כל שהעידו שטבע סגי וא"ץ לשהות כדי שת"ן. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק תצ"ח והיד"א בס"ק תרמ"ו עמד בזה וכתב משם מוהרא"א דאחר שהרשב"א והר"ן והריב"ש מסכימים שכל שלא שהה עלו אפי' אם נשאת תצא להם שומעים להחמיר יעו"ש וכ"כ ה' ראש משביר בח"א סי' י"ז דל"ח ע"א וסי' י"ח ד"מ ע"א עבודת השם סי' יו"ד פ"ת ס"ק קמ"ד משם ה' מ"הץ ישמח לב גאגין חא"הע סי' ה' דיוד' ע"א:

ש"ן אם יש עוד ספק אחר מצרפינן ס' הרב"א ודעי' לומר דדלמא הלכתא אזלא כמ"ד דל"ב שהייה יד"א הגהב"י ס"ק תרמ"ח משם הגלור וציין למ"ש בס"ק תרמ"ו משם מוהרי"א בתשו' מיצל מאש דת סי' ג' שחלק על מוהר"א בן שאנגי דעשה ס"ס עם סברא זו ומכ"ר חלק עליו וכתב דס' הרב"א אינה ראויה לבא בקהל יעו"ש גם ה' ראש משביר בדמ"א ע"א ומוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ב ע"ג וה' בא"המ סי' ט"ן דמ"ו ע"א הסכימו דיש להקל בס"ס היכא דאיכא ס' אחר והכי נקיט בפשיטות מו"הר בשע"א סי' כ"ד דע"ג ע"ד:

אולם חזה הוית למוהר"י ב' יוסף מר בריה דה' ראש משביר בתשו' כי באה בספרו שם סי' י"ט דמ"ו ע"א במאי דקאי מר שלא בא בדברי המגידים בפירוש אם נשתהו שם עד שיעור שת"ן כתב דיש לעשות ס"ס נשתהו ספק לא נשתהו ואת"ל שלא נשתהו דלמא הלכה כהרב"א ודעי' דכתבו דלא בעינן שהייה ושוב נרתע לאחוריו מכח דברי מוהרא"א שכתב דיש להחמיר כדברי הרשב"א ודעי' וכו' יעו"ש ויש לתמוה עליו דמלבד שלא זכר מתורת מ"א דאיהו גופיה התיר היכא דאיכא ס"ס עוד בה דלא זכר שר דשל כת הקודמין היא זו ושגם מוהרא"א לא אמרו אלא משום דסבר דליכא אלא ס' הרב"א משא"כ לדידן דנגלה לנו דיש לו רעים אהובים כולם ברורים וכמ"ש היד"א וכנז' פשיטא ודאי דיש לעשות שפיר ס"ס:

ותרתי אני בלבי ליישב דברי הרב ע"פ מ"ש הר"הב כמוהר"ימ ז"ל בס' באר המים שם ליישב דעת. מוה"ר אלפאנדארי דשנייא נ"ד דהספק הוא אם היה שם שהייה דאף שאמר העד ששהה מ"מ כיון שהיה בתוך ההפכה והבלבול אמרי' דלמא לא שהה וא"כ נמצא דאנו באים להתיר אף אם לא שהה מטעם ס"ס ואמט"ול פליג מוהר"יא דליכא למשרי בס"ס י"ש אוף אנן נאמר דזה היה טעם מר בריה דה' ראש משביר בנ"ד חד מן הספקות הוא ס' נשתהה ומשו"ה לא רצה להתיר בס"ס. אמנם אמרתי דבר וחזרתי לאחורי דא"א לומר כן חדא דגם מוהר"ים לא אמר כן אלא בדעת מוהר"יא החולק אך לשאר הפוס' החולקי' עליו הוא דאף דאיכא ס' שהייה עכ"ז שרינן בס"ס ועוד דנדון הרב הוא בעד מפי עד דבהא איכא כמה מרבוואתא דס"ל דתלינן להקל וחד מנייהו ר' אביהו בסי' י"ח שם ואיך איהו קאזיל לחומרא אלא מחוורתא דדברי מוהר"י ב' יוסף הנז' לא קיימי להלכה ושפיר שרינן היכא דאיכא ס"ס. ושו"ר למוה"רש מנשה נר"ו בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' די"ח שעמד בזה ותמה על הרב מוה"רי ב' יוסף הנז' כנז' והעלה דלעולם שרינן בס"ס והסכים עמו המאור הגדול מו"הר מוהר"אג שם בד"כד ובד"כט ע"א וע"ע בס' ירים משה סי' ב' די"ג ע"ד ובס' יאודה יעלה סי' ג' ישמח לב א"הע סי' ה' די'וד ע"א:

שנ"א אם העיד העד שטבע ומת אמרינן ודאי שהה עליו בכדי שת"ן. הרכ"מ בפי"ג מה"ג דין י"ט בדעת ה"ה וכן הסכים מוהר"חש בקונט' דנ"ח ובתשו' סי' מ"ה ונ"ט והמב"יט ח"ב סי' מ"ט והפ"מא בח"א סי' ל"ט וח"ב סי' ג"ל והדין א"הע סי' ט' וסי' ס"ג וכן שאר האחרונים וא"כ בנ"ד שאמר אי לו בידי אה איל גודייו מוא רטו אין לה מאר אי נון מיניאבה ני פיי ני מאנו דברים אלו מורים שראה תותו מת בים ראש משביר ח"א א"הע סי' ח"י ד"מ ע"ג. וע' בסמוך:

שנ"ב ע"כ לא החמירו הרש"בא ורעי' דבעינן שיעיד ששהה אלא כשאומר נשברה הספינה או נטבעה דהתם איפשר דהאיש פ' לא טבע בים ואיפשר דדף נזדמן לן אבל היכא דאמר פ' טבע סתם אף דלא סיים בלשונו ואמר ששהה אמרינן דהיתה שם שהייה דאל"ה מהיכא ידע דטבע. ראש משביר סי' י"ח דמ"א ע"א משם מוהרימ"ט א"הע סי' ל"א וכתב שע"פ ס' זו ה' מוהר"א בן שאנגי בתשו' כי באה בס' בני משה סי' ס"ד עשה ס"ס לנ"ד בז"ה ספק אי הלכה כמ"ד דבאומר נטבעה הספנה דרך כלל הנמצאים בתוכה הם בחזקת מתים ואם נשאת לא תצא ואת"ל דהלכה כהרש"בא דכדי לצאת מאיסור א"א דאורייתא צריך שהייה ס' אם באומר טבע פ' אפי' הרש"בא מודה דאף אם לא אמר ששהה אם נשאת לא תצא כדעת מוהרי"מט ומינה דן ה' ראש משביר ג"כ לנ"ד יעו"ש.

והנה מסתמיות דבריהם נראה דליכא מאן דפליג בחילוק זה דמוהרימ"ט וכעת אין ס' בני משה עמדי דאנא זעירא אמינא דדבר זה אי נקי מהמחלוקת דאמת דחילוק זה בא מבואר בדברי מוהרימ"ט דכל עצמן של הרש"בא והרי"בש לא באו אלא לחלק בין מעיד שטבע במשאל"ס למעיד שטבעה או נשברה הספינה ומ"ש הריב"ש דטבע במשאל"ס מעיד שטבע ושהה שיעור שת"ן לא שיעיד בלשון הזה אלא הכונה דיש במשמעות עדותו שטבע ולא עלה וכגון ששהה עליו עי"ד. האמנם כל קבל דנא מצינו למרן כ"מ דעמ"ש הרמ"בם בה"ג פי"ג דין ד' וכן האשה שהעיד לה ע"א שטבע בעלה במשאל"ס ולא עלה וכו' ה"ז ל"ת כתב וז"ל נראה מדקדוק דברי רבינו דבעינן שיעיד העד ששהה עליו שיעור שת"ן ולא עלה הלא"ה אם נשאת תצא וכמו שכתבו הרש"בא והריב"ש ע"כ הרי בהדייא דאפי' במעיד שטבע פ' כתב מרן מוהרי"ק דלדעת הרמ"בם והרש"בא והרי"בש בעינן שיעיד עליו ששהה היפך דברי מוהר"ימט וע' להיד"א בהגה"בי ס"ק תר"ן שכתב בשם מוהרי"מט דברים אשר לא זכיתי להבינם. מר הוא דקאמר בשם מוהרי"מט שכתב דאם העד העיד טבע ולא עלה דכונתו לומר ששהה וכו' עי"ש ולא ראיתי כהנה בדברי מוהרי"מט דמוהרי"מט בח"ב כתב דהמעיד שטבע סתמו שטבע ולא עלה קאמר וכו' ויש במשמע עדותו שטבע ולא עלה וכו' הרי דמוהרי"מט מכריז ותני גדולה מזו דאפי' באומר טבע סתם מהני ודוק וע"ע ישמח לב נאגין חא"הע סי' ו' דיו"ד ע"ב. שו"ר להד"במ בח"א חאה"ע סי' י"ג דקכ"ו ע"א שכתב דאף שמוהר"אש בסי' א' מסתפק בדעת הרי"בש דס"ל בדעת הרי"ף דאפי' דאיפשר ששהה בכדי שת"ן כל זמן שלא אמד בפי' ששהה עליו אם נשאת תצא לא שבקינן ודאן של שאר פוס' מפני ספקו של מוהר"אש והביא חבל נביאים דס"ל כמוהר"ימט יעו"ש ומריהוט לשונו דעריב ותני ס' מוהרי"מט עם שאר פוס' המדברים במעיד שטבע ומת מוכח דגם מוהרי"מט בהכי מיירי ואם כנים הדברים אין להקשות על מוהרי"מט מדברי הכ"מ ודוק:

שנ"ג הא דבעינן לעיכובא שיעיד ששהה עליו כדי שת"ן לענין שאם נשאת לא תצא ה"ד כשנשאת אשת הנטבע תוך השנה שנעלם ונטבע בעלה אבל אם עבר שנה א' מעת שנטבע בעלה ולא נודע שיצא למקום אחר חי כיון דאומר פ' נטבע יצאת מאיסור תורה ולא רביע עלה אלא איסו' דרבנן. יד"א ס"ק תרמ"ט משם מוהרמ"בח בתשו' והובאה בס' ג"ור כ"ג סי"ו (ואין הספר הנז' תחת ידי כי לכאורה דברי הרמ"בם פי"ג מה"ג דין ך' ופסקו מרן לעיל בסמוך ס"לג הויין תייובתיה דכתב האשה שהעיד לה ע"א שטבע בעלה במים או במשאל"ס ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו ה"ז לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכתב מרן הכ"מ דדייק הרמ"בם לומר ולא עלה דהיינו ששהה עליו שיעור שת"ן

הלא"ה אם נשאת תצא עי"ש הרי דאפילו באבד זכרו לא שרינן להתיר בדיעבד כי אם היכא דשהה שלח כדברי הרב ואין ספק שהרב תיקן זה ברוח בינתו ואין איתי יודע) וה' מוהרי"ם בס' באר המים סי' ס"א דג"ן ע"ד הביא דברי מוהרמ"נח יותר באורך וכתב שכ"ד הג"ור שם בסי' ך' ושנסתייעו מדברי מוהר"אי בפ"וב סי' לק"ט והמ"ביט ח"א סי' קל"ה הציע דבריהם דאין ראיה מדברי מוהר"אי והמב"יט דאינהו מיירו ביבשה ומה דמות יערך לים וע"כז אסופא דמלתא אסיק להלכה דכל שנשתכח שמו ואבד זכרו אף בנטבע בים ולא הועד עליו שיעור שהייה יצתה האשה מידי איסור תורה ולא רביע עלה אלא איסורא דרבנן. ומו"הר מוהר"אק בס' שע"א סי' כ"ד דע"ד ע"א כתב דכמה מרבני האחרו' נשתמשו בזה ושכ"ר בתשו אביר יעקב סי' ב"ך וכ"ג יעו"ש:

הגם הלום ראיתי לאחד המיוחד מח"ור זמננו מוהר"ש מנשה נר"ו נין ונכד לה' בא"המ בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' דח"י סמך ראשו ורובו אדברי מו"ה דנקיט להלכה דברי מוהרמ"נח הנז' ובד"כג ע"א הרחיב עוד הדבר וכתב משם מוהר"ח מודעי בתשו' כי באה בס' ח"וש ח"ב סי' ט' דתירץ קושיית מוהר"ים על מוהרמ"נח דלא רצה לחלק בין ים ליבשה והיה בהנ"יח דהנה אמת דהמ"ביט ומוהר"אי כתבו בתוך דבריהם דנ"ד עדיף מנטבע במים שאל"ס מ"מ אין כונתם לומר דבמ"שאלס ל"א הכי אלא כונתם לומר דנשכח זכרו דיבשה עדיף ממ"שאלם וכו' אבל אה"ן דנשכח זכרו דים כ"ש דמותרת מדאורייתא וכו' ומ"ניר לא הונח לו תירוץ זה מדברי הבא"המ עצמו ועכ"ז אסיק להלכה כדאמרן דאף בנשכח זכרו דים ולא העידו עליו ששהה יצאת מאיסור תורה ע"פ דברי מוהר מנח וגם הוא הרבה עליו רעים יעו"ש (ועמ"של על סעיף ל"ב עוד בענין חילוק זה דים ליבשה באבד זכרו ובכיוצא בזה:

) איברא שהגאון מו"הר מוהר"אג שם בסי' ה' דכ"ט ע"ב והובאה ג"ך תשובתו זאת בס' ירים משה א"הע סי' ג' הביא דברי ה' מוהר"ש מנשה הנז' וחלק עליו וכתב דס' מוהרמ"נח דבאבד זכרו יצאת מאיסור תורה אפילו בלתי שום עדות דשהייה ס' יחידאה היא דנדון הרבנים שאני שהיו הוכחות אחרות וכיון שהיא ס' יחידאה מי יעצר כח לדון דבאבד זכרו לבד יצאת מאיסור תורה ואם ראה תראה לקצת מן האחרונים שהביאו סברא זו דמוהר"מנח היינו לצרפו עם כת הסוברין דמקילינן ע"י הוכחות ע"ע את"ד. אמנם ה' דברי שמואל בחא"הע סי' ז' דק"ל ע"ב הביא דה' מוהר"ש מנשה הנ"ל בתשו' כ"י חזר עוד להחזיק דבריו הראשונים ושסברת מיהר"מנח אינה יחידאה (והן עתה נראו בעליל דבריו בספרו שם משמעון הנד"מ בסי' ב') וכבר אני עני בהגהותי לס' עבודת השם סו"סי י"ב הנה הבאתי דברי הרבנים הנז' ונפלאתי על מו"הר אג"ן דאיך לא ראה דה' נאמן

שמואל וה' באמ"ח קיימי בשיטתמוהר"מנח וישבתי עפ"ד ה' המחבר שם שכתב דאף מוהר"מנח גופיה לא אמרו אלא היכא דהזכיר העד שם הנעלם בשמו דעדיף מנמצא הרוג והו"ל תרתי אבד זכרו והוכחה אחרת ולפ"ז יבא הכל על נכון בס"ד י"ש. מיהו חילוק זה אינו אלא לדעת מו"הר מוהר"אג וה' עבודת השם אמנם רבני האחרו' נקטו סברת מוהר"מנח אפי' בסתמא עי"ד:

שנ"ד שיעור שהייה ל"ד אלא כל שאמר העד דברים הניכרין ששהה כגון שנפל לים והיה עולה ויורד ב' פעמים ובפעם הג' לא עלה או נטבע ולא נראה עוד. או נטבט בלי הצלה לשונות אלו מורין ששהה כדי שת"ן כנ"הג ס"ק ת"ק וי"ד ס"ק תרנ"א ותרנ"ב משם הפוסקים וכ"כ ה' ראש משביר בח"א סו"סי ט"ז. וה' באר המים סי' ט"ן:

שנ"ה עד מפי עד שלא אמר ששהה בכדי שת"ן תלינן ששהה. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ת"ק. יד"א ס"ק תר"נד וכן הורו רבני האחרונים ע' ראש משביר ח"א סי' ח"י דע"א. מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ג ע"ג באר המים דע"ג ע"ד. ירים משה א"הע סי' ב' ד ד"ד ע"א:

שנ"ו לא בעינן שיעור שתין אלא כשלא פלטו הים אבל אם פלטו הים וראהו מת והכירוהו אין צורך לזה. כנ"הג הגה"בי ס"ק תק"א. יד"א ס"ק תרנ"ה ודברי הכנ"הג סתומים וחתומים ולא ידענו באיזו אופן קאי ע' עבודת השם סו"סי יו"ד שפלפל בחכמה ע"ד הכנ"הג ולא מצא מנוח ורמז דברי ה' מש"אמ ח"ב סי' ב' עש"ב:

שנ"ז אם אמר פ' נחנק אין לספק שלא מת כנ"הג הגה"בי ס"ק תק"ה בשם מוהר"יב ז"ל וע' יד"א ס"ק תרס"א שכ"כ ה' פמ"א ואחד קדוש חולק וע"ע לו בס"ק תרס"ב וע' ראש משביר ח"א סי' ח"י דמ"א ע"א שהעלה להתיר וכ"ש היכא דהוי עד מפי עד וכ"כ מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' ג' דע"ב ע"ג ובסי' י"ג דפ"ה ע"א באר המים סי' ט"ז. אך ע' לה' בני אברהם סי' ט"ו דכמה ארכן הוא בע"ז והעלה דל"כע באומר פ' נחנק או טבע ומת האשה אסורה ושדברי מוה"רמ גאלאנטי בסי' ס"ה צ"ע ולפחות הוי דינא דמשא"לס דמדרבנן אסורה להנשא ולא זו בלבד אלא דאפי' דהוי עד מפי עד דבעלמא תלינן להקל הכא שאני דל"א הכי אלא כשאין ריעותא בפי העד דהעד אומר בפה מלא דראהו מת אלא שאנו באים לחוש לאשתהי או דאמר בדדמי וכו' אבל כשהריעותא בפי המעיד דהזכיר טביעה ודרך העולם דמחזיקין אותו לודאי מת בהא ודאי לא תלינן להקל ואפי' אי איתנהו קמן תרי סהדי דאמרי בלשון זה חוששין להחמיר יעו"ש כי רחב פיו על הדבר הזה. ותשובה זו לא הזכירוה ה' מוהר"שב והבא"המ והיא נעלמה מעיניהם. ומעתה אתה תחזה בדבריהם דרבנן דאיכא מנייהו דסברי דע"פ ע"א עדות זה מותרת לינשא לכתחי' ואיכא מנייהו דסברי דיצאת מאיסור תורה וכבר עמד בזה מו"הר בשע"א סי' כ"ד

דע"ד ע"א והביא תשו' ה' בנ"א הנ"ז ובנ"ד ריוחא ואשכח להצילו מהמחלוקת ולהתירה לכתחי' ע"פ העדייות שאחר שאמרו איסטוס גודייוס לייה סי אפוגארון חזרו היהודים ואיל קי איסטוס נודייוס לייה סאבין נאדאר פואידי סיר סאליירון? ריספולרדיירון לייה בימוס קי סי אאוגארון דעפ"ז ליכא למיחש כלל שדנו כן מדעתם י"שב ובס' שם משעמון סי' ח' דמ"ה ע"ד:

שנ"ח אע"ג דתיבת סי אפוגו היינו כמעיד עליו בפירוש ששהה מ"מ אם המעיד היה עומד בריחוק מקום גם הפמ"א יודה דהא אפי' אמר בפירוש ששהה עליו שיעור שהייה כל שהוא בריחוק מקום לא מהני וכ"מש הד"בש סי' ע"ט והשמ"ץ סי' ג' ואביר יעקב סי' ח'. מוהר"שמ בס' עבודת השם סי' יו"ד ובהגהותי כתבתי דמו"הר בשע"א סי' כ"ד וה אמר שמואל בסי' א' חולקים ע"ז י"ש:

שנ"ט אם המעיד ששהה עד כדי שת"ן היה גם הוא בתוך ההפכה אם נאמן לומר ששהה עד שת"ן במחלוקת הוא שנוי בין רבני האחרונים הד"ן ומוה"ראבש עם מוהר"יא דהראשונים ס"ל דאינו נאמן ומוה"רי אלפאנדארי ס"ל דנאמן ה"ד הי"א בהגה"בי ס"ק תר"סד וכבר כתבו האחרונים דשל כת הקודמין היא זו מחלו' מרן מוהרי"קא בתשו' דק"כה עם ה' המב"יט ע' באר המים סי' ח"ן דמ"ב ע"א וסי' ס"א דג"ן וע' הר"דבז בס' דברי דוד סי' כ"ו חיים שלום ח"ב סי' א' ד"ו. שער אשר סי' ח' דמ"ו ע"ג מה שהביא משם הפ"מ ח"ג סי' מ"ה. ישמח לב גאגין חאיהע סי' ה' דיוד' ע"ג. ירים משה חא"הע סי' ב' ועד אחרן אחד מח"ור דורנו ה' כמוה"רש מנשה ז"ל בתשובה כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' (והן עתה נדפס בספרו הנד"מ שם משמעון סי' א') אסף איש טהור הפוס' המדברים בע"ז וערך מערכה לקראת מערבה ופלפל בחכמה ע"ד ומר הוא דקאמר להציל נ"ד מפקפוק זה ע"פ ד' טעמי' א' דע"כ לא נאמרו דברי מרן כ"א כשדברי העד באו סתומי' ולא אמר שעמד שם לראות המעשה בדקדוק והיו שם ג'ך ריעותות המעכבות הראיה לא כן היכא שהים היה בנחת והשקט ובפה מלא הוא הגיד שעמד שם לראות בדקדוק אם יצא דבכי הא ליכא למיחש. ב' דכל היכא דהמגיד הפקיר עצמו למיתה ולא היה מבקש שום תחבולה להנצל אין כאן בהלה ונדון מרן שאני שהעד הניצול היה נחפז ובהול להמלט על נפשו. ג' דהיכא דהעד המעיד הוא גוי ליכא למיחש דמעיד בדדמי והד' דהך חששא דמרן לאו מלתא פסיקתא היא דאם נתברר לנו מתוך דברי העד דלא נכנס פחד בלבו ואמיץ לבו בגבורים ליכא למיחש לזה ואסופא דמלתא אסיק וכתב דאף אם המצא ימצא איזה פקפוקים וגמגומים באלו הד' טעמים כיון דאעיקרא בפלוגתא מתנייא

אם כשהעד בהול סומכים על עדותו יש לנו לצרפו בהדי ההיא פלוגתא דהסוברים בדעת הרמ"בם דבעדות טביעה לחוד סגי ואיכא הכא ס"ס יעו'שב:
ולא אהיה כובש תחת לשוני דבטעם הג' שנתן להציל עצמו גם מדעת מרן דכל היכא דהוי גוי המעיד גם מרן יודה משום דאיכא כמה פוסקים דס"ל דבעדות גוי ל"ח שהעיד בדדמי וכמבואר בדבריו באורך יש לי מקום ללון דמלבד דנראה דנעלם ממנו ת' הב"ח בסי' ע"ז והביאו היד"א בהגה"בי ס"ק תש"ח דאף לס' האומרים דבגוי ל"ח בדדמי מ"מ הבו דלא להוסיף עלה דדוקא היכא דאיהו גופיה לא הה בתוך הצרה אבל במי שרצו להרגו ויצא ונמלט פשיטא דגם בגוי מל"ת איכא למיחש לבדדמי גם לס' הפוס' הנז' ישיב. עוד בה דהוא ירד להציל נ"ד גם מדעת מרן ז"ל ואיהו ס"ל דאדרבא בגוי המעיד חיישינן לדדמי יותר מישראל דבההיא דכתב הטור לעיל משם הרמ"בן דבגוי צ"ל קברתיו כתב הרב"י דלא הצריך הרמ"בם קברתיו רק בגוי אבל לא בישראל יעו"ש והתם טעמו הוי משום חששא דבדמי יעו"ש ודוק וע"ע במ"ש לקמן על סין בס"ד:
שים אף לס' מרן ודעימיה דאין לסמך על העד המעיד כשהוא בהול היינו בכגון נ"ד דהאנשים שנמלטו ע"י הספינה הקטנה שבאו להעיד הם בהולים הרבה דלא היו מניחים אותם ליכנס בספינה הקטנה והיו מכין על ידיהם מכת אכזרי ולאחד מהם חתכו את ידו אבל אם המעידים הם אותם שהיו בספינה אחרת שהיו רואים מנגד וליכא שום בהלה גם מנין ודעימיה יודו דעדותם עדות. ה' חיים ושלום ח"ב ד"ו וגדולה מזאת כ' ה' מוהר"ש מנשה ז'ל בס' שם משמעון הנדמ"מ סי' ג' דאף אם המעיד היה תוך הספינה הנטבעת אך בעת הטביעה כבר נשען בחבלי הספינה האחרת דהוא בטוח שלא יעבר עליו כוס התרעלה אף מרן יודה ושכ"כ מז"ה בסי' נ"ח דמיה ע"א ולע"ד יש לפקפק בזה ואינו דומה לנדון מז"ה דהתם שאני דהניצולים כבר היו על שפת הים והיו ניצולים בודאי מש"אכ בנדון ה' מוהר"שם דהיה נשען על חבל הקאיק ולא היה בתוכו ואינו בטוח כ"כ וקיל:
שס"א שם סל"ד ש"ע וחכם שהורה להשיאה לכתחי' במשא"לס מנדין אותו ה"ד כשטעה טעות מפורסם שהתיר אשה היפך דברי חז"ל בש"ס ופוסקים משא"כ אם המורה התיר במשא"לס ע"י אומדנות המוכיחות ומסתמיך ואזיל אסברת מיעוט פוסקים המקלין ואפי' בס' יחיד אין לנדותו כ'ש היכא שיצאת מאיסור תורה. ה' חיים ושלום ח"ב סי' א' ד"ח ואילך ע"ש שהאריך:
שס"ב סל"ו ש"ע ואפי' מי שהוא בעיר שכבשה כרקום וספינה שנטבעה בים וכו' נותנים עליהם חומרי חיים. הב"ש בס"ק ק"ח כתב דאיירי שלא שהה שם ומש"וה תצא. גם

הכנ"הג בהגה"בי ס"ק תצ"א כתב משם הרד"בז בח"א סי' רע"ב דספינה שנטבעה בים כגון שנעשה נקב למטה ונכנסו כולם במצולות ים ושהה שם שיעור כדי שת"ן הוי כטבע במים שא"לס ואפי' לא העיד ביחוד על ישראל שטבע במים כיון שידענו שהיה בתוך הספינה סגי ע"ע וה' באר המים בסי' ח"ן ובסו"סי ט"ן הרבה עליו רעים וכתב שכ"ד הרב"א בתשו' סי' א"ך ומוהר"חש בא"הע סי' מ"ו ומוה"ריקש בתשו' סי' קי"ד והר"הג מוהר"חפ בס' חיים ושלום, ח"ב סי' א' ד"ג ע"א אחר שרמז להכנ'הג בהג"הט ס"ק קמ"ג והי"דא ס"ק רכ"א שהביאו מחלוקת הפוס' בנשברה הספינה נטבעו חרם וכתב וז"ל ואולם בנ"ד הרי הם מעידים שהניחו אותו בתוך הספינה כשנטבעה ושהא עליו יותר מב' שעות הרי אסורה מדרבנן לכ"ע עי"ד וע"ע ישמח לב גאגין סי' ה':

ואתה תראה למוהר"מ קשטרו ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ה' ובספרו ירים משה חא"הע סי' ב' שאחר שאסף וקבץ עוד פוסקים אחרים דקיימי בשיטת הרד"בז הביא לנו משם מוהר"י קצבי ומיהר"ד בן נאחמיאס שכתבו בדעת הרש"בא דכל שנטבעה הספינה אע"פ שעמד עליו כמה שעות לא מהני דא פשר שניצול האיש ע"י דף או עץ וכבר לחלק היכא דהרואה הוא יחיד דאז איפשר לומר שהרואה לא ראה את הנעלם יוצא קודם הטביעה לרבים הרואים דאז מהני השהייה ולא סמך ע"ז והעלה להתיר מכח ס"ס ע"פ ס' הרמב"ם (הנז"ל בדברינו ע"ל סל"ב) דבמ"שאלס א"ץ שהייה י"ש ובס' יאודה יעלה סי' ג':

שס"ג ספינה שהיו בה ערלים וי"ד נפשות מישראל בין נשים ואנשים וקטנים ובכלל הי"ד נפשות היו ששה אנשים נשואים ונקבה הספינה ונטבעה ואיש אחד מישראל הכיר הכרה שאינה עולה לפו"ד חמשה אנשים שיצאו מן הים מתים תכף ומיד ליציאתם שהיו יאודים גדולים ובודאי שהיו בעליהן של הה' נשים והערלים ניצולו אך איש אחד לא יצא מהששה אנשים הנז'. העלה הגאון מוה"ר בס' שע"א סי' כ"ה להתיר את כולן מכח ס"ס ובפרט במה שהוגד לו אח"ך כי מכלל הה' אנשים שנטבעו בים אחד מהם לא היה נשוי אשה וה' נשים הנקובות בשמות דוקא הן הבאות לשאל היתר להנשא יעוש"ב נפלאות מתורתו:

שס"ד סל"ז מור"ם בהגה. מיהו משום לזות שפתיים לא תנשא. הרי"ף והרמ"בם וש"פ השמיטו הך דינא וע' כנה"ג הגהב"י ס"ק תק"לד. יד"א הג"הט ס"ק תק"נט ואע"ג דמי הוא זה שיכניס ראשו בין ההרים הגדולים להתיר כיון דרבים הם הסוברים דלא תנשא לכתחי'. מ"מ כיון דמלתא כדנא הוא על צד העצה היעוצה ולא מדינא דאפי' מדרבנן שרייא להנשא אם איהי לא חיישא להא ורוצה להנשא מה לנו ולצרה וכיון דהך

מלתא גרע מאיסורא דרבנן אמינא בפה מלא דתנשא לכתחילה ומה גם בנד"ז דיש ס"ס. מוהר"שג בתשו' שבס' צל הכסף ח"ב סי' ך' דצ"ג ע"א והסכימו עמו להתיר לכתחי' מוהר"דק ומוהר"ם מאטאלון ז"ל יעו"ש:

שס"ה סט"ל ש"ע ואם נשאת שלא בהוראת ב"ד י"א שלא תצא אפי' בא ע"א ואמר לא מת וכו'. דין זה הוא מתשו' הר"ן סי' מ"ז כי הובאה ב"י אחר תשו' הרמ"בן במיוחסות סי' קי"ט. ועל מה שכתבו מרן בשם י"א התלונן הח"מ דאין כאן מחלוקת והאחרונים העלו דבמחלו' הוא שנוי בין הר"ן להרש"בא והרי"בש אמנם הסכמתם לענין דינא כהר"ן דא"עפ שנשאת שלא ברשות ב"ד וע"פ ע"א עכ"ז לא תצא ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק.. יד"א ס"ק תרפ"ד. פ"ת ס"ק קנ"ג:

וראה זה חדש שראיתי בתשו' מוהר"ם זיסקנד רונטונבורג (שנדפסו בש' תק"ו) בסי' כ"ז שבא מעשה לפניו באשה אחת שהחזיקה עצמה לאלמנה ונשתדכה לאחר ונכנסה לחופה ולא נבעלה מחמת שפירסה נדה ולמחרת יום חופתה בא כתב מהחכם הנ"ל ועדיין עגונה כי בעלה הראשון הלך מאיתה ולא נודע איה הוא רק שנגבה עדות בענין זה אשר מונח עדיין תחת יד החכם הנ"ל ועדיין לא היה לו פנאי לעיין בעדות הנ"ל בשרייותא דהאי איתתא ולכן גזרו עליהן שיפרשו זה מזה וביני ביני נתרצתה האשה לקבל גט ועתה מתחרטת אם יכול לגרשה בע"כ והשיב וז"ל ודאי אם עדיין אין לה התרה מב"ד א"ץ לפנים שכופין אותה לקבל גט בע"כ שהרי אסו' עליו שהיא עומדת בחזקת א"א ומדאורייתא אפי' גט אינה צריכה דאוקמינן לבעל אחזקתיה שהוא קיים ולא תפסי בה קידושין ומשנה שלימה היא בגטין והובא בא"הע סי' קמ"א דמי שהלך בעלה למד"הי נותנין לה גט בחזקת שהוא קיים וכו' וזה א"ץ לפנים דכ"מ שאסו' עליו יכול לגרשה בע"כ וליכא למימר דש"ה הואיל וידוע דכבר נגבה העדות בענין זה יכולה היא שתאמר תנו לי זמן ואברר זכותי והתרתי מב"ד ז"א וכו' ומי יודע מתי יבא התרתה וכו' יש"ב:

ואם האמת כמו שנראה מדברי השאלה בהבטה ראשונה דמה שנשאת היא הוא ע"פ מה שנגבה העדות רק דעדיין לא עיינו הב"ד בדבר אי מהני או לא. לא זכיתי להבין למה הפריז על המדה כ"כ מאחר דאיכא ה"רן ורבים אשר אתו דכל שנשאת ע"פ ע"א אף שלא בא הדבר לפני ב"ד לא תצא וכשנשאת רק במה ששמעה מפי העד מי זה אמר דהעדות היה ראוי להתיר הלא ב"ד לא עיינו בדבר עדיין ואיפשר דאילו היו מעיינים היו מוצאים בו שלו ושחיתה דלא להני ע"כז אמרינן דלא תצא ומה ראיה מההיא דגטין דכ"ח דאוקמינן לגברא בחזקת שהוא קיים דהתם שאני דלא אתייליד שום ריעותא על

החזקה משא"כ הכא דנגבה העדות על מיתת הבעל רק שעדיין לא הי"ל פנאי להמורה לעיין התחת זאת נאמר דתצא מבעלה? ומ"ש מהא דהר"ן אם לא שנאמר בהכרח דע"כ לא קאמר הר"ן הכי רק היכא דהעד העיד לפניה בבירור שמת והלכה ונשאת אבל אם העד א"ל ששמע שמת דאיכא לעייוני ממי שמע ואיפשר ששמע מפי גוי מתכוין להעיד או באופנים אחרים דהעדות איננו ברור בכי האי הרי היא עדיין בחזקת א"א ואם נשאת תצא:

ומה נעמו דברי מוה"רא ברודא ז"ל בהסכמתו שם לאסר ובדברי השאלה כתוב לאמר כי בא כתב מחכם אתר איך שהיא בחזקת איסור עיגונא כי אין לה עדיין עדות ברורה שבעלה מת ואין לה עדיין התרה משום ב"ד י"ש וכן ראיתי אחר החיפוש לה' בא"הט לעיל ס"ק קי"ד שרמז כי באה השאלה הלזו בתשו' חכם צבי סי' ב' ג' ככל הדברים האלה דעפ"ז נחה שקטה כל הא'רש וכמובן:

אולם אכתי דינו של הג' מוה"רם בזה לא איפרק מחולשא במה שהפריז על המדה עוד וכתב דאפי' האשה הנ"ל עומדת לפנינו והתרתה בידה ע"כז יכול לגרשה בע"כ דהול עוברת עד"מ ויהודית ואין להתירה מטעם דעדיין לא הכשילתו חדא כי בלי ספק היתה מתיחדת עמו ויחוד אי"א אסור מדאורייתא. וליכא למימר דהא עכשיו התרתה בידה וחזין למפרע דלא הכשילתו ז"א דכיון דנתיחדה עמו כל שעדיין היתה בחזקת א"א אע"ג דהיתה בספק א"א שהרי כבר גבתה עדותה מ"מ אף אם הכשילתו בספק מקרית עע"ד. ועוד דהא דאמרינן דלא מקרית עע"ד אא"כ הכשילתו כבר ה"ד בדבר עברה אבל מה שהוא דבר פריצות שעדיין לא היה לה היתר ונשאת לבעל ודאי עע"ד מקרית ומיתר לגרשה בע"כ וכו' את"ד יש"ב ונראה שהג' מוהר"א ברודא ז"ל בתשובתו שם בסי' כ"ח שר המסכים לזה:

ולדידי לפי ע"ד המעט אהמ"ר מנייהו מלכי קשה להוציא האשה מיד בעלה אחר שלעת כזאת התרתה בידה ואגלאי מילתא למפרע דפנויה היתה ולמה תקרא עע"ד דאף דכשנשאת היתה בחזקת א"א מ"מ היא טועה וסבורה שמת בעלה וגדולה מזאת כתב הרב בירכי לעיל. בסי' י"א או"ג על מי שבא על א"א בחשבו שהיא א"א ונודע אח"ך כי בה שעתא היתה אלמנה דמותרת לבועל דאגלאי מילתא למפרע ורמזתיהו אנכי הדל בסי' זה אות א' ושם כתבתי על כיוצא דנד"ד דתפסי קידושין עי"ש ובאמת בקשתי לי חבר ומצאתי לי רב לי מלך להג' ח"ץ שם בסי' ג' דחלק על מוהר"א ברודא בכח גדול וביד חזקה וכתב דאף אם בשעת הנישואין לא התירה חכם בפירוש ע"פ העדוייות שכבר הוגבו באות הזמן כיון שאח"ך דקו חכמים בסהדותא ואשתכח מהימן בודאי אין כופין

לגרש דאיגלאי מילתא למפרע דבהיתר נשאת וכו' והאריך בזה ובסוף התשו' כתב דהדבר פשוט שאין קונסין אותה ומותרת לבעלה וכו' ואם עדיה נכונין ומספיקין להתירה לישב עם בעלה מדוע נתיר לו לגרש בע"כ לעבר על תקנת רגמ"ה ז"ל וכד' עי"ד באורך והנאני. וע' לקמן סי' קט"ו מ"ש עוד בתשו' מוהר"מ הנז':

שס"ו סל"ח מור"ם בהגה אבל אם באו תחי' ב' נשים והתירוה להנשא ע"פ ואח"ך בא ע"א לא תצא מהיתרה הא' הן הנה דברי הב"י משם ה"המ ומוה"רחש בקונט' דס"ט ע"ד כתב דדינו הוא פשוט דכל שהתירוה ע"פ ב' נשים ואח"ך בא עד כשר והכחישם דלא תצא מהיתרה ושכ"ן מדברי הרא"ש והמרדכי ע"ע וה"ד ה' בא"המ בסי' ס"ט דע"ה ע"ד. ומוהר"שג בתשו' שבס' צל הכסף ח"ב סי' ו' ד"פ ע"ב נסתפק דע"כ ל"א דע"א כשר הבא להכחיש לב' הפסולין דלא מהני ה"ד כשיהיה לבדו אבל אם מצטרף עמו עוד עד אחר פסול דנמצא דהוו השתא ב' המכחישים אימור דמהני עדותן להוציאה גם מהיתרה הראשון והו"ל כפלגא ופלגא או"ד אינו מצטרף והאי לחודיה קאי וכתב שלא מצא גילוי לזה עי"ש:

שס"ז סל"ט מורם בהגם והב"ד צריכין להיות ג' כשרים וכו'. ע' ח"מ ס"ק ע"ז. ב"ש ס"ק קכ"ד. יד"א הגהב"י ס"ק תר"פו. פתחי תשובה ס"ק קנ"ה דבמחלוקת הוא שנוי וה' חיים ושלום ח"ב סוס"י א' ד"ך ע"ג הביא דבספרו חקק"ל ח"א חא"הע ס' נ"ו דקי"ב כתב דיש בזה ג' סברות א' דבעינן ב"ד של ג' בכל היתר עגונא. סברה ב' דא"ץ ב"ד של ג' כלל כדי להתירה. סברה הג' ומכרעת דכשיהיה ההיתר פשוט בש"ס ופוסקים אזי א"ץ ב"ד של ג' אבל כשיהיה ההיתר חמור מאד ואיכא פקפוקים בהיתר שאינו כ"כ ברור אזי צריך ב"ד ואם התיר אותו החכם המיוחד ומ"וץ בלתי ב"ד של ג' והלכה ונשאת לא תצא את"ד ואתה תחזה בשרשן של דברים דרובא ס"ל להקל דלא בעינן ב"ד של ג' על עיקר ההיתר אבל בקב"ע רובא דהפוס' ס"ל דבעינן ב"ד של ג' וכ"כ הרד"בז בס' דברי דוד סי' כ"א דבק"בע צריך ג' ואם ברור לנו דנתקבל בשנים לא מהני הקבלה יעו"ש:

שס"ה ס"מ ש"ע אשה אומרת לא מת וכו' בפסולים הלך אחר הרוב בין להקל בין להחמיר. אשה שהעידה על מיתת הבעל ובאו ב' אנשים ואמרו עמנו היית איפשר לומר דהאשה מותרת להנשא ג"ך דדוקא אם הוכחשו בגוף הדבר הם נאמנים יותר דאזלינן בפסולים בתר רוב דעות אבל כאן דאין מכחישין בגוף הדבר רק הזמה הוא על גופן של עדים וכו' אין נשים נאמנות כנלע"ד ומ"מ צ"ע. הגאון מנחת חינוך בס' יתרו סי' ל"ז דנ"ט ע"ד:

שס"ט סמ"א ש"ע אם ב' מעידים ששמעו מפי א' וכו' כלומר כל א' שמע מפי א' ודוקא שהשנים באים מכה ב' אבל מזה ששמעו מאחד כחד חשיבי ח"מ סקמ"ט וש' כנה"ג הגהב"י ס"ק תקכ"ו. יד"א הגהב"י ס"ק תקצ"א שהביא משם ה' פני יאושע בא"הע סי' ט"ו דחולק בזה דרבים ששמעו מפי יחיד יש להם דין רבים יעו"ש ואע"ג דמדברי ה' הלבוש נראה דס"ל כן מ"מ מלבד דבדברי הר"ן בתשו' סי' ב"ן בתוך התשו' מבואר להיפך וכוותיה דמר הסכימו כל הפוס' הח"מ וב"ש וטו"ז בס"ק ז"ן והב"ח בתשו' סי' ע"ד ומוהרח"ש בק"ע ד"פ וצ"צ סי' נ"ו ומוהר"מ מלובלין סי' קל"ג וה' פני יהושע הוא לבדו נשאר. עוד בה דגם ה' פנ"י גופיה אסיק להלכה דב' הבאים מכח אחד לא חשיב כב' עי"ד. ה' מוהר"ש גאטינייו בס' צל הכסף ח"ב סי' ו' דע"ט ע"ג וסי' ך' דצ"ב ע"ב ובסו"סי א' דס"ז ע"א דקדק גם מדברי מוה"ריבל ח"ג סי' ד' לגד ה' פני יהושע וע' בסמוך:

ש"ע אחד מעיד ששמע מפי ב' שמת ואחד מעיד ששמע מפי א' שלא מת נחלקו הפוס' דה' ח"מ בס"ק ע"ט והרב"ח בתשו' סי' ע"ד ס"ל דהוי כע"א נגד ע"א והב"ש ס"ק קכ"ז ומוה"רם מלובלין בסי' קל"ג והצ"צ סי' נ"ו וה' פני יהושע סי' ט"ו ס"ל דהגם דהבא לפנינו הוא באחד מ"מ כיון ששמעו מפי רבים דין רבים יש לו ואמרינן אין דבריו של אחד במקום שנים ומו"הר בס' שע"א סי' ט"ו ד"ס ע"ד עמד ע"ז ובנה אצלו צייון לה' עבודת הגרשוני בסי' ע"א דקאי ויתיב בשיטת הב"ח י"ש והנני יוסיף להביא מן החדש דמדברי הפ"מ ח"ג סי' ט' וה' זרע אברהם בסי' מבואר דס"ל כהב"ש ודעימיה ע"ע ועמש"ל בס"ט אות פתחי תשו' ס"ק קנ"ו מוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סוס"י א' ד"מ:

שע"א אם המעיד העיד שאמרו לו כו"ך או ששמעתי מפי הערלים אין להקל ולומר דדלמא אחד מהם היה המדבר ולא כולם ואין זה חשוב כעד מפי ב' דאין זה כדאי לומר כן. צל הכסף שם סי' א"ך וכ"כ מו"הר בס' שער אשר סי' טו"ב ד"ס עי"ד:

שע"מ אם העידו לשנינו שנים משם רבים דשמעו מאחד אי חשבינן לעדות זה ב' ולא ביזיל אחר הדרגא שלישית או כיון דס"ס עיקר השמועה באה מפי אחד אין כאן ריבוי עדויות אין ולאו ורפייא בידי ויש לילך לחומרא מוהרש"ג בס' צ"הכ שם סו"סי א"ך:

שע"ג ע"כ לא נחלקו הפוס' הנז' אלא דוקא בתרי גופי אבל אם העדוייות באו מגוף אחד שאחד שמע מפי רבים שמת ואיהו גופיה שמע מפי אחד שחי בכה"ג אמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' ומותרת. הגאון מו"הר שם דס"א ע"א וב':

שע אם יהיה האופן שראובן אומר ששמע מהגוי כד וש"ול אומרים ששמעו מאותו הגוי עצמו כ"וך נמצא דהעדים נמצאו מכחישין זה את זה בהגדת הגוי לכ"ע אזלינן בתר רוב דעות אפי' שהשמועה לא היתה במעמד אחד מוהר"ח מודעי בתשו' כי באה בס' ח"וש

ח"ב סי' ט' דנ"ג ע"ג ד': שע"ה סמ"ה ש"ע מי שיש לו ב' נשים ובאה א' מהן ואמרה שמת בעלה ה"ז תנשא ע"פ עצמה וצרתה אסורה. בש"ס יבמות דקי"ח מבואר דמחזיקין את בעלה בחזקת שהוא חי ואם הוא כהן תאכל בתרומה (לס' ר"ט דפסקו כוותיה) ול"פז י"ל דאין תופסים בה קידושין של אחר מיהו התוס' כתבו בשם ר"י דמסופק אם אוכלת תרומה דאורייתא ולפ"ז תופסין בה קידושין של אחר. ה' ב"ש בס"ק קל"ד. וכתב ה' בית מאיר דדין זה תלוי במחלוקת הר"אבד והרמ"בם פ"ט מה' תרומות ע"כ והן הנה דברי ה' תנא בס' משל פי"ב מה"ג דין ט"ו דעלה ונסתפק בזה אם קדשה אחר אם אסור בקרובותיה וכן אם זנתה והרתה לזנונים אם הבן הוא ממזר ודאי או ספק וכתב דתלוי זה במחלוקת הרמ"בם והראב"ד דלס' הרמ"בם דפסק כר"ט דאוכלת בתרומה הוא דחשיב לה כא"א גמורה ואסור בקרובותיה והולד ממזר ודאי ולס' הראב"ד דפסק כר"ע דלא תנשא ולא תאכל בתרומה אלמא דהוייא ספק א"א א"כ הוו ס' קידושין והולד ס' ממזר ואסור בממזרת ודאית עי"ש:

וכזאת וכזאת כתב ה' המאירי בפסקיו ליבמות שם דלדעת ר"ט אם אמרה האשה ניתן לי בן במד"הי מת בעלי ואח"ך מת בני אינה נאמנת לגבי צרתה אף להחמיר ומותרת צרתה להתייבם עי"ש. ואף דפוגע באיסור ערוה דהוייא אשת אח שלא במקום מצוה עכ"ז לעו' לא חיישינן לדברי צרתה לדידן דקי"ל כר"ט ודבריו כאין נחשבו ועבדינן עובדא לכתחילה להתיר ולדידיה פשיטא ודאי דאם זנתה הולד הוי ממזר ודאי ומותר בממזרת משא"כ לדעת רע"ק דאזלינן הכא והכא לחומרא. אלא שמצאתי בין כתיבותי משם הרא"ש ז"ל בתוספותיו על יבמות (שבס' לשון חכמים) שכתב דרע"ק דקאמר אסורה לאכל בתרומה היינו מטעם חומרא אמנם מודה גם הוא שאם זנתה שהי' בחנק דהרי היא בחזקת א"א עי"ש ולפ"ז נוכל לומר דגם לדעת הראב"ד שפסק כרע"ק לגבי הולד איפשר דדיינינן ליה כממזר ודאי כל כמה דחזינן דעבדינן עובדא להרגה ולקיים בה מצות חנק ולא אזלינן בה לקולא ככל ספק נפשות להקל ולדדהו לא נחלקו רע"ק ור"ט אלא באכילת תרומה דאי לא אכלה לא נ"מ מידי אבל לענין דינא לא מפקינן לה מחזקת א"א גמורה ולכן אם זנתה דיינינן לה בגופה מצות חנק ולא מבטלינן מצות התורה וכעת אין ס' לשון חכמים בידי לראות הדברים בשרשן וצריך ישוב לענין דינא. שוב אח"ז ראיתי לה' כפי אהרן בח"א חיי"וד סי' ד' דל"ג ע"ד שכתב כן וששתי כע"כ הון וע"ש מה שפלפל בזה:

שע"ו סמ"ח בהגה או שהמיר בעלה והניחה עגונה. ע"כ לא החמיר מור"ם כי אם באשה עצמה אבל בע"א גם הם יודו דאין לחוש. יד"א הג"הט ס"ק תקמ"ד וע' צל הכסף ח"א סו"סי ז':

שע"ז שם ש"ע וכן אם היתה מלחמה בעולם ואמרה מת בעלי במלחמה וכו' אי תיבת במלחמה הוי דוקא או אפילו מת סתם מהני. ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק תע"ר וע' בני אברהם סי' מ' ד"ץ ע"ד:

שע"ח שם בהגה וה"ה כל שאומרת וכו' אבל שלא במלחמה אפי' הלך שם סמוך וכו' ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק תקע"א מ"ש משם מוהרמ"מ וע' ראש משביר ח"א א"הע סי' ט"ז דל"ה ע"ג:

שע"ט ס"ן ש"ע בא ע"א ואמר ראיתיו שמת במלחמה וכו' אם אמר קברתיו וכו'. ע' בני אברהם סי' מ' מדנ"ט ע"א ואילך:

ש"פ שם מורם בהגה אבל ב' אפי' לא אמרו קברנוהו:

ב' אפי' לא אמרו קברנוהו נאמנים. זהו דעת הר"אש וחולק אהר"יף וע' כנ"הג הג"הט ס"ק תק"א משם מוהר"ם אלשקר שכתב שדעת הרמ"ה כהר"יף ומוהר"א אלפאנדארי בתשו' סי' י"ב תמה עליו דמנ"ל לאוקומי דברי הרמ"א כהר"יף שהיא ס' יחידית וע' שער אשר סי' ו' דמ"ד מ"ש ע"ד והצ"ע דבריהם עי"ד וע' יד"א ס"ק תר"יד שכתב משם הג"ור דפשטה ההוראה דבב' ליכא חשש בדדמי וכ"כ ה' ראש משביר בחא"הע סו"סי ח"י ומוה"ר שם ובסי' כ"ד דע"ו ע"א. וע"ע מכתב שלמה ס' ק"ב:

שפ"א כשהם שנים נאמנים אפילו הם פסוליים לדעת מוהרי"בל ודעימיה אבל מוהר"שך ודעי' ס"ל דאם הם פסולים אינם נאמנים כנ"הג ס"ק תק"ו יד"א ס"ק תרט"ז ובמ"ב ס"ק קצ"ג. ורבני האחרונים נקטי להלכה דכשרים ע' בא"המ סי' ס"ו דע"ב ע"ד. ראש משביר שם דמ"ג ע"ג:

שפ"ב אם באו בזה אח"ז נאמנים אפי' פסולים. כנ"הג ס"ק תק"ז משם מוהרש"דם וכונתו פשוטה דאפי' החולקי' על מוהר"יבל לא נחלקו אלא כשבאו העדוייות בבת אחת אבל כשבאו העדוייות זה אחר זה דכל חד באפי נפשיה קסמיך אלים סהדותייהו ול"ח תו בדדמי וכן מבואר דעת הרש"בץ בתשו' ח"א סי' פ"ב והמ"ביט בח"ב סו"סי מ"ט. באר המים שם ולא זכר שר תשו' הג"ור כ"ג סי' כ"א רמזו הי"דא ס"ק תרי"ט דלדעתו כל שהם בזה אח"ז גרע ועוד לו במ"ב ס"ק קצ"ב ומו"הר בס' שע"א סי' ו' דמ"ד ע"ד הביא שכ"ד הז"א ומצא כן בדברי הרש"בא דכל שהם בב"א עדיף יעו"ש ובס' צל הכסף ח"ב סי' י"א דפ"ג:

שפ"ג שם בהגה וי"א אפי' בע"א אפי' אמר מת ונהרג וכו'. ע' ח"מ ס"ק ק"ן. כנ"הג הגהב"י ס"ק תקע"ו. ראש משביר ח"א א"הע סי' ט"ז דל"ה שפ"ד

שם בהגה וע"כום מסל"ת שאמר שמת במלחמה צריך שיאמר קברתיו ויש מקלין בזה. המעיין בשרשן של דברים יראה דרבים הם הפוסקים דלא ס"ל לחלק בין ישראל לגוי. דבכולהו איכא למיחש לבדדמי וכמ"ש הח"מ בס"ק ק"ב והב"ש בס"ק קכ"ה דלא מעט המה הסוברים להיפך ונ"מ לענין דינא לדעת מי אלה אמרתי להזכירם פה. מדברי הרמ"בם פי"ג דגירושין והובא בטוש"ע לעיל סט"וב מבואר דאין לחלק שכתב יצא עכו"ם וישראל מעמנו ובא עכו"ם מל"ת ואמר איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו וכו' והוא שיאמר קברתיו ופירשו היה שם והר"ן בתש' סי' ג' והריב"ש בסי' שע"ז דטעמו של הרמ"בם היינו משום דכיון דאינו מכירו חיישינן דאמר בדדמי והרש"בא והריט"בא ונ"י רוח אחרת איתם בכונת הרמ"בם וכמבואר כל זה בב"י לעיל שם ומ"מ הצד השוה לדעתם דטעם הרמ"בם שכתב דבעינן שיאמר קברתיו היינו להסיר חשש בדדמי ולפי מה שראינו דגם המה נגררו למעשה אחר דעת הרמ"בם כל אחד וא' לפי פירושו א"כ יוצא לנו דדעת הרש"בא והריט"בא והנ"י וה"ה והר"ן והרי"בש דגם בגוי איכא למיחש לבדדמי ולפי דעת הרב"י שם גרע גוי מישראל שכתב שם דלדעתו לא כתב הרמ"בם דבעי קברתיו רק בגוי אבל לא בישראל יעו"ש וה' דרכי משה בסעי' זה כתב דדעת הת"הד בסי' ר"ם ומוהר"יו בסי' ע"ט דגם בגוי חיישינן וכן דעת הח"מ והב"ש:

לעומתם איכא סב' ר"ן ור"ש וראב"י דס"ל דיש להקל וכמו שציין המציין בדברי מור"ם ובהביטי דברי המרדכי במקומן בפ' האשה בתרא ראיתי דכ"ד ר' מנחם בר"י ור' קלונימוס. והרדב"ז בחדשו' ח"א סי' רצ"ד דב"ן ע"ד כתב וז"ל ותו דטעמא דבעינן דאסקוהו קמיה היינו משום דלמא אמר בדדמי וחושב שהוא ר' ואינו אלא שמעון ואיכא כמה גדולים שאמרו דגמילת לא אמר בדדמי וכן תמצא במרדכי ובהגה"מיי ע"ש וכיון שהוא שע"הד כדאי לסמך עליהם וכו' א"ד והביאם אחד מח"ור דורנו כמוהר"ש מנשה בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' ד"ך ע"ג ורמז ג"ך להג"ור כ"ג סי' כ"ד דנ"ט ע"ב דנקט להלכתא דכל היכא שהעד הוא גוי ליכא למיחש בדדמי ואייתי בידיה שכ"כ מוהרח"ש בקונט' דכ"ג והרדב"ז י"ש ואין ס' ג"ור אצלי לראות הדברים בשרשן כי הרואה דברי הרדב"ז בגופן שלהן יראה דהיו לו עוד טעמים רבים להקל וכמ"ש בסוף התשו' אח"ך ראיתי להרדב"ז בס' דברי חד סי' כ"ג שכתב להדייא דבגוי לא חיישינן דאמר בדדמי עש"ה: שפ"ה סנ"ה ש"ע היה דבר בעולם וכו'. מי שנשרף וצעקה אשתו ואמרה ראו בעלי שנשרף נאמנת וכו'. ב"ש סק"ס והוא מקור נפתח בסוגייא יבמות דקט"ו והובאה

בב"י וע' כנה"ג הגהב"י ס"ק תקפ"ו ותקפ"ז. יד"א ס"ק תשכ"ג והנמש' פ"ת ס"ק קע"ב. חיים ושלום ח"ב סי' א' שאסף וקבץ מחלוקת הראשונים בזה דאיכא מאן דפסק כרחב"א ולחומ' דאמרינן דמשום כיסופא ערק לעלמא גם במשאל"ס וכיוצא עי"ש:

שפ"ו סנ"ז ש"ע האשה שהלך בעלה למד"הי וכו'. ואין לה כתובה משניהם וכו' הרמב"ם פיו"ד מה' גירושין דין ז' כתב דאין לה מזונות ומרן השמיטו ולא ידעתי למה ואיפשר דכיון דכתב אין לה כתובה ממילא נשמע דגם תנאי כתובה לית לה ה' חס"ל בסי' ד' די"ז שפ"ז ה"ה יבמה שנשאת בעדות שמת יבמה ובא יבמה כל הדרכים האלו בה. כנה"ג הגה"ט ס"ק תק"ך משם מוהרש"ך ח"ב סי' רכ"ג ורשד"ם א"הע סי' קט"ו יד"א ס"ק תרכ"ה וע' ידי דוד א"הע סי' ה' דר"א ע"ב מה שהצ"ע דברי מוהרשד"ם ושסותר עצמו למ"ש בסי' קי"ח:

שפ"ח שם אבל בעלה הראשון יורשה אם מתה. כ"כ הנמ"קי וה"ה בשם הריטב"א והובא ב"י והוא מחלוקת תנאים בתוספתא דיבמות פי"א ודבר תימא איך אשתמיט מהנך רבוואתא תוספתא ערוכה הלזו ונ"ל דה"ט דמרן הקדוש השמיט דין זה מעל שלחנו והוסיפו מור"ם ז"ל במפה ובכונה מכוונת השמיטה לפי שמצא תוספתא זו וק' הדבר לדחות תוספתא ערוכה דאולי אם ראוה הפוסקים לא היו כותבין כן. ה' חסדי דוד בביאו' על התוספתא דיבמות דקכ"ד ע"ג וסיים שם דענין זה תלוי במחלוקת הפוסקים אי ירושת הבעל דרבנן או דאורייתא יעו"ש:

שפ"ט שם ש"ע אין משני אלא ממזר מדרבנן ע' כנה"ג הגב"י ס"ק תקצ"ו תקצ"ה. יד"א ס"ק תשכ"ט ועמ"ש אני הדל לקמן סי' ק"ן בס"ד:

ש"ץ סנ"ת ש"ע אם לא נשאת לב' אלא נתקדשה לבד וכו' עגונה שנתקדשה מבלי רשות ב"ד כי לא מצא תרופה למחלתה אי צריכה גט ואם ניתן לה גט אי יש להעניש להב"ד ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק תקכ"ו משם הרדב"ז ובס"ק תקל"ו משם מוהרשד"ם יד"א ס"ק תרכ"ו שערי רחמים א"הע סי' ו' שעמד בזה וכתב דיפה עשו אותם שהצריכוה גט עי"ד:

שצ"א מורם בהגה אנסוה להנשא או שהורו לה ב"ד בטעות ונשאת ע"פ הוייא כאנוסה ומותרת. ע' להטו"ז ס"ק מ"א ב"ש ס"ק קע"ב כנה"ג הגהב"י ס"ק תקצ"ד תקצ"ט. יד"א מ"ב ס"ק רס"ב ורס"ו ברכ"י אות ך' פתחי תשובה ס"ק קע"ד. יאודה יעלה חא"הע סי' ה' מוהר"ש דיל וייקייו בתשו' כי באה בס' פחד יצחק אות ס' הנד"מ דקי"ד ע"א:

סימן יט

א ס"ב ש"ע איש ואשה שבאו ממד"הי היא אומרת וכו' ע' בתשו' שהשבתי באייר התר"סט על פתגם דנא ועמדתי שם בענין אם נותנת אמתלא לדבריה ומה היא האמתלה המועילה יעו"ש:

ב אם הרשה ישראלית והאיש מומר לא אזלינן בתר חזקה זו הגם דקי"ל ישראל מומר שקדש קידו' קידושין וכמ"של בסי' מ"ד ה"ד בודאי קדש. כ"כ אני הדל בתשו' הנז' בס"ד:

סימן כ

א ס"א ש"ע הבא על אחת מן העריות וכו' ה"ז לוקה. ע' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ב' שערי רחמים סי' ז'. ישמח לב חא"הע סי' ג':

ב שם בהגה ואין צריכין לראות כמכחל בשפופרת וכו' בטור לקמן סי' קע"ח הביא דעת הגאון בה"ג שאין מוציאין אותה מבעלה כ"א עד שיראו כמכחל בשפופרת וכ"כ בתשו' הגאונים הנקראות שערי צדק ש"א סי' ו' וז"ל וזנות נמי דאמרינן דוקא דחזייוה לנואף ב' עדים במעשה כמכחל בשפופרת אבל בע"א לא מתסרא אשה לבעלה ברצון וכ"ש באונס וכו' א"ד וע"ע יד' דוד סי' ק"ו:

ג שם בהגה ונ"ל דה"ה דאינה נאסרת על בעלה. ע' מה שפלפל בדברי הטור והאחרו' הגאון אי"ש ירושלים בספרו מעשה איש חא"הע סי' ט"ו:

סימן כא

א ס"א ש"ע פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה. מטה לחם סי' ז"ך: ב שם ולא יעבר בפתח אשה זונה. ע' ח"מ וב"ש שהעתיקו דברי רי"ו כי הובאו בית יוסף דאם חשוד על אשה מתרין בו שלא יעבר פתח ביתה ואם יעבר מלקין אותו. וכתב בס' מים החיים בחלק מי גבאים סי' ה' דמ"א דה"ד כשהוחשדת היא פנויה אבל אם היא א"א אין מלקין י"ש ונעלם ממנו דכבר קדמו הבא"הט לקמן בסי' ב"ך סק"ה:

סימן כב

א ס"א בהגה ואפי' ע"א אינו נאמן. המציין ציין תשו' מוהר"יקו שו' קפ"ט וכ"כ מוהרי מברונא בתשו' סי' ח':

ב שם ש"ע חוץ מא"א וכו' שאין לוקין שלא להוציא לעז וכו'. ע' מים החיים בחלק מי גבאים סי' ז':

ג' סי"וד ש"ע וכן עט אשה שיש עמה תינוקת שיודעת טעם ביאה וכו'. דוקא תינוקות של אחרים אבל בניהם הקטנים פשיטא דלא מקרי שמינה שאינה בושה מפניהם כדאיתא כש"ע סי' קמ"ח ס"ב מוהר"ם זיסקנד רוטונבורג סי' כ"ו:

סימן כג

ס"א ש"ע אסור להוציא שז"ל ועון זה חמור מכל עברות שבתורה. הן הנה דברי הזוהר בכמה מקומות ובפרט בס' ויחי כתבו לית חובא בעלמא דלית ליה תשובה בר מהאי ולית לך חייבייא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, והיטב חרה לו. על הדברים הדברים האלה להגאון יעבץ ז"ל וז"ל בס' מטפחת ספרים ח"א צד 20 הרי אלו ב' דברים קשים ומרים האחר ששולל התשובה על החטא שלא נזכר בתורה בפירוש רק ברמז. וכלל גדול בידינו אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ותמה על עצמך על ג' ראשי עברות שהן ביהרג ואל יעבר וכן כל העברות החמורות מכריתות ומב"ד ול"ת את שם ה"א לשוא שנזדעזע כל העולם יש להן תשו' ולזה החטא שלא בא בו אפי' ל"ת גרידא מבואר לגמרי אלא מכללא נשמע לפיכך אינו אפי' בכלל הלוקין אלא בכלל בעלי מ"מ מדבריהם ודאי איתיה בסתמא העושה בזדון אחר ההתראה לא תועיל לו תשובה. בשגם מצינו מפורש היתר לאיסור זה, אף שלא במקום סכנה, רק כדי למצא תקנה לברר את הספק כמ"ש בחלון בס"ד. עם היות גם התלמוד מחמיר מאד בעון מוציא שז"ל מ"מ מניעת תשובה לא שמענו חלילה. מי ישמע לו לדבר הזה אפי' אם היה איפשר ח"ו שאמרו השי"ת עצמו אין לקבל גוזמא זו כמ"ש הראשונים דרך הלציי כל מה שיאמר לך הבע"ה עשה וכו'. והב' שמזכה כל הרשעים גמורים בכלל לראות פני שכינה לפי דעתו חוץ מזה הבלתי מוזהר בפי' בתורה יהא אבד סברו הא ודאי דבר שאין הדעת סובלו קשה וזר כראשון ומתנגד בירור גם לתלמודינו שמונה ד' כתות שאינן מקבלות פני שכינה וזה אינו מהמנין וכו' מי יאמין לשמועתו וכו' לפיכך אני אומר בטח שאין לשום לב לגוזמות כאלו שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אמר ה' חזקו ואמצו בתשובה ואל ירפו ידכם וכו' עכ"ל העתקתי כל דבריו כי הספר הוא יקר המציאות ודבריו שים מרפא ובעל דבריה הוא גדול ונורא שמו:

ואתה תחזה דאזיל בשיטה אחת עם הרב ב"ש שכתב בסק"א דמ"ש מרן חמור מכל עברות שבתורה לאו דוקא ומוכח לה מדברי הס"חח סי' קע"ו אולם כבר בא חכם הר"הג חיד"א ז"ל בס' פתח עינים במס' נדה על די"ד והועתקו דבריו בס' שיורי ברכה דפוס שלוניקי בסי' זה ופירש דברי הס"הא באופן נאות והעלה דדברי מרן דוקא יש"ב גם מוהרח"פ ז"ל בס' חיים ושלום ח"ב סי' ח"י כתב שבספרו תוכחת חיים כתב דאיסור זה הוא מן התורה יעו"ש: ודע דמ"ש הגאון יעב"ץ דמצינו היתר מפורש לאיסור זה אף שלא במקום סכנה וכו'. נראה דפותח כיון למאי דאיתא ביבמות פ' הערל דע"ו לבדק בניקב העטרה דעושין אופנים הפועלים להוציא זרע. אשר מסוגייא זו רצה הב"ש לקמן

סי' כ"ה סק"ב להסתייע עצמו להתיר להוציא ז"ל למי שמוצא דם על עד של אשה ואינו יודע אם ממנו או ממנה ושוב דחה ראיתו יעו"ש. וע' עיקרי הדט חיו"ד סי' כ"א אות ז' וע' בסמוך:

ב מי שיצא עליו קול שאבד אברי הזרע והגם שהוא מתקשה כדרך כל הארץ עכ"ז אינו מפליט זרע ונמצאת אשתו מעוברת ורננו הגוים עליו כי הולד אינו מבעלה אי מותר לבדקו לחממו ולהוציא ז"ל. ה' ח"וש שם צדד להתיר יען הוא לדבר מצוה לידע אם הוא בנו ואם מותרת לו מכאן ואילך ולא מלאו לבו להקל אם לא שהדבר נעשה בלתי ידיעת הרב ז"ל יעו"ש ובס' רוח חיים סי' זה נפל ט"ס ונכתב בשם חיים שאל ונהירנא דגם מר בריה ה' מוהרא"פ ז"צל בס' ויען אברהם עמד על כיוצא בזה וכעת אין הספר בידי והן עתה ראיתי להרב שדי חמד במע' אישות סי' א אות ל"ג שהביא דברי שניהם עי"ע:

ג אי בני נח מוזהרין אהשחתת ז"ל. ע' לה' שדי חמד כללים במע' הז' אות ך' שכתב דבמחלוקת הוא שנוי בין הראשונים ע"ע:

ד ס"ה ש"ע אשה שיש לה איטם ברחם וכו'. איתא ביבמות די"ב ע"ב תני רב ביבאי ג' נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה דר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשות כדרבן ומן השמים ירוחמו והפוס' השמיטו להא דרב ביבאי ונראה דסברי כרבנן (וכ"כ שם המאירי להדייא דהלכה כרבנן) ולכן אשה המשתגעת מחמת לידה אין להתיר לבעלה לשמש במוך כדי שלא תתעבר ואפי' נימא כדברי התוס' שם דלאחר תשמיש מותר עכ"ז אין להתיר חדא דא"א לצמצם ועוד דאיפשר דלא מזמני המוך באותה שעה וא"כ לבו של בעלה נקפו ופורש ממנה שמא תתעבר וכו' (ועכ"ז התיר להיציאה מתחת בעלה דאדעתא דהכי לא החרים רגמ"ה ואדעתא דהכי לא נשבע) ראש משביר ח"ב סי' ס"ט מתורת בנו של הרב. וע' פתחי תשו' סק"ב שהביא מחלוקת מרבני אשכנז יש מי שמתיר לפני תשמיש ויש מי שמתיר דוקא לאחר תשמיש ויש מי שאוסר אפי' לאחר תשמיש. ואני בעניי בהגהותי לס' עבודת השם א"הע סו"סי ג' הנה הבאתי מה' ישמח לב גאגין קי"וד סי' ד' דהתיר והר"הג מוהר"יא שם לא התיר רק לאחר תשמיש ובדעת בעלה ובשם ס' כי כתבתי דמשמע מדבריו דכשקיים פ"ו מותר לשמש במוך אפי' קודם תשמיש יעו"ש:

סימן כו

א ס"א ש"ע אין האשה נחשבת כא"א אלא ע"י קידושין שנתקדשה כראוי קידושין בלילה ע' כנה"ג הגה"ט סק"ז דהוו ס' קידושין. יד"א סק"ה. חוקי חיים סי' מ"ט שבט בנימן סי' י"ח. רוח חיים או"ד. זכרינו לחיים ח"א ע' קידושין אות י"ב. וע' פ"ת סק"ז שהביא סעד

לדברי השע"המ שכתב דהא דמספק"ל להפוס' היינו בקידושי שטר אבל בקידושי כסף לכ"ע יכולין לקדש בלילה יעו"ש. והן עתה כד"מ ס' מטה לחם לאחד המיוחד מרבני קושטא יע"א ושם בסוס"י י"ט כתב משם ה' רב פעלים שכ"כ משם הרשב"א והר"ן והגאון לא נ"ש שיטה לקידושין והרד"בז ע"ע וע"ע בזה לנהירו דעיינין ה' מוהר"אח נר"ו בס' תעלומות לב ח"ג הנד"מ סי' נ"ז שהנהיג בקהל עדתו שלא לקדש בלילה אי מצד הדין ואי מצד פריצות דבלילה איכא פר'וץ מרובה י"ש וכבר כתב כן בספרו נוה שלום דיני קידושין. וז"ל ה' פחד יצחק הנד"מ אות הנון ע' נישואין דס"א ע"א. ובפירארא נהגו לעשות נישואין בלילה ולא מיחו בידם חכמינו זקני ההוראה וכו' עי"ש:

ב שם בהגה אבל אם מייחד אליו אשה הטובלת וכו' ע' כנה"ג. וי"א באר מים חיים א"הע סי' כ"ח שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ט"ז דע"ג וע' להרב מוהרא"ח נר"ו בס' תע"ל ח"ג הנד"מ סי' ל"ב או"ב שכתב דכאשר יהיה האופן בבתי החופש והדרור שלא יוכלו לישא אחרת בנישואין ואשתו נאסרה או הופרשה ממנו ואינה יכולה להתגרש ממנו ולא יוכל לשלחה ע"פ נימוסיהם אז ודאי למצוה יחשב להתיר לייחד אליו אשה ישראלית ע"פ התנאים הצריכים ובראש כולם שתטבל לנדתה ולא יבא ליחד לו גויה וכדומה ובנה אצלו צי'ון תשו' הגאון יע"בץ בח"ב סי' ט"ו שהאריך בזה י"ש: ג שם וי"א דאסור ולוקין ע"ז משום לא תהיה קדשה ע' ח"מ ב"ש וכנה"ג פ"ת סק"א ובס' מי באר מבוקערעשט סי' נ"ה דמהפך אזכותיה דמור"ם הרדב"ז בס' דברי דוד סי' ל"ג:

סימן כז

א ס"א ש"ע בכסף כיצד נותן לה בפני ב' פרוטה וכו' ואומר לה וכו'. לא יתן הקידושין ואח"ך יאמר לה הרי את מקודשת דהוי מקדש במלוה אלא יאמר לה תחי' ואח"ך יתן הקידושין, כנה"ג הגה"ט סק"ח משם מוהר"א ירושלמי ז"ל ואנכי הדל לא הבינותי דאמאי מדמי ליה למקדש במלוה דהתם שאני דכיון דבתורת מלוה באה לידה ויכול להוציאה לצרכה וקי"ל מלוה להוצאה נתנה משו"ה אינה מקודשת דמה"ט כתבו הפוסקי' דאפי' המעות עדיין בעין אינה מקודשת וכמ"ש לקמן בסי' כ"ח ס"ז אכן בנתן לה מעות סתם ואינה יכולה להוציאה לצרכה מאן לימא לן דאינה מקודשת. ואי איכא למיחש בזה הוא מטעם אחר דכיון דבתחי' נתן בידה ואח"ך אמר לה הו"ל שתיקותא דלאחר מתן מעות דאפי' בנתן לה סתמא איכא טובא מהפוסקי' דס"ל דאינה מקודשת, ובפרט כשלא אמרה אין ואבוהון דכולהו הרשב"א וכמו שאכתב לקמן בסי' כ"ח אות יוידבס"דוחזה הוית למוהרד"פ ז"ל בס' חסדי דוד בפ"ק דקידושין דקמ"ב על לשון התוס' דקתני בכסף כיצד נתן לה כסף או ש"כ וא"ל הרי את מקודשת וכו' ה"ז מקוד' דדייק עלה

דאמאי תני בתוספתא לשון דיעבד נתן לה ואמר לה והא עיקר קידושין בכך לכתחילה ויישב עפ"ד מוהר"א ירושלמי אלו וסיים וכתב וז"ל ומ"מ נראה ודאי שאם נתן ואח"ך אמר בדיעבד כל שהם עדיין באותו מושב ה"ז מקודשת גמו' ודברי הרב היינו לכתחילה דהו"ל כמלוה ובזה יש לפרש היטב דברי התנא דקתני נתן וכו' אמר וכו' בדיעבד ה"ז מקודשת אבל לכתחילה לא יעשה כן דאלת"ה איכא תייובתא לדברי הרב מהך מתניתא עכ"ד ומלבד דגם עליו יעבר כוס התי'מה דקבל בשתיקה דברי מוהר"א ירושלמי ולא קתהי בה דדמהו למלוה ורב המרחק ביניהם וכנז'. עוד בה דלכל הצדדין עיקר הסייוע מלשון התוספתא אהמ"ר כדחזי יש לדחות דמאי דנקט התנא נתן לה ואמר לה הכונה דהכל היה בב"א ובדבור אחד נאמרו והכי ארחא דתלמודא לא שהיה הפסק ביניהם דאילו כן הי"ל נתן לה ואח"ך אמר לה והוא פשוט ושו"ר שקדמני בזה ההוא סבא ה' מוה"ריץ אבועלאפייא נר"ו בס' פני יצחק ח"ה סי' י"א (וארמזהו לקמן בסי' כ"ח או"ט בס"ד) והשג ישיג על ה' חמדי דוד ז"ל יעו"ש:

עוד אחרת יוצא מתוך דברי ה' חס"ד הנ"ל דאף אם ניחוש דה"ז נכנס בסוג שתיקותא דלאחר מ"מ מכל מקום כל שעדיין באותו מושב א"ל הרי את מקו"ל ה"ז מקודשת גמורה וכדמפרש לה דברי התוספתא דאי לאו הכי תינח דניצולנו מסוג מקדש במלוה אך עדיין לח נושענו מסוג שתיקותא דלאחר מתן מעות כל שהאמירה היתה אחר הנתינה אלא ודאי דלדעתו כל שהן עדיין באותו מושב ש"ד ולא זו בלבד אלא אפי' דהוי אחר כדי דבור דאי ל"ה הי"ל להתנות ובלבד שיהא תוך כ"ד ולשון באותו מושב משמע דהוא לאחר כדי דבור. ובשלמא מדברי מוה"רא ירושלמי דלא חילק בין לכתחי' לדיעבד ליכא למילף מיניה מידי דאיהו איפשר דסבר דאף בדיעבד לא מהני אך לפי דברי ה' חס"ד דהמציא לנו חילוק זה בין לכתחי' לדיעבד יוצא דאפי' בשתיקותא דלאחר מ"מ ואפי' לאחר כ"ד בדיעבד מהני:

ואם כנים אנחנו בזה יש להפליא על עוצם בקיאותו ורוב גדלו איך בין שורותיו יצהירו דינא רבא דעמדו עליו הפוסקים דמלבד דה' מוהרי"מט בא"הע סי' מ"ג כתב להדיא דכל שראו שנתן הכסף סתם ל"מ אם לאחר כ"ד א"ל לקידושין דלאו כלום הוא אלא אפי' תכ"ד א"ל ושתקה ליכא למיחש וכו' עי"ד הלא גם מוהריב"ל בח"ג סי' ך' נסתפק בזה וכבר בא חכם מן המז"רח אור זרו"ח הגאון מוהר"א אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' ישמח לב א"הע סי' י"ב והאריך הרחיב בפרט זה ואסיק להלכה דכל שהוא לאחר כ"ד ושתקה כ"ע יודו דל"מ כל שנתן לה בסתם. וכשהוא תכ"ד במחלוקת הוא שנוי והוייא ספק מקודשת יש"ב ואיך הר"הג מוהרד"פ ז"ל קפסיק ותני דכל שהוא באותו מושב הרי

היא מקודשת גמורה ומשמע אפי' לאחר כדי דיבור וצ"י: ב כבר ידוע כי בעיר הזאת שלוניקי הקדושים אשר בארץ המה והחיים אשר הן חיים עדנה הסכימו והכריזו בחרם חמור שלא לקדש אשה כ"א בעשרה ושיהיו מבן י"ח שנה ומעלה והחרימו את העדים אשר ימצאו בקידושין אשר לא יהיו על האופן הנז' מוהרשד"ם א"הע סי' כ"א והביאו הרב"ד בא"הע סי' ך'. ואתה תחזה למוהרש"דם בסי' י"ב שכתב וז"ל אין ספק שיש חרם מקדמונים ששום אדם לא יקדש שום אשה כ"א בכנופייא וברצון קרוביה היותר קרובים אליה וע"פ חכם ואנשי קהלה ע"כ ופשוט דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ומ"ש שיהיה ע"פ חכם ואנשי קהלה אין כונתו על הש"ץ אלא על רב הקהל שהיה נוהג בזמנם וכבר מצינו להרב"ד שם ובתשו' בארות המים סי' י"ח רבני אתרין שכתבו שאין צורך שיהיה שם ש"ץ ע"ע ובודאי דלא נעלם מעינייהו הך תשו' מוהרש"דם דסי' י"ב שכתוב ע"פ חכם ואנשי קהלה רק דמפרשי לה כדאמרן. וע"ע להכר"ש בא"הע סי' כ"ד שכתבו וז"ל כי מן הראוי שלא לקדש אשה בלתי אם נועדו עשרה בנ"א וחכם הקהל או חזן הכנסת מכללם והכי סדרו רבנן קדמאי בחרם חמור שלא לקדש אשה בפחות מעשרה בני אדם וכן הוא המנהג קדום בשלוניקי ע"כ:

וזיכני ה' ובא לידי טופס ההסכמה הלזו מועתקת מכת"י ההסכמות הישנות שבשלוניקי על יד אי"ש אשר כלבי (דודי ושאר בשרי החכם ד' שאול יצחק אמארילייו נר"ו) וראיתי להעתיקה פה וז"ן יען ראו עינינו רבו היום עבדים המתפרצים פורצים גדר בבנות ישראל הצנועות עומדות בירכתי ביתן ומעליליו עליהן שנתקדשו להם ונמצאו בנות ישראל כהפקר. ומסיתים ומפתים עדים רעים וחטאים כיוצא בהן לקיים מעשיהם הרעים ועל כן דאינו לחדש מה שכבר נשמע אלינו מאבותינו הקדושים אשר בארץ המה והוא לנדות ולהחרים לכל אשר בשם ישראל יכנה שיקדש אשה גדולה או קטנה לא על ידה ולא ע"י שליחה לא על ידי אביה ולא ע"י שלוחו ואם ח"ו שום בר ישראל יעבר על חרם הזה הנה מעתה ומעכשיו אנו מבדילין אותו מכלל עדת ישראל כעכו"ם גמור לכל דבריו ולא יקבר בקברי ישראל פתו פת כותי ויינו יי"ן ארור הוא ביום וארור הוא בלילה ורבצה בו כל האלות הכתובות בספר תורת מרע"ה ובכלל החרמות והשמתות והאלות והחומרות הנז' יחולו על העדים שיזמינו עצמם להעיד על דבר כזה ארורים הם לה' והנם פסולים לכל עדות וכל זה יובן אם לא יהיו הקידושין בעשרה מישראל גדולים בני חורין(מבן י"ח שנה ובכללם חזן הקהל) והיה זה ביום ד' ז' לחדש חשון שנת השכ"ח ליצירה פה שאלוניקי יע"א שמואל די מדינה: יצחק ב' שמואל אדרבי יעקב בכמוה"רר שמואל טאייטאצאק שלמה לבית חזן דניאל בכמוה"רר פרחיא הכהן ז"ל הצעיר מרדכי

מאמאלון אליהו בכמוה"רר חיים עובדיה משה בכ"ר יאודה גארסון (ובגליון ההסכמה כתוב לאמר) בש"ק ר"ח שבט התק"ב הוכרזה בת"ת בהוספה שיהיו הקידושין במעמד אבי החתן והכלה ואם לא יהיה להם אב היותר קרובים אליהם. והודיעני אי"ש ידידי הנ"ל כי מה שכתוב בחצאי לבנה הוא מכתיבה אחרת אשר איננה כהראשונה ושהוא חושב שהיא מכ"י מוהר"מ אלמושנינו ז"ל:

ג עיר שירון נגררת אחר שאלוניקו וחל עליהם גזרת ההסכמה. הב"ד סי' כ"ט וע' צל הכסף ח"ב שי' ו' וכן בעיר מוניסטירייו. דברי שמואל סי' ו' דקכ"ח ע"ד וע' למר ידידינו המגיה נר"ו שם סי' ב' דקכ"א ע"א: ד התקנה הזאת לא נהגו כמותה בכל ערי המוריאה וגם פה לארסו אין כאן חרם כלל באמ"ח ח"א חא"הע סוס"י י"ג והרב דניאל איסטרוסא בע"ס מגן גבורים בתשו' כי באה בס' ירך אברהם א"הע סי' ב' נסתפק בזה יעו"ש: ה בעיר קאשטוריאה לא נתפשטה הסכמה זו כמו שנראה מתשו' הכר"ש סי' כ"ד כ"כ הרד"ק בס' ידי דוד סי' ג' והרב רפאל ב"ח ז"ל שם בסי' ד' חלק עליו כי אינו ברור לו שלא נתפשטה הסכמה זו גם בקאשטוריאה יעו"ש:

ו בעיר סופיאה יע"א היה נראה לדון ע"פ הסכמה זו לפי מה שכתב המט"ש בס' מירא דכייא סי' ל"א ול"ב דאינדירני וסופיאה ואישטיפי על הרוב אזלי בתר מנהגי שלוניקי יעו"ש אכן שאלתי לזקנים ואמרו כי מעולם לא שמעו מהקודמים אליהם כי יש הסכמה כזו פה וכמה פעמים קדשו בלתי עשרה ולא שמעו שחשו בעבור זה:

ז בעיר קושטאנטינה יש הסכמה שלא לקדש בפחות מעשרה כ"כ ה' בני אברהם בסי' ל"ב משם כמה פוסחים:

ח מעשה בא לידי בר' שבא לישא אשה והי"ל אם ואחים ושלחנו אחר אחיה ולא באו האמנם אם הכלה היא מוצ'את אתה עמה בבית. ונסתפקנו אי מהני אמה של הכלה לענין זה. ועיקר הספק בנוי ע"פ ההסכ' המוצגת לפנינו באות ב' הקודמת שכתוב בה היותר קרובים אליה וחל עלינו חובת ביא'ור אם האם לגבי הבת או הבן נקראת יותר קרובה מהאחים זל"ז. והא גופאי יצא לחפ"שי בספרן ש"ץ לראות הנמצא כזה בדבריהם דרבנן ולא מצאתי מאומה:

אך ורק אומר כי מלבד דהסברה מכרעת דהאם היא יותר קרובה לבנה ולבתה מהאחים ובלשון בנ"א היא נקראת יותר קרובה וכבר אתה ידעת מ"ש הריב"ש בסי' ז"ר דכד מספקא לן מילתא בשטרא אזלינן אחר לשון בנ"א עוד בה מלשון חכמים גופיה יש להכריע דהאם היא נקראת יותר קרובה וכבר כתב מהרש"דם יו"ד סי' צ"ג דילפינן מלשון תורה ללשון תקנה יש"ב. ואמינא לה ממאי דאיתא בש"ס דב"ב דק"ח ע"ב לענין

ירושה דאב קודם לאחיו של מת ממאי דקאמר קרא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו ודרשו שארו זה האב והקשו בש"ס יכול יהא קודם לבן ת"ל הקרוב קרוב קרוב קודם נמצא שהאב קרוב לבן יותר מהאחים. ותו איתא התם בש"ס דק"ט ע"ב וממאי דשארו זה האב דכתיב שאר אביך היא אימא שארו זו האם דכתיב שאר אמר היא אמר רבא א"ק ממשפחתו משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה ע"כ הרי דאי לאו דכתב קרא ממשפחתו הו"א דהאם קודם נ"ך לאחים דא"עג דכתב קרא הקרוב אליו היינו אומרים דאמו יותר קרובה מהאחים לולא דכתב קרא ממשפחת וא"כ דון מינה ואוקי באתרין. וע"ע לה' מט"ש בסי' ר"י הג"הט ס"ק שהביא שכל הפוס' חלוקים על ס' ה' המבי"ט בח"א סי' של"ט דס"ל דדעתו של אדם קרובה אצל בנו אמרו ולא דעתו של האם יש"ב ולפ"ז יוצא לנו דאף אם האחים מוחים כיון דאמה של הכלה מתרצית די לנו בזה דהאיכא הכא רצון קרוביה היותר קרובים אליה וק"ל:

ט עדים שעברו על החרם ועל ההסכמה הנ"ל אי נפקעו הקידושין בעבור זה. במחלוקת הוא שנוי בין הראשונים והגאון מו"הר מוהר"אק בס"ה שער אשר סי' ל"א דצ"ה ע"א כתב דמידי ספקא לא נפקא י"ש וע' עבודת השם הנד"מ חא"הע סי' ט"ו דלא החשיבו לספק וכתב דלא פקעי הקדושין. וע' אמר שמואל א"הע סי' ו'. דברי שמואל סי' ג' דקכ"ד ע"ג וסי' ה' דקכ"ח ע"ג וד' וע' לקמן סי' כ"ח. עין משפט הנד"מ למוהר"א הלוי ז"ל א"הע סי' ב' ידי דוד סי' ג"ד. פני יצחק ח"ה סי' י"א. שערי רחמים א"הע סי' כ"ג: י כל ההסכמות הנז' אינם אלא בקידושין הראשונים שהם עיקר אבל בקידושין שניים שאינם אלא מפני מראית העין לא היה בזה חרם והסכמה. מו"הר ב"ד בסי' ך' וע' בארות המים חא"הע ה' קידושין סי' י"ח ורמזם היד"א לקמן סי' כ"ח הגהב"י ס"ק מ"ח:

י"א אי אריך לקדש את הכלה בהיותה לובשת בתי ידים וחוצצין בין ידה ובין הטבעת של קידושין. ע' פ"ת סק"א שהביא משם ה' כרם שלמה (חאס) שכתב דיש להקפיד שלא תהא חציצה בין הטבעות לאצבע ולכן אם הכלה מלובשת בבתי ידים צריכה להסיר מיד ימינה ע"ש ובדבר הזה נחלקו זוגא דרבנן ח"ור דורינו העי"א דהרב יצחק פראג כתב כס' הכר"ש. וה' מתתיה צורמאני מו"ץ בע"ת בוקערשטחלק עליו וכתב דראוי ונכון שלא להוציא הבתי ידים ובפרט היכא שהבתי ידים אדוקים הרבה מחמת זיעה והיה טורח להוציא ועשה מעשה לכתחי' שלא להסירם ויען שחלקו עליו רבני דורו הקריב אל משפטו אל נוכח פני מעלת הרב מר קשישא תנא ירושלמאה ר"לן כמוהר"י אלישר נר"ו ומצ'יר אביר יעקב האריך לדחות ס' ה' כר"ש ופש'פש ול"ו מצא הדבר מפורש יוצא מפי כבודו של הרב הלק"ט בח"ב סי' ר"ס ועכ"ז אסיק דהלכתא כוותיה דהרב המורה

המצ"ה ויפה דן יפה הורה לך נא ראה בספרו שמחה לאיש סי' ד' ד"ח ע"ג וד' וע' להרב המפור' מוהר"א פאלאגי נר"ו בס' אברהם אזכר דרמז דבריהם:

וכזאת וכזאת נחלקו עוד שני אדינים. ידי"ן הרב הישיש כמוהר"ין אבועלאפייא נר"ו עם מר דודו כמו"הר שלמה אבועלאפייא יצ"ו וכמו שראה תראה בס' פני יצחק ח"ב דס"ד דהרב המח' יצ"ו שם עם שכחו גדול להשיב ע"ד הכר"ש הנז' ולסתר ראייותיו ועלה על דעתו דאפי' לכתחי' לית לן למיחש משום חציצה כלל מ"מ אסיק מר דהואיל ונפק מפומיה דהגאון כר"ש דיש להקפיד לכתחי' אמרינן כבר הורה זקן ויש לחוש לדבריו ושכן עשה מעשה ושכנגדו הרב מוהר"שא יצ"ו חלק עליו שם וכתב שלא לעשות כדברי הכר"ש וכיון דהבתי ידים עתה הן עדיי הכלה אין לומר לה הורידי עדייך מעלייך אלא כלה תעדה כליה ובתי ידיה ע"כ והרב המחבר חזר להחזיק דבריו בס' פני יצחק ח"ה סי' ו' ושם הביא דברי מי שגדול הרב ר'לץ ועמד ע"ד יעו"ש ובס' שדי חמד ח' אסיפת דינים ערך חתן וכלה סוף אות כ"ו:

וי"ב שם ש"ע ואומר לה הרי את מקודשת. אם אמר הרי את מקדשת לי אין כאן קידושין מוהר"ח רומאנו בתשו' כי באה בס' ישמח לב גאגין סי' ו' די"ד והסכים עמו הרב המחבר שם סי' ח' דטו"ב סוף ע"ב וע' מטה לחם הנד"מ סי' ט"ז. ובתשו' שהשבתי בסיון התרס"ח למדתי מזה להיכא דנתן לה דינר וא"ל בדינה זאת ועמש"ש:

י"ג ב' עדים על הקידושין האחד מעיד שאמר לה הרי את מקודשת והעד הב' העיד דלא אמר אלא הרי את לכ"ע אינה מקודשת, ה' חקרי לב א"הע סי' ך': י"ד שם ש"ע בזה. אם לא אמר בזה במחלוקת הוא שנוי אי הוו קידושין. ע' כנה"ג הגה"ט ס"קח וי"א הגהב"י ס"קז כס"א אות א' ובתשו' קול אליהו ח"א חא"הע סי' ה'. וע' חסדי דוד פ"ק דקידושין דקע"ב שהביא סייעתא מהתוספתא לדברי המב"יט ז"ל בזה פ"ת ס"קג. ישא ברכה מוהר"יפ בתשו' כי באה בס' ישמח לב חא"הע סי' י"א דא"ך ע"ג. ורב ראו"מאי ס"ק הרב פני יצחק נ"רו בח"ה סי' ט' דפ"א ע"א כתב דהיכא דאמר בטבעת זה או בכסף זה לכ"ע ליכא ספקא ולא נחלקו רק באומר הרי את מקודשת ועכ"ז תמה על הכס"א ועל תשו' מוהר"י הנז' וע"ע מטה לחם הנ"מ סי' ט"ז וסי' י"ט דל"ח ע"ד צל הכסף ח"ב סי' ז':

מ"ו כיון שלא אמר בטבעת זו אע"פ שאמר הרי עכ"ז משמעותו דאת מקודשת לי מקודם. מוה"רש בן חביב ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' ו': ט"ז א"ל הרי את מקודשת לי בזהב שכטבעת זו נחלקו בזה שני ח"ור קושטא הע"יא מר אמר דהו"ל כאומר שהוא מקדשה בזהב אחר שבטבעת שעתיד ליתן לה למחר: ומה שנותן לה הוא לדוגמא ומר אמר דהוו קידושין דאמרינן טעות נזרק לפניו וה"ד יד"ין הרב כמוהר"חמ נר"ו בס' מטה

לחם סי' ט"ו ומנ"יר העלה דהוו קידושין מאחר דאיכא הוכחה שהוא היה חפץ לקדשה בעודה משודכת קודם שתחזר בו ואיך נאמר דאין דעתו לקדשה רק לאחר זמן והביא ראיה ע"ז יעו"ש וע"ע לו בסי' י"ט:

טו"ב אין קפידא אם אמר אתה מקודשת לי בלשון זכר במקום את. מוה"רש בן חביב בתשו' שם:

י"ח שם בהגה נוהגין לקדש בטבעת וכו' בכל התלמוד אין רמז לטבעת קידושין. וקידושין שבתלמוד הם כסף סתם יהיה מה שיהיה והיה המנהג לקדש בכל דבר גם במטבעות, בשיראין ובפירות ובדברים אחרים אבל כבר בימי הגאונים היה מנהג פשוט להיות מקדשים בטבעת ומצאנו בקובצי תשו' הגאונים שמדברים מקידושין בטבעת כמו מדבר הנודע ונהוג (שערי צדק ח"א ש"ג סי' ט"ז) והמנהג הזה מובא כדבר ידוע מרב סעדיה גאון (שם סי' י"ב) ומרב האיי גאון (חמדה גנוזה סי' קס"ב) בתשובותיהם ולפי הנראה תקנו הגאונים כן שיהיו הקידושין בדבר ידוע מפני הקראים שהיו אומרים כי כסף הקידושין שהאשה נקנית בו הוא המוהר הכתוב בתורה ושיעורם כשיעור המוהר ולהוציא מלב הטעות הזו תקנו טבעת קידושין. דור דור ודורשין ח"ד צד:

י"ט צריך החתן לקדש בימין דידיה וגם בימין הכלה ובאצבע הסמוך לגודל ישים הטבעת ולא בגודל מוהר"ם מינץ סי' ק"ט ה"ד ה' נחלת שבעה כמחו' לסי' י"ב או"ב ונ"ט משלו י"ש וכתב מוהר"ש דיל ויקייו בתשו' כי באה בס' פחד יצחק או"ס הנד"מ בדק"י ע"א דלא בא לומר שאם שם המקדש את הטבעת באצבע קמיצה של יד שמאל דלא הוייא מקודשת כהלכתה דחלילה לומר דבר זה והאומרו אינו אלא שוטה רשע וגם רוח וכו' עי"ד וכ"כ ה' חיים ושלום ח"ב סי' י"ט דמקודשת:

ך שם ש"ע ואם היה מדבר עמה תחי' עע"ק. הב"ש בסק"ו כתב משם הכ"מ דלדעת הרמב"ם שכתב היה מדבר עמה עע"ק ורצת הוא דצריכה היא לומר הן ומדעתו כתב דלס' הרמב"ם גם אם שתקה מהני יעו"שובכנה"ג הגה"ט סקי"ט ומרן בש"ע לא העתיק תיבת ורצת ויכולין אנו לומר דלדעתו גם בשתיקה מהני וה' באר מים חיים בח"א חא"הע סי' י"ד אגב ריהטיה כתב דלדעת הרמב"ם ומרן דקי"ל כוותייהו צריכה שתאמר הן כי"ד ואהמ"ר אין הכרע בדעת מרן ואדרבא מדהשמיט תיבת ורצת שכתב הרמב"ם יכולין אנו לדון דס"ל דבשתיקה לחוד מהני וק"ל. וע' אביר יעקב סי' כיד וע' דברי שמואל סי' ב' דקי"ז ע"ב שנגרר אחר דעת הבאמ"ח וחשב לריעותא בנ"ד מה שלא אמרה האשה הן עי"ד ובס' פני יצחק ח"ה דע"ב:

כ"א אם אמר לאבי הבת לו היית אוהב אותי היית נותן לי את בתך לא מקרי מדבר עע"ק רק תרעומת וצועק לשעבר ה' באמ"ח שם:

ב"ד שאלו להאשה לו קיריס אה פ' פור נובייו? אי חשיב כמדבר עמה עע"ק. ה' מוהר"ש מאטאלון ז"ל בס' עבודת השם סי' י"ד דק"א עמד בזה וס"ל דכיון דבזמנינו לשון זה דחתן הוא מורגל אפי' היכא דאין שם כ"א שידוכין לבד וכמו שרגילים העולם לומר פ' הוא נובייו של לאה הגם שאינה מקודשת לו כי אם בשידוכין א"כ ל"מ דרז"ל אמרו מדבר ע"ע קידושיה ולא ע"ע שידוכיה ועפ"ז העלה דבמחלוקת הוא שנוי דהאיכא מאן דסבר דמדברים ע"ע שידוכיה ל"מ יעו"ש. ואני הדל בהגהותי שם שויתי עזר על גבור דכן היא ס' מוהר"ר בן חסון ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' כ"ו. אולם לעומתו הרב מוהר"ש גאטינייי ז"ל בתשו' שם סי' ז"ך ומוהר"דק ז"ל בס' ידי דוד סי' ח' חלקו עליו וכתבו דמדברי הפ"מ בא' סי' כ"ט והריט"בא ז"ל מבואר דלשון זה הוי לישנא מעלייא דקידושין והכי נקיט בפשיטות מו"הר בס' שער אשר סי' ל' דצ"ב ע"ב י"ש. הן עתה נד"מ ס' אם הדרך למוהר"ם אשכנזי ז"ל מרבני קושטא ובסי' ך' מחא"הע שם נכתב ונחתם פסק א' לרבני קושטא והנלקט מהם דתיבת נובייה אינו נכנס הפי' לכלל שדיך רק אחר שראו שנתרצו להנשא זל"ז ונתנו גמר בענין התנאים דשייכי להמדודים והנדוניא קרו לה נובייה יעו"ש:

כ"ג אמר לאשה תרצי להתקדש ליל והיא שתקה ולא ענתה לא הן ולא לאו ומיד נתן לה בשתיקה הוייא ס' מקו' ודנין בה להחמיר. כנ"הג הגה"ט סק"טו משם מוהרי"בל וע' בס' עין משפט הנד"מ בחא"הע סי' י"ב שהצ"ע דבריו ולדעתו אין כאן ספק קידושין דהא דמהני מדברים עע"ק היינו כשלא היה בלשון שאלה עש"ב:

כ"ד כשהיתה יודעת בתחי' שהכונה להתקדש לו הוי כמדבר עמה עע"ק. כנ"הג הגה"ט ס"ק ע"ח בשם מוהר"מ מפדוואה והרב"בז ומוהרש"ג בתשו' צל הכסף שם דצ"ז ע"ג גריר ואזיל בתר דידהו וע' עבודת השם סי' ט"ו דקייב ע"ע ומ"ש אני הדל בהגהותי שם:

כ"ה הוראת הטבעת לעדים אם ש"פ הוי כמדבר עמה עע"ק כנה"ג הגהב"י ס"ק ע"ג משם מוהרשד"ם א"הע סי' ל"ד וכ"כ בס' עבודת השם א"הע סי' ט"ו דקי"ב ע"ד:

כ"ו שם בהגה י"א דלא בעינן מדברים עמה אלא כל שמדברים לפניה סגי. ע' כנה"ג הג"הט סקט"ז שכ"כ משם מוהריב"ל וע' יד"א הג"הט סק"ט דהביא בשם מוהרש"ך ח"ג סי' א' דבעינן עמה ממש. וע' בהגהב"י סקי"ד. וע' למוהר"ש גאטינייו ז"ל בתשו' שבס' צ' הכסף ח"ב סי' ז"ך שכתב דגם מוהרש"ך לא פליג ע"ז ונדונו שאני עי"ש ובס' ידי דוד קראסו סי' ח' ומו"הר בס' שע"א סי' ל' דצ"א ע"א כתב דמוהרש"ך סותר את עצמו למ"ש

בח"ב סי' קל"ד וח"ג סי' ל"ג י"ש וע' עבודת השם סי' י"ד דק"א ע"ד ואני עני בהגהותי שם הנה הבאתי דברי מו"הר מוהרא"ק ותמהתי עליו דמלבד כי אנכי לא ידעתי דבר סת"ר בדברי מוהרש"ך כי בסי' קל"ד ול"ג לא דבר מזה עוד בה דמוהר"מ ד"ב והרב המורה שהביא מוהראד"ב בסי' כ"ג קאי באפין באופן דמידי פלוגתא לא נפקא והכי אסיק ה' דברי שמואל בסי' ב' דקי"ו ובסי' ג' דקכ"ו וע"ע בס' עבודת השם סי' טי"ו דקי"ב ע"ב ובס' פני יצחק ח"ה דע"ב וראה זה חדש שראיתי בתשו' מוהר"ד איסטרוסא שבס' ירך אברהם א"הע סי' ב' שכתב להדייא כל שמדבר עם העדים סגי הגם שלא היה בפני האשה עש"ה:

כ"ז אפי' לס' החול' וס"ל דבעינן עמה ממש אינו אלא כשהיה הדיבור קודם המעשה אך היכא דבשעת נתינת הקידושין דבר המקדש עם העדים שיהיו עדים על הקידושין היא היתה שומעת פשיטא ודאי דהו"ל כאלו דבר כל הדברים כולם כלפי הנערה עצמה שער אשר שם וה' מוהרש"ג בתשו' צ"הכ שם ומוהרד"ק בס' ידי דוד שם ס"ל לחלק כל בתר איפכא דכל היכא דהדבור הוא בשעת קידושין אליבא דכ"ע צריך לדבר עמה דוקא וכבר העירותי ע"ז בהגהותי לספר עבודת השם שם. וע' דברי שמואל סי' ב' דקי"ז ובדברי מר ידידינו המגיה נר"ו שם דצדק במאמרו עי"ד:

כ"ח ס"ב ש"ע א"ל הרי את אשתי הרי את זקוקתי וכו' ע' מה שפלפל בזה ה' ברכות מים ד"ק ואילך:

כ"ט ס"ג ש"ע ה"ז מקודשת מספק. מן התורה אינה צריכה גט בס"ק רק מדרבנן דאוקי אתתא בחזקת פנויה ומיהו אם כשבא הספק לפנינו כבר נתקדשה לאחר הורע חזקתה ובעייא גט מדאורייתא. כנ"הג הג"הט סק"ך וכ"א יד"א סק"יג וי"ד. שער אשר סי' ל' דצ"ג ע"ג:

ל חם יש לפנינו ס"ס לומר שאינה מקודשת מקלינן דבס"ס מקלינן גם באיסור ערוה וכמבו' בכנה"ג וי"א לקמן בסי' ס"ח. ואע"ג דקי"ל דבדבר שבערוה אין הולכין אחר הרוב וחוששין למיעוט מ"מ מקלינן בס"ס ובפרט היכא דמסייע החזקה כגון בספק קידושין דאית לה חזקת כשרות ואית לן תלתא ספקי נקיים אנחנו גם מסברת הר"ב הובאה במרדכי פ' החולץ וגם מס' האומרים דשם פלוגתא דרבוואתא חד הוא. מו"הר בס' שער אשר סי' כ"ט ותמ"ה יקרא על מוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"א סי' ב"ך שהפריז על המדה והחמיר מאד בענין קידושין דאפי' בג' ספקי בפלוגתא דרבוואתא לא מלאו לבו להתיר יעוש"ב וע' מוהרש"ך ח"ד סי' ס"ז. דברי שמואל סו"סי א' ולמר דידינו מע' המגיה נר"ו שם מה שבנה אצלו צי'ון בענין זה וע"ע פחד יצחק מע' הק' מדצ"ה ואילך

כמה פוס' שנמשכו להתיר בס"ס יעו"ש ובס' פני יצחק ח"ב דע"ה וח"ה סי' ו' דע"ה ע"א. ובס' תעלומות לב ח"ג בקונט' השליחות סו"סי ג':

ל"א היכא דאיכא ס"ס להחמיר ולהעמיד הקידושין מחמירין הגם דנפיק מינא קולא דאם קדשה אחר מוכרחים אנו לומר דלא הוו קידושין עכ"ז לית לן בה מו"הר שם בסי' ל' דצ"ג והאריך הרבה בזה יעו"ש ובס' ישמח לב חא"הע סי' י"א דכ"ד ע"ג ובתשו' שהשבתי בכסלו התרס"ו:

ל"ב ס"ד שיע א"ל הרי את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק מ"ג דאחר שהביא להקת הרבנים וחבל נביאים דנקטי להלכה הכי עכ"ז אסופא דמילתא הביא משם רבני הפוס' ומהם רבני שאלוניקי דלא אזרו חייל להתיר בלי גט. וע' יד"א הגהב"י ס"ק נ"ב. שמן המשחה סי' ס"ז דמ"ו ע"ד ברכות מים דק"ח זכרינו לחיים ח"א ע' קידושין או"ד ורבני דורינו האחרונים רבני שאלוניקי לא זזה ידם מסברת המחמי' דלא בעינן לי ע' שער אשר חא"הע סי' ל"א צל הכסף ח"א סי' ט' דמ"ח דיה ברם דברי שמואל סי' א' ובסי' ג' דקכ"ב ע"ב הביא משם רב הפוסק א' מרבני מערב שבאה תשובתו בס' ישמח לב סי' י"א שרצה להקל והתנפל עליו הרב המחבר בדכ"ב דאין להקל מטעם דרבו כמו רבו המחמי' י"ש מוהר"ש בן חביב בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ו' וע' בס' עבודת השם סי' ט"ו דקי"א שכתב וז"ל ועכ"פ נראה פשוט דאין לחוש כלל לס' הי"א אפי' לעשותם ס' מקודשת דהרי פשטה ההוראה מרבנים כבירים אשר בעירינו דאין לחוש לס' הי"א שהביא הר"ן ונסתייע עצמו גם מתשו' מו"הר בס' צל הכסף הנז' והביא משמו שכתב דאין לחשש כלל למה שחשש מוהרשד"ם להצריכה גט וכו' יעוש"ב ומ"ש אני עני בהגהותי שם והספרים שציינתי שם כעת אינן עמדי לראות הדברים בשרשן אך מאי דקמן ס' צל הכסף ניתי ונחזי שם בדמ"ח ע"א דהגם דבתחי' חשב לומר דאין לחוש עכ"ז נרתע לאחוריו מכח רבני האחרונים שנמנעו לעשות מעשה היפך ס' מוהרשד"ם וכמו שיראה המעיין שם:

ל"ג ב' עדים שהאחד אומר שאמר לי והב' אומר שלא חמר לי במחלוקת הוא שנוי אי חיישינן לקידו' דאיפשר שזה שמע וזה לא שמע. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ד. יד"א סק"ך. משנה למלך פ"ג דה' אישות. חוקי חיים בליקוטיו דקליו. שערי רחמים א"הע סי' ב"ך ישמח לב א"הע סי' י"א וסי' י"ב חק"ל א"הע סי' ך' דמ"ה:

ל"ד אם המקדש והמתקדשת אומרים דלשם קידו' נתכונו יש פוסקים שכתבו בדעת הרש"בא דס"ל להחמיר ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק ב"ך והח"מ בסקי"א כתב דל"מ מידי כונת שניהם כל שהלשון אינו טוב וע' יד"א הגהב"י ס"ק פ"ט חק"ל א"הע סי' ך' דמ"ב

ע"ג וכתב מו"הר בס' צל הכסף ח"א א"הע סי' ט' דנ"א ע"ג דמי יקל ראשו נגד אשלי רברבי שהחמירו אף שהוא מתו' חומרא אבל בצירוף ריעותא אחרת יש להקל יעו"ש. ובס' שער אשר סו"סי ל"א ובהגהותי לס' עבודת השם סי' ט"ו דקי"ד ע"א:

ל"ה אפי' אמר המקדש לה אי נון פואידים ריסיביר קידושין די דינגון בר ישראל שפירושו ולא תוכלי לקבל קידושין משום בר ישראל כל שלא אמר לי אינה מקודשת. כן מבואר בס' צל הכסף ח"ב סי' ז' וכ"ן מדברי מו"הר מוהרש"א בס' דברי שמואל סי' ג':

ל"ו נתינה ותחיבת הטבעת באצבעה מספקא לן אי הוייא הוכחה שהיא המתקדשת כיון דקפיד לשים אותה באצבעה ממש ומה גם בזה שבא בקב"ע שא' מהעדים א"ל למה קבלת אותו והיא משיבה מאי איכפת לי דנראה דכולם הבינו שהיא המתקדשת. עין משפט א"הע סי' י"ב ל"ז ש"ע שם ואם היה מדבר עמה ע"עק ה"ז מקודשת. היכא דאיכא תרי ריעותי שאין הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת נסתפק ה' מוהר"א מוטאל ה"ד הכנ"הג בהג"הט ס"ק ל"ז אי מהני מה שהיו מדברים מקודם וע' למו"הר בס' שער אשר סי' ל' דצ"א אשר העלה ואשר הביא מספרן ש"ץ דאפ"ה מהני י"ש וע' עבודת השם סי' י"ד דק"ב עג"ד:

ל"ח הא דמהני כשהיו מדברים ע"עק ה"ד היכא שהיה הדבור דמקודם מבואר ומוכח מתוכו דמקדשה לו אבל אם גם במה שדברו עע"ק ליכא הוכחה דמקדשה לו ודאי שאינו כלום ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ט"ל י"ד"א הג"הט ס"ק כ"ו ומ"ש בשם הרדב"ז ח"א סי' רצ"ו הרואה שם יראה שכתב מרורות ע"ד מוהריב"ל ע' יושב אהלים ס' במדבר דק"א דהצ"ע דברי הרדב"ז וע' שער אשר סי' ל' ריש דצ"ב עבודת השם סי' ט"ו דקי"ב ע"ג וע' מוהר"ש בן חביב בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ו' כתב ככל הדברים האלה מדקדוק דברי מוהרשד"ם בסי' כ"ד ולא זכר מכל דברי הפוס' הנז' יעו"ש ובס' מטה לחם סוס"י ט"זל"ט קירו ביאור סי מי קיריס ביין ריסיבי איסטו פור קידושין והשיבה לייה לוס ריסיבו פור קידושין ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק נ"ה דבמחלוקת הוא שנוי די"א דהוי הוכחה למקדש ולמתקדשת יעו"ש ובס' עין משפט א"הע סי' י"ב ואפי' לס' הייא דמהני ה"ד היכא דאיכא תיבת קידושין וכיון שהזכיר מילה זו הוי שפיר מדברים עע"ק אבל אם אמר לה בסתמא מי קיריס אמי? והיא השיבה אי טו מי קיריס? לא מקרי מדבר עע"ק לכ"ע מיה"ר מוהרש"א סי' ג' דקכ"ב עג"ר:

מ שידוכין אי חשיב כמדבר עמה עע"ק ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק מ"ב והגהב"י ס"ק י"ד י"א הגהב"י ס"ק ע"ח תק"ל א"הע סי' ך' דע"ג ע"א מוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב א"הע סי' ז"ך דצ"ז ע"ד וע' מה שהאריך מופת דורנו בס' צל הכסף ח"א סי' ט' מדמ"ח ע"ד ואילך

ואסיק דאין מי שיחמיר בענין זה לבד מוהריב"ל ואף לדעתו אינו אלא חששא בעלמא ולכן יש להקל כשאינם השידוכין בקנין גמור או בדאיכא תרתי לריעותא שאין בו הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת או דאיכא: ריעותא דלשון הקידושין אינו כהוגן ושאין לחלק בין נתן לה בשתיקה לנתן לה בדבור או בין שדיך ללא שדיך מקודם יעוש"ב נפלאות מתורתו. וכן העלה מו"הר מוהרא"ק בסי' ל"א וע' עבודת השם סי' י"ד דק"א ובסי' ט"ו ואם כבר נפרדו איש מעל אחיו קודם המעשה ע' יד"א סק"פ ובתשו' מוהר"ח רומאנו בס' ישמח לב גאגין דט"ו ע"א וע"ב והמחבר שם בסי' ח' די"ז ע"ג שכתבו דאין מקום להחמיר מצד זה:

מ"א ט"ה ש"ע יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף א"ל הריני נותנו לך בתו' קידושין הוי כאומר לי בזה נחלקו הפוס' דהריב"ש סי' רס"ו ה"ד בב"י ס"ל דעדיף מאומר הרי את מקודשת בלא לי (דס"ל לרובא דרבוואתא דל"מ ודלא כס' שהביא הר"ן וכאיזה פוס' הרשב"א קאי כוות"ת) ורבני פרווינצא ה"ד מוהריב"ל בסי' י"ח פליגי וס"ל דגרע מהאומר הרי את מקודשת בלא לי דאילו התם הא מיהא תפס לשון רז"ל רק דחיסר מילת לי משא"כ בלשון זה דלא קאמר כתקנת רז"ל יעו"ש. וכתב הכנה"ג בהגהב"י סקל"ז וזיל אע"ג דהריב"ל הביא בשם ר' ישעיה ורבנים אחרים דבעינן שיאמר דברים שהאשה מתקדשת כמו הרי את מקו' אבל קידושין הוא שם דבר נקטינן להחמיר כהרשב"א והריב"ש וכ"פ הרבנים האחרו' מוהרח"ש בתשו' סי' י"ג וכ"כ מוהר"א גאליקו וע' מוהריב"ן בתשו' הובאה בתשו' מרן דיני קידושין סי' י"א (פ"ח) ובס' פ"מ ח"א סי' כ"ח וח"ב סי' ב' ע"כ גם ה' יד"א בס"ק מ"ו כ"כ בשם מוהרי"ח בתשו' סי' א' ומוהרש"ך ח"ד סי' ס"ז ובני משה סי' ל"ה ע"ע ותמיה לי דהי"ל להביא מדברי מוהריב"ל עצמו שכתב וז"ל וכיון דהרשב"א והריב"ש ז"ל כתבו שיש לחוש להצריכה גט מספק אע"פ שכל אותם הרבנים רבני צרפת ופרווינצייא כתבו להקל אין לסמך עליהם להקל נגד הרשב"א וכו' עכ"ל וכמו שכיר אחרי רואי להכנה"ג גופיה בס"ק ז"ך שהביא דברי מוהריב"ל אלו נמצא שיש כאן הודאת בעל הריב הוא מוהריב"ל יעו' באר מי"ח ח"א הע סי' י"ד דס"ב ולמו"הר מוהר"אק ז"ל בס' שער אשר סי' ל' דק' ע"א (וס' אביר יעקב שציין אינו איתי) וע' חיים ושלום ח"א סי' ב"ך דמ"ט ע"א ומ"מ אע"פ שכתבו הפוס' הנז' כן לא נמנעו מלעשותו סניף גדול וכמו שתראה למוהר"חש סי' י"ט ובהשו' מוהריב"ן שם:

והוצרכתי להעתיק הדברים האלה ולשניות את הידוע בעבור כי ראיתי לגדול אדונינו ה' מוהר"א גאטינייו בס' צל הכסף ח"א סי' ט' דמ"ה ע"ד דאחר שהביא דברי רבני פרווינצא שהביא מוהריב"ל כתב וז"ל וכל הפוס' הבאים אחריו תפסו סברא זאת ליסוד ועיקר

גדול וכו' ומאחר עלות דכל גדולי עולם ראשו' ואחרונים עומדים על תלם אחד לדון ולהקל להתירה בלא גט אפשר דהיינו יכולים להקל בנ"ד אלא דנ"ד שנייא היא שהיו שידוכין ביניהם וכו' עי"ד וכאשר ירדף הקורא לבבו יבין דדעת הרב היה להקל ומבלי שום ריעותא אחריתי לולא שבנ"ד היו שידוכין וזוהי שקי. דכל רבני הפוס' הנז' לא אחד בהם דאזר חייל לסמך על סברת רבני פרווינצייא הנז' להקל ואף מוהריב"ל עצמו לא סמך ע"ז:

ובאמת על עיקר דבריהם היה ק"ל למה זה כל הפוס' הנז' חששו להחמיר ושום א' מהם לא עלה על דעתו להתיר בס"ס כי הוא זה ס' אי הלכה כהאומ' דהרי את מקוד' בלא לי ל"מ ואת"ל דמהני דילמא הלכה כרבני פדווינצייא דהריני נותן לך זה לשם קידושין גרע מהרי את בלא לי דאילו התם נקיט לשון חז"ל אלא דגייז מילת לי וכמו שכ"ר לה' מ"ץ בח"ב סי' ע"ד דקפ"ד רמזו ה' צ"הכ שם שחשב להך ס"ס אלא דלא מלאו לבו להקל נגד הרש"דם ומזהר"יבל שהחמירו י"ש. ואנכי לא ידיעתי איך אמר דבר וחזר לאחוריו שהרב מוהר"יבל גופיה בח"ב סי' ו' עשה ס"ס בענין קידושין ומר הוא דקאמר דמהני אפי' לס' ר' ברוך משום דיש לה חזקת פנויה מקודם דבכגו"ד אף ר"ב מודה יעו"ש ומדוע פה שינה את טעמו ולא עשה ס"ס והלך להחמיר ואחריו נגררו אנשי השם שרי הצבא:

אבל כד דייקינן פורתא ל"ק ול"מ משום דבנד"ז איכא ג"ך ס"ס להחמיר דהיינו ס' אי הלכה כמ"ד דהרי את מקודשת בלא לי דמהני ואת"ל דל"מ דילמא הלכה אהרי"בש ודעי' דס"ל דהריני עדיף מהרי את מקודשת בלא לי. וכיון דאיכא ס"ס להקל וס"ס להחמיר אזלינן להחמיר ומש"וה לא עיילוהו הך דינא לס"ס. ולא אכחד דלפ"ז ק' על המ"ץ דאח"ז כתב דמשום גדר ערוה לא רצה להקל הלא אעיקרא אין כאן ס"ס וכדבר האמור. איך שיהיה בגוף הענין דהיכא דא"ל לקידושין או בתורת קידושין מידי פלוגתא לא נפקא והרי היא מקודשת מספק ואין להתיר בס"ס הנז' אם לא בהצטרף ס' אחר. ועמ"ש בתשו' שהשבתי בחדש שבט התר"סט:

מ"ם נתתי לך בתו' קידושין אי דמי להריני. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק פ"ט. יד"א ס"ק ל"ט דבמחלוקת הוא שנוי מחזה אברהם סי' ב"ך ד"ע וע' שער אשר סי' ל' ד"ץ ע"ג דתמה על הכנ"הג ולדעתו ליכא מאן דפליג רק חכם א' שהובא בלח"ר סי' כ"ג דסובר דהו"ל כמו הריני ע"ש:

מ"ג אמר נה איסטו פיר קידושין, או טומה איסטו פור קידושין, או ה"ז בקידושין. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק מ"ח ונ"ט וס"ח. יד"א ס"ק נ"ז. צל הכסף ח"א סו"סי ח' וט'. ומ"ש אני הדל בהגהותי בס' עבודת השם סי' ט"ו דקי"א ע"א:

מ"ד אמר לאשה טי דו או בו לו דו. או סי לודו איסטו פור קידושין. ע' כנה"ג ס"ק ס"ח. והגאון מו'הר מוהר"אק כתב דפשיטא ודאי דהוי כמו הריני דהריב"ש ולא פש לן שום ס' מאיזה פוס' דסבר בודאי דלא חשיב כמו הריני כדי לעשות ס"ס להקל. ע' בס' שער אשר סי' ל' ד"ץ ע"ד ות'מה יקרא על ה' אשדות הפסגה בא"הע סי' ו' שעשה ס"ס להקל בזה וע' בס' עבודת השם סי' י"ד דק"ב דמצא פוס' דסל"ה י"ש. ואנכי לא ידעתי למה לא צירפו להקל ס' מוהרי"מט בא' סי' לק"ח ובב' סי' ל"ח דאף הרי"בש לא אמרו אלא היכא דאמר בתו' קידו' אבל לא היכא דאמר לקידושין וכמ"ש משמו הכנ"הג בהגהב"י ס"ק ז"ך והגאון בס' המקנה:

איברא דשום א' מהפוס' לא העלו על שפתם חילוק זה אמנם מאן מפיק לן מידי אביר מוהרי'מט ז"ל דגדול כבודו והאיכא בהדיה הגאון בס' המקנה. ואחר החיפוש ראיתי למוהרי"מט גופיה בח"ב סי' ט"ל על מי שאמר לאשה טומה איסטו פור קידושין פארה מי שכתב דאין מקום לפקפק דבלשון זה מבואר ומפו' הלשון שתהא לקיחתה לשם קידושין לעצמו שעכשיו הוא מקדשה בנתינה זו ע"כ מתוך דבריו מוכח דתיבות פור קידושין כולל הכל ומהני בעבור לשון קידושין היכא דליכא הוכחה על המקדש והמתקדשת וכנדון זה ואילו ממ"ש בסי' ח"ל אין נראה כן. וכבר ראיתי להרב החר"יפ נר"ו בס' שערי רחמים סי' כ"ג דמ"ב ע"ד שהצ"ע דברי מוהרי"מט ז"ל וע' בתשו' שהשבתי בשבט התר"סט:

מ"ה שם בהגה וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא. הן הנה דברי מוהר"ר דוראן כי הובאו ב"י ומדהשמיטו מרן בשלחנו הטהור נראה דלא סל"ה. אך הכנ"הג בס"ק כ"ב כתב דמדכתב דברים אלו בשם רבו ז"ל על הסתם אחר סברתו הוא נגרר יעו"ש וכ"כ ה' באר מים חיים ח"א חא"הע סי י"ד ועמד לפרש דלא תקשי ליה דסותר את עצמו שפסק לתשו' הריב"ש וע' ח"מ סקט"ו מ"ש בזה. וע' להרב החר"ף נר"ו בס' שערי רחמים חא"הע סי' כ"ג דמ"ד שפש"פש ול"ו מצא כי תשו' הרב דוראן הלזו הנה באה בח"א מתשו' סי' כ"ג ומריהוט לשונו דברי הח"מ אינם ופלפל בחכמה על מי שאומר בלשון ערב "האדא קידושיעך" שכתב ה' ערך השלחן בסק"ג דאינו מועיל ומני"ר דק ואשכח דבמחלוקת הוא שנוי יעו"ש:

מ"ו שם כגון שאומר הרי הן קידושין. אמר המקדש אני אני קודשת לי בטבעת זו כדת משה בישראל הוו קידו' גמורין כיון דאמר מקודשת לי וכו' דהוו ידים מוכיחות למקדש ולמתקדשת ואינו מזיק מה שאמר מקודם אני אני דזהו שפת יתר גם מה שאמר בישראל אינו מזיק כלל וזה פשוט. הג' מו"הר מוהרא"ג זצ"ל בס' צל הכסף ח"ב סי' ז' בתשובתו

על מוהר"ש בן חביב ז"ל שהו"ד שם בסי' ו' ובס' אמר שמואל סי' ואנכי עפר לא ידעתי הבינהו דמלבד דאעיקרא באומר מקודשת סתם ליכא הוכחה מי היא המתקדשת אף גם זאת פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל להבין איך נעלמו מעיני חכמתו דברי אבי התעודה מוהרח"ש בסי' ל"א שכתב דכ"ע מודו לס' הרב דוראן דבעינן לשון שיורה להבא כמו הרי את אבל בלא הרי את לא מוכח להבא וכמ"ש בהשולח ובזה לא מצינו חולק על הרב דוראן דבאותו נדון של הרשב"א אמר הריני נותן וכו' משא"כ בנ"ד וכבר ראיתי לה' מוהר"שך בח"ג סי' א' שכתב שיש מקום להקל בזה הטעם ע"כ ופירשם יפה ה' מוה"רח מוצירי בס' באמ"ח ח"א חא"הע סי' י"ד דאם אמר את מקודשת לי ולא אמר הרי הוי מוציא שקר מפיו שכבר היא מקודשת והוי כאומר על דבר שאינן כן וכו' יעו"ש בד"סב ע"ב וכ"ר למו"הר בספר דברי שמואל א"הע סי' פ' שעמד על נד"ז בעצמו וכתב לפסל הקידושין מטעם זה ע"ש ובסי' א' דקי"ד ע"ב ובסי' ג' דק"כג:

ואשר אני אחזה לי ליישב דברי הגאון מו"הר ע"פ מ"ש מוהר"אק בס' אדרת אליהו סי' יו"ד וה"ד היד"א בהגה"בי ס"ק פ"ט דלא כתב הרב דוראן כן רק היכא דלאחר הגעת המעו' ליד המתקדשת אמר כן אבל אם אמר כן בשעת מ"מ הוא להבא י"ש וכשתעיין בלשון השאלה אשר באה לפני כסא כבוד מו"הר ז"ל עיניך תראינה דהאמירה היתה בשעת מ"מ ומש"וה לא חש לפקפק זה נל"עד.

וע' בס' פתחי תשו' סק"יח שכתב משם ס' המקנה דבאמת כשאמר את מקודשת לי אפי' לא אמר הרי הוי ספק קידושין ומ"מ לא תעזב נפשי לשאול מה שאמרנו דבלשון מקודשת לי לחוד בלא את ליכא הוכחה מי היא המתקדשת ודוק. מ"ז שם אבל אמר הן קידושין לחוד אינו כלום הטעם דקידושי' הוא שם דבר ובכה"ג ל"מ כשהיו מדברים מקודם עע"ק דלא מהני אלא כשדבור הקידושין לא היה גרוע רק דמשתמע לתרי אנפי כגון מיוחדת לי וכו' דמשמע למלאכה ומשמע לקידושין אבל אם לשון הקידושין גופיה גריע טובא וכגון דאמר קדושי' דלס' הפוס' הוי שם דבר אינו משלים מה שהיה מדבר מקודם. ה' באמ"ח חא"הע סי' י"ד דס"א ע"ד והביא ראיה מדברי מוהרח"ש בסי' י"ט ול"א שכתב דבכגו"ד אפי' שדיך מקודם ל"מ. ולבסוף אסיק דמ"מ לבו נקפו יעו"ש וע' צל הכסף ח"א סי' ט' דנ"א ע"ג שהביא דברי מוהרח"ש הללו דקאמר דכשהריעותא היא דבעי' שיאמר לשון שהאשה מתקדשת ולא אמר מ"ל שדיך ומ"ל לא שדיך וכתב אח"ך וז"ל ובסברא זו החזיקו הפ"מ ח"א סי' כ"ח ופרי הארץ סי' ג' דל"ב ע"ב וג' ע"כ:

אך כל קבל דנא אנכי הרואה להגאון מו"הר בס' שער אשר סי' ל' דצ"א שנכנס בחקירה זו והעלה להלכה מדברי הפוס' ראשונים ואחרונים דבכל אופן מהני מדברים עע"ק ואסופא

דמילתא כתב וז"ל באופן דמפו' יוצא מדבריהם דרבנן ה"ה מוהריב"ל ומוהרשד"ם והרדב"ז ומוה"רי הלוי ומוהראנ"ח דס"ל דהיכא שהיה מדבר עע"ק שפיר הוו קידושין גם שדבר בלשון גרוע וליכא ידים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת וגם לשון קידושין דקאמר דלפ"ד רבני פרווינצא אינו לשון המועיל לקדש בו את האשה דשפיר הוא ממלא חסרונו מה שהיה מדבר מקודם וכן מפו' בתשו' מיהרי"א וכו' מוהרימ"ט ומוהראד"ב ומוהרח"ש א"הע סי' י"ג וכ"ר לה' פרי הארץ בסי' ג' (יתמה עליו דבסייומא דפסקיה לא כ"כ) ושכ"כ ה' אביר יעקב בא"הע סי' כ"ד ושכ"כ ה' אדמ"ק סי' ט"ל וה"ד שכתב דיש קצת מהאחרו' שרוצים להקל וסמכו על רבני פרווינצא ונסתבכו לומר דאף כשהיו מדברים עע"ק דאין בקידושי' הללו שום חשש ותמ"ה יקרא עליו דמני"ר קרא ושנה בספרן ש"ץ ולא ראה מי המה האחרונים אלה וכו' יעוש"ב והא ודאי יש לתמוה עליו דלא עבר תחת השבט דברי הבאמ"ח הנז' ומבואר דיש חילוק בין מדברים עע"ק דמהני לשדיך ויעו' עוד למו"הר שם בסי' ל"א דכתב להדייא דשדיך אינו ממלא חסרון הקידושין בלשון גריע ודוק וע' למוהר"א הלוי בס' עין משפט הנד"מ חא"הע סי' ב' שכתב דמדברים עע"ק מהני להשלים חסרון זה:

אולם הלא מראש לו' בס"תר דברתי בהגהותי על ס' עבודת השם חא"הע סי' י"ד דשם הבאתי דברי הגאון מו"הר מוהריאק הנז' במ"ש על ה' אדמ"ק ואנכי העירותיהו ונפלאתי על רב גדול שכמותו דכל רז לא אניס ל"ה איך לא שלטו מאורי אור עיניו במוהרש"ך ח"ד סי' ס"ח שהובא שם מורה א' וס' מורה אחר שהובא במוהרימ"ט א"הע סי' מ"ב ומוהוש"ח סי' נ"ו דס"ל דמדבר עע"ק אינו משלים הלשון גרוע שבאמי' הקידושי' וה' כנה"ג בהג"הט ס"ק ט"ל עלה ע"ד לייחס סברא זו למוהרי"בל יעו"ש וגם ה' עבודת השם העלה דבכ"גוד הוייא ס' מקודשת יעו"ש בדק"א ע"א וק"ב ע"ד. ובסי' ט"ו דק"יב ע"ג:

מ"ה ס"ו ש"ע א"ל הריני אישך וכו' אם העדים לא הבינו מה שאמר המקדש תלינן להחמיר כנ"הג הג"הט ס"ק מ"ח משם מוהר"יבל ואין ס' מוהר"יבל בידי לראות הדברים בשרשן כי אנכי הרואה לה' מוהרח"מ נר"ו בס' מטה לחם סי' י"ט דל"ח ע"ג שכתב משם מוהר"יבל דהאי עדותא ריעא דמאחר דלא הבין מאן לימא לן שלא אמר לה הריני אישך הריני בעליך דכתבו הפוס' דאפי' במדבר עמה עע"ק ל"מ יעו"ש ומי שיש בידו ס' מוהר"יבל עיניו יחזו. שו"ר בס' שער אשר סי' ל"א דצ"ד שהביא לשון מוהר"יבל דבתחי' סבר מימר דאין חיילות לקידו' מכח דמאן לימא לן שלא אמר הריני אישך ושוב חזר בו וכתב שיש לחוש ולהחמיר בנדון ההוא שהיו מדברים עע"ק י"ש ובזה יבא הכל על נכון:

מ"ט העיד העד האחד שבשעה שנתן הקידו' לידה אמר לה כדברים שנוהג החזן לומר בעת החופה גם מוהר"יבל יודה דאנן בדידן ידעינן דשגור בפי כל החזנים לומר לשון המועיל וכיון דהעד הא' אמר כן תלינן דהכי היה באמת ה' מטה לחם שם:

נ' העיד הא' שאמר הרי את מקו"ל בטבעת זה כדת משה והב' אמר נתן לה הטבעת ואמר הברכה. כתבתי בתשו' שהשבתי בכסלו התר"סו דהוי קידושים גמו' דמסתמא גם העד הב' על נוסח שאמר הראשון כיון י"ש והבאתי ראיה לדברי ודלא כמ"ש ה' דברי שמואל בסי' ד':

נ"א כל מקום שאינה צריכה גט אין נותנין לה גט לרווחא דמילתא שלא לפוסלה מן הכהונה. כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ג משם המ"ב וכ"כ מרן ב"י לקמן סי' מ"ב בשם מוהר"ם. ע"ע דבר שמואל למוהר"ש אבואב סי' רצ"א באר מים חיים ח"א חא"הע סוס"י י"ד שער אשר כי' כ"ט דפ"ט ע"ד פני יצחק ח"ד חא"הע סי' ז' דע"ו ע"ב. מוהר"א הלוי בס' עין משפט הנד"מ על ידי בא"הע סי' ג'. עבודת השם סי' ט"ו דקי"ז ע"ב ישמח לב א"הע סי' ז'. וע' להרב המאירי בפסקיו ליבמות דל"א ע"ג מן הספר והבאתיהו לעיל בסי' י"ג שכתב לתת גט לרווחא דמילתא ע"ד וע' בתשובה שהשבתי בסיון התרס"ח: ב"ן ס"ט ש"ע נתנה היא ואמרה לו וכו' ואמר לה הא"מ אם אדם חשוב הוא ה"ז מקודשת וכו'. אם נתנה היא ואמרה היא באדם חשוב אי מקודשת כתב הח"מ בס"ק ב"ך דהוי ספקא וחיישינן מדרבנן וע' חסדי דוד בפ"ק דקידושין דקע"ב דסתר דברי הרב מלשון התוספתא דקתני סתמא נתנה היא ואמרה היא דאינה מקודשת דמשמע אפילו באדם חשוב דאל"כ הו"ל לאשמועינן ריבותא ולכן אינה מקודשת כלל יעו"ש:

סימן כח

א ס"א ש"ע המקדש את האשה בגזל וכו' ע' בס' כפי אהרן ח"א א"הע סי' ו' תשובת בן הרב בענין זה ופלפול בדברי הפוסקים:

ב אפי גזל דבר שאינו מסוים. הון יוסף סי ל"א ג שם ש"ע או בגנבה או בחמס. לשון הטור הכסף שמקדש בו צריך שיהא שלו וכו' ואם קדש את האשה בדבר המשועבד למלוה באגב שמן הדין יכול בע"ח לטרף אותו ממון אי חיילי הקידושי' כתב הרשב"ץ בח"ג סי' פ"ח דנהגו הבתי דינים לקיימם מפני תקנת הזיווג וה"ד היכ"א בהגה"ט ס"ק ל"ד וע' קול אליהו ח"ב דל"ג שערי רחמים א"הע סי' ט"ו:

ד מכר מטלטלין ולקח ממון ולא משך וקדש המוכר אשה באותן מעות מקודשת בא"הט סק"א משם הסמ"ע בח"המ סי' קצ"ח וע' יד"א הג"הט סק"ד פתחי תשו' סק"א שרמז

להמש"ל פ"ה מה"א ריש דין ז' שמן המר חא"הע סי' ג' הון יוסף סי' ח"י וסי' י"ט מדמ"ב וסי' ך' דנ"ה:
ה שם ש"ע ונודע שקנה אותו דבר ביאוש ע' ח"מ סק"א שכתב דבעינן שיתודע מקודם הקידושין אבל אם נודע לאחר הקידושין אף אם הבעלים נתיאשו מקודם ל"מ וע' פ"ת סק"ג ועמ"ש אני הדל לעיל סי' טו"ב ס"א:
ו ס"ב בהגה וצריך לשלם לה גזלותיה ע' פ"ת סקי"א שכתב משם הראשונים שחולקים בזה וכ"ד הרדב"ז בח"ד הנקרא דברי דוד סי' ל"ד דפטור: ז ס"ג ש"ע אם היו ביניהם שידוכין ה"ז מקודשת ע' פ"ת סק"י שרמז תשו' ה' חת"ס סי' ק"א וע' מה שפלפל בתשובה זו ה' ישמח לב גאגין בא"הע סי' ט"ו:
ח ס"ד ש"ע נתן לה פקדון זה וכו' אי בעינן שיבא הפקדון מידו לידה דוקא כדי דלא להוי טולי קידושי' מע"ג קרקע תלוי אם בקדושי כסף משוינן לגט דטולי גטך מפג"ק לא מהני וזה במחלוקת הוא שנוי ולפי רוב הפוסקים מהני הון יוסף סי' כ"ג ובסי' ז"ך עמד עלי בא"ר המחלוקת מעיקרו:
ט שם ש"ע. אם אחר שנטלתו א"ל האמ"קל ושתקה אינו כלום. היכא שלשון העדות הוא שנתן וא"חך א"ל בהא ליכא ספקא דזהו המחלוקת בשתיקותא דלאחר מ"מ. אך כשלשון העדות הוא שנתן ואמר לה הגם שהקדים הנתינה לאמירה מ"מ אשכחן רוב הפוס' שהועד בנדונם כהאי לישנא ולא חשו ולא נכנסו בספק זה דהוי אמירה ושתיקה דלאחר מ"מ ושפיר מצינן למימר דהכונה דבשעת נתינה אמר לה. רב רחו'מאי סב"ק כמוה"ריץ אבועאלפייה נ"רו בס' פני יצחק ח"ב ד"עא וחיה סי' י"א וע"ש בח"ה שהאריך להביא מכמה רבני הפוס' ראשונים ואחרוני' שכ"כ ובתוכם הר"הג תנא ירושלמאה כמיה"רא אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' ישמח לב חא"הע סי' י"ב (ושם עמד אם א"ל תכ"ד לנתינה מה דינו) ושכ"ד ה' המחבר שם סי' י"ד וט"ו עי"ד וע' למוה"רא הלוי בס' עין משפט הנד"מ בא"הע סי' י"ב דז"ל ע"ג בעדים שהאחד העיד שנתן טבעת ואמר לה והב' העיד שלאחר שהניח הטבעת באצבעה אמר לשון הקידושי' ודנם ה"ב כמכחישים זא"ז יעו"ש והנה אמת דהרי הוא תנא דמסייע בעיקר החילוק דהיכא דלשון העדות הוא נתן ואמר לה דאמרינן דהאמירה קדמה מ"מ אנכי איש צעיר לא הבינותי זה דבכנ"וד דהעד הב' פירש להדייא דאחר הנתינה אמר לה בנקל לפרש גם דברי העד הראשון דעדותו כמוהו דהיינו שנתן בתחילה ואמר לה ולא לדונם כמכחישים זה את זה וק"ל ושוב אח"ז ראיתי לה' יש"מל בא"הע סי' ח' די"ד ע"א שכ"כ למאי דקאי מר יעו"ש:

י אם נתן לה סתם ואח"ך אמר לה התקדשי לי בו אי דמייא לנתנה תחי' בתורת פקדון דלכ"ע שתיקותא דלאחר מ"מ לאו כלום היא או דמי להההיא דצבתא דלקמן ס"ה דחשו לה הר"יפ והרא"ש דמעיקרא בתורת קידושי' באה לידה במחלוקת הוא שנוי יעו' כנ"הג הגהט"ו ס"ק ל"ז ועוד לו לעיל סי' ז"ך הגהב"י ס"ק ט"ו. יד"א ס"ק ט"ז ויסוד מחלוקותם הוא ע"ד הרש"בא שהביא ה"ה בפ"ג מה' אישות דין ח' והיד"א שם בסק"יט הבין ודקדק מדברי הרש"בא גופיה בתשו' כ"י כס' האומרים דאינה מקודשת כלל אפי' אמרה אין י"ש:

וראיתי אני לה' אמרות טהורות בסי' זה דכ"ז שנכנס בחקירה זו היכא דשתקה מהו הדין לדעת הר"יף והרא"ש ודקדק מדברי הרש"בא בחידו' לקידושין דס"ל דאין לחלק ביניהם דבהך נמי איכא למיחש לדעת הר"יף ודעימיה והוכרח לומר דההיא דהרש"בא שהביא ה"ה בפ"ג מה אישות היינו דאינה מקודשת גמו' אבל לאפוקה צריכה גט ולעיולה צריכה קידושין אחרים ובעבור זה אסוף דינא היה דעתו לומר דיש להקל מחמת ס"ס ספק אי הלכתא כהרמ"בם וסיע' דסברי דכל שתיקותא דלאחר מ"מ ואפי' בעובדא דצפתא לאו כלום הוא ואת"ל דהלכתא כהר"יף והר"אש דחיישינן לההיא דצפתא ס' אי הלכתא כרוב גדולי האחרו' דס"ל דלא אמרוה הרי"ף והר"אש אלא דוקא בעובדא דצפתא ולא בנתן לה סתם ושוב משוי אנפשיה הדרנא דמאחר שראינו דברי הרש"בא בחידושיו אשר לא נגלו להאחרו' אינו ראוי שיכנס בסוג ס"ס עי"ד. ולפי מה שנגלה לעיני הי"דא תשו' הרש"בא בכ"י המפורשת דאף בנתן לה סתם ליכא למיחש ואינה מקודשת כלל היה נראה דחזר הדין למקומו להקל אך בינותי בדבר וראיתי דאין מתשו' הרש"בא שהביא אך היד"א סתירה לדברי ה' אמרות טהורות דעיקר חיליה דהרב היינו מדברי הרש"בא והריט"בא בחידושיהם דפירשו סוגיית הש"ס דצפתא דלאו משום צפתא הוא דאבעייא להו אלא משום שתיקו' דלאחר מ"מ וכיון דשדי זוזי בחיקה וא"ל לבסוף התקדשי לי בהם ואשתיקא וכו' דמוכח דעיקר השאלה היה בנותן לה סתם והשיב רבינא חושו לה וה"ט משום דהו"ל למשדנהו וכו' וא"כ הרי"ף והר"אש דפסקו בהך לחומ' היינו דס"ל דאף בנותן סתם ואח"ך אמ"ל חיישינן ודוקא היכא דנתן לה מעיקרא לפקדון הוא דאמרינן דשתיקותא דלאחר מ"מ לאו כלום הוא ומעתה אין מדברי תשו' הרש"בא ראיה למאי דאנן קיימין לדעת הר"יף והר"אש דהרש"בא לשיטתיה קאזיל דס"ל דלא כהר"יף והר"אש רק כהרמ"בם דבכל גוונא שתיקותא דלאחר מ"מ לאו כלום היא ודוק: ואחרי כתבי בא לידי ס' קול בז לוי שרמז היד"א וראיתי לו בסי' ד' דל"ח דעמד בנתן לה סתם ואח"ך אמר לה מי הוי שתיקותא דלאחר מ"מ וערך מחלו' הפוס' מערכה לקראת

מערכה ושוב דקדק מדברי הרש"בא בחידו' לקידושי' היפך מאי דסבר מימר ה' אמ"ט ואדרבא הרש"בא ס"ל כדעת הרי"ף דדוקא בצפתא דאסא החמיר. ואף גם זאת עמד שם לבאר דעת הרש"בא נראה דעתו כס' הרי"ף בההיא דצפתא (ואין חידושי הרש"בא בידי לראות הדברים בשרשן) ונהפך הוא דאילו היו רואים הפוס' דברי הרש"בא דבצפתא ס"ל כהר"יף ובנתן לה סתם הקל אלמא דאף להרי"ף הדין כן יעו"ש דאסופא דמלתא סמך להתיר ע"פ ס"ס. ותשו' ה' קביל הנז' היתה העלימה מה' אמרות טהורות שהעלה לדחות הס"ס. וכבר רבני האחרו' סמכו אהך ס"ס ועד אחרן מוהר"ח רומאנו בתשו' כי באה בס' ישמח לב סי' ז'. מוהר"ח גאגין בסי' ח' וסי' י"א דכ"ו ע"א. מר ידידינו הרב מוהר"יץ אבופלאפייא נירו בס' פני יצחק ח"ה א"הע סי' י"א דפ"ג ע"ג העלו להקל בנתן סתם מכח ס"ס הנז"ל ומן התימה דלא אחד בהם שיעלה על שפתיו דברי ה' אמרות טהורות הנ"ל דלא נחה דעתו בס"ס זה. וע"ע שערי רחמים סי' ב"ך:

י"א אם תכ"ד לנתינה א"ל התקדשי לי בו אי מהני או אפילו תכ"ד לא מהני ע' מה שרמזתי לעיל סי' ז"ך אות א':

י"ב אם היו משודכין זה עם זה ונתן לה סתם ואח"ך א"ל ע' כנה"ג הגה"טו ס"ק ל"א דגם זה במחלוקת הוא שנוי ויעו' ישמח לב סי' ח' דייו עג"ד, פני יצחק ח"ה סי' י"א:

י"ג שם בהגה אם זרק לה קידושין וכו' ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ל"ז יד"א סקט"ו ראש משביר ח"א אה"ע סי' ב"ך שערי רחמים סי' ב"ך. י"ד שם ש"ע אבל אם אמרה הן ה"ז מקודשת. כל שלא אמרה הן בפי' אלא שהשיבה דברים שמשמען דבר אחר אינה מקודשת ואפי' אמרה שכיונה לקידושין הכנ"הג ס"ק וע' להרב מוהר"א הלוי ז"ל בס' עין משפט א"הע סי' י"ב דאם לאחר שנתן לה ואמר לה לשון קידושין הכניסה היא הטבעת באצבעה וא"ל חברותיה השליכהו ארצה והיא השיבה מאי איכפת לי? יש להסתפק אי חשיבא כאמרה הן דלשון מאי איכפת לי הוא הייולי דאיפשר דכונתה לומר מאי איכפת לי בנתינת הטבעת אלא שחוק והיתול או אולי כונתה דאף שהוא בעד קידושין אני חפצה ולא איכפת לי יעו"ש בדל"ז:

ט"ו היו מסובין בסעודה ולקח כוס יין ונתן לנערה אחד מהמסובין וא"ל לשון קידושין לכ"ע אינה מקודשת וה"ז דומה לפקדון דכמו דהתם עיקר הקבלה לא היה בסתם אלא בלשון פקדון ה"ן כיון שישבו לשתת כך היא המדה שנותנין זל"ז ומוכרח שיקחנו לשתייה ואחר הנתינה כשא"ל לקידושי' שתקה דמי ממש לפקדון. ה' ברכות מים דק"ו וה"ד מוהר"ח רומאנו בתשו' כי באה בס' ישמח לב סי' ה' וסמך ראשו ורובו ע"ז וה' המחבר סו"סי ו' חלק עליהם דל"ד לפקדון דמי הכריחה לשתת כיס זה ומדוע לא

השליכתו מידה ואם נפשה איותה דין ושכר היה לה ליטול מהשלחן ולפי דעתו הן ספק קידושין י"ש:

י"ו ס"ה ש"ע א"ל התחדשי לי בחפץ זה וכו' ה"ז ספק מקודשת. הרמב"ם בפ"ה מה"א דין כ"ה פסק ג"ך דהיא ס' מקודשת בכה"ג ולא נחלקו רלא אטעמא שכתב וז"ל ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלא שהשתיקה דלאחר מ"מ אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת מספק מפני האנודה שמא ש"פ במקו"א וכתב היה והובא בב"י דטעמו מפני דרבינא לא חייש לה ודלא כהרי"ף והרא"ש דנקטי לחומ' מטעם דהוי שתיקה דלאחר מ"מ י"ש ומרן לא גילה לנו על שום מה פסק דהיא הויה ספק מקודשת אי הוי מטעם דשמא ש"פ במקו"א וכדעת הרמב"ם ודעי' או מטעם דשתיקה דלאחר מ"מ בכה"ג איכא למיחש והסברא נוטה דטעמו הוי דשמא ש"פ במקו"א ולא מטעם שתיקותא דלאח"מ וכדעת הרמב"ם וכמדתו דנגרר אחר ס' הרמב"ם וכן הבין הרב הלבוש להדייא עי"ד וחזינא להגאון מוהר"א אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' ישמח לב א"הע סי' י"ב דכ"ו ע"ד שכתב וז"ל בשתיקותא דלאחר מ"מ איכא פלוגתא בפוס' דרובם ס"ל דלאו כלום היא הרמב"ם ז"ל והרי"ף והרא"ש והטור וש"ע ורי"ו ס"ל דהוייא ס' מקודשת וכו' ומרן בסי' כ"ח ס"ה נקט כלשון הטור והיינו כהרי"ף והרא"ש דשתיקותא דלאחר מ"מ ס' מקודשת וכו' י"ש ולא ידעתי מי גילה לו רז זה דדעת מרן כהרי"ף ולא כהר מב"ם וכמו שהבין ה' הלבוש ז"ל וכזאת יש לתמוה על ה' שערי רחמים בסי' ב"ך דט"ל ע"ג דאיהו נמי סבר הכי בדעת מרן עי"ד י"ז ע"כ לא סברי הרי"ף ודעימיה הכי רק במקדש בצפתא דמעיקרא בשעת נתינה בתורת קידושין נתנה לה אלא דכשראתה שאין בה ש"פ חזרה בה אך היכא דמעיקרא אמר לה המקדש לתת מעות פורים לאחותה הקטנה אשר בידה והנערה קבלתם ע"ד זה ואח"ך א"ל הרי את מקודשת מהיכא תיתי לומר דגם בזה החמירו. שערי רחמים סי' ב"ך וע' ישמח לב א"הע סי' ז' וסי' ח' וי"א:

י"ח ס"ו ש"ע היה לו מלוה אצלה וכו' אינה מקודשת אפי' עדיין המעות בידה וכו'. ע' ב"ש סק"יט שכתב דמדברי הרמב"ם בפ"ה דין י"ג משמע דאם עדיין המעות בידה דמקודשת אבל בכל הסוגייא לא משמע כן וכו'. וע' לה' חסדי דוד בפ"ג דקידושין דקמ"ג שכתב דדקדק בכל הסוגיא ולה מצא דבר לומר דאפילו כולה בעין אינה מקודשת אדרבא אפכא משמע מלישנא דת"ק דנקט ובמלוה אע"פ שנשתייר ש"פ ול"ק ריבותא אפי' כולה בעין וכו' ואע"ג דחזיתיה למוהר'ימט בחידושיו שגמגם ע"ד הרמ"בם לדידי חזי לי שדברים ברורים הם ומזהירים כזוהר הרקיע עפ"ד:

י"ט סי"וד בהגה היתה חייבת לאחרים ובא אחר ונתן פרוטה וכו' הוייא מקודשת. והרד"בז ז"ל בס' דברי דוד סי' ט"ל כתב דמקודשת מספק ואם בא אחר וקדשה צריכה גט מב' וע' בדברי הרב המגיה שם:

ך סי"ב ש"ע היה לו משכון על חוב וכו'. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ס"ג וקבעתי לו מקום לקמן סוס"י מ"ב:

כ"א היכא דלא מטא לידיה מעיקרא בתורת משכון. ע' כנה"ג הג"הט סק"ס. יד"א ס"ק כ"ו. והרד"בז בס' דברי דוד סי' ל"ה כתב דאפי' חטפו מיד הלוה יכול לומר שבתורת משכון לקחו:

כ"ב סט"ו בהגה עשה מלאכה אצל אחד ונתחייב לו וכו' אם בעל המלאכה הקדים לו השכר והפועל לא עשה מלאכתו וקדש בהן את האשה עמד בזה ה' חק"ל בסי' כ"א והעלה דמקודשת י"ש:

כ"ג סי"ו ש"ע קדש במלוה ובעל סתם וכו' צריכה גט מספק ע' בס' שערי רחמים ח"ב סי' ט"ז ד"ע ומה שרשמתי לקמן סי' קמ"ט בס"ד:

כ"ד אם קדש בטבעת גזול והוא לא ידע שהיה גזול אליבא דכ"ע אמר נן דע"ד קידושין הראשונים בעל וכל דהקידושין הראשונים אינם כלום ודאי שכל בעילותיו בעילת זנות. מר בריה דה' כפי אהרן בתשו' כי באה בספרי הנז' ח"א סי' ו':

כ"ה סט"וב ש"ע הנכנס לבית חברו ולקח לו עלה או אוכל וכו'. ע' מה שפלפל בזה באורך ה' ברכות מיס' מדק"ב ואילך:

כ"ו היה לו על חברו מלוה בשטר שלא הגיע זמנה וחטף ממנו והלוה אומר ניח"ל דלהוי בתורת פרעון הוייא מקודשת ול"א מחמת כיסופא הוא דעבד. הרד"בז בס' דברי דוד סי' ל"ה:

כ"ז שם בהגה אורח שיושב אצל בע"הב וכו'. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ס"ח והנמשכים יד"א ס"ק ט"ל. ברכות מים מד"קו ואילך:

כ"ח שם ש"ע הואיל וקדש בממון חברו שלא מדעת חברו ה"ז גזל ואינה מקודשת. ע"כ ל"א הכי אלא באיניש. דעלמא שנכנס לבית חברו ואין לו שום שייכות עם חברו אמנם היכא דהוי ממון אביו ואמו והוא סמוך על שלחנם מפתם יאכל ומכוסם ישתה ואו"א אשר התנדבו מאז להשיאו אשה זו עצמה הם יספיקו לו כל הצורך והטבעת לקידושין אף שהקידושין היו בלתי ידיעתם הם כי לא להזכיר זה בסוג גזל. ישמח לב סי' י"ד דל"ה וע"מש לקמן על סי"ט:

כ"ט מי שקדש בדבר המוכן לקנות יותו בגורל והדרך הוא שמאסף מכל איש ואיש סך קצוב וכותב שמו על הנייר ואח"ך מפילין גורל והאיש אשר יעלה עליו הגורל זוכה בדבר הזה סבר הגאון מוהרד"ח בספר נדיב לב ח"ב סי' ו' (ה"ד ה' יש"מל שם) למימר דהוי מקדש בדבר שאינו שלו דכיון דהדבר הזה יצא מרשות הבעל משעה שהתחילו לחתם כל אחד ואחד נמצא שכל עוד שלא הוטל הגורל יד כולם שוה בו דשמא יזכה בו ושוב כתב דאיפשר שעד שעה שיוטל הגורל הוא ברשות הבעל שיכול להמלך ומחזיר לכל אחד דמיו. וה' יפ"מל בסי' ט"ו כתב דהצד הב' מכריע ומעיקרא אין כאן ספק יעו"ש: ל' סי"ח ש"ע היתה סחורה בינו ובין חברו וכו' שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ע' ח"מ ס"ק ל"ז ב"ש ס"ק מ"ז. וב"מש א"ה לעיל סי' טו"ב ס"א: לי"א סי"ט ש"ע השואל חפץ וכו' והודיעו שרוצה לקדש וכו' ע' כנ"הג סק"כח. וע"מש אני הדל בתשו' שהשבתי בכסלו התר"סו שהכרעתי מדברי הר"אש בתשו' כדברי מוהר"חש דאף בהודיעו שהוא רוצה לקדש בו מחלוקת. ואנכי מצאתי בתשו' הרש"בא כ"י שבאו לידי שכתב להדייא דאפילו השאילו לקדש בו את האשה ל"מ וכדברי מוהר"חש בדעת הרש"בא וזכני ה' ובאו ת' הרש"בא הללו על מ"הר וקראתי בשם תשו' הרש"בא חלק ששי הלא היא כתובה שם בסי' ב' וכבר בהערותי שם רמזתי דברי הכנ"הג ז"ל:

ל"ב שם ש"ע ואם לאו ה"ז ספק מקודשת. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק כ"ו וכ"ז. וע' חק"ל א"הע סי' ך' דמ"ג ומ"ד מ"ש ע"ד:

ל"ג אפילו היה בעל הטבעת שם בעת הקידושין לא מהני אם לקחו שלא מדעתו ה' חק"ל בסי' ך' דמ"ג משם מוהר"חש ותמה עליו דכן מפורש בתשו' הריב"ש יעו"ש:

ל"ד מי שעושה לבנו הוצאות החופה ובכלל טבעת הקידושין והוא סמוך על שלחנו א"ץ לזכותו לו על ידי אחרים חיים ושלום ח"א סו"סי ב"ך וח"ב סי' צ"ג. תעלומות לב ח"ג בקונט' הלקוטים דק"א ועמש"ל על סט"וב משם ה' ישמח לב סי' י"ד. ל"ה כתב הכל בו אמר לחברו השאילני טבעתך ואקדש בו אשה וקוצץ לו דמים ואח"ך מקדש בו את האשה ומודיע כמה הוא שוה א"ץ להחזיר הטבעת למשאיל ונראה דמירי בטבעת שיש בה אבן דצריך להודיע לאשה כמה שוה דאל"ה למה צריך להודעה זו. נחלת שבעה במחודשים לסי' י"ב אות י"ב:

ל"ו סכ"ח ש"ע המקדש באיסורי הנאה וכו' קדש אשה במפת ס"ת או בנויי ס"ת שהקדיש הוא בעצמו הוייא ספק מקודשת הון יוסף סי' כ"ו:

ריז אם קדש אשה בדבר שהיה סבור שהוא מאיסורי הנאה או קסבור שהוא הקדש וכך אמר בשעת הקנין או הקידושין שקונה ומקדש באיסורי הנאה או בהקדש ואח"ך נמצא

שהיה טועה ולא היה מאיסורי הנאה והקדש אי מקודשת כיון דס"ס מעות היתר נתן או"ד ל"ש. ונראה פשוט דאינה מקודשת וכו'.

ה' שמחת יו"ט סי' ד"ן דק"פא:

ל"ח שם בהגה קהל שתקנו ועשו הסכמה וכו' חיישינן לקידושין וצריכה גט. ע' זכרינו לחיים ח"א ערך קידושין או"ט. וע' כנ"הג הגהב"י ס"ק נ"ג ונ"ד בעדים שעברו על ההסכמה שלא לקדש בפחות מעשרה אי בטלי הקידושין מחמת פיסול העדים י"ש.

יד"א ס"ק מ"ח פ"ת סקל"א וע' במה שציינתי לעיל בר"סי ז"ך:

ל"ט ראיתי לחדש מה שמצאתי בתשו' מוהר"ם מטראני ח"א סי' כ"ו שאפי אם עשו הסכמה להפקיע הקידושין בבד"ח כדת וכהלכה לא היתה הגזרה אלא למי שהיתה משודכת לו מדעת אביה ואמה וקרוביה אם לא שפירשו כן בפירוש והביאן לזה תשו' הרשב"א ז"ל כ"כ מוהר"ר דניאל איסטרוסת (בע"ס מגן גבורים) בתשו' שבס' ירך אברהם א"הע סי' ב' ונסתייע ממנה לנדונו. וכבר הב"א דברי המבי"ט אלו הכנה"ג בהגהב"י ס"ק מ"א וע' למו"הר בס' שע"א סי' ל"א ד"ה תו ולמו"הר בס' דברי שמואל א"הע סי' ג' וסי' ד' דנ"ד היה במשודכת ועכ"ז חששו להסכמה הלזו כנראה שנעלם דבר מעיניהם. שו"ר לה' פני יצחק בח"ה דע"ג עג"ד שהביא דברי המבי"ט ז"ל וכתב דבספרו פנ"י ח"א סי' יו"ד הביא דהרדב"ז והחבי"ב פליגי עליה ושוב נפק דק ואשכח דרבים לוחמים עליו ואיהו גופיה ה"ן נס'תר מחמ'תו ואין להכניסו בכלל ספק ואף ה' המבי"ט לא אמרו כ"א היכא דעומדת להתקדש לו משא"כ כשאותם השידוכין היו בהחבא ושלא כדת יש"ב:

מ במקום דיש ציווי מאת השררה שלא יוכל להעשות שום קשר קידושין בלתי ידיעתם והאיש אשר יעשה בזדון לקדש אשה בלתי רשותם לא יועילו הקידושין ולא יוכל שום רב ודיין להטפל בזה לכתב גט ורבים נכשלים באיסור א"א. בענין זה עמד הר"הג מוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"ב סי' כ"ו ומני"ר ראה וית"ר היכא דהסכימו כל רבני המדינות ושריה אשר תחת אותה ממשלה להפקיע ולהפקיר ממון הקידו' ע"פ נוסח ההסכמה שהתקין איהו גופיה יעו"ש ובס' נדיב לב ח"ב סי' ואחריו יאיר נתיב חוטר מגזע ומשאר בשרו הא"ח נפשנו הרב המפור' בס' תעלומות לב ח"א חא"הע סי' י"ד שנשאל על פתגם דנא ואסף וקבץ ס' הפוס' בזה ואסופא דמלתא הביא הסכמת הגאון מוהרח"פ וכתב עליו הנפק והסכימו עמו שבעה קני מנורה המה הגדולים ובתוכם כעין החשמל ה' מוהרא"א ז"ל ישיב ועוד לו בח"ג הנד"מ סי' מ"ה מ"ו:

מ"א קהל שתקנו שלא לקדש אשה עד אשר יעשו הנישואין בדיניהם לפני נשיא הארץ והיה זה בכל תוקף ובחרם על העובר ושהקידושין בטלים והכסף הפקר ויש מבנ"י

שעברו על התקנה ונכנסו לחופה ובעלו נשותיהם מהם עשו חופה וז"ב ומהם בלי חופה העלה רב אחד הוב"ד בס' שערי רחמים ח"ב הנד"מ א"הע סי' ט"ז דאין כאן קידושין ופלפל בחכמה פלפ'לא ואריך והרב המחבר ז"ל שם בסי' ח"י סתר כל דבריו והעלה להחמיר דמקודשות גמורות ננהו. יעו"ש:

מ"ב שם אשה שנדרה הנאה מאדם אחד וכו' אינה מקודשת ע' לה' חק"ל בא"הע סי' ב"ך פלפול ארוך בדין זה וע' להכנ"הג בהגה"בי ס"ק מ"ז רמז לנו ס' תיקון סופרים שסדר נוסח שטר הפקעת קידושין שתוכל האשה לעשות שלא יהיו קידושין תופסין בה בלתי רשות או"א או איזה שתרצה וע"ע בס' ישמח לב א"הע סי' י"ח נוסח שטר זה מלובן ומצורף מכל הפקפוקים:

מ"ג ל"ש נדרה מעצמה ל"ש הדירוה אחרים ל"ש מאיש מיוחד ול"ש מכולל הרדב"ז ח"א סי' קכ"ט הובא לציון בכנה"ג הגהב"י סק"ן ודלא כמי שרצה לחלק בזה וכן הכריע ה' ישמ"ל בסי' ט"וב דמ"ב ע"א מדברי הרשב"א והר"הג אי"ש ירושלים זצ"ל בתשו' כי באה שם בדמ"ד דק ואשכח דבעיקר תיקון הרש"בא יצאו עליו עוררין אמנם היכא דהוירה עד"ר לכ"ע מהני תיקון זה וכתב דעפ"ז יצאנו י"ח ס' מרן דהיה מקום לומר דכיון דתשו' הרשב"א הלזו הובאה בב"י ולא פסקה בש"הט הוא דלא סל"ה אולם היכא דהיו עד"ר גם מרן יודה וכמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח סכ"א יש"ב:

מ"ד אפילו אין כאן ב' עדים רק ע"א המעיד כדבריה שהיא נדרה הנאה נאמן להפקיע הקידושין ול"א בזה אין דבר שבערוה פחות מב' ה' ישמ"ל שם והרה"ג מו"הרי אלישר בהסכמתו שם כתב גדולה מזאת דאפי' אין כאן ע"א רק היא אומרת לא נשאלתי על נדרי נאמנת עש"ה:

מ"ה אם הוחזקה בעיר שמקודם הקידושין עשתה כן מהני הר"הג מוהר"א אשכנזי בס' ישמ"ל שם דמ"ג ע"ד.מ"ו שדך אשה בקנין ושבועה והלכה האשה ונתקדשה לאחר מבלי שנשאלה על שבועתה אין קידו' קידושין מורה א' הו"ד בס' פחד יצחק הנד"מ אות ס' דע"ח ע"ב ומחו ליה אמוחיה שאר רבני איטלייא המובאים שם ומוהר"ש מורפורגו שם דפ"א כתב רחמנא ליצילן מהאי דעתא וע"ש בדפ"ח ע"א גם הובאה שם תשו' מוהר"ש דיל ויקייו ובד"ר האריך להוכיח מפי סופרים ומפי ספרים דאינו מקלקל הקידושין אף אם עדיין נקשרת בעבותות השבועה וע"ע בשו"ת שמ"ץ חא"הע סי' ו' ואילך דהובא שם גוף המעשה:

מ"ז סכ"ב ש"ע עבר ומכר אסורי הנאה וקדש בדמיהם מקודשת. אני הדל פלפלתי קצת על דברי הראשונים בסוגייא זו אי קדש דיעבד משמע או אפילו לכתחילה. ומצאת כי

תדרשנו בהגהותי על ס' עבודת השם חיו"ד סי' ג': מ"ח המקדש את האשה בבשר סתם ונמצא שהיתה נבלה אי חיילי הקידושין ע' יד"א הג"הט ס"ק נ"ו בשם הלק"ט ח"ב סי' קצ"ז וע' הלכות יו"ט מדקנ"א ואילך ובס' הון יוסף פלפול עצום בזה בסי' וז"ח י"ג וכמעט שדחאוה מהלכה:

מ"ט קדש אשה בתרנגולת פטומה ואכלה ושוב נמצא שהיתא טרפה אי מקודשת עמדו בזה רבני האחרונים ע' בס' הון יוסף בסי' ה' תשובת אחד חכם ע"ז וע' לה' המחבר בסי' ו' והסכמת הרב מוהר"ם סוזין בסי' ח'. להתירה לשוק בלי גט י"ש ובדברי הר"המח שם בסי' ח':

סימן כט

א ס"ה א"ל הילך דינר משלי והתקדשי לפ' ה' כס"א בסי' זה רמז למ"ש איהו גופיה בס' קול אליהו ח"ב א"הע סי' ה' וע' שערי רחמים א"הע סי' ו' שתמה עליו דעיקר ספקו הוא סעיף זה של הש"ע עי"ש:

ב ס"ז ש"ע האומר לאשה הרי את מקודשת לי בק' דינרים וכו' ע' לה' שמחת יו"ט בסי' נ"ה פלפול עצום בכל המסתעף בסעי' זה:

ג ס"ח ש"ע האומר לאשה וכו' אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה.

ה' חסדי דוד בביאורו על התוספתא דקמ"ג דקדק מלשון התוספתא דקאמר יעשו דברי האשה ולא קאמר ישלים לה מאתיים דאם אחר שנתן לה מנה נתרצתה להיות מתקדשת בכך ה"ז מקודשת דמצייא מימר הריני כאלו התקבלתי י"ש ודבר זה מידי פלוגתא לא נפקא ע' בס' שמע אברהם סי' ז' ד"ס ע"א:

ד סי"ט ש"ע האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה וכו' אם אמר התקדשי לי בכוס של יין לפי דעת מוהרשד"ם אין כונתו לקדש אלא ביין ולפי דעת מוהרח"ש בתשו' סי' ל"א הוא דדעתו לקדש בו ובמה שבתוכו יעו' כנה"ג הג"הטו סקי"א. ונ"מ אם נמצא שאין בחד מנייהו ש"פ או דחד מנייהו אינו שלו דאז הוו קידושי ספק וכתב ה' חסדי דוד בפ"ב דקידושין דקמ"ג דדברי מוהרח"ש הם שים ערוך בירישלמי ותוספתא ערוכה ובאמת אמרו חכם גד מנביא א"ד:

סימן ל

א ס"א ש"ע ואפי' אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה ן' זוז וכו' אם נמצא אח"ך ששוה ן' זוז ה"ז מקודשת קדשה במנה ונתן לה תכשיטים ואינם שוים מנה והיא אומרת לדידי שוה לי ק' מקודשת אפי' לדעת הר"ן שנסתפק בדבר שאינו ש"פ אי מצייא אמרה כן הכא מודה. הרדב"ז בס' דברי דוד סי' מ"ג: ב ס"ז ש"ע א"ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו

וזרקתו לים בפניו. דוקא תוך כדי דבור. פ"ת סק"ג משם הפוס' וכ"כ בס' שערי רחמים א"הע סי' ב"ך וע"ע פ"ת לעיל סי' כ"ה סקט"ו היכא דיש ספק אם הזריקה היתה תוך כ"ד וע' בתשו' שהשבתי במנחם התרס"ט:

א"הע סי' ל"א:

א ס"ב ש"ע י"א שאם קדשה בדבר שאין בקיאין בשומתן ע' מה שפלפל בזה מוה"רש דיל ויקייו בתשובה כי באה בס' פחד יצחק את הסמך הנד"מ בדק"ח ותמה על מרן דפסק היפך ס' הרמ"בם ור"י וריא"ז יעו"ש:

ב שם ש"ע ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן אם קדש בטבעת שיש בו אבן כתב הכנ"הג הג"הט משם מוהרש"ך דלר"ת בדיעבד אינה מקודשת וה' יד"א בסק"ב הביא משם ה' בנימן זאב שכתב לדעת ר"ת דבדיעבד מקודשת ושום אחד מהם לא זכרו דברי מור"ם הניצבין פה שכתב דאם קדשה בטבעת שיש לה אבן וכו' דחייבין לקידושי והיותר תימה על מוהר"ש מאטאלון בס' עבוד השם סי' י"ד דק"ה ע"ד שכתב על הב"ז דלא ראה תשו' הרשב"א במיוחסו' סי' קכ"ו שנראה להדייא מדבריו דלר"ת אפי' קדשה בדיעבד אינה מקודשת כלל ואפי' א"ל במה שהוא שוה יעו"ש וגם עליו יש לתמוה דלא זכר דברי מור"ם והגאון מו"הר מוהר"אג ז"ל בס' צל הכסף ח"ב סי' ו' דל"א ע"א כמשך אחר סברת הב"ז ולא ראה תשו' הרש"בא הנז' וכאשר כתבתי בהגהותי לס' ע"הש שם ושם רמזתי ס' ישמח לב חא"הע סי' י"ד דל"ד ועכ"ז ב' המאורות מו"הר ומוהרש"מ שם כבר כתבו דלענין הדין אין לסמך כ"כ על סברא זו דאעיקרא ס' ר"ת היא יחידאה ורוב הפוס' חלוקים ע"ז עי"ד ולא בא בפיהם דכבר קדמם ה' באר מים חיים בח"א חא"הע סי' י"ג שכתב דאם קדשה בטבעת שיש בה אבן היא מקודשת גמורה כל שנתנו לה בסתם שיש בו כמה ספקות להחמיר יעוש"ב וע"ע שמחת יו"ט סי' ע"ה קדושת יו"ט סי' ו' חק"ל א"הע סי' ך' תעלומות לב ח"ג בקונט' השליחות סי' ג' דצ"ד וע' בס' פחד יצחק שם מחלוקת רבני איטאלייא בדבר הזה דה' מוה"רי גולייא שם דע"ז ומוה"רי מפאנו שם דפ"ה ע"א ומוהר"ש מורפורגו שם דפ"ה ע"א כתבו דלכ"ע מקודשת מספק ולדעת רבים מקודשת ודאית ומוהר"י אירגאז ואחוזת מרעיו שם בדפ"ו כתבו דהוו קידו' גמו' וכ"כ מוהר"ש דיל ויקייו שם דק"י ותשו' מוהר"ש מורפורגו וקצת מהרבנים הנז' עלו ובאו בס' שמש צדקה חא"הע מסי' ו' ואילך:

ג אם אמר לה התקדשי לי בטבעת זו אפי' ר"ת יודה דמקודשת דלשון תורה קאי על העיגול וכמ"ש ועשית שתי טבעית זהב. ולשון חכמים במ' מכות הטבעות היו לצפונו של מזבח. ולשון בנ"א טבעת של זהב נקרא אנילייו סתם וכשיש בו אבן קורין אניליו די

דיאמאנטי וכיוצא וא"כ הו"ל כאומר בזהב שבטבעת זו דאף ר"ת מודה דלא בעי כלום וכמ"ש המרדכי הביאו הרב"י. ה' באמ"ח שם וכל הרבנים ה' צל הכסף וה' עבודת השם והר' תע"ל הנז"ל בסמוך נדונם היה בלשון זה ולא ירדו לחלק חילוק זה ונעלם מהם תשו' הבאמ"ח הנ"ז. גם רבני איטאלייא שהו"ד בס' פחד"י שם למעלה מעשרה רבנים לא אחד בהם דנחית לזה רק ה' מוהר"י גולייללמו שם דפ"ח ע"ב חילק כן דכל שאמר בטבעת זו דעתו טל הטבעת ולא על הפנינים ע"ע:

ד שם או בסתם טבעת ונמצא של נחושת עמ"ש בזה בס' ישמח לב תא"הע סי' י"ד וסי' ט"ו:

ה ס"ג ש"ע קדשה באוכל וכו' ע' מה שפלפל בזה בסי' מחזה אברהם סי' ב"ך אות:

שם ש"ע וי"א שאם קדש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים. ע' יד"א הגה"ט סק"ז וע' בתשו' הון יוסף סי' כ"א פלפול עצום בדין זה ואביזרייהו: ז ס"ד ש"ע ואם קדשה אחר קידו' גמו'. ע' ב"ש סק"ח וע' עבודת השם סי' י"ד דק"ג:

ח ס"ט ש"ע אבל אם קדש בפחות מש"פ ואח"ך בא עליה סתם בפני עדים וכו'. אם דר עמה בדרך איש ואשתו שלא היו עדי יחוד אי דיינינן כעדי יחוד ע' ח"מ סק"ך וב"ש ס"ק ב"ך דבמחלו' הוא שנו וע"ע להרבנים האלה בסי' ל"ג סק"ב ובסי' מ"ג סק"ג ורב א' הוב"ד בס' שערי רחמים הנד"מ ח"ב סי' ט"ו ד"ע התמרמר עליהם והעלה דבעינן עדי יחוד בבירור ושסברת הר"אה בזה היא יחידאה כמ"ש הריב"ש בתשו' ודברי ההגה"מי יש לפרשם באופן אחר ועמד גם על דברי מור"ם בהגה יעו"ש והרב המח' בסי' י"ז דע"ו ע"ד חלק עליו בכח ואסף וקבץ מרבני אשכנז דסל"ה דבדרים יחד סגי יעו"ש וע' לקמן סי' קמ"ט מה שרשמתי עוד בזה:

סימן לב

א ס"א ש"ע בשטר כיצד כותב על הנייר וכו' הרי את מקודשת לי וכו' ונותנו לה בפני עדים. בקידושין ט' ע"א איתא כתב לה על הנייר אע"פ שאין בו ש"פ בתך מקודשת לי וכו' בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה. כתב לה הרי את מקו"ל וכו' מקודשת בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מדעתה והוא שבגרה ע"כ והרי"ף והרא"ש הביאו הברייתא כצורתה ובקיצור פסקי הרא"ש פ"ק דקידושין סי' ט"ו נקט לתרוייהו אבל הרמב"ם והטור כתבו כלשון רבינו ולא כתבו בין ע"י עצמה בין ע"י אביה וכמו כן לקמן בס"ג גבי נערה וקטנה דהיא רישא דהך ברייתא לא נקט מרן דע"י עצמה נמי מהני כשהוא מדעת אביה וצריך טעם למה?:

וחזה הוית להרדב"ז בס' דברי דוד סי' מ"ד שנשאל בבוגרת המתקדשת ע"י אביה מדעתה וכתב לה בתוך השטר הרי את מקודשת לי כמדבר עמה ובשעה שמסר לה השטר א"ל בתך מקודשת לי אם היא מקודשת והשיב דמ"ש בשטר הוא העיקר כי בשטר הוא מקדש וכיון שכתב בשטר הלשון המתוקן בתר דידיה אזלינן שהרי ניכר יפה מתוך השטר שהיא מקודשת וגם הלשון שאמר לה בתך מקו"ל אע"ג דאין זה לשון שתקנו חכמים כיון שהיא בוגרת מ"מ אינו מכחיש מ"ש בשטר דהא קושטא הוי שהיא בתו אלא שאינה ברשותו וכו' ואם היה הדבר בהיפך שכתב לבוגרת בתך מקו"ל אפי' שא"ל בשעת נתינה הרי את אינו כלום דבתר הלשון הכתוב בשטר אזלינן וכו' א"ד ז"ל וגם אתה תדין לנערה וקטנה דאם כתב בשטר בתך מקו"ל ונתן בידה וא"ל הרי את דמהני כיון דהשטר כתוב כהוגן ובתר לישנא דשטרא אזלינן אלא דתמיהני שכתב הדברים האלה מדעתו ולא הגיד לנו דקדמוהו רבנן בזה והן הנה דברי הר"ן בחידושין על הרי"ף בפ"ק דקידושין שכתב וז"ל וסיפא דר"ן דהיינו שבגרה דנקיט לה בלשון הרי את בין ע"י אביה בין ע"י עצמה בדוקא הוא דהרי הוא ממש כאשה המתגרשת שכותב בגט הרי את מותרת לכל אדם מיהו כי יהיב שטר קידושין לאביה אומר לה התקבל קידושין הללו לבתך וכו' אלא דגבי נערה הקטנה נחלק עם הרמב"ן ה"ד שם דגבי קטנה ס"ל להרמב"ן דאפי' כתב לה הרי את מהני ומר ניהו חלק עליו וכ"ד ריא"ז הו"ד בש"הג שם שכתב וז"ל קדשה בשטר כשהיא ברשות אביה אל יכתב בשטר הרי את מקודשת לי ואע"פ שהיא מקבלת השטר שהרי אינה מקבלת אותו אלא מדעת אביה וצריך שיהא עניינו של שטר אביה ע"כ אבל בבוגרת גם הרמב"ם מודה דאפי' שהוא ע"י אביה צריך שיהא כתוב בשטר בתך מקודשת ואי לא לא מהני וכמ"ש להדייא בדבריו (גבי קטנה) ומיהו ע"י אביה בדוקא נקטיה לאפוקי שאם כתב הרי את ונתן לאביה כיון שלא בגרה ל"מ מידי ע"כ מבואר דאם בגרה מהני אע"פ שאינו צודק המעשה עם השטר ודוק וע' להגאון שמחת יו"ט בסי' ס"ו מה שפלפל בדין זה.ב ס"ג ש"ע אם היא קטנה או נערה ומקדשה ע"י אביה בשטר כותב בתך מקו"ל היינו כס' הרמב"ן שהביא הר"ן דדוקא כשמקדשה ע"י אביה כותב בתך מקו"ל אבל אם מקדשה על ידו אם כתב הרי את מהני ולדעת הר"ן אינה מקודשת וכו' הידד"א הג"הט סק"ה משם ה' ד"דח ח' עשין ד"א ואני הדל לא זכיתי לירד לסוף כונתו ולדעתי המעט מרן לישנא דהש"ס נקט ולא נכנס עצמו במחלו' הר"ן והרמב"ן וק"ל:

ג ס"ד בהגה כתבו על דבר המחובר לקרקע וכו'. ע' יד"א סק"ו שרמז תשו' הרשב"א סי' אלף רנ"ג ושם נאמר לענין המקדש בקרקע דמהני וע' נאות יעקב בקונט' גט מקושר דל"ב ע"ג מ"ש ע"ד הרשב"א ובתשו' מוהר"ם סוזין כי באה בס' הון יוסף סי' ז' ושם בסי' ח:

ד קדש במחובר לקרקע בתורת כסף כתבו האחרונים בשם הרשב"א דמקודשת ע' בא"הט סק"ד וכ"כ הב"ש ריסי כ"ז משם הר"ן והתוס' והרשב"א ובסי' זה סק"ז חך הרשב"א בתשו' סי' אלף רכ"ז הביא משם הבע"הע דאינה מקודשת ודעת הרדב"ז בס' דברי דוד סי' מ"ב כס' הפוס' דמקודשת וסיים וכתב דאם בא אחר וקדשה בכסף דלדעת בע"הע מקודשת לב' ולא לא' חיישינן להך סברא להצריכה גט משני יעו"ש:

סימן לג

א ס"א בביאה כיצד. מקדש בביאה ונמצאו לה מומין אח"ך ל"א חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו ויכול לטעון טענת מומין ומיהו ה"ד מומין שבסתר וליכא מרחץ בעיר או במקומות שהבנות רוחצות במקום מוצנע הרדב"ז ח"ד סי' מ"ו:

ב בהגה בין שבא עליה כדרכה בין שלא כדרכה. ע' פ"ת סק"א מ"ש משם ה' שע"המ ואם בא עליה באבר מת. וע' נשמת חיים ד"מ. הון יוסף סי' ל"ב וסי' ג"ל:

ג אלמנה שנדרה הנאה מאיש פ' ואותו פ' עמד וקדשה בביאה. העלה ה' הון יוסף בסי' נ"ב דאינה מקודשת בין שבא עליה כדרכה ובין שלא כדרכה וכן העלה מוהר"א הכהן שם בסי' ג"ל:

ד ש"ע שם ואין דינה אלא כמאורסה, ע' חק"ל א"הע סי' כ"ג:

סימן לד

א ס"א ש"ע כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח. במקדש ע"י שליח אם יברך מיד ע' כנה"ג הגהב"י סק"ג ויד"א סק"ח וע' לה' באר מים חיים ח"א חא"הע סי' ט"ו שכתב דהנכון דמצות הברכה היא בעת שיקדש השליח וכל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא הוא יעו"ש ואין כן דעת ה' ראש משביר בח"א חא"הע סי' א"ך אלא לדעתו הטוב והישר דהשליח יקדשנה בלי ברכה ויברכו ברכת אירוסין בעת הנישואין יעו"ש וכ"כ בז"לא ח"א חא"הע אות בית שכן הוא המנהג וע' ירים משה בזכרו א"הע מע' הק' אות ב' ודברי התשב"ץ בח"ב סי' ע"ד מסכימים לס' ה' ראש משביר ז"ל ואח"ז ראיתי לה' ישמח לב חא"הע סי יו"ד ויכוח גדול עם הרב כמוהרי"ץ אבועלפייא נ"רו עמ"ש בספרו פני יצחק ח"א סי' י"ב בענין זה ומני"ר ערך מלחמה נגדו לחזק מנהג ירושלים ואגפיה שמברכין בשעה שמקדש השליח ועמד על כל דברי הפוס' המדברים בזה לך נא ראה:

ב קטן פחות מבן י"ג שנשא אשה אם מברכין ברכת אירוסין ונישואין, ואם ברכו אי צריכין לחזר ולברך כשיגדל ע' כנה"ג הג"הט סק"ו דבמחלוקת הוא שנוי ועוד לו לעיל סי' א' הג"הטו סק"ט ובסי' ס"ב הג"הטו סק"א וע' בתשו' רב אחד הו"ד בס' שמחת יו"ט

סי' ט' דהסכים לברך בעודו קטן כל שמשיאו אביו ואין כאן שום גמגום והסכים עמו ה' המח' שם בסי' יו"ד דאין לחזר ולברך עוד כשיגדלו יעו"ש:

ג שם ש"ע מברך וכו' ואחר שיגמר הברכה יקדש מרן ז"ל נקט להלכה כדעת ג' עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ודעמייהו דסברי דצריך לברך עובר לעשייתן. ומיהו ה"ד היכא דהמקדש הוא המברך אבל היכא דהש"ץ הוא המברך אליבא דכ"ע יכול לקדש ולברך אח"ך ה' פרי הארץ ח"ב חא"הע סי' א' וה' ראש משביר שם והוא מקור נפתח מהראשונים הוא הקדוש הסמ"ג הובא בהג"הם ובכן מצאתי מנוח למה שנהגו בעיר עז לנו שאלוניקי יע"א ובאזמיר לקדש ולברך אחיך היפך ס' מרן דקבלנו הוראותיו ומה גם במקום ברכות דהיה לנו לחוש לסברתם אולם עפ"ה ניחא וע"ע מחזה אברהם סי' ב"ך אות ז':

ד ס"ג ש"ע אם לא בירך וכו' בשעה שקדש לא יברך אותה בשעת נישואין מרן ז"ל לשיטתיה קאזיל דפסק כס' הרמ"בם דצריך לברך עובר לעשייתן וכיון שלא בירך שוב לא יברך ולפי מ"ש בס"א דלא פסק כן אלא למקומות דנהיגי לברך המקדש בעצמו אבל לא היכא דמברך הש"ץ א"כ כל שלא בירך בשעת האירוסין יכול לברך כל זמן שירצה וכ"כ להדייא ה' פרי הארץ שם וע' להרב"ד א"הע סי' כ"ה רמזו הי"א בהגהב"י סק"ט שכתב דע"כ ל"פ מרן כן אלא במקדש בעצמו אבל במקדש ע"י שליח ולא בירך דמקדשה פ"א משום מצוה בו יותר משלוחו מודה דיברך כיון דיש באותן קידושין קצת מצוה. יעו"ש ולפי האמור לא היה צריך לידחק במה שנדחק הרב שם לצאת י"ח מרן כיון דמנהגנו דהש"ץ מברך וכבר ראיתי לה' ראש משביר שם דנ"ד ע"ב דהשיגו וכתב דהדין אמת רק מטע"ז יעו"ש וכזאת וכזאת יש להעיר על הריהג מוהרח"פ ז"ל בספרו רוח חיים או"ב עי"ד.ה היכא דהקידושין הא' היו מסופקים וחוזר ומקדשה ב' כ"ע מודו דיברך. ה' מחז"א בסי' ב"ך אות ו ולבי אומר לי דהדברים שבאות זה יצאו מבטן מוהרד"א ז"ל דקדים ליה טובא ע' בתשו' מוהרד"א שבס' ירך אברהם א"הע סו"סי ב' ודוק וכ"כ מוהריק"ש אך הבר"כי באו"ג ה"ד וכתב דה"ד כשלא בירך בראשונה אבל אם בירך שוב לא יברך יעו"ש והן הם דברי הכנ"הג בהג"הט ס"ק ודברי מורם לקמן בסי' ס"א. וע' בס' הון יוסף סי' ו' דדעתו היה לברך והשיגו ה' מוהרמ"ס שם בסי' ו' וחזר בו בסי' ח' והסכים שלא לברך: ו שם בהגה וי"א דחזר ומקדש אותה תחת החופה. ע' ב"ש סק"ו ומ"ש אני הדל לקמן סי' ל"ו בס"ד:

ז הבמקומות שכותבין בכתובה היינו מצויין ונרשמין לעדים בעת וזמן שקדש ונכנס לחופה וכו' ובשעת הכנסתם לחופה אינם נמצאים אותם עדים שנתקדשה לפניהם צריך

לקדש שנית בלא ברכה ה' יד"א הג"הט סק"ט משם הפוס' ע' באר מים חיים ח"א חא"הע סי' ט"ז מ"ש ע"ד דא"ץ לקדש שנית:

סימן לה

א ס"א ש"ע האיש יכול לעשות לו שליח לקדש לו אשה. הקשה הנו"בי בסי' ס"ד איך יכול לקדש ע"י שליח במקום שחב לאחרים ותירץ דכיון שהיא בעלת בחינה ומתרצית לזה ממילא אין רצונה באחר. וכתב ה' ברית אברהם בסי' קי"ט דע"פז יש להמציא דין מחודש באשה שהיא מקודשת מספק וקבלה קידושין מב' דתפסי קידושי שניהם וצריכה גט מהשני לסברא זו י"ל דוקא רם הב' קדם בעצמו אבל אם היה ע"י שליח אף שציוה כן בפירוש בכ"הג לא חיילי קידושי הב' אף על הספק דכיון דחלו על האשה קידושי הא' מספק תו אין האשה בעלת בחירה לחזר מהראשון ה' פ"ת בסק"א. ואם השערתו נכונה הנה מצאנו עוד טענת בטו"לין בנדון ה' מוהר"שם שבס' עבודת השם א"הע סי' י"ד שעמדתי שם בסוף הסי' לבטל קידושין השניים והשתא קחזינא עוד טעם חדש אשר לא שערו הרב המחבר שם לך נא ראה:

ב ס"ב השליח נעשה עד ע' צל הכסף ח"א סי' ח'. עבודת השם סי' י"ד דק"ה. דברי שמואל סי' ה':

ג שם ש"ע אבל אם יש שם כפי' ממון וכו'. חם שלח לקדש אשה ע"י שליח והוא ראה מרחק איך נתנו לה הקידושין בכה"ג מהני עדותם יד"א הגה"טו סק"ד משם הקמ"ר ח"א דמ"ג ע"ד ולא ידעתי איך תנייה כמשנה סתמית ולא הביא דברי הב"ש בס"קג דכתב בהדייא דלסברת מאן דס"ל בח"המ סי' קכ"א דלא מהני לאפקועי ממונא ה"ן הוא קידושי ספק יעו"ש וע' בסמוך: ד אם יש ע"א המסייע לשליח שמסר המעות ביד האשה כיון דע"א המסייע פוטרו משבועה דאורייתא לדעת קצת פוס' ומשבו' דרבנן לכ"ע השליח נעשה עד כנה"ג הגהב"י סקי"ג ובסו"ד הביא שם שכן מצא בתשו' כת"י למוהר"ר שמואל שלום ז"ל עי"ד והן עתה זכינו לאור תשובת הרב הנז' שהיה בזמנו של הריב"ש ונדפסה תשובתו בתשובו' הריב"ש החדשות והיא בסי' י"ד. אמנם ה' ח"מ וב"ש בסק"ה כתבו דל"מ לס' הרשב"א והר"ן כיון דההודאה הוא ע"פ דבורם אינם קידושין משום דאי לאו אינהו היו צריכין לישבע ה"ן כיון שאינו נאמן ע"פ דבורו אם לא ע"פ העד המסייע אז אין לו דין עד ע"ש ותו מן התימא על הר"הג מו"הר מוהרא"ג ז"ל בס' צל הכסף ח"א דמיו ע"ד שנגרר אחר הכנ"הג וכתב וז"ל אם הוא באופן שהשליח פטור משבועה לכ"ע שליח נעשה עד כמ"ש הכנה"ג בסקי"ג. גם הקמ"ר בח"א דמ"ג כתב בפשיטות דאם הוא באופן שהשליח פטור משבועה לכ"ע נעשה עד ובנ"ד כאן נמצאו וכאן היו בעת הקידושין

קרובי הכלה שמסייעים לשליח בנתינת המעות לכלה אלא דמכחישים אותו שלא נתנם לשם קידושין וכיון דיש עדים המסייעים לשליח השליח פטור ושפיר נעשה עד וכו' עי"ד ופליאה נשגבה בעיני איך לא זכר דברי הח"מ וב"ש והובאו גם בבא"הט סק"ו שכתבו להדייא דלא מהני ומר ידידינו מוהר"א ברכה נר"ו בהגהותיו לס' דברי שמואל א"הע סי' ו' דקכ"ח נגרר אחר דברי מו"הר ודן ממנו לנ"ד וגם עליו יעבר כוס התי"מא ודוק:

ה ס"ג ש"ע א"ץ עדים במינוי האיש שליח וכו' מרן ז"ל סתם כדעת הרמב"ם ודעי' וככלל המסור בידינו סתם ואח"ך מחלוקת הלכה כסתם. מ"מ מידי ספקא לא נפקא ונ"מ אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר רב נהור"אי הרב מוהר"אח נ"רו בס' תע"ל ח"ג הנד"מ דצ"א אות אי: אפי' לסברא זו ה"ד כשאמר השליח קודם הקידושי' פ' עשאני שליח לקדשה אבל אם לא אמר כך בתחילה ונתקדשה סתם לאו כל הימנו לומר שליח אני ולהחזיקה בחזקת א"א כנה"ג הגהב"י ס"ק כ"ד משם מוהרימ"ט וה' בני דוד בדכ"ד סע"ב הביא ס' זו דמוהרימ"ט וכתב דסברה זו נמצאת במרדכי פ' האיש מקדש והג' מו"הר מוהרא"ג ז"ל בס' צל הכסף ח"א סי' ח' וסו"סי ט' כתב דלא נמצא חולק בזה ועמ"ש אני הדל בהגהותי לס' עבודת השם חא"הע סו"סי י"ד. גם בס' תע"ל שם או"ב נשתמש מזה לבטל הקידושין י"ש: שליח הבא בהרשאה לקדש את האשה ושוב נודע כי הב' עדים החתומים על ההרשאה הם רשעים גמו' ופסו' לעדות הגם דלדעת מרן לא בעינן עדים דסתם וא"חך מחלוקת הלכה כסתם ומה לנו אם עדי ההרשאה הם פסולים הלא דל מהכא עדותם מ"מ מקום יש בראש להחליש הקידושין ולבטלם דע"כ לא נחלקו הפוס' אלא כשלא בקש עדים כלל ברם היכא דנחית להעיד על שליחותו עדים נמצא דאין רצונו בקיום השליחות והרשאה אלא ע"פ עדים בהג ות דהעדים פסולים מ"הת אדרבא מגרעות נתן ובטל השליחות מעיקרא וכעין זה כתבו התוס' בב"ב נ"ד ע"א ד"ה אדעתא דא"עג דקי"ל חצרו ש"א קונה לו שלא מדעתו היינו כשאינו יודע אם הוא חצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנת אבל אם יודע ואינו מתכוין לקנות לא וממנו נקח לנ"דז ממ"ן אם יודע המשלח דבלא עדים סגי והקפיד לעשות בעדים ודאי דכונתו דאינו רוצה בקיום השליחות אלא בעדים והשתא דהעדים פסולים מ"הת בטל הכל ואם לא ידע הדין דסגי בהודאתם כ"ש שלא סמך אלא על העדים. והגם דדברי התוס' הם לענין ממונא מלבד דעל עיקר החילוק לא נ"מ מידי דמ"ל ממונא ומ"ל איסורא ומה גם כי נמשך ממנו לענין אם קדש בו את האשה וכו'. כ"כ ג' רבני המערב בתשו' כי באה בס' תעלומות לב ח"ג בקונט' השליחות סי' א' (וגוף התשובה ה"ן נסד"ר מהרב מו"הרי בן נון נר"ו לבדו וכמו שנראה מכותלי התשובה):

ומשאני לעצמי יש לעמד ע"ד טובא וטרם אענה הנני מודיעך כי נעלם מהם תשו' שלימה למוהרש"דם בח"מ סי' טו"ב שכתב להדייא להפך דהתם קאי על שטר הרשאת קידושין דחתימי עלה קרובים ופסולים ואחר שכתב דאפי' אם היה להוציא ממון היינו יכולים לסמך על הפוס' המכשי' כל שלא ישבו כולם לחתם סיים וכתב וז"ל אפי' נימא דלהוציא ממון יש לנו לאוקומי ממון בחזקת בעל הממון דיכול לומר קי"ל כפ' מ"מ בנ"ד דהיינו בהרשאת הקידושין אין שום גמגום שהשטר כשר שהרי כתב הרמ"בם וכו' א"כ דברור לנו שאין צורך בעדים לשליחות הקידושין פשיטא ופשיטא דלכ"ע אין לפסל שטר הרשאת הקידושין וכו' יעו"ש דמבואר דלמאן דלא בעי עדים כשההרשאה חתומה בעדים פסולים אמרינן דל מהכא העדים ורמזו הכנ"הג בסו"סי זה הגהב"י סק"מ וכתב דכפי הטעם שכתב להתיר משום דמינוי השליחות לא בעי עדים נפיק דשטר קבלת קידושין לאשה שצריך עדים במינוי השליחות יש לחוש לפוסלים ע"כ הוי לך תרי תנאי מוהרש"דם והכנ"הג ד"א ס"ל כהרבנים הנז':

ואילו לא היו דברי מוהרש"דם ז"ל עדיין אין בידינו כח לבטל השליחות ע"פ ראייתם מהתוס' ז"ל דמלבד דמצינו לגדול אדונינו הרמ"בם ז"ל דס"ל דאמרי' חצרו ש"א קונה לו שלא מדעתו אף אם לא נתכון להנות ובעבור זה פסק בההיא דבב"ק דמ"ט דקנה השטרות וכמ"ש בדעתו ובדעת הר"אש ז"ל הש"ך בח"המ סי' ער"ה סק"ג וזה שלא כדעת התוספות וכפ"ז יוצא לנו דלדעת הרמ"בם השליחות קיים עוד בה דלפי דעתי אינו ענין הך דנ"ד למ"ש התוס' דשאני חצר דבחצר כך הוא הדין דלקני היכא שאינו יודע ולא היכא שיודע וכמ"ש רז"ל חצרו ש"א קונה לו שלא מדעתו ולכן איכא למימר דכל שלא כיון לזכות לא קנה מה שאין ראיה לומר כן בנ"ד:

ואין להביא ראיה לבטל כח השליחות מההיא דמתנת ש"מ דקי"ל דא"ץ קנין ואי כתיב בה קנין לא קנה אפי' מת ואפי' נכתבה המתנה בשטר וכמ"ש סי' ר"ן סטו"ב והיא מימרא דשמואל בב"ב דקנ"ב וטעמא דאמרינן שמא לא גמר להקנת אלא בשטר ואין שטר לאח"מ וה"ן נימא דלא גמר לעשות השליחות אלא בעדים וכיון דהעדים פסולים גם השליחות בטל דהא ליתא ואדרבא משם יש להוכיח להפך דהא שמואל לא ברירא ליה האי מילתא אלא דמטעם ספק קאמר דלא קנה ואוקמינן ממונא בחזקת יורשין ודייק בלישניה דקאמר שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין מבורר דהיינו מטעם ספק וכ"כ להדייא הגאון נו"בי בסי' ז"ך וכ"ח וה"ד הפ"ת שם סק"ז מינה דבנדון דאנן קיימין דהוי ספק א"א דהא נפקא לדון להיפך דמספק הוו קידושין וצריכה גט וק"ל:

ואם באים אנו לדון דין זה וללמדו בדדמי לד"מ יש לנו ראיה חותכת לומר דהקידושין הללו הוו ק"ג ולא אתרעו מחמת דכתב ההרשאה בעדים פסולין מההיא דכתב מוהרי"קו ש"ו יו"ד והביאו מור"ם בהגה בסי' רמ"א ס"ב וז"ל כל מקום דמחי' א"ץ קנין אם הקנה לו לפני עדים פסולים אפ"ה מחילתו מחילה וכתב הסמ"ע שם דאפי' בצריך קנין הוי דינא הכי כשאין מכחישין זא"ז ולרבותא כתב דא"ץ קנין דל"ת כיון דא"ץ קנין והוא בא להקנותו הרי גילה דעתו דלא בעי להקנות לו אלא בקנין אלם וה"א דדעתו היה דלא יהיה קנין כ"א בעדים כשרים קמ"ל וכתב שכן דעת הרא"ש י"ש הרי בהדייא דכשנעשה בדבר א' ענין בלתי נצרך ושגה בו ונעשה שלא כהוגן לא הורע אותו דבר בשביל כך רק אמרינן סלקו כמי שאינו ואוקי ליה אדיניה וה"ה בנד"ז:

וכאשר ירדף הקור"א לבו יחיל דהך דמוהרי"קו לכאורה הוייא היפך ההוא דמתנת ש"מ דאמרינן בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ וכבר מוהר"יקו בשרשיו נרגש מזה ובתחי' הביא דחכם א' סבר כן דאפי' למ"ד מחי' א"ץ קנין ה"מ כי ליכא קנין כלל אבל כי איכא קנין גרע טפי דאיכא למימר שלא נתנן למחל אלא בקנין ומר ניהו דחה סברתו וכתב דל"ד כלל להההיא דמתנת ש"מ דכתוב בה קנין ע"כ ואנחנו לא נדע עיקר חילוקו. גם ה' לח"ש בקונט' ק"ס סי' צ"ג דע"ב ע"ג כתב דלא זכינו לידע החילוק והעלה דדין זה במחלו' הוא שנוי בין מוהריק"ו וחד דעמיה ושהריב"ש בסי' שמ"א קאי נגד ס' מוהריק"ו. אמנם הגאון מו"הר מוהרא"ק ז"ל בס' שער אשר חת"המ סי' כ"ו דס"ו האריך בזה ואסברא לן עיקר החילוק דמתנת ש"מ בקנין כיון דלפי הדין הגמור היה צריך קנין כמו מתנת בריא אלא דחכמים תקנו שיהיו דבריו ככתובי' וכמסו' מטעם שלא תטרף דעתו עליו ובודאי שלא תקנו חכמים כ"א היכא שלא היה שום גילוי דעת ממנו שאינו רוצה בתקנתם אך היכא שנטל קנין כשאר הבריאים שהוא גילוי דעת ממנו הו"ל כאומר א"א בתק"ח ודאי ששומעין לו ואוקמינן ליה אדיניה שהי"ל מעיקרא ברם גבי מחילה דמן דינא שלים א"ץ שום קנין ודאי כי נטל קנין על המחי' מסתמא אמרינן שלא היה כ"א לאלומי מלתא ואם אינו מועיל אמרינן דל הקנין מהכא ושוב מצא כן בתשו' הרב מוהר"י אבן מיגאש סי' ק"ו והרבה רעים למוהרי"קו להרמ"בם ולמוהר"אנח והפ"מ ועמד בסוגייא דב"מ דיו"ד דאמדינן בנפילה ניח"ל דלקני בד"א לא ניח"ל דלקני ובדברי הראשונים והאחרו' ובתשו' הרש"בא ח"ב סי' ש"א ובתשו' הריב"ש סי' שמ"ה יעוש"ב נפלאות מתורתו (וכבר אנכי עשיתי אר"ש רחבה ע"ז זה כמה שנים בחידו' על הש"ע ח"מ סי' רס"ח ובעוונותי היה למאכולת אש. לא נשאר בלתי מ"ש ע"ז בתשובותי

לחלק ח"מ הנדפסות בספרי חשן האפד סי' ק' לך נא ראה) וע"ע שמחת יו"ט סי' ח' דל"ב ע"א:

אשר ע"פ חילוקו דתא נפקת לנ"ד דכיון דלס' הרמ"בם ודעימיה מן דינא שלים א"ץ עדים במינוי השליחו' והוא עשהו בעדים אין כונתו להקפיד על העדים והו"ל כמו מחילה בקנין דאי מהני מהני ואם נמצא פיסול בהן אמרינן דל מהכא העדים הא שפיר מהני השליחות. אך עדיין לבי נקפ' דכיון דאיכא חולקים אסברת הרמ"בם וס"ל דמן דינא צריך עדים במינוי השליחו' הנה אמת דאנן בדידן קבלנו עלינו ס' מרן דפסק כס' הרמ"בם אולם איכא למיחש דשמא המקדש רצה לעשות שליחותו ע"פ סברת כולהו רבוואתא וכיון דהעדים היו פסולין נתבטל השליחו' ול"ד למאי דאייתינן ממחילה בקנין וכיוצא דהאם ליכא שום סברה דצריכה קנין משא"כ הכא. וע"פז עדיין צריכין אנו למוד'עי ולהבין תשו' הרש"דם האמורה בראש דברינו דלא חש לזה וצריך טעם למה?:

יהיה מה שיהיה מידי ספק מקודשת לא נפקא. וכן ראיתי להרבנים הנז' בס' תע"ל שם בד"פז ע"א דכתבו דהגם דלפי דעתם החילוק הזה הוא אמתי מ"מ אכתי לא פלטינן בזה מענין ערוה החמו' להפקיע הקידושין רק דאהנייא להו לס"ס יעו"ש ואתה תחזה למוהר"אנח ז"ל בח"א סי' י"א ה"ד ה' בתי כהונה ח"א סי' ט' על הרשאת גט דפחיתא טובא שכתב דאין חשש בזה דדל שטר השליחות מהכא השליח לבדו נאמן לומר שהבעל עשאו שליח ונמסר לו הגט י"ש ובתריה קאזיל ה' מח"נא בה' גירושין די"ג ע"ב ואם להקל בדבר אמרוהו ולעשות לאשה גרושה מאישה כ"ש להחמיר בדבר דאמרי' ז"ל מהכא שטר הרשאה והעדים הרי וא"ץ עדים למינוי השליחות והקידו' הן קידושין וא"עפ דחלקו על מוהר"אנח בזה כמו שהביא ה' פני יצחק נר"ו בח"ה סי' טו"ב דקי"ד ע"ד משם הד"בא סי' ר' דרבו הפוס' דס"ל דכשיש הרשאה רעועה לפנינו גרע טפי וש"כר הכנ"הג בא"הע סי' קמ"א הג"הט ס"ק נ"ו יעו"ש מ"מ בנ"דז שהוא להחמיר א פשר דגם הם יודו דבכ"הג יש לילך לחומ' באיסור ערוה ולא אמרינן דל שטר הרשאה מהכא וק"ל ואח"זר מצאתי להרד"בז ז"ל בתשו' ח"ד הנקראות דברי דוד בסי' ג"ן שכתב להדייא וז"ל אפי' לדעת הרמ"בם ובעלי שיטתו דא"ץ לעשותו בעדים גרע שטר שליחות בעדים פסולים משליחות בלי שטר ועדים שאם יכחיש המשלח השל חות או האשה ויצטרכו להביא עדים ידקדקו בעדים אם הם כשרים או פסולים אבל כשיראו שטר השליחות כתוב בעדים לא יתנו לב לחקר אם הם כשרים או פסולים מימר אמרי סתמא דמלתא בכשרים נעשה ע"כ:

ח אפי' לס' הרמ"בם ז"ל ודעי' דא"ץ עדים היינו כשממנהו בפניו אבל כל שלא בפניו דהוי מעיר לעיר צריך שיתמנה בפני ב"ד או בפני עדים או שיודה המשלח ויאמר מניתיהו בפני עדים והמשלח ברור לו המנוי ע"י כתב שכותב לו המשלח ומכיר ויודע שהוא אמת ובל'אה לא סגי לכ"ע ה' תעלומות לב שם דצ"ב ע"ב:

ט מי שהרשה לאחר לקדש לו אשה בשטר הרשאה וכתוב בו לארוסתו מ' ביא"ה בת פ' אך שמה היא ביילייא וכ"כ בשטר הקידושין. ה' מוהר"דפ ז"ל (בע"ס מכת"ל) בתשובה רצה לבטל הקידושין מטעם שינוי שם המתקדשת שכתבו בשטר ביא"ה ואינו כן שהיה צריך לכתב ביילייא וחלק עליו ה' שמחת יום טוב ז"ל בסי' ז' דאין טעם זה מספיק דכיון דכבר כתוב שם אביה שהיא בת פ' וזה פ' ידוע דלא הי"ל בת אחרת ששמה ביאה ככתוב בהרשאה ע"כ על זאת שנקראת ביילייא הכתוב בשטר הקידושין כיון המשלח למנותו ובכה"ג אפי' לא הזכירו שמה בהרשאה כי אם בת פ' וידוע שהיא זאת שנתקדשה די עי"ד ופשוט דלא חלק עליו ה' שמחת יו"ט כי אם בזאת דשם ביילייא ושם ביאה אין הרגש רב ביניהם ועבידי אינשי דטעו. וכמ"ש ה' עזרת נשים בש"ן דכ"ח ע"ב וז"ל דע דשם ביילייא רובא דרובא בזמנינו זה אין מרגישין בקריאת הלמד של ביילייא וקורין השם בייא וכו' כאלו כתוב בלא למד אמנם לענין שטרות וגטין נהגו לכתב בלמד ככתוב בספרים ע"כ נמצא דאין כאן כי אם שהכתיבה היתה שלא כמשפט אכן אם יהיה האופן שטעו בכתיבה בין רחל ללאה בודאי דאין כאן שליחות הגם דידעינן דעל זאת נתכונה וכמתבאר מדברי ה' שמחת יו"ט גופיה בסי' ח' דק"ב ע"א כשחזר להחזיק דבריו הראשונים עי"ד:

י ס"ד ש"ע יש מי שאומר שאם האב וכו'. דברי שמואל סי' ה' דק"כח.י"א

ס"ו בהגה י"א דשליח א' יכול לעשות שליח ב' ע' לקמן סי' י"ו ס"ה מש"ש:

י"ב שם השולח כתב ע"י גוי לחברו ישראל וכו' וי"א דגבי קידושין לכ"ע הוייא מקודשת מדאורייתא. הח"מ וסב"ש כתבו דבחינם כתב מור"ם פלוגתא זו. ורב חבי'בא מוהרא"ח נר"ו בס' תע"ל שם דצ"ב המציא כינה אחרת בדברי מור"ם ומר הוא דקאמר דאין כונתו בשביל שהיה ע"י גוי דבזה אין כאן מחלוקת וגם מורים יודה אלא כונתו דדל מהכא הגוי מ"מ עיקר השליחות היה ע"י כתב ומו"רם לשיטתיה אזיל למ"ש בסי' קמ"א סל"ה שאין למנות שליח דהולכה ע"י כתב ומשמע דאפי' הוי המוליך ישראל כמ"ש בספרו תע"ל ח"ב סי' ו' ובכן לדעת ריו"ו שמשוה גטין לקידושין בענין זה וס"ל למנות שליח הולכת הקידושין ע"י כתב אם שלח ומנה שליח לקידושין בכתב לפי סברה זו הוייא ס' מקודשת ע"כ ובדצ"ג ע"א צרף זה לבטל שליחות הקידושין:

ולדידי דחיק ואתי מרחיק לומר כן בדעת מור"ם פה דמדבריו מבואר דהעתיק דברי רי"ו שהביא ב"י והשגתו עלו ובדברי קדשם כתוב בהדייא דהיינו משום דהשליחות היה ע"י גוי ועוד דאילו היה כדבריו היה די למור"ם לכתב השולח כתב לחברו ישראל ולא לומר ע"י גוי וגם מי המה אלו האומרים דהכא גבי קידושין לכ"ע הוי מקודשת דאילו הרב"י לא כ"כ אלא לגבי כסף קידושין מיהו בענין שהוא התם ע"י כתב למ"ד דל"מ ה"ה הכא ובר מן דין כבר כ' הכ"הג בס"ח ל"ה משם מוהר"ם ד"ב בסי' י"ב דעשו מעשה רבני שאלוניקו דהקידושין הוו ק"ג ע"ש והיינו אע"פ שהיה ע"י כתב וכ"כ הידי"א ס"ק כ"ו משם ה' עדוב"י סי' ל"ז ולפ"ז אין כאן מקום ספק וק"ל:

י"ג ס"ז ש"ע האומר לשליחו קדש לי אשה וכו'.

נסתפק ה' עדו"בי סי' צ"ו באומר לשלוחו צא וקדש ני אשה במעות אלו ונגנבו והשליח קדשה במעות אחרים אי איכא הקפדה בזה והעלה דאין כאן הקפדה וע' קהלת יעקב בקונט' מענה לשון ח"ג אות תפ"א מה שפלפל בדבריו כס"א סי' זה או"ב. וע' לה' תפארת אדם בזכרונותיו מעשה הק' או"ח שבא מעשה כזה לידם ויורו המור"ם שיקדשנה בלא ברכה וכשתלך האשה למקום הבעל יקדשנה ק"ג בלי פקפוק ומשום אונסא דארחא נתחייב השליח בשבועה בכל אונסא דמתייליד יעו"ש:

י"ד אם נותן לשליח טבעת ונאבד בדרך אחד קדוש בכת"י למד מדברי העדו"בי הנז' שיכול לקדשה בטבעת אחר וה"ד מוהר"אח נר"ו בהגהותיו לס' ישרי לב א"הע אות שס"ב ותמה עליו שאין הנדון דומה לראיה דה'. עדו"בי לא כתב דאין קפידא כ"א במעות דטבעא חד הוי לא כן בטבעת שהוא לנוי יעו"ש ובס' ת"על ח"ג דצ"ד:

ט"ו שם ש"ע וכן בכל מה שישנה וכו'., המשיל פ"ח מה' אישות דין ך' נסתפק באומר לחברו צא וקדש לי אשה פ' והלך וקדשה קידושין דרבנן או קידושי ספק אי הוי שינוי בשליחות ואינה מקודשת כלל והעלה דהדבר צריך תלמוד הו"בא לצי'ון בפתחי תשו' סק"ז ובס' מקור ישראל הנד"מ בא"הע סי' י"ג ה"ד והכריע להלכה דהי קפידא יעו"ש:

ט"ז סי"א ש"ע האומר לשלוחו וכו' חזקה שליח עושה שליחותו. היינו לחומ' אמרי' חזקה זו בדאורייתא אבל בדרבנן אף לקולא. ב"ש ס"ק כ"ח מש"ס עירובין דל"ב וע' להגאון בע"ס פמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל כ"ב כמה ארכן הוא בענין זה בפלפול עצום:

י"ז שם ואין אדם עושה שליח אלא על אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. ע'. פ"ת סק"יג מה שהביא משם ה' משל"מ ומה שרמז עליו. וע"ע בס' שושנת העמקים כלל כ"ג. חק"ל אה"ע סי' כ"ד:

י"ח שם בהגה וי"א דה"ה אם צוה לקדש אשה פ' וכו' ויש חולקין בזה. ע' טור וב"ש וח"מ שחלקו על מור"ם בזה וכתבו דאין כאן מחלוקת וע' פ"ת סק"טו שרמז לה' מש"ל. וע' בס' שושנת העמקים שם כלל כ"ב שגם הוא השיג עליהם בזה ורצה לקיים דעת מור"ם ומכח זה עלה בדעתו להתיר בשניות מכח דהוי ספקא במידי דרבנן ושוב נרתע לאחוריו דח"ו לצדד שום קולא נגד המלכים האדירים הטו"ז וח"מ וב"ש י"ש:

י"ט מי שאמר לשלוחו לקדש לו אשה פ' ממרחקים ויהי כי ארכו לו הימים נשא אשה את אחותה ונתעברה והולידה בן והקול נשמע שהשליח והאשה מתו אך לא הודע אם מתה קודם שנשאו או נתעברה זו. הבן הנולד לו מותר לבא בקהל מטעם ס"ס שמא לא נתרצית אחותה להתקדש וא"תל נתרצית שמא נתעברה לאחר מתת אחותה וס"ס דעדיף מרוב מהני להכשיר פיסולי קהל ולדור עוד עם האשה הנז' לכאורה נראה להתיר מאחר שכבר מתו אחותה אף דעבר וכנסה במזיד והכניס עצמו לס' איסור תורה. ה' שושנת העמקים שם:

סימן לו

א ס"ה ש"ע י"א דשליח דקידושין אינו יכיל למנות שליח וכו'. מו"רם לעיל סי' ל"ה ס"ו ערך מערכה לקראת מערכה ומסתמיות דבריו מבואר דה"ד כשהוא מוסר לו כסף או שטר אבל כשאינו מוסר אליו דבר רק שעושה שליח לקדשה אליבא דכ"ע אין שליח א' עושה ב' וזוהי שקשה דבגמרא דע"א איתמר בהדייא שלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח וסתמא קתני בין שמוסר לו דבר ובין שאינו מוסר לו דבר ותו דאי בעינן דומייא דגירושין מה יענה אותו קדוש דהיינו הי"א בתרא שהביא מו"רם שם דס"ל דבכל ענין אין שליח א' עושה ב' וליכא למימר דדוקא לגירושין מתנייא דשליח עושה שליח אבל לקידושין דוקא המקדש עצמו עושה שלית דהא איתקש יציאה להויה ואין הקש למחצה וכמו שכ"ר להב"ח שהק' כן והציע וה"ד בה' עצמות יוסף פ"ב דקידושין והסכים עמו:

ובהורמנייהו דרבנן נלע"ד ליישב דע"כ לא נחלקו הנך רבוואתא אי שליח א' עושה ב' אלא דוקא כשהמקדש עשאו שליח בסתמא ולא נתן לו רשות שיעשה שליח אחר ובזה נחלקו דלחד מ"ד אם מסר לו הכסף יכול גם הוא לעשות שליח אחר מבלי רשותו ולמ"ד אינו יכול לעשות שליח ב' אפי' מסר לו הכסף אבל כל שפירש להדייא דיעשה גם הוא שליח אליבא דכ"ע יכול לעשות שליח אפי' שלא מסר לו מאומה ובהא מיירי הש"ס דשליח עושה שליח וק"ל:

וכמעט שעברתי בדברי המרדכי דפ' האיש מקדש ראיתי דמתבאר שם כן דע"ד הש"ס דקאמר מלמד שהשליח עושה שליח כתב וז"ל ואפי' לרש"כג דאמר בפ' כל הגט דבין

א"ל הולך גט זה ובין א"ל את הולך דאין השליח עושה שליח דקסבר קפידא היא אבל נתן לו רשות לעשות שליחותו מודה הוא דעושה שליח ע"כ ישוב בהגה הביא פסק ה' הקדוש מרדוש דהעושה שליח לקדש לו אשה ונתן לו הטבעת לקדש דאפי' איתניס בדרך אינו יכול לעשות שליח אחר משום דמילי ננהו ואי איהו קאי גם בנתן לו רשות המקדש לא הי"ל להביא פסק הקדוש כאילו חדשות הוא מגיד רק הי"ל לכתב אבל הקדוש מרדוש פסק וכו' אלא ודאי ש"מ דלא נחלקו הפוס' אלא היכא דהמשלח לא גילה דעתו דאז אף שמסר לו הטבעת לא מהני ולס' הי"ח כל שמסר לו הטבעת מהני אבל כל שהמשלח נתן לו רשות לעשות שליח אחר או על איזה אופן שיהיה יכול לעשות שליח והשליח לשליח כיון דגם השליח ב' הו"ל כאילו הוא שלוח מהמקדש הראשון ושוב מצאתי להרב החינוך ס' כי תצא סי' תק"נב שכתב וז"ל אדם עושה שליח לקדש לו אשה בין אשה ידועה בין אשה סתם וכן השליח עושה שליח והב' ג' וכן עד כמה אם ציוה המקדש בזה ע"כ וכתב ה' מנחת חינוך וז"ל ע' בסי' ל"ה דמבוארים שם שיטות אלו ושם לא זכר ציווי המשלח ע"כ ולדידי הדברים פשוטים כמו שאמרתי:

ב סי"ו ש"ע מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פ"א בשעת חופה וכו' דין זה שרשו הוא מדברי התשב"ץ קטן הו"ד ביתה יוסף בסי' ל"ה. ובדברי הריב"ש סי' פ"ב כתוב לאמר כי החכם ר' אפרים וידל אמר שצריך לקדשה שנית והריב"ש חלק עליו אמנם סיים וכתב דבולאנסיאה נהגו לחזר ולקדש בשעת נישואין מטעם אחר י"ש והו"ד הריב"ש אלה בב"י סי' ל"ד. ומור"ם ז"ל לעיל סי' ל"ד ס"ג כתב דאפי' אם קדש אשה מזמן ארוך חוזר ומקדש אותה תחת החופה כדי שיהיו הקידושין סמוכין לברכה והיינו מנהג באלאנסיאה שכתב הריב"ש וכמו שציין להריב"ש בסי' פ"ב. אך ראיתי להב"ש שם סק"ו דע"ד מורם שסיים בדברו. וע' לקמן סי' ל"ז כתב דכונתו דשם פסק דהמשלח לא יקדש אותה אחר שקדש השליח וכאן כתב דחוזר ומקדש וחילק ידע דבסי' ל"ד קיימינן בקידושין ע"י עצמו אבל בסי' זה דקיימינן בקידו' ע"י שליח חיישינן טפי שיאמרו קידושין ע"י שליח לאו קידושין הם ע"כ וע"פ חילוק זה הטיל שלום בין מור"ם למר"ן וכן חילק ה' נחלת שבעה במחודשים לסי' י"ב אות י"ד ולפ"ד צריך לומר דמ"ש שם מור"ם בסי' ל"ד היינו דברי עצמו ואין הנה דברי הריב"ש דאילו לדברי הריב"ש אפי' בקידושין ע"י שליח קאמר דמנהג ברצלונה דחוזר ומקדש ויעו' להרב"ד בא"הע סי' כ"ה מ"ש ע"ד הב"ש:

האמנם ראיתי לה' פרי הארץ חא"הע סי' א' דרוח אחרת איתו בדברי מור"ם דנשאל על מנהג ירוש' שנוהגין בקידושין ע"י שליח דחוזר. ומקדש החתן בעת כניסתן לחופה דאיך הניחו להנהיג מנהגם בזה כס' מור"ם סו"סי ל"ד היפך דברי מרן הקדוש בסי' ל"ו ואחר

שכתב דדברי מרן הן הנה דברי התשב"ץ והריב"ש כתב לקיים המנהג בב' חילוקים האחד דמרן מירי היכא דאיכא עדים במקום הבעל שקדשה או שהביא שמר חתום אבל בדליכא חד מהני גם מרן אזיל ומודה לס' הריב"ש דלרווחא דמילתא צריך לחזר ולקדש והכריע הדבר מדברי הריב"ש בעצמו וכתב דלפ"ז בדאיכא עדים או שטר כ"וח בודאי דא"ץ לקדש פ"א. החילוק הב' דמנהג ירוש' משיך ואזיל ממנהג באלאנסיאה דכתב הריב"ש וע"כ ל"פ מרן דא"ץ לחזר ולקדש רק במקומו שנהגו שלא לקדש בשעת נישואין אבל לבני ירוש' דנהגו לקדש בשעת נישואין ואם לא יקדש יחשבו העולם שאינה מקודשת כל כי הא מודה מרן ז"ל דצריך לחזר ולקדש בשעת הנישואין יעו"ש. והגם ששני החילוקים האלה נראים מוסכמים מן הסברה מ"מ חזינא למור"ם דמאן ימאן בחילוק זה דהרי בד"מ סי' ל"ו כשהביא מרן ב"י דברי התשב"ץ כתב מור"ם דהריב"ש חולק על התשב"ץ וכ"כ גם בסויסי ל"ד ואם איתא לחילוק הרב הלא אין כאן מחלוקת דעפ"ד יכולים אנו להשוות דעת התשב"ץ עם הרב"ש. שו"ר שכבר קדמני בזה ה' ראש משביר בח"א חא"הע סי' א"ך דנ"ה ע"ד וע"ע באר מים חיים ח"א חא"הע סי' ט"ז ועמש"ל בסי' ל"ד:

סימן לז

א ס"ו ש"ע הוי ספק וצריכה גט משניהם. ע' ב"ש סק"ה דאם נמצאו לה אחר הקידושין סימני בגרות וידוע דהיו לה סימני נערות כשהיתה בת י"ב שנה אמרינן בזמן הקידושין היתה בוגרת. עמ"ש בזה אני עני לקמן סי' קס"ז בס"ד. ב ס"ח ש"ע מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קשנה וכו' אי איכא איסור בדבר או הוי מלוה בעלמא ע' ח"מ ב"ש כנה"ג הגה"טו ס"ק ז"ט. יד"א סק"ז ובהגהב"י ס"ק י"ג רב אחד בתשו' מכתם לדוד חא"הע סי' ד' דק"ן ע"א והר"המח שם סי' ה' דהל"ג:

ג שם ש"ע עד שתגדיל ותאמר ב"פ אני רוצה. משמע דבעודה קטנה אפי' אמרה ב"פ אני רוצה ל"מ וכן הביא ה' שמחת יו"ט בסי' יו"ד דל"ו ע"ב משם א' מהקדמונים בשיטה לא נודע למי ועפ"ז השיג על הב"ח שכתב ליישב מאי דק' על פרש"י בההיא דסנהדרין דמ"ו ע"ב גבי המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן ומר ניהו כתב לחלק בין קידושין לנישואין דנישואין עדיף טפי ועמדו לנגדו דברי הכנה"ג בהג"הט סק"ח ופלפל בזה ע"ש:

ד סי"א ש"ע קטנה או נערה שקדשה עצמה בלא דעת אביה או נשאת אינו כלום. בטרם תחי"יל הארש' מוכרחין אנו לומר דכונת מרן היינו דנתקדשה וגם נשאת שלא לדעת אביה ובא לאשמועי' דאפי' נשאת אינו כלום דאם תרצה לפרש תיבת או נשאת דהיינו שנתקדשה לדעת אביה אבל הנישו' היו שלא לדעת אביה ותיבת או באה לחלק הא

תנינא חדא זמנא לקמן בסי"ג ולכן בודאי דתיבת או נשאת ר"ל אפילו נשאת ג"ך וכאשר פרשוהו האחרונים וכמו שיבא לקמן בע"הי:

והנה דין זה דמרן מידי פלוגתא לא נפקא ומוכרח אני להציע כאן סוגיית הש"ס ולשניות את הידוע ושורש דבר נמצא בקידושין דמ"ה ע"ב נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן ר"ה אמר אינה אוכלת (בתרומה) רב ירמיה ב"א אמר אוכלת ומפרש בגמרא דטעמא דר"ה דאמר אינה אוכלת דהאי דאשתיק מרתח קא רתח וטעמא דר"י דאמר אוכלת דמדאשתיק אתנוחי אחנח ליה תו איתא התם נתקדשה שלא לדעת אביה ונשאת שלא לדעת ואביה כאן ר"ה אמר אוכלת ור"י ב"א אמר אינה אוכלת. אמר עולא הא דר"ה כחומץ לשנים וכעשן לעינים השתא ומה התם דקידושין דאורייתא אמר"ה לא אכלא הכא לא כ"ש נראין דברי התלמיד אמר רבא מ"ט דר"ה הואיל ונעשו בה מעשה יתומה בחיי האב ופרש"י בחייו קדשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או הפקיר זכות שיש לו בה אז שתיקתו הודאה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו איכא למימר בחדא שתיקא מרתח קרתח אבל כולי האי לא שתיק ע"כ. והר"ן בחידו' על הרי"ף כתב דאיכא מ"ד דק"יל כר"ה דהוא רביה דר"י ב"א ואע"ג דאמר עולא נראין דברי התלמיד הא רבא מפרש טעמיה דר"ה הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב הילכך נישואין גמורין הוו ויורשה ומטמא לה דהא אכלה בתרומה דהוא איס"ור דאורייתא אבל מדברי הרמ"בם בפ"ח דתרומה נראה דק"ל כעולא דאמר נראים דברי התלמיד עכ"ד ובמה שסיים דדעת הרמ"בם לפסק כר"י וכדאסיק עולא דנראים דברי התלמיד והיינו לומר דאינה מקודשת כלל ומש"וה אינה אוכלת מצינו לאבי התעודה הרש"בא באלפיו סי' אלף רי"ט דכתב להיפך בדעת הרמ"בם וז"ל והרמ"בם ז"ל כתב שאם נתקדשה שלא לדעת אביה בזו חוששין ודאי שלא תצא אלא בגט דלא נדחו הא דרב ושמואל אלא בנתקדשה לבד אבל נתקדשה שלא לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה ודאי חיישי' שמא נתרצה האב וצריכה גט ומיאון ע"כ וכאשר ירדף הקורא' בתחילת דבריו יראה שט"ס נפל וצ"ל נתקדשה שלא לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה דבנתקדשה לבד ליכא מ"ד דבעייא גט והוא פשוט. ובאמת שלא מצינו להדייא להרמ"בם שכ"כ בשום מקום:

ואני אתן את פני ברמ"בם פ"ח מה' תרומות ושם אני רואה דהרמ"בם בדין י"ו פסק רק לפלוגתא קמא דנחלקו ר"ה ור"י בנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא מדעת אביה ופסק כר"ה שאינה אוכלת בתרומה שאם מיחה תעשה זרה למפרע וזה שרואה ושותק כועס הוא לפי שנשאת שלא לדעתו ע"כ. אך פלוגתא תניינא דנחלקו אי אמרינן בתרי זמני

קידושין ונישואין מרתח קא רתח בזה לא דבר הרמ"בם ואנה מצאו הנהו תרי גברי רברבי הר"ן והרש"בא דעת הרמ"בם בזה ומהיכן ידעו מאי דעתו. ועל תשו' הרש"בא יכולני לפטר דט"ס נפל וצ"ל הרמ"בן בנין (ושו"ר לה' ב"ש שהעתיק הרמ"בן) אך דברי הר"ן לא ידעתי מה הלשון אומרת דמדברי הרמ"בם נראה דפסק כעולא דאין רמז בדבריו:

איברא דהכ"מ ז"ל שם בפ"ח דתרומות כתב כדברי הר"ן בדעת הרמ"בם ואת העודף לא בלשון נראה אלא בלשון ודאי שכתב שם ובמחלוקת הג' פסק כעולה דאמר נראין דברי ר"י וא"עג דרבא מפרש טעמא דר"ה סובר רבנו דלאו משום דסבר כוותיה אלא כי היכי דלא להוי טועה בדבר פשוט ע"כ ומדעתי כי קשה ולא זכיתי להבינו מי הכניסו לתגר זה ואנה מצא דהרמ"בם פסק להא דעולא כי היכי דדחיק ומוקי בדעת הרמב"ם דרבא לפרש דברי ר"ה בא ולאו דס"ל כוותיה. ולא זה בלבד אלא דנראה דמרן מוהרי"קא סותר את עצמו דבב"י פה אחר שהעתיק דברי הר"ן כתב ובדברי הרמ"בם בפ' הנזהר כגירסת הר"אש והיינו דקודם לכן הביא דהר"אש לא הוה גריס בש"ס הפלוגתא תניינא דר"ה עם ר"י ומאחר דלא נצטייר לפני אור עיניו של הרמ"בם מחלוקת זה דר"ה ור"י איך הפה יכולה לדבר דפסק כר"י וע"כ יאמרו המושלים רבי לא שנה ר"ח מנ"ל. שוב אחר החיפוס ראיתי לה' מגילת ספר חלק לאוין דק"מח שנרגש על מרן ב"י דסותר את עצמו וכתב דמ"מש הרמ"בם לשון אע"פ שקדשה אביה אינה אוכלת בתרומה מוכח דפסק כר"י ע"כ יעו"ש. איך שיהיה לא יצאנו מהמבוכה בדעת הרמ"בם למען דעת מאי דעתו בבירור ונשאר לנו ס' הא כא מ"ד שהביא הר"ן דפסקי כר"ה דנתקדשה ונשאת שלא לדעת אביה קידושיו קידושין וכ"ד הרש"בא בתשו' הנז' דנגרר בתר דעת הרמ"בן והרי"בש בסי' קצ"ג כתב דכן דעת ר"ח דהוו קידושי ודאי וכ"ד הרש"בץ בח"ג סי' קע"ח והרש"בש בנו בסי' תק"עד רמזם הי"דא בהג"הט סק"ב וקיהבי טעמא למלתייהו דבשתיקה אחת אמרינן מרתח קרתח חבל בתרי זמני לא אמרינן שישתק כ"כ והן הנה דברי רבא בש"ס ליתובי דעתא דר"ה ואחד הבן ואחד האב לא בא בפיהם דברי הש"ס רק פסקו כן מבלי עלות על שפתם טעמא דש"ס (וזאת אות ומופת דאינהו נקטי בדעת הרמב"ם דפסק כר"ה ודלא כהר"ן והכ"מ שם דס"ל דפסק כר"י דאי הכי איך פסקו את דינם בסכינא חריפא היפך דעת הרמב"ם דהוא מארי דארעא דדהו מבלי עלות על שפתם דבר כזה) ולעומתם קאי מרן בש"הט דס"ל דאפי' נתקדשה ונשאת שלא לדעת אביה אע"ג דאיכא הכא תרי זמני שתיקה הקידושין אנן כלום וכדאמרן ותבט עיני להב"ש בסק"א שהצ"ע על מרן ז"ל איך פסק בפשיטות דלא הוו קידושין היפך דעת הפוס' הנ"ל ואף גם זאת תמה במ"ש הרב"י דלהרא"ש הי"ל גירסא אחרת בש"ס דמנ"ל הא אלא נראה דגירסתו כגירסא שלנו בש"ס

וכו' עי"ד והן לצדק דקושייא קמייתא קשיא אבל במה שהשיג על הרב"י דמנ"ל עני אומר דתרוייהו דינא קבעו דהמדקדק בדברי הב"י כשהביא לשון הרא"ש סיים וכתב ולכך לא כתב הרי"ף הך פלוגתא דר"ה ור"י (דהיינו פלוגתא קמא) משמע מזה דליכא בש"ס אלא חדא פלוגתא ובעבור זה קאמר מר דהיה להרא"ש גירסא אחרת בש"ס אבל בהרא"ש שלפנינו כתוב ולכך לא כתב הרי"ף הנהו תרי פלוגתייהו דר"ה ור"י ע"כ מוכח דהיתה לפני הרא"ש כגירסא שלנו ומ"מ בין הכי ובין הכי לא גילה דעתו הרא"ש בזה וע' בא"הט ס"ק י"ד מ"ש בזה:

ואילו לא היה אלא דעת מרן לבדו הנצב נגד כל הראשונים הנ"ל הייתי אומר דאין כאן מחלוקת ומר אמר חדא ומ"אח ולא פליגי דהראשונים הנז' קיימי על שיטת הש"ס דאיכא שמיעה בנתיים דנתקדשה ושמע אביה ואח"ך עמדה ונשאת ושמע אביה דבהא נחלקו ר"ה ור"י אי בתרי זמני אמרינן דשתיקתו הוי דמרתח קרתח או פייוס ופסקו הפוס' כר"ה דבתרי זמני לא אמרינן דרתח אלא דודאי נתרצה. אולם מרן הקדוש בשלחנו מיירי היכא דליכא שמיעה בנתיים רק דבפ"א שמע דבתו נתקדשה ונשאת דכיון דליכא אלא חדא שמיעה אמרינן מרתח קרתח ואין הקידושין מועילין וחילוק זה הנה בא בתשו' הרש"בץ סי' קע"ח שם אשר לפי חילוק זה נתפשטו כל הקמטין. אך כיון דאכתי מידי פלוגתא לא נפקא. לא הועלנו כלום אביו הר"אש וכו' והאמת דהאיכא הר"ן ומוהרם אלשקר דהבינו בדעת הרמ"בם דס"ל דאין כאן קידושין וכנז'. מצורף לזה. דהרש"בץ גופיה שם שכתב דבנתקדשה ונשאת שלא לדעת האב דהקידושין חלין סיים וכתב דמ"מ אין דעת הרי"ף ז"ל ברור בזה. אשתכח השתא דהיכא דהנתקדשה ונשאת בלתי ידיעת אביו אע"ג דהיתה שמיעת האב בנתיים ושנתק בתרוייהו עכ"ז מידי פלוגתא לא נפקא והרי היא ספק מקודשת:

ה שם ש"ע ואפי' נתרצה האב בפירוש אחר הקדושין. זוהי ס' הרי"ף ורבים אשר אתו דס"ל דלא מהני רצוי האב ואפי' נתרצה בפירוש אך אם בשעת הקידושין נתרצה האב אי מהני לדעת הרי"ף ודעי' במחלוקת הוא שנוי בין הר' והריב"ש וכמ"ש בב"י. ומ' כנ"הג הגהב"י ס"ק י"ט שהביא משם מוהרימ"ט בחידו' לקידושין על הרי"ף דהאריך בס' המפרשים והכריח דריצוי מעיקרא מהני גם לס' הרי"ף ודעי' וע' יד"א ס"ק ח"י מה שרמז לזה וע' אמרות טהורות מה שפלפל בדברי מוהרי"מט והר"ן. ורב אחד בתשו' כי באה בס' מכתם לדוד א"הע סי' ד' עמד בזה באורך והעלה דלכ"ע ריצוי דמעיקרא הוי ריצוי ומיהו בעינן שעשה מעשה הניכר דשמח וכגון שאכל מגדנות וקבל ברכות הנצבים עליו שהיו אומרים לו בס"ט וכמ"זט והסכים עמו ה' המחבר שם:

כל שהאב עמד לימין בתו הקטנה בשעה שנתקדשה ואחר שקדשה טעם אחת נפל מידה הטבעת והמקדש ואחיו חפשו אחר הטבעת עד שנמצא וחזר וקדשה והאב עודנו עומד שם אין לך נתרצה האב גדול מזה. הרב הנז' בתשו' מכ"תל שם: ז שם ש"ע וי"א שאם נתרצה האב כששמע הוו קידו' משעת שמיעה. הבא"הג רמז דזוהי דעת הטור בשם אביו הרא"ש וכו' והאמת דכ"כ הרב זל דה"ראש והר"מה אמרו דבר אחד אבל כשנדקדק נראה דאין כן דעת הטור וז"ל קיצור פסקי הר"אש בפ' האיש מקדש סי' ו' קטנה או נערה שקדשה עצמה בלא דעת אביה אינו כלום וכו' ואפי' נתרצה האב אח"ך וכ"ש אם מת ע"כ מבואר שדעתו כדעת הרי"ף וכבר ידוע דפסקי הר"אש עשאם בנו הטור ומי לנו בקי במילי דאביו יותר ממנו ומוכרח דהבין דמ"ש בפסקיו דתמה על רב אלפס היינו דתמה עליו אבל לענין הלכה אה"ן דס"ל כוותיה ולפ"ז מ"ש בטור דא"א הר"אש תמה על הרי"ף שכתב אפי' נתרצה האב וכ"כ הרמ"ה וכו' ואם נתברר שנתרצה כששמע הוו קידושין משעת שמיעה וכו' אינו מדוקדק דמשמע דהר"מה והר"אש כחדא אזלין וכחדא שריין וכמו שהבין הר"בי ז"ל ולפי דעתו בסידור קיצור פסקי אביו הרא"ש הא ליתא דאילו הר"אש לא אמרו אלא בדרך תמיהה ולעיקר הדין ס"ל כהר"יף ואילו הרמ"ה פליג עלייהו בהחלט ואף גם זאת על הרב"י נמי היה קשה שהשוה דעת הר"אש לדעת הר"מה וכ"מש דאכתי גבא טורא בינייהו דלדעת הר"אש כל שנתרצה האב הוו קידושין למפרע משעת נתינה וכמ"ש בפסקיו סי' ו' ואילו הר"מה ס"ל דחיילי הקידושין משעת שמיעה משמע דלא חיילי מקודם וכמ"ש ה' ב"ש בס"קיח וכבר ראיתי להכנ"הג בהג"הט סק"טוב שהביא משם מוהר"שך שכתב דתיבות משעת שמיעה הכתו' בדברי הרמ"ה הם ט"ס דגם דעתו הוא דחיילי למפרע וע' יד"א ס"ק טו"ב והרב אמרות טהורות דנ"ט קיים הגרסה ופרשה בדוחק דגם דעת הרמ"ה הוא דחיילי הקידושין למפרע ע"ע:

ח סי"ב ש"ע קטנה שקדשה עצמה למי שגילה האב וכו' הרב"י כתב על דין זה שהוא מדברי הר"מה ורבים קמים עליו דהיינו עובדא דתלמודא קידושין דמ"ה בההוא גברא דהוה אמר לקריבאי דנחלקו אביי ורבא. ע' ב"ח. ח"מ.

כנ"הג הגהב"י ס"ק כ"ד. יד"א ס"ק כ"ג. רב א' בתשו' מכת"ל סי' ד' וה' מכת"ל שם ירד להציל למרן ב"י וכתב דאינו ענין דין זה להה"א עובדא דהתלמוד ועובדא דתלמודא השמיטוהו הפוס' ואין לנו עליהם אלא תרעומת יש"ב וע' אמרות טהורות ד"ס:

ט סי"ד ש"ע ומ"מ אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזינות. הרב מנחם מיוני הביאוהו התוס' בקידושין דמ"ה ע"ב כתב דאסורה להיות אצלו שמא קדשה אביה במקו"א וחלק עליו ר"ת והובא בב"י. וכתב ה' חק"ל בא"הע סי' כ"ה וז"ל וכשאני

לעצמי תמה הדבר להתיר במקום ערוה דעם שר"ת והר"אש והטור מתירין הנה ראיתי בחידושי הרמ"בן והריטיב"א וה"רן בהלכות הביאו מחלוקת זה והעלו דראוי להחמיר ואיך אנן יתמי דיתמי לא ניחוש להחמיר במקום ערוה ע"כ ואין בידי חידושי הרמ"בן והריט"בא שציין כי אני רואה מבוכה בזה דהיד"א בהגהב"י ס"ק נ"ב הביא משם התשב"ץ בח"ג סי' קע"ח שכתב משם הרמ"בן והרש"בא דהסכימו לדעת התוס' דלא חיישי' שמא קדשה אביה. ובאמת דהכי כתיב בתשו' הרשב"ץ בשרשה. איברא דבח"ב סי' פ"ו כתב להדייא היפך זה וז"ל והרמ"בן חוכך להחמיר אם האב הוא חי עי"ד והרגשה זו הבליעה בנעימה היד"א שם במ"ש וע' בח"ב סי' פ"ו ומי שיש בידו הספרים הנז' יעיין הדברים בשרשן וידע דבר מי יקום וע' רוח חיים אות ב':

י סכ"א ש"ע האב שאמר קדשתי את בתי וכו' אסורה וכו'. ה"ד כשאמר קדשתי את בתי בפני פ"ופ אבל אם אמר סתם קדשתיה ולא פירש לפני מי ומי ועתה אין האב לפנינו לשאל הבת מותרת מוהר"י סאמון זל בתשו' כי באה בס' חקרי לב א"הע בהשמטות סי' פ"ג. מיהו הרב המחבר שם בסי' פ"ד חלק עליו וכתב דאפי' לא אמר בפני עדים עכ"ז אסורה והגם שמצא עזר לס' מוהר"ים מתשו' ה' פני יהושע א"הע סי' י"א עכ"ז זו הלכה העלה דס' ה' פנ"י היא יחידאה דהח"מ והב"ש והטו"ז ומוהרי"בל קיימי לעומתו יעו"ש:

י"א חזר האב ושדכה לאחר באמרו שמה שאמר בתחילה שקדשה היה שקר ודבר כזב ונתן אמתלא דמה שאמר בתחי' שקדשה היה להתפאר מותרת לשוק. מוה"רי סאמון שם והרב המחבר שם בדק"עט ע"ד הסכים עמו לזה בצירוף דכיון דמתחי' אמר סתם קדשתיה והוא יכול לפרש דבריו לומר דהקידושין לא היו בפני עדים יש להתיר יעו"ש וע"ע יד"א סי' מ"ז הגה"טו סקי"וד:

י"ב סכ"ח בהגה ול"ן דדוקא תכ"ד וכו' כונת מו"רם מבוארת דכדי שלא יסתר הדין שכתב מרן בסעי' כ"ה בשם הר"ן הוכרח לאוקמי דהיינו תכ"ד וכו' וע' ח"מ ס"ק מ"ה. יהב"ש בס"ק נ"ב הביא דעת הלבוש והט"וז דאפי' לאחר כ"ד וע' יד"א הגה"בי סק"ד מה שרמז בזה. פ"ת סק"יד. מוה"רי סאמון בתשו' חק"ל סי' פ"ג דק"עו והרב המח' שם סי' פ"ד דק"עז:

סימן לח

א ס"א ש"ע המקדש על תנאי וכו'. המקדש את האשה וא"ל הרי את מקודשת לי לשלשים יום ולאחר ליה הרי את מותרת לכל אדם ע' כנ"הג הג"הט סק"א.

יד"א סק"א בא"הט סק"א מחזה אברהם סי' ב"ך אות י"ד. ראש משביר ח"א חא"הע סו"סי מ"ז. חיים ושלום ח"ב סי' ל"ד פתחי תשו' סק"א. תעלומות לב ח"א סי' א' וח"ג סי' מ"א ע"ב:

ב ס"ב ש"ע ואם חסר התנאי אחד מהם הרי התנאי בטל וכו' בגילוי דעת אי דמי לתנאי ובעינן תנאי כפול או"ל ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק טו"ב ובתשו' שהשבתי בחדש שבט התר"סט אודות קידושין שבעת נתינת הטבעת לידו אמרה לו הנערה איני מקבלת טרם שתשאל רשות מקרובותיך הוא ענה כי זהו ענין שלו וא"חך הסכימה לקבל כסף קידושיה ושוב חזר בו המקדש על שקרוביו מיחו עמדתי בענין זה וכתבתי דאינה צריכה גט הגם שלא כפלה התנאי כיון דאיכא הכא גילוי דעת וגם מטעמים אחרים י"ש:

ג ס"ד ש"ע י"א דל"ב שיהיה בתנאי ד' דברים וכו' נערה שהיתה משודכת לאחד ובא איש אחר ונתן לה כסף בתורת קידושין ואיש אחר הנמצא שם אמר קומו לה דישארה איל אוטרו נובייו והיא ענתה "אנסי קי סיאה" ע' למ"מ בס' צל הכסף ח"א סי' ט' שכתב דלסברת האומרים דל"ב משפטי התנאים רק מצד חומרא היא מקודשת מדרבנן וכל דאיכא ספקא אזלינן ביה לקולא י"ש ועמ"ש ע"ד אני עני בתשובה שם:

ד סיו"ד ש"ע אמר ע"מ שיאמר הן וכו' ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב. הם דברי הרמ"ה שהביא הטור סיים ואם מת הבן אפי' אמר האב איני רוצה או חולצת או מתיבמת וע' לה' משנה למלך פ"ו מה' גירושין מ"ש ע"ד הרמ"ה וע' שערי רחמים א"הע סי' כ"ד וכ"ה מ"ש ע"ד:

ה סי"ח בהגה אבל באומר לה ע"מ שיש לי לכ"ע בכה"ג אינה מקודשת. אם היה לה מנה חסר פרוטה אי הוייא מקודשת נסתפק בזה הבר"כי באו"ג וע' בתשו' הון יוסף סי' י"ב דפשיט לה דאינה מקודשת יעו"ש וע"ע לו בסי' כ"ב:

ו סל"ה ש"ע המקדש ע"ת ובעל סתם. אי צריך עדים על הבעילה במחלוקת הוא שנוי ועמ"ש בזה רב א' הו"ד בס' שערי רחמים ח"ב סי' ט"ז וע"ע מה שרשמתי לקמן בסי' קמ"ט:

ז סל"ז ש"ע מי שהלך למד"הי וקדש ע"ת אם באתי מכאן ועד יב"ח וכו' הוו קידושין. שרש הדין הלא הוא מתשו' הר"אש כלל ל"ה. ומבואר הוא דאם לא בא קודם זמן האחרון או שלא האריכו הזמן ולא בא קודם הזמן שקצבו ביניהם הקידושין בטלין ולא מצי טעין שנאנס ולא בא מדקפסיק למילתים דהקידו' בטלין. ואתייא הא כההיא דגט דפסק מרן לקמן סי' קמ"ד דאין אונס בגיטין עי"ש. ואם כנים אנחנו בזה מלתא דפשיטא ליה להר"אש ז"ל מספ"קל לגאון וז"ל תשו' הגאונים שבס' ש"ץ סי' ז' הדה מילתא בעי לה

כמה בלי מקמי מר רב שמואל ריש כלה ולא פשטה גברא דקדיש איתתא ואזל למד"הי ואתני בהדה דאי לח אתי לזמן פ' לבטלו קידושיה ומטא זמנא ולא אתא מאי מי מדמינן קידושין לגטין וכי היכי דאין אונס בגיטין אין אונס בקידושין ובטלין קידושין או"ל ולא איפשיטא ע"כ והיה נראה שאין ספקו של הגאון מוציא מידי ודאו של הר"אש ז"ל. אולם יש לדחות דגם הר"אש לא מיירי בדקטעין המקדש טענת אונס רק שלא בא בלתי שום סיבה ועיקר תשובתו בא ללמדנו דבידם לבטל התנאי הראשון ולהאריך הזמן אבל אם לא האריכו הזמן ולא בא מחמת אונס בזה לא דבר הר"אש ז"ל וק"ל:

סימן לט

א ס"ה ש"ע המקדש אשה סתם ונמצאו עליה א' מן המומין הפוסלין בנשים וכו' ה"ז מקודשת מספק כ"כ הרמב"ם בפ"ז מה' אישות דין ח' ובהר"ן פ' המדיר ומביאו ב"י מבואר דמיירי דקדש לבד ולא בעל ולא אנס ועכ"ז בעייא גט מספק וכתב הרב"י שכן מבואר בטור וכ"כ להדייא התוס' בפ' המדיר דע"ב ע"ב ד"ה על מנת וע' תוספות חדשים למ' כתובות פ"ז מה שתמה על הרב"י וה' חוות יאיר הובא בפ"ת סק"ד כתב וז"ל ואפי' להרמב"ם דס"ל במקדש סתם וכו' דצריכה גט מספק משמע ודאי אפי' לא כנס ולא בעל ע"ע ולא בא בפיו דכן מבואר בהר"ן ובכל הפוסקים ולא הי"ל לכתב בלשון משמעות וכעת לא מצאנו חולק לזה:

וראה זה מה שמצאתי להר"ר ישעיה הראשון בס' המכריע סי' ל"ד שכתב וז"ל וכן אני אומר במומין גדולים כגון ריח הפה וריח החוטם או שגופה מלא שחוצים במקום שאינו נראה דמסתמא אע"פ שלאהתנה עמה אם נמצאו בה מומין הללו אינה צריכה ממנו גט כדאמרי' בפ' אע"פ שארוסה אינה אוכלת בתרומה משום סמפון פי' שמא ימצאו בה מומין ויהיו קידושי טעות. ורבינו פי' בפ' המדיר בהלכה המקדש את האשה שאין לחלק בין מומין למומין עי"ש. ומתני' דכתובו' פ' המדיר דקתני צריך להתנות על המומין קמיירי בשאר מומין הפוסלין בכהנים. ואם כנסה סתם ונמצאו בה מומין גדולין הללו לרב צריכה הימנו גט דאין אדם עושה בב"ז וכו' א"ד ז"ל:

סימן מ

א ס"א ש"ע האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו וכו'. המקדש אשה באתרוג הדר לברכה אם האשה מקודשת בו אע"ג דאינו ש"פ ע' יד"א הגה"בי סק"ג הון יוסף סי' כ"א דנ"ט ע"ג:

ב ס"ז ש"ע הנותן ב' פרוטות לאשה וכו' וכשיגרש אותה תהיה ס' מגורשת. הרמ"בם פ"ז מה"א נקט מקודשת וע' בה"ה והר"בי לשיטתיה קאזיל דפירש כונת הרמ"בם דמקודשת

לענין שתצטרך גט אחר וע' כנ"הג הגה"בי ס"קט משם רבו דלא רתחוורו לו דברי מרן ולדעת הרמ"בם מקודשת גמו' קאמר וע' ג"ך להרד"בז בס' דברי דוד סי' ע' שכן דעתו ועמד אי בעינן מעכשיו יעו' ח"מ וב"ש:

סימן מא

א ס"ב ש"ע ואם לא קדש אלא אחת מהם ולא פירש איזו כגון שאמר לאב א' מבנותיך מק"ול וכו' כולן צריכות גט. מחלוקת אביי ורבא ופסק כאביי ודלא כרבא דאמר א"ץ גט כלל. ומיהו אפי' לדברי רבא שמתיר באומר א' מבנותיך אם א"ל בתך סתם גם הוא אוסר ומצריך גט דבאמרו אחת מבנותיך סמך על ברירה ראשונה שקדשה או על ברירה שלאחר מכאן אבל אם אמר בתך סתם ולא אמר אחת מהן אין נשענין על בחינתו שעברה ולא על ברירתו דלהבא. רב סעדייא גאון בתשו' הגאונים שבס' ש"ץ ש"ג סי' י"ב:

ב ס"ג ש"ע קדש נשים רבות כאחת והיו בהן ב' אחיות וכו'. ע להרד"בז בס' דברי דוד סי' ע"א מה שפלפל ע"ד הרמ"בם:

סימן מב

א ס"א ש"ע אין האשה מתקדשת אלא לרצונה. ע' פני יצחק ח"ה סי' יו"ד וע' מה שפלפל בדין זה הרב מוהר"ש דיל ויקייו בתשו' והיא לו נדפ'סה בס' פחד יצחק אות הס הנד"מ בד"ק ע"ב ואילך ומ"ש אני הדל לקמן סי' קנ"ה ב' שם בהגה ואומרת שלא כיוונה רק לשחק בעלמא. ע' ח"מ לקמן סק"ד וב"ש סק"ו. ומ"ש אני הצעיר בתשו' סיון התר"סח:

ג' שם בהגה היה חייב לה מעות וכו' וזרקה היא המעות מידו וכו' אפי' לא זרקתן מיד כל שיש אומדנא דמוכח אחר הקידושין שלא נתרצית מתחילה מהני ואין קדושיו קידושין. פוסק א' הוב"ד בס' עולת איש הנד"מ א"הע סי' א' ותמה על ה' שערי רחמים סי' כ"ב שנראה מדבריו להיפך יעו"ש: ד ס"ב כ"ע המקדש שלא בעדים ואפי' בע"א אינם קידושין עי' כנה"ג הגהב"י סק"יא שכתב משם הפוסקים דס' הסמ"ג המחמיר בקידושי ע"א דחאוה כל הפוס' ובטלה דעתו אצל כל הרבנים האדירים ושכן פשט המנהג בכל בתי דינים יעו"ש. ולפום ריהטא נראה דלדידן דקבלנו הוראות מרן ז"ל אין לחוש כלל וכמו שכ"כ הר"הג חק"ל ז"ל באה"ע סויסי פ"ד. אולם אחריו לו' קם מר נכדו התייר הגדול מוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"א סי' ב"ך וכתב משם ה' מוהריט"א בתשו' בירך משה סי' ל"ה ובס' שמחת י"וט סי' י"א שכתב בנד"ז בעצמו שלא להקל דלענין איסור ערוה אין לנו לילך אחר דעת מרן להקל וכן העלה איהו גופיה לענין הלכה יעו"ש בד"מג ואחריו בא שאר בשרו הרב המפור' מוהר"מ חזן ז"ל וחד"ד ותי"מה ע"ד מוהר"חפ וגם על ה' ערך השלחן דנגררו אחר קבלת מוהריט"א ולא היא דהרב לא ירד למנין ולא הביט עין דרובא

מהפוס' קיימי כסברת מרן ורובא דאורייתא ואי הוה דייק ודאי דגם איהו היה מודה דאף באיסור ערוה פסקינן כוותיה וכמו שמפו' יוצא מדברי מוהרי"טא עצמו בס' ברכות מים דק"ב ע"ב והביא דברי מוהרמ"ח הנ"ל מו"הר בס' שער אשר ס' כ"ט אך מני"ר הוכיח במישור דאילו לא היה עוד בנ"ד ספקא אחריתי ראוי לחוש למיעוט לולא כי בנ"ד היה עוד ס"ס יעוש"ב והדברים האלו ממשמשין ובאים דלא רצה לסמך עצמו אדברי הכנה"ג הנז' שכתב שנתפשט המנהג בכל בעלי דינים כי איהו קי"ל או ס"ל דאין כאן מנהג בכל העיירות ואפי' באזמיר דהוא אתריה דמר הכנ"הג נראה דלא הוה בריר להו המנהג. וזה שלא כמו שהבין מו"הר בס' דברי שמואל דקכ"ה ע"ד בדברי ה' ראש משביר ס' ב"ך דאף אם לא היה בנ"ד ס"ס היה מתיר מכח המנהג דע"א בקידושין לאו כלום וע' בספרים שציין מר ידידינו הח' המגיה נר"ו בס' דב"ש שם. וע"ע לרב רחומ"אי סב"ק כמוהר"יץ אבועלאפייא נר"ו בס' פני יצחק ח"ב דע"ה וח"ה סי' ט' שעמד בזה והביא דברי רבני מערב דאיכא דסברי הכי ואיכא דסברי הכי והעלה דתפסינן לחומרא כהוראת הגאון מוהרי"טא אם לא היכא דאיכא ריעותא אחריתי י"ש ובס' ישמח לב סי' י"א דכ"ג ע"ד:

ה מפורש יוצא מדברי הרמב"ן והרא"ה שהובאו בשיטה מקובצת לכתו' דב"ך ע"ב דר"פ דחייש לקידושי ע"א הוא מפני שסובר דהי"ל כשאר איסורין דע"א נאמן באיסורי' מדאורייתא ומינה דהפוס' דפסקו כוותיה חששא זו דקידושין בע"א הוא מדאורייתא וכן ראיתי בס' ע"הש דמייתי הכי מתשו' הר"י בן הרא"ש. מ"מ אנכי הרואה בתשו' התשב"ץ והב"ח ומרן מוהריק"א ומוהרימ"ט ומוה"רי אירגאז ונו"ב דלפום דעתייהו דרבנן אילין עיקרן של קידושין אפי' מאן דחייש להו אינן אלא מדבריהן. הג' מו"הר בס' שער אשר שם. אמנם ה' כפי אהרן בח"א חאה"ע סי' ד' עמד בזה באורך והעלה דיש ויש פנים הנראים דהרא"ם דמחמיר בקידושי ע"א מדאורייתא קאמר ושכן הסכימו ח"ור תונס כמבואר בס' משכ"הר מע' ק' או"ל ומי יקל ראש נגד המלכים האדירים ואין ספק דצריך להחמיר את"ד י"ש:

ו אפילו למאן דחושש לקידושין בע"א אם היה המקדש קטן לכ"ע אין חוששין. הכנ"הג הגהב"י ס"ק כ"א משם מוהר"א מוטאל ז"ל. ואנכי לא ידעתי הבינהו דלא היה צריך הכת'וב לאמרו מאחר דקי"ל קטן שקדש אפילו בפני עדים גמורין אין קידושיו קידושין לא מדאורייתא ולא מדרבנן וכמ"ש מרן בסי' מ"ג והוא הלכתא פסיקתא ולא רבו עליה וכ"ש בע"א וצ"י: ז גם הסמ"ג דמחמיר בקידושי ע"א בקידושין דרבנן יודו דאין לחוש כמ"ש הפ"מ ח"ב סי' ד'. מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ח' דע"ו:

ח שם בהגה אם אחד מכחיש העד אין לחוש כ"כ הר"בי משם הרש"בץ דכ"כ לדעת הס"מג וכ"כ כל הפוס' זולת מוהר"מ פאדוואה בתשו' סי' ל"ב חוכך להחמיר בהכחשת בעל דבר גם בזה. ע' ח"מ סק"ד. כנה"ג הגהב"י סק"ז.

יד"א סק"ג. פ"ת סק"ה. וז"ל מו"הר בס' צל הכסף שם כל כי האי מילתא דכל הפוס' ראשונים ואחרונים כולם פה אחד פסקו דע"א בהכחשה לאו כלום הוא ולא נמצא מי שהחמיר בדבר זולת הך סב' יחידאה דמוהר"מפ ואף סברא זו בפלוגתא מתנייא דלהח"מ איתיה בחזרה מסי' ל"ב נסי' ל"ז לא אאמין ששום מורה יחוש לסברא זו שהוא נגד התורה כולה והרב"ד בא"הע סי' כ"א ומז"ה בס' צרור הכסף סי' ו' נראה מדבריהם דלא חשו כלל לקידושי ע"א בהכחשת האשה עכ"ל ואני הייתי תמיה עליו טובא איך לא נתן אימין ששום מורה יחוש לזה מאחר דראינו רב ורבן בישראל גדול שמו הוא הקדוש מוהרש"ך ז"ל שסובר דגם בהכחשת האשה חיישינן לס' הסמ"ג וכמ"ש משמו הכנ"הג בהגהב"י סקי"א וז"ל ואם בנדון מוהרש"ך היתה האשה מכחשת נקיטינן מדבריו דאפי' במקום הכחשה חשב לס' הסמ"ג שלא כדברי הרש"בץ יעו"ש והתימא רבתי שהוא עצמו ציין מקודם ס"ק זה של הכנ"הג. אך לאחר שנתיישבתיבדבר אנכי אמרתי דמו"הר לשיטתיה קאזיל במ"ש מקודם דה' ראש משביר בא"הע סי' ב"ך הוכיח דבסוף ימיו חזר בו מוהרש"ך ז"ל וסמך דעתו שלא לחוש לס' הס"מג אעיקרא וק"ל:

ושוב מצאתי לה' חיים ושלום ח"א סי' ב"ך מדמ"ד ואילך שהאריך הרחיב בזה ואחר שהביא חבל נביאים דבהכחשת בעל דבר לא חששו כלל לקידושין בע"א ועמד ג"ך ע"ד הכנ"הג הנז' במה שכתב בשם מוהרש"ך דקאי בס' מוהרמ"פ דליתא להאי סימנא בדברי מוהרש"ך וגם במ"ש דמוהרח"ש ומוהר"ם מינן קיימי כוותיה דלא כן הוא וגם כתב דעיקר ס' מוהרמ"פ הוא מ"ש בסי' ל"ז דאין לחוש כלל כתב בדמ"ז ע"ב וז"ל ומ"מ לענין הלכה היכא דמקדש בע"א והאשה מכחשת מידי ספקא בפלוגתא דרבוואתא ל"ן לדעת ה' מוהרמ"פ וכו' וגם ראיתי להכנ"הג שם שהביא ס' מוהר"שך ומוהרח"ש ודעמייהו דקיימי כוותיה וכו' עי"ד ומכח זה תמה על הרב"ד בסי' ה"ד שהזכיר דברי הכנ"הג אשר המציא מחלוקת זה בס"ק י"א והזכיר לס' מוהרמ"פ הלזו עם שלמים וכן רבים דקיימי בסברתו ה"ה מוהרש"ך ומוהרח"ש ודעמייהו וכו' יש"ב. ודבריו תמוהים ואחר נ"ער אנא דאמרי דהכנ"הג לא סייע לס' מוהרמ"פ כי אם מתשובת מוהרש"ך דוקא ותשו' מוהרח"ש ומוהר"ם מינץ לאו לענין זה הביאם רק לומר דחשו לס' הסמ"ג בקידושין בע"א אבל לא היכא דאיכא הכחשה דוק שם בדברי הרב וא"כ איה איפה השלמים וכן רבים דנגררו אחר ס' מוהרמ"פ היכא דאיכא הכחשת בעל דבר ותבנא לדמעיקרא דלא נשאר רק סברת

מוהרמ"פ לבדו ומסופקת והנסתרת ממקום למקום וכנז' וצדק מו"הר מוהרא"ג במאמרו ששום מורה לא יחוש לס' זו. ובפרט דכי אתינן להכי איכא ס"ס וכמ"ש מוה"ר ב"ד שם וע"ע למו"הר בס' דברי שמואל סי' ד' דקכ"ו ע"ג סני יצחק ח"ה ס' ט':

ט שם ואין חילוק בין אומר העד שנקדשה לפניו לבד או שאמר שנתקדשה לפני ב' ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק ב"ך ובס' חיים ושלום שם דמ"ג. צל הכסף שם דמ"ח ע"ג ובתשו' שהשבתי בסיון התרס"ק:

י שם בהגה וכן אם קדש לפני ב' והא' מהם קרוב הוי כמקדש לפני ע"א ע' ח"מ וב"ש ויד"א הגה"ט סק"ה והגהב"י ס"ק כ"א. פ"ת סק"ח אור לי סי' ע' אות י"ג י"ד וכ"א ובדע"א ע"ד. וע' עבודת השם א"הע סי' י"ד דק"ד דרצה לפרש כונת מור"ם דאיירי דהקורבה היא בין העדים ולא לבע"ד. ולענין הדין הסכים הרב שם דאף הסמ"ג לא אמר אלא במקדש לפני ע"א לבד אבל היכא שמצטרף עם הפסול והקרוב כלא חשיב יעו"ש ואני הדל בהגהותי שם הנה הבאתי דכ"כ ה' אביעד שר שלום והו"ד בס' פחד"י מע' הק' ד"ץ והרב המחבר שם:

י"א ס"ג ש"ע צריך שיראו המקדש והמתקדשת וכו'. ע' כנ"הג ס"ק ל"ג ול"ח. יד"א ס"ק כ"ט ול"א באר מים חיים ח"א חא"הע סי' יו"ד י"א י"ב. דברי שמואל סי' ד' דקכ"ו ע"א אם הדרך א"הע סי' א':

י"ב ע"כ לא קאמר הרש"בא הכי אלא דוקא היכא דברור לן שלא ראתה כגון שהכמין עדים וכו' אבל אם היו במקום שנראים ורואים הסברא האמתית היא. שכמו שהם ראו אותה אך היא ראתה אותם ושוב אינה נאמנת לומר שלא ראתה אותם מוהר"א קובו ז"ל (בע"ס חיי אברהם) בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"א חא"הע סי' י"ב:

י"ג ס"ד ש"ע קדש בפני עדים אפי' לא אמר אתם עדים מקודשת. אם העדים לא כיונו להעיד ולא הובאו שמה לשם עדות כתבו התוס' ישנים בכריתות די"ב ע"ב דאין בעדותן כלום. יעוין בפ"ת סקי"א מ"ש משם פמ"א והפ"מ דסברה זו דחאוה מהלכה וע' ישמח לב סי' י"א דכ"ד ע"א עולת איש א"הע סי' א' וע' בס' מטה לחם הנד"מ בסי' י"ט דל"ו דאסף וקבץ הפוס' המדברים בע"ז ראשונים כמלאכים ואחרונים והעלה דסברה זו אין לצרפה לספק אסי' דאיכא ס' אחריתי רק לסניף בעלמא ואפי' לסברה זו היינו כשעבר זמן רב והיינו לפחות שנה יעו"ש:

י"ד שם בהגה וצריכין העדים לראות הנתינה וכו' ע' ב"ש בסק"יג שכתב דבדברי המרדכי פ' האומר מבואר דאי איכא הוכחה יכולין להעיד כאילו ראו גוף המעשה וע' יד"א הגהב"י ס"ק ל"ג ול"ה בני אבניהם סי' י"ד. וע' פ"ת סק"יב מ"ש משם ספר המקנה

והחת"ס דלא פליגי וע' עולת איש שם וע"ע מטה לחם שם שהביא ס' הפוס' בזה והעלה דמספק מקודשת לא נפקא וע' בתשובה שהשבתי בחדש מנחם התרס"ט:

ט"ו מי שלקח עדים לקדש אשה ואנס אותם ע"י גויים שיהיו עדים לא מהני דהגע עצמך שבא לקדש אשה בפני עדים וגם אומרים אין אנו רוצים להיות עדים ומיד נתן הקידושי' ליד האשה הנאמר שהיא מקודשת?:

אלא כיון שהוא יודע שאין רוצים להיות עדים לא חששו להם משום קידושין וכו' ותו כיון דהוא עשה שלא כהוגן שאנס עדים לקדש אשה בפניהם נעשה בו שלא כהוגן ואפקיעיניהו לקידושי' מיניה וכו' והוי יודע שעל טעם זה האחרון אני סומך. הרד"בז בס' דברי דוד סי' נ"ב וכאשר ירדף הקורא' בדברי הרב לבבו יבין דהטעם הראשון שהוא מפני שאנס את העדים לא הונח לו דמה בכך הרי המה ראו המעשה ומה שראו בעיניהם יבאו ויגידו ולא סמך רק על טעם האחרון דכיון דהוא עשה שלא כהוגן אף אנן נעשה בו שלא כהוגן ובכן סרו מהר תלונות המ"כ שהביא ה' המגיה שם שכתב ע"ד הרד"בז וז"ל לא ידע טעם בדברי הרב למה פסל קידושין שנעשו ע"י עדים שנאנסו לראות דמה פיסול שייך בזה דהא סוף סוף ראו הקידושין ואין זה אלא תורה חדשה וצ"ע עכ"ד וכבר נרגש הרב בחולשת הטעם וכתב דעיקר סמיכתו היינו על הטעם השני אך ראיתי לה' חק"ל בא"הע סי' ד' דמ"ו ע"א שחקר חקירה זו אם בא אדם לקדש בפני ב' עדים ואינן מתרצים להיות עדים על הקידושין כיון דעל ידם מתקיים ואין רצונם בכך וכתב דלפי מ"ש התוס' ישנים ביכרתות די"ב דבעינן כונה להעיד יש לדון דבע"כ לא יתכן כין דאין מכוונים להעיד וסיים דהגם דאכתי צריכה רבא מ"מ סניף להתיר הוי יעו"ש וע'פד יש ליישב ג"ך תמיהת הרב המגיה הנ"ל ואילו היה רואה הרב חק"ל תשובת הרד"בז הלזו ישיש כגבור דהאיכא גברא רבא דהעלה על ספר סברא זו. וע' בס' מטה נחם שם דנ"ד היה שלא היו חפצים העדים להעיד ובקשו לברח החוצה ומצאו הדלת סגורה ולא יכלו לצאת ולא חש הרב לבטל הקידושי' מטע"ז הגם שלא הביא תשו' הרדב"ז הלזו ושמה תראה דרמז לה' חק"ל למ"ש לעיל מזה לחלק בין עדי שמיעה לראייה יעו"ש:

מט"ז שם בהגה כל עדות שלא נחקר בב"ד וכו'. עדות חידושי' אם צריך לקבלו בפני המקדש והמקדשת או בפני האשה או אפי' שלא בפניה. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ע"ח ובאחרונים בח"המ סי' כ"ח. עין משפט לה' לה' מוה"רא הלוי ז"ל הנד"מ על ידי א"הע סי' ב' ובסי' י"ב. מוהר"דא בתשו' כי באה בס' ירך אברהם א"הע סי' ב'. פ"ת סקי"ד. מחנה אברהם סי' ב"ך אות טו"ב. עבודת השם א"הע סי' י"ד ד"ק. ומ"ש אני הדל בהגהותי שם

דלרוב הפוס' האחרו' צריך בפני האשה ובפרט היכא דאיכא מערער וכל שלא נתקבל לפני האשה הוייא ס' מקודשת יעו"ש ובסי' ט"ו דקי"ג:

י"ז שם בהגה עדי קידושין אמיץ ד"וח ע' כנה"ג הגהב"י סק"ן שכתב דאם מה שבאנו להצריך בעדי גיטין וקידושין ד"וח הוא לחששת חומרא חיישינן לדברי האומרים דאין ד"וח בדיני גטין וקידושין יעו"ש שכ"כ מדעת עצמו ולהלן בס"ק ח"ן כתב משם מוהר"ש שלום בתשו' כ"י שכ"כ בשם ס' בעל ההשלמה דאפי' בדין מרומה לקולא לי"א דבעי' ד"וח וכבר נראה בעליל תשו' מוהר"ש שלום הנז' בתשו' הריב"ש הנד"מ בסי' י"ב י"ש וע' עין משפט א"הע ס' ב' וסי' י"ב באמ"ח ח"א אה"ע סי' יו"ד שערי רחמים סי' טו"ב דע"א ע"א. פני יצחק ח"ב דס"ט וח"ה סי' י"א ובס' מטה לחם א"הע סי' י"ט דל"ו הביא עוד כמה פוס' להלכה ולמעשה ע"ע ובתשו' שהשבתי בסיון התרס"ח:

י"ח ע"כ לא נחלקו הפוס' אי צריך ד"וח אלא בשחזר בו העד אבל כל שלא חזר בו העד ממה שהעיד ועומד בדבורו הראשון לכ"ע הוייא מקודשת, בעי חיי א"הע סי' ט"ו. באמ"ח ח"א סי' יו"ד י"א וע' בס' מטה לחם שם דתמה מזה על ה' מצות כהונה סי' כ"ד שכתב להיפך והצ"ע:

י"ט אם כתוב בקב"ע אחר החקירה והדרישה כדחזי אין לומר שלא עשו ד"וח ואפי' אם יש עדים המעידים שלא עשו ד"וח אין להאמינם ודלא כהחכמים שטעו בזה:

ישמ"ל שם:

ך שאלום ב"ד על הזמן ואמרו שאינם יודעים באיזה יום ובאיזה חדש ואח"ך חקרום ודרשום הב"ד הראשון וכיונו עדותם באיזה יום ובאיזה חדש אינו מועיל הגדתם דכיון שהגיד שוב אינו ח"ומ, מוה"רש שלום בתשו' הרי"בש הנד"מ סי' י"ב אך ה' מוה"רא קרשקש שם בסי' י"ג כתב דמהני ואעיקרא עדות הזמן אין לו עיקר בקידושין אמנם שניהם יחד הושוו דבעבור שלא העידו על הזמן לא נוכל לומר שעדותן בטלה יעו"שב וע' שערי רחמים בסי' כ"ג ובס' ישמח לב גאגין סי' י"א דכ"ד ע"א כתב דכשאמרו העדים על הזמן אין אנו יודעין תלוי במחלוקת אחרונים אי מהנו הקידושי' יעו"ש ובס' עולת איש א"הע סי' א' מטה לחם סי' י"ט ולפי האמור הנה מצינו לרבנן קמאי דנחלקו בזה. וע' מה שהארכתי בזה בתשו' שהשבתי בריש אדר א' התר"סח ושם כתבתי דיש בזה ס"ס להקל ולהחמיר י"ש:

כ"א עדי גטין וקידושין ולאסר אשה על בעלה אם צריך שיעידו כאחד בב"ד כד"ן זה תלוי במחלוקת. דלמ"ד דכד"ן דמיין לענין עדות מיוחדת ה"ה הכא ולמ"ד דכד"מ דמו ה"ה הכא. כנ"הג הג"הט סק"לב מדעת עצמו ובח"מ סי' ל' הג"הט ס"ק נ"א כתב דכן

מתבאר מדברי מוהרח"ש בא"הע סי' מ"ב וע' ירך אברהם סי' כ"ט בתשו' מוה"רש הלוי רבו שהביא שם וצרפו עם ספק אחר לעשותו ס"ס ע"ש וז"ל הרמ"בם בפ"ד מה' עדות עדי נפשות צריכין שיהיו שניהם רואים וכו' וצריכים להעיד כאחד ובב"ד אחד אבל ד"מ א"ץ לכך וכו' בעת שמעידין בב"ד בא אחר ושומעין דבריו היום וכשיבא העד השני לאח"ז שומעין דבריו ומצטרפין זע"ז ומוציאין בהן הממון עכ"ד. ונראה פשוט דבד"ן דבעינן שיעידו שניהן כאחד לאו למימרא דיעידו זה בפני זה בב"ד רק דיעיינו באותו מושב אחר שקבלו העדות מהראשון ולאפוקי דלא יהיה ביום אחר והרי בקדוש החדש דחמיר לן טובא דממנו יקבעו המועדות ויש בהן איסור כרת קי"ל דזוג שבח ראשון בודקין אותו ראשון ומכניסין את הגדול שבהן ומעיד ואח"ך מכניסין את חברו וכמבו' בר"ה דכ"ג וברמב"ם ה' ק"הח פ"ב דין, אלא ודאי דהכונה שיהיה באותו מושב וע' פני יצחק ח"ה סי' ח' דע"ק ע"ד. וע"ע לה' דברי שמואל חא"הע סי' ד' דקכ"ו ע"ג שעלה בדעתו לצרף ב' עדוייות אשר לא היו במעמד אחד ושוב בטלם מטעם אחר ולא זכר שר פקפוק זה. כ"ב עדות מוכחשת בקידושין. ע' כנה"ג ס"ק ס"ה. יד"א ס"ק נ"א. פני יצחק ח"ב ד"ע. עין משפט לה' מוהר"א הלוי סי' י"ב ובתשו' שהשבתי בכסלו התרס"ז ובסיון התרס"ח:

כ"ג עידי קידושין שהכחשו בחקירות עדותן בטלה. כנה"ג ס"ק ס"ו משם מוהריב"ל. ואם הם ג' והוכחשו עם אחד מהם ע' כנה"ג ח"מ סי' ל' הג"הטו סקי"ב וע' מה שהארכתי בזה בתשו' בחדש מנחם התרס"ט:

כ"ד ע"א אומר שראה את האשה וע"א אומר שלא ראתה ה"ז הכחשה. יד"א ס"ק ע"ג משם הזק"א סי' ב' אך אם האחד מעיד שמאחר שאנו היו רואים אותה בודאי גם היא ראתה אותנו והאחר אומר איני יודע העדות קימת והוייא מקודשת. בא"מח ח"א א"הע סי' יו"ד ורבני קושטא המובאים שם בסי' י"א נראה דחולקים עליו בזה. וה' מוהר"א קובו בתשו' כי באה שם בסי' י"א קאי בשיטת הרב:

כ"ה ע"א אומר שנתן הטבעת בידה וע"א אומר שנתן באצבעה לא הוי הכחשה דעבידי אינשי דקרו לאצבעא ידא שערי רחמים א"הע סי' כ"ג דמ"ב ע"ג: כ"ו ע"א מעיד ששמע לשון הקידושין והאחר אומר שאינו זוכר. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק כ"ד שהביא משם ה' תומת ישרים סי' קפ"ז דס"ל דזה מקרי הכחשה והוא חלק עליהם דלא מקרי הכחשה. וע' יד"א ס"ק ס"ב שכ"כ משם החי"ץ וכ"כ השמ"ץ חא"הע סי' א' וע' למו"הר בס' צל הכסף ח"ב א"הע סי' ז' שכ"כ מסברא דנפשיה. ובהגהותי לס' עבודת השם א"הע סי' ט"ו דקט"ו ע"א אנכי העירותיהו דלא זכר דברי הכנה"ג והיד"א ועע"ש והן עתה אנכי

הרואה להר"הג מוהר"אא ז"ל בתשו' כי באה בס' ישמח לב א"הע סי' טו"ב דע"ג ע"ד שכתב דלא מקרי זה הכחשה יעו"ש ובתשו' שהשבתי בחדש מנחם התר"סט:
ז"ך אפי' בהכחשה גמורה כל שלדברי שניהם מקודשת גמורה היא לא גרעי הקידושין בעבור ההכחשה. מרן בתשו' א"הע סי' ב' ומוהרש"דם בסי' י"א וע' חתם סופר חא"הע סי' פ"ב. שערי רחמים סי' כ"ג:
כ"ח שם בהגה מצאו כתוב בשטר וכו' כל זמן שאין השטר מקויים אין לחוש לקידושין. ומיהו כשיתקיימו החתימות ראוי לחוש להחמיר שיהיו ספק קידושין ואפי' יחזרו העדים ויגידו בפיהם לא הוי מקודשת גמו' מוהרי"בל ס"ד סי' ב' וכ"כ מוהר"אדב וכו'.
כנ"הג הגה"בי ס"ק צ"ח וצריך לידע במ"ש דאפי' יחזרו העדים ויעידו בפיהם דלא הוי מקודשת גמו' הוא דוקא ס' מוהר"יבל בסי' הנ"ז אבל שאר פוסקים אשר הזכיר הכנ"הג ע"ז לא קיימי על דין זה אלא על עיקר הדין דכשיתקיימו החתימות ראוי לחוש להחמיר אבל דין זה דאם חזרו העדים דלא הוי מקודשת גמו' היא ס' מוהרי"בל דוקא ואיהו גופיה בסיג סי' ק"ד העלה דהוייא מקודשת גמו' וכן הסכימו הפוס'. ה' שמחת י"וט סי' ח':
כ"ט על תשו' הרש"בא שהביא מ' ב"י סוף הסימן על הטוען קדשתיך בפני פ"ופ ואפילו אומר שיש לו עדים חתומים בשטר ע' כנ"הג ס"ק ק"פג. וע' שמחת יו"ט סי' ס' דל"א:
ל שם בהגה ודלא כמי שמחמיר. אפי' לדברי מוהרי"קו אם קודם שהובא השטר בב"ד אמרו העדים מבודין היינו אין דין שטר עליו. כנ"הג הגה"בי ס"ק כ"ג משם מוה"רח עובדיה ושאר פוסקים יד"א ס"ק פ"ג. וע' כפי אהרן ח"א א"הע סי' ה' מה שפלפל בדברי מוהרי"קא ומוהר"חש הללו והעלה שדברי מוה"רח עובדיה ושאר פוסקים שוק וכבר עשו מעשה רבני ירושלי תוב"בא בנדון מה שבא לידם שקודם הראות השטר ביבד אמרו העדים כי על שקר חתמו ובשעת מעשה הטמינם לראות הקידושין ולא היו הקידושין בעולם והב"ד בטלו הקידושין וא"חז שבא השטר לידם קרעוהו הב"ד. יעו"ש:
ל"א ס"ה ש"ע המקדש בפיס"וע וכו'. אין לבטל הקידושין בעבור העדים שאינם לא במקרא ובמשנה ובד"א וכדברי מרן בח"מ סי' ל"ד דבאיסור ערוה יש לחוש ע' כנ"הג ס"ק ל"ה ישמ"ל א"הע סי' י"א ודלא כרב פוסק א' הוב"ד שם:
ל"ב גויים פסולי עדות דאורייתא ננהו לכ"ע. כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ג. וע' פני יצחק ח"א סי' ז' דע"ו ע"א וע"ד:
ל"ג בזה"ז דאיכא רבים מבני עמנו שפותחין חנוייותיהם ביום השבת וקדש בפני ב' מהם אשה. כתבתי בתשו' שהשבתי בכסלו התר"סו דיש לחוש לקידושין יעו"ש וע' בסמוך ובתשו' שהשבתי בריש אדר א' התר"סח: ל"ד עד שהעידו עליו ששתה סת"י אינו נפסל

לעדות רק מדרבנן. ה' החב"יב בתשו' כי באה בס' עדות ביעקב סי' טו"ב דל"ה ע"ד והבא"הט בס"ק ט"ו. וע' פני יצחק ח"ב דע"ו ע"ג על מאי דקאי מר במי שקדש אשה לפני העד ששתה סתם יינם הביא לנו משם רבני ע"הק ירוש' בתשו' כי באה בס' נדיב לב, ח"ב א"הע סי' ח' בדכ"ט שכתבו דכיון דמרן וב"ד וכמה רבני ישראל גזרו בחרם על השותה סת"י כמ"ש ה' שיו"ב ביו"ד סי' קכ"ד א"כ ה"ל עובר על החרם דפסול מדאורייתא ותלייא בפלוגתא דרש"י ור"ת יעו"ש. ולפי מ"ש אני עני בתשו' שם דכל היכא דלא ידע שע"יז נפסל לעדות אין לפוסלו. לא אהיה כובש תחת לשוני לומר דלבי נקפי לסמוך ע"ז ולהתיר א"א בלא גט ואין בידי ס' נדיב לב לראות הדברים בשרשן.ל"ה שם אבל בפיסו' עדות דרבנן וכו'. קרובים מצד האם או אישית אי הוי דרבנן או דאורייתא ע' ב"י שהביא מחלוקת בזה וע' כנ"הג ס"ק קכ"ט. פ"ת סקיך עבודת השם סי' י"ד וט"ו פני יצחק ח"ה סי' ז'. אני עני בתשובה שם. אור לי סי' ע': ל"ו שם בש"ע חוזר ומקדש בעדים כשרים. אי צריך ג"ך לחזר ולברך על קידושין שניים פ' כניהג לעיל סי' כיח הג"הט ס"ק ס"ג דבמחלוקת הוא שנוי בקידושין ב' לצאת ידי ספק אי מברכין ושלדעת רוב הפוס' א"ץ לברך וע' בס' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ו' בתשובת בן הרב שם שהביא תשובת הגאון שמשון בר אברהם בתשו' דשייכי לה' אישות סי' י"ט שכתב שאין לברך מספק יעו"ש: ל"ז שם צריכה גט מספק. בתשו' שהשבתי באדר א' התר"סח עמדתי קצת בזה לך נא ראה:

ל"ח שם אפילו כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותו ליתן גט. ע' ח"מ סק"יג דהצ"ע כפייה זו מהיכא והב"ש בסק"יח כתב דהיינו כשאינו חפץ לקדשה פ"ב. וע' מוה"ראק בתשו' כי באה בס' בא"מח ח"א סי' י"ב כתב דכיון דהיא כופרת בכי הא דאיכא תרי ריעותי דהעדים ודידה כופין אותו לתן גט אלא דע"כז לא מלאו לבו בנ"ד רק לעשות לו הרחקות עד שיתרצו לתת גט י"ש:

ל"ט שם ש"ע וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנס חוזר ומקדש. ל"ד אם רצה לכנס אלא אף בנשאת הדין כן אור לי בסי' ע' או"ב:

מ' שם ואם עמד אחר וקדשה הרי זו מקו' לבו מספק וצריכה גט משניהם משמע דוקא בס' קידושין הדין כן אבל מקדש בפני פיסולי עדות דרבנן אין תופסין קידושי' אחרים מיהו ממ"ש הב"י בשם מ"כ מבואר שם דאפי' הראשון והב' קידשו בפני פסולים דרבנן תופסין קידושי שניהם וז"ל הכנ"הג לקמן סי' קמ"ט הג"הט סק"ו וכן אני אומר דכל קידושי ספק דעלמא אם בא אחר וקדש קידושי ספק באותו מין עצמו ודאי דקידו ב' כמאן דליתנהו דמו דמ"מן אם קידושי א' הם קידושין לא חיילי קידושי ב' ואם קידושי הא'

אינם תופסים גם קידושי הב' אינו כלום יע"ש ואריה שאג עליו ה' מוהר"ש מאטאלון ז"ל בס' ע"הש סי' י"ד דק"ג ע"א דדבריו הם היפך דברי מרן ב"י בסו"סי זה במה שהביא בשם מ"כ על מי שקדש בעדים פסולים ושוב בא אחר וקדשה בעדים פסולים כמו הראשון דמורה א' סבר דצריכה גט משניהם אפי' דאיכא מ"ן ושכ"כ הרב"א בתשו' סי' ז' והגם דהכנה"ג בסי' זה הגהב"י ס"ק קפ"ה נרגש ע"ד המורה שהביא המ"כ דממ"ן קידושי הב' לא חיילי ופירש דרך אחרת בדברי המורה מ"מ כבר ה' מגילת ספר ח' עשין דמ"ז ישב דעת מרן ב"י והמורה וכו' (וע' יד"א הגהב"י ס"ק קכ"א) והאריך בזה ולבסוף זו הלכה העלה משם כמה פוס' דכל שהקידושין הב היו כמו קידושי ה"א בעצמם ושוין הן בספקן ע"כז צריכה גט משניהם ודלא כהכנ"הג יש"ב וע' פני יצחק ח"ה סי' ו' דע"ה ע"ג:

מ"א אם קדשה בפני רבים והיה בהם קא"פ יתבאר בח"מ סי' ל"ו. כ"כ מרן ב"י וע' כנה"ג הגהב"י ס"ק קס"ז. עבודת השם סי' י"ד וט"ו. ובתשו' שהשבתי בש' התרס"ו, דברי חכמים למוהריח מדיני סי' ע"ד שהביא כמה פוס' דס"ל דדין נתבטל העדות מחמת הפסול ליתיה בקידוש"י והאריך בזה בס' אור לי סי' ע':

מ"ב עדים שהיו יושבים ואינו ישראל עמהם ובשעת הקידושין הזמין המקדש לכולם שיהיו עדים על הקידושין וכשבאו העדים להעיד בפני ב"ד ספרו המאורע, רבני אזמיר הו"ד בס' פני יצחק חיה סי' ה' כתבו דזה הוי פנה גדלה לבטל הקידושין מהא דנמצא אחד מהם ק"ופ ואע"ג דאיכא מהפוס' דס"ל דתרתי בעינן כיונו להעיד ובאו לב"ד מ"מ לדעת מרן דבחדא סגי הרי קידושין הללו לית בהו משמא. אולם רב משרשייא מר ידידנו הרב המחבר נר"ו שם כתב דאין בזה כדאי להתיר ומר הוא דקאמר דע"כ ל"א דבהתמנו להעיד נפסלו השאר אלא דוקא כשהם בני עדות רק דאינם ראויים מצד קורבתם או פסולים אבל באינשי דלאו בני עדות כגון אשה וגוי לא נאמר זה ושכן מצא להגאון בס' נתיבות המשפט יעו"ש, וע' תשו' רא"ם ח"ב סי' ל' דכ"ג ע"ד דהוי תנא דמסייע ליה יעו"ש אמנם בס' מנחת חינוך ס' משפטים סי' מ"ה סק"ב כתב דזה תלוי במחלוקת דלדעת הרמב"ם והפוס' דאינו בגדר עדות משום דלאו אחיך הוא אינם פוסלים השאר אבל לדעת רש"י הביאוהו התוס' בקמא דפ"ח ור' יקיר וס' החכמה דפסולים מטעם גזלנים ומשקרים פוסלים הכשרים בצירופם יעו"ש:

מ"ג מקדש בפני שני אחים אין לחוש לקידושיו. כנה"ג הגה"ט סק"ח בשם כמה פוסקים וכתב שם שיש מי שחושש להצריכה גט. וע' בתשובה שהשבתי בראש אדר א' התרס"ח לענין מקדש בפני ב' אחים שהבאתי שם מחלוקת זה והעליתי לענין דינא לחוש לקידושין יש"ב:

מ"ד מקדש שייחד עדים פסולים אע"פ שנתקדשה בפומבי והיו שם הרבה ערים ל"א תתקיים העדות בשאר. כנה"ג הג"הט ס"ק ל"א משם מוהרי"ו ובהגהב"י ס"ק קכ"ח הביא מחלוקת בזה וע' י"א הגהב"י ס"ק ק"ו. פ"ת סקי"א שביתת יו"ט ח"מ סי' א' אור לי סי' ע' אות ט"ו ואילך ושם בדע"ב ע"ב. מ"ה אם יש לחלק בין הזמינם המקדש להזמינם החזן או השמש: ע' נאמן שמואל סי' ע"ט אור לי שם מאות ך' והילך ובדע"ג:

מ"ו אם הקידושין היו על ידי שליח וקדש בפני ב' שאחד מהם ק"ופ יש טעם להקל דהמשלח עשאו שליח לקדש לו קידושין גמורים בלי פקפוק ושלא יהיה צריך לקדשה פעם אחרת וזה ששינה וקדש בפני פסול שהם ס' קידושין וצריך לקדשה פעם ב' הוי קפידא ואין כאן קידושין כללן מקור ישראל א"הע סי' י"ג ויסודתו עפ"ד המש"ל פ"ח מה"א דין ך' והגם שהמש"ל הניח הדבר בצ"ת הוא הכריע דהוי קפידא וכמו שרשמתי דבריו לעיל סי' ל"ה על ס"ז:

סימן מג

א ס"א ש"ע קטן שקדש או נשא אינו כלום. מבואר מדברי הש"ע דלאו דוקא קידושין בכסף ובשטר אלא אפי' שבא עליה לא אמרינן שכיון לקדשה בביאה דאפי' אם יהיה האמת כן שכיון לקדשה בביאה הלא ביאת קטן אינו כלום. ומ"ש בכתובו' פ' המדיר דע"ג ע"ב קטן שקדש אע"ג ששלח סבלונות לאחר מכאן חינה מקודשת ואם בעלו קנו היינו שבעל לאחר שהגדיל וכמו שפרש"י גבי ששלח סבלנות והוא פשוט:

וראה זה חדש הביא לנו ה' שמחת יו"ט בסי' יו"ד דל"ז שמצא בתשו' הרשב"א כ"י שכתב בשם הר"ר אליהו מן ההר וז"ל וחזינן דכתב רש"י בפ' המדיר גבי קטן שקדש ואם בעלו קנו ואע"ג דבקטן שקדש ליכא למימר דבעל לאלתר דהא אין בעילתו קונה עד שיגדיל איכא למימר בקטן בן ט' שנים שביאתו ביאה אבל לקדש בכסף ובשטר אין לו יד וקתני קנו דלשם קידושי' בעל עכ"ל רש"י מכאן יש ראיה דביאת בן ט' שנים לשם קידושין קידושיו קידושי' גמורים ע"כ לשון התשו' וסיים ה' שמחת יו"ט שם דעם דמצא בספר א"ז שמביא כן בשם רש"י דמ"ק מ"מ חידוש גדול הוא והקיפו בהלכות י"ש ומאי דלא תקשי ליה מסוגייא דיבמות דקי"ב דקתני בהדייא שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשיהם פטורות מן החליצה ומן היבום דמבואר דאפי' בביאה לא קנו היינו משום דיכולין אנו לפרש בשלא בעל לשם קידושין אבל כל שבעל לשם קידושין הויא ביאתו ביאה לדעת הר"ר אליהו מן ההר בדעת ר"שי ודוק:

ב מרן ב"י הביא לנו משם מוהריק"ו בשורש ל' דקטן בן י"א שקדש לו אביו אשה שצריכה גט לדעת קצת פוס' וכתב עליו שדברים תמוהים הם ע' כנה"ג הגהב"י סקי"א. והיד"א

סק"ז שהביאו חבל נביאים שדחו סברה זו אשר היא סב' ר"י ב"ר יאודה וע' פ"ת סק"א רק מוהראנ"ח ח"א סי' מ"ו חשש קצת לסברת ריב"י וע' לה' בני אברהם א"הע סי' ד' כמה הרבה להפליא על סברא זאת. וע' להכנ"הג בהגהב"י סק"ח שהביא משם מוהרימ"ט והפ"מ דאפי' ר"י בר"י לא החמיר אלא בקידושין ודאין אבל לא בסבלונות ובסק"ה הביא משם הרב"א בתשו' סי' ד' דאפי' לפי סברה זו היינו כשהיה המקדש אביו אבל אחר לא וע"כ אלין ה' בנ"א שם בקטן שקדש לו זקנו אשה בקטנותו ובהמשך הימים אם הקטן נתנה לכלתה זוג צמידים וטבעת שמראין הדברים שלשם סבלונות נתנן וא"חך הקטן בא לפניו ומיחה ואמר שהוא אינו חפץ באותה כלה כלל אסיק הרב דא"ץ גט לכ"ע עי"ד:

ג שם ש"ע ואסור להשיאו אשה בעודו קטן. נקט לשון הרמב"ם בפכ"א מ"ה איסורי ביאה ובפי"א מה' אישות הלכה ז' כתב דאין משיאין לקטן עד שבודקין אותו ויודע שהביא סימנין ע"כ ומרן ז"ל פסק להך דינא לעיל בסי' א' ס"ג בנוסח אחר וז"ל וקודם י"ג לא ישא דהוי כזינות ובב"י שם כתב דזהו מחלוקת הרמב"ם והטור עם רש"י והתוס' ויעו' כנה"ג שם הג'הט סק"ז וכבר נכנסו מתווכי השלום ביניהם דהרב"ח כתב לחלק בין קטן הנושא עצמו לכשהוא ע"י אביו דאז ליכא איסורא ומיהו ה"ד בבואו לש' י"ג והכנס"י חילק דוקא בין נושא עצמו למשיאו אביו וה"ד היד"א שם בהגה"ט סק"ס ולא נחה דעתו בזה י"ש ובהגהב"י סק"ב וע' פתחי תשו' לעיל סק"ג ובסי' זה סק"א:

ואחר אחרון אני בא דחזה הוית לרב א' הו"ד בתשו' שמחת יו"ט סי' ט' דאחר שאסף וקבץ הסברות שיש בענין זה כתב להתיר להשיא לקטן מבן י"ב שנה וחצי מטעמא דסוגיין דעלמא אזלא דלא כהרמ"בם ואם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר דכיון שמשלימין מנין נושאים ואין בודקין אותן בסימ' ואין פוצה פה והר המחבר שם בסי' יו"ד עלה בק"בן וכתב דיש לסמך לעשות מעשם יען רובא דרבוותא מהראשונים ס"ל דסמוך לפרקן הוי בשנת י"ג ה"ה רש"י והתוס' והר"אש והמר' והגה"מי ותלמידי ר"י וה"רר שלמה מן ההר ואין לנו בבירור דאוסרים משום בעילת זונות כ"א הרש"בא והרב המאירי וכל היכא דמשיאו אביו גם הרמ"בם מודה לס' רשי ואף דאנן בדידן פסקינן כפסק מרן דאסור המדקדק בדבריו שכתב והמקדים לישא וכו' וקודם י"ג לא ישא דהוי כזנות יראה דאין כאן דבר ברור דס"ל דאפי' במשיאו אביו אסור דא"כ אמאי לא פי' בפירוש דקודם י"ג לא ישא וגם אביו אסור להשיאו אלא נקט לא ישא דמשמע ע"י עצמו אבל איפשר דלענין הלכה ס"ל דבמשיאו אביו שרי וכן ראיתי להכנס"י וכו' אמנם בהירם דוחק לפרש כן אבל הטו"שע כיונו לזה בלי ספק ע"כ ועיניך תראנה כמה נדחק הרב לפסק את דינו ככ"ע ולא זכר ש דברי היד"א שהכריע מדברי התוס' דליכא להאי חילוקא

ואף גם זאת דהרב נתן עיניו בדברי הש"ע דלעיל סי' א' ומה יענה לדברי מרן דש"ע פה דכרת ותני דאסור להשיאו אשה בעודו קטן ומשמע גם ע"י אביו ומאחר דידענו את כבודו ואת יקר תפארת גדולתו מי שם פה לאדם לומר דלא ראה דברי הש"ע דסי' זה אם לא שהוא יפרש דמ"ש מרן דאסור להשיאו אשה היינו ע"י אחרים או ב"ד מבלי היות שם ידי אביו וכדמפרש הכי בראשית אמריו דברי הרמ"בם דכתב אין משיאין את הקטן דהיינו ע"י ב"ד או אחרים אבל כל שהוא ע"י אביו מותר לכ"ע דהכי נהיגי מעשים בכל יום וכמ"ש הרב הפוסק שם:

ד המתירים להשיא את הקטן ע"י אביו אך בזאת נאות להם שיעשו ביניהם כתובה דאי לא"ה איכא איסורא להשהות את אשתו בלי כתובה. אמנם באופן עשייתה נחלקו דה' כנס"י שה"ד היד"א לעיל בסי' א' סק"ח והפ"ת שם ס"ל דהמשיא את בנו קטן מחוייב האב להתפיס מטלטלין כדי כתובה ואף אם יתן האב שטר על עצמו כדי כתובה לא מהני פן ימות האב ולא יניח ברכה אחריו י"ש וה' שמחת יו"ט שם לא הונח לו דרך זה והיה בהניח דאם יתחייב הקטן אין חייובו כלום כל שלא נבדק אם הביא ב"ש ולא אזלינן בתר חזקה דגופא דחזקת ממון עדיפא מחזקת הגוף ואם יתחייב אביו כיון שע"פ הדין הבן אינו חייב לא מהני כלום חייוב אביו להצילו מאיסור שהיית עם אשתו בלי כתובה וכמו שלמד מתשו' הרשב"א בס' תו"א סי' ח"ן והביאו הרב"י בא"הע סי' ס"ו ופסקו מורים שם, והתפסת מטלטלין לא יועיל לו לפי דעתו ולכן מסכין לו דרך שאביו יסדר הכתובה ותכתב על שם הבן וסמכא דעתה דאשה דהבן מאשר ומקיים כל מילי דאבוה והרבנים דבזמן ה' כנס"י עשו מעשה ולא השגיחו כלל בסברת הרב לעשות תיקון על הכתובה ואף דהרב קללם דשגגה היא לפי דעתו האמת איתם א"ד ז"ל ודבריו נכונים בטעמם דבמ"ש דחייוב הקטן לא מהני לכלום מכח דחזקת ממון עדיף מחזקת גוף כבר האריך בזה ה' שערי רחמים ח"ב הנ"דמ בחא"הע סי' ל' להוכיח דהלכתא כוותיה. גם בחייובי האב דאינו מציל מאיסור שהיית אשתו בלי כתובה. תשו' הרש"בא שהביא נראית מסכמת. וכתב הרב שם דמתשו' הרש"בא מבואר דאף אם הבעל חייב עצמו לקבלן אסור ושכ"כ הח"מ שם ע"כ אין לנו דרך אחרת אם לא בשתכתב הכתובה על דעת אביו והאשה סמכא דעתה על זה:

ולא אכחד תחת לשוני דאף בזה מידי פקפוק לא יצאנו דאם ח"ו למאי דביני ביני ימות הבן לא תוכל האשה לאוציא מן הי רשין דאין חייובו כלום והגם דהרב לשיטתיה קאזיל במ"ש קודם לכן דלא חיישי' שמא ימות האב דלזמן מועט לא חיישינן למיתה מ"מ היא גופא צריכה רבה דכבר האריך בזה הח"קל א"ח ס"י ק"ה ושם בסי' ק"ד ג"ך חקר אי

באיסור דרבנן חיישינן למיתה ולא העלה דבר ברור. מ"מ כיון דכל הדרכים בחזקת סכנה הם בחר הרב הדרך הזה דהוא היותר טוב שבכולם:
ולכל הדברות לכשיגדיל חייב לעשות להאם כתובה אחרת כדת וכהלכה וכמ"ש הרב ז"ל שם וסדר נוסח הכתובה. ולרגל המלאכה אשר לפני אעתיקנה פה וז"ן בפנינו ב"ד ח"מ בא פ' ואמר לנו קטן הייתי כשהשיאני אבא ועשיתי לה כתובה ונתגדלנו זה עם זה ועכשיו אני מקיים בפניכם הכתובה ההיא בל"ש ובנפ"ח כל הפסק ההוא ובשעבוד נכסים ובקנו"מך והריני חוזר לעשות כתובה מהיום בפני ע"כ אות באות כתוכף כתובה ראשונה ומאתיים הראויים לבתו' כאילו אני כונסה היום ואני חותם ראשון ואחרי יחתמו עדי הקנין. וזה תוכף הכתובה בעדיה ובחותמיה בכ"וך בשבת וכו' ובסוף החתימות. יכתבו הב"דו בפנינו ב"ד הח"מ נחתמה זאת הכתובה והרי היא מאושרת ומקוימת והכל ש"וב ויחתמו שלשתן א"ד ז"ל. ולענין הברכות רמזתי לעיל בסי' ליד בס"ד:
ה יתום מאב שנשא אשה בהיותו בן י"ג שנים וחצי ולא עברו ימים מועטים וחלי"ש והיורשים רוצים לפתר עצמם מחייוב מורישם בכתובה באמרם דכיון דלא נתברר שהביא ב' שערות בעת שנכנס לחופה גברא לאו בר חייובא ואין להם לפרוע כי אם מה שהכניסה. אם הם מוחזקים זוכים בדין מטעם קי"ל ואפי אם יעידו הרוחצים עדות גמור שהמה ראו בשעת הרחיצה שנתמלא זקן התחתון עד שהיו בכל שעריו לכוף ראשן לעיקרן עכ"ז ל"מ. שערי רחמים ח"ב הנ"דמ חא"הע סי' ל':
ו עמ"ש הר"בי בסוף הסימן משם תשו' הר"אש והרשבל בקטן שנמצאו בו סימנין לא"חז שקדש ע' מ"ש אני לקמן סי' קס"ז בס"ד:
ז שם ש"ע אבל אם יש עדים שנתיחד עמה משהגדיל וכו'. כל שלא נתברר בעדים שנתיחד עמה לא חיישינן ומיהו צריך להכריז בעיר בחרם אם ימצא עדות כשר שנתיחד עמה בעד יחוד. ה' משפטי שמואל סי' קכ"ז ומוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סו"סי ז"ך חלק עליו בענין הכרוז מכח הסברא ובפרט דחזינן לשאר פוסקים שנשאלו בענין כזה ולא עלה על שפתם הך דכרות יש"ב:
ח ס"ב בהגה יכולים ב"ד לפסק להשיא את הקטנה. אם האפוטרופוס מוחה ביד ב"ד שלא ישיאוה כחו גדול יותר מב"ד חק"ל א"הע סי' כ"ח:

סימן מד

א ס"א ש"ע לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש וכו' נראה דה"ה אם פקח קדש אשה חרשת ובא פקח אחר וקדש אותה תופסין קידושין של שני. ב"ש סק"א וע' יד"א הג"הט סק"ב שכתב משם ה' בני דוד שהצע דבריו דודאי קידושי. פקח הם קידושין מ"הת ואין

ראוי שיתפסו קידושין אחרים כלל ע"ש ואין ספר בני דוד תחת ידי לראות הדברים בשרשן דדברים ככתבן תמה"ים לנפש אדם דאיך הפה יכולה לדבר דקידושי פקח הם מ"הת הלא היא חרשת ואינם אלא מדרבנן וכמ"ש בהדייא מרן ז"ל ועיקר דינו של הב"ש להשמיענו דא"עפ דשניהם מדרבנן עכ"ז תפסי והיינו ספקו של ה' בני דוד שה"ד היד"א בס"קג שגם אותם הדברים לא הבינותי דהן הנה דברי הב"ש ודוק: ב שם והיא מותרת לבעלה החרש. ה"ד בקדש אבל אם בא פקח או חרש ונשא אותה כשם שאסורה לבועל כך אסורה לבעל ב"ש סק"ב וכתב משם ה' ב"ה דסובר להיפך דכיון דליכא איסו' דאורייתא לא קנסינן. וע' פ"ת סק"ב שהביא משם ס' בית מאיר שכתב דגם ה' ב"ה לא קאמר בנשאת מדעת רק דבריו אמורים באשת חרש שהלך בעלה למד"הי ובאו וא"ל מת בעליך ונשאת אלא דמדברי כולם נעלם לשון הירוש' פסקו הרמ"בם בפי"וד מה"ג הלכה ה' דקתני בהדייא דבין בעלה חרש ובין בעלה פקח אם בא אחיך תצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם עי"ד, ורב אחד מרבני אשכנז הובאה תשובתו בס' דברי מרדכי (לורייא) הכד"מ בסי' מ"ו הקשה כן מדנפשיה ולא זכר להגאון בית מאיר שקדמו. ואיהו ניהו רפא שבר זה על נקלה דהירוש' לשיטתיה קאזיל דגם בדרבנן קנסינן שוגג אטו מזיד ואנן לא קי"ל הכי אלא כתלמודא.

דידן דס"ל דבדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד וכתב שהוא כפתר ופרח. ואנכי לא הבינותי דמה יענה דהרמב"ם פסק כהיירושלמי וכנז' ואטו הרמב"ם לא ידע דרך חריפות הלזה אלא ודאי לא שייך כאן הך דינא ועדיין הקושייא במקומה עומדת ודוק:

ג פקחת אשת חרש שזנתה ה' מוהרי"ב התירה לבעלה להלכה וה"ד המשנ"ל פי"א מה' אישות וע' פ"ת סק"ב וה' משנ"ל כתב שם דה"ה חרשת אשת פקח וע' חק"ל א"הע סי' כ"ט:

ד חרש שהוא חריף במו"מ ואינו מדבר אך כשמדברים עמו בקול רם שומע קצת קול הברה וכן כשמכין על העץ אי קידושיו קידושין מ"הת או מדרבנן ונ"מ אם בא אחר וקדשה. עמד בזה גדול בדורנו ה' מוהרש"מ בס' עבודת השם סי' ט"ז והעלה דלבו מהסס להחשיבו כאילם השומע וא"מ דהוא כפקח לכל דבריו אך שבועת הכתובה ברור לו דמגן שוייא עי"ד באורך:

ה ס"ד ש"ע אילונית שנתקדשה הוו קידושין. היא שיטת הרמב"ם פ"ד מה' אישות דין יו"ד שכתב להדייא וכן אילונית שנתקדשה הרי אלו קידושין גמורין. וכתב ה"ה והביאו ב"י דזה מבואר בהרבה מקומות בכתובו' וביבמו' והעלה ר' יעקב ז"ל במשנה ראשונה דיבמות דאע"פ שלא הכיר בה כשקדשה צריכה גט וכן עיקר. הנה לפנינו דעת הרמ"בם

והראב"ד (מדלא השיגו) ור"ת שהוא הר"ר יעקב שהביא ה"ה ודעת ה"ה דסל דקידושי אילונית חיילי והוו ק"ג ומשמע ד"ת. אך זוהי שקשה במה שייחס ה"ה סברה זו לר"ת דהא הוי הפך מ"ש התוס' שם ביבמות ד"ב ע"ב ד"ה או משם ר"ת וז"ל התוס' שם או שנמצאת אילונית דאילונית קידושי טעות הן ולא היתה אשת אחיו ותימא דאמרי' לקמן דקי"א קטנה לא תחלץ שמא תמצא אילונית ואמאי תתיבם ממ"ן דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית מי שרי דלא היתה אשת אחיו ואר"ת דההיא בשקבלה עלויה והר"ר אברהם תירץ בנמצאת אילונית בחייו והקפיד אבל לאח"מ דלמא אם היה קים לא היה מקפיד וכו' עי"ד מבואר דר"ת מוקי לה ההיא דקטנה בהכיר וקבלה עלויה בהדייא הוי מק"ט. ודברים אלו כולם מתאימות עם מ"ש בס' הישר שלו סי' ק"ס דבתחילה הביא שם דברי הר"ר אברהם שהביאו התוס' וסיים וז"ל דזה הוי לס' ר"א ביבמות די"ב דאמר צרת אילונית אסורה אבל לס' רבא שם דאמר צרת אילונית מותרת והכי פסקינן הלכתא א"ץ לדחק אלא נישואי אילונית לא חשבינן להו מק"ט כלל אלא דלגבי איסור צרה כמאן דליתא ואפי' הכיר בה וכו' כך פי' הרר"א. ואינו דכל הני מתני' דגטין בשלא הכיר בה דהוי מק"ט דייקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו וההיא דקטנה שקבלה אחיו המת בפני עדים ואפי' היא חילונית והשתא ודאי אשתו גמורה היא ואסורה לאחיו ע"כ. הרי דר"ת דחה ס' הרר"א וכתב דאילונית כל שלא הכיר בה אין לה קידושין כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן והיינו כפי עדות התוס' בשם ר"ת ודלא כמ"ש ה"ה משמו:

איברא דה' הנמקי בפ"ק דיבמות כתב להדייא בשם ר"ת ז"ל כדברי ה"ה דלרבא לאו טעמיה משום מק"ט ואילונית שלא הכיר בה בעייא גיטא מדרבנן ומוקי ההיא דקטנה דשמא תמצא אילונית ופוגע בערוה מדרבנן יעו"ש וחידושי הראשונים הרמב"ן. הרשב"א והריטב"א אינם תחת ידי לראות מה ייחסו בדעת ר"ת אך דבריו שבספרו ספר הישר מבוארים להיפך וצ"י ומ"מ ע"פ דרכנו למדנו דהרר"א שהביאו התוס' קאי בשיטת הרמב"ם דקידושי חילונית הוו קידושין ולא הוו מק"ט וכמו שהעתקתי דבריו יותר באורך בס' הישר שם:

ועינכם תראנה דיש שינוי לשון מדברי הרמב"ם ללשון מרן דבש"ע דהרמב"ם כתב הרי אלו קידושין גמורין ומשמע דהוו דאורייתא ומרן נקיט הוו קידושין ולא קט לשון גמורין. והלח"מ הצ"ע דברי הרמב"ם וע' שערי רחמים א"הע סי' ח' מה שיישב ומה שפלפל בדין זה ורמז לה' שעה"מ פיו"ד מה' יבום הכ"א שעמד בזה ע"ע וע' בסמוך. ו שם ש"ע וי"א שאילונית וראית אינה מקודשת. היא שיטת התוס' ביבמות ד"ב ע"ב וכתובות דע"ב ע"ב

וגטין דמ"ו ע"ב שכתבו להדייא דאפי' כנסה ל"א דבעלה לשם קידושין ואחולי אחליה לתנאיה ואינה צריכה גט אפילו מדרבנן וכן דעת הרא"ש והטור ז"ל וכ"כ המאירי בחידו' ליבמות ד"ג מהספר וז"ל ומאחרוני הרבנים כתבו שאין באילונית מק"ט כ"כ שתהא יוצאה בלא גט והדברים זרים שהרי אין לך מק"ט גדול מזה וכל הנושא לדעת בנים הוא נושא ואפי' בעל אין אדם מוחל בדבר הזה וכן הסכימו בה גדולי הדור ע"כ וכן דעת הריטב"א בחידו' לגטין לדמ"ו ע"ב דאילונית ודאית הוי מק"ט וא"צ גט. מדברי רב"י בגטין מ"ו ע"ב דמחלק בין ארוסה לנשואה דבכנסה אמרי' אין אדם עושה בעילתו ב"ז אולם כל שהוא ע"י קידושין לחודייהו אמרינן דהוי מקחו מק"ט וכמ"ש ביבמו' ד"ב וזוהיא שיטה שלישית. וז"ל כ' ישעיה הראשון בס' המכריע סי' ל"ד ואע"פ שהוכחתי שאין אנו צריכין לחלק כאן בין ארוסה לנשואה דאפי' ארוסה צריכה גט מ"מ מה שחילק המורה (היא רש"י) גבי אילונית בין ארוסה לנשיאה דארוסה נפקא בלא גט ונשואה בעייא גיטא ואפי' שהיא אילונית גמו' ואין אדם עושה בעילתו ב"ז הוא הנכון ועיקר ע"כ. באופן דיש בדין זה ג' שיטות א' ס' הרמב"ם ודעי' דצריכה גט בין ארוסה בין נשואה ב' ס' התוס' ודעי' דאחת זו ואחת זו אינן צר כות גט. ג' ס' רש"י ודעימיה דארוסה א"צ גט אך כשהיא נשואה צריכה גט. וע' להגאון הרעק"א בתוספות על המשניות פ"ק דיבמות או"ט שהצ"ע דברי רש"י וע' בס' תפארת ירושלם שם:

ז ס"ו ש"ע המקדש א' מכל העריות לא עשה כלום. ע' כנה"ג הגה"ט סק"ד שהביא תשו' הגאונים במי שנטל גרושת אחיו ומה שפלפל עליה וע' לרב מבבל מוהר"ר יוסף חיים נר"ו בתשו' כי באה בס' מעשה איש חא"הע סי' ד' מה שפלפל בחכמה והעלם בצ"ע יי"ש ובדברי ה' המחבר ז"ל שם:

ח ס"ט ש"ע ישראל מומר שקדש וכו' הרי אלו קידושין גמו'. עמ"ש בתשו' שהשבתי באייר התר"סט. ושם אתה רואה מחלו' הפוס' ודרובא ס"ל דהוו מדרבנן:

ט ע"כ לא נחלקו אלא בודאי קדש אבל אם לא נודע לנו אם קדש רק דמכח חזקה נאמר דקדש התם לכ"ע לא חיישינן דהבוא דלא להוסיף עלה. כ"כ אני הדל בתשו' שם:

י עמ"ש הר"בי משם בע"הע דמומר לחלל שבתות לא הוי אלא בעבודת קרקע. ע"מש בזה וכיו"ב בחידו' על הש"ע יו"ד סי' ב':

י"א סי"ב ש"ע המקדש מי שחציה שפחה וחציה ב"ח. ע' ב"ש סק"טו. וע"מש בס' עבודת השם א"הע סי' י"ד דק"ג:

סימן מה

א ס"א ש"ע מקום שנהגו לשלח סבלונות וכו' (זאת מן המודי'עית כי ידעתי שרבני קושטא הרא"ם, הפ"מ מגיד מראשית, רוב דגן, משנת ר"א האריכו הרבה בענין סבלונו' ולדאבון נפש אינם תחת ידי לכן אל יאשמני הקירח אם אכתב דבר ולא אגיד מה שדברו הגבורים באותו ענין וד"ב) ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה וכו' מרן נקיט כלשון הרמ"בם בפ"ט מה' אישות דין כ"ח וכתב הכנ"הג בהגה"טו סקי"ב משם מוה"ראן בן יעיש ז"ל דנראה מדברי הרמ"בם דאף לשיטת ר"ח בעינן עדים בהולכת הסבלונות. ובאמת דכך מבואר בלשון ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה. ולפ"ז לכאורה חולק עם הטור שכתב דלדעת ר"ח אפי' לא שלחם בעדים חוששין להם (וכבר אמרתי שאין בידי תשו' מוה"ראם כי שם הובאה תשו' מוה"ראן בן יעיש לראות בשרשן של דברים אם הביאו דברי הטור לחולק) אולם אנן קא חזינן למו"רם ז"ל שכתב ע"ד מרן אע"פ שלא שלח הסבלנות בעדים ואם כונתו לחלוק על מרן הי"ל לכתב וי"א א"עפ שלא שלח בעדים וכמש הח"מ בס"קא גם ה' הלבוש כתב הכל בשיטה אחת בלי מחלוקת:

לכן נ"ל דל"פ מרן ומ"ורם בזה ואינהו סברי דאפי לס' ר"ח בעינן עדים בשעת נתינה לידה דאי לאו הכי מאחר דדין זה הוי אפי' באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי אם אין עדים על הקבלה אית לה מגו דיכולה לומר לא קבלתי ולכן קאמר בתחילה דיש עדים שהובלו לה דהיינו עדי קבלה אבל ליכא עדים אם החתן שלחם ובזה יבא הכל על נכון. וחיכא בין ס' ר"ת לר"שי דלס' ר"ח לא בעינן עדים ששלחם החתן רק עדים שהובלו לה ולס' רש"י תרתי בעינן ששלחם החתן ושראו הנתינה ובכך"הג הוא דחיישינן שהן עצמם הם הקידושין וכמו שכן מצאתי שהפ"מ בח"א ריסי מ"ח הביא דבריו ה' אמרות טהורות בסי' זה דק"ג ע"א כתב בשם מוהרי"קו דלר"שי תרתי בעינן ששלחם ע"י עדים ושנתנו לה לפני עדים והגם שה' אמ"ט הצ"ע דבריו דאמת דהכי משמע מדברי מוהרי"קו בשורם ק"ע אולם כבר חזר ופי' דבריו בשו' קע"א דה"ה דמהני אם נתן לה סבלונות בפני עדים עי"ד מ"מ מלבד דאפי' תימא הכי אכתי איכא טובא בין ר"ח לרש"י ע' ב"ש סק"א. עוד בה דה' אמ"ט גופיה שם כתב דלא פלטינן ממחלו' הפוס' בדעת רש"י איכא מאן דסבר דלרש"י תרתי בעינן שעת שלוח ושעת נתינה ואיכא מאן דסבר דלדעתו די בדאיכא עדים בשעת נתינה אפי' דליכא עדים בשעת שילוח ויש שיטה אחרת דלר"שי בעינן עדים בשעת שילוח אבל לא בשעת נתינה. ושיטה רביעית דכל שהוא באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי לא בעינן עדים כלל ע' היטב דברי ה' אמ"ט שם שנאספו שמה כל ההדרים. ובכן נוכל לומר דמרן ומו"רם קיימי בשיטת מ"ד דלר"שי תרתי בעינן עדים

בשעת שליחות ובשעת נתינה אך לדעת ר"ח אינו כן רק בעינן בשעת קבלה והכי רהטי ואזלי דברי ה' הלבוש ז"ל למדקדק בהן. וטעמא דבעינן אפי' לדעת ר"ח שיראו העדים שהובלו לה סבלונות היינו משום דאי לא"ה נאמנין לומר שלא היו קידושי' במגו דאי בעייא אמרה שלח היו שם סבלונות. ובחפשי מצאתי כדברי לחד מן קמאייא בשיטה לא נודע למי דל"ד ע"א דכשהזכיר שיטת ר"ח כתב דלמ"ש היכא דיהב לה סבלונות בלא עדים דלמאן דחייש שמא קדשה מעיקרא א"עג דליכא סהדי בהני סבלונות כיון ששניהם מודים חיישינן דלמה קדשה מקמי הכי וא"עג דחד מנייהו קאמר שלא היו ביניהם קידושין כיון דאיתחזק סבלונות ושניהם מו ים מסתמא מקמי סבלונות קדשה לזאת ואין זה נראה דודאי להך פירושא אי ליכא עדים בסבלונות חד מנייהו מהימן משום מגו אבל איפשר שאם ראו עדים סבלונות הובלו לה ונכנס השליח בביתה אבל לא ראה הנתינה בכה"ג חיישינן לה ד"ת ע"כ. הרי דגם לס' ר"ח צריך שיראו העדים שהובלו לה כי היכי דלא להוי להו מגו וכ"מש אני עני:

והוצרכתי לזה לפי שראיתי לה' ח"מ בסק"א שכתב בזה דברים אשר לא זכיתי להבינם שהוא הבין דמ"ש מור"ם אע"פ שלח שלח בעדים דהכונה שלא קבלתם בעדים וקיהיב טעמא דאינם נאמנים לומר שלא היו לשם קידושין אע"פ דאית להו מגו משום דהו"ל מגו במקום עדים ושוב כתב דאין לומר דמיירי שלא היו עדים בשעת נתינה ובשעת שילוח היו עדים דזה אפי' ל עת רש"י חוששין וכמ"ש בסמוך בסעיף זה. ואני הדל לא ידעתי אבינהו דאמאי לא קמוקי להיפך דבשעת נתינה היו עדים וכמו דמשמע מלשון וראו עדים סבלונות הובלו לה ובשעת שילוח לא היו עדים דהכי משמע טפי לשון אפילו לא שלח הסבלונות בעדים ואכתי שפיר הוה קא ק"ל (לפי דעתו) מאי איכא בין רש"י לר"ח דבהא אפי' רש"י מודה דחוששין וכמו שכתבתי לעיל דאיכא מאן דסבר הכי בדעת רש"י ותו דהך קושיא גופא אהמ"ר כדחזי לק"מ דאיכא טובא מילי אחרנייתא בין רש"י לר"ח ואפי' בהא גופא איכא דלרש"י תרתי בעינן ולר"ח לא בעינן אלא חדא וככל הנז"ל גם מ"ש דהוי מגו במקום עדים ונסתייע מדברי הת"הד כבר כתבנו דמרן ומור"ם קיימי לאתרא דרובא מסבלי וה"מ דבכי הא המיגו מהני שפיר גם לס' התה"ד וכמ"ש הב"ש בסק"ג להדייא ויעו' כנה"ג הגהב"י סקי"ג שכ"ד הרשב"ץ ז"ל:

ולא אהיה כובש תחת לשוני דמשום ישוב הלשון של מרן ומור"ם הוא שאמרנו דס"ל בדעת ר"ח דבעינן הא מיחא עדים שהובלו לה וכמו שמצינו זו לקצת מהפוס' ראשונים דסל"ה בדעת ר"ח האמנם בקושטא גם זו מידי מחלוקת לא יצאנו דאיכא הרבה מהפוס' הראשונים דנקטי בדעת ר"ח דלדידיה א"ץ עדות כלל וכמ"ש הר"ן ז"ל ואף בדעת רש"י

גופיה אירא מ"ד דלא בעינן עדים כלל וכמש"ל וע' כנה"ג הגה"ט סקי"ג והגהב"י ס"ק מ"ו יד"א הג"הטו ס"ק י"ט והגהב"י ס"ק מ"ב. מוהר"מ בכמוהר"מ בתשו' כי באה בס' בני אברהם סי' ט' וה' המחבר שם ובסי' ל"ב וג"ן:

ב שם ש"ע חוששין שמא נתקדשה. חששא זו היא מדרבנן זולת הריטב"א דס"ל דהוי דאורייתא והיא ס' יחידאה. כנה"ג הג"הט סק"ג משם מוהריב"ל בא' סי' י"ז ושבח"ג סי' א' נראה דספוקי מספק"ל ושדעת מוהר"א בן יעיש כס' הריטב"א עי"ד וע' יד"א סק"ב. ובשיטה לא נודע למי כתב דהחשש הוי דבר תורה וכבר העתקתי דבריו לעיל באות א. שם בהגה וכל היכא דחיישינן אפי' אמרו שניהם שלא כיונו לקידושין ונשבעו ע"ז אינם נאמנים לא נתברר בדבריו אי מיירי היכא דהוי אתרא דמקדשי והדר מסבלי דהתם דוקא הוא דאינם נאמנים אבל היכא דרובא מסבלי והדר מקדשי דעיקר החשש הוא דחיישי' למיעוטא בכי האי יהיו נאמנים או"ד אפי' באתרא דחיישינן למיעוטא אינם נאמנים דהחשש הוא כ"כ חזק דאפי' אמרו הם עצמם ההיפך עכ"ז אינם נאמנים והכי מוכח מלשון הר"ן דהביאו הב"י דאחר שכתב דבעיר חדשה שאין מנהג נידונית כמע"מ וחיישינן שהרי לגייר' הגאונים אפי' למיעוטא חיישי סיים וכתב וכל היכא דחיישינן אפי' אמרו שניהם שלא נתכונו לקידושין חיישי' ע"כ וכן ראיתי להמש"ל פ"ט מה' אישות דין כ"ח שדקדק כן מהך לישנא:

אד מדברי הת"הד בסי' ר"ו מבואר להדייא דהא דאינם נאמנים ה"ד באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי ח"ל שם תו נראה דאף לפר"ח אם יאמר השולח סבלונות אפי' בשבועה וכן המשודכת שלא קדשו כבר לא מהמנינן ודוקא עדים מהמני וכו' וכן נראה דכיון דפסקו רבנן למילתא דחיישי' באתרא דמקדשי וה"מ שמא קדשה כבר לא מהימן נגד מאי דקים להו לרבנן וכו' ותו כיון דמנהג העיר דמקדשי וה"מ א"כ אי מהימנינן להו שלא קדשה כבר הוי תמורת המנהג והטוען תמו' המנהג אפי' במגו אינו נאמן וכו' עי"ד מבואר דלא קאמר דאינם נאמנים רק באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי ושו"ר להכנה"ג בהגהב"י סק"ו ולהיד"א בהגה"ט ס"ק כ"א שכ"כ להדייא בשם רש"ל סי' כ"א וכדי דלא לאפושי פלוגתא צ"ל דגם הר"ן קאי להיכא דרובא מקדשי וה"מ דהתם החששא היא ודאית אבל לא היכא דהמיעוט דוקא הוא דנהיגי בהכי דהתם נאמנין:

אולם מדברי ה' דרבי משה אין נראה כן שע"ד הר"ן שהביא הר"בי כתב וז"ל מיהו כתב שם דיש חולקים בזה וס"ל דנאמנין וכ"כ הרי"בש סי' ה' דהיכא שהוא אמר שלא שלח לשם קידושין נאמן עי"ש. ולקמן כתב ב"י בפשיטות דאין נאמנין עכ"ד ובתחילה אומר דחיפשתי בדברי הר"ן ז"ל ולא מצאתי שהביא חולקים ע"ז ומה שהביא מדברי הרי"בש

ז"ל אם נאמר כמ"ש דה"רן קאי דוקא לאתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי אז אין ראיה מדברי הרי"בש דז"ל שם ואף אם אפשר לפי פירושם דאף בעיר שאין בה מנהג חוששין לסבלונות שמא קדש קודם לכן מ"מ בנדון שלך הרי אתה מודה שלא קדשת בכסף קודם הסבלונות וכו' ע"כ מבואר דהרי"בש לא קאמר דנאמנים אלא בכגון נ"ד דהוי עיר שאין בה מנהג דאי חיישינן לה היינו משום דהגאונים ס"ל דחיישינן למיעוטא אבל היכא דרובא מקדשי וה"מ גם הרי"בש יודה דלא מהמני והוא עצמו מה שהביא מדברי הרב"י לקמן בסוף הסימן דע"ד הא"ח כתב וז"ל וכיון ששלח סבלונות ומנהג המקום דמקדשי וה"מ והוי כאילו יש לה עדים שקדשה שוב חינה נאמנת לומר לא קדשתני ע"כ ובהכרח לומר דה"רן קאי באתרא דרובא מקדשי וה"מ ובהא הוא דקאמר דלא חיישינן דאי לאו הכי איך איפשר שהרי"בש יחלק ע"ד הר"ן רבו ומבלי הגיד לנו דבר אלא ודאי דמ"ש הוא האמת ויציב דמ"ש הפוס' הנ"ז דאינן נאמנין היינו באתרא דמקדשי והדר מסבלי:

איברא דבעיקר הדין לא נושענו ממחלוקת שהרי הת"הד גופיה הביא לנו בשם הא"ז דס"ל דנאמנין האיש והאשה מיהו ה"ד לגדולה מזאת דהיינו אפי' באתרא דרובא מקדשי וה"מ אבל למקום דרובא מסבלי וה"מ ליכא מחלוקת דל"כע נאמנין וע' כנ"הג הג"הט ס"ק ט"ו דנחלקו הפוס' בדעת הטור אי קאי בס' זאת ושם כתב דמדברי הרי"בש נראה קצת דקאי כס' הא"ז י"ש והן הנה דברי מוהר"שח בתשו' סי' נ"א ואני מה שנל"עד כתבתי. שוב אתר החיפוש ראיתי שלשה מלכים שקדמוני בזה. ראשון לכל דבר שבקדושה ה' משנ"ל בפ"ט מה' אישות דין כ"ח כתב בס' הרי"בש כן. ה' קמ"ר רמזו היד"ח שם ובד"ע אחר שהביא מדברי הרש"בא והריט"בא דסברי דאחר שקבלה הסבלונות אינה נאמנת לומר שלא קדמו קידושי' כתב דהיד באתרא דמקדשי וה"מ אמנם באתרא דמיעוט מקדשי וה"מ אז ודאי נאמנין לומר שלא קדמו קידושין ודקדק כן מדברי הרש'בא והת"הד ותמה על מוהרי"בל בח"ב סי' ל"ד וע' לה' ד' מקור ברוך סי' ז"ך שעשאום חולקים להת"הד עם הריב"ש והכי קאמר מר דהריב"ש לא כ"כ רק לאתרא דמיעוטא מקדשי וה"מ ה' אמרות טהורות בד"קו האריך בזה וכתב ככל אשר דברנו שמח לבי ותעלזנה כליותי ומכל מקום הגם דחתרנו למצא היבשה ולומר דמה שהיה נראה מדברי איזה פוסקים דבאתרא דמיעוט מקדשי וה"מ אינם נאמנים אין כן האמת ויש לנו לומר דאינהו קיימי להיכא דרובא מקדשי וה"מ אבל במיעוטא מקדשי וה"מ גם הם יודו דנאמנים. אנן בדידן השתא' הכא מידי מחלוקת לא יצאנו דלפי האמור בכל אתר ואתר אם האיש והאשה אומרים שלח כיונו לקידושין אי שלא נתקדשו מעולם במחלו' הוא שנוי אם נאמנים אלא דהיכא דרובא מקדש כת המחמירין לומר דאינן

נאמנין הוו רובא והיכא דמיעוט מקדשי כת המחימרי' הוו מיעוטא וכמבואר לכל מראה עיני המעיין בשרשן של דברי הפוסקים ויעו' כנה"ג הג"הט סק"ו והגהב"י ס"ק ט"ז וכ"א מוה"רי אלפאנדארי בתשו' כי באה בס' מחנ"א ה' אישות סי' ד' ד"ט בני אברהם סי' ג"ן. שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ט"ז דס"ט וד"ע וסי' טו"ב דע"ז. אך נקוט מיהת דהיכא דרובא מסבלי וה"מ וטעם החשש הוא בעבור המיעוט אם שניהם אומרים שלא היו כאן קידושי' איכא ס"ס. ס' דאעיק' דלמא הלכה כהאומ' דנאמנין וא"תל דלית הלכתא כוותייהו אלא ככת הסוב' דאינן נאמנין דלמא היכא דהוי החשש בעבור המיעוט הלכתא כהאומ' דנאמנין ומתהפך שפיר ודו"ק:

ד אף דנחלקו הפוס' אי נאמנין המתקדשין או לא וכמ"ש באות הקודם יש לדעת אהיכא קיימי אי הוי לדעת רש"י דוקא או אפי' לס' ר"ח דיש מבוכה בזה בין הפוסקים וכאשר אבאר.

הנה מלשון דנקטי הר"ן ומורם בהגה אפי' אמרו שניהן שלא כיונו לשם קידושי' מוכח דקיימי לשיטת רש"י ז"ל דאיהו מארי דהאי סברא דהחששא היא שמא הם עצמם קידושין אבל לס' ר"ח דהחששא היא שמא קדמו קידושין הי"לל אפי' יאמרו שניהם שלא קדמו קידושין. האמנם בדברי הת"הד בשרשן כתוב להדייא דאף לשיטת ר"ח אינן נאמנין וכמו שהבאתי לשונו באית הקודם אלא דאח"ך הביא בשם א"ז גדול שכתב דלפר"ח נאמן ולר"שי אינו נאמן וכו' עי"ד דמבואר דמאי דנחלקו הפוס' אי נאמנין שניהם או"ל היינו לשיטת ר"ח דלשיטת רש"י גם הא"ז יודה דאיין נאמנין גם הר"אם דאזיל בשיטת הת"הד כתב בח"א סי' י"ז דאפי' קאמר בפני עדים בעת הקבלה שאינה מקבלת לשם קידושי' ואפי' תאמר שלא נתקדשה מעולם אינם נאמנים וכמו שהעתיק דבריו הכנה"ג בהגה"בי סק"ז מבואר דכי אמרינן דאינם נאמנים היינו לסברת שני המאורות רש"י ור"ח. והכנ"הג שם סק"ו עלה דהביא הרב"י דאינם נאמנים כתב משם מוהר"ם מפדוואה סי' כ"ח דהוי אפילו לדעת רש"י וכן הוא דעת מור"ם בתשו' סי' ל' שרמז שם:

ברם הגאון מוהרימ"ט בחא"הע סי' כ"ח עם שראה דברי הת"הד והרא"ם אזר חייל לומר דמחלוקת הרבנים אי מהמני או"ל אינו אלא לשיטת רש"י אבל לר"ח מודו כ"ע דנאמנים והיסב דבריהם לשיטה זו י"ש ונ"מ טובא דאי ליכא למיחש לקידושין דהשתא ואז נשאר לנו רק ס' ר"ח כל ששניהם מודים שלא היו קידושין מקודם ליכא למיחש למידי וה' בני אברהם בסי' ג"ן השיגו למוהרי"מט מדברי הרא"ם הנז' וגם ה' אמרות טהורות הצ"ע דבריו מחמת דברי הת"הד הנז' עי"ד ומה חידוש היה בבית המדרש? כי כבר נרגש מהם מוהרימ"ט וישב דבריהם לפי שיטתו וכמבו' למעיין שם:

ה כל שאין עדים על הסבלונות ומודים שניהם שלא קדשו קידושין אין לחוש לא לפרש"י ולא לפי' ר"ח מאחר דאית להו מגו. כנ"הג הג"הט ס"ק טו"ב והגהב"י סק"ז משם מוהרימ"ט בא"הע סי' כ"ח ודלא כמוהריב"ל שנסתפק בזה וכ"כ הידי"א בהגה"ט סקי"ט ומבואר בדברי מוהרימ"ט שם דקאי אפי' באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי מ"מ הא דחיישינן היינו שהוחזקו הסבלונות בעדים דלית להו מגו אבל כל דליכא עדים בסבלונות ומודים שניהם ליכא למיחש לכלום ועם שמדברי הת"הד שם מבואר להיפך כבר נרגש הרב מזה ואחר שעמד ע"ד מוקי דדברי התה"ד הם בשהוחזקו הסבלונו' בעדים י"ש וע' אמרות טהורות דקין מ"ש ע"ד הרב ותמה על הפ"מ בח"ב סי' ד' דנגרר אחר ס' מוהרימ"ט הגם הלום אנכי הרואה למוהרי"א בתשו' שבס' מחנ"א ה' אישות ד"ט ע"ג דנגרר אחר מוהרימ"ט אף בהיתר דחיישי לסבלונות ואף נגד ע"א עש"ה אך בדברי הח"מ סק"א מבואר דס"ל דלעולם לא מהני מגו אפי במקום דרובא מסבלי והדר מקדשי והב"ש שם בסק"ג הביא משם הב"ח דהחמיר כס' הח"מ ומר מדידיה אמר דהיכא דרובא מקדשי וה"מ פשיטא דלא מהני להו מגו וכמבו' בדברי התה"ד והר"שבא אך באתר דמסברי והדר מקדשי אהנייא להו מגו ושכ"כ הטו"ז יעו"ש וכ"כ הכנ"הג בהגהב"י סקי"ג בשם הרשב"ץ ועמ"ש אני הדל לעיל אות א' וע' בני אברהם סי' ג"ן:

ו אפילו למ"ד דלא מהמני ה"ד כשהאשה מודה בסבלונות אבל אם מכחשת אפי' שהודית בפני ע"א שקבלה הסבלונו' אין בכך כלום. כנה"ג הגה"בי סק"ז משם הר"אם ובס"ק מ"ה כ"כ משם ה' משאת בנימן וכ"כ מוהר"י אלפאנדארי בתשו' מח"נא שם ד"ח ע"ג:

ז אפילו לכת החולקים וס"ל דלא מהמני היינו על הסתם שלא בא המשדך לערער אבל כל שבא המשדך לערער עליו מחמת הסבלונות שהיא מקודשת ואיהו גופה מודה שלא קדשה כבר כל אפייא שוין דמהימנא. כנ"הג הגה"ט סק"ז משם מוהר"חש בסי' נ"א ובהגה"בי ס"ק ס"ט והי"דא בהג"הט ס"ק ח"י. ומוהר"מ בכמוה"רם בתשו' כי באה בס' בני אברהם סי' ט' הביא שכ"כ ג"ך מוה"רא ברודו בס' פני משה סי' כ"ח ונ"ד וגם הוא נגרר אחריו אך ה' המחבר שם חלק עליו בכח וכתב שמדברי הת"הד והר"אם יש להכריח שאף שבא לערער ולעגנה ומתוך הודאתו יוצא שלא קדשה מקודם עכ"ז לא מהני יעוש. אך בסי' ל"ב נמשך אחר חילוק הפ"מ עי"ד בדע"ט ע"ד ועוד לו בסי' נ"ג דק"א ע"ג ומוהר"יא בתשו' מח"נא שם ד"ט נגרר אחר חילוק זה עי"ד: ח אם יש הכחשה בין הנערה והמקדש דהוא אומר שקדמו קידושין והיא אומרת דלא קדמו קידושי' איהי לא מהימנא לכ"ע אף למ"ד דהיכא דשניהם מודים שלא קדמו דמהמני. וה"ה כשאין הבעל בפנינו דלא מהימ"א. בני אברהם סי, ג"ן:

ט שם בהגה לא שלח לה החתן בעצמו רק אבי החתן שלח לא חיישי' לפרש"י שמא הסבלונות מעצמם הם הקידושין. מדנקט לפרש"י משמע דלר"ח חיישינן וכן בא הדבר מפו' בתשו' הריב"ש סי' תע"ט והכנ"הג בהגהב"י ס"ק נ"ט כתב וז"ל אפי' נתנו אבי המשדך או אמו סבלונו' לכלה חוששין לסבלונות הרא"ם ח"א סי' י"ט וע"ש בסי' י"ח שיש מי שחולק ומוהריב"ל בח"ג סי' צ"ה נסתפק בזה ע"כ וע' יד"א ס"ק נ"ה. והלא מראש אנכי הגדתי דאין הספרים הנז' תחת ידי אולם ראיתי למוהרי"א בתשו' מחנ"א ד"ח ע"ד שהביא דברי מוהר"א בן יעיש המובאים בתשו' הרא"ם סי' ח"י דאיהו ניהו הסובר דאין חוששין ומדבריו שם מוכח להדייא דלדברי ר"ח דוקא הוא דאין חוששין מטעמא דאיכא ס"ס עי"ד שם והוא היפך דברי הריב"ש שכתב דלפרש"י הוא דלא חיישי' וצ"ע:

י אפי' למאן דחייש היינו כשהסבלונו' נתנו לכלה בשם החתן אבל כל שנתנו לה בסתם לכ"ע יש להקל וכ"ש אם הנתינה היתה מאם החתן אלא דחילוק זה האחרון אי נקי ממחלוקת. מוהרי"א שם וה' בני אברהם סי' ג"ן צירף מחלוקיות אלו להקל בנ"ד דאחי החתן נתן סבלונות לאבי הכלה עי"ש וע"ע לו בסי' ד' ד"ך ע"ד:

י"א שדך אדם בתו קטנה ומת האב ושלח לה סבלונות ועודה קטנה לפר"שי ל"ח אבל לפר"ח חיישי' לקידושי' שקדמו ונתנו בחיי האב. כנ"הג בהג"הט סקי"ט בשם מוהרי"מט בחידו' על הרי"ף ז"ל וא"עג דהרב כתב זה מדעת עצמו הן הנה דברי הריט"בא כי הביאם בתשו' חא"הע סי' כ"ט. ומדנקטי תרוייהו הנדון דאחר מיתת האב הוא דשלח הסבלונו' ולא בחיי האב מוכח דהיכא דנשלחו הסבלונות בחיי האב לכ"ע חיישי' לר"ח דשמא קדמו הקידושי' ביד האב ולר"שי אע"ג דהיא קטנה והקידושי' השם לא מדעת אביה מ"מ לר"שי קטנה או נערה שנתקדשה שלא מדעת אביא וא"חך נתרצה אביה מקודשת וכמו שאתה תראה לעיל סי' ל"ז בב"י מחלוקת ערוך בין הפוס' הראשונים ודעת רש"י כדעת הרא"ש ודעי' דאם נתרצה האב אח"ך בפירוש מקודשת וכיון שנתרצה בסבלונות הו"ל כנתרצה בקידושי' וכ"כ הר"ן להדייא והובאו בב"י וז"ל ולדברי האומ' דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אם נתרצה אביה בפירוש חיישינן אפי' בקטנה חיישי' לסבלו' אם נתרצה בהן אביה ולא עוד אלא אפי' בקטנה שאין לה אב כל ששדכה בחיי האב אע"פ שלא שלח סבלונות עד לאחר מיתת האב לפי' הרי"ף חוששין ולדעת רש"י אין חוששין ע"כ הרי דכל שהוא בחיי האב לכ"ע חוששין אך נאחר מיתת האב תלוי במחלו' רש"י ור"ח. באופן דשלשת הרועים אמרו דבר אחד והכנ"הג כתבו על שם רבו מוהרי"מט לבד: ומפורש יוצא מפה קדוש הר"ן דכל שהוא בחיי האב צריך שיתרצה האב בפירוש בקבלת הסבלונות הא לאו הכי ליכא למיחש למידי דאף אם יהיו הסבלונו' לקידו' צריך ריצוי

האב ולס' ר"ח אע"פ שקבלתן היא מנה ידעה אם קדמו קידושי' או לאו ולכן בעינן ידיעת האב מקבלתן בפירוש: וראיתי אני למוהרי"א ז"ל בתשו' מחנ"א שם ד"ח שהביא דברי מוהראנ"ח שמכותלי דבריו נכר דרוח אחרת אתו בדברי הר"ן ואיהו קסבר דדברי הר"ן שכתב דלדברי האומ' דקטנה שנתקדשה אם נתרצה האב בפי' חיישינן ואפי' בקטנה וכו' ה"ד לשיטת ר"ח ואפי' בסתמא ומכח זה הוכרח לחלק לנ"ד דקאי בקטנה בחיי האב ולומר דל"ח דע"כ ל"ח לס' ר"ח אלא דוקא בסתמא ששלח סבלונו' שלא מדעת אביה ואביה אינו טוען שום דבר אבל כל שקבלה הקטנה שלא מדעת אביה ואביה אינו מרוצה הו"ל קבלתה כמאן דליתא והכריע הדבר דאל"תה אדאשמועינן הריט"בא וה"רן דאיכא בין רש"י ור"ח קטנה ששדכה אביה ומת לשמעינן ריבותא במי שאביה חי ושלח לה סבלונות בלא דעתו ואינו מרוצה אח"ך דלר"שי ל"ח כל שאינו מרוצה אח"ך ול"רח חיישינן אלא ודאי דבהא לכ"ע ל"ח וכו' י"ש אתה תראה דיוצא מדברי הרב דאם לא ידענו דעת האב בזה וביני ביני מת דהתם חיישינן. וכשאני לעצמי הגם כי ידיעתי אינה מכרעת וכאפס וכאין נחשבת לגבי הנהו תרין אריותא עכ"ז לפי דעתי המעט הוא דכל שהיא קטנה ונשלחו לה סבלונו' בחיי האב שלא מדעת האב כל שלא שמענו שנתרצה אביה בפירוש ל"ח לה אליבא דכ"ע וזוהי בבא קמא דה"רן דהשמיענו בהדייא ודוק:

י"ב עיר קטנה ואנשים בה מעט ושלח לכלתו סבלונו' ליכא למיחש לקידושין שקדמו כפי ס' ריח דאי איתא דקדשה קלא אית לה וראיה מההיא דכתו' דכ"ג ב' אומ' נתקדשה וכו' וגם הריטב"א בתשו' הביאה הרב"י בסוף הסי' כתב דכל היכא שיש מנהג לקדש בעשרה לא ניחוש לסבלונות דאי איתא דקדשה קלא אית לה. מוהר"מ בכמוהר"מ בתשו' כי באה בס' בני אברהם סי' ט' וה' המחבר חלק עליו שם ודחה ראייתו הן מדברי הש"ס והן מדברי הריטב"א עי"ד וע' כנ"הג הגהב"י סק"ע שהביא משם הרא"ם דכתב דאף הריטב"א לא החליט המאמר י"ש:

י"ג ס"ב ש"ע האידנא נהגו בכל מלכות א"י וכו' שלא לחוש לסבלונות מרן ב"י רמז פה תשו' מוהר"י בן חביב בכת"י בענין סבלונות והן עתה זכינו לאורה והיא לו' נדפסה בס' רע אנשים הנד"מ בא"הע סי' מ"ג והיא גדולה תשובה לעיר אנדריאנופולי בש' הרפ"ט ולשונה לשון הזהב מעולפת ספירים פלפול עצום בדברי רש"י ור"ח ויתר המפרשים ושמה תרבה גודל ענותנותו וסיים וכתב וז"ל את הדברים האלה נתתי אל לבי להעמיד ולקיים המנהג שנתפשט אצלנו שלא ניחוש לסבלונות כלל ועתה הנני מודיעך מה שנתאמת אצלי מפי השמועה בימי חרפי זה מ"ה שנים או יותר היה ראש ישיבה בעיר שלמאנקה ומורה הוראות בישראל החכם המופלא גבור כארי לעשות ר"א שבשמים

הרב יצחק די ליאון ז"ל ויקר מקרה שם בעירו בחור ששדך ושלח סבלונו' חת"ך נתבלבל הזיווג ורצה הרב הנז' להחמיר ולהצריך גט ולא הסכימו לסברתו חכמים וזקנים שבדור והסכימו לבא ליריד מדינה די קאמפו ששם עלו חכמים גדולים שבדור וכו' וב"ב נועדו ונ"ן בהלכה זאת ונחה שקטה הסכמת כולם כי מהיום ההוא והלאה לא יחושו לסבלינו' ולהסיר ספק צוו לש"ץ אשר בב"הכ הגדולה באותו יריד יכריז ויודיע לכל אשר ביריד והוא שכבר נמנו וגמרו שלא לחוש לסבלונו' וכו' ובימים ההם עדיין לא נשא אשה מו"הר כמיהר"י אבואב אף כי היה גדול בחכמה ובן ל' שנים והוא היה מחזיק בס' מוהרר"י די ליאון וכו' ויהי מקץ שנתיים ימים בקרוב בהיותו ראש ישיבה בעיר בוטארחגו נזדמנה לו בת זוג מגדולי העיר אשר היתה משודכת וכבר קבלה סבלונות מחכם אחר וביום בואם לחופה רבו הקטטות בניהם ונתפרדו ומיד חילה פני הרב הנ"ז ולקחה לו לאשה ולא חששו כלל לסבלונו' ודברים הקודמים עם המשודך הראשון ואחר ימים רבים נפטרת אשת הר"רי די ליאון ויקח אשה חכמה ומיוחסת מעיר טוליטולה ושמעתי מפי חכם כשר מעיד עדות נאמנה שהיתה משודכת תחילה לאיש אחר וקבלה ממנו סבלונות כבר ובכל זאת לא מנע עצמו הרב מנישאנה. ע"פ ב' עדים גדולי הדור יקום דבר והלכה למעשה שאן לחוש לסבלונות וכל איש אשר יבא עתה ויחוש נראה כמוציא לעז כנגד יסודי ועמודי גלותינו וכו' ע"כ והעתקתי כל הדברים בארוכה יען כי הספר אינו בנמצא ובא לידי בתורת שאלה ויש ללמד ממנו כמה דברים. כאשר עיניך תחזנה משרים:

י"ד שם ש"ע זולתי בקושטנטינה שחוששין להם. ע' כנ"הג לעיל סי' ל"ד הג"הט ס"ק כ"א שכתב דטעם רבני קושטא שחששו לסבלונות היינו לצאת ידי מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בברכת אירוסין אי מברך קודם או אח"ך ולכן נהגו להתקדש בסבלונות דהו ספק קידושין דרבנן כמ"ש מוהריב"ל ואספקא דרבנן לא מברכינן דודאי דדבריהם בעי ברוכי ספק דדבריהם לא בעי ברוכי וכו' יעו"ש ונראה דזה סותר מ"ש הי"א בסי' זה הג"הט סק"ג בשם ה' בני דוד וה' כהונת עולם דסבלונות קושטא בז"הז הם קידושין גמו' וכל מ"ש האחרונים אי הוו קידושי ספק או קידושין דרבנן עדיין לא היה תקנה זאת עי"ד וכ"כ ה' בני אברהם בסי' ג"ן דהשתא סבלונו' דקושטא הם קיד שי ודאי דרבנן ואסיק כן משמיה דה' פ"מ ז"ל יעי"ש ובתשו' מוהר"י אלפאנדארי שבס' מחנ"א ה' אישות סי' ד' והמחנ"א שם בדיו"ד ע"א חילק ידע דהפ"מ לא קאמר אלא בסבלונות הניתנין בפומבי אבל לא בסבלונו' סתם י"ש ומוכרח לומר הכנ"הג אעיקר תקנתא קחי אבל עתה מודה דהם קידושי ודאי ואע"ג ולפ"ז באנו עוד הפעם במחלו' הראב"ד והרמב"ם מ"מ כיון דנהוג נהוג וק"נ:

ט"ו אע"ג דסבלונות קושטא בז"הז הם קידושי ודאי דרבנן וכמ"ש עכ"ז לא די לנו להתיר בחד ספקא ואפי' בתרי ספקי לא רצו להקל כמה מן הפוס' ומוהר"ש יפה בתשו' כ"י כתב דכל החששות הלכות קבועות הן ולא מצטרפי לספק אלא דבריבוי ספקי טובא הורה להקל הפ"מ ז"ל בני אברהם ז"ל שם ויעו' למוהרי"א בתשו' מחנ"א שם דהתיר בספקי ספקות וה' שערי רחמים בח"ב סי' י"ט ראה ויתר' בתרי ספקי אלא דבנ"ד ריוחא אשכח ועביד תלת י"ש ורבני ירוש' שם פקפקו עליו ע"ש:

מ"ז רבים מבני גירוש קשטילייא שאינן חוששין לסבלונות שהלכו לאנדרינופולי שחוששין לסבלונ' היה נראה לומר כי חייבים לנהג כמותן מדין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם אך אחר העיון יש לומר כי זוהי קפידא התלויה במנהג המדינה שיש מי שמקפיד שלא לתת מעותיו לאשה אשר לא ידעה תמול שלשם ובעבור זה נהגו שלא לתת סבלונות אלא כשיש קי ושין ויש מי שאינו מקפיד והוי כד"מ אף כי במקרה נמשך ממנו איסור ויש לדון כמנהג המקום שבאו משם ה' מוה"רי בן חביב בתשו' שם והביא ראיות לדבר ואחריו בא הרב כמו"הר משה ארוקיס ז"ל שם בסי' מ"ד ואחר שפלפל בחכמה בעיקר דין הסבלונות הסכים גם לזה שאינם מחויבים לנהג רבני העיר ויכולין להחזיק במנהגם כמאז יעו"שב. וע' כנ"הג הגה"בי סק"מ דכל שישב שם יב"ח הרי הוא כאנשי העיר:

י"ז היכא דהמשודכת היא ממקום שאינן חוששין לסבלונות אי אזלי' בתר דידיה או בתר דידה במחלוקת הוא שנוי ע' כנ"הג הגה"בי סק"ל ולה' יד"א הגה"בי ס"ק כ"ה וכתב שם משם הד"במ בח"א דע"כ לא החמירו החולקים אלא דוקא באיש שדעתו לדור בקושטא ושלח משם הסבלונות לשלוניקי אבל אם בא לדור בשלוניקי אף שהוא בקושטא לית לן למיחש וכ"כ ה' בני אברהם סי' ט' ד"ל מדנפשיה:

י"ח מי שהוא ממקום דחיישי לסבלונות והלך לעיר שאין חוששין והתנו ביניהם בפני עדים אין לחוש לסבלונות אלו אם יהיה בזה תרתי לטיבותא שיהיה המשדך ממקום דלא חיישי וגם שיהיה בתנאי אבל בחדא לטיבותא יש לחוש. כנ"הג הגה"בי ס"ק ל"ב משם מוהרי"בל ח"ב סי' מ"ב וכבר תרגמוה הפ"מ בראשון סי' פ"א וה' תו"ח בסי' ס"ח דמוהרי"בנ איירי שהתנו עם השליח שלא מדעת המשלח אבל היכא דהתנו עם המשודך אע"ג דהוא ממקום דחי שי התנאי מהני אליבא דכ"ע ואף שמדברי מוהרי"בל בס"ג סי' צ"ה נראה דס"ל דאפי' שהתנה עם החתן ל"מ התנאי היינו משום דהתנאי היה גרוע שלא היה בשעת שילוח הסבלונות אבל אם התנאי היה עם החתן וכדין אף מוהרי"בל יודה ואפי' תימא דפליג איכא למשרי מכח ס"ס ה' בני אברהם סי' ל"א וע"ע לו בסי' ג"ן:

י"ט אם התנאי היה עם האם וקרוביה של המשודכת אין בתנאי זה כלום כיון שלא התנה עמה כנה"ג הגהב"י ס"ק ל"ד משם מוהריב"ל. וע' יד"א ס"ק ל"א שהביא חולקים ע"ז וז"ל ה' בני אברהם שם מוהריב"ל לא פסקה למילתיה כבר מצינו לה' נתנה ליהושע בסי' ל"ב שחלק על מוהריב"ל באותו נדון ולא חשב לזה גם ה' תו"ח בסי' ס"ח אחר שראה דברי מוהריב"ל הכריז להחמיר וכו' ולח מפקינן ודאן של פוסקים מפני ספקו של מוהריב"ל ואפי' לפי סברתו אינו אלא כל שלא שהה שם יב"ח אבל כל ששהה שם יב"ח מודה את"ד ז"ל:

ך' בן עיר שחוששין לסבלונות שהלך לעיר שאין חוששין ושדך שם אשה והתנה לדור במקום ארוסתו שנה ושלח לה סבלונות יש לחוש לאלו הסבלונות דלא חשיב כאילו ישב שם שנה. כנה"ג הגהב"י ס"ק ל"ו משם מוהריב"ל ועע"ש וע' יד"א הגהב"י סקל"ג וע' בני אברהם סי' ט' ד"ל ע"ג דכל שגילה דעתו לדור שם ובפרט שפתח חנות להסתחר אפ' תוך יב"ח אזלינן בתר דידה י"ש כ"א בכל מקום דחיישי' לסבלונות היינו היכא דהם ממעות החתן אבל הם אינם ממעות החתן רק ממה ששלח לו אבי הכלה חזר החתן ושלחו אין בסבלונות אלו שום קפידא. שערי רחמים ח"ב סי' י"ט משם ה' בני חיי בסי' זה והביא עוד משם ה' זכ"ל אביגדור שאף גם אם מהמדודין שנתן לו אבי הכלה קנה תכשיט אחר ושלחו להכלה ליכא קפידא כלל ודן מיניה להתיר י"ש. ורבני ירוש' תו' שם חלקו עליו וכתבו דע"כ ל"א הכי אלא כשידעינן בבירור כי ממעות המדודין נתנו אבל כל שהמדודים הגיעו לידו ולהוצאה נתנו ואח"ז קנה הסבלונות ושלחם מאן ספין לומר כי משלה הם ע"ע:

סימן מו

א ס"א ש"ע פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה וכו'. מי שאומר קדשתי את פ' ועדי הם פ"ופ והלכו למד"הי כתב הכנ"הג בהג"הטו סק"ט בשם הרש"בא בתשו' דיכולין בי"ד להחרים על מי שטוען דבר שאינו או יכולים לכוף לגרש מיד בגט אם רואין שיש צורך בדבר והביאו מוהריב"ל בח"א סי' ך' ותהי בה חדא דמה יועיל שיחרימו על מי שטוען דבר שאינו אם יצא הקול והוחזק בב"ד לא מפיה אנו חיין ועוד דבר תמוה שיכופו לגרש ולכן אין לסמך על תשובה זו א"ד והיד"א בסק"ד כתב דתשובה זו היא בתוך תשו' הרשב"ץ ח"א סי' קל"ב וע"ש דמה שהקשה דמה יועיל החרם אהמ"ר ל"ק כמו שיראה המעין א"ד ולא ביאר:

ואנה ה' לידי קונט' תשובות הרשב"א כ"י ושם מצאתי תשובה זו והכי כתיב בגווה מי שהוציא קול על אשה שהיא מקודשת אם יכולים ב"ד להחרים חרם גמור על מי שטוען

דבר שאינו ומי שיודע כלום שיבא ויגיד לפי שחרם תקנת הגאונים ושמא חינה אלא בטענת ממון וכו' נמצא דעיקר החרם הוא על מי שידע דבר שיבא ויגיד וא"כ החרם מהני ומעלי וזכני ה' ובאו תשובות הללו על מ"הד ויהיו נקראים תשו' הרשב"א ח"ו הלא היא כתובה בסי' ג' ושם בהערותי כתבתי דהרשב"א בח"ד ס' ש"ד כתב על כיוצא בזה דהסכימו החכמים להחרים שיברר הדבר וע"ע בח"א סי' אלף ר"ט א"ד שם:

ב שם ש"ע וכיצד הוא הקול וכו'. ע' בתשו' שהשבתי בסיון התרס"ח: ג שם בהגה וכן אם אמרו נתקדשה סתם וכו'. ע' מעשה איש חא"הע סי' י"ג: ד ס"ג בהגה מבטלינן קלא. כי היכי דמבטלינן קלא ה"ן מבטלינן חזקה ע"פ ע"א. מוהרי"א בתשו' מחנ"א ה' אישות סי' ד' והמחנ"א שם חלק עליו וכתב דע"כ לא מבטלינן החזקה אלא דוקא בדאיכא תרי סהדי אבל להפקיע החזקה לא סמכי' ע"פ ע"א אלא דבנ"ד ריוחא אשכח דלא חשיבא חזקה דמה שנתחרך הקול היינו שהב"ד רצו לחקר בדבר וכ"כ האי לא חשיבא חזקה עי"ד ומסייעי ליה מוהריב"ל והרדב"ז שהביא הכנה"ג בהג"הט ס"ק כ"ח: ה ס"ה ש"ע יצא עליה קיל וכו' מגרש א' ונושא ב'. אפי' דאיכא ס"ס להחזיר לראשון ליכא למשרי להחזיר מכח חששא זו בי"ש סקטו"ב משם הרשב"א. והכנ"הג בהגה"ט ס"ק ל"ו כתב דאף אם מה שמצריכים אותה גט מהב' אינו אלא משום חומרא עכ"ז מגרש א' ונושא ב' וע' עבודת השם סו'יסי י"ד דק"ט ע"ד, והן עתה נד"מ תשובות הריב"ש החדשות בס' זרע אנשים ושם בסי' י"ג יש תשובה א' להרב דון אשתרוק קרשקש תלמיד הרשב"א והתם קאי במי שקדש אשה ע"י שליח בלתי עדים בשליחות דשנוי במחלו' הרמב"ם עם הראב"ד כמ"ש הטור לעיל סי' ל"ה ושוב קדשה שני ע"י עצמו אחר שהסכים לדעת הרמב"ם כתב וז"ל ואפ' לדברי המחמי' וחוששין לקידושי שני להצריכה גט משניהם יש לי לשאל אם נאמר בנד"ז מגרש ב' ונושא א' דש"ה דאלימי קידושי א' הואיל ונמצא דבר על בורייו אלא דלרווחא הצריכוה גט מב' מאי איכא למיחש?

הואיל והצריכוה גט מחזי כמחזיר גרושתו מן האירוסין אם יצריכוה גט לרווחא דמלתא אבל יאמרו דאפקיעיניהו רבנן לקידושי ב' וכשקידושי א' נתבררו אם נחוש לדברי המחמי' יגרש ב' וישא א' וכו' ואיתא נמי לטעמא דמימר אמרי עיינו רבנן בקידושי ב' ואשכחו דנהג שלח כדין וכו' את"ד והרב יצחק בונפוש חתנו של הריב"ש בתשו' שם הסכים דקידושי א' הוו ק"ג ובעבור זה כתב דח"ץ גט מהב' י"ש ומהתימה על ה' כנ"הג דכל רז לא אניס ליה ותשו' מוהר"א קרשקש הנ"ז היתה לנגד עיניו וכמו שזכר עשה ממנה לעיל בסי' ל"ה הגהב"י סקי"ד איך פה בסקל"ה אחר שהביא ס' הרב"א ומוהר"י

הלוי דסל"ה כתב שאין דבריהם נכונים ולא סייעם מתשו' מוהר"א קרשקש ז"ל דהוא אחד מהראשונים והוא פלאי:

! ו אם היו שניהם קידושי ספק נחלקו בזה הפוס', ע' כנ"הג הגה"ט סקל"ז יד"א סקי"ט וע' עבודת השם סי' י"ד דק"ו וק"ח ע"א:

ז אם המקדש אינו חפץ לגרשה אם כופין אותו ע' כנה"ג ס"ק מ"ה. וע' עבודת השם דהביא מחלוקת בזה והעלה לענין מעשה דאין לכופו ואפי' הרחקה דר"ת ק' הדבר לעשות כ"א בפייוס ורצון יעו"ש ומוהר"ש מורפורגו בתשו' כי באה בס' פחד יצחק אות ס' הנד"מ בדפ"ג ע"א ובתשו' שמ"ץ בחא"הע מסי' ו' ואילך כתב דעושין לו הרחקה דר"ת. ועיניך תראנה לרבני איטלייא אשר באו תשובותיהם בס' פחד"י שם מדקי"ט והלאה איש איש ממקומו דגזרו חרם ונדוי על המקדש הב' דהיה ממאן לגרשה והתלונן ע"ז אחד מהם עם מוהר"ש מורפורגו ותירץ דהיכא דעשה עברה הב' שבא עליה הו"ל כדין מעשין לפסולות ע"ש מדקכ"א ע"ב ואילך. ח דהא דמגרש ראשון ונושא ב' דוקא כשהקידושין לא הוו אלא קול בעלמא אבל אם הקידושין הא' הוחזקו בב"ד ע"י עדים אע"פ שיש איזה צד ספק כגון שנתקבל העדות שלא בפני בע"ד אף מגרש ב' ונושא א'. כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ח משם מוהרי"א סי' ד' וע' למוהר"ש מורפורגו בס' פחד יצחק שם דפ"ג ע"ב שכתב דדוקא בכה"ג דהקידושין הראשונים מצד עצמם הוו קידושי' ודאין אבל אם בקידושי' הראשו' היה ספק מחלוקת הפוס' כגון שקדש בטבעת שיש בו אבנים טובות וכו' התם מגרש ראשון ונושא ב' גם לדעת מוה"ריח יעו"ש: ט שם ש"ע ואם כנסה ב' קודם שגירש ראשון ה' אסורה עליו עולמית. ט' כנ"הג הג"הט ס"ק מ"ח שכתב משם מוהרש'דם דדוקא בנתיחדה עמי אבל אם כנסה ולא נתיחדה עמה אע"פ שכבר ברכן ז"ב מותרת לחזר לו ובס"ק מ"ט הביא משם מוה"רש שחולק וסובר דאסורה אפי' היתה נדה וע' יד"א ס"ק כ"א וכ"ב וע' פ"ת סק"ד. וז"ל ה' מוה"רש מורפירגו בתשו' שם דפ"ד ע"א אם נכנסה לחופה עם הב' יש מקום לומר דאסורה לשניהם לא' משום מחזיר גרושתו ולב' משום שנכנסה לחופה וסתם חופה לבעילה קיימא והו"ל כנשאת לאחר וא"חך בא בעלה דתצא מזה ומזה ולא פלוג רבנן בין נבעלה ללא נבעלה ולא התיר רק כשיש עדים שלא זזה ידם מתוך יד החתן משעת חופה עד שנגזרה עליהם ההפרשה או שהיתה נדה בשעת החופה באופן שאין לפקפק שבא עליה וכ"כ מוה"רי מפאנו שם דפ"ו ומוה"רי גוליילמו שם דפ"ח ע"א משם מוהרי"קא שורש פ"ד. ומוה"רש דיל ויקייו שם דק"יג ע"ב:

י בטור כו"סי זה הביא תשו' הר"אש כלל ל"ה סי' י"ב דאם אירע דלפי הדין לא היה צריך גט אך קרוביו כפוהו ליתן גט לרווחא דמילתא ונתארסה לאחר וגרשה ורוצה להחזיר לו

דאסורה לו משום דהעולם יסברו שהגט הראשון היה כדין ויאמרו דמחזיר גרושתו לאחר שנשאת לאחר ולא ידעי דהגט היה לרווחא דמילתא ופסקה מו"רם להך תשו' לעיל סי' יו"ד ס"א וע' ח"מ לקמן סי' מ"ח סק"ג. ועובדא הוה ביתומה שיצא עליה קול שנתקדשה לאחר בסבלונות באתרא דחיישי וב"ד הכריחו למקדש שיתן גט מפני הקול הברה ולא הספיק ליתן גט עד כי ביני ביני מת ונשארה זקוקה ליבם קטן כבן ה' שנים והתירה ה' מח"נא בה' אישות סי' ד' בלי חליצה כלל ונרגש מתשו' הר"אש הלזו וחילק דע"כ לא מהני האי טעמא אלא לאסרה אחד גברא אבל לאסרה אכ"ע משום שמא יאמרו ה"ט לא סגי כיון דמדינא שרייא. ועוד דל"הט דשמא יאמרו מתירין א"א לעלמא לא חיישינן כ"כ דלא נפיק מיניה חורבא דכ"ע ידעי בהא וליכא אלא משום זילותא דב"ד ולזילותא דב"ד ל"ח עי"ד. גם ה' בני אברהם בסי' ל"ב דבא לפניו מעשה כזה סמך אהיהו תרי חילוקי דהממ"נא וחילק עוד דע"כ לא קאמר הרא"ש אלא היכא דעשה מעשה שנתן גט לא כן היכא דלא קעביד שום מעשה שלא הספיק ליתן את הגט ע"ש:

סימן מז

א ס"ג ש"ע ע"א אומר נתקדשה וכו'. אם אמר שמעולם לא היו בה קידושין תנשא לכתחילה כן הוא דעת התוס' אבל ח"ה פ"ט מה' אישות דין ל"א כתב בשם הראב"ד והרמ"בן והרש"בא דה"ד כשהיא מכחשת אבל אינה מכחשת רק אינה יודעת אפי' אם העד אומר לא היו קידושי' כלל לא תנשא ולדעת הרמב"ם בכ"הג אפילו ניסת תצא יעו"ש וה"ד הב"ש בס"קד וה"חמ בט"קב רצה לצרף גם דעת הר"אש לזה ותמה על מרן שסתם הדברים ולא החמיר בלכתחילה יעו"ש ובס', שער המלך ה' אישות דנ"א עג"ד, ומן הבאר' אתה תשמע מהרה דמ"ש מוהרשד"ם בא"הע סי' א' וז"ל ואני אומר כי לא היה איסור אפ"ה בטלה דעתו (דעת הרמב"ם) אצל ש"פ ראשונים ואחרונים שהרי הרמב"ן והרשב"א והראב"ד והר"ן והתוס' והבע"הטו והג"א כולם סוברים שדוקא בשזרק לה קידושיה הוא דאמרי' שע"א אומר נתקדשה ועא"א לא נתקדשה הוא דאיכא למיחש ולכתחילה לא תנשא אבל היכא שאחד אומר שמעולם לא היה בה ספק קידושי' ושלא ראה ולא שמע שום דבר מקידושין תנשא לכתחי' יעו"ש ע"כ מיירי דוקא בשהיא מכחשת אבל כל שהיא שותקת ואינה יודעת דעת הפוס' הנז' דלא תנשא לכתחי' והרי הוא כמבואר וזהו מ"ש בס' דברי ריבות סי' ט' דהתם הנדון הוא במכחשת וכמפורש שם ומש"ה ערב הסברות ובכן סרו מהר מעליו תלונות הכנ"הג בהג' המו ס"ק ג"ן דלפי שיטתו של הכנ"הג לא ידעתי מדוע גמגם על מוהר"א ולא על מוהרשד"ם ז"ל: הגם הלום חזה הוית לה' חכם צבי בסי' קל"ה שעמד על הת"הד בסי' רי"ב דאחר שעלה בדעתו לדמות אחד

אומר נתקדשה בפני ובפני חברי ואותו ב' מכחישו לאחד אומר קרוב לו וא' אומר ק"ל דק"יל לח תנשא חזר בו מכח דברי התוס' ומני"ר תמה עליו וכתב שלדעת אבות העולם אשר מימיהם אנו שותים ח"ה הרמ"בם והרא"בד והרמ"בן והרש"בא וה"ה ופשטה של שמועתינו נראות כדבריהם גם אם תדין את העדים כמכחישים זה את זה לא תנשא לכתחי' והדבר ברור שאילו ראה ה' בעל תה"ד סברת רבותינו הללו שהיה מחמיר ואוסר בפה מלא וכו' א"תד ולא זכיתי להבינו ואם הדברים כפשטן נפלאתי עליו הפלא ופלא דהת"הד קאי בששניהם מכחישים את העד המקדש והמתקדשת וכל שהאשה לבדה מכחשת ולא היו כאן ספק קידושין גם הרא"בד ודעימיה יודו ולא הוצרך הת"הד להציל את דינו כי אם מדברי התוס' שלא חילקו בהכי וח"ו שנעלם מהת"הד דברי הרבנים הנז' אשר הם ברורים לכל ודוק:

ב אפילו לדעת הרא"בד ודעימיה דכל שהיא שותקת לא תנשא לכתחי' ה"ד היכא דאין המקדש לפנינו אבל אם המקדש לפנינו ומכחיש את העד ואומר שלא נתקדשה לכ"ע היא מותרת להנשא לכתחי' כ"כ אני עני בתשו' שהשבתי בסיון התר"סח:

ג בס"ד ש"ע אמרה היא מעצמה נתקדשתי וכו' אם נותנת אמתלא לדבריה נאמנת. אילו היה שם ע"א שמעיד עליה או שא"ל ולאו א"א את? ואמרה הן לא מהני אמתלא כנ"הג הגה"ט ס"ק נ"ז משם מוהרי"מט חא"הע סי' א'. ונראה מדברי הרב דה"ה אם יצא קול דלא פסיק על אשה אחת שהיא מקודשת והודה היא ואמרה אמת ושוב נתנה אמתלא לדבריה דאינה נאמנת דיש לנו לומר דאי לאו דידעה דיש רגלים לדבר לא היתה מודה. אבל האמת דדברי מוהרי"מט הם היפך דברי הר"אש כל"ה סי' ג' וכ"כ ה' שב יעקב סי' ו' ועוד כמה גדולים. ידי דוד סי' ק"ו דקי"ב:

סימן מח

א ס"א ש"ע האומר לאשה קדשתיך וכו'. מסתמיות דברי מרן נראה דאפי' לא אמר קדשתיך בפני פ' ופלוני אלא קדשתיך סתם עכ"ז נאסר אך בטור כתוב לפני פ"ופ וכן העתיק הלבוש וכ"כ מרן ס"ה. אך באומר קדשתיך סתם ומפרש דבריו חח"ך שקדש בלי עדים נסתפק הח"מ בסק"א והב"ש פשיט לה דמהני. וע' למוהר"י סאמון בתשו' כי באה בס' חק"ל א"הע בהשמטו' סי' פ"ג שנדחק לומר בדעת הב"ש דאפי' אם לא פירש כל שאמר סתם קדשתיך ולא אמר בפני פ"ופ אינו נאסר כיון שיכול לפרש. והרב המחבר שם סי' פ"ד דקע"ח ע"ד השיגו והעלה דבאומר סתם קדשתיך כל שלא פירש דבריו אסור בקרובותיה יעו"ש:

ב ס"ב ש"ע קדשתני והוא אומר לא קדשתיך וכו'. היינו באומרת שהיו שם עדים וכמ"ש לקמן ס"ה וכ"כ הלבוש ואם אומרת לפני פ"ופ ובאים חותם העדים ומכחישים אותה על פניה ע' כנה"ג הגה"טו סק"ט והגה"בי סק"א יד"א הגה"טו סק"ג פ"ת סק"ב. ומ"ש אני הדל בתשו' שהשבתי בסיון התר"סח דכל שאותם עדים שאומרת שנתקדשה בפניהם באים ומכחישים אותה על פניה יש להתיר מטעם ס"ס י"ש:

ג גם לסברת החולקים ואומרים דאפי' אם מכחישים אותה העדים היא אסורה ה"ד היכא דההכחשה היא בענין הקידושין להדייא דהיא אומרת קדשתני והעדים אומרים לא היו כאן קידושין אבל אם ההכחשה היא בעיקר הקידושי' שהיא אומרת קבלתי קידושי' והעדים אומרים אמת שקבלת קידושי' אבל היו דרך שחוק שמקודם גילה דעתו המקדש או מעות הקידושין היו בגזל וכיוצא דאיכא ריעותא בעיקר הקידושי' בדבר דהיא אינה יכולה להכחיש בזה דמנא ידעה כתבתי בתשו' הנז' דכ"ע יודו שהיא מותרת מחמת דמאי דשוייא אנפשה ח"דא היה בטעות יעו"ש:

ד אם היא אומרת נתקדשתי בפני פ"ופ בנוסח פ' ואנן אשכחינן ריעותא בנוסח אשר אמרה היא איפשר דל"א שוייא אנפשה ח"דא כיון דאף לפי דבריה אין כאן איסור אני עני בתשו' שם:

סימן נ

א ס"א ש"ע השולח סבלונית וכו' או אבדו אינם משתלמים עתה נד"מ ממש תשו' הריב"ש אשר היו בכת"י ונקראו תשו' הרי"בש החדשות ושם בסי' כ"ג כתב וז"ל שאלת חתן ששלח סבלונות לבית חמיו תכשיטין שאינם עשויים לבלות ועשו נישואין ונשארו הסבלונות בבית חמיו ולזמן תבען החתן וטען חמיו שנגנבו ופטור שש"ח היה מהו?:

תשובה הדין הזה תלוי בד' דברים בטלו קידוש' מהו? עשו הנישואין מהו? אם הוא ש"ש או ש"ח או כשואל? אם הדין עם חמיו או עם הכלה? בטלו קידושי' הא איפסיקא הלכתא וכו'. נעשו נישואין נמי לא אמרינן מתנה ננהו לה כדאמרינן קידושי' לטבועין נתנו מדתנן השולח סבלונות לבית חמיו סבלונו' מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין הא קתני שיחזרו עמה לבית בעלה ונגבין אלמא לאו מתנה הן. אם היא ש"ש או ש"ח לא אלא ש"ש דבההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקנו. ועוד דנתנו להשתמש בהן ותנן (ב"מ מ"ג) המפקיד מעות אצל שלחני וכו' כלומר אע"פ שלא נשתמש בההיא הנאה דיכול להשתמש ולא ע"א שאם נשתמש אפי באונסין חייב כשואל וכן נמי בסבלונות דע"ד להשתמש שלחן וכו'. והדין עם חמיו לא עם הבת כל שהאב נותן נדונייא דע"ד הוא שולח דכל המפקיד ע"ד של בע"הב הוא מפקיד ומתני' דקתני נגבין ומשמע דמחמיו

נגבין לא מפליג בין קטנה לגדולה וש' יצחק בר ששת ז"ל ע"כ העתקתי כל לשונו בעבור כי הספר אינו בנמצא, ואתה תחזה כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מינה הסוג האחד דהיינו כשנעשו הנישואין דלא אמרינן דהוו מתנה והדרי ודייק לה מלשון המשנה דקתני סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הא מילתא מתאמרא שפיר לדעת הרש"בא וה"רן והנמ"קי שה"ד מרן ב"י דפירשו דמ"ש במתני' שיחזרו עמה לבית בעלה היינו דירדו חכמים לסוף דעתן של בריות שהשולח לבית חמיו סבלונות המתקיימים לא ע"ד ליתן לחלוטין הוא שולח אלא ע"ד שישובו לו עם אשתו וכו' אבל לדעת רש"בם והובא בב"י שפירש מ"ש במתני' שיבאו עמה לבית בעלה דהיינו שפירוש כדי שיבאו עמה לבית בעלה משמע להדייא דלדעתו כל שלא פירש מן הסתם ל"א דע"ד כן נתנם וממילא דכל שנשאו ז"לז שוב אינו יכול לתובעו כיון שלא פירש וכמו שכ"כ הכנ"הג בהג"הט סק"ו משם מוה"רם מינץ ז"ל בסי' י"ז דהא דחוזרין ה"ד היכא שחזרו בהם קודם שנשאת אבל אחר שנשאת אינם חוזרים ובהביטי תשו' מוה"רם בשרשה ראיתי דדייק לה מדברי רש"בם וכדאמרן. אך זוהי שקשה דהיכי נקיט להלכתא פסיקתא פירוש רש"בם ולא הזכיר דעת התוס' והרש"בא וה"נמקי בשם הריט"בא וה"רן החולקים וס"ל דמסתמא אמדינן דעתו דבסבלונו' המתקיימין לא נתן לה אלא ע"מ שתכניסם עמה לבית בעלה וצ"י. אשתכח השתא דדין זה אי אחר הנישו' יכול החתן לתבוע הדורונות ששלח לה במחלוקת הוא שנוי. ומדברי מוהרש"דם בא"הע סי' ל"ב נראה ברור דקאי בשיטת הריב"ש ז"ל:

גם בסוג אי חייב האב לשלם בעד בתו דמפשט פשי"טל להרי"בש דחייב. דבר זה ג"ך במחלוקת הוא שנוי דהנה אמת דמוהרש"דם בא"הע סו"סי ל"א רמזו הכנ"הג סק"ז כתב מדנפשיה דכל מי שנותן סבלונות לארוסתו והיא בבית אביה שהרי הוא כמי שמסרם ביד האב וסמיך אמ"ש רז"ל כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד וכדברי הרי"בש הנז' ויעו' עוד בכנ"הג הגה"בי סק"ו. אך איהו גופיה בס"קט הביא משם מוהרי"מט בתשו' סי' י"ד שכתב דאם נאבדו והיא קטנה אין האב והאם חייבים לשלם והיא ג"ך פטורה אבל אם אבדם כשהיא גדולה חייבת יעו"ש וכ"כ הי"א בהגה"בי סק"ו משם הפמ"א ח"א סי' ס"ג וח"כ סי' קט"ו והדב"מ א"הע סי' ל"א וה' ירך אברהם א"הע סי' ב' דהעלה דלעולם האב פטור יהיה קטנה נערה או בוגרת אך הוא חייבת ויפרע הבעל ממנה בשעת נישואיה:

וחזה הוית למו"הר מוהרש"א ז"ל בס' דברי שמואל א"הע סי' ט"ו שבקש לשים שלום בין מוהרמ"ג ומוהרשד"ם ומר הוא דקאמר דלא פלגן בהדייהו דהתם קאי מוהרשד"ם

לחייב את אם החתן מדין גרמא ויען שהיה מקום לפקפק דבתו הארוסה היא מחוייבת להחזיר הסבלונות והאב הוא שיש לו תביעה עם האם ולא מהנייא תפיסת הבת בעד אביה לזה קאמר כיון שהיא אוכלת על שלחן אביה והאם הוי כאלו קבלם אביה אבל לח"ב לאביה אם נאבדו הסבלונות מידה מי זה אמר שהוא חייב וכי האב והאם יצאו ערבים ובזה מצאנו נחת דה"ט דהכנ"הג והיד"א והדב"מ דלא נרגשו מתשו' מוהרשד"ם דלא קרב זה אל זה את"ד והנה אמת דהחילוק ניתן ליאמר משום יתובי דעתא דהרבנים הנז' דלא עלה על שפתם דמוהרשד"ם חולק דהיינו עם מוהרמ"ג אמנם מלבד דבדברי מוהרשד"ם שכתב בפירוש וז"ל פשיטא שכל מי שנותן סבלונו' לארוסתו והיא בבית אביה שהרי הוא כמי שמסרם ביד האב רחוק להעמיס דדוקא לענין תפיסה נאמר אבל לא לחייבו עוד בה דלענין דינא אכתי מידי מחלוקת לא יצאנו והאיכא ארייא דבי עלאי חד מן קמאייא הריב"ש ז"ל שכתב להדייא דהדין עם חמיו לא עם הבת ושאין לחלק בין בת קטנה או גדולה היפך דברי הרבנים מוהרמ"ג והדב"מ עד שאני מסתפק אם יכול המוחזק לומר קי"ל כמוהרמ"ג ודעימיה דאיפשר דאילו היו רואין דברי הריב"ש הנגלות לנו הוו הדרי בהו:

ב המדודין שנותנין לחתן אינם בכלל סבלונות אלא מלוה הם גבי החתן. כנ"הג הגה"בי סק"ו משם מוהר"אנח ח"א סי' ק"ד וכ"כ היד"א משם הב"ח וכן העלה לענין דינא ה' דברי שמואל שם ומכח זה פסק בראובן ששלח לחתנו מקצת המדודים ונטל שטר קבלה מאבי החתן שקבל מפ' סך מה לחשבון המדודים ושוב נתפרדה החבילה ונאבדו הנכסים וחייב להחתן לשלם עספ"א אלא דבמה שטוען אבי הכלה מאבי החתן שהוא יפרע לו פסק להלכה דטענתו מגן שוייא דהוא לא נתחייב בזה י"ש. וכזאת וכזאת נשאל הרב עבודת השם בחא"הע סי' י"ט והעלה לחייב את החתן והביא משם ת' מוה"רש הלוי בחא"הע סי' ה' דגם איהו סבר דמעות מדודין דין מלוה יש להם והאריך בזה בחילוקים שונים י"ש ולא דבר מענין אבי החתן אם חייב הוא לשלם בעד בנו. ונראה דבכיגוד אפי' הרי"בש הנז"ל בסמוך יודה דהאב פטיר ועתיר כיון דהבן הוא אנוש כערכו ומסתמא עיקר נתינת הסך הוא לבנו אלא דניתן ביד האב לכבוד ולתפארת. ג ס"ג ש"ע חזרה בה היא חוזר הכל וכו' ואם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה וכו' משלמת הכל וכו' זהו דעת הרמ"בם בשם רבותיו והרא"בד חלוק עליו וע' כנה"ג הגהב"י סק"יב שכתב בשם מוהר"ש טאייטאצאק שהרמ"בם הוא יחיד בסברה זו ואין לדון כמותו ומה גם להוציא ממון אך משם מוהר"אדב כתב דמצי המוחזק לומר קי"ל וע' יד"א הגה"בי סק"ט שרמז הפוס' המדברים בזה ובתוכם ה' מגן גבורים בתשו' בנו שבסוף הספר סי' ד' ושם

ראיתי שכתב שאף אם נאמר שאין לפנינו אלא דברי הרמ"בם הרי כתב כאן משם רבותיו וכבר אתה ידעת שהם רב אלפס והר"י בן מיגש כ"ש שנראה שה"ה והר"ב הטורים הם בעלי סברה זו י"ש:

וראיתי במכתב לאחד מחכמי דורינו החהש"ו רב ועצום כמו"הר חיים שמואל גאטינייו המ' בכור ז"ל שאחר שהביא תשו' ה' מגן גבורים למאי דקאי מר כתב וז"ל וצריך להתיישב ע"ז מתשו' מוה"רי בן מיגאש הנד"מ בסי' ח"ק ובתשו' הרי"ף סי' קפ"ה ובס' משנת ר"א הנד"מ מע' המ' אות מ"ו ע"כ. ומהספרים שציין לא יש תחת ידי רק תשו' הר"י בן מיגאש ובאמת הרואה יראה שם דאזיל כל בתר איפכא מדעת הרמ"בם שכתב וז"ל ולענין מה שהוציא ש' בחופה הראשונה אין לו לתובעו מר' להיות כי לא הוציאו אלא לעצמו ומה שאמרו הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדר הוא במה ששלח לו לא במה שהוציאו על הבאים לחופה אע"פ שהוא היה הסיבה בזה וכך הדין ע"כ. ומעתה מוכרח דמ"ש בשם רבותיו היינו הרי"ף אם לא יהיה דבר סת"ר מתשו' שבסי' קפ"ה שציין הרב הנז' במכתבו. ומ"מ עדיין כח המוחזק עומד במקומו לומר קי"ל דמלבד דלפ"ד ה' מגן גבורים ה"ה והרב הטורים סל"ה עוד בה דמרן פסק כותיה וגם הרי"בש בסי' ה' קאי בהך שיטתא וכמ"ש ה' מש"ל ספ"ו מה' זכייה עי"ד:

ותבט עיני להר"ד איסטרוסא בתשו' מגן גבורים שם דנדון שלו הוא בר' שנשא אשה כדרך כל הארץ בחזקה שאין לה מום זולת שידע מקודם שהיתה חרשת מעט אך לא כ"כ ובתוך החופה נתחדש לר' שהיא חרשת יותר מדאי שאינה שומעת כלל ולא בא עליה והוציאה מביתו ותובע ההוצאות שהוציא בחופתה מחזנים ושמשים וצורך אכילה ושתייה ואחר שערך מחלוקת הרמב"ם עם הרא"בד הנז' והביא דברי ה' מוהר"שט שכתב דס' הרמ"בם היא יחידאה כתב וז"ל ובנ"ד איפשר דיודה מוהר"שט דנ"ד כיון שנמצא מקחו מק"ט ודאי הדר כמו שהדר המקח אבל נדון מוהרש"ט אין כאן מק"ט דלא נמצא בה מומין והביא דברי הרמ"ה שהביא הטור בח"מ סי' רל"ב דכל שהמוכר ידע במום מקודם חייב גם על ההוצאות וה"ן בני משפחתה ידעו מקודם וכו' יש"ב מבואר מדבריו דהיכא דהחזרה היא בעבור מום שנמצא בה דהוי מקחו מק"ט אפי' אם מצד הכלה מוחזקים חייבים לפרוע להחתן כל הוצאת החופה ואין מכלים ומחלו' הרמב"ם עם הראב"ד אינו אלא בנתבטלו הקידו' בלי מום רק מחמת חזרה:

אולם חזה הוית להכנה"ג בהג"הט סקי"ט שכתב משם הרדב"ז ח"א סי' קכ"ד והובא גם בבא"הט שכתב שאם הוציא הוצאות ואח"ך גרשה בשביל מום שאינו יכול לומר לאב תן לי הוצאותי ע"כ ותשו' הרדב"ז ח"א אינם מצוייות אצלי ואנכי לא ידעתי כעת

במאי עסקינן אם המום הזה נולד לה אח"ך הא אעיקרא אינו יכול לגרשה דיכול לומר לו נסתחפה שדך וכ"ש שלא יוכל לעכב ההוצאות הא אינו אלא במום שהיה בה קודם שנשאת והוא לא ידע ואם כנים אנחנו בזה מלבד דהוי היפך סב' מוהרד"א הנז' עוד בה דמה סברה היא זאת הלא כל שנתגלה עתה המום אין לך מום גדול מזה ולמה לא יהיה חייב לתת ההוצאות ואני אמרתי בכונת הרדב"ז דבא ללמדנו דאם אין הבעל מוחזק מנדונייתה אינו יכול להתפרע מן האב והיינו דקאמר: אינו יכול לומר לאב תן לי הוצאותי וזהו חידושו וכמ"ש כיוצא בזה הרדב"ז גופיה בחדשות ח"א סו"סי שפ"ט דאין יכול לתפס המתנות של אבי החתן ואמו בשביל הוצאותיו ולא בשביל הקנס אלא חוזר הכל ועושה דין עם החתן: ואם אין לא הפסיד שאין האב חייב לפרוע חובת בנו ע"כ ועפ"ז דינו של מוהר"ד איסטרוסח בנו של ה' מגן גבורים יוצא בהינומא דבמום אע"פ שאין הבעל מוחזק. נפרע ההוצאות:

אשובה אראה במכתב הרב הנז' שהביא משם ה' שפת. הים בחא"הע סי' י"ד על ר' שנשא בת ש' בחזקת בתולה ואחר שנשאה נמצאת מעוברת מזינות וטוען הבעל ההוצאות שהוציא בחופה וכו' והיה מקחו מק"ט ופסק: דאם הבעל מוחזק אומר קי"ל כהרמב"ם ואם לאו פטורה מכח קי"ל כהראב"ד ור"י והרא"ש דפטרי י"ש ומר ני"ר קרא עליו ערער מתשו' המ"ג הנ"ז דכל דהוי מחמת מק"ט חייבת היא לפרוע לכ"ע וכתב ליישב דשאני נדון המ"ג דלא בא עליה וכמ"ש בשאלה אך נדון ה' שפ"הי הוא שבא עליה ואע"פ שהוא לא כנסה אלא בחזקת בתולה והוי מקחו מק"ט מ"מ חופה ונישואין איכא ואהנייא ליה לענין שאם תמות היא יורש חצי עזבונה וכיון שכן לא מחייבינן ליה לשלומי הוצאות החופה ע"כ ואין ס' שפ"הי מצוי אצלי לראות הדברים במקומם. אך עיקר החילוק לא נתיישב אצלי דאם באים אנו לפטר לצד הכלה מטעם דכיון דבא עליה ועתיד לירש חצי עזבונה לא נחייבה גם היכא דהבעל תפוס דלפי טע"ז גם הרמב"ם יודה ועל מה זה כתב. הרב דאם הבעל מוחזק זוכה מטעם ק"ל כהרמב"ם אבל האמת דס' הרמ"ה אשר עליה סמך מוהר"ד איסטרוסא: ז"ל אינה מוסכמת ופליגי עליו ע' מנחת זכרון מע' הד' דריג ע"ב מיש בזה. וע' דברי שמואל למו"הר מהרש"א בחא"הע סו"סי יוד דנק"ט ובס' מטה לחם סי' כ"ט הביא מחלו' ה' מ"ג עם ה' שה"י [וכתב דהמוח' יכו"ל קי"ל:

, ד אם מצד הכלה עשו הוצאות לנדונייא ומלבושים ונתבטל השידוך מצד החתן וטוענים מצד הכלה ההוצאות במחלוקת הוא שנוי והמוחזק יכול לומר קי"ל ע' בני בנימן חא'הע סי' כ"ט ול' מטה לחם ח' איהע סי' ז': ה שלוניקו יע"א אם אירע ענין כזה הם פטורים מלשלם ההוצאת' לפי שיש מנהג שהשמאים מהנעלת הנדונייא הם מורידים מסך

הנדונייא ארבעה ורביע לק' וקוראים אותו מתנה והוא כתוב ברול ומרגלא בפומייהו דאינשי דמה שמורידין הסך אינו אלא מפני ההוצאת' שצריך להוציא בשביל קרובי הכלה שאוכלים שם וכיוצא מהוצאות החופה ולי נראה לתת טעם לתקנה זו לפי שלא יבצר שלא יבאו לידי גירושין אחד מהם ואז היו צריכים לברר כמה הוציא בעדים וגם לברר שלא הוציא יותר מן הצורך ומשו"ה תקנו כן כדי שלא יבאו לידי מחלוקת ומוכרח אני לומר שבזמן ה' מגן גבורים לא היה להם תקנה זו להוריד מדמי הנדונייא סך מה ולכן פלפל מה שפלפל. כה דבר מו"הר מוהרש"א בס' דברי שמואל שם:

ו שם בהגה וי"א דכ"ז מיירי לאחר אירוסין אבל לאחר שידוכין חוזר הכל וי"ח. ע' יד"א הגהב"י סק"ו וע' פ"ת סק"ד שכתב משם הגאון חת"ס דאינה יכולה לומר קי"ל כהי"ח שהביא הרמ"א ז"ל וע' להרב ישמעאל הכהן ז"ל בע"ס זרע אמת בתשו' כי באה בס' מקור ישראל סי' י"ד מ"ש בזה והרב המחבר שם בדל"א ע"א כתב דל"ש אירוסין ל"ש שידוכין חייב להחזיר הכל ואפי' להוציא מיד המוחזק ע"ע:

ז ראובן נשתדך עם בחורה אחת ונתחייבה אם הנערה בשטר לפרוע בעד החתן בימי השידוך מזונותיו והוצאותיו אשר יעשה בעיר גדולה ש"ח וש"ס עד שיזכה לחלוקא דרבנן ושזה יהיה תחילת פרעון הנדונייא וגם החתן נתחייב שאם בעבור איזה סיבה לא יצאו הנישואין מן הכח אל הפועל ישלם במיטבא כל המעות. וברבות הימים ראתה אם הכלה כי לא יצלח החתן בלימודו והשיבו לעירו והכלה אומרת כי היא אינה חפצה בו שלפי דעתה הוא כלי אין חפץ בו, באופן שלא היה באפשרות לקיים הזיווג. ואם הכלה תובעת כל מה שהוציאה. הדין עמה ואפי' אם לא היה כאן תנאי כיון שמה שנתנה לו הוי מעות דאינם עשויים להבלות. הרב מוהר"יש הכהן בתשו' שם והסכימו עמו רב אחיו ומוהר"א ישראל והרב המחבר שם:

ח ס"ה ש"ע ר' שדך בתו לש' בקנין ושבו' וכו'. הגם שבתשו' הר"אש לא הוזכר שהיה שם שבועה הדבר ברור שדין הר"אש הוא אפי' שיש שם שבועה וכו'. כנ"הג הג"הט ס"ק כ"א ובתשו' ראש משביר ח"ב סי' ס"ט (מתורת בנו) תמה עליו דלמה הוצרך להרחיק עדיו והדבר מפורש בתוך תשו' הר"אש עצמה וכו' עי"ד:

ט שם וה"ה אם נשתטית וכו' בא לפנינו מעשה באיש ששדך נערה בתולה בשבועה ובחייוב קנס בחג"ומך להחוזר מהחייובים ועתה בא טעוון שהיא מוכת שחין ורוצה לפטר עצמו מהקנס והשבו' והיא טוענת כי שקר נסכו רק היו לה איזה חטטין בבשרה ונתרפאה לגמרי. ודאי וברור הדבר דעניו מוטל לברר הדבר שהיא מוכת שחין דהוא המוציאה מחזקתה דכל אדם בחזקת בריא קאי והוא בא לומר דהנערה הזאת היא

חולנית פשיטא דעליה דידיה רמייא הברירה וההוצאות עד יתברר הדבר לאמתו. ואם אמת היה הדבר הזה פשיטא דפטור ומותר הן מהקנס הן מהשבועה דאדעתא דהכי לא נשבע ואדעתא דהכי לא נתחייב דאין לך מום גדול מזה וכמ"ש מור"ם לקמן סי' קי"ז ס"ה דמצורעת הוי מום והוא מדברי הרב"י בסי' ט"ל ול"ד מצורעת אלא ה"ה שחין וכמבו' בדברי הב"י שם ובבא"הט סי' קי"ז סקי"א וכל זה פשוט וברור:

אולם עמדו לנגדי דברי ה' באר מ"ח בח"ב א"הע סי' ט' שנשאל על מי ששדך אשה בשבועה ושוב נמצאו בה מומין והמשודך רוצה לחזר מהשידוך ולפטר עצמו מהשבועה וחכם שבדורו פטרו מההיא דהמקדש את האשה ונמצאו בה מומין ומני"ר חרד עליו חרדה דאין לה מקום פטור וחייב לקיים שבועתו דהא כתב מרן בסי' קי"ז דטענת מומין ליכא במקום דאיכא מרחץ בעיר שהוא בודק ע"י קרוביו וחזקתו ששמע ונתרצה וכמבו' בא"הע סי' קי"ז וט"ל ואין לומר דלא נאמר זה אלא דוקא בקידושין ונישואין לפי שדרך הוא לבדק קודם קידושי' ונישואין אבל בשידוכין יכול לטעון לא חששתי לבדק קודם כי אמרתי יש לי זמן קודם הקידושין ושכ"כ להדייא הרדב"ז בישנות סי' קכ"ד הא ליתא דכל דאיכא שבועת ה' דומה לקידושין וכמ"ש ה' בני משה סי' מ"ד דהביא הך תשו' הרדב"ז וסו"ד משה בהסכמה עלה דחייב לקיים שבועתו ולא מצי טעין במומין שבגלוי לא חששתי לבדק בשידוכין דמאחר דהיה שבועה לא מחית איניש נפשיה לכתחי' לשבועה ער דבדיק וחייב לקיים שבועתו ויזכה במקחו א"ד ז"ל והנה ס' בני משה שרמז אין עמדי וע' יד"א סי' ט"ל הג"הט סקבג"ד שהביא דבריו יותר בארוכה האמנם אהמ"ר כדחזי מנייהו מלכי לבבי לא כן יחשב דאיך מדמו שבועת השידוכין לקידושין וגבה טורא בנייהו דהדרך הוא לבדק קודם הקידושין שהיא הולכת לטבילת מצוה ועד"ז בודקין אותה במומין שבסתר ובגלוי ולא אחד בהם שיבדק קודם השידוכין שאינם נכרים זה עם זה ונא גייסי אהדדי ובה שעתא בעת הקשר מתבוששין לומר לא נעשה דבר עד שתבדק ועד שתלך למרחץ ולכן סומכים עצמם אעת הקידושין ולא שייך כאן בדיקה דמרחץ וכמ"ש הרדב"ז ז"ל: וככל הדברים האלה מצאתי לה' בית יאודה ח"א חא"הע סי' א' בנ"ד שנעשו הקידושין בקנין ושבו' ונמצאת בה מום וכתב וז"ל ואין לומר דדוקא לקלקול הנולד אחר השידוכין הוא דכתבו הפוס' דאדעתא דהכי לא נשבע ולא שדכה ובשידוכין ל"א נסתחפה שדהו אבל בנ"ד דהיה המום קודם השידוכין מאן לימא לן דל"א אפי' בשידוכין ראה ונתפייס הא ליתא דלא דייק המשודך לחקר ולבדק ע"י קרובותיו או ע"י עצמו אלא ברוצה לארסה דאז חשיבא קנין הגוף ואין לו פירוד ממנה אלא ע"י גט כריתות כאשה נשואה אבל בשידוכין בעלמא אינו מדקדק כ"צ ובודאי דליכא חזקה

דראה ונתפייס וזה דבר שהשכל מחייבו ע"כ ואח"ז ראיתי לה' שבט בנימן בסי' ש' דקל"ד ע"א דחלק על ה' בני משה והב"אמח בכח דאין ספק דאמרי' בזה אדעתא דהכי ל"ן. ושוב מצאתי בכת"הק להרב שמעון פסח ז"ל שאחר שהביא דברי הפוסקי' הנז' כתב משם ה' יד ימין חא"הע סי' י"א דדחה דברי הבני משה ומוהר"חם ז"ל והסכים ה' מוהר"דח לדבריו דנדחו דברי הרבנים הנז' ולכך פסקו בנדונם דפטיר ועתיר מהשבועה ומהקנס ואפי' במומין שבגלוי מצי אמר עדיין לא בדקתי ומוהר"דח הביא ראיה מתשו' הר"אש שבס' בשמים ראש דבשידוכין אפי' דאיכא חרם ושבו' וקנס מום כל דהוא מבטל השידוכין א"ד ז"ל:

בר מר דין איפשר דב"נד גם הבאמ"ח יודה דהמשודך פטיר ועתיר דהרב קאי היכא דנקשרו עצמם בשבועה לבד מש"אכ למנהג סופיאה דנקשרין זה בזה בשבו' ובקנס ואם המשודך רוצה לחזר מהזיווג בלתי שום טענה בפרוע דמי הקנס נפטר גם מהשבו' והכי דייניגן מעשים בכל יום דכשהוא פורע הקנס אף בלתי שום טענה אנחנו מרשי אותו להפריד הקשר דפשט המנהג לפרש כונת השבועה שנשבע לקחתה ואם לא יחפץ האיש לקחת את משודכתו בלתי טענה מספקת יתן ס"מ בתורת קנס. נמצא דהם באים לדון בעד הקנס דהא מצי מימר לה המשודך כל כמינך אם אני פורע לך הקנס פטור אני מהשבועה נמצא דנעקר הדבר מאיסור שבועה לממון. וכל היכא דאנחנו באין לדון על הקנס גם הבאמ"ח יודה דלא החמיר כ"כ אלא משום סרך שבועה והגם שבדברי ה' בני משה שהעתיק היד"א כתוב למ"ר דהיה הענין בקנס ובשבועה מ"מ הוי בכגון דאפי' אם יפרע הקנס עדיין השבועה קיימת וכמ"ש מחלוקת זה הכנה"ג ביו"ד סי' רל"ו הגה"ט סק"ד אבל לדידן דבפרוע הקנס אנחנו פוטרין אותו מהשבועה ויעו' כנה"ג בסי' זה ס"ק ז"ך לכ"ע הם באים לדון על הממון והדין נותן כמו שאמרנו:

גם אם יתברר הדבר ע"פ הרופאים דהנערה הוכתה במכת השחין אך נתרפאית והמשודך טוען כי ירא פן יחזר לה החולי נראה דהדין עמו דאע"ג דהח"מ בסי' קי"ז סק"יב נסתפק בזה למעשה אך מדברי הב"ש שם נראה דפשיט"ל יעו"ש:

י ראובן נשתדך עם בת ש' בהחבא שלא מדעת ורצון אביו ונתחייב בקנס אם יעבר עליו ויהי כשמע אביו חרה אפו וכו' ר' פטור מן הקנס ומן השבועה. יד"א הגה"בי ס"ק ל"ז משם הפוס' וכן העלה מו"הר מוהרש"א בס' דברי שמואל א"הע סי' י"ג היכא דהמשודך היה אנוס מצד אביו ואמו שישתדך עם זאת ושוב חזר בו דפטור מהקנס ומהשבועה דהו"ל אנוס יש"ב:

י"א משודך שרוצה לפטר עצמו מהשבועה בטענה שאין לה דדין ולא ארח כנשים ע' כרם שלמה חי"וד סי' כ"ד וה' באמ"ח ח"א א"הע סי' ב' עמד ע"ד והעלה דכל שהיא עדיין בת ח"י שנה לבו נקפו להתיר והטוב והישר להמתין עוד מעט זמן י"ש:

י"ב שם ש"ע וכן אם קלקל המשודך מעשיו. ע' תשו' מוה"רש דיל ויקייו כי באה בס' פחד יצחק אות הסמך הנד"מ מדצ"ה ואילך מה שפלפל בתשו' הרש"בא הלזו עם תשו' הר"ן סי' נ"ג וע"ש בדצ"ו ע"א דבאיזה דפוסי ש"ע הוסיפו והמיר לעכ"ום בדין היוצא מתשו' הרש"בא והוא טעות כי בתשו' הרש"בא מבואר דהקלקול הוא שהיה משחק ודין המרת דת יוצא מתשו' מוהר"ם שבמרדכי ושם בדצ"ח עמד ופלפל בדין זה דהמרה יעו"ש וע' פ"ת יו"ד סי' רכ"ח סק"לט:

י"ג יתומה אחת היתה משודכת לבחור ובמעט זמן ירד מנכסיו עד דייוטא התחתונה וזאת אומרת דאדעתא דהכי להנשא לעני מדולדל ולמות ברעב לא נדרה ועשו מעשה רבני איטלייא והתירו שבועתה. פחד יצחק שם ד"פ ע"ב ועיקר המעשה הנה זה בא בס' שמש צדקה חי"וד סי' מ"ג י"ש:

י"ד אם המשודך חרש שמדבר ואינו שומע והמשודכת לא ידעה מזה אע"פ שאביה ואמה ידעו הדבר יכולה לבטל השידוך ופטורה מהקנס. חיים ושלום ח"ב סי' כ"ד:

ט"ו שידוכין שקצבו זמן לנישואין ובבא הזמן החרישו שניהם ולא תבעו זה מזה כלום אה נתבטל הזיווג באופן שאם האחד מתחרט לא יהיה חייב בקנס הצד האחר עמד בזה החק"ל בא"הע סי' ל' והעלה דכיון שעבר זמן החופה הרי בטלו תנאי הנישואין וכל אחד נתחייב בקנס לשכנגדו ואפוכי מטרחתא ל"ל ה"ד ה' מוה"רי אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן א"הע סי' כ"ט וגם הוא עמד על הענין והעלה כן ואפי' במקום שבועה ואחריו בא הר"הג מוהר"א אשכנזי ז"ל שם בסי' ל' ואחר שהביא דברי המב"יט בח"ג סי' קמ"ב דכתב דהזמן שקובעין לנישו' בשטר השידוכין הם לשיכין כל א' עצמו מה שיצטרך ואם נתעכב לא מפני זה נתבטל הזיווג וכו' פלפל על דבריו והעלה כדברי מוהר"י אלישר דפטור מהקנס י"ש. והן עתה יצאו לאור תשובות ה' מוה"רי פאראגי ז"ל בהשתדלות רחימו דנפשין הרב מוהר"א חזן נר"ו ושם בסי' ע"ג נשאל על ר' ששדך בת ש' וקבעו זמן לחופה ועבר הזמן והאריכו הזמן לזמן אחר והשיב דהארכת הזמן מהני לפטר את החייב מהקנס אך לענין העברת השבו' עובר עליה אף שהאורך היה ע"י פייוס כיון שלא אמר הצד האחד לשכנגדו הריני כאלו נתקבלתי וכל שלא שו קננים מחדש אם רוצה אחד מהם לחזר הרשות בידו יעו"ש:

ט"ז ראובן ששדך בתו עם בן ש' ונטלו קנין ושבועה כנהוג ושוב נתן רשות ר' לש' שילך וישדך עצמו עם אחרת בלתי רשות בתו עדיין השבו' קיימת ואין רשותו וכלום. ראש משביר ח"א א"הע סי' כ"ו ומסתמיך ואזיל אתשובת הפ"מ ח"א סי' ע"ז וכתב שם דאפילו היתה הבת קטנה כשנשתדכה ושדכה אביה עכ"ז לא מהני עי"ד וכ"כ ה' ב"ש לקמן סי' קי"ד סק"ו משם הפרישה והסכים הוא לזה. וע' להרב מוהרי"א בתשו' בני בנימן שם שכתב משם החק"ל חיו"ד ח"ב סי' זין שכתב שדין זה במחלוקת הוא שנוי בין הפ"מ עם מוהרימ"ט ומר הוא דקאמר דאין כאן מחלוקת ולכ"ע מחילת האב לא מהנייא והסכים עמו ר"לץ כמוהרא"א ז"ל בסי' ל':

טו"ב ס"ו ש"ע כשרוצין לעשות הבטחו' לקידושי' וכו' שטר שכתוב בו ונתחייבו השתי כתות כל אחד לחברו בחגומ"ך לדעת ח"ס שכל העובר על א' מהתנאים לתת ולפרוע לחברו סך ק' גרוש בתו"ק וכו' הך שטרא מגן שוייא. אפי' לדעת ח"ס. הבא"מח ח"א א"הע סי' ז' והסכים עמו מוהרי"ש בע"ס ראש משביר ומוהר"י צדקה ז"ל אך ה' חק"ל בא"הע סי' ל' עינו ראה דבריהם דרבנן וחלק עליהם וכתב דהשטר אמיץ וחזק יעוש"ב: ח"י אפי' לדעת הרא"ש דס"ל דקנס השידוכין חייב משום בושת כל שהמתחייב לא בגד מלהתחתן ולא רחק מעליו רק מצד האונס דדחיקא ליה שעתא לתת כדי חייובו פטור. הבאמ"ח שם וחלק עליו בע"ס ראש משביר שם דזה לא מקרי אונס להפטר מהקנס:

י"ט ר' שדך בתו עם ש' ושוב מתה הבת נשואה שהי"ל עם לוי ורצה לבטל את הזיווג וליתן לו בתו המשודכת לש' אם פטור מהקנס עמד בזה ה' זרע אברהם בח"המ סי' י"א וכתב דפטור דאמדינן דעתיה דאילו היה יודע שיארע לו מאורע כזה לא היה משדך לבתו הקטנה כדי להכניסה במקום בתו הגדולה.

ומוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"ב סי' ל"ב חלק עליו וכתב דלא ברירא לן אומדנא כזאת להפקיע זכות החתן המשודך והאריך בזה להפיל ראייותיו ארצה י"ש ואנא דאמרי דנעלם מנייהו מלכי דנד"ז הנה בא מפורש בתשו' מוהרש"דם א"הע סי' כ"ג וחייב את האב לשלם הקנס וז"ל שם קנא קנאתי מהמעשה הרע שעשה פ' לבייש אדם נכבד בייוש גדול כזה להסיר את בתו המשודכת בקנין וש"ח ולתתה תכף לחתנו הראשון לפי שמתה אחותה אחר השידוכין וכן לא יעשה וכו' ועינינו הרואות שזה ר' פ' אחר שנדר ליתן את בתו לפ' ועשה קנין וש"ח וכו' אחר כל זה בלי שום טעם שלא מצא בו ערות דבר יוכל להתנצל לפי שראה שמתה בתו הגדולה העיר את רוחו לבייש את חתנו ולהרס כל מה שבנה וכדאי בזיון וקצף וע"ז אני אומר שראוי לדון לאיש הזה בכל צד חומרא שאיפשר וכו' י"ש ומן התימא על הר"הג מוהרח"פ זל דכל רז לא אנס ליה איך אישתמיט מיניה הך

תשו' מוהרשד"ם דהוי מלך עוזר לסברתו וכל לגבי ומתן לבתו בעבור דידי המעיין בתשו' ה' ז"א יראה דאילו היה מטע"ז לחודיה היה מחייבו ולא פטרו רק בהצטרף שכך היה מנהג העיר שכל שמתה בתו מכניסין אחותה תחתיה ואי מצד שהנערה עצמה עמדה וקדשה א"ע וכו' י"ש ודוק:

ך ס"ו בהגה י"א דמי שפסק על בתו או על בת בתו וכו' ואח"ך אין הבת רוצה דהפוסק פטור מן הקנס וכו'. ע' הרדב"ז בתשו' ח"ד סי' ס"א. וה' דברי שמואל א"הע סי' י"ד עמד בזה והעלה דאם כתוב שכל החוזר ומתחרט מהזיווג נתחייב לשכנגדו אפי' נשבעו ומיאנה הכלה אעפ"כ פטור האב או אחר אמנם אם כתוב בפי' שאם לח תתרצה הבת שיתחייבו בקנס ונשבעו אם היה האב פטור אבל אח הכלה או אחר חייבים יעו"ש מלתא בטעמא ועו' לו בסי' י"ג ומר ידידנו המגיה נר"ו שם בסי' י"ד רמז בזה מחלו' הפוס' אם יש לב"ד להחרים ולהשביע בזה שהכלה אינה חפצה דלפעמים יש רמאות בדבר י"ש. והפ"ת הביא משם החת"ס בסי' קי"ד דעכ"פ אסור לו לאב ליתן לה נדן להמשודך הב' ולסייע כלל בשום סייוע של נישואין וכו' עי"ד וכן פסקו ח"ור קושטא והו"ד בס' מטה לחם סי' ו' אך הרב המחבר שם חלק עליו בכח והכריע מתשו' הרשב"א דח"ג סי' אר"י דשם באו הדברים בהרחבה ושם נאמר דכיון דאין השבועה מנגדתו ופטיר ועתיר והו"ל כמי שלא נשבע ממילא הותר לו לאביה להטפל בשידוכי בתו וליתן לה נדונייא והביא שכ"כ מוהר"ד חזן ז"ל בס' ישרי לב דמ"ג יעו"ש:

כ"א כשנוסח השבועה היא שלא לשדך את בתו לשום בר ישראל זולת עם פ' החתן וחזרה בה הכלה אליבא דכ"ע אביה יכול להטפל בנישואה אף שחזרתה היא בלתי סיבה דלא אסר עצמו האב באחר כ"א היכא דההיתר בצדו שתתקדש לפ' אבל היכא דהיא מסרבת במה שעשתה אביה הו"ל כמת המשודך דאז פשיטא ודאי דשרי ליה להטפל בנישואי בתו. משנת ר"א ח"ב יו"ד סי' ל"ז ה"ד ה' מטה לחם שם:

כ"ב בעיר הזאת סופיאה המנהג הוא דמשביעין לחתן ולכלה דוקא ולא לאבי הכלה ובכן אם היה האופן שנתבטלו השידוכין מצד אבי הכלה ואינו חפץ ליתן מוהר שאינו חפץ בחתנו אז הכלה פטו' מן השבועה דמה תעשה חם לא שהחתן מקבלה בלי מוהר ומתן דאז אין לה מקום פתור ע' ת' הרדב"ז ח"א סי' תס"ג שהביא הפ"ת שם:

כ"ג בחזרת השידוכין מי מקרי תובע כדי לילך אחר הנתבע נחלקו האחרו' והוב"ד בס' מי באר הנד"מ להרב יצחק שור וז"ל שם בסי' ז' או"ב. ובש"ות בר לואי מבואר שהצד שרוצה לנתק הקשר מקרי תובע ומחוייב לילך במקומו של צד המקיים ודלא כדעת תפארת צבי חא"הע סי' ע"ח שכתב כי הממאן בשידוך אינו נקרא תובע רק הצד השני

שתובע הקנס ומחוייב לילך אחר הנתבע בעירו לדון וע' בתשו' ברית אברהם חא"הע סי' צ"ב בהגה א"ד ואין שום א' מהספרים הנז' תח"י כי לפ"ד הממאן נקרא נתבע כי הצד המקיים הוא התובע לקיים השידוך ואם לא שיתן לו הקנס והיאך נוכל לקראתו נתבע אבל ענייניים אלו הם לפי מה שבא הענין לפני הדיין ועמ"ש לעיל באות ט' בענין מוכת שחין וכו':

אה"ע סי' נ"א:

א ס"א ש"ע איש ואשה שהיו ביניהן שידוכין וכו' עמדו וקדשו קנו אותן הדברים. אם בקידושין לחודייהו נשארו ולא יצא הדבר לפועל שלא נשאו זל"ז אי אמרינן גם בזה הן הן הדברים הנקנין זה היה מעשה ובא הדבר לפני ה' כפי אהרן ח"א א"הע סי' ט' וכתב וז"ל ואם נפשך לומר דע"כ לא אמרינן הן הן הדברים הנקנין באמירה אלא כשקדשו ועשו נישואין דיצתה מחשבתו לפועל שלקחה לו לאשה אבל בנד"ז שלא נשאת לו איפשר דלא נקנו באמירה זה אינו כלל הלא תראה להכ"מ בפי"א דמכירה ובב"י א"הע סי' קי"ד דרצה ליישב תרי פסקי הרמ"בם במונח דלח נקנו באמירה אלא בשעת קידושין דוקא דעיקר ההנאה דמתחתני הוא בשעת קידושי' ולא בשעת נישואין דאז בעי קנין ולא מקנו באמירה וכו' וכן דעת העיטור מאמר כתובה אות ב' דדוקא שעת קידושין ע' תיקו"ס דקנ"ג וכו' ועיקר הדבר דהאי דמתחתני לאו חיבת ביאה היא אלא כההיא דמתנה ש"ח להיות כשואל וכו' וא"כ לא נפק"ל מידי מינה אם נשאה או לא נשאה דבכל גוונא הן נקנים באמירה וזה ברור לע"ד את"ד יש"ב:

ולי אני עבדו לא ירד בנ"י עמו אהס"ר כרוב גדלו דהראיה שהביא מדברי הרב"י יש לדחותה דאין כונתו לומר דבקידושין לבד סגי אע"פ שלא באו לידי נישואין רק הכונה דהעיקר הוא הקידושי' ולאשמועי' דאם כבר נגמרו הקידושי' בלתי שום תנאי ושוב בעת הנישואין עשו איזה תנאים שאינם מועילים ל"א בזה הן הן הדברים הניקנין באמירה כי חיבת חיתון איננה א"כ עכשיו כי כבר הם מחותנים ואינו כשעת חימום דתחילת חיתון דגמר ומקנה אבל יודה הרב דגם התנאים דתחילת חיתון אין להם קיום אם לא כשיבא הענין לידי גמרא ואפילו נודה לו בראייתו עכ"ז דינו רי נקי ממחלוקת הפוס' ראשונים כמלאכים ושורש דבר נמצא בכתובו' דמ"ז דנחלקו רש"י והתוס' ז"ל על כל היכא דאמרינן בההיא הנאה דמתחתני אהדדי אי הוי על שעת קידושין לבד או בעינן ג"ך נישואין דעל ההיא דאתמר בש"ס כתב לה פירות כסות וכלים דמפרש לה רש"י ז"ל באירוסי' כתבו וז"ל ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתוני הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוה קא קרי חיתון אלא איקרובי דעתא ואע"פ דבפ' הנושא קאמר גבי כמה אתה

נותן לבנך וכו' דאיירי באירוסין בההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרי ומקנו באמירה י"ל דה"פ בההיא הנאה שיבאו לבסוף לידי חיתון נישואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין וכו' ודברים הללו באו ג"ך בס' הישר סי' ס"ג והן רבים דקיימי בשיטת ר"ת הלזו ע' כנ"הג א"הע סי' נ"ה סק"א. בית דוד חא"הע סי' ט"ל. יד"א סק"ה מחלוקת הפוס' מערכה לקראת מערכה. מבואר דהראשונים נחלקו בפירושא דמילתא דבההיא הנאה דמתחתני דלדעת רש"י ודעי' סגי בחיבה דשעת קידושי' לבד אע"פ שלא בא הדבר לידי גמר ולדעת התוס' ודעי' היינו בקידושין ונישואין ואם לא בא הדבר לידי גמר אין קיום לתנאים. וע' מוהרש"דם בתשו' א"הע סי' ריז שכתב דמחלו' רש"י ור"ת אעיקרא קאי בדברים הנקנין באמירה ע"ע ודוק וצע"ר על ה' כפי אהרן איך אישתמיט מיניה לפי שעה המחלוקת הנז':

ב אל יקחך לבך לומר דע"כ ל"א הכי אלא בתנאים דלקרובי קאתי אבל בתנאים דלרחוקי קא אתי שאם ישא אשה אחרת שיגרשנה לזו ושיתן לה כ"וך איפשר דבכג"וד לא איתמר. לא היא דהעיקר הוא דבההיא הנאה דמתחתני עתה גמר ומקני מעכשיו ולכשירחיקנה וזה פשוט. ה' כפי אהרן שם. ועמ"ש בתשו' ש' התר"סה:

ג ש"ע שם והוא שיהיו הדברים שפסקו מצויין ברשותו. בד'שאק ובאסמכתא גם דעת מרן דמהני ועדיין צריך להתיישב בזה. ה' כפי אהרן שם:

ד שם בה"גה י"א דבעינן עמדו וקדשו מיד. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק יד"א ס"ק בא"הט סק"ו. וע' בתשו' שהשבתי בחדש אלול התר"סה:

ה שם פסק האב וקנו מידו הוי כשאר חוב. אב שפסק לבתו סך מעות ונפלה לה ירושה מבית אבי אמה והשיאה מאותה ירושה. ע' יד"א הג"הט סק"ח הביא משם מוהר"מט שנסתפק אם יכולה הבת להוציא מאביה ותמה על הרב"ד בא"הע סי' מ"ה שכתב שאינה יכולה ולא זכר שר דברי מוהרי"מט והצ"ע י"ש וע' להי' חס"ל חא"הע סי' א' ד"ג ע"ג דחילק ידע דל"ד הנדונות להדדי יעו"ש ובמה שפלפל בזה:

ו ש"ול ששדכו אחותם לראובן הדר בעיר אחרת ונדרו לו נדונייא לזון ולפרנס אותו ו' שנים אחר הנישואין ובתו"ז הקצוב דרש המשודך מהאחים לישא אחותם ונדרו לו לעשות כן אך בזאת שימחל להם חייוב המזונות וכן עשה ומחל להם אחר הנישואין טען שמחילתו היה באונס כל שלא מסר מודעא מחילתו מחילה מוהרש"דם אה"ע סי' כ"ה מוהר"ח פונטרומולי בס' שבט בנימן סי' רצ"ו ותהי בה דבודאי הגמור מה שנדרו לזון אותו ל"ד אותו דמסתמא הוא עם אחותם וכיון שכן אין כח ביד המשודך למחל חייוב זה דחייוב זה דמזונות הוא תעלה וזכות גם להכלה וכל שהיא לא מחלא לא מהני מידי

וכמ"ש מוהרש"דם גופיה שם בסי' כ"ג יעו"ש. ז מי שנדר לתת סך מה מעות מדודין לא קנה אפי' קנו מידו אא"כ נכתב בלשון חייוב ע' יד"א הג"הטו ס"ק י"א י"ב מ"ש משם הפוסקים ואנכי עשיתי אר"ש בחידו' על ח"המ סי' ג"ר וכתבתי דמידי פלוגתא לא נפקא דאיכא מ"ד דאף בלשון חייוב אין המטבע נקנה י"ש ולקמן בסי' ק' על סי"ב:

ח שם וי"א דאין מנכין לבת מירושתה. ע' ח"מ סקי"א ב"ש סק"ט כנ"הג הג"הט סק"א והנמש' יד"א הג"הט סק"א והנמש' והגהב"י סק"חי אהל יצחק א"הע סי' ט'. צל הכסף ח"ב סויסי ל"ו. ידי דוד סי' קט"ז. פת סק"ו. שער אשר ח"המ סי' ח' שכולם עמדו בענין זה היכא שפסק האב לתת לבתו לנדונייא סך כ"וך ולא הספיקה להנשא עד שמת האב וליכא בנים כ"א בנות ונפלו הנכסים לפניהן אי מנכין לה מירושתה וכן בבן בין הבנים והמורם מהם דאפי' היה הדבר בקנין ובמעכשיו. ובחיוב ובשבועה, מידי מחלוקת לא יצאנו ומצי המוחזק לומר קי"ל רק הגאון עט"ר מו"הר בשע"א שם כתב דאם כתוב בשטר שקבל האב ס' הפו' עליו בפירוש דאז לכ"ע זכה הבן תו הבת ע"ע באורך וע"ע לו בסי' כ"ו מדס"ח ואילך. כבמטד ט היכא דבחיי האב מסר המעות ביד שליש לכ"ע זכתה הבת. ה' אהל יצחק א"הע סי' יו"ד:

סימן נב

א ס"א בהגה וכל זה כשאין יד האשה משגת וכו' ע' ב"ש וח"מ. כנ"הג הג"הט סקי"א וע' יד"א סק"ח מה שהביא משם המש"ל פ"ו מה' זכייה דין א' ומ"ש בזה מו"הר בס' צל הכסף ח"א א"הע סי' י"ג דפ"ט דלא חלק המש"ל על מוהר"י הלוי רק מטעם דסבר דס' הב"ש היא יחידאה ואישתמיט מיניה דמוהרש"דם בסי' מ"ח קאי בשיטת הב"ש ואם היה יודע זה היה מודה לס' מוהר"י הלוי דסובר דיכול לעגנה עי"ד:

ב אב שפסק לתת לחתנו סך פ' לכתובת בתו וכתב לה תוספת כפי המנהג ואח"ך לא נתן אבי הבן כי אם החצי אינו חייב החתן כי אם במה שנתן חמיו ולא במה שלא נתן ובתוספת שכנגדו יד"א הגה"ט סק"ו משם הרש"בץ בח"ב סי' קס"ט והרש"בש בנו סי' רכ"ג. ומו"הר בס' באר המים סי' ע"ב הביא שדין זה במחלוקת הוא שנוי בין רבני האחרו' דמוהרש"ך בח"א סו"סי ק"פ והתו"ח בסי' ע"ג ס"ל דיפה כח האשה והמב"יט בח"א סי' ז"ך ס"ל דהורע כח האשה ולכן מר הוא דקאמר דטוב לפשר מה גם דאר"יא דשבועתא רביע עליה בשטר הכתובה כנודע. ותלמידו ה' תפארת אדם בא"הע סי' ח' עמד בזה באורך וכתב דאם האשה מוחזקת יכולה לומר קי"ל כמיהרש"ך ואין כאן דבר סתר' מתשו' הרש"בא סי' תתצ"ד ואין לומר אילו היה רואה מוהרש"ך להרש"בץ והרש"בש הוה הדר ביה כיון שגם המה לא הביאו ראיה לדבריהם ובס"וד רמז דברי רבו הנ"ל דטוב

לפשר וקרוב שכן נעשה מעשה בשלוניקי לפי מ"ש שם בדע"א ע"ב גם הרב אם הדרך בא"הע סי' ג' נשאל בזה והעלה דהיורשים פטורים מלשלם מה שלא קבל יעו"ש. ורמזתי זה לקמן בס' פ"ח:

ג אם שטר החייוב שנתחייב האב לחתנו ליתיה בעולם ואינו ידוע אם פרע או לא הסכימו כל החכמים ועילא מנהון הר"הג מוהר"מ מאטלון ז"ל דאליבא דכ"ע גובה האשה אף כלתי מוחזקת ה' תפ"א שם:

ד בהגה וכל זה לא מיירי אלא קודם שנשאה אבל לאחר שנשאה ודאי לא יוכל וכו'. ע' יד"א הג"הט סק"ז ומה שרשמתי בזה לקמן סי' פ"ח בס"ד:

סימן נג

א ס"א ש"ע האב שפסק ע"י בתו לא קנתה הבת וכו' אפי' היתה הפסיקא בשטר ובקנין ושכ"כ הראיה בחידו' לכתו'. ידי דוד סי' קט"ז דקל"ג ע"ג:

ב אפי' אם מת האב תחילה הדין כך דכל זכות שיש לאב מוריש לבניו. ידי דוד שם:

ג ס"ב ש"ע יש מי שאומר שהפוסק לבתו כגון שאמר וכו' קנתה הבת וכו' ע' כנה"ג הג"הט סק"ז יד"א סק"ג ידי דוד שם:

ד ס"ג ש"ע הפוסק מעות לחתנו קודם הקידושין ונתנם לו קודם החופה וכו'. ע' כנה"ג הג"הט ס"קט מ"ש משם הרדב"ז ח"א סי' קנ"א וע' ידי דוד שם מה שתמה ע"ד:

ה שם בהגה הפוסק מעות לחתנו או לבתו וכנסה ואח"ך מתה הבת וכו'. ור"ת פירש דלא זכה ומכח ספק לא מפקינן ממונא מן האב. ע' כנ"הג לקמן סי' נ"ה הגהב"י סק"א וי"א שם סק"ה שהחזיקו שני הסברות והעדיפו כח המוחזק דאם האב מוחזק יכו"ל קי"ל כר"ת ודעי' ואם הבעל מוחזק יכו"ל קי"ל כרש"י ודעי' ובא"י שאין המוחזק יכו"ל קי"ל נגד מרן ודעת מרן בזה כפי מ"ש לקמן סי' ז"ן ס"א כדעת רש"י ע' מה שרשמתי לקמן שם דרבני האחרונים הסכימו דגם בא"י יד המוחזק ע"הע. וע"ע אם הדרך א"הע סי' ג' ירך אברהם סי' ט' יו"ד י"א:

ו שם בהגה כל זמן שלא באו פ"א ליד החתן. מבואר מדברי מו"רם דכל שבאו לד החתן א"עפ שחזרו ובאו ליד אבי הכלה ובשעת מיתה הוא מוחזק מנכסים מפקינן מיניה וכ"כ הנ"מ וה' עדות ביעקב סי' ג"ל וה' ראש משביר ח"ב סי' א'. אך ה' אמרות טהורות בסי' נ"ה דק"טו ע"ג חלק ע"ז וכתב דא"עפ שבאו ליד החתן כל עת שבשעת מיתה נמצאו ברשות האב אינו זוכה בהן הבעל אלא שסיים וכתב דדעתו בטל נגד הגאון מורם והאחרונים וה' כפי אהרן בח"א א"הע סי' יו"ד האריך הרחיב בזה וכתב שמרוב ענותנותו כ"כ הרב אך לענין דינא דעתו להיפך וגם מנ"ר פשיפש ול' מצא להרמ"בן שכ"כ בדעת ר"ת דכל

שבשעת מיתה נמצאו אצל האב הגם שבאו ביני וביני ליד החתן האב הוא הזוכה מטעם קי"ל יעו"ש ובסי' י"א דפ"ז:

, ז שם בהגה אפי' עשה עליו האב שטר וזקפן במלוה ע' כנ"הג לקמן סק"ז. יד"א סקי"א. פתחי תשובה סק"ז. צל הכסף ח"ב סי' ל' אם הדרך סי' ט' אהל יצחק א"הע סי' ח'. מים החיים חא"הע בחלק מי גבאים סי' א': ח אפי' נתן האב רווחים לבעל לא זכה הבעל. כנ"הג שם סק"ח וכתב ה' ראש משביר בח"ב חא"הע סי' א' ד"ב ע"ד דא"עג דעשה האב לחתנו שטר משכנתא דהיינו שמכר לו ביתו בתורת משכנתא כנהוג עכ"ז ל"מ ומ"ש ה' בארות המים בסי' נ"ה דזיכה לבעל וכן ה' אד"מק בא"הע סי' ג"ל היינו במכירה חלוטה ולא באלו המכירות שמתנים בשעת מכירה בפירוש שבפרוע המוכר לקונה המעות שיחזיר הקרקע וכמ"ש מוה"ריד בב"ד א"הע סי' ח"ל. וע' בס' מעשה איש חא"הע סי' יו"ד הובאו שם תשו' פוסק אחד מדעתו לזכות לחתן גם בשטרי משכנתא העשוין בהטבה יעו"ש והסכים עמו הרב המחבר שם בד"ח ע"א. ט שם בהגה ויש לו בנים ממנה. ע' יד"א לקמן סי' נ"ה ס"ק. פ"ת סק"ח מעשה איש שם בסי' יו"ד ומ"ש הרב המחבר שם בסי' י"א על מנהג ירושלים תו"בבא:

אם באו ליד הבת ולא ליד החתן אי חשיב כבאו ליד החתן. ע' פ"ת סק"ב שכתב דבמחלוקת הוא שנוי בין רבני אשכנז ושמחלוקתם בין התוס' והמרדכי. וה' כפי אהרן שם אחר שהביא דברי הנ"מ והעדו"בי סי' ג"ל דס"ל דכל שבאו פ"א ליד האשה כבר זכתה בהם פלפל בהם וכתב דהנ"מ לא החזיק עצמו בסברה זו וגם המרדכי אפשר שחזר כו ולפי דעתו העדו"בי הוא אחד ואין שני להקימו בדבר הזה כ"ש דמדבר התוס' והריט"בא ואחד קדוש שהו"ד בש"מ נראה כל בתר איפכא וא"כ מאן ספין ומאן רקיע לאפוקי ממונא מידיה דאב יעו"ש בד"פ ע"ג וע"ע לו שם בסי' י"א דפ"ו:

י"א אם נשבע האב הוי ספק שבועה דאורייתא וחייב לשלם. כנ"הג לקמן סק"ט משם מוהרשד"ם ושמוהריק"ו ומוהרמ"א חולקין י"ש וע' כפי אהרן שם דפ"א ע"ג שכתב דמלבד דבעיקר דברי מוהרשד"ם יש לעמד עליהם עוד בה ע"כ ל"ק מוהרשד"ם אלא בנ"ד שמתה קודם הנישואין ועדיין לא נתן אבל מתה אחר הנישואין דכבר קיים שבועתו בעת הנישואין וכבר נתן ויצא ידי שבועתו אלא דעתה שמתה אנו אומדין דעתו ואמרינן אדעתא שתמות בתו לא נתן בזה לא נשאר עליו חומר שבועה כלל י"ש:

י"ב אין חילוק בנתחייב בעת האירוסין לנתחייב אחר הנישואין לעולם יש לזכות לאבי הבת לס' ר"ת, ה' פני אהרן חה"מ סי' ל"ח. צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ל':

י"ג אפי' לדעת הרמב"ם ורש"י דוקא בכסות וכלים שהן בעין אבל מעות שאינם בעין לא. כנ"הג סק"י משם המבי"ט והררב"ז ומינה דן ה' ראש משביר בח"ב חא"הע סי' א' למעות הקונטאנטי דהיינו המדודין אך שכנגדו חלוק עליו מר ניהו הרב הפוס' מוהרב"נג שם ד"ה ע"ג וכתב דבמעות הקונטאנטי לא אמר ה' המבי"ט רק היכא דהמעו"ב הן הנה חליפי הנדונייא דהתם תלוי ברצון האב וחיליה מתשו' ה' עדוב"י סי' ג"ל שהביא הידי"א בסקי"ז עי"ד וע' בס' מים החיים בחלק מי גבאים סי' א' דל"ב ע"א ורבני ירוש' הו"ד בס' כפי אהרן שם דפ"ה ע"א כתבו בפשיטות כס' ה' ראש משביר דבמדודין דהיינו הקונטאנטי לא נחלקו דגם רש"י והרמב"ם יורו דאינו זוכה. ודברי הרבנים הנז' הובאו במילואם בס' בני בנימן וקרב איש סי' ט"ו וכ"ד פוסק אחד הוב"ד בס' מעשה איש חא"הע סי' יו"ד וע' להרב המחבר שם דנ"ט ע"א:

י"ד ע"כ לא נחלקו רש"י ור"ת אלא במקום שלא נתקן תקנת ההשבון ולא ניתן ליכתב דבהא הוא דס"ל לרש"י דאין הולכין בזה אחר אומדנא אבל בזמננו זה דרגילי למכתב תנאי ההשבון גם רש"י אזיל ומודה דהיכא דמתה הבת ולא הספיקו הנכסים להגיע ליד חתנו דאזלינן בתר אומדנא דלא פסק לה אלא ע"מ שתהנה בתו. ה' משאת משה בח"א חא"הע סי' ל"א והביא ראיה מדברי מוהריק"ו. ומכותלי דברי ה' ראש משביר שם בד"ג ניכר דמגרר ואזיל אבתריה. גם ה' כפי אהרן שם בסי' י"א דפ"ו ע"ד כתב דלא ראה מי שחלק ע"ד ה' משא"מ והגם שה' נח"ר גמגם בזה אין דחייתו מספקת ומה גם דסייום הפסק נאבד וכו' עי"ד. אך ה' מוהרב"ג בתשו' כי באה שם בס' ראש משביר סי' כ' ד"ה ע"א כתב דאף שהורגלו לכתב ולהתנות תקנת ההשבון עכ"ז זכה הבעל לדעת הרמב"ם י"ש ואנכי תמה על ה' כפ"א שכתב דלא ראה מי שחולק בזה דהא עינינו הרואות לשני שרי צבאות ישראל ה' תורת חסד בסי' ע"ב והפמ"א בח"ב סי' מ"א דמבואר מדבריהם דחולקים ע"ז דה' תו"ח שם דקאי בענין ההשבון לולא דאתי עלה מכח שבועה היה מזכה להחתן מטעם קי"ל והפמ"א משם מוהרש"ג זיכה להחן מתורת קי"ל ע"ע וה' משא"מ בעצמו בסוף הפסק זכר לתשו' התו"ח וצ"י וע' בס' מעשה איש שם מה שהק' הגאון ר"לץ ע"ד המשא"מ ז"ל ובס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ט שבא לכלל ישוב, וע"ע בס' מים החיים שם מדל"ב ואילך שעמד בזה באורך והעלה דיש לחלק בין כשההשבון הוא מכח תקנת טוליטולא דהתם גם רש"י. מודה להיכא דההשבון הוא מחמת מנהג וכעיר שלוניקו ואגפיה יש"ב. ט"ו כל היכא דמתה הבת אחר שנה ומחצה שכבר נהנית מכל התכשיטין והבגדים שנתן לה אביה כ"ע יודו דזכה הבעל דליכא למימר דלא זכה הבעל עד שיבלו. חמשת מלכי מדי"ן הו"ד בס' בני בנימן וקרב איש סי' ט"ו דל"א. ואתה

תחזה בנדונות שבאו בדברי הפוס' המצויינים דלא אחד בהם ששם קצב לזמן וע' להגאון ר"לץ בס' מעשה איש שם דנ"ט ע"ג שכתב וז"ל כיון דכבר נהנית ג' שנים שגבה הבעל מחמיו שכירות הבית והיה מתפרנס הוא ואשתו יחד הרי נהנית וכמ"ש ה' בא"המ סי' ח"ן וכו' ולכ"ע זכה הבעל וכו' עי"ד:

סימן נה

א ס"א ש"ע ויחוד זה הוא נקרא כניסה לחופה. מרן ב"י ומו"דם ז"ל הביאו לנו ס' הפוסק' מה נקרא חופה? וע' לה' נחלת שבעה במחו' לסי' י"ב אות ח"ט דהעלה דהחופה היא או פריסת הטלת או פריסת היריעה ע"ג כלונסאות ודחה דברי בעל העיטור כי הובאו בית יוסף וראה זה מצאתי כתוב בגיליון הטור לאחד מהקדושים וקרוב לודאי בעיני שהוא מהרב מהר"שי בע"ס נאמן שמואל וז"ל ומנהג בני ארטא לפרס עליהם סודר ומברכין ברכת אירוסין וברכת חתנים בבית הארוסה ושם פורסין על ראשיהם טלת ואני בתחילת בואי לארץ הזאת היתי רוצה לערער על מנהגם בשני דברים שהטלת אינו חופה כמ"ש הרב המח' בשם בע"הע וגם שמברכין ב"ח בבית אירוסין ובגמרא פ"ק דברכות אמרינן מברכין ב"ח בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין עד שהשם האיר עיני וראיתי בס' המנהיג סי' ק"ט שכתב דמה שפורסין הטלת הוא חופה וע"ש בסי' ק"ח וק"י וכ"כ הר"דא בסוף ספרו בברכת אירוסין. ולמאי דמברכין ברכת חתנים בבית האירוסין מצאתי בכל בו סי' מ"ה כתב דמנהג העולם כדין הגמרא אבל מנהג נרבונא לברך הכל בבית האירוסין ושם נ"ט לדבר ואינו מחוור י"ש וכמנהג ארטא ראיתי אח"ך שנוהגין בקושטנטינא כל הק"ק ע"כ:

ב ס"ה בהגה וה"ה אם נשאם במקום שלא זכה בנדונייא וכו' הטור ז"ל הביא כאן מחלוקת רש"י ור"ת בכותב נדונייא לבתו וכנסה ולא הספיק לפרוע להחתן ומרן גילה דעתו לקמן בסי' נ"ז ומור"ם לעיל סי' ג"ן וע' למוהר"ש גאטינייו ז"ל בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל' פלפול עצום בדברי רש"י ז"ל. וע' כנה"ג וי"א בסי' זה חידושי דינים ואני הדל קבעתי להם מקום לעיל סי' ג"ן לך נא ראה:

ג ס"ו ש"ע המארס את האשה וכו'. ע' ירך אברהם א"הע סי' א':

ד שם ש"ע ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה וכו'. ע' למוהר"י פאראגי בתשו' הנד"מ סי מ"ה מה שפלפל בזה:

סימן נז

א ס"א ש"ע מסרוה שלוחי האב לבעל ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אע"פ שהנדונייא עדיין בבית אביה בעלה יורשה. פסק כדעת הרמ"בם ורש"י ודלא כדעת ר"ת דעימיה

והובא מחלוקותם בטור לעיל סי' נ"ה ובמור"ם בהגה לעיל סי' ג"ן. ושם כתבנו איזה חילוקי דינים בזה. אך עתה נדבר למען דעת מה דעתו של מרן ונ"מ לבני א"י ודכוותייהו שקבלו עליהם ס' מרן. ובזה נבוכו האחרונים דהרב בית יאודה בח"א דקי"ב וה' אדמ"ק ח"א סי' ל"ג וה' נח"ב ח"ב דפ"ה כתבו דנקטינן בזה כדעת מרן ולכן אף אם אבי הבת מוחזק אינו יכול לומר קי"ל ומוציאין מידו. ולעומתם הג"א בתשו' הביאו הרב פרי הארץ ח"ב דפ"ד והפר"הח שם וה' פרי האדמה בח"א דס"ו וה' ראש משביר בסי' א' ד"ה תפסו במושלם דאף בא"י יכול המוחזק לומר קי"ל קבלם כעמיר האי תנא בתראה שלים ה' כפי אהרן בח"א סי' יו"ד ואחר שעמד ע"ד זו הלכה העלה דאף בארץ הקדושה ובאתרי דקבלו עליהם סב' מר"ן יכול המוח' לומר קי"ל כר"ת עי"ד באורך שם ובסי' י"א ג"ך הן' אריוך אליו על פתגם דנא וב' הרבנים שחלקו על ה' כפי אהרן ה"ה מוהר"י קאפילוטו ומוהר"א אשכנזי זל הוב"ד בס' בני בנימן וקרב איש חא"הע סי' ט"ו ושמה הובאו עוד חבל נביאים מרבני הזמן שרפים ואופנים שהסכימו להוציא מן האב אע"פ שהוא מוחזק כיון דקבלו עליהם ס' מרן עש"ב וכ"כ בס' מעשה איש חא"הע סי' י"א. וע"ע בס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ט שגם הוא הסכים לזכות המוחזק בטעם קי"ל אפי' באתרא דמארי ביתא מרן ז"ל:

סימן נח

א ס"א ש"ע צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ך מה"א והגם דבש"ס מפיק לה מקרא ס"ל להרמב"ם דאינו אלא אסמכתא בעלמא. ארעא דרבנן אות תק"טו. וכ"כ ה' הון יוסף בסי' ד' דהכי איתא להדייא בפ' נערה רג"ן ותמ"ה יקרא על ה' לח"מ דלא זכר שר מההיא סוגייא ע"ע: ב שם אבל חם היה עשיר ראוי ליתן לה כפי עשרו. ראוי אמרו אבל אין כופין ודלא כהרב"ח והנ"ץ שכתבו דכופין הון יוסף שם. וע' משכנות הרועים מע' הנון אות י"ב דר"מב שכתב דאם הבת יוצאת לתרבות רעה דכופין עי"ש:

סימן נט

א ס"ב ש"ע ייחד לו בית וכלי בית וכו' קנה כלי הבית. אם גם לענין זה בעי' כל התנאים הנז' במחלו' הוא שנוי ע' כנה"ג הגה"ט סק"ט. יד"א סק"ג וע"ש בסקו"ח מ"ש משם הפמ"א דתכשיטי כסף וזהב של כלה ודאי דמה שנתן לבנו ולכלתו למתנה גמו' נתכון וסתמו כפירושו ורמז לעיין בס' דב"מ ח"ב סי' ע"ג וע"ד והרד"ק האחרון בס' ידי דוד סי' ק"ז נשאל על ר' שנתן לבנו בעת הנישו' תכשיטי זהב וכסף הראויין לכלה ובאו אח"ך ליד האם וקצת מהם נשארו בידה ואינה רוצה לתתם לו וגם אחיו טוענים כי הוא לאמצע והאריך הרב ז"ל ופלפל ע"ד מוהר"ם שלטון בס' בני משה סי' מ"ח וע"ד הדב"מ

דנראה מנגד לזה וסו"ד זו הלכה העלה לזכות לש' אף לדברי הר"מ ושכ' מוהר"מ שלטון היא יחידאה נגד כל הפוס' והסכימו עמו ה' רבנים מח"ור שלוניקי שם בסימנים הבאים הביטה וראה:

כב אם האב נתחייב לבנו בשטח"ג בשעת השידוכין לעשות לבנו חופה ומלבושים לפ"כ גם מוהר"ם שלטון יודה וכ"ש היכא דאין האב לפנינו והטענה היא מהאחים דבאין בטענת שמא הרב הנז' שם א"הע סימן מ"א: א ס"א ש"ע כיון שהכניס האיש ארוסתו לחופה וכו' בד"א כשראויה לביאה. מדברי הריצב"א בתשו' דשייכי לס' נשים סי' ו' מבואר דאפי' אם הוא אינו רא'י לביאה וכגון שאין לו גבורת אנשים דליכא למימר אדעתא דב אה הכניסה עכ"ז חופה לבדה אינה קונה דבעינן חופה דחזייא לביאה ואינה גובה תוספת וע' כנ"הג הג"הט סק"ו דמפשט פשיט"ל הכי וע' יד"א סק"ה ובתשו' מוהרש"ג סו"סי ל"ו שרמז שם וע' שבט בנימן סי' רצ"ג על איש שנשא אלמנה ולא קרב אליה כי היה קשור ומת תוך שנתו דזיכה להיורשים שלח לתת לאלמנה רק מה שהכניסה ולא התוס' והמתנה וגם שהיתה נשואה עמו כמו שנה ואף שהאשה היתה תפוסה ושכן נעשה מעשה ע"ט רבני העיר י"ש ובהשמטו' דקס"ז וע"ע לשני צנתרות הזהב מיקירי ירושלם ה' מהר"י אלישר ומוהר"א אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' ל"ו ול"ז: ב שם אבל אם היתה נדה וכו'. היא סברת הרמב"ם ורבים תמהו עליו ע' ב"ש וח"מ כנ"הג הג"הט סק"ו יד"ח סק"ט והגהב"י סק"ו ובס' הון יוסף סי' ט"ז פלפול עצום בזה ומפשטייות דברי מרן נראה דדעתו לפסק כהרמב"ם כמנהגו וככללא דקי"ל סתם ואח"ך מחלו' הלכה כסתם וע"ע בסמוך: ג שם ש"ע וי"א דדוקא לענין שלא תגבה התוספת אבל לכל שאר הדברים היא כארוסה זהו דעת הר"אש ודעימיה וכמבו' בב"י דס"ל דכי איתשיל בש"ס דוקא לענין תוספת איתשיל אבל לשאר דברים ליורשה ולהטמה לא הרי היא כאשתו לכל דבר וכתב מרן בב"י דכיון דסלקא בתיקו מספקא לא מפקינן ממונא. ומינה דאם מתה תחתיו והוא תפוס בכתובתה זוכה הוא בירושתה וכן אם מת הוא ואתייא לגבות התוספת והיא מוחזקת זוכה היא בתפיסתה ע' ב"ש סק"ב וכ"כ להדייא מוהרש"ג בתשו' סי' ל"ו אך הפמ"א ח"א סי' קי"ד כתב דבכג'וד אף אם הבעל מוחזק אינו זוכה לגבי יורשי האשה דאינהו הוו ודחי ואיהו ספק עי"ד וכבר חלק עליו בזה ה' עדות ביעקב סי' כ"ט והק"מר בח"א דע"ב וע"ש מ"ש דלדעת הרמ"בם מט"עא ל"מ תפיסתו עי"ד וע' בס' שבט בנימן סי' רצ"ג:

ומהבימר דברי העדו"בי בשרשן ראיתי שחידש מדנפשיה טעם חדש שאין לזכות לבעל בתפיסתו בכה"ג משום דכי יקרב הבעל לומר קי"ל כהר"אש וסיעתו אשר אמרו דהבעיא

אינה אלא לענין תוספת אך לשאר מילי כבר נגמרו הנישואין ואני מוחזק בנכסים ועליך הרא"ה דהלכה כהרמ"בם דהממ"ע וכי אתינן עליה מצד זה א"כ תטמא לה דאם אתה בעלה ליורשה אתה בעלה ג"ך להטמא לה וכ"ת ה"ן לא היא דאמנם כיון דאית לן ס' הרי"ף והרמ"בם דסברי דבעיין בכל מילי וסלקן בתיקו הרי ודאי דיש לנו לחוש ג"ך לס' זו של הרי"ף ורמ"בם דלא למיהב רשות כלל להטמא לה א"כ הרי חזר הדין למה שאמרנו בתחי' דיאמרו ה"ז בעלה ליורשה וליטמא לה דהוי מצוה לאו אתמהה:

לכן נלע"ד בפשיטו' כל כה"ג דנ"ד אפי' תפס מפקינן מטעמא דכתיבנא א"ד ז"ל:

ואחר הס"ר כרב גדלו דברים הללו אינם עולין להלכה דהיאך נוכל להוציא הממון מידו מכח דא"כ יהיה חייב ליטמא לה ומחמת ספקא דאורייתא דדינא הוי דניזיל לחומרא לא ניחוהו ליטמא לה ובעבור הפסד המעות זו לא שמענו וכבר נודע דגם בממונא דפתיך אאיסורא כגון רבית וכיוצא דהממון גופיה הוא ממון האסור עכ"ז המוח' אומר קי"ל ולא משגחינן באיסורא דנפק מיניה וע' אמרות טהורות ריש סי' כ"ח דל"ו ע"א שכ"כ להדייא:

ובר מן דין דבריו הנה הנם היפך תוספתא ערוכה פ"ב דיבמות דתמן תנינן אלמנה לכ"ג ג"וח לכהן הדיוט הרי הן כאשתו לכל דבר יש לה כתובה ופירות ומזונות ובלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה יורשה ואינו מטמא לה הרי להדייא דאע"ג דזוכה בירושתה והיא גם היא זוכה בכתובה ובמזונו"ת עכ"ז אינו מטמא לה נמצא דלאו הא בהא תלייא.

ואנהירניהו לעיינין ה' שער המלך בדנ"ד ע"ג דגם התוס' ביבמות דפ"ט ע"ב ד"ה כיון סברי מימר הכי שוב הסכימו דלאו הא בהא תלייא דמצינו בנשאת ע"פ ב"ד דיורשה ואינו מטמא לה ותמה הרב עליהם דלמה לא נסתייעו מתוספתא הלזו וכיוצא בזה המצא תמצא בס' ערך השלחן א"הע סי' ץ' חו"סי י"א וע' עבודת השם חיו"ד סי' ט"ז. ד אלמנה דחדל להיות לה אורח כנשים ומידי עלותה לע"הק ירושלם טבלה קודם כניסתה לחופה ובבואה לע"הק הלכה והיתה לאיש מבלי שטבלה לדם חימוד להיותה חולה וביום הג' לנישואיה נלב"ע ויורשי האשה באים בטענה דכיון דנשאת בעודה נדה לא זכה הבעל והבעל משיב דהרי קנאה דבר תורה ובנדה דרבנן לא נאמר וע"ז מלכים מדיינים ירדו במצולות ים התלמוד והפוסקים לך נא ראה בס' הון יוסף מסי' ט"ז עד סי' ך'. ויצא הראשון הרב המחבר שם בסי' ט"ז בתחי' דבר הביא הך פלוגתא דהרמב"ם עם הרא"ש ואסיק הלכה לזכות הבעל כס' י"א שהביא מרן ושוב כתב ד' טעמים לזכות הבעל בירושה. הראשון שידע הוא שהיתה נדה וסבר וקביל וכההיא דכתב מור"ם בסוף הסי' דאם מודיעים אותו שהיא נדה ואע"פ כן כנסה לחופה הא ודאי קנויה נו. ב' דירושה

לאו מחמת ביאה הוא דקני לה אלא מכח מחילה ומשעה שיצאה מביתה מחלה והביא ראיה מההיא דהב"ש בסי' נ"ז ושכ"פ הרמ"בם פכ"ב מה' אישות שמשתצא מרשות האב או שנוחו אע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה ירשנה דון מינה שמשעת שיצאה מביתה לבית בעלה זכה הבעל בירושתה ואף בלא חופה קונה ג' דלא בעינן ביאה אלא כדי לזכות במציאתה ובמעשה ידיה אבל לא לענין ירושה והביא ראיה מהירוש' אילין דכנסין ארמנאין בע"ש וכ' וכפי' הפ"מ ומראה הפנים שם וכתב מוהרימ"ט בחידו' למ' כתובות דצ"ז לפי שהאלמנה אין לה חופה ובשעת יחוד של ביאה הוא זוכה במציאתה וכו' ועל ארבעה דהא דבעינן ביאה היינו דוקא מדידיה לדידה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אבל מדידה לדידיה בכל דהוא קנה וה"ט דמחמת חיבת נישואין גמרא ומקנייא וכו' סו"ד בהא סליקנא דחופת נדה הוי חופה ליורשה מהטעמים שכתבתי וכס' הי"א שהביא מרן וכיון דבנ"ד הוא תפוס לא מפקינן מיניה הוא ל ומצי אמר קי"ל כמ"ד דבעל יורשה עכ"ל ה"ן ארו"ך אליו והעתקתיו בעבור כי אין הספר מצוי בנקל:

ובטרם תדע ותנוח ותעמד על מאי דקשה דאיהו קאי ויתיב בארעא קדישא והיאך פסק את דינו לומר קי"ל נגד מרן אשר בזה כבר השיגוהו רבני דורו והציל עצמו וכמבו' בספרו (ואביאהו לקמן בסמוך) אדברה נא כי דבריו תמוהים ולא ירדתי לסוף דעתו דמשטחייות לשונו בהיותו נותן ג' וד' טעמים כאשר ירדף הקור"א לבבו יבין דהיינו להביא את דינו לכ"ע ולומר דאפי' הרמב"ם יורה דאי לאו הכי מה לו להרבות בטעמים ואטרוחי רבנן בכדי למה? דאם כונתו לזכות את הבעל מדין מוחזקות הלא כיון דהוי מחלוקת אי חופת נדה קונה יכול המוחזק לומר קי"ל אלא ודאי דכונתו דבג' או ד' טעמים הללו דאיתנהו בנ"ד גם הרמב"ם יודה ואם אמת היה הדבר הזה למה סיים בלשונו דכיון דבנ"ד הוא תפוס לא מפקינן מיניה הלא בלי תפיסתו זוכה הוא בדינו מהטעמים שנתן:

קושטא קאי דבטעמים שנתן לומר דגם הרמ"בם יודה לדידי נוטל אחת מבנתיים ואינו מפקפק דבכולהו תלתא אחריני מידי פלוגתא לא נפקא והראיה הראשונה שהביא מדברי ר"י הנה אמת דמדברי הח"מ והב"ש שם נראה בפשיטו' דבהא גם הרמ"בם מודה אמנם ה' פ"ת בסק"יב הביא חולקים דממ"ש הח"ץ סי' קכ"ד והפ"מא מבואר דס"ל דאף בזה פליג הרמ"בם ז"ל והראיה הב' מדברי הב"ש בסי' ז"ן שכתב דכל היכא דיצאה מרשות האב ו כנסה לרשות הבעל עיקר הקנייה הוי מטעם מחילה וא"ץ לא חופה ולא ביאה גם בזה הח"מ פליג ע"ז בהדייא וכתב בסי' זה סק"ב דלדעת הרמ"בם הא דמהני מסירה לשלוחי הבעל אף שמתה בדרך קודם החופה ה"ד שראויה לחופה ולביאה אבל

אם היא נדה אף שנמסרה לשלוחי הבעל לא עדיף מסירתה לשלוחים מחופה גופה עי"ד ובזה אזדא לה גם הטעם הרביעי דכל שהיה מדידה לדידיה גם בכל דהוא קנה ונסתיע מדברי מוהרש"ך בסי' ז"ך דהא הח"מ גם ליורשה קאמר דל"מ דהוי מדידה לדידיה. נמצא דבתלת טעמי שנתן הרב בפלוגתא קמיירו לא נשאר רק ההיא דהביא מהירושלמי דמוכח מינה דבאלמנה דאין לה חופה הביאה אהנייא לזכות במעשה ידיה ובמציאתה אבל לא ליורשה דהתם א"ץ לביאה דמוכח מינה דה"ה לבתולה הביאה אינה אלא לזכות במעשה ידיה ובמציאתה:

איך שיהיה שפתי הרב ברור מללו דל"ד מאי דזיכה להבעל הי נו מטעם קי"ל ול הועלנו כלום בטעמים שנתו. והרב המל"ץ ז"ל בתשו' כי באה שם בס' טו"ב רמי ומקשי ע"ד דבא"י אינם יכולין לומר קי"ל נגד מרן ומ"ניר בתשו' סי' ח"י הציל עצמו בטוב טעם ודעת ובשתיים עלתה לו חדא דהאיכא ס' הפה"א והז"א תרוייהו רבנן קדישי תקיפי ארעא דישראל שכתבו דאין לסמך על כלל זה דסתם ואח"ך מחלוקת הלכה כסתם דיש ויש כמה מקומות היפך כלל זה וא"כ המוחזק יאמר קי"ל כהרז"א והפ"הא דס"ל דבכג"ד לא מקרי שהכריע מרנן. זאת שנית הביא לנו בד"מ משם מוהרמ"בח דהא דאמרי' דהסברא שמביא מרן בסתם היא העיקרית היינו לדון הלכה למעשה אבל אם המוחזק נשען על ס' י"א אין מוציאין מידו ושכ"כ ה' בעי חי בח"ב מח"הם סי' ק"י דקי"ד ע"ד יעו"ש ובסי' י"ט דמ"ב ובסי' ך' דל"ה ע"א: ה היכא דהנדות הוא מדרבנן וכגון כלה שנשאת תוך ז"ן שצריכה להמתין משום דם חימוד יודה הרמב"ם דחופה קונה כיון דאינו אלא חשש שמא ראתה. ב"ש סק"ב משם ה"הם וע' פ"ת סק"ד שכתב שנחלקו בזה ה' שע"המ עם מוהרח"א ז"ל ושדעת ה' שע"המ דלדעת הרמ"בם אין לחלק בין נדה דאורייתא לדרבנן והרב המלי"ץ ז"ל בתשו' כי באה בס' הון יוסף סי' טו"ב כתב דענין זה הוא מקצוע גדול אי אתי דרבנן ודחי לדאורייתא והאריך הרחיב והביא בידו תשו' הרדב"ז כ"י שכתב בפירוש דחופה כזאת קונה כיון שהיא ראויה מ"הת ומר הוא דקאמר דאילו היה רואה השע"המ תשו' הרדב"ז לא היה חולק על מוהרח"א אך הרב המחבר בתשו' סי' ח"י מדבר דברים טובים ונכוחים כלביא יקום ופרש כנפיו לארבע רוחות במקצוע זה אי אתי דרבנן ודחי לדאורייתא ולא נסוג אחור מכח תשו' הרדב"ז והעלה דמידי פלוגתא לא נפקא ועמ"ש בסי' י"ט וכ"ו:

ו שם בהגה אשה חולנית חולי מות וכו' מאחר שאינה ראויה לחופה אין בעלה יורשה. תשו' הרא"ש הלזו הביאה מרן ב"י בר"סי ץ' וע' טו"ז. ב"ש ח"מ בסי' זה סק"ד יד"א הגהב"י סק"ה. פ"ת סק"ח וה' הון יוסף שם בסו"סי ט"ז העלה דכל שהנכסים שלה ולא

של אביה גם הרא"ש יודה דיורשה ולכל האופנים זיכה לבעל מטעם מוחזקות והרב המלי"ץ בתשו' סי' טו"ב כתב על תשובה זו דכיון דמרן ב"י השמיטה משלחנו לדידיה טעמא הוי משום דסותר את עצמו וא"כ אין ללמד ממנה כלום ועמ"ש הרב המחבר שם בסי' ח"י דט"ל:

סימן סב

א ס"א ש"ע צריך לברך ברכת חתנים ברכת אשר יצר חת האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו פירושה אשר יצר את האדם בצלמו של הקב"ה בצלם ודמות תבניתו של האדם ואינו סובב להקב"ה ה' חמדת ימים בפ"ז ליו"הך בפי' העבודה על מאמר גולם תבנית מן האדמה יצרת ושל כת הקודמין היא זו שכ"כ האבודרהם בה' ברכות:

ב מחזיר גרושתו לדעת הגאונים מברך ברכת אירוסין ולא ז"ב אבל אין כן מנהגנו. הרדב"ז בחדשות ח"א סי' שע"ג ה"ד הי"א בהג"הטו סק"ד וז"ל תשובות הגאונים הנד"מ בבערלין ש' תר"ח צד 301 סי' קס"ג ומה שזכרת בשם הגאון שמי שגרש את אשתו ורצה להחזירה שא"ץ לז"ב אלא צריכה ברכת אירוסין בלבד לא אדע איזה גאון אמר זה ואיך יתיישב דבר זה מפני שאם צריך הוא לברכת אירוסין הוא צריך ג"ך לז"ב ואם אין צורך לז"ב אין צורך גם לברכת אירוסין לכן מאמרו זה אינו מתיישב שמשעה שנפסקו הנישואין הראשונים נעשו השניים תחילת נישואין וצריכין בהן לשתיהן לברכת אירוסין וברכת נישואין ע"כ וזה הוא תנא דמסייע לס' הדב"ז אך הרדב"ז עצמו ה"ן נסת"ר מחמת"ו וכמש"ל סי' ס"ד וע' שיורי ברכה סי' זה שרמז להרד"א בשער ט' שהביא תשו' הרי"ף ז"ל דס"ל דמברכין ז"ב וראיתי אני בדברי הרד"א במקומם והן הנה דברי התשובה הנז"ל אות באות ואיפשר שאיש אחד ילדן יען כי בתשו' הגאונים הנז' אינו כתוב על מצאה למי הרה:

ג ס"ד ש"ע אין מברכין ב"ח אלא בעשרה גדולים וכו'. בב"י הביא משם ת' הרש"בא בח"א סי' אלף קס"ז שאם אין במדינה עשרה וא"א להביאם שם ממקו"א השיב ב"ח אינה בפחות מי"וד ובכתבי מוהר"אי סי' ק"ם כתב בשם ת' מיימוני דאין ברכות מעכבות דיעבד דוכי תעלה על דעתך שאם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דב"ח בי"וד וכתב עליו מרן הרב"י דמה טענה היא זו דאה"ן שאם אין שם עשרה שלא תנשא ואין זה אלא כמכריע הדבר בעצמו ע"כ. ואני עבדו לא זכיתי להבין דברי מרן ב"י דאם כונתו דהרש"בא ות' מיימו' פליגי דלדעת הרש"בא אם אין שם עשרה לא תנשא ודעתו להסכים עם הרש"בא ודחה הכרעת ת' מיימו' קשה דמי הגיד לו דהרש"בא ס"ל דאינו יכול להנשא הרי שאלת הרש"בא הלא היא על עיר שאין בה יו"ד לברכת נישואין וא"א

להביאם ממקו"א אי מברכין ברכה אשר ברא בפחות מיוד והשיב דב"ח אינה בפחות מי"וד וברכת אשר ברא מכלל ב"ח היא ע"כ והכונה דלא יברכו אבל לא פירש דבריו אם דבר זה מעכב מלינשא ודבריו הנה הנם כדברי הש"ס. ואיפשר דדעתו היינו לכתחילה אכן בדיעבד ברכות אינם מעכבות ותנשא וכדעת ת' מיימו' וכן ראיתי למוהר"אי ז"ל במכתביו שכתב וז"ל אמנם מצאתי בתשו' הרש"בא ובתשו' המיימו' דאינו מעכב כלל (אם לא יהיה ט"ס בדברי מוהר"אי וצ"ל בתשו' הרש"בא והיא בתשו' מיימו' כי התשו' הזאת היא בתשו' דשייכי לה' אישות סי' י"ח וחתים עלה שלמה בר אברהם) ואם כונת הר"בי היא דגלוי וידוע לפניו שהרש"בא ות' מיימו' אמרו דבר אחד אולם דעתו הוא להיפך ולומר דהטענה אינה טענה דא"הן שאם אין שם יו"ד שלא תנשא זו קשה מן הראשונה דאיך איפשר שהר"בי יחלק על שני המאורות הרש"בא וה"רש בר אברהם בסברא לבד מבלי שום ראיה וגם שטח הלשון אינו מורה כך ותו ולא הי"ל לכתב ואין דבריו נראין לי רק ואין דבריהם בלשון רבים:

וראיתי לה' נחלת שבעה במחודשין סי' י"ב אות ח' שכתב ע"ז וז"ל ולעד"ן פשוט דגם הרב"י יודה בעיקר הדין דבכל התורה אין הברכות מעכבות את המצוה אך הר"בי חולק על הראיה שהביא ת' מיימו' וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה עשרה והרב"יו חולק ע"ז דמה טענה היא זאת ואינו חולק רק על הראיה אבל על עיקר הדין מודה ותדע שהרי לא פליג הרב"י ולא דחה הראיה הב' שהביא מארוס וארוסה אלא ודאי דאינו מעכב בדיעבד כלל וכו' יעו"ש. למדנו מדבריו תרתי חדא שגם הוא הבינכדעתנו בדעת הרש"בא דאינו חולק מדלא הזכיר בכל משאו ומתנו דברי הרש"בא וזאת שנית דלדעתו גם דעת הר"בי אינו לחלוק על עיקר דינו כי אם על ראייתו ובכן נתפשטו כל הקמטין:

אולם הב"ש בסק"ד כתב להדייא בשם הרש"בא דבמקום דליכא עשרה אין לעשות נישואין ושהר' בי מסכים לדברי הרש"בא ולע"ד עפר ואפר תחת כפות רגליו לא ידעתי אנא מצא בדברי הרש"בא דכתב דמעכבות וט' להכנ'הג בהג"הבי סק"ח דגם הוא נקיט בפשיטות בדעת מרן הר"בי דברכות הללו מעכבות ושמה תראה דלא עלה על שפתו דעת הרש"בא בזה לא הכי ולא הכי:

והנה מרן בס' הקצר לא כתב לא זה ולא אותו רק סתם דבריו דאין מברכין אלא בעשרה אבל אי ליכא עשרה אי מעכבות הנישואין לא גילה לנו ולפי דברי הב"ש והכנ"הג דדעתו בפי' דמעכבין באנו להההיא דנחלקו הפוס' היכא דמרן הביא לנו סברא אחת בב"י וכתב עליו דאין דבריו נראין אי קבלנו הוראותיו או לא ע' בס' כפי אהרן ח"א ח"המ סי' ו' דקי"ט וא'הע דצ"ד דדעתו דבס"הק חזר בו וה' פני יצחק נ"רו בח"ב דנ"ה חלק עליו

וכתב דבכגו"ד לכ"ע קי"ל כמ"ש בב"י וקבלנו הוראותיו ע"ע ובכן איכא הכא ס"ס ס' אי אעיקרא דעת הרב"י לחלק ולומר דמעכבות דלמא כונתו כמ"ש ה' נחלת שבעה ואת"ל דדעת הרב"י לחלוק דלמא הלכה כאומרים דבשלחנו חזר בו ודעתו דאינם מעכבות כ"ש דקרוב לשמוע דברי הנח"ש דדעת כולם ואף הרב"יו הוא דב"ח צריכה עשרה לכתחי' אבל לא בדיעבד וכלומר דיכול לישא בלי ברכות וכמ"ש הפ"ת בסק"ז. והכין חזינא לה' ז"לא בח"ב דר'סו ע"ב דמפרש לה הכי וכנראה דנקיט הכי להלכתא ומדוע לא חש לסבר' החולקים נראה דהבין כדעתינו וכ"ן עיקר. וה' בית עובד בדינים השייכים לב"ח נגרר אחר הב"ש ולא עמד בשרשן של דברים כמנהגו הטוב לידע אם דבריו מוסכמין. וע' לה' כס"א או"ב שהבין דמ"ש הבא"הט בסק"ד והוא מדברי הב"ש דבדיעבד אין לחזר אחר עשרה דהכונה שיברכו בלתי עשרה ומכח זה הקשה מה שהקשה אבל האמת אין הכונה כן רק דבדיעבד תנשא בני ברכות וכמו שהבינו הז"לא והפ"ת ז"ל:

ד ס"ו ש"ע אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ח' בלבד. בתולה שנתפסה בזינות בין באונס בין ברצון אין לתת לה ברכה כל ז' יד"א הג"הט סק"ה משם הג"ור וע' חקרי לב א"הע סי' ל"א מה שפלפל בתשובה זו: ה בחור נואף שנשא בעולתא דידיה אם דינן כאלמון שנשא אלמנה במחלוקת הוא שנוי בין הפוס' ה"ד ה' פתחי תשובה סק"ט. וע' חק"ל סי' ל"ב שפלפל בזה והעלה דספק ברכות להקל ודיינינן ליה כאלמון שנשא אלמנה לשמחה ולברכה:

ו בענין צוואות ר"י החסיד על הזיווגים ע' מ"ש הכ"נהו בסי' זה. ולה' פתחי תשובה ביו"ד סי' קט"ז סק"ו ולעיי סי' ב' סק"ז חיים ושלום ח"ב סי' צ"א רוח חיים סי' זה מאות י"ג ואילך. הון יוסף זאמירו סי' ט' יו"ד י"א ומה שרמזתי לעיל סי' ב' אות ה':

ז ס"ט בהגה ונוהגין להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה ע' כנ"הג הגה"טו ס"ק י"ז דבקושטא נוהגין לקרות הכתובה קודם ברכת אירוסין ונישואין ומפסיקין בקידושין בין כ"א לנישואין. ופה סופיאה נוהגין שמברכין ברכת אירוסין ומקדש החתן וקורין הכתובה וקונין מהחתן ומברכין ברכת חתנים וא"חך חותמין הכתובה. וע' מוה"רי מברונא בתשו' סי' צ"ד שמדבריו נראה ולא ישר בעיניו המנהג הזה ודעתו לחתום הכתובה קודם הקידושין:

סימן סג

א ס"א ש"ע וצריכה שתפסק בטהרה וכו' ולא תתחיל לבדק עד יום ה' לשימושה. ע' ב"ש סק"ג דאם ראתה דם ומצאה כתם בתוך ז"ן והתחילה לספר ז"ן אחרים ומצא כתם יותר מכגריס ועוד דאינה תולה בדבר אחר כיון דאעיקרא באו הז"ן ע"י דם מהמקור אך בכלה

או בעלת כתם מעיקרא י"ל דתולין בכל דבר ושגאון אחד רצה להחמיר משום לא פלוג. וע' פ"ת ביו"ד סי' קצ"ז סק"י שהביא משם הדג"מר שכתב שיש להקל אף בראתה. ובס' יד יוסף הנ"דמ לא' מרבני גאליצייף נ"רו בחי"וד סי' ע"ה הביא משם התו'הש והסדרי טהרה ג"ך שהקלו בזה והוא ג"ך דחה דברי הב"ש והעלה כן להלכה יעו"ש:

סימן סד

א ס"א ש"ע הנושא בתולה צריך לשמח עמה ז"י וכו' ולא ישא ויתן בשוק וכו', ע' פ"ת סק"ב בחתן תוך שנתו אם מותר לצאת לסחורה למדינה אחרת. וע' למו"הר בס' באר המים חא"הע סי' ע"ג בחתן תוך חופתו שאירע לו הפסד גדול בסחורותיו ויש לו צורך גדול לצאת לדרך שהתיר לו לצאת אפי' תוך ז' ימי המשתה כל שנותן לו כלתו רשות ועמד ע"ד הדב"מ ח"א א"הע סי' כ"ח וע"ד ה' החינוך סור כי תצא י"ש. וע' חיים ושלום ח"ב סי' ז"ך לאלמון תוך ג"י:

ב ס"ב ש"ע הנושא את הבעולה צריך לשמח עמה וכו'. מחזיר גרושתו א"ץ לשמח עמה כלל ואין מברכין ב"ח הרד"בז בס' דברי דוד סי' ס"ד. והנה במ"ש דאין מברכין ב"ח זהו היפך מ"ש הוא עצמו בחדשות ח"א סי' שמ"ב ובדפוס פייוררא סי' תק"סז ותק"סח (רמזם ה' שי"וב סי' ס"א) דמברכין ז"ב ושכן הוא המנהג ודלא כמ"ש בס' משפט שלום בשם הגאונים עי"ד וסמי חדא מקמי תרתי או תלת ועמ"של סי' ס"ב אך במ"ש דא"ץ לשמח עמה לא מצינו לו להיפך ואדרבא בתשו' הנז' כתב להדיא שאין הברכות תלוייות בשמחה וע' שי"וב סי' ס"ב או"ב:

ג ס"ג ש"ע וכן פשט המנהג לישא נשים בע"ש ולא באחד בשבת וכו'. ע' פ"ת סק"ד דבאחד בשבת אין מנהג וע' חיים ושלום ח"ב סי' ל"א מ"ש על ע"ש ועל א' בשבת:

סימן סה

א ס"ב אשור להסתכל בכלה וכו'. ע' תשו' הרד"בז ח"ד סי' ס"ה:

סימן סו

א ס"א ש"ע והפי' אם ירצה ליחד לה כתובה וכו'. באתר דלא שכיחי עדים היודעים לחתום או שהם קרובים כתב הרש"בש בסי' רצ"ג ג' דרכים ורמזו הידי"א בהג"הטו סק"ד וע' שבט בנימן סי' קפ"ד דלכולהו אשכח פרכא לאתרוותא דנהיגי למימר קי"ל וע' בסמוך:

ב ס"ב ש"ע אם אינו יכול לכתב לה כתובה וכו'. ימים מקדם היו נוהגין ש"ץ אשר בשלוניקי יע"א דכי יקרה אופן שנמצאת הכתובה פסולה ביום הקידושין או שלא נכתב הכתובה מפני סיבה אז היו לוקחים מפתח הארגז שבגדי הכלה נתונין שם ונותנין אותה

ביד הכלה שתשמרנה ועי"כ היו מתירין להתייחד החתן עם הכלה ומטו בה משמיה דגברא רבא ובשנת התר"לו כשנכנסתי לשרת בקדש עמדתי ע"ז ולא מצאתי למנהג זה לא שורש ולא ענף וסדרתי פסק ע"ז דמהני בקגו"מך דוקא לכתב נה כתובה והסכים עמי גדול אדוננו מו"הר מוה"רא גאטינייו זצו' קל והנו נדפס בס' יחודה יעלה חא"הע סי' י"ב וע"מש במפתחות פנימייות שם:

ג אם לא נכתבה הכתובה ביום הקידושין מפני סיבה או התרשלות ועבר כמו ב' שנים כותבין אותה מזמן ראשון חיים ושלום ח"ב סי' ק"א וע"ש הנוסח: ד ס"ד ש"ע בנאבדה אי ידעי סהדי זמנא קמא כתבי ההוא זמנא וכו' מפשטייות הלשון משמע דהעדים בלי עסק ב"ד כותבים הכתובה מזמן ראשון דהיינו אם הכתובה נכתבה באחד לחדש השני משנת התר"ס ועתה הוא שנת התרס"ח כותבין באחד לחדש השני מש' התר"ס ואם אמת היה הדבר הזה קל"ט דהא בח"מ סי' מ"א פסק מרן גבי מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק דמעמיד עליו עדים ובא לב"ד והם כותבים לו השטר אבל עדי השטר עצמם אין כותבין לו שטר אחר והיא ס' הרמ"בם והטור ודלא כהר"אש בתשו' כ"סח שכתב דכל שהעדים יודעין הזמן יכולין לכתב וכתב בב"י שם דהטעם דעשו עדים שליחותן וכ"כ בסי' נ"ד גבי מי שפרע מקצת חובו דאם רצה המלוה ב"ד יעשו לו שטר ממה שנשאר חייב לו ויכתבוהו מזמן ראשון אבל לא עדי השנ'ר והתם נמי טעמא הוי דכיון שעשו עדים שליחותן שוב אינן חוזרין ועושין שליחות אחר ומאי שנא הכא דהעדים יכולים לכתב מזמן ראשון. וליכא למימר דהכא דהבעל בפנינו ואומר שיכתבו לו מזמן ראשון שאני דהא ליתא דהתם נמי אף אם הלוה בפנינו אינם יכולים לכתב לו אלא מזמן של עכשיו וכ"מש הש"ך שם וכ"כ מו"רם בר"ס נ"ד:

ובעבור זה עכ"ל דמ"ש חי ידעי סהדי זמנא קמא כתבי זמנא קמח אין הכונה לומר שהעדים יכתבו רק שבאים לפני ב"ד ויעידו על הזמן הראשון והב"ד יכתבו ולשון כתבי היינו הב"ד ומדבר על הידוע וכמו שכן ראיתי לה' באר מים חיים ח"א א"הע סי' ט"ז על כתובה שנקרעה באונס שכתב וז"ל הב"ד יעשו לאשה זו קיום כדין שטר שנמחק וכל נוסח הכתובה ע' הרמ"בם פכ"ג מה' מלוה עכ"ד ויש לו אילן גדול לסמך עליו הוא הקדוש הרשב"ץ בח"ב סי' ר"ך ונרמז ביד"א ס"ק מ"ו דכתב להדייא דכתובה ההולכת להמחק צריך להעמיד ב"ד ובהעמד הבעל יטפסו הכתובה בלשון אנו ב"ד הח"מ וכו' יש"ב אך קשה דאי בב"ד עסקינן למה כתב הבע"הע והובא בטור דאיכא מ"ד שכותב לה זמן של עכשיו כיון דהוי בב"ד ב"ד אלימי לאפקועי ממונא וכמפו' בש"ם ב"ב דקס"ז ובתוס' שם. ותו קשה במה שראיתי לה' זילא בא"הע מע' הך' דרפ"ב משם מוהר"ח מודעי

ז"ל שהביא נוסח כתובה דאירכיסא בלשון עדים דבתוך הנוסח כתוב וקנינא מיד פ' וכו' ולשון עדים מאי בעי הכי. ואם תאמר דכבר כתב מור"ם בח"המ סי' מ"ו דב"ד שכתבו בלשון עדים לית לן בה. הלז בנוסח כתובה דאינקיבא או נקרעה כתוב שם ואנן סהדי קנינן מיד פ' וכו' דמורה בהדייא דהכל הוא לשון עדים וכבר ה' מוהר"ח מודעי גופיה רמז תשו' הרשב"ץ הנ"ל. והנה אמת דאי כתבינן לה מהשתא אין אנחנו צר כין לב"ד ודי בלשון עדות וכמו שהביאו הנוסח הטור וב"י אבל לפי מה שרמוז שם בז"לא דאי ידעי זמנא קמא כתבי זמנא קמא וכמי שבאו דבריו יותר בביאור בח"ג דקנ"ח א"כ א"א בנוסח עדים רק בנוסח ב"ד:

עוד אשוב אתפלא על נוסח מוהר"ח מודעי ז"ל שהביא הזל"א שכתב לבסוף ואנן סה"י קנינן מיד פ' קג"וש וכו' וגם נשבע ש"ח וכו'.

דמבואר מדבריו דצריך שיהיה הבעל בפני ב"ד ויקנה ק"ס מחדש ורם אין הבעל לפנינו לא נוכל עשות דבר וזו פליאה נשגבה לא אוכל לה דבשלמא בכתובה דארציסא צריך שיהיה הבעל לפנינו דאיפשר דיטעון שמחלה לו וכיוצא אבל בכתובה שנמחקה או נקרעה דמה שעושים ב"ד הוא קיום וכמ"ש מרן בסי' מ"א הלא קי"לדב"ד מקיימים השטר אפי' שלא בפני בע"ד ואפי' עומד וצווח מזוייף הוא וכמ"ש מרן בסי' מ"ו ס"ה. ואתה תראה להרשב"ץ שם דהגם דנקט בלישניה שיהיה במעמד הבעל עכ"ז לא הצריך שום קנין חדש מהבעל. וגם על הרשב"ץ תלונותי דלמה כתב שיהיה במעמד הבעל כיון שהכתובה רישומה נכרת ועמדו על החתימות יכולין לעשותו אפי' שלא בפני בע"ד יעו' במור"ם סי' מ"א ובש"ך שם ועל הכל צריך לי ישוב:

ו ס"ג ש"ע ובמוחלת אין כותבין אלא מזמן של עכשיו ע' באר מים חיים א"הע סי' ט"ז:

ז ס"ו ש"ע כמה שיעור הכתובה לבתו' ק"ק ולאלמנה ק'. אם ירצה לכתב לאלמנה ק"ק הרשות בידו ואפי' אם ירצה לכתב לבעילא בתולתא ברצון הבעל לא חיישינן למחזי כשקרא. יד"א הגה"ט ס"ק ט"ו משם הרשב"ץ וע' מה שהקשה ע"ד וע' שבט בנימן סי' רע"ג. עבודת השם סי' ה' דנ"ג ע"א ובהגהותי שם מה שפלפלנו ע"ד ה' יד"א ז"ל:

ח במפותה אי כותבין ק' או ר' עמ"ש לקמן בסי' קע"ז:

ט שם ש"ע וכל זו וזו כסף מדינה וכו' ודברי מור"ם בהגה כתבתי בזה בתשו' שהשבתי לב"ד של פיליבי יב"ץ בכסלו התרס"ז בס"ד:

י וס"ז ש"ע אם ירצה להוסיף וכו'. אם אחר הנישואין רצה להוסיף ע' הנוסח שכתבתי בזה לקמן סי' ק' על סי"ב:

י"א סיו"ד לפיכך אשה שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קרובותיה. ע' כנ"הג הגה"ט סק"ה מה שתמה על מרן וע' שבט בנימן ס' קצ"ט וע"ע כנה"ג שם סק"ך. יד"א מן ס"ק כ"א ואילך וע' מה שרמזתי לקמן סי' ק' ס"ו: י"ב סי"א בהגה גרושה וכו' נוסח כתובת מחזיר גרושתו ע' יד"א הגהט"ו ס"ק מ"ז וע' שבט בנימן אות ק"ם שכתב דהנכון לכתב ענין הגירושין שהיו מפני המחלוקת וקטטה ולא משום ש"ר וכו' י"ש:

י"ג סי"ב ש"ע נשא אשה ממקו"א ע"ד שתדיר עמו במקומו הולכים אחר מנהג מקומו. ע' יד"א הגהב"י סקי"ב שהביא להרב"ד סי' ס"ה דמפירש קחתי דברי הרשב"א וע' שער אשר א"הע סי' ל"ב מחי דמקשי על הרב"ד ובסי' ל"ג ול"ד:

קונטריס ביאור

הכתובה:

אמר הצעיר המחבר ד"פ ס"ט בזמן בואי לארץ הזאת סופיאה יע"א. בש' התרנ"ט לעמר לשרת לרעת ביעקב עמו הובאו לפני שטרי כתובות לדון את הדין ולהורות את בני ישראל למי היושר. ולעד עיני דתיהם שונות זו מזו הן מצד המנהגים והן מצד הנוסח ומי ששנה זו לא שנה זו מדינה ומדינה ככתבה ומאז נתתי אל לבי ועמדתי עליהם ודרך אגב לקטתי באומ'רים אמרי נועם שיח שפתי קדש הפוסקים הראשונים איש איש ממקומו אשר דברו בפירוש הדברים ובדיניהם. ונתתי משפט הבכורה לנוסח כתובה שבארץ מולדתי היא העיר הגדולה שלוניקו יע"א וצירפתי עמה נוסח כתובת העיר הזאת.

ולדאבון נפש בעונותי היה למאכולת אש עם כל החיבורים אשר לי בשריפה אשר שרף ה' בליל ט"ו כסלו ש' הרס"ת ולא חמלת לפ"ק, והן עתה מפני סיבה הוצרכתי עוד הפעם לגשת באר'שת ע"כ פרט ופרט ובפרט בתנאי הכתובה מן הבא בידי. בהראותי מבטן מי יצאו הדברים הן ופרטיהן וקצת מדיניהם. וכבר אתה ידעת דראשונים כמלאכים ה"ה הרשב"ץ בח"ג סי' ש"א ומוהר"ם מינץ סי' ק"ט וה' נחלת שבעה בסי' י"ב פירשו לנו לשון הכתובה ורדיתי מיערת הדבש שלהם וכתבתי גם מה שנלע"ד. ונהירנא שגם ה' שבט בנימן כתב על זה אך לא אוכל עתה להתבסם מתורתו כי אינו תחת ידי כעת (תלי"ת שאח"ז בא לידי הספר הזה ורמזתי המקומות שדבר בהן הרב) הגם הלום הנה הבאתי תוך דברי נוסח הכתובות הנהוגות עד עתה בפיליבי ופאזארניק מנוסחאות עתיקות שבאו לידי ויען דכתובו' שלנו הנם משונות מכתובות של הראשונים הנז' כי כתובו' שלנו כתובו' בב' דפין ונ"מ לענין דינא וכמש"ל באות ג"ם לכן גם אני ערכתי אותן בב' דפין. קולי אל ה' אקרא ינחני במעגלי צדק למען שמו. והיה זה בחדש שבט ש' התרס"ז בס"ד וזה החלי:

בכך (א) בשבת כ"וך יום לחדש פ' משנת פ' לבריאת עולם למנין שאנו (ב) מנין כאן במתא שלוניקי יע"א דעל כיף ימא מותבה וממני מעיינות ובארות מסתפקא (ג) החתן הבחור ה"ר פב"פ אמר לה (ו) לכלתא (ה) בתולתא שפירתא יעח"ו מ' פב"פ ת"ס בת ה"ר פ' הוי לי לאנתו (ו) כדת משה וישראל ואנא בס"ד (ז) אפלח ואוקיר ואזון ואפרנס ואכלכל ואכסה יתיכי כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומוקיריו וזנין ומפרנסין ומכלכלין ומכסין ית נשיהון (ח) בקושטא ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי אחיד וקים עלי מנכסי כסף זוזי מאתאן דחזו ליכי (ט) ומזונייכי וכסותייכי וסיפוקייכי ומיעל לותיכי (י) כארח כל ארעא וצביאת כלתא דא והות ליה להחתן הנ"ל לאנתו (י"א) ורצה החתן הנ"ל והוסיף לה מדיליה תוס' על עיקר כתובתה סך כו"ך (י"ב) ודא נדוניא דהנעלת ליה כלתא דא (י"ג) להחתן הנ"ל במעות מדודין סך כ"וך ובתכשיטין וש"ע סך כ"וך יפים וטובים בשיווים בלי שום העמסה כלל והודה החתן הנ"ל שקבלם כולם ובאו לידו ורשותו ונעשו עליו (י"ד) כמלוה ורשו וכנכסי (ט"ז) צאן ברזל שאם (ט"ו) פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו. וכך אמר לנא החתן הנז"ל אחריות וחמר שטכ"ז שעלה בין הכל נדונייא ותוספת סך פ' ומאתאן (י"ז) זוזי דחזו לה קבלית עלי ועל ירתאי בתראי ועכ"ן מקרקעי (י"ח) ואגבן מטלטלי להתפרעא מכל שפר (י"ט) ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמייא דאית להון (ך) אחרייות (כ"א) דקנאי ודאקנה ואפילו מגלימא דאכתפאי בחיי (כ"ב) ובתר חיי מן יומא דנן ולעלם אחריות גמור כאח"וח כל שטרי כתובות דנהיגי בישראל ש"וק העשויין כהוגן וכתחז"ל. והכל בנאמנות גמור בפי' כב' עד"כ והאמין החתן הנז' עליו ועב"ך להכלה הנז' ולב"ך ע"כ הנז' וקנינא אנן סהדי דחתי' מטה מיד החתן הנז' ע"כ מאי דכתיב ומפורש לעיל קגומ"ך. במדל"ב דלא כאסטו' ודלא כטוד"ש של"יפ ושל"יש ומסודר בבד"ח (כ"ג) והכל היה ע"פ התנאים שהתנו החתן והכלה הנז' וש"וב וקים: הדף השני אנחנו עדים הח"מ (וכ"ד) היינו מצויין ונרשמין לעדים בעת וזמן שקדש ונכנס לחופה החתן פב"פ הכלה עם הבתולה יעח"ו מ' פב"פ וכתב לה כל מה שהכניסה לו שענה בין הכל (כ"ה) נדונייא ותוספת סך פ' (כ"ו) ומאתאן זוזי דחזו לה וקודם הנישואין התנו בניהם תנאים גמו' וכפולים כתנאי ב"ג וב"ר. ואלו הן ראשונה התנו שאם ח"ו תבא שטכ"ז לידי גבייה (כ"ז) הן מחמת מיתה הן מחמת גירושין לעולם תגבה הכלה הנ"ל כל סכי כתובתה הנ"ל משלם עספ"א (כ"ח) ואפי' שתשאר זקוקה ליבם. עוד התנו שאם ח"ו תפטר הכלה הנ"ל לב"ע בחיי החתן הנ"ל ולא ישאר לו ממנה זרע (כ"ט) שיחיה ק"ך יום אחר פטירתה אז באופן זה מעתה נתחייב החתן הנ"ל להשיב. ולהחזיר מחצית סכום הכתובה הנ"ל ליורשי הכלה הנ"ל (ל) ממשפחת בית אביה (ל"א) הכל לפי הערך

שקבלן המעות לפיהן והש"ע לפיסן (ל"ב) עוד התנו ונתחייב החתן הנ"ל (ל"ג) שלא ישא אשה אחרת עליה (ל"ד) בחייה (ל"ה) בעודה באישות עמו לא בתורת אשה או אמה ופלגש וחשוקה (ל"ו) ולא בשום אישות כלל (ל"ז) ושלא יגרשנה שום גירושין שבעולם שלא מדעתה ורצונה (ל"ח) ודעת ורצון אחד מקרוביה היותר קרוב לה (ל"ט) ושלא יסיתנה (מ) ושלא יפתנה כדי שתתן ותמכר או תמחל או תפחת לא לו ולא לשום אחר בעדו ובשמו שום סך מסכי כתובתה הנ"ל ואם היא מעצמה תעשה אחד מכל אלה על האופן הנ"ל מעתה רצה החתן הנ"ל שיהיה בטל כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש (מ"א) ואפי' אם יוציא החתן הנ"ל כתב הודאה מהכלה הנ"ל שקבלה כתובתה הנ"ל בין כולה בין מקצתה לא יועיל לו זולת אם יהיה חתום בו אחד מהחכמים הרשומים שבעיר ושיבאר שם טעם ואמתלאה למה נעשה כתב ההודאה ההוא (מ"ב) עוד התנו שאם ח"ו יחלה החתן הנ"ל חולי מסוכן כפי דעת הרופאים המבקרים אותו ולא יהיה לו זש"ט מעתה נתחייב החתן הנ"ל להכתיב להכלה הנ"ל גט ש"מ וליתן בידה כדי שלא תשאר זקוקה ליבם ואם ח"ו תשאר זקוקה ליבם הנה מעתה ה"ר כ' אחי החתן הנ"ל נשבע ש"ח ע"ד המב"ה וע"ד הכלה הנ"ל לפוטרה בחליצה כשרה בלי שום תביעת ממון כלל (מ"ג) והאמין החתן הנ"ל עליו ועב"ך ע"כ הנ"ל נאמנו"ג בפי' כב' עד"פ. ולקיים כל הנ"ל נטלנו מהחתן הנז' קגומ"ך במדל"ב וגם (מ"ד) נשבע החתן הנ"ל ש"ח ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א וע"ד הכלה הנ"ל לקיים כל הנ"ל דלא כאח'. ודלא כטוד"ש של"יפ ואחרי' ונאמנות ומסודר בבד"ח וקנינא היום וכו' (מ"ה):

א כתב התש"בץ בח"ג סי' כ"א בפירוש הכתובה וז"ל ובשטרות ובכתובות ובשטרי מכירה לשון השטרות הן דברי העדים כאילו באו להעיד בב"ד דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם ועדים החתו' על השטר נעשה כמי שהוחקרה עדותן בב"ד ע"כ כותבין אמר לנא פ' או זכרן דברים שהיו בפנינו כמ"ש פ' מי שמת דוכרן פתגמא דהוה באנפנא וכו' ובכתובות ובשטרות כותבין מה שאמר להם הבעל או הלוה וכו' ע"כ. ולכאורה נראה שדבריו הם הפך דברי ראבי"ה כי הובאו בהג"מי פ"ד מה' יבום אות ס' דעמ"ש בגיטין די"ח דכתובה הוא כמעשה ב"ד פירש דכמעשה ב"ד ולא מעשה ב"ד ממש הילכך אין כותבין לשון ב"ד וגם לשון עדות נמי לא הילכך כתבינן סתמא ע"כ ולפי דברי הרש"בץ הוא שוה לשטרות שצריך לשון עדים. אבל נראה לומר דל"ק כלל דכונת ראבי"ה היינו לומר דלא בעינן בכתובה לשון ב"ד דהיינו במותב תלתא ולא לשון עדות דהיינו דוכרן סהדותא או בפנינו עדים הח"מ אבל מ"מ בעינן דיהיה לשון עדים כגון אמר לנא פ' וכיוצא ודוק שהוא מבואר בדברי ראבי"ה כן וע"מש בתשו' שהשבתי בכסלו התר"סז.

שוב ראיתי למר בריה דה' שבט בנימן בסי' ע"ר דהשיא דברי רי"בם לכונה אחרת ועפ"ז יישב לשון הכתובה דהוא סתם ולא ידענו מי הם המדברים י"ש ואהמ"ר לא כן אבי ומה שפירשתי בדברי ראבי"ה הוא הנכון. ועל עיקר תמיהתו דאין בכתובה רמז מי המה המדברים כבר יישב זה הרש"בץ ז"ל וכאשר יבא לקמן באות ג' בתר דנא חזה הוית לה' שבט בנימן בסי' קפ"ו דהוא מפרש דברי ראבי"ה כמו שפירשם מר בריה יעו"ש:

ב בלא ויו כ"כ בכלבו ומוהר"מם וכתב בלבוש הטעם דלא לשתמע לשון אונאה כמו השטן וא"וה מונין את ישראל. ה' נחלת שבעה סק"י ודברי הכלבו הללו הביאם הר"בי בסי' קכ"ה והעלם על שלחנו בסעי' כ"ו ומשמע מלשונו שגם הקריאה צריכה להיות בפתח ולא בחולם אבל ראיתי להגאון מוהר"ר מיכל בס' ברכות המים הנד"מ בביאור ס' הגט דכ"ח ע"א דכתב נקודתו בחולם וביאר וכתב וז"ל דא"עפ שבמדינות אלו כותבין אותו בלא וי"ו מפני שחוששין שמשמעותו לשון אונאה מ"מ אין לשנות בשביל זה הקריאה כמו כל תיבות שנכתבין חסר וי"ו ומ"מ קוראין אותו בחולם ובכלל זה עשרת מנים שכתוב בלא ויו וקוראין בחולם ועוד דאם היו קוראים אותו בקמץ משמעו לשון עבר כמו מי מנה עפר. יעקב וא"כ ר"ל שכבר מנינו כן ולא עתה אבל כשקוראים אותו בחולם משמעו שאנו מונין כן תמיד כמו מונה מספר לככבים ע"כ:

ג בסופיאה ופיליבי ופאזארגיק נוהגין לכתב איך החתן פ'. והרש"בן שם קיים הנוסח ופירש דהוי כאלו כתבו יודעים אנו איך אמר לנא פ' גם הכנ"הג כהג"הבי סק"מ הביא הנוסחא כן ועמ"של באות א' ובס' שבט בנימן סי' קפ"ו:

פנויה שנתעברה וילדה בן בין שיהיה מגוי בין שיהיה מישראל אין כותבין שם אביו אלא שם אבי אמו. יד"א הג"בי ס"ק מ"ב משם הרבכד ז"ל א"הע סי' מ' ואם הוא בן משומד ואנשי העיר קורין אותו בשם אביו יכתבו שם אביו וכן נעשה מעשה פעמים הרבה בשלוניקו. ידי דוד א"הע סי' ב' דק"צה ושם עמד ע"ד הרב"ד ז"ל:

ד במקומות הנז' נוהגין לכתב להדא והכנ"הג בהגה"בי סק"מא משם מוהר"ם מינץ פקפק לכתב תיבת דא כי עדיין לא הוזכרה ובס' זכרינו לחיים ח"א א"הע מע' הך' הביא משם ה' שבט בנימן דהחזיק המנהג לכתב כן יען הכלה עומדת בפני הקרואים בעת כתיבת הכתובה ושפיר שייך תיבת דא: (ה) כתובת גרושה כותבין מתרכתא במקומותינו משום כהונה וכדברי מור"ם בהגה סי' זה סי"א וכ"פ הרמ"בם בה' יבום והת"שבץ שם ובח"ג סי' ק"פג חוכך בזה שהוא חשש רחוק ולמה לנו לגנותה על בעלה וע' יד"א ס"ק ל"ח וע' פ"ת סק"ח שהביא משם החת"ס דבמקום דנהיגי למכתב כן ראוי לומר שהכתובה פסולה עי"ש:

ואם היא אלמנה כותבין ארמלתא כ"כ הרמ"בם שם והת"שבן כתב דלמאי ניחוש לה הלא ליכא כ"ג בז"הז וכן פקפק הכנ"הג בהגה"הבי ס"ק מ"ג וה' זכרינו לחיים שם הביא. משם ה' אה"ל דעשה מעשה בכתובה שלא נכתבה תיבת אלמנה להכתיב שורותיים אחר החתימה ולחתם העדים פ"ב ומנהגנו לכתב להדא איתתא:

אם היא אנוסה ומפותה י"א שכותבין להדא בעולה וכן עיקר. כנ"הג ס"ק מ"ד משם מוהר"מט והנח"ש בסק"טו או"ג כתב דגנאי לכתב בעולה וע' עבודת השם אי"הע סי' ה' דנ"ג ע"א דבמקום דליכא בירור שלא נבעלה לגוי דצריך לכתב לשון בעולתא משום חשש כהונה יעו"ש ובס' שבט בנימן סי' רע"ג כתב דהנכון לכתב כלתא דא דכיון שכתב כן זה מורה באצבע שהיא בעולה וכהן לא ישאנה י"ש:

י הרש'בץ והנח"ש פירשו בתיבות כדמ"וי פירושים שונים וע' להר"דא בה' ברכות שער ט' מה שפירש ולי איש צער נ"ל דברים כפשוטן דבאו לרמז מ"ש רז"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכמ"ש בכתובו' ד"ג ע"א ופר"שי כל המקדש אשה ע"ד מה שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימים הקידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטלין לפי דברי חכמים והתוס' כתבו דלכן אומרים בשעת קידושין כדמ"וי וכן פר"שי ביבמות ד"ץ ע"ב ד"ה אדעתא ובגיטין דל"ג ע"א ולכן כיון דלשון הוי לי לאנתו הוי ענין הקידושין תקנו בלשון זה משום דלפעמים קדשה כבר מקודם כתיבת הכתובה במקום אחר ואין כאן לפנינו אותם העדים שקדשה לפניהם וכמ"ש ה' בנימן זאב ה"ד ה' נאמן שמואל סי' פ' דק"ב ע"ג שפיר שייך לומר כדמיוי וכמ"ש ר"שי והתוספו' שו"ר למר בריה דה' שבט בנימן בסי' רע"א ור"עב שפירש כמ"ש אני עני שמח לבי:

יא הרש"בץ פירשו לשון עבודה וה' נח"ש פירשו לשין עונה ודבר בלשון נקי ע"ש:

יח ר"ל ליתן לה מזונות וצרכיה בשופי ולא בכלייות וכמו שמצינו גבי נהר שאינו פוסק מים אשר לא יכזבו מימיו שיכולין לסמך עליו. ה' נח"ש והנאני. ומפי יראין חר"א אשכנזי נ"רו שמעתי ע"פ מה שתרגם אנקלוס כס' קדושים ע"פ בצדק תשפט עמיתך דתיבת בצדק תרגמו בקושטא. וזוהי הכונה דמתחייב לזון את אשתו בצדק ע"ד יכלכל דבריו במשפט:

יט בשלשה מקומות הנז' כותבין דחזו ליכי מדאורייתא וכבר הארכתי בזה בתשו' דשנת התר"סז הנז'. ושם כתבתי כי השילום הוא משקל ל"ז דראם וחצי וכדברי מרן בסי' זה ס"ה הגם שכותבין כן:

כ מל"א וי"ו שכ"כ בתרגום כדרך כל הארץ מנא וי"ו הנח"ש.(י"א) כן הוא נוסח שלוניקי וכ"כ בפאזארניק. אך בסופיאה ופיליבי כותבין בתחילה ודא נדונייא דהנעלת ליה וכו'

ואח"ך כותבין וצבי חתנא דלא והוסיף לה מדיליה וכו' וכן נראה מצד הסברא דבתחילה ראוי לכתב כמה היא הנדונייא ואח"ך התוספת והכי נקטי לה הרש"בץ וה' נח"ש וכ"כ התוס' בהדייא בב"ב דמ"ט ע"ב. ובחפשי מצאתי למוהר"ימט בח"א סי' קי"ט ובח"ב אה"ע סי' ב' וח"המ סי' ח' שהביא נוסח הכתובה כנוסח שלנו ולמד מזה להמחלוקת הידוע בן מוהר"יקו שורש פ"א עם מרן ב"י בא"הע סי' ק' על תוספת זה הנהוג בינינו אם יש לו דין נצ"ב או דין קולי כתובה דמוהר"יקו סבר שתוספת שלנו היינו תוס' שליש האמור במשנה דכתובו' דס"ו ויש לו דין נצ"ב ומרן כתב דלא נראו לו דברי מוהר"יקו ומ"ניר רצה ג"ך לחלוק על מוהרי"קו ובכלל הכרעותיו מר הוא דקאמר דמספר כתובה נלמד שכותב ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי מאתן וכו' וצבי חתנא דנא והוסיף וכו' והוא השליש שניתוסף לו ואח"ך כותב ודא נדונייא דהנעלת ליה מוכח שזה הוא תוספת על הכתובה וכמ"ש בר"פ אע"פ ואם רצה להוסיף אפי' ק' מנה יוסיף ושכן מצא להרש"בץ בתשו' בפי' הכתובה שכתב שזה התוס' שאנו כותבים הוא כעין אותו המוזכר שם במשנה ע"כ (נ"ל דכונתו דגם הרש"בץ קאי כשיטת הרב"י ודלא כמוהר"יקו דסבר דהיינו תוספת שליש המוזכר במשנה וכאשר באו דברי הרש"בץ בארוכה שם שכתב וז"ל ומה שנהגו להוסיף בכתובה שליש אינו הנזכר בגמרא פ' מציאת האשה שאותו דין הוא להוסיף בכספים שליש מהטעם שאמרו בירוש' רוצה אשה לישא וליתן בכספים וכו' ואנו נהגנו כן להוסיף בין בבגדים בין בכספים שליש לבתולה ולאלמנה ולא כלום אלא מנהגינו אינו המוזכר בגמרא ע"כ ואלי מן ההלכות שהכריע הרב שם לחלוק על מוהרי"קו ונמצא דגם הרש"בץ חולק על מוהר"יקו ובעבור זה סיים הרב ולא ידענא מאי אדון בה זה נ"ל בכונת מיהר"ימט וע' להר"בד בא"הע סי' ס"ט דס"ו ע"ג דרוח אחרת איתו בהבנת דברי מוהרי"מט ולדעתו הרש"בץ קאי בשיטת מוה"ריקו ולי אני עבדו לא הונח לי ואנא דאמרי דזה גרם גו בעבור שלא ראה דברי הרש"בץ במקומן ובס' ידי דוד סי' כ"ו נמשך אחר דברי הב"ד עי"ש ובס' מכתם לדור א"הע סי' ו' דקנ"ד ע"ד) מבואר מדברי מוהר"ימט ז"ל דבכונה מכוונת שינו רבנים הקדמונים הנוסח וכתבו תיבת וצבי קודם ודא נדונייא לידע ולהודיע דתוספ' זה אינו השנוי במשנה דהיינו תוספת שליש אלא הוא תוספ' על המנה ר' דדינו כעיקר כתובה:

אולם אני עני לא נתיישב אצלי דבר זה עדיין מתרי טעמי חדא דהא הרש"בץ גופיה דאיהו מארי דשמעתתא דס"ל דתוספת זה אינו האמור במתני' מר ניהו גופיה הביא הנוסח דבתחילה כותבין ודא נדונייא דהנעלת ליה וכו' ואח"ך ורצה החתן והוסיף מדיליה הרי לך דא"ץ לכתב בתחילה התוספת קודם הזכרת סך הכתובה כדי להוכיח דבר זה דאפי'

אם כותבו אח"ך יש לו דין זה בעצמו וזה מן התימא על מוה"רימט שלא נרגש מזה. ועוד דמצינו למוהר"שדם בא"הע סי' קל"ז דס"ל דתוספת שלנו יש לו דין נצ"ב וכס' מוהר"יקו ולא חש לנוסח הכתובה דכתוב התוספ' קודם הזכרת הכתובה דמסתמא נוסח של הכתובו' שלנו גם בזמנו היה כן וכבר כתבתי במק"וא דלא נשתנו הכתובו' מזמנם לזמננו (ע' לעיל סי' א אות נ"ג) ומתשובתו דס' קכ"ט נראה כן ולמה לא שת לבו להפך נוסח הכתובה כדי שיבא לפום דינא לפי דעתו. ובינותי בספרים וראיתי להרב"ד בא"הע סי' כ"ו דס"ו ע"ב שמוכח מדבריו להדייא דכונת מוהר"ימט בהכרעתו מספר כתובה אינו ממה שהקדימו תיבת וצבי לתיבו' ודא נדונייא רק ממה שכותבין תוספ' על עיקר כתובה דזה מורה דרצו לעשותו כעיקר כתובה וע"ז אשכח לה פתרי הרב"ד ובתוך סתירותיו דברי מוהרי"מט סתר גם הכרעה זאת יעו"ש. והגם דדברי מוהר"ימט רצין ובאין דכונתו היינו מדהקדימו התוספת לעיקר דחילו היה כדברי הרב היה די במה שהעתיק הנוסח דתוספ' על עיקר כתובתה ולא היה צריך להאריך לשון ולומר ואח"ך כותבין ודא נדונייא וכו' מ"מ מי לנו גדול מהרב מוה"ריד שהבין דכונת מוהר"ימט היינו על התיבות ולא על הקדימה ובזה ית ישב מאי דק"ל על מוהרש"דם וע' לה' חס"ל אה"ע סי' ג' די"ג סע"ב שהביא משם ה' עדות ביהוסף דהבין בדברי מוהרימ"ט דהיינו על הקדימה וע"ש מ"ש הוא לחלק מנוסח מוהרימ"ט לנוסח שלנו שכותבין תוספת על עיקר כתובה יעו"ש ולא הבינותיהו כי גם בנוסח מוהרימ"ט כתוב כן ודוק ומעתה נשאר לנו לדעת טעמו של דבר מדוע נהפך הסדר מנסחת הרש"בץ וה' נחלת שבעה וגובה להם התוספות וכנז' ומי יתן ידעתי: (י"ב) זכורני מזה כמה שנים שראיתי בהסכמות שלוניקי שבס"ס זהרי חמה (אשר כעת אינו תח"י) שהסכימו לחלוק כל השומא שמכנסת הכלה להחתן בב' חצאין דאם הכניסה לו ד"מ סך מאה וששים זהובים במדודין ומאה וארבעים זהובים בתכשיטין וש"ע שנעשה הכל שלש מאות מחלקין אותם לחצאין וחושבין כאלו הביאה ק"ן זהובים במעו"ב וק"ן זהובים במטלטלין ומוסיפין שליש על חציים ועושים התוס' מסך חמשה ושבעים זהובים וכן להיפך אם הביאה ממעו מדודין סך ק"ס זהובים ומאה וששים זהובי' ממטלט' עכ"ז מחלקין אותם חציין בתו' מעו"ב וחציים במטלט' כדי להוסיף שליש על חציים והיינו כאותה ששנינו בכתו' דס"ו דבמטבעות מוסיף עליהן שליש והביאו הטור בסי' זה. וכמ"ש מו"הר ב"ד בא"הע סי' ס"ט דס"ז ע"א דתוספ' שלנו היינו התוס' האמור בפ' מציאת האשה דס"ו וע"ע תפארת אדם חא"הע סי' ז' ושם כתב דמה"ט אע"פ שהכניסה הכל כספים אין לה תוספת כי אם על המחצית יעו"ש. אך פה סופיאה נוהגין באופן אחר דאם הכניסה סך ק' זהובים המעו"ב כותבין סך חמשים

במדודין וסך מאה מזהב כנהוג באופן דמוסיפין שליש על המדודין כמ"ש בש"ס ושוב כותבין סך פלוני במטלט' וסך פ' בשימושי דערשא והיינו שאם הכניסה עוד סך ק' זהובי' בין כל המטלט' מחלקין אותם החמשים למטלט' ומוסיפין עליהן בעריכתן וכן החמשים בשימושי דערשא ומוסיפין עליהן בעריכתן נמצא שעלה בין הכל נדונייא ותוס' ס"ה תקכ"ה ובשעת גבייה נוהגין כמ"ש הז'לא בדרפ"ד ע"א דשמין מה שהוא האמת דהיינו מאה מהמדודין ומאה ממטלט' שהן מאתיים ומוסיפין עליו מאה בעד תוספת הבתולה י"ש והגם דלפי האמת לפי מנהג זה נמצא דמוסיפין אף על המטלט' וגובין התוספ' ואנן לא נהגינן הכי דבגמרא נאמר וכנגד השום הוא פוחת חומש עמ"ש בזה הרב"ד שם:

י"ג כן נוהגין בשלוניקי וכך היה המנהג בסופיאה לכתב סתם. אך מזה זמן כותבין דהנעלת ליה מבית אביה ואמה וכן נוהגין בפיליבי ובפאזארגיק וכן העתיק הרש"בץ וע' מו"רם בס"יא. וע' שבט בנימן סי' קצ"ד שתמה על מנהג אזמיר שכותבין כן דמאין יש לה נכסים לתת לה וכתב ליישב דשמא הוא לכבוד בעלמא עי"ד:

י"ד עמ"של בר"סי ק' (ט"ו) לפי שהכל הוא לבעל נקראין צאן ברזל ד"מ כמו הצאן שאין להם צמר לגזז אותם והם כמו ברזל שאינו מוסיף שיקח התוספת וישאר העיקר כי הם אלו הנכסים שהכל הוא שלו לא הפירות לבד. הרש"בץ בפי' הכתובה. ולא ידעתי אמאי נייד הרב מפר"שי והר"עב בר"פ אלמנה לכ"ג ו"זל ונצ"ב הם הנכסים שהכניסה לו ומה שהוסיף הוא לו וכותבו בכתובה ס"ה קבל עליו פ' כו"ך בכתובה ולכך נקראים צ"ב שהקרן קיים כברזל שאם מתו כולן חייב הבעל לשלם ולפי שהיו רגילין לשום הצאן בשומת כיוך והיה הרועה חייב באחרייותן כפי השומא אפי' אם מתו כל הצאן לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחרייותן נצ"ב ע"כ ומסתבר פירוש זה ונופל על הלשון דאילו לפי דברי הרש"בן לשון זה הוא לחובתו שהן כברזל והן שלו ואין להאשה שליטה בהן ואין זאת הכונה דהכונה הוא לחייב עצמו וכדמסיים ואזיל ואם פחתו וכו':

ט"ז לשון זה הכתוב בכתובות שאם פחתו פחתו לו וכו' אינו כתוב בנוסח הראשונים הרשב"ץ והנח"ש ומוהר"מ מינץ, וגדול בדורו מוהרש"מ בס' עבודת השם א"הע סו"סי י"ט דקכ"ח ע"ד עמד על נוסח זה וכתב דאיפשר דרבותינו הקדמונים הנהיגו לכתב נוסח זה לאפוקי מדעת האדונים שהובא לקמן בטור סי' פ"ק דס"ל דאינו חייב הבעל לשלם הפחת כ"א בנגנבו ונאבדו אמנם בישנן בעין ועושין מעין מלאכתן הראשונה אע"ג דבלו אין הפחת לבעל ויען שלפעמים הבעל מוחזק יוכל לומר קי"ל כהנהו רבוואתא לכן התקינו נוסח זה לצאת ידי כל הסברות שלעולם יהיה הפחת והיתרון לבעל י"ש וכן דן מוהרשד"ם א"הע סי' קכ"ז וסו'סי קפ"ז וקרוב לודאי דנוסח זה היה גם בימיו,

אכן בתר דנא נשתנו המנהגים ואפי' דכתבי הכי בכתובה כתיבה זו מגן שוייא ודור אחר דור שנו וישנו זה מזה וזה מזה דאילו בדורו של הרב"ד וקרוב לו מקודם נהגו הרבנים היפך מוהרשד"ם דהוה מארי דאתרין והם דנו דאם נגנבו או בלו שאינם ראויים לאותה מלאכה ההפסד לבעל וכמ"ש הרב"ד בא"הע סי' פ"ג משם ה' מוהר"ב עשאל והכי אמר מר דכשהאשה באה לגבות ש"ע אינו משלים לו כיון שעושין מעין מלאכתן מכח המנהג ומכח התקנה שתקנו פה שלוניקי מקרוב לכתב רול הש"ע בפ"ע ולהגבות לה הש"ע ע"פי הרול ע"כ וזה כדברי הגאונים שהביא הטור והרי"ף כתב דכן נהגו הגם שהרב"ד גופיה בסי' מ"ה רוח אחרת איתו ומר קדאין לדינא דגמרא דהפחת והיתרון הוא לבעל אפשר דבתר הכי נתברר לו המנהג ואחריו נגרר מוהר"א איסטרוסא בע"ס יר"א בתשו' כי באה בס' ידי דוד סי' ל"ח וכתב וז"ל והגם שאינו כתוב בכתיבה כל כלי וכלי ולדעת מרן וסיעתו חזר הדין הפחת והשבח לבעל וכן עלתה הסכמת גדולי האחרונים מוהרשד"ם ומוהרש"ך ומוהרח"ש ומוהר"ש הלוי ז"ל מ"מ אנן בדידן הוקבע המנהג כהוראת הגאוני' כמ"ש הרמב"ם ונהרא נהרא ופשטיה כמ"ש מרן הרב"ד בא"הע סי' פ"ג וכו' וכן מנהגנו בגביית הכתובה ובהשבון דכל שעושים מעין מלאכתם אין פוחתין ואם הותירו הוא לו וכו' עי"ד אולם רבני דורו סרכין תלתא ה' מוהר"י מנשה ומוהרד"ק ומוהרש"ג בתשובה שם בס' ידי דד סי' ט"ל ובס' בא"המ סי' פ"א העירו לנו דגם מנהג זה נשתנה והונהג מנהג חדש דאתייא דלא כמאן והוא דהפחת הוא לבעל והיתרון הוא לאשה בין בנדונייא ושימושי ערש בין בתכשיטי זהב וכסף דאם פחתו פחתו לבעל ומשלם הפחת ואם הותירו הותירו לה ביוקרא והמה בחכמתם עם שתמהו על מנהג זה דהוא דלא כמאן ובפרט דהוא היפך רבני שלוניקי ומרן הרב"ד גדול האחרונים עכ"ז החזיקו במנהג לעשות כן היכא דאיתיה קמן הרול (אבל לא היכא דנאבד וליתיה קינן דהבו דלא להוסיף עלה) ע"ע גם הגאון מו"הר בס' שע"א א"הע סי' ל"ב דצ"ו ע"א עמד על המנהגים הללו ותהי בהו ובקש ליישבן עי"ד:

ברם גם מנהג זה דהעידו עליו רבני מאתין ארבעה מלכים דלעולם הפחת הוא של הבעל חזינא ביה תייוהא אחרינא דאנכי הרואה גדול שבדורם הרא"בד בס' תפארת אדם א"הע סי' יו"ד שכתב וז"ל לפי שנהגו במטלטלי נדונייתה שנוטלתן כמו שהם ואם הותירו או פחתו מחמת יוקרא וזולא הוא שלו ע"כ וכן ראיתי בתשו' כ"י להרב המובהק כמו"הר שלמה נאחמאש ז"ל אחד מח"ור הדור ההוא שמתברר מדבריו שהמנהג כן. הרי שינוי אחר דפחת דזולא הוא שלה וזה ימים ושנים ששאלתי להשמאי הבקי שבשלוניקי ידי"ן הרש"ש צ"רו ואמר לי דכן הוא המנהג עכשיו דהפחת הוא לבעל ודוקא פחת מחמת

בלוי אבל פחת דזולא לא כי הזולא והשבח הוא לאשה וכאשר כתבתי בהגהותי לס' יאודה יעלה א"הע סו"סי ו':

ופה סופיאה נוהגין דאם פחתו או הותירו הוא לבעל ככתוב בכתובה וכמובן מתוך דברי הז"נא דרס"ט ע"ב ואף אם לא היה ברור לנו המנהג עכ"ז היה לנו לדון מן הסתם כפי הכתוב בכתובה וכמ"ש הכנ"הג בסי' פ"ח הגה"ט סקי"ג וכן העלה מו"הר בס' שע"א שם דצ"א עג"ד, והגם דהרב מוהר"ר ב"ח שם בסי' ל"ג כתב דיש לצדד לדון כהוראת הגאונים ולא כלישנא דשטרא דרובא דעלמא נהגו כהוראתם יפה השיבו תשובה נצחת מו"הר שם בסי' ל"ד והקהיל קהלות סברות הפוס' דרובא דרובא אזלי בתר דינא דגמרא ומינה דבמקום דלא ידעינן מנהגא היאך הוא דאית לן למיזל בתר רובא כ"ש היכא דכתיב בשטרא בהדייא היפך סברתם עי"ד נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, מה גם דבסופיאה הוי אתרא דלא כתבי כל כלי וכלי בפרטות דלדעת מרן בכי הא גם הגאונים לא אמרוה:

ודוק:

י"ז כן הביא הנוסח הרב"ד בד"סה ע"ד ובסופיאה אין נוהגין לכתב ומאתאן זוזי דחזו לה. ובאזמיר נוהגין כן וכתב ה' שבט בנימן בסי' קמ"ג דזו ראיה שהק"ור נכלל בכלל התוס' מדלא כתבי בר ממאתן זוזי י"ש: (י"ח) הכי כתבינן בשלוניקי מימות עולם וכאשר העתיק כן ה' תורת חסד בסי' קמ"ו והוא מקור נפתח בש"ע סי' ק' וז"ל ועכשיו נוהגים לכתב בכל הכתובות ששעבד לה כל נכסיי מקרקעי ומטלטלי מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה ומ"מ לא נהגי לגבות ממטלטלין שמכר או נתן וכו' מפני ת"ה והכי נקיט לה הרש"בץ שם וכן נוהגין בפיליפופולי ובפאזארגיק אך ראיתי לה' נח"ש באות נ"ט שהאריך להוכיח דלא נכון לעשות כן למכתב בכתובה לשון אגב יעו"ש טעמו והגם דהוא בא לחלוק על עיקר הדין מכח חילוקים וסברא וכמו שכ"ר לה' יד"א בסי' ק' הגה"בי סק"יב שהביא משם ה' פנים מאירות שדחה דברי הנ"חש י"ש נראה דפה סופיאה נקטי הכי שהרי בדקתי איזה כתובות וראיתי שאין כותבין תיבות מק'ואמ רק קבלית עלי ועל ירתאי בתראי להתפרעא וכו' מוכח דסברי וקכילו פקפוק ה' נח"ש:

י"ט כנוסח זה העתיק הרב"ד בא"הע סי' ס"ה וכתב דכל הריבויים האלה מהנו לגבות האשה כתובתה מן העידית שבנכסיו בין מקרקעי ובין ממטלטלי ושכן מצא למוהר'ימט חא"הע סי' ב' שכתב דמסתברא דעכשיו שנה לכתב כן דבכה"ג גבייא מן העדית אפי' מיתמי כמ"ש הר"א והטור והרמ"בם פ"טו מה' מל"ול וה"ה שלא תגבה פחות מהמטבעות ע"כ. ודברי מוהר"ימט הללו רמזם הכנ"הג לקמן סי' ק' הג"הט ס"ק כ"ב וע'

יד"א שם סק"ו וכ"ט. אולם הנח"ש שם באות ן' סק"ב כתב משם מוהר"ם ב"ב בתשו' קו"ק סי' קכ"ט דא"ע דכתבינן מכל שפר ארג נכסין יהבינן לה סובין דכל מילי מיטב ננהו ואם היו מסלקין אותה בקרקע כדינא דגמרא מהני לישנא הדין להגבות לה מעדית שבקרקעות אבל עכשיו מתקנת הגאונים שמסלקין אותה במטלט' כל מילי מיטב ננהו וע"פז נהגו שם באשכנז לכתב כסף צרוף ליפות כחה גם במטלט' י"ש. והכין חזינא לגדול בדורנו מוהר"ש מאטלון ז"ל בס' עבודת השם א"הע סי' כ"ד דקל"ח ע"ב שהביא משם ה' עדות ביהוסף ח"ב סי' כ"ט ול' שדחה דברי מוהר"ימט ושהרב ומוהר"ץ אשכנזי כתבו דלענין מטלט' יכולים היורשים ליתן לה המטלט' שרוצין דתנאי זה ל"מ לגבות מן המטלט' החשובים ורמז דברי הר"חש הנז' והרב"ש בסי' ס"ו ס"ק י"ד וה' חינוך ב"י בסי' קי"ט והקשה על מוהרי"מט דנעלם ממנו תשובת מוה"רם ועל הרב"ד תמה דאישתמיט מיניה כל זה ומר הוא דקאמר דאילו היו רואים מוה"רימט והר"בד תשו' מוה"רם ב"ב הוו הדרי בהו יש"ב:

ר אחריות הוא מלשון אחר שיכול לרדף אחריהם ולטרף אותם מהלוקח הרשב"ץ. וה' נח"ש פירשו באו"א:

כ"א בסופיה נוהגין לכתב פה ודלית להון אחרייות דהיינו מטלטלין וכן הביאו הנוסח הרשב"ץ והנח"ש:

כ"ב ע' ב"ד אה"ע סי' ס"ה דנ"ו עא"ב שבט בנימן סי' ע"ד, ובסופיאה כותבין בחיי ובתר דנא וע"ע להכנ"הג בסי' צ"ג הגהב"י סק"ח שכתב משם הפוס' דתיבות הללו לא באו לומר שתוכל להתפרע בחיי הבעל קודם גירושין דזהו נגד הדין אלא הכונה מחמת גירושי' ע"ש וביד"א סק"ח משם ה' נאמן שמואל סי' ע"ג:

כ"ג ע' מוהרח"ש חא'הע סי' כ"ח דקמ"ו ע"ד ולה נאמן שמואל סי' פ' דק"ב ע"ב מה שפירש בלשון זה (כ"ד) כנוסח זה הובא בתשו' הר"הג מוהרח"ש ז"ל ח"ג סי' ע"ג ואחריו הביאו אותו שלשת הרועים רבני שלוניקי הפ"מא והכ"רש וה' נאמן שמואל. הפמ"א בח"ב סי' קי"ו הביאו ורמז דברי הריט"בא בחידו' לקידושי' וע' כרם שלמה סי' כ"א וה' נאמן שמואל סי' ע"ט דצ"ה ע"ג כתב דלשון זה דהיינו מצויין וגרשמין לעדים מורה באצבע שנזדמנו להעיד אכל מאי דכתיב שם באותה כתובה ומה שנהגו לכתב כן בכתובו' ולא בשאר שטרות הוא משום שחששו לדברי הס"מק בהגה שכתב דצריך לברר עדים בגיטין ובקידושין שאל"כ כולהו עדים ורגילות הוא שעומדים שם קרוביו וקרובי האשה והו"ל נמצא א' מהם ק"ופ עדותן בטלה וכן פירשו רבותינו וכן נהגו העולם וכו' ובד"קב ע"ד כתב דלשון זה הוא ע"פ ותיקין והנהו כתוב בספר ההסכמות של שלוניקי

יע"א ובד"קנ ע"א הביא לשונו של הריט"בא הנ"ל ע"ע ובס' סם חיי סי' ו' וכבר ראינו לרבנים הקודמים להם ה"ה הרש"בש סי' ר"ל ד"מ ע"ג והרד"בז חדשות ח"ב סי' ת"שו וח"ד סי' מ"ז והש"ך בח"מ סי' ל"ו סק"ח שכתבו ג"ך דצריך ליחד עדים בעת הקידושי' מטע"ז דנמצאים שם קרובים ופסולים ע"ע וע"פ דבריהם לשון זה הנו נצב על עולו"תו לישנא מעלייא. אולם בסופיאה אינם כותבים בכתובה כדברים האלה ומתחילין דף הב' בנוסח זה. אלה דברי הברית והדברים אשר נדברו והותנו בין הזיווג הנאה מהחתן פב"פ עם הכלה פב"פ בשעת כניסתם לחופה והתנו ביניהן כולן תנאים גמו' ש"וק כתנאי ב"ג וב"ר וכו'. ובפאזארניק ופיליבי כותבין נחנו העדים הח"מ מצויין היינו בשעה שהתנו החתן והכלה הנז' תנאים אלו אשר נזכירם וכו' ואינם עולים על שפתותיהם לא סיכום הנדונייא והכתובה והתוספת אשר נזכר בדף הראשון ולא שהיו נרשמין לעדים ובאמת בראשית באי לארץ הזאת נטפלתי לדעת אם נוהגין לייחד עדים וראיתי שלא היו נוהגין כן ועם שלא האזרתי חייל לשנות נוסח הכתובה כנוסח א"מ שלוניקי מ"מ אנכי תקנתי וצויתי לש"ץ שבעת בואם להעיד ולסדר הקידושין יבררו מי המה העדים וכהסכמת כל הפוס' הנז' באין חולק. ואח"ז ראיתי להרב באר מים חיים בס"א א"הע סי' ט"ו שכתב דבמקומות רבים אין כותבין היינו מצויין ונרשמין לעדים וכו' י"ש (כ"ה) הטעם שחוזרין לכתב פ"ב בדף הב' הק' ור' והתוס' והנדונייא שאם יפול שום ספק באלו להחמיר עליו מכח השבועה. הרד"ק בסי' ידי דוד סי' ט"ז וע"מש אני הדל לקמן סי' קי"ח אות:

כ"ו הגם שכותבין כן בדף הראשון ובדף הב' עכ"ז נהגו בשלוניקי שאין מגבין ק"ור מעולם וכמ"ש הרב"ד בא"הע סי' ס"ט דס"ו ע"ד והגם שמוהרש"דם בא"הע סי' קכ"ו וקכ"ט הרבה להציב אפו נגד האומרים דבשלוניקי נהגו שלא להגבות ומה גם דאיכא שבועה וכמבו' שם מ"מ אחריו נהוג עלמא שלא לגבות והכי נקטי רבנן בתראי להלכתא ע' ידי דוד סי' ך'. גם מו"הר מוהר"חג בס' צל הכסף ח"א אה"ע סי' י"ג ד"ב ע"ג העיד לנו כן והוא היה אב"ד של יתומים זמן רב:

כ"ז עמ"של בסי' קי"ח בביאור תיבות אלו וע' עדות ביעקב סי' כ"ה דנ"ט ע"א וסי' ל"ו דפ"ט ע"ד. ופ"ס כותבין באופן זה ואם ח"ו יפטר החתן הנז' תחילה אזי בין תשאר לו ממנו זרע ובין לא תשאר לו ממנו לעולם תגבה היא כל סכי כתובתה ונדונייתה ותוס' ע"פ הרול הרשום מטה כפי הסכמת ותיקין ק"ק שבעירנו יע"א י"ש:

כ"ח תנאי זה כבר הונהג לכתב בזמן מוה"רשך ז"ל ועמ"ש בח"ג סי' כ"א ע' כנ"הג סי' קס"ה הג"הט ס"ק כ"ו וכתב הר"בד בסי' ק"ב דע"פ תנאי זה שנתפשט לכתב בכל' הכתובו' לצאת ידי מחלוקת גם התוספת יש לו לגבות קודם חליצה ושכן המנהג פשוט וכ"כ

הי"דא בסי' קס"ה הג"הט ס"ק טו"ב משם הר"במ ח"א סי' ץ' וכ"כ ה' אשדת הפסגה בא"הע סי' ט' משם מוה"רי פראנסיש ושהסכים עמו מו"הר מוה"ריד בנוסח כתובו' של רבני פטרץ שכתוב בהן כיוצא בזה וכ"ד מוה"רא אמאריליי"ו שם בתשו' סי' יו"ד ומה נאה לפ"ז מנהג סופיאה שכותבין בפי' לעולם תגבה כל סכי כתובתה ונדונייתה והתוס' כי לפי מנהגנו אינן מפרשים על התוס'. אך בפיליבי כותבין סתם וז"ל ואם ח"ו יפטר הוא תחילה אזי תגבה היא כתובתה ע"פי תקנת והסכמת הרבנים הקדמונים שתקנו בע"ת אנדריאנופולי וכ' בפאזארניק ואינן מבארין אם תשאר זקוקה ליבם מה תהיה משפטה?: וע' גנזי חיים דע"ט שהעיר על מנהג אזמיר שלא לגבות ליבמה התוס' והמתנה רק הפחת ובס' שערי רחמים הנד"מ ח"ב אה"ע סי' ל"ב דקי"ג כתב דמנהג זה אין ל"ו לא שורש ולא ענף בפוס' כ"א באזמיר שכן נהגו אך בכל חלוצה הדין נותן שקודם שתחלץ תגבה כתו' ונדונייתה ותוס' מנכסי בעלה ככל האלמנות אין נגרע דבר וכן העלה מו"הרי ישראל בהסכמתו שם:

כ"ט פ"ס כותבין שיחיה ששים יום אחר פטירתה ובפיליבי כותבין מאה ושמנים יום ונהרא נהרא ופשטיה. אך בפאזארגיק כותבין בחייה ולאחר פטירתה ק"פ יום וע' מה שפלפל על נוסח זה ה' אשדת הפסגה בחא"הע סי' ט' דנ"ד ומה שיש לעמד בעיקר התנאי דהוי אסמכתא ע' שבט בנימן סי' צ"ח מה שיישב:

ל ע' פירוש דברים אלה למוהרש"ג בס' משפטים ישרים תחה"מ סי' ב' והובאה תשו' זאת בתשו' מוהר"י חאנדאלי תי' ט"ו ע"ש בדק"ו ע"א: (ל"א) ע' לעיל סי' קי"ח מ"ש בביאור תיבות הללו ובסופיאה כותבין באופן שהכניסה ליורשיה ויורשי כתובתה:

ל"ב פ"ס כותבין פה ואם ישאר לו ממנה זרע שיחיה ס' יום אחר פטירת אמו אזי לא יחזיר לו כלום אלא הוא יורש את הכל כדין תוה"ק ונראה טעמם דהיינו לכפל התנאי. אולם על מדוכה זאת ישבו ה' שבט בנימן בסי' ק"ץ דנ"ד ומר בריה בסי' רפ"ה והעלו דבכה"ג א"ץ לכפל התנאי ע"ש: (ל"ג) בסופיאה כותבין ונתחייב החתן הנז' שלא יארס ולא ישדך ולא ישא שום בת ישראל אחרת וכו', ובפיליבי אינם כותבים רק שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה ותו לא וכן בפאזארניק:

ל"ד עמ"ש לעיל בסי' א' אות א"ג.(ל"ה) עמ"ש שם ובאות ל"ד: (ל"ו) ע' להב"ד א"הע סי' ק"ד שכתב דתיבות אלו באו לאפוקי אפי' שנפלה יבמתו לפניו וע' צל הכסף ח"א סי' ג' דפ"ד ע"ג:

ל"ז בסופיאה מוסיפין כאן ואם ח"ו יעבר וישא אחרת תחילה יפרע לה כל סכי כתובתה נדונייא ותוספת משלם עספ"א ויפטרנה בגט כשר כדמ"וי מ"כ עמש"ל בסי' א' אות ל"ה:

ל"ח עמש"ל בסי' א' אות מ"ג ומ"ד:

ל"ט פ"ס כותבין בז"הל וכן נתחייב החתן הנז' שלא לגרש את הכלה הנז' שום מין גירושין שבעולם כ"א מדעתה ורצונה ורצון א' מקרוביה היותר קרוב לה וברשו' ב"ד וכן נתחייב שלא יסיתנה וכו' ועמש"ל בסי' א אות ל"ו דרשות ב"ד לא קאי רק אתנאי הגירושין ולא אתנאי דשלא לישא אשה אחרת עליה וכמנהג שלוניקי יעו"ש, ובפיליבי כותבין בז"הל ע"הת שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה ושלא יגרשנה בלתי רשות ב"ד וכ"כ בפאזארניק ומשמע דקאי אתרוייהו ועמ"ש שם אות מ"א דסגי ברשות ב"ד דוקא: תנאי זה הזכירו מרן מוהריק"א בתשו' לס' נשים דיני כתובה סי' ד' מיהרח"ש א"הע סי' ד' וכ"ה. עדות ביעקב סי' ע' דקפ"ו וע' יאודה יעלה הנד"מ חא"הע סי' י"א:

מ"א פ"ס אינן כותבין הדברים הבאים ואפי' אם יוציא וכו' אמנם עיקר יסודתו בזמן הרב חסדאי הכהן ומוהר"י די בוטון ז"ל וכמ"ש בספרו עדו"בי סי' כ"ה דנ"ט ע"ג וז"ל נתקנה תקנה זו כעשר שנים ע"פ רבני העיר הי"ו דאפי' יוציא כתב הודאה מהכלה שהודית שקבלה כתובתה לא יועיל כלום זולת אם יהיה חתום בכתב ההודאה א' מהחכמים הרשומים שבעיר ושיבאר טעם ואמתלאה למה נעשה כתב ההודאה ההוא וכו' וכ"כ בסי' ל' דס"ו ע"א ובסי' ל"א והרב"ד בסי' פ"ד העתיק נוסח תנאי זה בשלימות ככתוב לפנינו. וע' שבט בנימן סי' ק"ך ועוד לו בסי' רל"ח ורמזתיהו לקמן בסי' קי"ח על ס"ח:

יו"ב תנאי זה הזכירו ה' שו"ג בתשו' אהל יוסף חא"הע סי' כ' ג' דאם בשעת הקידושין לא יש אח לחתן ועדיין אביו קיים צריך לכתב עד שלא תשאר זקוקה ליבם לבד אם מת אביו ואין לו אחים דאז א"צ לכותבו כלל וזהו הנקרא חצי תנאי י"ש ואך בסופיאה ובפיליבי אינם כותבים תנאי זה כלל רק תנאי אחי החתן שנשבע לפוטרה בחליצה וכו' ובפאזארניק אין כותבין כלל. ומזה ימים שגם תנאי זה נתבטל פה סופיאה מלכותבו ואין משביעין לאחי החתן מכל וכל וכבר מחיתי בש"ץ ונעשו כחרשים וע' למו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ד ע"ג מ"ש על תנאי זה דשבועת אחי החתן. (מ"ג) ראיתי לעמד אם יבא לפנינו שטר כתובה וחסר משם איזה תנאים הנהוגין להכתב כמו תנאי ההשבון או תנאי הגירושין וכיוצא או איזה תנאי מהתנאים הכתובים בדף הראשון מאי נידון ביה אי אמרינן דאע"ג שלא נכתב כנכתב דמי או"ל. לפי שראיתי מבוכה בין הפוס' ראשונים ואחרונים וכאשר אבאר:

הנה גדול אדונינו הרמ"בם ז"ל כתב בפי"ו מה' אישות הלכה ז' והובא בטור א"הע ר"סי ק' וז"ל כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמעם שכתבו בכתובה מקרקעי ומטלטלי הרי שלא כתב כך אלא נשא סתם אם היה יודע בתקנה זו של גאונים גובה

ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מתיישבין בדבר הרבה שאין כח בתקנה לדון בה לפי שלא נתפרשה כדין תנאי כתובה שהם תקנת סנהדרי גדולה וכו' וכ' ה"ה דעת רבינו שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כנכתב דמי שאין זה תנאי ב"ד כיון שנתחדש אחר הגמרא עכ' (וכיו"ב כתב עוד בדין כ"ב וע' לה' משנ"ל שם) ודברים אלו העתיקם מרן ב"י שם וקבלם בשתיקה דמבואר מזה דאם חסר בכתובה א' מהתנאים הללו דהשבון וחיזוקי כתובה וכיוצא שנתקנו אחר התלמוד אין לומר בהם דכאילו נכתב דמי אע"פ שכבר נהגו כן בכל המקומות מאחר דנתחדשו אחר הגמרא וכההיא דגביית מטלטלין דאע"פ דכבר נהגו כן בכל המקומות עכ"ז אם לא נכתב ל"א כמי שנכתב. אולם באמת אמרו ד"ת עניים במק"וא ועשירים במק"וא דבח"מ סו"סי מ"ב עמ"ש בטור שם וז"ל כל הלשון שרגילין לכתב בשטרות אפי' אינו מתיקון חז"ל אלא לשון הדיוט שנהגו כך לכתב במקום ההוא הולכין אחריו ואפי' לא נכתב דנין אותו כאילו נכתב כתב מרן הר"בי דכ"ד רש"י והתוס' והר"אש בב"מ דק"ד ושכ"פ הרש"בא בתשו' ושכ"כ נ"י בשם ר' האיי ור"ח ז"ל ונרגש מדברי הרמ"בם אלו דהויין תייובתיהו ונדחק ליישב דהרמ"בם מיירי למקומות דלא נהגי כלל המנהג או במקום שאין המנהג פשוט בכ' המדינו' י"ש ועפ"ז העלה שם על שלחנו הטהור דינו של הטור במוסכם גם בתשו' לדיני כתובה סי' ו' כתב להדייא בכתובה שהשמיטו ממנה תנאי דכנכתב דמי גם לדעת הרמ"בם מאחר שהוא מנהג פשוט לכתב כל העיר והר"שך שם בס"ק ל"ו רוח אחרת איתו דהא דאמרינן דכל שלא נכתב הרי הוא כנכתב היינו היכא שידוע שידע מזה אבל אם המתחייב לא ידע מזה אע"פ שנהגו הדיוטות כן אין דנין אותו כאלו נכתב וע"פז יישב דל"ת דברי ר' האיי כי הובאו ב"י סי' מ"ב אדרבי' האיי שהביא הוא עצמו בסי' מ"א יעו"ש. נמצא דספקא דידן תלוי במחלוקת הרב"י והר"שך בהבנת דברי הרמ"בם דלס' הר"בי יוצא דכל תנאי הנוהג להכתב בכתובה אף אם לא נכתב כנכתב דמי יהיה שאותו התנאי הוא מתקנת חז"ל והסכמת הקהל או שנהגו כך. אך לפי הש"ך אינו תלוי בזה רק בשידע המתחייב נוסח התנאים וא"כ בנוסח כתובות שלנו שלא אחד בהם שידע מה המה החייובים והתנאים הנעשין אמרינן אם לא נכתב הרי לא נכתב ואינו חייב באותו התנאי. ובר מן דין כבר רבני הפוס' המציאו מחלוקת בזה בין הריט"בא והרש"בא ור' האיי עס הר"אש בענין נאמנות וכיוצא אי אמרינן כל שלא נכתב כנכתב דמי ויוכל המוחזק לומר קי"ל כמ"ד דבעינן דוקא נכתב ע' כנ"הג ח"מ הג"הט ס"ק ע"א ובסי' ס"א הגה"ט סק"ה וסי' ע"א הגהב"י סקי"ט חש"ש סי' מ"ב הג"הט ס"ק ל"ז וסי' ס"א הג"הט סק"ט מט"ש סי' מ"ב הג"הט ס"ק כ"ה וסי' ס"א הג"הט סקי"ב וסי' ע"א הגהב"י ס"ק כ"ד, כי מן הבאר' נראה דמ"ש הכנ"הג

בה"המ סי' מ"ב הג"הט ס"ק ס"ח וז"ל נהגו לכתב בכתובות כמנהג שו"ם ואם לא נכתב באחת כמי שנכתב דמי מוהרו"ך הו"ד בס' משאת בנימן סי' י"ב ע"כ ונקיט ליה בסתם וכ"כ מוהרשד"ם א"הע סי' קע"ג על תנאי השייור דהיה איפשר לומר שכיון שנתפשט המנהג כ"כ אע"פ שלא התנה הו"ל כאלו התנה ולפי האמור שנוי במחלוקת וכמו כן ההיא דכתב הכנ"הג בא"הע סי' קס"ה הג"הט ס"ק כ"ז דאם נהגו לכתב בכתובות שתגבה כתובתה אפי' נשארה זקוקה ליבם ובכתובה אחת לא נכתב איז בכך כלום דאע"פ שלא נכתב כנכתב דמי י"ש ולא הזכיר חולק וע' יד"א שם ס"ק ח"י גם זה מידי מחלוקת לא יצאנו דהני נמי בהני שייכי אך דא עקא ולא אוכל שאתו מה שהביא שם הכנ"הג דכ"כ מוהרא"ש סי' כ"ט וכן העתיק הרב"ד בא"הע סי' ק"ב דבריו שכתב וז"ל שאם המנהג לכתב בכל הכתוכו' כן אפי' אם לח נכתב כנכתב דמי אפי' ליכא אמתלאה במה לתלות מה שלא וכתב ושכן כתבו ועשו מעשה רבני העיר וכו' עי"ד וזוהי שקשה דמוהרא"ש הוא מכת האומרים דאין לעשות מעשה כדברי הרא"ש וכתב בתשו' דכמה פעמים בא מעשה לידם בשטר שאין בו להמנות והשביעו את הלוה וכמ"ש הכנ"הג משמו בח"המ סי' ע"א סקי"ט ומאי שנא בכתובה שפסקו ועשו מעשה לעשות תנאי שאינו כתוב כאילו כתוב וכעת אין ס' תורת אמת ומוהרא"ש תחת די לראות הדברים בשרשן וע' לה' אדמ"ק סי' ל"ו דנקיט בפשיטות בתנאי כתובה דאף שלא נכתב כנכתב דמי ואיתיה בהשג יד מפי קדוש ה' חסר לאברהם בא"הע סי ב' ד"ה ע"ד מדברי ה"ה הנז' בראש אמיר והיה בידו להשיגו מכל דברי הפוס' הנז' וע"ע בס' עבודת השם א"הע סי' כ"ד דלק"ח ע"ד בכתובה שלא נכתבה תנאי להתפרעא מכל שפר ארג נכסין וכו' שתלה הדבר במחלוקת: הנז':

מ"ד שבועה זו אינה אלא על התנאים הנכתבים בדף ה"ב אבל לא על החייובים הנכתבים בדף הראשון מוהרח"ש ח"ג סי' מ"ד. וע' ירך אברהם חא"הע סי' ה' שחלק עליו ומוהרד"ק בס' ידי דוד סי' ט"ז כתב עליו דבמה כחו גדול לחלוק על מוהרח"ש וכתב שגם ה' שבט בנימן סי' ש"א כתב כן יעו"ש ועמ"ש אני הדל לקמן סי' ע' וקי"ח וקנ"ד בזה בס"ד:

מ"ה) ז"ל התשב"ץ שם בריש הסימן בכל השטרות נהגו לכתב הזמן בסוף השטר לפי שהרבה פעמים מקבלין העדות ואין כותבין השטר עד לאח"ז וכו' ובגטין א"א לאחר החתימה שאין חותמין אלא ביום שצוה הבעל וכן בכתובות אע"פ שאיפשר לעשות כן אבל כבר נהגו לחתם השטר ביום הנישואין בפרסום גדול ע"כ בין בגטין ובין בכתובו' כותבין הזמן תחילה עי"ד ואנן בדידן דנהגינן לכתב הכתובה בשני דפין רבנים הקודמים

תקנו לכתב בדף הא' הזמן תחי' ובדף הב' הזמן בסוף ויצאנו י"ח כולם ומ"מ מבואר דעיקר מה שתקנו לכתב זמן בכתובה אינו אלא משום טרפא ולא משום הקדושין לידע באיזה יום נתקדשה וכ"כ להדייא הרשב"ץ שם בראש דבריו וז"ל מ"ש בכתו' ושטרות זמן הוא שאם יצאו שטרות אחרים על הבעל או על הלוה אי אם מכרו נכסיהם לדעת מי הקודם ויהיה נפרע תחי' ואע"פ שאם אין זמן בכתובה או בשטר אינו נפסל וכו' עי"ד וכן מבואר מדברי מרן בש"ע סי' זה ס"ד שכתב בנאבדה אי ידעי סהדי זמנא קמא כתבי ואי לא ידעי כתבי מהשתא ובמוחלת אין כותבין אלא מזמן של עכשיו ע"כ וה"ט דעיקר הזמן משום טרפא וק"ל דבגיטין דטו"ב נחלקו ר"י ור"ל על מה תקנו זמן בגטין דר"י אמר משום שמא יחפה על בת אחותו ור"ל אמר משום פירי וקי"ל כר"י דעיקר התקנה היא שמא יחפה על בת אחותו שהיא אשתו ושמח תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותנו לה וכשמעידין עליה בב"ד מוציאה גט ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה עי"ש וכפ"ז אמאי לא חשו רבנן כן בקידושי' ויצריכו שיהיה זמן בכתב מיום שנתקדשה שמא יחפה על בת אחותו שזנתה תחתיו בעודה מאורסת לו והוא אומר שאחר הזנות נתקדשה ומאי שנא זו מזו. ונלע"ד דלא דמו אהדדי דבשלמא בגט בעודו מחפה על בת אחותו לא קעביד איהו איסורא שאינה תחתיו עוד דמיום שידע הוא שזנתה יפרש ממנה ולא יבא אליה עוד רק שעכ"ז ב"ד יהרגוה בעבור האיסור שעשתה ותהני נה גטה להצילה מחנק אבל הכא ליכא למיחש שאם באו עדים שזנתה יאמר הבעל היום נתקדשה דעפ"ז היא מותרת לישב תחתיו ולא יוציאוה ב"ד מתחת ידו וא"כ יהיו כל בעילותיו באיסור להא לא חיישינן ודוק: (מ"ו) אם אירע טעות בזמן ע' יד"א ס"ק נ"א והנמש' דבמחלוקת הוא שנוי אם מועיל קיום וכבר אספתי בזה במז"הג שלי סי' קי"ט וכתב ה' ירך אברהם בא"הע סי' ג' דאם הטעות בזמן היה בדף הא' אם בדף הב' כתוב כראוי לכ"ע מהני קיום בראשון דאחר אחרון אזלינן י"ש וכ"כ הז"לא בדרצ"א ע"א הן עתה ראיתי לה' מר בריה דה' שבט בנימן בסו"סי רפ"ו דאחר שהאריך בזה כתב וז"ל דמאחרי שבת בסברה להקל ה' בית יאודה ורבו והרב"ד וה' שפת אמת ומוהר"י ממיץ וה' בית אברהם וה' דרך המלך ועילא מנהון הר"הג מוהריט"א ז"ל מלבד כמה רבנים אחרים שהסכימו עמהם ועשו מעשה רב יש להתיר בשופי כנלע"ד א"ד ז"ל:

סימן סז

א ס"ה ש"ע כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אפי' ק' אין לה.

וה"ה תוספת כנ"הג הג"הט סק"ד משם מוהרימ"ט וע' תפארת אדם א"הע סי' ד': ב ס"ט ש"ע נשא חרשת או שוטה וכתב לה ק' מנה וכו' נוסח כתובה לפקח שנשא חרשת ע' בס' שבט בנימן סי' רי"ט ורכ"ג ועד"ר והנמש':

ג סיו"ד ש"ע ואם ב"ד הם שהשיאו החרש וכתבו לו כתובה וכו' נוסח הכתובה וכו' ע' מה שרמז בזה בפ"ת סק"ב וע' שבט בנימן סי' ר"ט:

סימן סח

א ס"א ש"ע כל שכתובתה ק' או שלא תקנו לה כתובה וכו' ע' מה שפלפל בזה בס' חוקי חיים סי' ד"ן דקי"ח:

ב שם ש"ע כל המתיחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לו טענת בתולים. היה נראה דדוקא בטוענת שבא עליה אבל אם שותקת וכ"ש אם מודית שלא בא עליה ודאי יש לו ט"ב. מיהו מדברי רי"אז נראה דדעת הפוס' דבכל גוונא אפי' לא טענה היא כלום אלא שותקת אין לו טענת בתולים ה' בעי חיי חא"הע סו"סי ח"י מבואר מדבריו דלא חזר בו אלא בשותקת אבל לא היכא דמודית שלא בא עליה. והב"ש בסק"א הצ"ע אי בכ"הג דטוענת בתולה היתה ואינה טוענת שבא עליה אי נאמנת במגו י"ש ויש לתמוה על שני הנשיאים דלא זכרו דברי התוס' בכתובות ד"ט ע"ב ד"ה אבל דכתבו דמ"ש בש"ס דאינו יכול לטעון ט"ב משמע בכל ענין בין שאומרת שבא עליה מן האירוסין בין שאומרת פתח נעול מצא דביאודה נאמנת במגו דאי בעיא אמרה באירוסין בא עליה וע"ע:

ג עתה שנתפשט המנהג הרע להתיחד המשודך עם המשודכת כאיש ואשתו ואין מכלים אין לו טענת בתולים אף להפסידה כתובתה ה' בעי חיי שם ותיבת אף כדי נסבה דדוקא להפסידה כתובתה הוא דמהני אך לא להתירה לבעלה וכמ"ש הב"ש בסק"א וז"ל וכל זה איירי לענין ממון אבל לענין איסור נאמן לאוסרה על נפשו כמ"ש בש"ס עכ"ד וקושטא קאי דהכי איתמר בש"ס ד"ט ע"ב.

ומכח זה לא אדע שכ'ול דברי מי שגדול אי"ש ירושלם הרב מעשה איש בא"הע סו"סי ט"ו שכתב וז"ל וגם בנ"ד דבעודה ארוסה היה מתייחד עמה והיה עושה פרצות דבכגו"ד נאמנת לומר נאנסתי קודם הקידושין במגו דאי בעייא אמרה ממך נאנסתי והיתה נאמנת וכו' מש"אכ בנ"ד דהיא משנה ערוכה ופסקה הרמ"בם והטור והיא הלכה פסוקה כל המתייחד עם ארוסתו בבית חמיו אינו יכול לטעון ט"ב וכו' עי"ד דמבואר מהם דהך מתני' נאמרה אף להתירה לבעלה ולפי האמור לא כן אבי':

! ד ס"ז ש"ע כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה אם הוא כהן הרי היא אסורה עליו. לנו לדעת אי איסור זה הוי מ'ת או מדרבנן דהנה באשת כהן שזנתה בודאי התם פשיטא

דאסורה עליו אף אם הוא באונס וכמ"ש בש"ס בכמה דוכתי ומהם ביבמות דנ"ז ע"ב דמפיק לה מקרא דוהיא לא נתפסה הא נתפסה מותרת ויש אחרת שאפי' נתפסה אסורה וזוהיא אשת כהן והו"ל לאו הבא מכ"ע וכמ"ש בש"ס אבל בכי האי דלא ידעינן שזנתה ולא סוחזקה טומאה עליה אלא עפ"ד אי בכ"גוד גוך הוייא איסורה מ"הת או"ד בכנה"ג מדאורייתא שרייא כיון דליכא עדים רק חכמים אסרוה ע"פ דבריו ונ"מ דהיכא דיש ספק פלוגתא דרבוואתא אי אסורה עליו או"ל אזלינן לקולא: ולפום ריהטא נראה להוכיח דגם בטוען פ"פ הוי אסורה עליו מדאורייתא דהכי איתא בש"ס כתובות ד"ט אר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו ופר"שי וא"עפ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא ע"פי לגבה נפשיה הוי מהימן לשויי נפשיה חתיכה דאיסורא. ומאחר דעיקר האיסור הוי מטעם דשוו א אנפשיה ח"דא ור"ל דכל לגבי דידיה הו"ל כזנתה בודאי. הלא כתב מוה"רם ד"ב בתשו' סי' ז"ן דאיסור זה דשאח"דא הוי דאורייתא ואני הדל בהגהותי לס' יאודה יעלה חי וד סי' א' רמזתי לרב רחומ'אי מוה"רא ברכה נר"ו בס' ויקרא יהושע סי' א' ד"ד ע"א שהביא כמה פוסקים שכ"כ (תיכעת אין בידי הספרים הנז' לא זה ולא אותו) ותו אמרינן עליו בש"ס ליישב מימרת ר"א דהקשו עליו מברייתא דה"ק אין האשה נאסרת על בעלה בע"א אלא בב' עדים וקנוי וסתירה אפי' בע"א ופ"פ כב' עדים דמייא ע"ש וכיון דהו"ל כב' עדים המעידים שזנתה שהרי דבר ברור היא לו שנבעלה מי שם פה לומר דאיסורו מדרבנן דאם באו ב' עדים ומעידים שהאשה הזאת זנתה היכול נוכל דבר דאסורה מדרבנן (יע' פ"ת סק"ד שכתב משם מוהרי"בל וש"פ דס"ל דמטע"ז כיפין אותו להוציא ואפי' לס' החולקים מ"מ לענין חומר האיסור הו"ל כב' עדים יעו"ש) או אינו אלא מדאורייתא ולכן לא התירו אלא בס"ס דאין אנחנו מפילים דבר ממה שהעידו שנבעלה רק דיש לנו תרי ספקי באופן הבעילה ומשו"ה שרייא לבעלה כשהיא אשת ישראל אבל בחדא ספקא לא שרייא וכד הוינן בה מכיפיה מבריך מדאצריך הש"ס ס"ס ולא קשרי בחדא ספקא ש"מ דאסירא מדאורייתא דאם נאמר דמ"הת אינה נאסרת האשה על בעלה אפי' ישראל רק כשיש עדים שזנתה תחתיו ואתו רבנן ואמרו דאף באומר שזנתה אשתו תהא אסורה עליו עדיין איכא לאקשויי דבאומר פ"פ תהא מותרת דאף אם נאמינהו שזנתה הלא איכא ספק אם הוא תחתיו ובחדא ספקא לשרי ככל ס"דר ואפי' באשת כהן דהא ליכא הכא עדים כ"א ע"פ דבורו ומדבעי בש"ס דיקא ס"ס מבואר דעיקר האיסור הוי מדאורייתא אפי' באמירתו ולכן הוצרכנו לס"ס ובדליכא ס"ס אסור. והכי נקיט לה הרמ"בם פי"ח מה' א"ב הלכה יו"ד כהן שקדש גדולה או קטנה וטען שמצאה דרוסת איש נאסרה עליו מספק וכו' שאין כאן אלא ספק אחד וס' איסור בשל תורה לחומרא.

גם הטור ז"ל כ"כ וז"ל ובחדא ספקא הולכין להחמיר כשל תורה עי"ד ובב"ש סקי"ב: ואל תש בני מההיא דאמרו בש"ס דיו"ד ע"א חכמים תקנו לבנות ישראל לבתו' ק"ק ולאלמנה ק' והם האמינוהו שאם אמר פ"פ מצאתי נאמן דמוכח מהכא דנאמנותו הוייא מדרבנן דז"א רק כונת הש"ס לומר דתינח דנאמין לבעל לאוסרה עליו מטעם שאח"דא אבל להאמינו גם להפקיע חייוב ממון שיש לו אצל האשה מאיזו טעם יהיה נאמן ולזה השיבו דעיקר התקנה מדרבנן הם אמרו והם אמרו אבל לענין איסור עיקר הנאמנות הוא מדאורייתא וכאשר הוכחנו בהוכחות וראיות ברורות וטובות מהש"ס:

והוצרכתי לזה לפי שראיתי לרב אחד מח"ור זמננו מוהר"ד סתהון נר"ו בתשו' כי באה בס' מעשה איש חא"הע סי' יו"ד למאי דקאי מר במחלו' הפוס' שהביא ה"המ והובא ב"בי בטועות נאנסתי אם נאמנת דאיכא פוסקים דס"ל דאינה נאמנת סבר הרב נר"ו דיש להקל להלכה ולפסק כדעת האומרים דנאמנת מאיזה טעמים ואחד מהם כתב וז"ל כ"ש לפי מה שראיתי בס' כסא דהרסנא סי' קנ"ג שהאריך להוכיח דכל שאינו בקינוי וסתירה מה שמחמירין בספקו הוא מדרבנן וכתב דגם רמב"ם לדעת ה"המ דסובר דבטעות נאנסתי אינה נאמנת לא הוי אלא דרבנן והכריח הדבר בראייות נכוחות וג ולה שבהם הוא דהרמב"ם סבר דכתו' דרבנן ועכ"ז בטועות נאנסתי חייב ליתן לה כתובה ואם חסרון נאמנותה לגבי איסור הוא מדאורייתא לא היה מחייבו בכתובה שהיא מדרבנן אע"ג דמדאורייתא נאמנת ע"ש וגם רואה אנכי בש"מ בשם שיטה ישנה דכתב דהא דמהני ס"ס בטענת פ"פ היינו משום דל"ד לסוטה וכו' וה"מ כשהוחזק שם טומאה אבל לא הוחזק שם טומאה אין אוסרין בס"ס הרי בטענת פ"פ ל"ד לסוטה וכו' א"כ כיון דטענת פ"פ לא הוי כסוטה דמחמירין בספקא דאורייתא והא קמן שמתירין אותה בס"ס באשת ישראל א"כ הה"ן דיש לסמך ארוב הפוס' המתי' בנ"ד דטועות בריא ולפי האמור דטענת פ"פ הוי איסור מדרבנן יתכן שזהו טעם התו' שהקשו שתהא מותרת בס"ס והקשו הפוס' דהס"ס אינו מתהפך וכו' אכן ע"פ מ"ש ניחא הס"ס שכתבו התוס' לאו מדין ס"ס הוא אלא מדין ס' בעיקר איסור דרבנן שהולכין בו להקל דעיקר איסור טענת פ"פ הוא מדין ס' סוטה ואיסורו מדרבנן ולכן בהצטרף עמו ספק אחר מתירין אותו כדין כל ספק איסור דרבנן שהולכין בספקו להקל את"ד נר"ו. העתקתי רוב לשונו מפני שאין הספר מצוי והרב סמך על שני הנשיאים שכ"כ, אך עגמה נפשי כי הספרים שציין הן כסא דהרסנא והן שיטה מקובצת אינם תחת ידי כעת ולא זכיתי לירד לסוף דעתם היאך יכולין אנו לומר דאיסור פ"פ הוי מדרבנן דכפי מה שהוכחנו מהש"ס וכפי דברי הפוס' הנז' הוא מבואר כי טענת פ"פ הוי איסורו מדאורייתא ואם נאמר לחלק יהא דכתב הרב דטענת פ"פ הוי

איסורו מדרבנן היינו היכא דהיא טוענת נאנסתי דמכחשת אותו אבל בשותקת אה"ן דאיסורו מדאורייתא וכמו שנראה מריהטא דלישניה דה' כסא דהרסנא שהביא עכ"ז לא יגהה מזור דמלבד דפשטייות דברי הרב אינם מורים כן עוד בה דגם לשון השיטה ישנה שהביא אין מורה כן ומי שהספרים אצלו ישים עינו עליהם ואת אשר יבחר בו יקריב אליו:

ה שם בהגה וי"א הא דנאסרת באשת ישראל דוקא בשאינה מתרצת עצמה וכו' ע' ח"מ סק"י דאף באשת כהן אי מתרצת עלמה דקודם אירוסין נבעלה דנאמנת והב"ש סק"טו כתב דהא דנאמנת היינו באומרת נאנסתי קודם קידושין. והגאון נו"ב במ"ב סי' כ"א ה"ד הפ"ת בסק"ז עמד בחקירה זאת ומר סבר מימר דהא דנאמנת ה"ד באומרת נאנסתי קודם הקידושי' דלא אבדה חזקת כשרות דידה אף בעודה פנויה אבל לא באומרת נבעלתי מוהר"ד סתהון נר"ו בתשו' שם דס"ה עמד באורך בזה ופלפל ע"ד הגאון ישועות יעקב שכתב דבטענת נאנסתי קודם הקידושין נאמנת לכ"ע ומאי דמסיק לענין הלכה הנה הבאתי דבריו לעיל בסי' ו' לך נא ראה:

ו שם אבל אמרה נאנסתי נאמנת זהו דעת הרר"י. וע' מוהר"ם זיסקנד רוטונבורג בסי' כ"ו מה שפלפל בזה וכתב דדעת מרן דאינה נאמנת וכתב עוד שם דבנד"ז שהרגה את הולד ונחשדת על ש"ד וכן היכא דעשתה איסור דנתיחדה עם העגלון איתרע חזקתה וגם ר"י מודה דאינה נאמנת. וכ"כ הפ"ת בסק"ז משם ה' נודע ביאודה וע"ע לו בסק"ח ד"ה והנה מ"ש משם הנו"ב ומשם ה' כנס"י והמעשה שהזכיר שם בשם הכנס"י שהיה מעשה באיטלייא ברופא א' הוא המעשה שנשאל מוהר"ם הנז' וע' לעיל בסי' ו' סי"א מ"ש שם:

ז אם בעלה מאמינה ואין לבו נקפו כלל יכול לסמך על ר"י והיא מותרת לו. פ"ת סק"ח בשם הנו"ב ודעת מוהר"ם רוטונבורג שם להיפך דבכגו"ד לא מהני נאמנות בעלה להתיר יעו"ש. ח לסברת האומרים דנאמנת בטענת נבעלתי קודם הקידושין להתיר עצמה אפי' לכהן הוא בהניח דאפי' ודאי זנתה מתרת לא מקרי זונה לאסרה לכהונה אלא הנבעלת לאחת מן העריות אבל פנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה ושמא תאמר ניחוש שמא לפסול לה נבעלה לא חיישינן להכי אלא בראוה שנבעלה או שבאה לפנינו מעוברת והיא שותקת אבל לא ראוה שנבעלה ל"ח שנבעלה לפסול לה. ה' בעי חיי א"הע דכ"ח ע"ד. מבואר להדייא מדבריו דא"עג דבעלמא כל שהיא שותקת בעינן תרי רובי להכשירה ליוחסין וכמ"ש מרן לעיל סו"סי ו' מ"מ שאני התם דהרי כרסה בין שיניה מש"אכ הכא דלא נפגמה אלא ע"פ בעלה לא בעינן תרי רובי גם מוה"רד סתהון נר"ו בתשו' שם דס"ח ע"ג וד' האריך להוכיח מפי הראשונים הריט"בא והרש"בא ושיטה ישנה דכתבו כן ותמה

על הגאון בס' הפלאה בסי' ס"ח שכתב ע"ד מוה"רם דבעינן שתאמר מאיש פ' נבעלתי והגם דהרב אמרו בלשון לכאורה מ"מ האמת אינו כן י"ש וזה דבר תימה דלא בא בפיו ת' ה' בעי חיי הנז' וכבר מקודם לזה הזכירה לענין אחר. אשר מזה יש להפליא על הגאון הרב המחבר אי"ש ירושלים ז"ל שם בר"סי ט"ו שנכנס בחקירה זו וכפי הנראה משטחייות דבריו דגם בזה בעינן תרי רובי ויותר מזה יש להחמיר בנדונו י"ש ולא זכר שר תשו' ה' בעי חיי הנז' דכתב להדייא היפך דבריו וגם דברי הראשו' אשר באו בדברי הרב הפוס' נר"ו לא העלם על שפתיו והוא פלאי גם ע' להפ"ת בסק"ג שהביא משם הגאון בית מאיר דאף בכגו"ד בעינן תרי רובי ואין הספר תחת ידי לראות אם מדעתו אמרה או מצא כן באיזה מן הפוסקים דלפי האמור נראה ברור דבכגו"ד לא בעינן תרי רובי:

ט בז"הז דיש חרג"מה שלא לגרש אשה בעל כרחה אי נאמן בטענת פ"פ או אמר נן דאינו נאמן וכמ"ש מו"רם לקמן סי' קע"ח עמד בזה הגאון ישועות יעקב בס"קו ה"ד הפ"ת בסק"ב וע' מ"ש ע"ד ומוה"רד סתהון נר"ו שם דס"ח ע"א כתב דמה שחידש הגאון הנז' דאפי' בטוען טענת בריא כנגדה אין בטענתו ממש צריך להתיישב לענין דינא אך היכא דהוי במקום שבועה וכמנהגנו דעדיפא מחרג"מה והיא מתרצת עצמה בטענת נאנסתי קודם הקידושין אינו נאמן עי"ד והסכים עמו בזה גאון ירושלם הרב המח' ז"ל שם בסי' ט"ו ד"ע ע"ג:

י עתה שמקדשין בשעת נישואין ואין זמן הרבה בין קידושין לביאה אי מותרת לכהן דודאי לא זנתה תחתיו ע' ח"מ סק"ח. ב"ש סק"יג יד"א הג"הט סק"ג. פ"ת סק"ג ומ"ש אני הדל לעיל בסי' ו' בס"ד:

י"א איש פ' וכהן משולל מדרך ארץ כי פשפש ולא מצא עזר כנגדו ויגע ומצא אשה בתולה ומפחדו שלא תחזור בה קדשה ק"ג והיה תמיד מתייחד עמה ומפר"ץ פרצ"ה ואח"ך נשאה וכתב לה כתובה ותוס' וכבא אליה ביאה ראשונה ביום הב' הלך אל הדיין לשאל ממנו אם יוכל לפחות לאשתו מכתובתה כי לא מצאה בתולה ופתח פתוח מצא וכאשר שלחו הב"ד לחקר הדבר ענתה ואמרה כי קודם שנתקדשה בהיותה בהלולא דרש"בי זי'עא והיא ישנה בבקר מצאה עצמה בעולה ואינה יודעת אם בא עליה איש בלתי ידיעתה והבחור אינו חפץ להוציאה אפי' אם תהא אסורה לי. העלה ה' מוה"רד סתהון נר"ו בתשו' מעשה איש שם להתירה לבעלה מכמה טעמים (איזה מהם העתקתי כל אחד לבדו במקומו) מה גם דאין רצונו לגרשה ולכ"ע אין לנו לכופו ולא לעשות הרחקה דר"ת ושוא"ת עדיף והסכים עמו לענין הדין הגאון הרב המחבר שם בסי' ט"ו ע"ע:

י"ב ס"ח אף כשאמרו שטענתו על הבתו' טענה וכו' תוספת יש לה וכו'. ע' ב"ש סקי"ט דלס' רשב"ם והש"הג מפסדת גם ת"כ וע' לה' תפארת אדם בא"הע סי' ד' דהעלה דאפי' בטוען פ"פ ואפילו בכופרת יכול לפטר עצמו מהתו"ס מכח קי"ל ואפי' במקום שבועה יש"ב:

סימן סט

א ס"ד שו"ע אם אמרה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה מבואר בסוגייא דר"פ המדיר דבעינן שתאמר בפי' איני ניזונית ואיני עושה ומחמת זה הקשה ה' ידי דוד סי' ס"ו על ההיא דמוהרימ"ט חח"המ סי' ס"ז והביאו הכנ"הג לקמן בסי' פ' סק"א שכתב דהא דקי"ל מעשה ידיה לבעלה ה"ד בזן אותה אבל אם אינו זן אותה אע"ג שלא בא העכוב ממנו ואפי' לא אמרה בפי' איני ניזונית ואיני עושה מעשה ידיה לעצמה ומני"ר רמי עלה איך אישתמיט מיניה סוגייא ערוכה דר"פ המדיר הנז' ושכ"כ הר"ן בר"פ אע"פ והביאו הרב' בסי' ב' דצריכה שתאמר בהדייא איני ניזונית וכו' והניחו בבן תימה':

ולי אני עבדו אהמ"ר מעוצם רבנותו אין כאן קושייא ולא נעלם ממנו דמוהרימ"ט שום דבר דגם איהו מודה שצריכה לומר כן בהדייא וכמבואר בדבריו. והנה אמת דאילו היה מדברי הר"ן שהביא יש לדחות דכלפי מה שהשמיענו דאי אמרה איני עושה לבד לא מהני סיים וכתב דתאמר בהדייא איני ניזונית דכל שהוציאה בשפתיה דבר אינו די בשתאמר איני עושה לבד אבל כל שלא אמרה לא זה ולא אותו אה"ן דא"ץ לומר בפירוש אך לא נוכל להתעלם דמסוגיית הש"ס מבואר דבעינן שתאמר בפירוש אולם מוהרי"מט נשמר מזה וז"ל שם ואינה צריכה לפרש ולומר איני ניזונית ואיני עושה דכל זמן שאין הבעל זונה במה זכה במעשה ידיה ומנא אמינא לא מהא דמייתי הר"ן בפ' אלמנה ניזונית שם לא נתן לאשתו מזונות ועשתה ואכלה אפי' שהותירה אין לבעלה עליה דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזונות אינה צריכה להתנות בפירוש ולומר איני ניזונית אלא זכתה במע"י אפי' דרך שתיקה ע"כ מבואר בדברי מוהרי"מט גופייהו דבעלמא הדין הוא שתאמר בפי' והשמיענו הך חידושא דהיינו דוקא היכא דהבעל זן אותה אבל היכא דאינו זן אותה מאין תזכה ולכן אינה צריכה לומר בפירוש בכ"הג ונסתייע עצמו מדברי הר"ן שכ"כ דכל דאיהו לא יהיב לה מזונות אינה צריכה להתנות בפי' ולע"ד כן הוא מבואר בשורש סוגייא דכתו' בד"נח דסתמא דש"ס בעי לסייועי לר"ה ממתני' דקאמר המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת וקאמר מאי לאו בניזונית שבעלה זן אותה וע"כז עושה ואוכלת והוי סייעתא לר"ה ותירץ בש"ס לא מתני' מירי באינה ניזונית ומש"ה קאמר דה"ז עושה ואוכלת ולא הוי סייעתא לרב הונא דאיהו קאי בניזונית ודוק סי' ע':

א ס"א ש"ע חייב במזונותיה. מי שרוצה לגרש את אשתו באיזו טענה שאינו נאמן עליה והיא אינה רוצה ואינו יכול לגרשה מחמת תקנת הקהלות אינו חייב במזונותיה כנ"ה הג"הט סק"ה ויד"א סק"ב משם הרא"ם בתשו' ח"א סי' ל' ושכ"כ הב"ח ומוהרא"ש בסי' נ"ה ועם שרבים מהפוס' חולקים עליהם יכול המוחזק לומר קי"ל עי"ד וע' פתחי תשו' לקמן סי' ע"ז סק"ב שהביא משם הגאון בית מאיר דאין לומר קי"ל כהרא"ם ושם הביא משם ה' ישועות יעקב שכ"כ רק בטענת עוברת ע"ד סמך עליו יעו"ש. וע"ע כנ"הג לקמן סי' ע"ז הג"הט סק"ג ומ"ש ע"ד ה' מוהר"מ אשכנזי בתשו' כי באה בס' פחת נגב סי' טו"ב ובספרו אם הדרך הנד"מ חה"הע סי' יו"ד ושם הביא ג"ך מתשו' הר"ן סי' ל"ח שיש לדקדק ממנה דקאי היפך ס' הרא"ם והגיע ליישוב ושם נאמר דמ"ש הכנ"הג דה' תו"י סי' לק"ט קאי לעומת ס' הרא"ם, לפי דעתו ונהפך הוא דגם איהו קאי בשיטת הרא"ם יעו"ש ובס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דקנ"ד ע"א שכ"כ:

ב ע"כ לא כתבו הרא"ם ודעי' שאינו חייב במזונותיה אלא דוקא היכא דהעיכוב בא מחמת חרגמ"ה אבל אם העיכוב בא מכח שנשבע שלא לגרשה אפי' הרא"ם יודה שחייב במזונותיה יד"א סק"ג משם הפמ"א זכו"ל חא"הע אות מ' ומדברי הכנה"ג בח"המ סי' כ"ו נראה דלא ס"ל לחלק בהכי ושפיר מצי המוחזק לומר קי"ל. ה' מוהר"מ אשכנזי בתשו' פאת נגב ובס' אם הדרך שם, וע' ידיו של משה חא"הע סי' ח' דהגם דדעתו כהפמ"א עכ"ז כתב דהמוח' מצי מימר קי"ל דאף במקום שבועה נאמר דינו של הרא"ם וכ"כ בס' ידי דוד סי' ט"ו עבודת השם א"הע סי' כ"ח דקנ"ו ע"ג ועוד לו בדקס"ה ע"א דברי שמואל סי' ט' דקנ"ד. שגם הם הסכימו כן ע"ע ולמוהרי"ץ אשכנזי נר"ו בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' י"ב דמ"ג ע"ג ולהר"הג מר קשישא רב נהור"אי גאון אי"ש ירושלים נר"ו בתשו' כי באה שם סי' י"ג דמ"ה: וע' בס' שערי רחמים סי' ב' דקאי בדעת הר' פמ"א והסכים עמו הגאון מוהרא"א ז"ל וזוהי שק' על מר בריה כי ביצחק יקרא נר"ו שלא זכר מדברי מ"א: בתר דנא חזה הוית לה' פני יצחק נר"ו בח"ב דס"ג דאחר שכתב דליכא מאן דפליג דהיכא דהעכוב הוא מחמת שבועה דחייב כתב וז"ל ואפי' נימא דגם בזה איכא פלוגתא מה שאינו מ"מ לא מצי הבעל לפטר עצמו בשבו' בטענת קי"ל אפי' נאמר דהשבועה הוייא מדרבנן מאחר דאיכא ס"ס להחמיר ס' אם הלכה כהר"אם וא"תל דהלכה כהר"אם שמא הלכה כהאו' דהיכא דאיכא שבועה שלא לגרשה גם הר"אם יודה וכו' יש"ב ולכאורה ק' דמדוע שום א' מהפוס' לא שת לבו לזאת. אבל האמת דהא לא מכרעא דהא קי"ל כל שאתה מרבה ספקות וס"ס אי אתה יכול להוציא מיד המוחזק והכא השבועה הוא שלא

יגרשנה והא אינו מגרשה וכמ"ש בכיוצא בזה לקמן סי' ע"א ובטענת מזונות אין כאן שבועה ודוק:

ג אפילו לס' הר"אם כל שהוא זיווג ראשון מודה דחייב במזונותיה כיון דהוא חייב להמנע עצמו משום איסור דלא יגרש אדם אשתו א' וכו'. ה' ידיו ש"מ שם וה' אם הדרך שם ובסי' י"א ובתשו' פאת נגב חולק בזה ולא ס"ל לחלק בין זיווג א' לזיווג ב' והכי מסתבר דהא אפילו היכא דאיכא שבועה שלא לגרשה דהוי ודאי מדאורייתא איכא מן הפוס' דסברי דפטור מהמזונות וכ"מש קודם לכן כ"ש באיסור זה וכן העלה ה' דברי שמואל שם וע' בהגהותי לס' עבודת השם חי"וד סי' ט"ז:

ד בכתובות שלנו שכתוב ועלי מזונייכי וסיפוקייכי וכו' וע"ז נטל קנין ושבועה גם הר"אם יודה דמצד השבועה חייב ה' ידיו ש"מ שם. מיהו ה"ד לכתובות של קושטא שכותבים הכל בדף אחד ושם כתוב כל התנאים ובסופן כתוב דנשבע לקיים כל התנאים דלעיל אבל בכתובו' שלנו שכתוב בב' דפים ובדף האחד כתוב חייוב המזונות ובדף הב' כתוב השבועה אין השבועה אלא על מה שכתוב בדף הב' וכמ"ש מוהר"חש בח"ב סי' ע"ד וא"עג דה' ירך אברהם באא"הע סי' ו' גמגם בדברי מוהר"חש במה כחו גדול לחלוק על מוהר"חש. ה' ידי דוד סי' ט"ו וכ"כ בס' דברי שמואל דק"נה וע' לקמן סי' קנ"ד מ"ש אני הדל שם ובס' פני יצחק ח"ב דס"ג ע"ד:

ה מאחר דהדבר שנוי במחלוקת אם האשה תפוסה יכולה לומר קי"ל כמ"ד דחייב במזונותיה ואף במזונות דלהבא ה' עבודת השם בסו"סי כ"ח: ו אשה שטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים ואינה רוצה לדור עמו וכן אם הוא נכפה אם חייב במזונותיה עמ"ש לקמן בסי' קנ"ד בס"ד:

ז לפי ס' הרא"ם דס"ל דפטור ממזונות אם מת הבעל עד שלא גרשה אם יש לה מזונות דלא"חמ מכח תנאי ב"ד דאת תהא יתבא בביתי וגם שלא היה לה מזונות בחייו או"ד כיון דבחייו לית לה מזוני ה"ה לא"חמ. נסתפק בזה בס' עבודת השם בחיי"וד סי' ט"ז דל"ג ופסק דאית לה מזונות וחיליה ממה שפסקו הט"ושע בר"סי קי"ו והביא משם הר"הג מו"הר מוה"רא גאטינייו ז"ל ששמע מפיו שדן בפשיטות להיפך דפטורין היורשין ותמה ע"ד. ואני הדל בהגהותי שם כתבתי ע"ד והבאתי משם ה' מוה"ריץ ישראל ז"ל בס' מימר חיים חא"הע סי' מ"ט שנסתפק בזה ומוה"רח מודעי פשיט לה כדברי ה' אג"ן ואני בעניי דחיתי ראייתו לך נא ראה:

ח ס"ב ש"ע צמצמה והותירה המזונות הוא של בעל. דברים אלו אף שכתובים בכתיבה דקה ונראים שהם דברי מו"רם לדידי חזי לי כי הם דברי מרן כי דין זה הביאו הטור והוא

נחל נובע מסוגיית הש"ס דכתובו' דס"ז דאיתמר התם מותר מזונות לבעל והוא הלכתא פסיקתא ולקמן בסי' צ"ה פסקו להדייא מרן ז"ל. איברא כי רבני אשכנז ה' תשו' מאהבה ורבו ה' נו"ב ה"ד הפ"ת בס"קא כתבו דדין זה אינו מוסכם להלכה דבגמרא לא אמרו אלא מותר מזונות דהיינו שהותירה משבעה שאינה אוכלת כשיעור שקצבו חכמים אבל אם הותירה מחמת צמצום וסבלה רעבון ודוחק יכו' היא לומר שבשביל עצמה עשתה כן ולא שיזכה בהן בעלה ושכ"כ התוס' בנזיר דכ"ד להדייא וש"ככ הר"ן י"ש וכזאת וכזאת ראיתי להרב יאודה בורלה ז"ל בס' מקור ישראל א"הע סי' ב"ך דמ"ו שהביא משם שיטה מקובצת לנזיר שכ"כ משם ר' עזריאל ותמה על הטור שכתב לשון צמצמה ומר הוא דקאמר דמרן נמשך אחר דברי הטור י"ש גם מדברי ה' המ"ביט ח"א סי' שי"ב שהובא בכנ"הג לקמן סי' צ"ה ס"ה סק"ע מבואר כדברי הרבנים הנז' עי"ד:

ט ס"ג ש"ע ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה. ע' פתחי תשו' סק"ב שהביא משם ה' חתם סופר ס' קל"א שכתב דהכונה אפי' יש לה משלה ותוכל לחיות במעות עצמה. וע' מטה לחם הנ"דמ סי' י"ד דכ"ו ע"ג שהביא משם ה' שמן המשחה דב"ן וה' חינא וחסדא דק"עד שכתבו מחלוקת בזה. ועוד לו בסי' ך' אות י"ג:

י שם אפי לחם. ע' כנ"הג הגה"בי סק"ב שכתב משם מוהר"אג דל"ד לחם אלא ה"ה כל מילי דמזון. והח"מ וב"ש כתבו דדוקא לחם אבל אם נותן לה לחם בלי לפתן אין כופין על הגט בשביל כך. וע' מטה לחם שם שהביא בזה דעת האחרונים ומידי פלוגתא לא נפקא:

י"א שם כופין אותו להוציא, אם טען חמיה תבא לביתי ואזונה אין לכופו בשוטים אבל במילי כייפינן הרב כנ"הג לקמן סי' קנ"ד הג"הט ס"ק כ"א משם מוהרימ"ט בא' סי' קי"ג. וה' מטה לחם שם הביא משם ה' חינא וחסדא בח"ג דקפ"א ע"א שחלק על מוהרימ"ט וס"ל דכל דחמיה וחמותה אינם בני קטטה הוא מביאה בע"כ אל בית אביו ושגם ה' מר בריה דה' עבודת משא בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"א סי' יו"ד דב"ן סל"ה ועכ"ז כתב דב"ד רבא דקושטא עבדו עובדא ופסקו דהדין עם האשה עי"ד ובסי' כ"ו חזר ועמד על פתגם דנא וכתב דאפשר דנדון רבני קושטא היה באופן שהוא היה מרויח קצת והאשה אינה תובעת גירושיה רק רוצה לשבת בבית אביה ושיתן לה ממה שירויח ס"מ בעבור זה זיכו להאשה אבל נדון הרבנים שנחלקו מיירי שאין לו לבעל כלל יכולת לפרנס והיא תובעת גירושין כל כמה שבאנו לכוף לבעל לגרש נכוף אותה שתלך לבית אביו עי"ש:

י"ב שם בהגה וי"א שאין כופין אותו להוציא. ע' כנ"הג לקמן סי' קנ"ד הג"הט סק"ך שהביא רבים מהפוסקים דס"ל דכופין וע' פ"ת בסי' זה סק"ג דהביא מה שחילקו הפוס' בין איננו מרויח לאינו רוצה להשתכר ולקמן סי' קנ"ד סכ"ו וז' הביא משם ס' ג"א דבמורד

ממזונות לחוד יש לחוש לס' האומ' דאין כופין דלא להוי גט מעושה. וה' מטה לחם בסי י"ד כתב משם ה' חינא וחסדא בדק"עח דהגם דצדד דאין כופין שלא לכנס בגט מעושה מ"מ אסייומא דמלתא העלה דכופין דאיכא פיקוח נפש בדבר דשמא תחלש ותמות ברעב וכו' ואיהו גופיה סיים וכתב והכי נקיטינן וכמו שכן דן אחד המיוחד מרבני קושטא הובא בס' זכרינו לחיים דקע"ז ע"א וקע"ח ע"א וכן פסק למעשה הרב החבי"ף בס' עיני כל חי דל"ז מהספר ה"ד בס' מטה לחם סי' ל"א דע"ו ע"ד:

י"ג ס"ה ש"ע מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ה"ה אם מכרה לפרוע חובות בעלה. כנ"הג הגהב"י סק"ך משם מוהרשד"ם וע' מטה לחם סי' י"ג דהגם שמצא לו עזר להפ"מ ח"א סי' ס"ו נפק דק ואשכח להר' לח"ר בסי' קמ"ח דחולק ותמ"ה יקרא על הכנה"ג דלא הזכירו וכן תמה גם על המש"דר בדקט"ז דהביא דברי הלח"ר בסתם ולא זכר דמוהרשד"ם רבו חלוק עליו י"ש: י"ד ס"ח ש"ע הלך בעלה ולותה ואכלה ה"מ בלותה שלא בפניו אבל לותה בפניו כגון שהיה עמו בכעס וגרשה מביתו ועמדה ולותה הואיל ולא זמנתו לדין הניח מעותיו על ק"יהץ כ"כ בתשו' לרבני צרפת ולי נראה דכל היכא דהבעל חייב במזונות אם לותה ואכלה חייב לשלם וכן הסכים הרמב"ן. ב"י בשם בע"הת ולא העלה דבר מזה על השלחן הטהור, אך מור"ם בסו"הסי פסק כן משם הרשב"א בתשו' וכתב מוהר"ח יאודה ז"ל בתשו' כר"ש סי' כ"ח ה"ד הי"א בהגהב"י ס"ק כ"ו דסברת רבני צרפת יחידאה היא ואין המוח' יכול לומר קי"ל אמנם ה' מטה לחם בסי' א' הביא משם ה' נוה שלום בתשו' סי' טו"ב דקל"ח ע"ב שכתב דאין ס' רבני צרפת יחידאה ע"ש ומאליו דאם הבעל מוחזק מצי מימר קי"ל. וע"ע לו בסי' ט"ו מ"ש ע"ד מוהר"ח יאודה הנז': ט"ו אפי' לס' רבני צרפת דבעי זמנתו לדין ה"ד בלותה מאחרים אבל כל שהוציאה מממון בעלה שהיה לה ודאי דלית דין ולית דיין שיאמר שהיא חייבת לשלם. מוהר"ח יאודה שם ומבואר שם דהיינו אפי' שהוציאה מתכשיטין שהיו לה בצוארה משל בעלה:

ט"ז לפי סברת הרמב"ן ודעימיה דלא בעו הזמנה לדין ה"ה דאפי' תביעה מהבעל קודם ההלואה אינו צריך מוהר"ח יאודה שם אבל ה' מטה לחם שם הביא משמייהו דה' נוה שלום וה' עדות ביהוסף ח"א סי' ל"ח שכתב דאף להרמב"ן ובע"הת היינו דלא בעו הזמנה לב"ד אבל תביעה מהבעל צריך וכמ"ש הרשב"א בתשו' ואינו פטור אלא כשגרשה מביתו בכעס דכבר גילה דעתו שאינו רוצה לפרנסה. ומני"ר הכריע מדברי הרמב"ן גופיה ה"ד הנמק"י בס' אשי ה' דק"ט דלא בעינן כלל תביעה מהבעל לא בב"ד ולא שלא בב"ד יעו"ש: י"ז שם חייב לשלם. עמ"ש לקמן סי' קי"ו בס"ד:

י"ח שם ש"ע עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו אינו חייב לשלם. אין חילוק בין זנה סתם ובין אם זנה לשם הבעל ודלא כהרש"בא. ב"ש וע' מוהרש"דם א"הע סי' קנ"ג שכתב שאם הוא מוחזק יכו"ל קי"ל כהרש"בא:

י"ט בקשה ממנו בתחינה שילוה לה כל מה שישלח אחר הבקשה ההיא הו"ל כלותה ואכלה. כנ"הג הג"הט ס"ק ז"ך משם מוהרי"קא בתשו' דמ"ו. ונראה לכאורה דע"כפ בעינן מיהא בקשה אחת בתורת הלואה אבל אם לא היה שום בקשה מתחילה וע"ס בתורת הלואה אבד מעותיו וזה שלא כדברי הר"מז והרב"ד בחידו' על משנה כתובות פ' ב' דייני גזרות דדייקי ממתני' דדוקא היכא דעמד מעצמו ופרנסה אבד מעותיו אבל היכא דלא היה מעצמו כ"א דהיא בקשה ממנו שיפרנסנה הו"ל כלותה ואכלה אבל הרוחה בתשו' מוהר"יק בשרשה יראה דלא תלו הדבר כ"א שיהיה הענין ע"י בקשה הגם דלא הזכיר לישנא דהלואה וכעין זה כתב ה' שארית יעקב ס' ויקרא. ה' מטה לחם סי' א' ד"ב:

שם בהגה ואין חילוק בין אביה לאחר שפרנסה. אב שפרנס את בתו בעודה אלמנה והיא בביתו מבואר מדברי מוהר"שך ח"א סי' קל"ב והובא בכנ"הג הגה"בי סק"ח שלא אבד את מעותיו ונעלם דבר מהדב"מ ח"א סי' מ' מא"הע שכתב דאף בזה הניח מעותיו על ק"הץ ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה. מו"הר בס' באר המים חא"הע סי' ע"ז וע"ח ושכן הסכים להלכה ה' מוהרי"בש ז"ל עי"ד:

כ"א שם בהגה מיהו אם היו חייבים לבעל וכו'. ל"ד חייבים אלא ה"ה אם לקח מנכסי הבעל ופרנס אשתו ח"מ וב"ש והנראה בכוונתם שר"ל דא"עג דלא היה אבי' האשה חייב ממות בהלואה רק דתפסו מהבעל איזה חפץ ולא מכרהו כדי לזון אותה מדמי החפץ אלא זן אותה ממעותיו על סמך הייותו מוחזק בנכסי הבעל אפ"ה לא אבד מעותיו. וה' נוה שלום שם כתב דאין נראה כן מדברי ר"ש רק היכא דפרנסה ממעות הבעל אבל כל שתפוס מנכסי הבעל על איזה אופן שיהיה תפיסתו תפיסה. אלא דבעיקר הדין מצא חולק להרש"בא דבפורע חובו ש"ח ס"ל דאף בתפוס מנכסי הלוה עכ"ז פטור יעו"ש: כ"ב שם בהגה אם אין האשה כאן תובע לבעל מדר"ץ. כתב הד"מ משם המרדכי פ' ב' דייני גזרות דשעבוד ב"ח על האשה ואם מתה האשה מוציאין מהבעל מדר"ן ע"כ וכ"ן מדברי הרש"בא בח"א סי' תת"פד ואנכי מצאתי בתשו' הרי"בש החדשות הנד"מ ממש בסי' י"ט הובאה שם תשו' מוה'רי בונפוש חתנו של הרי"בש שכתב וז"ל ולרווחא דמילתא אומר דאפי' לא קי"ל כחנן הבעל פטור ואין לשמעון טענה עליו מחמת מזונות דקי"ל בכתובו' גבי לותה ואכלה דב"ח גובה ממנה והיא נפרעת מבעלה ועכשיו שמתה בטלה טענה ע"כ והוא היפך דברי המרדכי והרש"בא הנ"ל ולא הזכירם:

כ"ג סי"ב ש"ע אבל אם לא תבעה מחלה על מזונות דלשעבר. אין צריך דוקא תביעה אלא כל שעשתה מעשה המוכיח דלא מחלה וכגון שפזרה ממעות בעלה וכיוצא גילוי דעת כזה סגי לומר דלא מחלה. מוה"רח יאודה בתשו' כר"ש סי' כ"ה:

כ"ד שם בהגה וה"ה אם היה לה קטט עם בעלה וכו' והמניעה ממנו וכו' עובדא אתא קמן בר' ואשתו כי זה כמה שנים עברו ביניהם הפרשייות ודברי ריבות ופעמים הרבה נעשה השלום ביניהם והן עתה וי"ו דשלום קטיעא והוא טוען כי א"א לו לדור עם אשתו בשום אופן שבעו' כי היא בעלת קנאה ומחלוקת ומבזה אותו ומקניטו. והיא תובעת כנגדו כי אדרבה הוא הגורם כי הוא רועה זונות ומכה אותה וכיו"ב והעמידן לפנינו עדים ולשונם מחלקים. אשה אחת מהשכנות באה ומעידה כי הסבה היא ממנה כי היא משונה במעשיה ובעלת קטטה באופן דא"א שידורו שניהם כאחד, ובמושב אחר באו שני אנשים לפנינו האחד מעיד כי הוא נמצא בלילה אחד כשהיו מתקוטטים הבעל ואשתו והוא היה ראשית מדון והתחיל לבזותה ולהקניטה והיא ג"ך השיבה לו דברי חרפה ובוז וחשב להכותה לולא שנמצא שם האיש ההוא והצילה מידו, אך לעומת זה איש אחר בא והעיד לפנינו שהוא נמצא בלילה אחרת והיא התחילה להכעיסו במעשה ידיה ואדרבה הוא ואשתו יעצו אותה כי לא זו הדרך וא"עג דאין כל העדויות על פעם אחת ואין מכחישין זא"ז מ"מ המורם מהם דלפי האיש והאשה המעידין סיבת מניעת ההתיישבות שניהם יחדיו בא מצדה מש"אכ לפי דברי העד האחר. ואנן בדידן הגם דלפי כל העדויות אין כאן דבר הראוי לגרשה בע"כ מ"מ באנו לדון אודות המזונות והיה בהני"ח דברי מו"רם הללו הנצבין פה ולכן נכנסנו לבית הספק איך נדייניה להך דינא ומי נאמן בטענתו:

ולפום ריהטא היה נראה דאין להוציא ממון מהבעל לחייבו במזונות דהא הכא ב' עדים המכחישין זא"ז בעיקר המציאות דאפי' תימא דדל מהכא עדות האשה שפסו' להעיד וכמ"ש מרן בח"המ סי' ל"ה עכ"ז איכא הכא ב' עדים כשרים שמדבריהם יוצא הכחשה אל הענין וכיון דהוא מוחזק בממון אמרינן אוקי חד להדי חד ואוקי ממונא אחזקתיה וכמ"ש בכמה דוכתי בש"ס לענין תרי ותרי ע' יבמות דל"א וכתובות ד"ך ופסקו מרן בח"המ סי' מ"ו סל"ז ומור"ם בסי' רל"ה. אך במעט קט העיון אתה תראה דשניין דא מן דא דהכא הבעל מחויב גמור לזונה שהוא אחד מחייובי הבעל לאשתו והוא בא לפטר עצמו בטענה זו כל דאיכא ספקא אם האמת הוא כדבריו או"ל הו"ל בריא בחייובא וספק בחזרה דחייב כמ"ש מרן בח"המ סי' ע"ה ס"ח ואל תשיבני מדברי הח"מ בס"ק מ"ב והב"ש בס"ק ל"ד דעמ"ש מרן אם באה מחמת טענה וכו' כתבו הם שה"ד דהיא מבררת

דבריה דהאמת איתה הלא"ה פטור ותאמר דה"ה בנ"ד דעליה לברר וע' מטה לחם ברס"י כ"ד דהתם שאני דהוא טוען שתבא אצלה והוא יפרנסנה לכן אינו יכול לחייבו שיפרע לה רק ע"י בירור והכי הוי נדון ה' מטה לחם שם אבל הכא דשניהם יחד מודים דלא איתדר להו והוא רוצה לפטר את עצמו בטענה שהמניעה ממנה הו"ל בריא בחייובא וספק בחזרה ואין לומר דכיון דהאשה מסייעת להעד הכשר וגם היא אומרת כדבריו שא"א להם לדור שניהם יחדיו מכח מעשיה נהי דהיא בפ"ע לא חזייא אך הא מיהא אהנייא וחזייא לאיצטרופי והו"ל אחד במקום ב' ואין דבריו של אחד במקום ב' דהא ליתא וממילא אדחייא דכיון דהיא באה להכחיש העד הכשר דבלי דבריה עומד בתקפו והיא באה להחלישו פשיטא ודאי דדבריה הם בטלין ואין הכת"וב צריך לאמרו. וזכני ה' ומצאתי דבחקירה זו נכנס הג' רעק"א ה"ד ה' פ"ת לעיל סי' טו"ב ס"ק קע"ח עמ"ש מרן דאם עד כשר אומר מת ונשים רבות אמרות לא מת וכו' ה"ז כמחצה על מחצה שכתב וז"ל אם עד כשר וגם אשה אומרים מת ועד כשר אומר לא מת בזה צ"ע לדינא אי נימא כיון דעדים המכחישים המה כשרים ממילא אשה המסייעת לע"א דמת הוי כמו רוב דעות ותנשא או כללא הוא דא"א לדחות עד כשר אלא ע"י ב' עדים כשרים אבל בלא"ה הוי תמיד כמו פלגא ופלגא והכי משמע לכאורה וכו' וצ"ע לדינא עכת"ד. ואנא דאמרי דע"כ לא הצ"ע הרב אלא בנ"ד דהתם קאי בעיגונא דהאמינו לאשה ועבד וכיוצא וכיון דיש לו קצת נאמנות אפשר דחזייא לאצטרופי עם עד כשר להכחיש עד כשר אבל הכא בענין ממון דאין האשה נאמנת בכה"ג נוכל לומר דברירא ליה להרב דאינה מצטרפת להכחיש עד הכשר ולומר דאין דבריו של אחד במקום ב':

אך דא עקא דכיון דבענין זה דאיש ואשה שהקטטות הן בבית ורגילי נשים להמצא שם אתאן להההיא דכתב מור"ם בסי' ל"ה סי"ד דתקנת קדמונים היא דבמקום שאין אנשים רגילין להיות כגון בב"הכ של נשים או בשאר דבר אקראי שהאשה רגילה ולא אנשים וכו' יש מי שכתב דאפי' אשה יחידה או קרוב או קטן נאמנים בענין הכאה וכו' לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה ואין פנאי להזמין י"ש וכ"ש הכא דהאיכא איניש בהדה וע' להרב"ד בח"מ סי' ו' שהאריך בענין זה להביא ס' הפוס' דס"ל דמדינא ג"ך נאמנין במקום שאין אנשים והעלה לענין הלכה דהיכא דהוי מידי דממונא ואין שום א' מהם מוחזק לא מהמנינן להו כיון שהרמב"ם והרשב"א והרא"ש והרב"י ומוהר"ש הלוי ומוהרי פורמון וה' תו"י ומוהר"י מינץ הסכימו דבעינן כשרים כוותייהו נקיטינן ואם אחד מוחזק יכול המוח' לומר קי"ל כהנהו דמכשרי וכו' עש"ב ובכן הבעל דנ"ד דהוא המוחזק יכול לומר

קי"ל כהמכשירים אשה בכה"ג ומצטרפת עם העד הכשר והו"ל ב' ואין דבריו של א' במקום ב':

אולם תרתי אני בלבי דאין מכאן תברא דמ"כ לא כתבו הפוס' הנז' דבכה"ג אשה מהימנא אלא דוקא באתר דלית תמן גבר וכמ"ש להדייא במקום שאין אנשים רגילים או שהענין נעשה בפתע פתאום ולא היה פנאי להזמין עדים אבל בכגו"ד דאיש ואשה בבית ויש שם שכנים יחד אנשים ונשים ואינו ענין פתאומי כי מחלוקיות כאלו מתעוררין ובאים יום יום בזה אה"ן דבעינן עדים כשרים הביטה וראה מ"ש ה' נוב"י במ"ב סי' נ"ח וה"ד הפ"ת שם סק"ח שכתב דה"ד בדבר הנעשה פתאום ונגמר הדבר לגמרי שמי שלא היה בשעת מעשה שוב א"א לו להעיד ע"ז אבל כל שאינו על רגע אחד שאיפשר לאנשים שיראו אלא שלא אירע שראו אנשים בזה לא תקנו וע"ע בסקי"א מה שהביא משם ה' כנס"י סי' פ"ג וא"כ עדיין אין כאן אלא עד כשר לפטור נגד עד כשר לחייוב והוא מחוייב במזונות ובא לפטר עצמו בטענה זאת הו"ל בריא בחייובא וספק בחזרה וכדבר האמור:

סימן עא

א ס"א ש"ע חייב אדם וכו'. מזונות האב לבניו אי חייובן הוי מן התורה או מד"ס. ע' ארעא דרבנן מע' המ' אות ת"ו ומ"ש הרב יאודה יעלה בח"המ סי' כ"ו דקי"ב ע"ד ואני הדל בהגהותי שם:

ב ש"ע שם לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים הר"ן ס"פ אע"פ דקדק מדברי רש"י דדוקא בחיי אמה חייב האב דמדין מזונות האם נגעו בה אבל כשאין אמם קיימת אינו חייב במזונותיהם והח"מ סק"א הביא דמדברי הרא"ש אין נראה כן גם הב"ש בסק"א חלק על הר"ן וע' יד"א הג"הט סק"ב שרמז להמש"ל פי"ב מה"א דין י"ד שכתב דהר"ן לאו להלכה אמרה. והרב המגיה בס' משנה למלך שם כתב לדקדק מדברי הרמב"ם שם שכתב כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בנו דמשמע דס"ל כדברי הר"ן דמדין מזונות אמם נגעו בה דאל"כ למאי הלכתא אקשינהו יעו"ש. ולדידי ק"ל ע"ז ממ"ש הרמב"ם גופיה בפ' כ"א מה' אישות גבי גרושה וז"ל שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגורשת ש היה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן ו' שנים גמורות אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות וכו' יעו"ש והא התם בגרושה קאי דאין האב חייב במזונות אשתו ועם כל זה מחייבינן לו במזונות בנו ואף הראב"ד החולק עליו שם אינו אלא מטעם דחייב ללמדו תורה הלא"ה וכגון בבת יודה להרמב"ם דכופין אותו וכ"כ הרא"ש בכלל פ"ב להדייא ומהתימה על ה' מוהר"י כולי ז"ל דכ"כ בדעת הרמב"ם ולא נרגש מזה. וכבר עמדתי ע"ד בהגהותי לס' יאודה יעלה שם דקי"ב הביטה וראה:

ולכאורה נראה דסברת הר"ן היא יחידאה אך ע' לקמן בסי' פ"ב בטור שהביא כ' י"א דהא דאמרו הבת אצל האם היינו באלמנה אבל לא בגרושה ויכולין אנחנו לומר דהי"א קיימי בשיטת הר"ן ודוק ושוב נזכרתי שכבר האריך בזה ה' עבודת השם בא"הע סי' ט"ז והקשה על מוהר"י כולי כקושיין ולבסוף העלה דשפיר מצי המוח' לומר קי"ל כהר"ן ומטיל מזון הבנים על הצבור ואני הדל בהגהותי שם הנה הבאתי דברי ה' חינא וחסדא בח"ג דמ"ו ע"א דאחר שכתב דמצי המוה' לומר קי"ל מאחר דגם הב"ח קאי כוותיה ולס' מוהרי"כ גם הרמב"ם קאי כוותיה משוי אנפשיה הדרנא והעלה דלא מצי לומר קי"ל והקשתי עליו דלא ראה דה' ק"ן קאי בשיטת הר"ן יש"ב:

ג שם ש"ע ומשם ואילך זן כתקנת חכמים עד אשר יגדלו. עמ"ש לקמן בסי' פ"ב בס"ד:

ד ע"כ לא חייבו חז"ל לזון בניו ובנותיו אלא דוקא בבנים כשרים אבל בנים ממזרים לא. פסקי מוהרא"י סי' ל"ז וה' פחד יצחק אות הכ' הביאם ה' עבודת השם בחא"הע שם ולכן מי שנשא אשה שנשאת בהוראת ב"ד לאחר שנעלם בעלה ושוב נתברר שהיה בעלה חי והוציאוה ממנו וביני ביני ילדה בן ובת והאשה תובעת ממנו דמי מזונות פסק הרב דהדין הוא דפטור ליתן וחלק על מורה א' שפסק את הדין לחייב את הבעל. אך מתשובת ה' חיים ושלום ח"ב סי' י"ד מתבאר להיפך דהיכא שהוא מודה שבא על א"א ושהולד ממנו שחייב לזונו ודייק לה מדכתב מרן בסו"ס זה יהבא על הפנויה אם אינו מודה שהולד ממנו פטור מלזונה דמשמע דכשמודה חייב ולא ירד לחלק דפנויה שאני שהולד אינו ממזר ותימה איך נעלמו ממנו דברי מוהרא"י וכו' וצ"י. וע"ע בס' ח"וש שם שאם הנואף מכחישה ויש לה נכסים חייבת לזון את בנה הממזר ואם אין לה הצבור חייבין לזונו יעו"ש: ה האם אינה חייבת במזונות בניה הקטנים. כנה"ג סק"ב משם מוהרי"ו מיהו ה"ד היכא שיש להם קרובים מצד האב אבל אם אין להם קרובים מצד האב ויש לה נכסים חייבת היא לזונם ואין להטילם על הצבור. ה' חיים ושלום שם. וע' פ"ת סק"ח מ"ש משם ת' חוט השני דאם יש כאן חבי האם ואחי האב החייוב מוטל יותר על אחי האב שענין המזונות תלויין יותר בירושה י"ש וז"ל מו"הר בשער אשר א"הע סו"סי ל"ב האלמנה אינה חייבת להניקו בחינם ואם אין ליתום נכסין על הקרוב יותר לשלם דמי ההנקה ואין לך קרוב יותר מאבי הבן וכך היא הסכמת רבני שלוניקי בתשו' מוהרשד"ם א"הע סי' קצ"ג ומוהרי"א סי' שע"ב וה"ה בכל ההוצאות מהיתום קטן חייובא רמי"א עליה וכו' א"ד והסכים עמו מוהר"ר ב"ה שם בסי' ג"ל והן הנה דברי ה' אשדות הפסגה בא"הע סי' ט' וכתב שם גדולה מזאת דאם אין נכסים לקרובים החייוב מוטל על גבאי העיר לשלם לאם דמי ההנקה יעו"ש וע' בס' ידי דוד סי' ס"ה דאם אין ליתום קרוב מצד האב ויש לו

קרובים מצד האם חייבים גם מצד האם ואפי' אם הקרובה שיש לו היא נשואה לאיש חייבת היא לפרנסו וכל זה בתורת צדקה ע"ע ובס' אהל יצחק בח"המ סי' קי"ט דלענין כפייה לית דין ולית דיין לכוף י"ש גם הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י היטב חרה לו על ה' ידי דוד שכתב דאחות הילד הנשואה חייבת ומר קאמר דאין הדין כן דתשו' הת"הד חשר עליה סמך יתדותיו כבר חלקו עליה האחרו' סי' ע"ג:

א ס"ט ש"ע מי שמשכן כסות אשתו אינה יכולה להוציא מידו בלא כלום. דין זה שרשו פתוח בתשו' הרשב"א ח"ב סי' רפ"ו והובאה ב"בי פה וטענת האשה היא שהבעל הוציאה מביתה שלא מדעתה כתב וז"ל ומאן לימא לן שאין הבעל יכול למכר ולמשכן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה וכו' והוו בה רבנן קמאי דהרשב"א הן נס"תר מחמ"תו דבתשו' סי' תתק"לה הביאה הרב"י לקמן סי' ץ' כתב להדייא שיכולה האשה למחות בבעלה שלא ימכר מלבושים ותכשיטין שעשה לה חמיה גם ה"ה בפכ"ב מה' אישות כתב בשם הרשב"א והרמב"ן שאם מכר המכר בטל וכל אחד איש לדרכו פנו, והרב ש"ך בח"המ סי' ע"ב ס"ק כ"ו כתב דהך דהכא מיירי בבגדי אשתו שעשה לה הבעל וההיא דסי' ץ' איירי בבגדים שהכניסה לו דבהנהו יכול למכר ולמשכן וכן הביא הידי"א לקמן סי' ץ' הגהב"י סק"מ משם הר"הג פמ"א ז"ל בח"א סי' ס"ג ולפי דעת השבי כ"ג הנז' הגם דההיא דסי' תתק"לה מיירי להדייא בבגדים שעשה לה חמיה הו"ל כעשאן בעלה, ולהדייא כתב הרשב"א שם דכיון שעשאן לה כבר זכתה היא, מ"מ התם שאני דכיון דבשעת נישואין התנו כן הו"ל כהכניסה היא משלה דמסתמא לא נתחייב חמיה בחייוב זה אם לא קבל מאבי הכלה סך מעות כנגדן או איזה טובת הנאה וע' נ"מ דקל"ה ע"ד ושו"ר כן בדברי הפמ"א בשרשו אבל כל שעשאן לה בעלה משלו מטוב רצונו יכול הוא למשכנן או למכרן. אולם הידי"א שם הביא משם ה' משא"מ בא' חא"הע סי' כ"א דסבר לחלק הכי וחזר בו מכח דברי הר"ן בסו"פ נערה בשם הריטב"א דכתב דאפי' דעשאן הבעל אינו יכול למכרם י"ש והרב יאודה בורלא בתשו' מקור ישראל סי' ץ' בקש לדפאת שבר זה דדברי הר"ן בס"פ נערה בשם הרשב"א הנה הנם בשם יש מי שאומר וליה לא ס"ל אך חיש מהרה הד"ר הוא דמדברי הרשב"א בסי' תקמ"א מוכח להדייא דהכי ס"ל וא"כ תירוץ זה בדברי הרשב"א אין לו קיום וגם ה' משא"מ שם הניח דברי הרשב"א בצ"י וע' יד"א סי' זה הגהב"י סק"ג מ"ש משם ה' עד"בי ח"ב סי' ז':

ומ"מ אף שנאמר דהרשב"א סותר מיניה וביה ולא נוכל לדעת סברתו החמתית לא נ"מ לדידן מידי דבלא"ה המחלוקת הנהו עדין בין הפוס' דלס' הרמב"ם לכתחי' אינו יכול למכר ואם מכר מה שעשה עשוי ופסק כן מרן לקמן בסי' ץ' סי"ד ולס' הרמב"ן והרא"ש

והטור מכרו בטל והמוחזק מצי מימר קי"ל וכמ"ש הי"א לקמן שם ס"ק מ"ב וה' מקור ישראל בסי' י"ט. וע"מש א"ה לקמן בסי' ץ' עוד בע"ז:

ב יש לדעת מה חדש לן מרן בהך פסקא ובאיזה אופן קמיירי אם דנתנה רשות לבעל או אם אינו ידוע אם עשה ברשות או"ל הרי כפי מה שפסק בסי' ץ' מה שעשה עשוי מבואר דמכרו קיים ואמאי אתי עליה מר בסי' ע"ג משום ת"ה אלא ודאי דמיירי אפי' דידעינן בבידור שעשה שלא ברשות האשה מ"מ אינה מוציאה מידו כלום משום ת"ה הרב ישראל בורלא ז"ל בס' מקור ישראל סי' י"ט אני אומר אף שבעיקר הדין שחדש דאף בעשה שלא ברצון האשה בבירור אינה יכולה להוציא מידו יש לו אילן גדול לסמך עליו דהכי כתב הרא"ם ז"ל בתשו' ח"א סי' פ' וה"ד הכנ"הג לקמן סי' ץ' הגהט"ו סק"ע דאפי' האשה צווחת בשעת המכירה המכר קיים מ"מ לא נוכל להעמיס כן בדעת מר"ן ז"ל משום יתורא דקר"א ובפרט דעיקר יסודו שכתב דמרן אתי עלה בסי' ע"ג משום ת"ה לא חזינא כי האי סימנא דבדברי מרן אשר לפנינו לתנהו להני מילי ולא הזכיר ת"ה. ויש בידינו לומר דהרמב"ם דהוא מארי דהאי דינא דס"ל מה שעשה עשוי היינו בסתמא דלא ידעינן אם היה ברשותו אבל בעומדת וצווחת לא וכמו שכן העלה להלכה מר בריה דהרב מר ניהו הרב יאודה בורלא שם בסי' ך' דגם לדעת הרמב"ם כל דידעינן בבירור כי שלא ברשותה מכר או משכן אז מה שעשה בטל ומבוטל ושכ"ד ר"י וגם הרשב"א ולשאר פוסקים אף מן הסתם מכרו בטל יש"ב וכאן מצינו בן חולק על אביו על בלי הגיד כי דעת הרב מ"א להיפך ונפש האב ונפש הבן ישישו וישמחו בגן עדן:

ג לאו דוקא מכרם או משכנם אלא אפי' מסרם לערב שנתערב בעדו ועדיין לא פרע המעות ואיפשר שלא יבא לכלל חייוב ער"ז אינה יכולה להוציא מידו דאיפשר דיפרע ואז לא יהיה לו ממה לגבות, מקור ישראל שם בסי' י"ט סי' ע"ד:

א היו"ד ש"ע וכו היא שאמרה אין רצוני שיבאו לביתי וכו' ודברי מורם בהגה. ע' יד"א בהגהב"י הפוס' שציין ובתוכם הביא משם ה' דינא דחיי ח' לאוין דפ"ג שכתב וז"ל ומעשים בכ"י דכשהיא טוענת שמצרים לה היא נאמנת ואין נותנין לה אשה לידע ממי מהן נתגלגלה אלא שומעין לה מיד ע"כ וע' חיים ושלום ח"ב קא"הע סי' א"ך תשו' מח"ור קושטא דאין האשה נאמנת בטענתה אם לא בעדים ובירור גמור שקרובי בעלה הם מצרין ומריעין לה ומרגילין עמה קטטה והסכים לזה מוהרח"פ שם בסי' ב"ך. גם מו"הר בס' דברי שמואל חא"הע סי' י"א עמד בזה והביא משם גדול הרב מוהריק"ו נר"ו (אשר לעת כזאת הוא ראש על ארץ רבה א"מ שלוניקי יע"א) בתשו' כ"י שהאריך בזה וזו הלכה העלה דכל הפוס' סוברים דאין האשה נאמנת ע"פ דבורה לומר דאינה יכולה לדור עם

חמותה אלא בראיה ברורה ובא בהשג יד על ה' ידי דוד כי' קט"ו שכתב דמנהג שלוניקי הוא דנאמן ע"פ דבורה ומר הוא דקאמר דאין כאן מנהג כלל דלעולם בעינן שנתברר בעדים שהם מצרין ומריעין לה הל"ה אינה נאמנת יש"ב:

והנה כל הפוס' הנז' הושוו דאם אינה מטה אוזן לבא לבית בעלה כל זמן שאין לה בירור שהאמת אתה דה"ז נקראת מורדת גמו' וכמבו' בדבריהם שם. ולא אכחד תחת לשוני דמאחר דהא איכא ס' ה' ד"דח שכתב דהמנהג להאמין לאשה ע"פ דבורה. וגם ס' ה' ידי דוד שכתב דגם מנהג שלוניקי כן ונמצא דכל לגבי עירינו שלוניקי יע"א יש כאן ב' פוס' המסייעים לאשה היאך אנו יכולין לדון אותה כדין מורדת דהרי כתב הב"ש כסי' קנ"ד סק"ב דכל דאיכא תרי פוסקי' המסייעים לאשה יכולה לומר קי"ל כוותייהו שלא להיות מורדת י"ש ובשלמא על מו"הר מוהר' שא ל"ק דכפי המתבאר מדבריו שם היה ניכר הדבר לעין כל דהיתה אשה קשת רוח שהרי לא ישבה עדיין בבית חתנו כ"א ט"ו ימים ובודאי דכל כי האי יש לנו לומר שצריך בירור אולם חמסי על מו"הר מוהר"יקו נר"ו להבדיל בין החיים אולם אין תשובתו לפנינו לראות מה כתיב בה?

דמי כמוהו מורה מנקיי הדעת) סי' ע"ה:

א ס"א ש"ע מי שהוא מאחת מהארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו. ע' כנ"הג הג"הט סק"ז בשם תו"י שנסתפק אי ארצו רוקא או אפי' לארץ אחרת וע' למו"הרמ פארדו ז"ל בתשו' כי באה בס' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' י"ב דפשיט לה מדברי הר"ן דאינו יכול לכופה וסמך שתי ידיו עליו הרב המח' שם בס' י"ג דצ"ג ע"ב. וע' אם הדרך א"הע סי' ד' דפשיטא ליה להיפך:

ב אם שלח לקרא לה ע"י כתב יכולה למאן. יד"א סק"ה משם מוהר"יקש ורמז לעיין בס' ד"ן סי' ט"ל ואינו תחת ידי אכן ראיתי למוהר"מפ שם שכתב שנגרר אחר מוהרי"קש ומ"ניר הביא משם מוהרי"דבז וה' בת יאודה ומשם איזה פוס' דלא סל"ה אלא אפי' ע"י כתב חייבת ללכת אחריו ובפרט בז"הז דנתחדשו הספינות והסכים עמו בזה הרב המחבר שם:

ג שם ש"ע אבל הנושא אשה מאחת מהארצות וכו' אינו יכול להוציאה לארץ אחרת. הרב מוה"רם פארדו שם כתב דהטעם הוא מפני שאין שיירות מצוייות ממקום למקום ואיכא סכנת דרכים וה' כפי חהרן בסי' י"ג שם חלק עליו והוכיח מדברי המפרשים דהטעם הוא מפני שינוי המנהגים ולא מטעם סכנה יש"ב:

ד שם בהגה אם לא יוכל לחיות ולפרנס את עצמו כופין את אשתו. ע' כנ"הג וידי"א הגה"בי סק"י שערכו המחלוקת מערכה להראת מערכה וע' מוה"ריקש בהגהותיו שאחר שכתב

דהלכה כהת"הד רמז למרן בש"ע סי' קנ"ד ס"ט והמעין שם יראה דהר"אש בתשו' נראה חולק את"הד וע' למוהר"מג בס' דברי מרדכי סי' ט'. וה' מוהר"מפ שם רמז לנו תשו' הר"יף בסי' רט"ז דהיה נראה כחולקת על הת"הד ושוב טרח ויגע לומר דה"ריף ור"ץ גאון קיימי בשיטת הת"הד אך הלביש כונה אחרת בדברי הת"הד ואסופא דמלתא דן דינו כהת"הד י"ש ובא רעהו הרב המחבר שם ועמד ע"כ דבריו ומר הוא דקאמר דדיינו לומר דה"ריף ור"צג לא יהיו חולקים אך בודאי דלא מסייעי ליה ומ"מ גם איהו מסכים הולך לדינו של הת"הד ואף להנהו אתרוותא דקבלו עליהם ס' מרן אלא דלבו מהסס למעבד עובדא היפך מרן בהנהו מקומות ולכן עייל בפתחא אחרינא לנ"ד יש"ב ואחריו בא האי סב"ק רב חביבא כמו"הריץ אבועלאפייא נר"ו בס' פני יצחק ח"ב מד"נח ואילך ועמד בזה והעלה כל בתר איפכא דאפי' נימא דאין מדברי מרן בש"ע דסי' קנ"ד סתירה וכדסברי מימר קצת אחרונים מ"מ לבני ירוש' דנקטי כהוראות מרן שבב"י דינא הוי דאפי' בעבור חוסר מזונות אינו יכול לכופה וסתר כל דברי ה' כפי אהרן יש"ב וע' לקמן אות ח':

ה אפילו לדעת ה' תה"ד לא התיר לצאת אלא לעיר שכמותה אבל לא מעיר לכפר ומכרך לעיר. כנ"הג שם בשם מוהרימ"ט ח"א סי' מ"ז. ומלבד שנראה דבר תמוה דא"כ למה אנו צריכין לטעם הפרנסה הלא כל שהוא מעיר לעיר אפי' בלי טעם זה יכול להוציאה אף גם זו דמור"ם כתב להדייא למקום שירצה. וע' יד"ח סקי"א שהביא כן משם מוהריב"ל ומוהרשד"ם שהבינו כן בדעת הת"יהד ורמז למוהרש"ג בסי' מ"ב דעמד ע"ד מוהרימ"ט וע' למוהרמ"פ שם דצ"א ע"א מה שנדחק בדבריהם ולה' המחבר שם בדצ"ג ע"א מ"ש בזה: ו אם נשבע שלא להוציאה ודחיקא ליה שעתא אם יכול להוציאה במחלוקת הוא שנוי דמוהריב"ל וה' מ"ש ס"ל דאינו יכול והרדב"ז ומוהרש"ך ס"ל דיכול להוציאה ע' כנ"הג הגה"בי סקי"ב ויד"א ס"ק ט"ו וע' בס' פני יצחק ז"ב שם דנ"ו פלפול עצום על דבריהם וע' בדברינו לקמן אות ח' בד"ה וכשאני לעצמי:

ז כתוב בכתובה הדירה תהא פה דמשק ובמקום אשר ייטב לשניהם ובסוף הכתובה כתוב ונשבע לקיים כל הנז' איפליגו בפירושא דמלתא ה' מוה"רא לאנייאדו וה' מוהר"מג בס' בירך משה סי' ב"ך וכ"ג דה' מוהר"אל פירש התנאי האחרון דהיינו על החצרות והבתים שידורו שם בדמשק אמנם מוה"רמג רוח אחרת איתו ותכלית דבריו הוא דאי אית ליה באתריה חסרון מזונות ובמק"וא טוב לו ולאשתו בריוח פרנסתם מצי לדור במק"וא ובלבד שיהו המקומות שוין וכו' וה"ד ה' פני יצחק שם דנ"ח והכריח הוא דהפירוש האמתי כהרב מוה"ראל ומ"מ לא סמך לבו ע"ז י"ש:

ח היכא דאית ליה לבעל חסרון מזונות ואיכא ריוחא במקום אחר והיא אינה רוצה דבמחלוקת הוא שנוי אי יוכל לכופה וכנז' וכתב בכתובה שנשבע שלא לגרשה כ"א מדעתה ורצונה ככתוב בכתובות שלנו היכי לדיינו דייני להך דינא דבשלמא היכא דליכא שבועה שלא לגרשה יאמר הבעל קי"ל כמ"ד דכופין אותה ואם לאו תצא שלא בכתובה ואני פטור מפרעון כתובתה והנני מגרשה בע"כ, ואין מי שימחה בידו וכמ"ש הפוס' אכן היכא דלא מצי מגרשה בע"כ מה יעשה אותו הבן:

ולכאורה היה נראה דאכתי יד הבעל ע"הע דמצי מימר ליה אם תלכי עמי והלכת ואם לא תלכי עמי אקיים שבועתי אשר נשבעתי שלא לגרשך בע"כ והנני הולך אל המקום אשר ייטב לי מצבי ואשב אני לבדי ואת תשבי גלמודה ושוממה ולחם אין ואין כסות בקרה ותסגר הדלת בעדיך דאין השבועה אלא שלא לגרשך והרי היא קיימת ונכונה. וכן נראה מדברי מוהרש"דם בא"הע סי' קנ"ה דעל מחלוקת זה בעצמו דהרי"בש והת"הד רצה לומר דלא פליגי ולכן הדין עם הבעל ללכת אל המקום אשר יטב לו ושוב כתב וז"ל ואת"ל שהם חולקים יד הבעל ע"הע שיכול לומר אם תרצי לילך עמי טוב ואם לאו תשב וכו' י"ש ומסתמא נדון דידיה הוא על מקומנו זה שנוהגין להשביע החתן בשעת נישואין: אפס כי הפוס' ז"ל לא כ"כ ומדבריהם מבואר דכל דאגידא ביה בשבועה שלא לגרשה בע"כ אינו יכול לגרוע ממנה שכ"ו ואינו יכול לצאת שא נא עיניך וראה להכנ"הג הגהב"י ס"ק ל"ב דקאי מר לעניין עליית א"י דבמחלוקת הוא שנוי אי כופין בז"הז דאיכא פוסקים דס"ל דאין כופין דליכא מצוה ואיכא פוס' דס"ל דגם בז"הז איכא מצוה וכמבו' לקמן בש"ע והחונים עליו, כתב הרב דבמקומות שנהגו לישבע בשעת נישואין שלא לגרשה בע"כ ל"מ להסוברים דבז"הז ליכא מצוה דפשיטא דאינו יכול לגרשה בשביל עליית ח"י אלא אפי' להאומרים דגם בז"הז איכא מצוה כיון שנשבע שלא לגרשה הו"ל כנשבע שלא לצאת למקו"א דמגו דחייל כשאינו לא"י חייל ג"ך לשלא יוכל לעלות לא"י דוק בדבריו שם והשתא למה לא נאמר דיוכל לומר לה הנה אנכי הולך לעצמי והרי השבועה מתקיימת דמה שייכות יש לשבועה שלא לגרשה עם ההליכה הוא לבדו אלא ודאי דכל שנשבע שלא לגרשה היא יכולה לעכב בידו שלא להשאר אלמנות חייות אלא יחיו וישבו שניהם יחדיו ויותר מבואר מזה כתב ה' ב"ד בא"הע סי' מ"ב ומסתמיך ואזיל אתשו' הר"ן סי' ח"ל שכתב בהדייא וז"ל ואני אומר שאף לעלות לא"י אינו רשאי וכו' דכל שלא נתן לה גט כיון דמחייב בש"כו לאו כל הימנו לעקר לאו זה בידים משום ישובו של א"י וכ"ת יתן לה גט וכו' אינו רשאי מפני התקנה וכו' שאנו מוחזקים שיש חרם מהקהלות או תקנת רגמ"ה ולא שמענו אשה מתגרשת בע"כ וכו' וכיון דלגרש אינו רשאי אף להניחה

עגונה ולילך לא"י אינו רשאי וכו' יש"ב וכן העלה ה' סם חיי בסי' ט' גם ה' מעיל שמואל בסי' כ"ו דעתו כן וכתב בדנ"ה ע"א דהגם שמוהרש"דם כתב להפך הוא בעבור שלא ראה דברי הר"ן ויעו' חק"ל א"הע סי' ל"ד:

והנה אמת דמחוייבין אנחנו לילך אחר דעות הראשונים כי לבם פתוח כפתחו של אולם ואין אנחנו יכולין לפצות פה ובפרט במאי דקמן דהראשון סברה זו הוא הר"ן ומי לנו גדול אולם תורה היא וטעמא בעי דהא רבותינו ע"ה דנו להאשה אשר אינה חפצה לילך עם בעלה במקום שהדין נותן שתלך וקנסוה בשתיים ביציאה מבעלה ובלי כתובה וכמ"ש תצא בלי כתובה והן שתי עונשים והראיה לזה שכתב הרד"בז בחדשות ח"א סי' תל"ה דאם לא רצתה האשה ללכת עם בעלה דהדין נותן שתפסיד כתובתה אם אח"ך חזרה בה ורוצה ללכת דאינה חוזרת לכתובתה י"ש ומשמע דצריכה כתובה מחדש אע"ג דלא גרשה וכמו שנראה מפשטייות דבריו וכ"ן דעת הח"מ סק"ך והב"ש סק"יט וה"ט דרבותינו בטלוה לכתובתה וא"כ בשלמא על יציאתה מבעלה שפיר אית לן למימר דלא תצא יען נשבע שלא לגרשה בע"כ אבל בש"כו על מה זה יתחייב אם האמת דנתבטלה כתובתה דהוא העונש השני הלא כתובה לית לה מזונות אית לה? ואחשבה ליישב דכיון דהרבנים הנז' קיימי לכתובות שלנו דבסוף הכתובה כתוב ונשבע לקיים כל התנאים הנז' נמצא דאיכא שבועה גם על פרעון הכתובה וכמ"ש הדב"מ ח"ג סי' יו"ד ואז אפי' הכתובה אינה מפסדת ולכך אית לה מזוני ואני אמרתי הא גופאי יצא לחפ'שי בספרן ש"ץ ומצאתי לה' ראש משביר בח"א א"הע סי' ג"ל שנשאל על מי שנדר לעלות לא"י ואשתו אינה רוצה והביא מתשו' מוהר"חש ח"ג סי' ס"א שכתב דיכול הבעל לכוף לאשתו ואם לא תרצה תצא בלי כתובה ותוס' וסיים ה' רא"מ וז"ל דהיינו כשמבקשין ממנו לגרש אבל אם לא תרצה לקבל גטה אין מעכבין בידו ותשב עד שתלבין ראשה וכמ"ש (מוהי"חש) בתחי' דבריו ובסי' ס"ב דצ"ב ע"ג ומינה לנ"ד בר' שנשבע שלא לגרשה ע"כ והיא אינה רוצה לקבל גטה דהולך לו ואין כאן מקום לומר דהיאך יכול לעגנה דהא היא הגורמת ומעגנת את עצמה ופשיטא דאין לבעל בזה עון אשר חטא וזה היה דעת ה' מוה"רח יאודה וכו' ודברי הגאון מוהר"חש סיעתיה ולכך לא כתב הרב בסי' ס"א וס"ב דחם יש לו שבועה שלא לגרשה בע"כ כמנהגנו שהדין משתנה וכו' וחתר ליישב דלא תקשי ע"ת הר"ן דהתם מיירי היכא דישיבתו בא"י היה דרך עראי דכך"הג אין שום מצוה אבל בנדר לעלות לא"י ולישב שם יודה הר"ן וזהו דעת מוהר"שדם ולא נעלם ממנו ת' הר"ן וא"כ ודאי שאין לכוף אותו כמ"ש המב"יט סו"סי לק"ט ומוהר"שדם סי' קנ"ה ומוהר"חש ואינו חייב במזונותיה כיון דהעכוב מצדה וש"כפ מוהר"שח בח"ב ס"י ל"ו וכיון שהדין

נותן שתבא אחריו יכול לעלות ואינו חייב בש"כ ועונה יעו"ש הארכתי והעתקתי תורף לשונו למען תראה כי סברתינו אינה רחוקה וכבר איכא מרבני אחרוני הראשונים אשר הן כראשונים אצלינו דס"ל דיכול להניחה מבלי מזונות עגונה ושוממה מבלי כל. וכ"ן ברור דעת הרב מוה"רם לידידי בהגהותיו שבס' סם חיי שם די"ט ענ"ד. וכ"ד ה' באר מיים חיים ח"א א"הע סי' ב':

ובינותי אני במה שהביא הרב שם משם מוהר"שך (כי תשובות מוהר"שך אינם תח"י כעת) דאחר שכתב דאין להאשה הנז' על בעלה חייוב שכ"ו כתב דאם עדיין תמאן ותקשה את ערפה יוכל לישא אשה אחרת במקום שהולך ולא יתחייב בשכ"יול לאשה הממאנת ע"כ וכבר רמז תשובה זאת הכנ"הג בהגהב"י סקי"ג והיד"א סקי"ו הביא שכ"כ ה' בני משה סי' ט' ושלהן גדולה משלנו דבשלמא בחלוקה הראשונה דהיינו היכא דנשבע שלא לגרשה בע"כ אינו עובר על שבועתו במה שמניחה בלי שכ"ו דהא מ"מ לא גרשה אבל בכ"הג דהוא עובר בק"וע לישא אחרת עליה בזה הוא חידוש גדול אולם טעמו דיכול הבעל לומר אדעתא דהכי לא נשבעתי וכמו שהעתיק ה' רא"מ שם דברי מוה"רשך וזוהי שקשה דנקט טע"ז כהלכתא פסיקתא והלא לפי דברי הרי"בש טענה זו אינה ראויה לכפותה ואיך אנחנו נתיר איסור שבועה בטענה שבמחלוקת היא והרב פסיק הכי משום דלדעתו ס' הת'הד היא אמתית ומ"מ לפי דברי הרב טע"ז יועיל גם לנדון שלנו דאע"ג שנשבע שלא לגרשה בע"כ אדעתא דחוסר מזונות לא נשבע:

אולם חזינא ליה להי' ראש משביר שם בדע"ד ע"א דהדר ביה מר משמעתיה באשר עינו ראה להי' בני משה סו"סי ל"ד שכתב דכיון שהוא אינו יכול לעלות והיא מוחזקת בעצמה לאו כל הימנו להניחה ולילך כיון שהוא משועבד לה בשכ"ו ואין מצות ישוב א"י כדאה לבטל חייוב זה וזה היפך ממ"ש בסי' ט' וע"ז מני"ר לחלק יצא בין כשרוצה הבעל לילך לא"י דהיינו ההיא דסי' ל"ד לכשרוצה לילך מחמת חסרן מזונות וסו"ד העלה דאין לנו כח לפטר את ר' לעלות לא"י באשר ידוע מחלוקת הראשונים בדבר שאינו חייב מצד הדין ונשבע אי חייב מכח השבועה ומר ניהו נקיט כהנהו רבוואתא דס"ל דכיון דאיכא שבועה בדבר ספק שבועה להחמיר י"ש. ולדידן לא מהני עיקר חילוקו לכאורה דמה בין עליית א"י לחסרן מזונות הלח זה וזה במחלוקת הוא שנוי דבטענת חוסר מזונות יש פוסקים דס"ל דאין כופין אותה כמו שיש בעליית א"י ג"ך ועוד דחם חילוק זה הוצרך לו ליישב הנהו תרי פסקי דה' בני משה מדוע העלים עין מתשו' מוהרח"ש וה' מגן גבורים סי' ז' והשליכם אחרי גיוו יהיה איך שיהיה למאי דאנן קיימין דהיינו בחסרן מזונות גם הרב מסכים דיכול לילך ולהניחה עגונה ומכותלי דבריו ניכר שדעתו גם להתיר לישא א"א

עליה וכדברי מוהרש"ך. והכי נקיט בפשיטות ה' מוהר"ם פארדו בתשובתו שבס' כפי אהרן ח"א בסו"סי י"ב וז"ל באופן דבהא סלקינן דאם לא תבא הרשות נתונה שישא אא"ע ופטור ממזונות זאת האשה וכשהדין נותן שכופה אותה ולא שמעה הרי כתב מוהראד"ב דנותנים לו רשות לישא אחרת יעו"ש (ונראה נפל ט"ס בדברי הרב ובמקום מוהר"שך כתב מוהראד"ב) וה' כפי אהרן שם בסו"סי י"ג: היה לב'אר דברי הרב שבאו בקצרה והסכים עמו בנ"ט שהיו לו בע"ח בעירו ואם ילך שם ודאי יכניסוהו לבית האסורים ואדעתא דהכי לא נשבע ומצוה איכא להתיר לו שבועתו עי"ד:

וכשאני לעצמי בנדון דקיימי הרבנים הנז' יש לי לדון דאין להתיר לבעל לישא אחרת והוא דנדון הרבנים הנז' כפי מ"ש ה' כפי אהרן שם הוא באתרא דנהיגי להשביע בכתובות שלא יוציאנה חוץ לעירה ובזה נחלקו הפוס' דאיכא מ"ד דאף בחיסור מזונות אין להוציאה ואיכא מ"ד דבחיסור מזונות יש להוציאה וכיון שכן איכא הכא ס"ס להחמיר ס' אעיקרא אם הלכה כהת"הד דאיסור מזונות יש בו כדאי לכוף לאשה להוציאה ממקום למקום דלמא הלכה כהרי"בש דס"ל דלא מהני טענה זו להוציאה אפי' במקום דליכא שבועה ואת"ל דהלכה כהת"הד דלמא במקום דאיכא שבועה שלא יוציאנה הלכה כמוהר"יבל ודעי' דאינו יכול להוציאה וכיון דאיכא ס"ס להחמיר איך אנן ניקום ונשרי לו לישא אחרת עליה:

כי על פי הבאור הנה נא לי טעם נכון למאי דחילק ידע ה' ראש משביר גבי עליית א"י כנז' דהיכא דנשבע שלא לגרשה שאינו יכול להניחה עגונה כנז' וגבי חסרן מזונות יכול להניחה והיינו משום דכיון דאיכא פוס' שכתבו להדייא דהיכא דנשבע שלא לגרש אין כופין לעלות לא"י וכמ"ש הכנ"הג איכא הכא ס"ס להחמיר ס' אי עליית א"י בז"הז הוייא טענה לכופה דדלמא הלכה כהאומ' דליכא מצוה בז"הז ואין כופין וא"תל דגם בז"הז איכא מצוה וכופין דלמא הלכה כהאומרים דהיכא דנשבע שלא לגרש אין כופין מש"אכ בההיא דחסרן מזונות דלא מצינו פוסק שיאמר בהדייא דאם נשבע שלא לגרש ואיכא חסרן מזונות דאין כופין אדרבה מצינו למוהר"שדם דס"ל דאפי' במקום שבועה כופין נמצא דליכא הכא ס"ס להחמיר ובעבור זה כתב דאפי' במקום שבועה שלא לגרשה היכא דאיכא חסרן מזונות יכול להוציאה ואם לא תצא יכול להניחה בקרן זוית:

ואשא עיני וארא וההוא סב"ק נר"ו בס' פני יצחק ח"ב מד"סב ע"ג ואילך שעמד ברוצה להוציאה ממקום למקום השוה אך דא עקא שבשעת קידושין נשבע שלא לגרשה בע"כ ושלא לישא א"א עליה ובתהי' דבריו הביא ת' הר"ן והרב"ד הנז' ותשו' הבני משה והביא משם מוהר"ח מפ"ד בתשו' בירך משה סויסי יו"ד שהק' עליו דסותר את עצמו ומנ"יר

נ"רו יישב מדנפשיה בחילוקו של ה' רא"מ הנז' ושוב נפק דק ואשכח דתשו' הר"ן הנז' אינה מוסכמת והר"אם פליג ע"ז דסבר דכל שהעיכוב הוא מצדה הוא פטור ממזונות ולבסוף העלה דכיון דמצד המזונות איכא הכא ס"ס להחמיר מאחר דאיכא מ"ד דבמקום שבו' לא אמרה הר"אם לכן הדין נותן דהוא חייב במזונות מכח ספק שבועה יש"ב. ואנן בדידן כבר לעיל בסי' ע' ערכנו מערכה לקראת מערכה בענין זה והנה שם רבים מרבני האחרונים שכתבו דאף היכא דאיכא שבועה שלא לגרש מצי המוח' לומר קי"ל לפטר עצמו ממזונות ואין שום שייכות בשבועה שלא לגרש עם המזונות דהשבועה מהנייא לשלא יגרשנה בע"כ אך לא לחייבו במזונות לך נא ראה שם ובכן במאי דקמן היכא דעיקר ההליכה הוי מחמת חסרון מזונות יכול לומר קי"ל כמ"ד דכופין וקי"ל כמ"ד דאני פטור ממזונות ולית מאן דימחי בידיה זהו הנל"עד:

ט ס"ב ש"ע כשמוציאה ממדינה למדינה וכו' אינה מוציאה לא מרעה ליפה. זוהי ס' רש"בג במשנה וע' כנ"הג הג"הט סק"יב שכתב שה"ריף בהלכות לא הביא זה ולא ידע למה ע"כ ובנוסח הרי"ף שבידנו איתא להדייא וכבר תמה עליו מוה"רמ פארדו בתשו' כפי אהרן ח"א סי' י"ב ובטעם הדבר נחלקו בפירושה ר"שי והרמ"בם והריט"בא הו"ד בש"מ וק' להרמ"בם דפשט דברי הש"ס מורין כפר"שי ע' למוהר"מפ שם מה שהאריך ליישב ובדברי ה' כפ"א שם בסי' י"ג:

י ס"ג ש"ע בד"א מח"ל לח"ל אבל מח"ל לא"י כופין אותה. אם התנה בפי' שאינו יכול להוציאה אפי' לא"י וכן אם התנה בפי' הדירה פה דמשק משמע דוקא ולא זולת ואפי' א"י במשמע. יד"א הגה"בי ס"ק ב"ך משם מוהר"מג סי' מ"ד ומוהרי"טץ סי' ו' והצ"ע דבסי' רכ"ז כתב מוהרי"טץ להיפך יעו"ש וההוא סכ"ק נר"ו בס' פני יצחק ח"ב דנ"ד עמד באורך ע"ד הי"דא ועל תשו' מוהרי"מץ סי' ה' וכ"ז ורכ"ז דדבריו צריכין ישוב וסבר ליישב קו' ה' יד"א ורמז בזה לה' בירך משה סי' ח' וסו"ד לא העלה דבר ברור בדברי מוהרי"טץ יש"ב:

י"א ס"ה יש מי שאומר דהא דכופין לילות לא"י וכו' ע' כנ"הג סק'.. יד"א סק'.. הובא מחלוקת הפוס' אי בזה"ז איכא כפייה וע"ע ראש משביר ח"א חא"הע סי' ל"ג שכתב דהיכא שאינה רוצה לעלות משום סיבה דשואלת שיכתבו שטר לתת ס"מ לבתה וכי'וב שלא כדת אליבא דכ"ע כופין אותה ולפחות יכול לעלות הוא לבדו ולהניחה עד שתלבין דאשה יעו"ש:

סימן עו

א ס"א ש"ע עונתן בכל לילה. ע' ב"ש ס"קא דת"ח אף שאין מוטל עליו שום מלאכה וכו' התורה מתיש כחו וע' אם הדרך סי' ה':

ב ס"ג ש"ע אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו. ע' מה שפלפל בזה הגאון מוה"רא אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' בני בנימן א"הע סי' ל"ז:

ג בס"ז ש"ע נושא אדם כמה נשים אפי' מאה וכו' ע' כנ"הג לעיל סי' א' הגה"ט סקי"ד וע"ע לו לקמן סי' קנ"ד הגהב"י ס"ק נ"ד שכתב בשם הרדב"ז והיא מוצ'את בחדשות ח"א סי' שכ"ז דאפי' לפי סברה זו היינו דאין יכול לעכב בידו אבל היא מצייא אמרה פטרני בגט ותן לי כתובתי וה' קול אליהו בח"ח א"הע סי' י"ג כתב שכן דעת הריב"ש בסי' צ"ה ובעבור זה הרב מוהרדב"ש בתשו' כי באה בס' כפי אהרן ח"ב א"הע סי' ב' תמה על הכנ"הג דלמה לא כתב שכ"ד הריב"ש אך ה' כפי אהרן שם בסי' ג' רוח אחרת איתו ומר הוא דקאמר דמלבד דאין מדברי הריב"ש הכרע דס"ל כהרדב"ז אף גם זאת דהרדב"ז גופיה אין דעתו כן והשיא דברי הרדב"ז לכונה אחרת ושמעולם ליכא מ"ד דמצייא אמרה תפטרני בגט יעו"ש. וה' פני יצחק נר"ו בח"ב דנ"ב ע"ד אחר שהביא דברי הרדב"ז הנ"ל וש"פ נפק דק ואשכח תשו' הגאון מוהר"י אבן מיגאש בסי' ק"ן שפסק להדייא דהדין עם הבעל וטענת האשה מהבל ימעט ואילו הוו חזו רבנן הך תשובה הוו הדרי בהו ואי רוצה בעלה לגרשה הדר דינא כתובעת הגירושין ממנו דאין לו רק כתובה ונדונייא וכמ"ש הרא"ש בתשו' והביאה הטור סי' קי"ח (וע"ש עוד חילוקי דינים בהך דנושא אדם כמה נשים) וע' להרב בע"ס שערי רחמים בתשו' כי באה בס' עולת איש סי' ג' מ"ש ע"ד הכפ"א ושגם הרדב"ז לא אמרו כי אם קודם שנשא חבל לא אחר שנשא ולה' המחבר שם והן עתה נדפסו דבריו בס' שערי רחמים ח"ב א"הא סי' אב"ג וע' לחר"הג כמוהרי"א מ"ש עוד בתשו' כי באה בס' בני בנימן חא"הע סי' ל"ד דבמקום דאיכא מנהג שלא לישא ב' נשים אף בלי שבועה אינו יכול לישא ואם נשא כופין אותו להוציא י"ש:

ד שם ש"ע ואינו יכול לכוף לדור אותן בחצר א'. וכ"פ הרשב"ש סי' ע"ו ולא נמצא חולק בזה זולת שהיד"א בסי' ה' מ"ב הגה"ט סק"ט הביא משם הזכרן דברים שכתב משם הריטב"א בכתובו' דהנושא אשה על אשתו ויכול למיקם בסיפוקייהו יכול להשהות שתיהן עמו בבית א' ואין האחת יכולה לעכב ע"כ. מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ג ע"ב ואנכי בקשתי דין זה בהריטב"א בחידושיו לכתובות לדפ'"ב (ששם הוא מקור הדין בגמרא) ולא מצאתי לו כדברים האלה:

ה סי"א ש"ע ואם חלה או תשש כחו וכו' ימתין ו"ח עד שיבריא. רי"אז ה"ד החי"מ וב"ש כתב דאם הוא חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין עד שיתרפא וע' כנ"הג הג"הט ס"ק י"ח. הר"הג מוה"רי אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן חא"הע ס' ל"ו:
ו שם ש"ע או יוציא ויתן כתובה. דוקא כשהבעל מודה. ע' כנ"הג סק"יט וע' מה שהאריך בזה הרב מוה"ריא בתשובה שם דאיפה אין כופין אותו בשוטים כי היכי דלא להוי גט מעושה עי"ש:

סימן עז

א ס"א מו"רם בהגה וי"א דאם רוצה לגרש מיד וליתן לה הכתו' וכו'. ע' ח"מ וב"ש מ"ש על ת' הר"אם ח"א סי' ל' לענין מזונות אם חייב כיון שהוא חפץ לגרשה והעיכוב בא מצדה, וע"מש בזה לעיל סי' ע' ולקמן סי' קנ"ד:
ב שם ונ"ל דאף בלאו דלא יגרע אינו עובר ע' עבודת השם סו"סי כ"ט: ג ס"ב ש"ע האשה שמונעת בעלה מתשמיש וכו' אם אמרה מאסתיהו וכו' אם רצה הבעל לגרשה וכו'. דעת מרן הרי הוא כמבו'אר דאין כופין אותו דלא כהרמב"ם ורשב"ם דס"ל דכופין את הבעל לגרש שכבר חלקו עליהם כל הבאים אחריהם וכמ"ש בב"י ויש מהם שהפריזו המדה לומר דאם נשאת בגט שע"י כפייה תצא וכמ"ש בח"מ וב"ש אך הרב מוהר"א אבן טוואה בתשו' שבס"ס התשב"ץ סי' ל"ה עמד על כל הסברות וחלקן לשבעה וכתב דהדעה הב' היא ס' הרמ"בם ורשב"ם וקיימי כוותייהו רש"י ורגמ"ה ור"י והראב"ד והסמ"ג וכמה מחכמי ישראל נמשכו אחריהם עי"ד. והגאון מו"הר מוהרא"ג זצ"ל בס' צל הכסף ח"א חא"הע סי' י"ג ה"ד וברר ולבן והראה לנו איזהו מקומן שגילו הפוס' הנז' דעתם ובסו"ד בדפ"ו ע"ד כתב וז"ל נמצינו למדים דרבים הם כת הראשונים הסוברים דכופין לגרש בטענת מאיס עלי מכת הראשונים דס"ל דאין כופין דכת הסוברים דכופין הם כל הגאונים ד רב שרירא גאון ובנו ר"ה ורגמ"ה ור"ח סתם ובעל העיטור והרי"ף והרמב"ם והראב"ד והסמ"ג ורשב"ם ור' יאודה ורש"י לדעת הסמ"ג והריטב"א מהם דס"ל דכופין מדינא דש"ס ומהם דס"ל דאף דמדינא דש"ס אין כופין מדינא דמתיבתא כופין אותו לגרש וכו' יש"ב, וע"ע פאת נגב סי' ט"ו שמן המשחה פי"ד דה' אישות. עבודת השם א"הע סי' ח"י דקכ"ג ע"ד מעשה איש חא"הע סי' י"א י"ב:
ודע דבב"י הביא ע"ז ת' הרש"בא יציין המציין בח"א סי' רל"ה וע"ע שם בסי' אלף קצ"ב ובמיוחסות סי' קל"ד וקל"ח ובכל אתר ואתר משונין הדברים מזו לזו ובאו לידי תשו' הרש"בא כ"י אשר עלו עתה על מ"הד בשם תשו' הרש"בא ח"ו ושם בסי' ע"ב כתוב תשו' ארוכה מאר"ש על פתגם דנא ולדידי חזי לי דלזו כיון מרן הב"י וכמו שכתבתי בהערותי

שם: ד לדעת הרמ"בם ודעימיה דס"ל דבאומרת האשה מאיס עלי כופין את הבעל שיגרשנה ה"ה באומר האיש דמאיסא עליה אשתו דיכול לגרשה אפי' בע"כ אף לאחר תקנת רג"מה שתקן שלא לגרש בע"כ משום שלא יהא כח האשה מחמת תקנת רג"מה גדולה מכח האיש. ה' פאת נגב חא"הע סי' טו"ב ה"ד מוהר"ש מאטאלון ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' יוד' דל"א ע"א וילפי לה בדדמי הרב הנז' ורב אחר שאתו שכן ה"ה לענין שבועה: והנה ס' פאת נגב אמ"א לראות הדברים בשרשן וכאשר ירדף הקו"רא בדברים ככתבן כמו שהעתיק הרב לבו כים יהמה דדברי ה' פ"ן תמוהים במה שהשוה אשה לאיש דבאשה דיינו לומר כן בעבור דאיכא הפסד כתובה משא"כ באיש וכאשר תמה עליו ה' מוהרש"מ שם ביתר שאת והצ"ע דבריו. אך ראיתי להג' מו"הר בס' צל הכסף שם בתשובתו שבסי' י"א ד"מ ע"א שכתב שלא דקדקו יפה הרבנים הנז' בתשו' ה' פ"ן דהפ"ן כתב וז"ל ולפ"ז יראה לע"ד דלענין ממון היכא דאיכא רגליים לדבר לענין המיאוס כעין נ"ד שנתברר מום הנתק בב"ד ורוצה לגרשה והיא ממאנת מצי למימר קי"ל כהרמב"ם וסיע' ויכול למנוע ממנה שכ"ו וכו'. ואדרבא כוונת הרב לחלק בין איש לאשה ומשום דבטענת האיש לא שייך פסידא משו"ה הוצרך הרב לדון מטעמא דאיכא רג"לד דזה מאמת טענתו יעו"ש וה' מוהרש"מ בספרו עבודת השם חא"הע סי' כ"ט דקס"ג ע"ג חזר וטען וחיזק דבריו הראשונים וכתב דמדברי הפ"ן מבואר דאין עיקר טעמו משום דאיכא רג"לד דאף בלא זה ס"ל דטענתו טענה ומאי דנקיט בלישניה היכא דאיכא רג"לד בטענת המיאוס ריווחא אשכח לנ"ד יש"ב:

אולם הרב יצחק אשכנזי נר"ו בתשו' כי באה בס' צ"הכ שם סי' י"ב דמ"ג ע"א רוח אחרת איתו דבהשיגו ע"ד מוהרש"מ דמתשו' הפ"ן דקאי לענין חרגמ"ה אין ללמד ממנה לענין שבועה כתב שם בדמ"ג ע"א דאעיקרא המציץ היטב בתשו' הפ"ן דסי' טו"ב יראה דלא כתב הרב דגם בנ"ד דאיכא שבו' דכופין אותו להוציא אלא כוונת הרב דכיון דמ"הד כופין אותה לקבל גטה יועיל זה להקל מעליו שבו' המזונות אך מעולם לא עלה ע"ד הרב להתיר לו לישא אחרת או לגרשה בע"כ נגד השבו' וכאשר יראה המעין בדבריו דסי' ח"י יעו"ש:

ה טענה האשה שקודם הנישואין מאסה בו וע"כ השיאוה אביה או אמה אפי' לס' החולקים על הרמ"בם יודו הכא דהא ליכא חששא שמא עיניה נתנה באחר כיון שהדבר מפורסם דמעיקרא בע"כ נשאת לו הרשב"ש בסי' צ"ג והובא ב"בי אך כתבד לענין מעשה לא היה מקל בכך וכתב בס' אליה רבה בתשו' סי' י"ג דא"עג דהרש"בש לא כתבו אלא להלכה מ"מ דיינו שהרש"בש זל דעתו כן להלכה. וה' מוהרש"מ בתשו' צל הכסף שם

דל"ה ע"ג סמך ראשו ורובו על הוראה זו גם לגבי האיש ומו"הר מוהרא"ג שם בסי' י"א ד"מ ע"ב וע"ג חלק עליו ורד לחלק דהרשב"ש לא אמרה אלא לגבי אשה וגם באשה עצמה לא נמצא מי שסמך על ת' הרש"בש אפי' לסניף בעלמא י"ש. והרב מוהר"שם בספרו ע"הש סי' כ"ט מדקס"ד ע"ב ירד להציל עצמו וסיים וכתב דלפי דעתו מוה"רא מונסון ומיהרי"מט בחא"הע סי' מ' שרמזם הכנה"ג בהגה"בי ס"ק סברו וקבילו ס' הרשב"שואע"ג שה' מקור ברוך סי' י"ז והא"ר שם הקשו על ס' הרש"בש מ"מ מידי ספקא לא נפקא יעו"ש ובס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דקמ"ב ע"ד וסי' יו"ד דקנ"ז ע"ג ובמה שרמז מר ידידנו המגיה נר"ו שם:

ו ש"ע שם ותטול בלאותיה הקיימין. ע' שמן המשחה ה' אישות פי"ד דברי שמואל סי' יו"ד מדק"נח ואילך:

ז המדודין שנתן לה אביה אי ליתנהו בעין אפילו איתה מאי דאתי מחמתייהו אינו חייב להחזיר דכיון דלהוצאה ניתנו הו"ל הנהו נכסי ככלי הנדונייא שבלו ונאבדו דפטור מלשלם אלא דוקא הקיימין היא נוטלתן, משכנות הרועים מע' הע' אות רכ"ט דרי"א ע"א:

ח מסתמיות דברי מרן והפוסקים נראה דבטענת מאיס עלי אינה צריכה הכרזה וכ"כ הב"ש בסק"ח לכל השיטות. וע' תשו' הרש"בא במיוחסות סי' קל"ח שכתב דגם בטוענת מאיס עלי צריכה הכרזה וה"ן נס'תר מחמ"תו במ"ש בח"א סי' אלף ר"לה ויש לחלק דהתם קאי בתובעת גם כתובתה והתם בעי הכרזה אך כיון דמדברי הר"אש כמ"ג מוכח דגם בזה לא בעי הכרזה ספק דדבריהם להקל ה' חק"ל בא"הע סי' ל"ה:

ט ש"ע שם ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו וכו'. אם אמירת האשה היתה שאינה רוצה לשוב לבית בעלה עד שתתפשר עם ב"עח וגבול וזמן שמה עד אותו פרק לא מקרייא מורדת פ"מ ח"א סי' נ"ו וכ"ך ה' עדו"בי סי' ד"ל ומוהר"ר חסדאי הכהן בתשובתו שבס' ע"בי סי' ע"ב חלק על העדו"בי דאפי' ששמה גבול וזמן למרדותה חשיבא מורדת עי"ד. ומיהו ע"כ לא נחלקו אלא דוקא כשהדבר ניכר לכל שטענתה היא אמת משא"כ היכא דהיא טוענת שימתינו לה עד שתלד שאיפשר שיוסר הפחד מלבה שהגזימה אותה להכותה ורץ אחריה בסכין מלבד דמי מפיס שטענתה היא אמת ודחויי קמדחה ועוד דכולי האי ואולי דשמא יוסר הפחד מלבה. ה' עבודת השם סי' ח"י:

י אשה האומרת דכראת את בעלה החתן נסתמים עיניה ונראה לה כהר חשך ומחמת זה משליכתו מעל פניה דין מורדת דבעינא ליה אית לה ולא דין מורדת דמאיס עלי מו"הר בכ' דברי שמואל סי' יו"ד דקל"ז:

י"א האשה שהלכה לבית אביה והבעל קורא אותה שתבא אל ביתו והיא אינה רוצה לבא אחריה ואומרת לו שאם רוצה שיבח הוא אחריה ראוי לקראתה מורדת. כנ"הג הגה"בי ס"ק ל"ד ושם בסק"לה כשבני הבית מרגילין עמה קטטה וע"מש אני עני לעיל בסי' ע"ד: י"ב שם ש"ע ואח"ך מכריזין עליו בב"כ וכו'. אם האשה היא במקום רחוק באופן שא"א להכריז ארבע שבתות בתשו' שואל ומשיב ח"א סי' קי"ד דעת השואל דדוקא להפסיד כתובתה בעי הכרזה והתראה אבל לענין חרג"מה לא בעינן והוא ז"ל חולק עליו. ומדברי הע"הג סי' ל"ז משמע כדעת השואל וא"כ במקום עיגון כזה שא"א בשום אופן להפריז יש לסמך על ה' ע"הג ולהתיר לו חרג"מה ע"פ היתר ק"ר. יד יוסף הנד"מ בהשמטות לא"הע סי' ב':

י"ג שם ש"ע ואין נותנין לה גט עד יב"ח. ע' בתשו' רב שרירא גאון כי באה בס' שערי צדק ש"ד סי' ט"ו דאחרי רבנן סבוראי כשראו חכמים שבנות ישראל הולכות ונתלוות בגויים ליטול גט באונס מבעליהן ובאין לידי גט מעושה וכו' כופין אותו ונותן גט לאלתר וכו' יש"ב:

י"ד היב"ח נמנין אחר התראות ב"ד וכל שלא התרו לה ב"ד לא חשיבא מורדת, פאת נגב סי' ט"ו משם הפ"מ והמט"י וה"ד מו"הר בס' דב"ש א"הע סי' ח' דקל"ח ע"ד וסי' יו"ד דקל"ז אך אחד מח"ור קושטא בתשו' כי באה בס' חיים ושלום ח"א סי' א"ך כתב משם הפאת נגב דהסכמתו אינה כן אלא כל שעבר כ"כ זמן אף בלי התראת ב"ד יכול לישא אחרת וכבר גליתי אוזן דאין ס' פאת נגב מצוי אצלי אך ראיתי בס' דברי שמואל סי' י"א דקס"א ע"א שהביא דברי הרב הפוס' הנז' וכתב דנראה דגם חכמי קושטא הסכימו עמו וכן מוהרח"פ שם מדלא חלקו עליו בזה וזהו היפך מ"ש הוא עצמו במקומות אחרים ומי שיש בידו ס' פאת נגב עיניו תחזנה משרים. ועמ"ש בזה בתשו' באלול התרס"ה. וע' בס' יד יוסף הנ"ל שם שם שכתב דכל שעבר זמן אין לעגנו יותר ומכריזין עליה ד' שבתות בב"הכ ואח"ך תפסיד הכל ואם לא תרצה להתגרש מתירין לבעל לישא אחרת בלי גירושין י"ש: ט"ו שם בהגה ואפי' היא מעוברת. כלומר שאינו חייב במזונותיה מפני העובר אבל לכשתלד אינה חייבת להניק הילד ח"מ וב"ש וע' פ"ת סק"ד מטה לחם סי' כ"ד:

ט"ז שם בהגה וחייב בפדיונה וקבורתה. ע' ב"ש ס"ק ט"ז דכתב דה"ד תוך יב"ח אבל לאחר יב"ח כיון דהוא פטור מכתובה פטור ג"ך מקבורתה וע"מש לקמן בסי' פ"ט בס"ד: טו"ב שם בהגה י"א דבז"הז שאין נושאין ב' נשים וכו'. היה איפשר לומר דלא נחלקו אלא בחרג"מה אבל לענין שבועה שמקבל אדם ע"ע לכ"ע אמרינן דאדעתא דמורדת לא נשבע

ודלא כמוהר"שדם בחי"וד סי' ק"ס והפ"מ ח"א סי' נ"ה וה' מט"י ח"א סי' י"ג דכתבו דאין להתיר כ"א דוקא לאחר יב"ח ואחר התראת ב"ד. מ"מ נראה דכיון דשלשת הרועים סגרו את הדלת שלא להתיר עד שיעברו י"בח אנן נמי לא עבדינן עובדא נגד סברתם דהן לו יהי ספק הו"ל ספק שבועה ולהחמיר. מיהו מורדת דמאיס עלי יכולין אנו להתיר מחמת דאיכא ס"ס. ה' עבודת שם. וע"ע בס' דברי שמואל שם מד"קע ואילך שעמד בזה הן לענין חרג"מה והן לענין שבועה ועמד ג"ך במה שציין המציין תשו' הרש"בא ומר הוא דקאמר דאינו אלא תורתו של מוהר"ם ובסו"ד זו הלכה העלה דבמאיס עלי אם הבעל רוצה לגרשה תוך יב"ח מגרשה בע"כ מכח ס"ס יש"ב ובסי' יו"ד דקנ"ח ע"ג וסי' י"א דקס"א. וע"ע בס' חיים ושלום שם תשו' ח"ור קושטא והסכמת הרב להתיר במורדת לישא אחרת אי מצד חרג"מה ואי מצד השבועה עי"ד:

"ח שם בהגה ודוקא בנשואה אבל ארוסה וכו'. ע' יד יוסף שם:

י"ט שם ש"ע וי"א שגם יבמה שלא רצתה להתייבם וכו' ע' צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ה:

ס"ג בהגה וי"א דכ"ז באינה נותנת טעם ואמתלא לדבריה וכו'. ע' ח"מ ס"ק כ"ה וב"ש ס"ק ז"ך שכתבו דאדלעיל בס"ב קאי וכונתו דהא דנקראת מורדת בטענת מאיס עלי היינו בלי אמתלא מבודרת אבל ע"י אמתלא אינה נקראת מורדת לדעת הגאונים משא"כ לדעת הרמב"ם דלא בעי אמתלא עי"ד. וע' למו"הר בס' צל הכסף ח"א חא"הע סי' י"ג מדפ"ו ואילך שהאריך להוכיח דלסב' הרמב"ם ודעי' האומרים דכופין בטענת מ"ע היינו אפי' בלי אמתלא ודלא כהנ"מ בדרי"ג ע"ב שכתב דכל הסוברים דכופין הוא באמתלא יש"ב ובס' עבודת השם חא"הע סי' כ"ט דקס"ד ע"א:

כ"א אשה הטוענת על בעלה בפני ב"ד ובפניו כי מביא לה גויים להתעולל עמם ובעבור זה אינה חפצה לשבת עם בעלה והוא מכחישה אי נקראת מורדת נחלקו בזה זוגא דרבנן ע' מעשה איש חא"הע סי' א' וע"ע שערי רחמים ח"ב הנד"מ סי' י"ג:

כ"ב שם בהגה אבל כל מה שנתן לה או כתב לה אינה נוטלת כלום. ה"ד במתנות אבל מה שכתב לה בעלה בכתובה משלו גבייא גם ביצאה ממנו בגט וכ"ן ברור מתשו' הרד"בז ח"א סי' רס"ב ה' חק"ל בסי' ל"ה. ואין תשובת הרד"בז תחת ידי דלפקע"ד לשון מור"ם ולשון ההגהמ"ר בפ' אע"פ שממנו חוצב דין זה דמור"ם אינו סובל זה דלשון כתב לה היינו שכתב לה בכתובתה משלו:

סימן עח

א ס"א ש"ע נשבית חייב לפדותה, אם נשבית בפשיעתה דעת הגאון בית מאיר והמעי"ץ סי' ט"ו דאינו חייב לפדותה והכי נקיט בפשיטות ה' שדי חמד במע' אישות סי' ב' דע"א

ע"א וע' פ"ת סק"א שכתב דדעת הריטב"א הו"ד בא"ז על דנ"א דכל שהוא ע"י פשיעה פטור הבעל ומן התימא על השד"ח דלא הזכירו. וע' בס' מטה לחם הנד"מ סי' א' שהביא כל הנז"ל ואח"ז כתב משם ה' חינא וחסדא בח"ג דז"ן שכתב דדבר זה בפלוגתא מתנייא בין הראשונים ע"ע:

ב ס"ו ש"ע כהן שנשבית אשתו וכו'. אשת כהן שזנתה ברצון בשביה אם חייב לפדותה אע"פכ הרב"ח כתב דחייב לפדותה כיון דכבר היתה אסורה לו בלא"ה והב"ש חלק עליו בסק"ז. וכתב ה' חסדי דוד בביאו' על תוספתא דכתו' דק"ל שדבריו אמתיים וע"ש עוד דהסכים עם הרב"ח על מ"ש ע"ד הר"ן שהובאו בהגה בסעיף זה:

סימן עט

א ס"א ש"ע לקתה חייב לרפאתה, אם הוא על ידי פשיעה כמחלוקת בנשבית כמש"ל סי' ע"ח כן מחלוקת בחלתה:

ב שם בין רפואה שיש לה קצבה, בטור הביא סברת ה' בעל העיטור דברפואה שיל"ק פטור גם הבעל וכל הפוס' דחאוה מהלכה. האמנם ה' ישמח לב בח"ב חח"המ סי' כ"ח דמ"ו ע"א עמד בזה והביא משם ה' משנת ר"א ח"ב בזכרונותיו דל"ו ע"ב דנפק דק ואשכח ת' הרשב"א ח"ג סי' פ"ב דס"ל כוותיה וכתב ה' מוהר"א די טולידו דלפ"ז מצי המוחזק דהיינו הבעל לומר קי"ל עי"ש. אולם ראה זה חדש דמר ניהו גופיה בספרו מטה לחם הנד"מ בסי' ט"ז אחר שכתב דרבים מהפוס' הראשונים דהיינו הרמב"ם והרא"ש והטור והר"ן והריטב"א משם רבו הגדול והר"אה וכ"ד מרן בש"ע דלא כהרב בע"הע הביא ס' המש"רח הנז' דהרש"בא קאי כוותיה ושכ"כ בס' יפה ענף באות כתובה דע"ג ואיהו גופיה מצא עזר להרש"בא במקו"א דקאי כה' בע"הע ופלפל בחכמה ע"ז וע'כז כתב דאין המוחזק יכול לומר קי"ל מטעמא דאם אנו פוטרין אותן איפשר לחוש שיבח הדבר לידי סכנה דאם אנו אומרים דיתן מכיסו על סמך שינכה מחשבון כתובתה איפשר דיתרשל בזה יעו"ש: ג אפילו לס' הבע"הע ה"ד קודם שהוציא ההוצאות אבל לאחר שהוציא בסתמא אם בא לנכות מכתובתה אינו רשאי משנת ר"א שם ומוהר"ח מנחם ז"ל בס' ישמח לב ח"ב בהשמטות לח"מ על דמ"ו פקפק עליו דמתשו' ה' יכין ובועז ח"א סו"סי ק"ח אין נראה כן. אמנם בספרו מטה לחם בסי' א' חזר וכתב דחידושו של המשנת ר"א קב ונקי ועוד לו בסו"סי ט"ו:

ד אפילו לס' ה' בע"הע ה"ד ברפואות סממנים ושכר הרופא אבל אם אירע איזה חולי לאשה דכדי למעט החולי שיערו הרופאים דצריכה שתזון עצמה בחלב וכן מרק של בשר וכיוצא וחוץ מזה לא תאכל דברים אחרים אפי' פת וכל מיני שאר מאכלים בכה"ג

אף ה' בע"הע יודה דחייב הבעל דנכנס זה בדין מזונות הקלים וחשובים. ה' מטה לחם שם בסי' ט"ו.ה רפואה שיש לה קצבה פיר"שי בש"ס דהיינו שאינה חולה תדיר. וה"ה אם קצבו עם החולה דבר קצוב כן העתיקו הח"מ והב"ש ומבואר בדבריהם דתרתי בעינן לשיקרא דבר שאינו קצוב ובבציר חדא מקרי דשי"לק ונראה דבר זה מוסכם. אמנם עמדו ע"ז שני גדולי הדור מרבני האחרו' דהרב החבי"ף בספרו סמיכה לחיים חא"הע סי' ט' דס"ט המציא לנו דבר חדש ומלבד דע"פ דעתו גם אם החולי אינו תדירי כל שאינו, עובר במהרה נקרא שאין לו קצבה לדעת רש"י ודעי' ורק כשקצבו עם הרופא מקרי יל"ק עוד בה דאפי' נימא דאין כן דעת רש"י מ"מ דעת הגאונים שהביא בש"מ דלא כר"שי דמפרשי דשי"לק קציצה עם הרופא ושאין לו קצבה כל שלא קצצו עם הרופא ומכח זה העלה דמידי פלוגתא לא נפקא ויכול המוחזק לומר קי"ל ומזה ה' מוהר"יח ז"ל שם בסי' יו"ד דע"ו לא נח לו במחלוקת זה שהמציא ומר הוא דקאמר דרש"י והגאונים מא"ח ומא"ח ול"פ עי"ד. וה' מטה לחם הביא דבריהם ורמז דגם ה' חינא וחסדא בח"ג עמד בזה על יעו"ש. הסוגייא ולבסוף אסיק עוד דאכתי מידי פלוגתא ל"ן וגדול כח המוחזק יעו"ש. ומחלוקת זה אין בו מועיל רק לענין אלמנה דבדבר שיל"ק לכ"ע היורשין פטורין דאילו אשה נשואה אם היא מוחזקת אינה צריכה לזה דהיא אומרת דהלכתא אזלא דבין יל"ע ובין אין לו קצבה הבעל חייב וק"ל:

ו ס"ג ש"ע אם ראה הבעל שהחולי ארוך וכו' ע' ב"ח וב"ש ר"ס זה. וע' חסדי דוד פארדו דק"ל ע"ב:

ש"ע שם או הרני מגרשך ונותן לך כתובה ע' ב"י שהביא משם הספרי שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא ומ"ש ע"ז ה"ה וע' כנה"ג סק"ב ודעת הגאון ר' סעדייא בתשו' כי באה בס' ש"ק ש"ד סי' ל"ה דיכול לגרשה עד שלא תתרפא עי"ש בדברי ה' המגיה:

ח בז"הז דיש חרגמ"ה שלא לגרש בע"כ נחלקו הפוס' אי יכול לומר כן דלס' מוהרש"ל אינו יכול ולס' הרא"ם יכול. ע' ח"מ סק"ג וב"ש סק"ד, ולפי מש"ל בסי' ע' דכל שרוצה לגרשה והעיכוב בא מצידה פטיר ממזונות לס' הר"אם ודעי' ושהמוח' יכול לומר קי"ל ה"ה בנ"דז נמי כיון דהרפואה הוא בכלל מזונות. ע' דברי שמואל חא"הע סו"סי ט':

ט הרופאים נאמנים לומר שלא יהיה לה תרופה עוד ע' בתשו' נודע בשערים חיו"ד סי' י"ד ובאחרונים שהביאו ראיה ממס' גטין דע"ב ע"א אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מבואר דסומכין על אומד הרופא אף לענין דאורייתא דלא כתשו' מוהר"ם מלובלין סי' קי"ח ונו"ב סי' ע"ט. כ"כ בס' מי באר להרב מוהר"ח שור ז"ל בסי' נ"א וע' יאודה

יעלה ח חיו"ד סי' ט"ז שהבא משם ה' זרע אמת חיו"ד ס' מ"ט וסי' ל"ב שאפי' ברופא עכו"ם סמכינן עליו, וכ"כ בס' יד יוסף הנד"מ חיו"ד סי' ס"ז חיים ושלום ח"ב סי' קי"א:

סימן פ

א ס"א ש"ע מעשה ידיה לבעלה. עמ"ש הכנה"ג סק"א בשם מוהרימ"ט ומ"ש אני עני לעיל בסי' ס"ט בס"ד:

ב שם דחקה עצמה ועשתה וכו' המותר לבעל. ע כנה"ג הג"הטו סק"ו מ"ש משם הרדב"ז וע' מה שפלפל על תשובה זו מוה"ר בורלא בס' מקור ישראל א"הע סי' ב"ך דמ"ז. ג שי"ד ש"ע הרי שרצתה להניק בן חברתה עם בנה וכו' אם מת בנה ורצה להניק בן חברתה אם הבעל מעכב במחלו' הוא שנוי דהח"מ בס"ק כ"ד כתב דיכול לעכב וה' ב"ש בסקטו"ב כתב דאינו יכול לעכב ומוהרד"פ בס' חסדי דוד על התוס' דכתובות דקל"א ע"א כתב דשניהם צדקו דהח"מ מיירי בתובעת מזונות והב"ש מיירי בשאינה תובעת מזונות ויש להם על מה שיסמוכו מהתוספתא עי"ש:

ד סט"ו בהג"ה וי"א דאפי' באומרת איני ניזונית וכו' אי חייבת להניק את בנה במחלוקת הוא שנוי וכ"מ שהיא יכולה לומר קי"ל ע' ב"ש וע' פ"ת סק"ט היכא שמכיר הילד לאמו אי יכולה לומר קי"ל וע' מטה לחם סי' כ"ד דהעלה דאז הבעל. יכו"ל קי"ל למפטר נפשיה והיא חייבת להניקו:

סימן פב

א ס"ה ש"ע בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה אבל אם הכירה ואינו רוצה להניק מאחרת וכו' התיבות הללו אשר באו בכתיבה דקה והנם דברי מור"ם אינם לחלוק כי אם לפרש דפירוש מכירה היינו שאינו יונק מאחרת זהו דעת רש"י והרא"ש ורי"ו ור' יונה ותלמידיו והטור והרמב"ם ומרן ומור"ם וה' הלבוש ומוהר"י מינץ ומוהר"ש לוצאטו ודלא כר' ישעיה הראשון והריב"ש דס"ל דאף אם יונק מאחרת אם מכירה כופין אותה ובודאי דלענין מעשה פשיטא דיש לנו להקל ולעשות ככל הני אשלי רברבי דהוו רובא. ידי דוד א"הע סי' ד' דק"צט:

ב ס"ז ש"ע שלמו לו חדשיו וגמלתו וכו' אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן ו' שנים גמורות. זהו לשון הרמב"ם בפ"כא מה' אישות וכתב ה"ה דהטעם משום מאי דאמרינן בעירובין דפ"ב דקטן עד בן ו' בצוותא דאמיה ני"חל ולא כתב הטעם דרציחה דאיתמר פש"ס דכתובות דק"ב ע"ב. ובאמת ענין זה דרציחה לא כתבוהו שום א' מהפוס' רק הרי"ף והר"אש העתיקוהו ובקיצור פסקי הרא"ש לא נרמז דבר זה וכבר כ' הב"ש דלא ידע למה השמיטוה הפוס' וע' ברכות מים דקי"א. גם הכנ"הג בהג"הט סקי"ג עמד בזה

ובס"קיד כתב דאפי' נימא דיש פוס' דסוברים דאין לחוש לרציחה אין האחים יכולים לומר קי"ל משום דהוי מלתא דאיסורא ודלא כמוהר"י פירמון שכתב דיכולין לומר קי"ל עי"ד ובי"דא סק"ט. וע' בס' אם הדרך הנד"מ בא"הע סי' ו' שנגרר אחר סברת הכנ"הג אך הרב עבודת השם בא"הע סי' ו' ד"ס ע"א כתב דדין זה של הכנ"הג במחלוקת הוא שנוי גם אני הדל בהגהותי שם רחב פי בדבר הזה ומצאתי הרבה פוס' דס"ל דאפי' היכא דאיכא ה' סכנה שרינן בס"ס ועמ"ש שם ובס' מטה לחם סי' יו"ד:

ג גם באם שהיא קרובת בנה או בתה הראויה לירש חיישינן לרציחה. כנ"הג הגה"ט סק"ז משם המ"ש סי' ץ'. יד"א סק"ג. ובס' מטה לחם שם הביא משם הפ"מ ח"ב סי' פ' ומוהר"אנח ח"ב סי' ט"ל שכתבו דבאם לא חיישינן לרציחה וטרח ליישב דלא תקשי מדברי הרמב"ם בפי"המ שהביא המ"ש יעו"ש: ד אשה אלמנה שבעד שבועת כתובתה מחלה סך פ' מכתובתה לבנה ע"ת שאם ימות שיחזר אליה הגם דאיכא חשש רציחה לגבי דידה מ"מ כיון דגם לגבי יורשיו איכא האי חששא יותר טוב שישב עם אמו יד"א סק"י משם הב"ד סי' מ"ד. ומוהר"מ אשכנזי בס' אם הדרך שם כתב דסברתו היא היפך מוהר"מ פדוואה ומוהרי"ב (הו"ד בכנה"ג סק"ט) אך ה' מטה לחם שם מצא לו עזר מדברי מוהרא"נח ח"ב סי' ט"ל. והמעיין יראה דטע"ז שנתן הרב"ד הוא מוסכם דהגם דלמאי דסבר הרב"ד דהאשה בכ"הג היא נוגעת ואיכא למיחש לרציחה ככל קרוב הראוי לירש. בענין זה מוהר"מם ומוהר"יב עומדים לעומתו דהא קחזינן דאינהו סברי דהפי' על עישור נכסי ל"ח לרציחה. מ"מ לטעם שנתן הרב"ד דכל היכא דלכל הצדדין איכא למיחש לרציחה יותר טוב דשבקינן לה אצל אמה בזה לא מצינו חולקים להפוס' הנז' וטעמא דמסתבר הוא:

ה אפי' לס' הרב"ד דחייש לרציחה בעד התנאי שביניהם ה"ד בכ"הג שלא היה מדעת האם לתת במתנה גמורה לבנו רק מחמת השבועה אמנם אם האם נתנה מנכסיו לבנו במתנה גמו' מהיכא תיתי לחוש שחזרה בה להמית אותו כדי ליורשו מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר. ה' אם הדרך שם. והסכים עמו ה' מטה לחם שם וה"ז דומה להה"א דכתב הכנ"הג בהג"הט ס"ק טו"ב:

ו שם ש"ע אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו וכו'. זהו דעת הרמב"ם והגאונים אבל הטור הביא בשם י"א דס"ל דאין הדין כן בגרושה רק באלמנה. וע' כנ"הג הג"הט ס"ק י"ט דכתב משם מוהרי"בל דלא נניח קבלת הגאונים והסכמת הפוס' בשביל ס' י"א וכו' וכ"כ הי"א סקי"ב וע' בתשו' הר"י בן מיגאש ז"ל סי' ע"א שכתב דהגם דדעתו בפי' ההלכה אינו אלא באלמנה מ"מ להורות הלכה למעשה נראה ללכת בעקבות הגאו'

ר"ש גאון וב"הג ולהמשיך אחר סברתם יש"ב. ודין זה בין בבן בין בבת. אך הראב"ד והרא"ש הם רעים אהובים עם הי"א לגבי בן דוקא משום חינוך דתורה. וע' ברכות מים דק"ט פלפול עצום בזה:

והנה לדידן דתפסינן דגל הקי"ל אם האב אינו חפץ לתת מזונות בעד בנו נראה דלא מצינן לכופו דמתבאר מדברי הכנ"הג והי"דא דס' יחידאה ואף ה' סם חיי בסי' י"ב ה"ד הי"א שם שכתב שאין לומר קי"ל היינו לגבי אחי הבת עם האם שרוצין לומר קי"ל ודחה זה הרב באמרו דקי"ל בכ"הג דהוי להחזיק מה שבידו לאחר ל"א יעו"ש אך בכ"הג דהוא אבי הבת דהוא המוציא הממון מתחת ידו פשיטא ודאי דשפיר מצי מימר קי"ל כן נראה פשוט. וע"ע מה שאכתב בזה לקמן אות ט': ז שם ש"ע והבת אצל אמה לעולם נ"ל דאפי' לדעה זו דהיינו הרמב"ם ודעי' אין אנחנו יכולין לחייבו בדמי המזונות רק עד שתגדיל דהיינו עד שתביא ב' שערות דהא מה שאנחנו מחייבין את האב על מזונותיה לא יהיה יותר מאילו היה עם אשתו בשלום ובניו ובנותיו על שלחנו דבזמן זה אין לו עוד חייוב לזו ם דהא חייוב האב על בנו ובתו אינו אלא עד שש שנים ומתק"ח עד שיגדלו דהיינו עד שיביאו ב' שערות וכמ"ש בכתו' דמ"ט ע"ב וברי"שי שם ובט"ושע לעיל סי' ע"א. ואף גם זאת לא מצינן לכופו כשאינו אמיד רק בגערה וכמ"ש שם וע' בלבוש בסי' זה וע' בסמוך:

ח שם ש"ע ואפי' לאחר ו'. בגמרא אתמר להדייא ל"ש גדולה ל"ש קטנה ודייק לה ממתני' דקתני מוליך מזונותיה למקום שאמה אלא דהפוס' נחלקו אי הוי דוקא באלמנה והר"מה ודעי' ס"ל דאפי' בגרושה מיהו בחילוק גדולה וקטנה ליכא מאן דפליג ולכ"ע ל"ש. ובעבור זה לא זכיתי להבין דברי ר' בע"הט בקיצור פסקי הר"אש פ' הנושא סי' ד' שכתב וכן נמי אם גירש אשתו ויש לו בת קטנה שצריך לזונה חייב ליתן לה מזונות אצל אמה ע"כ ואנה מצא חילוק זה לחלק בין גרושה לאלמנה בין קטנה לגדולה ולא מצינו חילוק אלא בין גרושה לאלמנה דלמ"ד דמתני' איירי באלמנה לדידיה בגרושה אפי' קטנה נמי יכול אביה לעכבה אצלו וכ"ן מתשו' הרא"ש כלל פ"ב דלמ"ד דה"ה בגרושה אין לחלק בקטנה לגדולה וצ"ע. שוב מצאתי בתשו' הגאונים שבס' ש"ץ ש"ד סי' מ"ו שכתב וז"ל וא'עפכ אין האיש חייב מן הדין לזון בניו ובנותיו כשהן קטנים אלא עד שיהיו בני שש בלבד בין זכרים בין נקבות ועד בן שש הוא שאמרו חכמים בלבד עכשיו איש זה שבנותיו

עם אשתו בבית בעלה אם אינו זן אותם שם אין עליו כלום וכיון שהוא רוצה לשומן אצל אלמנה מקרובותיו ולזונן אם תשמע אמן לו עושה כן ואם לאו אינו זנן וכו' א"ד ז"ל מצינו גברא רבא דמסייע להטור הגם דאיהו ס"ל דאין לחלק בין אלמנה לגרושה:

ט ש"ע שם היה ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בע"כ וכו' ראובן שהיה לו בן ומת והניח בת אחת קטנה ולרש אין כל ותובעת האלמנה מתמיה שיתן לה דמי מזונות בתה מחמת הדין דהבת אצל האם והוא טוען שתשב אצלו הבת והוא יזון ויפרנס אותה הדין עם האלמנה דאע"ג דאין חייובו כ"א מתורת צדקה וכמ"ש ה' חות יאיר בסי' ח' ומוהרשד"ם בא"הע ס' קצ"ג מ"מ מדברי הרמב"ם וה' המחבר שלפנינו מוכח דאע"ג דמבן ו' ומעלה אין חייובו כ"א מתורת צדקה עכ"ז חייב לשלח המזונות אצל האם ותמה על מוהרשד"ם בסי' ק"פ דקכ"ג ע"א שכתב להיפך וטרח ליישב. ה' מוהר"ם קשטרו ז"ל בס' ירים משה א"הע סי' ז'. ובס' מטה לחם הנד"מ סי' ג' הביא דמדברי ה' ידי דוד דס"ז ע"א נראה דרוח אחרת אתו בכונת דברי הדשד"ם ודינא יתיב דחוץ מן האב כל שהוא בתו' צדקה אינו חייב לשלח המזונות אצלה עי"ד. ומלפנים אותה גליתי דלדידי חזי לי דבכה"ג אין בידינו לכוף אפי' לאב מחמת שיש לו טענת קי"ל וכמש"ל ברישׁ סעיף זה. איברא דה' ירי"מ נרגש מזה אך סמך עצמו אדברי הכנ"הג משם מוהריב"ל שכתב שלא נניח קבלת הגאונים בשביל ס' י"א עי"ד וכבר כתבתי לעיל דל"עד לא כן אבי:

י מתבאר מדברי הגאון מוהר"י אבן מיגאש ז"ל בסי' ס' דחייבים האחים לתת לה שכר המדור שהיא דרה עם אמה אף שאמם כבר קבלה כתובתה עי"ד: י"א שם ש"ע ותיזון אח"ך מנכסיו בתנאי כתובתה. ע' לה' תפארת אדם א"הע סי' ט"ז שהביא משה התשב"ץ בח"ב סי' קל"ח שהביא בשם ר' יונתן בפי' ההלכות פ' מציאת האשה שמצא תשו' לגאון שאשה שנתגרשה אין בנותיה ניזונות משום תנאי כתובה שהרי נמחלה כיון שנתגרשה והעלה לענין הלכה דיכול המוחזק לומר קי"ל כתשו' הגאון ור' יונתן שהביא דבריו יעו"ש: י"ב שם בהגה ודוקא שנראה לב"ד שטוב לבת וכו' אבל אם נראה להם שטוב יותר לישב עם בית אביה וכו'. ע' כנה"ג הגהב"י סק"ו. ברכות מים דקי"ב מטה לחם סי' יו"ד:

י"ג שם ואין האם יכול לכוף שתהיה עמה. ברכות מים דק"ט:

י"ד אם האם הולכת לעיר אחרת ורוצה להוליכם עמה במחלו' הוא שנוי דלס' מוהריב"ל הרשות בידו ולס' מוהרשד"ם אינה יכולה להוציאם. ע' כנה"ג הג"הט ס"ק ל"ב ול"ד יד"א ס"ק ב"ך וכ"ה: ברכות מים דקי"ב ושם נאמר דיש ט"ס בדברי הכנה"ג ובמקום אפי' לס' מוהריב"ל צ"ל אפי' לס' מוהרשד"ם י"ש:

סימן פד

א ס"א ש"ע מציאת האשה לבעלה. בטור הביא מחלוקת הר"מה עם הרא"ש דלס' הר"מה דוקא בניזונית הוי לבעלה ולדעת הרא"ש אף באינה נזונית. וע' בס' מקור ישראל א"הע סי' ב"ך דמ"ה הביא דדעת הריט"בא ותלמידי ר"י הובאו בשיטת רב"א כס' הר"מה ולכן מצייא האשה שאינה ניזונית לומר קי"ל כהריט"בא והר"מה ז"ל ותמה על הרא"ם ח"א סי' ל"ד דנקיט בפשיטות דבאינה ניזונית היא לעצמה יעו"ש ב איפשר לומר דע"כ לא נחלקו הר"מה והרא"ש אלא היכא דכבר באה לכלל חייוב ובעלה נפטר מהמזונות באמרו צאי מעשה ידיך במזונותייך אבל מי שקדש אשה ע"מ שאין לה שאר וכסות כיון דמתחילה אין רצונו להתחייב במה שחל עליו החייוב תו ליכא איבה ולא ראיתי בפוס' מי שעמד בזה. מקור ישראל שם דמ"ו:

סימן פה

א ס"א ש"ע תקנו שיאכל פירות נכסי אשתו וכו'. אי נ"מ שאוכל מהן הפירות מקרו הפירות נכסיו גמורין של הבעל או"ל ונ"מ למילי טובא. ע' כנ"הג הגה"טו סק"א. ברכות מים דקי"ג ע"ב:

ב ס"ב ש"ע נ"מ אם מתו או הותירו וכו' הכל לה שאין לבעל בהם אלא אכילת פירות. אם נפלה לאשה בירושה מידי דמטלטל ומעות וכסף וזהב והוקרו משעת נפילה ואילך דעת פוסק א' והו'בד בס' שער אשר א"הע סי' ל"ז דהרי הוא בכלל פירות שתקנו חכמים לבעלה תחת פרקונה ודוקא בקרקע שהוקר הוא שלו מפני שכבר מוציא פירות בלא"ה אבל חפצים ופירות עלייתם הם הפירות שלהם. והרב המח' מו"הר חלק עליו בכח גדול והכריע דמלתא דפשיטא דהעילוי הוא שלה כשם שאם פחתו והתלו דהוא שלה באחרייותה יש"ב:

ג ס"ג ש"ע יש מי שאומר דנצ"ב אינו חייב באחרייותן אא"כ שמו אותן או שקבל אחרייות בפי'. כאשר ירדף הקו'רא בעיניו יראה דלכ"ע בחדא סגי או ששם עליו בדמים או שקבל עליו אחריות ומרן ב"י בבד"ה הביא דדעת הרמב"ם בפי"ז מה' אישות כהר"רא דבחדא סגי וכ"כ הקמ"ר בחידו' על הרמב"ם ודלא כהנ"מ בדק"ך. שכתב דסברת הרמב"ם היא סברא ג' דאפי' אי שיימינהו הנכסים וכתביניהו בכתובה כל שלא קבל עליו אחרייות בפיר' לא מקרו נצ"ב אמנם ה' ערך השלחן כתב בשם הרמב"ן והרש"בא והריטרב"אדתרתי בעינן שומא וקבלת אחרייות בפירוש. ומעתה גם דברי הרמב"ם יכולים אנו לפרשם כן ובכן המוחזק יכול לומר קי"ל כהרמ"בן ודעי' דתרתי בעינן וכל דליכא אלא חדא אם פחתו פחתו לה כדין נ"מ ה' עבודת השם א"הע סי' י"ט: ד ס"ז ש"ע

באו לידה נכסים אחר שנשאת בין שבאו לידה בירושה וכו' נקראים נ"מ. ראובן כלב"ע והניח אלמנה וב' בנות נשואות ונשארו כל הנכסים אשר הניח ר' תחת יד אלמנת ר' הנז' ואח"ך כשרצתה לעלות לא"הק הפרישו למזונותיה ס"מ ושאר הנכסים מסרן לידי הבנות מאמתי זכו בהן הבעלים לאכילת פירות. בזה נשאל מו"הר בס' שער אשר סי' ל"ו ופסק דאם היתה תפוסה האלמנה תפיסה המועלת לפו"ד פשוט שאין לבעל כלום יעו"ש: ה שם ש"ע וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו וכו' קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ע' לה' חק"ל בא"הע סי' ל"ו דנפק דק ואשכח דאיכא מהראשונים דסברי דהבעל אוכל פירות י"ש:

ו שם ש"ע ומיהו אינה יכולה למכר וכו' ע' ברכות מים דקי"ד. ואם עברה ומכרה יש בזה ג' דעות הטור והר"אש ס"ל דמכרה בטל. והרש"בא ס"ל דמכרה קיים עד אחר מיתתה ולדעת הר"מה מכרה קיים אפי' לאחר מיתתה וכמבו' בב"י ובב"ש ס"ק ט"ו וע' חק"ל שם וע' לה' מכתב שלמה סו"סי ו' שכתב דכל שכתב לה שתהיה רשאה ושלטאה למחל ולהנחיל אפי' הר"מה מודה דאם נתנה או הורישה מהני כיון שלא כתב בפירוש שלא ירשנה י"ש ודברים הללו לא זכיתי להבינם דבמאי עסקינן אם כבר נתנה והורישה אפי' שלא כתבה לו בפירוש מהני לדעת הר"מה ואם לא עשתה מעשה כי כתב לה מאי הוי אם בשעת מיתה הכל עדיין תחת ידה בעלה יורשה אפי לדעת הרש"בא וכמ"ש המב"יט ח"א סו"סי קמ"ח והוא פשוט. וז"ל הכנ"הג בהגה"בי סק"ו אע"פ שלאחר מיתתה מתנתה ומכירתה בטלים מיהו אם התנה בפירוש שתוכל למכר ולתת התנאי קיים ויכולה למכר ולתת בין מתנת בריא בין מתנת ש"מ נ"י בפ' חז"ה בשם הריט"בא ויראה שאין חולק בזה ויש לתמוה על הרב המחבר שהשמיטו ע"כ וקשה דהיאך פסקה שאין חולק בזה דאיברא דהרש"בא ז"ל סל"ה וכ"כ הריב"ש בסי' ק"ה מ"מ לפי דברי הגאון שהביא ה"ה בפכ"ב מה' אישות והר"בי פה הוא דא"עפ שכתב לה כן עכ"ז הבעל מוציא מיד הלקוחות עד שיכתב לה בפירוש שאם מכרה או נתנה שלא יוציא מיד הלקוחות ואין לך חולק גדול מזה:

שו"ר לה' עבודת השם סי' ך' דקכ"ט ע"ד שנרגש בזה ויישב דכונת הכנ"הג במה שחדש הריטב"א דאפי' מתנת שכ"מ דהיה מקום לומר דכיון דמתנת שכ"מ כירושה שויוה רבנן וא"כ לא נתן לה רשות אלא למכר ולתת אבל להוריש לא קמ"ל דאפ"ה המתנה קיימת למר בכותב לה סתמא ולדעת גאון במפרש לה שלא יוציא מיד המקבל וע"ז הוא דכתב דאין חולק עי"ד, ושם נסתפק לס' האומרים דמכרה בטל אחר המיתה אם עשו בזה תקנת השוק עי"ש ועמ"ש עוד הכנ"הג משם מוהר"א גאליקו ע' להלן סי' צ"ב מ"ש בזה. והן

עתה יצאו לאור תשו' מוהר"י פאראגי ז"ל שהיו עד הנה בכת"י ושם בסי' ץ' כתב דאם התנה בפירוש שתהא רשאה למכר מהני י"ש:

אם כתוב בשטר לעשות ממנה כחפצך ורצונך וכח"ור ב"ך אליבא דכ"ע מהני דהו"ל כאילו פירש שנתן לה ולב"ך. יד"א הג"הבי סק"ח משם הדב"מ ח"א א"הע סי' ל"ה. וע' עבודת השם שם סי' ך' מה שתמה ע"ד גם בס' מכתב שלמה סי' ז' הובאו שם דברי רב אחיו שכתב שדבריו תמוהים והבאתי דבריהם לקמן סי' צ"ב:

ח שם ש"ע ואם תמות יירשנה. דבר פשוט ומבואר דכל התנאים הנז' וכלהם חלוקיות אינם אלא בשכבר נתנה או מכרה אבל כל היכא שמתה עד שלא מכרה ונתנה הבעל יורשה אליבא דכ"ע וכ"כ ה' נ"מ דק"לב ע"ג ותמיהני דבדק"כא נסתפק בזה ואחר החיפוש מצאתי להת"קל א"הע סי' ל"ו דע"ד ע"ב דעמד בזה ולא תמה עליו דסותר דידיה אדידיה ויש ליישב בדוחק. עבודת השם שם: ט כתב הטור בשם הר"מה ואם מתה עד שלא מכרה בעלה יורשה אפי' אקני לה ע"מ שלא ליורשה. וכתב הכנ"הג ע"ז בהג"הט סקי"ח וז"ל יחידאה היא הר"שך בתשו' הנוספות סי' כ"ח וע' תשו' הר"שה סי' ל"ט נ"מ דקל"א ע"ב ושום אחד מהספרים הנז' אינם תחת ידי לראות הדברים בשרשן דבודאי הגמור מ"ש על ס' זו דיחידאה היא היינו עמ"ש אפי' אקני לה ע"מ שלא ליורשה דאילו למאי דקאמר דיורשה כל זמן שלא מכרה זה מוסכם וכמ"של בסמוך. והרב המב"יט בח"א סי' קמ"ח כתב בפשיטות דאם פירש שלא יירשנה תנאו קיים והקשה עליו ה' מכתב שלמה בסי' ו' דמדוע לא זכר ס' הרמ"ה החולקת י"ש ובס' עבודת השם סי' ך' דקכ"ט ע"ג דרצה לצרף ס' הרי"בש דסי' תפ"ג עם הר"מה עי"ד:

י ס"ט ש"ע ואם היו המעות טמונים לא קנתה וכו'. ע' לה"ה בפ"כב מה' אישות שכתב לפרש דעת הרמ"בם הביא דעת הרש"בא החולק דלדעתו נשארת קרחת מכחן ומכאן והוא דעת מו"רם בהגה. וע' בזכרונות שבס' משנת ר"א ח"ב אות התיו ע' תפיסה. מטה לחם סי' ז':

י"א הך דינא הוי דוקא בטוען הוא בפיו ובשפתיו דלהכי הוא דעבד אבל אם לא טען אנן לא טענינן ליה מקור ישראל א"הע סי' כ"א ושם להיכא דלא הספיק לטעון כן ומת אי טענינן ליורשים. דתלוי זה אי בעינן שהבעל יטעון בריא יעו"ש. י"ב סי"א ש"ע נתן לה א' מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות קנה הבעל אא"כ התנה וכו'. ע' ב"ש סקכ"ג שאסף וקבץ הג' שיטות שיש בדבר הזה וכתב דאם תפס הבעל י"ל קי"ל כר"ת ודעי' דס"ל דלא מהני להפקיע זכות בעלה אא"כ יאמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונתנת בפיך הא לאו הכי קנה הבעל עי"ד והנה כל שאמר לו בכה"ג ומתה האשה

לכ"ע אין יורש אותה הבעל דהא כל שלא נתנה בפיה לא קנתה היא כי היכי דתירש בעלה והמתנה חוזרת אל הנותן אך היכא דלא א"ל בכה"ג רק ע"מ שאין לבעליך רשות בהן או מה שתרצי תעשי ומתה האשה אח"ך בזה הב"ש שם הביא משם הבע"הת ש"ו ח"ד שהביא משם ר"ן בן מוהר"ם דחינו יורש אותה וע"ז קמתמה מר דמדברי רשב"ם (כצ"ל) והרא"ש בבתרא דנ"א ע"ב מוכח דבכה"ג הבעל יורש אותה יעו"ש וע' בס' עבודת השם א"הע סי' כ"א דק"ל ע"ד מה שפלפל בדברי הב"ש הללו ובסי' ך' דקכ"ט ע"ב כתב הר"ר נתן לא קאמר אלא היכא דא"ל הנותן ע"מ שאין לבעליך רשות בהן בחייך ובמותיך וכדברי הרמב"ן בחידו' לבתרא לדנ"א אלא שקיצר בדבריו יעו"ש:

סימן פו

א ס"א יש מי שאומר שאם היא נ"ון תוך הבית אינה נאמנת לומר של פ' הם. ה"ה דאינה נאמנת לומר דשלה הם. בא"הט סק"ג וע' תשו' הרשב"א ח"א סי' תתקנ"ז הביאה מרן ב"י לקמן סי' צ"ו ובס' מקור ישראל א"הע סי' כ"א פלפול עצום על תשו' הרשב"א הנז' עם תשו' הרא"ש כלל צ"ו סי' ד': ב ס"ב בהגה מיהו אם כיון בתוך הבית או שהבעל מאמינה על שלו אינה נאמנת. זהו לשון הטור ומסיים שם אבל שטרי חובות וקניית הקרקעות שעשה הבעל על שמה הם שלה. ע' בח"מ סי' ס"ב בדברי הסמ"ע וש"ך שם דמידי פלוגתא לא נפקא וע' בני אברהם א"הע סי' ל"ח שעמד באשה שהוציאה שטר מכר איך קנתה קרקע פ' מפ' וברשותה העבירוהו בפנקס המוטולי ואומרת דהיא לח קנתה כלום ולא נתנה דמים אבל האמת שבעלה קנאו וכתב השטר על שמה דאחר שערך מחלוקת זה וכתב דויד המוח' ע"הע וירד לחלק דבכה"ג לא נאמר לגלויי זוזי הוא דעבד פנה לסוב"ב במחלוקת אחר שיש בפוס' בכותב השטר ע"ש אחר מי זכה מי שנכתב השטר על שמו ולא בא לידי גמרה של תורה יעו"ש, וכבר זה שנים רבות אנכי עשיתי אר"ש רחבה בענין זה דכותב השטר ע"ש חברו בתשובותי לח"המ הנדפסות ויהיו נקראים בשם חשן האפד בסי' י"ג ערכתי דעות הפוסקים בזה מערכה לקראת מערכה לך נא ראה אם טוב בעיניך:

סימן פח

א ס"א האשה שיוצאת מתחת בעלה וכו' נוטלת כל נכסיה. כשכתוב בכתובה סך פ' והוא כתב כן על סמך שיקבלנו אח"ך ולא בא לידי פרעון, כשבאה האשה לקבל כתובתה אי חייב הבעל לפרוע לה במחלוקת הוא שנוי. ע' בספרי הפוס' המצוינים ביד"א סי' נ"ב הגה"ט סק"ז. זכ"ל ח"ג דקכ"ט. ירים משה בזכרונותיו ע' כתובה או"ג, וכתב ה' חיים ושלום בח"א סי' א' די"ב דאין המוחזק יכו"ר קי"ל דאם היו רואים האחרונים דברי הראשונים הוו הדרי בהו וע"ע לו בח"ב סי' צ"ח אך ה' תפארת אדם בחא"הע סי' ח' כתב

דאעפ"כ יכול המוחזק לומר קי"ל י"ש, ורמזתיהו לעיל בסי' נ"ב וכ"כ בס' שערי רחמים ח"ב אה"ע סי' כ"ט:

ב שם ש"ע ונ"מ נוטלתן כמו שהם. מי שמת ואשתו תובעת נ"מ מלבד כתובתה היא זוכה במה שבידה לומר שהם נ"מ וכו'. כנ"הג סק"ב. יד"א סק"א. תפארת אדם א"הע סי' י"א שער אשר סי' ל"ה מקור ישראל א'הע סי' כ"א: , ג ס"ב ש"ע נצ"ב וכו' נהגו שכל זמן שראויין לעשות מעין מלאכתן ראשונה וכו'. בעוב"י שלוניקי יע"א נוהגין לכתב בכתובה תנאי זה דאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וע"מש לעיל בסי' ס"ו בביאור הכתובה:

ד שם אפי' הן כלויין הרבה נוטלתן וכו'. אם התכשיטין היו ראויין לשבת ועכשיו אינם ראויים אלא לחול לפי כבודו אינן נוטלתן אלא לרצונה ובשומה של עכשיו אם תרצה אפי' לדעת הגאונים. כנ"הג הג"הט סק"ח משם הרש"בץ בתשו' והיא מוצ'את בח"ב סי' רצ"ב. ומדברי מרן והלבוש דנקטי בלישנייהו אפי' שהם בלויין הרבה מוכח להדייא דכיון דחזו ללבישה דהוי מעין מלאכתן ראשונה נותנם לה מה גם דלס' הכנ"הג שכתב דזה הוי גם לדעת הגאונים ק"ט דמדברי הגאונים שהביא הרי"ף מבואר דאפי' בלו הרבה דלא כהרש"בץ ז"ל יאודה יעלה א"הע סי' ו'. ומן האמור בזה קל"ט על ב' המאורות הגדולים כמו"הרר קאלמארו וכמו"הרי מנשה הו"ד בס' תפארת אדם א"הע סי' טו"ב דע"ד ע"ג וז"ל ואני ר"ק נסתפקתי מלבוש הראוי ללבש בחול ולא בשבת כדמעיקרא אי מקרי זה מעין מלאכתו. ושאלתי למו"הרי מנשה נר"ו וא"ל מסתברא דלא הוי מעין מלאכתו הראשונה דתשמישו הראוי בעינן ברם מוהר"יק נר"ו ח"ל שהוא זוכר בבירור מזמן הרבנים דאפי' דלא חזי לשבת היה נוטלו כמו שנישום בליסטה וכו' עי"ד. ולא אחד בהם דיעלה על לשינו ת' הרש"בץ הנז' ודברי הכנ"הג והוא פלא:

ה מת הבעל מחולי הדבק ובאת האשה לגבות כתובתה והיורשים אומרים לה הנה מטלטלך והיא טוענת שימכרו היורשים המטלט' וישלמו לה הפחת נשאל בזה מ"ור דיינא בס' יאודה יעלה חא"הע סי' ז' ומכותלי דבריו ניכר שדעתן להלכה דכיון דאין הפחת מצד הבלוי ולא מחמת זולא נותנים לה הבגדים כמו שהן. ואני הדל בהגהותי שם כתבתי והכרעתי דכיון דהוי היזק שאינו ניכר יכולים לומר לה הרי שלך לפניך גם לפי המנהג דיוקרא וזולא עליה דבעל להדר כ"ש לפי המנהג דיוקרא וזולא הוא שלה יעו"ש: ו אילו לא מסתפינא אמינא דהוראת הגאונים ה"ד במטלט' וכו' אבל בקרקע ובפרט חנות דלא שייך בהו כליה והפסד וגנבה ואבדה אלא דוקא יוקרא וזולא כשקבל אחרייות עליו אפי' יוקרא וזולא קבל אפי' לפי דעת הגאונים ולפי שלא מצאתי גילוי

בזה בדברי הפוס' איני תוקע עצמי בזה. כנ"הג הג"הבי סקי"וד וע' יד"א סק"יב שהביא משם הרש"בץ והרש"בש דה"ה לקרקע וכן פסק מוה"רא איסטרוסה בתשו' כי באה בס' ידי דוד סי' ל"ח והסכימו עמו סרכין תלתא שם בסי' ט"ל וע"ע בס' חיים ושלום ח"ב סי' כ"ה:

ז שם ש"ע בד"א במקום שנוהגין לכתב בכתו' הכניסה לה כלי פ' בסך פ' וכו'. מנהג סופיאה שכותבין הרול תוך הכתובה ושם רושמין הבגדים כל כלי וכלי בפרטות ומסיימין סך הכל כ"וך. מריש הוה אמינא דזה נקרא כולל הכל ביחד דמאי נ"מ שנכתבו כל הכלים בפרטות הלח לא ידענו סיכום כל כלי כדי שנתנהו לה באותו סך ושוב אח"ז ראיתי כי בדבר הזה נחלקו שני גדולי הדור שבימינו הרב מתתיה צורמאני וה' החר"יפ ז"ל והו"ד בס' שערי רחמים ח"ב א"הע ס' נ"ב דקי"ב והרב המחבר קאי כוותי והסכים עמו ה' מוה"רי ישראל ז"ל שם:

ח ס"ג ש"ע אם היא אומרת כלי אני נוטלת שומעין לה. לענין השבין אי יכולין יורשי האשה לטעון כן במחנו' הוא שנוי ע' כנ"הג סק"ד. יד"א סק"ז. וע' במה שרמזתי לקמן סי' קי"ח:

ט אלמנה שבאה לגבות כתובתה מן הבתים אשר קנה בעלה זה זמן בטענה שכל יושבי שער העיר יודעים שקניית הבית הכל כאשר לכל היתה מנכסי נדונייתה שמכרה מלבושיה ותכשיטיה הדין עמה. מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ל"ב:

י ס"ז ש"ע הוציא הוצאות על נ"מ של אשתו וכו' אשה שהכניסה לבעלה לבד נדונייתה חלק חצי בתים שהי"ל בשותפות עם אחותה ובעת גבייתה לא נמצא ה שימה רק בשטר כתובתה כתוב שהכניסה עוד חצי בתים וכתוב ע"ז אחרייות והבעל וגיסו בנו עליית קיר קטנה ע"ג הבתים ותובעין היורשין מן האלמנה מה שהוציא נחלק בזה הראב"ד בספרו תפ"א סי' יו"ד עם רבני דורו דהם כתבו שכיון שקבל הבעל אחרייות על הבית הו"ל נצ"ב גמור והדין נותן שתשלם היא דמי העינוי והרב המח' ס"ל שיש לה דין נ"מ ומה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואסופא דמלתא עשה פשרה לדבר יעו"ש ובס' אם הדרך א"הע סי' ח':

י"א הוציא הוצאות על נכסי אשתו בנכסים שאין לו בהם אכילת פירות כגון שנתנו לה ע"מ שאין לבעל רשות בהם וכיוצא בהם אי בכה"ג אמרינן מה שהוציא הוציא. ע' חק"ל א"הע סי' ט"ל:

סי פ"ט:

א ס"א ש"ע מתה האשה בחיי הבעל חייב לקברה וליטפל בכל צרכי קבורה. קבורה תקנו חז"ל תחת נדונייתה ולא תחת נכסי מלוג כמ"ש בס"י ע"ז. ב"ש סק"א ונ"מ היכא דאבדה כתובתה וע' להרב לעיל בסי' ע"ז ס"ק ט"ז שהביא כן משם הב"ח ודבריהם צ"ע דאישתמיט מנייהו מלכי דברי התוס' בכתובו' פ' האשה ד"פ ע"ב דאזלי בתר דידהו דס"ל דמ"ש בגמרה קבורתה תחת כתובתה דל"ד אלא דה"ה תחת נכסי מלוג אלא דהרגילות הוא טפי שמכנסת האשה לבע' נצ"ב מנ"מ וכ"ן בתשו' מוהר"יל סי' פ' ויעו' עוד בתשו' מוהריב"ל סי' ע"ו ויותר תימא שהב"ש סותר למ"ש הוא עצמו בסי' נ"ה סקי"א ולא ידענא מאי אידון ביה עבודת השם סי' כ"א דקל"א:

א ס"א ש"ע הבעל יורש את אשתו. זה כמה ימים נתפשט המנהג בשלוניקי דאם ח"ו מתה אשה נשואה והניחה זש"ק דמן הדין הבעל יורשה קמים בני משפחתה וכופים לבעל שיתן כל ממון כתובתה ביד שליש עד שיגדיל הבן או הבת שיש לו ממנה ליתנו להם ולע"ד הוא מנהג גרוע ואין לילך אחריו וכן דן ועשה מעשה מ"א הרב וכו' וקצת פעמים היה עושה הדבר בפייוס ולא מן הדין וכו' ואח"ז עלתה הסכמת הרבנים ה"י לנהג שאם הניחה בן ויש לו שום דבר בעין מנדוניית אשתו נותנין אותו ביד שליש לשם הבת וכותב שטר לתת לנישואיה כפי כבודו קודם שישא אשה אחרת וכו', הדב"מ הח"המ ח"א סי' ד"ן. והכי אזלא ומשכא מנהג שלוניקי יע"א וכמו שעבר על ידי כמה פעמים אך אינם נוטלים הכל רק למחצה לשליש ולרביע לפי ראות עיניהם ועושין כן על ידי כפייה. וע' הק"קל אא"הע סי' ס"א דבאזמיר לא נהגו כן ואם יבא הדבר לפני ב"ד יוציאו מקרובי האשה אף אם הם תפוסים וע' זכרינו לחיים ח"א במפתחות דק"ל ע"ב:

ב כל ספק בירושת הבעל והנכסים ביד שליש זוכה הבעל לומר קי"ל אף למ"ד דירושת הבעל מדבריהם ה' עולת שמואל אלורינטין סי' ו' ועכ"ז לבי אומר לי דכל שאין שום א' מהם מוחזק אזלינן בתר הרוב ושכ"כ החק"ל א"הע סי' מ"ה דצ"ח. מוהרש"ג בס' צ' הכסף סי' ל"ה וע' שערי רחמים א"הע סי' יו"ד די"ט ובתשו' מוהר"א מאני שם סי' י"א. ובס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי כ"ח.ג שם ש"ע בד"א במוחזק אבל לא בראוי כגון ירושה שראויה לירש ומתה בחיי מורישה. פקדון לא הוי ראוי דכיון שהוא בעין ביד הנפקד הו"ל כאילו גבתה האשה בחייה. יד"א הגה"ט סקי"ח משם הב"ח וכ"כ מוהרח"ש בח"ג ר"ס ס"ה ונראה שהוא מתורתן של ראשונים שכ"כ בהדייא ה' מוהרי"א בסי' ע"ח ותשובה זו הוא מכמה רבנים ה' צל הכסף שם. ושערי רחמים ח"ב סי' ב"ך:

ד שם בהגה אבל אם הניחו מורשיה נכסים אע"פ שלא גבתה הבת מחיים וכו'. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ט"ו משם מוהר"ם אלשקר סי' כ"ח שכתב דאפי' אם מת מורישה בחייה

כל שלא החזיקה בו בחייה ולא נכנס ברשות הבעל אפי' שעה א' קודם שמת ראוי מקרי וכתב עליו שדבריו תמוהים ושוב הביא משם מוהרשד"ם בחא"הע סי' צ"ח שכתב היפך מזה ועוד לו בס"ק כ"א לענין מתנה שנתנו לה הביא כמה מן הפוס' דאינה זוכה כל שלא באה לידה וע' יד"א סקי"ד וט"ז. וה' מוהר"ש גאטינייו בתשו' צל הכסף שם עמד בזה באורך וחילק בין ירושה דאתייא ממילא למתנה וכיוצא והביא מה שיישב ה' אדמ"ק בח"א חא"הע סו"סי כ"ח בדעת מוהרמ"א (ולא זכר שר כי ישיב לה גופיה הביאו הכנ"הג שם משם מוהרע"י) ולא נחה דעתו בזה ולכן העלה לענין דינא דאם יורשי האשה מוחזקים בודאי הגמור דיכולים לזכות מכח קי"ל כמוהרמ"א ודעי' יעו"ש וכ"כ בס' שערי רחמים שם דמצי המוחז' לומר קי"ל רק היכא דנהיגי כמרן י"ש. וה' אהל יצחק בליקוטיו דק"ל ע"ג הביא למוהרי"א בסי' קכ"ט ולמוהר"ח עובדיה שר המסכים שם דקיימי בשיטת מוהרמ"א ובבצרק התלונן עליו הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י דנדון מוהר"יא שאני דהו"ל כמלוה בלי משכון מה שא"כ בירושה דאתייא ממילא יעו"ש וחזינא עוד להרב הנ"ל שם דע"פ חילוקו של ה' אד"ק בא"הע סי' כ"ח הנ"ל רצה לתווך את השלום בין מוהר"שדם ומוהר"מא ומר הוא דקאמר דכל היכא דליכא שום שעבוד רק ירושה דממילא לכ"ע בעלה יורשה וחידש דבר לחזק חילוק זה דמדברי הרא"ש בתשו' כלל נ"ד סי' א' מבואר דפשיט"ל דהיכא דהמורישׁ מת בחיי הבת ואח"ך מתה הבת אפי' דלא הספיקה להגיע המעות בחייה עכ"ז לא הוי ראוי וחשיב מוחזק וזוכה בעלה בירושתה ומכח זה תמה הפלא ופלא על הרבנים שלא נסתייעו מתשו' הרא"ש ושאלו היה רואה מוהרמ"א תשו' הרא"ש הנ"ל לא היה חולק ואם נאמר דמוהרמ"א לא קאמר אלא היכא דאיכא שעבוד אלמנה דבהא גם מוהרשד"ם יודה וכמ"ש בא"הע סו"סי קי"ב וכו' אתי שפיר את"ד ואין ס' תשו' מוהר"מ אלשקר תחת ידי כי כפי מה שהעתיק דבריו הוא דמוהרמ"א נסתייע מתשו' ר"י תלמיד הרגמ"ה ומה יתן ומה יוסיף אם הרא"ש חולק כיון דיש לו למוהרמ"א אילן לסמך עליו. איך שיהיה אנן בדידן הנה הבאנו מרבני האחרונים שראו חילוק זה ולא הונח להם ועכ"ז עשאוהו מחלוקת וגדול כח המוחזק:

ה אפי' לס' מוהר"מא דאינו זוכה הבעל היינו דוקא שבשעה שמתה הזקנה לא היתה נכדתה נשואה דלא זכה הבעל בשעת הנישואין רק במה שהכניסה לו אבל אם בשעה שמתה הזקנה כבר היתה נכדתה נשואה דבשעת זכייה זכו האשה ובעלה בנכסים גם מוהר"מא יודה דירית לה הבעל. הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י שם ודייק לה מתשו' מוהר"מא גופיה וכתב דא"עג דה' עולת שמואל פלורינטין בא"ע סי' ז' דל"ד ע"ב דחה חילוק זה מ"מ אינו אלא בדינו של מוהר"מא משום דנ"ד הוא דהנכסים היו משועבדים

למזונות האלמנה אבל כל דאיכא שום שעבוד בשעת נפילת ירושה גם איהו יודה את"ד והאריך לקיים חילוק זה:

ו אשה שנשאת לר' ויש לה בת נשואה לש' ומתה אשת ר' וחייב להחזיר מחצית הכתובה לבתה ולא הספיק לגבותה עד שמתה גם הבת בלא זרע ושמעון בעל הבת תובע ההשבון מיד ר' ויורשיה ממשפחת ב"א תובעין כיון שלא הספיק לגבותה הו"ל ראוי נשאל בזה הרד"ק בס' ידי דוד סי' ז"ך וקשקיל וטרי הרב דההשבון יש לו דין פקדון י"ש ומכותלי דבריו כיכר דכונתו לזכות להבעל כיון דאינו מלוה כדי שיקרא ראוי, אולם כבר ידוע דמלתא כדנא במחלוקת הוא שנוי בין הראשונים דלס' מוהרח"ש וסיעת מרחמוהי ההשבון יש לו דין חוב גמור וכמו שעמד בזה גדול בדורו מוהר"י מנשה ז"ל בס' בא"המ חא"הע סי' פ"ב ומר הוא דקאמר לשים שלום ביניהם דהיכא דאיתנהו בעינייהו דייניגן להו כדין פקדון ברם היכא דליתנהו בעינייהו שבלו או שנאבדו יש להם דין חוב ומאי דטבא ליה עבדי ליה ומצא חילוק זה במבי"ט ח"א סי' רכ"ב יעו"ש ולפ"ז בנדון שנשאל עליו תינח אם הנכסים היו בעין דשפיר קייב ליה דין פקדון אך אם הנכסים לא היו בעין הרי הן כחוב ולא קזכי בהו הבעל כ"ש אי שבקינן דברי מוהרח"ש כפשטן דיהיב להההשבון דין חוב ותבט עיני למוהר"שג בס' צ"הכ שם שעמד על נד"ז ממש והרחיב הדבר רח"ב רח"ב כיד ה' הטובה עליו וקזכי ליה לבעל והיה בהני"ח דר"זל קראו בשמותם ארבעה שמות להההשבון שם האחד סילוק ירושה שמסתלק הבעל מירושת אותו החצי שלא יירשנה וממילא נפלה הירושה לבעלי ההשבון, והן שני דהשבון זה הוי כמתנה ע"מ להחזיר דאבי האשה נותן לחתנו במתנה הנדונייא ע"מ שיחזיר לו או ליורשיו החצי. ג' דהבעל הוי כזוכה בעד היורשין בחצי חלק הנדונייא דמגו דזכי לנפשיה זכי לאחריני ועל שלש אלא זוכה בעל הבת כמו שהריך שם. אך לפי טעם הרביעי דהוא כחוב הוי ראוי ואינו יורש הבעל ושוב כתב דאף לס' מוהר"חש ודעי' ע"כ ל"ק אינהו דהוי כחוב אלא לגבי נ"ד דבא ההשבון לאחר מיתת אבי הבת אבל בכיהא דנ"דד דירושת ההשבון עלה והגיע לידי ירושה בחיי הבת וכבר הבת בחייה זכתה בהן בנחלת לא מפני חסרון שלא הגיע לידה בחייה נחשב אותו כנכסי ראוי י"ש. לפ"ז הנה נא לנגד עיניך שני המאורות דיתבי בבי דינא כחדא לזכות את בעל הבת. גם הרב שמעון פסח ז"ל בכת"י הביא דברי הר"דק הנ"ל ותמה במה שנראה מדבריו דאם יש להשבון דין חוב הו"ל ראוי ולא ירית בעלה. והוא כתב דליתא להך דכיון דבנד"ז אין כאן שעבוד אלמנת חמיו לכ"ע ירית לה בעל א"ד ז"ל ולשיטתיה קאזיל דס"ל דבכה"ג בטלה מחלוקת מוהרמ"א עם מוהרשד"ם וכמש"ל באות הקודמת ולדידן ליתא וכמ"ש שם:

אכן כל קבל דנא אנכי הרואה בס' תפארת אדם חא"הע סי' ה' על נדון אחר אך הוא כיוצא לנדון זה דהתם קאי באשה אלמנה שנשאת לראובן ואח"ך השיאה בתה לש' וילדה בת ושוב מתה האלמנה בלא זש"ק ולא הספיקה הבת לגבות ההשבון מאמה עד שמתה ונשאל הרב מי יורש ההשבון בעלה או בנה ופסק הרב דאינו זוכה הבעל. תיתי חדא דההשבון הוי כמלוה וכיון שאין הבעל מוחזק אע"ג שגם הירשים אינם מוחזקים כיון שהם יורשים ודאים אין ספק מוציא מידי ודאי ועוד טעם אחר דבמלוה כזו כ"ע מודו דהוי ראוי כיון שבשעה שנשאת האלמנה ונתחייב ר' בהשבון לא היה ודאי שתבא לידי השבון דשמא תניח זש"ק וכיון שבשעה שנשאת אינו ודאי שתבא לידי השבון אע"פ שבשעה שמתה אשת ש' קיימא לפרעון הוי ראוי ודייק לה מדברי ה' אבן מיגאש שהו"ד בא"ז לבתרא פי"ן דקכ"ה ע"ב אלא דבסו"ד נסתפק אם יש להשבון דין מלוה י"ש. אתה תראה דהני נמי בהני שייכי דהא בנדון הרב כבר מתה המורישת קודם היורשת וכנדון הרבנים הנז' ולא הוי אלא מחוסר גובייגא ואע"פ כן חשיב לה אכן הוי אלא מחוסר גובייגא ראוי ולא חילק כחילוק מוהרש"ג. וכ"ש למה שיצא לידון מדברי ה' אבן מיגאש. נמצא דמלתא כדנא בנדון שלפנינו ונדון ה' תפ"א בפלוגתא מתנייא בין רבני האחרו' וה' ירים משה בזכרונותיו לח"הע ע' השבון הביא דברי הר' תפ"א כמש"ה סתמית:

האמנם לענין דינא אנא דאמרי מלתא חדתא דלדידי חזי לי דמחלוקת זה אינו אלא כשהבעל רוצה להחזיר מחצית ההשבון אך המחלוקת נפל בין המקבלים. אולם אם הבעל מאן ימאן להחזיר נראה דאיהו ניהו הזוכה בעניינים כאלה הבעל הראשון דהיינו בעל האלמנה כיון דהוא מוחזק בשלו וכל הבא לטעון ממנו יכול הוא להשיבו לאו בע"ד דידי את דאם יבא בעל הבת לטעון ממנו ההשבון, יכול מימר קי"ל כמ"ד דההשבון יש לו דין חוב והו"ל ראוי ואין לך חלק ונחלה בהמה, ואם יבאו יורשי האשה לתבוע ממנו דלהם משפט הירושה יכול הוא לומר להם קי"ל כמ"ד דההשבון דין פקדון או מתנה או סילוק ירושה יש לו וה"ז שייך להבעל באופן דזיל הכא קמדחי לה וזיל הכא קמדחי לה ואמינא לה מההיא דכתב מור"ם בח"המ סי' מ"ט ס"ו על ההיא דכתב מרן דשני יב"ש שמוציאים שט"ח על אחד אינו יכול האחר לומר לא נתחייבתי לך אלא לחברך ששמו כשמך שכל מי שהשטר יוצא מתחת ידו מחזיקינן ליה כשלו כתב מור"ם משם נ"י בשם הריטב"א דאם אין השטר יוצא מתחת ידו אע"פ שמודה שחייב לאחד מהם אינן יכולין להוציא ממנו אלא בהרשאה וה"ט דזיל הכא קמדחי לה וזיל הקמ"ל והה"ן ואע"ג דיהיה האופן בנד"ז דיוצא שטר כתובה מתחת אחד מהם עכ"ז ל"ד להך דהכא שאני שהוא

שט"ח שקבל ר' מש' ושמו כתוב בתוכו אבל בשטר כתובה כתוב בה שנתחייב להחזיר ליורשיה ואין כאן בירור מי המה יורשיה ודוק:

ואחר החיפוש מצאתי כדברי לה' עדות ביעקב סי' ל"ב דעל אותו מחלוקת שהביא רמ"א בסו"סי קי"ח דכשהנכסים חוזרים מכח התקנה אי חוזרין לנותני הנדונייא או ליורשים ודן ה' מ"ב ז"ל דהו"ל ממון המוטל בספק וחולקין כתב הרב דנראה לו לדון שלא להוציא מיד הבעל כיון דהבעל מוחזק מן הדין בממון הזה וחזר הדין למידן דינא דב' יב"ש וכההיא דמור"ם והגם דשטר הכתובה יונח מתחת יד א' מהן אינן יכולין להוציא ממנו דדוקא התם דהא מיהא כתוב שם בשטר יוסף בן שמעון משא"כ בהחזרת כתובה יעוש"ב דברים ככתבן ומשתי כעל כל הון וגדולה מזאת כתב הרב שם דבהא אפי' הרשאה לא מהני יעו"ש מלתא בטעמא ולפ"ז ההיא שכתב ה' מוהרש"ג בס' צל הכסף ח"ב סו"סי ל"א דעשו פשרה ביניהם איפשר דהבעל לא ערער והוא רצה מדעתו ורצונו להחזיר שארית סכום הכתובה ודוק: איכא מ"ד דאף דמתה הבת בחיי האם ואח"ך מתה האם דאפ"ה זוכה בעל הבת מטעם דבעל האם לא היתה יכולה למכר בנכסים ולכן שפיר חשיב מוחזק ובעל סברה זו מר ניהו רבה ה' מוהר"ש גאון בהח"המ סי' ב' והובאה תשובתו בתשו' מוהר"י חאנדאלי סי' ט"ו דק"ו והחזיק במעוז סברא זו ה' מוהר"ש גאטינייו בס' צל הכסף שם ונ"מ דאם הבעל מוחזק מצי מימר קי"ל: ח שם בהגה ואפי' אם היו משועבדים לכתו' אלמנה נקראים מוחזקים וכו' ע' בדברי מור"ם בהגה לקמן סי' ק' שכתב משם מוהר"ם בעצמו להיפך וכבר עמדו ע"ז ראשונים ואחרונים ונאמרו כמה חילוקים בענין ע' ח"מ וב"ש וכנה"ג שם הגהב"י סק"ג. יד"א שם סק"ד. פ"ת סי' זה סק"ג ראש משביר ח"ב סי' ע' דצ"ד. בני אברהם א"הע סי' מ"ה ונ"א ובהשמטות דק"ה ע"ד ירך אברהם א"הע סי' ט"ו חוקי חיים סי' מ' שערי רחמים א"הע סי' יו"ד י"ג ובח"ב א"הע סי' ב"ך. המורם מהם דבכל אופן אם שום א' מוחזק יכול לומר קי"ל ועמ"ש לקמן בסי' ק':

ט ר' נלב"ע והניח אחריו ב' בנות ואלמנתו וניזונים מנכסיו שהניח נכסים וקרקעות ואחר עבר זמן גדלה הבת ונשאת ללוי ואח"ך מתה בלי זש"ק ומקצת נכסים שהכניסה נמצאים בבית אמה אשר היא בחיים ועתה בא טעון הבעל להוציא מתחת האלמנה כל הנכסים שלקחה מבית אביה ואמה וגם מחצית כל הנכסים השייכים לה מירושת אביה והבת הנשארת טוענת כי אין לו חלק ונחלה רק במחצית מה שהכניסה ומן הקרקעות ושאר נכסים אין לו שום זכות כי הנם משועבדים לכתו' אמה ולמזונותיה והוי ראוי ואין הבעל נוטל בראוי. בזה האריך הרחיב ה' שערי רחמים שם והעלה דכיון דהנכסים ביד שליש וגם בקרקעות לא שייך מוחזקות זכה הבעל במחצית חלק העזבון חלק כחלק עם אחות

אשתו לכשתמות הזקנה או לכי תשבע ותגבה כתובתה ברם בהיותה בחיים ורוצה להיות ניזונית מנכסיו הקרקעות משועבדין למזונותיה יעו"ש והסכימו עמו ה' מוהר"א מאני בסי' י"א ומוהר"מ פארדו בסי' י"ג ע"ע ועוד לו בח"ב אה"ע סי' ב"ך:

י שם ש"ע וכן אם הי"ל מלוה ביד אחרים כשנשאה וכו אינו יורשה. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק צ"ח יד"א סק"ד שכתב דכיון דהדבר שנוי במחלוקת המוחזק יכו"ל קי"ל והרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י שם תמה על ה' נחפה בכסף ח"ב חא"הע סי' ך' דק"ח ע"נ שכתב דאין לומר קי"ל חדא דמוהר"י אבן מיגאש לא רצה לעשות מעשה ובדברי הרמ"בם לא איתפרש בהדייא דס"ל כרבו וה"צע דבריו - וכתב עוד הכנ"הג משם מוהר"יא דאם הנכסים ביד ב"ד או ביד אחרים כיון שהם יורשים ודאי והבעל ספק אין ספק מוציא מידי ודאי. וע' יד"א שם. בני אברהם סי' מ"ט וע' לה' חק"ל בא"הע סי' מ"ו דצ"ט דאק"הי אקהיי"תא ע"ד הרבנים הנז' וכתב דכל שהנכסים ביד שליש דינא הוי דאזלינן בתר רובא עי"ד ועמש"ל באות ב':

י"א הכניסה לבעלה בנדן שט"ח שהי"ל על אחרים ומתה אין הבעל יורשה רק אם הכניסה לו בכ"ומ או מע"פ במע"ג. יד"א הגהט"ו סק"י"ט. ופ"ת סק"ד משם ה' חות יאיר וכתבו שמורה אחד וה' שבות יעקב חלקו עליו דדוקא בנ"מ נאמר כן אבל לא בנצ"ב. וה' חק"ל בא"הע סי' מ"ה דק"א הביא משם מורה א' שסבר כסברת ה' חות יאיר ושכתב משם ה' שביתת יו"ט שפוסק כן. ומ"ניר הגאון חק"ל עשה לו עזר מדברי ה' חות יאיר אך איהו גופיה כתב שדברי ה' חות יאיר תמוהים וכאשר חלק עליו ה' שבות יעקב. ואף גם זאת פש'פש ול"ו מצא להי' ד"ן בסי' ס' דפשי"טל דהבעל יורש מלוה כזאת אפי' בנ"מ. והגם דסב' הד"ן היא נגד רבים מ"מ בנ"צב העלה לדינא כס' השב"וי והמורה דיורש הבעל ושאין לומר קי"ל כה' חו"י אף אם יורשי האשה מוחז' דאיהו גופיה סותר את עצמו מסי' קכ"ב לסי' צ"ו ולא נשאר רק סברת מורה א' שהובא בתשו' חות יאיר סי' צ"ו והוא יחיד יש"ב. ורב ארוך בדורו היה וכל לגבי דידיה רשאי הוא להכריע ולהוציא ממון מהמוחזק. אולם אנן בדידן אם יבא מעשה לידינו אין אנחנו יכולין להוציא מן המוחזק דמלבד סברת אחד המיוחד שבדייניים שהביא ה' חו"י בסי' צ"ו יש איתנו סברת ה' שביתת יו"ט ומו"הרא הלוי הפוסק שהביא ה' חק"ל דס"לה והמוחזק שפיר יכו"ל קי"ל במוטב' תלתא ופשוט: י"ב היה לו עסקא ביד אחרים אי חשיב ראוי או מוחזק במחלוקת הוא שנוי בין הפוסקים בין על פלגא מלוה ובין על פלגא פקדון. ע' חק"ל שם. בני אברהם סי' מ"ט ונעלם דבר ממוהר"ש פסח ז"ל בתשו כ"י וע' מה שאסף וקבץ בזה בס' שערי רחמים ח"ב

הנד"מ בא"הע סי' ב"ך דצ"ו ומה שרמזו בענין זה לגבי בכור ה' ארח משפט בסי' רע"ח ומו"הר שער אשר ח"ב באסיפתו לח"מ סי' רע"ח לך נא ראה:

י"ג הא דאמרינן דבעסקא דפלגא פקדון יורש הבעל ה"ד אם לא שינה מקבל העסק בתנאים הכתובים בשטר העסקא אבל אם שינה נעשו כל המעות מלוה גביה וזוכים יורשי האשה. וגם בעינן דדמי הפלגא פקדון יהיו מצויים ביד המתעסק או חילופי המעו' בעין אבל אם דמי הפיקדון אינם בעין או חילופיהן רק הם מלוה ביד אחרים בודאי דחשיב ראוי אליבא דכ"ע וא"כ צריך שיברר הבעל דהממון או חליפהם היו ביד המתעסק. מורה א' הוב"ד בס' חק"ל שם דצ"ח ע"ג משם ה' שביתת יו"ט והסכים הוא לזה. אבל הגאון חק"ל שם דצ"ט חלק עליהם בכח י"ש וע' מה שרמז מו"הר מוהר"אק בס' שער אשר שם הג"הטו סק"ן ומ"ש ה' שערי רחמים שם:

י"ד שם ש"ע אבל אם הלותה מנ"מ ומתה וכו' יורש אותה בעלה. דבר זה מידי פלוגתא לא נפקא ואי אחד מהם מוחזק מאן מפיק ליה מידיה. אך אם המעות הם ביד הלוה ש"ד ליתנם לבעל כיון דרוב הפוסקים מסייעי ליה. ה' בני אברהם סי' י"ג מא"הע:

ט"ו אפי' לס' ר"ת דהבעל לא ירית אף בכ"הג דהלותה מנ"מ היינו כשהלותה בתו' עסקא דהא מיהא הפירות אכיל להו בעל אבל אם הלותה בלי ריוח גם איהו יודה דירית לה בעל ה' בני אברהם שם:

ט"ז ס"ג בהגה אשה שהמירה הבעל יורשה. ע' בתשו' הגאונים שבס' שערי צדק ש"ד סי' מ' תשו' ר"פ גאון ומה שהביא בשם בני מערבא דסברי דאביה יורש כתובתה והוא חולק ע"ז והכנ"הג בח"מ סי' רפ"ג הגהב"י סק"ג הביאם בשם רב עמרם גאון ומה שהביא הכנה"ג שם בשם רב נטרונאי דה"ד לק' ור' אבל ירושה דילה לא ירית כתובתה בס' שערי צדק שם סי' מ"א בשם רב פלטוי:

טו"ב ס"ה מורם בהגה אבל כל זמן שלא נתגרשה אע"ג שנתן עיניו לגרשה יורשה. לאפוקי מדעת רשב"ם בבתרא דקמ"ו דס"ל דאינו יורשה כיון שנתן עיניו לגרשה וכל הפוס' חולקים עליו. ב"ש סקכ"א גם הכנ"הג בס"ק כ"ז כתב שאין המנהג כרשב"ם ובס"ק ק"י כתב משם הפוס' דנקיטינן כהרא"ש אך הרב יד"א בהגהב"י ס"ק ט"ז כתב משם הכר"ש ודעימיה דיכול המוחזק לומר קי"ל כרשב"ם מאחר דמוהר"י אבן מיגאש ורי"ו קיימי כוותיה. והר"הג חוקי חיים בסי' ט"ז התמרמר עליהם דאין כן דעת הגאון אבן מיגאש לפי מה שהוכיח מדברי הר"י אב"מ בשרשן ורי"ו לא הכריע ומחמת זה זו הלכה העלה דאין המוחזק יכו"ל קי"ל כרשב"ם דסברה יחידאה היא. אמנם אחריו לו' קם הגאון מו"הר מוהרא"ג ז"ל בספרו צל הכסף ח"א סי' י"ב דס"ז ועמד בזה ונפק דק

ואשכח עוד ב' רבנים מלבד מוהר"י אב"מ ורי"ו דקיימי בשיטת רשב"ם ולכן העלה דהדת נתנה דיכול המוחזק לומר קי"ל כרשב"ם דאין הבעל יורשה ועמד שם ע"ד הפ"מ בח"א סי' ד"ן שהביא היד"א בס"ק י"ז דכתב דאין המוח' יכול לומר קי"ל מטעם דלכ"ע ירושת הבעל דאורייתא ע"ד יש"ב וכבר קדמו ה' חוקי חיים שם בתמיהה זו וע' מכתב שלמה סי' ה' וסי' ז' משם מר אחיו ומ"ש הוא ע"ד בסי' ו' והעלה דמצי המוחזק לומר קי"ל והן עתה נד"מ ס' פחד יצחק אות הנון ושם בע' נדונייא דט"ו ע"א כתב וז"ל ובתשו' שנשלתי להיות סניף להגאון בעל מנחת יעקב מה דין הירושה אם נתעלפה האשה ומתה בעוד שהב"ד היו יושבין והסופר היה כותב לה גטה והוריתי וכו' דהזמנה כי האי כדאי הוי שלא יירשנה כדעת רשב"ם ולבסוף הוכחתי דכיון דתלייה קרא בוכתב ונתן דתרתי בעינן ועדי מסירה כרתי אין ספק דבחזקת א"א הוה קיימא בכל הדברים גם לירושה דין הוא שהבעל יירשנה במה שתחת ידו אף אם הגט היה חתום וכו' מאחר דאיכא מ"ד דע"ח כרתי והא הכא כבר חתמו ולכן הוכחנו והעלינו דאם יורשי האשה תפוסים יכו' לומר קי"ל כרשב"ם וכו' וכמ"ד דע"ח כרתי ואין שום ב"ד יכול להוציא מידם אך אם אינם תפוסים יורשי האשה יקחו ג' רבעים והבעל רביע וכו' את"ד. ואין התשובה בידינו לראות מדוע כשאינם תפוסים יורשי האשה עכ"ז זוכים בג' רבעים? וע"ע במפתחות פנימייות שבס' עבודת השם במע' היו"ד דכתבתי שם משם הר"הג אי"ש ירושלים ז"ל בס' בני בנימן ח"א סי' טו"ב דהסכים דמצי המוח' לומר קי"ל והסכים עמו הגאון מוהרד"ח שם והובא ג"ך בס' נדיב לב חח"המ סי' ט"ל, וע"ע לו בס' מעשה איש א"הע סי' י"ח וי"ט, ו"ע' בס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ג שכתב שדעת מרן דלא כרמב"ם ונ"מ למקומות שקבלו עליהם סב' מרן אבל בשאר מקומות גדול כח המוחזק:

י"ח לדעת רשב"ם שאינו יורש אשתו נשואה כשהיא בקטטה כ"ש כשהוא מאותם שכופין להוציא וכו'. כנה"ג ס"ק כ"ט ולא רמז מבטן מי יצאו הדברים. אך מו"הר שם הביא כן משם המרדכי ומוהרד"ך וחלק עליהם וכתב דיש לחלק היכא דמאס בה הוא מדעתו להיכא דמצד הדין אינו יכול לעכב דהתם עכ"פ דעתיה עלה ויש לו אישות עמה ולא מפקעה ירושת הבעל ובהא יודה רשב"ם י"ש. אולם מוהרש"מ ז"ל בס' עבודת השם בחיו"ד סי' ט"ז דל"ג לא ס"ל לחלק בהכי וחלק ע"ד ע"ע ובס' פחד"י שם כתב דעמד בזה בתשובה ולא זכינו לאורה:

י"ט טענה שאין לו גבורת אנשים והיה מכחישה ועד שלא הספיקו ב"ד לעיין בדינה חל"ש האשה ובא הבעל להוציא מיד חמיו נכסי אשתו הראויים לו ע' מט"ש ח"ג בש"ות מירא דכייא סי' י"ג שכתב דל"ד לרש"בם מיהו זוכה אביה מההיא דהכנ"הג בסי' קנ"ד

הג"הטו ס"ק ק"ס וה"ד ה' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ד ופלפל בחכמה ע"ד והעלה דמצי המוחזק למימר קי"ל: ך אפילו לדעת רש"בם דוקא בזמן שלא היה חרג"מה אבל בז"הז דאיכא חרג"מה וגם שבועה שלא לגרשה בע"כ גם רש"בם יודה. כנ"הג ס"ק קי"ב והי"דא ס"ק ח"י משם כמה פוסקים וכן הסכים מו"הר בס' צל הכסף שם וכ"כ הפ"ת סק"ח משם הגאון חת"ס וכ"ד ה' חוקי חיים שם. אולם ה' עבודת השם כתב דחילוק זה אינו מוסכם וכמו שכ"ן להדייא מדברי רש"ל ביש"ש ומתשו' ה' שבות יעקב ח"ב סי' ק"ם עי"ד והכי נקטי בפשיטות שני צנתרות הזהב אשר בירושלים בס' בני בנימן שם וע' מכתב שלמה שם:

כ"ע היכא שפרע כתובתה ונקרעה ונתנה לו רשות לישא אחרת והתירו השבועה זכו יורשי האשה. יד"א ס"ק:

כ"א וכתב מו"הר שם דל"ד אלא אפי' אם האשה נתרצתה להתגרש בדבור בעלמא הגם שלא התירו לבעל שבועתו ומתה זוכים יורשי האשה בתפיסתם עי"ש. וע' חוקי חיים שם דמסיק להיפך דאף אם קנו מידה לגירושין כיון דהיה על תנאי שיגרשנה ומיתתה גרמה שלא יכול לקיים תנאו המחילה בטלה יעו"ש: כ"ב אם גם ביבם ויבמה שיש קטטה ביניהם נחלקו רש"בם והר"אש. ע' כנ"הג סק"ל צל הכסף שם. כ"ג אין לחלק בין שהוא רוצה לגרשה להיכא שהיא רוצה להתגרש ודלא כה' זקן אתרן סי' ר"ז. מו"הר יוסף חיים בר"ו רב מבבל בתשו' כי באה בס' מעשה איש חא"הע סי' י"ח. מיהו ה' שערי רחמים בח"ב א"הע סי' כ"ג כתב דע"כ ל"ק רש"בם אלא דוקא היכא דהוא הסכים לגרשה אבל אם היא האשה המבקשת הפירוד באיזה טענה וכפוהו ב"ד על כך והוא לא הסכים לגרשה רק על אפו ועל חמתו אליבא דכ"ע אם מתה יורשה ומה שנראה מדברי הנ"מ דרי"ט להיפך ומדברי הכנ"הג ס"ק כ"ט אין לומר קי"ל כוותייהו דאילו היו רואים תשובת ה' זקן אהרן בסי' כ"ז שכתב היפך דידהו הוו הדרי בהו י"ש:

שם בהגה המורד על אשתו או מדירה וכו'. ע' ח"מ סק"טוב. ב"ש סק"כג. מכתב שלמה סי' ה' ו' ז' בני בנימן ח"א סי' י"ז. כ"ד כ"ה ס"ט ש"ע האשה שמכרה מנ"מ אחר שנשאת וכו' ואם הדמים שלקחה קיימים וכו'. ע' מה שפלפל בזה בס' ידי דוד סי' צ"ט:

כ"ו שם בהגה ואין חילוק בין אם מכרה הנכסים או הקדישה אותן. דין זה מידי פלוגתא לא נפקא ואם ההקדש מוחזק יכול לומר קי"ל אפי' החדש בז"הז. הרב מוהר"ר יוסף חיים נר"ו בתשו' כי באה בס' מעשה איש חא"הע סי' י"ח והרב המחבר שם סי' י"ט:

כ"ז סי"ב ש"ע נכסים שאינם ידועים לבעל כשיודעו לו מ"ד נעשו כ"מ. אם לא נודעו לו עד לאחר מיתת האשה הבעל יורש אותם בין למ"ד ירושת הבעל דאורייתא ובין למ"ד

דרבנן. הר"ן ר"פ האשה שנפלו וה"ד הד"מ וכ"פ מוהר"חש בס' תו"ח ח"ג סי' ס"ח רמזו הי"א בהג"הט ס"ק נ"ח וכ"כ ה עבודת השם בסי' כ"ב דאפי' יורשי האשה תפוסים הבעל זוכה ובסי' כ"א עמד ע"ז ואחר שכתב שלא מצא חולק פש'פש ול"ו מצא דלפי דעת האומרים דירושת הבעל דרבנן איפשר דאינו יורשה לפי דברי הר"מה שהביא הר"אש ר"פ האשה שנפלו י"ש והיאך בסי' כ"ב כתב דיש להוציא מהמוחזק ולא ידעתי איזו היא משנה ראשונה:

כ"ח סי"ד ש"ע ואם מכרן או משכנן מה שעשה עשוי ע' מטה שמעון סי' צ"ז הגה"טו סק' כ"ד. ירים משה שם ס"ק ל"ה. משכנות הרועים מ"ע הנון אות' וט' ומיהו ה"ד בדבר שאיפשר לבלותו אבל תכשיטין שהכניסה בנדונייתה שהם מתקיימים הרבה ויש בהם שבח בית אביה איפשר דכ"ע יודו דאין מכירתו מכירה. פוסק א' הו"בד בס' עולת איש סי' ב': כ"ט ע' לעיל סי' ע"ג חילוקי דינים שכתבתי בענין זה קחנו משם וע"ע כנ"הג הג"הטו ס"ק נ"ט ויד"א ס"ק נ"ח ומ"ש לקמן א"ה בסי' קי"ח על ס"ח:

ל סט"ו ש"ע אבל כלי זהב ובדולח יכול למכרם. דוקא החפצים שעושה הבעל לאשתו אחר נישואין אבל חפצים שעושה לארוסתו קודם החופה אינו יכול למכר. כנ"הג ס"ק קל"ג משם מוהרימ"ט וע"ש מ"ש עוד וע' מב"יט ח"א סי' ס"ט וה"ד הי"א ס"ק מ"ח וע"ע לו ס"ק נ"ה. ומוהרד"א ז"ל בע"ס מגן גבורים בתשו' הנדפסות בס' ירך אברהם סי' ו' כתב ע"ד ה' המבי"ט וז"ל הרב מיירי בענין שכפי הנראה היה מנהג שהדורונות ששולחים החתנים לכלות הם מתנה גמו' ואין הבעל יכול למכרם ואין ב"ח גובה מהם חובו וכו' אבל בנ"ד שאין מנהגינו כך אלא שכפי מה שראינו הבעל שליט בתכשיטין שעושה בשעת נישואין לאשה למכרם או לפרוע חובו וכנראה שאינם מתנה לאשה וכו' י"ש. ומבו' בדברי הרב דאפי' על התכשיטין שעושה לו קודם הנישואין מיירי יעו"ש היטב:

ל"א סט"ז בהגה י"א דוקא מכירתה וכו' אבל אם מחלה לבעלה וכו'. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק קמ"א בני אברהם א"הע סי' מ"ז:

סימן צא

א ס"ד בהגה קהל שעשו ביניהם תקנות וכו' בעלה חייב לשלם. אשה הנ"ון בתוך הבית אם נדרה לצדקה צריך הבעל לשלם בשבילה אע"ג דיכול למחות לה מכאן ולהבא:

ב"ש סק"יג משם הת"הד וע' פ"ת סק"א מ"ש על הנו"ב מ"ב חיו"ד ס' קנ"ח ושם רמז משם מור"ם בהגה בח"מ סי' ס"ב דסתם אשה נ"ון בתוך הבית. וע' יד יוסף הנד"מ בחי'וד ס' פ"א מה שפלפל בדברי הב"ש והעלה כוותיה י"ש: ב ס"ה בהגה אם לקחה יותר מכתובתה ונשאת צריך הבעל להחזיר המותר. ע' באר המים סי' ע"ה:

סימן צב

א ס"ו ש"ע בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא בעודה ארוסה או בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה לחופה. פשט דבריו מוכיחין דבכותב לה אפי' קודם אירוסין מהני ממ"ש מילת או וכן הבינו ח"ור מאראקאש הו"ד בס' ברית אבות סי' נ"ב אבל ה' ברית אבות גופיה כתב שם דשנו ברואה דמרן לריבותא נקטיה אפי' משעת כניסה לחופה שכבר מקודשת והוי סמוך לנישואין ולא נימא דהוי כלאחר נישואין קמ"ל וכן פירש הש"ך בח"מ סי' ס"ו סקל"ד ומ"מ מידי פלוגתא ל"ן והמוח' יכו"ל קי"ל כח"ור מאראקאש. רב א' הוב"ד בס' שעדי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"א והרב המחבר שם אחר שהאריך לפלפל בענין המוחזקות בין הבעל ליורשי האשה כתב בדצ"ג ע"ד דאף אם יורשי האשה מוחזקין אין לומר קי"ל בכה"ג כח"ור מאראקאש במה שהבינו בדעת מרן היפך ה' ש"ך וה' ברית אבות י"ש.ב שידוכין דנהיגי האידנא לא הוי ככותב לה בעודה ארוסה ופשוט הוא דאינו אלא כאיניש דעלמא כנ"הג הגהב"י אות ט"ו וכ"כ ה' פ"ת בסק"א בשם הג' ישועות יעקב אבל ה' שערי רחמים שם אחר שהביא שהחק"ל בא"הע סי' מ"ה נגרר אחר ס' הכנה"ג הביא מתשו' מוהריק"ש בסי' ק"א דנקט בפשיטות דאין חילוק בין שידוכין לאירוסין ומידי פלוגתא לא נפקא י"ש:

ג מדברי מרן שכתב דכותב לה בעודה ארוסה אין להביא ראיה אם קודם אירוסין לא מהני דאיפשר לומר דאף קודם אירוסין מהני ונקט הכי לריבותא אך מור"ם ז"ל כתב להדייא בס"ח דקודם אירוסין לא מהני סילוק והם דברי הרשב"א והר"ן וכ"ד ריו"ו בנכ"ג והריב"ש בסי' ס"ד ולכאורה נראה מוסכם אמנם ה' שערי רחמים שם בדצ"ד ע"ד כתב דמוהר"ם (ע' כנה"ג הגהב"י סק"ד) והתוס' והב"ח בתשו' סי' קפ"ד ס"ל דאפי' קודם האירוסין מהני והכי נקטי רבני המערב ודייני הכי היפך דעת מרן ומנהג זה יצא טבעו בעולם קודם שנתפשטו הוראות מרן י"ש:

ד אפי' למ"ד דלא מהני קודם אירוסין היינו בלשון סילוק אבל בלשון תנאי במחלוקת הוא שנוי אי מהני ע' מוהרימ"ט ח"א סי' מ"ה. בני יעקב מאמר קנין דמ"ה מחנ"א ה' ז"ומ סי' יו"ד בתי כהונה ח"א סי' ו' חק"ל א"הע סי' מ"ה והמוח' יכו"ל קי"ל שערי רחמים שם: ה שם ש"ע אבל עה התנה עמה אחר שנשאה תנאו בטל ויירשנה. המתנה עם אשתו שלא יירשנה תנאו קיים בין שהתנה עמה בעודה ארוסה בין כשהיא נשואה וכו' בעודה ארוסה יכול להתנות אפי' בלשון סילוק אבל בעודה נשואה צריך לשון זכייה ומתנה או קנין. ריא"ז הו"ד בש"הג ר"פ הכותב. ורב אחד הוב"ד בס' מכתב שלמה סי' ה' צירף עמו ס' ר"י בעל התוס' ר"פ הכותב ודעת הרי"ף לפי שיטת הרמב"ם לענין קנין. ואחרי כן יצא

אחיו ה' מכתב שלמה בסי' ו' והשיגו כי דברי ר"י לא נאמרו אלא לענין מכירה ונתינה ולפירות אבל לא לענין ירושה ומ"מ נפק דק ואשכח דס' ריא"ז לאו יחידרה, והאיכא ס' ר' יונה וכמ"ש ה' בתי כהונה ח"א דכ"ב ומוהר"מ מפדוואה הוב"ד בס' בני יעקב דע"ו וא"כ שפיר יכול המוחזק לומר קי"ל דאף בנשואה מהני סילוק בקנין גם לענין ירושה ושוב חזר הרב מר אחיו שם בסי' ז' לחזק דבריו הראשונים עי"ד:

ז גם היכא דהסילוק עשאו בלשון מתנה דסבר ריא"ז דמהני לה אפי' אחר שנשאת. מצאתי לה' עבודת השם בא"הע סי' ך' דדקדק כן מדברי רש"י בכתובות דפ"ג ואשכח מחלוקת בזה יעו"ש ולא בא בפיו ס' ריא"ז הנז' ע"ע. ז אפי' לס' הפוס' החולקים וס"ל דלא מהני סילוק לנשואה אפי' בקנין ה"ד בנוהג עמה מנהג אי'שות אבל כל שאינו נוהג עמה מנהג אישות כ"ע מודו דמהני והבא לחלוק ע"ז עליו הראיה. הרב הנז' בס' מכתב שלמה סי' ה' וחלק עליו בכח הרב המחבר שם בסי' ו' והרב הנז' חזר וקיים דבריו הראשונים עוד בסי' ז':

ח נתן לה כל המטלטלים שהי"ל בבית לכתובתה וסילק ידו וכחו מאותם הנכסים סילוק גמור בחייה ובמותה וכתב שתהיה היא רשאה למכר וכו' שפיר מהני דכיון דלא נתנה כתובה להגבות מחיים נכסים הללו שנתן לה בעלה לכתובתה בחייו למתנה דמו ומהני. ה' מכתב שלמה שם סי' ו' ונסתייע עצמו מדברי מוהר"א גאליקו שה"ד הכנה"ג בסי' פ"ה הג"הט סק"ו שכתב (למאי דקאי מר) דל"ד בנותן מתנה אלא ה"ה מי שמסלק עצמו מנכסי אשתו בקנין וכתב דמוהרא"ג השמיענו חידוש גדול ומיירי בסילק עצמו מנכסי אשתו הידועים שישנם בעולם וכשם דבמתנה יכול הבעל להסתלק ממנה גם מהירושה יכול להסתלק בלשון סילוק ול"ד לסילק מנכסיה בסתם דהתם מסתלק עצמו מכל נכסיה בין למה שיש לו באותה שעה בין למה שיהיה לה אח"ך אבל כשמסתלק מנכסים ידועים הוי כאילו נתנה לה אותם נכסים מהיום והביא שכ"ן שהבין בדבריו הדב"מ חא"הע סי' ל"ה עש"ב והרב אחיו שם בסי' ז חלק עליו וכתב דדברי הדב"מ תמוהים ולפי דעתו גם באופן זה מידי פלוגתא לא נפקא יעו"ש:

ט שם בהגה הא דלא מהני תנאי אחר שנשאת דוקא שאמר שלא יירשנה מ"מ אם מחייב עצמו להחזיר ליורשים מה שיורש ממנה צריך לקיים. דין זה הוא מוסכם לכ"ע כנה"ג הגהב"י סק"ח. ולא אוכל להתעלם דלפום ריהטא דברי מרן גופייהו עומדים לנגדו שכתב וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה הכל קיים ועלה קאמר דה"ד כשהתנה עמה קודם שתנשא אבל אחר שנשאת תנאו בטל ואע"ג דאין כאן תנאי שלא יירשנה דהוי מעמש"ב רק תנאי החזרה והנה הנם גם דברי הטור והרמב"ם בפכ"ג

מה' אישות והוא מקור נובע מן הירוש' שהביא הרי"ף דקתני אלין דכתבין לנשיהון אי מיתת בלא בני תהדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים ואינהו מוקמי לה בשכתב לה בעודה ארוסה וכמו דהכי מפרשי לה הרשב"א והרמב"ן ז"ל והגם דהלשון הוא תהדר דהוא לשון ירושה והיו יכו' לומר דהירושלמי איירי אחר הנישואין נראה דא ס"ל לחלק בהכי וגם הר"ן גופיה דאיהו מארי דהאי חילוקא הביא לשונו מרן ב"י גם הוא פירש דברי הירוש' דמיירי בכותב לה ועודה ארוסה ולמה לא פירש דהירוש' דקאמר תנאו קיים היינו בעבור כי התנאי הוא להחזיר ולא לעקר הירושה ולוקים ליה בלאחר שנשאת אכן בהביטי דברי הר"ן בשרשן ראיתי כי דעתו דלא מהני תנאי זה לאחר הנישואין אפי' שהוא בלשון חזרה כי אם דוקא היכא דהוי בלשון חייוב לא היכא דהוי תנאי לחודיה בלתי שום חייוב וכמו שסיים בלשונו אבל לאחר שנשאת לא אא"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשיה מה שיירש ממנה דבכה"ג ודאי מהני ע"כ ולכן הירוש' דקאמר סתם אי מיתת בלא בני תהדר לבי נשא דלא הוי רק תנאי לחודיה אוקמוה דהיינו בכותב לה ועודה ארוסה ולכך דיה בתנאי בעלמא והכי נקיט מור"ם בלישניה לשון חייוב ובזה יבא הכל על נכון דמרן והטור והרמב"ם ודעמייהו מיירו בלשון תנאי לחודיה והכי מתבאר מדברי הרשב"א בתשו' שהביא מרן ב"י בסוסי קי"ח. אלא דהרשב"א רוח אחרת איתו להרס ולהפיל ארצה תנאי זה יען שלא נתחייב להחזיר ליורשים ולא קנו מידו היורשים להחזיר להם וגם לא להחזיר לה כדי שיהנו מחמתה ובמה יתחייב הבעל אצלם. וכמו שעמד ע"ז מוהרשד"ם בא"הע סי' קכ"א וקאמר מר חדא מתרתי או דהרשב"א פליג עם הרי"ן בזה או דגם הר"ן לא קאמר אלא בשחייב עצמו ליורשים כלומר (שקנו מידו הם) אבל שיתנה עם אשתו ויטלו ממנו קנין לה ליתן לפלוני בהא לא מיירי הר"ן עי"ד:

נמצא דדינו של הר"ן הוא נקי ממחלוקת דכל שמתחייב לה אחר שנשאת בקנין להחזיר כתובתה ליורשיה מהני רק דלדעת הרשב"א צריך שיקנו ממנו היורשים ואיפשר דלא פליג הר"ן וא"ן פליג כבר כתב הכנה"ג בסק"ט דהמוחזק יכו"ל ק"ל כיון דהרמב"ן קאי כותיה (לע"ד ט"ס נפל בדברי הכ"הג שכתב הרמב"ם ומאי שיאטיה דהרמב"ם הכא לכן הגהתי בנון שהר"ן כ"כ בשם הרמב"ן שחילק בשם רבי בין לשון ירושה ללשון חזרה ודוק) וע' מכתב שלמה סי' ה' תשובת רב אחד שכתב אם יש לעשות תיקון הר"ן כי מוהרשד"ם פקפק ואחיו הרב המחבר שם בסי' ו' השיגו כי פקפוק הרמב"ם יש לתקן ע"י שהחייוב יהיה ליורשים ושיתנו בדבר קצבה ושם בסי' ז' חזר הרב הנז' והודה לדברי אחיו י"ש:

סימן צג

א ס"ג ש"ע ואין היורשים יכולים לפרוע לה כתובתה וכו'. ע' מקור ישראל א"הע סי' כ"ד וכ"ה:

ב ס"ה ש"ע אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד. משמע ב"ד מומחה ב"ש סקי"ב ובפני הרב מארי דאתרא די כמו ב"ד של ג' מטה לחם סי' ט':

ג שם אין לה מזונות. ה"ד לאחר ג"ח הראשונים חבל תוך ג"ח הראשונים אפי' תבעה יש לה מזונות. יד"א הג"הט סקי"ט משם הר"בד סי' ב"ן ובס"קט כתב משם ה' פנים מאירות להיפך דאפי' תוך ג"ח הראשו' אבד מזונותיה וה' ברכות מים בדק"יד הביא דברי שניהם ופקפק על הר"בד ולבסוף העלה דהמוח' יכול לומר קי"ל וה' משכנות הרועים במע' המ' אות רפ"ז דרי"ז כתב משם רבני המערב דהורו כהר"בד ובס' אם הדרך הנד"מ ממש בסי' ז' אחר שהביא שה' שמחת יו"ט בד"עט וה' נשמת חיים א"הע סי' ה' פקפקו על הוראת הר"בד גם איהו גופיה תמה על הוראתו וכתב דמצא לה' המאירי להדייא דאף תוך ג"ח אם תבע מזונותיה אין לה מזונות וה' המגיה הביא משם מוה"רמ פרישקו דגם הוא תמה על הר"בד מסוגיית ערכן דב"ך ע"א. גם מו"הר בס' באר המים חא"הע סי' ע"ו הרבה רעים לס' הפ"מא. וה' תפארת אדם בא"הע סי' ט"ו עם שהביא את כל אלה העיד בנו דנהגו ב"ד רבא דשלוניקי כהר"בד ושראש המנהיגים היה הר"הג כמוה"רי הכהן בן ארדוט ז"צל ויהיב טעמא למלתא יעו"ש. ומלבד זו אומר דמה שצרף ס' הב"ש בס"קז עם ס' הר"בד לע"ד יש לדחות. וע"ע ערך השלחן אות יוד ומ"ש עליו ה' מטה לחם סוף סימן ט':

ד שם ואפי' לא פרעוה. היינו לומר דאחרו הפרעון עד זמן מה מהתביעה אבל אם אינם רוצים היורשים ליתן או אין בידם לפרוע לא אבדה מזונותיה. כנ"הג הגה"בי ס"ק כ"ו משם מוה"רא מונסון וע' פ"ת סק"ח שהביא חולקים ע"ז וע' מטה לחם שם שהביא משם הג' בית מאיר וה' מש"רא ח"ב א"הע סי' ט"ל דדחו ס' מוה"רא מונסון ומשם ה' חינא וחסדא ח"ג דמ"ח ע"ג כתב דאחר שאסף וקבץ פוס' דס"ל דלא כמוה"רא מונסון נפק דק ואשכח דרי"ו ור"ן גאון קיימי בשיטת מוה"רא מונסון באופן דמידי פלוגתא לא נפקא יעו"ש:

ה שם אבל תבעה שלא בב"ד לא הפסידה. ומ"מ אם ירצו היורשים לסלקה הרשות בידם אחר שתבעה. גו"ר אה"ע כ"ד סי' ב' ה"ד ה זכרינו לחיים ח"ב דד"ן ע"א ותמה עליו דמתשו' הרי"ף מבואר להיפך. וע' מטה לחם שם דעמד בזה והעלה דהדין עמו. שם ש"ע או שרמזה ואמרו לה וכו'. תבעה כתובתה וכשבאו לגבותה מצא שלא היתה ראויה

להגבות לא אבדה מזונותיה. כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ג משם הרד"בז ח"א סי' מ'. וע' יד"א סק"כה. משירא ח"ב א"הע סי' ט"ל. חייא וחסדא ח"ג דמ"ח מטה לחם שם:

ז אם התביעה היתה בטעות כי היתה סבורה שיפרעו לה כל סכי כתובתה עם שאר המתנות שנתן לה בעלה וע"יז יהיו לה הרבה מעות ושוב נתברר שהמתנות אין לה דין להגבותם ונשארה רק בכתובתה אם יש לה מזונות. נחלקו בזה ה' מים רבים עם חכם ח' שבדורו. ע' יד"א הג"הט ס"ק ז"ך וע' משכנות הרועים מע' המ' אות רמ"ב דרי"ד שכתב דלאתרוותא דגרירי בתר מרן לכ"ע אפי' בכה"ג אבדה מזונותיה ושכך עלתה הסכמת בית דינו ועשו מעשה והפקיעו האלמנה מהמזונות והמדור וכיוצא עי"ד. ח שם בהגה הנשבעת על כתותתה לפני ב"ד לא הפסידה מזונות. ע' יד"א הגהט"ו סק"ך שכ"כ משם הרד"בז בחדשות ח"א סי' תק"א שכ"כ הר"יף והרמ"בן והר"אה. וע' נאמן שמואל סי' ח"ן שכתב דהיא סברה מוסכמת מכל הפוסקים דהשבועה לא הוי כתביעה ואפי' בבריאותה כ"ש בחוליה. וה' שמעון פסח ז"ל בכת"י תמה על ה' נא"ש דלא זכר שר תשו' הרדב"ז ועל ה' יד"א דלא זכר תשו' הנא"ש. וקמייתא לא קשייא דתשו' הרדב"ז החדשות לא נדפסו בימי ה' נאמן שמואל: ט ס"ז ש"ע שכ"מ שצוה שתהא אלמנתו ניזונית מנכסיו וכו' ע' יד"א הגה"בי סקי"ט. וע' מקור ישראל א"הע סי' כ"ד וכ"ה:

י' שם בהגה וי"א דמיד שעשתה שידוך הפסידה מזונותיה. דין זה במחלוקת הוא שנוי. ע' ב"ח. ח"מ. ב"ש וכתב הר"בד בסי' נ"א וה"ד הי"דא בהג"הבי ס"ק כ"ג דהמוחזק מצי טעין קי"ל י"ש. וע' למוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' כ"ח שכתב דאין כאן מחלוקת דכל שהוא בקנס ובשטר וכ"ש אי איכא שבועה לכ"ע אבדה מזונות"ה וגם הרב"ח ודעימיה יודו ואי הוי דרך דברים בעלמא בלי שום קשר גם הח"מ ודעי' יודו גם אם הב"ד ידעו מהשידוך דבא הענין לפניהם לכ"ע אבדה מזונותיה אך עמדו לנגדו דברי מוה"רם אלשיך סי' ק"ד והר"בא בסי' ה' כי הובאו בכנ"הג סק"לד שכתבו דאם נפל ספק בקידושין אע"פ שהיא מקודשת מספק אם תפסה אין מוציאין מידה ולא גרע שידוכין מספק קידושין ויותר מהמה דהא בשידוכין אי בעייא להנשא לא צריכא גט ועכ"ז כתבו רבוואתא הנ"ל דאם תפסה חין מוציאין מידה יעו"ש וע' לה' שמחת יו"ט בסי' ב"ך שתמה על הכנ"הג דהשוה דעת מוהרמ"א עם דעת הרב"א דהרואה יראה בעירוש דברי הרב דס"ל שאם הם קידושי ספק היינו מוציאין מידה וזה היפך ס' מוהר"מא דקאמר בפירוש דאין מוציאין מידה מספק והצ"ע עי"ד:

יא כל היכא דאיכא פלוגתא אי חייבין היורשין במזונות האלמנה היא מוחזקת ולא אבדה מזונותיה: כנ"הג הג"הבי סקי"ט משם מוהרש"ך ותמה עליו דאדרבא נכסים בחזקת

יורשין ולהלן בס'קל כתב שמוה"רא מונסון והר"בא בסי' ח' וחכם א' הוב"ד שם חולקין אמוהרש"ך. וע' יד"א סקכ"ג ולמוהרש"ג בס' צל הכסף שם וז"ל ה' שמחת יו"ט שם דפ"ג נמצא דהתש"ץ והרב"א מונסון ומוה"רא ומוהר"א הלוי והכנ"הג כולם נקבצו באו בסברא אחת נגד ס' מוהר"שך והר"בד בא"הע סי' נ"א לא הזכיר כלל ס' מוהרש"ך י"ל דכבר פשוט אצלו דסוגיין דעלמא דלא כמוהרש"ך ע"כ וע"ע משכנות הרועים אות רמ"ב דכ"ד באר המים סי' ע"ט אות א'. מטה לחם סי' ט. מקור ישראל א"הע סי' כ"ג ובסי' ל"א דנ"ז הביא סייוע לדברי מוהרש"ך: י"ב ס"ך ש"ע אפי' מכרו או משכנו או נתנו היורשין לאחר מיתת אביהן אין מוציאין למזון האשה והבנות וכו'. ר' שמת והניח אלמנתו וה' בנים וקרקע ומכרו הארבעה אחים חלקם המגיע להם בקרקע הנז' לאחיהם ועתה האח החמשי רוצה למכר ביתו והאלמנה מעכבת בעבור מזונותיה הדין עמה, כן העלתי אני עני בתשו' והיא לו' נדפ'סה בס"ס עבודת השם דר"ח. והן עתה מצאתי לה' פני יצחק ח"ב סוף הספר דקי"ז ע"א שנשאל על כיוצא בזה וכתב כן שהיא ניזונית מחלק הגדול יעו"ש אלא דמה שנסתיע מדברי מור"ם בהגה בסעיף זה יש לדחות וכמובן:

י"ג אשה שתפסה מטלטלין למזונותיה ועמד אחד מהיורשין ונתן כל חלקו במתנה לבניו ולבנותיו הקטנים והאשה רוצה לתפס מהמטלטלים שתחת ידה מהחלק המגיע להיורש אשר מכר חלקו. העלה ה' פני יצחק שם דמתנתו מתנה וחייובא רמייא עלה לכוף כאגמן ראשה למסר כל חלקו גם במטלטלין שנתן ליד המקבל המתנה. יעו"ש וחכם שבדורו חלק עליו בכח והו"ד בס' עולת איש א"הע סי' ב' ומר הוא דקאמר דכיון דהאשה תפוסה במטלטלין אין מתנתו מתנה ואין מכירתו מכירה, והר"הג אי"ש ירושלם הרב המחבר שם ביטל המתנה מטעם אחר דכיון דמהמעשה ניכר שכונתו להערים ולהפקיע מזונות האלמנה לאו כל כמיניה יעו"ש:

י"ד הגם דקי"ל אין מוצאין למזון האשה מנכסים משועבדים אין הכונה שאם מכר או נתן היורש נפטר לגמרי ויהיה דין האלמנה שאין לה מזונות אבל הכונה דאין ב"ד מוציאין מזונותיה מהמשוע' אבל חייבים היורשים לזונה משלהם כמו שאר בע"ח דקי"ל מצוה על היתומים לפרוע חב אביהם. ה' הפוסק בתשו' עולת איש שם:

ט"ו ש"ע שם ומיהו אם תפסה מטלטלין אפי' אחר מיתה לח מפקינן מינה ה"ד לתתם ביד היורשים אבל אם טוענים היורשים לתתם ביד שליש מוציאין מידה ונותנין אותם ביד שליש. ע' דברי ריו"ו כי הובאו בית יוסף. וע' כנ"הג הגה"בי ס"ק נ"ב. יד"א הגה"טו ס"ק נ"ה והג"בי ס"ק מ"ט וע' משכנות הרועים מע' המ' אות רנ"ו דריז שהורה מוה"רש אלפאסי שאין שומעין להם שלא יהיו בנות ישראל חייהן תלויות מנגד. וכן דן הלכה

למעשה פעמים שלש וע' פני יצחק ח"ב בהשמטות דקי"ג שכתב דבמקומות דקבלו עליהם ס' מרן אין לומר קי"ל כהחולקים י"ש:

מ"ז ע"כ לא כתבו הפוס' הנ"ל דאפי' תפסה מוציאין מידה ונותנין הכל ביד שליש אלא דוקא במטלטלי הבעל אבל תכשיטין ונצ"ב שלה ובפרט אם הכניסם בנדונייתה לכ"ע אין מוציאין מידה. פוסק א' הו"ד בס' עולת איש שם וחלק על מה שהעלה ה' פני יצחק נר"ו שם דאפי' תכשיטיה מוציאין מידה ויעו' עוד בס' פנ"י דקי"ז. ומי כהחכם היודע פשר דבר הרב המחבר אי"ש ירושלם שכתב דאם הם תכשיטין הראויין להתקשט בהם בתוך ימי אלמנותה הדין עמה אך אם הם תכשיטין שאין ראוי שתתקשט בהם בימי אלמנותה הו"ל מדת סדום יעו"ש:

טו"ב סכ"א ש"ע אינה יכולה לעכב עליהם ולומר יהיו המטלט' מונחים בב"ד שאזון מהם שמא יאבדו וכו' בעל שכתב לאשתו אחר הנישואין שנתרצה ברצון נפשו שלעולם יהיו כל סכי כתובתה תחת ידה ולא יותר וכו' כונתו שתהיה בטוחה על פרנסתה ומזונותיה שאם באיזה זמן היתומים לא יתנו לה מזונותיה שתיזון ממה שתחת ידה וכו' ובנד"ז יש לפרש באופן אחר שכל אלמנות דעלמא אין סכי כתובתה בידן אלא בעת שתרצה לגבות גובה אבל בלאו הכי אם לא ירצו היורשים לא יניחו בידה הנכסים ובזאת אמרינן שהתנה ש היו סכי כתובתה בידה אלא דבעיקר התנאי יש לפקפק אמנם יהיה על בטחון המזונות או כתובה כיון שכבר חלקו היתומים הנכסים ושתקה ודאי מחלה ואין כח בידה לחזר ולתבוע מוהר"דא זל בע"ס מגן גבורים בתשו' הנדפסות בס' ירך אברהם א"הע סי' ה' והסכימו עמו מוהר"ם קלעי והר"הג מוהר"חש ז"ל שם:

י"ח שם ש"ע ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות והיא ניזונית מדמי הקרקע שבידם. מרן ז"ל פה סתם כסברת רה"ג היפך מ"ש בח"המ סי' ק"ז ס"ד ודבריו בכאן הם עיקר. ה' פני יצחק ח"ב דקט"ו ע"א משם ה' נוכח השלחן והסכים הוא כן:

י"ט מדברי מרן דנקיט בלישניה והיא ניזונית מדמי הקרקע שבידם יש להוכיח דדוקא אם מכרו קרקע חבל חם מכרו מטלטלין אין לה זכות ליהנות מדמיהם כלל. ה' פנ"י שם דקי"ו. וכן מצאתי לה' מוה"רי פאראגי ז"ל בתשו' הנד"מ בסי' ס"א שהאריך בזה ואסיק להלכה דדוקא מדמי הקרקע אבל לא מדמי המטלטלין י"ש:

שם בהגה הקנו לה בקנין על המזונות וכו' לא נתכון רק על מזונות שבחייו. ע' יד"א הגהב"י סק"ס וס"א מה שנראה שהרי"בש חולק ע"ז וע' שמחת יו"ט סי' ב"ך דפ"א וע' מטה לחם הנד"מ ס' ה' מה שפלפל בזה. כ"א סכ"ה ש"ע וכן יש לה למכר למזונות וכו' וכ"ש להשכיר מטה לחם סי' י"ג: כ"ב שם וכן אם מכרה בינה לבין עצמה מכרה קים.

זהו דעת הרמב"ם ויתר המפרשים, אמנם הרב מוה"רי חבן מיגאש רבו בתשו' סי' קע"ח ס"ל להיפך וקאי בשיטת ר"ח דמכרה בטל יעו"ש:
כ"ג סכ"ז ש"ע אבל למשכן אינה צריכה. ובבא הזמן אם לא ירצו לפרוע הבע"ח יכול למכר הקרקע מטה לחם שם:
כ"ד סכ"ט ש"ע וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מהנכסים כדי כתובתה. אם מכרה ולא שיירה בנכסיה כדי כתובתה מכרה בטל. ר' האיי גאון בס' המקח ש"ו וש"ט וכ"כ גם ר"ח ואין הדבר כן שלמה יהיה מכרה בטל היא הפסידה לעצמה ובגמרא לא אמרו אלא עצה טובה. ר' ישעיה הראשון בס' המכריע סי' נ"א:

סימן צד

א ס"א בהגה וי"א דיכולין ליתן לה מדור הראוי לה בבית אחר. ע' ב"ש סק"ג שכתב דדין זה לא מצינו מפורש רק דייקו מלשון ר"צ גאון ובתוס' ובהר"אש ובהרש"בא וש"פ לא משמע כן. וע' חסדי דוד בביאו' על התוס' דכתובות דק"לד ע"ד שכתב דהכי מוכח מהתוספתא:
ב ס"ב ש"ע נפל הבית אין היורשין חייבין וכו'. ע' יאודה יעלה ח"מ סי' כ"ח מה שפלפל על עיקר דין זה:
ג ס"ו ואם לאו אין אנו נותנין לך אלא כפי ברכת הבית. ע' ב"ש סק"י חסדי דוד שם:
ד ס"ו ש"ע ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנים לה מזונות וכו' דוקא בטענה זאת אבל לא בטענות אחרות כגון שכנים הרעים או שנכנסים ויוצאין בבית אנשים שאינם מהוגנים וכיוצא. מו"הר בס' באר המים א"הע סי' ע"ח:

סימן צה

א ס' ש"ע מאחר שהיורשים חייבים במזונות האלמנה מעשה ידיה שלהן. אלמנות המשרתות בבתי העשירים ומרויחים שם וכשבאות לגבות כתובתן שואלים היתומים שיתנו להם מה שירויחו והאלמנות אינם רוצות ליתן באמרם שהן המיתו את גופן לשרת במשא כבד כדי להרויח לעצמן ולא ליתן ליתומים הדין עמהם ובהא אפי' רש"בם שהביא הטור לקמן יודה. ידי דוד סי' ס"ד:
ב ס"ב ש"ע אם היתה מניקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר. ע' כנ"הג הגה"בי סק"ב שהביא מחלוקת האחרונים אי הוי בניזונית מן היתומים או דוקא באינה ניזונית. וע' יד"א הג"הט סק"ב. מטה לחם סו"סי ט' מה שפלפל בדברי הכנ"הג:
ג ס"ה ש"ע צמצמה עצמה והותירה ממזונותיה וכו' הכל ליורשים. חכם ורב שאנשי הקהל התנדבו ונתחייבו ס"מ לזמן קצוב ונח נפשיה דרב ונשארה אלמנתו והתנדבו לה

נדיבי עם ס"מ לשנה וקמצה והותירה ממה שהיו נותנים לה ויורשי הבעל טוענים שהוא לעצמם דא"ע דאינה ניזונית מנכסיהם מ"מ בעבור כבוד הרב נתנו לה לכ"ע טענתם בטלה מכמה טעמים. מקור ישראל א"הע סי' ב"ך ובס' היכל מלך דע"ו:

סימן צו

א ס"א ש"ע אם אותם שהכניסה לו הם קיימים או דברים שידוע שבאו מכחם. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ז"ך. יד"א הג"הט סק"בך שהביאו להקת הפוסקים שכ"כ אך הכנ"הג בהג"הט ס"ק כ"ט והי"א כהג"בי ס"ק כ"ג הביאו חולקים ע"ז.

וע' מה שפלפלו בדברי הכנ"הג הר"ר אשכנזי בתשו' חק"ל סי' ל"ז דע"ח עג"ד וה' חק"ל בסי' ל"ח דפ"ד ע"ד וז"ל מוה"רם סוזין ז"ל בתשו' כי באה בס' חוקי חיים סי' מ"ה כבר פשטא ההוראה בנכסים הידועים שהכניסה לבעלה הם וחילופיהן וחילופי חילופיהן נוטלים בלי שבו' ופוק חזי גדולי האחרונים מארי דארעא אזמיר יע"א ה' בעי חיי בא"הע סי' י"ט חק"ל א"הע סי' ל"ז ול"ח שער המים ס' כ"א ושאר אחרונים עכ"ל: ב בזמן הזה שכוללים הכל בסיכום אחד וכותבים כל הסך שהוא חייב לה סך כ"וך לכ"ע צריכה שבועה גם אם הכל בעין ב"ש סק"א וסיים וכתב דמתשו' רל"נח ור"י הלוי לא משמע כן. והד"במ בח"ג סי' י"א כתב דעוד איכא פוסקים דלא ס"ל לחלק ולעולם נ"מ ונ"צב גובה בלי שבועה ובכתובות שלנו שאינן כוללים הק' ר' עם הנדונייא רק אנן כתבינן הק' ור' ואח"ך כתבינן ודא נדונייא דהנעלת ליה ומפרשים הנדונייא ומעו"ב לחוד והמלבושים לחוד ומוסיפין עליהן ועושים הכל שומא אחת. נחלקו האחרו' דהר"הג מוהר"ם סוזין בתשו' שם כתב דבכי הא גם הב"ש יודה והם לא כ"כ רק לערי אשכנז ואין אתנו יודע כיצד סדרן והרב המחבר חוקי חיים שם מלך עוזר לה' מוה"רי ישראל בתשו' שם וסבירא להו דגם בכתובות שלנו אמרה הב"ש והכריע דבריו מתשו' מוהרי"טא ז"ל בס' נאות יעקב סי' ג' יעו"ש:

ג על פי הבא"ר דגם לכתובות שלנו שכותבין סך המעות והנדונייא והתוס' כל אחד בפ"ע עכ"ז במחלו' הוא שנוי אם הנכסים ביד שליש דינא יתיב דתחלק עם יורשי הבעל וכן אם מתה בלתי שבועה יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האשה. הדב"מ בח"ג סי' י"ח אך אם הם ביד האפוטרופוס שמנתה האשה בעודה בחיים ומתה מצי איהו טעין קי"ל בעד יתמי האשה אף דהוי חב לאחרים. ה' מוה"רי ישראל בתשו' כי כחה בס' חוקי חיים סי' מ"ה: ולכן במעשה שהיה בר' שהניח אלמנה וב' בנים א' מאשתו הראשונה ואחד מאשתו השנית ולה עוד בן מבעלה הא' ולא היה כתוב בכתובה נאמנות ובעודה בחיים מכרה הקרקע שהכניסה בכתובתה ולקחה המעות והניחתם לריוח היום ביד

האפוטרופוס ועלתה לא"י עם בעלה מבנה הב' שהיה קטן ומתה ובאו הב' אחים לטעון כל א' טענתו נגד הקטן. הבן מבעלה הב' תובע חלק ירושת אביו דכיון דלא נשבעה על כתובתה אין הבנים יורשין אותן ונשארו הנכסים לאביו ומגיע לו המחצית. והבן מבע' הראשון תובע חלק כתובת אמו וע"ז דן דינא הרב ז"ל דהאפוט' זוכה בכל בעד היתום קטן דנגד הבן מבע' הב', טוען קי"ל כמ"ד דכיון דהנ"מ והנצ"ב מיוחדין גבייא בלי שבועה וכס' מוהרל"נח ודעי'. ונגד הבן מבע' הראשון טוען קי"ל כמ"ד דאם צירף הכל נדונייא ומעו"ב נעשה הכל ככתו' ולא גבייא בלא שבועה. ונסתייע מתשו' מוהר"חש הידועה דהתופס יכול לומר קי"ל להחזיק מה שבידו לאחר ושוב נרגש מהחולקים על מוהר"אש וכתב דכל שהוא אפוטרופוס לרוב הפוס' יכול לתפס מה שבידו להחזיק ביד היורשים והכא האלמנה מנהו להפוטרופוס יעו"ש:

ואני שמעתי ולא אבין במה שזיכה לה תום לבד והפסיד לבן בעלה הא'. דבשלמא נגד הבן מבעלה השני שפיר מצי טעין קי"ל כיון שהוא אפוטרופוס האלמנה והיתום בא מכחו וידו כידו אבל נגד הבן מבעלה הראשון מה כחו יפה דכדי להנצל עצמו מהחולקים על מוהר"אש וס"ל דאין אדם יכול לתפס מה שבידו להחזיקו לאחר נושע הוא בטענתו שהתופס הוא אפוטרופוס וכיון דאתי עלה מהך טעמא כמו שהוא אפוטרופוס מהיתום כך הוא אפוטרופוס מבן בעלה הראשון דהא הוא בא מכח האלמנה והיא היתה אם שניהם ומאי אולמיה דהאי מהאי. וכבר ראיתי להר"הג מוהר"מס ז"ל שהשיגו אך מחמת דבר אחר כי הוא אמר דביורש נגד י רש אפי' אחד מהיורשים מוחזקים ל"מ תפיסתו וא"כ אפי' היו המעו' ביד היתום עצמו אינו נקרא מוחזק כי הוא יורש כמוהו. ומוהר"חא גאגין ז"ל שם הודה לו בזה אך יצא לישע הרב הפוס' דכיון דהמעות הם ביד האפוט' הוא טוען כן בעד היתום יעו"ש ואהמ"ר מנייהו מלכי לא כן אנכי דאם אמת היה דהמעות היו ביד היתום שפיר הוה מצי טעין קי"ל אף נגד אחיו היורש וכאשר כתבתי בזה בספרי השן האפד (הנדפס) בסי' י"ג משם רבני האחרונים אך בכי האי דקמן דהמעות הם ביד החפוט' והוא מנוי מהאשה אשר כח שניהם שוה בה מי זה אמר דמצי להחזיק על זה נגד האחר שהוא ג"ך בא מכח אמו וצ"ל:

ד שם ש"ע נוטלת אותם בלי שבועה. לפי דברי ה"ה בפי"ח מה' אישות טעמא הוי דעיקר שבועה שתקנו חכמים אינו אלא משום חשש צררי וכל שהנכסים בעין ליכא למיחש להכי. וק' לפי דעת הרמ"בם דמחוייבת לישבע שלא מכרה ושלא מחלה אמאי כשהם בעין נוטלתן בלי שבועה אע"ג דליכא למיחש לצררי איכא למיחש למכירה ולמחילה

הרב רפאל אשכנזי בתשו' כי באה בחק"ל א"הע סי' ל"ז והאריך ליישב וע' מה שפלפל עליו ה' חק"ל שם בסי' ל"ח ובא בדבריו עוד יישוב אחר עי"ד:

ה שם ש"ע ואם נצ"ב אינם קיימים וכו' אינה נפרעת אלא בשבועה. זהו דעת ה"ס וסיעת מרחמוהי אך יש חולקים ואומרים דגם בזה נוטלתן בלי שבועה. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ז"ך ורמז למ"ש איהו גופיה בתשו' והיא מוצאת בס' בעי חיי א"הע סי' י"ט והי"דא בהגה"בי ס"ק י"ח אחר שערך המחלוקת כתב משם ה' פ"מ דאם יורשי האלמנה תפוסים יכו"ל קי"ל למוהר"ר אשכנזי בתשו' שם דאחר שפלפל בדבריהם העלה גם הוא דהיורשים יכולים לומר קי"ל ע"ע והסכים עמו ה' חק"ל בסי' ל"ח דפ"ה, פה עירנו שלוניקי כל בתי דינים החשובים הולכים אצל האלמנה ואין חסין על כבודם ואם אשה זו שואלת שתבא כלתה ותתבזה בב"ד לאו כל כמינה וכו' ולא רצו לחלק בין נשים שלות לשאירם יקרות וכל הנשים שבזמנינו יש להם דין נשים יקרות בז"הז מוה'רד איסטרוסא בתשו' שבס' ירך אב ה חא"הע סי' ז'. וה' מח'"זא בסי' כ"ג אות י"ג הביא הדברים הללו בשם מ"כ:

ץ שם ואם מתה קודם שנשבעה אין יורשיה יורשין כתובתה, בכתובות שלנו שכתוב בהן נאמנות מפורש ממנו ומיורשיו לו ולב"ך ומתה, הסכמת רבני האחרונים דיורשיה גובין כתובתה ואפי' דאיכא חולקים ע"ז אין לומר קי"ל כוותייה ע' כנ"הג הגהב"י סק"ט שהביא רובא מהאחרו' המסכימים שאינו יכול לומר קי"ל ועד אחרן מו"הר ב"ד סי' נ"ח ואין חולק ע"ז רק ס' ה' תיקון סופרים דס"ל דיכול המוח' לומר קי"ל, חק"ל איהע סי' ל"ז דע"ט ע"ד וע' מט"ש סי' ק"ח הגהב"י ס"ק מ"ד וע זל"א חא"הע דרפ"ד וחה"מ דשכ"ט שהביא משם ה' אהל יוסף בסי' ד' שהעיד שכן היה דן מוהרי"ד יעו"ש ואין ספק דאנן בתריה גרירנן א דכל רבני שלוניקי ראשונים ואחרונים הכי ס"ל וכ"כ תפארת אדם בא"הע סי' ג' וה' ירים משה בזכר בא דנ"ד דהכי דייני דייני שלוניקי דינא בתר ב"ד ע"ע: והיכא דהנכסים ביד שליש לכ"ע זוכין יורשי האשה כ"כ מו"הר מוהרי"ד שם ובס' ז'לא ח"ג דקצ"ט ע"א כתב דבזה גם ה' תיקון סופרים יודה רק כתב דה"ד אם יש נאמנות וכו' אבל אם אין בכתובה נאמנות כלל והממון ביד שליש זוכין יורשי הבעל י"ש. ועפ"ז יבאו על נכון דברי ה' ראש משביר בח"א א"הע סי' כ"ו דהתם קאי כשהנכסים ביד שליש ופסק חכם א' דזוכין יורשי האשה והרב המחבר העלה דזוכין יורשי הבעל ע"ע ובשיטת רכו אמרה מר ניהו הדב"מ ח"ג סי' י"א:

ח אפי' כתובתה ק' מנה ואינה מוצאה לגבות רק מנה צריכה שבועה כנ"הג הג"הטו סק"א וה' כס"א בסי' זה משם ת' הגאונים סי' כ"ט ודבר זה מידי פלוגתא לא נפקא

דבתשו' הגאונים שבס' ש"ץ ש"ד סי' מ"ה כתב וז"ל ומצאנו למקצת גאונים אם לא ימצא שיעור כתובתה ינתן לה בלי שבועה והגאון בעל התשו' חולק עליהם גם שם בסי' נ"ט הובאה תשו' לרב הילאי גאון שסובר שאי איפשר להשביע שבועת אלמנה עד שתגבה את הכל עי"ד: מז אם טעו ב"ד והגבו כתובה לאלמנה בלי שבועה אם חוזר נחלקו בזה מוהרש"דם עם מוהר"שך ה"ד הכנ"הג בהג"הטו סקי"ג וע' מה שרמזתי ע"ז לקמן בסי' ק' בס"ד:

י ושם בהגה י"א הא דאין יורשיה וכו' אבל תפסה יורשין וכו' וי"ח. אם קדמו היורשין ותפסו אין יורשי הבעל מוציאין מיד יורשיה אפי' לדעת מרן דיש לחלק בין היכא דהיורשים באים לזכות מכח תפיסתה להיכא דתפסו הם מעצמם וע"פז ית ישב שפיר קו' הכנ"הג הג בח"מ סי' רנ"ב הגה"בי ס"ק מ"ו אמרן ב"י. ה' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ו וע"ש מה שפלפל בזה: י"א ס"ב ש"ע מה שבועה נשבעת האלמנה שלא התפיסה הבעל הר"בי הביא משם הר"ש מינבול דבמת פתאום ל"ח לצררי והגם שהתוס' חלקו עליו סברה זאת לא עיילוה לבי מדרשא ולא מצי המוח' לומר קי"ל כהתוס' ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ל"ה יד"א ס"ק כ"ו וע' בית שמואל לקמן ס"ק י"ח הרב רפאל אשכנזי בתשו' חק"ל סי' ל"ז דע"ח:

י"ם שם ש"ע שלא מחלה לו כתובתה ולא מכרה לו. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ס"ה. יד"א הג"הט ס"ק כ"ה והגה"בי ס"ק נ"ו זל"א דר"צב קול אליאו ח"ב סי' ב"ן. שערי רחמים א"הע סי' י"ב. וע'מש לקמן סי' צ"ז וע' למוהר"ב קובו ז"ל בס' יאודה יעלה למר בריה א"הע סי' י"א שהקשה דלדידן בני שלוניקי דכתבי' בכתובה שאף אם תמכר או תמחל שום סך מסכי כתובתה הנז' יהא בטל כחרס הנשבר א"כ שבועה זו למה כיון דאפי' מכרה או מחלה לא מהני ולא העלה ארוכה יעו"ש. וע' לה' פני יצחק נר"ו בח"ב דנ"ג ענ"ד שהק' קושייא זאת דכיון דכתוב בכתובה דלא תהני מחילתה למה משביעין אותה והביא משם רבני המערב ה' מר ואהלות בסי' ב' וה' נוכח השלחן סי' ט"ו שהק' כן ומנ"ר נר"ו יישב בפנים שונים:

י"ג ס"ד ש"ע אלמנה שאומרת ק' ניתן לי במתנה וכו' נאמנת במגו. ר' שהלך מירושלים לח"ל והניח אשתו בביתו וביתו מלאה ונפטר בח"ל ובאה אלמנתו לגבות כתובתה מנכסים שיש לבעל ביד הכולל בטענה שכל מה שיש איתה בבית הכל שלה. יד הכולל ע"הע מתרי טעמי חדא דכיון דהיא טוענת על כל מה שבבית שהן מנ"מ אין כאן מגו דכל העם אשר בשער עדים כי האיש הלך והניח הכל ביד אשתו ועדיין הם בבית ועוד דהכא הוי מגו להוציא מן היורשים או מהכולל ומגו להוציא ל"א. ה' שמחת יו"ט בס'

ע"ו ועמד שם עלי בא"ר תשו' הרש"בא כי הובאו ב"י דנתקשה מוהר"שי דסותרות זו את זו וע"ד הכנ"הג בהגה"בי ס"ק ט"ל י"ש:

י"ד ס"ה ש"ע אלמנה שמכרה או נתנה וכו' ע' בב"י מה שכתב בסתירת שתי תשו' הרא"ש בכלל ו' סי' ו' וסי' ח' וע' כנ"הג הגהב"י מסק"מג ואילך. יד"א מסקל"דואילך וע' למוה"רי אראני בתשו' הנד"מ סי' צ"א שכתב דהר"אש בשיטת רבו מוה"רם קאי י"ש ט"ו שם ש"ע קיים אם נשבעה לבסוף. דבר זה מידי פלוגתא לא נפקא דראבי"ה ור' ברוך ור' שמחה ה"ד המרדכי בפ' הכותב ס"ל דמכירתה או נתינתה קיימין אע"פ שלא נשבעה וכתב הכנ"הג בהגה"כי ס"ק נ"ו דהמ"עה וכ"כ בי"דא ס"ק ל"ו ול"ז משם הפוסקי' דאם מקבלי המתנה או הלקוחות מוחזקים מצו מימר קי"ל וכ"כ הרב רפאל אשכנזי ז"ל בתשו' כי באה בס' חק"ל סי' ל"ז דע"ט והאריך להוכיח דדעת שלשת הרועים הנז' הוא דזכו היורשין אע"פ שלא נשבע כלל ובפרט אם המתנה היתה ממעו"ב ואסף וקבץ רבני האחרו' דהעלו כן לענין הלכה עי"ד שוב בא לידי ס' בר אברהם וראיתי לו בסי' ל"ד שכתב ג"ך דלכ"ע מתנתה קיימת במע'וב אע"פ שאינה רוצה לישבע ואפי' אם הם מטלטלין אם אינן ידועין לבעל ואית לה מגו מתנתה מתנה י"ש:

ט"ז אלמנה שנתנה מתנה לג' בנותיה מבלי שתשבע ומתה ונמצאת שבין כולם נתנה יותר מסיכום כתובתה והן מוחזקות זכו כל אחת במה שבידה דכל אחת ואחת יכולה לטעון מה שנתנה לי אמי היה עד שיעור כתובתה ואת העודף הנהו ביד אחותי לך תבע ממנה. הרב רפאל אשכנזי ז"ל בתשו' שם אך הרב חק"ל שם בסו"סי ל"ח הוא הצ"ד צדדין וצדי צדדין בזה והעלה דלענין דינא אינן זוכות הבנות בהיתרון יש"ב:

טו"ב ש"ע ש"ע וה"מ במטלטלי אבל במקרקעי וכו'. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק מ"ה. יד"א סק"ל. וע' משכנות מדבריו להדייא דאפי' במקרקעי וע"ש מה ז"ל דמתבאר הרועים מע' המ' דר"כג שהביא תשו' הרי"ף שכתב בזה: י"ח ס"ה בהגה ולכן אלמנה שלא נשבעה על כתובתה ונשאת לבעל וכו' ע' יד"א הגה"טו סק"יד מ"ש משם מוהר"ש דוראן בח"ד סי' ל"ו וע' שבט בנימן סי' רט"ו מה שפלפל בדבריו ובדברי מור"ם הללו ועמד שם אם יש לעכב לכתחילה ביד האשה שלא תנשא לאחר קודם גביית כתובה ואסיק דהגם דלא מצינן לעכב בידה עכ"ז מהראוי שלא תנשא קודם גביית כתובה י"ש:

י"ט שם בהגה וכל זה כשהאשה חזרה בה וכו'. ע' כנ"הג ח"מ סי' אר"י הג"הטו סק"ח וע' שבט בנימן סי' קס"ט שהצ"ע דבריו:

סט"ו ש"ע היא אומרת בתולה נשאתני וכו' והבעל או היורשים אומרים לא כי אלא אלמנה וכו' אפי' אם אחד היה קטן כשראה העדות וכו' בגמרא מפרש טעמא דהוי גילוי

מלתא בעלמא. וה' הלבוש סיים וכתב ועביד לגלויי וכו'. וע' מה שפלפל בזה בש' מטה לחם הנ"דמ סי' ב' ועל כל אלין דהו"ו במעשה שבא לפניו על ר' שטען על אשתו לאחר חדש ימים שנשאה דלא נמצאו בתולים שזה יורה שנבעלה בזנות קודם הנישואין ואבי הבת זרז עצמו והושיב ב"ד וקבלו עדות שלא בפני האיש מנשים חכמות וזקנות שראו בעיניהן השמלה מגוללה בדמים וחתמו המכתב אשר נתקבל בפניהם וחש לה הרב על מה שקבלו העדות שלא בפני החתן ומר הוא דקאמר דכיון דהעדות הוא להוכיח דהיא בתולה אינו אלא גילוי מלתא בעלמא כל כי האי לא בעינן שתקובל לפניו יעו"ש שהאריך:

כ"א ראובן שהיה סמוך על שלחן אביו וכשהגיע לפ' הנושא עשה לו כנימוס כאב את בן תכשיטין ומלבושים ואח"ך אביו הכניסו עמו במלאכתו ונפטר ר' ובאה אלמנתו לגבות כתובתה מחמיה אביו של ר' והשיב לה חמיה שלא יש נכסים מבנו כדי שתגבה כתובתה והוא היה מאכילו ומשקהו. הדין עם האב דאין לו שום חייוב לפרוע כתובה מנכסיו ואין לו אלא ח"ס שלא יש נכסים לבנו ולא היה שום שותפות עמו ברם עכ"פ צריך שיוציא כל מלבושים שעשה לכלתו בזמן הנישו' ויגבה מהם והכי פשי"טל להר"דבז בחדשות ח"א סי' של"ח ולהרש"דם א"הע ס' קס"ג ולה' המ"ביט ח"ג סי' ח'. הרב רפאל קאלאמארו בתשו' כי באה בס' הון יוסף למי"הרי זאמירו סי' כ"ט: והנה החלוקה הראשונה דהכל בחזקת האב הלא היא כתובה בתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' מ"ב והובאה בב"י וביאר עליה הכנה"ג בהגהב"י ס"ק נ"ט משם הרדב"ז ח"א סי' קנ"ב והרשד"ם בא"הע סי' קס"ג והמבי"ט בח"א סי' קפ"ד וח"ג סי' ט' דאם האב חי ישבע שאין לבנו כלום ויפטר. והגם שבתשובת מוהרשד"ם פסק דנאמן ולא הזכיר שום שבועה מ"מ בתשו' הרדב"ז ח"א סי' של"ח שרמז היד"א סק"ן כ"כ ותשו' הרדב"ז הישנות אינם תחת ידי: אולם החליקה השנית שכתב דצריך שיוציא כל המלבושים שעשה לכלתו בעת הנישואין ויגבה מהם אין רמז לא בדברי הרדב"ז ולא בדברי מוהרשד"ם וכמו שיפה תמה עליו הרב המח' שם בסי' ל' ואפריין נמטייה שמצא כן לה' המבי"ט בח"א סי' ס"ט לבד מה' תו"ח סי' זמ"ר והפמ"א בח"א סי' ס"ב שהמה באו בדברי הרב הפוסק המלאך רפאל דכולהו ס"ל דזכתה האלמנה ועע"ש דהביא דה' פני משה סי' מ"ח והדב"מ בח"המ סי' ע"ד נראים כחולקים ושלבו מהסם לומר קי"ל כוותייהו עי"ש:

עוד תשוב ותראה למוהר"רק שם דתהי עלייהו דרבנן דפסקו דהאשה גובה כתובתה מהם מההיא דקי"ל גבי ב"ח דגובה אף מבגדי אשתו ובניו של שבתות וי"ט ומני"ר הרצה דבריו לפני מו"הר"מ מהרא"ק ז"ל וכמו שעיניך תראנה בס' שער אשר א"הע סי' ל"ב

ואחר שכתב הרב דהדין דין אמת דהאשה גובה כתובתה מנייהו הגיע לישוב על קושייא זו וגם אחרי כן הרב מוהר"ר ב"ח ז"ל בתשובה שם סי' ל"ב גם הוא שר המסכים בכל זה ואף הוא ראה בעין שכלו ליישב מאי דקשייא מההיא דבע"ח וכמ"ש עליו מו"הר שם בסי' ל"ד: ב"ך סי"ט ש"ע ושבו' חוץ לב"ד וכו' אינה בשם ולא בנק"ח וכו'. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ס"ג. יד"א הגה"בי ס"ק נ"ד שבט בנימן סי' ר"ך: כ"ג סכ"א בהגה אם נשבעה לפני ג' שהם קרובים ל"מ וכו'. ב"י בשם ת' הרש"בא. בקונט' תשו' הרש"בא כ"י שבאו לידי מצאתיה והיה טעמו משום דהב"ד הוא פסול כדין עדים שנמצא אחד מהם ק"ופ וזיכני ה' ועלו ובאו על מ"הד ויהיו נקראים תשו' הרש"בא ח"ו והמצא תמצא תשובה זו בסי' ו' ושם בהערותי כתבתי דענין זה הוא מחלוקת עצום בין האחרו' ועד אחרן בס' עבודת השם א"הע דצ"ט ע"ד ובסי' מ"ה דר"ד עמד עע"ז באורך וע"מש אני הדל בהגהותי לס' ע"הש וכו' את"ד בהערה שם:

כ"ד שם משביעין אותה שלא בפניהם. אפי' הגבייה יכולין ב"ד לעשותה שלא בפני היורש אם היא בעיר אחרת אפי' קרובה. מו"הר בס' באר המים סי' ע"ט או"ב. ובס' מטה לחם סי' כ"ו כתב דלכתחי' עשו מעשה ב"ד להשביעה שלא בפני היורש יען היה בקרית חוצות:

סימן צז

א ס"ב ש"ע וי"א שמשביעה כל זמן שירצה. זהו דעת הרי"ף ודעימיה וכתב מרן ב"י שכ"ן שהוא דעת הרמ"בם. ולפי הכלל המסור בידינו דסתם ואח"ך מחלוקת הלכה כסתם יוצא דבדין זה דעת מרן כס' קמיתא שהיא ס' ר"ח וה"ג ור"ת וה"ראש ודעי' וכ"כ הב"ש בסק"א. וזוהי שקשה דכיון דב' עמודי ההוראה שהם הרי"ף והרמ"בם קיימי בחדא שיטה הי"ל לפסק כוותייהו וכנודע דרכו של מרן הקדוש ואיפשר דכיון דרוב הראשונים פטרוה משבועה וב"הג שדבריו דברי קבלה עמהם לא אזר חייל לפסק כהרי ף והרמ"בם לחייבה שבועה בקום ועשה. וע' לר' ישעיה הראשון בס' המכריע סי' מ"ח דגם איהו קאי בשיטת הרי"ף:

ושמה תראה שכתב דאפי' לס' הפוסקים כר"ש דאינו משביעה אלא כל זמן שתובעת כתובה מ"מ אם בא להשביעה בעבור שתבעה כתובתה יכולין להשביעה על הכל אפילו על האפוטרופוסות שעשתה בחיי בעלה ושכך הולכת פתרן ההלכה ודלא כרב צמח גאון ז"ל בתשו' דמלבד דפסק כר"ש הפריז על המדה וכתב דאף בכ"הג אינן יכולין להשביעה כי אם שלא גנבה וגזלה אחר מיתת בעלה ולא קודם מיתת בעלה דליתא ושכן כתב ר"ח

ז"ל בפירוש עי"ד וע' כנ"הג לעיל סי' צ"ו ס"ק ס"ה שכתב משם תשו' הגאונים כדברי רב צמח גאון ז"ל וע"ש מ"ש ע"ד:

סימן צח

א ס"ז בהגה ודוקא כל זמן שהיא קיימת אבל אם מתה וכו' יורשיה נוטלים כתובתה בלא שבו'. ע' כנ"הג לעיל סי' צ"ו הגה"בי סק"בג וז'. יד"א שם סק"ט. זכר לאברהם חא"הע דר"פד. באר מים חיים ח"ב א"הע סי' יו"ד:

סימן צט

א ס"ב בהגה ודוקא שעשאן לה הבעל אבל אחרים שנתנו לה תכשיטין בשעת נישואין למתנה גמו' נתכונו ע' כנ"הג וי"דא מה שאספו בזה. וע' בס' הון יוסף סי' ל' פלפול עצום בדברי הפוס' המדברים כזה וכמה אר'כן הוא בדברי הרש"דם סי' ס"ג וה' מים רבים סי' נ"ח והעלה דלפום דינא מתנות שנתן החתן או קרובו להכלה המחזיק בהם זכה בהם לבד היכא דאיכא מנהג יעוש"ב. וע' בס' באר המים סי' פ"ד וידי דוד סי' ך' שכתבו מנהג שלוניקי בזה ואח"ך כתבו דקרוב לזמנם הונהג דכל המתנות שנותנים בין להחתן בין להכלה שמחלקים ביניהם שהניתנים מצד קרובי הכלה הם להכלה והניתנים מצד החתן הן להחתן רק אם הם דברים ראויים לתשמיש הבית יעו"ש וכן הוא מנהג לחרסו כמ"ש ה' אשדות הפסגה סי' ט'. ומנהג סופיאה ואגפיה שהכל לבעל כמ"ש הז"לא דר"פד ע"א ובמקום שאין המנהג ברור שבקינן ליה אדיניה דהיינו מה שנותנים לחתן אף מצד הכלה הוא שלו ומה שנותנים לכלה אפי' קרובי החתן הוא שלה וכמנהג שלוניקי הקדום כ"כ מו"הר בשער אשר א"הע סי' ל"ב דצ"ז ע"א והסכים עמו ה' מוהר"ר ב"ח שם סי' ל"ג:

ב מתנות שנותנים מצד קרובי הכלה שאנו נוהגים ליתנם לכלה כמ"ש אם יתברר הדבר שהגיעו ליד בעלה רק שנתנם הבעל לריוח היום או שהיה צ"ון בהם ואוכל פירותיו פשיטא ודאי דהגם דהשתא ליתנהו בעין דחייבים היורשים ליתן לאלמנה שיעור הסך ההוא לא שייך בזה לא טענת אבדה ולא טענת מחילה. שער אשר סי' ל"ה:

סימן ק

א ס"א ש"ע מדינא דגמרא וכו'. אם יש מעות בעין והיורשים רוצים לסלקה במטלטלין והיא תובעת מעות, במחלוקת הוא שנוי אם יכולים ע' כנה"ג הג"הט ס"קג יד"א סק"ד פתחי תשובה סק"ב. והיכא דלית להו זוזי אע"ג שכתוב בכתובה במעות בעין אם מחוייבים למכר מטלטלים ולהביא מעות נ"ז במחלו' שנו חכמים וכמבואר שם ובס' זל"א ח"ב דרפ"ג וכתב ה' עבודת השם א"הע סי' כ"ד דכפי מ"ש העדו"בי סו"סי מ"ו דבכתובות שלנו דנהגינן למכתב וקבלם החתן כמלוה ורשו וכו' הרי חזר חוב הכתו'

כשאר חוב דעלמא כי בעבור טעם זה הרשב"ץ בפי' הכתובה נתן כמה כחות לחוב הכתובות לכמה דינים הנאמרין בש"ס להקל דהשתא בתנאי זה חזר להיות הדין כשאר שט"ח דעלמא, לפ"ז הגם דלית ליורשים מעו"ב רק מטלט' חייבים היורשים למטרח ולמזבן לפי ס' ר' ישעיה כי הביאו ה' בית אברהם בח"המ סי' ק"א ועשה לה סמוכות. אך עיקר ס' ר' ישעיה היא יחידאה וגם מדברי הפמ"א ח"א סי' ץ' ומוהרימ"ט ח"הע סי' ב' מבואר דהגם דכתבינן הכי עכ"ז המחלוקת בדוכתיה קאי ואף לס' ה' עדו"בי דיינו לחייב להבעל חוב ליורשיו היכא דאית להו זוזי אבל למטרח ולמזבן אף הרב יודה דאינו נכנס בכלל חייוב זה יש"ב וכמ"ש על עיקר דברי ה' עדו"בי ז"ל. וע' מכתם לדוד א"הע סי' ו' דקנ"ד ע"ג דנסתייע לנ"ד מתשו' העדו"בי הנ"ל. גם רב אחד ז"ל בתשו' הובאה שם בא"הע סי' י"ג דקס"ו סמך ראשו ורובו אדברי ה' עדו"בי הנ"ל: ב שם ועכשיו נוהגים לכתב בכל הכתו' וכו' מטלטלי אגב מקרקעי. ע' לעיל סי' ס"ו בביאור הכתובה מ"ש שם: ג בס"ב בהגה י"א דאם מת יעקב בחיי ראובן וכו' הין אלמנת ר' גובה כתובתה וכו' ע' מה שפלפל בזה הרב מוהר"י פאראגי ז"ל בתשו' הנד"מ סי' ס"א ומוקים לה דאפי' לא תפסה האלמנה יעו"ש וע' מה שרמזתי בזה לעיל בסי' ץ' אות ח':

ד אשה אלמנה שנתפשרה עם יורשי בעלה על כתיבתה שלקחה מנכסיו סך מה והסך הנשאר ויתרה רק שהתנתה שעזבון בעלה יהיה מונח במקום בטוח למזונותיה ואין רשות ליורשים לשלט בהם יד כל ימי חייה רק לאחר מיתתה מקרו מוחזק אף לדברי מוהר"ם. ה' מוהר"י פאראגי בתשו' שם:

ה שם ש"ע ומלוה שחייבים לבעל הוי מוחזק וגובה ממנה ע' כנה"ג הג"הטו סקי"א דכיון דמידי מחלו' לא פלטינן אם היורשים מוחזקים יכולים לומר קי"ל וע' יד"א סק"טו וה' בני אברהם א"הע סי' מ"ה עמד ע"ד הכנה"ג והעלה דלענין דינא אינה נגבית ממלוה אם אינה מוחזקת וע' פ"ת סק"ט שהביא משם ה' נו"בי דבזמנינו שעיקר מו"מ הוא בחובות גובה בהם מדינא. וה' באר מים חיים ח"א א"הע סי' טו"ב כתב דהאידנא דכתבינן בכתובה ובשט"ח ושעבוד מאנמ"ק דקנאי ודאקנה חזר דין המטלטלים כדין הקרקע ובזה סמכי' האידנא להגבות בין לאשה בכתובתה ובין לבע"ח ממלוה שהניח הבעל אף שלא יהיו מוחזקין ואין פוצה פה ומצפצף יעו"ש: שם בהגה וכל זה לא מיירי אלא בעיקר כתובה ותוס' אבל נדונייא ושאר נצ"ב דינן כשאר חיב. ע' כנ"הג הג"הט סק"י דלכל מילי צריכה שתהא האשה מוחזקת ואפי' לאחר התקנה אבל אם אינה מוחזקת לא גבייא מרומה שכל הפרטים האלה הנם שנויים במחלוקת וע"ע לו בהגה"בי סק"ב. יד"א הג"הטו סקי"ב. בני אברהם א"הע סי' מ"ה וע' בס' מכתם לדוד א"הע סי' י"ג י"ד

ט"ו שהאריכו שלשת הגבורים בענין זה ואסיקו לענין דינא דצריך שתהא מוחזקת וע' במה שרמזתי לעיל אות א':

ז תפיסה זו אפי' דהוייא לאחר מיתה דהוייא תפיסה לאחר שנולד הספק מהנייא. כן הסכימו שלשת הרועים הנז' בתשו' מכת"ל שם רק דלמאי דקיימי אינהו חלק עליהם הרב המחבר וכתב דלא הוייא תפיסה מטעם אחר יעו"ש:

ח ס"ה ש"ע אם כתב בכתובתה וכו' אינה גובה אלא בפחות שבמטבעות. ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק ב"ך. יד"א סק"ו מ"ש משם מוהרי"מט דעכשיו דכתבינן בכתובות להתפרעא מכל שפר ארג נכסין וכו' דגובה מן המובחר שבמטבעות ע"ע וע"מש אני הדל לעיל בסי' ס"ו בביאור הכתובה אות י"ט:

ט אם לא נכתב בכתובה תנאי זה דלהתפרעא וכו' אע"ג דנהיגי למכתב כנכתב דמי וכמ"ש בח"המ סי' ע"א לענין נאמנות לדעת איזה פוסקים דע"כ ל"א הכי אלא בדבר דכשנכתב מהני לכ"ע אבל בדבר שאפי' אם נכתב הוא שנוי במחלוקת אי מהני בהא ודאי ל"א כל שלא נכתב כנכתב דמי. עבודת השם בא"הע סי' כ"ד דליקט ע"א וע"מש אני הדל לעיל בסי' ס"ו בביאור הכתובה אות מ"ב:

י שם ואם פירש בכתובתה וכו' גובה כמ"ש בכתובה. היכא דהנישואין היו במקום שנוהגים שלעולם גובה האשה התוספת אך הבעל היה ממקום שנוהגים שכשהניח זש"ק אינו גובה תוספת ומת מקום הזה ע' כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ג וכ"ד. יד"א סק"ל מ"ש משם הפוס' דגובה כתובתה שלם עם התוספת וע' שער אשר א"הע סי' ל"ב שכ"כ ומה שפלפל בזה בקצר אמיץ ושם בסי' ל"ג הסכמת מוהר"ר ב"ח ע"ז:

י"א נשא במקום שנוהגים דכת"י הרי הוא כשטר גמור ולא היו העדים חתו' בכתו' אינו נאמן לומר פרעתי כ"הג ס"ק כ"ה בשם מוהר"שך ח"ג סי' מ"א וע' משנה למלך פי"א מה' מלוה ולוה ה"ז שהצ"ע דבריו:

י"ב שם בהגה ובמקום שמוסיפום שליש יש לו דין נצ"ב ולא דין תוספת. עיין ב"י שחלק על מוהרי"קו. וע' כנ"הג הגה"בי ס"ק מ"ה. יד"א סק"ל ולקמן בסי' ק"ב הג"הט סק"יט מכתם לדוד חא"הע סי' ו' דק"נד שבט בנימן סי' רצ"ב ומה שישחו ונתנו בזה שני המאורות ה' מתתיה צורמהני והנז"ריף ז"ל בס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ב ומ"של אני הדל בבי' ס"ו בביאור הכתובה אות י"א:

י"ג אפילו לדעת מוה"ריקו דס"ל דתוספת דינו כנדונייא היינו לענין שלא תפסיד התוספת היכא דיוצאת בלי כתובה אבל לענין שתפרע במעות גם הרב יודה שאין דינו כדין הנדונייא ודלא כדמשמע מדברי הרש"בץ. עבודת השם שם דק"לח משם הפ"מא ח"א

סי' ץ' וע"ש מה שהאריך וסיים וכתב דהמנהג פשוט ודייני הכי דינא בתר ב"ד ע"ד וכ"כ הפ"ת בסק"ב במאמר מוסגר: י"ד ס"ו ש"ע אלמנה אם אין שטר כתו' יוצא מתח"י אינה גובה אפי' עיקר כתובתה. ע' כנ"הג לעיל סי' ס"ו הג"הט סק"ך וסי' זה סק"לג. יד"א לעיל שם ס"ק כ"ב וסי' זה ס"ק מ"ג ונ"ב שכתבו דמידי פלוגתא לא נפקא והמ"עה ואם היורשין מוחזקין אפי' נדונייתא לא גבייא. וע' זל"א דר"כה ע"א. תפארת אדם א"הע סי' ג' ואם יהיה האופן שב"ד ניעו והגבו לה הכתובה שנאבדה במקום דהיא לא היתה מוחזקת כ' הי"דא לעיל סי' ס"ו סק"כד ובסי' זה סק"מד משם ה' מוהר"שג שה"ד הרב"ד בסי' ס"ו דמה שעשה עשוי ואפי' הגבו לה קרקע. ומו"הר מוה"וימ בס' באר המים קא"הע סי' ע"ט או"ד הביא ראיה לדברי מוהר"שג מהירוש' דאייתי הר"יף שלהי פ' הכונס.

ובא רעהו הר"דק בס' ידי דוד סי' י"ט ודחאו בב' ידים י"ש וע' ת' הרד"בז כי הובאה בתשו' מוה"רי באסאן סי' ע"ו דמ"ה ורמזה ה' ראש משביר בא"הע סי' כ"ו דס"א ע"ג דכתב בהדייא דגביית ב"ד הוייא גבייה בטעות י"ש. ובס' מעשה איש חא"הע סי' י"ז דע"א ע"ב שכתב דאיכא עוד ועוד כמה פוס' דס"לה ותמה על הב"ש בסי' ק"ה סק"ח דפשיט"ל בהיפך: ט"ו שם בהגה אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה. ע' לה"חמ סק"לב שכתב שיש לדון בזה ע"פ ראות עיני הדיין כי באמת בז"הז לא שכיח לפרוע הכתובה או למחל בלי ידיעת ב"ד וכתב ה' ידי דוד שם סי' י"ט דע"פז נהגו בשלוניקי לגבות הכתובה בשבועה א"עג שנאבדה והביא שם דוכרן סהדותא מרבנן קשישאי דעבדי הכי מזמן הר"הג מוה"ריד ואילך ושכן מנהג קושטא מש"אכ מנהג אזמיר יעו"ש וע' שבט בנימן סי' קצ"ט ורי"ד ובס' ירים משה בזכרונותיו דנ"ג ע"ג או"ד כתב גם משם ה' בא"המ בסי' מ"ט והתפ"א בסי' ג' שכתבו דהמנהג בשלוניקי לגבות ודוקא בחייה עי"ש ואגב שיטפיה כתב כן משם ה' בא"המ והרואה יראה דשם לא דבר הרב בזה:

ט"ז סי"ד ש"ע ואם כתב לה ואוסיפית לך כ"וך על הראשונה וכו'. נוסח תוס' שמוסיף לאשתו אחר הנישואין שיהיה עולה לפו"ד ע' נח"ש ח"א כי' ט"ז ב' נוסחאות והנוסח הב' שהוא העיקר לפי דעת הרב היינו בק"ס ומעכשיו וקנין אגב ד"א קרקע וק"ס לבסוף ומוהר"חפ ז"ל בס' שבט בנימן סי' רצ"ו כתב עליו דא"ץ לכל זה ואחר שנ"ון על הענין כתב דאם הזכיר הראשונם וכתב לה ועכשיו חפצתי להוסיף לה כ"וך ולא כתב לה שום קנין בדיעבד זכתה האשה וחייבין היורשין לפרוע לה כתובתה אך לכתחי' צריך לכתב בלשון חייוב שנתחייב הבעל בח"נוש כתק"זל בכל תוקף והוסיף לה מעכשיו סך כ"וך יתר על סיכום כתובתה שכתב לה בעת הנישואין שהם סך כ"וך ועם התוס' דעכשיו עולה הכל סך והעלה הכל על עצמו וכו' וקנינא מיניה ודי בזה. דע"כ לא נחלקו אי

מטבע נקנה בחליפין בלתי הקנאת דח"ק רק כשהמטבעות מונחין בעין במקום מי חד ורוצה להקנותה לאחר כמות שהן בזה אמרו אין מטבע נ"בח ברם במי שמתחייב עצמו לחברו בסך כ"וך לא שייך בזה קנין אג"ק דעל הרוב מתחייבים כאלו אין להם מע"ב ודעתם הוא שירויחו וימכרו ויפרעו ובמתחייב לחברו ק' כ"ע מודו דבחייוב וק"ס סגי ולא בעי קנין אג"ק ודי בק"ס ובעבור זה תמה' יקרא על מוה"ר איוב בתשו' כי באה בס' תומת ישרים סי' קע"ב דבמעשה שבא לידו בתוס' כתיבה דלאחר נישואין דא"עפ שהיה כתוב בו שעבוד וחייוב וק"ס וע"כז פסק שלא קנתה האשה בתוספת ההוא מטעם שחין מטבע נ"בח ומדלא פי' לא בשאלה ולא בתשו' שנדונו היה שהבעל כתב לאשתו הני נותן לך כ"וך מוכרע שהיה בו לשון חייוב ולא ירד לחלק בין נותן למתחייב מפני שלא היה החייוב דנ"ד כמי שאומר חייב אני לך ורב תהי בה דהא ליתא דבלשון חייוב אע"פ שלא כתב חייב אני לך ק' אלא לשון חייוב סתם חל החייוב ודלא כמוה"ר איוב ז"ל דיחיד הוא בסברא זו א"ד ז"ל (העתקתי רוב לשונו בעבור כי הספר בא לידי בתו' שאלה) ואנא דאמרי דמאי דנקיט הרב להלכתא פסיקתא דבכותב שנתחייב פ' לפ' סך כ"וך זזהובים דלכ"ע מהני דמטבע נקנה בלשון חייוב לכ"ע ושסברת מוהר"י איוב יחידאה היא לשירי לן מר דאיכא חד מקאמייא הוא הגאון מוה"ר אב"מ ז"ל בכמה מתשו' דסובר בפירוש דאין מטבע נקנה בלשון חייוב. וכבר זה למעלה מך' שנה אנכי עשית: אר"ש רחבה בענין זה ומצאת כי תדרשנו בחידו' לח"מ סי' ג"ר (מוצל מאש תל"ית) דשם עמדתי על כותב בשטר בז"הל בפ"ע הח"מ נתחייב פ' לתת לפ' סך כ"וך זהובים לזמן פ' וכתוב בו קנין דע"כז מידי פלוגתא ל"ן דמוהר"י אבן מיגאש בתשו' סי' ק"ה וקנ"ג סובר דאין מטבע נקנה בלשון חייוב והגם דה' מט"ש בסי' ס' סק"ל כתב דלא מצא עזר לס' מוה"ר אב"מ הנה ה' חק"ל במ"ב ס' ג' דק"ע ע"ג כתב שכן דעת הרי"ף בתשו' הביאו הטור בסי' ס' לפי דעת הטור ושפיר מצי המוח' לומר קי"ל ויעו' משנת ר"א ח"ב בזכרונותיו מע' החית אות י"ד ובתשו' ח"המ סי' ג' ד"ג בשגם ה' פני יצחק נר"ו בח"א סי' י"ט דלק"ט כתב על תשו' התו"י הנז' דקאי בשיטת הר"י אב"מ גם מ"מ בס' צל הכסף ח"א סו"סי ל"ו אזיל בשיטת הח"קל דשפיר מצי המוח' לומר קי"ל והרחבתי הדבר בזה שם ומאחר עלות דהגאונים הר"יף ור"י אב"מ קיימי בשיטת ה' תו"י צדק הרב לומר דלא זכתה האלמנה וצדק הרב נחלק טבעה בנוסחו דהצריך אגב דא"ק ובר מן דין לית תקנה רק כשיכתב בלשון חייב אני מנה בשטר או שיכתב בכתובה להדייא שקבל הבעל על עצמו בפי' ס' הפוס' דס"ל דמטבע נקנה בלשון חייוב וק"ל:

סימן קא

א ס"ח ש"ע אלמנה כל זמן ששטר כתו' בידה גובה וכו' אפילו לאחר שנשאת מחלוקת הפוס' והובא בטור ורוב הפוס' הסכימו דגובה אף לאחר שנשאת ובשבו' ע' כנ"הג הג"הט סק"ב יד"א סק"א וע"ש שכתב משם מוה"רש ב"ח בס' משפטים ישרים סי' ל"ז שכתב דאף דבעלמא אמרינן שיכול המוחזק לומר קי"ל בנ"ד אין לומר קי"ל דאפי' היורשים תפוסים גובה, והר"דק בס' ידי דוד סי' ב"א פקפק ע"ד ולדעתו יכולי' לומר קי"ל אך גדול בדורו מו"הר מוהר"ימ בס' בא"המ ח"הע ס' ע"ט כתב דלדינא נקיטינן הכי והכי עבדינן עובדא:

סימן קב

א ס"א ש"ע מי שמת ואלמנתו באה לגבות כתובתה וכו' ע' מכתם לדוד חא"הע סי' ו':

ב שם בהגה היתה הכתיבה מוקדמת אינה יכולה לומר לא אגבה כתובתי וכו'. ה"ה אם מנהג המקום הוא לכתב בכתובה שבמות הבעל יהיה הבחירה ביד היתומים אם לתת לאלמנה כל סכי כתובתה ולפוטרה או לחלק עמה חלק כחלק מה שהניח אביהם ויש בע"ח דלא יוכלו היתומים לומר שרצונם שתטול האלמנה הכל. מכתם לדוד שם וכ"כ הי"דא לקמן סי' קי"ח הגה"טו ס"ק ס"א משם ה' מים רבים חאה"ע סי' ל"ח וע' ברכות מים בדק"ך שכ"כ על מנהג ע"הק שחולקין היתו' עם אלמנה עזבון המת שהדין הוא שכופין חת היתומים שיקחו המחצי' וכדי לפרוע לב"ח ושכן דן את הדין ר' אבה"ו בע"ס פ"הז ושכן עשו מעשה כמה רבנים הקודמים וע' לה' מט"ש בשי' ק"ד הגה"טו ס"ק ע"ח שחלק על המכ"תל ודחה ראיתו והביא ראיה לדבריו יעו"שה:

ג בס"ה היו כתובים בכתובה נצ"ב וכו' הרי היא בנצ"ב כשאר החובות. ע' יד"ח הגה"טו ס"ק ח"י ושם בסק"יט הביא עוד משם ה' אדרת אליהו סי' ח"י דלענין התוס' שנוהגין להוסיף שליש ממה שהכניסה דיינין לה כדין ק' ור'. וע"ע מכת"ל שם דאם היא מוחזקת או שהיתומים רוצים לזכות בעדה גבייא אפי' התוס' וע"ש סדר החלוקה. וע' מש"ל בסי' ק':

ד ש"ו ש"ע הערב לאשה בעיקר כתובה או בתוס' אינו מתחייב. דוקא כתובה ותוספ' דלא מידי חסריה אבל ערב לאשה בעד הנדונייא חן הוי' כערב דעלמא דהא חסרה ממון. בח"הט סק"י והם דברי ה"ה בה' אישות דין ט', ואם יצא ערב בעד הנדונייא וק' ור' בב"א אי' אמרינן כיון דלגבי הנד נייא גמר ומשעבד נפשיה גם לעיקר שעבד נפשיה חו"ד רוקא לגבי הנדונייא דחסריה אבל לגבי עיקר כתובה לא נשתעבד עמד בזה הקמ"ר בח"ח סי'

רצ"ב וע"ש מה שפלפל בזה עם ה' יונה נבון בע"ס נחפה בכסף ודברי מוהר"ין שכתב ע"ד הקמ"ר נראו בעליל ונדפסו עתה בס' בני בנימן ח"הע סי' כ"ז וסי' כ"ח:
ה שם מיהו אם האב ערב לכלתו בעד כנו והבן ת"ח וכו' אי בעינן תרתי ע' חיים ושלום ח"ב סי' ק':

סימן קה

א ס"ג ש"ע מי שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה. וכו'. נחלקו הח"מ והב"ש אי בעינן תרתי שבועה וגביית כתובה וע' פ"ת סק"ב, מעשה חיש חא"הע סי' ט"ז וי"ז מה שפלפל בזה ושם כתב דדעת מרן דבשבועה לבד סגי וכדברי הפר"ש:
ב ס"ה ש"ע המוחלת כתובתה א"ץ לא קנין וכו', חשה שקרעה כתובתה מתוך כעס ומריבה עם בעלה דמייא למוחלת כתובתה דאין לך מחילה גדולה מזו שאם בעלה רוצה לגרשה היום במה תגבה כתובתה והלא פסק מרן בסי' ק' ס"ו דגרושה שחין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה והבעל טוען פרעתי או מחלה דאינה גובה אפי' עיקר ובנד"ז נמי אע"פ ששטר כתובתה יוצא מתחת ידה מ"מ הרי קרעתו מדעתה וכמאן דליתיה דמי וכו' וכיון דהרי קרועה לפנינו אמרינן מדקרעתו מדעתה ודאי דמחלה ואם הבעל חפץ לגרשה אין לה אלא בלאותיה הקיימים ואבדה כל תנאי כתובתה עיקר תוספ'. ה' באר מים חיים ח"א א"הע סי' ט"ז:
ואני שמעתי ולא אבין דמאי דפשיטא ליה למר דקריעת שטר הכתובה הוי כמחילה צריכא רבא ואנן קחזינן בספרי הפוס' שכתבו להיפך. הראשון אדם חד מן קמאייא הגאון מוה"ר אבן מיגאש ז"ל בתשו' הנדפסות בס' לקוטות הרמב"ן סי' ח"ן כתב להדייא דקריעת השטר לא הוי מחילה רם לא שאמר המוחל לנמחל להדייא הנה מחלתי לך החוב עי"ד ומה ענין זה לדברי מרן דסי' ק' דהתם קאי כשאין הכתובה לפנינו והוא טוען מחלת וכבר נרגש מזה הרב וכתב דכיון דקרעתו מדעתה אין לך מחילה גדולה מזו והרי הגאון נצב לקראתו ואם נאמר דאין לתפס על הרב בזה דתשו' הגאון ב"מ לא נראו בעליל בזמנו שא נא עיניך וראה לה' המבי"ט ז"ל בא' סי' יק"א שכתב וז"ל ועוד נראה דאפי' שהשטרות קרועין עדיין שעבודן קיים כל שלא פרעו וכו' דאין חזרת השטרות מבטל השעבוד כל שלא פרע לו וכו' עו"ש ובסי' שי"ד איברא דה' חוקי חיים זיל בסי' ט"ל תמה על תשו' המבי"ט הנז' דסתר את אהלה במ"ש בח"ג סי' הקיל דאם קרע את השטר ולא החזירו הוי כמי שקרע שטר אחר שלא הפסיד אלא שעבוד השטר לח המלוה אם יש עדים או שא נו מכחיש הלוה וכו' כי מדבריו אלו משמע דהא מיהא נמחל שעבודו וזה סותר למ"ש בח"א דהגם שנקרע השטר שעבודו קיים כל שלא נפרע החוב וטורף

מאותו זמן והצ"ע יש"ב. הנה מלבד דעכ"ז לא מלאו לבו לעשות מעשה היפך ה' המבי"ט וכמבו' בדבריו שם בר מן דין דה' שערי רחמים בח"המ סי כ"ד ול"ד עמד ע"ד ובא לכלל ישוב על ב' תשובו המבי"ט דמ"ש בח"ג דבקריעת השטר הפסיד השעבוד הכונה טרפת לקוחות לטרף ממשעבדי דכיון שנקרע השטר הוה ליה מע"פ ומצו לקוחות למימר מאחר שידענו שקרעת השטר אמרנו מסתמא כבר פרע ומ"ש בח"א לאו לענין טרפת לקוחות איתמר רק לגבות ממה שתחת ידו דהגם דלוה ושעבדה לאחרים מ"מ שעבוד אין דינו כמכר יש"ב חילוק נכון ואמתי ותמה על מז"ה יד ימין בח"המ סי' יו"ד דסמך אדברי המבי"ט בח"ג לומר דאף דקרע השטר גובה ממשעבדי הצד השוה שבהם דהחוב אינו נמחל לענין לגבות ממנו ובכן ק' על ה' באמ"ח ז"ל דפסק לדיניה בסכינא חריפא דאם באה לגבות מבעלה וכגון שנתגרשה. אינה גובה כתובתה דקריעתה זוהי מחילתה וכפי האמור אהמ"ר מעוצם חכמתו דבר בקדשו מה שאיני. וכזאת וכזאת ק"ל על הר"הג מיהרח"פ זיל בתשו' חוקות החיים סי' ה"ד שכתב וז"ל בנ"ד שעשה מעשה רב לקרוע הכ"י שחתם הלוה עצמו וקרעה החתימה ונתנה לו אין לך מחילה גדולה מזו אפי' לא דבר לו כלום כ"ש שאומר ש' (הלוה) שאמר לו עתה נתרצית ונעשה כרצונך אין לך מחילה בפי' גדול מזה יעו"ש ולא זכר שר לכל האמור:

עוד אשוב אתפלא על ה' באמ"ח ז"ל דכיון דדיהו מיירי שהאשה היתה בכעס ומתוך כעסה ושיחה קרעה את שטר כתובתה אפי' אם לא היה כאן קריעה לבדה אלא גם דברי מחילה שהיה חומר לבעלה בפי' שמחלה כתובתה עכ"ז ל"מ שהרי פסק מורם בח"המ סוסי של"ג דמחילה ע"י כעם ל"מ ויטו' בפתחי תשובה שם ס"ק טו"ב וה' ירים משה בח'המ סי' י"ב סקי"ד רמז כמה פוס' המדברים בזה לך ואספת סו"ד שדבריו שגבו ממני וצ"ע. ומ"מ אם בא לקיימה ולכתוב לה כתובה אחרת בהא מודינא ודאי דלא כתבינן אלא מהשתא כיון דגם לפי דברי הפוס' הנז' לא גבייא מזמן ראשון אלא מיניה אבל אינה טורפת מהלקוחות ובזה צדק הרב זל במשפטו אשר חרץ שם דצריך לכתב מזמן של השתא יעו"ש:

ג אפי' למאי דאסקינן לעיל דקורעת כתובתה איננה כמוחלת ומצייא לגבות כתובתה הכל במשלם ואפי' מהמשועבדים לאחרים רק שאינה טורפת מהלקוחות ה"ד בגרושה אבל אם היא אלמנה שבאה לגבות מהיורשים בכה"ג לא גבייא לפי מה שלמדנו להועיל ה' שערי רחמים סו"סי ל"ד מדנפשיה ופשפש ול"ו מצא לה' פני משה ח"א סי' ס"ו דקס"א שכתב כדבריו י"ש:

סימן קז

א ס"א ש"ע הכותב כל נכסיו לאשתו וכו' לא עשאה אלא אפוטרופא וכו'. זה למעלה משלשים שנה אנכי עשיתי אר"ש רחבה בענין זה ושם ישבנו גם בח'נו כמה פרטי דינים הנז' בסי' זה והעלינו מה שהוא לענין דינא לפק"עד. ומצאת כי תדרשנו בתשו' לחלק ח"המ סי' ו' שעלו על מזבח הדפוס וקראתי בשם חשן האפד לך ואספת כלליהן ופרטותיהן בעזר משדי:

סימן קיא

א ס"א ש"ע מתנאי הכתובה שיהיו הבנים זכרים יורשין כתו' אמן וכו' ע' מה שהאריך ה' בני אברהם בא"הע כי' כ"ח בחילוקי דעות הפוסקים שבאו בענין זה בטור וב"י ועוד לו בסי' ב"ך:

ב שם וי"א שאף התוס' בכלל. כל האחרונים אחזו צע"ר ע"ד מרן הללו דנקט להך דינא בלשון י"א מאחר שהוא סוגייא בדוכתה בר"פ אע"פ ע' ח"מ. ב"ש. כנה"ג הגה"ט סק"ג. יד"ח סק"ב וע' יאו"ה יעלה למ"ור דיינא מוהרי"קו ז"ל בחא"הע סי' ח' מה שטרח ניישב ושם בהגהותי רשמתי לה' חינא וחסדא ח"ג דס"ט ע"ד שגם הוא דרך ובא לו לכלל ישוב. והן עתה נד"מ תשו' מוה"רי פאראני ושם בתשו' סי' ס"ו כתב דאיזה תלמיד כתבו:

ג ס"ב ש"ע בר"א שהניח יותר על ב' כתובות דינר וכו'. יאודה יעלה שם נשאל אי בעינן מותר דינר על ב' הכתובות והתוספת רו די במה שיהיה מותר דינר רק על עיקר כתובה והנדונייא ופלפל בזה ולא העלה ארוכה וע' בהגהותי שם:

ד במחלוקת הפוס' שיש בעניינים האלו ואין שום אחד מהבנים מוחזקים היכי דיינינן ע' כנה"ג הגה"בי סק"ד. יד"א סק"יד. בני אברהם שם. המורם מהם דטוב לפשר ביניהם פשרה קרובה לדין:

ה סט"ו ש"ע לפיכך אין הבנים יורשים כתו' ביד עד שיהיה שטר כת בה יוצא מתחת ידם. ע' כנה"ג הגה"בי סק"ז שהרא"ם חולק בזה ותמהו עליו גדולי האחרונים שהוא היפך דברי הרמב"ם ויישבו דבריו וע' יד"א ס"ק ט"ו וט"ז. יאודה יעלה שם שהביא מ"ש ה' משא"מ בא"הע סי' כ"ח דקפ"ג ע"ז והצ"ע דבריו. ו סט"ז מורם בהגה י"א דאין כתובת ב"ד נוהגת האידנא וכו' וכן נוהגין במדינות אלו. במקום שאינן ידוע המנהג אין מוציאין מיד המוחזק ע' יד"א הגה"בי ס"ק ח"י וע' חס"ל חא"הע סי' א' ד"ד ע"ב שכתב דרוב הפוס' ס"ל להגבות כתו' ב"ד אפי' אם אינו מוחזק כ"ש כשהוא מוחזק ומדברי הפוס' רבני שלוניקי שהביא שם היד"א נראה דלא הוברר אי בשלוניקי גובין כתו' ב"ד או"ל וכ"כ הרד"ק הזקן והוא היה אחד מהב"ד של יתומים בעיר עז לנו שלוניקי יע"א) בזכרונותיו

שבס"ס תפארת אדם דקפ"ג ע"ד כי בשלוניקי אין מנהג פשוט בזה, אך רעהו ועמיתו שהיו בזמן אחד שניהם יחד ב"ד של יתומים ואלמנות מר ניהו מוהר"ש גאטינייו ז"ל בס' צ' הכסף ח"ב בסי' כ"ט אחרי כתבו כדברים האלה ושכך היה עד דורו של הדב"מ סיים וכתב שבא מעשה פעמים הרבה לפני רבני הדור ולפניהם ודנו שלא להשגיח בדברי התובעים בזה יעו"ש. גם אני הדל בהגהותי לס' יאודה יעלה שם הנה הבאתי משם ה' חינא וחסדא בדע"א ע"א שגם באזמיר ובנא אמון וכל אגפיה נהגו כך אך בליוורנו נהגו להגבות יעו"ש, וע"ע ירים משה בזכרונותיו לא"הע מע' הך' אות ח' ואות י"ו בן עיר שנוהגת בה כתו' ב"ד שהלך למקום שאין נוהגים אי אזלינן בתר עיר שגובין כתו' ב"ד או לא. ע' יד"א סקי"ט שרמז גיור חא"הע כ"ד סי' כ"ג וסי' ל' והן עתה יצאו לאור תשו' מוה"ר פאראגי ז"ל שהיו בכ"י וע"ש בסי' טו"ב שהאריך בזה ואסיק להלכה דלא פקע החיוב ודינא הוי דגובין ובסי' י"ח התלונן עם מוהר"ר דוד גרשון שר"ל דאזלינן בתר דירת הבנים ומני"ר חלק עליו בכח עד שחזר מוהר"דג והודה לו דדינו דין אמת י"ש:

סימן קיב

א ס"א ש"ע מתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניזונות מנכסי אביהן. דוקא מנכסי אביהן אבל לא מנכסי אמם והוא משנה ערוכה בב"ב דקכ"ב ע"ב הבנות ניזונות מנכסי האב ואין ניזונית מנכסי האם ופסקוה הפוס'. הרי"ף והרא"ש הביאו המשנה כצורתה וע' רמב"ם ס"ב מה' נחלות דפסקה להדייה והטור ז"ל לא פסקה בפירוש אך כבר כתב פה דניזונות מנכסי אביהן ומשמע דוקא. ודע דרב אחד אב"ד מה"ור שלוניק משנת ה"תק ואינך הוא הרב יוחנן קלעי ז"ל דן את הדין דהבת ניזונית מנכסי המם ושני רבנים פוסקים מפורסמים אחריו צווחו ככרוכייא דזה הוי היפך כל הפוסקים וכתבו דאין להאמין שיצא דבר זה מפה קדוש וה"ד הרד"ק בס' ידי דוד סי' ס' והעד העיד בנו דב"ד שבזמנו עשו מעשה לדון שהבת תהא ניזונית מנכסי האם בהסכמת הרב הכולל מוהרי"ך ומי יבא אחריהם לעשות מעשה היפך הסכמתם ומהפך אזכותא דההוא סבא מוה"רי קלעי ז"ל ויחתר למצא היבשה ולא יכול להצילו ממחלוקת עש"ה ולכן אם יבא לידי מעשה נראה ברור דאין לדיין כח לכוף את היורש אבל יעשו דרך פשרה חמלה וחנינה:

ב ס"ז ש"ע ואינן ניזונות אלא מב"ח אבל לא ממשעבדי. ע' בירושלמי פ' אלמנה סוף הלכה א' וע' שמחת יו"ט סי' ב"ך דפ"ח:

ג סי"ח ש"ע מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות וכו' כונן חולקות. ה"ד כל זמן שאין כאן אלמנה ואין כאן עכוב שלא תוכלו לירש אבל אם יש להן עכוב ליורשה וכגון שיש מזונות האלמנה כל שיש מזונות להאלמנה יש גם ליתומה מזונות מחמת תנאי ב"ד,

הרד"ק בס' ידי דוד סי' פ"ו ודייק לה מתשובת תש"בץ ח"ב סי' קס"ב ומוהרא"ש סי' נ"ט ורשב"ם בב"ב דלק"ט עי"ש:

סימן קיג

א ס"א ש"ע מי שמת והניח בת וכו' נותנים לה מנכסיו עישור לפרנסת הבת. הסכמת רבני שלוניקי להוסיף על העישור כשאינו מספיק כפי ערך כבוד הבנות וההוספה היא עד שיעור חלק הבן כ"כ מו"הר מוהרי"ד בחא"הע סי' ע"ד ומו"הר כר"ש בסי' ן' הוסיף דאם הנכסים כ"כ מועטים נותנים הכל לבת ושכן הוא מעשים בכל יום. וכתב מוהרד"ק בזכרו' שבס"ס תפארת אדם דקפ"ד ע"א שעדיין נוהגים כן וכ"כ הזל"א בדרפ"ח ע"ב דכן המנהג גם בסופיאה וגל ליתיה:

ב שם ש"ע וכן אם השיא בת בחייו אומדים בה. ה"ז כלשון הרמבם פ"ך מה' אישות דין ג' ומדלא כתבו ינתן לב' כמו שנתן לראשונה מוכרח דהכונה דיעשו אומדנא לידע כמה היה ממונו של אבי הבת כשהשיא להאש' ומה חלק מממונו נתן לה אז אם חמשית או ששית או מעשר כדרך זה ינתן לשנייה עתה ואף שעתה העשיר ויהיה לה חלק עצם. ה' בדכות מים מדקי"ד ואילך והאריך בזה ובלשון הטור והראב"ד והראשו' פלפול עצום ע"ע:

ג שם בהגה כשם שנותנים לבת פרוסה לנדוניא מנכסי האב כך נותנים לה מנכסי האם ויש חולקים. אין ספק דע"פ הדין היורשים מצו מימר קי"ל כיון דהם יורשים מן התורה וע' יד"א הג"הט סק"ב אמנם כבר הסכימו רבני שלוניקי שלעולם הבת הבתולה נוטלת חלק בירושה בין מן האב בין מן האם בין מכל מוריש שיהיה כאחד מן הבנים הזכרים לצורך נישואיה חם צריכה לכך ואם אינה צריכה כ"כ תטול מה שצריכה לפי ראות עיני הב"ד והובאה הסכמה זו בס' ירך אברהם א"הע כו"סי י"ד ובס' ידי דוד סי' ס' ושם נאמר דלא שנא אחים מן האב ול"ש אחוה מן האם ושכן עשו מעשה רבני העיר בזמן הר"הג מוהרי"ך ז"ל וכבר נרמז זה בס' ירים משה בזכרונותיו אות

הע'ד ס"ב ש"ע ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע ומן הראוי. בטור בא יותר מפורש דראוי זה היינו שהיורשים ירשו מנכסי הזקן דמת אביהם בחיי האב ופסק דחייבים לתת לה העישור ובב"י לא הובא שום מחלוקת בזה אך האחרונים נבוכו בזה וכתב הכנ"הג בהגהב"י סק"י משם מוהראנ"ח ח"א סי' ס"ז דכיון דפלוגתא דרבוואתא הוא אין להוציא מיד היורשים וע' יד"א סקי"א ואין ס' מוהר"אנח אצלי לראות יסוד המחלוקת אי הוי מטעם דאיכא פוס' דס"ל דבע"ח אינו גובה מהראוי או"ד דבראוי כי האי הוא דפליגי מטעם דיכו' היורשים לומר מכח אבוה דאבא קאתינן וכפי המובן

מדברי הכר"ש סי' ן' הוא דהחולק הוא ר' האיי גאון ולא ידעו מקומו ומאחר שכן אנן בדידן דזכינו לאורו שה' תנא בס' מש"ל פ"ך דאישות הביא לנו משם הרב"א באסיפתו שכ"כ משם רה"ג והרמ"ה דחולקים אהך דינא ויעו' בס' ברכות מים דק"י שהביא זה משם הג' בעל העיטור בודאי דשפיר מצי המוח' לומר קי"ל כוותייהו וכתב בס' שערי רחמים א"הע סי' י"ד דזה היה טעמו של ה' חת"ס בחא"הע ס' קע"ח (והובא בפתחי תשו' סק"ב) דזיכה להיורשים אלא שלא הי"ל לסתם יעו"ש וע' למוהר"אח נר"ו בס' תעלומות לב ח"ג בקונט' הליקוטים דק"א אות י"ב. ובתשו' סי' י"ג כתב למעט המחלוקת דהיכא דמת הזקן אחר הנישואין גם הטור יודה דאינו גובה ממ"ן יעו"ש: ה שם בהגה כשאומדים דעת האב י"א דדוקא למעוטי מעי"ן וכו'. ע' כנה"ג הג"הטו סקט"ז. יד"א סק"ו וט"ו וכ"ו וע' מקור ישראל חא"הע סי' ח"י פלפול עצום בעיקר המקלו' ובדברי הפוס' ברכות מים דקי"ז:

ו ס"ג ש"ע הבת בעישור זה כבע"ח של אחין וכו'. ע' יד"א הג"הט ס"ק כ"ט ועוד בס"ק ל"ו מה שהביא משם מוהרי פאראגי שהאלמנה גובה כתובתה בתחילה ואח"ך נוטלת הבת עישור נכסי והן עתה יצאו לאור תשו' הנז' והמצא תמצא תשובה זו בסי' ט"ז י"ש:

ז ס"ד בהגה אע"פ שע"ן אינו נגבה עד שתבא הבת להנשא מ"מ משערים כפי הממון שהניח בשעת מותו. ע' כנ"הג הג"הבי סק"ד מ"ש משם מוהרש"ך דאם השביחו הנכסים הם ברשות היורשים אך טוב לפשר וע' פ"ת ס"ק יו"ד. מחנ"א ה' אישות פ"ך ה"ד, פוסק ח' הוב"ד בס' תעלומות לב ח"ג סי' י"ד, ולהרב המח' נר"ו שם סי' ט"ו. ומה שנראה מתשו' מוהר"ם פארדו בס' שמו משה ח"המ סי' ג' להיפך יישב ה' מוהרא"ח שם דהרב קאי באופן שבעת מות אבי הבנות לא יכלו להפריש עישו"ן מחמת כתובת האלמנה הקודמת בכגו"ד י"ל שלא הפסידו עי"ן שלהן אך היכא דבמות אביה הפרישו לה עישו"ן ונשאר תחת ידי אחיה ואח"ך אותם הנכסים השביחו יותר אין לה זכות בשבח יעו"ש:

ח שם בהגה ואינה נוטלת עד שתנשא. כיון דאינו נגבה עד שעת נישואין אפי' שהבן מפסיד הנכסים אפי' הנכסים ביד שליש ינתנו ביד הבן כנ"הג הגהב"י סק"ה משם הפוסקי', וע' בא"הט סקט"ו דהצ"ע דין זה ממ"ש מור"ם בהגה בסי' קי"ב סי"א וע' פ"ת סק"י וע' להרב בע"ס שערי רחמים בתשו' כי באה בס' תעלומות לב ח"ג סי' י"ב שכתב ע"ד הבא"הט דל"ק כלל דשאני מזונות הבנות שהן מתנאי כתובה לפרנסת הבת שהיא מתקנ"ח ועכ"ז כתב דהכל לפי העת והזמן ואין דיין דן אלא מה שעיניו רואות:

ט אלמנה שמתה והניחה יתום ויתומה מבעל ראשון ואחת מבעל ב' ובשביל מזונות ופרנסת הבת הוציאו ב"ד עישור נכסי מהאם כנהוג בשלוניקי ונתנו ביד דודה של

היתומה ומתה ובאין קרובי. היתום לתבוע עישו"ן ויורשי היתומה תובעין כי להן משפט הירושה הדין עם קרובי היתום כיון שלא זכתה עד שתנשא. אהל יצחק סי' י"א ודלא כסברת החולקן:

י ס"ו ש"ע מי שמת והניח אלמנה וכו' ואפי' מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש וכו' דוקא בכ"הג שבחיי הבן עדיין האלמנה קיימת אבל אם מתה האלמנה והבת בחיים לוקחת ע"ן אפי' אחר שנשאת רב אחאי גאון מוהר"אח נר"ו בס' תעלומות לב ח"ב ד"מ. ואיתיה בהשג יד מהרב בע"ס שערי רחמים בתשו' כי באה בס' תע"ל ח"ג סי' י"ב והרב המח' נ"רו שם בתשו' י"ג הציל עצמו מתלו ותיו יעו"ש. והן עתה נדפס כ' שערי רחמים ח"ב ונדפסו דבריהם שם בחא"הע סי' כ"ו:

י"א ס"ח ש"ע מי שמת והניח ב' בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עיש"ון פירוש ונשאת נ"י פ' יש נוחלים הר"מ אלשיך סי' ס"ט. כ"כ הכנ"הג בהג"הט סק"מ ואין ס' מוהר"מא תחת ידי כי אנכי חפשתי בנ"י פ' י"ן ולא מצאתי רמז מזה אך כדברים האלה כתב הר"ן פ' מציאת האשה ויהיה איך שיהיה על כל אחד מהם ק"ל למה ממרחק הביאו לחנם ולא רמזו דברי רש"י על הסוגייא בד"סט ע"א שכ"כ להדייא וז"ל ויתרה עי"ן ולא תטול עי"ן תחלה כמו שנטלה זו ואח"ך יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה וכו'.

ולפחות היה להם להזכירו ולצרפו עם ס' הנמ"קי והנני יוסיף להפליא על ה' זרע אברהם בח"המ סי' ל' שכתב ע"ד מו"הרם אלשיך וז"ל ומה שרצה להוכיח מדברי הנמ"קי דכל זמן שלא נשאת לא הוייא תפיסה באמת יחיד הוא בסברה זו וצריכה רבא ומעיקרא ראייתו היא דחוייה דהנ"י לאו להכי אתא אלא עובדא דש"ס הכי הוה ובה איירי וכו' ומסברא נקיימנה דמ"ל תפיסה דקודם נישואין ומ"ל תפיסה דלאחר נישואין וכו' עי"ד. ולפום ריהטא נראה דאישתמיט מיניה לפי שעה דברי ר"שי שפירש דבנשאת איירי הש"ס, ואעיקרא מ"ש דנדון הש"ס הכי הוייא מנ"ל לאוקומי בהכי דבדברי הש"ס אין שום רמז מזה. איברא דחזינא להגאון מוה"רי אבן מיגאש ז"ל בתשובה (שבס"ס ליקוטות הרמ"בן) סי' קצ"ו שהעתיק מעשה דהש"ס בלשון דקדמה אחת ונשאת בחיי האח ולא בדרך פירוש. אבל האמת יורה דרכו דר"שי והנ"י (או הר"ן) סברי מרנן דדוקא אם נשאת מקרי תפיסה אך כל זמן שלא נשאת עדיין ברשותא דמארייהו קיימי. וע' יד"א הג"הט ש"ק ל"ה מ"ש משם הרב"ד סי' ע"ד ומ"ש ע"ד מוהר"שג בתשו' שבס' צל הכסף ח"ב סי' ל"ו דק"ח ענ"ד המורם מהם דדין זה במחלוקת הוא שנוי:

י"ב ש"ע שם אין השנייה נוטלת עישור אלא חולקות בשוה מו"רם הביא ס' החולקים דגם השנייה נוטלת עישור וכתב הכנ"הג בס"ק מ"ה דהמוחזק יכו' לומר קי"ל אך אם אין

שום אחת מהם מוחזקת לס' מוה"ריבל עושין פשרה ולס' מוהרי"מט חולקות בשוה וע' יד"א כ"ק ל"ד בא"מח ח"ב א"הע סי' ח' צל הכסף שם בד"קט דהיכא דהשנייה מוחזקת יכולה לתפס אפי' עד שיעור שנתן לראשונה אך אם התפיסה היא ע"י האפוטרופוס אינו יכול לתפס יותר מעישור נכסים והיכא שאין שום א' מהם מוחזקת ע' מה שאכתב בסמוך בשם הרב הנז':

י"ג מי שהשיא בת ומת והניח בן ובת ומת הבן אי נוטלת הבת השנייה פרנסה תחי' ואח"ך חולקות בשוה נחלקו מיהרי"בל ומוהרי"מט. דלס' מוהרי"מט חולקות בשוה ולס' מוהרי"בל ראוי לפשר. ע' כנ"הג ס"ק מ"ד. יד"א ס"ק ל"ה וה' צל הכסף שם תמה ע"ד ה' שבות יעקב שהביא הי"דא והרבה רעים לס' מוהרי"מט ומכח זה אזר חייל לחלוק על הר'בד ומר הוא דקאמר דלדידן דעינינו הרוחות כל הני אריוותא דפסקו הלכתא בפשיטות לתת המוחזקות לבנות הנשואות דאתו מחמת ירושה ולא חששו כלל לספקו של מוהרי"בל הא ודאי כוותייהו נקיטינן בהחלט והכי עבדינן עובדא יעו"ש וכ"כ ה' ירך אברהם חא"הע סי' י"ב וע"עש בסי' י"ג. וקרבית על חד מן קמאייא מר ניהו מוה"רי אבן מיגאש ז"ל בתשו' סי' קצ"ו וחזינא ליה דדעתו כמוהרי"מט דהבנות חולקות בשוה י"ש:

י"ד כיון שנוטלת ירושה שוה בשוה אין לה עוד בכל הזמן עד שתנשא לא מזונות ולא מדור. מוהר"י אב"מ שם ט"ו על מה שנסתפקו התוס' היכא דליכא רווח ביתא כגון שנוטלת בירושה פחות מהעישור אי אמרינן ויתרה. ע' יד"א הגהב"י ס"ק ט"ו.

צל הכסף שם דק"ט ע"א ט"ז ס"ט ש"ע לא תקנו פרנסה אלא במקום בן וכו' ואפי' נשאו הגדולות בחיי אביהן, כל שאביה קרא שם לנדונייא קנתה הגדולה ואינה מחוייבת להחזירו לאמצע אפי' שמת האב ואח"ך נשאת, הרב מוהר"י אבן מיגאש שם:

טו"ב שדך האב בחייו לשנייה ונדר לתת לה הנדונייא אם נוטלת תחילה מה שנדר לה אביה. ע' כנה"ג הג"הט סקמ"ב שרמז דברי עצמו לעיל בסי' כ"א. וע' מה שרמזתי אני הדל שם:

י"ח אם כבר נשאת הקטנה מן האמצע ואח"ך קרא עליה ערער הגדולה זכתה הקטנה וחולקות בשוה. מוהר"ם מטחלון האחרון ז"ל בתשו' כי באה בס' באמ"ח ח"ב סי' ח' והסכים עמו הרב המחבר שם:

סימן קיד

א ס"ג ש"ע אם האם פטרו מלזונה וכו' ע' ב"ש סק"ו ועמש"ל א"ה בסי' ן' ס"ה:

ב ס"ה ש"ע מתה הבת אין יורשיה יורשין מזונותיה. דין זה הוא מהרא"ש בשם הירושלמי. וע' מה שפלפל בזה בס' שבט בנימן סי' רמ"א:

ג בס"ז ש"ע ה"ה למי שמתחייב בפרנסת אדם אחר. שאינו חייב ברפואתו וע' תפארת אדם ח"הע סי' י"ד:

ד סי"ב ש"ע כל המחייב עצמו מדעתו לזון וכו' אינו חייב במלבוש אח"כ פירש אזון ואפרנס ועכ"ז אינו חייב להשיאה. יד"ח הגהב"י ס"ק י"ז וע' שבט בנימן סי' קי"ח מ"ש בזה ושם עמד הרב המגיה על ספק ה' שער אפרים סי' קכ"ד אי מנעלים בכלל וע"ע משכנות הרועים מע' המ' דרי"ב מה שפלפל בזה ועוד לו לקמן שם אות ר"ן:

ה אם כתוב בשטר לזון ולפרנס ולכסות כיון דבתיבת לכסות יש במשמע לבוש וכסות א"כ בלפרנס מסתבר ודאי דהיינו פרנסת נישואין ומ"מ למעשה כיון דהוי אפוקי ממונא יעשו פשרה ביניהם חק"ל א"הע סי' ט"ל:

סימן קטו

א ס"א ש"ע חלו יוצאות שלא בכתובה העוברת ע"ד משה ויאודית. אף אם הכשילתו בדבר שהוא ספק נמי מקרית עע"ד דהא קאמר שם בגמרא פ' חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שקרא. ש"מ אף שהחכם אינו אומר שטמא רק שאומר שלא שאלה אותו נקראת נמי עע"ד אף דהכשילתו רק בספק דהא יכול להיות שבאמת דם טוהר היה. מוהר"ם זיסקנד רונסונבורג (הנדפסות בשנת תק"ו) סי' ז"ך דנ"ג ע"ח וע"פ יסוד זה כתב באשה עגונה שנשאת אחר שנגבה העדות על בעלה רק שהב"ד לא הי"ל פנאי לעיין בשרייותא דהאי אתתא דאפי' שאח"ך יתאמת הדבר שאלמנה היתה עכ"ז יכול בעלה לגרשה משום עוברת ע"ד יש"ב וכבר עמדתי על עיקר דינו באורך לעיל סי' י"ז על סט"ל.אולם עתה אנכי הרואה דבמאי דחידש לן דאפי' הכשילתו בספק עבירה עכ"ז מקרית עע"ד. ה' משא"מ בח"א א"הע סי' כ"ט ורמזו הי"דא בהג"הט סק"א קאי לעומתו שעמד שם על מי שהאכילה לבעלה בשר שאינו מנוקר ורוצה בעלה לגרשה משום ע"עד כתב הרב וז"ל ותו דח"תל דאיתחזק איסורא דעינינו לו' ראו דהוא קמן חלב האוסר ד"ת עדיין יש לצדד ולומר דלמא בוטל בששים והדר הוי היתרא והיתרא ספי ליה א"ד ולפי מה שדקדק ה' מוהר"ם הנז' מדברי הר"ן הוי להיפך דגם בדם יכולין אנו לומר דמי זה אמר שהיה דם טמא דלמא דם טוהר היה ובפרט שאשה בחזקת טהרה וע"כז אמרינן דמקרית עע"ד א"כ ה"ה בנ"ד וק"ל:

ב אשה שאינה יודעת ובקיאה בטיב א"וה כלל ו יפשר שתהא מאכילתו דבר איסור ומשמשתו נדה נותן לה גט בע"כ, ולענין הכתובה אם לא יספיק לתת לה משלם יתן נה מה שיש בידו והשאר יכתב לה שטר. יד"א הג"הט סק"ב משם הד"במ ח"א סי' מ"ט וה"בד סי' כ"ח והרואה בדבריהם דרבנן בשרשיו בעיניו יראה דרב המרחק ביניהם

שהר"בד כתב דתצא שלא בכתובה ע' לה' עבודת השם בח"הע סי' כ"ו דעמד בזה ופלפל בכל דבריהם דרבנן ובא לכלל ישוב:

ג ש"ע שם או ששמשתו נדה. נגיעת הנדה מיד ליד לא מקרי עוברת ע"ד. ב"ש סק"ב. ומיהו ה"ד בנגיעה בעלמא אבל לשכב עמו במיטה ח' דהוי כאש בנעורת ודחי דגם הב"ש יודה דחשיב עע"ד גמור וכמ"ש ה' עונת שמואל פלורינטין בסי' ו' ודלא כהד"במ בח"ג סי' יו"ד ד"מ ונעלם ממנו תשו' הב"ח החדשות סו"סי פ"ד. עבודת השם שם דק"מ:

ד שם אבל אין עדים והיא כופרת וכו' נאמנת. אם הבעל מוכן לישבע שהוא כדבריו אם נאמן ע' בס' צל הכסף בח"ב סי' יו"ד י"א י"ב י"ג ובס' עבודת השם סי' כ"ט וכבר הבאתי דבריהם לעיל סי' טו"ב על ס"ב ולהלן בסי' זה על ס"ו:

ה שם אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור לא אבדה כתובתה. כ"כ כל הפוס' חוץ מהר"חה שהובא בב"י דסבר דאפי' חשבה להאכילו אבדה כתובתה. וע' יד"א הגה"בי סק"ג שכתב בשם הד"במ ח"ג סי' יו"ד דסברת הר"אה לאו יחידחה היא דכוותיה קיימי הריט"בא ורבותיו של הר"אה וע' כס"א וד"ד שהשיג להד"במ בזה אך ה' אביר יעקב בסי' ל"ה כתב דהתוס' קיימי בשיטת הר"חה וע"כז אין לומר קי"ל וכדברי הד"כמ וע' חיים ושלום ח"ב סי' פ"ה, מוהר"ש מאטלון בתשו' כי באה בס' צל הכסף שם סי' יו"ד ולה' המחבר שם בסי' י"א. מוה"ריץ אשכנזי נר"ו בתשו' שם בסי' י"ב. ור"לץ הרב כמוהר"יא נר"ו שם בסי' י"ג. המורם מהם דס' הר"אה לאו יחידאה היא ומצי המוח' לומר קי"ל, וע"ע בס' מעשה איש חא"הע סי' א' דה"ה היכא דהבעל בקש להכשילה הגם שלא הכשילה הכל דין אחד:

ן ס"ב ש"ע הוחזקה נדה בשכנותיה. דקדק ותני הכי לאשמועי' דבעינן לפחות ב' נשים. ה' עבודת השם שם דק"מו ע"ד וש"ככ הגאון בס' הפלאה יעו"ש:

ז שם שראוה לובשת. אפי' הם קרובות זל"ז מהני. עבודת השם שם דק"מז ע"ד:

ח שם בגדי נדותה וכו'. דוקא באופן זה אבל אם מצאו עליה עדים מלוכלכים בדמים וגם המכנסיים הפנימיים מלוכלכים ומלאים מכתמים אחר ב' וג' ימים שבא עליה בעלה או שמצאו החלוק של הבעל מלוכלך וכו' לא מקרי הוחזקה נדה להפסידה כתובתה דיכולה היא לומר שהיו מלוכלכים מזמן רחוק ולא כבסה אותם ושבעלה עבר בשוק של טבחים או נתלכלך בדם צפור. ה' עבודת השם סי' כ"ו דק"מה וכ"כ להדייא ה' בני אברהם א"הע סי' י"ט:

ט אשה שאין לה דעת כלל וא נה יודעת לשמש חת בעלה בשום שימוש כלל ובענייני א"וה ובטומאה וטהרה היה סומך על חמו וע"פ חמירת חמו הוא שפעם או פעמים

שמשה עמו נדה והיא שותקת ואינה משיבה כלום יש מי שרצה לומר שחייב להוציאה אבל הד"מ בח"ג סי' יו"ד כתב שאם תקבל עליה מכאן ולהבא לבדק כרחוי קודם תשמיש ואחר תשמיש ע"י תחרות אינו יכול להוציאה ולא נישא אחרת יד"ח הג"הט סקי"ח. וס' היש מי שחלק הוא ה' מוה"רש צלורינטין בתשו' עולת שמוחל סי' ו' וע' יד"א סק"ב מ"ש משם הד"במ ח"א סי' מ"ט (והבאתיו גם א"ה בראש הסימן) וק' דלמה לא כתב שם התיקון הזה וש"ור לה' ע"הש בסי' כ"ה דק"מד שכתב דהתם מיירי דיש לנו עדות ברור ומשו"ה כתב דאחין נסמך בזה שתהא נבדקת ע"י אחרות מש"אכ בההיא דח"ג דאחין לנו עדות ברור בדבר יעו"ש והרואה ראה דלא הרוה צמאונינו בזה וע"ע לה' ע"הש בשי' כ"ו דדעתו נוטה לש' החולקים ע"ד הד"במ:

י שם וא"ל טהורה אני. ע' לה"חמ בס"קד שכתב דאף אם היא מכחשת עדותן ואומרת לא לבשתי חינה נ מנת וע' בש' הפלאה בחיבו' סק"יו ומ"ש ע"ד בש' עה"ש ס' ז"ך דקנ"ב וכתב הרב שם דאף לדברי הח"מ ה"ד כשהכחישה אותן לאחר מעשה ששמשה עם בעלה אבל אם הכחישה חותן בפניהן קודם המעשה גם הרב יודה דנאמנת ומהתימא על ה' חוט השני בסי' י"ז שכתב להיפך יעו"ש:

י"א ס"ד ש"ע איזוהי דרך יהודית הוא מנהג הצנועות וכו' יוצאה לשוק וראשה פרוע ואין עליה רדיד וכו' אפי' בבתונות ארוסות אסר ה' מוה"ר הלוי בסי' י"א לצאת פרועות ראש ועמד ע"ד ה' מש"אמ במ"ב חא"הע סי' ז' וחלק עליו בכח ופש"פש ול"ו מצא בדברי הראשונים להתיר דדוקא בנשואה איתמר ולא בארוסה י"ש וע' מה שפלפל על דבריו בס' שערי רחמים סי' טו"ב:

י"ב שם בהגה ורגילה בכך דוקא בדברים דשייך לומר דדרך מקרה עשתה אבל בדברים שאין שייך לומר בהם דרך מקרה בפ"א לבד הו"ל עוברת ע"ד. יד"א הגה"בי סק"ט משם מוה"רי הלוי בסי' י"א וע' נדיב לב ח"ב חא"הע סי' ט"ו. צל הכסף ח"ב חא"הע סי' י"א דל"ז ע"א עבודת השם סי' כ"ט דק"נח ענ"ד:

י"ג אי ברגילה בעינן ג"ך התראה. ע' ח"מ וב"ש. פתחי תשובה סק"י. וה' שערי רחמים א"הע סי' א' העלה דאפי' ברגילה לאו כ"כ דבעל להפסידה כתובתה כל עוד שלא התרה בה:

י"ד שם ש"ע או שהיתה משחקת עם הבחורים. ל"ד המשחקת אלא אפי' מדברת שיחה יתרה וכו' ע' ח"מ וב"ש וע' שערי רחמים ח"ב הנד"מ א"הע סי' י"ב: ט"ו שם ש"ע או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה דוקא מקללת אבל שאר בזויין שלא הוזכרו במשנה אע"פ שמצירתו אינה מפסדת. כנ"הג הג"הט סקי"א בשם מוהר"אדב. וע' אביר

יעקב סי' ל"ד שכתב דעם כי הרמ"בם והר"עב בפי"המ כתבו חירופין וקללות אין זה סותר לדברי מוהרא"דב דהא קמ"ל דלא תימא דבקללות לבד סגי אלא בעינן קללות כחירופין כמ"ש בגמרא ליכול אריא לסבא דהוי קללה ובזיון שיהיה ע"י אריה יעו"ש:

ט"ז שם ש"ע אם יש עדים שהתרה בה תחי' ועברה על התראתו. אם ההתראה צריכה להיות בפירוש שאם תעשה כך תפסיד כתובתה או די בשיאמר לה שלא תעשה כן עוד במחלוקת הוא שנוי. ע' כנ"הג הג"הבי ס"ק י"ב יד"א הג"הט ס"ק כ"א פתחי תשובה סק"יח. ודעת ה' המאירי ז"ל כס' האומ' שצריך לומר לה אם תעשי כך תפסידי כתובתיך כפי מה שה"ד ה' עבודת השם בא"הע סי' כ"ה דק"מב ע"ב. וכן העלה בתשובת שערי רחמים ח"ב סי' י"ב דמ"ט בדעת מרן ז"ל:

ט"וב שם ואם אין עדים תשבע שהוא כדבריה. ע' לה"ה פכ"ד מה"א שנ"ט לזה. וע' מחנ"א בחידו' על הרמ"בם ב"ח בסי' זה. שערי רחמים א"הע סי' א':

ח"י שם ואם רצה לקיים אותה אח"ך אין כופין אותו להוציאה. אפי' איכא עדים והתראה. ע' יד"א ס"ק כ"ב כ"ג כ"ד פ"ת סקי"ג. עבודת השם שם: י"ט אם לא הוציא אותה כתב הרמ"בם בפ"כד מה"א דאין לה כתובה ולכן אם רוצה לקיימה צריך לכתב לה כתובה אחרת כ"כ הח"מ וב"ש וע' בס' עבודת השם שם סוף הסימן שכתב דדעת רוב המפר' הראשונים דלא כהרמ"בם ואפ' לס' הרמ"בם ה"ד כתובת ק' ר' אבל הנדונייא והתוס' שחייב לה לא הפסידה ודלא כדמשמע מדברי הבנ"ח בסי' זה יעו"ש:

שם ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה. אפי' אין עדים בדבר רק שהוא יודע שעברה ע"ד מצוה להוציאה כנ"הג סק"יג משם המ"ביט ח"ג סי' קכ"ו וע' יד"א ס"ק נ"ד ועל תשובה זו בנה עליה דייק ה' מוה"רש מאטלון בתשו' צל הכסף ח"ב סי' יוד דל"ד. ולעומתו אריה שאג הרב המחבר שם בסי' י"א והאריך להוכיח דס' ה' המ"ביט הלזו לא עיילוה לבי מדרשא ואין לנו לתפס סברתו אפי' לסניף בעלמא ורמז תשו' ה' בני אברהם סי' י"ט ונדיב לב ח"ב סי' י"ט ואחריו בא ה' מוה"רין אשכנזי נ"רו שם בסי' י"ב ד"מ והסכים כן. אולם ה' מוהר"שם לא השיב ידו מסברתו ובספרו עבודת השם סי' כ"ט דקנ"ט עמד כגבר להעמיד ס' המ"ביט דע"כפ לסניף מיהא חזי יעוש"ב וע"ע שם מה שפלפל על דברי ה' דינא דחיי דמ"ט דכתב דהרמ"בם והרש"בא והס"מג ס"ל דאפי' דאיכא עדים אין שום מצוה יעו"ש. גם ה' שערי רחמים סי' א' ד"ה הצ"ע דברי ה' המ"ביט ז"ל וע"ע שדי חמד מע' גירושין סי' ב'. שערי רחמים ח"ב סי' י"א דמ"ט ע"ב:

א"ד בע"א ואשתו מכחשת ומהימן ליה כבי תרי במחלוקת הוא שנוי אי חייב להוציאה.
ע' כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ג. יד"א ס"ק ל"ד בני אברהם סי' י"ט וע' עבודת השם סי' כ"ה מה שפלפל על תשו' מוה"רם פאדובה והמ"ץ שרמזו הרבנים הנז'. שערי רחמים ח"ב שם:
כ"ב בהגה ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה וכו' אפי' בלי התראה דלא נאמרה התראה אלא להפסיד כתובתה ע' יד"א הג"הט ס"ק כ"ד, פתחי תשו' סקי"ד, וכתב הדב"מ בח"ג סי' יוד דבזמנינו דכותבין בכתובה שבועה שלא לגרשה ע"כ הו"ל כזמן התלמוד להפסיד כתובתה וצריכה התראה וע' מה שתמה עליו בס' עבודת השם רס"י כ"ו ורצה להכריע כס' ה' עולת שמואל בסי' ו' דאף לגבישבו' נאמר ובדקמ"ו ע"ד תמה על מוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"א סי' א' ד"ח שכתב היפך זה עי"ד גם בסו"סי ז"ך כתב משם ה' כהונת עולם סי' ג' דאפי' במקום שבועה אינה צריכה התראה כ"א דוקא לענין הפסד כתו' ע"ע ובתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב סי' יו"ד אזיל לשיטתיה וכתב דדוקא עדים צריך אבל לא התראה אפי' בזמנינו והושג מגדול אדונינו מו"הר מוהרא"ג שם בתשו' סי' י"א מכח דברי הדב"מ הנז' ושהרב מוהר"י ישראל בתשו' ובס' רוח חיים סי' זה הביא דבריו הרבה רעים אהובים לס' הדב"מ להנ' נחפה בכסף ולה' חס"ל עי"ד ומני"ר בעל הש"ס בספרו עבודת השם סי' כ"ט דקנ"ח חזר והחזיק דבריו הראשונים וכתב דדברי מוהר"י ישראל תמוהים במקצת ושאין מדברי החס"ל ראיה והעלה דאף בז"הז א"ץ התראה יש"ב ובדקס"ב ע"ג. וע' שערי רחמים סי' א' ד"ט ע"ג. ובח"ב שם ולה' שדי חמד מע' גירושין ס' ב' אות ט"ו מיהו היכא דהתרו בה ועברה לכ"ע יכול לגרשה בע"כ אפי' דאיכא שבועה הכי אסיק להלכה ה' ישמ"ל בא"הע סי' א' והסכים עמו הרה"ג מוהרא"א ז"ל:
כ"ג שם בהגה אשה שגזמה לבעלה וכו'. ע' יד"א הגהב"י סקב"ך מ"ש בעושה כשפים לבעלה. שבט בנימן סי' רל"ג ידי דוד ר"סי קט"ו:
כ"ד אשה הרגילה להתיחד עם העכו"ם וכו' ל"ד עם העכ"ום וכל שהיתה כל הלילה בדלתות סגורות דינה כרגילה בכך ואסורה, בני בנימן חא"הע סי' יו"ד די"ג ע"ד, ועמ"ש בעיקר דינו של הת"הד בתשו' שהשבתי אדר ב' התרס"ח ובתשו' כי באה בס' שערי רחמים ח"ב שם דנ"א:
כ"ה ס"ה ש"ע כל אלו אין להם לא עיקר כתובה. ע' כניהג הגה"ט סקי"ד והגהב"י ס"ק ל"ו יד"א הגה"בי ס"ק כ"ד, חסד לאברהם א"הע סי' ד':
כ"ו ש"ע שם ואם בלה או נגנב וכו'. כן דעת כל הפוס' שאפי' נדונייה שהיא כחוב עכ"ז מה שאינו בעין אבדה הגם דדעת רש"י דלא אבדה הנ"צב מ"מ נקיטינן כשאר פוס'.

כנ"הג הג"הט סקי"ד משם הפוס' וע' יד"א ס"ק כ"ז דאיכא מ"ד דאפי' מה שפזר הבעל כל שאינו בעין אבדה. אולם רד"ק בס' ידי דוד א"הע סי' ה' דר"א נפק דק ואשכח להריט"בא ביבמות דפ"ז שכתב דהנדונייא אינה מפסדת וצירף איתו דעת רש"י והר"אש בפסקיו והעלה דאם היא מוחזקת יכו' לומר קי"ל ותמה ע"ד ה' חיי אברהם א"הע סי' ב' י"ש:

כ"ז מעות מדודין שהכניסה לבעל ופזרן אם חייב לשלם ע' יד"א הג"הט ס"ק ז"ך. חסד לאברהם שם. פ"ת סקי"ט וע"משל בסי' ע"ז אות ז':

כ"ח תוס' שליש שמוסיפין על הנדונייא הוי כנדונייא. ע' בא"הט סקי"ח משם הב"ש. וע' חס"ל שם דבמחלו' הוא שנוי. פ"ת סקי"ט:

כ"ט שם וכן הדין במי שזנתה שאבדה וכו' ה"ה מזונות ה' חס"ל שם: ל ס"ו ש"ע אין עדים שזנתה אלא שהיא אומרת שזנתה וכו' דשמא עיניה נתנה באחר. אם היא נשבעת שזנתה ברצון יש להאמינו ע"י שבועה. ה' מוה"רש מאטאלון ז"ל בתשו' כי באה בס' צ' הכסף ח"ב חא"ע סי' יו"ד דל"ג ע"ד וחיליה ממתני' דהנושא נשים בעברה דמהני להאמינו עי' הדרת תשמיש וכל שכן ע"י שבועה ומההיא דה' עדו"בי סי' ל"ו דגבי אשה שאמרה לבעלה גרשתני דכתב מוה"רם דבזה"ז אינה נאמנת דנפישי חוצפא כתב הרב דע"י שבועה מהני ודלא כה' פני אריה (ה"ד בס' רו"ח סי' זה) שכתב דלא מהימנא אפי' בשבועה יש"ב. וכבר כתבתי לעיל בסי' טו"ב ס"ב אות יו"ד בע"ז לך נא ראה:

אולם עתה באתי על כי תמהתי מאד על הוראה זו בפ"ע. ומלבד דעל הנדון עצמו דקאי הרב שהוא באיש הטוען על אשתו שבקשה להכשילו בדבר איסור והיא מכחישתו ומוכנת לישבע דפסק הרב להאמינו דדומה קצת לנדון ה' עדו"בי כיון שעל ידי שבועתו אינו משים עצמו רשע עכ"ז חלקו עליו רבני הדור שם בס' צ"הכ דגם בזה לא אמרו ה' עדו"בי וכמו שהבאתי אני הדל לעיל. אף גם זאת באומרת טמאה אני לך אחשב שמעולם לא עלה ע"ד ה' עדו"בי להאמינה בשבועה. דבשלמא בנ"ד אם נאמינה בשבועתה לא נחזיק אותה ברשעה מש"אכ בנ"דז איך נאמין לאשה הנשבעת שהיא עברייניית דהא באמרה דזנתה ברצון היא עברה על לאו הכתוב בתורה אשר עליו היא מושבעת ועומדת מהר סיני ואנחנו נאמין אותה בשבועה זו שהיא עברה על שבועה אחרת אתמהה הלא תראה להרש"בא באלפיו סי' ס"ד שכתב דהחשוד על הדבר אינו נאמן עליו אפי' בשבועה ה"ט משום דכבר האיש הזה הוא עבר על שבו' ה"ס במה שאכל איסור ואיך נאמין אותו בשבו' אחרת ע"ז וה"ה ה"ן. וכ"ש דל"ד להההיא דהנושא נשים בעברה דהתם הוא שלא יעשה עוד איהסור מש"א בנד"ז והוא פשוט ולפ"קד מלה בצ"לע ואח"זר ראיתי בס'

מעשה איש חא"הע סי' א' דמ"ו ע"ד שכ"כ משם הר"דט והאמת אתו ומ"ש הר"המח שם אהמ"ר לא יגהה מזור:

שוב אח"ז מצאתי בתשו' מוה"רם מינץ ז"ל סי' כ"ו וז"ל אשר תובעת עדה את פלג מחמת בנה ואומרת דהוי של פלג והוי ממזר וכו' אע"ג דטוענת דהולד שלו וכן נשבעת בפני עדים אין ראיה כלל דלא עדיפא כלל מע"א כשר דאינו נאמן כדאמרי' גבי טובייה חטא וכו' כ"ש עדה דאיכא תרתי לריעותא דאשה לאו בת עדות היא. גם לפי דבריה היא רשעה ופסו' לעדות ולשבו' ושוייא אנפשה חד"א וכו' ע"כ הרי דכל היכא דבטענתה משוה לעצמה רשעה אינה נאמנת אפי' בשבו' אע"ג דהתם קאי לפסל את הולד ולפגם את פלג מ"מ פשטייות דברי הרב מורין דטעמא דאינה נאמנת היינו משום שאם נאמין לה פוסלת א"ע ודוק:

ל"א אמרה שזנתה ושתתה סם המות ונתרפאה ועודנה מחזיק בטומאתה עכ"ז אינה נאמנת וחיישי' שמא ענ"ב תפארת אדם סי' א' ובס' מטה לחם סי' ך' אות ט"ז האריך לכתב דכל שהיא בוכה וממרמרת אמריה על מה שעשתה. הגם דאיכא עדות הנואף אסורה לכ"ע יעו"ש וע"ע בס' יד יוסף הנד"מ א"הע סי' ג'. ל"ב שם אבל אבדה כתובתה עיקר ותוס' וכו'. ע' באר מים חיים ח"ב סי' ד':

כ"ג ע"כ ל"א דאינה נאמנת משום דעיניה נ"ב אלא דוקא כשהיא בעצמה בלי שום שאלה מאחר אמרה שזנתה אבל אם יצא עליה ש"ר ושאל בעלה לפני עדים והודית ודאי על האמת הודית. יד"א הג"הט ס"ק ל"ב משם מוה"רי הלוי אחיו של הט"ז בתשו' סי' ט"ל וע' לה' באר מים חיים שם בסי' ד' שהרס ונתץ כל דבריו והעלה דבין ע"י שאלה ובין שלא ע"י שאלה בין הודית לפני ב"ד או לפני עדים לעולם לא מהימנא יש"ב ובס' אהל יצחק בהשמטות סי' ל"ח. תפארת אדם חא"הע סי' א'. ובתשו' שהשבתי בחדש אלול התר"סז. וע"ע בס' מטה לחם סי' ך' או"ט ט"ז דהודאתה ועדות הנואף מהני לאסרה י"ש ולדידי מידי פלוגתא ל"ן:

ל"ד שם בהגה וע' לקמן סי' קע"ח. עיין גם כן בחידושינו לשם מ"ש משם הפוס':

ל"ה מו"רם בהגה אמר א' על אשה א' שזנתה עמו. בתשו' הרשב"א סי' אלף רל"ז מבואר דיש לחלק בין כשאומר האשה פ' זנתה עמדי דאז פלגינן דבוריה לכשאומר אני זניתי עם אשה פ' דאז אינו נאמן כיון דנעשה עצמו רשע באמירת אני זניתי. והד"מ והסמ"ע בח"המ סי' ל"ד ס"ק ס"ד הביאוהו אך רבים מהפוס' חלוקים על הדבר הזה. ע' חשק שלמה שם ס"ק נ"ח. חסד לאברהם א"הע סי' ד' דט"ו ע"ג. אהל יצחק בהשמטות סי' ל"ח ונדפסה שנית תשובה זאת בס' צל הכסף ח"ב סי' ג'. פתחי תשו' בסי' זה ס"ק ל"ב.

וע' באר מים חיים שם סי' ב' ד"ט ע"ב וסו"סי ג' שכתב דכל הפורש עצמו מפשט דברי הרשב"א ורוצה להחמיר עתיד ליתן את הדין יש"ב. ובס' שדי חמד מע' אישות סי' א' אות ט"ז:

ל"ו אפי' באומר אני זניתי דלדעת הרשב"א לא פלגינן דבוריה ה"ד כשלא קדם העדאת העדות לדברי הבועל אבל כשקדם עדות העד איך נטמאת האשה ואח"ך אמר הבועל שבא עליה ושהכל היה בחפצה ורצו' נאמן. ה' חש"ש בסי' ל"ד ס"ק נ"ד משם הפ"מ ח"א סי' פ"ט שכ"כ להלכה אבל לא סמך עצמו למעשה עי"ש וע' אהל יצחק שם שהביא שכ"כ ה' זכרון יוסף סי' ט"ו ובעבור זה כתב לאסר בנ"ד שהעיד העד שהרגילתו ותבעתו עי"ש וה' בא"מח שם סי' ג' חלק בכח וגבורה על ה' כ"י ונסתייע עצמו דהפ"מ הכה על קדקד סברא זו ובטלה י"ש:

ל"ז שם בהגה נאמן עליו כע"א. ואם בא עוד אחר ומעיד על האשה שזנתה מצטרף עם זה ואפי' אם העד האחר אומר זנתה עם הא' לא נכשל הא' מחמת עדות הב'. ח"מ וב"ש ס"ק כ"ח ואפי' אם המעידים הם הנואפים עצמם נאמנים לאסרה כב' עדים ואמרינן פלגינן דבורייהו. אהל יצחק שם וע' למוה"ר בס' שער אשר חא"הע סי' ג' שהסכים לזה וכתב דשל כת הקודמין היא זו עי"ד:

ל"ח שם אשה שאמרה לבעלה וכו' אסור להחזירה, היינו בעומדת בדבריה לאחר שגרשה אבל אם חזרה ונותנת אמתלא אז מותר להחזירה ח"מ וב"ש. וע' פ"ת סקל"ו ומ"ש א"ה בס' יאודה יעלה חיו"ד סי' א' או"ז. וכתב הרב ידי דוד בסי' ק"ו דאין הפרש בין אמרה בפני ב"ד לשלא בפני ב"ד וכ"ש כשהודה בפני יחיד שאינו מומחה ואפי' שהיא לא התחילה לדבר רק באו דבריה אחר דברי הבעל עכ"ז אמתלא מהני עי"ד:

ל"ט ס"ז ש"ע מי שראה אשתו שזנתה וכו' הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת וכו' ע' ב"י מ"ש משם מוהריק"ו והביאו מור"ם לקמן סי' קע"ח וע' כנ"הג הגהב"י ס"ק ל"א מ"ש ע"פ ת' המבי"ט. וע' עבודת השם חא"הע סי' כ"ח דקנ"ג ובמה שרמזתי לקמן סי' הע"ח ובתשו' שהשבתי לפיליבי באלול התרס"ז:

מ שם בין שהיתה אשה. אפי גוי כנ"הג הג"הט סק"כח משם ת' הרש"בא סי' קי"ח. וע' בתשו' שם כתבתי דהרש"בא לשיטת הרמ"בם קאמר וליה לא ס"ל ואיהו גופים ה"ן נס"תר מחמ'תו בסי' אר"ן ושם הבאתי דברי הפוס' המדברים בזה:

מ"א שם ה"ז חייב להוציאה. ע' פ"ת סק"לז. צל הכסף ח"ב חא"הע סי' י"א מד"לז ע"ב ואילך. עבודת השם סי' כ"ט מדק"נט ואילך:

מ"ב אם האשה מכחשת ל"מ נאמנותו. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק כ"ג משם הרש"בא והפוס'. וגס בזה הארכתי אני הדל שם והעלתי דבמחלו' הוא שנוי מערכה לקראת מערכה ועוד כתבתי שם דאם יש הכחשה בין העדים ל"מ נאמנותו י"ש: מ"ג שם בהגה הרבה קרובים אינם רק כע"א. וכ"כ בי"וד סי' קכ"ז ס"א וכתב ה' קול הרמז בכתו' פ' המדיר וה"ד הד"במ ח"ג סי' יו"ד דבדבר המסור לנשים שאין דרך ארץ באנשים לידע דברים אלו נאמנות ב' נשים כעדות ב' אנשים ע"ע וע' מה שפלפל בדבריהם דרבנן ה' עבודת השם חא"הע סי' ז"ך דק"ן וקינא וע' באר מים חיים ח"ב סי' ד' די"ג ע"ד שכתב דע"כ ל"א דנחשבים כע"א רק בקרובים דכי שדינן לכולהו ושקלת חד מנייהו הרי יש ע"א כשר ואדם א' מאלף מצאתי אבל בנשים לא ודלא כה' ב"ח בתשו' סי' צ"ח שחשב עדות הרבה נשים כע"א עי"ש ונעלם דבר מה' עבודת השם א"הע סי' ז"ך דק"ן ע"א דכתב להיפך מ"ד אם ע"א מעיד על כיעור אין חייב לגרשה אפי' אם נאמן בעיניו כתרי. הבא"הט בסק"כג משם מוהר"ם מלובלין סי' פ' ומשמע מדבריו דדוקא על הייותו ע"א הא אם היו שנים ומאמינם חייב לגרשה ואין הספר תחת ידי לראות הדברים בשרשם אבל ה' מנשה מפדוואה בתשו' כי באה בס' פחד יצחק אות ס' הנ"מ די"ד ע"ב כתב דדוקא בע"א שזנתה אי מהימן ליה כבי תרי יוציא מאחר דקי"ל שזנתה אבל בעדי דבר מכוער אפי' סמכא דעתיה עלייהו שראו זה הכיעור מאן לימא לן שזנתה ממש דלמא ליכא אלא פריצותא בעלמא דחזו לה וכן הסכים ה' המחבר שם דט"ו ע"ב וע' מה שרמזתי לעיל בסי' י"א אות י"ג משם ה' יד יוסף הנד"מ בסי' ד':

מ"ה שם בהגה וי"א דלא יוכל לומר שמאמין לעד וכו' ע' כנ"הג הגה"בי ס"ק כ"ה. יד"א סק"ל. פ"ת סק"לח. ומ"ש אני הדל בתשו' שם דכל האחרו' הסכימו כן סי' קי"ו:

א ס"א ש"ט הנושא א' מחייבי לאוין וכו'. אבל אם נשא אחת מחייבי כריתות דאין קידו' תופסין בה וא"ץ גט לא שייך למיהב לה כתובה ואיפשר דתוס' כתובה יש לה בהכיר בה ואיפשר אפי' בלא הכיר בה יש לה תוס' כמו חייבי לאוין וכו' וכמ"ש הר"ן ח"מ סק"א. וכתב ה' חסדי דוד בביאו' על התוספתא פ"ב דיבמות ד' קי"ח ע"ד וז"ל אני בעניי דקדקתי ועיינתי היטב בלשון הר"ן ולא מצאתי בדבריו שום ראיה לזה אדרבה איפכא משמע וכו' יש"ב:

ב ס"ה ש"ע הממאנת וכו' אבל אם הלך למד"הי ולותה למזונותיה ואח"ך מיאנה אינו חייב לשלם. האשה שהלך בעלה למד"הי ולותה ואכלה וכשבא חייבוהו ב"ד לפרוע ומרדה בו האשה ואינה רוצה להיות עמו אם חייב לשלם או דומה לדין הממאנת שפטור

או"ד שאני ממאנת דכיון דמיאנה אפקעיניהו רבנן לקידושין מינה מש"אכ באשה זו דקודם המרידה אשתו היתה וצריך להתיישב בדבר. ה' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ח':

סימן קיז

א ס"א ש"ע אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו. זוהי שיטת הרמ"בם והביאו הטור. אך בתשו' מוה"רי אבן מיגאש רבו מצאתי להדייא להיפך שכתב בסי' קכ"ט דמ"ש בגמרא אין לה לא כתו' וכו' הוי בכולל אפי' במי שהיא יושבת תחת בעלה ואירע לה מקרה זה ול"א בכה"ג נסתחפה שדהו אלא במי שהיא ראויה לזולת שיש לה לטעון ולומר אנא חזינא לזולתך ואנת מן שמייא הוא דקנסוך לגבי דידי ונסתחפה שדך אבל אם היתה אסורה לכ"ע לא נשאר עליה שם שדה ולא שום אישות ודקדק זה מדברי הגאון ז"ל עי"ש שהאריך בזה:

ב שם ש"ע יוציא ויתן כתובה כולה. אם הכונה הוי שחייב ליתן גם התוספת ע' כנה"ג הג"הט או"ד דבמחלוקת הוא שנוי בדעת הרמ"בם ועוד לו בהגהב"י סק"ה וע' ח"מ וב"ש. וע' לה' מוהרי"ץ ישראל ז"ל בתשובה כי באה בס' מטה לחם סי' טו"ב שכתב דבאתרי דקבלו עליהם ס' הרמב"ם לא מצי מימר קי"ל כמוהרשד"ם וה' תו"ח בדעתו וחייב לשלם הכל יעו"ש מלתא בטעמא והסכים עמו ה' המחבר שם:

ג ס"א ש"ע אשה שנבדקה ע"י נשים וכו' דין זה שרשי מתשו' הרא"ש כלל ל"ג סי' ב' והכי קאמר מר דבר זה יבדק ע"פ נשים כשרות והגונות יודעות דבר זה אם יאמרו שאינה ראויה לאיש אין לה אליו לא כתובה ולא תנאי כתובה ואם יאמרו שהיא ראויה לאיש הרי נתבטלה אותה טענה וכו' י"ש דמבואר מדבריו דע"פ עדות השתי נשים אנחנו מוציאין ממון מהבעל, וכפ"ז הוא חולק עם ר' האיי גאון ז"ל בתשו' שבס' ש"ץ סי' ל' שנשאל על אשה הטוענת על בעלה אחר ב' שנים שהיא עדיין בתולה והוא אומר בעלתי והוצאתי דם כתב שהיא אינה נאמנת ואף אם תאמר שיבאו נשים מילדות ויבחנו אותה ובאו ואמרו כדבריו אינן נאמנות דאין הנשים נאמנות לחייב את האיש ליתן כתובה וגם אין מחייבין אותו שבועה וכו' עי"ד וע' בדינא דחיי ח' עשין דס"ה ע"א וע"ב מה שהאריך בתשו' זו רמזו הידי"א בסק"ו, וע' עבודת השם חא"הע סו"סי ח"י יישוב לתשו' הרא"ש ז"ל:

ד ה"ה מי שטוען על אשתו כי בבא עליה יש קושי שמונע הכנסת גשם בגשם. כנ"הג סק"ז. יד"א סק"ז אהל יצחק סי' ז' עבודת השם סי' י"ח. דברי שמואל למו"הר מוהר"שא חא"הע סי' ח':

ה בז"הז אין לנו נשים פקחות לסמך עליהן. יד"א סק"ו בשם בית יאודה ח"א סי' ט'. וה' ירך אברהם בחא"הע סי' ח' חלק עליו וכתב דלא ירד היד"א לסוף דעתו של ה' בית יאודה דלא דבר הרב רק בנ"ד וה"ד ה' דברי שמואל שם דקל"ט ע"ד וע"ש מ"ש עוד ע"ז:
ו אע"ג שלא יתברר הדבר אם היה לאשה אותו המום מקודם הנישואין ואיפשר דברשותו של בעל נולד ונסתחפה שדהו זה יהיה לענין שחייב לפרוע לה כתובתה מ"מ לענין השבועה שלא לגרשה בע"כ או לישא אחרת עליה הוא פטיר ועתיר. ה' עבודת השם שם:
ז ס"ה ש"ע וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום וכו' תצא בלי כתובה ותוס'. הכנ"הג הג"הט סק"ז הביא משם מוהר"שך בח"א סי' מ"ה דה"ד מה שהוא משלה אבל נכסי נדונייתה הקיימין לא אבדה ודן כן לאשה אטומה ושכן מתבאר מדברי מוהרש"דם א"הע סי' ק' ור"דק האחרון בס' ידי דוד א"הע סי' ה' ד"ר עמד על פתגם דנא והרבה רעים לסברא זו דבנמצאת בעלת מום מן המומים שאינם יכולין להודע מלתא דפשיטא דהנדונייא שהכניסה אינה מפסדת רק כשאינה בעין אבל כל שהיא בעין נוטלתן כמות שהן ומצא אילן גדול לסברא זו להר"ן ס"פ אלמנה ניזונית אך פשפש ול"ו מצא דאיכא מהפוס' דס"ל דחייב הבעל לשלם נצ"ב שלה עס"פא אפי כלו ונאבדו ה"ה הרמ"בם וה' תו"י סי' קל"ט ויכין ובועז ח"א סי' קל"ט והביא דברי המח"זא בסי' כ"ג אות ז"ך והי"דא סי' ח' והח"סל סי' ד' דכתבו בפשיטות דאינו חייב ותמה עליהם דלא זכרו לא מדברי הר"ן המסייעם ולא מדברי הרמ"בם ודעי' המכנדן ולכן העלה דאם היא מוחזקת יכולה לומר קי"ל יעוש"ב ובס' שבט בנימן סי' ש':
ה ס"ה ש"ע ואם אין שם מרחץ או שלא הי"ל שם קרובים וכו'. ע' יד"א לעיל סי' ט"ל הג"הט סק"ז. וע' חיים ושלום ח"א סי' א' ד"ג שכתב שיכול המוחזק לומר קי"ל כסברא זו:
ט שם בהגה המשתנת במטה וכו' וי"א דהוי מום וכ"נל עיקר. ע' ח"מ בסי' זה סקי"א ולעיל בסי' ט"ל סק"ה. ב"ש סקי"א. בית דוד חא"הע סי' כ"ח שהסכים דהוי מום. דב"מ א"א חא"הע סי' מ"ט. וע' להרב הלבוש ומ"ש ע"ד הי עולת שמואל פלורינטין חא"הע סי' ג' עבודת השם סי' כ"ה:
י שם טען ע"א שהיא מצורעת וכו'. מי שטוען על אשתו שיש לה פונטאנילה בזרוע שלה ואין לך פונטאנילה שאין לה ריח רע אין בדבריו כלום דבנות מלכים כשיצטרכו עושים כן משום בריאות הגוף וכשרוצים סותמים אותה.
באר מים חיים ח"ב חא"הע סי' ט':
י"א סי"וד ש"ע בא על אשתו ושהה כמה ימים וכו' אין שומעין לו וכו'. ע' ב"ש סקי"ט שכתב משם ריא"ז דאפי' בא עליה ושהה טענתו טענה ואמרינן אין אדם מתפייס במומין

ע"כ ואין הכרע מדבריו להשותו חולק עם הרמ"בם ולו יהא כן הוא יחיד בסברתו נגד כל הפוס' ואין לומר קי"ל כוותיה וכמ"ש הפ"מא בח"ב סי' פ'. ה' מוה"רמ אשכנזי ז"ל בס' אם הדרך הנד"מ חא"הע סי' יו"ד והובאה תשובתו זאת גם בס' פאת נגב סי' טו"ב וע' לה' ד"מ ח"א חא"הע סי' ן שכתב שדינו של הרמ"בם הוא מוסכם ולא זכר שר דברי הב"ש הנז' דלדעתו ריא"ז חולק:

י"ב אי בעינן תרתי בא עליה ושהה או די באחת ע' דינא דחיי בעשין דנ"ד ע"א. וע' חיים ושלום ח"א סי א' ד"ג ע"ב:

י"ג אפי' לס' הרמ"בם לא אמרינן כן בכל המומין דיש מומים שא"א להכיר בהן אפי' ע"י בדיקה כגון ריח הפה דנקיט לה פלפלא בפומה וכיוצא ובכי הא ל"א ראה וידע ושתק ומחל. אך צריך לקבל עליו ח"ס מתקנת הגאונים שלא ידע ומחל וצריך להביא ראיה שהיה בה מום זה קודם האירוסין. ה' אם הדרך שם:

י"ד שם חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וראה ונתפייס. ע' להרב צבי אשכנזי ז"ל בספרו ח"ץ סי' מ"א דבתחילה סבר מימר דהך מחילה אהנייא לענין כתובה שחייב לשלם לו אבל לענין שבו' שנשבע בעת הנישואין כיון דנמצא טעות בשבועה כמאן דליתא דמייא ואע"פ שאח"ך נתרצה אינו מושבע בדבר והביא ראיות לזה אך אח"ך כתב דחוכך להחמיר דשמא אמרי' הוכיח סופו על תחילתו ומידי ספקא לא נפקא יעו"ש. והכי סבר ה' בני יעקב בתשו' סי' ח' (ותמיהני על הר"הג מוהר"ש מאטאלון ז"ל בס' עבודת השם סי' כ"ה דקמ"א ע"ג שחלק עלינו את השוין וכתב שה' מוהר"ץ ס"ל בפשיטות דל"א סבר וקביל כ"א לגבי כתובה ותוספת דהוי דררא דממונא אבל לא לגבי שבועה ודלא כה' בני יעקב ז"ל ואהמ"ר כרב גדלו לא כן אבי וכמבואר בדברי מוהר"ץ שם בא"ר לחי רואי והכי נקיט לה מו"הר בס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דקניא בשיטה חדא עם ה' בנ"י אלא דעו"הר שם כתב דגם הבנ"י ספוקי מספק"ל ולא בהחלט אמרו ואין ס בנ"י עמדי לראות הדברים בשרשן) וכ"ן דעת הדב"מ בא"הע ח"א סי' מ"ח. וע' לה בארות המים חא"הע סי' א' שהביא שה' בנ"י נחלק בזה עם מוה"רא בן שאנגי הוב"ד שם ושניהם הסכימו דלישא אשה אחרת עליה כל שפורע לה כתובתה ש"ד. אך לגרשה בע"כ נחלקו דלס' ה' בנ"י אמרינן שתק ומחל ולס' מוהרא"בש אינו כן. כל קבל דנא ה' עדות ביהוסף ח"ב סי' יו"ד ס"ל דלענין השבועה ל"א מדלא ערער ודחי מחיל וכ"ן ברור דעת ה' עולת שמואל פלורינטין סי' ג' וע"ע שער אשר חא"הע סי' ב' אות ח':

ט"ו היכא שיש לתלות שעיקר שהייתו היתה בעבור שהיו מתעסקים ברפואות ובחשבו שהיה לה מזור ותעלה שתק וכשראה שתוחלתו נכזבה התחיל לצעק בכי הא ל"א דידע

ומחל ה' בארות המים שם אך מדברי ה' אהל יצחק בהשמטות ס' ט"ל דע"ט נראה חולק ע"ז הגם שלא הזכיר לה' בא"המ. וע' דברי שמואל שם דק"נג ע"א דבכג"וד דאיכא ס"ס יש להתיר:

ט"ז סי"א ש"ע מי שנודע לו שאשתו נכפית וכו' כופין אותה לקבל גט אפי במקום חרג"מה או שבו' בני יעקב סי' ח' ויעו' בני אברהם א"הע סי' ח'י בארות המים חא"הע סי' א' הון רב סי' ט'. שבט בנימן סי' ש' דברי שמואל א'ה סי' ט"ז נדיב לב ח"ב סי' ט"ז מוהר"יץ ישראל בתשו' מטה לחם סי' י"ז. חיים ושלום ח"ב סי' ק"ט פסק ממוה"רא פאלאגי ז"ל והסכמת מ"א להתיר וע"מש לקמן סי' קנ"ד באיש הנכפה:

טו"ב בנולד לה מום זה אחר הנישואין מבואר מדברי הח"מ והב"ש דל"א נסתחפה שדהו לענין שלא יוכל לגרשה והחילוק בין היתה לה מקודם לנולד לו אח"ך אינו אלא לענין הפסד כתובה וברור דהיינו אפי' בז"הז דאיכא חרג"מה וזה שלא כדברי ה' תומת ישרים בסי' לק"ט בשם חזה התנופה דבנולד תחתיו אמרינן נסתחפה שדהו בחרג"מה וכמו שכבר עמד בזה ה' בני יעקב שם (ורמזוהו הפוסקים) וע' להגאון מו"הר בס' שער אשר חא"הע סי' ב בתוך התשובה ובצייונים או"ג דערך מחלוקת אחר בין רבני האחרונים דמוהרי"בל בח"ב סי' כ"ב ורבים אשר איתו ס"ל דהיכא דנשבע שלא לישא א"א או שלא לגרשה בע"כ ואחר שנשאת נפלה בה איזה מום דל"א נסתחפה שדהו ושה' המביט בח"ג סי' נ"א סובר דגם בזה אמרי' נסתחפה שדהו סו"ד שבמחלוקה הוא שנוי וע' שדי חמד מע' אישות סי' ב' או"א דכ"ד ע"א שעמד בדברי מו"הר ז"ל במאי דנראה סותר עצמו מסי' א' לסי' ב':

וחזה הוית למו"הר מוהר"שא בס' דברי שמואל חא"הע סי' ט' דקנ"א ע"א שאחר הביאו כל הפוס' הנז' המציא לנו דבכגו"ד מצינן למעבד ס"ס להתיר כי הוא זה ס' אי הלכה כמאן דס"ל דהיכא דיכול לומר אדעתא דהכי ל"ן ל"א נסתחפה שדהו ואת"ל דאמרינן ה"ד לגבי חרג"מה אבל בשבועה ל"א ואף שהמום בא אחר הנישואין מתירין שלא מדעתה ורצונה ומתהפך הכי ס' אי הלכה כמ"ד דאף בשבועה אמרינן נסתחפה שדהו ודלמא ה"ד דאין מתירין לו בלי התרה אבל בהתרה יכול להתיר וכמ"ש ה' מכת"ל בא"הע סי' ח' וא"כ יכולין להתיר לו לכתחי' א"ד. וכשאני לעצמי אם באין אנו לדון דבעינן ס"ס המתהפך אהמ"ר בכ"הג לא מקרי מתהפך וכמו שיראה המעיין דכל מתהפך הוא דנקיטינן הספק הב' אשר אמרנו בס"ס לספק א' וא"כ כשנאמר דהלכתא כהאומרים דבשבועה ג"ך אמר' נסתחפה שדהו תו לא נשאר מקום להתיר רק בס' האומרים דה"ד בלי התרה אבל ע"י התרה שרי וזה לא נזכר בש"ס שאמרנו וחזי האי ספקא לאיצטרופי לס"ס הא' למעבד ג'

ספקי ולומר דא"תל דגם בשבועה אמרינן נסתחפה שדהו ה"ד לפוטרו בלי התרה אבל בהתרה אימור דשרי ודוק וע' עבודת השם סו"סי י"ח דנקיט בפשיטות דבמקום שבו' ל"א נסתחפה שדהו כל שמשלם לה כתובתה ע"ש:

סימן קיח

א בטור הביא תקנת טוליטולה שכשתמות האשה תחת בעלה והניחה ממנו זש"ק שיחיה אותו הזרע בחיי האם ואחר פטירתה ל"י שלמים או יותר שחולקים הבעל עם אותו הזרע לחצאין וכו' וכתב הרב כנ"הג בהג"הט סקי"א דהלשון הוא מגומגם מאד ורמז לעיין למוהרי'בל ולמוהר'"אנח ע"ע וע"ע למוה"רא ששון סי' י"ט שהביא ב' רבנים שהבינו בדעת הטור דדעתו שיחיה הולד אחר פטירת אמו ל"י והוא חלק עליהם וכתב דאדרבא איפכא מסתברא דכל שחי הולד בב' הזמנים בחיי האם ולאחר פטירתה ל"י סגי וה"ד ה' אשדת הפסגה בחא"הע סי' ט' וצרף עמו למו"הרמ ד"ב סי' מ"א ולמוהר"שך ח"ג סי' מ"ח שכ"כ וגם הוא עמד ע"ז י"ש ובדברי מוהר"א אמארילייו שבאו שם ס"סי יו"ד דנ"ז ע"א וע"ע לה' חק"ל בא"הע סי' מ"ג ובס' מים החיים בחלק מי גבאים סו"סי א':

ב בכותב בפירוש שיחיה אחר פטירתה סך ל' או ששים יום וכיוצא לכ"ע בעינן אחר פטירתה ממש הגם שסיים הלשון כמנהג טוליטולה. ה' חק"ל שם: ג יש מקומות כמו יאנינא וטריקונא ולאריסה שכותבין בכתובה כך והתנו ביניהם שאם ח"ו תפטר הכלה הנז' ולא הניח אחריו ממנו ולד ש"ק שיחיה ל"י שהחתן הנז' יזכה בחצי הנדונייא והשאר יחזיר ליורשיה ואם ח"ו יפטר החתן הנז' ולא יניח אחריו ממנה ולד ש"ק שיחיה ל"י שהכלה הנז' תזכה בכתובתה ונדונייתה ותוספת ע"כ ובמנהגים שלהם כתיב דמזה נהגו דכשמניח זש"ק שתגבה הכתובה ולא התוס' מפני תקנת הבנים. ואירע שמת ר' והניח ב' בנים גדולים בשנים ואח"ך מתו ובאת האלמנה לגבות כתובתה ורוצה לגבות התוספת ונפל הספק אי בתר מיתה אזלינן והאיכא זרע או בתר גוביינא אזלינן וליכא זרע דהכר"ש בא"הע סי' מ"ה ועמו מוה"רי גדליה פסקו דבתר גוביינא אזלינן וזוכה בתוספת והרב"ד בס' פ"ה פסק להיפך דבתר שעת מיתה אזלינן ואין לה תוספת ושמע שכן עשו מעשה ביאבינא כמה פעמים רמזם היד"א בהג"הט ס"ק ל"ו. וה' ראש משביר בח"א סי' כ"ט פסק דהמוחזק מצי מימר קי"ל ושם הביא הסכמת רבני קושטא דדייני כהרב"ד ז"ל. אמנם ב' בני היצהר ה' מוהר"אא בתשו' כי באה בס' אשדת הפסגה סי' יו"ד ומוהר"שא בתשו' כי באה שם בסי' י"א פסקו להלכה כס' מ"א הגם שיורשי הבעל מוחזקין כיון דטעם המנהג מפני הנאה ותועלת הזרע שלא תגבה האלמנה התוספת והבנים יחזרו על הפתחים ומוהר"אא שם הכריע דשקר ענו לפני הר"בד ומו"הרי נחמולי שם העד העיד

בנו בתרי עובדי שבאו לפניו ולפני ה' יששכר אבועלאפייא ז"ל ועשו מעשה כס' הכר"ש לגבות לה התוספת וגם דחייו הבנים ה' שנים אחר פטירתו כיון דבשעת גובייגא לא היה הזרע קיים יעו"ש:

ד לפי תקנה זו כאשר יהיה האופן דמת החתן והניח אשתו מעוברת ורוצה לגבות כתובתה אי מגבינן לה התוספת כיון דבעת הזאת לית קמן זרע או אמרינן שתמתין עד שתלד ונראה אם יהיה ב"ק אם לא בזה נסתפקו הרב מוהר"ין וה' מוהר"אא בס' אשדת הפסגה שם ומוהר"ין פסק שם דתמתין עד

שתלד י"ש.ה מאחר דטעם התקנה הוא מפני הנאה ותועלת הזרע אם מת והשאיר זרע אחריו אך היו לו בע"ח ורוצים שתגבה האשה כתובתה ויקחו גם התוספת יש להתיישב לענין מעשה אם תקנו בכ"הג וכ"כ אם הבעל חי ובאו הבע"ח בפני ב"ד שיפרע להם ואין לו לשלם דאז מגבין ב"ד כתובת אשתו לידע אם ישארו לו נכסים היכי דייני דייני בכ"הג ובזה י"ל כיון דעיקר התקנה הן היתה אחרי מות בעלה ח"כ אמריה תשיב שיש לה לגבות התוספת דהבו דלא להוסיף עלה ומה גם כי אפשר אחרי מות בעלה לא יהיה לה זרע ממנה ח"ו.

מוהר"ין שם בסי' יו"ד ובא רעהו מוהר"אא שם וחלק עליו בראשונה דלא תגבה התוס' דהא מיהא איכא צד הנאה לזרע שפורעין חוב אביהם אך בשנייה עלתה לו דאיכא חששא שמא ימות בלי זש"ק ובעבור זה אין הבע"ח גובה מהתוס' יעו"ש:

ו אלמון שנשא אשה והי"ל בת מאשתו הראשונה ובזיווג ב' ילדה לו אשתו ב' בנות ומת האיש ההוא ואשתו גבתה כתובה לבד בלי תוס' כפי התקנה הנז' ע"ז נפל מחלקת בין החכמים אם יש חלק להבת ה"א בתוספת זה דמהם אמרו שזוכה גם הבת ה"א דע"פ התנאי נעקר זכות התוס' ממנה והדרא לבעלה ומהם אמרו דתוספת זה דוקא לב' בנותיה פסק הרד"ק בס' י"י דוד סי כ"ו דמן הדין הגמור זוכות הב' בנות ואין לראשונה חלק ונחלה ולו יהי אלא ספק יד בעל התקנה ע"הת אך להשקיט העריבה יעשו פשרה בחלק הבת הראשונה ומיהו אם לא נשאר לו ממנה זש"ק פשיטא דגבייא התוס' במשלם דהכי כתוב בכתובה בפירוש ולא יניח אחריו ממנה י"ש אמנם רעהו ה' מוהר"שג בס' צל הכסף ח"ב סי' ל"ד עמד בזה ופסק דשלשתן זוכות כאחת ולא זו בלבד אלא אפי' אם לא הניחה זש"ק רק הבת מאשתו הא' ע"כז לא גבייא תוספת ותיבת ממנה אינה בדקדוק ואזלינן בתר דעת מתקני התקנה דכונתם היתה דלא ישארו היתומים בעירום ובחוסר כל ולו יהיה ספק מר הוא דקאמר דאשה בגביית כתובתה נקראת מוציאה ועליה להביא ראיה יש"ב:

ז כתובה שהיה כתוב בה מנהג טוליטו' שלא תגבה האלמ' כי אם מחצי נכסי המת והחצי ליורשים אם המנהג פשוט עפ"י טובי העיר ומקובלת ביניהם להגבות לאלמנה את הכל מגבין לה הכל ואין משגיחין על מה שכתוב בכתו'. מוה"ר דונדון בתשו תו"י סי' ר"י הובא לציון בכנ"הג הגה"ט ס"ק מ"ח וכן מתבאר מדברי מוהרי"בל ח"ד סי' יו"ד וע' דב"מ א"הע סי מ"ד. וה' אביר יעקב סי' כ"ח האריך בזה וכתב דאף שמדברי ה' מש"אמ ח"א א"הע סי' ז"ך נראה חולק ע"ז מלבד שלא ראה דברי מוהרי"בל שאילו היה רואה דבריו היה מבטל דעתו. עוד בה דבנדון ה' מש"אמ לא היה המנהג ברור כ"כ היפך מ"ש בכתובה יעו"ש וע' לעיל בסי' ס"ו בביאור הכתובה אות ט"ז: ח הסכמת תירייא שמפרישין מהסך הגבוי לכתובתה ט"ו לק' להיתומים עמ"ש הכנ"הג הגה"ט ס"ק ץ' וק' וע' בעי ח"י חח"המ ח"א סי' פ"ג פ"ד פ"ה מוהר"שג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל"ה:

ט בתקנת טוליטולא ובתקנות אחרות שאינם חולקים כי אם מה שנמצא בעין ולא מה שכלה ונאבד ה"ד אם היו עניים ומכרו לאכל או מכרן להסתחר בהם והעני ובשעה שמתה האשה לא היה לו כלום אין כותבין עליו שטר' העשיר חייב לשלם. כנ"הג הגה"טו ס"ק ע"א וע"ב משם הרד"בז והוא טעות גמור דבדברי הרדב"ז בחדשות סי' שצ"ז מבואר להיפך דפטור וכ"צל אין כותבין עליו שט"ח שאם העשיר יהיה חייב לשלם וזה ברור וע' יד"א ס"ק מ"ח והנמש' ומוהר"דפ בתשו' כי באה בס' ברכות מים דק"כו כתב שיש ט"ס בתשו' זו וה' המח' שה בדק"כז ע"ג העמיד הגירסא וכתב בס' מקור ישראל הנד"מ סי' טו"ב דה"ד היכא דבשעת מכירה נמכרו לצורך אבל אם הבעל עשיר ומכר מנדונייתה או פרע חובו ממעות המדודין ומתה בלי זש"ק פשיטא דחולקים ודקדק לה מתשו' הרד"בז גופיה י"ש וע' בסמוך:

י והיה חייב להחזיר מחצית העזבון ולקח אשה אחרת ונתפשרו עם אבי הבת שהוא יפרע לחמיו הסך שהוא חייב לו וכן עשו ומתה אשתו השנייה בלי זש"ק והבעל טוען שהמעות שהכניסה לו הרי הם אבודים ואינם בעין שלא קבלם ולו יהיה שקבלם הרי פרעם בחובו וכפי הסכמת ירוש' תוב"בא כל שפרעה בחובו אינו חייב להחזיר טענתו הבל וחייב להחזיר מחצית העזבון כפי מה שכתוב בכתובה מקור ישראל שם אך ה' בריות מים בדק"כא נשאל בזה והעלה דהדין עם הבעל דפטור מלהחזיר והסכימו עמו שני המאורות מוהרי"טא ומוהר"דפ ז"ל יעו"שב:

י"א מתה האשה והניחה בן ואח"ך מת הבעל. ושוב מת אותו הבן בתוך הזמן הקצוב בכתובה באופן שלא השלים סך הימים הכתובים בכתובה שיחיה הזרע אחר פטירתה אי חייבים יורשי הבעל להחזיר מחצית הכתובה מי נימא דכיון שלא הניחה זש"ק התנאי

בדוכתיה קאי או נימא דכיון דירשה אותם הבן שהוא זרעה שעה אחת הרי זכה הבן ויורשים אותו יורשי הבן שהם יורשי האב בדבר זה נחלקו שני שרי צבאות ישראל ה' מוה"רי חזן ז"ל עם מוהרי"א גירון ז"ל דמוה"ריח זיכה ליורשי האם אפי' להוציא מיד יורשי הבעל אם הם מוחזקים ומוהרי"א גירון זיכה ליורשי הבעל וכמבו' בתשו כי באה בס' אביר יעקב מסי כ"ט ע"ד סי' ל"א ע"ע באורך י"ב בעירנו שלוניקי יע"א כותבין בכתובה בז"הל. ע"הת ונתחייב החתן הנז' שאם תפטר הכלה הנז' לב"ע בחיי החתן הנז' בלי זש"ק שתחיה ק"ך יום אחר פטירתה אזי מעתה נתחייב החתן הנז' להשיב ולהחזיר מחצית סכום הכתובה הנ"ל ליורשי הכלה הנז' ממשפחת בית אביה הכל לפי הערך שקבלן המעות לפיהן והש"ע לפיהן ומעין לשון זה כותבין פה סופיאה וז"ן לענין ההעדר התנו ונתחייב החתן הנז' שאם ח"ו תפטר הכלה הנז' בחיי החתן הנז' בעודה באישות עמו ולא ישאר לו ממנה זש"ק שיחיה ששים יום אחר פטירתה אזי החתן הנז' יחזיר המחצית מכל מה שהכניסה לו באופן שהכניסה ליורשיה יורשי כתובתה ואם ישאר לו ממנה זש"ק שיחיה ס' יום אחר פטירתם אזי לא יחזיר כלום אלא הוא יורש את הכל כדין תו"הק שהבעל יורש את אשתו ע"כ: ולמען דעת אי עיקר תקנה זו משכא ואזלא מכח תקנת טוליטולא הנזכרת בטור ר"סי זה או הוי תנאי בעלמא ולא תקנה ונ"מ לענין דינא, עמד בזה מוהרש"מ ז"ל בס' עבודת השם חא"הע סי' ג"ל ובדקע"ד ע"א כתב דתנאי ההשבון הנהוג בינינו קדים ואתי מתקנת טוליטולא אלא דנשתנו קצבות הימים לפי רוב הכדונייאות דתקנת טוליטולא היתה ל"י ושוב עשו ששים יום או תשעים עד שבזמנים האחרונים האריכו הזמן ק"ך יום וכתב כן משם מוהרש"ך בח"ג סי' מ"ח ומוהרח"ש בח"א סי' ן'. אך בדקע"ו ע"א כתב דמוה"רם ד"ב סי' ע"א דקדק מתוך תשו' מוהרי"בל בח"א סי' ע' דמנהגינו אינו מתקנת טוליטולא אלא תנאי בעלמא שמתנין איש ממקומו י"ש וע"ע למוהרח"ש בח"ג סי' ס"ה ה"ד הי"א בהג"הטו ס"ק ל"ח שכתב דאף שמנהגנו הוא לפי תקנת טוליטולא לא נמשכנו אחר כל הדברים של תקנת טוליטו' רק זו לבד שיחלוקו הבעל עם יורשי האשה ושאר הדברים ישארו על דין התלמוד וכו' י"ש. וע' בס' מים החיים חלק מי גבאים סי' ח' שהאריך בזה וכתב דבשלוניקי לאו מתקנת טוליטואל נגעו בה רק מפאת מנהג וע"פי יסוד זה כתב נפקותה גדולה לענין דינא ולא בא בפיו שום פוסק מהנ"ל לא לעזרתו ולא לעומתו וע' אביר יעקב סי' ל"ג דקס"ז גם הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י כתב דאנן מפאת התנאי אנו חיים והביא כן משם מו"הר דוד איסטרוסא בתשו' מגן גבורים כי' ג' שכ"כ משם הרב"א ומוהרא"ש ומר ניהו כתב שכ"ן מתשו'

מוהרשד"ם א"ה סי' רכ"ה ומוהרי"בל ח"א סי' ע' ולא זכר דברי מוהר"שך ומוהרח"ש ומוהר"ם ד"ב מרבני שלוניקי הנ"ל:

י"ג תקנת ההשבון באנדריאנופולי הוא מחמת תקנת טוליטולה משום עגמת נפש. ה' מים החיים שם ומוהרי"א גירון ז"ל חלק עליו והרב חזר לקיים דבריו שם בסי' ג' ועוד לו בסי' ד' ועתה בא לידי ס' אביר יעקב וראיתי כי באה תשובתו שם בסי' ג"ל ועוד לו שם בסי' ל' דקנ"ב. ומוהר"יח ז"ל בתשו' כי באה שם דקנ"ח ע"א פקפק בזה י"ש י"ד תקנת ההשבון בקושטא אם הוא מחמת תקנת טוליטולא. במחלוקת הוא שנוי. ע' בני אברהם א"הע סי' מ"ט. ולקמן אות ך':

ט"ו בע"הק ירושלם תוב"בא הוא ע"פי מנהג טוליטולא. ה' פרי האדמה בח"א דס"ה ע"ג. יד"א הג"הט סק"ב וכ"כ סרכין תלתא מוהרי"טא ומוהר"דפ ומוה"רי מיוחס בתשו' בס' ברכות מים דק"כא ואילך וכתב שם שכן הוא מנהג מצרים ואגפיה:

ט"ז סדר גביית ההשבון מחצית הכתובה לעיר שלוניקי הנה זה בא בס' בארות המים חא"הע סי' י"ג ובס' באר המים סי' פ"ד ידי דוד סי' ך': טו"ב אשה שהכניסה לבעלה בכתובתה מה שנוגע לה בחלק הבתים והחנוייות שהניח אביה והיא יורשת כפי חוקי הערכאות לא בדיננו ומתה בלתי זש"ק אם יורש הבעל המחצית כתבתי בתשו' חשון התר"סח דאם כשמתה אביה היתה בתולה דיש לה עישו"ן אף שלקחה ביותר זכה הבעל במחצית ואם לאו לא זכה עש"ב:

י"ח אם ההשבון יש לו דין חוב או פקדון ע' לה' באר המים סי' פ"ב שהביא מה שנחלקו הפוס' בדין זה והעלה דהיכא דאיתנהו החפצים והכלים בעינייהו יש לו דין פקדון והיכא דליתנהו בעינייהו יש לו דין חוב יעו"ש. וע"ע חק"ל אה"ע' ס' מ"ב ובתשו' כי באה בס' אביר יעקב סי' ל"א מדקנ"ה ואילך שחלק על ה' אביר יעקב שם בסי' ב' שראה וחדש דהשתא בכתובות שלנו הוא מדין חייוב לכ"ע כיון דאפילו נאבדו מנכסים מקבל עליו לשלם הו"ל כחוב בעלמא והאריך בזה יעו"ש צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ל"ה, ומ"ש אני עני לעיל סי' ץ':

י"ט אם בהשבון יכולין היורשים לומר כלינו אנו נוטלים. ע' כנ"הג הג"הט סק"ך. יד"א סק"יד שבמחלוקת הוא שנוי ושם כתב משם ה' כר"ש סי' מ"ה שהמנהג בשלוניקי שכל אשר ימצא קיים משבח בית אביה שתקחם וע' באר המים סי' פ"ב דלא זכר תשו' הכ"רש, וע"ע יד"א שם סק"טו חק"ל א"הע סי' מ"ה לענין יוקרא וזולא:

ך כתוב בשטר הכתובה איך הכניסה לו במ"עוב סך כ"וך ובמטלטלין סך כוך אם מחזירם במעו"ב ע' כנ"הג הגה"טו ס"ק ע"ו, יד"א סק"ן זל"א ח"ב ע' כתובה. ובכתובות שלנו

שכתוב בהן שבועה היה לי ויכוח בזה עם אחד מאוהבי מחכמי א"מ שלוניקי יע"א וכתוב בחלק התשו' בשנת הס"תר לפ"ק והעלתי דאף לדידן אם אין לו מעו"ב מחזיר מטלט כפי השומא עי"ש. כ"א מנהג שלוניקי בענין ההשבון בנדונייא וקונטאנטי אפי' כלו ונאבדו או שהוציאם ואפי' איתניסו אחריותן על הבעל. מש"אמ ח"ג חא"הע סי' ו'. וע' פרי האדמה ח"א דס"ה ע"ד על מנהג ירושלם. וע' חק"ל א"הע סי' מ"ג מ"ש וע' ז"לא ח"א דר"סט שכתב דמנהג דופניצה וסופיה הוא דאפי' כלו ונאבדו הבעל חייב לשלם עש"ה ובח"ג דק"כו:

ב"ך בענין מחצית העזבון שהמדודין הכתו' בכתו' נותנין להם דין מצוי ומחזיר הבעל החצי אף אם אכלן או נאבדו וטען הבעל שלא נתן לו אלא מחצית הכתוב בכתובה ומפני הכבוד נכתב יותר והיורש טוען שכבר נתחייב במה שכתוב בכתובה הדין עם היורש ומיהו ה"ד במקומות דנהיגי לכתב תנאי ההשבון בתוך הכתובה בשלוניקי וכיוצא אבל במקומות דלא כתבי התנאי תוך הכתובה רק נוהגים כן מכח התקנה כמנהג קושטא וכיוצא הדין עם הבעל מוהר"ם אשכנזי בס' אם הדרך הנד"מ חא"הע סי' ב' וע' בס' מטה לחם סי' כ"א על נדון כזה שהביא תשו' ה' ידיו של משה סי' ז' ודברי מוהרמ"א ז"ל שהיו אצלו בכ"י ועשה פשר דבר בנדונו עם שאינם כותבים התנאי בכתובה עי"ד:

כ"ג אשה שמתה בלתי זש"ק ואבי האשה נשאר חייב לחתנו סך מה בשטר קיים ועתה יורשי האשה תובעים מחצית הכתובה לגמרי והבעל חפץ לנכות הסך שחייב לו אבי האשה. פסק מוהר"א בן ארולייא ז"ל בתשו' כי באה בס' אביר יעקב סי' ל"ב דבעל האשה השלמה בעי כל מחצית ההשבון מן הבא בידו ולא מצי לגבות מה שנשאר חייב לו חמיו. והרב אביר יעקב שם בסי' ג"ל חלק עליו בכח ופסק דאינו חייב וכמו שעשו מעשה רבני שלוניקי הקודמים ה' ע"בי ומוהר"ח הכהן וסיעת מרחמוהי יעו"ש. וע' בס' מים החיים בחלק מי גבאים סי' א' כי באה שם ת' מוהר"א בן ארולייא בארש' רחבה ושם בסי' ג' חזר להחזיק דבריו הראשונים והציל עצמו מהשגות ה' אביר יעקב עליו אולם הרד"ק ז"ל בס' ידי דוד סי' כ"ד העלה להלכה דהבעל פטור וכדברי ה' אביר יעקב ז"ל וע' בס' ירים משה בזכרונו' לא"הע מע' הך' או"ג מה שרמז בזה:

כ"ד ס"א מור"ם בהגה תנאי השייור אינו אלא אם תמות האשה בחיי בעלה אבל לא אם תמות שומרת יבם ציין המציין טור. והבא"הג תמה דפשפ"ש ולא מצא בטור דבר זה ועל האמת דהן הנה דברי הר"ן בתשובה סי' נ"ד ורמזה ב"י לקמן סי' קס"ה שכתב לחלוק על השואל וז"ל אני איני מסכים לדעתך בזה וכו' דין בשייור אינו מתקנ"ח אלא תנאי ממון הוא שקבל ע"ע ואין לך להוסיף על תנאי כלל והרי הוא לא התנה אלא שאם תמות

אשתו בחייו וכו' אבל בחיי היבם אין לנו ע"כ וכמ"ש הח"מ והב"ש דדברי מור"ם בהגה חוצבו מתשו' הר"ן וע' כנה"ג הג"הט סק"ז. יד"א לקמן סי' ק"ס הגה"ט סק"ג. זילא ח"הע דרצ"ב מכתב שלמה סי' צ"ג. סמיכה לחיים א"הע סי' ט'. יו"ד. המורם מהם דבמחלוקת הוא שנוי ויכול המוחזק לומר קי"ל, ושורש דבריהם מכח תשו' הרשב"א הובאה בב"י יו"ד סי' שע"ג דחולק על הר"ן להדייא שכתב בתו"ד וז"ל ואפי' אם כותבין בכתובה אי מיתת בלא בני תהדר כתובתה לבי נשא וכו' (שאז היבם אינו יורש) ע"כ מבואר דדעתו דהיבם חייב בתנאי השייור יעו"ש וכבר נאמרו איזה חילוקים לשום שלום בין הרשב"א והר"ן ולא עלו לרצון לפני איזה פוסקים ויען שאין כל ספרי הפוס' המצויינים בבעלי אסופות נמצאים תח"י לראות הדברים בשרשן וכל החילוקים הנאמרין בזה, מצאתי חובה לעצמי להעלות על ספר מה שעלה על דעתי המעט הוא בזה ולא אהיה כובש תחת שפתי כי אצלי הפעוט עפר מן האדמה היה נ"ל לומר דלא פליגי הר"ן והרשב"א דהר"ן קאי בכתובות שכותבין כנוסח הנהוג בשלוניקי ואגפיה שתנאי השייור הוא כך ע"הת שאם ח"ו תפטר הכלה הנ"ל לב"ע בחיי החתן הנ"ל ולא ישאר לו ממנה זרע שיחיה וכו' דתיבזת בחיי החתן הם מיותרות בכי הא הוא דקאמר הר"ן דהחייוב הוא על הבעל לא על היבם דהכי כתיב בגווה בחיי החתן הנ"ל משא"כ הרשב"א קאי על נוסח הכתוב סתם אי מיתת בלא בני תהדר כתובתיך לבי נשא דלא הוברר לא בחיים ולא במות וכיוצא בזה נהיגי למכתב באזמיר והתנו ביניהם שאם תפטר היא לב"ע ולא ישאר לו ממנה זרע שיחיה אחריה ל"י אזי חייב להשיב הבעל מחצית סיכום הנדונייא שהכניסה לו וכו' ואע"ג דכותבין ישיב הבעל מ"מ בתנאי שהוא המיתה בלא זרע לא הוזכר בחיי החתן כמנהגנו ובזה קאמר הרשב"א דגם היבם חייב גבכן עלו ובאו תשו' הר"ן עם ת' הרשב"א בקנה אחד ורעיין באחו"ה:

איברא שראיתי למוהר"ש גאון בסי' מ' שכתב דברים נראין כחותבין החילוק הנז' וז"ל לעולם לא משגחינן בתנאי שעשה הבעל משום שאותו תנאי כבר נתבטל שהבעל התנה שיחזיר מחצית סיכום הנדונייא אם ימות בחייו בלתי זש"ק אבל היבם לא התנה וכו' ומ"ש הרשב"א שהיבם הוי מחוייב להחזיר כמו הבעל אינו בעבור התנאי אלא שכ"כ משום המנהג שהמנהג בזמן הרשב"א היה שהיו כותבים אי מיתת בלא בני תהדר כתובתה לבי נשא או כותב שייור וא"כ הוא כמו שכל איש הלוקח אשה קונה אותה כפי מנהג מקומו כך היבמה לא הקנו לו מן השמים אלא כפי מנהג המקום ונ"מ שאם במקום שנוהגים לכתב בכתובה שיחזיר המחצית והבעל שינה מן המנהג שכתב שאם תמות בחייו יחזיר כל מה שהכניסה לו ואח"ך מתה היא בעודה שומרת יבם לא יחזיר

היבם אלא כפי המנהג משום שאותו התנאי כבר נתבטל שהיא התנה אם ימות בחייו והא לא מתה בחייו אלא אדרבא הוא מת ונכנסו כל הנכסים וכו' ע"כ מ"מ הרואה יראה דרב המדחק בינינו דלפי דעתי בלשון התנאי גופיה יש לחלק בין כשכתב שאם תפטר בחיי הבעל כמנהגנו לכותב סתם כמנהג עיירות אחרות לא כן לדעת הרב עיקר החילוק הוא בין תנאי למנהג ומדברי מוהר"א מוטל אשר באו בתשו' ה' מוהרש"ג שם יתברר יותר החילוק שבינינו כאשר יראה המעין:

כ"ד הגם שהחילוק נראה נכון וברור הנני מבטל דעתי ביטול גמור נגד כל הראשונים שעמדו על זה ולא אחד בהם ש חלק כחילוק המ' ובפרט מרבני שלוניקי המצויינים בבעלי אשופות וישנם תחת ידי. הנה ראש המדברים הוא הקדוש מוהרשד"ם בא"הע סי' קל"ג וקכ"ח וקמ"ג שר וגדול בעירנו (שלוניקי) יע"א דן את הדין שאילו היה רואה הר"ן ת' הרשב"א היה מודה לו וגם שבזמנו היה הנוסח כשלנו וכמו שהעתיק מוהרש"ך בח"ב סי' קנ"ד ומהר"ש גאון שם ועד אחרן גדול אדוננו מו"הר מוהרא"ג בס' צל הכסף ח"א א"הע סי' י"ב עמד בזה באורך וברוחב והעלה דבמחלוקת הוא שנוי ואם יורשי האשה מוחזקים יכלו מימר קי"ל ונוטלין ההשבון י"ש הגם שנוסח עירנו הוא שאם תפטר בחיי החתן הנ"ל דלפי דברינו בנוסח זה פטור היבם הגם דיורשי האשה מוחזקים ש"מ דלא ס"ל לחלק בהכי ולא ידעתי למה דאי לו ברי לשון בחיי החתן הכתיב בכתובה למאי אתא:

שבתי וראה לה' סמיכה לחיים בדמ"ח שכתב משם מוהר"י באסאן בתשו' סי' ע"ב דנא כתב הר"ן דהין תנאי ההשבון ביבם אלא כשקבל על עצמו אם תמות בחייו דיש לומר בחייו ולא בחיי היבם אבל אם כותב בלשון אחר גם הר"ן יודה וכו' ומז"ה הגאון מוהרי"ח ז"ל לשם בסי' יוד דע"ב ע"ב כתב דמיהרי"ב ביטל דעתו מפני תשו' הרשד"ם דס"ל דפליגי יעו"ש שמח לבי ויגל דמצינו גדול ששמש בסברה זו שעלתה על דעתי ובטל דעתו משום כבודו דמוהרשד"ם כי רב הוא. ובכן צדק במאמרו מו"הר מוהרח"ג נשיא הארץ דהעלה דגם לפי הנוסח שלנו שכותבין בחיי החתן עכ"ז זוכים יורשי האשה אם הם מוחזקים וכנז' וע"ע לקמן סי' ק"ס מיש מזה:

כ"ה ס"ו ש"ע דבר שאינו מפורש בתקנה וכו' ודברי מור"ם שכל ספק שיש במקנה וכו' דאין מוציאין ירושת הבעל מהפקא ע' ב"ש סק"ד מ"ש משם מוהרח"ש דה"ד בספק תנאי אבל לא בתקנת ההשבון. וע' כנ"הג הג"הט כ"ק ל"ג ומ"ו והגב"י ס"ק נ"ב. יד"א ס"ק ל"ד והגהב"י ס"ק מ"ו ברכות מים דקכ"ג דברים חולקים אמוה'ראש ז"ל וע"ע לב מבין פ"ב מה' נחלות, חוקי חיים סי' ן'. וה' כפי אהרן ח"א סי' יו"ד דע"ז ע"ב כתב דמרן בש"הט אינו

חולק אמוהרא"ש והביא שם משם איזה מרבני האחרונים שסמכו ע"ד מוהרא"ש וכתב שאף החולקים על מוהרא"ש לא נחלקו אלא על שהפריז על המדה להוציא מיד המוחזק אבל אם האב מוחזק פשיטא דמצי למימר קי"ל עי"ד וע' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ה ובהסכמת הרב מוהר"י ז"ל שם: כ"ו לדידן דכתבינן בכתובה שנשבע החתן לקיים כל התנאים הנז' ובכלל הוא תנאי ההשבון. איך נדון בענין הבא לפנינו והוא שנוי במחלוקת והבעל מוחזק חי יכול לומר קי"ל או"ל דבזה נחלקו רבני האחרונים ע' מה שרמז בזה הידי"א בהגהב"י סק"ז, וזהו גם לד דן דקי"ל להלכה דבמקום שבועה ל"א קי"ל וכמו שהארכתי במ"א עכ"ז בענין ההשבון יש מהפוס' דס"ל דגם במקום שבועה יכו"ל קי"ל מטעם דבכה"ג דאם הדין הוא שהוא של הבעל יש גזל ביד יורשי האשה חומר השבועה אינו מוציא מאיסור גזל וכמו שדבר בזה הר"הג משה איש האלקים בספרו משא"מ ח"א א"ה סי' ל"ב אך אחריו בא חכם הר"הג חק"ל ז"ל ובא"הע סי' מ"ג חלק עליו בכח ודחה ראייותיו, והגם שקשה על עיקר הדין דאיך נדיח חזקת ממון מכח חומר השבועה עכ"ז זו הלכה העלה דבכל מחלו' הפוס' שיש בהשבון ויש שבועה אזלינן חומרא.

ויעו' בתשו' מוהרד"פ ז"ל שבאה בס' ברכות מ"ס דקכ"ה גם ה חוקי חיים בסי' ך' אחר שהביא משם מוהר"י ענתיבי שרצה לפטר להחתן עם שיש שבועה בדבר מטעמים אחרים מני"ר דרך קסתו' לדחות פסק דינו והעלה דיש להחמיר מכח השבו' יש"ב. האמנם אנן בדידן חזינן לשני צנתרות הזהב רבני האחרונים מרבני שלוניקו ה"ה מוהר"ש גאטינייו בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל' וה' עבודת השם בא"הע סי' ל"ב ול"ג שהעלו דכל שהריעותא נולדה אח"ך יכול הבעל לומר קי"ל לכ"ע וה' ע"הש שם הביא משמיה דה' אביר יעקב בסי' ג"ל שעמד על כל זה והעלה דיכול המוחזק לומר קי"ל י"ש. גם הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י האריך הרחיב בזה והעלה כן מהטעמים הנ"ל: , כ"ז ס"ח ש"ע אם נתנה האשה לבעלה או לאחר וכו' ע' כנה"ג ויד"א הגהב"י ס"ק א' וס"ק מ"ו. בני אברהם סי' מ"ט, צל הכסף ח"ב בתשו' מהרש"ג סי' ל"ג. מכתה שלמה בליקוטין סי' ל"ד דקכ"ה:

כ"ח אשה שחלתה חולי ארוך וקצו בחייהם זה בזה ורצו להפרד לא ע"י גירושין ורצונם שלא יהיה ערעור לא בחייהם ולא במותם התיקון לזה שיקרעו כתובתם הראשונה ויכתב לה רק כתובת אלמנה וכו' גו"ר חא"הע כ"ד סי' ב"ך. ותהי בה מר בריה דה' שבט בנימין בסי' רצ"ח דאיך תוכל היא להזינן ליורשים ושם בסי' ש"ה הגיע לישוב י"ש וכתב שם דה"ד באתרא דלא כתבי בכתובה שאם תתן ותמחל שלא יועיל אבל באתרא דכתבי

בשטרא (וכמ"ש לקמן באות ל') שכל שטר שיצא מתחת האשה שיהיה כחרש הנשבר ל"מ ולא מידי:

כ"ט שם בהגה ויש לילך בזה אחר לשון התקנה. לפי' מה שאנו מתנין שאם חמות האשה קודם בעלה בלי בנים שתחזר מהנדונייא ליורשי אביה אין רשות לאשה ולא לבעל למכר הנכסים שהכניסה ויכולים היורשים לעכב פן תמות בלי בנים. ריא"ז ה"ד הכנה"ג לעיל בסי' ץ' הג"הטו ס"ק נ"ט וכתב עליו הרב וז"ל נער הייתי גם זקנתי וכל ימי גדלתי בין החכמים ולא ראיתי לאב או ליורש שמיחו באשה שאין לה בנים או בבעלה שלא ימכרו נכסי נדונייתה. והיד"א בס"ק נ"ח שם הביא משם הרשב"ץ בח"ג סי' ע"ב שכתב להיפך ושהת"ח בסי' ע"ט כתב. שאין דברי ריא"ז מוסכמים, ומוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל"ו הביא ראיה מדברי ריא"ז למאי דקאי מר ולא זכר דברי הת"ח הנ"ז וע' ידי דוד סי' ג"ן שנשאל הרב על ר' ואשתו שחפצים לילך לארץ אחרת ויורשי האשה מעכבין שתניח מנכסיו שיעור העזבון שאם חמות האשה לגבות מהן ופסיק ותרי דאינן יכולין לעכב י"ש: ל הסכמת שלוניקי שלא יועיל מחילתה אם לא שיהיה כתו"ח בו א' מהחכמים שבעיר ושיבאר שם טעה ואמתלא למה נעשה הכתב ההודאה ההוא וכמש"ל בסי' ס"ו בביאור הכתובה אות מ"ו ואם יהיה האופן דהאשה חשבה דבהיותה אח"ך זקוקה ליבם לא יהיה לה מזונות ולכן באו אל עמק שוה עם בעלה בעודו בחיים שאם תשאר זקוקה ליבם שתהיה ניזונית מנכסיו כל ימי חייה ובעד טובת הנאה הלזו יעשו ביד שטר פיטור לבעלה שלא יתחייב בהחזרת ההשבון לא מהני כלום אמתלא זאת אף אם יהיה חתום בו א' מהחכמים הרשומים. ה' שבט בנימן בסי' רל"ח:

ל"א ס"ט פ"ע הכותב לאשתי בשעת נישואין וכו'. וסיו"ד הבא אחריו ע' מה שפלפל בזה מוהר"י פאראלגי ז"ל בתשו' הנד"מ סי' צ"ה:

ל"ב סי"ח ש"ע אלמנה וכו' אינה חייבת בקבורת בעלה ודברי מוהר"ם בזה ע' כנה"ג הגהב"י מס"ק כ"ו ואלך יד"א מס"ק כ"ח ואילך. הון יוסף סי' ל' וע' לה' חסד לאברהם חא"הע סי' ב' שהאריך הרחיב בכל חלק וחלק מענין זה ועמד ע"ד של ראשונים עלי באר"ר באו"ר רחוב'ות והעלה כל פרט ופרט לענין דינא כמדתו הטובה יעוש"ב ובס' שער אשר א"הע סי' ל"ב דצ"ז ע"ג ד"ה ומה ובסי' ל"ג דצ"ח ע"א:

ל"ג סי"ט שיע ומתנה שאם תמות תחתיו בלי זש"ק וכו'. מה נקרא זש"ק ע' תשו' הרשב"א סי' תתקע"ו שהביא הרב"י והיא בתשו' הרמב"ן סי' יו"ד. כנ"הג הגהב"י': ס"ק נ"ג נ"ד, יד"א ס"ק מ"ח, חוקי חיים סי' ד': ל"ד סי"ט מו"רם בהגה בזמן שהנכסים חוזרין מכח

התקנה י"א שחוזרין לנותני הנדונייא. ע' ח"מ וב"ש וע' כנ"הג ס"ק ס"ה וי"דא הג"הבי ס"ק נ"ט.

וע' למוהר"שג ז"ל בתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב חא"הע הי' ל"א שנשאל על נדון שנתברר באמ"וץ שהכתובה נתנה להכלה אדם אחר אך בכתובה נכתב להחזיר ליורשיה ואחר שעמד ע"ד כל הפוס' ועל החילוקים שנאמרו דה"ד במקום שאין כותבין בפי' שתחזר ליורשיה אבל במקום שכותבין בפירוש לא נאמר זה ובכולהו אשכח מחלוקת העלה דאם אין שום א' מהם מוחזק יותר טוב שיתפשרו ביניהם ושתהיה הפשרה יותר קרובה ליורשים ושכן עשו מעשה בבד"הץ כמה פעמים יש"ב. וע"ע ראש משביר ח"ב סי' א' ובו' נשמת חיים א"הע סי' ה' שכתבו על כיו"ב בנדון שנכתבה הכתובה בנוסח דהנעלת ליה מבית אביה והב' אחים טוענים שמשלהם נתנו ומ"ש בכתו' הוא ט"ס והם מוחזקים וזיכו הרבנים הנז' להאחים אע"ג דעבר זמן ולא ערערו בשעת כתיבה י"ש. וע"ע שבט בנימן אות מ"ז:

ל"ה ראובן השכיר בתו לש' לשרתו ע"מ שאם תמות יטפל בצרכי קבורה כמשפט הבנות ואם תחיה ישיא איתה מכיסו והשיאה ומתה בתוך שנתה והמנהג שחוזרת כל הנדונייא לאביה. בנד"ז פטור הבעל מלהחזיר כיון דאין כאן משום ותם לריק וכו' דלאו כח אביה הוא והיא זכתה מחמת השירות ודידה הוא כיון דלא היתה סמוכה על שלחנו ואין הבעל מחזיר כלום. משכנות הרועים מע' הש' אות ק"ז. ונראה פשוט דה"ד היכא שאין כתוב התנאי בכתובה אבל לפי מנהגנו שאנו כותבין שאם תמות בלי זש"ק נתחייב הבעל להחזיר מחצית סכום הכתובה ליורשיה ממשפחת בית אביה ודאי דחייב הבעל להחזיר עמ"ש באות הקודם ולקמן באות ט"ל:

ל"ו בכתובה שכתוב בה דהנעלת ליה מבית אמה ומתה האם ואחיך מתה הבת אם ההשבון תחזר ליורשי האם או ליורשי הבת או לא יחזיר הבעל כלום, ע' יד"א ס"ק ס"ט דנסתפק בזה מוהריב"ל ושנחלקו הפוס' בזה וע' מקור ישראל אה"ע סי' ט"ז חק"ל א"הע סי' מ"ר וע' תפארת אדם חא"הע סי' ט' באלמנה שנשאת פ"ב היה לה בת ונכתב ההשבון על שם הבת ומתה הבת קודם האם בלי זש"ק מי זוכה בהשבון זה אחר שהבת כבר מתה והעלה דבכגו"ד אין ליורשי הבת שום זכות ואין להסתפק רק אם זוכה הבעל או ממשפחת בית אביה יעו"ש.ל"ז אשה שנתאלמנה מבעלה השני בלתי זש"ק ממנו ויש לו בנים מבעלה הא' וגם יש לה אחים מאביה ההשבון הוא ליורשיה דהיינו בניה. זכרנו לחיים ח"א דק"ס ע"א ובהשמטות דקע"ט ע"ב:

ל"ח ראובן שפרנס עניה והשיאה ואח"ך גרשה בעלה ופרע לה סך כתובתה אין לאותו שפרנסה שום דבר שכבר זכתה היא בכתובתה ואם תנשא לאחר ותמות ורשים יורשים כתובתה. יד"א הגהט"ו ס"ק ס"ו משם הג"ור. והראב"ד זל (בע"ס תפארת אדם) בתשו' כ"י כתב דמדברי הכר"ש בסי' מ"ח נראה דסובר דזכות הנותן במקומו עומד ובא רעהו ה' מוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל"ג והאריך בזה ואחר שהרבה רעים ואהובים לס' הגור כתב דאין מדברי הכר"ש שום הוכחה להיפך יעו"ש ובס' ירים משה בזכרונותיו מע' השבון או"א דנ"ב ע"ג:

ל"ט שם בהגה אבל כשהן עצמן מכניסין הנדונייא לא תקנו ע' מטה לחם הנד"מ סי' כ"א שכתב דבקושטא רבתי המנהג להגבות ההשבון אפי' היכא דכתוב בכתובה ודא נדונייא דהנעלת ליה מדילה יעו"ש. אך עיקר הדין אינו מוסכם ע' כנ"הג הג"הט סק"ו. יד"א הגהב"י סק"ך ול"ו, משנת ר"א ח"ב סי' י"ד שערי רחמים ור"סי יו"ד ור"סי י"ג חיים ושלום ח"ב סי' כ"ד ולעיל אות ל"ה:

מ כשהחתן הכניס לכלתו משלו אינו חייב להחזיר המחצית ה' חיים ושלום שם:

מ"א שם בהגה אבל אם אין כאן זש"ק אין חילוק בין נהרגו למתו. ע' להרב הלבוש דהחילוק לפי דעתו אינו בין היכא דהוי מצד התקנה להיכא דהוי מצד התנאי רק עיקר החילוק' הוא בין היכא דהתנאי או התקנה היתה לזמן קצר להיכא דהיתה לזמן ארוך ודבריו תמוהים ע' עבודת השם א"הע סי' ל"ב:

מ"ב הדעת נוטה שלא תקנו אלא במתה מיתה טבעית או אפי' נהרגה מאחרים אבל לא באבדה עצמה לדעת הפ"ת סק"ה משם ס' תשובה מאהבה ע"ש. ובמעשה שהיה שנטבעו בים י"ד נפשות ובכלל אשה חחת והבעל רצה לפטר עצמו מן ההשבון באמרו דבמקרה כזה שאינה מיתה טבעית אין בו חייוב השבון ועמדה ונסע"ת שאלה זו לפני מי שגדול ה' עבודת השם בסי' ל"ב והאריך לזכותו לבעל מטעם קי"ל ואף דאיכא בכתובה שבועה ורבים מהפוס' ס"ל דבס' שבועה ל"א קי"ל ירד להצילו גם מזה יעו"ש. ועוד לו שם בסי' ג"ל על כיוצא בזה באשה שנהרגה במקרה ע"י בחינת קנה השריפה ולא הניחה זש"ק ומר קפטר את הבעל מההשבון יעוש"ב ושוב ראיתי לה' שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י דאיהו הוה מארי דעובדא שעליו נשאל ה' ע"הש בסי' ל"ב וגם מני"ר האריך הרחיב בזה רח"ב רח"ב ע"כ פרט ופרט והעלה דפטור לגמרי ואף אם יש בדבר מחלוקת יכו"ל קי"ל ואף לדידן דכתבינן בכתובות שבועה, ובהסכמה עלה אתו עמו מו"הר הגאון מהרא"ק ז"ל כמ"ש שם באורך וע' לעיל אות כ"ו:

מ"ג שם בהגה אבל אם המירו דתם לע"ז א"ץ להחזיר ויש להתיישב בדבר. יסוד הדין הוא מפ"וכ סי' רס"ז שנסתפק בזה ולכן כתב מור"ם דיש להתיישב וכמ"ש הח"מ וב"ש ושם אתה רואה דנדון מוהר"אי היה בהתנה בפי' שאם תמות תחזיר הנדן ליורשיה ובצד זה פטרו דאאונסא כי האי לא התנה אלא דמצד התקנה נסתפק ובכן אם יבא מעשה לפנינו נראה דאין מוציאין מן הבעל מספק, אבל ראיתי להרדב"ז בחדשות ח"א סי' תקצ"ז שנשאל על ר' שנשא אשה כמנהג דמשק שאם תמות בלתי זש"ק שיירשו יורשיה חצי כתו' והמירה האשה ומתה בהמרתה ויורשיה באים לחלק והבעל אומר דכיון שהמירה הוא רוצה לחזר לדין תורה שהבעל יורש את אשתו והשיב דהדין עם יורשי האשה דכל תנאי שבממון קיים ולא בשביל המרתה הפסידו יורשיה את זכותם י"ש ולא עלה על דל שפתיו דברי מוהרא"י בפסקיו הנ"ל וצ"י וע' עבודת השם שם:

מ"ד אין חילוק בזה בין היכא דכתוב בכתובה לשון אם תמות האשה בלי זש"ק להיכא דכתוב אם תפטר או תעדר ה' עבודת השם שם ודלא כהרב תשובה מאהבה שרצה לחלק בזה:

סימן קיט

א ס"ג לא יגרש אדם אשתו א' וכו'. ע' להכנה"ג בי"וד סי' רל"ט הג"הט ס"ק ל"ב שכתב שאינו אלא עצה טובה אבל אין כאן איסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן. ומוה"רי כולי בהגהותיו לס' משנ"ל פי"וד מה"ג הכ"א אחר שהרבה עליו רעים תמה עליהם דמהש"ס מוכח דאיכא איסור דאור'יתא ופשפש ולו' מצא כן בדברי הראשונים וכתב דלכל הפחות איסו' דאורייתא ליכא ע"ע וה' ארעא דרבנן אות קמ"ו ה"ד. ומדברי הב"ש בס"קב מבואר דס"ל דאסור מ"הת וע' יד"א סק"ט וע' בס' ידי דוד סי' ג' ד"ה ע"ג שכתב משם ה' חק"ל ביו"ד ח"ג דמ"ב שכתב על הכנה"ג דאין דבריו נכונים וע"ע חיים ושלום ח"א סי' א' ד"ח ע"ב:

ב איסור זה אינו אלא בנשואה אבל בארוסה יכול לגרשה כדי ליקח נאה הימנה. כנה"ג הג"הט סק"ג בשם מוהרשד"ם וע' יד"א סק"ג דרבים לוחמים עליו וע' אמרות טהורות דהסכים כן פ"ת סק"ב, מאמר מרדכי בחידו' לגיטין דר"י. וה' ידי דוד שם הסכים להחמיר כהחולקים על מוהרש"דם ובא רעהו ה' מוהר"ר ב"ח שם בסי' ד' וכתב דיש להתיר מטעם ס"ס י"ש, ג שם ש"ע אא"כ מצא בה ערות דבר. לכאורה משמע דפסק כס' ב"ש ע' להג"פ סק"ה שנרגש מזה וכתב דהיינו כשיטת הטור דס"ל דבזיווג א' לא נחלקו אלא דוקא בזיווג ב' ואזיל בשיטת הרא"ם דנקטינן כהטור דהוא בתרא וע' כנה"ג הג"הט סק"ו וכ"ד הפר"ח, וע' ב"ש סק"ב דיישב דברי מרן דגם בזיווג א' לא יגרש לב"ה משום דמזבח מוריד

עליו דמעות אבל משום דבר יגרש וע' אמרות טהורות מ"ש ע"ד ובס' מא"מר בחידו' לגיטין דר"ח ע"ד וע"ע בס' שערי רחמים א"הע סי' ח"י מ"ש ע"ד הג"פ הנ"ל ירך אברהם א"הע סי' ך:

ד נהירנא מזה כמה שנים שראיתי למוה"רם אלגאבה ז"ל בהגהותיו שבס"ס טל אורות שהקשה לו חכם א' אשכנזי לס' ב"ש דס"ל דאינו יכול לגרש את אשתו א"אכ מצא בה ערות דבר היכי משכחת לה לדידיה מחזיר גרושתו ואינה אסורה לחזר אליו מטעם דאסורה לבעל ואיני זוכר מה יישב (הן עתה בא לידי ס' טל אורות ושם אתה רואה בקונט' חזקת קרקעות די"ז ע"ד שבקש ליישב דמיירי בארוסה וקהדר ביה דלמ"ד דגם בארוסה אסור מה יענה ומכח זה תמה על ה' חי"דא בס' פני דוד שיישב כן עי"ד) אך מאז באנו לדבר הזה נזרקה מפינו דמשכחת לה בשנתגרשו מדעת שניהם דבכי הא לא נחלקו ב"ש וב"ה וכס' האגודה שהביא מו"רם פה. ועתה אנכי הרואה דשל כת הקודמין היא זו שהקשו אותה בסיגנון אחר:

שא נא עיניך וראה להתוס' בסוגיין ד"ץ ע"א ד"ה מה להלן כתבו דלירוש' פריך דלס' ב"ש דיליף מג"ש דדבר דבר מה להלן בעדים אף כאן בעדים לפ"ז אמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעצה אשר שלחה לשוב לקחתה תיפ"ול דבלא"ה אסור להחזיר סוטתו ומשני לעבר עליו בב' לאוין. והרש"בא בתשו' ח"א סי' תק"נז כתב דמ"ש בש"ס מה להלן בעדים לאו בעדים ממש קאמר דא"כ למה הוצרך הכתוב לומר לא יוכל והלא אסורה היא לו וחייב לגרשה לכתחי' וכו' אלא הכי קאמרי ב"ש כ"ז שמצא בה דברים מכוערים בב' עדים מצוה לגרשה וכו' והק' עליו ה' אמרות טהורות בדק"כב ע"א דדבריו תמוהים ובירוש' כבר תירצו לעבר עליו בב' לאוין ויישב דגירסת התו' בש"ס דילן היתה מה להלן בעדים ברורים ולכן הוצרכו להה"א דהירוש' אבל לגירסתינו הירוש' פליג חת"ד דלתלמו' דידן בעדים שאינם בדורים דהיינו אפי' עדי כיעור סגי עי"ד. והמעיין יראה דאף לפי דעת הירוש' עדיין מוכרחים אנו לתרץ כמ"ש דאילו לפי דבריהם ליכא מחזיר גרושתו בעולם כל שגרשה ע"כ אך לדעת הרש"בא יכול להיות אף כשגרשה בע"כ רק דהיה בעדי כיעור ודוק. אלא דנשאר לנו להבין מדוע לא תירצו בירוש' דקרא דלא יוכל מיירי בשנתגרשו מדעת שניהם וכנז':

שוב אחר החיפוש מצאתי להגאון נודע ביאודה בס' דורש לציון דרוש ו' דכ"א ע"א שהביא הירושל' הנז' והקשה עליו דבסוטה גופא לא ידעינן איסורה כ"א ממחזיר גרושתו ויישב בדרך חריפות ושוב הקשה לס' ב"ש גרושה דאסר רחמנא בכהן ל"ל הא בלא"ה אסורה משום זונה וכאן לא שייך למימר לעבר עליו בב' לאוין וכמו שהאריך

הרב שם עי"ד וכתב עליו מר בריה הגאון מוהרש"ל וז"ל ע' בנוד"ב מ"ב א"הע סי' קכ"ט הארכתי ליישב קו' א"א הגאון דע"כ ל"פ ב"ש וב"ה אלא היכא שמגרשה בע"כ אבל כשמגרשה מרצונה גם לב"ש לא צריך וא"כ שפיר איצטריך קרא לאסר גרושה לכהן היכא שגרשה מרצונה וליכא ערות דבר אמנם בירוש' מקשה שפיר וכו' דליכא לאוקומי כשמגרשה מרצונה הואיל וקרא הנאמר במחזיר גרושתו לא משתעי בהכי ועיקר לאו דמחזיר גרושתו נאמר בהאי קרא דכי מצא בה ע"ד ולב"ש בלא"ה אסורה עליו משום סוטה שנבעלה משא"כ בגרושה לכהן נאמר זה הלאו בפ"ע שפיר יש לאוקומי כשגרשה מרצונה וכו' יעו"ש אורו עיני ונתיישב הכל על מכונו דבעלמא כל היכא דקחזינן דמתנו רבנן דינין והלכות במחזיר גרושתו היינו היכא דנתגרשה מדעת שניהם רק דקרא דלא יוכל לא מצינן לאקומי בהכי וכמ"ש הרב ודו"ק:

ה ס"ו בהגה ר"ג החרים שלא לגרש אשה שלא מדעתה. חרגמ"ה הוא אפי' בארוסה. כנה"ג הג"הט ס"ק ל"ד משם מוהרשד"ם, יד"א הגה"ט ס"ק כ"ח, ומרן לעיל סי' א' לענין לישא אשה על אשתו כתב דבארוסה לא החרים רגמ"ה, וע' בתשו' שהשבתי בסיון התרס"ח. וע' בני אברהם ח"הע סי' ל"ד דהתיר ע"י ס"ס. אלא דעמד על מנהג קושטא שבעת השידוכין משביעין לחתן בנוסח זה שלא לקדש ושלא לסבל שום אשה כא לזו ועכשיו יתן לה סבלונות כמנהג העיר וכשתכנס לחופה תתן לה קידושי תורה נמצא דמושבע ועומד לקדשה ואיך יוכל לגרשה בע"כ ועפ"ז אסיק דאם למאי דביני ביני רוצה לגרשה בע"כ דיכול דיש לפרש דאע"ג דהשבועה היא לקדשה בקידושי תורה ה"ד אם יכנס עמה לחופה שלא יעלה על דעתו לכנסה בדרך סבלונות אבל כל שלא נכנס עמה לחופה אינו חייב לקדשה קידושי תורה ודלא כמוהר"י קצבי בס' בני משה סי' כ"א יעי"ש בדצ"ד וע"ע לו בסי' ט"ל:

ו וס"ז ש"ע מי שגרש אשתו מן הנישואין לא תדור עמו בחצר, ע' ח"מ וב"ש כנה"ג הגהב"י ס"ק ט"ז. יד"א סקי"ו כי שם נקבצו באו ס' המתירין והאוסרין על ידי שדרים שם בנ"א, וגם ס' הפוס' דס"ל דאעיקרא איסור זה אינו אלא מדרבנן ע"ע וע' לרד"ק האחרון בס' ידי דוד סי' ק"א שנשאל על ב' אחים שותפים בחצר עם בתים ואחר שנתחתנו חזרו ונתפרדו אי מותרת האשה לדור בדירה האמצעית עם אביה כיון שהמגרש דר בדיוטא העליונה עם אביו ואחר שאסף וקבץ הפוס' המדברים בענין זה העלה להתיר אי מטעם דהוי מלתא דרבנן ואי מכח ס"ס והסכימו עמו שני המאורות הגדולים מוהר"א גאטינייו ומוהר"ד יוסף ז"ל רק היכא דהאשה אין לה בית מנוס רק בית אביה ורמה ובענין כזה יש להתיר יעו"ש:

א ס"א ש"ע נהגו כשהבעל מצוי שיתן לו הקלף והדיו, אף בגט מומר נמי עבדינן כתקנתא בהקנאת סופר לבעל ומהבעל לסופר אח"ך וע' מטה לחם סי' מ"ה:
ב בהגה וי"א דאף הקולמוס וכו'. ט' יד"א הגהב"י סק"ט ירך אברהם סי' כ"א:
ג שם תקנו חכמים שהאשה תתן שכר הסופר וכו' ע' פ"ת ססק"ב מ"ש מטם ה' תורת גטין היכא דאבי הבעל או האשה נתפשרו עם הסופר וע' שדי חמד סי' ט"ו או"ד. משה לחם סי' ט"ל. מז"הג של סי' ע"ג:
ד ס"ג ש"ע שיהו העדים מכירים ויודעים שזה פ' ואשתו פ', עמ"ש במז"הג שלי סי' ע"ה:
ה שם בהגה וכל שהוחזקו ל"י בעיר אין חוששין וכו'. אחר דבגמרא לא האמינו למגרש בשבועה רק בהוחזק ל"י או ע"פ ע"א הא לא"ה חיישינן לזייופא קרוב לומר שאפי' נשבע לא מהימן כל דלית כאן חדא מתרתי דוגמת מ"ש הרמ"בן בתשו' סי' ק"כ שהחשוד על הדבר אינו נאמן אפי' בשבו' א"כ נאמר ה"ה בנ"ד אחר דהיא מושבע מה"ס שלא לעשות זייופא ועל הכל באיסור ערוה החמו' וע"כז חיישינן במתני' לזייופא' ואין כותבין אא"כ מכירין ח"כ אחר דחיישינן בהך מלתא אפי' בשבו' לא נאמינהו. משפט צדק ח"ג סי' ד די"ג ע"ג:
ו שם בהגה ושם אביו נהגו לכתב על פי עצמו. מעשה היה באיש ואשה שבאו להתגרש והאשה הראתה שטר כתובתה לפנינו שנכתב שם בעלה בנימן וואלפ בר יהושע והמתגרשת אומרת שמעולם לא הכירה לאבי בעלה רק מפי בעלה שמעה כמה פעמים ששם אביו יהושע, אך הבעל מכחיש ואומר ששם אביו בנימן ושמו זאב ושהכתובה נכתבה בט"ס ואשה אחת מעידה על שם אבי הבעל שהוא בנימן אין המתגרשת נאמנת ולא אזלינן בתר הכתובה וצריך לכתב בזה ב' גטין מספק והגט שנכתב שם השני יתנוהו בתחי' כי הוא העיקר. תשו' מוה"רם זיסקנד רוטונבורג (הנדפסות בס' תק"ו) סי' כ"ד:
ז מעשה היה באיש שנסע למרחקים ועקבותיו לא נודעו ובא איש אחד והגיד שראהו במקום פ' וכמשמעו קרובי האשה כן שלחו אחריו לראות הישנו שם האיש הנז' ולעכבו עד שיתן גט ושלחו מתם דכבר מצאוהו אך הוא מכחיש היות בעלה של פ' והוציאו צורת פניו שלו בדפוס הנקרא פורטריט וכשראו במקום האשה הצורה הנז' העידו כמה עדים דאיהו ניהו פ' בעל האשה הנז' וגם האשה עצמה אמרה דזהו בעלה בלי ספק אי סמכינן עז ליטול ממנו גט לאשתו דהוא מן הנמנע לילך שם עדים ולהכיר. צדד להקל במקום עיגון ה' מוהר"חם ז"ל בס' מטה לחם סי' ל' באשר איכא ג"ך עדות שיבר עמו פנים בפנים עי"ש:

ח ס"ד ש"ע ולכתחילה יאמר לסופר לפני העדים. ע' ג"פ ס"ק כ"ב בטעם הדבר וע' ישמח לב ח"ב סי' ד' ובספרו מטה נלחם סי' ך' אות ז':

ט שם אפי' אמר לב"ד תנו גט לאשתי לא יאמרו לסופר וכו'. באומר כתבו ותנו אם יכולין לחתום במחלו' הוא שנוי ע' פר"ח ג"פ ס"ק כ"ה. יד"א הגה"בי סק"לה, פרי האדמה ח"ד די"ב. מכתם לדוד סי' י"א דק"סד: י ס"ה ש"ע אפילו כתב בכתב ידו לסופר וכו' לא יכתבו וכו'. ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ל"ב. יד"א ס"ק כ"ד דהביא מחלוקת האחרונים אי יש צד להקל במקום עיגון. ובס"ק כ"ח כתב משם ה' בני משה סי' ס"ב דע"כ לא נחלקו אלא בשכתב בכת"י לבד ולא דבר בפיו אבל אם אומר בפירוש בפני עדים אני מרשה את פ' הסופר שיכתב ואת פ"ופ שיחתמו וכתבו העדים כתב מזה ובא מקויים באשרתא דדייני איפשר לעשותו סניף להקל עי"ד וע' פ"ת סקי"ח שהביא כן משם הג' מוה"רם מבריסק וסיים דלמעשה צע"ר בקבוץ חכמים. וע' שדי חמד מע' גט סי' ט"ז אות ל"ג שכתב משם הגאון ש"ומ ח"א סי' מ"ט דהתיר במקום עיגון אף בלתי שיאמר בפיו כן בפני עדים עי"ד ובס' דברי מרדכי (לורייא) הנד"מ בסי' ב"ך כתב משם תשו' דברי חיים סי' פ"ו שמביא מכמה ש"ות שכן נעשה מעשה בהסכמת גדולי הדור וביותר מזה תמצא בס' משכ"ה מע' גימל אות נ"ח דבמקום עיגון יש להתיר אפי' לכתחילה לצוות לסופר שיכתב ולעדים שיחתומו ורמז לעיין בס' שער המים סי' י"ב שכתב להתיר בכעין זו י"ש. וע' לגדול הדור האחרון מוהר"ח מנחם ז"ל בס' מטה לחם סי' ל' שבא מעשה לידו במומר ועשה מעשה ע"פ התקנה הנז' ואת העודף והיינו שילך המגרש לפני ג' כשרים ויאמר לפניהם בפיו איך הוא נותן רשות לסופר פ' לכתב לשמו ולשם אשתו גט כשר וכו' וכן הוא ממנה לשליח פ' שיתן הגט ליד אשתו וכו' וישלחו האיגרת מהעיר שהבעל שם למקום האשה דבפניהם ביטא הבעל את כל האמור ואח"ך יכתב המגרש לסופר ולעדים דמינה אותם בפני ג' ושהם יהיו עדי חתימה ויעשו הכל כמדובר וכו' עי"ד ונוסח הגט שצריך לכתב אנא פב"פ וכל שום מבלי שיכתב העומד היום וגם כלפי דידה לח נכתב העומדת היום כאן ונראה דהיה כאן שמיטת הקולמוס על העדים שצריך שגם העדים ימנה אותם בפני ג' שכן היתה עיקר התקנה וע"ע לו בסי' ל"בי"א ס"ז ש"ע אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וכו'. ע' ח"מ סק"ט. פתחי תשובה סקי"ט ובס' מטה לחם סי' ך' או"ה מה שהביא משם ס' תועפות ראם אשכנזי ומ"ש ע"ד:

סימן קכא

א ס"ב ש"ע היה בריא בשעה שצוה לכותבו וכו' אם הוא חולי דסמי בידן פסול ואם לאו אינו גט הרב פני יהושע בשיטתו לגטין על ד"ע ע"ב כתב דכיון דאמר קרא וכתב

ונתן בעינן שיהא בשעת כתיבה ראוי לנתינה. מוה"רח ראפאפורט בתשו' בית אברהם (אשכנזי) כתב עליו שאין ממש בדברים אלו דיושב ודורש כמשה מפי הגבורה שלא נמצא דבר זה בשום פוסק ראשון או אחרון וה"ד הג' בע"ס פמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל כ"ג דט"ל (גם הי"א בהג"הט סק"ב רמזם) וכתב שהוא מצא לה' המבי"ט בקרית ספר בה' גירושין פ"ג ה"ו שכתב כדברי הפנ"י. ומ"מ אף לדברי הפנ"י אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא דרשה גמו' דהא הסכימו האחרונים דלדעת הרמב"ם אין פיסולו אלא מדרבנן ע' ב"ח ח"מ ב"ש. פר"ח ג"פ וי"א הגב"י סק"ב ואף לדעת הטור יש מהפוס' דס"ל דמ"ש הטור אינו כלום היינו מדרבנן ע' לה' אמרות טהורות שפיר' כן דברי הטור הגם שדבריו הן הנה היפך הרב הלבוש שכתב להדייא אינו כלום ובטל לגמרי כאילו לא נכתב. ואי איפשר דדרשא זאת תהיה מן התורה דבעינן שיהא ראוי לנתינה בשעת כתיבה וק"ל, ועל מ"ש ה' ב"ש לקמן בסק"ה דאם לא היה שפוי בשעת כתיבה וכו' ואם לא היה שפוי בעת הנתינה גם הטור יודה, הגאון שושנת העמקים שם כתב דדברים אלו לא זכה להבינם ושיש ט"ס בדברי הב"ש וצ"ל גם הרמב"ם יודה עי"ש:

ב שם בהגה אבל לאחר שנתרפא כותבין ונותנין וכו'. לקמן בסי' קכ"ד אמרינן דכתב על קרן הפרה וקצץ פסול מ"הת משום דא"ק וכתב ונתן שאינו מחוסר אלא נתינה ולא מחוסר קציצה ואמאי לא נדרש כן גבי גט אם נשתטה בשעת כתיבה אף שהיה שפוי בשעת אמירה מ"מ בעינן שלא יהא מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה כלום וזה מחוסר רפואה הוא דאם שיטה בשעת נתינה בטל מ"הת לדעת הטור אף שהיה שפוי בעת ציוויו וכו', הג' שושנת העמקים שם, ואני הדל כאפס וכאין נחשב לפני גדולת תורתו תמיהא לי מילתא טובא. דמה ענין זה אצל וזה דע"כ ל"א שלא יהא מחוסר דבר בין כתיבה לנתינה אלא בגופו של גט דכל שלא נקצץ מקודם הוי מחוסר מעשה בגופו של גט ובעינן שלא יחסר דבר בין כתיבה לנתינה אבל בגופו של מגרש דנחלה בנתיים זה לא מקרי מחוסר מעשה דלא הוי בגופו של גט. ואף למה שאכתב לקמן בסי' קכ"ט דנחלקו הפוס' בשינוי שם המגרש או המתגרשת בין כתיבה לנתינה אי הוי מחוס' מעשה אינו דומה לזה דהתם עיקר המשא ומתן הוי על השמות הכתובים בגט דהוי תורף הגט והיינו על הכתיבה ולכן לס' איזה פוסק חשיב מחוסר מעשה אבל הכא בגופו של גט אינו חסר כלום ובעבור זה לית לן למיחש למאי דביני ביני וצ"ע:

ג ס"ו ש"ע אבל אם נשא אשה כשהוא חרש וכו' מוציא אותה ברמיזה. ע' כנה"ג הגהב"י סקיו"ד ידיא ס"ק ט"ו מאמר מרדכי קריספין דקכ"ז ע"א: ד נוסח גט חרש ע' יד"א הגהב"י ס"ק כ"ב, פ"ת סק"ז ירים משה במפתח הליקוטים דס"ו ע"א, מטה לחם סי' ך' אות ט"ו:

ה נוסח גט לפקח שנשא חרשת ע' פ"ת לעיל ס' קי"ג סקי"ג, ירים משה שם משם ס' עבודת משא מטה לחם סי' מ"ז:

סימן קכב

א ס"א ש"ע אמר לסופר ולעדים לכתב ולחתם וכו' ע' בקונט' שבת אחים שבס' בני אברהם מה שחידש על סימן זה:

ב שם ש"ע שהיא נותן לכם רשות לכתב ולחתום גט מאחד ועד ק'. ע' לה' ג"פ בססק"ח שכתב דכן המנהג פשוט לצוות לסופר שיכתב מאחד ועד ק' אך נתרעם על אותם מסדרי גטין שאם נתקלקל הגט אומרים לבעל שיאמר לסופר פ"ב כתוב מאחד ועד ק' דלאו שפיר עבדי דרם באנו לחוש לס' מ"ד דאין ברירה לא היה להם לצוות כן ואפי' בגט א' לכן מי שיראה לחוש לזה צריך שיצוה על גט א' ואם יתקלקל יחזר ויצוה על גט אחר וכן בכל פעם ע"כ ומשטחיות דבריו מוכח דדעתו דאף בציווי ראשון לא יצוו רק על גט אחד וכן הבין בדברו ה' בני אברהם שם וכן הבין ה' גט מקושר בדמ"ח ע"א וכתב שמנהג ירושלם לצוות דוקא על גט אחד וכן הבין גם ה' לח"ש בדקמ"א ע"ג וכתב שכן ראוי לנהג ולאפוקי ממה שהביא ה' פ"ת בסק"ט משם ה' תו"ג שהבין בדברי הג"פ דקאי דוקא על ציווי ב' היכא שנתקלקל וכ"כ עוד הפעם בביאורו לסג"ר אות צ"ז. ומ"מ הגם שכל הפוסקים הנז' כתבו דכן ראוי לנהג אף בציווי א' אנן בדידן גרירנן אחר נוסח מסדרי הגט ועד אחרן מו"הר מיהרא"ק ז"ל בס"הג שלו סי' ן' שכתבו שיצוה הבעל לסופר ולעדים שיכתב ויחתמו מאחד ועד ק' אך אם יארע הדבר בציווי שני אז נכון לילך אחר עצת הפוסקים הנז' לצוות דוקא על גט אחר ודו"ק:

סימן קכג

א ס"א ש"ע הכל כשרים לכתב הגט חוץ מחמשה.

ע' בקונט' שבת אחים שבס' בני אברהם מה שפלפל בדין זה ומה שהעלה לענין דינא:

ב שם בהגה והבעל לכתחי' לא יכתב הגט בעצמו. הרב הלבוש נ"ט שיכול לקלקל אח"ך ולומר שלא כתבו לשמה וע' נ"ץ וטו"ז וע' עבודת השם סי' ל"ז דקפ"ז שהציע דבריהם ודעתו דלא חיישינן לערעור הבעל אלא היכא דאיכא ריעותא ושינוי בכתיבת הגט לפנינו יעו"ש:

ג אי בעינן שליחות בכתיבת הגט במחלוקת הוא שנוי בין הפוס' ע' ב"ש סק"א. יד"א הגהב"י סק"ו ז' שבת אחים שם מטה לחם ס' ל"ד וע' שדי חמד סי' א' אות ל"ח ול"ט:

ד ס"ה ש"ע הכותב גט בשבת ויוה"ך וכו'. האומר לשלוחו בשבת כתב גט למחר ותן לאשתי וכשהלך הבעל ביום הראשון כתב ונתן לה הגט כשר ול"א כל מלתא דלא מצי

עביד השתא לא מצי משוי שליח דכל שהזמן ממילא קאתי הוי שליחות ולא דמי לאומר לאחר שתתגרש מפ' תתקדשי לי דשמא לא יגרשנה בעלה וכו' ועוד דכאן אריא דרביץ עליה יום שבת לא חשיב כה"ג לא מצי עביד השתא וכו' הגאון בע"ס פמ"ג בס' שושנת העמקים כלל כ"ג דל"ח ע"ד: ה שם בהגה כתבו בזדון ביוה"ך ושבת ה"ז בטל מדאורייתא הגאון שושנת העמקים שם נתמרמר מאד ע"ד מור"ם דיוה"ך מאי שיאטיה הכא ולא מצינו שיהא מומר לכל התורה רק מחלל שבת ע' חולין ד"ד ויו"ד סי' ב' גם במ"ש דבטל מ"הת הביא משם המבי"ט בקרית ספר שכתב דמדרבנן הוא דפסול והרי לפי דברי הב"ש סק"ה אפי' מומר לחלל שבתות אינו אלא ספק שמא אין כותב לשמה והעלה דלדינא צ"ע יעו"ש ועמ"ש אני עני בחידו' ליו"ד סי' ב': ו שם בהגה ואין לגרש בלילה ע' חוקי חיים סי' מ"ט שבת אחים שבס' בני אברהם ד"ג ע"ג:

ז שם בהגה ולכן לאחר שהתפללו הקהל ערבית וכו'. גט שניתן ב"הש והתפללו אח"ך מנחה כשר. כנה"ג סי' ק"ול הגהב"י ס"ק ט"ז וע' ירים משה במז"הג סי' י"ג שצרף להתיר מכח ס"ס י"ש:

סימן קכד

א ס"ב ש"ע ועל העלין מסתמיות דברי מרן מבואר דעל כל העלין יוכל לכתב אפי' בדבר שאינו ש"ק, וע' כנ"הג הג"הט סק"א. וכתב הפר"ח בסק"ו ויו"ד דאע"פ שדעת הרמב"ם כן אין ראוי להורות כן היפך תוספתא שלימה אלא כס' רוב הפוס' והגט בטל. וע' למוהרד"פ בס' חסדי דוד על גטין דקו"ל ע"ב שיישב דעת הרמב"ם באמרו דהתוספתא מתנייא בפלוגתא דרי"הג ורבנן והרמב"ם פסק כרבנן והילכך הוי ספקא דדינא ונקטינן לחומרא וכמ"ש הג"פ ז"ל א"ד וכן הסכים בס' גט מקושר למוהרי"ץ דס"א ע"ג:

ב שם ומוסר לה העבד והפרה. ע' פר"ח סק"ח ג"פ סקיא חסדי דוד דקו"ל ע"ג:

ג שם ואם כתב וחתך ונתן לה אינו גט דבעינן שלא תהא קציצה בין כתיבה לחתימה. ע' מ"ש אני הדל לעיל בסי' קכ"א ע"ד מור"ם דס"ב וע' להגאון חק"ל בא"הע סי' מ"ח כמה אר'כן הוא בענין זה והמסתעף:

ד טעה וכתב בגט תיבא יתרה והניחה עד שגמר כתיבת הגט על דעת לקוצצה ולהניח הנקב פסול הגט דהו"ל מחוסר קציצה בין כתיבה לחתימה. ה' חק"ל שם מדקי"ב ואילך, וכ"כ ה' פאת ים בדנ"ט ע"ד כפי מה שה"ד הרב שמעון פסק ז"ל בכ"י ומר ניהו עבד עובדא להכשיר כשקצץ קודם כתיבה להלן. אמנם מדברי הגאון שמחת יו"ט בסי' י"ג דנ"ג מתבאר דאין כאן בית מיחוש שכתב דע"כ ל"א דכל שמחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה ל"מ אלא דוקא היכא דמחוסר מעשה דמבחוץ כעין חסרון קציצה והקנאה

שאינן באין לתקן מעשה הכתיבה דבכתיבה ליכא שום חסרון דכבר נכתב כדין משא"כ כשנכתב איזה פיסול בגט דהמעשה ותיקון אשר הוא עושה במחיקה וכיוצא בין כתיבה לנתינה לא נכתב וכמעשה התיקון נגמרת מעשה הכתיבה לגמרי ואכתי ליכא אלא מעשה הכתיבה והנתינה לבד וכו' א"ד ז"ל ואיפשר לדחק ולומר דבנדון החק"ל והפא"י יודה גם ה' שמחת יו"ט כיון דתיבה זאת היותרת אינה נצרכת לגט ובכי הא אע"ג דהוא בא לתקן מעשה הכתיבה מ"מ מחוסר מעשה מקרי וה"ז דומה למ"ש מרן בסמוך ס"ג אם טעה הסופר לאחר שכתב קצתו וכו'. וחידושו של ה' שמחת יו"ט היה יהיה בפיסול שצריך תיקון מחיקה או תליה. אלא דבעיקר חילוקו של ה' שמחת יו"ט יש לנו מקום ללו"ן וכמו שראה תראה להלן בסי' קכ"ה על סט"ז בס"ד העוד לנו בסי' קכ"ט על ס"ב:

ה כל שמן התורה קרינן ביה וכתב ונתן ואינו מחוסר שום מעשה רק מדרבנן מחוסר מעשה לית לן בה. ה' שמחת יו"ט שם:

ו ס"ג בהגה כתבו על ספר אע"פ שיש בו עניינים אחרים ונתן לו הכל כשר. ע' ג"פ סק"ך. יד"א הגה"ט סק"ח חק"ל סי' מ"ח דק"י מ"ש בזה ואסקי דלענין דינא הדין דין אמת:

ז ע"כ לא הכשירו הגט אע"פ שיש בו עניינים אחרים רק היכא דנוסח הגט כתוב לעצמו מבלי הפסק בנתיים אבל היכא דבתוך נוסח הגט כתב ענין אחר וחזר לענין הגט איכא למימר דפסול אי"ד ל"ש, נסתפק בזה החק"ל שם והעלה דהדבר צ"ת עי"ד:

ח ס"ד ש"ע אין כותבין גט במחובר וכו' דבעינן ונתן בידה טעם זה כתבוהו הראשונים הרא"ש והטור. אלא דבב"י הביא משם הרש"בא דכתב עוד טעם הירוש' דאקרי ספר וע' ג"פ ס"ק א"ך. יד"א הג"הט סקי"ו וע' חסדי דוד על גטין דקו"ל ע"ג דהכריע מסוגייא דר"פ הזורק דהש"ס לא דריש ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד וכתב דהאחרו' עבדי עיקר מהך טעמא דנתינה מיד ליד בעינן והביא דברי הפ"מ וכתב דאישתמטיתיה מיניה סוגייא דפ' הזורק והעיקר כמ"ש הרש"בא בשם הירוש' עי"ד ותימא דטעם זה אינו מהאחרונים כי הוא מהראשונים הר"אש והטור וש"ע ומי שם פה לומר דאישתמיט מנייהו סוגייא דפ' הזורק. ואיפשר דאינהו מפרשי כפי' הריט"בא בחידו' לגטין דתרי ונתן בידה כתיבי ודוק כי קצרתי: ט ס"ט ש"ע לא יתננו לה עד שתתייבש הכתיבה והחתימה וכו' ואם נתנו לה בעוד הדייו לחה ע' ב"ש וע' לה' כפי אהרן בח"ב מא"הע סי' ז' כמה ארכן הוא בדין זה ובטעמים שכתבו הפוסקים ועמד ע"ד ה' ב"ש וע"ד ה' נחות דשא שכתב דגט שניתן עד שלא נתייבשו החתימות דהוא פסול וסתר כל ראייותיו והעלה דאם כבר ניתן כשר בשע"הד או במקום עיגון ואם היה האופן בחתימת העדים גם ה' נאות דשא יודה יש"ב וע' ישמח לב גאגין חא"ח סי' ד':

סימן קכה

א ס"ה ש"ע הקורע על העור תבנית וכו'. ע' פר"ח סק"ז מה שהק' על הה"מ. וע' חשדי דוד בביאורו על תוספתא דגטין דקל"ו ע"ב:

ב סט"ו ש"ע לא יהא בו שום טשטוש ולא יכתבנו על המחק, ע' מה שאכתב לקמן בסעיף י"ט:

ג כט"ו בהגה אם צריך לתקן אותיות כגון שלא היו נוגעים וכו' יתקנן קודם שיכתב כדמ"וי או לכל הפחות קודם חתימה. בטעמא דמילתא כתב הטו"ז והביאו הב"ש ס"ק כ"ה שלא יהיה מחוסר מעשה בין כת בה לנתינה. והג"פ בס"ק פ"ט כתב טעם אחר דתיבות כומו"י הם כמו ש"וק דשטרות והתם נמי צריך לתקן קודם ש"וק (וכמ"ש בח"מ סי' מ"ד) וכ"כ בס' פ"ת בסג"ר אות קנ"ה משם הג"מ (אשכנזי) דדחה טעם הטו"ז וכתב מדנפשיה כטעם ה' ג"פ עי"ד, וע"ע ג"פ סק"ע דהביא מתירים לתקן אותיות הצריכות פירוד או קצת תיקון אף לאחר כתיבה וחתימה אך לא כשאינן נוגעות כלל ע"ע, ומבואר מכל דברי הפוס' הנ"ל דהא דשרינן לתקן אחר כתיבת תיבות כדמ"וי או אפי' אחר חתימת העדים ה"ד היכא דהתיקון הוי ליותר נכון כגון להפריד האותיות או להאריך הווין אבל אם היה בו איזה טעות הפוסל את הגט מחמת חסרון או יתרון וכבר נכתב הגט ונחתם אף שעדיין לא ניתן ודאי דאינו יכול לתקנו אח"ך אי מטעם דנכתב ונחתם בפיסו' והוי הגט חספא בעלמא. ואי מטעם דהוי מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה:

ועל פי הבא"ר אדברה נא במה שראיתי לה' שמחת יו"ט בסי' י"ג דג"ן דהביא דברי ההג"א בפ' המביא תנין על הר"אש סי' כ"ד שכתב דמחק או תלוי שסבור הסופר לכתב כראוי וטעה והשמיט תיבה ותלאה ביני שיטי או שכתב תיבה יתרה ואח"ך מחקה אפי' מגופו של גט והחזירו למטה וקיימו כראוי כשר אבל אם נכתב בגט פיסול מדעת אפי' לאחר התורף אע"פ שחזר ומחקו פסול וכו' וסיים ה' שיו"ט וכתב וז"ל הרי מפרש דכל שלא נכתב הפיסול מדעת כי אם בטעות אף דמצד עצמו הגט פסול כל שתקנו אח"ך בשעת נתינה ש"ד דדוקא כשנכתב מדעת ל"מ תיקון וכו' דאם נאמר דבכה"ג פסיל מטעם דהוי מחוסר מעשה כדאמרן לענין מחובר שמחוסר קציצה וכו' א"כ תקשי לן גבי מתני' דהמגרש חוץ מפ' דאם כתבו בתוכו וחזר ומחקו דפסול ואמרי' בגמרא דאם כתבו קודם התורף פסול מן התורה אבל אחר התורף פסול מדרבנן ואם איתא אפי' אחר התורף אמאי לא מפסיל מ"הת כיון שמחוסר מחיקה בין כתיבה לנתינה וע"כ צריך לחלק דע"כ לא מפסיל בחסרון מעשה אלא כעין חסרון קציצה והקנאה שאינן באין לתקן מעשה הכתיבה וכו' משא"כ בנכתב איזה פיסול בתוך הגט דמעשה התיקון אשר הוא עושה

במחיקה וכיוצא בין כתיבה לנתינה לא חשיב מעשה אחר דבכלל מעשה הכתיבה היא להשלים כתיבתו שאותו הפיסול שנכתב בו חשיב כאילו לא נכתב כלל ובמעשה התיקון נגמרת מעשה הכתיבה לגמרי וכו' יעוש"ב:

ופליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל להבין אמרי קדוש דאחר התאבקי בעפרות זהב לו אמינא דהמציא לנו דין חדש היפך כל הפוס' וכסא וסמוכות שלו תמוהין דמה שהכריע מדברי הג"א איני רואה שום הכרעה ואדרבא מיניה תברא דהרב מכריז ואומר והחזירו למטה וקיימו כראוי וידוע דדרך החזרה מעניינו של שטר וקייומו הוא קודם תיבות כדמ"וי וכמ"ש לקמן ס"ט, וא"כ אין כאן חסרון מעשה בין כתיבה לנתינה דעדיין לא נגמרה הכתיבה וכן בההיא דכתב תנאי חוץ מפ' לאחר התורף דאמרו בש"ס גטין דפ"ה דפסול מדרבנן אע"פ שחזר ומחקו דגזרינן אטו קודם התורף מי הגיד לו דהמחיקה היתה לאחר כתיבה וחתימה כדי להוליד דין חדש ומי לא עסקינן שכתבו ומחקו וחזר וקיים המחק למטה קודם גמר הכתיבה וכפי הדין דקי"ל דהמחק צריך לקיימו כדלקמן סי"ט ואשמועינן הש"ס דאפ"ה פסול משום גזרה דכשנכתב קודם התורף ואז הוי נעשה בפיסול. סוף דבר לפי דעתי המעט הוא אין ראיה מהש"ס והג"א להוליד דין חדש אשר לא שערוהו הראשונים ודברי ה' שמחת יו"ט צע"ר בנפשי:

ד סי"ח ש"ע צריך שיהא הגט נקרא במקום נתינתו וכו' ע' ח"מ וב"ש. סקפ"ב. ובמוה"ג שלי סי' ס"ט הארכתי בזה בס"ד:

ה סי"ט ש"ע גט שנמחק בו אות או תיבה וכו' אם מטופס הגט ה"ז כשר. היינו אפי' בלי קיום מדהתנה אח"ך בתורף דבעינן קיום ומירי ג"ך אפי' ליתנו לכתחי' וכל זה מבואר בטור דכן היא הסכמת הפוס' לבד רבנו סעדיה דפוסל גם בטופס אם לא ע"י קיום והכנ"הג הגהב"י ס"ק ל"ב כתב דהר"אם ח"א סי' ס"ו הביא בשם הר"מה שמסכים לדברי ר' סעדיה י"ש ולפי זה מ"ש הטו"שע לעיל בס"טו ולא יכתבנו על המחק היינו לכתחי' דאפי' בטופס לכתחי' אינו ראוי לכותבו על המחק וכ"ש התורף אבל אם כתבו בטופס לא בעי קיום ובתורף בעי קיום וכמבו' בסעיף זה וכ"כ הג"פ על סעיף זה ס"ק פ"ו. וע"פז מ"ש הג"פ לעיל בס"קס משם הס"מג דאם אירע שכתב על המחק יקיימנו למטה ומשם הס"מק דאם קיימו כשר בדיעבד אם ניתן יעו"ש מיירי בתורף אבל בטופס א"צ קיום לכל הפוס' לבד ר' סעדיה והר"מה ולא מצינו דחשו לזה רבני האחרונים:

והוצרכתי לזה יען ראיתי להכנ"הג בהג'הט ס"ק י"ט עמ"ש הטור ולא יכתבנו על המחק שכתב משם התו"י סי' קנ"ד דאם כתבו ראוי לכתב גט אחר ע"כ ופניתי אני לראות דברי התו"י בשרשן ואחזה אנכי דהתם קאי באיש שגזם נגד אשתו לברח בלילה והוצרך

המירה לכתב גט זמן ויוד של תצביין היתה ויו ומחקה וכתב יוד ע"ע ולפי האמור יש לתמוה דכיון דהכתיבה היתה באות אחת של הטופס שנכתבה על המחק מה כל החרדה הזאת לכתב אחר במקום דכל הפוס' הכשירו בלי קיום ולא הצריכו לכתב אחר ואם ה' תו"י רצה לחוש לס' ר' סעדיה והר"מה לא הי"ל לסתם כ"כ מבלי הזכיר דבר זה ולכן אחר אלף מחילות מהכנ"הג ז"ל רוח אחרת אתי בכונת ה' תו"י דמה שכתב שראוי לכתב אחר לא היה בעבור שנכתב אות אחת מהטופס על המחק וז"ל הרב שם גם מה שמחקת אות אחת וכתבת עוד אחרת במקומה נהי שנמלטת מח"ת אבל מ"מ אין ראוי לעשות כן שהרי בע"הת כתב בהדייא שאין לכתב על המחק. גם אותם האותיות האחרות שהיו מלאות דיו וכו' והעברת היד עליהם להקל מעליהם הדייו נ"ל דלא טוב עשה משום דאותו הדיו או היה משנה צורת האות או לא היה משנה וכו' הו"ל ח"ת וכו' ואם לא היה מעלה צורת ראות כשהעכרת היד עליהן ונטשטשו ועוד חזרת וכתבת הרי אתה במקום כותב מטשטש ואין מן הדין לכתב טשטוש ולכן איעצך שע"כפ תחזר לכתב גט אחר ע"כ. הרי דבעבור שכתב על המחק לא כתב אלא דאין ראוי לעשות כן ומה שיעץ את הרב הפוסק לכתב אחר היינו בעבור שהיה כאן סוג אחר או ח"ת או סוג דטשטוש וחשש פן היה טשטוש שאינו יכול לקרותו דפסק מורם לקמן סו"סי כ"א דפסול והוא לכ"ע ע' ג"פ ס"ק ק"ה. ומעתה סרו מהר תלונותינו על ה' תו"י דלא זכר דברי ר' סעדיה כיון דלאו עליה קאי והעלינו בידינו דכל שהמחק הוא בטופס א"ץ קיום וכשר להנתן לכתחי' אפ' לס' ה' תו"י:

כי מן הבא' ת'ס אנכי על מה שראיתי להר"הג מוהר"חפ בס' חיים ושלום ח"ב סי' ל"ז דצ"ו ובס' גנזי חיים מע' גט אות מ"ט שבא מעשה לידו בסופר שכתב בדלא אנסנא חסר יוד וגרר הסמך וכתב היוד והסמך וע"ז נכנס בחששא זאת דכותב על המחק וכתב וז"ל מרן כתב דלא יכתוב על המחק ומבואר מדברי ה' תו"י סי' קכ"ד והביאו הכנ"הג דאם כתב על המחק ראוי לכתב גט אחר וכ"כ הרב"ח ס"ח ובס' נח"ץ ס"ק כ"ו ומבואר מתשו' ה' תו"י הנ"ל דאפי' מחק אות א' אין לכתב על המחק ואם כתב צריך גט אחר וכו' ולכן הוצרכנו לכתב אחר ויען לא היה שהות ביום לכתב ב' גטין בשביל הנקודה לכן זאת עשינו לכתב גט אחר בלתי נקודה וכו' י"ש. וכנראה שלא הביטה עין הרב בדברי ה' תו"י בשרשן וסמך על העתקת הכנ"הג ובעבור זה כתב והחריד חרדה לכתב אחר ונכנס בדוחק אחר בעבור הנקודה כי אילו היה רואה דברי ה' תו"י בשרשן איפשר דהיה מפרשם כדברי, וס' ב"ח ונ"ץ שציין אינם נמצאים אצלי אך ברור לי דאינהו מיירו כשהמחק היה בתורף דצריך קיום וכדי שלא לעשות קיום הצריכו לכתב גט אחר אך

בטופס גם אינהו מודו וכדבר האמור הגם הלום ראיתי אחרי רואי לה' חק"ל ז"ל בא"הע סי' מ"ט דאחר שההריך הרבה בפי' דברי מרן אלה דמה נקרא מחק וכתב דיש בזה ג' סוגין והביא דיש מן הפוס' ראשונים דס"ל דבכל מחק בלי קייום פסול זו הלכה העלה להקל בטופס אפי' בלתי קייום יעו"ש בד"קיז ע"ד ופליאה הוא בעיני על מוהר'חפ זל דנעלמו ממנו דברי מז"ה שו"ר לה' שדי חמד במע' גט סי' ט"ז אות כ"ד שבתחי' כתב להכשיר בשופי וליתן הגט לכתחי' היכא דנכתבה אות מהטופס על המחק ואף שלא במ"קע ושוב הביא משם ה' ישמח לב ח"ב סי' כ"ח שהביא בענין זה מחלוקת בין רבני האחרונים והעלה לפסל. ובהביטי דברי ה' יש"מל בשרשן חזה הוית דעיקר לימודו הנה זה בא על נדון ה' גנז"ח ואחר שתמה על דבריו ככל הנז' והביא שה' מוהר"י לחמי וה' פאת ים עשו מעשה להקל החזיק במעוז דברי מוהר'חפ מדברי ה' ברכת המים די"וד ע"ד דהבין בדברי הס"מג והס"מק שכתבו דאפי' בדיעבד שתקנו וקיימו לא ינתן לכתחי' דה"ה בטופס (ודלא כמ"ש א"ה לעיל) ושגם התוס' ס"ל דאפי' בטופס אין המחקים כשרים בגט אלא ע"י קיום ומכח זה עשה מעשה להצריך גט אחר אפי' בטופס יעו"ש ויש לתמוה עליו דלא בא בפיו תשו' הח"קל הנז' וע' לה' שד"ח שם שכתב דבשע"הד ודאי דכשר ליתנו לכתחי' י"ש וזו אינה צריכה לפנים: ו שם ש"ע ואם הוא מן התורף אינו גט. ראה זה מצאתי בס' ש"הג למוהר"א מוטל דפ"ח ע"ב בשם לאה וז"ל לאה שנכתבה בב' אלפין והוא שע'הד יגרר הסופר אלף אחרונה ויעשה הא וכן אם נכתב לאה בב' ההין והוא שע"הד יגרר הסופר הא אחרונה ויעשנה אלף ע"כ. ולפום ריהטא הדבר ק' מאד איך התיר בלתי קיום בכתיבת השם על המחק שהוא מן התורף והרי כתב הרש"בא בסי' תקצ"ח על נד"ז ממש והביאו הרב"י על גט שכתוב בו יצחק בן אברהם ותיבת אברהם על המחק ואינו מקויים שהגט הוא פסול דכיון דאמר בן אברהם מכלל שמו הוא זה וה"ה כאילו כתב שמו על המחק ע"כ. ואף אם נאמר דשע"הד דכתב הרב היינו שא"א להשיג ממנו גט אחר והו"ל מק"ע עכ"ז לא הכשירו בדיעבד רק ע"י קיום או בלתי קיום ע"י שיביא עדי מסירה לפנינו בעת שתנשא יעו' בס' ב"ש ס"ק ב"ך ג"פ סק"ס, פר"ח ס"ק ל"ז ובדברי קדשו לא בא שום תנאי ע"ז לא קיום ולא עדי מסי' שיבאו לפנינו בעת נישואין:

ואחשבה ליישב ע"פ מ"ש ה' גט מקושר בסי' כ"ה אות מ"ט דבזמן הזה שנהגו שהרב המסדר גונז הגט ואינו נותנו ביד האשה ואם יצטרך לראיה שנתגרשה נותנים לה מעב"ד א"כ יש לנו לומר דיוכל לכתב על המחק כיון שהגט נשאר בב"ד ואין שום חשש בדבר לומר שמא ימותו עדי מסירה ולא יניחוה לינשא כשרואין המחק וכו' ונמצא לפ"ז דאם

אירע בז"הז שום אות או תיבה בגט שנפלה בהן טיפת דייו שכ' הפוס' דאין למוחקה ולכתב על המחק ושאין להתיר אלא במק"ע לפי האמור אין חשש כלל בז"הז וכו' אלא דלא ראה לשום א' מהאחרו' שכ"כ ולא ידע למה ע"כ ומלבד דלא כ"כ אדרבא מצינו להיפך לאחרוני אחרונים דהחמירו גם בטופס וכמ"ש באות הקודמת והגם דמנהג קריעת הגט הוא קדום וכבר הזכירו הת"הד בסי' רל"ב, ולדידי חזי לי דזה טעמו של ה' מוה"רא מוטל דהכשיר הגם דלפי טע"ז יש להכשיר אפי' בלתי שע"הד לא רצה הרב להקל כ"כ, ואם כנים אנחנו בזה מצאנו ריע טוב להג"מ בחילוקו ובאמת דחילוק דמסתבר הוא וכן ראיתי לאחז"ר לה' חק"ל א"הע בסי' מ"ט דקי"ז ע"ב שכתב ע"ד הג"מ אלו דדברים של טעם הם והוא סניף גדול להקל בשאר צדדים ועוד לו שם בדקי"ח ע"א:

ז שם ש"ע ועכשיו נהגו להחמיר שלא לקיים מחק בגט ע' ג"פ סק"ק מ"ש בטעמא דמילתא משם ה' ב"ח ז"ל וע' חק"ל שם דקטו"ב ע"א:

ח טעה וכתב תיבה יתרה ומחק אותה והניח המקום פנוי וכתב לפניה כשר. מוהריק"ש בהגהותיו וע' ג"פ ס"ק צ"א. יד"א הגהט"ו ס"ק מ"א, חק"ל שם דקו"ו עג"ד:

ט ס"ך ש"ע גט שנמצא קרוע ש"ו ה"ז גט בטל. אפי' בטופס. כנה"ג הגה"ט ס"ק ב"ך משם מוהריק"א בתשו' דס"ט והיד"א בסקמ"ג הביא משם הרדב"ז ח"א סי' קפ"ה שכתב דזה מיירי בתורף וכ"כ הפר"ח בסק"מ:

י סנ"א ש"ע אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט בפניהם ה"ז כשר. לדעת הרשב"א בחידו' פ' המגרש דהטעם דמחק בשמות לא מהני קייום הוי מטעם שלא נכתב הגט לשמה גם בעדי מסירה לא מהני וע' בתשו' הרא"ם ח"ח סי' ס"ו מ"ש בשם הרמ"ה שהם נוטים קצת לדברי הרשב"א. חק"ל א"הע סי' מ"ח דקי"ג ע"א:

י"א שם ש"ע ויש מי שפוסל בקרוע ש"ו. זהו דעת הרשב"א דלא כהרמב"ם וע' להרשב"ץ בח"ב סי' קכ"ה על אשה שהוציאה גט לפנינו קרוע קב"ד שכתב דאם עדים העידו שנמסר בידה קודם קריעה אין בקריעה שנעשית לאחר מכן שום חשש עי"ש משמע דאם נקרע קודם נתינה אף שניתן ע"י עדי מסירה ל"מ והיינו כדעת הרשב"א ומן התימה איך פסק לדינו היפך דעת הרמב"ם דהוא מארי דאתריה. ואף גם זאת ראיתי להיד"א בהגה"ט ס"ק מ"ח דעמ"ש הטור בד"א בשהגט יוצא מתח"י וכו' כתב וכ"כ הרשב"ץ בח"ב סי' קכ"ה ולא ידעתי הבינהו דמדבריו מוכח דהרשב"ץ קאי בדעת הרמ"בם דמחלק בין איכא עדי מסי' לליכא ע"מ ולא כן אבי וכמ"ש. וע' להפר"ח שכתב דלענין דינא אין להקל בדבר אף במקום עיגון כסברת הרמב"ם ואף שנראה כן דעת ר"ח והר"ן בתשו' חדא דדברי הרשב"א נראין עיקר ועוד דלא יהא אלא ספק ספקא דאורייתא לקומ"ו גם ה' מוהרי"ע

בס' בית יאודה חא"הע סי' ט' רמזו הז"לא במע' גט כתב דאע"ג דנראה דעת הש"ע להלכה להקל כס' הרמב"ם שהרי הביא דעתו בסתם מ"מ הרי הפר"ח הביא דברי מרן עצמו בתשו' סי' ו' שכתב שיש לסמך אדברי הרשב"א במקום עונין דון מינה דשלא במק"ע אין להקל ע"ד:

י"ב היכא דנקרע ולא נכנס הקרע בין האותיות לכ"ע כשר ובנכנס הקרע בין האותיות ונשתנה האות מהתורף אף דאיכא עדי מסירה אינו גט שחין כאן כתב לא נחלקו הרשב"א והרמ"בם אלא היכא דנכנס הקרע תוך האות ולא נשתנה דלהרמב"ם כשר אם ניתן בעדי מסי' ולהרשב"א פסול אף אם ניתן בע"מ הפר"ח וכן הסכים ה' משא"מ בח"א חא"הע סי' ט"ו דקמ"ט ע"א. ואת זה תמיהני על ה' בית יאודה שם שנ"ד הוא בגט שנקרע לרחבו בכל הכתב ולא נשאר מחובר כ"א משני קצותיו בניר חלק של הגלייון שלמעלה ושלמטה והקרע הולך בתוך שם הבעל והזמן ותלה הדבר במחלוקת הרמב"ם והרשב"א ושוב העלה לפסל לכ"ע מטעם דנקרע בכל הכתב מן הקצה והוי כחלוק לב' וספר א' אמר רחמנא יעוש"ב וזוהי שקשה מאחר דעינו ראה דברי הפר"ח דבנקרעו האותיות לכ"ע פסול דהא הזכירו שם כמה פעמים למה זה הלך בדרך מרחוק משום ספר אחד וגם תלה במחלו' הרמב"ם והרשב"א והוא פלאי: י"ג בנקרעו האותיות במקום התורף דפסול צ"ע אם יש לו תקנה ע"י שידבק את הקרעים דבעינן וכתב ולא ודבק. ג"פ ס"ק ק"ב ומדברי הרדב"ז ח"א סי' קפ"ה נראה ברור דל"מ שכתב על גט שהיו בו קרעין וטשטושין ולא היה הפסד רק בטופס ולא בתורף ולקח נייר והדביקו מאחריו והכשירו בעבור שלא היה הקרע בשום אות י"ש מבואר דאם היה נכנס הקרע תוך האות לא היה מכשירו ע"י דבק ודין זה מבואר במו"רם בי"וד סי' פ"ר ס"א שכתב שאם נחלק שום אות ע"י קריעה פסולה ול"מ מה שמדבקו מאחוריו יעו"ש. וע' יד"א הגה"בי ס"ק מ"ב מה שרמז בזה ומה שהביא משם הפר"ח דבתורף אפי' דבק הקרעים לא מהני ובטופס ידבק הקרעים וינתן לכתחילה וה' עדו"בי סי' מ' כתב דדביקה מחוסר מעשה מקרי וכ"כ ה' חק"ל א"הע סי' מ"ח דק"ט ע"ג דיש לפסל מטע"ז וע"ש:

י"ד אם הקריעה היתה במקרה ע' יד"א ס"ק ט"ל ובמז"הג אשר לי סי' ג"ן אות י"ג שכתבתי משם פוסקים המתירין ליתנו לכתחילה אפי' בתורף. והן עתה ראיתי בס' יד יוסף הנ"דמ לא' מרבני גאליצייא בהשמטות דל"ז על מעשה שהיה בגט הנשלח ע"י שליח הולכה וקודם שמסר השליח הגט ליד האשה נקרע קצת והקרע עבר ונכנס לתוך ראש הלמד של אבי המגרש ונחלק הויו של הלמד מהד' ותינוק דל"ח ול"ט יודע לקרות הלמד ואחר שכתב השם אבי המגרש מקרי תורף ופוסל בו כל מה שפוסל בתורף העלה דהגט הוא

פסול ואין תקנה לדבק הקרעים ע"י דבק ואפי' אם כבר ניתן צריך גט אחר יעו"ש. ול"עד הוי חומרא יתרה דהא הקריעה לא היתה ש"ו והיתה במקרה כפי המובן ולא נשתנה האות נראה דש"ד אף לתנו לכתחילה ומה גם היכא דהוי ע"י שליח דלא יבצר מהיות שם עיגון. ואח"זר ראיתי למוהר"דפ בס' חסדי דוד לגטין בדק"מא די"ב שחלק על מוהר"אש וכתב דמדברי הרש"בא בחידו' לגטין מבואר דאף נתקרע ממילא פסול והעלה להחמיר יעו"ש מ"מ ה"ד בנקרע ש"ו דהוי כעין קרע ב"ד עש"ה:

סימן קכו

א ס"ח ש"ע יש נוסחי גטין וכו' גט שנכתב שלא לנוכח האשה דעת הרדב"ז לפסלו ורבים מהפוסקים חולקים עליו ע' כנה"ג הגה'טו סק"ד. פ"ת סקי"ד בשם הג"פ ס"ק ל"ו. וע' יד"א לעיל סי' קכ"ד הג"הטו סק"ח דלפי מה שפירש בדברי ה' בה"ע הוא דדעת הגאון בעל העיטור דגט שנכתב שלא לנוכח האשה היא ספק מגורשת, וע' חק"ל א"הע סי' מ"ח דק"י דחלק על היד"א ופירש דברי הבה"ע באופן אחר דדעתו להכשיר וע"ע יד"א סי' זה הגה"טו סקט"ז ולה' שדי חמד סי' ט"ז אות ל"ח מה שרמזו בזה:

ב ס"מ ש"ע נהגו לכתב מן שמי מן יומא דנן ולעלם ע' כס"א או"ד שהביא משם הלק"ט דג"ן ע"ב דבגט ע"י שליח יותר טוב לכתב מכי מטא גטא דנא לידיכי ולעלם, ואין כן הסכמת הרב הלק"ט למעשה דבח"א סי' ל"ב כתב דאין לשנות וכמו שהעתיק הז"לא בח"ג דקט"ו רמזו הפ"ת ואיהו גופיה בס' קול אליהו ח"ב חא"הע סי' ל' וע' בס' שערי רחמים א"הע ר"סי כ"א מ"ש ע"ד הלק"ט ולה' שמ"ח גאגין ז"ל בתשו' כי באה שם בסי' כ"ב:

ג סמ"א ש"ע צריך לכתב והרי את מותרת לכ"א. ע' פ"ת ס"ק מ"ד משם הנו"ב שאם כתב והרי את לכל אדם די להכשיר וע' מטה לחם סי' ך' או"ט מה שהשיב למאי דהוה ק' מדברי הרב המאירי בחידו' לנדרים יעו"ש: , ד סמ"ט ש"ע אם חיסר תיבה א' מהטופס לא נפסל בכך. הג"פ בס"ק ק"ה כתב דראה דזה מוסכם מכל הפוסקים אך הפר"ח לעיל בסי' קכ"ה ס"ק ט"ל כתב דהרמב"ם ורש"י והתוספות מפסלי ולכן לא תתגרש בו לכתחילה רק במקום עיגון, וע' חק"ל א"הע סי' מ"ח דקי"א וקי"ב מ"ש על דבריהם דדוקא לדעת רש"י נפסל וע"ע לו בסי' נ"א דקי"ט ע"ג וע' שדי חמד מע' גט סי' י"ז אות כ"ג:

ה שם בהגה וכ"ש אם חסר ויו ב' של וכדו וכתב וכד ע' יד"א הגהב"י ס"ק ע"ז שכתב משם הפוס' שט"ס נפל וצ"ל ויו ראשונה של וכדו ושמדברי מוהרי"בל אין נראה כן וע' פ"ת בסי' זה ס"ק מ"ט ובס"גר אות ק"ל שכתב משם הג"מ אשכנזי דודאי יש שינוי בחסרון ויו

ב' וע' בתשו' מוה"ר אראני הנ"דמ סי' פ"ה דגם הוא כתב דט"ס נפל וצ"ל ויו ראשונה וע' שדי חמד מע' גט סי י"ז אות כ"ג:

קכ"ז:

א ס"א ש"ע צריך לכתב זמן בגט. ע' יד"א הגה"בי סק"א ולמו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ב דס"ד ע"ע מ"ש ע"ד וע' בקונט' שבת אחים שבס' בני אברהם מן ד"ו ואילך מה שפלפל בכל סימן זה.ב ס"ב ש"ע נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו פסול וכו' גט שנכתב ביום ונחתם בין השמשות וניתן בלילה אין להכשירו. מוהר"מג בתשו' סי' ל"ב וה"ד הג"פ בסק"ט והפר"ח חלק עליו ואני הצעיר תמהתי עליו דהא איכא הכא ס"ס להכשיר. ושו"ר לה' ירים משה במז"הג סי' י"ג שקדמני בזה יעו"ש ובס' שדי חמד מע' גט סי' א' אות כ"ה:

ג ס"ה ש"ע גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה וכו' ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ט"ו יד"א הג"הט סקי"א והגה"בי סק"ח פ"ת סק"ו. שבת אחים שם דיו"ד ע"א וע' ברכות מים מדקכ"ח ואילך שפלפל בחכמה ע"ד דרבנן ראשונים ואחרונים ובדק"ל ע"ג כתב דלצאת י"ח הר"ן הנכון שהבעל אחר מסירת הגט ילך לעיר אחרת עד שינתן הגט והסכים עמו הר"הג מוהרד"פ שם בדקצ"ג ולדידי בג"ד שמתחילת הכתיבה כבר היה ע"י שליח לא דבר בזה הר"ן וכן ראיתי להפ"ח בכק"ז שהביא כן משם תשו' ברית אברהם סי' קי"א עי"ד וע"ע באר מים חיים ח"ח א"הע סי' ז"ך:

ד סי"ב ש"ע אם דלג חמשת ולא כתב אלא אלפים כשר ע' מה שפלפל בזה ה' שבט בנימן באות ז':

סימן קכח

א ס"א ש"ע צריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים עומדים שם וכו'. ע' שבת אחים מדי"ב ע"ב ואילך מה שפלפל בדין זה:

ב ס"ג ש"ע אם יש לעיר ב' שמות וכו'. הטור כתב משם הרמ"ה דכותב שם העיקר בכלל וכולל שם הטפל בוכל שום ומשם הר"ר אביגדור כתב דאיזה מהם שיכתב כשר כיון שמכירין שניהם וסיים מרן ב"י דלכתחי' יכתב כדברי הרמ"ה אך בדיעבד ודאי לכ"ע כשר, וע' ג"פ ס"ק כ"ו דפ"ה ע"א דהנ"ע דבריו וע' לה' ראש משביר בח"א א"הע סי' ל"ד פלפול עצום ביה וישוב דברי מרן:

ג ס"ד ש"ע כותבין מי מעיינות בחד יו"ד. וכ"כ הכנה"ג ס"ק צ"ה ואם כתב בב' יודין כשר ראש משביר סי' ל"ד דע"ז:

ד אם במקום שכותבין וממימי מעיינות ובארות מסתפקא כתב וממימי בארות ומעינות לית לן בה ראש משכיר שם דע"ו:

סימן קכט

א ס"א ש"ע ורם יש לא' מהם ב' שמות וכו' ע' בקונט' שבת אחים שבס' בני אברהם מדח"י ואונך. ובענין שמות אשר קרו אלי לרגל המלאכה אשר לפני הנם כתובים במזכרת הגטין קונטריס מיוחד עז אשר לי עם קצת מ"ומ עליהם לך נא ראה אם טוב בעיניך:

ב שם בהגה לא כתב אלא שם האחד אפי' הוא שם טפל. וגירש בו כשר. ע' כנה"ג הג"הט סק"ה. יד"א סק"ב. פ"ת סק"ה שכתבו דאפי' בדיעבד יש לפסל אם לא במקום דוחק ועיגון גדול וע' שדי חמד סי' ל"ה או"ח וע' לה' ראש משביר ח"א חא"הע סי' ל"ד שאחר שעמד בדבריהם כתב להתיר בדיעבד היכא שב' השמות ידועים וניכרים לעולם דאז אפי' כתב הטפל עם וכל שום כשר ע"פ היסוד מתשו' ר' אביגדור כ"ץ שהביא הרב"י לעיל סי' קכ"ח גבי שמות העיר שיכתב איזה מהם שירצה והרבה עליו רעים ופירש דברי רש"י דש"ס גיטין דל"ד גבי ההיא דק"ל מרים ופורתא שרה דהכונה דהמיעוט לא היו מכירין אותה בשם שרה אבל אם מכירין שתי השמות לל"ב וכפירוש ה' המכת"מ י"ש וע' אמרות טהורות דקע"ו ע"א ודקפ"ד שדחה פירוש זה בב' ידים:

ג ס"ג ש"ע שינה שמו או שמה וכו'. אם השינוי פוסל מדאורייתא או מדרבנן. במחלוקת הוא שנוי לפי דעת הב"ש סק"ה וע' בס' עבודת השם סי' ל"ז רקפ"ו ע"א שכתב דגם מוהרח"ש בא"הע סי' ג' דק"א ע"ב הבין בפשיטות מדברי התוס' דגיטין ד"ך כסברת הב"ש דלדהו הוי הפיסו' מדרבנן וכתב שדבריהם צ"ע וע"ש עוד מ"ש ומן התימא על ה' שדי חמד מע' גט סי' ל"ז או"ל שנעלם ממנו כל זה עי"ש:

ד בשינוי שם האבות ג"ך נחלקו הפוס' חי הוי מדאורייתא או מדרבנן ואיכא טובא מהפוס' דס"ל דהוי דאורייתא קבצם כעמיר ה' שד"ח סי' ג' רו"ב וע' עבודת השם שם ורבני ירוש' הרמב"ן ומוהרי"א ז"ל ומוהר"ש סלאנט בתשו' כי באה בס' בני בנימן ח"א סי' י"א י"ב י"ג נקטי בפשיטות דהוי דרבנן:

ה אם כתב כהן במקום שאינו יהיה בשם המגרש או בשם אביה. כתבתי בזה בקונט' הגיטין אשר לי סי' פ"ו לך נא ראה:

ו שם ש"ע אע"ג שכתב כל שום שיש. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק מ"ה מ"ש משם מוהרשד"ם להכשיר יד"א ס"ק ק"י עבודת השם ס' ל"ז דקפ"ו. הר"הג מוהר"א פאלאגי ז"ל בתשו' כי באה בס' ז"לח ח"ב ע' גט:

ז ס"ד ש"ע אם עומד במקום א' ושולח הגט למקום אחר וכו' כותב שם מקום הנתינה וכו' מי ששמו ראובן ואח"ז קראו אותו חיים ושלח גט לאשתו וכתב חיים דמתקרי ראובן ובמקום הנתינה חין מכירין אותו בשם חיים כלל ונתעכב הגט עד כי למאי דביני ביני בשעת נתינה נתפרסם בעיר ששמו חיים נפל מחלוקת בזה בין רבני ירושלים והורו דלא מהני גט זה וצריכה גט אחר. יד"א הגה"ט סק"ז משם ה' נחפה בכסף ח"א סי' ד"ה וכתב שם משם ה' הדמ"ק בח"א סי' מ"ג שצדד להתיר. וכן הביא ב' לח"ש דקנ"ב, וכעת אין ספר אדמ"ק תחת ידי. האמנם אנכי הרואה לה' שמחת יו"ט בסי' י"ג דנ"ג שמביא וקורא תשו' ה' נח"ב הלזו ונתח אותה לנתחיה והעלה דכל דבשעת נתינה הוכשר סגי בהכי אף כי בשעת כתיבת הגט נכתב שלא כהוגן יעו"ש: וגדולה מזאת היה רוצה להתיר הרב ז"ל שם דאם יהיה האופן דבמקום הכתיבה טעו ושינו את שמה שינוי גמור דהיינו שכתבו שם וידא (שהוא שינוי שם מח"ח) ועל האמת כי בשעת כתיבה עדיין לא שינו את שמה ואח"ך למאי דביני בני שהביא השליח הגט למקום הנתינה חלתה המתגרשת ושינו את שמה לוידא כמ"ש בגט כיון דבשעת כתיבה לא נכתב בכונה לשנות את שמה ואדעתא לפסל הגט רק מחמת טעות שהטעה אותם הבעל או אחרים כיון דבשעת נתינה אתרמי מילתא ששינו את שמה ס"ד, אלא דבסו"ד בדנ"ג ע"א לא אזר חייל להתיר מטעה דהוי מחוסר מעשה השינוי בין כתיבה לנתינה ובעינן וכתב ונתן אך היכא דעיקר השינוי היה קודם כתיבה רק שחסר הפרסום בכה"ג פשי'טל דמהני אם הפרסום נעשה בין כתיבה לנתינה יש"ה, ולפום ריהטא האי חידושא דעלה בדעתו של הרב נראה כמו זר דכיון דבמקום הכתיבה כתבו שם וידא מבלי היות לה שם זה אף שאינו בכונה לפסל את הגט רק מחמת טעות מ"מ נמצא דהכתיבה והחתימה נעשו על שם שלא הי"ל ומה נועיל כי בשעת נתינה היה לו שם זה וכן מצאתי להגאון פתחי תשובה בקו ט' השמות בפ"ן אות ד' שכתב דאם היה הגט נכתב בשינוי גמור גם במקום הכתיבה דשמה נפתא וכתבן טפתא ודאי דאינו מועיל שינוי השם ע"י הכרזה אחר הכתיבה אף קודם הנתינה כיון דבעת כתיבת הגט נכתב ונחתם בשינוי ובפיסו' ואפי' אם שינו לה השם ע"י חולי בשינוי גמור שעקרו השם הראשון ועתה אחר השינוי הוא כמו שנכתב בגט אין מועיל כלום לתתן חתימות העדים שחתמו אשקרא והאי גיטא חספא בעלמא הוא וכו' אבל אם יש שינוי גמור בין מאדום כתיבה למ"ן לא היו סומכים להתיר ע"י הכרזה, מיהו אם בין כך שינו לה השם מח"ח לשם מ"הכ שנכתב בגט ונשתקע שם הראשון איפשר דיש להקל וצ"ע את"ד, הרי להדייא דכל דבמקום הכתיבה כתבו שם שלא יש להמגרש או המתגרשת לא מהני כלום מה שה חזק אח"ך. וכן ראיתי להרב שדי חמד בסי' ל"ז אות

י"ד שהביא משם ש"ות שם אריה שאינו מועיל כלל החזקת השם דאח"ך דיש בזה שלא לשמה דצווה לכתב לשם רשה ששמה כך ולא לשם אשה זו וכו' ומה שהביא ה' שד"ח בסו"ד ראיה מדברי הג"פ סי' קכ"ט ס"ק ל"ו יש לדחות דהתם שאני דהא מיהא יש לו שם זה: מיהו על נדון ה' נח"בר שבמקום הכתיבה נכתב כהוגן בשינוי שמו שהי"ל רק דבמקום הנתינה היה חסר הפרסום ולמאי דביני ביני נתפרסם שרצה הרב לפסל וחלק עליו ה' שמחת יו"ט בזה הגאון פ"ת הוא תנא דמסייע ליה דאיהו רצה להתיר אף היכא דהיה חסר עיקר השינוי ונעשה למאי דביני ביני כ"ש היכא דכבר היה השינוי רק שלא נתפרסם ואינו חסר רק הפרסום דבהא יתיר בשופי הפ"ת ולא הצ"ע למעשה כי אם היכא דחסר מעשה השינוי וכמבואר למעין אלא דגם זה מידי פלוגתא לא נפקא דמלבד דרבני ירוש' בנדון ה' נח"ב הצריכו גט אחר ולא אהני להו הפרסום דמאי דביני ביני אף גם זאת ה' שד"ח שם בהעתיקו לשון ה' שם אריה הביא לנו טעם אחר לומר דלא מהני החזקת השם דאח"ך משום דבעינן שלא יהא מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה והיה מחוסר מעשה החזקת השם (דטעם זה דחאו ה' שמחת יו"ט ויעו' לעיל סי' קכ"ד על ס"ב מש"ש) גם הביא שם משם ה' שדה הארץ ח"ג סי' י"ג דאף אם חסר הפרסום לבד לא מהני ע"ע, וע' לעיל סי' קכ"ה על סט"ז מ"ש עוד ע"ד ה' שמחת יו"ט הנז':

ח ס"ט ש"ע אם לא הזכיר שם אבי האיש וכו' כשר לא הוזכר בדברי מרן אם כשר ליתנו לכתחי' ותתגרש בו או"ד דוקא כשניתן הגט אבל אם לא ניתן לכתחי' לא ינתן אף לדברי המכשירים וע' כנ"הג הג"הט ס"ק ס"ח יד"א ס"ק כ"א שכתב דלענין הלכה אם נתגרשה בגט שלא נכתב שם אבי המגרש דהגט כשר ותנשא לכתחי' כיון דאית לן גדולי הפוס' דסברי הכי וכ"כ מרן בס' הקצר י"ש מבואר דאם לא ניתן עדיין אף שנכתב לא חשיב דיעבד. וכן העלה הגאון מו"הר בס' שע"א א'הע סי' מ"ג ולא התיר רק במקום עיגון שהיה גט ע"י שליח ומכח ס"ס יעו"ש. וכן העלה הרב המפור' מוהרח"פ בס' גנזי חיים מע' גט אות מ"ד אלא שבאות א' לא כ"כ, יעו"ש וכבר עמד בזה ה' מוהרח"מ בס' ישמח לב ח"ב סי' ח' והצ"ע דבריו:

ט ע"כ לא כתבו הפוס' דלכתחי' לא תתגרש בלתי כתיבת שם האבות תנן היכא דאין לנו שום ספק בכתי' אבל היכא דאנו מסופקין בשם האבות אז כתבינן שם המגרש והמתגרשת לבד וכמ"ש מוהרש"ך והב או ה' כנה"ג בס"ק נ"ט והיד"א שם והכי עבדי עובדא רבנן דממוני אגיטי דור אחר דור וכמבו' במסדרי הגט לך נא ראה בס' שדי חמד מע' גט אות ט' שאסף וקבץ כמה נדונות בזה שהשמיטו שם האבות לכתחי' ואין חילוק בין אשכנזים לספרדים וכמו דסבר מימר הבאמ"ח ח"א סי' כ"ה יעו"ש וכאשר כתבתי

במז"הג שלי סי' ד"ן אות ט"ו.י סו"ד ש"ע יוסף בן ש' ששינה וכתב יוסף בן שמואל פסול, ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק כ"ט מ"ש משם הרלנ"ח היכיא דהוחזק במקום הכתיבה והנתינה בשם אחד ולא נודע לו שם אחר אע"פ שבארצו היה נקרא בשם אחר דכשר. וע' בני בנימן א"הע שי' י"ב ושם נאמר דאף לדברי הרא"ש שכתב דאין אדם רשאי לשנות שם אביו ה"ד בהיותו בחיים אבל לא לאחר מיתתו ועמד ע"ד ה' גט פשוט ס"ק נ"ג דתלהו במחלוקת ע"ע:

י"א ע"כ לא כתב הרח"ש לפסל אלא דוקא היכא דידעינן בודאי דזה שינה שם אביו אבל אי לח ידעינן רק ע"פ דבריו ומפיו אנו חיין מאן לימא נן דדבריו אחרונים עיקר ולא דבריו הראשונים. בני בנימן חא"הע סי י"א והסכים עמו בזה ה' מוהר"י קובו שם וע' מה שפקפק מוהר"ש סלאנט נר"ו שם בסי' י"ג:

י"ב חם הי"ל ב' שמות כגון שנשתנה שמו מח"ח והיה קרא בפי הכל חיים משה והבן גרש את אשתו וכתב לה אברהם בן משה לכ"ע כשר דהרי כתב בהדייא שמא קמא ושם הב' הגם דאיהו העיקרי כפה עליו פסכתר ולא זכר ליכא למיחש לרואים דהרי אינהו בדדה ידעי ודאי כי הוא זה שם אבי המגרש אלא דידעי נמי דאית ליה שמא אחריתי לא מקרי שינוי וכו' ה' משא"מ ח"א חא"הע סי' ח"י וכ"כ ה' פ"ת ס"ק כ"ח משם הגאון מוה"רמ מבריסק סי' לה וה' בני בנימן שם בנדון שבא לפנינו שהמגרש אומר דשם אביו אהרן אברהם והוא כתב גט לאשתו בשם אשר בן אברהם ומערער על הגט לפסלו כתב להכשיר ואגמרה בדדמי מהא דה' משא"מ וכיעו"ש בסי' י"א וט"ז ע"ח וכ"ד ה' מוה"ר ענתיבי שהו"ד בשאלה שם ואם נדון הרב הוא דשם אהרן לא הי"ל משעת לידה רק דע"י סיבה נוסף לה גם שם זה אח"ך דמיו בו לנדון ה' משא"מ ואין ביניהם כמלא נימא אך אם נדון הרב הוא דמשעת לידה נקראו לו ב' שמות אזי יש לחלק טובא מנדון ה' משא"מ לנ"ד דבשלמא בנדון ה' משא"מ דכל אחד הוא שם בפ"ע לאביו והאיכא שם אביו, אבל כל שמשעת לידה נקראו לו ב' שמות בכתבו רק את השם האחד הו"ל ככותב חצי השם וכמו שאילו הוה שם אביו שם טוב וכתב שם לבד או טוב לבד דפשיטא דפסול ע' ג"פ ס"ק ס"ג כמו כן הוי הכא והוא פשוט שו"ר לה' שדי חמד ע' גט סי' ל"ה או"ח שקדמני בזה:

י"ג בזמננו זה דהרב קורע הגט ונשאר הגט ביד ב"ד קרוע ליכא למיחש להא דטעם הרא"ש הוא משום שהרואה הגט יאמר שאין זה המגרש והכא לא שייך זה שם, והרב המגיה ה' יש"א ברכה בסי' י"ב מביא שה' בית אהרן בדכ"ה ע"ח חלק עליו וכתב דמאחר דמנהג זה הוא מימי קדם מזמן הראשו' לא הי"ל לפסק להא דהרא"ש ומני"ר כתב דגם ה'

בני בנימן לא נקט טעם זה אלא. לצירוף וע"ע לו בתשו' כי באה בס' ישרי לב אות הגימל ובס' בני בנימן סי' י"ח דסמך על טע"ז בצירוף טעמים אחרים גם בשינה שם המגרש עצמו י"ש, ועמ"ש עוד בזה בננזה"ג אשר לי סי' פ"ו או"ז ולעיל סי' קכ"ה אות ו':
י"ד שם ויש מי שאומר שאם נשאת לא תצא ע' ג"פ ס"ק מ"ט שכתב בדעת מרן דכן דעתו וקרוב לזה כתב ה' משח"מ בסי' ח"י דקנ"ח ע"א וע"ע בני בנימן ס"י י"ב: ט"ו סט"ז ש"ע אם השם הב' יוצא משם העברי וכו' ע' בקונט' שבת אחים דכ"ד והילך. ובמז"הג אשר לי סי' קט"ו:

סימן קל

א ס"א ש"ע צריך שיחתמו ב' עדים וכו', ע' מים שאל אא"הע סי' ו' מה שפלפל בזה:
ב ש"ע ולא יניחו אויר ב' שיטין וכו', ע' ראש משביר ח"א הא"הע סי ל"ד:
ג שם בהגה ואם הניחו הגט פסול ויש מכשירין ע"י עדי מסירה. ע' לה' אמרות טהורות מ"ש בזה וע' כפי אהרן ח"ב סי' ו' דפ"ד מה שכתב עניו ועל דין זה באורך שדי חמד מע' גט סי' א אות ל"ו ואית נו"ן: ד עשו רוחב השיטה כרוחב שיטות הגט בין שיטה אחרונה לעדים ובין עד לעד הכשירו במקום עיגון רבני קושטא ע' מטה לחם סי' ל"ב דפ"ב וע"ע לו בסי' מ"ד דפ"ד ע"ד שכתבו רבני קושטא דאפי' לכתחילה נמי רוחב כי האי לית לן בה:
ה מעשה היה שהעד הב' הרחיק חתימתו מתחי' העד הא' והניח אויר יותר משיטה א' וכשהרגיש בטעותו חתם שנית באותו אויר החלק והכשירו ה' מוהרא"ח בספרן תע"ל ח"ג בקונט' הליקוטים דק"ב ע"א אות כ"א: ו סי"א ש"ע כשחותם העד צ"ל פב"פ עד. בטעם הדבר למה בגט צ"ל כן משא"כ בשאר שטרות ע' בתי כהונה בס"הג דפ"א וע' שבט בנימן סי' קפ"ו מה שהאריך בזה:
ז סט"ז ש"ע העדים שחותמים על הגט צריכים להיות יודעים לקרות וכו'. עמ"ש בזה במז"הג שלי סי' פ' או"ז:

סימן קלב

א ס"א ש"ע אמר לסופר כתב גט וכו' וכנסה וגרשה וכו' אם כתב בו זמן הכתיבה פסול, אפי' אם חמר הבעל אחר שכנס לא בעלתי אינו נאמן אפי' אם האשה מודה, ס' באמ"ח ח"א הא"הע סי' כ"ד וע' לקמן סי' קס"ז ס"ו במור"ם ובתשו' נ"ב א"הע סי' ס"א ובפ"ת סי' קס"ו סק"א:

סימן קלג

א ס"א אבל בדיעבד אם לא היו אלא עדי חתימה ומסרו בינו לבינה כשר. ע' מה שפלפל בזה בס' עבודת השם א"הע סי' י"ד דק"ז:

סימן קלד

א ס"ד בהגה אבל אם קבל עליו קנסות שנא לגרש וכו' ע' יד"א הגהב"י ס"ק כ"ה וע' מה שפלפל בזה מו"הר בס' צלל הכסף ח"א סי' ו' דכ"ב. הרב מיהר"י אלישר בתשו' כי באה בס' בני בנימן א"הע סי' ל"ד:

ב שם בהגה ויש מחמי' אפי' בכה"ג. ע' פ"ת סק"ט אמרות טהורות. ומה שפלפלו בזה שני המאורות הרב כמוהרי"א שם והר"הג כמוהר"א אשכנזי בתשו' בני בנימן שם סי' ל"ה:

ג ראובן השיא בתו לשמעון ואחר עבר ד' חדשים הכה אותה וגרשה מביתו והלך לעיר אחרת ונשא אשה וזה שנה וחצי שהם מתדיינים בערכאותיהם וחייבוהו לגרשה בגט כריתות כדת ואם לא יגרשנה חייב ליתן לו עשרת אלפים פראנק ויש מהחכמים שנמנעו מלכתב גט משום חששת גט מעושה נשאל בזה הרב כמוהרי"א הו"ד בתשו' בני בנימן שם וכתב דאין כאן חשש גט מעושה דכיון דהדבר יצא מפי הערכאות דחייב לגרשה ואם לא ירצה לגרשה שחייב ליתן לה הסך הנז' בשאלה א"כ נשאר הדבר לפי רצונו שיבחר באיזו דרך ירצה וכיון שהבחי' בידו לגרש או שלא לגרש לא הוי ג"מ ונסתייע מדברי מוהר"מ נאגאר כי הובאו בית יוסף ומתשובת מרן דיני גיטין סי' ג' ועוד מטעמא אחרינא כיון דמצד הדין חייב לגרש מפני המעשה המר שעשה את"ד יש"ב והסכים עמו הגאון כמוהר"א אשכנזי ז"ל בסי' ל"ה והיה לו מעיר לעזר מתשו' המבי"ט ח"ב סי' ר"ו דכל שבידו להפטר מן הגרושין ע"י הפרעון יכולין לכוף אותו על הפרעון ואם ירצה לגרש אין כאן עשוי כלל יש"ב:

ושפתי לא אכלא מלהגיד האמת דלא זכיתי להבינם מה נשתנה זו מתשו' הרשב"א שהביא הרב"י דעל ענין פרעון הקנס אחשביה לגט מעושה הגם שבידו לפרוע הקנס ולא יגרש דתשו' הרשב"א הלזו היא לנגדו דהרב מוארי"א בראשית דבריו וכמו שיעו"ש:

ד שם בהגה י"א דלא מקרי אונס אלא מה שאונסין לאדם עצמו וכו', בב"י הובאו דברי הרש"בץ בח"א סי' א' בענין שגזלה אשתו מעות ואינה רוצה להחזיר עד שיגרשנה אי מקרי אונס וע' יד"א הגה"בי ס"ק ל"ה פ"ת סקי"א מ"ש משם התו"ג וע' דבר משם תאומים בסי' ל"ו מ"ש ע"ד ע"ז וה"ד ה' מטה לחם בשי' נ"ג והעלה דמעשים בכל יום שהאשה תופסת משל בעלה וצווחת בפני ב"ד שהיא מעכבת החפצים למען ימהר לשלחנה ע"י גט ולית מאן דחש לה י"ש, עוד תשוב ותראה להרב שם דהביא חילוק הפוס' בין היכא

דתפסה היא ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה להיכא דבאים להוציא עתה ממון מתח"י יעו"ש:

ה אפי' לס' הפוסקי' החוששין דהוי ג"מ ה"ד היכא דלא בטל המודעות אבל למה שנוהגים לבטל המודעות אין כאן ספק כלל. ה' מטה לחם שם משם הגאונים הדב"מ הנז' ותועפות ראם גם בס' יד יוסף הנד"מ בא"הע סי' ח' כתב דעכשיו דמבטלין המודעות קודם נתינה אתי דבור ומבטל דבור: ו מגרש או מתגרשת שבכו בשעת מסירת הגט אין זה נקרא שלא מרצונם כדי להיות הגט בטל. מטה לחם סי' ך אויב"ג:

סימן קלו

א ס"א ש"ע אם נתן בידה ולא אמר כלום ה"ז גט פסול עובדא הוה במגרש שבשעת מסירת הגט נתנו לידה בשתיקה ועשו מעשה שיחזר ויקחנו מידה ויאמר לה כנהוג ה' כפי אהרן חא"הע סי' טו"ב ובדברי קדשו נאמר שם פלפול עצום על המחלוקת שמדברי הרמב"ם מבואר שהוא כשר מ"הת ולס' הר"ן והטו' והרשב"א הוא פסול מדאוריתא דלכל החלוקות צריך לטלו מידה ולא סגי במה שהב"ד מצוין לאיש ואשה שיכונו בגט זה כנהוג לומר ולחשב זה כמדבר עמה ע"ע גטה. והגם דע"פ הדין סגי בשיאמר אח"ך הא גיטך מ"מ ליותר רווחא דמילתא יטלהו ממנה ויחזר ויאמר לה כשדר י"ש והסכים עמו הר"הג רל"ץ כמוהרא"א ז"ל, וע' שדי חמד מע' גט סי' א' אות י"ז וכן נעשה מעשה בב"ד של מוהרח"פ זל וכמ"ש בס' גנזי חיים מע' גט אות יו"ד דהגם דהרב כתב דע"פ הדין כיון שהם מדברים תחי' ע"ע גטה בדברי הרב המסדר שאומר להם שיכוונו לכך וא"כ הרי היא מגורשת בגט זה לכתחי' לכ"ע לענין מעשה תיקן הדבר בלכתחילה לקחתו מיד האשה ולחזר ליתנו לה ולומר לה כסדר הנהוג י"ש:

ב שם בהגה והתקבלי גיטיך. רבני אזמיר בסידורם תפסו האי לישנא אך רבני שלוניקי השמיטו לשון זה וכמו שתראה בס' לח"ש בסי' א אות נ"ג ויתר מסדרי הגט:

ג שם ונוהגין שהבעל כופל הגט כמו איגרת. ע' כנה"ג בס"הג בח"א אות טו"ב וכן מנהג סופיאה לקחתו בארבע זוייות כמ"ש הרב:

ד שם והבעל צריך לידע וכו' בעבור זה נהגו לומר הנוסח גם בלשון לעז והנה רבני שלוניקי סדרו באופן זה דבתחי' אומר הנוסח בל"הק ואח"ך אומרו בלשון לעז וכמו שתראה בס' לח"ש שם ועד אחרן מו"הר בשע"ח ח"א סי' ן' והכי נקיט רא"ג מוה"ראח נר"ו בס' נוה שלום דס"ח דנהיגי בנ"א. אמנם בין רבני אזמיר ראיתי שינוי מנהגים דאילו הכנה"ג בס"הגח"ו אות יו"ד וי"ב והיד"א בדקל"ו ע"א נקטי הסדר באופן זה אך מוהרי"ך בס' ב"כ דפ"ב ע"ד נקיט לשון לעז בתחי' ואח"ך בל"הק. גם מדברי מוהרח"פ בס' גנזי

חיים ע' גט אות יו"ד נראה דהכי נהיגי עד עתה באזמיר וכן נהגו בירושלים וכמו שנראה מדברי ה' אוזן אהרן מע' גט אות י"ט ושם נאמר היכא דהבעל אינו מבין לשון לעז והמתגרשת אינה מבינה לשון ערבי שהסכימו שעכ"ז יאמר הוא הלשון שמבינה אע"פ שאינו יודע מהו אומר ויפרשו לו כלשונו פירוש הדברים וכו' וכתב שם דאע"ג דהטעם שתקנו כן לא מפני המתגרשת שהיא מתגרשת בע"כ רק הטעם הוא מפני המגרש וכו' עכ"ז שלא לשנות עשו כן:

ה ס"ה אם נתנו לה בתורת שט"ח אינה מגורשת. עב"ש ססק"ב אי מהני בנד"ז היו עסוקים באותו ענין וע' פ"ת סק"ב ובס' כפי אהרן שם פלפול עצום בדברי הראשונים על הדבר הזה:

סימן קלז

א ס"ד ש"ע אמר לה הרי את מותרת וכו' וא"ל בשעה שמסר לה הגט וכו'. דוקא בשעה שמסר אבל לא אחר מסירה ולכן מי שגרש את אשתו במסירת גט לידה כדת ואחר שקבלה הגט ונתנתו בחיקה הפך פניו כלפי הב"ד ואמר לשמעון חינה מותרת אין בדבריו כלום. מוהר"י פאראגי ז"ל בתשו' הנד"מ סי' ס"ב:

סימן קלט

א סט"ו ש"ע היה ידה קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ וכו' ע' מטה לחם סי' ל"ג:

סימן קמ

א ס"ה ש"ע או שהיתה קטטה ביניהם ותובעת להתגרש ע' יד"א הגהב"י ס"ק ט"ו מ"ש משם ה' פני יהושע. הביאו גם ה' פ"ת בסק"ו וכתב משם ה' קרבן נתנאל שנסתפק היכא דהאשה עשתה שליח וזיכה לה הבעל על ידי אחר אי מהני יעו"ש. ואין ס' ק"ן תחת ידי ומכותלי דבריו נראה דמהני. אולם מצאתי הדבר מפורש בספר המכריע לר' ישעיה הראשון בסי' ג"ן דלא מהני שכתב דאע"ג שגלתה האשה דעתה שהיא מתרצה בגירושין רשו יא שליח לכך אפ"ה אין הבעל יכול לזכות לה גטה ע"י אחר כיון דקי"ל דחוב הוא לה דמאן לימא לן שלא נתחרטה בדבר ועצובה היא אם תתגרש ובטל הרצון ההוא הילכך אינו גט עד שיגיע גט לידה ול"ד לקטטה ויבם שכל העתות שוות בה ואם זכות הוא לה תתגרש על ידי אחר ע"כ:

ב שם בהגה ואם בעלה מתנכר וידעינן שהיא מהדרת אחר הגט וכו'. עמ"ש הת"הד דא' עג דבירושנ' גרסינן דאפי' בצואת להתגרש שאני מומר וע' כנ"הג הגהב"י וזיל ה' המאירי ביבמות קי"ח ע"ב ואילו היו חברי נמנין, עמי הייתי אומר באשת ישראל מומר שזכות הוא להיות גט תכף שזכהו לאחר על ידה במקום שהוא ולא יוכל לחזור ואע"פ

שאמרו אע"פ שחטא ישראל הוא מ"מ לפי מה שנראה אין בו חשש שזכות גמור הוא לה והדברים נראין ע"כ ועפ' אמרות טהורות, מאמר מרדכי קריספין די"ט. ומ"ש א"ה לקמן על סי"א:

ג ס"ה בהגה וה"ה לאשה הנאסרת על בעלה וכו' ויש מחמירין. ע' פ"ת לקמן סקי"ג מה שתמה על ס' מוהריקו וכדבריו כתב ה' שמ"ח גחגין ז"ל בתשו' כי באה בס' שערי רחמים א"הע סי' כ"ב ועמ"ש ע"ד הגאון כמוהרא"א שם ועמש"ל א"ה בסי' ד':

ד סי"א ש"ע מתנכר השולח גט לאשתו וכו'. דין זה הוא מתשו' הת"הד סי' רל"ו וכתוב שם דהא דצריך ב' תקנות הללו ה"ד בדלא גלתה האשה דעתה דניח"ל בגט אך אם גלתה דעתה וכגון דאשת המשו' בקשה מכמה בני אדם שיוכלו לפתות את המשומד שיתן לה גט ואירע שאחד מאותם ששמעו בקשת האשה נזדמן אל המשומד ופתה אותו בכה"ג מצינן למסמך דדי בקבלה לחודה עי"ש וה' ירך אברהם במא"הע סי' ט"ז הביא משם גדול מו"הר מוהרי"ך ז"ל שחילק דע"כ ל"א הכי הת"הד כ"א דוקא בשעשה שליח לקבלה לאותו האיש אשר בקשה האשה ממנו לפתות להמשומד לא כן היכא והשליח הוא איש אחר אשר שמע מפי העד שהאשה חלתה פני רבים אע"פ שיהיו דבריו לפני ב"ד ל"מ וה' המחבר כתב עליו דעם שהחילוק נראה נכון וישר אין בדברי הת"הד רמז מזה ורמז למ"ש מוהר"אי בפ"וכ סי' מ"ג. אמנם ה' תפארת אדם בא"הע סי' ך' הביא דבריו וכתב שאין טעם בחילוק זה ושמדברי הת"הד מתבאר דל"ש ולכך פסק לדינא דבכגו"ד די בשליח קבלה לבד עי"ד:

ה אם לא נעשה תיקון זה. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק ב"ך, יד"א ס"ק ל"ב, ובס' מטה לחם סי' ל' כתב דרבני קושטא עשו מעשה כמה פעמים בשליח הולכה לבד במקום שא"א לזכות י"ש ובס' שדי חמד סי' כ"א אות:

סימן קמא

א ס"א ש"ע ומשיגיע גט לידה תתגרש ודאי. ע' פ"ת סק"ב, והנה מסדרי הגטין נקטי בלישנייהו דשואלין את השליח אם הוא בעצמו לא בטל השליחות. ע' בסדר הגט למו"הר רות כ"ו וע' פ"ת שם באות ך' מה שכתב משם הג' ב"מ והג"מ דאין ביד השליח כלל לבטל שליחות וע' בספר יד יסף הנד"מ בחא"הע סי' י"ד שנסתפק היכא דהשליח בטל השליחות ואח"ך נתרצה ונתן לה הגט אי כשר ואחר שהביא דברי הטו"ז שהביא הפ"ת דס"ל דאם בטל השליחות ואח"ך מסר לה הגט ל"מ ודברי הב"מ והג"מ הנ"ל תמה עליהם איך מלאם לבם לחלוק ע"כ הפוסקים גדולי האחרונים הט"ז והב"ש וס"הג של מוהר"ם ומר הכריע מרדכי הירוש' גטין פ"ו שהשליח יכול לבטל השליחות ול"מ מה

שנתרצה אח"ך יעו"ש והרב המגיה בס' מאמר מדברי שיטה לגיטין בדצ"ה ע"א ובדק"ך ע"א הכריע מרדכי הרמב"ם והש"ס דילן ופסק מרן דקמן דהגם דמתחילה בטל השליחות כל שנתרצה אח"ך מהני ותמה על הטו"ז י"ש:

ב ס"ד ש"ע המקדש קטנה ע"י אביה וכו' וי"א שהיא יכולה לקבל גטה ע' כנה"ג הג"הט סקי"א שכתב משם מוהריב"ל דבנותן לה חפץ ומחזירו לאחר שעה לא היה סומך להתיר שתקבל היא גטה ושמוהרשד"ם בא"הע סי' ט"ל כתב חכם א' והסכים הוא לזה דאפי' בכה"ג מתגרשת וע' יד"א סק"י מ"ש משם הרב המכת"ם. ועתה נדפס ספר זרע אנשים תשובות מלוקטות לרבני אחרוני הראשונים וראשוני האחרונים ושם ראינו שהסכימו עם מוהרשד"ם. הר"ב מיהר"י אדרבי ומוה"ר שלמה פיגון, מוהר"מ מאטאלון ומוה"ר יעקב בן נחמיאש ז"ל עי"ש מסי' מ"ח עד סי' נ"ב:

ג' ס"ו ש"ע ואם אינה מבחנת וגרשה ע"י עצמה אינה מגורשת. דעת הרב מלונדרוש דגם באינה מבחנת יכולה להתגרש ע"י עצמה והוב"ד בהגה"מר דגטין פ' התקבל וכתב הכנ"הג בהגב"י ס"ק ט"ז דהיא סברה יחידאה וע' בס' מאמר מרדכי קריספין דק"א דבקש לעשות לו עזר מדברי הר"ן וע' להרב המגיה שם וע"ע שם בדק"ג ע"ג:

ד סי"ט ש"ע מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי וכו'. ע' במזכרת הגטין שלי סי' צ"ח אות ה':

ה סכ"א ש"ע אם היו רבים עומדים וכו' איזה מהם שירצה יוליך אותו וכו'. אם האמירה היה לב"ד ע' כנה"ג סי' קמ"ב הג"הטו סק"מ. וע' במז"הג שלי סי' צ"ח אות י"א:

ן סכ"ד ש"ע מ"ש בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום למקום א"ץ וכו' וכן לשליח העושה שליח ואם הביא שטר הרשאה נאמן לומר שליח ב"ד אני כנה"ג הגה"ט ס"ק מ"א משם הרלנ"ח ס' קכ"ט וק"ל וכן העתיק היד"א הגה"ט ס"ק כ"ט ואין ס' מוהרלנ"ח מצוי אצלי כעת דאם אין כאן ט"ס דבמקום אם הביא צ"ל אם לא הביא דברים ככתבם לא זכיתי להבינם דאם הביא שטר הרשאה איך לא יהיה נאמן לומר שליח ב"ד אני ולמה אנו צריכין לנאמנותו ולכן אני אמרתי דהכונה אם הביא שטר הרשאה מהבעל לשליח א' אך משליח א' לשליח ב' לא הביא וע"ז כתב דכיון ששטר הרשאה של שליח א' לפנינו רק דאין כאן הרשאה מח' לב' לית לן בה דהא כתיב בגווה שיוכל לעשות שליח ב' ואנן סמכינן אנאמנות דאיהו ניהו השליח ב' שנעשה לפני ב"ד. וכן מצאתי הדבר מפורש בתשו' מוהר"ר תם סי' ב' דרמז הכנה"ג שם דזה היה מעשה בזמן מוהר"א קפסלי דאיש א' שלח גט לאשתו ע"י שליח וכתב לו שטר שליחות כהוגן והשליח א' עשה שליח ב' בפני הרב ירמיה מארגונאטו וב"ד ולא כתבו לו שטר שליחות רק נתנו

בידו השטר שליחות שעשה הבעל לשליח א' וכשבא השליח ב' לפני מוהר"א קפסלי לא רצה לתת הגט לאשה והחזיר אותו לאחור עד שיכתב שטר שליחות משליח א' לשליח ב' וכתב דנהי דאילו היה בדבר חשש עיגון לא היה מצריך שטר אבל כחן דהיה לאל ידם לעשות שטרות נכון הדבר להחמיר והרב מוה"ר תם שם בסי' ג' כתב דאע"ג דהר"י מרגונטו לא עשה כשורה מ"מ מדינא לא יוכל להאשימו וע"ע לו בסי' ו' ובסי' קנ"ח. גם הרדב"ז בתשו' כ"י סי' ש"ס והביאה הגט פשוט בסי' קכ"ה ס"ק ע"ט ושם באו הדברים מבוארים באר היטב דעובדא הכי הוה שהשליח ב' בא עם ההרשאה הראשונה מהבעל לשליח א' והיטב חרה לו על מעשה הר"א קפסלי דלא הי"ל להחזיר הגט לאחוריו והי"ל לחשש על חשש עיגון יעו"ש ובס' יד"א סקל"ד:

וממזעא דבר אתה תשמע מהרה דשליח ב' שמביא גט לפנינו צריך שיהו בידו אחד משתי הרשאות כתובה וחתומה ומקויימת כהלכתה או הרשאה ראשונה מהבעל לשליח א' ואז נאמן הוא לומר שליח ב"ד אני אפי' בלי הרשאה כיון שעינינו הרואות שיש לו כח לשליח א' לשום שליח ב' בלי אונס כלל או הרשאה משליח א לב' עשויה בפני ב"ד מומחים ומקויימת כהלכתה דאז הוא ברור שהי"ל כח לשליח א' לעשותו דאי ל"ה לא היו ב"ד עושים אותו שליח וכמ"ש בתו"י שם סי' ו' אבל בבציר מהני דהיינו בלתי הרשאה ראשונה ושנייה לא סגייא דהגם דנהמניה במה שאומר שליח ב"ד אני מ"מ עדיין אין בידינו מופת חותך דהיה כח ביד הראשון לעשותו. אכן מדברי הריב"ש בתשו' סי' ג"ן ופסקו מור"ם בהגה לקמן סי' קמ"ב ס"ט מבואר דכמו שהשליח א' נאמן לומר בפ"ן ונחתם ונאמן לומר שליח אני לגירושין בלי עדים ובלא שטר כך השליח ב' נאמן לומר נתקיים הגט הזה בפני ב"ד על ידי השליח א' שאמר בפ"ן ואני שלוחו שמינה אותו בפני ב"ד אמנם א"ץ לומר ולהאריך רק שליח ב"ד אני ואי"ץ לשטר שליחות ולא לעדים ובאו דבריו יותר בהרחבה בסי' שי"ח ושם כתוב דכל שהשליח ב' חומר שליח ב"ד אני ודאי עשו ב"ד הדבר כתיקונו וכן בשלישי וכו' ולכן אם נתמנה בפני ב"ד אע"פ שנא נזכר זה בשטר שליחותו אומר שליח ב"ד אני ומקבלין ממנו שהרי שטר שליחותו ל"מ ולא מוריד וכו' יעו"ש וזה היפך דברי כל הרבנים הנ"ל ומן התימה על הכ"הג שלא גילה אוזן בזה דעיין זה במחלוקת הוא שנוי בין הראשונים. איברא דהרב"י בסי' זה אחר שהביא דברי הריב"ש שבסי' ג"ן הנ"ל סיים וז"ל ומכאן נראה בהדייא שאם שליח א' מינה שליח ב' ולא נמצא שליח ב' בפני ב"ד בשעה שאמר שליח א' בס"ן ובפ"ן צריך לקיים שטר שליחותו אע"פ שהגט יוצא מתחת ידו אא"כ נתקיים הגט בחותמיו ע"כ ולפי דברי הריב"ש הנ"ל שכתב דא"ץ להאריך ולומר שבפניו נכתב וכו' רק שליח ב"ד

אני וה"ט דמסתמא כל שעשאוהו ב"ד שליח היינו שנעשה הכל כדין א"כ למה זה צריך שימצא שליח ב' כשיאמר שליח א' שבפ"ן וכו' ואם לא נמצא צריך לקיים שטר שליחותו הא כל שיאמר שליח ב"ד אני סגי. אבל נראה שכונת הרב"י הוא היכא ששליח א' עשאו שליח לשליח ב' שלא בפני ב"ד רק בינו לבין עצמו באופן שאינו יכול לומר שליח ב"ד אני דאז צריך לקיים שטר השליחות אך כל ששליח ב' נעשה בפני ב"ד אפי' שלא היה בפני שליח א' א"ץ לכלום וסגי בשיאמר שליח ב"ד אני וכן מצאתי לה' יד"א בהגה"בי ס"ק ס"ה שכתב משם הב"ח שהבין כן בדברי הר"בי משא"כ דעת ה' מכתב מאליהו דצ"ד עי"ד וע"ע בס' פתחי תשו' לקמן סי' קמ"ב סקי"ח שרמז לה' יד אפרים והב"מ שתמהו על מור"ם שהעתיק דברי הרב"י ע"ע ואינם מצוים אצלי לראות הדברים בשרשן:

ולכל הדברות כל שהשליח ב' לא עמד בפני ב"ד רק מינוהו שליח שלא בפניו אפי' שעיקר המינוי הוא ע"י ב"ד וסגי בשיאמר שליח ב"ד אני מ"ר א"א בלתי שטר הרשאה דאיך יוכל לומר שב"ד אני כיון שגם הוא עצמו אינו ודע הדבר כ"א ע"פ הרשאתו וזה ברור. וכזאת וכזאת ראתה עיני בס' ישמח לב ח"ב חא"הע סי' ק' דמביא וקורא נדון א' מרבני קושטא והובא בס' זכרינו לחיים ח"א מע' גט אות כ"ג על גט הבא מארץ מרחקים עם האשה והיו חתומים ב"ד עליה לקייום העדים ולפי ששם היו יודעים שלא היו חתימות הב"ד ניכרות בקושטא באו על החתום החריהם שנים אנשים סוחרים שחתימותם ניכרות להעיד על חתימות הב"ד והכשירו הגט והרב פלפל בחכמה על נדון זה ואסופא דמילתא כתב דגופא דעובדא הנו נצב בס' משנת ר"א ח"ב סי' כ"ו ומתוך השאלה נראה דהנדון היה דהשליח המביא את הגט לא הוה מצי מימר בפ"ן דהיה שליח ב' מנוי משליח א' ובכי הא ודאי דצריכה להיות ההרשאה מקויימת וכו' יעו"ש מבואר כדברינו ואת העודף דבשליח ב' שלא בפניו צריך הרשאה ושתהיה מקויימת וע' זכו"ל ח"ג בסה"ג ע' קייום מ"ש משם ה' בתי כהונה ח"א סי' ט' ובצדק התלונן עליו רב חביבא נר"ו בס' פני יצחק ח"ה סי' טו"ב דקי"ד וקט"ו דהב"כ לא מיירי בשליח ב' דהתם הקיום מעכב י"ש אך לא תעזב נפשי לשא"ל דאי האי עובדא דהמ"רח הכי הוה למה זה הב"ד קיימו חתי' העדים ולא עשו שטר הרשאה בלשון ב"ד משליח א' לשליח ב' וכנהוג ואם נאמר דשליח ב' היה מנוי משליח א' שלא בפני ב"ד רק בפני ב' עדים והב"ד קיימו החתימות א"כ חברתה בצדה דמי הגיד להם שהיה רשות לשליח א' למנות שליח ב' והם לא עשו רק קייום החתימות ואיפשר דהיה כתוב מפורש כן בתוך ההרשאה ואין ס' מש"רא מצוי אצלי לראות הדברים בשרשם איך היה המעשה:

ז שם ש"ע, אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל רשות וכו' מבורר בדברי ה' תומת ישרים סי' ג' וסי' ו' וקנ"ח וקע"ט שאם אין כאן הרשאה אף שאומר בפירוש שהבעל הרשהו למנות שליח אחר בלתי אונס אינו נאמן וכן דקדק המש"ל בפ"ט מה' גירושין מדברי הרר"פ וה"וד בי"דא הג"הט ס"ק כ"ח. וה' פ"ת בס"קיא הבין שכן דקדק מוהרי"בל ב"א סי' ב"ך אך הב"מ כתב דיש לדחות וגם הביא משם ס' גט מקושר (אשכנזי) דחלק לגמרי על מוהרי"בל וכתב דלדעתו פשוט דאם נאמין על עיקר הגט והשליחות כ"ש שיש להאמינו על הרשות י"ש ואנא דאמרי דאה"מר לא צייתינן ליה במקום דמוהרי"בל ומוה"רא קפסאלי ומוהרש"ט המובאים בתו"י שם והרב תם שם ארבעה מנכים מרבני הראשונים פסקו להדייא בהיפך ויהיב טעמא הרב שם דלא האמינוהו לא בעיקר הגט והשליחות אלא במה שהוא חוץ ממנו ע"יד ולשר"י לן מר בהא וע"ע לה' פ"ת בס' גט שני סוף אות ב"ן שהביא משם החת"ס דדעתו להחמיר: ח מו"רם בהגה אם נאבד שטר הרשאה והוא שע"הד וכ' מסתמיות דברי הדב"מ ח"א דקע"ד ע"ג אות ה' והרב מזבח אדמה דל"א ע"ג נראה דיש להתיר אפי' שלא בשע"הד ותמה עליהם ה' מוה"רמ ישראל בתשו' כי באה בס' מעשה אברהם דקס"ג ע"ב וע' בדברי ה' המח' שם דקס"ו:

ט שם אבל לכתחי' כותבין ההרשאה בדקדוק, כיון שאין צורך בשטר שליחות אלא מן הטעם שכתבו הפוסקים לא ראיתי שום אדם מפקפק שתהא כתב השליחות כתב אשורית. כנ"הג ס"ק ל"ח וה' בתי כהונה ס"ב דפ"ה ע"ד כתב וז"ל והמנהג לכותבה בכתי' תמה ודקדוק האותיות ובלי טשטוש או מחק או דבוק וכן בחתי' העדים והכל בכתב פרובינצאל ע"כ וידוע דכתב פרובינצאל היינו כתב רשיי וכ"כ ה' זל"ח ח"א מ"ע גט. אות י"ג ושם הוסיף תיבת והדיינים. וכשיצאנו מכלל כתיבה אשורית פשיטא דכל מין כתיבה בכלל וע' בהגהותי לס' עבודת השם חא"הע סו"סי מ' מ"ש שם שבח לידי הרשאה מרבני עירינו שהיה הכל בכתב רש"י גם חתימת העדים רק חתימת הדיינים היה מכתב שלנו. וע' שואל ומשיב מהדו' תניינא ח"ג סי' ק"ו בגט שבא מקושטא לשם שההרשאה היתה כתובה במכתב ספרדי ולא יוכלו להבין הכתב ה"ד ה' שדי חמד במע' גט סי' ז' אות כ"א:

י עוד תקנו לכתב בשטר השליחות סימני הגט ראשי השיטות וסופן, כנה"ג סק"מ ואם אירע טעות שבהרשאה כתוב ריש שיטה ט' ממך במקום למהך לית לז בה דהוא ט"ס הניכר שאין תיבה זו בגט וכמ"ש המחנ"א בחידו' על הרמ"בם די"ב שהיה כתוב בהרשאה ריש שיטה פי ולאהבתי ואילו בגט כתוב לאבהתי וכתב להכשיר כיון דאין אהבה בגט, ה' עבודת השם בסי' מ' וע' שער אשר במז"הג או"ז:

י"א כתוב בהרשאה בכלל סימני הגט ונקב יש בצד אות פ' ונבדק הגט ולא נמצא מאומה יש להכשיר לכ"ע ולתלות בשכחה דנדמה להם דכבר עשו הנקב ולכך כתבוהו בהרשאה ודלא כמי שרצה לפקפק בזה מטה לחם סי' ח"ל: י"ב היכא דיש טעות בשם השליח דכתב שם הטפל לעיקר יש עיכוב בדבר ואין להכשיר שלא במקום עיגון יד"א הגה"ט סק"מ משם הפוס' וע' למו"הר בס' שער אשר חא"הע סי' מ"ג בהרשאה שבא לפניו שהיה כתוב שם השליח בזה"ל ודמתקרי אברהם אשר מזה נראה שהיה לו שם וכינוי אחר מדכתב דמתקרי וגם דכתיב ויו יתירא וחשש לפסל מחמת דברי הפוס' שהביא הי"דא כנז' ושוב לחלק יצא דע"כ לא החמירו בזה כ"א כששינה השם בפירוש שכתב בה שם אחר מש"אכ היכא ד שינוי השם לאבא בפירוש רק ברמז הרומז בתיבת ודמתקרי שמורה שיש להשליח שם כינוי או כינויים ועכ"פ השם העיקרי כבר כתוב בא בפירוש איפשר דבזה אין להחמיר ומה גם במקום עיגון יעו"ש:

י"ג שטר הרשאה שטעה הסופר ושינה שם אבי השליח יש עכוב בדבר ויכתבו למקום הבעל שיכתבו גט אחר ויכתבו שטר שליחות כתקנו יד"א סקע"א משם הבית יאודה ח"א דקי"ד ע"ב וה' עבודת השם דקפ"ט ע"ב תמה עליו דמה צורך לגט אחר כיון דבגט עצמו לא נמצא שום פיסול ושום ריעותא ובשטר שליחות הוא דנמצא שינוי וכיון שכן רם נתקן שטר השליחות לעשותו כהוגן די והותר ויישב דנדון מוהרי"ע היה דלאחר שנמסר הגט מיד האשה הוא דשלחו לשאל אם יש עיכוב בדבר אך על ה' דברי חמת בסי' ד' שכתב שהחזיר הגט ושטר השליחות למקומו קשייא יעו"ש, וע' למ"ק רב חביבא נר"ו בס' פני יצחק ח"ה סי' טוב דקי"ד ע"ג דבקש ליישב דנדון הדב"א והב"י הוא היכא דאיפשר בנקל להחליף ההרשאה דהמקום קרוב עי"ד:

י"ד שטר הרשאה משליח א לשליח ב' שלא בפניו שהיא עשויה בלשון ב"ד וכתוב שם שהגט נכתב בד' בשבת י"ב יום לירח שבט ולא כן הדבר רק הגט נכתב בג' בשבת י"א יום לירח שבט רק שטר ההרשאה נכתב בד' בשבת הרשאה זו ודאי פסולה אף במקום עיגון גדול אף לדברי המכשי' טעות בהרשאה כיון דעיקר סמיכתינו על ההרשאה דאין השליח יודע כלום. יד יוסף הנד"מ לאחד מרבני גאלייצייא בא"הע סי' ז' והגאון בע"ס שואל ומשיב שם בהסמתו כתב דאם איפשר לתקן ע"י שאלה הנה מ"ט ואם ח"ו יארע אונס דעתו להכשיר במקום עיגון גדיל כזה אף שיש טעות בהרשאה יעו"ש: מ"ו שם בהגה גם שלא לשנות בה בדברים הכתובים בגט וכו' ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ה"ן נ"ו ח"ן, יד"א הגה"ט בק"מ ומ"ג מחלוקת האחרונים היכא דיש שינוי מההרשאה לגט אפי' שינוי במבטא, ומ"מ כל זה אינו אלא בשליח הולכה מהבעל הבא למקום האשה עם הגט

וההרשאה בידו דהטעם של כת הפוסלים הוי דכיון דאנו רואים דההרשאה מכחיש אותו א"כ אבד אומנותו שהי"ל ואמרינן דלא נעשה שליח מזה הבעל על הגט כזה אבל בשליח קבלה דהגט עדיין לא נכתב ובאנו עתה לכותבו אין להקפיד ע"ז לשנות ממה שכתוב בהרשאה דכיון דנתברר להב"ד שבמקום כתיבת הגט שהשליח הוא באמת שליח קבלה מן האשה אשת פב"פ תו לא צרכינן למידי ויכתבו השמות כאשר יראה להם לפום דינא, ישמח לב ח"ב חא"הע סי' ח' ועפ"ז עמד ע"ד ה' כפי אהרן ח"א בתשו' מה"ע סי ט"ז דכ"ח יעו"ש:

ט"ז שם ונהגו שהרב המסדר מקיים ההרשאה ע' כנה"ג ס"ק נ"א, יד"א ס"ק ל"ז, שער אשר חאה"ע סי' כ"ח:

י"ז שם וי"ח דיש לקיימה בג'. ע' כנה"ג הג"הט סק"ן שכתב משם ה' מ"ש דנכון הדבר אך בפוס' לא ראה כתוב כן וה' יד"א בס"ק ק"ח כתב מחלוקת הפוס' מערכה לקראת מערכה ואיכא טובא דס"ל דצריך לקיים חתימות שבשטר השליחות כדי שיוכל השליח לעשות שליח י"ש:

י"ח שה בהגה אם אינו ניכר רק חתימה אחת סגי, ע' שער אשר חא"הע סי' כ"ח שהעלה כן בגדולה מזאת וע' ישמח לב ח"ב סי' ן' שעמד בזה וע' פתחי תשו' לקמן סוס"י קנ"ב:

י"ט סכ"ט ש"ע ונהגו ליזהר ג"ך שלא יהיה קרוב לשליח, שטר הרשאה על ש"ק שבשעת המושב אחד חכם מהב"ד גילה דעתו שהוא קרוב לשליח ולא רצה להצטרף ונעשה הדבר בב"ד של ג' כשרים אך בעת החתימה חתם על ההרשאה בשוגג העלה להכשיר אף לכתחי' הר"הג מוה"רי אלישר ז"ל בתשו' כי ברה בס' בני בנימן סי' ל"ג אלא דע"ק היותר טוב עשו הרשאה חדשה עי"ש שעמד בכל דברי הפוס' וכן העלה בס' שערי רחמים א"הע סי' י"ט:

ך שם ש"ע ויש מי שאומר שלא יטיל בו שום תנאי. היה ס' ר"פ והובאה בטור וע' מה שפלפל בסברא זאת ה' מוה"רם חזן בתשו' כ"י ומ"ש עליו הר"המ מוה"רח גאגין ז"ל בס' חוקי חיים סי' י"ח ושם העלה דלא נאמרו דברי ר"פ כ"א לכתחילה מיהו אם הטיל תנאי אין הגט נפסל בכך יעו"ש: כא שם ויתננו ליד השליח. בטור כתוב וגם הבעל יכתב אחר החתימות, וע' יד"א הג"הט ס"ק ע"ו דאם הבעל לאו רר הכי שאינו יודע לחתם לית לן בה רק יאמר הדברים בפני ב"ד והם יכתבו ויחתמו תחת המע"בד וע' הנוסח לזה ביד"א ס' נתינת הגט דקמ"ב ושם מבואר שיחתמו ב"ד אחר וכתב ה' חוקי חיים שם דגם זה לאו לעיכובא איתמר אלא מהיות טוב י"ש:

כ"ב שם בהגה נכון להחמיר שלא לגרש ע"י ש"ק. במקום עיגון נהגו לעשותו. כנה"ג הג"הט ס"ק ק"י. וע' יד"א ס"ק ע"ו וכבר רבני האחרונים עשו מעשה במקום עיגון ע' חוקי חיים שם וע' שער אשר סי' מ"ט דסמך על רבני אזמיר ורבני שלוניקי שעשו מעשה והוא ג"ך עשה וסדר הנוסח, גם הא"ח נפשנו בס"ה תפ"ל ח"ג בקונט' אגרת שבוקין סי' כ"ח ד"פ אסף וקבץ כל הרבנים שעשו מעשה וגם הוא תקן הנוסח י"ש ובס' שדי חמד מע' גט סי' ך' אות א' וט':

כ"ג שיע ותכף שיגיע גט זה לידה וכו' תהיה מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם. אם כתב בהרשאה תהיה מגורשת בו ממני מעכשיו ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ע"ט והגה"בי ס"ק רב"י יד"א הגה"ט ס"ק קס"ב וקס"ג וע' שערי רחמים א"הע סי' ך' שהאריך בזה והעלה להכשיר לכתחילה והסכימו עמו שני המאורות הרב שמ"ח גאגין ור"לץ כמוהרא"א ז"ל שם בסי' כ"א ע"ע:

כ"ד שם ש"ע ונותן אני לך רשות וכו' עד ק' שלוחים וכו' הרשאה שכתוב למעלה שנתן רשות עד ק' שלוחים וכשחזר להזכיר התנאי שכשיגיע גט לידה וכו' לא חזר לומר או שליח שלוחו ואפי' עד ק' שלוחים לא אמרינן דהדר ביה, ה' שבט בנימן סי' ו' משם ה' פ"מ ח"א סי' כ"ה ועשה לו עזר יעו"ש:

כ"ה שם בהגה וכן כותבין כל כינוי האיש והאשה כמו בגט וכו'. ע' שבט בנימן סי' רנ"ח ובענין כנוי משפחה ע' במז"הג שלי סי' ס"ז או"ז: כ"ו שם בהגה הגט עצמו פסול מאחר שמוכח שמסדרי הגט היו ע"ה. ע' כנה"ג לעיל סי' ק"ך הגהב"י ס"ק ל"ה והנמשכים. יד"א שם ס"ק נ"ד פ"ת סי' זה ס"ק כ"ח. ראש משביר ח"א א"הע סו"סי ל"ד, וע' שערי רחמים שם ולה' שמ"ח גאגין שם בסי' כ"א דל"ו שהביאו משם הג' חת"ס בח"ב א"הע סי' ד"ן דעתה שהסידורין לפני הב"ד אין לחוש רק כשנכשלו בדברים הכתו' בסידורין עי"ד:

כ"ז סל"ג ש"ע אבל הפסו' בעברה ד"ת פסי' להבאת הגט. ע' במז"הג שלי סי' ס"ז אות ו' שהבאתי פוס' דס"ל להתיר מגולח זקן בתער עי"ש: כ"ח שם בהגה ודין מומר כדין פיסו"ע מדאורייתא מומר שחזר בתשו' והרי הוא מוחזק בכשרות קודם שימסר הגט לידו כשר להביא הגט אבל לכתחי' לא ימנו אותו חיים ושלום ח"ב סי' מ"ז:

כ"ט סל"ה ש"ע השולח גט ביד עכו"ם כשר וכו', ע' כנ"הג הג"הט סקכ"ד שכתב משם מוהראנ"ח דמאחר דרבו המתי' אין לנו לחוש ולהחמיר. וע' יד"א ס"ק פ"ט מ"ש משם האחרו' דנקטי להחמיר אם לא בשעת הדחק. גם מו"הר בס' שע"א סי' מ"ד כתב דא"ע דמרן נקט להיתרא הפוס' שבאו אחריו לא רצו לעשות מעשה כן כ"א בשע"הד ומהם דלח רצו לסמך בזה גם בשע"הד וע' פ"ת ס"ק ל"ה שהביא משם רבני אשכנז האחרונים שעשו

מעשה ע"י ב' שלוחים והוא העלה דדוקא במקום עיגון וע' בס' תוספת ביכורים שבס"ש פ"ת דמ"ה ע"ב שהביא משם כמה פוסקים דהיותר טוב ע"י ב' שלוחים ושיראו הב"ד שהיא שעת הדחק, וכבר בא חצ"חם התיר הגדול בס' שדי חמד מע' גט סי' י"ט מאו"ק ואילך ואסף איש טהור כמה מרבני האחרונים שעמדו ע"ז ורובא דרובא לא רצו להתיר רק בב' שלוחים וגם במקום הצורך ע"ע. וע"ע למ"ק רב רחומ"א מוה"ריץ אבועלאפייא נר"ו בח"ה חא"הע סי' טו"ב מדקט"ו ע"ב וא נך שעמד ע"ד ה' שע"א הנז' והביא משם רבני האחרונים רבני ירוש' וקושטא וממערב הפנימי וארבע ארצות שעשו מעשה בב' שלוחים ואפי' בשליח אחד שנא בפניו ואפי' בעיגון כל דהוא ע"ע וע' בס' תעלומות נב ח"ג הנד"מ סי' ה' דס"ג שהסכמה דעתו לעשותו ע"י שליח א' ורמז למ"ש הוא עצמו בספרו תע"ל ח"א סי' יו"ד וח"ב סי' ז' והביא דברי ה' פני יצחק הנז' עי"ד באורך:

ל שם בהגה השולח גט לאשתו ואין השליח מכירה וכו'. עשינו מעשה במקום דלא היו מכירין את האשה ליתנו לה ע"פ מם שהיתה הולכת ובאה לפנינו שנכתב לב"ד של עיר הבעל שיכתב גט פיטו' לאשתו פ'. ע' במז"הג שלי סי' ע"ד:

ל"א סל"ה ש"ע הראשון לא נעשה שליח לגירושין וכו"י ע' במזכרת הגטין שלי סי' צ"ח אות ט':

ל"ב סמ"ב ש"ע אם מת שליח ב' יכול שליח א' וכו' ע' טו"ז וב"ש ומשנה למלך פ"ו מה' גירושין הלכה י"ו יד אהרן הג"הט ס"ק קמ"ב, בני אברהם בקונט' שבת אחים ד"ה, אמרות טהורות דרינה ע"א, כס"א ס"ק ח"י פ"ת סקע"ב שעמדו אם שליח ב' חי היכול שליח א' לבטל שליחות שליח ב' שבמחלוקת הוא שנוי ביניהם ומלשון זה דמר"ן שחוצב מדברי הרמ"ה הכריעו דשליח א' יכול לבטל שליחותו של ב' ודחו ראיה זאת ע' מא"מר קריספין דל"א ע"ג וע' שדי חמד מע' גט סי' ך' או"מ מה שרמז בזה וכבר רבני ירוש' האחרונים בא מעשה לידם בש' התר"לה בגט שנסדר ליתנו ע"י שליח הולכה למסרו בירוש' ת"ו ביד האשה ויען נשמע שהאשה נסעה מירוש' לעיר אחרת מינה השליח א' שליח ב' והיה בדעתו לשלח גט ע"י הבי' דוואר ושוב באה האשה לירוש' והשליח א' עכב בידו ההרשאה ולא שלחה ועשו מעשה ב"ד רבה ובראשם הר"הג מוהר"אא ומסר השליח א' הגט ביד האשה ופטרוה וכמבו' בס' כפי אהרן ח"ב א"הע סי' ד' ואתה תחזה שם פלפול עצום בסי' ד' ה' ו' מרבני ירוש' רבני אשכנז ורבני ספרד אשר חתרו למצא היבשה בענין זה ולבא לכלל יישוב דברי המש"ל דלא ליתו היפך דברי הרמ"ע ושכ"ן גם דעת הרשב"א ועמדו בעומק ע"ד ה' תו"ג ושאין לחלק בין נמסר הגט ליד השליח ב' ללא נמסר דאפי נמסר לית לן בה ע"ע ותרוה צמאונך: ל"ג אפי' דבהרשאה שליח א' לב' כתוב

שנשבע שלא לבטל השליחות עפ"ז יכול לבטל השליחות אם נולדה סיבה ולהתירו ע"פ היסוד דאדעתא דהכי לא נשבע וכן עשו רבני ירוש' בעובדא הנ"ל. ט' כפי אהרן שם סי' ה' דע"ח ע"א וכן הסכים ה' מוהר"א אשכנזי שם ד"פ ע"א:

ל"ד סמ"ג ש"ע שליח קבלה אינו יכול למנות שליח וכו' ויש מתירין אם נתנה נו רשות ע' לה' שבט בנימן סי' קס"ו שתמה על מרן דמאחר דבב"י עלתה הסכמתו להתיר מדוע בשולחנו פסק לאסר וע"ש דכל שנתנה לו רשות יכול לעשות שליח ועמד שם על דברי הב"ש בס"ק נ"ט וחקר אי מה שנחלקו הפוס' ה"ד בממנה שליח אחר שיקבל הגט אבל, אי ממנה השליח שיקבלנו ויביאנו ליד השליח הא' לית לן בה או"ד בזה הוא דנחלקו וכ"ש היכא דעשאו שליח לקבל הגט. והביא דברי הכנה"ג בהגה"בי ס"ק ס"א והאריכו בזה האב והבן שם ע"ע באורך:

ל"ה סנ"ו ה"ז ספק מגורשת שהרי הוחזקה א"א ואין כאן אלא ע"א, ל"א אין דבר שבערוה פחות מב' אלא באיתחזק איסורא כנ"הג הגה"בי ס"ק ע"ז משם מוהר"קו שו' ע"ב וה' שמ"ח גחגין ז"ל בס' ישמח לב א"הע סי' טו"ב דמ"ב ע"ג תמה עליו דקתני משנה סתמית ומידי פלוגתא לא נפקא ואסף איש טהור אחרוני הפו' המדברים בפרט זה ועמד ע"ד יעו"ש ובתשו' מהר"א אשכנזי שם:

ל"ו סנ"ט ש"ע אחר שהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו אפי' תכ"ד, ע' טו"ז ס"ק מ"ה, ערך השלחן או"ג. מאמר מרדכי בחידו' לגטין דל"א ע"ג. מטה לחם סי' פ"ג. ל"ז סעיף ס"א ש"ע ויש מי שאומר דבשליחות אם בטל א' מהם נתבטלו כולם זוהי דעת הרמבם בפ"ו מה' גירושין דין י"ח לפי מ"ש ה"ה שם וע' לח"מ מ"ש ע"ד, וע' חסדי דוד בביאו' על תוספתא דגיטין דקל"ז ע"א דרך חדש בדברי הרמב"ם:

סימן קמב

א ס"א ש"ע ויאמר בפ"ן ובפני נחתם. אם השליח הוא אחד מהעדים החתומים על הגט נראה מדברי הרב תומת ישרים סי' ע"ב דיש לחוש ולהחמיר, ושם מבואר שיש מי שמקל. כנ"הג הג"הטו סקי"א וע' יד"א סק"ד שהביא משם הרדב"ז בח"א סי' שנ"ט ות"ו שמותר לכתחי' רק שלא יאמר אני חתמתי אלא יאמר סתם בפ"ן ובפ"ן יעו"ש ועוד לו שם בסק"ב ויש לתמוה על הכה"ג דתשו' הרדב"ז דסי' ת"ו רמזה בסק"ה לענין סופר ולא רמזה פה כשהביא דברי התו"י. וע' פ"ת סי' ק"ך סקכ"א וסי' זה סק"ל. וה' אמרות טהורות בדזר"ע אחר שהביא תשו' התו"י ופלפל בדבריו הביא דברי הריטב"א בחידו' לגטין לדט"ז שכתב להדייא דאינו נכון. וסיים וכתב ונכוף את ראשנו ונקבל בשמחה את דבריו וצדקה הוראת ה' דון תם אך דמקום עיגון ושעת הדחק יש להקל עי"ד, וגם

עליו יעבר כוס התימה דלא זכר דברי הרדב"ז דמתיר לכתחי' וע' לה' המגיה בס' מאמר מרדכי קריספין בדב"ך ע"א שתמה על הרדב"ז שנסתייע עצמו מדברי הריטב"א והוא עזר כנגדו יעו"ש: ב ס"ג ש"ע כשם שא"ץ לקיים הגט וכו'. אשה שנתגרשה צריכה כתב מב"ד שנתגרשה ואין הרב נאמן להעיד ע"ז יחידי. הטו"ז בסק"ד וה"ד הב"ש בסק"ו. וע' דב"מ ח"א חא"הע סי' ע"ה. לח"ש דקנ"א. ולה' ראש משביר ח"א חא"הע סי' מ"א על מעשה שהיה בזמן הדב"מ שרבני קושטא החזירו השטר ראיה בעדים ופריש לה ה' ראש משביר שם דהיינו טעמייהו להציל גם מפקפוק דמפיהם ולא מפי כתבם שנחלקו הפוסקים דא"ע ג דיש מכשירין בעדות גט אשה מפי הכתב מ"מ חשו רבני קושטא לס' הפוסלין ולא הניחוה לישא יעו"ש. וע' פתחי תשו' סק"ז שהביא משם תשו' בית דוד (אשכנזי) שכתב דראה לכמה רבנן קשישאי דלא קפדי בזה וסומכים אהיתר עדות הרב המסדר לחוד ומני"ר חלק עליו וכתב דאין לסמך על שום קולא בזה ואין לנו לזוז מדברי הש"ע האחרונים דבעינן מעשה ב"ד של ג' י"ש. וע' למו"הר בס' שער אשר סי' כ"ח על מעשה ב"ד שניתן מידו לאשה שנתגרשה וחתם הוא וב' דיינים עמו וחשש אולי רבני העיר לא יכירו חתימ"ות הב' דיינים ויעכבו אותה להינשא וע"ז יגע וטרח להכשיר ע"פ ס' רש"ל ומור"ם והב"ח דכל שנכרת חתימה אחת מהג' דיינים ש"ד יעו"ש הגם שהיה רב מפורסם נודע בשערים שמו וחתים בגושפנקא דמלכא עכ"ז לא סמך לבו להתיר אם לא בהצטרפות סברת רש"ל ודעימיה:

כי מן הבא"ר תס' אנכי על מה שראיתי לה' שדי חמד במע' גט סי' א' אות ל"ז ומ"ה שהביא משם הגאון ש"ומ במ"ג ח"א סי' קצ"ד שנשאל באשה שהוחזקה בא"א ואומרת נתגרשתי במקום פ' ואין בידה שום מעשה ב"ד אם יש לסמך על הטיליגראפ שהרב כותב שנתגרשה שם או"ל ודעת הרב השואל דאין לסמך על הטיליגראף דאין דבר שבערוה פחות מב' והרב חלק עליו דשפיר יש לסמך על הטיליגראף וכתב עליו וז"ל תמיהני על דבריו למה האריך כשבא על טיליגראף ולא כשבא מכתב על ב"ד שבזה מעשים בכ"י שנאמנים אף שאין מכירין הקיום וכו' ואף להט"ז זהו דוקא שבא כתב ואינו מקוים ויש לחוש לזייוף והיא בחזקת א"ח ולא מהני מפי כתבם לכן צריך שיהיו ג' אבל בבא ע"י הב"ד או על הטיליגראף דאנן סהדי שלא נזדייף וערכאות לא מרעי נפשייהו בפרט דהוי מילתא דעבידא לגלויי פשיטא דל"ח לשום דבר וכו' י"ש. ואין ספר שואל ומשיב עמדי לראות הדברים בשרשן דלפי ק"ד דבריו מוקשין ועומדין דאילו היה דחתימת הרב המפורסם לבד מהני ובאים אנו לחוש דלא ידעינן בודאי חם היא חתימתו אזי שייכי שפיר דברי הרב אכן למאי דקמן דלפי מאי דהוכחנו חתימת הרב

יחידי דלא מהני מטעם דאין דבר שבערוה פחות מב' ולא מטעם זייופא אשר ע"ז הוא דחשש הרב השואל שלא לסמך על טיליגראף א"כ מה נועיל כי הוא חמת וערכאות לא מרעי נפשייהו. וגם לסוג מפיהם ולא מפי כתבם לא מהני מידי טענה זו והדבר פלא על ה' שד"ח דלא העיר כלום בדברי הרב ש"ומ וגם לא זכר שר דה' פתחי תשו' אין דעתו נוחה להשען על עדות הרב יחידי בעניינים אלו וכנז', ואל תשיבני ממה שנמצא בס' גנזי חיים ע' גט סי' מ"ג זכרון עדות להאשה המתגרשת בחתימת הרב לחודיה דאיפשר דהתם קאי שהאשה המתגרשת לא היתה מוחזקת למקום הליכתה בא"א ורצתה להוליך עמה זכרון עדות שהיא פנויה דאז אפי' ע"א בכתב מהני וכמ"ש ה' פ"ת שם והטו"ז קחי היכא דמונכת הכתב למקום שהיא מוחזקת לא"א ודוק וע"ע בס' גמי חיים סי' כ"ו נוסח מעב"ד לאשה מעיר אחרת במעמד ג'. שו"ר לכב' רחומ'חי מוהר"אח נר"ו בס' נוה שלום סי' קנ"ב שהביא דברי הש"ומ ותמה עליו כמש:

העוד לנו מקום נלו"ן בדברי הג' ש"ומ והוא דבמע"בד שנתגרשה צריך לכתב בתוכו דהבעל בתחי' כל דבר בטל כל מודעות ושלא מסר שום מודעא ושהסופר כתב הגט לשמו וכו' ושה"בד התירוה לי שא כמו שתראה הנוסח בס' כנ"הג סי' קנ"ד ס"ק פ"ג. יד"א דקל"ו, לח"ש, דקנ"א, שדי חמד סי' א' אות י"ח, וכתב ה' ראש משביר שם דדברים הללו ניתנו ליכתב מדינא יעו"ש.

וא"כ איך נוכל להתיר ע"י טיליגר"ף דהוא מן הנמנע לכתב כן ודוחק לומר דכל הדברים האלה נכתבו בטיליגראף דלא ראינו דהרב גילה אוזן מזה. סו"ד שדברי ה' ש"ומ אם הדברים כמו שהעתיקן ה' שד"ח צריכין אצלי תלמוד והגם דבמע"בד שבס' גנזי חיים בסי' מ"ג לא היה כתוב כדברים האלה חבל כבר כתבתי דאותו הזכרן עדות לא היה ניתן למקום שהיא מוחזקת בח"א וכנז':

ג אם הב"ד חינם זוכרים הענין רק שרואין במזכרת הגטין שלהן כתובים שמות המגרש והמתגרשת אינם יכולים להעיד, כן מתבאר מדברי הגאון מו"הר בס' שע"א סי' כ"ח והרב ירים משה בקונט' מז"הג סי' יו"ד, והוא פשוט ע' בח"המ סי' כ"ה סי"ג, אך לדידן דנהגינן לכתב כל ההחלטות מה"בד בפנקס מיוחד ונקרא פרטי כל וחתומים למטה הב"ד בחתימת ידייהו נראה דשפיר סמכינן עלייהו דה"ז כמע"בד:

ד ס"ט בהגה ואפי' לח אמר כלום אם יש לו הרשאה וכו', ע' יד"א הגה"בי ס"ק ח"י מ"ש משה מוהרש"דם ומוהר"מם היכא דהשליח לא דבר כלום אך בשטר הרשאה כתוב שהגט שנעשה עליו פ' שליח נכתב ונחתם במתא פ' ומה שראינו ונעשה בפנינו כת"וח וכו' דמהני עי"ע וע' עבודת השם חא"הע סי' מ' דקצ"א מה שפוסל בדבריו:

ה שם ואין שליח ב"ד צריך הרשאה וכו' ע' מה שכתבתי לעיל בסי' קמ"א סכ"ד:
ו שם ואפי' לא היו חתומים על ההרשאה רק ב' וכו', ע' עבודת השם שם ובסי' ידי דוד סי' ק"ב שרמזתי אני הדל בהגהותי שם וכעת אינו תחת ידי ובמז"הג למו"הר שער אשר בסי' נ"א או"ז:
ז סי"ו ש"ע אם העיד הוא ואחר עמו על חתימת הב' ש"ד, הכי נקטינן ואם ראה תראה לרי"חז הו"ד בש"הג וכ"ו לח תידוק מיניה דאם הוא ואחר מעידין על חתימת השני פסול וכמו שכן הבין הרב המכ"תם דקי"א דאין כונת ריא"ז כן וכו'. ה' אמרות טהורות דרע"ח וכן השיגוהו ה' מא"מר קריספין והרב המגיה שם בדכ"א ופירשו דברי ריא"ז כמו שפירשן ה' אמרות טהורות:
ח הרב הלבוש העתיק ואם הוא מעיד על חתימתו והוא ואחר עמו מעידין על חתימת העד השני ש"ד. והרב המגיה בס' מח"מר שם כתב דאין זה עולה בדין דכל שהוא מעיד על חתימתו הוא נוגע בעדות ואינו נאמן עי"ד:

סימן קמג

א ס"א ש"ע המגרש ע"ת וכו'. ראובן שחייבוהו לישא את אשתו אשר קדש ויניחיהו בבית הסהר והוא הפחיד את אשתו שיברח מפניה ויניחה עגונה לכן מסרה מודעא בפני עדים שאינה מוחלת קנסה רק תתבענו אחר שיגרשה וקנו מידה שמחלה הקנס אח"ך נכתב הגט וניתן לה והיא אמר ע"ת שלא יהא לה אצלו קנס וא"ל הבירורים כן יהיה אלא שאין אתה יכול לומר זה התנאי בעת נתינת הגט אחר שניתן לה הגט חזרה לתבוע ממנו הקנס ע"פ המודעא אם נתקיימה מחילת הקנס הוי גט ואם היא חפצה לתבוע ע"פ המודעה שעשתה ונאמר דהמודעא מהנייא אזי הגט אינו גט. הגאון מוהר"י אבן מיגאש בתשו' סי' קכ"ג:
ב גירש את אשתו על תנאי אך הוא אינו בקי במשפטי התנאים ואמר למסדרי הגט איני רוצה לגרש אלא על תנאי זה ומסדרי הגט טעו ולח כפלו את התנאי הוי תנאי גמור ואם לא נתקים התנאי אינה מגורשת. הרדב"ז בחדשות ח"א סי' תקמ"ג ורמזו ה' פ"ת בסק"א וכ"כ מוהר"ר דניאל איסטרוסא ז"ל בע"ס מגן גבורים בתשו' הנדפסות בס' ירך אברהם סי' א' דנ"ו ענ"ד: ג שם ש"ע כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת. ע' ב"ש סק"א מה שהשיג להב"ח שכתב דבתנאי אם אינו יכול לבטל התנאי אא"כ יוטל הגט ממנה וכו' יעו"ש וע' חסדי דוד בביחו' על תוספתא דגטין דלק"ט ע"ד דסייע ס' הרב"ח מדברי הרמב"ם עי"ש:
ד ס"ב ש"ע ואם אמ"ל מעכשיו וכו' אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי וכו' בטור בסוף הסימן הביא שכ"ד הרמב"ם ושהעיטור כתב שיכול וע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ק"ד.

יד"א ס"ק ס"ה וע' חק"ל סי' נ"ו שהאריך לבאר סברות הראשונים בזה אחת אל אחת יש"ב ה סט"ו בהגה ואפי' לא התנה עמה בפירוש וכו' ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ע"ח. יד"א הגה ט ס"ק ע'. הון יוסף סי' כ"ד מה שפירש בדברי המרדכי:

ו מי שנתן עיניו באשה אחרת ומחמת חשקו בה בקש מריבה עם אשתו עד שנתגרשה וב"ד גזרו עליו שלא יקח את האשה אשר בסבתה גרש את אשתו אשת נעורים. עמד בזה הר"הג בס' חיים ושלום ח"א סי' י"ב וכתב דאם נראה לב"ד לגזור משום מגדר מילתא והיכולת בידם לעכבו שלא ישא האשה ההיא יכולים הם חבל אם אין יכולת בידם והוא בא לישא אותה מה מקום לגזור ולאסר דבר המותר כשלא יבא בידינו לעכבו ודלא כה' אדמ"ק בח"ב סי' ב' יש"ב ורמז עצמו בס' רוח חיים בסי' זה ורמז ג"ך לה' נדיב לב ח"ב סי' ב' וע' עבודת השם סו"סי ד' הן עתה נד"מ ס' שערי רחמים ח"ב ושם בחא"הע סי' י"א עמד ע"ד דרבנן שני צנתרות הזהב הנ"ל וכתב דבנ"ד דעדיין לא גירש את אשתו יש לאסר את הכנויה על הבוגד שלא ינשאו זל"ז לעולם ועי"ז איפשר יכוף כאגמון ראשו להתנהג עם אשתו כהלכת גוברין יהודאין ובהא אפי' הרבנים הנז' יודו יש"ב:

ז סט"ז א"ל ע"מ שלא תנשא לפ' וכו' ואין תקנה להתירה אא"כ יקדשנה וכו', ע' כנה"ג הגה"ט סק"פ. יד"א ס"ק מ"א וה' חק"ל סי' נ"ו האריך בענין זה רחיב רח"ב יעו"ש:

ח שם ש"ע ואם נשאת לו וכו' אם נתקדשה לבד לא מקרי שבטל התנאי. כנ"הג הגהב"י ס"ק ע"ו משם המבי"ט ח"א סי' של"ג ושמרן ב"י בתשו' חולק למעשה. וע' שער המלך פ"ח מה' גירושין הלכה י"ב שהכריע מדברי התוס' דגם בקידושין בטל התנאי. וע' פ"ת סקי"ד וה' חק"ל בא"הע סי' נ"ו דקכ"ו ה"ד ה' שע"המ וחלק עליו וכתב דאפי' אם נתקדשה ונכנסה לחופה ולא נבעלה לא עברה על התנאי היפך דברי הפוסקים שכתבו דבנכנסה לחופה מקרי שעברה על התנאי וירד לחלק בין כשא"ל ע"מ שתנשאי לפלוני לאומר לה ע"מ שלא תנשאי ומ"מ כתב דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה י"ש בדקכ"ץ ע"א:

ט א"ל ע"מ שלא תנשא לפ' ואח"ך מחל לה התנאי אי מהני ע' תשובת הרשב"ש סי' ר"ז, וע' חק"ל שם מדקכ"ז ע"ג ואילך פלפול עצום בזה:

סימן קמד

א ס"א ש"ע אמר לה וכו' שאין אונס בגטין עב"ש סק"א דאע"ג דבכה"ג א נס מהני הכא הפקיעינהו רבנן לקידושי מיניה י"ש, ומ"מ אם קדשה אחר מקודם הגירושין ל"א אגלאי מלתא למפרע דאשה זו לא היתה א"ח וחיילי הקידושין דכיון דבשעה שקדש לא הוה מצי לקדש אין במעשה שלו כלום, יד יוסף הנד"מ לא' מרבני גאליצייא בא"הע סי' ה' וע'

להגאון פ"ת סק"א מ"ש משם הגאון פנ"י דמסייע ליה להרב הנז' ועמ"ש לעיל בסי' טו"ב על ס"ב: ב ס"ה בהגה לא נתנו לה מיד אחר יב"ח אלא אחר זמ"ר וכו', ע' כנה"ג הגה"בי סקט"ו, יד"א ס"ק ט"ו. פ"ת סק"ז תשו' מוה"רי פאראגי מהמה ז"ל הנד"מ סי' ע"ה:

סימן קמה

א ס"א מור"ם בהגה אשה שנתגרשה על תנאי וכו' אין איסור בדבר אם רצונה לבכות עליו וכו', ע' פ"ת סק"ז משם הפוס' דדוקא לבכות ולצאת אחר מיטתו התיר הרמ"א אבל לא ללבש שחורים וכ"ש שלא להתאבל עליו ז' ושלשים עי"ד וכ"כ ה' זל"א א"הע דפ"ר ע"ב לענין כשהיו הקידושין על תנאי עי"ש משם ה' גור אריה. ומצאתי מכ"י של הרב שמואל יצחק ז"ל בע"ס נאמן שמואל ע"ד מרן ב"י בא"הע סי' י"ז שכתב דיש למחות לאשה שנתעלם בעלה ולא נודע ממנו שלא תתאבל ולא תלבש שחורים וכו' שכתב בגליון הטור מטהרת י"הק וז"ל וכל זה באשה שנעלם בעלה אמנם אשה שנתגרשה בגט ש"מ ומת בעלה איכא למימר דאין למנוע ממנה שום דבר משום שמא תנשא לכהונה דשמא יאמרו אלמנה היא ולא גרושה מכמה טעמי חדא דהתם החמירו משום איסור א"א אמנם הכא אין להחמיר כ"כ אבל אכתי י"ל דהכא איפשר שישאנה אחיו שלא במקום מצוה ועוד דגירושין קלא אית להו. אמנם האמת היכא דאיפשר למנוע ממנה מכל אלו עדיף טפי וכן הסכים עמי מו"הר נר"ו וע' לקמן סי' קנ"ד בב"י א"ד ז"ל ודברי הרב"י שציין היינו דברי מורים דפה, ומיהו מבואר מדברי הרב דאם א"א למנוע ממנה אפי' האבלות דשבקינן לה לפי רצונה היפך דברי הרבנים הנ"ל. ואחר החיפוש ראיתי להדב"מ א"הע סי' ס' שהביא דברי הכת"י הנ"ל ולא ידע מי בעל דברים. ואצלי נתברר ביורר גמור שמיד ה' נאמן שמואל יצאו הדברים ושם הביא משם הכנ"הג בהג"הט סק"ה שכתב דהמנהג לבכות ולצאת אחר המטה:

קמ"ו:

א' ס"א ש"ע המגרש את אשתו לאח"ז, קבוע וכו' כיצד האומר לאשתו ה"ז גטך ולא תתגרשי בו רלא לאחר ל"י וכו' ה"ה אם אמר לה ה"ז גטך ולא תתגרשי בו עד שעה א' קודם מיתה עד ולא עד בכלל ואזי תהיה מגורשת בו ממני דהוי גט מעלייא ובלבד שלא יתיחד עמה ולכי מאית הוי גטא, והימים שבנתיים לדעת רשיי הוייא ס' מגורשת ולדעת כל הפוס' הרי היא כאשתו לכל דבר, ק' באר מים חיים ח"א א"הע סי' ז"ך:

קמ"ז:

א ס"ב ש"ע וכן אם התנה ע"פ קודם כתיבת התורף ה"ז ס' גירושין, ה"ד כשהתנה הבעל אבל לא כשהתנה האשה ומעשה היה במתגרשת דבעוד שעדיין לא נגמר כתיבת התורף

אמרה לבעלה בפני, ב"ד דאינה מקבלת הגט אם לא בשיתן לה הבעל חפץ פ' והבעל הסכים לדבריה ולא חשו לה יען דהתנאי בא מצדה אך עמדו מנגד דברי הכנ"הג בסי' קמ"ג הג"הט ס"ק קע"ב דעתה דיש חרג"מה שלא לגרש בע"כ דיש כח בידו לבטל הגט מיהו בכגו"ד דהיא לא חזרה מלהתגרש רק דשאלה אשה חפץ פ' לכ"ע הגט כשר אף דדבריה היו קודם התורף ה' מטה לחם סי מ"ג:

סימן קמח

א ס"א ש"ע מי שכתב לגרש את אשתו ונמלך ולא גרשה ונתיחד עמה אחר שכתבו לא יגרשנה באותו הגט וכו' ע"כ ל"א הכי אלא במקום דאיכא למיחש שמא תתעבר ויאמרו גטה קודם לבנה אבל היכא דליכא למיחש להם לא ולכן במעשה שהיה באיש שנשא בתולה וזה כמה שנים לא יכול לבא עליה כי הוא קשור והסכים לגרש ונסדר הגט להוליכו הוא בעצמו למקום אשתו ובבואה שמה נמצא מי שאמר לו תוכל להתרפא ונמלך לגרש ושהה עמה זמן זמנם ומנסה עצמו בה היוכל לבועלה וירא כי לא יכול ובא לגרש בגט זה דשפיר מצי לגרשה לכתחי' חכם א' הוב"ד בתשו' באמ"ח ח"א א"הע סי' כ"ד והרב המח' שס כתב דיפה דן אך בתנאי דבשעת נתינת הגט יודו שניהם שלא בעל ותבדק האשה אם נמצאת בתולה ואז תתגרש בו לכתחי' בכה"ג דלאו בר בעילה הוא (אם א"א בנקל לכתב לה גט אחר מהיות טוב) אך אם האשה מכחישתו אף דנמצאת בתולה אימור בעל בהטיה וכ"ש אם נמצאת בעולה דאז הגט פסול מדרבנן יש"ב:

ב מדברי רש"י בפ' הזורק דע"ט מתבאר דאפי' אם שהתה ג"ח וראינו שלא נתעברה דליכא למיחש שמא יאמרו גטה קודם לבנה עכ"ז לא יגרש דלא פלוג רבנן ה' באמ"ח שם:

ג שם ואם גרשה תנשא בו לכתחילה. ע"כ ל"א דתנשא בו אלא דוקא בנתיחדה פ"א אבל אם שהה עם אשתו כמו שהיה פשיטא דהוי גט פסול ולא תנשא בו דודאי איכא ביאה, ה' באמ"ח שם ועע"ש חילוקי דינים בזה וע"ע לו כסי' ז"ך דע"ח פלפול עצום בעיקר דין זה:

ד שם ש"ע ומסרו מידו לידה וכו' הא דמחלקינן בנתנו לה קודם יחוד יעו' בטור וב"ש היינו דוקא בנותנו סתם אבל אם התנה הבעל בשעת נתינת הגט תהא נאמנת עלי לומר שלא בעלתי אף דבא עליה ואיכא ודאי ביאה ל"ח לבטול וחם גירש בו תנשא לכתחי' הבאמ"ח בסי' ז"ך שם:

, ה ט"ב ש"ע כל המגרש ע"ת ה"ז לא יתיחד עמה וכו' בטור כתוב ואם פירש שלא יחול הגט עד שעת מיתה ונתיחד עמה בנתיים בעדים וכו' ואז ליכא למיחש לשמא בעל לשם

קידושין וכו' וכתב מרן בב"י שזה פשוט וכו"ג ע' באמ"ח שם דע"ו שכתב דלדעת רש"י הוייא ס' מגורשת ומשום דהוי יחידאה לא חש מרן להזכירו י"ש:

סימן קמט

א ס"א ש"ע המגרש את אשתו וחזר ובעלה קודם שתנשא לאחר וכו' אם בא על גרושתו לאחר שנשאת לאחר ונתלמנה אי אמרינן אין אדם עושה בב"ז. ע' כנה"ג הג"הטו סק"ב, יד"א סק"ב, חק"ל א"הע סי' כ"ו וע' לקמן אות: ב שם בהגה או שגלוי לכל שבא עליה, עמ"ש בזה רב א' הוב"ד בס' שערי רחמים ח"ב סי' ט"ז דע"א דזהו היפך כל הפוס' דבעינן עדי יחוד ונדחק לפרש דבריו זה המחבר שם בדע"ו השיגו. ג ס"ב ש"ע נתיחד עמה בפני ב' עדים וכו' חוששין לו שמא נבעלה אם אומר שלא בעל. ע' כנה"ג הג"הטו סק"ח שהביא משם ריא"ז ומוהרי"מט דנאמן ושמוהרא"דב לא מלאו לבו להתיר וע' ד"א סק"ו וע' לה' באמ"ח חא"הע סי' כ"ד דכפי דעתו יש עם ס' ריא"ז רעים אהובים:

ד שם הן הן עדי יחוד וכו' יחוד זה צריך שיהיה בדלתות נעולות במנעול הלא"ה לא הוי יחוד, רב אחד הו"ד בתשו' שערי רחמים חייב א"הע סי' ט"ז דע"א:

ה ס"ה ש"ע לא אמרו חזקה זו דא"א עושה בב"ז אלא באשתו שגרשה או במקדש ע"ת וכו'. ע' לעיל סי' כ"ח סט"ז דאמרינן הכי גבי קדש במלוה ובעל סתם וכן בסי' ל"א גבי קדשה בפחות מש"פ ובעל ובסי' ל"ח סל"ה ענין מקדש ע"ת ושרש דבר בכתובות דעידו ורב א' בדורינו נסתפק והובאה תשובתו בס' שערי רחמים שם אי דוקא בהנך תלתא הוא דאמרו חז"ל אין אדם עושה בב"ז אבל במקדש בשאר קידושין הפסולים כגון בעדים פסו' או בע"א וכיוצא בזה ל"א לשם קידושין בעל או"ד בכל מיני קידושין כסו' אמרינן לשם קידושין בעל ונקטו אלו לדוגמא ואחר שפלפל בענין העלה שם בדס"ט ע"א דהנך ג' דינים ל"ד ואינם חלא לדוגמא מיהו הרב המחבר שם בסי' טו"ב חלק עליו וכתב דדוקא הנך תלתא ולא כן בשאר קידושין הפסולים י"ש:

ו מקדש בקידו' פסולין דאחר שבעל בא בטענה דלשם קידושים הראשונים בעל ולא היה כונתו לקדש בביאה נאמן וא"ץ גט הרב הפו' הנ"ל כתשו' שע"ר שם:

ן ל"א לשם קידושין בעל אלא דוקא היכא דכיון לקדשה בביאה זו אבל אי בועל אדעתא שהיא אשתו ואינו מכוין לזנות לא סגי בזה לומר דקנה אותה בבעילה הרב הנ"ל שם וכ"כ ה' המח' שם:

ח כל שבבעילתו קעביד איסורא יהיה מדאורייתא או מדרבנן ל"א אין אדם עושה בב"ז, הרב הנז' שם בדע"ב:

סימן קנ

א ס"א ש"ע ואם נשאת בו תצא והולד ממזר. דוקא הולד שולד בין נישואין דב' לגירושי הא' אבל אם גרשה הראשון ונשאה ב' ואח"ך ילדה חין הולד ממזר כנז' מדרבנן ומותר לבא בקהל, כנ"הג הגה"טו סק"א בשם כמה פוסקים ומהם ה' המאירי. והכנ"הג שם נרגש דדבר זה מידי פלוגתא לא נפקא מכח ס' התוס' והרא"ש והעלה דע"כ לא נחלקו אלא ראשה שהלך בעלה למד"הי אבל אשה שזנתה עם אחר בעודה תחת כעלה או נשאת במזיד ואח"ך נתגרשה מבעלה ו לדה עם הב' לכ"ע הולד מן הב' כשר לבא בקהל דוק שם וכ"כ בסי' י"ז הגה"בי ס"ק תקצ"ה בשם כמה פוסקים וע' להיידא לעיל סי' י"ז הגה"בי ס"ק תשכ"ט שכתב דאף באשה שבמזיד נשאת לאיש אחר וזנתה עמו וגרשה הא' וילדה מב' אם אותו הולד כשר לבא בקהל ואינו אפי' ממזר מדרבנן מידי מחלוקת לא יצאנו עי"ד ומבואר דל"ד אם גרשה וה"ה אם מת בעלה הא' דשוין ננהו מיתה וגרושין ומ"מ ע"כ לא נחלקו אלא אי הוי ממזר מדרבנן או לא אבל מדאורייתא לכ"ע אין כאן ממזרות: האמנם כל קבל דנא מצאתי ראיתי בתשו' הגאונים הנקראות שערי צדק ש"א סי' ח' שנשאל על אחד שארש אשה והיה לו אח ואותו האח הרשע פיתה ארוסת אחיו ועבר בה עברה ונתעברה וברחו ונולדו לו בנים ממנה ובכך מת הארוס ולאחר כמה שנים מת הנואף והניח בת אחת ויש ספק אם בחיי הארוס נולדה או אחיך ואע"פ שהוא ודאי לאחר מיתת הארוס כשרה או פסולה ובאה התשו' בסי' י"ד וז"ל כל ביאה שבא עליה בכרת עומדת וערוה דאורייתא היא לדידיה ואפי' מת אחיו ולאחר שבא עליה ביאה אחת עומדת עליה בכרת ונאסרה עליו לעולם וכל הולדות שמוליד ממנה כולם ממזרים גמורים הם ואין להן הנאה בקדושין שקדשה ואותה הבת ממזרת גמורה היא ככל ממזרים שבעולם ומי שאמר כשרה היא ואין ממזר מיבמה (יבמות דצ"ב ע"ב) טועה הוא וכו' אבל לענין אשת אח ישנה באזהרת ערות אשת אחיך לא תגלה וישנו בעונש ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא וכו' ואינה כשרה לבא בקהל עכ"ל וה"ז דומה בדומה לנד"ז דהא התם לא היו בנים לאחיו והיתה מותרת לב' אחר מיתת הראשון ואדרבא היה לו ליבמה ואסרה הרב עליו משום דמעיקרא היתה אצלו באיסור כרת ונשארה באיסו' לעו' ופשיט לה דהבת היא ממזרת גמו' ומפשטייות דבריו מוכח להדייא דאפי' אם ברור לנו שנתעברה אחר מיתת האח עכ"ז היא אסו' לבא בקהל מדלא השיב על שאלה זאת ובאמת הדבר ק' להבין דמה זה ועל מה זה תהיה ממזרת גמו' מאחר דבשעת ההריון היא לא היתה לא ממח"כ ולא ממחוייבי מב"ד וצ"ע:

סימן קנא

א ס"א ש"ע אם לא נשאת עדיין נאמן ויגרשנה עכשיו. הרמב"ם פיו"ד מגירושין דין י"א כתב ויתן לה הגט בפנינו וע' ג"פ סי' קכ"ז סקי"ד מטה לחם סי' ליה:

סימן קנב

א סי"ב ש"ע אשה שיש בידה מעב"ד וכו' האחרונים נבוכו ליישב מאי דק"ל ממש"ל סו"סי קמ"ב בהגה ע' פתחי תשו' סקי"ט. שבט בנימן סי' קע"ה, חוקי חיים סי' ח"י, שער אשר חא"הע סי' כ"ז, ובתשו' כ"י לנהירו דעיינין מוה"רא חזן נר"ו בע"ס תעלומות לב ששלח לי בשנת התר"סא ויעו' עוד כמז"הג שלי סי' ס"ט:

סימן קנד

א ס"א בהגה ואם ידעה בהן קודם שנשאת וכו' דוקא קודם שנשאת דומייא דתנאי אבל אם לאחר הנישואין ראתה בו דבר ושתקה זמן ל"א סברה וקבילה אע"פ שלא ערערה כי אם לאחר זמן, הגאון מו"הר מוהר"אג בס' צל הכסף ח"א סי' י"א ד"ס ע"א וכ"כ מר בריה דה' ראש משבר בתשובת ראש משביר חיב סי' ס"ט על כיוצא בזה:

ב שם ש"ע נעשה האיש מוכה שחין וכו', ע' מעשה איש סי' י"א י"ב: ג ס"ג ש"ע האומר איני זן וכו' עמש"ל בסי' ע':

ד שם וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש. ע' פתחי תשובה סק"ז דאף במונע ממנו שתיהן תשמיש ומזונות חין כופין בשוטים ובס' מטה לחם סי' ל"א עמד בזה והעלה כן והשיג על ה' פורת יוסף א"הע סי' ו' דנעלם ממנו כל זה ובעבור זה העלה להיפך י"ש:

ה ס"ד ש"ע האיש שנולדו בו מומין וכו' אין כופין אותו להוציא, ואם לא רצתה דינה כדין מורדת, הגאון מו'הר מוהרא"ק זל בס' שער אשר חא"הע סי' מ"ו ד"ה והשתא נפק דק ואשכח למוהר"ם ב"ב בתשו' סי' ק"ץ ולראב"יה הו"ד שם בתי' ז"ע ולהר"ר שמחה בר שמואל בתשו' דשייכי לה' אישות סי' ל"ג שפסקו בנולדו הלכה כרש"בג דבמומין גדולים כופין אותו להוציא יעו"ש, ולפ"ז אם האשה אינה חפצה לדור עם בעלה אינה נקראת מורדת לפי מ"ש הב"ש בסי' זה ס"ק דכל שיש לה פוס' המסייעים מותה יכולה לומר קי"ל ואיני מורדת וע' לה' פ"ת בסק"ג מה שהביא משם הב"מ לחלוק על ה' ב"ש:

ו שם בהגה וכל זה בידו וכו' אבל בב' ידיו וכו' כופין אותו להוציא. ע' פ"ת סק"י שכתב משם ס' גבורת אנשים דלמעשה אין לכוף וע' בס' שדי חמד מע' גירושין סי' א' אות י"ד מה שאסף וקבץ בזה והעלה דפשוט שאין כופין אותו להוציא:

ז' ס"ה ש"ע איש המשתטה מידי יום וכו' אינו ר"ל שוטה ממש רק טפש ע' שדי חמד מע' גירושין סי' א או ב' מ"ש משם ס' צמח צדק החדש. ושל כת הקודמים היא זו שכ"כ

מוהר"חש להדייא בתשו' א"הע סי' ג"ל ויעי' בס' משא"מ א"הע סי טו"ב דקנ"ד ע"ד. ועפ"ז אזדא לה קודמים ה' יד"א בהג"הט סקי"ב על ה' נאמן שמואל חי' ס"ה וצדק בזה אותו חכם ה"וד בתשו' צל הכתף ח"א סי' יו"ד דנ"ה ע"א:

ח שם ויראה אני פן יהרגני בכעסו, ה"ד היכא דלא עשה מעשה דעביד איניש דגזים ולא עביד אבל היכא דזרק לה סכין מתוך ידו והגיע הסכין לה וקרע צעיפה מעליה ובדרך נס היתה ההצלה כופין אותו להוציא דלאו כל שעתא מתרחיש ניסא, ה' מטה לחם הנד"מ חא הע סויסי ח':

ט שם שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים. ע' בית יאודה למוהרי"ע ח"א ח"א חא"הע סי' א':

י שם בהגה מי שהוא נכפה י"א שאינו מום וכו' וי"א שהיא מום וכופין לגרש. ע' כנ"הג סק"ו ויד"א סק"ז. שכתבו משם רבני האחרונים דלא עבדינן עובדא לכופו. ועד אחרן אנכי הרואה לגדול בדורו מו"הר מואר"אג בס' צל הכסף ח"א א"הע סי' י"א ד"ס ע"ג שכתב דבודאי שום מורה לא יוכל לפצות פה לדונו בכפייה אך כל קבל דנא חזינא למופת הדור גדול אדונינו בס' שער אשר חא"הע סי' מ"ה שהאריך בזה והעלה לדינא דכופין לגרש בנידוי ובשוטים מכמה טעמי תריצי עי"ד א"כ אנה אנחנו עולים ומי יוכל להכריע בין ההרים הגדולים. אך יען בא מעשה לידינו ואין אני בן חורין להפטר אמרתי ויהי מה תורה היא אראה במאי תלוי פלוגתייהו ועליו יקום דברו ולכן ממד'בר קדמ'ות אשים דברתי לתור ולחפש באיזה צד קיימי מרבית הפוס' אם לכוף או שלא לכוף כי הוא יסד המע"לה מהני ומועיל לפסק הלכה:

ואחזה אנכי דגם בזה יש מחלוקת דה' משאת משה בסי' טו"ב דקנ"ה ע"א כתב דרבים בחכמה מאחרוני הפוסקי' הסכימו דבר כפייה הוא לגרש בע"כ י"ש ולעומת זה חכם אחד הובאה תשובתו בס' צל הכסף שם סי' יו"ד צעק מרה דכלפי לייא הוא דרבים מהפוסקים המה הסוברים שאין כופין אותו לגרש והסכים עמו מו"הר בתשובתו שם בסי' י"א. וכל כי הא סמא בידן לברורי ואנחנו הורשנו לתור ולדרש איפא המה הרבים ואלך בעקבות הרבנים הנז' דעלו על שפתם דעות הפוס' בענין זה:

והנה הפוסקים שהחליטו הדבר שכופין אותו לגרש הלא המה הרא"ש בתשו' כלל מ"ב והביא שם שכ"ד הגאון רגמ"ה והסכימו עמו ב' מחכמי דורו ריב"ם והר"ם בר יוסף. אולם ראבי"ה ואביו ר' יואל נסתפקו בדבר וכתבו דאין לכוף וכמ"ש משמם המרדכי והג"א בפ' המדיר וההגה"מיי בפ"ה מה' אישות והר"ר חיים ב' יוסף המובא בתשו' הרח"ש שם שכתב דמאחר שר' יואל היה מסופק חין לי להכניס ראשי בין ההרים אינו נכנס

למנין בשום צד. והרימ"ט בח"א סי' קי"ג ומוהרח"ש סי' ל"ג כתבו לדינא שאין ספקם של הפוס' הללו מוציא מידי ודאם של הרא"ש ודעימיה גם הרדב"ז בח"א סי' ר"ס דהיה נראה דחש לס' ראבי"ה וכמ"ש הכנה"ג איהו גופיה הדר ביה בח"ב סי' נ"ג וכתב דאין להניח ודאו של הרא"ש מפני ספקו של ר' יואל וכמ"ש ה' שער אשר שם וכן הסכים בס' נאמן שמואל סי' ס"ו. וה' משא"מ שם כתב דמוהרלב"ח בתשו' וה' המביט בשנייות סי' רי"ב ומוהרש"ך וש"פ קיימי בדעת הרא"ש עי"ד ומלבד דהספרים שרמז אינם נמצאים אתי עוד בה דלא רמז לנו איה מקום כבודם ומ"מ די לנו עדותו. אך בצדק התלונן עליו החכם הפו' בס' צל הכסף שם דנ"ז ע"ד דכפי מה שהעתיק שם תשו' המבי"ט בח"ג סי' רי"ב הוא דקאי בשיטת ראב"ה היפך הרא"ש, ובדעת מוהר"ם מלובלין בתשו' סי' א' נחלקו דהחכם הפו' שם ס"ל דקאי בדעת הרא"ש וכ"ד מי"הר בשער אשר. ומו"הר בצל הכסף שם כתב. דקאי בדעת ראבי"ה. וכמו שכן הוא דעת מוהריב"ל בח"ד סי' י"ג ומוהריק"ש בהגהותיו וה' באר שבע בסי' ס"ד. וחח' הפיס' שם בצל הכסף בדנ"ז ע"א בעמדו לאפושי גברא חלקן לשנים לראבי"ה עם אבי אסף י"ש והוא טעות דראבי"ה ואביאסף הוא באחד דאיהו ניהו ראבי"ה ואיהו ניהו אבי אסף וכנודע אצל עין רוג"ל בספרי הפוס'.

והכנ"הג דעתו לצרף ס' מרן ב"י עם המרד' מדלא הזכיר דברי הרא"ש כשהביא דבריו ולבי מגמגם בזה דאדרבא מדלא העלהו על שלחנו מוכח דלא סל"ה ולכל המרבה לא נוכל להכריע דעתו לשום צד:

ותבט עיני להגאון צל הכסף שם דהמציא לנו עוד פוס' אחרים דיש לנו לצרף דעתם לענין זה דהר"י מטראני הא' קאי בשיטת ראבי"ה וכמו שהכריע ה' פאת נגב בא"הע סי' י"ד ומר ניהו רבה צרף עם סברת הרא"ש ס' הרמב"ם וסיעתיה הובאו בית יוסף דס"ל דכופין לגרש בבאה בטענת מאיס עלי ולדידהו כ"ש באשת הנכפה דבאה בטענת מאיס עלי בטעם כעיקר שכופין עי"ש ועפ"ד לא לבד שהרותחין דעת הרמב"ם ורש"בם שהביא הטור שם דס"ל דכופין לגרש בטענת מאיש על דכ"ש בנכפה שכופין שגם הרוחנו גם דעת מוה"רם שהובא במרדכי פ' אע"פ ויותר מפורש בהגה"מי פי"ד מאישות שכל שנותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית לחכמי המקום למה הוא מאוס עליה שכופין יש"ב. נמצא דאיכא עוד סרכין תלתא הרמב"ם ורשב"ם ומוהר"ם דס"ל דבנכפה כופין אותו לגרש ואם כנים אנחנו בזה יש לנו מקום לל'ון על ה' פרי צדיק בסי' י"א וה"ד הח"הפ בס' צל הכסף שם בדנ"ו ע"א שרצה לצרף ס' המרדכי והג"א שהביאו דברי ראבי"ה בלי חולק ומסתמא דהכי ס"ל יעו"ש דהא המרדכי ג"ך הביא הא דמוהר"ם ז"ל ונאמר דכן ש"ל ונמצא סותר דידיה אדידיה אבל לע"ד אין ראיה ממה שהביאו המרדכי והג"א דעת

ראבי"ה להכריע דכן ס"ל דכן הוא דרכם להביא ס' מוהר"ם וראבי"ה. וכן נוכל לומר גם בעד האגודה שהביא שם בדנ"ח ע"ג והיותר קשה דהח"הפ שם הב"א משם ת' אמונת שמואל סי' ו' דמוה"רם ב"ב קאי בשיטת ראבי"ה וזה מן הקושי דהא בטוענת מאיס עלי בטענה אמתית דעתו דכופין אותו לגרש וכנז' ואין ס' אמונת שמואל אתי לראות שרשן של דברים. שו"ר למו"הר בס' צל הכסף חא"הע סי' י"ג דפ"ו ע"ב וג' שכתב דמ"ש מוהר"ם דכשנותנת אמתלא מהני טענתה לא לכוף אותו לגרש רק לענין הממון אבל אין כופין לבעל יעוש"ב א"כ לא נוכל לצרף בזה דעתי מוהר"ם עם הרא"ש. אך ראיתי להגאון מו"הר מוהרא"ק בשע"ר הגב'וה שם בד"ה והשתא דנפק דק ואשכח למוהר"ם גופיה דמדבריו בתשו' סי' ק"ץ מוכח דס"ל כס' הרא"ש דכופין לנכפה לגרש וההיא דסי' קס"ה דממנה נסתייע ה' אמונת שמואל לאו מר חתים עלה ואיפשר דהוא מתורתו של הר"ר יואל וגדולה מזאת פשפש ול"ו מצא דראבי"ה גופיה סתר חת אהלו בתשו' מוהר"ם סי' ע"ז דל"א אתתא בכל דהוא ניח"ל ואיפשר שהיא האחרונה ועפ"ז העלה הרב דנשאר ר' יואל יחיד בדורו ולא מצינו לו חבר ישיב:

אשתכח השתא דהסוברים דכופין לגרש רבו כמו רבו ה"ה רגמ"ה והרא"ש וריב"ם והר"מ בר יוסף והרמב"ם. ורשב"ם ומוהר"ם ומגדולי האחרונים מוהרל"בח ומוהרש"ך ומוהרח"ש (ולא נמנה למוהרימ"ט עמהם יען אסופא דמילתא לענין מעשה חזר לאחוריו גם דעת מוהר"ם מלובלין אינו מן המנין כיון דאיכא מחלוקת בדעתו) והרדב"ז וה' נאמן שמ אל, נגד ר' יואל ור' ישעיה הראשון ומגדולי האחרונים מוהריב"ל ומוהריק"ש והמב"יט וה' באר שבע שכתבו שאין כופין, ויתר האחרונים שעמדו ע"ז ואסקי לענין הלכה להחמיר אינם מן המנין לענין זה דבעבור שלא רצו לסמך על דעתם להכריע הלכה כדברי מי הלכו להחמיר, אך הפוס' שאנו מונין כאן הלא המה הפוס' אשר נשאו ונתנו בדבר וגילו דעתם לענין הלכה והמה הרבים וכנז': הגם הלום ראיתי אחרי רואי להר"הג מו"הר צל הכסף בא"הע סי' ט"ז דחזר ושנה בענין זה ונפק אודיתא מע'טו דאינו כמ"ש בסי' י"א דרבו הסוברים שלא לכוף דאח"ך נתיישב בדבר וראה דבצירוף כת הסוברים דכופין לגרש בטענת מחים עלי עם ס' הרא"ש וחבריו דבנכפה כופין עלו ל ותר מט"ו נביאים דס"ל דכופין הנכפה לגרש והסוברים דאין כופין דהיינו ר' יואל וחבריו לא עלו לעשר והנם מועטים נגד כת הסוב' דכופין ומה גם דרוב סברות אלו דס"ל דאין כופין לא ברירא להו שהראשון לס' זו הוא ר' יואל דנסתפק בדבר ואחריו נמשכו סיעת מרחמוהי ולפום דינא סברא מסופקת מצד עצמה אינה נכנסת למנין למנוחה נגד סברה ודאית וכו' יעוש"ב ובכן.

זכינו לדין ונתברר אצלינו דלפי רוב הפוס' דינא הוי לכוף לנכפה לגרש: אך דא עקא שעם שמיה"ר, בע"ס צל הכסף שם בדברות שנייות חתר למצא את היבשה ועלה בידו דרוב הפוס' מסכימים לגרש עכ"ז לא מלאו לבו לעשות מעשה אחרי ראותו לכמה מהראשונים דלא עצרו כח לכופו לגרש דיראו מגשת למקום דאיכא חששת איסור ערוה דהיינו גט מעושה יעו"ש אולם מו"הר בס' שער אשר שם המציא דבר חדש לכוף לגרש ואמר רב הנח'ה סוברת דהא דבדבר ערוה חיישינן למיעוטא אינו אלא היכא דלא נפיק מתוך החומרא קולא אך היכא דאם באנו לחוש למיעוטא נפק"ל קולא מצד אחר דבאנו להתיר איסור לפי דעת רוב הפוס' האוס' אשה לבעלה פשיטא ודאי דבכ"הג אזלי' בתר דעת רוב הפוס' האוסרים אשה זאת לבעלה ולא חיישינן לקולא דהוי גט מעושה ואדרבא הו"ל כשאר הפסולות דקי"ל דמעשין על הפסולות. מינה בנכפה דלפי דברי הפוס' הרא"ש ודעי' הוא דאיכא סכנה להדבק איתו כיון דחמירא סכנתא מאיסורא אזלינן בתרייהו דהרא"ש ורגמ"ה וכתב שכן ראה בס' מר ואהלות א"הע סי' יוד שכתב דכיון דחמירא סכנתא מאיסורא ודאי דפסקינן כדעת הרא"ש דס"ל דיש סכנה נגד ראבי"ה ובפרט כי רבים הם וכו' יעוש"ב: וכשאני לעצמי כד עיילנן בהאי פתחא דפתח לן מו"הר דכיון דאיכא סכנה וקי"ל חמירא סכנתא מאיסורה ובאסורא כל שהרוב אוסרין הו"ל כפסולה ומעשין לפסולות יש בידינו כח לומר דאפי' אם היה דרוב הפוס' אומרים דליכא סכנה ומיעוט אומרים דאיכא היה לן לחוש למיעוטא וכופין לפי מ"ש אני הדל בהגהותי לס' עבודת השם א"הע סי' ו' ד"ח ע"א משם כמה פוסקים דבמידי דאיכא סכנתא אע"ג דאיכא ס"ס לא מקילינן ואזלינן לחומרא וס"ס איכא מ"ד דאלים מרוב ואיכא מ"ד דהוי כרוב נמצא דבמידי דסכנה חיישינן הפי' למיעוטא וכן נוטין דברי ה' מר ואהלות שכתב דפסקינן כדעת הרא"ש נגד ראבי"ה ובפרט כי רבים הם דמשמע להדייא דאף אילו לא הוו רבים היה ראוי לילך אחריהם אכן ראיתי לה' פתחי תש' בסי' ע"ז סק"ח שהביא ת' ה' חתם סופר באה"ע סי' קט"ז שכתב כי בשנים קדמונייות היו נשמרים מד"א שלו ורופאי זמנינו מחליטים שאינו מתדבק כלל ואינו מזיק אפי' לאשת חיקו א"כ לענין כפיה להוציא מי יכניס ראשו באיסור דאורייתא וכו' ובכן גם טע"ז דסכנה חלף הלך עתה ונשאר לנו המחלוקת במקומו ואין בנו כח לכופו. וע"ע שדי חמד מע' גירושין סי' א' אות י"ד:

ואחז"ר בא לידי ס' שערי רחמים וראיתי לו בחא"ה סי' כ"ו שנשאל מלפניו על פתגם דנא והביא דברי הגאון מוהר"אק בס' שע"א וחלק עליו בעיקר חילוקו הן מצד דהן רבים הסוברים דאין כופין אותו לגרש והן מצד חילוקו בדברי הראשונים דבדבר שבערוה

היכא דלסברת רוב הפוס' נפיק קולא מצד אחר אזלינן בתרייהו ולא חיישינן לגט מעושה ומר הוא דקאמר דלא כן הוא וישב בסתר' ראיות מו"הר מדברי מהרי"בל ואף חי יהיבנן כל דיליה במאי דקמן אף לסברת האומ' דכופין להוציא לא נפיק מיניה חורבא דאיסור ערוה אם תשב תחתיו דלא תשמשנו ואין כאן סכנה ואסופא דמלתא העלה להלכה דאין כופין אותו להוציא ונסתייע גם מדברי ה' חת"ס יש"ב. ובמ"ש דרבים הם הסוברים דאין כופין לשר"י לן מר וכבר כתבנו בזה כל הצורך וע"ע בס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ד מ"ש עוד בזה:

י"א לדעת האומרים דנכפה הוי מום אין לחלק בין הייותו החולי תדירי להייותו כפעם בפעם. מוה"ר אג"ן בס' צל הכסף ח"א סי' י"א ד"ס ע"א: י"ב אפילו לדעת הר"ר יואל ודעי' דאין כופין את הנכפה לגרש ה"ד היכא שנולד לו החולי אחר שנשא אך היכא דהיה הבעל נכפה מקודם ועל כי לא היתה האשה יודעת מזה נשאת עמו פשיטא ודאי דאמרינן דמקחה מק"ט וכופין אותו לגרש. מוה"ר בס' שער אשר שם וחלק על ה' אמונת שמואל שנראה מדבריו להיפך יעו"ש, וע' להגאון חתם סופר בסי' קט"ז ה"ד הפ"ת לעיל סי' ע"ז סק"ח דהוי תנא דמסייע לה' אמו"ש שכתב דגם היכא שהיה מקודם והיא לא ידעה דאין אנחנו יכולין לכוף כי מי יכניס ראשו בין ההרים וכו' רק בעבור שהוא מק"ט אם האשה תפוסה משל בעל אין אנחנו יכולין להוציא את שלו מתחת ידה עד שירצה לגרש מרצונו הטוב עי"ש וכן דעת מו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' ט"ו דקי"ב וע' שערי רחמים שם:

י"ג אם היה נכפה קודם הנישואין בלתי קביעות זמן הו"ל כמומים שבגלוי וסברה וקבילה. כנ"הג בהג"הט סק"ו משם מוהרי"בל והב"ש בסק"ט כתב דלס' הרא"ש אפי' תנאי לא מהני וע' למו"הר בס' צ"הכ שם דקי"ב ע"ג. ומוה"ר בש"א שם כתב דה' תומת ישרים סי' קל"ט כתב שדבר זה הוא מוסכם מכל הפוס' בלתי שום חולק דאם היה מקודם סברה וקבילה ומ"מ חילק ידע דה"ד היכא דידעינן אנן בבירור שהיה בא לו זה החולי בלתי זמן קבוע או דמי תי הבעל ראיה י"ש:

י"ד אע"ג דלענין כפייה יש לחוש לגט מעושה. מ"מ בענין הרחקה דר"ת עמד בזה מו"הר בס' צ"הכ בסי' י"א ד"ס ע"ד וכתב דלא עבדינן ליה אך בסי' ט"ו משי אנפשיה הדרנא וכתב דמאחר דאיכא רוב סברות דכופים פשיטא דעבדינן ליה. וה' שדי חמד במע' גירושין סי' א' אות ח"י רמז לה' נדיב לב ח"ב סי' י"ב דעמד בזה וחמ"א:

ט"ו הגם דאין כופין אותו לגרש מ"מ חייב במזונותיה מו"הר שם בסי' י"א וסו"סי ט"ו וע' לקמן גבי מי שטוענת על בעלה שאין לו ג"א מה שרשמתי בזה דמידי מחלוקת לא יצאנו

ויכול המוחזק אם הוא הבעל לומר ק"יל: ט"ז ס"ו ש"ע ואם טענה שחפצה לילד וכו' וחומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ אם שהתה עמו יוד שנים וכו' שומעין לה. זוהיא שיטת הרמ"בם בפט"ו מה' אישות דדוקא אחר שעברו יוד שנים וכתב ה"ה דזה פשוט דבתוך עשר לא עדיפא ממנו וכו' וע' לח"מ מה שנתקשה בדבריו וזה הוי כדי שיכופו אותו להוציאה ושתגבה הכתובה ודעת הר"אש ודע' דאף תוך יו"ד שנים נאמנת ומיהו מפסדת כתובתה. אך ר' ישעיה הראשון בס' המכריע סי' מ"ה כתב דלדעתו מהני כל שבאה בטענה אפי' תוך יוד שנים לכפותו ולגבות כתובתה ובהכי מיירי הש"ס ושסברתו מצאה בתשובות ושאלתות רב אחאי גאון ס' תולדות יצחק עי"ד וז"ל ה' המאירי בפסקיו על סוגייא דיבמות דס"ה מה שכתבנו בשם גדולי הדורות שכל שבאה להתגרש מחמת טענה צריך שהיית יוד שנים ויוציאה שלא בכתובה גדולי הראשונים שבגירונא פירשוהו בשהיית יו"ד שנים אלא שגובה כתובתה ובשאלתות פירשו שאף בתוך עשר יכולה לטעון כן וגובה כתובתה הואיל ובאה להתגרש מחמת טענה והדברים מתמיהים שא"כ כל אחת נותנת עיניה ובאה מחמת טענה אלא ודאי שלא בכתובה ע"כ. ודעת ריא"ז הובא בש"הג כ' הב"עי כדעת ר' ישעיה מז"ה. וע' כנ"הג הג"הט ס"ק כ"ד שכתב דה"רם אלשקר בסי' פ"ט ביאר כל הסברות ושמוהרי"בל בח"ג סי' ג' וק"ג עמד בזה ואינם תח"י הספרים האלה להשתעשע בניבם ובשכליהם:

טו"ב ס"ז ש"ע אם טוענת שאין לו ג"א וכו'. מעשה בא לידינו בטבת התרס"ה באשה אחת שטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים והוא מכחישה והוכרחנו לבדק את שניהם על יד הרופאים וענו ואמרו שאף שבאיזה פעם דחק ונכנס והשיר קצת בתוליה מ"מ כעת אינו בגדר איש כמו כל האנשים ואיפשר שבמשך זמן יתרפא. והיא יושבת תחת תומ"ר ורוצה שיגרשנה בעלה ולא בררה אם טענתה היא דכלה למה נכנסת לחופה? או דבעייא חוטרא לידה: הנה אע"ג דבכ"הג לא שייך מה שנחלקו הפוס' אי נאמנת האשה בזה או"ל ואם יש לחלק בין תובעת גט או כתובה וכמבו' בא"הע סי' קנ"ד מאחר דהכא כבר יש מכתב תעודה מהרופאים שאיננו בגדר איש ולא מפיה אנו חיין והו"ל כשניהם מודים דהתם דינא הוי דיוציא ויתן כתובה מ"מ לא יבצר מהמחלוקת אי צריכה גם בזה לבא בטענת בעינא חוטרא לידה או לא בעייה טענה. ואף בבאה מחמת טענה יש מהפוס' האומרים דאין כופין אותו בשוטים ואפי' בנדוי וכיוצא רק בדברים מה גם דאיפשר שיתרפא וכמבואר כל זה בשורש הדין בב"י ובאחרונים וכבר גדול אדונינו הרש"דם בחא"הע סי' ק"ג מסתמיך ואזיל אכתפיה דהרש"בץ שהביא ב"י וכתב וז"ל משמע שאפי' בברור לנו האמת אם טוען שיש לו רפואה שאין כופין אותו לאלתר אלא ראוי להמתין

ימים ומצאתי בתשו' מורי ה' הגדול כמוהר"לבח שכתב ע"ע כזה וז"ל ואפי' אם כנים דבריו רחמי שמים מרובים ולא תמהר להפריד בינה ובין אלוף נעוריה וטוב לה שתמתין ב' או ג' שנים ואולי תזכה לבנות מבעלה מכל זה נראה בעיני שאפי' בידוע הדבר שאין לבעל ג"א כעת שאין לכוף לגרש לאלתר עד שיראה שתוחלת ממושכה אין לה ע"כ ומי יבא אחרי המלך ובודאי שתשב עד שתפייס וע"ע לה' החב"יב בס' דינא דחיי ח"ב דע"ב ובס' בעי חיי חא"הע סי כ"ג (אח"זר בא לידי ס' בני בנימן וראיתי לו בסי' ל"ה שהר"הג מוהר"יא האריך ועמד על תשו' הב"ח הלזו י"ש): אך מה שיש לעמד הוא בענין המזונות מה יהיה באלו הימים. דאם נכוף לבעל שיזון אותה והיא בבית אביה יטעון הוא שתבא לביתו ותחיה עמו ותזון ותתפרנס דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו וכמ"ש מו"רם בהגה סי' ע' סי"ב. והאשה טוענת דלא איתדר לה בביתו כל עת שהם אינם יכולים להזדקק זה עם זה ודי לה הצער שהיא ישבת אלמנת חיות והכל יודעין כלה למה נכנסת לחופה לא לשבת תחתיו והוא יתעסק ברפואות וכשיתרפא תלך לביתי אך כל ימי היותה תחת רשותו תתן לה שכר מזונות. ונראה דבזה הדין עמה דאעיקרא כיון דאיכא פוס' דס"ל דכופין אותו להוציא נפקא היא מכלל מורדת והרי הרמ"בם דלס' הפוס' איהו ניהו מכת הסוברים דאין כופין להוציא כתב בפט"ו מה' אישות דמגלגלים עמה בדבר זה ואין כופין אותה לישב ואין דנין אותה דין מורדת וכיון שאינה מורדת חייב לזונה. וכיוצא בזה מצאנו לה' עדות ביעקב בסי' ל"ו על אשה שתובעת על בעלה שהיא משמשת עמה משכבי זכר ואחר שהאריך שהיא נאמנת כתב שם בד"פט ע"א דמאחר דאיכא פלוגתא דרבוואתא לא כייפינן ליה בשוטים רק לאיים עליו בדברים ושוב בד"ץ ע"ג כתב וז"ל מילתא דפשיטא דכל אשה שבאה בטענה למרדה בבעל מטעם כל הפוס' דלאו מורדת מקרייא ואינה בשום אי וב וקנס הנשים המורדת באלוף נעוריהם וכו' וא"כ הרי הוא חייב בכל ובמזונותיה כדין כל איש עם אשתו העומדות תחת בעליהן עד שיפשרו אותן בגט כשר והילכך אשה זו דנ"ד דלא הוה מתדר לה בהדי בעלה עבור כל אותן המעשים המכוע' שהיה עושה עמה תדיר וכו' ודאי דחייב ליתן לה מזונות באשר הוא שם כמ"ש מוה"רם בתשו' הובא במרדכי פ' בתרא דכתובו' והביא ראיה לדבריו ע"כ וכן ראיתי למוהרי"מט בא' סי' קי"ג בנדון נראה דאחר דחש לס' ראב"יה שלא יכופו לגרש כתב דמזונות יש לה כל זמן שאינו מוציאה בגט והיא בבית אביה י"ש. ואין לומר דנדון עדו"בי שאני דלא הוה מתדר לה בהדי בעלה מפני רוע מעלליו וכן בנדון מוהרי"מט מש"אכ בנ"ד דעיקר הטעם הוא דכל שאינה מורדת חייב לזונה והא בנ"ד אינה מורדת וכמ"ש בשם הרמ"בם ז"ל. וכן ראיתי לה' פתחי תשו' בסי' קנ"ד ס"ק ט"ז

שהביא משם ה' נו"בי מ"ת סי' פ"ט שעמד בנד"ז בעצמו ואחר שהעלה שימתינו איזה זמן ובתוך כך יעסק הבעל ברפואות אולי יש תרופה כתב דבמשך הזמן הזה הוא יהיה בפ"ע והיא תהיה בפ"ע והבעל יספיק לה כל צרכה בזמן ההוא עי"ד:

אולם אחר החיפוש ראיתי למר קשישא ידי"ן כמוהרי"ץ אבועלאפייא נר"ו בס' פני יצחק ח"ב דפ"ב ע"ג וד' שהביא משם רבני ירוש' הגאון מוהר"א אשכנזי ז"ל ולהבדיל בין החיים ר"לץ ה' כמוהר"א נר"ו בתשו' כי באה בס' בני בנימן וקרב איש ח"א סי' ל"ז שעמדו על מי שאין לו ג"ח והמה בחכמתם האריכו למעניתם ועלתה הסכמתם דפטור הבעל ממזונותיה כל ימי היותה בבית אביה עי"ד, וצר לי מאד כי אין הספר הנז' איתי במחיצתי כען לראות אם יש שום חילוק מנדונם לנ"ד ומה ראיה הביאו לסברתם דעל האמת תמוה מאד דמאחר דכל הפוס' הוציאוה מדין מורדת ואיכא פוס' טובא דס"ל דכשהוא אמת וכגון שהוא מודה (וה"ה היכא דנתברר ע"פ הרופאים וכנ"ד) דכופין אותו לגרש איך נוכל לומר שכ"ז שהוא אינו חפץ לגרשה שיהיה פטור ממזונות אין זו דרך ישרה אהמ"ר וגלגול מחילות וכבר צווח עליהם רב חביבא נ"רו בס' פני יצחק שם דמה שנסתייעו מתשו' הרד"בז בח"ג סי' ת"ו אין סמיכה בעז'רה דהתם שאני דהתנו בתחי' והיא רוצה לשנות מתנאה ואדרבא מתשו' מוהרי"מט הנז' יוצא להיפך וכדעת ה' מר ואהלות בנכפה וכן מבו' מתשו' ה' בירך משה כו"סי י"א במורדת גמורה וסיים בדברו דבלתי ספק אילו היו רואים הרבנים הנ"ל תשו' מוהרי"מט בודאי דהוו הדרי בהו י"ש ובהשמטות שם הביא משם ה' נוכח השלחן שחייב לנכפה במזונות אשתו ואפי' שהיא בבית אביה יעו"ש גם ה' מוה"רח מנחם ז"ל בס' מטה לחם הנד"ם דט"ז ע"א הביא דברי רבני ירוש' והצ"ע דבריהם דדינא יתיב דכ"ז דאינו מגרשה וחגידא ביה חייב במזונות עי"ד והנני יוסיף להפליא דנעלם מהם ת' ה' עדות ביעקב שהעלה בנד"ז בעצמו לחייב לבעל במזונות עודה בבית אביה:

ומ"מ לבי נקפי לעשות מעשה לכוף לבעל למזונות מאחר דרבני ירוש' פטרוהו וגדול כח המוחזק ומה גם דה' מוהר"חם ז"ל בס' מטה לחם שם כתב דפשפש ולו' מצא דזהו מחלוקת ישנה בין רבני קושטא בזמן ה' פ"מ ונדפסו דבריהם בס' אמר שלמה בד"מא ע"ע. ושוב האיר ה' את עיני וראיתי להרב גופיה בסי' י"א דעמד עוד על פתגם דנא בארש' טובה ורחבה והעלה דלא יש בנו כח להוציא מיד המוחזק דיכול הבעל לומר קי"ל שכח הפוס' הפוטרים אותי ממזונות יעו"ש:

אלא דהרב שם פתח טוב פתח לחייב כיון דכתוב בכתובה דנשבע החתן לקיים כל מ"ש בכתו' ושם כתוב ועלי מזונייכי וכו' וקנו מידו ונשבע ע"ז ובאנו למחלוקת הקדום בחייוב

שיש בה שבו' ומצד החייוב מצי מפטר נפשיה בטענת קי"ל אי אמרי' קא"כ שא"כ וכיון דפשטה ההוראה בעירנו (קושטא) להחמיר ומוציאין ממון. מהמוחזק א"כ גם בפרט זה מפקינן מיד הבעל מזונות מאחר דאם הלכה כהמחייבים אם אינו נותן לו מזונות הו"ל עבריין על השבו' ודיינינן ס' שבועה להחמיר וכופין אותו ואחר שהאריך בזה למשקל ולמטרי כתב דמצא דב"ד רבא דקושטא בש' הת"רב עשו מעשה בנדון כזה עצמו שחייבו לבעל במזונות ומלבושים בעודה בבית אביה כל זמן שלא יפטר אותה בגט כריתות והוא לא ידע אם טעמם היה מפני חומר השבועה או אף בלתי חומר השבועה כיון דחכמים חייבוהו לגרש יעו"שב וכיוצא בזה כתב עוד בסי' י"ד לענין אחר. וגם אתה תדין לנד"ז כיון דאנן ג"ך נהגינן למכתב שבועה בכתובו' שלנו וגם פשטה ההוראה בזמננו לפסק הלכה דהיכא דאיכא שבו' אין לפטר בטענת קי"ל וכאשר הארכתי בזה בתשו' חח"המ סי' ב"ך והבאתי שם משם רבני שלוניקי האחרונים דנקטי הכי להלכה יי"ש ואחר שהדפסתי ספרי (חשן האפד) מצאתי עוד לרבני האחרונים שכ"כ ע' בס' פנים במשפט ח"מ סי' ס' דר"נד ע"ד שהביא בשם רבני אזמיר דהסכימו כן להלכה וע"ע בס' חוקות החיים סי' ן' שהאריך בזה ובס' נדיב לב חח"המ סי' מ"ב דפ"ג ע"א העלה ג"ך הכי גם ה' מר בריה דה' ראש משביר בתשו' כת"י הכמוסה אצלי נקיט הכי בפשיטו' גם רב נהוראי מוהר"יץ אבועלפיא נר"ו ב' פני צחק ח"ב דס"ב הרחיב פה בזה והעלה כן להלכה עי"ש ובדס"ד ע"א וע"ע למוה"רא דיין בתשו' כי באה בס' מר ואהלות ח"מ סי' ל"ה דק"מב ולא נעלם ממני דהרב מוה"רש מאטאלון ז"ל בס' עבודת השם א"הע סי' ל"ב וג"ל אז ל כל קבל דנא ומסכים להלכה דאמרי' קא"ך שא"כ י"ש. בהא לישרי לן מר מאחר דחזינן רבני שלוניקו האחרונים ורבני אזמיר וקושטא ורבני מערב דהסכימו להלכה דסוגיין דעלמא אזלא להחמיר איך יוכל לפוטרו מסיבת שבועה הגם דהוא לאפוקי ממונא ובכן והא נפקת דהבעל חייב במזונותיה:

אולם כד הוינן בה אי מטע"ז אתינן למחייביה לבעל סר כקינו מעלינו דשנייא כתובות דידן מנוסח כתובות קושטא דשם נהיגי למכתב כל הכתובה בדף אחד ובסוף הכתיבה כותבין שנשבע על זה ובכי הא הוא שכתב ה' מוהרח"מ זל דאע"ג דמצד הדין פטור מצד השבועה חייב משא"כ לדידן דנהגינן לכתב הכתובה בב' דפין בדף האחד כתוב חייוב המזונות ובדף השני כתוב שאר התנאים והשבועה א"כ אין כאן שבועה על המזונות ושפיר יכול הבעל להרים דגל הקי"ל ולומר קי"ל דפטור ג"ך ממזונות ולאו מילתא חדתא היא דא וכבר שערוהו הראשונים. דהנה ה' ידיו של משה באה"ע סי' ח' גבי ההיא חשו' הר"אם ח"א סי' ל' הידועה דכל שהבעל רוצה לגרשה והיא מעכבת מצד התקנה דמצי

מפטר נפשיה ממזונות יען שהוא מוכן לגרשה רק התקנה מעכבתו וחלקו עליו, וכתבו הפוס' דמצי מימר קי"ל כהרא"ם וכנודע כתב הרב דבכתובות שיש שבועה על המזונות בזה חייב לכ"ע ומסתמיך ואזיל אתשו' מוהרח"ש ח"א סי' טו"ב ואולם נמצא למוהרח"ש בח"ג סי ע"ד דקי"ד דכתב דהשבועה שנשבע החתן לא קאי על כל תנאי הכתובה כ"א על מה שכתוב בדף השני דהיינו על תנאי ההשבון וכיוצא אבל על המזונות וכסות ועונה הכתוב בדף האחר לא קאי השבועה וכ"כ בכתובה בדף האחד קנין לחוד ובדף הב' קנין ושבועה יש"ב, הרי לך בהדייא החילוק שבין כתובות קושטא שכותבין אותה בדף אחד לכתובות שלוניקי ודכוותה שכותבין אותה בב' דפין, ואע"ג דה' ירך אברהם בח"א חאה"ע סי' ה' תהי עליה דמוהרח"ש וכתב דאין לחלק בהכי ולדידיה ברירא ליה כי על הכל קאי מ"מ כבר בא הרד"ק הזקן בס' ידי דוד סי' ס"ו וחלק על ה' יר"א בכח וכתב דבמה כחו גדול לחלק על מוהר"חש במילי דסברה והעלה דבכתובות שלנו יכול הבעל אם הוא מוחזק לומר קי"ל כהר"אם וכו' יעו"ש ובס' דברי שמואל למו"הר מוהר"שא בחא"הע סי' ט' שהביא כל זה והעלה גם הוא להלכה לפטר את הבעל ממזונות אם יש לו טענת קי"ל וא"ך בנ"ד דאיכא פוס' הפוטרין אותו ממזונות בעודה בבית אביה אף שהוא ברור שאין לו גבורת אנשים מאן ספין ומאן רקיע לחייבו במזונות כיון דה"ן פוטר אותו חייובא דשבועה ליכא וכדאמרן והבעל הוא הזוכה בטענתו כשתבא לביתי אזוננה:

ברם אם האשה נענעה ראשה לבא לבית בעלה אך רוצה לעכב בבית אביה נדונייתה ותכשיטיה מפחדה שלא יהיו תחת יד ורשות הבעל כי שמא ברבות הימים ולא יתרפא וצריכה לשוב לבית אביה אז יעכב הבעל נדונייתה ותכשיטיה ולא ישמע לקול מורים בזה הדין עמה לכ"ע וכמו שיעויין בדברי מו"רם לקמן סו"ס כ"א ולהרב החב"יב בס' דינא דחיי ובס' בעי חי שם ובתשו' מוהרי"מט שם סי' קי"ג באו הדברים יותר בהרחבה וז"ל ולענין מה שבא בשאלה אם יכולה לבא לקחת כל הנכסים הנמצאים איתה בין מנדונייתה בין מתכשיטין שנתן לה בעלה וללכת אל עיר מקום שדר שם אביה מילתא דפשיטא היא דל"כע דינא הוא דיוציא ויתן כתובה ואפי' אם לא תפסה מפקינן מינה וכו' דנהי שלא הרשינו לכוף ולהוציא שלא יהיה גט מעושה שלז כדין מ"מ כת בה מ"ט לא ניפוק מיניה כיון שחייבוהו חכמים ליתן לה וכו' עי"ד. ונפקא מינה דאם בכ"הג יקשה ערפו הבעל שלא לקבלה בלתי בגדי נדונייתא ותכשיטיה דאז יכולין אנחנו לכוף אותו בשופי שיתן לה מזונות דע"כ לא פטרוהו הפוס' הנז' ממזונות בעבור טענתו דתבא אצלו ויזונה אך בככ"הג דהוא אינו רוצה לקבלה לכ"ע חייב לזונה:

וזאת מן המודי"עית דכשעמדו לפנינו הבעל והאשה הנז' לקיים דברי חכמים דברנו על לבה דברי פייוסים ונתפתית ונתרצית לשבת יחדיו ולעשות עוד הפעם בחינה ופסקנו דהנדונייא והכתשיטין יהיו תחת ידה ורשותה עד יעברו ימים מספר ויערה עליהם רוח ממרום וישכן שלום בניהם וברוך ה' שעזרנו וגלגל על ידינו המצוה הזאת אך לדאבון נפש אחר זמן נתקלקלו עוד הפעם וע"י פייוס ברצי כסף נתפרדו זה מזה בגירושין:

י"ח ש"ע שם י"א שהיא נאמנת ע' כנה"ג וה"ד הבאהע סק"ך דנחלקו הפוס' אי בעינן שתטעון כן בפניו ובפני ב"ד וע' פתחי תשו' ס"ק ט"ו, מטה לחם סי' י"א ועמ"ש א"ה לעיל בסי' טו"ב ס"ב:

י"ט סיו"ד ש"ע נשא אשה ושהתה יו"ד שנים ולא ילדה יוציא, אי דין זה איתיה אפי' במקום שבועה שנשבע שלא לישא א"א עליה ושלא לגרשה ע"כ ע' כנה"ג לעיל ס' א' סקפ"א ופ"ב, יד"א שם מ"ק הגה"בי ס"ק נ"ד ונ"ה וע"ע בס' עבודת השם א"הע סי' כ"ח מדק"נד ואילך שהעלה דבמקום שבו' לא נאמר דין זה יש"ב:

ך שם או ישא אשה הראויה לילד, ע כנה"ג הגה"בי ס"ק ד"ן מ"ש משם הרדב"ז ומ"ש איהו מדנפשיה יד"א ס"ק ל"ה כפי אהרן ח"ב א"הע סי' ב': כ"א סי"ז ש"ע ואם נשאת לג' תצא שלא בכתובה אא"כ יש לו אשה אחרת או שקיים פ"ור, כתב הב"ש בס"ק ל"ג אם נשאת למי שקיים פ"ור או שיש לו אשה אחרת משמע דצריך ליתן לה הכתובה אפי' לא הכיר ול"א מק"ט הוא ע"כ, וברור דה"ד ברוצה הוא לגרשה אבל אם הוא אינו חפץ לגרשה דק שהיא תובעת הגירושין אין בידינו לכופו שתתן לה הכתובה כיון שאינו חפץ להוציאה. וכן בא הדבר מפורש בהרב המאירי דנ"ב ע"א שכתב וז"ל ופירשו בכאן דוקא לג' שחין לו בנים הא יש לו בנים מותרת לינשא לו אע"פ שאינו מכיר בה ומתוך כך אם רצה להוציא יתן כתובה וכו' עי"ד: אולם מצאתי דזה תלוי במחלוקת ראשונים וז"ל ר' ישעיה הא' בס' המכריע סי' מ"ה. וכתב רב אחאי היכא דאית ליה בני מאיתתא אחריתי והוא לית לה בני ואמרה שהאי בהדיה עשר שנין בעינא למנפק לאנסובי לגברא אחרינא דלהוו לי בני תצא שלא בכתובה דהא לא מפקדא אפ"ור ואי ודאי באה מחמת טענה וכו' דבעינא חוטרא וכו' טענתה טענה ומחייבינן לאגבויי כתובתה. ואינו נ"ל זה כלל דכיון שיש לו בנים שאינה יכולה לטעון עליו שאינו יורה כחץ וגם אין ב"ד כופין אותו להוציא כדתניא לג' אלא תנשא לא למי שיש לו בנים אם היא תובעת גירושין יוצאה שלא בכתובה דלא מחייבינן ליה לאפוקה מעשר שנין אלא כשאין לובנים דאמרי' שמא לא זכה וא"עפ שהיא תובעת גירושין יוציא ויתן כתובה אבל הכא דב"ד לא מחייבי ליה אי תבעה גירושין תצא שלא בכתובה ע"כ:

כ"ב ס"ק ש"ע כל הנושא אשה בעברה אפי' באיסור דרבנן וכו'. ממזר שקדש אשה אחת בפני עדים ושוב נודע הדבר לב"ד דינא הוי לכפותו ע"י חרמות ונדויין לגרשה כדי שלא יכשל לבא עליה, עבודת השם סי' מ"א:

כ"ג שם בהגה אבל אם יש לו אשה בעברה לכ"ע כופין בשוטים וכו' ע' כנ"הג הג"הט ס"ק ס"ה עבודת השם שם:

כ"ד סכ"א ש"ע כל אלו שאמרו להוציא כופין אותו אפי' בשוטים, כפי הכלל המסור בידינו בדעת מרן דסתם ואח"ך מחלוקת הלכה כסתם נמצא דדעת מרן דכופים וממילא דבאתרוותא דקבלו עליהם ס' מרן דנין לכופו לגרש, כ"כ ב' צנתרות הזהב ה' מוהרי"ץ ישראל ומוה"ר מוהרי"קו ז"ל בתשו' כ"ב אך ה' מטה לחם בסי' ח' הביא דבריהם וכתב דליתא להא דאפי' במקומות שקבלו עליהן כסברת מרן אין לכופו כיון דאיכא למיחש לגט מעושה עי"ד: כ"ה סכ"א מור"ם בהגה וכיון דאיכא פלוגתא דרבוואתא ראוי להחמיר שלא לכוף וכו'. ע' להכנ"הג בהג"הט ס"ק פ"ט משם מוהריב"ל והרחיב הדברים מו"סר בשער אשר סי' מ"ה דה"ד היכא דלא נפיק קולא מתוך החומרא אך היכא שאם באנו לחוש למיעוט הפוס' המחמירין שלא לכופו יוצא קולא מצד אחר דבאנו להתיר איסור ערוה בכה"ג אזלינן בתר רוב דעות הפוס' ולא חיישינן למאי דהוי גט מעושה יעו"ש בדקי"ד וע' שדי חמד מע' גירושין סי' א' אות י"ח:

כ"ו מי שקדש אשה ונשבע לה שלא ישא אחרת עליה ועבר ונשא ונשבע גם לשנייה. ע' יד"א הג"הט ס"ק מ"ו ומ"ז מה שציין וע' מה שרמזתי אני הדל לעיל בסי' א על סי"א:

כ"ז שם בהגה ומ"מ יכולין לגזר ע"כ ישראל שלא לעשות לו טובה וכו'. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק ל"ז שכתב דיש מן הפוס' שאסרו לעשות הרחקה זו דר"ת וע' פתחי תשו' סק"ל. ראש משביר ח"א חא"הע סי' ל"ח. וכבר בא חכם גדול אדונינו ה' מוהר"א גאטינייו ז"ל בספרו צל הכסף ח"א סי' ה' די"ט ע"ד ובסי' ו' מדל"ו ואילך האריך בזה וסו"ד זו הלכה העלה דשפיר עבדינן ליה הרחקה זו והיה לבא"ר כל דברי הפוס' שעמדו ע"ז יעו"ש ובסי' ט"ו. וכ"כ ה' פחד יצחק במע' סמך הנד"מ די"ח ע"א:

כ"ח שם או למול בניו. גזרה זו אינה מר"ת רק הוספה מבע"ס בנימן זאב סי' פ"ח. ופליאה נשגבה איך ב"ד יכולין לעכב מילת בנו והוא חייוב המוטל על ב"ד למול את הבן אם לא מל האב וכמ"ש ביו"ד סי' ר"ס ואיך בעון האב ב"ד יבטלו מ"ע כי האי שהוא בהכרת וצ"ע ואחר זמן ראיתי בס' דור דור ודורשיו בח"ד צד 176 שכתב משם תשו' הגאונים בס' שערי תשובה סי' מ"א שכתוב שם וז"ל וכן היה המנהג שיסדוהו הגאונים שמי שהחרימוהו לא היו רשאים למול לו בן ולקבר לו מת אך רב האיי גאון בלי ספק ראה כי הוא ענין רע ואין

זה ממדת היהידות וע"כ בטל המנהג הקשה הזה ויסד שמי שהחרימוהו הקהל חייבין למול את בנו וקוברין את מתו וכו' ע"ש ומי שיש בידו ס' שערי תשו' ישים עיניו בו:
כ"ט שם בהגה ובכ"מ דאיכא פלוגתא וכו' מ"מ כופין אותו ליתן כתובתה מיד עמש"ל בשייך לסעי' ז' וע' צל הכסף ח"א א"הע סי' י"א וסי' ט"ו מ"ש בזה:
ל אשה שטענה על בעלה שאינו יורה כחץ ובעינא חוטרא לידא דהדין נותן לכופו בשוטים וכפסק מרן אלא דבז"הז אין ידינו תקיפה להעמיד משפטי הדת על תלם אם נראה לב"ד לקונסו להפקיע זכותו על נכסי אשתו ולגזר עליו שאם תמות שלא ירשנה הרשות בידם שערי רחמים ח"ב א"הע סי' כ"ג:

סימן קנה

א ס"ג ש"ע אפי' לא אמרה דבר אלא הלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה קידושיה הן הן מיאוניה. ל"ד נתקדשה לאחר אלא אפי' נשתדכה לאחר בקנין שידוכיה הן הן מיאוניה דהשידוכין הוו ג"ך גילוי דעת שאינה חפצה בו והשכל נותן כן והדעת מחייב אולם אני נבוך בזה דאי איתא להאי סברא לח לשתמיט שום א' מהפוס' להגידה ולכן אין ולאו ורפייא בידי, מו"הר צל הכסף ח"ב חא"הע סי' ח':
ב סי"ד בהגה ספק אם הגיעה לי"ב שנים אזלינן לחומרא. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק כ"ט יד"א סקי"ח. מחנה אפרים ה אישות סי' א"ב מה שפלפל על תשו' זו ובדברי ה' הפוס' נר"ו המובא בס' עולת איש סי' ה':
ג סט"ו וכשבודקין אותה בודקין ע"י נשים כשרות וכו' ואפי' היא קרובה. כן הביא מרן הב"י משם המרדכי בפ' מ"ח שמ"כ שהשיבו לר' משולם כיון דנשים אינן ראוייות להעיד והכא מהמני מ"ל קרובות מ"ל רחוקות ושכן מצא בס' ראבי"ה ור"ת פסק דאפי' נשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות בבדיקה דאין לך כתב מוכיח גדול מזה ע"כ וכפי הנראה סב' הפוס' הנז' היא מוסכמת. אך ראיתי בד"מ באות ז'
שכתב דמתשו'טוה"רם משמע
דקרובים לא מהימני וע"ל סי' קס"ט ע"כ משמע משטחיות לשונו דאותם הסוברים לענין השנים דאין סומכין על הנשים וקרובים ס"ל דה"ה בבדיקה נמי ואנכי עפר ואפר אומר דאם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה דיש לנו לומר דלא פליגי דיש לחלק בין עדות השנים לעדות הבדיקה ובא החילוק מבואר בדברי הפוס' הנז' דטעם נאמנות הנשים בבדיקה הוא בעבור דהוי מלתא דעבידא לגלויי ומטע"ז אפי' נשים שאין נאמנות לומר מת בעליך נאמנות לומר שהביאה ב' שערות או שלא הביאה וכיון שכן תשו' מוה"רם שרמז בד"מ והיא כתובה בתשו' דשייכי לס' נשים סי' י"ד וכמ"ש בפ' מ"ח מיירי בשנים

וז"ל שם וששאלת על יתומה שנתקדשה אם יכולה למאן מי סמכינן אעדות נשים שהיא בת י"א שנה וכו' ודאי סמכינן כיון שלא בעל וכו' אבל אמה שמא אינה נאמנת וכו' ע"כ ולא פליגא אדברי ר' משולם ודעי' דמוה"רם דפסל עדות הקרובים היינו במנין השנים דהוי מילתא דלא עבידא לאגלויי ובכי הא לא רצה להכשיר בקרובים ואיפשר דגם ר' משולם ודעימיה יודו בהא דאין להכשיר ע"פ קרובים ולא התירו ע"פ קרובי' רק בבדיקה ויש קצת ראיה לזה דהמרדכי הביא לשניהם כענינים שונים ונפרדים ואילו הוה פליג אדברי ראבי"ה ודעימיה היה מביאן סמוכין. וחילוק זה מוכרח לאמרו בדברי הרמ"בם פ"ב מה"א דלענין בד קה הכשיר בדין ך' עי' נשים ואינו לענין עדות השנים לא הכשירו נשים ברור דה"ט דבבדיקה דהוי מלתא דעבידא לגלויי נשים נאמנות ואילו לענין השנים דא"א לגלות הדבר נשים לא מהני ודוק:

עוד זאת אני אדרש בדברי מור"ם בהגה פה דסמוך לזה כתב וע"ל סי' קס"ט אם נשים נאמנות על שנותיה ע"כ ומוכח מדבריו דלפי מ"ש שם משם הרמב"ם ורבים אשר איתו דאין סומכין במנין השנים ע"פ נשים אלא ע"פ עדים כשרים להעיד דה"ה ה"ן אין לסמך אעדות נשים דוגמא למ"ש הכנ"הג בא"הע סי' מ"ג הגה"בי סק"א וזה שלא כדברי מוה"רם דהכשיר הכא להדייא עדות נשים ואם המת היה הדבר הזה מדוע המרדכי לא גילה לנו דהרמ"בם סובר להיפך וגם הרב"י לקמן סי' קס"ט כשהביא הפוס' שכתבו בשיטת הרמ"בם למה לא רמז דמוה"רם קאי להיפך אבל כד הוינן בה אין כאן מחלוקת דלענין חליצה להחזיקה בגדולה אין הנשים נאמנות כיין דהוי להוציאה מחזקתה אבל בענין מיאון בקידושין דרבנן ונשים באות מעידות אותה דעדיין היא קטנה בזה ס"ל למוה"רם דנשים נאמנות ובלבד שלא יה"ו קרובות וכמו שכן ראיתי מוהרש"דם בא"הע סי' כ"ז שכתב לה להדייא שא"א דחולקים הרמ"בם עם מוה"רם רק יש ליישב בב' אופנים דהרמ"בם מיירי בדבר שהוא מיהת ומוה"רם מיירי בדבר שהוא מדרבנן א"ן הרמ"בם מיירי בבא להוציאה מחזקת קטנות לגדלות ומוה"רם מיירי להעמידה בחזקתה כמו שהיתה יעו"ש ומוה"רח רופא בס' מעשה חייא סי' ח' סבר לחלק בין דאורייתא לדרבנן ולא הונח לו לחלק בין בא להוציא מחזקה לחזקה לכשבא להעידו בחזקת שהיתה יעו"ש:

אשתכח השתא לפום מאי דאמרן דלענין בדיקה נשים נאמנות לכ"ע ואפי' קרובות אך לענין השנים אי הוי להוציאה מחזקת קטנות לגדלות אין נאמנות נשים רק בעינן עדים כשרים מיהו להחזיקה בקטנה עדיין נשים נאמנות היכא דהוי איסורא דרבנן דוקא וכגון במיאון וכיוצא אך לא קרובים. וכן מצאתי למוהרי"מט בח"א סי' נ"א שחלק בכח על

מוה"רם קשטילץ שרצה לומר דנאמנות הנשים להעמידה בחזקת קטנה ואפי' בס' איסור תורה ומר הוא דקאמר דכיון דחזקת קטנה עשויה להשתנות לא מקרי חזקה ואין נשים נאמנות רק במלתא דרבנן והביא משם מוהר"שך בח"א סי' כ"ג שכתב לחלק כן בין תשו' מוה"רם להההיא דהרמ"בם והרב סיים וכתב דאפי' במלתא דרבנן אמה ואחיה אינן נאמנות כלל דשייכי בעדותן שרוצין להפקיעה במיאון מתחת בעלה יש"ב תנא דמסייע לן בכל האמור:

אשר עפ"ז לא זכיתי להבין גם דברי מוהרש"דם בא"הע סי' פ"ז דהתם קאי על לאה שנתקדשה ע"י קרוביה בהיותה קטנה ועתה ממאנת בארוסה וכפי עדות השכנות שהוחזקה ע"פ אמה שהיא קטנה עדין ויכולה למאן ע"ז כתב הרב וז"ל וכפי נ"ד דהוי דרבנן די באם הבן וסגי וכמו שנראה ממ"ש המרדכי בשם ר' משולם וכו' ומוה"רם ז"ל כ' בתשו' נמי על יתומה קטנה שנתקדשה אם יכולה למאן מי סמכינן אעדות נשים שהיא בת י"א שנה ודאי סמכינן כיון דלא רעל ואפי' היתה גדולה כיון דאין כאן קידושין אלא דרבנן המצוה רבנן בדרבנן יעו"ש בהגה"מי לה' אישות ובמרדכי וכיון דנשים נאמנות על השנים א"כ אמה ג"ך נאמנת כפי דעת מוהר"ם (היינו ר' משולם) דקאמר דכיון דנשים נאמנות על השנים מ"ל קרובות מ"ל רחוקות והדברים ק"ו דהשתא במידי דלהוציאה מחזקת קטנית לגדלות נשים נאמנות דבההיא הימנה ר' משולם כ"ש במידי דאינו אלא להעמידה בחזקתה וא"עג דמורם בעצמו כתב בסוף אותה תשובה אבל אמה שמא אינה נאמנת אין ספק מוציא מידי ודאי וכ"ש וכו' ע"כד ואני שמעתי ולא אבין דהירך יליף הרב ממאי דהכשיר ר' משולם בקרובות לבדיקה דה"ה לשנים דהתם שאני דבדיקה הוי מנתא דעבידא לגלויי ומשו"ה נשים קרובות נאמנות אבל לענין השנים יודה למוה"רם ואין שייך כאן לומר אין ספק מוציא מידי ודאי. דמי הוא אשר אמר בהחלט דקרובות כשרות לעדות השנים כדי שנאמר דאין ספקו של מהר"ם מוציא מידי ודאי ואילו לא היה בנדון מוהרש"דם הטעם האחר דהוי מסל"ת בדרבנן וכמו שסיים בדבריו לא היה מקום להתיר דעדיין לא מצאנו אף גם אחד דיתיר ע"פ קרובים במספר השנים ומילה בצל"ע. וע' כנה"ג בהג"הט סס"ק מ"א דבתוך דבריו כתב דנשים נאמנות בבדיקה לדעת המרדכי אבל לא קרובים לדעת קצת וכו' י"ש ולא ידעתי מי המה אלה קצת האומרים דבבדיקה דנאמנות נשים אינן נאמנות קרובות או קרובים:

שוב אחר החיפוש מצאנו לרי"אז הב"ד הש"הג סוף קידושין שכתב להדייא דהקרוב נאמן גם על השנים אפי' בענין דאורייתא וז"ל בס"הת אומר בה' חליצה שאין האב נאמן על בנו להחזיקו גדול בחל צה ואין שיטת התלמוד כדבריו שהאב נאמן על תולדת בנו

לומר שבזמן פ' נולד בין להחזיקו כבכור וכו' וכן אם בא להעיד עליו בשאר איסורין להחזיקו בגדול לכל דבריו חוץ ממכות ועונשין וכו' יעו"ש. הרי לך תנא קמא דמסייע לס' מוהרש"דם להכשיר אפי' קרוב במספר השנים ובזה יכולים אנחנו לומר שאין ספקו של מוה"רם עומד במקום ודאו של ריא"ז ובפרט לפי מה שהכריע מוהרש"דם בס' כ"ז מן הש"ס דבמקום דנאמנות הנשים עדות אביו ואמו עדיף טפי עי"ד ולפ"ז הדבר במחלוקת הוא שנוי. וע"ע ברכות מים מדק"מג ואילך מה שהאריך בענין נאמנות הנשי על הסימנין והעלה דבמידי דרבנן אליבא דכ"ע נאמנות. וע' שמחת יו"ט סי' י"א דמ"ד ע"ד:

ד סי"ז ש"ע ב"ש צריכין שיהיו במקום הערוה אם הי ב' שערות על הכף אך רחוקים זה מזה כשיעור ב' אצבעות נחלקו בזה רבני המערב דמוה"רש אלפאסי ס"ל דבעינן סמוכים למעבד עובדא לכתחילה וה"ד ה' משכנות הרועים מע' הס' אות ח' וה' המחבר שם חלק עליו וכתב דבכגו"ד בר חליצה הוא ולכתחי' עבדינן עובדא ע"ש וציין לעיין בס' משחא דרבותא בחידו' לא"הע סי' קש"ח וכעת אין הספר בידי:

ה סי"ח ש"ע שיעור אורך השתי שערות וכו', ע' יד יוסף א"הע סי' י"ג: , ו ס"ך ש"ע בד"א שיכולה למאן וכו' כשלא בעל אחר היות לה י"ב שנה וכו'. וחז אף אם היא גדולה ליכא קידו' דאורייתא ומשו"ה ל"ח שמא נשרו. ב"ש ס"ק כ"ט וכ"כ הרב המאירי בחידו' על הש"ס דפ"ז ע"ב מן הספר וז"ל ואם תמתין עד שתגדיל כל שלא בעל נישואין דרבנן מהו שאין יוצאין במיאון וכו' ומוזהר בה' צל הכסף ח"א סי' ח' הביא לנו משם מוהרי"קו בשורש ל' שכתב דלרוב הפוס' כל שלא בעל אחר שגדלה הוו קידושין דרבנן זולת זה' ר"ח והסמ"ג דס"ל דהוו דאורייתא ושוב הביא משם ה' זכות משה בסי' י"ד שהרחיב הדבור בזה והיוצא מכלל דבריו דלכ"ע לא הוו קידושין אלא מדרבנן ושהרש"בא כתב להדייא דלדעת ר"ת ג"ך הוו מדרבנן יעו"ש: ז אם קדשה ונכנסה עמו לחופה ונישואין והיא אומר לא נבעלתי הגם שאינה נאמנת דכיון שישבה ל"י בבית בעלה ודאי נבעלה (ע, פ"ת סי' קס"ז סק"ח) ואין מזור להתיר זולת אם יבאו ב' עדים כשרים שהיתה קטנה מ"מ פלגינן דבורה שלא נבעלה בהיותה גדולה רק בעודה קטנה ויוצאה במיאון כ"ש דאביה מעיד עליה שהיא קטנה אף כשמיאנה, ה' עולת איש בסי' ה' דמ"ו ואגמרה מתשו' הנו"ב במ"ק א"הע סי' ס"א ואין הספר הנז' תחת ידי ולכן אשמרה לפי מחסום ולדידי חזי לי דיש להתיישב בדבר לענין מעשה: ח שם ש"ע חוששין שמא נשרו שהוא ס' דאורייתא ע' בתשו' הרשב"א סי' אלף רי"ו שהובאה בב"י. כנה"ג הגה"בי ס"ק כ"ו והנמש' יד"א סקי"ז והנמש' ישמח לב חא"הע סי' י"ג דל"א:

ט שם אם היה ידוע שה"ל ב' שערות קודם שבא עליה הוו ק"ג שודאי בעל לשם קידושין. הר"בי בסוף הסימן הביא לנו משם הרי"בש שכתב בשם הרא"ה דאפי' עדי יחוד אינה צריכה שאשתו היא ועומדת תחתיו ושזהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריך עדי יחוד ע"כ וכ"כ ה' המאירי בחידו' על הסוגייא דפ"ח ע"א וז"ל הואיל ובעל בעדים או נתיחד בפני עדים תע"ג שלא הזמינם לכך ע"כ:

י שם ואם קדשה אחר לא היתה צריכה ממנו גט. דוקא כשקבלתם שלא בפני הראשון הא אם קבלתם בפניו צריכה גט שה"ז כאומרת גרשתני וי"א שזו אינה צריכה גט מהא' דכמגורשת גמורה חשבינן לה אף להתירה לכתחי' וכן מוכיח למטה בר"פ האשה שלום כמו שנבאר ע"כ ה' המארירי שם וע' כיוצא בזה להיכא דלא בעל בנמ"קי פ' ב"ש והובא בב"י בסוף הסי':

י"א סכ"א ש"ע ואם לא גרשה ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם דוקא נתקדשה מרצונה אבל אם חטפה אחר דרך אונס וקדשה בביאה אינה צריכה גט מהב' ומותרת לחזר לא' כ"כ הטור ז"ל וכתב הכנ"הג בהג"הט סק"ה דל"ד בביאה אלא ה"ה בכספא ובס"ק ס"ו כתב משם הב"ז דאפי' נתרצית אח"ך עכ"ז א"ץ גט והן הנה דברי הנ"י כי הובאו גם בד"מ וע' ש"ת סק"יא. אמנם הרב"י כ' דהרי"ף והרמ"בם והר"אש השמיטו דין זה דס"ל דאין חילוק בין חטפה ללא חטפה וזה טעמו שהשמיטו גם בש"ע וז"ל ה' המאירי שם אע"פ שכתבנו בהגדילו ולא בעל ונתקדשה לב' שצריכה גט משניהם במקום שהב' חטפה ברמאות ובעזות מצח אע"פ שאח"ך קדשה הואיל ועשה שלא כהוגן אף חכמים עושים לו שלא כהוגן ואפקיעיניהו לקידושין מיניה אם בכסף באפקורי ממונא ואם בביאה בשוויי בעילת זינות וקידושי שטר וכו' לא חילקו חכמים ואחר שהופקעו הקידושין להוציאה בלא גט מותרת לחזר לה אפי' היה כהן ואין כאן לא משום מחזיר גרושה מן האירוסין ולא משום מחזיר גרושה מן האירוסין ולא משום גרושה לכהן וכו' עי"ד וע' בתשו' מוהר"ש מורפורגו כי הובאה בס' פחד"י אות הס' הנד"מ דפ"א ע"ב מ"ש על כיוצא בזה. ועוד לו בדצ"א ע"ב ובתשו' מוה"רש דיל ויקייו שם מדק"ו ואילך:

סימן קנו

א ס"א ש"ע מי שמת וכו' מצוה ליבם את אשתו וכו' מצות יבום וחליצה אי רמייא על האיש דוקא או האשה ג"ך מקיימת מצוה. ע' ברכ"י חי'וד סי' שמ"א אות ו' דבמחלוקת הוא שנוי וע' דברי חכמים לה' מוה"רח מדיני ז"ל סי' קי"ט. שדי חמד הנד"מ ממש ע' חליצה סי' א' אות א':

ב ס"ג ש"ע אפילו היה הזרע גוסס או פצוע וכו' פוטר אם הזרע שהניח היה טריפה ולא עברו ימים מועטים עד שמת אי פוטר מן היבום נסתפק בזה הג"ור וכתב דלא חשיב זש"ק. רמזו היד"א הגה"טו סק"ה. וע' פ"ת סק"ב שרמז למ"ש הוא עצמו בסי' ט"ו סקי"א גם הגאון חק"ל בסי' נ"ז הצ"ע דברי הג"ור והעלה דטריפה פוטר מן היבום יעו"ש:

ג ס"ד ש"ע אבל מד"ס עד שידוע בודאי שכלו לו חדשיו. ראובן שמת בלא בנים והניח אשתו מעוברת וילדה בן ואחר ב' ימים מת הולד והיבם לא נודע מקומו איו ולא נודע אם הוא חי או מת והיא יושבת עגונה וזדים מבקשים לאנסה מצאתי כ"י לאחד קדוש מדבר הרב מוה"רי בן ברוך ז"ל דהעלה דאשה זו שילדה בן כסתם ולדות שהוא ספק בן ט' וגמרו שערו וצפרניו ושהה הולד יותר מיום אחד והיבם לא נודע אם חי אם מת שא"א שיחלץ לה מותרת להנשא לכל גבר דתצביין והכתובה גובה קודם חליצה ה' מחז"א סי' כ"ה אות א':

ד שם ש"ע ונולד לט' חדשים גמו', זוהי ס' הרמב"ם בפ"א מה' יבום וחליצה וכתב הריב"ש סי' תו"ם והובא בב"י דכן הוא ס' הסמ"ק ודעת רש"י, אכן דעת הרמב"ן בס' תו"הא אינו כן דכתב דכשנולד לט' חדשי' בין שלמים בין מקוטעים מתאבל עליו וכיון דלענין אבלות חשיב ליה הרמ"בן כלו לו חדשיו אע"פ שנולד למקוטעין לענין יבום נמי חשיב ודאי כלו לו חדשיו וסיים וכתב דכיון דדבר זה לא מצאנוהו בתלמוד וכו' מעתה הרוצה להתירו בלא חליצה הנה לו עמוד נכון הרמ"בן שהוא כדאי לסמך ולהשען עליו והמחמיר להצריכה חליצה תבא עליו ברכה ע"כ וע' ב"ש סק"ה. כנה"ג הגה"בי ס"ק כ"א, פ"ת סק"ח, ברכות מים דקנ"ג:

אולם עתה יצאו לאור תשו' הריב"ש החדשות שהיו בכת"י והנם בס' זרע אנשים ושם בסי' ו' עמד ג"ך על שאלה זאת בסי' תו"ס והביא דברי הרמב"ן הנ"ל ובכלל תמיהותיו כתב דודאי לא נעלמו ממנו דברי הרמב"ם שכתב גמורים ולמה לא הביאן וישב עליהם וסיים וכתב וז"ל סו"ד אלמלא שכך כחוב בכל ספרי תו"ה המצויין אצלינו הייתי אומר שהסופר השמיט או המחבר עצמו והי"ל לכתב ונולד לט' חדשים שלמים או לז' בין שלמים בין מקוטעים וכו' ולשון חכמים מרפא וא"כ אם יבא אליהו ויאמר שאין השמטה נוהגת באותו כתב היה לנו לחוש ולהחמיר כדברי המחברים שכתבו גמורים דכיון דמספק"ל מילתא אין בה משום חומרי דמר וחומרי דמר וכו' והמחזר על היתר האשה וכו' ומקלו יגיד לו וכו' יעוש"ב דכפי לשונו הנוטף מעצי הכת"ב הוא דאין לסמך בזה אדעת הרמב"ן ז"ל ולא ידענו איזה מהם כתב באחרונה, וע' שמחת יו"ט סי' י"א שעמד

בדין זה והעלה להלכה דאנן בדידן אין לנו אלא ס' מרן דפסק כהר"מ ודעי' דבעינן ט' חדשים גמו' יש"ב:

ה שם ש"ע אם חיה ל"י ה"ז ולד קיימה ופוטר. בתשו' הגאונים הנק' שערי צדק ש"א סי' א' כתוב וז"ל אי חיה ההוא ינוקא בחייותיה דאבוהי תלתין יומין שלמין ובתר כן שיב אבוהי וכו' פטר חמיה מחליצה ויבום. ובצדק התפלא עליו הרב המגיה מוה"רח מודעי ז"ל מדוע הצריכו בחיי דאבוה וכתב דאיפשר דל"ד נקטיה י"ש:

ו ושם בהגה וי"א דוקא שגמרו שעריו וצפרניו זהו דעת הטור והרב"י כתב דלא ידע מנין לו וע' בי"ש סק"ו כנ"הג הגה"בי סק"ג שרמז למוהר"חש בתשו' סי' מ"א שהליץ בעד הטור וע' ברכות מים דק"מ שעמד ע"ד מוהר"חש ושם אתה רואה דאסף איש טהור סברת רש"י והרא"בד והרמ"בן והרש"בא והר"אה והריט"בא והנ"י דס"ל דבספק בן' ח' סגי לן בחדא או שהה או גמרו שערו וצפרניו ומר הוא דקאמר דאפי' דאיכא חולקים ע"ז כיון דמ"הת פטורה מן החליצה ומן היבום אלא דמדרבנן הוא דבעייא חליצה הו"ל ספקא במידי דרבנן ואזלינן לקולא ושכ"כ ה' זקן אהרן בסי' טו"ב ומכח זה השג ישיג על ה' פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ה (ה"ד הי"א בסק"ח) יעוש"ב וע' שמחת יו"ט סי' י"א דמ"ב וע' פ"ת סק"יא שכתב משם הרב בית מאיר דאסיק להלכה דבגמרו ולא שהה אם נתארסה לכהן לא תחלץ. מבואר דבישראל אעפ"כ צריכה חליצה. ן

שם בהגה וי"א דאפילו אם נולד מת וכו' חולצת ולא מתיבמת ע' יד"א הג'הט סקי"ב דסברת ר"פ לאו יחידאה היא והפוס' שרמז לזה וע' בתשו' להרב יש"א ברכה כי באה בס' בני בנימן סי' ך' מה שהתמרמר על פוסק אחד שבימין שרצה להתיר ושם בד"ס ע"א הביא משם ה' נח"בכ ח"ב סי' כ"ה שאם עבר וביבמה שאין מוציאין אותה מהיבם יעו"ש:

ח ס"ה ש"ע אם אינו ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה אינה נאמנת כ"כ הטור והוא מתשובת הרא"ש כלל נ"ב וכ"כ להדייא הריב"ש בתשו' החדשות שם דעדות זו כעדות דעלמא ואפי' אשה אחרת אינה נאמנת וכ"ש היא עצמה וכו' י"ש. ועמ"ש אני הדל לעיל בסי' קנ"ה על סט"ו:

ט אשה שטבלה ליל ח' לחדש אדר ב' ונשים הרגילות והשוכבות עמה בבית העידו שאחר ב' לילות לטבילתה פירש בעלה ממנה מפני המגפה ולא קרב זה אל זה כל הימים ומת בלי בנים ולו אח קטן כבר שית ונשארה האשה מעוברת וילדה ביום ה' לחדש חשון והעומדות שם העידו על הולד שנגמרו שערו וצפרניו ואחר ח' ימים מת אשה זו פטורה מן החליצה ושרייא להתנסבא מכמה טעמי ובפרט דאין לה מזונות והיא תתפרנס מן הצדקה ברכות מים דלק"ט וה' שמחת יו"ט בסי' י"א וי"ב עמד על ספק זה והביא משם

רבני טבריה שהורו להתיר אך מני"ר עמד כגבר והרבה להציב אפו נגד ההיתר הזה והעלה להחמיר יעו"ש:

י ס"ו ש"ע האומר זה בני או יש לי בנים נאמן לפטר את אשתו אפי' הוחזק באחים. ה"ה היכא דמוחזק באחין ואומר שמתו אחיו דנאמן מטעם מגו דבידו לגרשה, יד יוסף הנד"מ בא"הע סי' טו"ב, ודחק לחדש דין זה מעצמו וכבר קדמו מוהר"אש ורב דעימיה הו"ד בכנה"ג לקמן סי' קנ"ז ס"ק כ"ד וכתבו דנאמן אפי' במקום עדים:

י"א שם וי"א שאם יש עדים שיש לו אחין אינו נאמן אח"ך וכו' ע' ב"ש סקי"א, יד"א הגה"ט סקי"ד מה שתמהו ע"ז וע' יד יוסף שם מ"ש עע"ז ושם העלה דביש עדים שיש לו אחים ועדיין חיים וקיימין במחלו' הוא שנוי אי נאמן לומר יש לי בנים אך ביש עדים שהי"ל ואין יודעין אם הם קיימים עדיין י"ל לכ"ע נאמן לומר יש לי בנים דהא לא הוי אלא חזקה דמוקמינן להו בחזקת חיים וה"ה דנאמן לומר שמת יעו"ש:

והנה עיקר דברי מרן הן הנה דברי הטור ורשב"ם וריי"ו כי הובאו בית יוסף פה וגם לקמן בסי' קנ"ז הביא דברי ריי"ו וכתב שכן הורה רבו מוהר"א בן אסמאיל והכנה"ג לקמן בסי' קנ"ז הגה"כי סק"ך כתב משם מוהרא"ש דכן משמע מפר"שי ולא מצינו חולק בזה כי אם להרמב"ם כפי דעת מרן והב"ש שם כתב דגם הרמב"ם לא מיירי בדאיכא עדים דכל דאיכא עדים אליבא דכ"ע אינו נאמן, וע' כנה"ג הגהב"י סקי"ט, פ"ת ס"ק טו"ב ויד יוסף שם:

ומיהו ה"ד כשאמר לאחר שבאו עדים אבל אם אמר מקודם שבאו העדים מהימן וכמ"ש הרב"י להדייא ושכן היה כתוב בטור שלפניו וכ"כ הב"ש בסקי"ב ועפ"ז נ"ח תנו"ח אר"ש הרא"ש ז"ל בתשו' כנ"ב סי' ה' שכתב אמר יש לי בנים נאמן פירוש ואי אית סהדי דאית לי אחי מותרת לשוק ע"כ ולכאורה היה נראה דפליג אכל הנ"ל והיה קשה איך הטור פסק היפך דעת אביו הרא"ש דפירש לה למתני' אפי' בדאיכא סהדי אך לפי האמור ניחא טובא דכונת הרא"ש באמרו ואי אית סהדי היינו לבתר הכי דקאמר יש לי בנים דבהא נאמן וכנז' והיד"א שם ובהגה"בי ס"ק ב רמז לעיין בס' פנים מאירות ח"ב סי' ן' שתמה על הטור וריי"ו וכעת אין בידי ואין אתנו יודע מה: י"ב שם ש"ע לומר שיש לו בנים, ה"ד באומר יש לי בנים אבל אם אמר זה בני אפי' יש לו עדים שיש לו אחים נאמן, כנה"ג הג"הטו ס"ק כ"ט משם הראנ"ח ח"ב סי ל"ה, ואין זה מוסכם וכמ"ש הראנ"ח גופיה והכנה"ג הביאו לנו כהלכתא פסיקתא:

י"ג ס"ט ש"ע מי שזנה עם אשה וכו' ה"ז ספק וחולצת ולא מתיבמת, ע' פ"ת ס"ק כ"א מ"ש משם ה' ברית אברהם דיצא כתוב מאתו למשמרת שאם ימות החתן מבלי זש"ק אחר

מלבד העובר הזה לא יפטר אותו הולד את אשתו מחליצה וכו' וע' ירים משה בזכרונותיו לא"הע מע' היו"ד אות י"ח דרבני שלוניקי הצריכו להכתיבו בכתובתה לזכרון וע"ש הנוסח. וכ"כ הרב שמעון פסח ז"ל בתשו' כ"י:

י"ד שם בהגה וי"א אפי' בזונה המיוחדת לו. כ' הרב"ש בס"ק ט"ז במ"מ פ"ג ליתא אלא הרא"ש בתשו' כ"כ דרמב"ם מודה במיוחדת לו ע"כ ואהמ"ר דין זה הנהו מפורש בדברי המ"מ דכתב דדינו של הרמב"ם הנהו בדדיימא מניה ומעלמא אבל אם חשודה ממנו לבדו האמרינן דתאכל בתרומה וכו' ואם ה"המ סובר דבחשודה ממנו דוקא פוטר מן היבום כ"ש במיוחדת לו. אך אי קשייא הא קשייא על הרושם מדוע לא רשם ת' הרא"ש דשם מבואר יותר דבמיוחדת לו מודה הרמב"ם וכמו שכ"ר לה' נחלת שבעה בסי' י"ב ס"ק ט"ו שפי' דברי ה"המ כמ"ש ונתקשה בזה על הרושם מדוע לא הביא דין זה מתשו' הרא"ש ומר הוא דקאמר דאילו לתשו' הרא"ש ל"ד מיוחדת לו אלא אפי' במודה סגי וכמו שהעתיק דינו מוהר"ם בהגה בסוס"י ג' בנ"ד ריוחא אשכח דהיה גם מיוחדת לו ורמ"א כתב כאן מיוחדת לו דוקא כדי ללמד דלדעת הרמ"בם במיוחדת לו מודה י"ש, ומ"מ אף במיוחדת לו מידי פלוגתא לא נפקא וע' פתחי תשובה ס"ק כ"ג. ט"ו סי"ב ש"ע לא תחלץ ולא תתיבם עד שיבאו עדים מי שבאה שמועתו מארץ מרחק והיו לו בנים כאן ומתו ולא נודע אם מת הוא קודם או הם אין לחוש לזה וחולצת. כנ"הג הג"הטו סק"מ משם המבי"ט ח"ב סי' כ"ז וע' יד"א ס"ק כ"ג מ"ש משם ה' נאמן שמואל סי' ן' ומבואר בדבריהם דאם היה ברור שמת קודם בניו הגם דבעת השמועה אצלינו ליכא בנים מ"מ בתר מעיקרא אזלינן ובשעת מיתה הי"ל זרע. מוהריק"ו ז"ל בס' יאודה יעלה חא"הע סי' ט' ומכח זה התיר לאשה עגונה שבא עדות ההיתר לאחר שמת בנה שמת בעלה מקודם להנשא בלתי חליצה יעו"ש, ואנכי הדל בהגהותי שם הנה הבאתי משם ה' דברי אמת בקונט' ח' דע"ד ע"ג שכתב להתיר בגדולה מזאת יעו"ש, והן עתה אנכי הרואה לשלשת הגבורים ח"ור אינדירני בתשו' אבי"ע סי' כ"א ב"ך כ"ג מה שפלפלו ע"ד הרבנים הנז' ע"ע:

ט"ז סי"ג ש"ע הלך בעלה וצרתה למ"הי ה"ז לא תחלץ ולא תתיבם עד שתדע וכו' פסקו כר"ח בר אבין ודלא כזעירי בש"ס דקי"ט זולת בעל המאור פסק כזעירי והג"ור באה"ע סי' ה' כתב כיון דאשכחן לרבנן קדמאי שלא חששו לזה הרבה בגזרה זו ובחילוק כל דהוא דוחין אותו ראוי לכל מורה לטפל להתיר והן עתה האיר וזרח חידושי הרב המאירי ליבמות ושם כתוב שהרבה מפרשים פסקו כזעירי וכן הדין שאין לנו לעגנה כל ימיה מחשש כרוז של כהונה. הרב אם הדרך הנד"מ בחא"הע סי' ך':

טו"ב כתב הרב"י משם רי"ו דנסתפק הר"ש אם יש פתח היתר בשתדור הנאה מכהן ובש"ע השמיטו והרשב"ש בתשו' סי' תקי"ב ותקי"ד כ"כ והרב המאירי כתב שם דאם פקחת היא תקדש עצמה ותהא צריכה גט ואיפשר דלא ברירא ליה אי מהני בשתדור הנאה לכן נקט מלתא כדנא שהוא ברור. אם הדרך שם והנה היד"א בהגהב"י סק"ח רמז לתשו' הרשב"ש דסי' תקי"ב ותמה אמאי לא הזכיר הרשב"ש לרי"ו וגם לקמן בסי' קנ"ח הגהב"י סק"ח רמזה. וע' אביר יעקב סי' כ"ג דקכ"ו שהאריך בזה והביא דברי הפוס' שעלו בזכרונם תקנה זו ובתחילה אסיק דהך תקנתא שייכא דוקא ע"י צירוף דהיכא דאיכא טעם וטעמים להתיר מהנייא לעשותה סניף אבל בתקנה זו לבר אין לסמך עליה ושוב עמד ע"ד הרשב"א וחידש בטובו דמ"ש רי"ו בשם הר"ש הוא על הרשב"ש והן דברי המעתיק שהעתיק מ"ש בסי' תרי"ב וכיון דמארי שמעתתא מפשט פשיט"ל בסי' תקי"ב להתיר איפשר דגם רבני האחרונים מודים להרשב"ש לסמך על זה אפי' בלי טעם אחר והעלה דצריך להתישב למעשה יש"ב:

סימן קנז

א ס"ד ש"ע נפלה לפני יבם מתנכר יש מי שמתיר אם היה מתנכר כשנשאה אחיו ואין לסמך עליו, ע' אביר יעקב סי' ל"ז מה שפלפל בסברות אלו והנה הסברא הא' ס' הטור בשם רב יאודאי גאון והרב"י התמרמר ע"ז הרבה ודבר קשות על מי שמורה כן ומר הוא דקאמר דרי"ג מאור עינים היה וכתבו תלמידיו בשמו מה שלא עלה על דעתו וכו' והן עתה ראיתי בתשו' הגאונים שבס' שערי צדק ש"א סי' ג"ן שהובאה סברה זאת בשם רב הילאי גאון ז"ל והוא לא היה מאור עינים וכבר התעורר ע"ז הרב המגיה בס' ש"ץ שם וע' כנ"הג הגהב"י סק"ה שרמז למוהרשד"ם א"הע סי' קצ"ט שכתב אנו אנשי ספרד נהגנו איסור עפ"י רבותינו הקדושים ובפרט מוהר"י בן חביב ז"ל. עתה נד"מ ממש ס' זרע אנשים תשובות מלוקטות מרבני הפוס' ושם בא"הע סי' נ"ג נדפסה תשו' מוהריב"ח והובא שם לשון ההסכמה (אשר כבר באה גם בס' פע"א ח"ב סי' פ"ב) שהסכימו רבני שאלוניקי ועל ראשיהם מוהריב"ח בגזרת התורה שכל איש ישראל היושבים בעיר הזאת (שאלוניקי) וכל מי שיבא מכאן ולהלאה ישמר ויקיים הוראתינו זאת שכל יבמה שיהיה לה שום זיקה אפי' מי שנשתמד או נאנס קודם הקידושין זאת היבמה תהיה אסורה לעולם עד שתחלץ או תתיבם ולא יהיה שום בר ישראל רשאי לקדש אשה כזאת וכל עד או ש"ץ שימצא באותם הקידושין יהיה מנודה ומופרש ומובדל מעדת ישראל ויהיה פסול לעדות וכו' החותמים ביום ך' שבט ש' הרע"ד בכאן בשאלוניקי. עובדי עבודת הקדש בכל העיר הזאת יצ"ו יעקב בן חביבי שלמה טאייטאצאק אליעזר השמעוני ואח"ך חתמו

כל א' וא' לבדו. הרב יאודה בנבנשת, הרב יוסף פאסי, הרב מאיר בן עראמה הרב יוסף בכמוה"ר שלמה טאייטאצאק הרב לוי בן חביב הרב שמואל עוזיאל. ה' כסלו השט"ו אברהם סיראלוו, ע"כ מבואר דדור אחר דור קבלוה וקימוה. וע' בס' עבודת השם חא"ה ע סי' ז' דס"ג ע"א שדקדק מדברי הפוס' דעכ"ז היכא דאיכא סניף אחר להתיר אז תפסינן ס' ר"י גאון וסיעתיה דס"ל דמשומד מעיקרו אינו זוקק י"ש ובס' שער אשר חא"ה ע סי' ח"י: ב אף למ"ד דיש זיקה ליבם משומד אי הזיקה הוי מדאורייתא או מדרבנן במחלוקת הוא שנוי בדברי הפוס'. ה' עבודת השם דס"ב ע"ב:

ג אם היבם אינו בעיר וגם היא אינה יכולה לילך לעירו דהאיכא תרתי השמד והעיגון יש לעשות מעשה לפוטרה בלי חליצה לס' מוהרד"ך ואין כן דעת הרשב"ש. ע' כנ"ג הגה"ט סקי"ג וע' עבודת השם שם דליכא למהדר אשרייותא דשמא מת י"ש ובס' שער אשר שם. ד ר"וש אחים ונטבע ר' במשא"לס וראהו ע"א כשנטבע ושהה עליו שיעור שת"ן ושוב לא נודע ממנו ואחר כמה שנים נשא ש' אשה והיא לא ידעה שיש לבעלה אח נעלם ומת ש' בלי בנים: האשה הנז' אינה זקוקה ליבום ומותרת להנשא לכל גבר די תצביין דאומדנא גדולה היא דאם היתה יודעת שיש לבעלה אח נעלם שתשאר עגונה כל ימיה לא היתה מתקדשת לזה ול"מ בכגנו"ד דקיימינן באיסו' דרבנן אלא אף אי הוי איסורא דאורייתא אומדנא הלזו חשיבא כ"כ להתירה להנשא אפי' אי הוי בשל תורה. שמנה נסיכי אדם רבני קושטא בתשו' בני אברהם א"הע סי"ך ושם פלפלו בחכמה על מחלוקת הגאונים שלפנינו בנפלה לפני יבם מומר ובטעמייהו דרבנן:

ה שם בהגה המקדש אשה ויש לו אח מתככר וכו'. ע' כנ"הג הגהב"י ס"ק ח"י וע' יד"א דקמ"ט עד ס"ק כ"א דהביא הסכמת האחרונים רבני שאלוניקי דהסכימו דלא מהני תנאה ואין לנו אלא דברי מרן בב"י י"ש וכ"כ בס' שיורי ברכה סי' זה ויעו' בס' בא"מח ח"א סי' ז"ך דע"ז מה שפלפל בזה. ולהרב חק"ל סי' ח"ן שהביא דהר"אש קאי בשיטת הת"הד אמנם ה' ראש משביר בח"א חא"הע סי' מ"ו אחר שהביא דברי רבני שאלוניקי הנז' ראה וית"ר לעשות תנאי זה באח משומד וכן עשו מעשה והובא נוסח התנאי והמעב"ד שם יש"ב וע' פתחי תשו' סק"ח מה שהביא משם רבני אשכנז שמצאו תיקון זה ברור. גם הגאון מו"הר מוהרא"ק בס' שער אשר חא"הע סי' ח"י דס"ו ע"א כתב בפשיטות דאנן בדידן הכי נהגינן למעבד תנאי בשעת הקידושין י"ש וע' בס' ירים משה בזכרונות לא"הע מע' היוד אות י"ב מה שרמז לזה. ובס' רוח חיים אות ג' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ז: ו ואם יש לו אח חרש שאינו לא שומע ולא מדבר שהדין נותן שחייב לחלץ ולא ליבם אי מהני הך תנאה. הרב נחלת שבעה כתב דמהני וה' שבו"י ח"א סי' קכ"ז חלק עליו וכתב

דהא דמתירינן ביבם מומר היינו בצירוף סב הפוס' דמומר אינו זוקק לייבום משא"כ באח חרש והביא מחלוקת זה הי"א שה בס"ק ט"ו וה' ראש משביר שם עם שעיקר השאלה היתה על מי שיש לו אח נעלם וגם באת חרש לא העלה להתיר רק באת משומד ומטעמיה דה' שבו"י וכמבו' למעיין בדבריו בדצ"ה ע"ב, ועפ"ז חזות קשה הוגד לי במה שראיתי להגאון מוה"ר בשע"א במזכרת החליצות דקכ"ח ע"א שכתב וז"ל נוסח תנאי שעושה החתן עם הכלה בשעת הקידושין כשיש לו אח משומד או נעלם כדי שלא תזקק וכו' ורמז לה' ראש משביר ובאמת זו לא שמענו בדברי ה' רא"מ ז"ל אבל האמת דרבני אשכנז הורו להתיר גם בזה ע' פ"ת סק"ט והרב זכרינו לחיים בח"א מע' קידושין או"א הביא משמו שעשו מעשה רבני אזמיר וקושטא גם בזה. וע' לה' באמ"ח שם דטרח ומצא. אופן המועיל לפום דינא למי שיש לו אח במדה"י ישראל או מומר וירא שמא תשאר אשתו זקוקה ליתן לה גט אחר שישאנה ועי"ש סדר הגט. גם בס' שערי רחמים שם עמד היכא דאחי המקדש אינו מומר רק שלקח לו פלגש נכרית וכתב שלא הותר להתנות י"ש: ז ס"ו ש"ע לא היה מוחזק באחים ואמר יש לי אחים אינו נאמן, מי שבא מארץ רחוקה ואמר שאין לו אח ונשבע ושוב ע"י אורח שבא לביתו וא"ל הבעה"ב שלא יתנו לו אשה בעבור שיש לו אח נודע שיש לו אח ומת נחלקו הפוס' אם אשתו אסורה לשוק וך' רבנים שבדור מוהרימ"ט העלו לאסר כמ"ש איהו גופיה. בח"א סי' פ"ב הובא בכנה"ג הגה"ט סקי"ב, והרב רל"ץ בס' עולת איש סי' ו' הביא משם הרדב"ז בישנות ס' ב"א פ"ז (נראה שהוא ט"ס וצ"ל ח"ה וזה וזה אמ"א) על א' שבא לעיר וקודם נישואיו אמר שיש לו אח במלכות אחרת ומת בלא בנים דמותרת אשתו להנשא לכתחי' דאפשר דאחים מן האם קאמר דאינם זוקקים ליבום לא אחים מן האב ומספקא לא מחזקינן איסורא, ומר הוא דקאמר דל"פ עם מוהרימ"ט דבנדון מוהרימ"ט ליכא לאיסתפוקי דעל אחים מן האם העיד שהרי האורח רצה לישא אשה וא"ל הבעה"ב אם יש אחים בעירך אינם נותנים לך אשה באופן דבאת הזוקק ליבום מדברים וכו' יעו"ש:

וכאשר ירדף הקו'רא בעיניו יראה דחילוק דמסתבר הוא האמנם גם חילוק זה אי נקי ממחלוקת דהנה אמת דה' מוהר"א אבאיוב בתשו' כי באה בתשו' מוהרש"דם א"הע סי' רל"ט סבר הכי דכל שלא אמר שהוא אחיו מאביו ואמר יש לי אח סתם י"ל דדלמא אחיו מאמו קאמר. אמנם מוהרשד"ם שם פליג עליו וסבר דסתם אח הוי אח מאב דאין אח מאם נקרא אח והוי כמו פת סתם דר"ל פת חטין והביא דברי שניהם הכנ"הג לקמן ס"ק טו"ב גם ה' פ"ת בסקי"ב הביא משם ה' בגדי כהונה שכתב בנד"ז דבתחילה אמר אין לי אחים ושוב אמר דבא אגרת מאחין דיכולים אנו לומר דהיינו אחיו מן האם ומה שאמר

בתחי' שאין לו אחים היינו מן האב יעו"ש ומן התימא על הרב המפור' אי"ש ירושלם דנקטיה לחילוקיה כהלכתא פסיקתא ולא גלה אוזן דבמחלוקת הוא שנוי:
ח מדברי מרן משמע דל"ב שיהיה מוחזק לן שאין לו אחים אלא אפי' אינו מוחזק לן שיש לו אחים הו"ל כמוחזקת שאינה זקוקה ליבם ואין כן דעת מוהרימ"ט בח"א סי' פ"א (ע' יד"א הגהט"ו סק"ד) אך מדברי מוהריב"ל בח"ג סי' י"א נראה דכל שלא הוחזק לן שיש לו אחים סגי ואחרי ראותינו דכמה מגדולי הפוס'
מוהריב"לומוהרמ"ג וה' שב יעקב והנו"ב וה' בית אפרים יחד כלם ס"ל דהגם דלא אתחזק לן בלא אחי בחזקת היתר עומדת בנשאת יש לסמך על המתירין, שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ד:
ט ס"ח ש"ע לא היה מוחזק באחים וכו', ע' כנה"ג הג"הט סק"ך מ"ש משם מוהריב"ל. באמ"ח ח"ב א"הע סי' ז' י סיו"ד בהגה יבם אסור לדור עם חלוצתו אם לבו גם בה. תרתי בעינן על שלחן אחד אחר מיתת בעלה וגייסי אהדדי אבל אי לא גייסי לא, חיים ושלום ח"ב סי' ק"ד וע' בס' כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ך' דערך ג' מחלוקיות בדבר אחר בסוג הגייסות דמוהראנ"ח ודעי' ס"ל דבאכילה על שלחן אחד אחר מיתת הבעל מקרי גייסי אך מוהרמ"מ ודעי' ס"ל דלא מקרי גייסי לא צחוק והיתול וקירוב בשר. ב' דמוהראנ"ח ודעי' סברי דבז"הז דאיכא חרגמ"ה ומ"ח קודמת יש להקל מיהו הרב"ח לא סל"ה ג' דהיכא דהוא ע"י שומרים וכגון דדרים הרבה בנ"א בחצר איכא פוס' דס"ל דסגי ואיכא דס"ל דיש להחמיר ועפ"ז העלה להקל בס"ס כ"ש היכא דמעולם לא אכלו על שלחן א' אחר מיתת הבעל וגם איכא שבו' שלא לישא אשה על אשתו וגם דהיתה מעוברת והפילה דפשיטא ודאי דמותרת והסכימו עמו אחד מרבני ירוש' והגלון רל"ץ מוהרח"א ודלא כהרב הפוס' מוהר"מ רפאל שאסר וע"ע לו בהשמטות שבסוף הספר אחר ההקדמה, וכן הסכים הרב יש"א ברכה בתשו' כי באה בס' בני בנימן א"הע סי' ך':
י"א מה שאכלו על שלחן אחד בשבעת ימי אבלות לא מקרי אכלו על שלחן אחד, כפי אהרן שם:

סימן קנח

א ס"א ש"ע ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו וכו'. ע' לעיל סי' י"ז על ס"ד מ"ש שם:
ב אם רוצה לפטר אותה בחליצה נאמן. כנה"ג סק"א משם מוהרשד"ם סי' ע"ה.
וה' חק"ל בסי' ס"א הביא שכ"כ ה' משא"מ סי' ל"ו. האמנם חקר דכיון דאינו יכול לייבם אותה מקרי חליצה פסו' וצריכה חיזור ול"ד למ"ש ביבמות דמ"א דספקות חולצות דאם

יבא אליהו ויברר מי היא המקודשת עולה ליבום וה"ן אם יבא אליהו ויברר שמת עולה ליבום דהתם שאני דאיכא ממ"ן וכמ"ש מוהר"ץ אשכנזי בסי' ח"ק משא"כ הכא דליכא טענת ממ"ן יעו"ש, ואני עבדו לא זכיתי לירד לסוף דעתו דה"ן איכא ממ"ן דאם האמת שאחו מת שפיר קא חולץ ואם עדיין חי לא בעייא חליצה ודוק:

ג ס"ג ש"ע נאמן ע"א להעיד ביבמה וכו' ע' כנ"הג הגהב"י סק"ב שכן הסכימו כל הפוסקים וע' שער עש אשר א"הע סי' ח"י, עבודת השם סו"סי ז'. אביר יעקב סי' כ"א כ"ב כ"ג דשלשת הגבורים הסכימו דכן פשטה ההוראה וע"ש מה שפלפלו באורך על סברת הרא"ש המחמיר ופסקה מור"ם פה: ד כל שיצאה האשה מאיסור תורה מזיקת היבם גם הרא"ש מודה דיש להקל. מוהר"י אלקבץ ז"ל בתשו' כי באה בס' אביר יעקב סי' כ"ב:

ה מפשטיות דברי מור"ם דפסק להא דהרא"ש ז"ל נראה דאף אם העד מעיד דמת יבמה לבד לא מהני שכ"כ וי"א דאין ע"א נאמן לומר שמת יבמה להתירה לעלמא. אכן ה' אביר יעקב בסי' כ"ג מדקל"ב ואילך האריך להוכיח דע"כ ל"ק הרא"ש דאינו נאמן אלא היכא דאיכא ריעותא בעדותו שהעיד מת בעליך ואח"ך מת בנך דלמה לו להגיד מיתת בנו והיה די בשיעיד על מיתת היבם לבד וכל המוסיף גורע אבל כל היכא דהעדות היה רק על מיתת היבם גם הרא"ש מודה דנאמן ושכן מצא לה' קרבן נתנאל ורש"ל שפירשו כן דברי הרא"ש ז"ל יש"ב נפלאות מתורתו:

ו בז"הז שאין מיבמין רק חולצין אי נאמן ע"א גם לדעת הר"אש. ע' ב"ש סק"ב. יד"א הגהב"י סק"ד פ"ת סק"ג דבמחלוקת הוא שנוי בין רבני אשכנז וע' אב"יע סי' כ"א בתשו' ה' הפוסק שם שהרבה סברות להתיר, וה' המחבר שם בסי' כ"ג דקל"א כתב דע"כ לא נחלקו הרבנים אלא דוקא לאשכנזים אשר במלכות אשכנז דלעולם אין מיבמין אבל לדידן בני ספרד לא הוקבע מנהג זה ומעשים בכל יום דכמה מהם מיבמין וא"כ לא שייך הך טעמא לדידן יעו"ש:

ז בע"א מעיד שניתן לו בן והיבם לפנינו החמיר הרב"ח והצריכה חליצה והב"ש בסק"ב תמה עליו. וע' יד"א הגהב"י וע' אב"יע שם בסי' כ"ג דהאריך הרחיב להעמיד דברי הרב"ח ושדבריו ממקום קדוש יהלכו כי הן הנה דברי הרשב"א בתשו' סי' אלף רכ"ב עיש"ב:

ח ס"ה ב' יבמות שבאו ממד"הי זאת אומרת מת בעלי וכו'. ע' להרב כפי אהרן ח"א חיו"ד סי' ד' פלפול עצום בסוגיית הש"ס הלזו ובדברי הראשונים:

סימן קנט

א ס"א בהגה וי"א דדוקא בשוגג גמור שלא ידעו שיש כאן יבם וכו'. איש בא ממערב ונשא אשה ומת בלי בנים ונשים רבות העידו כי יש לו אחים בעירו ויען כי לא נמצאו עדים כשרים התירוה לינשא. עוד מצאו קב"ע שע"א העיד שיש לו אח והוא עודנו בעירו אם קרוב הדבר להתברר יש לחוש לדברי העד ולהפרישן עד אחר הבירור ואם אחר הד"וח לא נתודע שיש לו אח אין לעגנה ע"פ העד. שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ה.ב שומרת יבם הזקוקה ליבם נשוי אשה שקדשה איש מעמי הארץ על לא הודע שהיא אסורה להתקדש ואח"ך גרשה בגט וחלץ לה יבמה מותרת לחזר לא' ל"מ אם היבם נשבע בעת נישואי אחיו לחלץ לה אלא אפי' לא נשבע עכ"ז מותרת. מ"מ בס' שער אשר חא"הע סי' מ"ז:

ג ס"ב ש"ע נשאת לזר וכו' ונאסרה עליו ועל יבמה וכו' פסק כס' רוב הפוס' ודלא כס' בה"ג שהתירה לשבת תחת בעלה והרב המאירי בחידושיו בדע"ב ע"א מהספר הביא שיטה זו בשם קצת ראשוני הגאונים וחלק עליהם והסכימה דעתו כהרי"ף וע' כנ"הג הסנב"י סק"ז שכתב דיש מי שסמך על הוראה זו ורשד"ם חא"הע סי' קט"ו כתב שחלילה וחס לסמך על הוראה זו ומשם מוה"ר מינץ כתב שראב"ן והרמ"ה הסכימו לדברי רב יאודאי גאון וא"כ אין הדבר פשוט להוציאה מבעלה ואנכי מצאתי בתשו' הרשב"א כ"י שכתב וז"ל שאלת יבמה שנשאת ואח"ך א"ל שהיבם קיים והוציאוה ב"ד מבעלה וחלץ לה ואחד מן החכמים מתירין אותה לחזר אל הבעל ואתה אסרת ואמרת שאין דעת הרי"ף והרמב"ם כן והמתיר הזה סומך ע"ד הגאון מר יאודאי וכו' וטען שאף הרי"ף והרמב"ם מתירין ושאלת להודיעך דעתי, תשו' איני רואה מקום לשאלה זו שדברי הרי"ף מפורי' במקומם וכו' וזיל קרי בי רב ומי יוכל לחלוק על המפורסם זולתי אם ינתן הספר ע"י איש אשר יאמר לא ידעתי ספר באמת הרי"ף והרמב"ם דעתם לאסר אפי' במקום בנים בלי שום ספק והאמת אתם כפי דעתנו עכ"ל, ותשו' הרשב"א הלזו עלו ובאו מאתי על מזבח הדפוס ויהיו נקראים תשו' הרשב"א ח"ו והיא כתובה בסי' ח' וע' פ"ת סק"ז:

ד בנשאת ע"פ הוראת ב"ד כתב הפ"ת בסק"ז דמבואר מדברי הגאון רע"ק דאיפשר קצת לסמך להקל, וע' להרב המפור' ר"לץ בספרו עולת איש סי' ו' שהעלה כן דכל שנשאת ע"פ הוראת ב"ד לא קנסינן לה שתצא עד שיתברר הדבר לאמתו:

ה שם ש"ע וי"א שהוא ממזר מדרבנן, ע' כנ"הג סק"ד שכתב משם כמה פוסקים דמותר הולד לבא בקהל לכתחילה, וע' למוהרמ"ג בתשו' כי באה בס' מים שאל חא"הע סוס"י

ח' שכתב דדעת מרן לומר שאינו ממזר אפילו מדרבנן ככל סתם ואח"ך מחלוקת דעלמא ע"ע:

והנה יבם שעשה מאמר ביבמתו ושוב נמצאת הרה והיא אומרת שמהיבם הוא שבא עליה והיבם מכחישה עמד שם ה' מוהרמ"ג ובתחילה סבר מימר דהוי ממזר מדרבנן דהו"ל ארוסה ומרן בסי' ד' פסק דארוסה שנתעברה והיא אומרת שמארוסה היא והוא מכחישה דהולד הוי ממזר ודאי ובנ"ד דהקנייה אינה אלא מדרבנן הו"ל ממזר ודאי מדרבנן ושוב חילק דהתם שאני דבריא לן דהיא נתעברה בעודה ארוסה אבל הכא מאן יימר. דאחר המאמר נתעברה דלמא קודם שעשה מאמר נתעברה וכיון שעיקר חשש ממזרות בנד"ז הוא מדרבנן הו"ל ספקא דרבנן ולקולא והרב המחבר שם בסו"סי ט' כתב דלדידיה אין כאן ספק והולד כשר לכתחילה דכיון דהיא אומרת דממנו הוא לאו כל כמיניה להכחישה כדי לעשות הולד שתוקי והיה טעמו דהכי איתא בירושלמי יבמות פ' ב"ש ר ירמיה בעי מהו שיהא נאמן לומר על דר"מ ועמדתי את עצמי ל"י בשביל לעשות הולד שתוקי נשמעיניה מן הדא יבמה שאמרה בתוך ל"י לא נבעלתי כופין אותו שיחלץ לה וכו' ואמר ר"א ל"ש אלא אצלה אבל אצל צרתה לאו כל הימנה לחוב לצרתה אוף הכא לאו כל הימנו לחוב את בנו וכו' נמצא דלפי הירוש' אפי' שתוקי לא הוי הולד אלא ולד כשר מחזקינן ליה ואפי' תוך ל"י וכ"ש בנ"ד שעברו ל"י דליכא עדים שיאמרו שלא זזה ידה מתוך ידו ראו שלא נתיחד עמה דודאי הולד כשר ומכיון דדין הצרה מפורש בתלמודין וכ"פ מרן בש"ע דלעולם הצרה מותרת מינה למדינן להולד דכשר יעוש"ב:

ואני בער לא זכיתי להבינו דמה דמות יערך נד"ז להה"א דירוש' דהתם שאני שהביאה אל ביתו ויושבים יחד כאיש ואשה ולאו כל כמיניה לומר שלא בא עליה כדי לחוב את הולד דחזקה כל הכונס אשה בועלה לאלתר אבל בנד"ד דהביאה היתה דרך זינות מי זה אמר דאינו נאמן וק"ל:

ו ס"ג ש"ע שומרת יבם שזנתה וכו', אם היא הרה לזנונים אם כשר הדבר לחלץ בימי עיבור וההנקה ע' פ"ת סק"ח שכתב משם תשובת מנחת עני דכשר הדבר להמתין בחליצה עד אחר ימי ההנקה. ומוהר"מג בתשו' כי באה בס' מים שאל חא"הע סי' ח' ד"ע עמד בזה והעלה דשפיר מצי חליץ לה וא"ץ להמתין עד אחר גמר ההנקה עי"ד:

ז' ס"ה מור"ם בהגה וי"א דעכשיו בזה"ז דאיכא חרגמ"ה וכו' אסור לישא אחרת. ע' למוהרח"פ בס' חיים ושלום ח"א סי' ח' וט' מה שכתב בזה, ומדברי מור"ם משמע דאינו אסור אלא לישא אבל לשדך מותר וכ"ד ה' אבני מילואים סי' כ"ו אך אין נראה כן מדברי הח"ץ סי' קט"ו, שדי חמד הנד"מ ע' חליצה סי' א' או"ד:

ח שם עד שיחלק, אם היא אינה רוצה בחליצה, עמ"ש בזה הפ"ת ס"ק ט"ו משם מנחת עני וה' חת"ס וע' שדי חמד שם אות א' חיים ושלום שם:
ט שם אבל אם היתה משודכת לו כבר מותר לכנסה דוקא בשידוכין העשויין ע"י חרם שלא לבטל השידוך אבל שידוכין העשויין בקנס אף אם נשתדך קודם שנפלה לפניו אסור לכנסה עד שיחלק שדי חמד ע' חליצה סי' א' אות ה':

סימן קס

א ס"א ש"ע יבמה כל ג"ח הראשונים וכו' שומרת יבם שמת יבמה טרם הקיפה לנו הידיעה אם רצונו ליבם או לחלק באופן שעתה איננה עוד זקוקה ליבום ורוצה להשאר בכבוד בעלה הראשון ותובעת מזונות. מי אמרינן כיון דנפלה לפני יבם פקע חייובא דמזונות לגבי בעלה הא' ועתה שמת יבמה הרי היא לגבי יורשי הראשון כאשה זרה, או נימא כיון דעתה היא מותרת להנשא לזר ואינה נשאת רק בעבור כבוד בעלה א"כ קרינן לה כל ימי מיגר אלמנותיך, וכן יש לדקדק מדברי רש"י בש"ס יבמות דמ"א ע"ב דעלה דאמרו בש"ס מכאן ואילך אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבש פירש וז"ל ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת מחמת פ' בעלי שכבודו גדול אלי יש לה מזונות אבל הך אגידא ביבם וכו', הרי דכל היכא דמאי דלא נשאת הוא רק בעבור כבוד הבעל יש לה מזונות ואל תשיבני מההיא דכתב הריב"ש סי' ש"ג דאם חלק לה היבם ולא פרע לה הכתובה אין לה מזונות שכבר אבדו מזנותיה מנכסי בעלה, דהחילוק ברור דכיון שכבר עשה המעשה הראוי לו לעשות וכבר נתחלל כבוד בעלה בבואה לפני ב"ד הגם שהיתה אנוסה הו"ל עכשיו כאשה דעלמא וכמ"ש הריב"ש שם להדייא דהרי היא כאלמנה אחרת שנתארסה לאחר ונתגרשה ממנו י"ש, משא"כ היכא דהיבם לאן עשה מעשה ולא נחלל כבוד בעלה בפני ב"ד ומאליו פקעה זיקתה דאז שפיר קרינן בה כל ימי מיגר אלמנותיך:
אולם ראיתי להיד"א בהגה"טו סק"ג דכתב משם מוה"רי עייאש ז"ל בבית יאודה ח"ב אה"ע סי' ה' דה"ה אם רצה לייבם ומת שאינה חוזרת למזונותיה שטעמיה דהריב"ש בחלק שייכי נמי ביבם שמת, ולפי האמור שנא ושנא היכא דחלק דעשה מעשה להיכא דרצה לייבם ועדיין לא עשה מעשה. אם לא שנאמר דהתם קאי בעמדה לפני ב"ד ושאלו ממנה וממנו מהו רצונם אם לחלק או ליבם כנהוג והיבם גילה דעתו שרצונו לייבם דכיון דכבר הספיקה לעמד בדין הרי נתחלל כבודו (ואין ס' בית יאודה אצלי לראות הדברים בשרשם) אבל כל שלא עשו שום מעשה עדיין וביני ביני מת היבם איפשר דחוזרת על המזונות אצל יורשי בעלה הראשון:

וראה זה מצאתי בס' שער אשר ח"ב בתשו' שקודם הדרושים דכ"ה ע"א דקאי מר על יבם שנעלם קודם מיתת אחיו ואינו ידוע אם חי אם מת והאשה תובעת מזונות שכתב הרב שם דאם יש אופן היתר להנשא לזר ע"פ איזה עדות והאשה רוצה להשאר בכבוד בעלה דיש לה מזונות וקיהיב טעמא דכשהאשה נשארה זקוקה ליבם ואינה יכולה להנשא לית לה מזונות משום דבמיתת הבעל אכתי לא פקע ממנה כל האישות עד שתקרא אלמנה דאכתי פש גבה מקצת אישות וחשיב כאילו הב' אחים הם תרי פלגי דגופא וחצי הגוף מת וחצי האחר עדיין חי אינה נקראת אלמנה עדיין וכמו שמפו' הדבר בתשו' ה' שמחת יו"ט סי' ב"ך משא"כ היכא דיש לה היתר לינשא דתו לא פש לה שום אישות כלל וכו' יעו"ש מבואר דדעתו כמ"ש, ואילו היה ס' שמחת יו"ט תחת ידי הייתי שוטט עיני שם לראות מה דבר האיש אדוני האר"ש:

האמנם עדיין יד הדוחה נטויה דנדון הרב שאני דאם נלך אחר העדוייות שמותרת להנשא היינו שנתברר לנו דבעת מיתת הבעל לא היה היבם בעולם נמצא דלא היתה זקוקה ליבם מעולם ובודאי דשפיר קרינן בה כ"י מגר אלמנותיך דהרי היא ככל אלמנה דעלמא אבל במאי דאנן קיימין דכבר היה לה שעת זיקה ופקע מיורשי הבעל זכות האלמנה מי זה אמר דתחזר עוד לחייוב הראשון ולא נימא הואיל ואדחי אדחי:

ובחפשי מצאתי בס' מקור ישראל הנד"מ בחא"הע סי' ל"ה שמביא וקורא תשו' הריב"ש הנז' שכתב ואין לומר שאחר שתחלץ תחזר לזכות במזונותיה של נכסי בעלה אלא הרי היא כאלמנה אחרת שנתארסה ונתגרשה ממנו ותהי בה דמדברי הפוס' והרא"ש בכתו' דג"ן ע"ב על ההיא דבעו בש"ס בת יבמה אם יש לה מזונות וכתבו דיבמה עצמה לא תבעי לן ופירש הרא"ש דלאחר שמת היבם שפיר קרינן בה כל ימי מיגר אלמנותה כיון שנשאר אחיו להקים לאחיו שם וכו' וסיים הרב וז"ל והדעת נותן דאפי' אם לא ייבם אותה ומת היבם שתהא ניזונית מנכסי בעלה שהרי הזיקה היתה עליה להקים לאחיו שם וכיון שמת היבם ולא הקים הרי היא אלמנה של אחיו ושפיר קרינן ימי מיגר אלמנותיך ובפרט שכשמת היבם צריכה להמתין ג"ח וכו' וא"כ פשיטא דג"ח ניזונית יען מעוכבת מלהנשא וניזונית מנכסי בעלה שהוא הגורם לה הזיקה וכעת לא מצאתי דבר זה מפורש ואיפשר לומר דדוקא אם ייבם אותה ולא אם מת קודם ייבום ויש קצת טעם לחלק יען דעדיין לא נשאה להקים לאחיו שם לא נכנס במקומו שתקרא אלמנתו ואם כדברי הריב"ש הרי היא כאלמנה אחרת שנתארסה לאחר ונתלמנה ואיך תחזר לזכות במזונות שתקרא שמה עליה כ"י מיגר אלמנותה וכו' יעוש"ב עיניך תראנה דגם הוא נסתפק בספק שלנו והוא הצ"ד צדדין ולא הכריע:

ולדידי חזי לי בקט שכלי דהצד הראשון הוא המוכרע ואתי בק"ו מדבדי התוס' דהשתא כל שכבר בא עליה ואינה עוד אלמנתו של ראשון שכבר נשאת לשני עכ"ז כתבו התוס' דמזונותיה על נכסי בעלה הראשון דכיון דהוא בא להקים שם אחיו בישראל עדיין אלמנתו של ראשון נקראת כ"ש כשלא ייבם ומת שלא הספיק להקים לאחיו שם דעתה על האמת היא עדיין אלמנתו של ראשון דשפיר אית לה מזונות ומה שצדד דכל שעדיין לא נשאה להקים לאחיו שם לא נכנס במקומו שתקרא אלמנתו איני רואה טעם בזה דכיון שלא הספיק ליכנס אדרבא לא יצאה ממנה שם אלמנתו של א' ואין ראיה מדברי הריב"ש דהתם שעשה מעשה שחלץ פקע ממנה לגמרי שמו של ראשון ולכך אמר דהרי היא כאלמנה שנתארסה ונתגרשה וכו' ועפ"ז לא קשייא כלל מדברי התוס' ודוק. שוב אחז"ר בא לידי ס' שמחת יו"ט וראיתי לו שהאריך להוכיח שם בסי' ביך דדוקא היכא דחלץ לה יבמה אבדה מזונותיה דהו"ל כגרשה בעלה אבל כל שלא חלצה רק שייבמה ומת חוזרת לאלמנותה הראשון ויש לה מזונות ודלא כה' מוהרי"ע בס' בית יאודה יש"ב שהביא דברי כל הראשונים בזה. ואתה דן ק"ו להיכא דמת היבם בעודה שומרת יבם ולא הספיק לחלץ דדינא הוי דניזונית משל בעלה וכבר כתבו הרב שם להדייא עי"ד:

ב שומרת יבם שנשארה זקוקה ליבם שנעלם ולא נודע אם חי אם מת לית לה מזונות, מוה"ר בס' שער אשר ח"ב דכ"ו בתשו' שקודם הדרושים וחלק על רב הפוסק שרצה לדון לחייב ליורשי הבעל המזונות יעו"ש ונתברר לי שאותו הפוס' הוא הרב המובהק כמוה"ר מנחם הכהן ן' ארדוט ז"ל שהיה אז רב ומו"ץ בעיר לאריסה ואח"ך נתקבל לכב' בעיר שירון יע"א:

ג אם חלתה כתב רס"ג והובא בב"י שאינו חייב ברפואתה. ומוהרח"פ ז"ל בס' סמיכה לחיים א"הע סי' ט' דס"ח פלפל הרבה בתשו' זו והעלה לענין הלכה דמסתמאא ג"ח הראשונים חייב ברפואתה משל בעל כמו שחייב במזונות ומיהו ה"ד ברפואה שאין לה קצבה אבל לא ברפואה שיל"ק וכדין אלמנה הנז' בסי' ע"ט ודלא כהרב הלבוש שפסק סתם דאין חייבים ברפואתה, והגאון מוהרי"ח ז"ל בתשו' שם סו"סי י"ד כתב שאין דברי רס"ג אמורים כ"א לאחר ג"ח הא' אבל בג"ח הא' לכ"ע חייב י"ש:

ב שם ש"ע מכאן ואילך אינה ניזונית לא משל בעל וכו' וכו'. אם צוה הבעל שכל ימי מגר אלמנותה יהיה ניזונית מנכסיו ניזונית והולכת כל ימי מגר אלמנותה מנכסי המת כנה"ג הג"הט סק"ב בשם המבי"ט ח"ב סי' קכ"ד, וה' שמחת יו"ט בסי' ב"ך דפ"א עג"ד פירש דברי המבי"ט דמ"ש כן היינו בנ"ד דמה שצוה היה בעודו ש"מ ונפשו עליו תאבל ויודעת מאד דהאשה תהיה זקוקה ליבם וא"כ אע"ג דנקט לשון ב"ד דהיינו כל ימי מיגר

אלמנותה הוא למעוטי תובעת כתובתה או נתארסה או נשאת אך לא למעוטי שומרת יבם דעלה קמצוה אבל באיש המצוה על אשתו בעודו בריא שאחר פטירתו תטול אשתו כל פירות נכסיו למזונותיה ופרנסתה כל ימי מגר אלמנותה ונפלה לפני יבם אז ודאי כל שהיא שומרת יבם שהיבם קיים ולא עשה שום מעשה לכ"ע אין לה ליטול כלל לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ והרשות נתונה ביד היבם לסלקה מהאי ביתא לגמרי יעו"ש כמה אר'כן הוא והעלה כן להלכה בדפ"ד ע"א:

וחזה הוית לה' חקקי לב ח"א סוס"י ס"ג שכתב וז"ל וזהו דוקא כשלא צוה הבעל בחיים חייותו שתתפרנס אשתו מנכסיו ברם כשצוה שתתפרנס אשתו מנכסיו אף דהוי דשא"ק זכה במזונות והגם שתהיה שומרת יבם ולית לה כ"א ג"ח הראשונים עכ"ז זוכה מכח צוואת בעלה וכ"פ ה' החב"יב ח"ב סי' קכ"ד וה' שמחת יו"ט סי' ב"ך וה' אהל יצחק סי' קי"ג וכבר בא מנושה לידי בשומרת יבם אשר ציוה בעלה שתתפרנס אשתו מנכסיו כל ימי חייה כשהיא תחת כבוד בעלה והיו היורשים ממאנים שלא לתת לה ופסקתי שיתנו לה כפי צוואת בעלה ומה גם שהיתה תפוסה וכו' א"ד, ות"ס אנכי דייחס על ה' שמחת יו"ט מה שאינו אהמ"ר דה' שיו"ט העלה בפירוש דכל שכתב לה כל ימי מגר אלמנותה דאינו זוכה במזונות כיון דתפס בלישניה לשון תנאי ב"ד וא"כ ה"ה בנ"ד שציוה כל ימי חייה כשהיא תחת כבוד בעלה דהו"ל כלשון תנאי ב"ד דמ"ל זה ומ"ל זה, אם לא שנאמר דעובדא דאתי קמי דמוהרח"פ ז"ל היה בש"מ המצוה בעת חלייו דבהא גם ה' שמחת יו"ט מודה וכמ"ש ה' המב"יט וכנז' וזה נמי הוי נדון ה' אהל יצחק שם:

והן עתה נראה בעליל ס' מקור ישראל ושם בסי' ל"ה ול"ו באו ב' תשובות מהאב והבן על פתגם דנא והוא ברור דהם המדברים על נדון ה' שמחת יו"ט ז"ל ממש דבזמנו היו ואחד האב ואחד הבן העלו להלכה דהאלמנה זוכה במזונות אע"ג דכתב לה כי האי לישנא דכל ימי מיגר אלמנותיך ואין אנחנו צריכין לחלק בין מצוה בהיותו בריא למצוה בהיותו ש"מ רק כיון דזיכה לה בתורת מתנה כונתו דאע"ג דהיא שומרת יבם הוא נותן לה זכות שתזון ותתפרנס מנכסיו כל ימי היותה תחת כבודו מבלי שתנשא לאחר יעו"שב:

ה אם עדי השטר לענינו ומעידים שהבעל אמר להם בפירוש שתהא ניזונית על סדר זה אפילו בעודה שומרת יבם נאמנין וניזונית לכ"ע, ה שמחת יו"ט שם דפ"ד ע"א:

ו בסדר ונוסח השטר צוואה שתתפרנס אלמנתו לאחר מותו אשר עמדו ע"ז ה' ש"יוט וה' מקור ישראל הנז' באותות הקודמות ערערו עליו מפאת דהוי מקנה ונותן דשלב"ל והמה הגבורים אסקי להלכה דכיון דהוי בלשון חייוב מהני ע"ע ולפי מ"ש אני הדל בתשו' לח"מ סי' ג' ובחידושי לחה"מ סי' ס' ור"ט גם זה מידי מחלוקת לא פלטינן ועוד

יש כמה ענייניים במתנתא דנא וכבר אני עשיתי אר"ש רחבה בענין זה ובכל המסתעף זה למעלה משלשים שנה משום מעשה שהיה הלא הוא בתשו' לח"מ סי' ו' לך נא ראה וקח לך משם לנדון זה. ז שם ש"ע עמד בדין וכו' ונתרצה לייבם וכו' חייב במזונותיה. אם היבם אינו מחליט מאמרו רק אומר המתינו לי ימים או עשור ואח"ך איבם או אחלץ ראוי לתקן לה מזונות. מוהראנ"ח ח"א סי' ע"ח ומדבריו נראה ברור דאם היבם נתן כתף סוררת שלא לכנס ולא לחלץ ראוי לב"ד לפסק לה מזונות אדמ"ק ח"א סי' נ"א. כ"כ הי"א הגה"ט סק"ד. ומדברי הב"ש בסק"ד מתבאר להיפך ומן התימא על הי"א שלא הזכירו. ועיני ראתה לה' בני אברהם בסי' ל"ה דהגם דעינו ראה דברי הב"ש פסק להיפך דחייב במזונות דמ"ל ברח ומ"ל לא ברח כל שהוא מעגנה ושכ"כ הרדב"ז בח"א סי' ס"ו. וע' ידי דוד א"הע סי' א' דקצ"ב מה שפלפל ע"ד ה' אדמ"ק וע"ד מוהראנ"ח שסותר את עצמו מסי ע"ח לסי' ע"ג ושוב העלה מדברי מוהראנ"ח עצמו (הביאם הכנה"ג לקמן סי' קס"ה סק"ה) דאם הוא טוען שרוצה לפרנס את עצמו נטרינן ליה עד יב"ח ואינו חייב במזונות למאי דביני ביני ולאחר יב"ח אם תבא היא בטענה דבעינא חוטרא לידה כייפינן ליה לחלץ ואם היא אינה רוצה שיכופו אותו יתן לה מזונות יעו"ש:

ח ס"ג מורם בהגה י"א הא דאינה ניזונית משל יבם קטן היינו מנכסיו וכו' אבל וכו' והיא רוצה לקיים הקרן עד שיגדל וכו' נותנין המעות לידה. ע' כנה"ג הג"הט סקס"ו שהביא משם ה' המב"יט ח"א סי' קל"ג דנצ"ב אפי' תפסום היורשים מחזירין לה לאכל מפירותיהם ושמוהר"א מוטאל חולק וע' יד"א סק"ה וע' משכנות הרועים מע' המ' אות רמ"ט מה שפלפל בתשו' המבי"ט. וע"ע שו"ת מירא דכייא סו"סי כ"ג וסו"סי כו" שערי רחמים א"הע סי' ז"ך חקקי לב ח"מ סי' ס"ג. ישמח לב ח"ב ה' חליצה סי' י"ב: ט כשם שאינה ניזונית כך אינה יכולה לגבות כתובתה מיהו אם ידוע שכשיגדיל הקטן לא ייבמה גובה כתובתה מעתה כנ"הג סק"ט משם המבי"ט ח"א סי' קל"ג ואתה תחזה בדברי הרב בשרשן דמסתמיך ואזיל אסברת ר' ישעיה שהובא בהגהות הרי"ף דכל שנפסלה על היבם באיזה אופן שיהיה אע"פ שצריכה עדיין חליצה הואיל ואינה ראויה לה גובה כתובתה מנכסי בעלה וממנה הוליד הרב לכשהיא גדולה והיבם קטן דדינא הוי דמשיאין לו עצה ההוגנת לו שיחלץ דה"ה נמי שגובה כתובתה מעתה עי"ש וה' משכ"הר שם תמה הרבה על ה' המבי"ט דמלבד דסברת ר' ישעיה היא היפך ס' הרמב"ם והראב"ד בפ"ו מה' נחלות דין ג' דמבואר משם דגביית כתובה תלייא בנישואין ורמז דברי הב"י בסי' טו"ב ובש"ע שם סל"ה וירד לחלק ביניהם י"ש ובס' שערי רחמים שם דהביא דמוהרש"ג חולק על המבי"ט גם בזה:

י ס"ז ש"ע מתה כשהיא שומרת יבם וכו', מחלוקת הפוס' בזה הובא בטור ובב"י וע' כנה"ג סק טו"ב דהצד שהוא מוחזק יכול לומר קי"ל בין בנ"מ שנפלו לה בעודה תחת בעלה ובין בנצ"ב וע' יד"א סק"ט, ירים משה בזכרונו' מע' היוד או"ב וכבר עמדו ע"ז שני שרי צבאות ישראל מרבני האחרו' מוהרח"פ בס' סמיכה לחיים סי' ט' ומוה"ר מוהרא"ג ז"ל בס' צל הכסף ח"א סי' י"ב (ותימה על הירי"ם שלא רימזם) וברור הענין כשמלה ומוהרח"פ שם הביא לנו סברא ג' מרס"ג ור"ן גאון ומוה"רי אבן מיגאש דבנצ"ב הקיימים כולן ליורשי האשה. ולכן העלה לענין הלכה דאם יורשי הבעל תפוסים זוכים בכל אפי' אם נצ"ב בעין ואם יורשי האשה תפוסים ונכסי נדונייתה קיימים זוכים בכל רק התוספת חייבין להחזיר ואם אין נצ"ב קיימים והן תפוסים נוטלים ג' רבעים ורביע יורשי הבעל ואם יהיה האופן שנכסי הנדונייא מקצתן קיימים ומקצתן כלו או נאבדו ד"מ שהנדונייא היתה סך אלף גרוש ונשאר בעין סך ת"ק גרוש והם תפוסים מסך אלף גרוש אזי יטלו יורשי האשה תחילה ת"ק גרוש' מתורת קי"ל כרס"ג ומהת"ק הנשארים יטלו יורשי האשה ר"ן גרוש בתורת השבון והר"ן הנשארים יחלקו ביניהם ואם הנכסים ביד שליש אם אין נצ"ב קיימים יטלו יורשי האשה ס"ב וחצי למאה מהנדונייא ויורשי הבעל ל"ז וחצי למאה ואם נצ"ב קיימים יטלו יורשי האשה ע"ה לק' ויורשי הבעל כ"ה ל"ק ובנ"מ יחלוקו שב"ש. יעו' ב"ס צל הכסף שם הדברים מבוארים באר היטב אחר שעמד ע"ד הפוס' המדברים בזה וע"ע בסמוך דכל זה אינו אלא כשהסכימו שניהם לייבום:

י"א שם בהגה וכ"ז במקום ובזמן שאין כופין לחלץ אבל במקום ובזמן שכופין לחלץ וכו' אם מתה אינו יורשה. ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק כ"ה מ"ש היכא דהיבמה מורדת יד"א סק"ה וח"י וסקי"ט במקום דנוהגים להתנות שאם יפול לפני היבם שמחוייב לחלץ. ומוה"ר בס' צי"הכ שם עמד בכל זה באורך וזו הלכה העלה דשומרת יבם שמתה אף שהיבם פנוי שרוי בלא אשה וגם אינו מושבע לחלץ בין שהיו מוסכמים לחליצה בין שהיבמה היתה רוצה ביבום והיבם רוצה בחליצה או להיפך ובין שעמדו בשתיקה ולא גילו דעתם לא היבם ולא היבמה אם יורשי היבמה מוחזקים זוכים בכל ובקמ"ור ובתוס' (והחילוקים הנאמרים לעיל באות הקודמת היינו בשהסכימו שניהם לייבום) ואם היבם מוחזק אף אם הוא נשוי ומושבע שלא לישא אשה אחרת וגם מושבע לחלץ מצי למימר קי"ל דאין הירושה נפקעת אלא בחליצה גמורה ויורשי האשה יוצאים בידים ריקנייות יעוש"ב:

י"ב שה בהגה י"א שהיבם הוא יורש וכו'. ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק כ"ו יד"א ס"ק כ"א בני אברהם סי' נ"ט:

י"ג בענין מחצית ההשבון אם חייב היבם עמש"ל בסי' קי"' אות כ"ד. אה"ע סי' קס"א:

א ס"ב ש"ע היו בהן פסולות לכהונה אם בא לחלק אינו חולק אלא לפסול. ע' כנ"הג הגב"י סק"א דכתב דעצה טובה קמ"ל אבל אין כופין אותו ובצדק התלונן עליו ה' שדי חמד ע' חליצה סי' א' אות כ"ו דאיך כתב היפך הרמ"ה שהובא בב"י על בלי הגיד דבריו. וע' לה' המאירי בחידושיו דגם הוא כתב דכופין:

ב ס"ד בהגה או שא"א לו לחלק או ליבם כגון שהיה נשוי אחותה. ה"ה אם הגדול אין לו גבורת אנשים דיחלק הקטן כיון דאין הגדול ראוי ליבום וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ופגענו בדין חליצה פסולה דצריכה לחזר ע"כ האחין בני אברהם סי' מ"ח:

ג ס"ה ש"ע או שהיה אחיו הגדול ממנו במד"הי. אי מד"הי הוי דוקא או נימא דה"ה עיר הקרובה כל שאינו לפנינו מד"הי מקרי ע' כנה"ג הגה"ט סק"ח דבמחלו' הוא שנוי. יד"א סק"ה פ"ת סק"ב וע' ראש משביר ח"א א"הע סי' ן' במעשה שבא היבם מעיר שירון לשלוניקי ואחיו הגדול ממנו לא בא דעמד בזה ואסף איש טהור רובא דפוס' דס"ל דשיהוי מצוה לא משהינן אפי' בעיר הקרובה והסכים כן להלכה, וע' ידי דור א"הע ס"א דקצ"ד שדי חמד מע' חליצה סי' א' או"ט ושוב מצאתי בכ"י להרב שמעון פסח ז"ל כי בש' התרל"ט עשו מעשה כן בשלוניקו שהאח הגדול היה עומד באיניש'איר ואחיו הקטן היה עומד בשלוניקי ולא עכבו החליצה וכתב שם גדולה מזאת משם ה' צרור הכסף בא"הע סי' י"א דעשו מעשה רבני מתא בנדון שהאח היושב במקום החליצה הוא סומא מב' עיניו ויש לו אח קטן או אח גדול בער אחרת שאין להמתין עד שיבא האח הגדול או עד שיגדיל הקטן יעו"ש:

ד ס"ו ש"ע לא רצה הגדול לייבם אלא לחלק וכו' ביאת קטן עדיפא ע' בני אברהם סי' כ"ה. וכתב הרב"י דהאי קטן לאו קטן ממש קאמר והדבר פשוט דהיינו שהוא צעיר מאחיו אבל הביא ב' שערות והוא בן י"ג שנים ויום אחד דחל"כ לאו בר חליצה ויבום הוא ע"ע והן הנה דברי רש"י בגמרא דל"ט וכ"כ הנמק"י וראה זה חדש שמצאתי להרב המאירי בחידו' על הש"ס שכתב וז"ל זו שנחלקו בגמרא בביאת קטן וחליצת גדול פירושו אף בקטן ממש ובלבד שיהיה בן ט' שהוא ראוי לקנות וכו' ולא כדברי גדול הרבנים שפירשו בביאת קטן דוקא בבן י"ג ויום א' אלא כדפרישנא ע"כ וחפשתי ברמב"ם ז"ל ולא מצאתי דין זה דביאת קטן עדיפא ולא ידעתי למה השמיטו: ה שם אבל אם אין שניהם רוצים ליבם אלא לחלק חליצת גדול עדיפא. היכא דהגדול אינו חפץ לא ליבם ולא לחלק וצריך למכפייה והצעיר ממנו חולק מרצונו בכי הא חליצת קטן מרצונו עדיפא כ"כ הב"י בשם רי"ו שכ"כ. בשם הרמ"ה והביאו הב"ש בסק"ז. וכ"כ מוהראנ"ח בח"ב סי' ל"ב ורמזו הכנ"הג בהגה"ט סק"ג וכ"כ המאירי בחידושיו וז"ל זו שנחלקו בחליצת קטן וחליצת

גדול אי שוו להדדי וכו' לא הוברר מתוך כך מחזירין אחר הגדול גמור או אחר הגדול שבאחים שבכאן אם חולץ מוטב ואם לאו כל שיש קטן ממנו שרוצה לחלץ אין כופין לגדול ע"כ ודבר זה הסברא מחייבתו וכ"ן מפשטיות לשון השס' דקאמר דכוותה אצל האחין לא רצה לא לחלץ ולא לייבם אמאי חוזרים אצל הגדול למכפייה לכפייה לדדהו כיון דמצוה בגדול לדידיה כייפינן מבואר דלא כייפינן לגדול רק כשהקטנים ממנו לא רצו לא זה ולא זה ומוהראנ"ח ז"ל הלך בדרך אחר להכריע דינו מהש"ס יעו"ש: אך לא אכחד דמדברי התוס' בסוגיין אין נראה כן שכתבו בד"ה גבי אחין וז"ל לא רצה לא לייבם ולא לחלץ אמאי חוזרין וכו' אפי' לא רצה לייבם אלא לחלץ הוה מצי למפרך ע"כ ופירוש דבריהם נלע"ד כן דכפי מאי דקמן הש"ס מכריע דלא רצה דרישא היינו שלא רצה ליבם לבד ממאי דקתני באחין לא רצו והיינו ניבם לבד דאי לא רצו דקתני היינו אפי' לחלץ ממאי חוזרים אצל הגדול לכפותו לכפייה לדדהו והתוס' חידשו לנו דאיכא למפרך גם באופן אחר אפי' נוקים דלא רצו דסיפא היינו ביבום דהש"ס מכריע ממאי דקתני סיפא נא רצו חוזרין אצל הגדול והכונה דלא רצו היינו לייבם דוקא אבל רוצין בחליצה ועכ"ז חוזרין אצל הגדול ובשלמא אם לא רצה דרישא היינו שלא רצה לייבם אבל רצה לחלץ אתי שפיר דכשלא רצו שאר האחים לייבם חוזרין על הגדול שיחלוץ אבל אי לא רצו דרישא היינו, נא לייבם ולא לחלץ אפי' תימא דלא רצה דסיפא היינו לייבם אבל לחלץ רוצין אמאי חוזרין אצל הגדול לכפותו הלא טב לנו חליצת הקטן מרצונו מחליצת הגדול שלא ברצונו, ובלכתך בדרך הזה לא היו מקשין בש"ס לכפייה לדדהו דהא אינהו לא בעו כפייה ומתרצי בש"ס דהא קמ"ל דכיון דמצוה עליה דידיה רמייא לדידיה כייפינן אף דקטן חולץ מרצונו ואכתי לא רצה דרישא היינו לא לחלץ ולא לייבם כן נראה כונת התוס' ברורה ולא יכולתי להבין בדבריהם כונה אחרת:

ואם כנים אנחנו בזה דהא נפקת דאף אם הקטן ברצון והגדול בכפייה הגדול קודם דהכי פשיטא לה להש"ס. ומיהו כיון דלא באו דבריהם אלא מחמת פלפול והראשונים פסקו להלכה דבכגו"ד חליצת קטן עדיפא כן ראוי לעשות: ו אם הגדול נשוי והקטן פנוי מצוה בקטן. ביש בשם הריטב"א. שדי חמד מע' חליצה סי' א' אות יוד:

ז התחיל הקטן לחלץ וביני ביני בא הגדול. ע' פ"ת סק"גמשם הב"ע דחוזרין לסדר החליצה על ידי הגדול וע' שד"ח שם אות ח' מה שפלפל בזה:

סימן קסב

א ס"ב ש"ע החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה וכו' בעשה. ע' ב"ש סק"ב מה שתמה על הטוש"ע וע' בלבוש וע' לה' כפי אהרן ח"א א"הע ישוב נכון על דברי הטור ע"ע:

ב מדברי תשובת ר' סעדייא גאון ז"ל כי באה בס' שערי צדק ת' הגאונים ש"א סי' י"ב מבואר דאפי' אם היבמה קטנה נאסרה עליו היא וקרובותיה לך נא ראה:
ג ס"ג בהגה ואפי' לא חלץ לה אלא מספק וכו'. ע' כנ"הג הגה"ט סק"ד פ"ת סק"ב. בני אברהם א"הע סי' א' דיו"ד:

סימן קסג

א ש"ע ס"א המיבם זוכה בנכסי המת וכו'. יבם שייבם את יבמתו שהיתה זקוקה לאח שיש לו בנים ומת. ונטל נכסי היבם ואח"ז עמדו יורשי אחיו ואמרו כי אין ללוי זכות בנכסי המת מאחר שלא היה יכול ליבם כפי סברת ריא"ז דינא הוי דאם היורשים מוחזקים בנכסי המת יתחלקו ביניהם כאילו אין כאן יבם ויטול היבם חלקו עמהם ואם הנכסים ביד שליש וכ"ש אם הם ביד היבם. כ"כ זכה היבם שבעת קני מנורה בתשו' כי באה בש' בני אברהם א"הע סי' א' עי"ש מד"א עד די"ד:
ב שם ש"ע ודוקא במוחזק אבל לא בראוי כגון שמת אביהם ואח"ך מת אחיו קודם שחלקו. זהו דעת הרמב"ם וה"ג אבל רשיי ור"י חולקים וסוברים דאפי' שמת אחיהם קודם שמת אביהם מקרי מוחזק וכו'. כנה"ג הג"הט סק"ג וע' בני אברהם א"הע סי' צ' שאסף איש טהור סב' הפוס' מערכה לקראת מערכה והעלה דיכול המוחזק לומר קי"ל אפי' יורש נגד יורש. ואם אין שום א' מוחזק והנכסים ביד שליש סדר החלוקה תהיה באופן זה שאם הניח אביהם אלף ות"ק גרושים יטול היבם תש"ן שהוא הנוגע לו בירושה ודאית והת"ק יטול אחיו והר"ן הנשארים יחלוקו בשוה ואם היבם תפוס בחלק מהנכסים אותה התפיסה אינה נכנסת לחשבון וזוכה במה שבידו מטעם קי"ל וחוזר ונוטל חלקו ממה שביד השליח יעו"ש מלתא בטעמא. ובדין זה גם בדברי מור"ם בהגה ע' מה שפלפל בזה הרב החרי"פ ז"ל בס' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ח פלפלא וארי"ך ושם נאמר איזה מקרי ראוי ואיזה מקרי מוחזק יש"ב:

סימן קסד

א ס"א ש"ע היבמה לא תחלץ ולא תתייבם עד שיהיו ץ' יום וכו', מעשה היה בסופיאה בש' התקכ"ט ביבם שקדש את יבמתו תוך ימי הבחנה וב"ד של סופיאה העלימו עיניהם ממנו. והרב כמוהר"ר בן יעקב מהדר אזכותייהו דיבם שאני ובמשנה לא אמרו אלא שלא תתייבם אבל לא לענין מאמר ואדרבא אין להחמיר שלא יעשה בה היבם מאמר תוך ג"ח. והקריב את משפטו לפני ה' מוהר"ח מוצירי ז"ל וכמו שאתה תראה בס' באמ"ח ח"א א"הע סי' א' והרב ז"ל צווח ככרוכייא והכריח מפ"ס ומפ"ס דלא שנא יבם ל"ש שאר אינשי דעלמא אסורין לקדש תוך צ' יום למיתת הבעל ואם קדש צריך לברוח ומלמדין

אותו לברוח והסכימו עמו ב' המאורות רבני שאלוניקי יע"א הרב אלעזר נאחמיאס ז"ל (בע"ס הון רב) והר"ב גאטינייו (בע"ס תרומת כסף) יעו"ש גם ה' ראש משביר בח"א חא"הע סי' מ"ח נשאל בדבר הזה מפי כבוד ה' רב"י הנ"ל וגם הוא העלה לאסר ואדרבא נסתפק אי מנדין אותו על שקדש תוך ג"ח אלא דמדבריו שם נראה דהעלה להלכה דלא משמתינן לה משום דסבר מצוה קעביד עי"ד:

ב שם ש"ע אם מת היבם תוך ל' יום או אחריהם וכו' י"א שצריכה להמתין וכו' נקטיה בלשון י"א דכ"כ הטור להדייא דאילו מדברי ר"ת והרא"ש ליכא למילף אלא לאם מת אחר ג"ח אבל לא כשמת בתוך ג"ח. מיהו לעיל בסי' י"ג נקטיה בסתם. מקור ישראל סי' ל"ה דנ"ו ע"ד:

ג ס"ב ש"ע ואם נתקיים הולד ל"י אחר שנולד ה"ז ולד של קיימא ואינה צריכה המנו גט מפני שהיא ערוה עליו. הם דברי הרמ"בם שנגררו אחריו הטור ומרן בש"ע, וברור כי לפי דבריהם מ"ש במשנה ר"פ החולץ הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא. היינו שכופין אותו להוציא ואין פירושו יוציא בגט דכיון דכבר ילדה ונתברר שהיא עליו ערוה אין מקום לגט, אבל ראיתי להנמ"קי גבי מ"ש הרי"ף אין הולד ש"ק יקיים שפירש יוציאה בגט והוא תימא דכיון דנתברר שהיא ערוה לו מא' שיאטיה דגט הכא. ומצאתי להרב המאירי שכתב וז"ל ויוציא פירושו בגט ומ"מ עד שלא ילדה לא יוציא הואיל ולא ידע בעיבורה אלא יפרוש וכו' ושמא תאמר וכשילדה ולד של קיימא מיהא מה ענין לגט בכאן והרי חייבי כרת הוא ואין בה מקום לתפיסת קידושין פירשוה הגאונים ז"ל כשיבמה זו יבמה מן האירוסין כל שלא נשאת לאח המת לא נתארסה לו וכגון שבעל קודם שקדש שהיא ביאה של זנות ואח"ך קדש ומת קודם שיכנס ונתיבמה ונמצאת מעוברת ומתוך כך אם ילדה ולד ש"ק יוציא בגט שמא יאמרו קמא תנאה הו"ל בקידושי ולא אתקיים ושני שפיר קנסיב ואם יוציאנה בלא גט יאמרו א"א יוצאה בלא גט אבל אם היתה יבמה מן הנישואין כל שילדה ולד של קיימא אינה צריכה גט וכו' יעו"ש. הנה לך שיטה חדשה בסוגיית הש"ס דמאי דקאמר יוציא היינו בגט ומיהו ה"ד בארוסה אבל בנשואה לכ"ע אינה צריכה גט דהוייא עליה איסור ערוה ובעיקר הדין לא מצאנו מחלוקת ואף גם זאת עינינו הרואות בדברי ה' המאירי דעד שלא ילדה דעתו כדעת הרמב"ם דאין כופין אותו להוציא אלא מפרישין אותו עד שתלד ונדע אם הוא בן קיימא:

האמנם מצאתי בתשו' הגאונים שבס' שערי צדק ש"א סי' ל"א כתוב בשם רב הילאי גאון ז"ל וז"ל אם קודם שיחלץ לה יבמה לקחה לו לאשה ומתוך ד' או זה' חדשים הכירה

שהיא מעוברת חייבין ב"ד לעמד על יבמה וכופין אותו ליתן לה גט ומוציאין אותה ממנו בע"ס ואותה האשה מותרת היא שתנשא לכהן אחר לידתה וכו' עי"ד, ובודאי דהכא עסקינן בשילדה ולד ש"ק ובעבור זה אף שנתנה לה גט לא פסלה מהכהונה דכיון דהיתה עליה איסור ערוה א"ץ לא גט ולא חליצה והגט כמאן דליתיה אך י"ל מ"ש וכופין ליתן לה גט במאי קמיירי אי בעודה עדיין מעוברת מדוע נכופה על הגט ונוציא אותה ממנו בע"כ הא איפשר שתפיל והיא אשתו, ומה גם אם הוא כהן ותפיל לא יוכל עוד לשוב לקחתה ולמה לא יהיה די בהפרשה לבד וכדברי הרמב"ם וסיעת מרחמוהי ואם לאחר שילדה או הוכר עוברה שהוא בר קיימא הלא א"ץ גט, ודוחק לאוקומי דהרב מיירי בארוסה וכדבדי הרב המאירי ז"ל דלשון השאלה אינו מורה כן וצ"ע:

ד' ס"ה ש"ע כל יבמה שהיא ס' דדבריהם וכו' ומת בתוך ל"י וכו', ע' פ"ת סק"ב מ"ש משם רבני אשכנז וע' לה' ברכות מים דקמ"ב מ"ש בזה:

סימן קסה

א ס"ה ש"ע מצות יבום קודמת למצות חליצה, כן הסכימו רוב הפוסקים. ע' כנ"הג הג"הט סק"ג, יד"א סק"ב וה' ראש משביר בתשו' כי באה בס' אשדת הפסגה חא"הע סי' י"ד אסף וקבץ ס' הפוס' ראשונים ואחרונים והעלה דרובא דרבוואתא דסל"ה ע"ש ובס' צל הכסף ח"א סי' י"ב דס"ה ע"ב. גם מוהרח"פ ז"ל בס' רוח חיים סי' זה עלה בקיבץ ופנה לסובב על כל א' מהפוס' מה סברתו בזה ונפק דק ואשכח דרבו מהרבה הפוס' הסוברים דמי"ק י"ש:

ב אם היבם נשוי אשה לכ"ע מח"ק הריב"ש בסי' ש"ב ה"ד מרן בב"י וסמוך ונראה כתב משמו דכתב בסי' א' ביבם שתובע ליבם והיא תובעת לחלץ דדנין אותם בדין מורדת אלא שיש לב"ד לעיין בדבר הרבה אם זה הב' נשוי אשה אחרת אם אפשר לו לפרנס שתיהן לפי כבודו וכבודה ע"כ דמבואר דאף בנשוי כל שאיפשר למיקם בסיפוקייהו באנו לס' הראשונים דסברי דמי"ק גם בזה ואילו בסי' ש"ב לא חילק בזה אלא סתמא קאמר דבנשוי לכ"ע מח"ק וכבר עמדו בזה, ה' מוה"רא אליגרי בתשו' הובאה בס' מגיד מראשית דכ"ח ומוהר"חא שם בדל"ו רמזם היד"א בהגה"בי סק"ה. ומו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ב יישב כלאחר יד דהריב"ש תרתי בעי לשיהיה מח"ק לכ"ע שיהיה נשוי ושא"א למיקם בסיפוקייהו אבל אם אפשר למיקם בסיפוקייהו אף שהוא נשוי סברי מרנן רוב הראשונים דמי"ק ועפ"ז יישב דלא ליתי תשו' הריב"ש היפך דברי הרמב"ם בתשו' כ"י הובאה במילואה בס' לב שמח די"ב דבנשוי אשה קאמר דיבום בע"כ הוא לקיים המצוה דמי"ק ומר הוא דקאמר דהרמב"ם מיירי היכא דאיפשר ליה למקם אספוקייהו וע"ש

שהאריך בזה ועמד על מה שנראה מדבריו שבסי' תק"ט להיפך ואמר מר דסמי חדא מקמי תרתי יעו"ש גם הר"הג מוה"רי אלישר ז"ל בתשו' כי באה בס' בני בנימן סי' כ"א יישב כן תשו' הרי"בש:

ג מה שאמרו דמח"ק למצות יבום אינו מן התורה ולכל היותר אינה אלא מדבריהן. הרד"בז בחדשות סי' נ"ו וסי' ש"ט והגם דבסי' תרנ"ה שינה את טעמו וס"ל דהא דמי"ק הוי מ"הת אינו אלא היכא דודאי מי"ק אבל היכא דמח"ק כגון בשאינו יכול לפרנס את שתיהן דשם אמרו דמח"ק לא נמצא ולא ימצא מי שיאמר דהוי מן התורה ה' צל הכסף בח"א סי' י"ד ד"קי: ד היכא דאיפשר למיקם בסיפוקייהו דאמרי' דחפי' בנשו' מי"ק לס' הריב"ש ה"ד בשיזון כל אחד בבית לבדה אבל אם יזון שניהם במקום אחד אין לך מכניס קטטה גדול מזה ואז מח"ק. המ"ץ בח"ב סי' ע' דקס"א, ומו"הר שם דפ"ג אסברה ניהלן חילוק זה והעלה כן לענין הלכה דבעינן מדור מיוחד ושיהיו המועת במקום בטוח שיתמיד לו ריוח כשיעור המספיק בעסקא או באומנות או שיש לו עושר גדול יעו"ש:

ה ע"כ ל"ק הריב"ש דביבם נשוי מח"ק לכ"ע אלא דוקא כשהיבמה אינה חפצה ביבום אבל אם שניהם רוצים ביבום גם הוא יודה דאין מטעין ואין משיאין עצה מוה"רא אליגרי בתשו' מגיד מראשית דכ"ח ע"ג ומוהר"חא שם בדל"ז ע"א הסכים על ידו ואחריהם נגרר ה' ראש משביר בתשו' אשדת הפסגה סי' י"ד ועפ"ז הנה נא תירוץ מרווח דלא תקשי מתשו' הרמ"בם הנ"זל אך אעיקרא כברה זו דסברי מרנן דברוצה להתיבם אף שאינו יכול לפרנס את שתיהן גם הריב"ש יודה דמי"ק אחר נשיקות הרצפה לא שמיע לי ומלבד דהסברא מנגדת דאכתי הקטטה במקומה קאי מחמת אשת היבם אף גם זאת לשון הש"ס והפוס' אין מורין כן, מוזהר בס' צל הכסף שם דפ"ג עג"ד ומבואר מדבריו דאם אשת היבם ג"ך מתפייסת בכך לית לן בה ע' רוח חיים בסי' זה:

ו אף לדברי הריבש דבנשוי אשה לכ"ע מח"ק היינו להשיאו עצה אבל לא כייפינן ליה דמ"מ יבום מצוה היא ב"ש סק"א. וכ"כ בס' לב שמח חיו"ד סי' ב' די"ב ונרגש על מוהריב"ל בח"ב סי' י"ח שנראה מדבריו להיפך יעו"ש, ובס' צל הכסף ח"א סי' י"ד דק"ט ע"ד הבאתי דבריו לעיל: ז במקומות שנתפשט חרג"מה נחלקו הפוס' אי ביבמה החרים, ע כנה"ג סק"ב, יד"א סק"א. וכתב מו"הר בס' צ"הכ שס דפ"ט ע"ג דבאינו יכול לפרנס את שתיהן אין כאן מחלוקת וכ"ע מודים דכופין אותו לחלץ יעו"ש:

ח הנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה ונפלה יבמתו לפניו נחלקו הפוס' בזה ע' כנ"הג ס"ק ט"ו. יד"א סק"ט הפוס' שרמזו בזה ועד אחרן הדב"מ בחא"הע סי' פ"ד שפסק דאע"פ שאין כופין אותו לחלץ עושין לו הרחקה דר"ת עד שיחלץ וה"ה אם נשבע בחיי אחיו

לחלץ לה יעו"ש. וע' למו"הר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג וי"ד כמה ארכן' הוא בענין זה ועמד ע"ד הפוס' בשרשן ומחצבן ואתלת רוחתא והעלה דלעשות לו הרחקת ר"ת ליכא מאן דפליג דדור אחר דור הסכימו כך אך לכופו לחלץ לפי דעתו ועוצם פלפולו לדידן (דכתבינן בכתובה ולא בשום אישות כלל דהוא לרבות גם יבמתו דינא יתיב לכופו באין מכלים אך גודא רבא שדי עלן ששום מורה לא יסמך על דעתו אם לא שיסכימו תרי רבנן תקיפי ארעא עי"ד, ועמ"ש אני עני לעיל בסי' א' על סי"ג וע' לה' בני אברהם בא"הע סי' כ"א דהסכים לעשות הרחקה דר"ת ורד"ק האחרון בס' ידי דוד א"הע סי' א' דקצ"ד ע"ד נקט בפשיטות דאפי' דיש לו ב' שבועות אין כופין אותו בשוטים רק ע"י הרחקה דר"ת מכח דברי הריב"א שהביא מרן ב"י י"ש וכבר נרגש מזה הגאון מו"הר ויישבן וע' להר"הג מוה"רי אלישר ז"ל בתשו' בנימן סי' כ"א דעמד על מחלוקת הרמב"ם ומרן בע"ז ופלפל על דבריהם פלפול ניצום מסגויית הש"ס ולענין דינא העלה דאין שום דיין שיעצר רוחו לפסק נגד הרשב"א ומרן ודעמייהו ע"ע וע"ע דברי מרדכי לורייא הנד"מ בסי' ג' דלמד עצה שתלך היבמה ותרוק בפני יבמה ואז כפינן ליה לחלץ יעו"ש:

ט אם השבועה היתה שלא לקדש שום אשה אחרת מבואר בדברי מוהרימ"ט ח"א סי' קי"ח דמותר ליבמה מאחר שלא נשבע שלא לישא אלא שלא לקדש וזו כבר מקודשת אלא דזקוקה היא לו ומיהו ה"ד רם היה מקודשת לאחיו בקידושי' דאורייתא אבל אם היה מקודשת לאחיו בסבלונות דדבנן דעדיין אינה מקודש' גמי' וצריכה קידושין מ"הת אינו יכול ליבמה. בני אברהם סי' כ"א וסי' מ"א דצ"ג ע"ד:

י שם בהגה ומ"מ אין כופין אותו לחלץ וכו' דברי מור"ם סתומים דמשמע דלדעת ר"ת והרא"ש אין כופין כלל ליתא דכל שאינו ידוע שהוא לשם מצוה כופין. ב"ש סק"א ה' מוהרי"ף בתשו' גור חא"הע כב סי' י"ג כתב בדעת ר"ת שאם שניהם רוצים ביבום דמניחין אותם לייבם אף אם לא ידעינן דמכונין לשם מצוה ודבריו צע"ר שכל הפוס' כתבו דלדעת האומ' דמח"ק אף אם שניהם רוצים ביבום אין מניחין אותם לייבם ואין עוזר ואין סומך לס' מוהרי"ף וצ"ע. צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ה ע"א:

י"א הגם דאין כופין לחליצה מיהו עושין לו הרחקה דר"ת, וכופין אותו למזונות. ידי דוד ו"הע סי' א' דקצ"ד ע"ג וע' שדי חמד ע' חליצה סי' א' אות ב':

י"ב שם אפי' יודעין שנתן עיניו בממון. יבמה שנפלה לפני ג' אחין נשואין והגדול רוצה ליבם ואשתו ג"ך נתנה לו רשות אך אחיו הנשארים מעכבים בידו באמרם דמפסידים חלקם מהירושה ומה גם שהוא נשוי טענתם מהבל ימעט. בני בנימן סי' ח' והסכים עמו שם ה' חנ"א בסי' ט' וכתב שעשו מעשה ליבם יעו"ש:

י"ג שם בהגה אם אומר שאינו רוצה לא ליבם ולא לחלץ כופין אותו. ע' כנה"ג לעיל סי' קס"א הגה"ט סק"ו ומ"ש אני הדל לעיל סי' ק"ס:

י"ד אם שניהם מסכימים שלא לחלץ ושלא לייבם אם מניחים אותם כן או משתדלים עמהם שיעשו חליצה או יבום. ע' זכרינו לחיים ח"ב דס"ד אות ה'. דברי חכמים סי' קי"ט. שדי חמד ע' חליצה סי' א' אות א': ט"ו שם שלא ישלישו הממון ביד וכו' אפי' נשבע בשעת נישואין לפוטרה בחליצה בלי תביעת ממון כל שנתנו לו אינם יכולין לחזר ולקחת אותם. אהל יצחק סי' י"ב. וע' הון רב סי' י"א שד"ח שם אות ב' ס"ב: ט"ז ש"ע יבמה שנדרה הנאה וכו'. ע' ב"ש סק"ד ועמ"ש אני הדל לקמן כי' קע"ה. וע' צל הכסף ח"א רסי' י"ג פלפלא ואריך בדברי רש"י והתו"ס ויתר אחרונים בזה:

טוב בנודרת הנאה אם בא עליה אם קנאה, נסתפק בזה ה' הון יוסף בסו"סי ל"ב וה' מוהר"א הכהן שם בסי' ל"ג העלה דלא קנויה הגם דקנוייה ועומדת לו: מן השמים י"ש: ח"י ס"ג בהגה ודינה כמורדת, ע' פ"ת סק"ז וע' בני אברהם סי' ל"ה חילוקי דינים בזה:

י"ט ס"ד בהגה אם לא שפירשו בהדייא לחלץ לה בחינם ע' פ"ת סק"י שהביא מתשו' הג' חת"ס בנשבע לחלץ ועתה אינו רוצה וחילק ידע בנשבע בשעת הנישואין לנשבע לאחר מיתת אחיו יע"וש וע' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ט"ל כמה התמרמר בחילוק זה וחלק עליו בכח יעו"ש:

סי קס"ו א ס"א ש"ע היבמה הולכת אחר היבם, מסתמיות דברי הפוסקים נראה דבין ליבום בין לחליצה וע' שדי חמד מע' חליצה סי' א' או"יב.ב שם בהגה וכן אם הוא דר בין העכו"ם וכו', כופין אותו לילך למקום הועד וכו. אם הוצאות הדרך יהיו על היבם או על נכסי המת עמ"ש במזכרת החליצות אשר לי בסי' ז':

ג ס"ב בהגה ודוקא שבא עליה בפני עדים מפשטייות דברי מור"ם נראה מבואר דהיכא דלא עשה בה מאמר קאי והתם הוא דבעינן שתהיה הביאה בפני עדים אבל אם כבר קדש והדר בעיל אותה הבעילה א"ץ בפני עדים והכנ"הג בהג"הטו סק"ז עלה דכתב הטור ואם בא עליה בלא מאמר קונה העתיק דברי רי"אז שהביאן הש"הג בפ' ב"ש שכתב דדוקא בנתיחד עמה בעדים וכו' מבואר דהבין דריא"ז הוא ריע אהוב למו"רם ז"ל מה שא"כ דעת ה' בית שמואל בסק"ב דרוח אחרת איתו בדברי הש"הג ומר סבר בדעתו דאף בקדש והדר בעיל לא נגמר הקנין אם לא היה היחוד בפני עדים דהמצוה כך היא עי"ד. ומוהר"מ גאלאנטי בתשו' כי באה בס' מים שאל א"הע סי' ח' רצה לסבב דגם מורם דעתו כן. אך הרב המחבר שם בתשו' סי' ט' דמ"ב חלק עליו וכתב דאדרבא לשון הש"הג מוכח כדברי מור"ם דדוקא היכא דלא קדש מקודם בעינן עדים אבל אם קדש

מקודם לא בעינן עדי יחוד והביא דברי רש"ל ביבמות פ' ב"ש דפריש הכי דברי ריא"ז וגם הביא דברי התוס' והריט"בא בקידושין על די"ב ופירש דבריהם דמיירו דוקא היכא דלא קידש (כצ"ל) ועשה מאמר בעדים אמנם בעשה מאמר יודו דמהני יש"ב ושום אחד מהם לא רמז להכנ"הג לעזרו או לעומתו, וע' פ"ת סק"ן שהביא משם הגאון ב"מ דהבין דברי הריט"בא והתוס' כפשטן ועשה עזר לה' ב"ש, באופן דהיכא דקדש והדר בעיל אי בעינן שהבעילה תהיה כעדים במחלוקת הוא שנוי:

ד גם למ"ד דכל דקדש בעדים הגם שהבעילה היתה בלתי עדים קנאה קנין גמור ודיה בגט. ה"ד כששניהם מודים דבעל אבל אם אחד מהם מכ"ש אף אם היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי לא מהימנא לפוטרה בגט לחוד דלא הימנוה רבנן באומרת נבעלתי אלא כשכנסה דכיון דכנסה חזקה שבעל אבל הכא דלא כנסה (דבנ"ד נשמע בעיר אחר הקידושין שהיבמה היתה הרה והיא אמרה דמיבמה נתעברה שבא עליה אחר הקידושין) לא מהימנא באומרת נבעלתי מוהרמ"ג בס' מים שאל שם דל"ו ע"ב, וה' המחבר שם בדמ"ב ע"ג חלק עליו וכתב דדברי הרמב"ם ומרן לקמן סי' קס"ז ס"ו סותרים דבריו יעו"ש ולע"ד איני מוצא דבר סת"ר מדברי מרן דאע"ג דה' מ"ם שאל לשיטתיה קאזיל דהאריך להוכיח שם קודם לכן דכל שכותבים הפוס' כנסה היינו מאמר ולא בודאי שבא עליה מ"מ מרן והרמ"בם שכתבו בדין זה דאיהי מהימנא היינו דקיימי על ההוה שקדשה כדרך כל הארץ והביאה אל ביתו וכמו שמשמע מלשון יבמה שנתיבמה דנקט הש"ע והדרך הוא ששוכבת עמו ולנה עמו ובכה"ג הוא דאמרו חזקה שנבעלה אבל בנדון הרב דאינם ישנים במקום א' רק שהיא אומרו: שבא עליה במקרה בכה"ג מי זה אמר דמהימנא:

ה אפילו שנאמר דלדעת מור"ם כל שקדש מקודם ואח"ך בעל קנה אותה לגמרי הגם שהוא מכחיש וליכא עדים עכ"ז מהימנא לפטר את עצמה בגט לחוד, ה"ד בשלא היה ריעותא בדבר אבל כל דאיכא ריעותא שהיא הרה לזנונים ואחר שניכר הריונה אמרה שמיבמה הוא שבא עליה אחר הקידושין והוא מכחישה לכ"ע אינה נאמנת למפטר נפשה בלי חליצה. מוהרמ"ג שם, והרב המחבר שם חלק עליו גם בזה:

ס"ד ש"ע כותב לה כתובה טופס כתובת יבמין הובאה בטור וע' כנ"הג הגה"ט סק"ב וה' יד"א סק"ט כתב משם הרשב"ץ בח"ב סי' ע"ר דאין לשנות מנוסח הראשונים וע' לה' שבט בנימן סי' רכ"ו דאחר שתמה על מרן ב"י במ"ש הטור וכתב דלכלהו נסחי אית להו פרכא פלפל בחכמה ע"ד ה' מקור ברוך סי' ה'. מבי"ט ח"ב סי' נ"ב, מ"ן חא"הע סי' ק"ז. בארות המים סי' ד' והעלה דראוי לכתב נוסח כתובה על כל הסך הכתוב בכתובה הראשונה מדודין ונדונייא ואף שלא הכניסה לו כשיעור אותם הנכסים שהכניסה

לראשון והאחריות על היבם בין רצה היבם ובין לא רצה ודהכי נהוג עלמא בכל כתובת יבמין יעו"ש:
ז שם ואם אין לראשון נכסים כתובתה ע"ן היבם, עמ"ש לקמן בסי' קס"ח בס"ד:
ח ס"ה ש"ע נולד לו בן ממנה א"ץ לקרותו ע"ש אחיו המת ע' שדה הארץ ח"ג חיו"ד סי' ב"ך וע' ידי דוד דרכ"ב:
ט ס"ו ש"ע כתובת יבמין צריכה שרטוט וכו' ה"ד היכא שהכתיבה היא אשורית אבל אם כותבים הפסוקים בכתיבה שלנו א"ץ שרטוט שבט בנימן סי ק"ד:

סימן קסו

א ס"ג ש"ע קטן אינו חולץ עד שיהיה בן י"ג שנה ויום א' ויבדקוהו שהביא ב"ש וכו' אם חלץ אחר י"ג ולא נבדק ואח"ז בדקו אותו ומצאו לו שערות אי מחזיקינן אותו בגדול למפרע. ע' פתחי תשו' סק"ב שרמז לח"מ סי' ל"ה ולמ"ש שם הוא עצמו, ושא נא עיניך וראה שם בח"המ דעמ"ש מרן שם גבי קטן שהעיד דאם שהו מלבדקו זמן רב אחר שהיה בן י"ג שנה ובדקוהו ונמצאו לו ביש דהרי הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה רמז להנו"ב שכתב דאף דבש"ע סתם דין זה כהר"אש בתשו' כלל ל"ג מ"מ הרמב"ן והרש"בא פליגי עליה. והר"בי בא"הע סוס"י מ"ג הביא משם רבו מוה"רי בי רב דגם הרשב"ץ חולק באופן דהמוחזק יכול לומר קי"ל ואסף
וקבץ (הפ"ת)שם רבני הפוס' שעמדו ע"ז ושסוף דבר העלה דמידי פלוגתא דרבוואתא לא נפקא י"ש. ומינה דהכא בחליצה שהוא איסור ערוה יש להחמיר, וע' להכנ"הג דאע"ג דבח"מ שם הגה"טו סק"ג כתב משם מוהרי"בל דאין לזוז מדברי הרא"ש. באה"ע סי' ל"ז הגה"בי סק"ז פירש דבריו דאין כונת מוהרי"בל להקל רק להחמיר ושם בקש לזווג ס' הרא"ש עם הר"ר דוראן ועוד לו בסי' מ"ג הגה"בי ס"ק ט"ו אסף המזכיר ס' הפוס בזה מערכה לקראת מערכה והכריע דעתו כדעת המחמי' דראוי לחוש לדברי הרש"בא והרשב"ץ להחמיר יעו"ש:
עוד תשוב ותראה להכנה"ג דבסו"ד שם רמז לתשו' מוהרימ"ט בא"הע סי' מ"ב דעשה שלום בין הרא"ש והרשב"ץ ומר הוא דקאמר דהרא"ש יודה לדינו של הרשב"ץ מטעם דנדון הרשב"ץ היה בנערה דכדי לצאת מרשות אביה אינו די בהבאת שתי שערות רק צריך סימני בגרות ולדידן דסימני בגרות אינם ניכרים לפנינו צריך שתברר שהביאה ב"ש אחר השנים ובעבר ששה חדשים מזמן הבירור אמרינן דכבר בגרה אע"פ שלא הביאה סימנין ולכך לא מהני מה שהיא עתה בב"ש דאפי' שנאמר שהביאם מקודם היא עדיין נערה ואין לנו להחזיקה בבוגרת מטעם דאין בין נערות לבגרות אלא ששה

חדשים רק היכא דנתברר לן בבירור שהביאה ב"ש ואחר הבירור מחזיקנן לה בבוגרת בעבר ששה חדשים. משא"כ באיש דדי לנו בהבאת ב"ש וכשנאמר דהיו לו מקודם די בזה יש"ב ואע"ג שהחילוק הוא חילוק אמתי וסבריי אשר מכח זה היה לנו לדון בנ"ד דלא תהא צריכה חליצה כיון דאנן קיימינן באיש מ"מ אכתי מידי פלוגתא ל"ן דאע"ג דליכא למפרכיה מדברי מוה"רי בי רב דאיהו לא קאמר אלא דהרא"ש חולק אהרשב"ץ ודעימיה אבל הרשב"ץ ודעימיה יודו לדינו של הרא"ש והתוס' דקיימי באיש מ"מ האיכא פוסקים אחרים שהביא ה' פ"ת שכתבו דדינו של הרא"ש תלוי במחלוקת הראשונים נמצא דאכתי מידי פלוגתא לא נפקא חילוקו של מוהרימ"ט ז"ל:

והוצרכתי להאריך בדברים פשוטים מפני חמת שראיתי לה' מים שאל בחא"הע סי' ז' דבא מעשה לפניו ביבם שנשא יבמתו בן י"ד שנה ושהה עמה שנתיים ועברו קטטות ביניהם עד שבאו לידי גירושין ובדקו להיבם ומצאו בו שערות ארוכין ומרובים ונסתפקו דכיון דעד עתה זה כמו ד' חדשים בקטטה והיו נפרשים זה מזה א"כ יש ספק שאחר שפירש נתגדל ובאו הסימנין ואחר שהביא דברי הרא"ש והרשב"ץ ודברי מוה"רי בי רב שחולקין הביא חילוק מוהרימ"ט ז"ל הנז' וסמך עליו בכל כחו דכיון דנ"ד היה באיש ואז לכ"ע מחזקינן ליה כאיש מיום שנשא ואע"פ שפירש לית לן בה ולכן אשה זו נפטרת בגט לבר וכן עשה מעשה י"ש, ולע"ד אהמ"ר נדון דידיה ג"ך מידי פלוגתא לא נפקא דחילוקו של מוהרימ"ט ז"ל אינו מוסכם וכנז"ל ואיך נוכל להקל בדבר ערוה:

ב ס"ו ש"ע יבמה שנתיבמה ואמרה בתוך ל"י לא נבעלתי וכו' ע' מים שאל א"הע סי' ט' פלפול עצום בזה:

ג שם היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי. עמ"ש בזה לעיל סי' קס"ו ע' ס"ב:

סימן קסח

א ס"ג ש"ע יבמה כתובתה על נכסי בעלה הראשון, ע' ב"ש סק"ב שכתב משם התוס' והר"ן דהנפקותא היא אם נשתדפו נכסי ראשון אחר שמכר הב' או גרשה דאינו יכול לגבות מבני חרי דב' וחידש מדנפשיה דאם נשתדפו נכסי הראשון בעודה תחת הב' יש לה כתובה מב' וצריך אח"ך לכתב לה כתובה דאסור לדור עמה בלא כתובה י"ש וכ"כ הרשב"ץ בח"ב כי' ע"ר, אך דעת הרדב"ז בחדשות ח"א סי' ר"ל אינו כן שנשאל על מי שמת ולא הניח נכסים כלל ובא אחיו ליבם אם כותבין לה כתובה אחרת או סגי בכתובה שיש לה על בעלה הראשון והשיב דכותבין לה כתובה וכו' ומ"מ מסתברא שאם לא כתבו לה כתובה שנייה לא עבר אמאי דאמרו רבנן אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה כיון שהכתובה הראשונה קיימת ואם אין לה מראשון תקינו לה רבנן מב' והוי כמאן

דנקיטא כתובה מב' ולא עבר ע"כ וקיימי הרדב"ז והב"ש ועמו הרשב"ץ מן הקצה אל הקצה דלדעת הרדב"ז אפי' בתחילת נישואין לא קעבר אאיסור לשהות את אשתו בלי כתובה ולדעת הב"ש אפי' היה נשוי ובשעת הנישואין לא היה הכרע לכתב דכבר היו נכסים לראשון אם אח"ך אשתדוף צריך לכתב לה כתובה מכח דאסור לאדם לשהות עם אשתו בלי כתובה. וע' שבט בנימן סי' רכ"ו דפירש כונה אחרת בתשו' הרדב"ז אשר לפי פירושו אינו סותר דברי הב"ש ז"ל ולע"ד דברי הרדב"ז הם כפשוטם ובאין לו נכסים לראשון מיירי ועכ"ז כתב שאינו עובר ודוק. וע"ש מה שפלפל על פירוש דברי רז"ל כתובתה על נכסי בעלה הראשון ע"ע:

סימן קסט

א ס"א בהגה ואפי' ב' נשואין ב' בנות אחים לא יהיו זה עם זה. ע' שער אשר למוה"ר מוהרא"ק בתשו' א"הע סי' מ"ח דאירע לו מעשה כזה ופלפל בחכמה והעלה להכשיר. וע"ע בס' עבודת השם באה"ע סי' מ"ה שגם הוא עמד על נדון זה בעצמו וטרח ויגע להכשיר החליצה אך לא שוו בטעמם עם מו"הר ושניהם כאחד עמדו ע"ד מור"ם והרב"י ז"ל ע"ע. ב ס"ב ש"ע נמצא א' מהם ק"ופ. ע' פ"ת סק"ג וע' עבודת השם א"הע סי' מ"ה מה שפלפל בזה פלפ"לא וארי"ך והעלה דעתה דיש ג"ך ב' נוספין עם הג' דיינים אם נמצא א' מהם ק"ופ כשר ועכ"ז לא העלה להכשיר רק בכ"ד דהיה הפיסול בתרי הבעל כאשתו ואשכח ס"ס עי"ד ובהגהותי שם ובס' שדי חמד הנדמ"מ מע' חליצה סי' ג' אות ה':

ג בהגה י"ח דאסור ליקח שכר מהחליצה, אם מצד המנוח אינם רוצים ליתן שכר החליצה עליה דידה דאשה רמייא כ"כ במזכרת החליצות אשר לי סי' ז' אות ד':

ד ס"ג ש"ע לכתחילה מצוה שיוסיפו ב' על הג', ע' פרש"י על הש"ס דקיהיב תרי טעמי הא' כדי שידעו שהיא חלוצה והב' כי היכי דלקפצו עלה אינשי. וע' ב"ש סק"ד הנפקותא בין ב' הטעמים וע' פ"ת סק"ו. כפי אהרן ח"א חא"הע סי' ח"י:

ה ס"ד צריכים הדיינים לכתחי' לקבוע מקום, תקנו הקדמונים בויניצייא ובפדוואה לקבוע מקום בבית היבמה מפני נשים יקרות שלא לצאת מבתיהן. כנ"הג הגה"בי סקי"ט ובס' חליצה סקט"ו כתב ואם נהגו לחלץ בבית החלוצה אין חשש וז"ל ה' מוהר"י אבן מיגאש ז"ל בשאלה סי' קי"ו אינו מוכרח שעכ"פ תהיה החליצה במקום המיוחד לב"ד אלא דינה מסור לממונים שעליה ואם ראו מפני כבוד האשה ללכת לבית מבתי שכנותיה לעשות שם החליצה בפניהם הכל לפי ראות עיני הב"ד וכו' אך בתשו' בסי' קי"ז כתב הואיל ונתברר שהיבם חייב ללכת אל המקום שקבעו שם הענין מסור לסם שיקבעו במקום שירצו חוץ מבית היבמה עצמה שאין להם לעשות זה ולא להכריח אותו שילך

אצלה שאינו חייב בזה מן הדין ע"כ, וע' בס' תעלומות לב ח"ג דק"ב מ"ש בזה וכתב שם שאם היבם חולה ולא יכול לילך ברגליו דש"ד לעשותה בביתו לכ"ע:

ו קביעות מקום לחליצה הוא מדאורייתא רק דאם חלצה בלי קביעות מקום החליצה כשרה משום דלא גרע מרקיקה וקריאה, ולכן צדק הטו"ז במ"ש שאינו מועיל לומר נקבע או ליום מחר או לב' ימים אחריו משום דאין ברירה כמ"ש לענין גט ואין מקום למה שהשיגו עליו דהיאך מדמה קביעות מקום שהוא תקנתא דרבנן לכתיבת גט לשמה דהוי מדאורייתא, יד יוסף הנד"מ לאחד מרבני גאלירייא בהשמטות דל"ד ע"א:

ז אם אין העדים מזומנים ביום ההזמנה לא יניחו ההזמנה בעבור זה וכן עשו מעשה רבני קושטא בשע"הד וכמ"ש בס' ישמח לב ה' חליצה סו"סי ה' וכן אם התחילו לעשות הזמנה ביום ונעשה לילה יגמרו אותה בלילה כל שהוא שע"הד ה' תע"ל בח"ג שם:

ח סי"א ש"ע ואפי' בלא חזקת השנים אם יש להכל רבוי שערות או שהם ארוכות וכו' חזקה שבאו לכלל שנים, ע' יד"א סקי"ד, וע' ראש משביר ח"א חא"הע סי' נ"א שחקר כשאין עדים על השנים ויש רבוי שערות אי בעינן שיהיה בהן לפחות ב"ש לכוף ראשן לעיקרן או די ברבוי לחוד והעלה דאס יש עדות ברור על השנים סגי ברבוי שערות אפי' קטנות וא"ק לבדק על הגומות ושכן נעשה מעשה ובכי ה"ג שיש עדות על השנים סגי ג"ך אפי' בב"ש רק שיהיה בהן שיעור לכוף ראשן לעיקרן וצריך לבדק על הגומות ואי ליכא בהן שיעור כפיפה לא סגי אך בדאיכא עדות על השנים לא סגי ברבוי שערות י"ש וע' פ"ת סקט"ו שהביא משם רבני אשכנז שכתבו להדייא כן דכשאין עדות ברור על השנים אפי' רבוי שערות ל"מ בלתי שיהיה בהן ב' כשיעור כפיפה, והזל"א בע' חליצה דע"ר ע"ב אות ה' כתב סתם דברבוי מהני אפי' כשלא יש שום עדות ושום חזקה על השנים ולא פירש דבכגו"ד בעינן שיהיה בהם שיעור כפיפה ודוק, וע' בס' יד יוסף הנד"מ לא' מרבני גאלירייא בא"הע סי' י"ג מה שפלפל בענין זה ושם עמד לדעת מה נקרא רבוי שערות והביא משם ס' גור אריה יאודה שכתב שג' שערות נקרא רבוי שערות והוא נר"ו כתב דכל דאיכא במקום בית הערוה שערות כשיעור רוחב אצבע אמה אף אם הם קטנים רק שעומדים על שיעור מקום כרוחב אצבע אמה זו נקרא רבוי שערות יש"בו וע' מה שהאריך בזה ה' שדי חמד הנד"מ ע' חליצה סי' א' אות מ"ד:

ט סי"ג ש"ע מאחר שמסכים היבם לחלץ יאמרו וכו' אין גביית הכתובה מעכבת החליצה דיכולה לחלץ בלי גביית כתובה כ"כ במ"הח אשר לי סי' ז' אות א':

י בסדר חליצה סל"ב כתב דאם נשבע לחלץ או שלא לחלץ מתירין לו. ע' בפירוש ס' חליצה ס"ק מ"ז כנ"הג בקונט' מצות חליצה אות ס"ה, חק"ל א"הע סי' ס' ובמ"ש אני הדל לקמן סי' ק"ע אות:

י"א בסד"ח סל"ה כתב יקח החכם המנעל בידו ויבדקנו. נחלקו רבני האחרונים אי צריך נט"י אחר נגיעת המנעל נקבצו באו בס' ירים משה בזכרונות לא"הע בדברי ידי"ן המגיה נר"ו מע' היוד אות כ"ג וקושטא קאי דלא ראינו מעולם לרבנים שקדמונו שנהגו ליטול ידיהם וגם אנחנו צעירי הצאן נגררנו אחריהם. וע"ע מ"ש בע"ז ה' שדי חמד מע' חליצה סי' ב' אות ז':

י"ב סי"ח ש"ע יהיו בו שתי רצועות לקשרו בהם וכו' ע' ב"ש ס"ק ט"ז בשם הרא"ש דאם יכול להלך עם המנעל בלי קשירה כשרה החליצה אפי' אין בו רצועות וזה תלוי אם הרצועות מעכבות מצד הדין אם לא ובדבר הזה האריך ה' כפי אהרן בח"א חא"הע סי' י"ט וכתב דבמחלוקת הוא תלוי בין הראשונים דלדעת הר"אש והטור ולפי דבריו גם מרן בשיטה זו דאין לרצועות רמז לא בתורה ולא הלמ"מ. ולדעת הר"יף והר"ן והרמב"ם ור"י וראבי"ה וס"הת וסמ"ג וא"ז ומרדכי הרצועות יש להם עיקר מ"הת והאריך בזה בעוצם פלפולו ומ"מ לדעת כולם העלה להתיר במעשה שהיה שכשהיה מלביש המנעל השליח ב"ד לחולץ בעוד שהיה כורך הרצועות אחר שכרך הג' כריכות שהם על תחתית השוק ע"ג המנעל נפסקה הרצועה בענין שלא היה איפשר לעשות הקשרים והכשירו ע"י תפירה בגידין שיהא מעור בהמה טהורה כיון שיש הרבה פוסקים שכתבו שאין צורך ג' כריכות אלא בב' סגי וגם מה שנוהגין לקשר בשוק למעלה סמוך לארכובה אינו מן הדין וא"כ כבר היה שיעור מספיק לקשר יש"ב:

י"ג באופן דביקת הרצועות למנעל אם יהיו תפורות או נקשרות בקשר זה וזה כשר. ע' גנזי חיים ע' חליצה אות מ' דמ"ח ע"א שכתב שהנכון לתופרם אך לא רצה לשנות בעירו ממה שהיו נוהגים מקודם לדבקם על ידי קשרים יעו"ש:

י"ד סכ"א ויהיה למדת רגלו. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק מ"ג ובמ"הח שני סי' ז':

ט"ו סכ"ב חלצה וכו' ברגל שמאל וכו'. פיסול זה הוא מדאורייתא לפי דברי הש"ס דטעמא דת"ק דיליף רגל רגל אך ממ"ש פסולה מוכח דאינו אלא מדרבנן, וע' נודע ביאודה מ"ב א"הע סי' קנ"ו, ובדברי ה' המגיה בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' ב"א ל"ו דדעת הרבה גדולים דחלצה בשמאל הוא רק מדרבנן, ה' שדי חמד בחלק הכללים מע' החית אות ע"ב וע' פ"ת ס"ק ב"ך: ט"ז סכ"ה איטר ברגלו וכו' ע' כנ"הג הגה"ט ס"ק ע"ה י"ד"א הג"הט ס"ק כ"א, פ"ת ס"ק כ"ד. וע' למוהרש"ג בתשו' צל הכסף ח"ב סי' ל"ח שעשו

מעשה רבני שלוניקי בש' התק"ץ לחלץ בשתיהן בב"א אפי' כשאין לו אח אחר וכסדר שכתב הרב"ד בסי' ק"ח ומבלי הפרש בין מנעל ימין למנעל שמאל כי אין לנו עתה מנעל לרגל שמאל יעו"ש שו"ר מה שרמז בזה בס' ירים משה בזכרונותיו ע' יבום וחליצה אות א' וע"ע עבודת השם א"הע סי' ע"ו לענין כשיש לו אח קטן שעשו מעשה שיחלץ הקטן וע' שדי חמד מע' חליצה סי' א' אות ח"י:

טו"ב סכ"ח ש"ע לכך צריך שיחתך במנעל לפניו ולאחריו וכו'. ע' יד"א הגה"טו ס"ק כ"ה. וע' בס' ברכות מים מדקמ"ז ואילך פלפול עצום בינו ובין מר חמיו הג' שמחת יו"ט בזה לך נא ראה:

י"ח ס"ל ש"ע וידחק רגלו בקרקע, דחיפה זו אי הוי מדאורייתא ע' בס' שד"ח כללים מע' החית אות ל"ב שכתב משם ה' קרן אורה דש"וט בזה ודעתו דהוא מן התורה ואיהו כתב משם הפוסקים דהוי דרבנן יעו"ש:

י"ט ס"ל ש"ע הכל בידו הימנית. מעשה שחלצה בידה השמאלית וצויתי עליו לחזר ולחלץ בידה הימנית דכיון שעדיין במושב ב"ד יתבינן הו"ל לכתחי'. אך אח"ך נסתפקתי כי לכאורה יש חשש אם תחלץ פ"ב בידה הימנית כמו רקיקה דפירוש ס' חליצה אות כ"ה ושוב התבוננתי דשפיר עבידנא. יד יוסף א"הע סי' ט"ו:

סמ"ד ש"ע צריך שיכונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו וכו'. הך כונה דבעינן בחליצה אי הוי ע"ד כונת מצוה או בדרך כונת ההקנאות עמד בזה הח"ץ בסי' א' וע' פתחי תשו' סק"לד שמחה לאיש סי' טו"ב שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ל"ו שדי חמד מע' חליצה סי' א' אות ל"ה: כ"א סמ"ח הסומא אינו חולץ לכתחי' חומרא זו אינה אלא מדרבנן כן הכריע ה' ראש משביר בח"א א"הע סי' מ"ט מדברי כמה פוסקים וע' יד"א הג"הט ס"ק ל"ה שהביא משם ה' משא"מ ח"א א"הע סי' ל"ג שכתב די"א דהוי ספקא דאורייתא ושעכ"ז התיר מס"ס וחפשתי שם בס' משא"מ הלא היא בסי' ל"ה והתם לא חזינא כי האי סימנא רק שהתיר מטעם שאין לו אח אחר וחשיב דיעבד י"ש וע' בסמוך: כ"ב שם ת"ע ואם חלץ חליצתו כשרה. דעת הראב"ד דאם אין לו אח אחר חולץ אפי לכתחי' וכ"כ הרב המאירי בחידושיו וז"ל ומ"מ לא יחלץ במקום שיש שם חח אבל במקום שאין (כצ"ל) שם אח חולצת ממנו. ורבים מהראשונים ס"ל דאפי' לכתחי' חולץ ע' יד"א ס"ק ל"ה ומדברי מרן לקמן בס"ח סי"ו מוכח דפסק כהראב"ד וע' פתחי תשובה ס"ק ל"ט שהביא משם ה' פרח שושן דלענין הלכה אין לזוז מדברי מרן בס"ח דבאין שם אח אלא הוא מחמת סיבה תחלץ ממנו לכתחי' דכל מידי דלא אפשר כדיעבד דמי וע'

ראש משביר שם דעשו מעשה רבני שלוניקי לחלץ לכתחילה הסומא אפי' ביש לו אח רק שהיה קטן באותה שעה י"ש. וע"ע בס' שדי חמד הנד"מ מע' חליצה סי' א אות י"ד:

סימן קע

א ס"א ש"ע כל גט שפוסל אשתו מן הכהונה פוסל יבמתו מהיבום. ה"ד בגט שנתן היבם עצמו ליבמתו דאפי' לא היה אלא ריח גט וכגון שא"ל הרי את מגורשת ממני ואינך מותרת לכל אדם פוסלו אבל אם נתן לה בעלה גט כזה אינו פוסלה ליבם וכמו שמבואר בתוס' גטין דפ"ב ע"ב ד"ה אפי' ומוה"רמ יפה בתשו' מוה"רם מלובלין ס' קכ"ג ודלא כמו שנראה מדברי ה' קול אליהו ח"ב סי' כ"ח. מאמר מרדכי קריספין דק"ג ע"א:

ומיהו מחלוקת זה אינו אלא לדעת האומרים דחליצה פסולה צריכה חיזור, אך עיקר הדין נקטיה מרן כמו דרך אגב ולא השמיענו הדין בפרטות ומאי דעתו ב ס"ב ש"ע שאם בא להוציאה אחר המאמר צריכה גט. וחליצה. אי צריך הגט שיהיה קודם החליצה או החליצה קודם, ע' כנ"הג הגה"טו סק"ב שהביא מחלוקת מוהרשד"ם עם מוה"רי סמוט ז"ל בזה ושרוב הפוס' הסכימו כמוהרשד"ם דצריך ליתן גט בתחילה וע"ע לו בס"ק י"ב וע' יד"א סק"א פתחי תשו' סק"א. ומוהרמ"ג בתשו' כי באה בס' מים שאל חא"הע סי' ח' דל"ז האריך בזה ופלפל בחכמה ע"ד הפוסקים הנז' והעלה דבעל המאמר יתן גט למאמרו ואחיו הב' יחלץ והסכים עמו הרב המחבר שם בסי' ט' דמ"ג: ג בס"ה ש"ע כשבאים להוציאה למ"ד חליצה פסולה צריכה לחזר ע"כ האחין וכו'. בפירוש חליצה פסולה נחלקו רש"י והתוס' בש"ס דכ"ו, דלדעת רש"י כל חליצה דאי בעי ליבמה לא מצי ליבמה נקראת חליצה פסולה אע"ג דהחליצה מצד עצמה היא עשויה כהוגן וכתחז"ל ולדעת התוס' בסוגייא דוקא ד' נשים נקראת חליצה פסו' דהיינו אחות חלוצתו ואחות זקוקתו ובעלת גט ובעלת מאמר וכן סוטה דרבנן י"ש וע' כנ"הג הג"הטו סק"ד:

והיכא דהחליצה הוייא מכח ספקא דשייך ממ"ן או מכח ספקא דדינא נחלקו הפוס'. ע' כנ"הג הג"הט סק"י, בא"הט סי' קנ"ז סק"ז, פתחי תשובה סקי"ג עבודת השם א"הע סו"סי מ"ה שדי חמד הנד"מ ע' חליצה סי' א' אות ט"ו: ומיהו מחלוקת זה אינו אלא לדעת האומרים דחליצה פסולה צריכה חיזור אך עיקר הדין נקטיה מרן כמו דרך אגב ולא השמיענו הדין בפרטות ומאי דעתו. דביבמות דכ"ו ע"ב נחלקו רב ושמואל דרב סבר צריכה חיזור ושמואל אמר א"צ חיזור. והרמ"ה הובא בטור פסק כרב גם הרמ"בן סבר דכ"ד הרי"ף והסכימה דעתו כן אבל הרא"ש סבר דאין דעת הרי"ף כרב וכן דעתו ודעת הרמב"ם והראב"ד והנ"י וכמבואר בב"י גם ה' המאירי בחיבורו על הש"ס סבר מימר דהלכה כרב ושוב כתב דרוב הפוס' פסקו כשמואל וכן גדולי המפרשים ושכן הלכה י"ש.

וצא נא וראה למוהרי סמוט זל בתשו' כי באה בתשו' מוהרי"קא א"הע דיני יבום וחליצה סי' ו' שכתב דרוב הפוס' סברי דהלכה כשמואל וכן היה מונה הרי"ף והרמ"בם רש"י והתוס' והראב"ד והרא"ש והנ"י ות"הד ורוב האחרונים וכו' ואע"ג דרי"ו נמי כתב דסברת רוב הפוסקים דצריך חיזור הנה רוב הפוס' והמפר' קמאי ובתראי המצויין בינינו פסקו הלכה כשמואל י"ש ומי לנו גדול מהרב המאירי הבקי בדברי הראשונים והעד העיד בנו דרוב הפוס' פסקו כוותיה דשמואל והוא עצמו קאי בסברתם וכ"ד הרש"בא וכמ"ש מוהרי"ס שם להלן, גם הריב"ש בסי' קצ"ט סל"ה וכתב שכן הסכימו רוב האחרונים:

ומעתה היה נראה דיש לנו להקל בדין זה ולפסל. לדינא דחליצה פסו' אינה צריכה חיזור ע"נ האחין מתלת טעמי, חדא דמרן ז"ל נקיט בלישניה שת' הסברות כמו י"א וי"א וקי"ל הלכה כי"א בתרא וסברא דחיזור נקטיה בראשון נמצא דדעתו דא"ץ חיזור וכולנו מסובין אתכא דמרן והגם דמוהרמ"ג בתשו' כי באה בס' מים שאל חא"הע סי' ח' דל"ז ע"ד כתב דבכונה מכוונת כתב מרן למ"ד ולמ"ד משום דמס"פל ע"יד מ"מ דל מהכא מרן אאיכא זאת, שנית דמן דינא שלים אית לן למיזל בתר רובא ורוב הפוסקים ס"ל כן וכדאמרן, והבאתי את השלישית דעיקר דינא דצריכה חיזור אפי' לס' רב אינה אלא חומרא דרבנן וכמ"ש הריב"ש שם והת"הד סי' רכ"ה ומוהרי"ס כתב שם משם הרשב"א שכ"כ (ויעוין בס' שדי חמד שם) וכיון דהוי מחלוקת במילתא דרבנן אית לן למיזל לקולא, אך מה אעשה דראיתי להכנ"הג בהג"הטו סק"ז שכתב משם מוהריב"ל ח"ג סי' כ"ג ומוהרש"דם א"הע סי' צ"ג וקנ"ח ומוהרח"ש בתשו' סי' ל"ב ונ"ח ומוהרא"ש בסי' כ"ט שכתבו דהמנהג להחמיר עי"ש ואין בידי הספרים הנז' לראות הדברים בשרשן רק תשו' מוהרשד"ם ומוהרח"ש:

ואשא עיני בתש' מוהרשד"ם בשני המקומות ולא ראיתי שהזכיר שם מנהג אדרבא בסי' קנ"ח נשאל ע"ז אם יש איזה מנהג וכתב שמעולם לא ראה ולא שמע מנהג לזה ומדברי רבו מוהרי"ט בתשו' נראה דלא היה מנהג לזה מעולם אך דעתו להחמיר והיה טעמו דעשה יסוד מוסד דברי רי"ו שכתב דרוב הפוס' ס"ל דהלכה כרב ואע"ג דשוב בתר הכי עינו ראה תשו' הריב"ש שכתב דרוב האחרונים הסכימו דהלכה כרב ושמואל מ"מ ההוא אמר דרי"ו לא נופל הוא ממנו וחיבורו מפורסם מה גם דיכולין אנו לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים דרי"ו העיד על הראשונים והריב"ש העיד על האח"רו וע"פ יסוד זה מר הוא דקאמר דאין לתמוה דכיון דהוי ס' סדר היה לנו לילך לקולא כיון דאפי' בשס' כל דאיכא רובא להחמיר אזלינן בתריה והביא מן החדש דדעת ריא"ז וראבי"ה והר"א ממין קיימי בס' הפוס' דהלכה כרב י"ש בסי' צ"ג באורך, והגם כי גדול כבודו ורב ומי יוכל

לפצות פה נגדו מ"מ אחרי ראותינו דיסוד הרב הוא בהניח דרוב הפוסקי' ס"ל דהלכה כרב ואנן בדידן עינינו הרואות דרובא דאיתיה קמן הוא דלא כרב אפי' אם נצרף לס' הרמ"ה סרכין תלתא שהביא. ואם באנו לסמך על עדות רי"ו מה נעשה ביום שידובר בנו דברי ה' המאירי דקדים ליה טובא והוא העד דרוב הפו' פסקו כן ובודאי כי על זמנו והקודמים אליו דבר נמצא כי יש לנו ב' עדים הרב המאירי מעיד על רוב הפוס' הראשונים והריב"ש על רוב האחרונים וסמי עדות רי"ו מקמי הריב"ש וה' המאירי ואיפשר דאילו היה רואה מוהרשד"ם דברי ה' המאירי לא היה אוזר חייל לעשות שלום ביניהם ולקיים יסודו דרו"הפ ס"ל כרב, והדרן לכללין דהו"ל ס"דר ורובא מקלין ודינא הוי דניזיל לקולא. הגם הלום שא נא עיניך בתשו' מוהר"חש סי' ל"ב ול"ח שרמז הכנ"הג ועיניך תראנה דלא דבר על דבר הלכה כדברי מי ותשו מוהריב"ל ומוהרא"ש אינם לפני ולא אדע מה דברו הנביאים בענין זה, ואם לא העידו על המנהג רק הם כתבו לענין הדין יש להשיב כמ"ש אכן כל זה אינו אלא לענין מ"ומ בהלכה אך לענין מעשה אם הרבנים הנז' הלכו להחמיר מאן ספין ומאן רקיע לעשות מעשה היפך סברתם:

אחר כל אלה הדברים אורו עיני וראיתי למרן הקדוש בסי' קס"ט בפי' ס' חליצה ס"מ שכתב וז"ל צריך שידעו אם היבם אטר רגל משום דפליגי ביה רבוואתא (דאיכא מ"ד חולץ בימין כל אדם וי"א דחולץ בשתיהן וי"א שאינו חולץ כלל) ונ"ל שאם יש לו אח אחר צריכה לחלץ ב' רגליו בב"א וכו' שאם חולצת רגל אחד קודם חברו איכא למיחש דלמא הל' כמ"ד שאינו חולץ אלא ברגל האחד והוייא לה חליצה פסולה. וצריכה לחזר ע"כ האחין וכו' ע"כ צא ולמד כמה הלכתא גברוואתא מדבריו א' דאיהו פוסק להלכה דחליצה פסולה צריכה חיזור, ב' דקאי בשיטת רש"י דכל מין חליצה פסו' צריכה חיזור ול"ד ד' או ה' נשים כשיטת התוס' ג' דאף במידי דתלוי במחלו' הפוס' אי החליצה הוייא פסולה או כשרה עכ"ז צריכה חיזור ולא עוד אלא אף במקום דאיכא ס"ס דהיינו ספק אי הלכה כמ"ד דחולץ ברגל ב' דלמא הלכה כמ"ד דחולץ ברגל שחלץ ואת"ל דאין הלכה כוותיה דלמא הלכא כהתוס' דלא מקרי חליצה פסולה רק בהנהו נשי דוקא ולא בכל מקום דחולצת ואינה מתיבמת וכסברת רש"י, ואת"ל דהלכה כרש"י דבכל גוונא הוי חליצה פסולה דלמא הלכתא כהאומרים דחליצה פסולה אינה צריכה חיזור והוו ס"ס דמתהפכי ועכ"ז מרן הקדוש אזיל לחומרא וראה זה חדש ומן התימא על הפוס' הנ"ל בריש אמיר דלא הביאו דברי מרן הנז' וכבר ראיתי למוהר"מ בנו של מוהרח"ש בתשו' כי באה בס' אדרת אליהו סי' י"ד דפ"ג ולהרב המחבר שם שהתירו מטעם ס"ס הלזו היכא דכבר חלץ יעו"ש ובחמת גרשה נפשי לתאבה לראות בס' חק"ל א"הע סי' ט"ן

ומשנת ר"א ח"ב סי' ל"ה שרמזו הפוסקים שעמדו בענין זה לקרא לד'תן מה כתיב בהו ואינם תחת ידי (ואחז"ר זכני ה' ובא לידי בתורת שאלה ס' חק"ל וראיתי לו שם בסי' ט"ן דקבע לימודו על מחלוקת הראשונים שהזכיר הכנה"ג בס"קי היכא דאיכא ממ"ן או במקום ספקא דדינא אי צריכה חיזור או"ל ואחר שפלפל בדבריהם הן ארו"ך אליו כדרכו דרך הקדש אסופא דפסקא כתב דיש להתיר גם בספקא דדינא מכח דאעיקרא חל"פ דצריכה חיזור הוא מדרבנן ובחד ספקא יש להקל ואף אם נאמר דנקיטינן להחמיר כשל תורה איכא הכא ס"ס דאפי' בשל תורה שרינן כ"ש בענין חיזור דרבנן יש"ב, שש אנכי דכיונתי לדעת גדול ורבן במ"ש בתחילת דברי. אך ת'ס אנכי דאיך נעלם מעינא דשפיר חזי לשון מרן בסי' קס"ט דמבואר ממנו דאף במקום ס"ס אזיל לחומרא וכנז' וצ"ע, שוב התבוננתי וראיתי דאין להקשות עליו מדברי מרן בפי' ס' חליצה דמר לשטתיה קאזיל דפירוש ס' חליצה הוא לה' בית שמואל וכמ"ש בסי' ס"ו אך אין כן האמת וכאשר אכתב בזה בסמוך בעה"ית) ולא אהיה כובש תחת לשוני מה שראיתי להכנ"הג בהג"הטו סק"ז דאחר שהביא משם מוהרי"א ומוהרי"ס שפסקו בעיקר הדין דהלכה כשמואל סיים וכתב וכן נראה ג"ך הסכמת מוהרי"קא בתשו' סי' ו' ע"כ ודא עקא שהגם שתשו' מוהרי"קא הנם תחת אהלי, התשו' הזאת חסרה מן הספר ואיני יכול לשים עיני עליה דאיך אפשר בתשו' פסק היפך מ"ש בשלחנו הטהור ומי יתן ידעתי:

הגם הלום חזה הוית בהגה"מר סוף גטין דמדבריו מתבאר דס"ל כסברת האומ' דצריכה חיזור ומור"ם ז"ל פסק להא דההג"מר בסי' קס"ד ס"א י"ש ובפתחי תשו' שם סק"א מ"ש משם ס' זכרון יוסף ע"ע:

ד לדידן דנקטינן לחומרא דחליצה פסו' צריך לחזר על כל האחים ומנהגינו להשביע שלא ישא אשה אחרת על אשתו וגם המנהג להשביע לאחי החתן בעת הקידושין שאם תפול יבמתו לפניו לפוטרה בחליצה. חקר בזה ה' חק"ל בסי' ס' דמי נימא כיון שאינו יכול לייבם מחמת השבועה מקרי אינה עולה ליבום והוי חל"פ למ"ד וצריכה חיזור אי איכא אחי אחריני או"ד איסור הבא לו מחמת שבועה שאני והביא משם ה' בני אברהם בסי' מ"ח שכתב כהצד האחרון ופלפל ע"ד ומר הוא דקאמר דכיון דמנהגנו להתיר מספק אם נשבע שיחלץ לה א"כ אחר ההתרה אין כאן חל"פ ומכח זה תמה על הבנ"א דהי"ל לדחות חשש זה ע"פ המנהג שיש להתיר השבועה ושוב כתב שאינו רואה מקום להקל דאין בכלל ההתרה שנשבע לחלץ לשבועה שלא ישא א"א עליה דאם הותר לחלץ לא הותר לייבם ולכן העלה דאם יש לחלוץ אחים לצאת יד"ש יתירו לו ג"ך שבועה זו וכו' יש"בו ולפי מה שהעלה מני"ר בתשובה הקודמת דכל שיש ס"ס יש להתיר דלא מקרי חליצה

פסולה. א"כ בכה"ג דאיכא ס"ס למה החריד עלינו את כל החרדה הזאת דהלא פתח פתוח לפנינו להתיר וכמ"ש: אלא דאעיקרא קשיא דעיקר חקירתו הנה באה בדברי מרן הקדוש בפירוש ס' חליצה סעי' מ"ז שכתב וז"ל ודע שאע"פ שכתבו המרדכי וההגה"מיי שרא"ם היה נוהג להתיר חרם לישא שתי נשים כדי שלא תהא חליצה פסו' וצריכה חיזור משום דכל שאינה עולה ליבום וכו' ובז"הז אע"ג דליכא חרגמ"ה וכו' מ"מ כל אדם משביעין אותו בעת נישו' שלא ישא אשה אחרת עליה ואפ"ה לא נהגו להתיר אותה שבועה משום דנקטינן כשאר רבנן דפליגי ארא"ם וכ"מש המרדכי וההגהות וטעמייהו דכיון דיבמה שרייא ליבומי אלא דאריא דשבועתא רביע ניליה ראויה ליבום היא וכו' עי"ד הנה לפניך החקירה ופתרונה דברים היוצאין מפה קדוש מר"ן הרב"י ז"ל ומי יבא אחריו:

איברא דאין כל חדש זה בעיני הגאון חק"ל כי שם שס הביא הדברים האלה בשם ה' בית שמואל בפי' ס"ח סק"מ וכתב עליו דאהמ"ר אין דבריו מוכרחין והקיפו קושייות חבילות, האמנם הא ודאי גרמא ליה כי הרב הבין דפירוש ס' חליצה המוצג בספרי הש"ע אשר לפנינו הוא מהרב בית שמואל, ולא ידעתי מי גילה לו רז זה דפירוש ס' חליצה הלא הוא למרן הקדוש גופיה ומי לנו גדול מהרב החבי"ב אשר לפניו נגלו כל תעלומות ומר ניהו ייחס פירוש סדר חליצה למרן ב"י וכמ"ש בסי' קס"ט הגה"טו ס"ק ע"ה ולשון זה בעצמו דעליה קיימינן כתבו הרב החבי"ב שם הג"הטו ס"ק נ"ד בשם הרב מוהר"י קארו ז"ל גם הרב בעל הלבושים כשהביא בחיבורו פי' סדר חליצה כתב על מצחו שהוא למרן ב"י ז"ל וכן ייחסו אותו הרב מוהר"מ בנו של מוהרח"ש בתשו' כי באה בס' אדרת אליהו סי' י"ד והרב המחבר שם ולפ"ז לו ידע החק"ל ז"ל דלשון זה הוא מפי מרן ב"י לא היה כותב עליו דאין דבריו מוכרחים וכו' וכל מה שהקשה עליו היה דוחק עצמו ליישב כי בנקל כמו שיראה המעיין, האף אין זאת לו יהי כדבריו דהן הנה דברי ה' ב"ש מ"מ לא הי"ל לתקן דבר דרבנים הקודמים עליו בעירו עמדו בזה וכמו שאתה תראה להכנ"הג רבא דעמיה בקונט' מצות חליצה אות ס"ה שכתב וז"ל וכן יש להתיר שבועה שנשבע לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה ובמקומינו לא נהגו כן ע"כ וסתמא משמע אפי' יש לו אחים ואין ספק שהגאון תק"ל אישתמיט מיניה לפי שעה דברי הכנה"ג הנז' והיה העלמ"ה:

ה סי"ט ש"ע זהו דעת הרמב"ם ונחלקו עליו האחרונים. דקדק לכתב כן דלא הכריע הלכתא כמאן ולא דמי לסתם ואח"ך מחלוקת ודלא כה' בית יאודה בח"ב סי' קי"ח. מוהרמ"ג בתשו' שבס' מים שאל חא"הע סי' ח' דל"ז ע"ד:

סימן קעב

א ס"א ש"ע סרים חמה וכו', כל המפרשים הרמב"ם בפי"המ. והרע"ב והרב המאירי פירשו דטעם שנקרא כן בעבור שכשראהו החמה ראהו סרים. אבל לא נקרא כן בעבור החום מאמו. אלא דהסיבה שנעשה סריס היתה בעבור שנתחממה אמו בחום התנור וכמ"ש בגמרא. וזוהי ג"ך כונת ה' באר הגולה ולא תחשב שבא לחלק על פי' הראשונים כאשר עלה על לב אדם:

ב סריס שאינו ראוי לביאה כגון סריסי המלכים. או השקו אותו כוס עיקרין לרפואתו או שאין לו גבורת אנשים משום מקרה וסיבה אם יש לו אח אחר לא יחלץ ה' חק"ל בסי' ס"ב והביא שם תשובת ה' בני אברהם א"הע ס' מ"ח שכתב כן למי שאין לו גיא:

ג ס"ד ש"ע אלו הם סימני איילונית כל שאין לה דדים וכו', בדברי הש"ס יבמות ד"פ ע"ב מבואר דכל שהביאה ב' שערות אע"פ שיש לה כל הסימנין הללו אינה איילונית והגבול הוא כך אם הביאה ב"ש קודם ך' לעולם איננה איילונית אע"פ שיש לה כל הסימנין ואם באת לשנת העשרים ולא הביאה ב"ש ונראו בה הסימנין האלו הוייא איילונית אך אם לא יש לא זה ולא אותו דלא הביאה ב"ש וגם לא נראו בה סימני איילונית אזי צריך שיעברו רוב שנותיה וזה מבואר ג"ך בדברי מרן לעיל ס' קנ"ה סי"ג אולם ראיתי לה' בני אברהם בסי' ט"ל שכתב דענין זה במחלוקת הוא שנוי דלסב' הריטב"א והנ"י שכתב דבאיש אפי' שהביא כ"ש בזקן אם יש לו כל סימני סריס הוא סריס דן מדעתו דה"ה באשה אף דהביאה ב"ש אם יש לה סימני איילונית הרי היא אילונית והצ"ע ליישב הברייתא לפי דעתם עי"ד ולפי דעתי המעט איפשר לדחק דבאיש דוקא אמרוהו:

ד שם בהגה וי"א דבאחד מכל אלו נקראת אילונית. זה דעת הטור אך מרן ב"י חלק עליו וסתם בש"ע כמו שהבין בב"י בדברי הרמב"ן דבעינן כולם וע' שערי רחמים ח"א חא"הע סי' ה' וז"ל ר' המאירי בשיטתו ובאשה לא הוזכר כאן אם דנין בה קצת סימנים ככולן אם לאו ויראה שאין דנין בה אלא עד שיהיו כולן שאף בסריס לא אמרו לידון אחד ככולן אלא כשאין לו שערות הזקן ומפני שזה. אות לסריסות ויש דנין אותה בספק ולדון בה להחמיר ואף אנן כתבנוה כן בראשון של קידושין והדברים רופפין ע"כ. וע' פ"ת סק"א שכתב משם הג' חת"ס דאף דלהתירה לשוק חיישי' להחמיר ובעייא חליצה אבל אין לאסרה לכהן בשביל זה דהוי ס"דר עי"ד: ה סיו"ד ש"ע הזקן ביותר שתש כחו וכו' ע' כנה"ג הג"הט סק"ב וע' לה' חק"ל בסי' ס"ב שכתב דלא פליג רי"ו ע"ש:

ו סי"ב ש"ע חרש וכו' אינן בני חליצה אבל מיבמין, חרש דקתני הכא היינו שאינו לא שומע ולא מדבר ככל חרש דעלמא ואפ"ה מיבם ודלא כדמשמע מתשובת ה' שדה הארץ ח"ג בחיו"ד ס' ב"ך, ה' שדי חמד בחלק הכללים מע' הח' אות ק"ו ע"ש שהאריך סי' קע"ג:
א ס"ח ש"ע ספק אם אותה שהיא ערוה ליבם מתה בחיי הבעל וכו', נפל הבית עליו ועל בנו ואין ידוע איזה מת ראשון אשתו חולצת ולא מתיבמת, יד"א הג'הטו סק"ב בשם מוהר"ש דוראן בתשב"ץ ח"ד סי' מ' ולמדוהו מממון ותמה עליהם הגאון מו"הר בס' שער אשר ח"מ סי' ל"ה דלא היו צריכין לזה דהיא משנה מפורשת מאי דקמן:
ב נפל הבית עליו ועל בנו ולא נתברר לנו על מות לבן ולא נודע מה היה לו ואיכא צד לומר דדלמא בשעת המפולת היה לו צד לברוח ונאבד בין הגויים, אשת המת מותרת בלי חליצה מטעם ס"ס ספק חי ספק מת ואת"ל מת דלמא האב מת ראשון, מו"הר בשער אשר שם וע"ש מלתא בטעמא:
ג סי"א ש"ע מי שזנתה אשתו תחתיו בעדים וכו' היא וצרתה פטו' מהחליצה, אם היתה אסורה עליו בלא"ה וכגון שהיתה מחייבי לאוין אי אמרינן אין איסור חל ע"א ומותרת ליבם נסתפק בה הגאון בע"ס פרי מגדים בספרו שושנת העמקים סוף כלל כ"ב וכתב דצריך להתיישב בזה י"ש:

סימן קעד

א ס"א ש"ע ואם עבר ובא עליה קנאה ע' מה שרמז בזה ה' פתחי תשו' סק"א וע"ע לה' חקרי לב בא"הע סי' ס"ג מה שהאריך בזה והמסתעף:
ב שם ש"ע ונפטרת צרתה, ע' כנ"הג הגה"בי סק"ב ולרש"ל בחידו' ליבמות שכתב שהם דברי תימה והפריז על המדה דהוי כשגגה שיוצאה מלפני השליט. וה' חק"ל בסי' ס"ח הביא דבריהם וכתב ליישב ומר הוא דקאמר דהוא מורה ובא כדבריהם עי"ד:
ג ס"ה ש"ע נתן לה גט ופורש שהוא למאמרו וכו', אי צריך לכתב להדייא לתוך הגט למאמרו ולא לזיקתו או אין לשנות שום נוסח ודי שיאמר בפירוש בשעת הנתינה:
האריך בזה מוהרמ"ג בתשו' כי באה בס' מים שאל חא"הע סי' ח' דל"ח ואחר שהביא מדברי הריט"בא ורי"ו דנראה מדבריהם דצריך שיפורש בתוך הגט כתב שאין כן דעת כל הפוסקים המפורסמים דדי באמירה לבד לסופר שהוא נותן גט למאמרו ולא לזיקתו וכן לאשה. ואם יש ספק שבא עליה יאמר לקנייתו ולא לזיקתו ומני"ר תקן בשעת נתינת הגט לומר לה, ה"ז גיטך לקנייתך אשר קניתי אותך ולא לזיקתך הזקוקה לי והתקבלי גטך זו והרי את מגורשת (כצ"ל) בו ממני מעכשיו מקנייה אשר קניתי אותך ולא מזיקתך הזקוקה לי אלא מקנייה אשר קניתי אותך תהיי מגורשת בו ממני מעכשיו ומותרת לכל

אדם והרב המחבר שם בסי' ט' דמ"ד אחר שיישב דאין מדברי הריט"בא ורי"ו ראיה הסכים עמו על הסדר רק שכתב דיש יתור לשון ודי בשיאמר ה"ז גטך לקנייתך אשר קניתי אותך ולא לזיקתך הזקוקה לי והתקבלי גטך זה והרי את מגורשת בו ממני מעכשיו ומותרת לכל אדם ע"כ: ד היאך כותבין בגט אנתתי או ארוסתי נחלקו בזה מוהרשד"ם עם מוהר"י סאמוט ע' כנ"הג לעיל סי' קס"ו הגה"בי ס"ק ק"א וסי' ק"ע הגה"טו סק"א, ומוהרמ"ג שם בדט"ל ע"ג כתב דהנכון יותר לכתב קנויתי אך הרב המחבר שם בדמ"ד כתב דטפי עדיף לכתב יבמתי דהוא הלשון היותר מעולה וכמ"ש הריט"בא יעו"ש:

סימן קעה

א ס"א ש"ע יבמה שאינה ראויה להתיבם משעת נפילה וכו' אסורה עולמית אפי' אם יפקע האיסור. נראה דלא אמרו כן אלא באיסור קיים שא"א להתירו מצד עצמו אם לא מצד אחר ודבר שנולד בה אבל באיסור שאיפשר להתבטל ונתגלה הדבר דבשעת נפילה אינו כן לא אמרו והראיה מיבמות דל"א ע"ב גבי חליצת מעוברת דקי"ל כר"נ דחליצתה פסולה משום דחלצה הא מעוברת שהפילה חולצת או מתיבמת דאמרינן אגלאי מילתא למפרע וכפי חילוק זה אם ראובן אסר על עצמו אשה אחת ואח"ך נשאה ש' אחיו ומת ש' בלא בנים ונפלה אשתו לפני ר' אם ראובן חפץ לקיים הנדר כופין אותו וחולץ לה אבל אם רוצה להשאל על נדרו נשאל ומתירין לו ומיבם אותה כיון דאגלאי מילתא למפרע דמעיקרא בר יבום הואי כ"ש בנדר דחכם עוקר הנדר מעיקרו ולא איגלאי מילתא למפרע הוא רק ליתא כלל, הריב"ש ז"ל בתשובותיו הנד"מ ממש ויהיו נקראים ת' הריב"ש החדשות סי' ד' ואתייא הא כההיא דכתב התשב"ץ בח"ב סי' ר"ס והביאה הרב"י לעיל סי' קס"ה משם הרשב"ש: ב ס"ח ש"ע ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות וכו' בסוגייא זו רבו פירושיה ומהם יצאו שרשי הדינין ויתפרדו זה מזה ע' מה שהאריך בזה בס' בני אברהם א"הע סי' א' ואסף איש טהור כל הסברות שיש בדין זה וע"ע בס' המכריע סי' מ"ב:

ג שם בהגה ה"ה אם היה נשוי נכרית ויש לו בנים אסורה משום זיקת אחיו שיש לו בנים ע כנ"הג לעיל סי' קנ"ו הג"הט סק"ג מה שתמה ע"ד ומוהר"ר ישראל בנימן ז"ל בתשו' כ"י כתב שדין זה מוסכם מכל הפוס' והביא דבריו ה' בני אברהם שם בד"ז עג"ד וה' המחבר שם עם שתלה דין זה דריא"ז בפלוגתא דרבוואתא כתב דדברי ריא"ז חזקים כראי מוצק מיוסדים על שרשי הגמרא כפי דעת גדולי הפוס' רוב מנין ורוב בנין יעו"ש ובדי"ב ע"ד ואילך. וע' שיורי ברכה שהביא משם רבני ירוש' שעשו מעשה בש' התקפ"א (צל התקכ"א) כריא"ז ולא הניחוהו לכנס והפוס' שרמז בזה. וע' להר"הג מוהר"י אלישר

ז"ל בתשו' כי באה בפ' בני בנימן סי' כ"א שגם הוא עמד על פתגם דנא וחשו לחלץ ולא ליבם ושכן עשו מעשה בירוש' ע"הק ע"ע ובס' תעלומות לב ח"ג סי' מ"ז:

ד אף לס' ריא"ז אם כנס לא יוציא, ה' בני אברהם שם דיו"ד ע"ע וי"ג ע"א.ה סי"א ש"ע היתה אחת גדולה ואחת קטנה וכו' מת בעל הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה, דין זה הוא מפורש במשנה יבמות דק"ט ע"א ואין חולק ע"ז, אך לא פורש בדברי הפוס' אם לא רצתה הקטנה למאן כיצד יעשו וענין זה תלוי אי מאי דקי"ל מלמדין את הקטנה הפירוש הוי דמלמדין אותה, אך אם הפירוש הוא דכופין אותה אין כאן שאה: ולכאורה היה נ"ל להכריע מהש"ס דפירוש מלמדין הוי דכופין דהכי איתא התם בדק"ט ע"א גדולה וקטנה מת בעלה של גדולה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו רג"א אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלא משום אחות אשה ר' יהושע אומר אי לו על אשתו ואי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו והנה אם נאמר דפירוש מלמדין דקאמר ר"א היינו כופין מצינו מחלוקת בין ר"א לר"ג דלר"א כופין אותה שתמאן ולס' ר"ג אם מיאנה מיאנה ותלוי ברצוה אך אם נאמר דלר"ח ג"ך מלמדין ועכ"ז תלי ברצונה היינו ר"ג ולא חידש רק דמלמדין, ואין לומר דהיא גופה קמ"ל דלר"א מלמדין ולר"ג אין אנחנו מלמדין רק שבקינן אותה לדעתה דזהו דוחק דלהוי פלוגתייהו בהאי, גם ממקום אחר יש לי להכריע דפירוש מלמדין היינו כופין דבש"ס דכתו' ד"מ ע"א גבי אונס דשותה בעציצו דאם היתה אסורה לו שאינו רשאי לקיימה הקשו בש"ס דניתי עשה דולו תהיה לאשה ונדחי ל"ת דאינה ראויה לבא בישראל ותירצו היכא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל, ופר"שי השתא נמי מלמדין אותו לומר איני רוצה מבואר דרגילות הוא למכתב לישנא דמלמדין במקום כופין דהא בהאי דוכתא מוכרח הוא לדעת רש"י דקאמר היא לא בעינא כדי שיעקר העשה ואם לא תאמר ברצונה כופין אותה שתאמר דהא כל שלא אמרה כן העשה קים ודחי ל"ת והתנא מילתא פסיקתא קתני אסורה לו, בשלמא לדעת התוס' והרא"ש דאפי' אמרה בעינא ליה לא חשיב עשה שפיר אך רש"י מיאן בסברה זו ולדידיה אמירתה מעכבת ועכ"ז קתני מלמדין ודוק:

אולם אינה ה' לידי קונט' תשו' הרש"בא כ"י ושם ראיתי שנשאל ע"ז על מעשה שהיה שמת בעל הגדולה וחכמי העיר חזרו ללמד את הקטנה שתמאן ולא שמעה לדבריהם ואומרת לעולם לא אמאן בפלוני אישי ומקצת חכמי עירו מבצבצין דיש לנו לכופה ונותנין טעם לדבריהם כי כל למוד קטנה כפייה היא והרב השואל חלק עליהם דא"כ היה לו לר"א לומר כופין אותה שתמאן ולא לומר דבר שיש בו להסתפק וכו' והשיב ע"ז

הרשב"א בארוכה ואחר שסתר ראית חכמי עירו כתב וז"ל נ"ל שאין לכוף אותו בשוטים עד שתמאן ולמה תמות מה עשתה וכפייה זו לא שמענו שהרי זו ברצון חכמים נשאת וגם תקנו לה נישואין ואי משום קיום מצות יבמין הא מקיימא במצות חליצה ואם רצתה למאן תמאן ואי לאו מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה כר"י וכו' וא"ת הא דאמר שמואל הלכה כר"א ודאי לא איצטריך אלא לאפוקי מדר"י וכו' דאי לאפוקי מדרשב"ג וכו' לימא הלכתא כר"א ור"י או אין הלכה כרשב"ג וכו' ואי ר"א מלמדין בלבד קאמר א"כ מאי איכא בין ר"א לר"י דאטו למדוה למאן ומיאנה מי לא מודה ר' יהושע שאם מיאנה מיבם את אשת אחיו וכו' אלא ודאי משמע דל"רא כופין אותה וכו' לא היא דר"א ור"י לא איפליגו אלא אי שרי ללמדה למאן או"ל א"ן מצוה ללמדה אי לאו דר"א סבר אע"פ שאסור למאן את הנשואות כב"ש אפ"ה במקום מצוה שרי א"ן מצוה ור"י סבר דמתרחקין מן המיאונין אפי' במקום מצוה וכו' אתה למד שאין כופין דלא אמר ר"א אלא שמותר ללמדה למאן א"ן מצוה אבל לכפותה לא וזה נראה ברור בעיני ז"תד הרשב"א ז"ל וכבר עלו ובאו תשובות הנז' על מ"הד על ידי ויהיו נקראים. תשובות הרשב"א חלק ששי והמצא תמצא בסי' ס"ט עש"ב, ובכן נתפשטו כל הקמטין ומי יבא אחרי המלך, וכן ראיתי להרב המאירי בפסקיו על הש"ס לדק"ט ע"א שפירש כדברי הרשב"א ואין בידינו כעת חידושי הראשונים על יבמות למען דעת אם דברו בזה:

סימן קעו

א ס"א ש"ע קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם, ע' בני אברהם א"הע סי' א' ד"ח:

סימן קעז

א ס"א ש"ע המפתה בתולת ישראל. במחלוקת הראב"ד והרמב"ם שהביא הטור איזו היא אנוסה ואיזו היא מפותה ע' בזה בס' באר המים חא"הע סי' נ"ז תפארת אדם סי' י"ב:
ב בא על הקטנה ע"י שפתה אותה אם יש לה דין מפותה או נימא כיון דפתוי קטנה אונס הוא יש לו דין אונס וחייב לישא אותה לא ראיתי מי שנתעורר בזה שוב מצאתי בספר כתובה ד"מ שכתב דהרמב"ם ס"ל דיש לה דין מפותה ולהחולקים יש לו דין אונס וצ"ע, הגאון מנחת חינוך סי' ס"א דפ"ט וכבר קדמו ה' בני אברהם בסי' כ"ו והאריך בזה והביא מרוב הראשונים דס"ל דל"א בזה פתוי קטנה אונס הוא והעלה לה לכה דאינו חייב לישאנה וגם אינו משלם לה קנס וצער רק בושת ופגם י"ש וע' פ"ת סק"א דממה שהעתיק משם תשו' גאוני בתראי מבואר דפשיט"ל דפתוי קטנה אונס הוא עי"ד: ג שם ש"ע משלם בושת ופגם וקנס בקטנה שיש לה אב לענין קנס במחלו' הוא שנוי בטור והמוחזק מצי לומר קי"ל אך בקטנה שאין לה אב דהקנס לעצמה אי אמרינן דמחלה

או"ל נסתפק בזה המש"ל פ"ב מה' נערה בתולה והגאון מנחת חינוך שם הצ"ע דמדברי הרמב"ם פיו"ד מה'מלכים ה"ג מבואר דקטנה מפותה יש לה קנס יעו"ש וע' תפארת אדם חא"הע סי' י"ב מ"ש בזה ועמד שם ג"ך אם יש לה צער וכתב דלדעתו אין צער במפותה אפי' קטנה ושוב רמז לה' ש"הי ח"ב דמ"ט דכתב דיש צער לקטנה י"ש:

ד שם בהגה ואם נשאה המפתה א"ק ליתן קנס, בטור כתוב וכותב לה כתובה כמו בשאר בתולות וע' יד"א הג"הט סק"ז דמפשטן של דברים נראה דהיינו ר' אבל הראב"ד כתב דהוא ק' וע' פתחי תשו' סק"ג ולעיל סי' ס"ו סק"ה עבודת השם אה"ע סי' ה' דנ"ג ע"א ובספרי האחרונים שציינתי אני הדל בהגהותי שם שכתבו דבבוגרת לכ"ע כתובתה ק' עי"ד, ומיהו אם היתה משודכת שלו כ' הפ"ת לעיל סי' ס"ו משם החת"ס דיש לדון שתהיה כתובתה ר' כיון דלבה בטוח שישאנה אדעתא דהכי אפקרא נפשה לגבי דידיה עי"ש וע' לה' חק"ל בא"הע סי' ל"ב דהכריע מהש"ס דנבעלה מהמשודך כתובתה מאתיים י"ש:

ה המפתה את החרשת ואת השוטה במחלוקת הוא שנוי בין הרמב"ם ודעי' עם הראב"ד ודעימיה אם יש לה קנס וכמבואר בטור ובמש"ל פי"א מה' אישות ה"ח חק"ל סי' ע' וע' מנחת חינוך שם ולא יכולתי להבין דברי תשו' גאוני בתראי סי' נ"ד והובא בפ"ת סק"א שכתב בשוטה דאם יש עדים שפתה אותה כיון שאין בה דעת הו"ל כקטנה דפתוי שלה אונס הוא וחייב בקנס ופגם יעו"ש ונקיט למתה כהלכתא פסיקתא וצ"ע:

ו אונס ומפתה בתולה והיא אלמנה או חלוצה מן האירוסין או מן הנשואין אם יש לה קנס ע' מה שהאריך בזה בס' ישמח לב חא"הע סי' ט':

ז ס"ב ש"ע אונס ומפתה דנין אותם בג' דיינים ובלבד שיהיו סמוכין בא"י ה"ד דין קנס אבל לענין לישא אותה ולשאר דברים שהם ממון דנין אותן אפי' בח"ל דמגו דנחתינן לדין לפלגא נחתינן לכולה הרדב"ז חדשות ח"א סי' ס"ג, והראב"ד בס' תפארת אדם שם כתב עליו דדבריו תמוהים: ח ס"ג האונס את הבתולה חייב לישא אותה, אפי' אם הודה מעצמו דפטור מן הקנס עכ"ז חי"ב לישא אותה דשתי מצות ננהו משא"כ במפתה שהודה שכיון שאם רצה לפרעו קנס אינו נושא אותה ובהודאתו נפטר מן הקנס ה"ה דנפטר מלישא אותה, הרדב"ז שם והו"ד בפ"ת סק"ה וע' תפארת אדם סי' י"ג דלפ"ד ה"ה בוגרת או יתומה שנתפתתה ומחלה דפטור מן הקנס דה"ה דפטור ג"ך מלישא אותה יעו"ש ודברי הרב אינם אלא במפותה בוגרת ובזה סרו תלונות ה' זכרינו לחיים בח"ב דג"ן ע"ב ודוק וע' בסמוך:

ט אנס את הקטנה אע"ג דפטור מהקנס מטעם קי"ל כר"ח והראב"ד דקטנה אין לה קנס מ"מ לענין לישא אותה חייב ואין פוטר אותו אפי' דהיה מחלוקת שקול כיון דהוי ספקא במידי דאורייתא ולחומ' ה' בני אברהם בסי' כ"ו ומיהו נראה מדברי הרב שם דה"ד כשהנואף אינו מכחיש אבל אם הוא מכחיש אין לחייבו בשים דבר אע"ג דאיכא אומדנות מוכיחות בריאות וטובות רק יעשו דרך בקשה וע' ז"לח ח"א דל"ג ע"ב או"ב שרמז לה' משה ידבר ואינו תחת ידי כעת:

י אנס קטנה בת מיאון בעודה תחת בעלה שלא נבעלה אי חייב לקחתה, ע' חקרי לב סי' ע"ב:

י"א אונס את הבוגרת אי חייב לקחתה ע' מה שרמז בזה בס' זכרינו לחיים ח"א ח"אהע ע' אונס אות א ובמחודשים שבסוף הספר דקנ"ט ע"ב ובח"ב דג"ן ע"ב מטה לחם סי' כ"ח:

י"ב שם ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה, כשחוזר ולוקחה אם צריכה חופה וקידו' מחדש, נסתפק בזה ה' הון יוסף בסי' ב' ופשיט לה הרב מוהר"ם סוזין שם דבנתרצית לקבל גט פשיטא דצריכה חופה וקידושין מחדש ומאיליו דאם מתה אינו יורשה ושוב בסי' ג' ה' המחבר פשיט לה דאפי' צווחת ככרוכייא על הגט היא מגורשת לענין דאם חוזר וכונסה צריכה חופה וקידושין מחדש והסכים עמו ה' מוהרמ"ס שם:

י"ג היכא דליכא עדים שאנס אותה רק שהיא אומרת שהיתה אנוסה והוא טוען שמפותה היתה ע' פ"ת סק"ח שכתב דגם בזה אינו רשאי להוציאה וע' מטה לחם סי' כ"ח דהאריך בזה וכתב דאם עבר והוציאה בע"כ בכה"ג פטור מלהחזירה כ"ש היכא דפשטה ידה מדעתה וקבלה את הגט יעוש"ב:

י"ד הך דינא דמאנס את הבתולה דחייב לישא אותה הוא אפי' בז"הז וכ"כ להדייא הרב ס' החינוך בס' כי תצא וכ"ן מדברי מוהרי"קו שו' קכ"ט והרדב"ז ח"א סי' י"ט והרשב"ץ ח"ב סי' ח"י וח"ג סי' רע"ג וע' ארעא דישראל מער' א' אות מ"ד ודבריו תמוהים וכו' שערי רחמים א"הע סי' ט"ו:

ט"ו אנוסה שבתחילת בואה לב"ד אמרה לא בעינא ליה ומחלה לו חייובו ואחר יום או יומים חזרה בה שפיר מצייא הדרה, שערי רחמים שם וכן העלה ה' הו יוסף בסי' כ"ח דשפיר מצייא לחזור עד דיקנו מידה יעו"ש. ט"ז ס"ז ש"ע היתה אנוסה זו אסורה לו אפי' איסור דרבנן וכו'. ע מה שפלפל בזה ה' חקרי לב בסי' ע"ה סי' קע"ח:

א ס"א ש"ע המקנא לאשתו וכו' ובלבד שיהא הקינוי והסתירה כראוי וכו' עמ"ש בתשו' שהשבתי באלול התרס"ז:

ב ס"ב ש"ע כיצד הקינוי אומר לה בפני ב' אל תסתרי וכו' אי צריך לאמרו בלשון אזהרה דוקא ע' בתשו' שם:
ג ס"ג בהגה סברה שמותר לזנות הוי כמזידה. ע' יעיר אוזן מע' הסמך אות כ"ט וע' שדי חמד חלק הכללים אות ר"פ מה שרמז בזה. ד ס"ג בהגה אשה שנתיחדה עם אנשים בדרך וכו' ע' מטה לחם בסי' י"ב מה שפלפל בזה:
ה אפי' לדעת הי"א היכא דליכא באשה שום פשיעה מודו. ע' חיים ושלם ח"א סי' י"א:
ו ס"ה ש"ע קנא לה בפני ב' שא"ל אל תסתרי עם פ' ה"ה אם אמר לה אל תקבל לפ' בבית, כנ"הג הג"הט סק"א משם מוהר"א דיל מדיגו בתשו' כ"י וע' פ"ת סקי"ד שהביא משם ה' חת"ס ח"ב סי' צ"ו שכתב דלשון זה הוי כמו אל תדברי עם איש פ' דלא מקרי קנוי ולא עלה על שפתיו דברי הכנ"הג, וגדולה מזו כתב ה' בני בנימן בסי' יו"ד די"ג ע"ד דאפי' אמר לה הזהרי מפ' דהוי קנוי י"ש וע' בתשובותי שם מ"ש ע"ד והן עתה ראתה עיני לה' מטה לחם בסי' כ"ב דמביא וקורא תשו' ה' ידש"מ בסי' א' דאם אמר לה אל יכנס פ' לביתינו דהוי קנוי ותהי בה דהוי היפך סברת ה' חת"ס, ומ"מ באומר לה מירה די נון קונושיאר קון איסטי דמשמעות האי לישנא הוי לומר אל תעשי עמו דברי מרעיג אפי' בגלוי לכ"ע הוי כמו אל תדברי יעו"ש:
ו ס"ו ש"ע א"ל בפני ב' אל תדברי עם איש פלוני אין זה קנוי אפי' נסתרה עמו, אפי' היה כאן דבור וסתירה עדיין מותרת ודלא כדמשמע מדברי ה' ידיו ש"מ בסי' א'. מטה לחם סי' ב"ך:
ז ס"ז ש"ע לא יאמר אדם לאשתו אפי' בינו לבינה וכו' ע' כנ"הג הג"הט סק"ב וע' פחד יצחק אות ס' הנד"מ בדפ"ז ע"א מה שפלפל בלשון הרמב"ם והש"ע פה ובסעיף שאח"ז ידיו של משה סי' א' פ"ת ס"ק ט"ו מטה לחם שם שדי חמד מע' אישות סי' א' דמ"ט:
ח ס"ח ש"ע בא ע"א והעיד לו שנסתרה וכו', ע' מה שפלפל בזה ה' חק"ל בסי' ע"ז וע"ח:
ט ס"ט ש"ע לא קנא לה ובא ע"א וא"ל זנתה והוא שותק אם נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה הן סנה דברי הטור מיסודו של הרמב"ם פ"א מ"ה סוטה דיליף לה מסוגיית הש"ס דקידושין דס"ז מההוא סמייא דא"ל מר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה וכמ"ש מרן בב"י וכ"כ עוד בפ' כ"ד מה' אישות דין י"ז, ובמושכל ראשון מדברי הש"ס נראה דהיכא דמאמינו אסורה לו מדאורייתא דהא אי אתו תרי סהדי ואמרי דזנתה היתה אסורה עליו איסור תורה וה"ה הכא רק ההפרש הוא דהיכא דאיכא תרי סהדי כייפינן ליה להוציא ואילו הכא דהוי ע"י האמנת הבעל אינו חייב אלא בבא לצאת יד"ש, והפוס' נקטי בלשנייהו דטעמא הוי משום דשוייא אנפשיה חד"א ע' מוהראנ"ח

ח"ב סי' ך' וסוג שוייא אנפשיה חד"א הוא מדאורייתא וכמ"ש מוהר"ם דיבוטון בתשו' סי' זין וכבר אסף וקבץ בזה רב רחומא"י מוהר"א ברכה נר"ו בחידו' ליו"ד שבס' ויקרא יהושע סי' א' סקי"ב וי"ג:

ועל פי הבא'ר תס' אנכי לא אדע שכול דברי מוהר"ר תם בס' תומת ישרים סי ע' שכתב דהאי דאמרינן אי מהימן לך כבי תרי הוא מדרבנן וכו' ולא ידעתי מהיכא נפק"ל האי מלתא דהיא כיון דעיקר האיסור הוא מטעם שאחד"א הו"ל איסור דאורייתא, איברא דהך דנקטו הפוס' בטעמא דמלתא דהוייא משום שאחד"א נראה דלאו פסיקתא היא דמדברי התוס' שם בסוגייא דיה רבא אמר נראה דלא הוי טעמא משום דהו"ל חד"א רק משום דרגלים לדבר ע"ע דעפ"ד ל"ק כלל על ה' תו"י וק"ל שוב ראיתי להרשב"א במיוחסות סי' קל"ג שכתב דמה שאמר שמואל זיל אפקה לאו לאסרה עליו דבר תורה קאמר וכו' אלא כי אמר שמואל בבא לצאת יד"ש קאמר י"ש וכבר הוו בה רבנן קמאי מדוע אין כופין כיון דאסרה עליו וייבוה ע' כנ"הג סי' קט"ו הג"הט ס"ק פ"ט מ"ש משם הרא"ם ומוה"רי הלוי ואין הספרים תחת ידי, ולכל הדברות עיקר החייוב אינו אלא מדרבנן והא לא דמייא לטענת פ"פ שכתבתי לעיל סי' ס"ח דהוייא מיהת דהתם שאני דאמרו בש"ס בהדייא ופ"פ כשני עדים דמייא, וכ"ש לפי מ"ש שם משם הגהות כסא דהרסנא סי' קנ"ג שהאריך להוכיח דכל שאינו בקינוי וסתירה מה שמחמיר בספקו הוא מדרבנן יעו"ש וע' בס' ידי דוד סי' ק"ו דקי"א ע"א דכתב להדייא דאין חיוב זה אלא מדרבנן ושכן הוכיח במישור ה' באמ"ח ח"ב חא"הע סי' ב' ומ"ש בזה ה' מוהר"א ישראל בתשו' כי באה בס' נשמת חיים חא"הע סי' ב' בדעת הרשב"א הוא תמוה וכאשר הושג מהרב המחבר שם:

י מתוך דברי הרמב"ם פכ"ד מה"א דנקט בלישניה שאמרה לו אחת מקרובותיה וכו' ובפ"א מה' סוטה דקאמר והעיד לו משמע דלא בעינן שיעיד בפני ב"ד רק כל שאמר הדברים בינו לבינו והוא מאמינו ה"ז חייב להוציאה ומו"ר דיינא בס' יאודה יעלה חיו"ד סי' י"ד כתב דהא דאמרו בש"ס אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה היינו בהעיד בפני מר שמול כנז' שם אבל כל שלא העידו בפני ב"ד משמע שאינו אסור לקיימה ובהגהותי שם אנכי העירותיהו דלפי גירסתנו בש"ס לא משמע הכי דשם נאמר כי אתא שליח אמר אשתו זנתה אתא לקמיה דמ"ש אמר אי מהימן לך וכו' משמע דהשליח אמרו להההוא סמייא וההוא סמייא הביא המעשה לפני מ"ש והבאתי שם דברי הראב"ד בע"ס תפארת אדם בכ"י דמסייע לי ומר הוא דקאמר דאיכא שינוי גרסאות בש"ס, רק בזאת נפל טעות שם דהבאתי דברי ההגה"מיי פ"ה מה' עדות לסייעני והם עזר כנגדי והוא טעות הניכר:

י"א לאו דוקא שבא איש אחר אלא אפי' בא הנחשד בעצמו ואמר לבעל שבא עליה אם דעתו סומכת עליו ובא לצאת יד"ש חייב להוציאה אע"פ שהוא חשוד על העריות דלא גרע מהאשה עצמה האומרת שזנתה תחתיו דאם דעתו סומכת עליו שחייב להוציאה, הרב מנשה מפדוואה בתשו' כי באה בס' פחד"י אות ס' הנד"מ דט"ו ע"ב אבל ה' פחד"י שם כתב דהנחשד אינו נאמן אע"פ שמאמינו כיון שהוא חשוד על העריות והוא פריץ ואינו נאמן לעדות ע"ע:

י"ב א"א שהוחזקה בפריצות ויצא עליה קול שאנתה עם אנשים הרבה וגם בעלה קנא לה מהנחשד פריץ בינו לבינה וברבות הימים באו לב"ד עדי דבר מכוער והלחשד בעצמו אמר שבא עליה וליד ב"ד הגיעו איגרות מלאות זימה וכששלחו ב"ד אחר הבעל והראו לו הכתבים נתן את קולו בבכי ואמר זה כתב יד אשתי וא"ל ב"ד אם לבך נקפך חייב אתה לגרשה ואמר הן וכתבו פס"ד שהאשה אסורה לו עולמית וקיימא עליה בעמוד והוצא וילך לו משם. מקץ שנתיים ימים חזרו קרובי האשה לפני ב"ד ואמרו שכל מה שאמר הבעל הוא שקר כי הסיתוהו ופתוהו אויבים וגם הבעל אומר שלבו נקפו שמא אויבים העלילו עליה ע"ז נחלקו רבני איטלייא הללו אוסרין והללו מתירין ואסופא דמלתא הסכימו שם דמין הדין חייב לגרשה אך אין כופין אותו בשוטים והו"ד בס' פחד"י שם ונאספו שמה דברי הרבנים כל אחד לפום חיליה וטעמיה לך נא ראה ומע"ש לקמן באות י"ט:

י"ג שם בהגה וה"ה אם היא עצמה אומרת שזנתה כמש"ל סי' קט"ו ס"ו, הביטה וראה בחידושינו שם מה שרמזנו בזה:

י"ד שם בהגה וי"א דבז"ה שיש חרג"מה וכו' ע' יד"א הג"הט סק"ו, ב"ש סקי"א, תפארת אדם א"הע סי' א' פתחי תשובה סק"ך, עבודת השם א"הע סי' כ"ז דקמ"ט וסי' כ"ח דקכ"ג ובתשו' כי באה בס' צל הכסף ח"ב חא"הע סי' יו"ד ולמו"הר המח' שם סי' י"א דל"ז, ועוד בס' עבודת השם סי' כ"ט דקכ"ט ואילך שערי רחמים א"הע סי' א' ד"ד. ובתשו' שהשבתי באלול התרס"ז ובס' יד יוסף הנד"מ א"הע סי' ג' מה שפלפל ע"ד מור"ם: ט"ו שם אבל יש חולקים וס"ל דאף בז"הז נאמן ע' כנ"הג לעיל סי' קט"ו הגה"בי ס"ק ל"ב שכתב משם ה' המבי"ט דע"כ לא נחלקו אלא במי שאומר שאשתו זנתה לפי שפיטת דעתו לא שראה הוא אבל כל היכא דהוי בראייתו לכ"ע נאמן ואין כופין. ודבר זה אינו מוסכם וכמ"ש הרב עצמו בס"ק ל"ג וכבר עמד ע"ד ה' המביט ה' בני אברהם א"הע סי' י"ט ודחאם בב' ידים ודברי מוהר"א ישראל שבס' נשמת חיים חא"הע סי' א' בזה תמוהים וכמ"ש מוהרח"פ בס' סמיכה לחיים סי', ח' ד"מ, ה' ידי דוד סי' ק"ו: ט"ז גם לפי דברי

ה' המבי"ט ה"ד באומר הבעל שראה באשתו שזנתה אבל אם אמר שראה אותה שוכבת עם הנואף במטה זה ע"ג זה גם איהו מודה שאינו יכול לגרשה בע"כ דאיפשר דלא עשו מעשה ידי דוד שם:

טו"ב אפי' לדברי החולקים וס"ל דנאמן היינו בחרג"מה חבל לדידן דיש שבועה שלא לגרשה בע"כ גם הם יודו דהשבועה הוי דאורייתא וראיית הבעל הוי דרבנן ואין יכול לאסרה עליו, ה' ידי דוד שם וע' בני בנימן סי' יו"ד. מטה לחם סי' ב"ך דנ"ט:

ח"י שם ואם היה לו קטט עמה אינו נאמן, ע' ידי דוד שם דק"י ע"ד: י"ט סיו"ד ש"ע מי שהוציא קול על אשתו שזנתה וכו' ואח"ך אמר אינו אמת וכו' אם נותן אמתלא לדבריו מותרת. ה"ד אמתלא כי האי דבשעה שהוציא הקול היה יודע בודאי שאינו אמת אמנם היכא דמתחילה סמך לבו סמיכה גמורה על הדברים המוכיחין שזנתה אשתו ואח"ך אומר שלבו נקפו דאויבים העלילו עליה ופגעו בכבודה אין כאן שום אומדנא לחזר ממה שהאמין באמת דמההיא שעתא שוייא אנפשיה חתיכה דאיסורא, מוהר"ג מונטרומולי א' מרבני איטליא הו"ד בס' פחד"י אות ס' די"ח ע"א, ואם דברי הרב הם כפשטן יש לעמד עליהם דלמה לא יוכל לחזר בו אם אח"ך נתברר לו שמה שאמרו אליו מקודם שקר ענו ואין כאן איסור שאחד"א כיון שנפל היסוד נהרס הבנין וכן מצאתי להנו"ב מ"ק סי' ע' הו"ד בפ"ת לעיל סי' קט"ו ס"ק כ"ה דעלה בדעתו סברת הרב הלזו והדר ביה מטעמא דאמרן וזל"ל והנה מה שאמר עתה שכיון שאינה עומדת בדיבור ח' אינו מאמינה זה ל"מ אמתלא דכל אמתלא הוא שמעולם לא היה כונתו לאסר על עצמו רק בשביל טעם אמר כך אבל זה מתחילה האמינו באמת וכו' אמנם נראה דע"כ ל"א שאחד"א ואין בידו לאסר אלא בחוזר מעיקר דבריו וגם בזה דוקא אם ליי דעתו האיסו' הוא בודא כמו אמרה א"א אלי שזה איסור בודאי אבל כאן אף שהאמינה אעפ"כ לא ידע בודאי אלא שהיה חושש לדבריה וגם עתה אומר שהיה חושש כל זמן שלא מצא שקר בפיה אבל כיון שאינה עומדת בדבור א' שוב למפרע אינו מאמינה עי"ד וע' בס' יאוד יעלה חיו"ד סי' א' או"ד דחכם שהורה לאסר מכח שהעידו ב' עדים לפניו שכך היה המעשה ואסרו ושוב נתברר דשקר ענו בודאי דיכול לחזר בו י"ש וע"ע לו שם סי' י"ד והיכא דעשה מעשה וגרשה אם אח"ך יכול להחזירה עמש"ל בסי' קט"ו ס"ו:

סי"א ש"ע שמע העם מרננין אחר הקינוי והסתירה וכו', ל"ד בסתירה ואפי' בלי סתירה, כנ"הג הג"הט סק"ה וכ"כ ה' פחד יצחק שם דט"ז ע"ב. וע' ידיו של משה א"הע סי' א' בני בנימן סי' יו"ד: א"ך ס"טוב ש"ע כל אשה שנאסרה על בעלה אסורה גם לאותו שנאסרה בשבילו, אשה שנתקדשה או נתגרשה על תנאי ועד שלא נתקיים התנאי זנתה עם אחר

דכשנתקיים התנאי הוייא א"א למפרע, חקר בזה ה' חקרי לב בסי' פ"ב וכתב דהגם שיש להשיב ולדון להתירה מחמת איזה ראיות שהביא מ"מ נקטינן לאסר ואין אליהו בא לא לרחק וכו' במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד:

בנל"ך

ואע"י: